නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

විමතිවිනොදනී-ටීකා (පඨමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

කරුණාපුණ්ණහදයං , **සුගතං** හිතදායකං;
නත්වා **ධම්මඤ්ච** විමලං, **සඞ්ඝඤ්ච** ගුණසම්පදං.

වණ්ණනා නිපුණාහෙසුං, විනයට්ඨකථාය යා;
පුබ්බකෙහි කතා නෙකා, නානානයසමාකුලා.

තත්ථ කාචි සුවිත්ථිණ්ණා, දුක්ඛොගාහා ච ගන්ථතො;
විරද්ධා අත්ථතො චාපි, සද්දතො චාපි කත්ථචි.

කාචි කත්ථචි අපුණ්ණා, කාචි සම්මොහකාරිනී;
තස්මා තාහි සමාදාය, සාරං සඞ්ඛෙපරූපතො.

ලීනත්ථඤ්ච පකාසෙන්තො, විරද්ධඤ්ච විසොධයං;
උපට්ඨිතනයඤ්චාපි, තත්ථ තත්ථ පකාසයං.

විනයෙ විමතිං ඡෙතුං, භික්ඛූනං ලහුවුත්තිනං;
සඞ්ඛෙපෙන ලිඛිස්සාමි, තස්සා ලීනත්ථවණ්ණනං.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

විනයසංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයං නමස්සිතුකාමො තස්ස විසිට්ඨගුණයොගසන්දස්සනත්ථං **යො කප්පකොටීහිපී**තිආදිමාහ. විසිට්ඨගුණයොගෙන හි වන්දනාරහභාවො, වන්දනාරහෙ ච කතා වන්දනා යථාධිප්පෙතමත්ථං සාධෙති . එත්ථ ච සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයපණාමකරණප්පයොජනං තත්ථ තත්ථ බහුධා පපඤ්චෙන්ති ආචරියා, මයං පන ඉධාධිප්පෙතමෙව පයොජනං දස්සයිස්සාම. තස්මා සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයපණාමකරණං යථාපටිඤ්ඤාතසංවණ්ණනාය අනන්තරායෙන පරිසමාපනත්ථන්ති වෙදිතබ්බං. තථා හි වුත්තං ‘‘තස්සානුභාවෙන හතන්තරායො’’ති. රතනත්තයපණාමකරණෙන හි රාගාදිදොසවිගමතො පඤ්ඤාදිගුණපාටවතො ආයුආදිවඩ්ඪනතො පුඤ්ඤාතිසයභාවාදිතො ච හොතෙව යථාපටිඤ්ඤාතසංවණ්ණනාය අනන්තරායෙන පරිසමාපනං.

තත්ථ පඨමං තාව භගවතො වන්දනං කත්තුකාමො ‘‘යො කප්පකොටීහිපි…පෙ…. තස්සා’’ති ආහ. ඉමිස්සා පන විනයදෙසනාය කරුණාප්පධානඤාණසමුට්ඨිතතාය කරුණාප්පධානමෙව ථොමනං ආරද්ධං. එසා හි ආචරියස්ස පකති, යදිදං ආරම්භානුරූපථොමනා. කරුණාග්ගහණෙන චෙත්ථ අපරිමෙයාප්පභාවා සබ්බෙපි බුද්ධගුණා නයතො සඞ්ගහිතාති දට්ඨබ්බා තංමූලකත්තා සෙසබුද්ධගුණානං. තත්ථ **යොති** ඉමස්ස අනියමවචනස්ස නාථොති ඉමිනා සම්බන්ධො. **කප්පකොටීහිපි අප්පමෙය්‍යං කාලන්ති** කප්පකොටිගණනාවසෙනපි ‘‘එත්තකා කප්පකොටියො’’ති පමෙතුං අසක්කුණෙය්‍යං කාලං. **අපි**-සද්දෙන පගෙව වස්සගණනායාති දස්සෙති. අප්පමෙය්‍යං කාලන්ති ච අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, තෙන කප්පකොටිගණනාවසෙන පරිච්ඡින්දිතුමසක්කුණෙය්‍යමපි, අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යවසෙන පන පරිච්ඡින්දිතබ්බතො සලක්ඛං චතුරසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යකප්පකාලං අච්චන්තමෙව නිරන්තරං පඤ්චමහාපරිච්චාගාදි**අතිදුක්කරානි කරොන්තො ඛෙදං** කායිකං පරිස්සමං පත්තොති දස්සෙති.

ලොකහිතායාති සත්තලොකස්ස හිතාය. නාථතීති **නාථො,** වෙනෙය්‍යානං හිතසුඛං ආසීසතීති අත්ථො. අථ වා නාථති වෙනෙය්‍යගතෙ කිලෙසෙ උපතාපෙති, නාථති වා යාචති වෙනෙය්‍යො අත්තනො හිතකරණෙ යාචිත්වාපි නියොජෙතීති **නාථො,** ලොකපටිසරණො ලොකසාමී ලොකනායකොති වුත්තං හොති. **මහාකාරුණිකස්සාති** යො කරුණාය කම්පිතහදයත්තා ලොකහිතත්ථං අතිදුක්කරකිරියාය අනෙකප්පකාරං තාදිසං දුක්ඛං අනුභවිත්වා ආගතො, **තස්ස මහාකාරුණිකස්සාති** අත්ථො. තත්ථ කිරතීති **කරුණා,** පරදුක්ඛං වික්ඛිපති අපනෙතීති අත්ථො. දුක්ඛිතෙසු වා කිරියති පසාරියතීති කරුණා. අථ වා කිණාතීති කරුණා, පරදුක්ඛෙ සති කාරුණිකං හිංසති විබාධෙති, විනාසෙති වා පරස්ස දුක්ඛන්ති අත්ථො. පරදුක්ඛෙ සති සාධූනං කම්පනං හදයඛෙදං කරොතීති වා කරුණා. අථ වා කමිති සුඛං, තං

රුන්ධතීති කරුණා. එසා හි පරදුක්ඛාපනයනකාමතාලක්ඛණා අත්තසුඛනිරපෙක්ඛතාය කාරුණිකානං සුඛං රුන්ධති විබාධෙති. කරුණාය නියුත්තො **කාරුණිකො,** මහන්තො කාරුණිකො **මහාකාරුණිකො, තස්ස නමො** අත්ථූති පාඨසෙසො.

එවං කරුණාමුඛෙන සඞ්ඛෙපතො සකලසබ්බඤ්ඤුගුණෙහි භගවන්තං ථොමෙත්වා ඉදානි සද්ධම්මං ථොමෙතුං **අසම්බුධන්**තිආදිමාහ. තත්ථ බුද්ධනිසෙවිතං යං අසම්බුධං ජීවලොකො භවා භවං ගච්ඡති, තස්ස ධම්මවරස්ස නමොති සම්බන්ධො. තත්ථ **අසම්බුධන්**ති අසම්බුජ්ඣන්තො, යථාසභාවං අප්පටිවිජ්ඣනතොති වුත්තං හොති. හෙතුඅත්ථො හෙත්ථ අන්තපච්චයො. **යන්**ති අනියමතො සපරියත්තිකො නවලොකුත්තරධම්මො කම්මභාවෙන නිද්දිට්ඨො. **බුද්ධනිසෙවිතන්**ති තස්සෙව විසෙසනං, සම්මාසම්බුද්ධෙන, පච්චෙකබුද්ධසාවකබුද්ධෙහිපි වා ගොචරාසෙවනභාවනාසෙවනාහි යථාරහං නිසෙවිතං, අජ්ඣිතන්ති අත්ථො. තත්ථ පරියත්තිඵලනිබ්බානානි ගොචරාසෙවනවසෙනෙව නිසෙවිතානි, මග්ගො පන භාවනාසෙවනවසෙනාපි පච්චවෙක්ඛණඤාණාදිවසෙන ගොචරාසෙවනවසෙනාපි නිසෙවිතො. **භවාභවන්**ති භවතො භවං. අථ වා හීනපණීතාදිවසෙන බුද්දකං මහන්තඤ්ච භවන්ති අත්ථො. වුඩ්ඪත්ථොපි හි අ-කාරො දිස්සති අසෙක්ඛා ධම්මාතිආදීසු (ධ. ස. තිකමාතිකා 11) විය. අථ වා භවොති වුඩ්ඪි, අභවොති හානි. භවොති වා සස්සතදිට්ඨි, අභවොති උච්ඡෙදදිට්ඨි . වුත්තප්පකාරො භවො ච අභවො ච භවාභවො, තං භවාභවං. **ගච්ඡතීති** උපගච්ඡති. **ජීවලොකොති** සත්තලොකො. **අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසිනොති** ධම්මවිසෙසනං. තත්ථ න විදති ධම්මානං යථාසභාවං න විජානාතීති අවිජ්ජා, අඤ්ඤාණං. සා ආදි යෙසං තණ්හාදීනං, තෙයෙව කිලිස්සන්ති එතෙහි සත්තාති කිලෙසා, තෙයෙව ච සත්තානං විබාධනට්ඨෙන ජාලසදිසාති ජාලං, තං විද්ධංසෙති සබ්බසො විනාසෙති සීලෙනාති **අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසී,** තස්ස.

නනු චෙත්ථ සපරියත්තිකො නවලොකුත්තරධම්මො අධිප්පෙතො, තත්ථ ච මග්ගොයෙව කිලෙසෙ විද්ධංසෙති, නෙතරොති චෙ? වුච්චතෙ – මග්ගස්සාපි නිබ්බානමාගම්ම කිලෙසවිද්ධංසනතො නිබ්බානම්පි කිලෙසෙ විද්ධංසෙති නාම, මග්ගස්ස කිලෙසවිද්ධංසනකිච්චං ඵලෙන නිට්ඨිතන්ති ඵලම්පි ''කිලෙසවිද්ධංසී''ති වුච්චති, පරියත්තිධම්මොපි කිලෙසවිද්ධංසනස්ස උපනිස්සයපච්චයත්තා ''කිලෙසවිද්ධංසී''ති වත්තුං අරහතීති න කොචි දොසො. **ධම්මවරස්ස තස්සාති** පුබ්බෙ අනියමිතස්ස නියාමකවචනං. තත්ථ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ චතූසු අපායෙසු සංසාරදුක්ඛෙ ච අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මො. වුත්තප්පකාරො ධම්මො එව අත්තනො උත්තරිතරාභාවෙන වරො පවරො අනුත්තරොති ධම්මවරො, තස්ස ධම්මවරස්ස නමො අත්ථූති අත්ථො.

එවං සඞ්ඛෙපනයෙනෙව සබ්බධම්මගුණෙහි සද්ධම්මං ථොමෙත්වා ඉදානි අරියසඞ්ඝං ථොමෙතුං **ගුණෙහී**තිආදිමාහ. තත්ථ ගුණෙහි යො යුත්තො, තමරියසඞ්ඝං නමාමීති සම්බන්ධො. සීලාදයො ගුණා චෙත්ථ ලොකියලොකුත්තරා අධිප්පෙතා. ''විමුත්තිවිමුත්තිඤාණ''න්ති වත්තබ්බෙ එකදෙසසරූපෙකසෙසනයෙන ''විමුත්තිඤාණ''න්ති වුත්තං, ආදිසද්දපරියායෙන පභුතිසද්දෙන වා විමුත්තිග්ගහණං වෙදිතබ්බං. තත්ථ **විමුත්තීති** ඵලං. **විමුත්තිඤාණන්**ති පච්චවෙක්ඛණඤාණං. **පභුති**-සද්දෙන ඡළභිඤ්ඤාචතුපටිසම්භිදාදයො ගුණා සඞ්ගහිතාති දට්ඨබ්බා. කුසලත්ථිකානං ජනානං පුඤ්ඤාතිසයවුඩ්ඪියා ඛෙත්තසදිසත්තා ඛෙත්තන්ති ආහ ''ඛෙත්තං ජනානං කුසලත්ථිකාන''න්ති. ඛිත්තං බීජං මහප්ඵලභාවකරණෙන තායතීති හි **ඛෙත්තං. අරියසඞ්ඝන්**ති එත්ථ ආරකත්තා කිලෙසෙහි, අනයෙ න ඉරියනතො, අයෙ ච ඉරියනතො, සදෙවකෙන ලොකෙන ''සරණ''න්ති අරණීයතො උපගන්තබ්බතො, උපගතානඤ්ච තදත්ථසිද්ධිතො අරියා, අට්ඨ අරියපුග්ගලා, අරියානං සඞ්ඝො සමූහොති අරියසඞ්ඝො, තං අරියසඞ්ඝං.

ඉදානි රතනත්තයපණාමජනිතං කුසලාභිසන්දං යථාධිප්පෙතෙ පයොජනෙ නියොජෙත්වා අත්තනා සංවණ්ණියමානස්ස විනයස්ස සකලසාසනමූලභාවදස්සනමුඛෙන සංවණ්ණනාකරණස්සාපි සාසනමූලතං දස්සෙතුං **ඉච්චෙවම්**ච්චාදිගාථාද්වයමාහ. **පුඤ්ඤාභිසන්දන්**ති පුඤ්ඤොඝං, පුඤ්ඤප්පවාහං පුඤ්ඤරාසින්ති අත්ථො. **තස්සානුභාවෙනාති** තස්ස යථාවුත්තස්ස පුඤ්ඤප්පවාහස්ස ආනුභාවෙන බලෙන හතන්තරායො විනයං වණ්ණයිස්සන්ති සම්බන්ධො.

අට්ඨිතස්ස සුසණ්ඨිතස්ස භගවතො සාසනං යස්මිං ඨිතෙ පතිට්ඨිතං හොතීති යොජෙතබ්බං. තත්ථ **යස්මින්**ති යස්මිං විනයපිටකෙ. **ඨිතෙති** පාළිතො ච අත්ථතො ච අනූනං හුත්වා ලජ්ජීපුග්ගලෙසු පවත්තනට්ඨෙන ඨිතෙ. **සාසනන්**ති සික්ඛත්තයසඞ්ගහිතං සාසනං. **අට්ඨිතස්සාති** කාමසුඛල්ලිකත්තකිලමථානුයොගසඞ්ඛාතෙ අන්තද්වයෙ අට්ඨිතස්ස, ''පරිනිබ්බුතස්සපි භගවතො''තිපි වදන්ති. **සුසණ්ඨිතස්සාති** අන්තද්වයවිරහිතාය මජ්ඣිමාය පටිපදාය සුට්ඨු ඨිතස්ස. **අමිස්සන්**ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො, නිකායන්තරලද්ධීහි අසම්මිස්සං කත්වා අනාකුලං කත්වා වණ්ණයිස්සන්ති වුත්තං හොති. **නිස්සාය පුබ්බාචරියානුභාවන්**ති පුබ්බාචරියෙහි සංවණ්ණිතං අට්ඨකථං නිස්සාය, න අත්තනො බලෙනාති අධිප්පායො.

අථ පොරාණට්ඨකථාසු විජ්ජමානාසු පුන විනයසංවණ්ණනා කිංපයොජනාති? ආහ **කාමඤ්චා**තිආදි. තත්ථ **කාමන්**ති එකන්තෙන, යථිච්ඡකං වා, සබ්බසොති වුත්තං හොති, තස්ස සංවණ්ණිතොයං විනයොති ඉමිනා සම්බන්ධො. **පුබ්බාචරියාසභෙහීති** මහාකස්සපත්ථෙරාදයො පුබ්බාචරියා එව අකම්පියට්ඨෙන උත්තමට්ඨෙන ච ආසභා, තෙහි පුබ්බාචරියවරෙහීති වුත්තං හොති. කීදිසා පන තෙ පුබ්බාචරියාති? ආහ **ඤාණම්බු**තිආදි. අග්ගමග්ගඤාණසඞ්ඛාතෙන

අම්බුනා සලිලෙන නිද්ධොතානි නිස්සෙසතො ආයතිං අනුප්පත්තිධම්මතාපාදනෙන ධොතානි විසොධිතානි රාගාදීනි තීණි මලානි කාමාසවාදයො ච චත්තාරො ආසවා යෙහි තෙ **ඤාණම්බුනිද්ධොතමලාසවා,** තෙහි ඛීණාසවෙහීති අත්ථො. ඛීණාසවභාවෙපි න එතෙ සුක්ඛවිපස්සකාති ආහ ‘‘විසුද්ධවිජ්ජාපටිසම්භිදෙහී’’ති. තත්ථ **විජ්ජාති** තිස්සො විජ්ජා, අට්ඨ විජ්ජා වා. පටිසම්භිදාප්පත්තෙසුපි මහාකස්සපත්ථෙරාදීනං උච්චිනිත්වා ගහිතතාය තෙසං සද්ධම්මසංවණ්ණනෙ සාමත්ථියං සාතිසයන්ති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘සද්ධම්මසංවණ්ණනකොවිදෙහී’’ති.

කිලෙසජාතං, පරික්ඛාරබාහුල්ලං වා සල්ලිඛති තනුං කරොතීති සල්ලෙඛො, අප්පිච්ඡතාදිගුණසමූහො, ඉධ පන ඛීණාසවාධිකාරත්තා පරික්ඛාරබාහුල්ලස්ස සල්ලිඛනවසෙනෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො. සල්ලෙඛෙන නිබ්බත්තං සල්ලෙඛියං, තස්මිං **සල්ලෙඛියෙ,** ධුතඞ්ගපරිහරණාදිසල්ලෙඛපඅපත්තියන්ති වුත්තං හොති. **නොසුලභූපමෙහීති** සල්ලෙඛපටිපත්තියා ‘‘අසුකසදිසා’’ති නත්ථි සුලභා උපමා එතෙසන්ති නොසුලභූපමා, තෙහි. **මහාවිහාරස්සාති** ඉමිනා නිකායන්තරං පටික්ඛිපති . විහාරසීසෙන හෙත්ථ තත්ථ නිවාසිනඤ්චෙව තෙහි සමලද්ධිකානඤ්ච සබ්බෙසං භික්ඛූනං ගහණං දට්ඨබ්බං. තස්මා තෙසං මහාවිහාරවාසීනං දිට්ඨිසීලවිසුද්ධියා පභවත්තෙන සඤ්ඤාණභූතත්තා ධම්මසඞ්ගාහකා මහාකස්සපත්ථෙරාදයො ‘‘මහාවිහාරස්ස ධජූපමා’’ති වුත්තා, තෙහි **අයං විනයො සංවණ්ණිතො** සම්මා අනූනං කත්වා වණ්ණිතො. කථන්ති ආහ ‘‘චිත්තෙහි නයෙහී’’ති. **විචිත්තෙහි නයෙහි සම්බුද්ධවරන්වයෙහි** සබ්බඤ්ඤුබුද්ධවරං අනුගතෙහි, භගවතො අධිප්පායානුගතෙහි නයෙහීති වුත්තං හොති.

එවං පොරාණට්ඨකථාය අනූනභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො සංවණ්ණනාය පයොජනවිසෙසං අඡ්ඣෙසකඤ්ච දස්සෙතුං **සංවණ්ණනා**තිආදිමාහ. තත්ථ **සඞ්ඛතත්තාති** රචිතත්තා. **න කිඤ්චි අත්ථං අභිසම්භුණාතීති** න කිඤ්චි අත්ථං සාධෙති.

සංවණ්ණනං තඤ්චාතිආදිනා අත්තනො සංවණ්ණනාය කරණප්පකාරං දස්සෙති. තත්ථ තඤ්ච ඉදානි වුච්චමානං සංවණ්ණනං **සමාරභන්තො** සකලායපි මහාඅට්ඨකථාය ඉධ ගහෙතබ්බතො මහාඅට්ඨකථං **තස්සා** ඉදානි වුච්චමානාය සංවණ්ණනාය **සරීරං කත්වා** මහාපච්චරියං යො විනිච්ඡයො වුත්තො, තථෙව කුරුන්දීනාමාදීසු **විස්සුතාසු අට්ඨකථාසු යො විනිච්ඡයො** වුත්තො, තතොපි විනිච්ඡයතො යුත්තමත්ථං **අපරිච්චජන්තො** අන්තොගධත්ථෙරවාදං කත්වා **සංවණ්ණනං** සම්මා **සමාරභිස්ස**න්ති පදත්ථසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. එත්ථ ච අත්ථො කථීයති එතායාති අට්ඨකථා ත්ථ-කාරස්ස ට්ඨ-කාරං කත්වා. **මහාපච්චරියන්**ති මහාපච්චරීනාමිකං. එත්ථ ච පච්චරීති උළුම්පං වුච්චති, තස්මිං නිසීදිත්වා කතත්තා තමෙව නාමං ජාතං. ‘‘කුරුන්දීවල්ලිවිහාරො නාම අත්ථි, තත්ථ කතත්තා ‘කුරුන්දී’ති නාමං ජාත’’න්ති වදන්ති. **ආදිසද්දෙන** අන්ධකට්ඨකථං සඞ්ඛෙපට්ඨකථඤ්ච සඞ්ගණ්හාති.

යුත්තමත්ථන්ති මහාඅට්ඨකථානයෙන, චතුබ්බිධවිනයයුත්තියා වා යුත්තමත්ථං. ‘‘අට්ඨකථංයෙව ගහෙත්වා සංවණ්ණනං කරිස්සාමී’’ති වුත්තෙ අට්ඨකථාසු වුත්තත්ථෙරවාදානං බාහිරභාවො සියාති තෙපි අන්තොකත්තුකාමො ‘‘අන්තොගධථෙරවාද’’න්ති ආහ, ථෙරවාදෙපි අන්තොකත්වාති වුත්තං හොති.

තං මෙති ගාථාය සොතූහි පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙති. තත්ථ **ධම්මප්පදීපස්සාති** ධම්මො එව මොහන්ධකාරවිද්ධංසනතො පදීපසදිසත්තා පදීපො අස්සාති ධම්මප්පදීපො, භගවා, තස්ස. **පතිමානයන්තාති** පූජෙන්තා මනසා ගරුං කරොන්තා **නිසාමෙන්තු** සුණන්තු.

බුද්ධෙනාතිආදිනා අත්තනො සංවණ්ණනාය ආගමනසුද්ධිදස්සනමුඛෙන පමාණභාවං දස්සෙත්වා අනුසික්ඛිතබ්බතං දස්සෙති. තත්ථ යථෙව බුද්ධෙන යො ධම්මො විනයො ච වුත්තො, සො තස්ස බුද්ධස්ස යෙහි පුත්තෙහි මහාකස්සපත්ථෙරාදීහි තථෙව ඤාතො, තෙසං බුද්ධපුත්තානං මතිමච්චජන්තා සීහළට්ඨකථාචරියා යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසූති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **ධම්මොති** සුත්තාභිධම්මෙ සඞ්ගණ්හාති. **විනයොති** සකලං විනයපිටකං. **වුත්තොති** පාළිතො ච අත්ථතො ච **බුද්ධෙන** භගවතා වුත්තො. න හි භගවතා අබ්‍යාකතං නාම තන්තිපදං අත්ථි, තත්ථ තත්ථ භගවතා පවත්තිතපකිණ්ණකදෙසනායෙව හි අට්ඨකථා. **තථෙව ඤාතොති** යථෙව බුද්ධෙන වුත්තො, තථෙව එකපදම්පි එකක්ඛරම්පි අවිනාසෙත්වා අධිප්පායඤ්ච අවිකොපෙත්වා ඤාතො විදිතොති අත්ථො. **තෙසං මතිමච්චජන්තාති** තෙසං බුද්ධපුත්තානං මතිසඞ්ඛාතං ථෙරපරම්පරාය උග්ගහෙත්වා ආභතං අබ්බොච්ඡින්නං පාළිවණ්ණනාවසෙන චෙව පාළිමුත්තකවසෙන ච පවත්තං සබ්බං අට්ඨකථාවිනිච්ඡයං අපරිච්චජන්තා. **අට්ඨකථා අකංසූති** මහාඅට්ඨකථාමහාපච්චරිආදිකා සීහළට්ඨකථායො අකංසු. ‘‘අට්ඨකථාමකංසූ’’තිපි පාඨො, තත්ථාපි සොයෙවත්ථො.

තස්මාති යස්මා තෙසං බුද්ධපුත්තානං අධිප්පායං අවිකොපෙත්වා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු, තස්මා. **යං අට්ඨකථාසු වුත්තං,** තං සබ්බම්පි පමාණන්ති යොජනා. **හීති** නිපාතමත්තං හෙතුඅත්ථස්ස තස්මාති ඉමිනායෙව පකාසිතත්තා, අවධාරණත්ථො වා, පමාණමෙවාති. යදි අට්ඨකථාසු වුත්තං සබ්බම්පි පමාණං, එවං සති තත්ථ පමාදලෙඛොපි පමාණං සියාති ආහ ‘‘වජ්ජයිත්වාන පමාදලෙඛ’’න්ති, අපරාපරං ලිඛන්තෙහි පමාදෙන සතිං අපච්චුපට්ඨපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ලිඛිතබ්බං අඤ්ඤත්ථ ලිඛනාදිවසෙන පවත්තිතා පමාදලෙඛා නාම, සා ච සමන්තපාසාදිකායං තත්ථ තත්ථ සයමෙව ආවිභවිස්සති. පුන **යස්මාති** පදස්ස සම්බන්ධදස්සනවසෙන අයං අත්ථයොජනා – යස්මා අට්ඨකථාසු වුත්තං ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ සික්ඛාසු සගාරවානං පණ්ඩිතානං පමාණමෙව, යස්මා ච අයං වණ්ණනාපි

භාසන්තරපරිච්චාගාදිමත්තවිසිට්ඨතාය අත්ථතො අභින්නා, තතො එව පමාණභූතාව භෙස්සති, තස්මා අනුසික්ඛිතබ්බාති.

තතොති තාහි අට්ඨකථාහි. **භාසන්තරමෙව හිත්වාති** සීහළභාසංයෙව අපනෙත්වා. **විත්ථාරමග්ගඤ්ච සමාසයිත්වාති** පොරාණට්ඨකථාසු යථායානෙ වත්තබ්බම්පි පදත්ථවිනිච්ඡයාදිකං අතිවිත්ථිණ්ණෙන වචනක්කමෙන චෙව වුත්තමෙව අත්ථනයං අප්පමත්තකවිසෙසෙන පුනප්පුනං කථනෙන ච තත්ථ තත්ථ පපඤ්චිතං තාදිසං විත්ථාරමග්ගං පහාය සල්ලහුකෙන අත්ථවිඤ්ඤාපකෙන පදක්කමෙන චෙව වුත්තනයසදිසං වත්තබ්බං අතිදිසිත්වා ච සඞ්ඛෙපනයෙනෙව වණ්ණයිස්සාමාති අධිප්පායො. **සාරත්ථදීපනියං** පන විනයටීකායං ‘‘පොරාණට්ඨකථාසු උපරි වුච්චමානම්පි ආනෙත්වා තත්ථ තත්ථ පපඤ්චිතං ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන…පෙ…. උපසම්පන්නොති භික්ඛූති එත්ථ අපලොකනාදීනං චතුන්නම්පි කම්මානං විත්ථාරකථා විය තාදිසං විත්ථාරමග්ගං සඞ්ඛිපිත්වා’’ති වුත්තං, තං තන්තික්කමං කඤ්චි අවොක්කමිත්වාති එත්ථෙව වත්තුං යුත්තං. අඤ්ඤත්ථ පාළියා වත්තබ්බං අඤ්ඤත්ථ කථනඤ්හි තන්තික්කමං වොක්කමිත්වා කථනං නාම. තථා හි වුත්තං ‘‘තථෙව වණ්ණිතුං යුත්තරූපං හුත්වා අනුක්කමෙන ආගතං පාළිං පරිච්චජිත්වා සංවණ්ණනතො සීහළට්ඨකථාසු අයුත්තට්ඨානෙ වණ්ණිතං යථායානෙයෙව වණ්ණනතො ච වුත්තං ‘තන්තික්කමං කඤ්චි අවොක්කමිත්වා’’’ති. තස්මා යථාවුත්තනයෙනෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො. කථං පන විත්ථාරමග්ගස්ස සඞ්ඛිපනෙ විනිච්ඡයො න හීයතීති? ආහ ‘‘විනිච්ඡයං සබ්බමසෙසයිත්වා’’ති. සඞ්ඛිපන්තොපි පුනප්පුනං වචනාදිමෙව සඞ්ඛිපන්තො, විනිච්ඡයං පන අට්ඨකථාසු සබ්බාසුපි වුත්තං සබ්බම්පි අසෙසයිත්වා, කිඤ්චිමත්තම්පි අපරිහාපෙත්වාති වුත්තං හොති. **තන්තික්කමං කඤ්චි අවොක්කමිත්වාති** කඤ්චි පාළික්කමං අනතික්කමිත්වා, අනුක්කමෙනෙව පාළිං වණ්ණයිස්සාමාති අත්ථො.

සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථන්ති වෙරඤ්ජකණ්ඩාදීසු ආගතානං ඣානකථාදීනං සුත්තන්තවචනානං සීහළට්ඨකථාසු ‘‘සුත්තන්තිකානං භාරො’’ති වත්වා අවණ්ණිතබ්බට්ඨානං අත්ථං තංතංසුත්තානුරූපං සබ්බසො පරිදීපයිස්සාමාති අධිප්පායො. **හෙස්සතීති** භවිස්සති, කරීයිස්සතීති වා අත්ථො. එත්ථ ච පඨමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ ‘‘භාසන්තරපරිච්චාගාදිකං චතුබ්බිධං කිච්චං නිප්ඵාදෙත්වා සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං **පරිදීපයන්තී** අයං වණ්ණනා භවිස්සතී’’ති වණ්ණනාවසෙන සමානකත්තුකතා වෙදිතබ්බා. පච්ඡිමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ පන ‘‘හෙට්ඨා වුත්තභාසන්තරපරිච්චාගාදිකං කත්වා සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං පරිදීපයන්තී අයං වණ්ණනා අම්හෙහි කරීයිස්සතී’’ති එවං ආචරියවසෙන සමානකත්තුකතා වෙදිතබ්බා.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

බාහිරනිදානකථා

ඉදානි සංවරවිනයපහානවිනයාදීසු බහූසු විනයෙසු අත්තනා ‘‘තං වණ්ණයිස්සං විනය’’න්ති එවං සංවණ්ණෙතබ්බභාවෙන පටිඤ්ඤාතං විනයං දස්සෙන්තො ආහ **තත්ථාති**ආදි. තත්ථ **තත්ථාති** යථාවුත්තාසු ගාථාසු. **තාව**-සද්දො පඨමන්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ දට්ඨබ්බො, තෙන පඨමං විනයං වවත්ථපෙත්වා පච්ඡා තස්ස වණ්ණනං කරිස්සාමාති දීපෙති. **වවත්ථපෙතබ්බොති** නියමෙතබ්බො. **තෙනෙතං වුච්චතීති** යස්මා වවත්ථපෙතබ්බො, තෙන හෙතුනා එතං විනයො නාමාතිආදිකං නියාමකවචනං වුච්චතීති අත්ථො. **අස්සාති** විනයස්ස. **මාතිකාති** උද්දෙසො. සො හි නිද්දෙසපදානං ජනනීඨානෙ ඨිතත්තා මාතා වියාති ‘‘මාතිකා’’ති වුච්චති.

ඉදානි සංවණ්ණෙතබ්බමත්ථං මාතිකං ඨපෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ **වුත්තං යෙනාති**ආදි. ඉදං වුත්තං හොති – එතං තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතීතිආදිනිදානවචනපටිමණ්ඩිතං විනයපිටකං යෙන පුග්ගලෙන වුත්තං, යස්මිං කාලෙ වුත්තං, යස්මා කාරණා වුත්තං, යෙන ධාරිතං, යෙන ච ආභතං, යෙසු පතිට්ඨිතං, එතං යථාවුත්තවිධානං වත්වා තතො තෙන සමයෙනාතිආදිපාඨස්ස අත්ථං අනෙකප්පකාරතො දස්සෙන්තො විනයස්ස අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමීති.

එත්ථ ච **වුත්තං යෙන යදා යස්මාති** ඉදං වචනං තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාතිආදිනිදානවචනමත්තං අපෙක්ඛිත්වා වත්තුකාමොපි විසුං අවත්වා ‘‘නිදානෙන ආදිකල්යාණං, ඉදමවොචාති නිගමනෙන පරියොසානකල්යාණ’’න්ති වචනතො නිදානනිගමනානිපි සත්ථුදෙසනාය අනුවිධානත්තා තදන්තොගධානෙවාති නිදානස්සාපි විනයපාළියංයෙව අන්තොගධත්තා වුත්තං යෙන යදා යස්මාති ඉදම්පි විනයපිටකසම්බන්ධංයෙව කත්වා මාතිකං ඨපෙති. මාතිකාය හි එතන්ති වුත්තං විනයපිටකංයෙව සාමඤ්ඤතො සබ්බත්ථ සම්බන්ධමුපගච්ඡති.

ඉදානි පන තං විසුං නීහරිත්වා දස්සෙන්තො **තත්ථ වුත්තං යෙනාති**ආදිමාහ. **තත්ථාති** තෙසු මාතිකාපදෙසු. **ඉදන්ති** තෙන සමයෙනාතිආදිනිදානවචනං. **හි**-සද්දො යස්මාති අත්ථො දට්ඨබ්බො, යස්මා බුද්ධස්ස භගවතො අත්තපච්චක්ඛවචනං න හොති, තස්මාති වුත්තං හොති. **අත්තපච්චක්ඛවචනං න හොතීති** අත්තනා පච්චක්ඛං කත්වා වුත්තවචනං න හොති. අථ වා අත්තනො පච්චක්ඛකාලෙ ධරමානකාලෙ වුත්තවචනං න හොති. තදුභයෙනාපි භගවතො වුත්තවචනං න හොතීති අත්ථො.

පඨමමහාසඞ්ගීතිකථාවණ්ණනා

පඨමමහාසඞ්ගීති නාම වෙසාති එත්ථ ච-සද්දො වත්තබ්බසම්පිණ්ඩනත්ථො, උපඤ්ඤාසත්ථො වා, උපඤ්ඤාසොති ච වාක්‍යාරම්භො වුච්චති. එසා හි ගන්ථකාරානං පකති, යදිදං කිඤ්චි වත්වා පුන අපරං වත්තුමාරභන්තානං ච-සද්දප්පයොගො. යථාපච්චයං තත්ථ තත්ථ දෙසිතත්තා විප්පකිණ්ණානං ධම්මවිනයානං සභාගත්ථවසෙන සඞ්ගහෙත්වා ගායනං කථනං සඞ්ගීති, මහාවිසයත්තා පූජනීයත්තා ච මහතී සඞ්ගීති මහාසඞ්ගීති. දුතියාදිං උපාදාය වෙසා ‘‘පඨමමහාසඞ්ගීතී’’ති වුත්තා. නිදදාති දෙසනං දෙසකාලාදිවසෙන අවිදිතං විදිතං කත්වා නිදස්සෙතීති **නිදානං,** තත්ථ **කොසල්ලත්ථං**.

වෙනෙය්‍යානං මග්ගඵලුප්පත්තිහෙතුභූතාව කිරියා නිප්පරියායෙන බුද්ධකිච්චන්ති ආහ ‘‘ධම්මචක්කප්පවත්තනඤ්හි ආදිං කත්වා’’ති. තත්ථ සතිපට්ඨානාදිධම්මො එව පවත්තනට්ඨෙන චක්කන්ති **ධම්මචක්කං,** චක්කන්ති වා ආණා, තං ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මචක්කං, ධම්මෙන ඤායෙන චක්කන්තිපි ධම්මචක්කං. **කතබුද්ධකිච්චෙති** නිට්ඨිතබුද්ධකිච්චෙ භගවති ලොකනාථෙති සම්බන්ධො. **කුසිනාරායන්ති** සමීපත්ථෙ එතං භුම්මවචනං. **උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙති** තස්ස නගරස්ස උපවත්තනභූතං මල්ලරාජූනං සාලවනුය්‍යානං දස්සෙති. තත්ථ නගරං පවිසන්තා උය්‍යානතො උපෙච්ච වත්තන්ති ගච්ඡන්ති එතෙනාති ‘‘උපවත්තන’’න්ති උය්‍යානස්ස ච නගරස්ස ච මජ්ඣෙ සාලවනං වුච්චති. කුසිනාරාය හි දක්ඛිණපච්ඡිමදිසාය තං උය්‍යානං හොති, තතො උය්‍යානතො සාලවනරාජිවිරාජිතො මග්ගො පාචීනාභිමුඛො ගන්ත්වා නගරස්ස දක්ඛිණද්වාරාභිමුඛො උත්තරෙන නිවත්තො, තෙන මග්ගෙන මනුස්සා නගරං පවිසන්ති, තස්මා තං ‘‘උපවත්තන’’න්ති වුච්චති. තත්ථ කිර උපවත්තනෙ අඤ්ඤමඤ්ඤසංසට්ඨවිටපානං සම්පන්නඡායානං සාලපන්තීනමන්තරෙ භගවතො පරිනිබ්බානමඤ්චො පඤ්ඤත්තො, තං සන්ධාය වුත්තං ‘‘යමකසාලානමන්තරෙ’’ති. උපාදීයති කම්මකිලෙසෙහීති උපාදි, විපාකක්ඛන්ධා කටත්තා ච රූපං. තදෙව කම්මකිලෙසෙහි සම්මා අප්පහීනතාය සෙසො, නත්ථි එත්ථ උපාදිසෙසොති **අනුපාදිසෙසා,** නිබ්බානධාතු, තාය. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ චායං කරණනිද්දෙසො. **පරිනිබ්බානෙති** නිමිත්තත්ථෙ භුම්මං, පරිනිබ්බානහෙතු තස්මිං ඨානෙ සන්නිපතිතානන්ති අත්ථො. සඞ්ඝස්ස ථෙරො ජෙට්ඨො **සඞ්ඝත්ථෙරො**. එත්ථ ච සඞ්ඝසද්දස්ස භික්ඛුසතසහස්සසද්දසාපෙක්ඛත්තෙපි ගමකත්තා ථෙරසද්දෙන සමාසො යථා දෙවදත්තස්ස ගරුකුලන්ති. ආයස්මා මහාකස්සපො ධම්මවිනයසඞ්ගායනත්ථං භික්ඛූනං උස්සාහං ජනෙසීති සම්බන්ධො.

තථා උස්සාහං ජනනස්ස කාරණමාහ **සත්තාහපරිනිබ්බුතෙති**ආදි. සත්ත අහානි සමාහටානි සත්තාහං, සත්තාහං පරිනිබ්බුතස්ස අස්සාති සත්තාහපරිනිබ්බුතො, සත්තාහපරිනිබ්බුතෙ සුභද්දෙන වුඩ්ඪපබ්බජිතෙන වුත්තවචනමනුස්සරන්තොති සම්බන්ධො. **අලං, ආවුසොති**ආදිනා තෙන වුත්තවචනං දස්සෙති. තත්ථ **අලන්ති** පටික්ඛෙපවචනං. **තෙන මහාසමණෙනාති** නිස්සක්කෙ කරණවචනං, තතො මහාසමණතො සුට්ඨු මුත්තා මයන්ති අත්ථො, උපද්දුතා ච හොම තදාති අධිප්පායො, හොමාති වා අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං, අහුම්හාති අත්ථො. **ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජතීති** තිට්ඨති එත්ථ ඵලං තදායත්තවුත්තිතායාති **ඨානං,** හෙතු. **ඛොති** අවධාරණෙ, එතං කාරණං විජ්ජතෙව, නො න විජ්ජතීති අත්ථො. කිං තං කාරණන්ති? ආහ **යං පාපභික්ඛූ**තිආදි. එත්ථ **යන්ති** නිපාතමත්තං, කාරණනිද්දෙසො වා, යෙන කාරණෙන අන්තරධාපෙය්‍යුං, තදෙතං කාරණං විජ්ජතීති අත්ථො. අතීතො අතික්කන්තො සත්ථා එත්ථ, එතස්සාති වා **අතීතසත්ථුකං,** පාවචනං. පධානං වචනං **පාවචනං,** ධම්මවිනයන්ති වුත්තං හොති. **පක්ඛං ලභිත්වාති** අලජ්ජීපක්ඛං ලභිත්වා. **න චිරස්සෙවාති** න චිරෙනෙව. **යාව ච ධම්මවිනයො තිට්ඨතීති** යත්තකං කාලං ධම්මො ච විනයො ච ලජ්ජීපුග්ගලෙසු තිට්ඨති.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතාති පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නෙන භගවතා වුත්තන්ති අත්ථො. **දෙසිතො පඤ්ඤත්තොති** සුත්තාභිධම්මපිටකසඞ්ගහිතස්ස ධම්මස්ස චෙව විනයපිටකසඞ්ගහිතස්ස විනයස්ස ච අතිසජ්ජනං පබොධනං දෙසනා. තස්සෙව පකාරතො ඤාපනං අසඞ්කරතො ඨපනං පඤ්ඤාපනං. **සො වො මමච්චයෙන සත්ථාති** සො ධම්මවිනයො තුම්හාකං මමච්චයෙන සත්ථා මයි පරිනිබ්බුතෙ සත්ථුකිච්චං සාධෙස්සති. **සාසනන්ති** පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිවිධං සාසනං, නිප්පරියායතො පන සත්තතිංස බොධිපක්ඛියධම්මා. **අද්ධනියන්ති** අද්ධානක්ඛමං, තදෙව **චිරට්ඨිතිකං අස්ස** භවෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

ඉදානි සම්මාසම්බුද්ධෙන අත්තනො කතං අනුග්ගහවිසෙසං විභාවෙන්තො ආහ **යඤ්චාහං භගවතාති**ආදි. තත්ථ **යඤ්චාහන්ති** එතස්ස අනුග්ගහිතොති එතෙන සම්බන්ධො. තත්ථ **යන්ති** යස්මා, යෙන කාරණෙනාති වුත්තං හොති. කිරියාපරාමසනං වා එතං, තෙන අනුග්ගහිතොති එත්ථ අනුග්ගහණං පරාමසති. **ධාරෙස්සසී**තිආදිකං භගවතා මහාකස්සපත්ථෙරෙන සද්ධිං චීවරපරිවත්තනං කාතුකාමෙන වුත්තවචනං. **ධාරෙස්සසි පන මෙ ත්වං කස්සපාති** ‘‘කස්සප, ත්වං ඉමානි පරිභොගජිණ්ණානි පංසුකූලානි පාරුපිතුං සක්ඛිස්සසී’’ති වදති, තඤ්ච ඛො න කායබලං සන්ධාය, පටිපත්තිපූරණං පන සන්ධාය එවමාහ. **සාණානි පංසුකූලානීති** මතකළෙවරං පලිවෙඨෙත්වා ඡඩ්ඩිතානි තුම්බමත්තෙ කිමයො පප්ඵොටෙත්වා ගහිතානි සාණවාකමයානි පංසුකූලචීවරානි. රථිකාදීනං යත්ථ කත්ථචි පංසූනං උපරි ඨිතත්තා අබ්භුග්ගතට්ඨෙන තෙසු කූලමිවාති පංසුකූලං. අථ වා පංසු විය කුච්ඡිතභාවං උලති ගච්ඡතීති පංසුකූලන්ති පංසුකූලසද්දස්ස අත්ථො දට්ඨබ්බො. **නිබ්බසනානීති** නිට්ඨිතවසනකිච්චානි, පරිභොගජිණ්ණානීති අත්ථො. එකමෙව තං චීවරං අනෙකාවයවත්තා බහුවචනං කතං. **සාධාරණපරිභොගෙනාති** අත්තනා සමානපරිභොගෙන, සාධාරණපරිභොගෙන ච සමසමට්ඨපනෙන ච අනුග්ගහිතොති සම්බන්ධො.

ඉදානි නවානුපුබ්බවිහාරඡළභිඤ්ඤාප්පභෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමට්ඨපනත්ථාය භගවතා වුත්තං **කස්සපසංයුත්තෙ** (සං. නි. 2.152) ආගතං පාළිං පෙය්‍යාලමුඛෙන ආදිග්ගහණෙන ච සඞ්ඛිපිත්වා දස්සෙන්තො ආහ **අහං, භික්ඛවෙ**තිආදි. තත්ථ **යාවදෙ ආකඞ්ඛාමී**ති යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි, යත්තකං කාලං ඉච්ඡාමීති අත්ථො, ''යාවදෙවා''තිපි පාඨො. **නවානුපුබ්බවිහාරඡළභිඤ්ඤාප්පභෙදෙ**ති එත්ථ **නවානුපුබ්බවිහාරො** නාම අනුපටිපාටියා සමාපජ්ජිතබ්බභාවතො එවංසඤ්ඤිතා නිරොධසමාපත්තියා සහ අට්ඨ රූපාරූපසමාපත්තියො. **ඡළභිඤ්ඤා** නාම ආසවක්ඛයඤාණෙන සද්ධිං පඤ්චාභිඤ්ඤායො. **අත්තනා සමසමට්ඨපනෙනා**ති ''අහං යත්තකං කාලං යත්තකෙ සමාපත්තිවිහාරෙ අභිඤ්ඤායො ච වළඤ්ජෙමි, තථා කස්සපොපී''ති එවං යථාවුත්තඋත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමං කත්වා ඨපනෙන, ඉදඤ්ච උත්තරිමනුස්සධම්මසාමඤ්ඤෙන ථෙරස්ස පසංසාමත්තෙන වුත්තං, න භගවතා සද්ධිං සබ්බථා සමතාය. භගවතො හි ගුණවිසෙසං උපාදාය සාවකා පච්චෙකබුද්ධා ච කලම්පි කලභාගම්පි න උපෙන්ති, තස්ස කිමඤ්ඤං ආණණ්‍යං භවිස්සති අඤ්ඤත්‍ර ධම්මවිනයසඞ්ගායනාති අධිප්පායො. තත්ථ **තස්සා**ති තස්ස අනුග්ගහස්ස, තස්ස මෙති වා අත්ථො ගහෙතබ්බො. පොත්ථකෙසු හි කෙසුචි ''තස්ස මෙ''ති පාඨො දිස්සති. **ආණණ්‍යං** අණණභාවො. **සකකවචඉස්සරියානුප්පදානෙනා**ති එත්ථ චීවරස්ස නිදස්සනවසෙන කවචස්සෙව ගහණං කතං, සමාපත්තියා නිදස්සනවසෙන ඉස්සරියං ගහිතං.

ඉදානි යථාවුත්තමත්ථං පාළියා විභාවෙන්තො ආහ **යථාහා**තිආදි. තත්ථ **එකමිදාහන්ති** එත්ථ **ඉදන්ති** නිපාතමත්තං. **එකං සමයන්ති** එකස්මිං සමයෙති අත්ථො. **පාවායා**ති පාවානගරතො. **අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො**ති දීඝමග්ගප්පටිපන්නො. දීඝපරියායො හෙත්ථ අද්ධානසද්දො. **සබ්බං සුභද්දකණ්ඩං විත්ථාරතො වෙදිතබ්බන්ති පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ** ආගතං සුභද්දකණ්ඩං ඉධ ආනෙත්වා විත්ථාරෙතබ්බං.

තතො පරන්ති සුභද්දකණ්ඩතො පරං. සබ්බං **සුභද්දකණ්ඩං** විත්ථාරතො වෙදිතබ්බන්ති ඉමිනා ''යං න ඉච්ඡිස්සාම, න තං කරිස්සාමා''ති එතං පරියන්තං සුභද්දකණ්ඩපාළිං දස්සෙත්වා ඉදානි අවසෙසං උස්සාහජනනප්පකාරප්පවත්තං පාළිමෙව දස්සෙන්තො **හන්ද මයං ආවුසො**තිආදිමාහ. තත්ථ **පුරෙ අධම්මො දිප්පතී**ති එත්ථ **''අධම්මො** නාම දසකුසලකම්මපථපටිපක්ඛභූතො අධම්මො''ති **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. 1.පඨමමහාසඞ්ගීතිකථාවණ්ණනා) වුත්තං. ධම්මසඞ්ගහණත්ථං උස්සාහජනනප්පසඞ්ගත්තා පන ධම්මවිනයානං අසඞ්ගායනහෙතුදොසගණො සම්භවති, සො එව එත්ථ අධම්මො දිප්පති තප්පටිපක්ඛො ධම්මො ච පටිබාහීයතීති වත්තබ්බං. අපි ච ''අධම්මවාදිනො බලවන්තො හොන්ති ධම්මවාදිනො දුබ්බලා හොන්ති''ති වුච්චමානත්තා යෙන අධම්මෙන තෙ සුභද්දවජ්ජිපුත්තකාදයො අධම්මවාදිනො, යෙන ච ධම්මෙන ඉතරෙ ධම්මවාදිනොව හොන්ති. තෙයෙව ඉධ ''අධම්මො'' ''ධම්මො''ති ච වත්තබ්බා. තස්මා සීලවිපත්තිආදිහෙතුකො පාපිච්ඡතාදිදොසගණො අධම්මො, තප්පටිපක්ඛො සීලසම්පදාදිහෙතුකො අප්පිච්ඡතාදිගුණසමූහො ධම්මොති ච ගහෙතබ්බං. **පුරෙ දිප්පතීති** අපි නාම දිප්පති. අථ වා යාව අධම්මො ධම්මං පටිබාහිතුං සමත්ථො හොති, තතො පුරෙතරමෙවාති අත්ථො. **දිප්පතීති** දිප්පිස්සති. පුරෙසද්දයොගෙන හි අනාගතත්ථෙ අයං වත්තමානප්පයොගො, යථා පුරා වස්සති දෙවොති. **අවිනයො**ති පහානවිනයාදීනං පටිපක්ඛභූතො අවිනයො.

තෙන හීති උය්‍යොජනත්ථෙ නිපාතො. **සකලනවඞ්ගසත්ථුසාසනපරියත්තිධරෙ**ති සකලං සුත්තගෙය්‍යාදිනවඞ්ගං එත්ථ, එතස්ස වා අත්ථීති සකලනවඞ්ගං, සත්ථුසාසනං. අත්ථකාමෙන පරියාපුණිතබ්බතො දිට්ඨධම්මිකාදිපුරිසත්ථපරියත්තිභාවතො ච ''පරියත්තී''ති තීණි පිටකානි වුච්චන්ති, තං සකලනවඞ්ගසත්ථුසාසනසඞ්ඛාතං පරියත්තිං ධාරෙන්තීති සකලනවඞ්ගසත්ථුසාසනපයත්තිධරා, තාදිසෙති අත්ථො. සමථභාවනාසිනෙහාභාවෙන සුක්ඛා ලූඛා අසිනිද්ධා විපස්සනා එතෙසන්ති **සුක්ඛවිපස්සකා. තිපිටකසබ්බපරියත්තිප්පභෙදධරෙ**ති තිණ්ණං පිටකානං සමාහාරො තිපිටකං, තදෙව නවඞ්ගාදිවසෙන අනෙකභෙදභින්නං සබ්බං පරියත්තිප්පභෙදං ධාරෙන්තීති තිපිටකසබ්බපරියත්තිප්පභෙදධරා.

කිස්ස පනාති කස්මා පන. සික්ඛතීති **සෙක්ඛො**. තමෙවාහ ''සකරණීයො''ති. උපරිමග්ගත්තයකිච්චස්ස අපරියොසිතත්තා සකිච්චොති අත්ථො. **අස්සා**ති අනෙන. **බහුකාරත්තා**ති බහූපකාරත්තා. **අස්සා**ති භවෙය්‍ය. **අතිවිය විස්සත්ථො**ති අතිවිය විස්සාසිකො. **නන්ති** ආනන්දත්ථෙරං **ඔවදතීති** සම්බන්ධො. ආනන්දත්ථෙරස්ස කදාචි අසඤ්ඤතාය නවකාය සද්ධිවිහාරිකපරිසාය ජනපදචාරිකාචරණං, තෙසඤ්ච සද්ධිවිහාරිකානං එකක්ඛණෙ උප්පබ්බජනඤ්ච පටිච්ච මහාකස්සපත්ථෙරො තං නිග්ගණ්හන්තො එවමාහ ''න වායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසී''ති. එත්ථ ච **වා**-සද්දො පදපූරණො, අයං කුමාරො අත්තනො පමාණං න පටිජානාතීති ථෙරං තජ්ජෙන්තො ආහ. **තත්‍රා**ති එවං සති.

කිඤ්චාපි සෙක්ඛොති ඉදං න සෙක්ඛානං අගතිගමනසබ්භාවෙන වුත්තං, අසෙක්ඛානඤ්ඤෙව පන උච්චිනිත්වා ගහිතත්තාති දට්ඨබ්බං. තස්මා ''කිඤ්චාපි සෙක්ඛො, තථාපි ථෙරො ආයස්මන්තම්පි ආනන්දං උච්චිනතූ''ති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, න පන කිඤ්චාපි සෙක්ඛො, තථාපි අභබ්බො අගතිං ගන්තුන්ති යොජෙතබ්බං. **අභබ්බො**තිආදි පනස්ස සභාවකථනං. තත්ථ **ඡන්දා**ති ඡන්දෙන සිනෙහෙන. **අගතිං ගන්තුන්ති** අකත්තබ්බං කාතුං. **පරියත්තො**ති අධීතො උග්ගහිතො.

රාජගහං ඛො මහාගොචරන්ති එත්ථ ගාවො චරන්ති එත්ථාති ගොචරො, ගුන්නං ගොචරට්ඨානං. ගොචරො වියාති ගොචරො, භික්ඛාචරණට්ඨානං. සො මහන්තො අස්සාති මහාගොචරං, රාජගහං. **උක්කොටෙය්‍යාති** නිවාරෙය්‍ය.

සත්තසු සාධුකීළනදිවසෙසූති එත්ථ සංවෙගවත්ථුං කිත්තෙත්වා කිත්තෙත්වා සාධුකං එව පූජාවසෙන කීළනතො සාධුකීළනං. **උපකට්ඨාති** ආසන්නා. වස්සං උපනෙති උපගච්ඡති එත්ථාති **වස්සූපනායිකා.**

තත්‍ර සුදන්ති තස්සං සාවත්ථියං, **සුදන්ති** නිපාතමත්තං. **උස්සන්නධාතුකන්ති** උපචිතපිත්තසෙම්හාදිධාතුකං. **සමස්සාසෙතුන්ති** සන්තප්පෙතුං. **දුතියදිවසෙති** ජෙතවනවිහාරං පවිට්ඨදිවසතො දුතියදිවසෙති වදන්ති. විරිච්චති එතෙනාති විරෙචනං. ඔසධපරිභාවිතං ඛීරමෙව විරෙචනන්ති **ඛීරවිරෙචනං. යං සන්ධායාති** යං භෙසජ්ජපානං සන්ධාය වුත්තං. **භෙසජ්ජමත්තාති** අප්පමත්තකං භෙසජ්ජං. අප්පත්ථො හි අයං **මත්තා-**සද්දො මත්තා සුඛපරිච්චාගාතිආදීසු (ධ. ප. 290) විය.

ඛණ්ඩඵුල්ලප්පටිසඞ්ඛරණන්ති එත්ථ **ඛණ්ඩන්ති** ඡින්නං, **ඵුල්ලන්ති** භින්නං, තෙසං **පටිසඞ්ඛරණං** අභිනවකරණං.

පරිච්ඡෙදවසෙන වෙදියති දිස්සතීති **පරිවෙණං. තත්ථාති** තෙසු විහාරෙසු ඛණ්ඩඵුල්ලප්පටිසඞ්ඛරණන්ති සම්බන්ධො. **පඨමං මාසන්ති** වස්සානස්ස පඨමං මාසං, අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. සෙනාසනවත්තානං බහූනං පඤ්ඤත්තත්තා, **සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 294 ආදයො) සෙනාසනපටිබද්ධානං බහූනං කම්මානං විහිතත්තා ''භගවතා…පෙ…. වණ්ණිත''න්ති වුත්තං.

දුතියදිවසෙති ''ඛණ්ඩඵුල්ලප්පටිසඞ්ඛරණං කරොමා''ති චින්තිතදිවසතො දුතියදිවසෙ. වස්සූපනායිකදිවසෙයෙව තෙ එවං චින්තෙසුං. **සිරියා නිකෙතනමිවාති** සිරියා නිවාසනට්ඨානං විය. එකස්මිං පානීයතිත්ථෙ සන්නිපතන්තා පක්ඛිනො විය සබ්බෙසං ජනානං චක්ඛූනි මණ්ඩපෙයෙව නිපතන්තීති වුත්තං 'එකනිපාතතිත්ථමිව ච දෙවමනුස්සනයනවිහඞ්ගාන''න්ති. **ලොකරාමණෙය්‍යකන්ති** ලොකෙ රමණීයභාවං, රමණං අරහතීති වා ලොකරාමණෙය්‍යකං . **දට්ඨබ්බසාරමණ්ඩන්ති** දට්ඨබ්බෙසු සාරං දට්ඨබ්බසාරං, තතො විප්පසන්නන්ති දට්ඨබ්බසාරමණ්ඩං. අථ වා දට්ඨබ්බො සාරභූතො විසිට්ඨතරො මණ්ඩො මණ්ඩනං අලඞ්කාරො එතස්සාති දට්ඨබ්බසාරමණ්ඩො, මණ්ඩපො. මණ්ඩං සූරියරස්මිං පාති නිවාරෙතීති මණ්ඩපො. විවිධානි කුසුමදාමානි චෙව මුත්තොලම්බකානි ච විනිග්ගලන්තං වමෙන්තං නික්ඛාමෙන්තමිව චාරු සොභනං විතානං එත්ථාති **විවිධකුසුමදාමොලම්බකවිනිග්ගලන්තචාරුවිතානො.** නානාපුප්ඵූපහාරවිචිත්තසුපරිනිට්ඨිතභූමිකම්මත්තා එව ''රතනවිචිත්තමණිකොට්ටිමතලමිවා''ති වුත්තං. එත්ථ ච මණියො කොට්ටෙත්වා කතතලං මණිකොට්ටිමතලං නාම, තමිවාති වුත්තං හොති. **ආසනාරහන්ති** නිසීදනාරහං. **දන්තඛචිතන්ති** දන්තෙහි ඛචිතං.

ආවජ්ජෙසීති උපනාමෙසි. **අනුපාදායාති** තණ්හාදිට්ඨිවසෙන කඤ්චි ධම්මං අග්ගහෙත්වා. **කථාදොසොති** කථාය අසච්චං නාම **නත්ථි.**

යථාවුඩ්ඪන්ති වුඩ්ඪපටිපාටිං අනතික්කමිත්වා. **එකෙති** මජ්ඣිමභාණකානංයෙව එකෙ. පුබ්බෙ වුත්තම්පි හි සබ්බං මජ්ඣිමභාණකා වදන්තියෙවාති වෙදිතබ්බං. දීඝභාණකා පන ''පදසාව ථෙරො සන්නිපාතමාගතො''ති වදන්ති. තෙසු කෙචි ''ආකාසෙනා''ති, ''තෙ සබ්බෙපි තථා තථා ආගතදිවසානම්පි අත්ථිතාය එකමෙකං ගහෙත්වා තථා තථා වදිංසූ''ති වදන්ති.

කං ධුරං කත්වාති කං ජෙට්ඨකං කත්වා. **බීජනිං ගහෙත්වාති** එත්ථ බීජනීගහණං පරිසාය ධම්මකථිකානං හත්ථකුක්කුච්චවිනොදනමුඛවිකාරපටිච්ඡාදනත්ථං ධම්මතාවසෙන ආචිණ්ණන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව හි අච්චන්තසඤ්ඤතපත්තා බුද්ධාපි සාවකාපි ධම්මකථිකානං ධම්මතාදස්සනත්ථමෙව චිත්තබීජනිං ගණ්හන්ති. **පඨමං, ආවුසො උපාලි, පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්තන්ති** එත්ථ කථං සඞ්ගීතියා පුබ්බෙ පඨමභාවො සිද්ධොති? පාතිමොක්ඛුද්දෙසානුක්කමාදිනා පුබ්බෙ පඨමභාවස්ස සිද්ධත්තා. යෙභුය්‍යෙන හි තීණි පිටකානි භගවතො ධරමානකාලෙයෙව ඉමිනා අනුක්කමෙන සජ්ඣායිතානි, තෙනෙව කමෙන පච්ඡාපි සඞ්ගීතානි විසෙසතො විනයාභිධම්මපිටකානීති දට්ඨබ්බං. **කිස්මිං වත්ථුස්මින්ති** නිමිත්තත්ථෙ භුම්මං. **අන්තරා ච, භන්තෙ, රාජගහං අන්තරා ච නාළන්දන්ති** රාජගහස්ස ච නාළන්දාය ච අන්තරා, විවරෙ මජ්ඣෙති අත්ථො. **අන්තරා-**සද්දෙන පන යුත්තත්තා උපයොගවචනං කතං. **රාජාගාරකෙති** රඤ්ඤො කීළනත්ථාය කතෙ අගාරකෙ. **අම්බලට්ඨිකායන්ති** රඤ්ඤො එවංනාමකං උය්‍යානං. **කෙන සද්ධින්ති** ඉධ කස්මා වුත්තන්ති? යස්මා පනෙතං න භගවතා එව වුත්තං, රඤ්ඤාපි කිඤ්චි කිඤ්චි වුත්තමත්ථි, තස්මා ''කමාරබ්භා''ති අවත්වා එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **වෙදෙහිපුත්තෙනාති** අයං කොසලරඤ්ඤො ධීතාය පුත්තො, න විදෙහරඤ්ඤො ධීතාය. යස්මා මාතා පනස්ස පණ්ඩිතා, තස්මා සා වෙදෙන ඤාණෙන ඊහති ඝටති වායමතීති ''වෙදෙහී''ති පාකටනාමා ජාතාති වෙදිතබ්බා.

එවං නිමිත්තපයොජනකාලදෙසදෙසකකාරකකරණප්පකාරෙහි පඨමමහාසඞ්ගීතිං දස්සෙත්වා ඉදානි තත්ථ වවත්ථාපිතෙසු ධම්මවිනයෙසු නානප්පකාරකොසල්ලත්ථං එකවිධාදිභෙදෙ දස්සෙතුං **තදෙතං සබ්බම්පීති**ආදිමාහ.

තත්ථ **අනුත්තරං සම්මාසම්බොධින්ති** එත්ථ අනාවරණඤාණපදට්ඨානං මග්ගඤාණං, මග්ගඤාණපදට්ඨානඤ්ච අනාවරණඤාණං ''සම්මාසම්බොධී''ති වුච්චති. **පච්චවෙක්ඛන්තෙන වා**ති උදානාදිවසෙන පවත්තධම්මං සන්ධායාහ. **විමුත්තිරස**න්ති අරහත්තඵලස්සාදං, විමුත්තිසම්පත්තිකං වා අග්ගඵලනිප්ඵාදනතො, විමුත්තිකිච්චං වා කිලෙසානං අච්චන්තවිමුත්තිසම්පාදනතො. **අවසෙසං බුද්ධවචනං ධම්මොති** එත්ථ යදිපි ධම්මො එව විනයොපි පරියත්තියාදිභාවතො, තථාපි විනයසද්දසන්නිධානෙන භින්නාධිකරණභාවෙන පයුත්තො ධම්ම-සද්දො විනයතන්තිවිරහිතං තන්තිං දීපෙති, යථා පුඤ්ඤඤාණසම්භාරො ගොබලිබද්දන්තිආදි.

අනෙකජාතිසංසාරන්ති ඉමිස්සා ගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – අහං ඉමස්ස අත්තභාවගෙහස්ස කාරකං තණ්හාවඩ්ඪකිං **ගවෙසන්තො** යෙන ඤාණෙන තං දට්ඨුං සක්කා, තං බොධිඤාණං **අනිබ්බිසං** අලභන්තො එව අභිනීහාරතො පභුති එත්තකං කාලං අනෙකජාතිසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යං ඉමං සංසාරවට්ටං **සන්ධාවිස්සං** සංසරිං, යස්මා ජරාබ්‍යාධිමරණමිස්සතාය ජාති නාමෙසා පුනප්පුනං උපගන්තුං දුක්ඛා, න ච සා තස්මිං අදිට්ඨෙ නිවත්තති, තස්මා තං ගවෙසන්තො සන්ධාවිස්සන්ති අත්ථො. **දිට්ඨොසීති** ඉදානි මයා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣන්තෙන දිට්ඨො අසි. **පුන ගෙහන්ති** පුන ඉමං අත්තභාවසඞ්ඛාතං මම ගෙහං. **න කාහසීති** න කරිස්සසි. කාරණමාහ **සබ්බා තෙ**තිආදි. තව **සබ්බා** අවසෙසකිලෙසඵාසුකා මයා **භග්ගා**. ඉමස්ස තයා කතස්ස අත්තභාවගෙහස්ස අවිජ්ජාසඞ්ඛාතං **කූටං** කණ්ණිකමණ්ඩලං **විසඞ්ඛතං** විද්ධංසිතං. **විසඞ්ඛාරං** නිබ්බානං ආරම්මණකරණවසෙන ගතං මම **චිත්තං**. අහඤ්ච **තණ්හානං ඛය**සඞ්ඛාතං අරහත්තමග්ගඵලං **අජ්ඣගා** පත්තොස්මීති අත්ථො. කෙචි පන ''විසඞ්ඛාරගතං චිත්තමෙව තණ්හානං ඛයං අජ්ඣගා''ති එවම්පි අත්ථං වදන්ති.

කෙචීති ඛන්ධකභාණකා. **පාටිපදදිවසෙති** ඉදං **පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පන්නාති** එතෙන සම්බන්ධිතබ්බං, න **සබ්බඤ්ඤුභාවප්පත්තස්සාති** එතෙන. **සොමනස්සමයඤාණෙනාති** සොමනස්සසම්පයුත්තඤාණෙන. **ආමන්තයාමීති** නිවෙදයාමි, බොධෙමීති අත්ථො. **අන්තරෙති** අන්තරාළෙ, වෙමජ්ඣෙති අත්ථො.

සුත්තන්තපිටකන්ති යථා කම්මමෙව කම්මන්තං, එවං සුත්තමෙව සුත්තන්තන්ති වෙදිතබ්බං. **අසඞ්ගීත**න්ති සඞ්ගීතික්ඛන්ධක (චූළව. 437 ආදයො) කථාවත්ථුප්පකරණාදිකං. සොළසහි වාරෙහි උපලක්ඛිතත්තා ''සොළස පරිවාරා''ති වුත්තං. තථා හි **පරිවාරපාළියං** (පරි. 1 ආදයො) පඨමං පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්තන්තිආදිනා වුත්තං. පඤ්ඤත්තිවාරො කථාපත්තිවාරො විපත්තිවාරො සඞ්ගහවාරො සමුට්ඨානවාරො අධිකරණවාරො සමථවාරො සමුච්චයවාරොති ඉමෙ අට්ඨ වාරා, තදනන්තරං ''මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවනපච්චයා පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත''න්ති (පරි. 188) එවං පච්චයමත්තවිසෙසෙන පුන වුත්තා තෙයෙව අට්ඨ වාරා චාති ඉමෙසං සොළසන්නං වාරානං වසෙන භික්ඛුවිභඞ්ගස්ස ච භික්ඛුනීවිභඞ්ගස්ස ච පකාසිතත්තා සොළසහි වාරෙහි උපලක්ඛිතො පරිවාරො ''සොළසපරිවාරො''ති වුත්තොති වෙදිතබ්බො.

දළ්හීකම්මසිථිලකරණප්පයොජනාති ඉදං ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජෙසු යථාක්කමං යොජෙතබ්බං. සඤ්ඤමවෙලං අභිභවිත්වා පවත්තො ආචාරො **අජ්ඣාචාරො,** වීතික්කමො. **තෙනාති** විවිධනයත්තාදිහෙතුනා. **එතන්ති විවිධවිසෙසනයත්තා**තිආදිගාථාවචනං. **එතස්සාති** විනයස්ස.

ඉතරං පනාති සුත්තං. **අත්තත්ථපරත්ථාදිභෙදෙති** එත්ථ ආදි-සද්දෙන දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකත්ථෙ ලොකියලොකුත්තරාදිඅත්ථෙ ච සඞ්ගණ්හාති. **වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයානුලොමෙන වුත්තත්තාති** විනයං විය ඉස්සරභාවතො ආණාපතිට්ඨාපනවසෙන අදෙසෙත්වා වෙනෙය්‍යානං අජ්ඣාසයානුලොමෙන චරිතානුරූපං වුත්තත්තා. අනුපුබ්බසික්ඛාදිවසෙන අදෙසෙත්වා වෙනෙය්‍යානං කාලන්තරෙ අභිනිබ්බත්තිං දස්සෙන්තො ආහ ''සස්සමිව ඵල''න්ති. උපායසමඞ්ගීනංයෙව නිප්පජ්ජනභාවං දස්සෙන්තො ''ධෙනු විය ඛීර''න්ති ආහ. න හි ධෙනුං විසාණාදීසු, අකාලෙ වා අවිජාතං වා දොහන්තො ඛීරං පටිලභති.

යන්ති යස්මා. **එත්ථාති** අභිධම්මෙ. **අභිධම්මෙති** සුපිනන්තෙන සුක්කවිස්සට්ඨියා අනාපත්තිභාවෙපි අකුසලචෙතනා උපලබ්භතීතිආදිනා විනයපඤ්ඤත්තියා සඞ්කරවිරහිතෙ ධම්මෙ, ''පුබ්බාපරවිරොධාභාවතො සඞ්කරවිරහිතෙ ධම්මෙ''තිපි වදන්ති. **ආරම්මණාදීහීති** ආරම්මණසම්පයුත්තකම්මද්වාරපටිපදාදීහි. **ලක්ඛණීයත්තාති** සඤ්ජානිතබ්බත්තා. **යං පනෙත්ථ අවිසිට්ඨ**න්ති එත්ථ විනයපිටකන්තිආදීසු තීසු සද්දෙසු යං අවිසිට්ඨං සමානං, තං පිටකසද්දන්ති අත්ථො. **මා පිටකසම්පදානෙනාති** පාළිසම්පදානවසෙන මා ගණ්හිත්ථාති වුත්තං හොති. **යථාවුත්තෙනාති** එවං දුවිධත්ථෙනාතිආදිනා වුත්තප්පකාරෙන.

දෙසනාසාසනකථාභෙදන්ති එත්ථ දෙසනාභෙදං සාසනභෙදං කථාභෙදන්ති **භෙදසද්දො** පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. **භෙදන්ති** ච නානත්තන්ති අත්ථො. **තෙසූති** පිටකෙසු. සික්ඛා ච පහානානි ච ගම්භීරභාවො ච **සික්ඛාපහානගම්භීරභාවො,** තඤ්ච යථාරහං පරිදීපයෙති අත්ථො. **පරියත්තිභෙදන්ති** පරියාපුණනභෙදං විභාවයෙති සම්බන්ධො. **යහිං** යස්මිං විනයාදිකෙ යං සම්පත්තිඤ්ච විපත්තිඤ්ච යථා පාපුණාති, තම්පි සබ්බං විභාවයෙති සම්බන්ධො. අථ වා යං පරියත්තිභෙදං සම්පත්තිං විපත්තිඤ්ච යහිං යථා පාපුණාති, තම්පි සබ්බං විභාවයෙති යොජෙතබ්බං. **පරිදීපනා විභාවනා චාති** හෙට්ඨා ගාථාසු වුත්තස්ස අනුරූපතො වුත්තං, අත්ථතො පන එකමෙව.

ආණාරහෙනාති ආණං පණෙතුං අරහතීති ආණාරහො, භගවා සම්මාසම්බුද්ධත්තා. සො හි මහාකාරුණිකතාය ච අවිපරීතතො දෙසකභාවෙන පමාණවචනත්තා ච ආණං පණෙතුං අරහති. වොහාරපරමත්ථානම්පි සම්භවතො ආහ “ආණාබාහුල්ලතො”ති. ඉතො පරෙසුපි එසෙව නයො. **පඨමන්ති** විනයපිටකං. **පචුරාපරාධා** සෙය්‍යසකත්ථෙරාදයො. තෙ හි දොසබාහුල්ලතො “පචුරාපරාධා”ති වුත්තා . පචුරො බහුකො බහුලො අපරාධො දොසො වීතික්කමො යෙසන්තෙ පචුරාපරාධා. **අනෙකජ්ඣාසයා**තිආදීසු ආසයොව අජ්ඣාසයො, සො ච අත්ථතො දිට්ඨි ඤාණඤ්ච. **චරියාති** රාගචරියාදිකා ඡ මූලචරියා. අථ වා **චරියාති** චරිතං, තං සුචරිතදුච්චරිතවසෙන දුවිධං. **අධිමුත්ති** නාම සත්තානං පුබ්බපරිචයවසෙන අභිරුචි, සා දුවිධා හීනපණීතභෙදෙන. **යථානුලොමන්ති** අජ්ඣාසයාදීනං අනුරූපං. **යථාධම්මන්ති** ධම්මසභාවානුරූපං.

සංවරාසංවරොති එත්ථ ඛුද්දකො මහන්තො ච සංවරොති අත්ථො. වුඩ්ඪිඅත්ථො හෙත්ථ අ-කාරො. **දිට්ඨිවිනිවෙඨනාති** දිට්ඨියා විමොචනං. **සුත්තන්තපාළියං** විවිච්චෙව කාමෙහීතිආදිනා (දී. නි. 1.226; සං. නි. 2.152) සමාධිදෙසනාබාහුල්ලතො සුත්තන්තපිටකෙ “අධිචිත්තසික්ඛා”ති වුත්තං. **වීතික්කමප්පහානං කිලෙසානන්ති** සංකිලෙසධම්මානං, කම්මකිලෙසානං වා යො කායවචීද්වාරෙහි වීතික්කමො, තස්ස පහානං. අනුසයවසෙන සන්තානමනුවත්තන්තා කිලෙසා පරියුට්ඨිතාපි සීලභෙදවසෙන වීතික්කමිතුං න ලභන්තීති ආහ “වීතික්කමපටිපක්ඛත්තා සීලස්සා”ති. **පරියුට්ඨානප්පහානන්ති** ඔකාසදානවසෙන චිත්තෙ කුසලප්පවත්තිං පරියාදියිත්වා සමුප්පත්තිවසෙන ඨානං පරියුට්ඨානං, තස්ස පහානං. **අනුසයප්පහානන්ති** අරියමග්ගෙන අප්පහීනභාවෙන සන්තානෙ කාරණලාභෙ උප්පජ්ජනාරහා ථාමගතා කාමරාගාදයො සත්ත කිලෙසා සන්තානෙ අනු අනු සයනතො අනුසයා නාම, තෙසං පහානං.

තදඞ්ගප්පහානන්ති තෙන තෙන දානසීලාදිකුසලඞ්ගෙන තස්ස තස්ස අකුසලඞ්ගස්ස පහානං තදඞ්ගප්පහානං. **දුච්චරිතසංකිලෙසස්ස පහානන්ති** කායවචීදුච්චරිතමෙව යත්ථ උප්පජ්ජති, තං සන්තානං සම්මා කිලෙසෙති උපතාපෙතීති සංකිලෙසො, තස්ස තදඞ්ගවසෙන පහානං. සමාධිස්ස කාමච්ඡන්දපටිපක්ඛත්තා **සුත්තන්තපිටකෙ** තණ්හාසංකිලෙසස්ස පහානං වුත්තං. අත්තාදිසුඤ්ඤසභාවධම්මප්පකාසනතො **අභිධම්මපිටකෙ** දිට්ඨිසංකිලෙසස්ස පහානං වුත්තං.

එකමෙකස්මිඤ්චෙත්ථාති එත්ථ එතෙසු තීසු පිටකෙසු එකෙකස්මිං පිටකෙති අත්ථො. **ධම්මොති පාළීති** එත්ථ ධම්මස්ස සීලාදිවිසිට්ඨත්ථයොගතො, බුද්ධානං සභාවනිරුත්තිභාවතො ච පකට්ඨානං උක්කට්ඨානං වචනප්පබන්ධානං ආළි පන්තීති **පාළි,** පරියත්තිධම්මො. සම්මුතිපරමත්ථභෙදස්ස අත්ථස්ස අනුරූපවාචකභාවෙන පරමත්ථසද්දෙසු එකන්තෙන භගවතා මනසා වවත්ථාපිතො නාමපඤ්ඤත්තිප්පබන්ධො පාළිධම්මො නාම. දෙසනාය ධම්මස්ස ච කො විසෙසොති චෙ? යථාවුත්තනයෙන මනසා වවත්ථාපිතධම්මස්ස පරෙසං බොධනභාවෙන අතිසජ්ජනා වාචාය පකාසනා “දෙසනා”ති වෙදිතබ්බා. තෙනාහ – “දෙසනාති තස්සා මනසා වවත්ථාපිතාය පාළියා දෙසනා”ති. තදුභයම්පි පන පරමත්ථතො සද්දො එව පරමත්ථවිනිමුත්තාය සම්මුතියා අභාවා. ඉමමෙව නයං ගහෙත්වා කෙචි ආචරියා “ධම්මො ච දෙසනා ච පරමත්ථතො සද්දො එවා”ති වොහරන්ති, තෙපි අනුපවජ්ජායෙව. යථා “කාමාවචරපටිසන්ධිවිපාකා පරිත්තාරම්මණා”ති වුච්චන්ති, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. න හි “කාමාවචරපටිසන්ධිවිපාකා නිබ්බත්තිතපරමත්ථවිසයායෙවා”ති සක්කා වත්තුං ඉත්ථිපුරිසාදිආකාරපරිවිතක්කපුබ්බකානං රාගාදිඅකුසලානං මෙත්තාදිකුසලානඤ්ච ආරම්මණං ගහෙත්වාපි සමුප්පජ්ජනතො. පරමත්ථධම්මමූලකත්තා පනස්ස පරිකප්පස්ස පරමත්ථවිසයතා සක්කා පඤ්ඤපෙතුං, එවමිධාපීති දට්ඨබ්බං. තීසුපි චෙතෙසු එතෙ ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධා ගම්භීරාති සම්බන්ධො. එත්ථ ච පිටකාවයවානං ධම්මාදීනං වුච්චමානො ගම්භීරභාවො තංසමුදායස්ස පිටකස්සාපි වුත්තො යෙවාති දට්ඨබ්බො. දුක්ඛෙන ඔගය්හන්ති, දුක්ඛො වා ඔගාහො ඔගාහනං අන්තොපවිසනමෙතෙසූති **දුක්ඛොගාහා. එත්ථාති** එතෙසු පිටකෙසු, නිද්ධාරණෙ චෙතං භුම්මවචනං.

හෙතුනො ඵලං **හෙතුඵලං. ධම්මාභිලාපොති** අත්ථබ්‍යඤ්ජනකො අවිපරීතාභිලාපො. **විසයතො අසම්මොහතො චාති** ලොකියලොකුත්තරානං යථාක්කමං අවබොධප්පකාරදස්සනං, එතස්ස අවබොධොති ඉමිනා සම්බන්ධො. ලොකියො හි ධම්මත්ථාදිං ආලම්බිත්වාව පවත්තනතො විසයතො අවබොධොති වුච්චති. ලොකුත්තරො පන නිබ්බානාරම්මණතාය තං අනාලම්බමානොපි තබ්බිසයමොහවිද්ධංසනෙන ධම්මාදීසු පවත්තනතො අසම්මොහතො අවබොධොති වුච්චති. **අත්ථානුරූපං ධම්මෙසූති** කාරියානුරූපං කාරණෙසූති අත්ථො. **පඤ්ඤත්තිපථානුරූපං පඤ්ඤත්තීසූති** ඡබ්බිධනාමපඤ්ඤත්තියා පථො පඤ්ඤත්තිපථො, තස්ස අනුරූපං පඤ්ඤත්තීසූති අත්ථො.

ධම්මජාතන්ති කාරණප්පභෙදො කාරණමෙව වා. **අත්ථජාතන්ති** කාරියප්පභෙදො, කාරියමෙව වා. යා චායං දෙසනාති සම්බන්ධො. **යො චෙත්ථාති** එතාසු ධම්මත්ථදෙසනාසු යො පටිවෙධොති අත්ථො. **එත්ථාති** එතෙසු තීසු පිටකෙසු.

අලගද්දූපමාති එත්ථ අලගද්දසද්දෙන අලගද්දග්ගහණං වුච්චති වීණාවාදනං වීණාතිආදීසු විය, ගහණඤ්චෙත්ථ යථා ඩංසති, තථා දුග්ගහණං දට්ඨබ්බං, ඉතරග්ගහණෙ විරොධාභාවා. තස්මා අලගද්දස්ස ගහණං උපමා එතිස්සාති අලගද්දූපමා. අලගද්දොති චෙත්ථ ආසිවිසො වුච්චති. සො හි අලං පරියත්තො, ජීවිතහරණසමත්ථො වා විසසඞ්ඛාතො ගදො අස්සාති “අලංගදො”ති වත්තබ්බෙ “අලගද්දො”ති වුච්චති.

වට්ටතො නිස්සරණං අත්ථො පයොජනං එතිස්සාති **නිස්සරණත්ථා**. භණ්ඩාගාරිකො වියාති **භණ්ඩාගාරිකො,** ධම්මරතනානුපාලකො, තස්ස අත්ථනිරපෙක්ඛස්ස පරියත්ති **භණ්ඩාගාරිකපරියත්ති. දුග්ගහිතානීති** දුට්ඨු ගහිතානි. තෙනාහ ''උපාරම්භාදිහෙතු පරියාපුටා''ති. එත්ථ ච උපාරම්භො නාම පරියත්තිං නිස්සාය පරවම්භනං. ආදි-සද්දෙන ඉතිවාදප්පමොක්ඛලාභසක්කාරාදිං සඞ්ගණ්හාති. **යං සන්ධායාති** යං පරියත්තිදුග්ගහණං සන්ධාය. **වුත්තන්ති අලගද්දූපමසුත්තෙ** (ම. නි. 1.238) වුත්තං. **තඤ්චස්ස අත්ථං නානුභොන්තීති** තඤ්ච අස්ස ධම්මස්ස සීලපරිපූරණාදිසඞ්ඛාතං අත්ථං එතෙ දුග්ගහිතගාහිනො නානුභොන්ති න වින්දන්ති. **පටිවිද්ධාකුප්පොති** පටිවිද්ධඅරහත්තඵලො.

ඉදානි තීසු පිටකෙසු යථාරහං සම්පත්තිවිපත්තියො නිද්ධාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ **විනයෙ පනාති**ආදි. තත්ථ **තාසංයෙවාති** අවධාරණං ඡළභිඤ්ඤාචතුපටිසම්භිදානං විනයෙ පභෙදවචනාභාවං සන්ධාය වුත්තං. **වෙරඤ්ජකණ්ඩෙ** (පාරා. 12) හි තිස්සො විජ්ජාව විභත්තා. දුතියෙ **තාසංයෙවාති** අවධාරණං චතස්සො පටිසම්භිදා අපෙක්ඛිත්වා කතං තිස්සන්නම්පි විජ්ජානං ඡසු අභිඤ්ඤාසු අන්තොපවිට්ඨත්තා. **තාසඤ්චාති** එත්ථ ච-සද්දෙන සෙසානම්පි තත්ථ අත්ථිභාවං දීපෙති. **අභිධම්මපිටකෙ** හි තිස්සො විජ්ජා ඡ අභිඤ්ඤා චතස්සො පටිසම්භිදා ච වුත්තා එව. පටිසම්භිදානං තත්ථෙව සම්මා විභත්තභාවං දීපෙතුං **තත්ථෙවාති** අවධාරණං කතං. **උපාදින්නඵස්සොති** මග්ගෙන මග්ගපටිපාදනඵස්සො. **තෙසන්ති** තෙසං පිටකානං. **එතන්ති** එතං බුද්ධවචනං.

චතුත්තිංසෙව සුත්තන්තාති ගාථාය අයමත්ථයොජනා – යස්ස නිකායස්ස සුත්තගණනතො චතුත්තිංසෙව සුත්තන්තා වග්ගසඞ්ගහවසෙන තයො වග්ගා යස්ස සඞ්ගහස්සාති තිවග්ගො සඞ්ගහො, එස පඨමො නිකායො ඉධ දීඝනිකායොති. **අනුලොමිකොති** අපච්චනීකො, අත්ථානුලොමනතො අන්වත්ථනාමොති වුත්තං හොති. **එකනිකායම්පීති** එකසමූහම්පි. **එවං චිත්තන්ති** එවං විචිත්තං. **යථයිදන්ති** යථා ඉමෙ. පොණිකචික්ඛල්ලිකා ඛත්තියා, තෙසං නිවාසො ''පොණිකනිකායො චික්ඛල්ලිකනිකායො''ති වුච්චති. **පඤ්චදසවග්ගපරිග්ගහොති** පඤ්චදසහි වග්ගෙහි පරිග්ගහිතො. **සුත්තන්තානං සහස්සානි සත්ත සුත්තසතානි චාති** පාඨෙ සුත්තන්තානං සත්තසහස්සානි සත්ත සුත්තසතානි චාති යොජෙතබ්බං. කත්ථචි පන ''සත්ත සුත්තසහස්සානි, සත්ත සුත්තසතානි චා''ති පාඨො. **පුබ්බෙ නිදස්සිතාති** සුත්තන්තපිටකනිද්දෙසෙ නිදස්සිතා.

වෙදන්ති ඤාණං. **තුට්ඨින්ති** පීතිං. **ධම්මක්ඛන්ධවසෙනාති** ධම්මරාසිවසෙන. ද්වාසීතිසහස්සානි බුද්ධතො ගණ්හින්ති සම්බන්ධො. **ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතොති** ධම්මසෙනාපතිආදීනං භික්ඛූනං සන්තිකා තෙහියෙව දෙසිතානි ද්වෙ සහස්සානි ගණ්හිං. **මෙති** මම හදයෙ, ඉති ආනන්දත්ථෙරො අත්තානං නිද්දිසති. **යෙ ධම්මා** මම හදයෙ **පවත්තිනො,** තෙ **චතුරාසීතිසහස්සානීති** යොජනා. ඉදඤ්ච භගවතො ධරමානකාලෙ උග්ගහිතධම්මක්ඛන්ධවසෙන වුත්තං, පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති ආනන්දත්ථෙරෙන දෙසිතානං සුභසුත්ත(දී. නි. 1.444 ආදයො) ගොපකමොග්ගල්ලානසුත්තානං (ම. නි. 3.79 ආදයො), තතියසඞ්ගීතියං මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරෙන කථිතකථාවත්ථුප්පකරණස්ස ච වසෙන ධම්මක්ඛන්ධානං චතුරාසීතිසහස්සතොපි අධිකතා වෙදිතබ්බා.

එකානුසන්ධිකං සුත්තන්ති සතිපට්ඨානාදි (දී. නි. 2.372 ආදයො; ම. නි. 1.105 ආදයො). **අනෙකානුසන්ධිකන්ති** පරිනිබ්බානසුත්තාදි (දී. නි. 2.134 ආදයො). තඤ්හි නානාඨානෙසු නානාධම්මදෙසනානං වසෙන පවත්තං. තිකදුකභාජනං ධම්මසඞ්ගණියං නික්ඛෙපකණ්ඩ(ධ. ස. 985 ආදයො) අට්ඨකථාකණ්ඩවසෙන (ධ. ස. 1384 ආදයො) ගහෙතබ්බං. **චිත්තවාරභාජනන්ති** ඉදං චිත්තුප්පාදකණ්ඩවසෙන (ධ. ස. 1 ආදයො) වුත්තං. **අත්ථි වත්ථූතිආදීසු වත්ථු** නාම සුදින්නකණ්ඩාදි (පාරා. 24 ආදයො). **මාතිකාති** සික්ඛාපදං. **අන්තරාපත්තීති** සික්ඛාපදන්තරෙසු අඤ්ඤස්මිං වත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තා ආපත්ති. **තිකච්ඡෙදොති** තිකපාචිත්තියාදිතිකපරිච්ඡෙදො . බුද්ධවචනං සඞ්ගහිතන්ති සම්බන්ධො. **අස්සාති** බුද්ධවචනස්ස. සඞ්ගීතිපරියොසානෙ සාධුකාරං දදමානා වියාති සම්බන්ධො. අච්ඡරං පහරිතුං යුත්තානි **අච්ඡරියානි,** පුප්ඵවස්සචෙලුක්ඛෙපාදීනි. යා ''පඤ්චසතා''ති ච ''ථෙරිකා''ති ච පවුච්චති, අයං පඨමමහාසඞ්ගීති නාමාති සම්බන්ධො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

පඨමමහාසඞ්ගීතිකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

දුතියසඞ්ගීතිකථාවණ්ණනා

එවං පඨමමහාසඞ්ගීතිං දස්සෙත්වා යදත්ථං සා ඉධ දස්සිතා, තං නිගමනවසෙන දස්සෙන්තො **ඉමිස්සාති**ආදිමාහ. **තත්‍රායං ආචරියපරම්පරාති** තස්මිං ජම්බුදීපෙ අයං ආචරියානං පවෙණී පටිපාටි. **විජිතාවිනොති** විජිතසබ්බකිලෙසපටිපක්ඛත්තා විජිතවන්තො. **ජම්බුසිරිව්හයෙති** ජම්බුසදිසො සිරිමන්තො අව්හයො නාමං යස්ස දීපස්ස, තස්මිං ජම්බුදීපෙති වුත්තං හොති. මහන්තෙන හි ජම්බුරුක්ඛෙන අභිලක්ඛිතත්තා දීපොපි ''ජම්බූ''ති වුච්චති. **අච්ඡිජ්ජමානං** අවිනස්සමානං කත්වා. **විනයවංසන්තිආදීහි** තීහි විනයපාළියෙව කථිතා පරියායවචනත්තා තෙසං.

පකතඤ්ඤුතන්ති වෙයාත්තියං, පටුභාවන්ති වුත්තං හොති. **ධුරග්ගාහො**ති පධානග්ගාහී, සබ්බෙසං පාමොක්ඛො හුත්වා ගණ්හීති වුත්තං හොති. භික්ඛූනං සමුදායො සමූහො **භික්ඛුසමුදායො.**

යදාති නිබ්බායිංසූති සම්බන්ධො. **ජොතයිත්වා ච සබ්බධී**ති තමෙව සද්ධම්මං සබ්බත්ථ පකාසයිත්වා. **ජුතිමන්තො**ති පඤ්ඤාජුතියා යුත්තා, තෙජවන්තො වා, මහානුභාවාති අත්ථො. **නිබ්බායිංසූ**ති අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා නිබ්බායිංසු. **අනාලයා**ති අසඞ්ගා.

අථාති පච්ඡා, යදා පරිනිබ්බායිංසු, තතො පරන්ති අත්ථො. **කප්පති සිඞ්ගීලොණකප්පො**ති එත්ථ **කප්ප**-සද්දො විකප්පත්ථො, තෙන සිඞ්ගීලොණවිකප්පොපි කප්පති. ඉදම්පි පක්ඛන්තරං කප්පතීති අත්ථො, එවං සබ්බත්ථ. තත්ථ සිඞ්ගෙන ලොණං පරිහරිත්වා අලොණකපිණ්ඩපාතෙන සද්ධිං භුඤ්ජිතුං කප්පති , සන්නිධිං න කරොතීති අධිප්පායො. **කප්පති ද්වඞ්ගුලකප්පො**ති ද්වඞ්ගුලං අතික්කන්තාය ඡායාය විකාලෙ භොජනං භුඤ්ජිතුං කප්පතීති අත්ථො. **කප්පති ගාමන්තරකප්පො**ති ''ගාමන්තරං ගමිස්සාමී''ති පවාරිතෙන අනතිරිත්තභොජනං භුඤ්ජිතුං කප්පතීති අත්ථො. **කප්පති ආවාසකප්පො**ති එකසීමාය නානාසෙනාසනෙසු විසුං විසුං උපොසථාදීනි සඞ්ඝකම්මානි කාතුං වට්ටතීති අත්ථො. **කප්පති අනුමතිකප්පො**ති ''අනාගතානං ආගතකාලෙ අනුමතිං ගහෙස්සාමා''ති තෙසු අනාගතෙසුයෙව වග්ගෙන සඞ්ඝෙන කම්මං කත්වා පච්ඡා අනුමතිං ගහෙතුං කප්පති, වග්ගකම්මං න හොතීති අධිප්පායො. **කප්පති ආචිණ්ණකප්පො**ති ආචරියුපජ්ඣායෙහි ආචිණ්ණො කප්පතීති අත්ථො. සො පන එකච්චො කප්පති ධම්මිකො, එකච්චො න කප්පති අධම්මිකොති වෙදිතබ්බො. **කප්පති අමථිතකප්පො**ති යං ඛීරං ඛීරභාවං විජහිතං දධිභාවං අසම්පත්තං, තං භුත්තාවිනා පවාරිතෙන අනතිරිත්තං භුඤ්ජිතුං කප්පතීති අත්ථො. **කප්පති ජළොගිං පාතු**න්ති එත්ථ **ජළොගී**ති තරුණසුරා, යං මජ්ජසම්භාරං එකතො කතං මජ්ජභාවමසම්පත්තං, තං පාතුං වට්ටතීති අධිප්පායො. **ජාතරූපරජත**න්ති එත්ථ සරසතො විකාරං අනාපජ්ජිත්වා සබ්බදා ජාතරූපමෙව හොතීති ජාතං රූපං එතස්සාති **ජාතරූපං,** සුවණ්ණං. ධවලසභාවතාය රාජතීති **රජතං,** රූපියං. **සුසුනාගපුත්තො**ති සුසුනාගස්ස පුත්තො. **කාකණ්ඩකපුත්තො**ති කාකණ්ඩකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො. **වජ්ජීසූ**ති ජනපදනාමත්තා බහුවචනං කතං.

තදහුපොසථෙති එත්ථ **තදහූ**ති තස්මිං අහනි. උපවසන්ති එත්ථාති **උපොසථො,** උපවසන්තීති ච සීලසමාදානෙන වා අනසනාදිනා වා උපෙතා හුත්වා වසන්තීති අත්ථො. **කංසපාති**න්ති සුවණ්ණපාතිං. **මාසකරූප**න්ති මාසකො එව. **සබ්බං තාව වත්තබ්බ**න්ති ඉමිනා **සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 446 ආදයො) ආගතා සබ්බාපි පාළි ඉධ ආනෙත්වා වත්තබ්බාති දස්සෙති. සඞ්ගායිතසදිසමෙව සඞ්ගායිංසූති සම්බන්ධො.

සා පනායං සඞ්ගීතීති සම්බන්ධො. **තෙසූ**ති තෙසු සඞ්ගීතිකාරකෙසු ථෙරෙසු. විස්සුතා එතෙ සද්ධිවිහාරිකා ඤෙය්‍යාති සම්බන්ධො. **සාණසම්භූතො**ති සාණදෙසවාසී සම්භූතත්ථෙරො. දුතියො සඞ්ගහොති සම්බන්ධිතබ්බං. **පන්නභාරා**ති පතිතක්ඛන්ධභාරා.

අබ්බුදන්ති උපද්දවං වදන්ති. ''භගවතො වචනං ථෙනෙත්වා අත්තනො වචනස්ස දීපනතො අබ්බුදන්ති චොරකම්ම''න්ති එකෙ. **ඉද**න්ති වක්ඛමානනිදස්සනං. සන්දිස්සමානා මුඛා **සම්මුඛා. භාවිතමග්ග**න්ති උප්පාදිතජ්ඣානං. **සාධු සප්පුරිසා**ති එත්ථ **සාධූ**ති ආයාචනත්ථෙ නිපාතො, තං යාචාමීති අත්ථො. **හට්ඨපහට්ඨො**ති පුනප්පුනං සන්තුට්ඨො. **උදග්ගුදග්ගො**ති සරීරවිකාරුප්පාදනපීතිවසෙන උදග්ගුදග්ගො, පීතිමා හි පුග්ගලො කායචිත්තානං උග්ගතත්තා ''උදග්ගුදග්ගො''ති වුච්චති.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති යස්මිං සමයෙ දුතියං සඞ්ගීතිං අකරිංසු, තස්මිං සමයෙති අත්ථො. **තං අධිකරණං න සම්පාපුණිංසූ**ති තං වජ්ජිපුත්තකෙහි උප්පාදිතං අධිකරණං විනිච්ඡිනිතුං න සම්පාපුණිංසු නාගමිංසු. නො අහුවත්ථාති සම්බන්ධො. යාවතායුකං ඨත්වා පරිනිබ්බුතාති සම්බන්ධො. කිං පන කත්වා ථෙරා පරිනිබ්බුතාති? ආහ **දුතියං සඞ්ගහං කත්වා**තිආදි. **අනිච්චතාවස**න්ති අනිච්චතාධීනතං. **ජම්මි**න්ති ලාමකං. **දුරභිසම්භවං** අනභිභවනීයං අතික්කමිතුං අසක්කුණෙය්‍යං අනිච්චතං එවං ඤත්වාති සම්බන්ධො.

දුතියසඞ්ගීතිකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

තතියසඞ්ගීතිකථාවණ්ණනා

සත්ත වස්සානීති අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. **අතිච්ඡථා**ති අතික්කමිත්වා ඉච්ඡථ, ඉතො අඤ්ඤත්ථ ගන්ත්වා භික්ඛං පරියෙසථාති අත්ථො. **හත්ථවිස්සග්ගකරණත්ථායා**ති හත්ථස්ස අජ්ඣොහරණකිච්චත්ථාය, භුඤ්ජනත්ථායාති අත්ථො. ''සොළසවස්සො''ති උද්දෙසො කථනං අස්ස අත්ථීති **සොළසවස්සුද්දෙසිකො,** ''සොළසවස්සිකො''ති අත්ථො.

තීසු වෙදෙසූතිආදීසු ඉරුවෙදයජුවෙදසාමවෙදසඞ්ඛාතෙසු තීසු වෙදෙසු. තයො එව කිර වෙදා අට්ඨකාදීහි ධම්මිකෙහි ඉසීහි ලොකස්ස සග්ගමග්ගවිභාවනත්ථාය කතා. තෙනෙව හි තෙ තෙහි වුච්චන්ති. ආථබ්බණවෙදො පන

පච්ඡා අධම්මිකෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි පාණවධාදිඅත්ථාය කතො. පුරිමෙසු ච තීසු වෙදෙසු තෙහෙව ධම්මිකසාඛායො අපනෙත්වා යාගවධාදිදීපිකා අධම්මිකසාඛා පක්ඛිත්තාති වෙදිතබ්බා. **නිඝණ්ඩූති** රුක්ඛාදීනං වෙවචනප්පකාසකං පරියායනාමානුරූපං සත්ථං. තඤ්හි ලොකෙ ''නිඝණ්ඩූ''ති වුච්චති. **කෙටුභන්ති** කිටති ගමෙති කිරියාදිවිභාගන්ති කෙටුභං, කිරියාකප්පවිකප්පො කවීනං උපකාරසත්ථං. එත්ථ ච **කිරියාකප්පවිකප්පොති** වචීභෙදාදිලක්ඛණා කිරියා කප්පීයති විකප්පීයති එතෙනාති කිරියාකප්පො, සො පන වණ්ණපදබන්ධපදත්ථාදිවිභාගතො බහුවිකප්පොති ''කිරියාකප්පවිකප්පො''ති වුච්චති. ඉදඤ්ච මූලකිරියාකප්පගන්ථං සන්ධාය වුත්තං. සහ නිඝණ්ඩුනා කෙටුභෙන ච **සනිඝණ්ඩුකෙටුභා,** තයො වෙදා, තෙසු සනිඝණ්ඩුකෙටුභෙසු. ඨානකරණාදිවිභාගතො ච නිබ්බචනවිභාගතො ච අක්ඛරා පභෙදීයන්ති එතෙනාති **අක්ඛරප්පභෙදො,** සික්ඛා ච නිරුත්ති ච. සහ අක්ඛරප්පභෙදෙනාති **සාක්ඛරප්පභෙදා,** තෙසු සාක්ඛරප්පභෙදෙසු. ආථබ්බණවෙදං චතුත්ථං කත්වා ''ඉතිහ ආස ඉතිහ ආසා''ති ඊදිසවචනපටිසංයුත්තො පොරාණකථාසඞ්ඛාතො ඉතිහාසො පඤ්චමො එතෙසන්ති **ඉතිහාසපඤ්චමා,** තයො වෙදා, තෙසු ඉතිහාසපඤ්චමෙසු.

යස්ස චිත්තන්තිආදි පඤ්හද්වයං ඛීණාසවානං චුතිචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ පඨමපඤ්හෙ **උප්පජ්ජතීති** උප්පාදක්ඛණසමඞ්ගිතාය උප්පජ්ජති. **න නිරුජ්ඣතීති** නිරොධක්ඛණං අප්පත්තතාය න නිරුජ්ඣති. **තස්ස චිත්තන්ති** තස්ස පුග්ගලස්ස තං චිත්තං කිං නිරුජ්ඣිස්සති ආයතිඤ්ච නුප්පජ්ජිස්සතීති පුච්ඡා, තස්සා ච විභජ්ජබ්‍යාකරණීයතාය එවමෙත්ථ විස්සජ්ජනං වෙදිතබ්බං. අරහතො පච්ඡිමචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ තස්ස චිත්තං උප්පජ්ජති, න නිරුජ්ඣති, ආයතිඤ්ච නුප්පජ්ජිස්සති, අවස්සමෙව නිරොධක්ඛණං පත්වා නිරුජ්ඣිස්සති, තතො අප්පටිසන්ධිකත්තා අඤ්ඤං නුප්පජ්ජිස්සති. ඨපෙත්වා පන පච්ඡිමචිත්තසමඞ්ගිං ඛීණාසවං ඉතරෙසං උප්පාදක්ඛණසමඞ්ගිචිත්තං උප්පාදක්ඛණසමඞ්ගිතාය උප්පජ්ජති භඞ්ගං අප්පත්තතාය න නිරුජ්ඣති, භඞ්ගං පන පත්වා නිරුජ්ඣිස්සතෙව, අඤ්ඤං පන තස්මිං වා අඤ්ඤස්මිං වා අත්තභාවෙ උප්පජ්ජිස්සති චෙව නිරුජ්ඣිස්සති චාති. **යස්ස වා පනාති**ආදි දුතියපඤ්හෙ පන **නිරුජ්ඣිස්සති නුප්පජ්ජිස්සතීති** යස්ස චිත්තං උප්පාදක්ඛණසමඞ්ගිතාය භඞ්ගක්ඛණං පත්වා නිරුජ්ඣිස්සති අප්පටිසන්ධිකතාය නුප්පජ්ජිස්සති, තස්ස ඛීණාසවස්ස තං චිත්තං කිං උප්පජ්ජති න නිරුජ්ඣතීති පුච්ඡා, තස්සා එකංසබ්‍යාකරණීයතාය ''ආමන්තා''ති විස්සජ්ජනං වෙදිතබ්බං. **උද්ධං වා අධො වා හරිතුං අසක්කොන්තොති** උපරිමපදෙ වා හෙට්ඨිමපදං හෙට්ඨිමපදෙ වා උපරිමපදං අත්ථතො සමන්නාහරිතුං ඝටෙතුං පුබ්බෙනාපරං යොජෙත්වා අත්ථං පරිච්ඡින්දිතුං අසක්කොන්තොති අත්ථො.

සොතාපන්නානං සීලෙසු පරිපූරකාරිතාය සමාදින්නසීලතො නත්ථි පරිහානීති ආහ ''අභබ්බො දානි සාසනතො නිවත්තිතු''න්ති. **වඩ්ඪෙත්වාති** උපරිමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා. දන්තෙ පුනන්ති විසොධෙන්ති එතෙනාති **දන්තපොනං** වුච්චති දන්තකට්ඨං. අභිනවානං ආගන්තුකානං ලජ්ජීසභාවං ඛන්තිමෙත්තාදිගුණසමඞ්ගිතඤ්ච කතිපාහං සුට්ඨු වීමංසිත්වාව හත්ථකම්මාදිසම්පටිච්ඡනං සඞ්ගහකරණඤ්ච යුත්තන්ති සාමණෙරස්ස චෙව අඤ්ඤෙසඤ්ච භික්ඛූනං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්තානං ඤාපනත්ථං ථෙරො තස්ස භබ්බරූපතං අභිඤ්ඤාය ඤත්වාපි පුන සම්මජ්ජනාදිං අකාසි. ''තස්ස චිත්තදමනත්ථ''න්තිපි වදන්ති. **බුද්ධවචනං පට්ඨපෙසීති** බුද්ධවචනං උග්ගණ්හාපෙතුං ආරභි. සකලවිනයාචාරපටිපත්ති උපසම්පන්නානමෙව විහිතාති තප්පරියාපුණනමපි තෙසඤ්ඤෙව අනුරූපන්ති ආහ ''ඨපෙත්වා විනයපිටක''න්ති. තස්ස චිත්තෙ ඨපිතම්පි බුද්ධවචනං සඞ්ගොපනත්ථාය නියාතිතභාවං දස්සෙතුං ''හත්ථෙ පතිට්ඨාපෙත්වා''ති වුත්තං.

එකරජ්ජාභිසෙකන්ති සකලජම්බුදීපෙ එකාධිපච්චවසෙන කරියමානං අභිසෙකං. **රාජිද්ධියොති** රාජානුභාවානුගතප්පභාවා. **යතොති** යතො සොළසසටතො. දෙවතා එව දිවසෙ දිවසෙ ආහරන්තීති සම්බන්ධො. **දෙවසිකන්ති** දිවසෙ දිවසෙ. **අගදාමලකන්ති** අප්පකෙනෙව සරීරසොධනාදිසමත්ථං සබ්බදොසහරං ඔසධාමලකං. **ඡද්දන්තදහතොති** ඡද්දන්තදහසමීපෙ ඨිතදෙවවිමානතො, කප්පරුක්ඛතො වා, තත්ථ තාදිසා කප්පරුක්ඛවිසෙසා සන්ති, තතො වා ආහරන්තීති අත්ථො. **අසුත්තමයිකන්ති** සුත්තෙහි අබද්ධං දිබ්බසුමනපුප්ඵෙහෙව කතං සුමනපුප්ඵපටං. **උච්ඡිතස්ස සාලිනොති** සයංජාතසාලිනො, සමුදායාපෙක්ඛඤ්චෙත්ථ එකවචනං, සාලීනන්ති අත්ථො. **නව වාහසහස්සානීති** එත්ථ චතස්සො මුට්ඨියො එකො කුඩුවො, චත්තාරො කුඩුවා එකො පත්ථො, චත්තාරො පත්ථා එකො ආළ්හකො, චත්තාරො ආළ්හකා එකං දොණං, චත්තාරි දොණානි එකා මානිකා , චතස්සො මානිකා එකා ඛාරී, වීසති ඛාරිකා එකො වාහො, තදෙව ''එකං සකට''න්ති **සුත්තනිපාතට්ඨකථාදීසු** (සු. නි. අට්ඨ. 2.කොකාලිකසුත්තවණ්ණනා) වුත්තං. **නිත්ථුසකණෙ කරොන්තීති** ථුසකුණ්ඩකරහිතෙ කරොන්ති. තෙන නිම්මිතං බුද්ධරූපං පස්සන්තොති සම්බන්ධො. පුඤ්ඤප්පභාවනිබ්බත්තගග්ගහණං නාගරාජනිම්මිතානං පුඤ්ඤප්පභාවනිබ්බත්තෙහි සදිසතාය කතං. **විමලකෙතුමාලාති** එත්ථ **කෙතුමාලා** නාම සීසතො නික්ඛමිත්වා උපරිමුද්ධනි පුඤ්ජො හුත්වා දිස්සමානරස්මිරාසීති වදන්ති.

බාහිරකපාසණ්ඩන්ති බාහිරකප්පවෙදිතං සමයවාදං. **පරිග්ගණ්හීති** වීමංසමානො පරිග්ගහෙසි. **භද්දපීඨකෙසූති** වෙත්තමයපීඨෙසු. **සාරොති** ගුණසාරො. **සීහපඤ්ජරෙති** මහාවාතපානසමීපෙ. කිලෙසවිප්ඵන්දරහිතචිත්තතාය **දන්තං.** නිච්චං පච්චුපට්ඨිතසතාරක්ඛතාය **ගුත්තං. ධුරග්ගෙයෙවාති** කෙසොරොපනාවසානෙ. අතිවිය සොභතීති සම්බන්ධො. **වාණිජකො අහොසීති** මධුවාණිජකො අහොසි.

පුබ්බෙ ච සන්නිවාසෙනාති පුබ්බෙ වා පුබ්බජාතියං වා සහවාසෙනාති අත්ථො. **පච්චුප්පන්නහිතෙන වාති** වත්තමානභවෙ හිතචරණෙන වා. **එවං** ඉමෙහි ද්වීහි කාරණෙහි **තං** සිනෙහසඞ්ඛාතං **පෙමං ජායතෙ.** කිං වියාති? ආහ

“උප්පලං ව යථොදකෙ”ති. **උප්පලං වාති** රස්සකතො **වා**-සද්දො අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො. **යථා**-සද්දො උපමායං. ඉදං වුත්තං හොති – යථා උප්පලඤ්ච සෙසඤ්ච පදුමාදි උදකෙ ජායමානං ද්වෙ කාරණානි නිස්සාය ජායති උදකඤ්චෙව කලලඤ්ච, එවං පෙමම්පීති (ජා. අට්ඨ. 2.2.174).

ධුවභත්තානීති නිච්චභත්තානි. **වජ්ජාවජ්ජන්ති** ඛුද්දකං මහන්තඤ්ච වජ්ජං. **මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස භාරමකාසීති** ථෙරස්ස මහානුභාවතං, තදා සාසනකිච්චස්ස නායකභාවෙන සඞ්ඝපරිණායකතඤ්ච රඤ්ඤො ඤාපෙතුං සඞ්ඝො තස්ස භාරමකාසීති වෙදිතබ්බං, න අඤ්ඤෙසං අජානනතාය. **සාසනස්ස දායාදොති** සාසනස්ස අබ්භන්තරො ඤාතකො හොමි න හොමීති අත්ථො. යෙ සාසනෙ පබ්බජිතුං පුත්තධීතරො පරිච්චජන්ති, තෙ බුද්ධසාසනෙ සාලොහිතඤාතකා නාම හොන්ති, සකලසාසනධාරණෙ සමත්ථානං අත්තනො ඔරසපුත්තානං පරිච්චත්තත්තා න පච්චයමත්තදායකාති ඉමමත්ථං සන්ධාය ථෙරො “න ඛො, මහාරාජ, එත්තාවතා සාසනස්ස දායාදො හොතී”ති ආහ. **කථඤ්චරහීති** එත්ථ **චරහීති** නිපාතො අක්ඛන්තිං දීපෙති. **තිස්සකුමාරස්සාති** රඤ්ඤො එකමාතුකස්ස කනිට්ඨස්ස. **සක්ඛසීති** සක්ඛිස්සසි. **සික්ඛාය පතිට්ඨාපෙසුන්ති** පාණාතිපාතා වෙරමණිආදීසු විකාලභොජනා වෙරමණිපරියොසානාසු ඡසු සික්ඛාසු පාණාතිපාතා වෙරමණිං ද්වෙ වස්සානි අවීතික්කම්ම සමාදානං සමාදියාමීතිආදිනා (පාචි. 1079) සමාදානවසෙන සික්ඛාසම්මුතිදානානන්තරං සික්ඛාය පතිට්ඨාපෙසුං. ඡ වස්සානි අභිසෙකස්ස අස්සාති **ඡවස්සාභිසෙකො.**

සබ්බං ථෙරවාදන්ති ද්වෙ සඞ්ගීතියො ආරුළ්හා පාළි. සා හි මහාසඞ්ඝිකාදිභින්නලද්ධිකාහි විවෙචෙතුං “ථෙරවාදො”ති වුත්තා. අයඤ්හි විභජ්ජවාදො මහාකස්සපත්ථෙරාදීහි අසඞ්කරතො රක්ඛිතො ආනීතො වාති “ථෙරවාදො”ති වුච්චති, “සථෙරවාද”න්තිපි ලිඛන්ති. තත්ථ “අට්ඨකථාසු ආගතථෙරවාදසහිතං සාට්ඨකථං තිපිටකසඞ්ගහිතං බුද්ධවචන”න්ති ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. **තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වාති** තෙජොකසිණාරම්මණං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා.

සභායන්ති නගරමජ්ඣෙ විනිච්ඡයසාලායං. **දිට්ඨිගතානීති** දිට්ඨියොව. **න ඛො පනෙතං සක්කා ඉමෙසං මජ්ඣෙ වසන්තෙන වූපසමෙතුන්ති** තෙසඤ්හි මජ්ඣෙ වසන්තො තෙසුයෙව අන්තොගධත්තා ආදෙය්‍යවචනො න හොති, තස්මා එවං චින්තෙසි. **අහොගඞ්ගපබ්බතන්ති** එවංනාමකං පබ්බතං. “අධොගඞ්ගාපබ්බත”න්තිපි ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං. **පඤ්චාතපෙන තප්පෙන්තීති** චතූසු ඨානෙසු අග්ගිං ජාලෙත්වා මජ්ඣෙ ඨත්වා සූරියමණ්ඩලං උල්ලොකෙන්තා සූරියාතපෙන තප්පෙන්ති. **ආදිච්චං අනුපරිවත්තන්තීති** උදයකාලතො පභුති සූරියං ඔලොකයමානා යාව අත්ථඞ්ගමනා සූරියාභිමුඛාව පරිවත්තන්ති. **වොභින්දිස්සාමාති පග්ගණ්හිංසූති** විනාසෙස්සාමාති උස්සාහමකංසු.

විස්සට්ඨොති මරණසඞ්කාරහිතො, නිබ්භයොති අත්ථො. **මිගවං නික්ඛමිත්වාති** අරඤ්ඤෙ විචරිත්වා මිගමාරණකීළා මිගවං, තං උද්දිස්ස නික්ඛමිත්වා මිගවධත්ථං නික්ඛමිත්වාති අත්ථො. අභිනාගාදිතො විසෙසනත්ථං “හත්ථිනාගෙනා”ති වුත්තං. **තස්ස පස්සන්තස්සෙවාති** අනාදරෙ සාමිවචනං, තස්මිං පස්සන්තෙයෙවාති අත්ථො. **ආකාසෙ උප්පතිත්වාති** එත්ථ අයං විකුබ්බනිද්ධි න හොතීති ගිහිස්සාපි ඉමං ඉද්ධිං දස්සෙසි අධිට්ඨානිද්ධියා අප්පටික්ඛිත්තත්තා. පකතිවණ්ණඤ්හි විජහිත්වා නාගවණ්ණාදිදස්සනං විකුබ්බනිද්ධි. **ඡණවෙසන්ති** උස්සවවෙසං. **පධානඝරන්ති** භාවනානුයොගවසෙන වීරියාරම්භස්ස අනුරූපං විවිත්තසෙනාසනං. **සොපීති** රඤ්ඤො භාගිනෙය්‍යං සන්ධාය වුත්තං.

කුසලාධිප්පායොති මනාපජ්ඣාසයො. **ද්වෙළ්හකජාතොති** සංසයමාපන්නො. **එකෙකං භික්ඛුසහස්සපරිවාරන්ති** එත්ථ “ගණ්හිත්වා ආගච්ඡථා”ති ආණාකාරෙන වුත්තෙපි ථෙරා භික්ඛූ සාසනහිතත්තා ගතා. කප්පියසාසනඤ්හෙතං, න ගිහීනං ගිහිකම්මපටිසංයුත්තං. **ථෙරො නාගච්ඡීති** කිඤ්චාපි “රාජා පක්කොසතී”ති වුත්තෙපි ධම්මකම්මත්ථාය ආගන්තුං වට්ටති, ද්වික්ඛත්තුං පන පෙසිතෙපි “අනනුරූපා යාචනා”ති නාගතො, “මහානුභාවො ථෙරො යථානුසිට්ඨං පටිපත්තිකො පමාණභූතො”ති රඤ්ඤො චෙව උභයපක්ඛිකානඤ්ච අත්තනි බහුමානුප්පාදනවසෙන උද්ධං කත්තබ්බකම්මසිද්ධිං ආකඞ්ඛන්තො අසාරුප්පවචනලෙසෙන නාගච්ඡි. එකතො සඞ්ඝටිතා නාවා **නාවාසඞ්ඝාටං.** සාසනපච්චත්ථිකානං බහුභාවතො ආහ “ආරක්ඛං සංවිධායා”ති. **යන්ති** යස්මා. **අබ්බාහිංසූති** ආකඩ්ඪිංසු. **බාහිරතොති** උය්‍යානස්ස බාහිරතො. පස්සන්තානං අතිදුක්කරභාවෙන උපට්ඨානං සන්ධාය “පදෙසපථවීකම්පනං දුක්කර”න්ති ආහ. අධිට්ඨානෙ පනෙත්ථ විසුං දුක්කරතා නාම නත්ථි.

දීපකතිත්තිරොති සාකුණිකෙහි සජාතිකානං ගහණත්ථාය පොසෙත්වා සික්ඛෙත්වා පාසට්ඨානෙ ඨපනකතිත්තිරො. **න පටිච්ච කම්මං ඵුසතීති** ගාථාය යදි තව පාපකිරියාය **මනො නප්පදුස්සති,** ලුද්දෙන තං නිස්සාය කතම්පි පාපකම්මං තං **න ඵුසති.** පාපකිරියාය හි **අප්පොස්සුක්කස්ස** නිරාලයස්ස **භද්‍රස්ස** සතො තව තං **පාපං න උපලිම්පති,** තව චිත්තං න අල්ලීයතීති අත්ථො.

කිං වදති සීලෙනාති **කිංවාදී.** අථ වා කො කතමො වාදො කිංවාදො, සො එතස්ස අත්ථීති **කිංවාදී.** අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච සස්සතොති වාදො එතෙසන්ති **සස්සතවාදිනො.** සත්තෙසු සඞ්ඛාරෙසු වා එකච්චං සස්සතන්ති පවත්තො වාදො එකච්චසස්සතො, තස්මිං නියුත්තා **එකච්චසස්සතිකා.** “අන්තො, අනන්තො, අන්තානන්තො, නෙවන්තො

නානන්තො''ති එවං අන්තානන්තං ආරබ්භ පවත්තා චත්තාරො වාදා අන්තානන්තා, තෙසු නියුත්තා **අන්තානන්තිකා.** න මරති න උපච්ඡිජ්ජතීති අමරා, එවන්තිපි මෙ නො, තථාතිපි මෙ නොතිආදිනා (දී. නි. 1.62) පවත්තා දිට්ඨි චෙව වාචා ච, තස්සා වික්ඛෙපො එතෙසන්ති **අමරාවික්ඛෙපිකා.** අථ වා අමරා නාම මච්ඡජාති දුග්ගහා හොති, තස්සා අමරාය විය වික්ඛෙපො එතෙසන්ති **අමරාවික්ඛෙපිකා.** අධිච්ච යදිච්ඡකං යං කිඤ්චි කාරණං අනපෙක්ඛිත්වා සමුප්පන්නො අත්තා ච ලොකො චාති වාදෙ නියුත්තා **අධිච්චසමුප්පන්නිකා.** සඤ්ඤී අත්තාති වාදො යෙසන්තෙ **සඤ්ඤීවාදා.** එවං **අසඤ්ඤීවාදා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා**ති එත්ථාපි. ''කායස්ස භෙදා සත්තො උච්ඡිජ්ජතී''ති (දී. නි. 1.85-86) එවං උච්ඡෙදං වදන්තීති **උච්ඡෙදවාදා. දිට්ඨධම්මො**ති පච්චක්ඛො යථාසකං අත්තභාවො, තස්මිංයෙව යථාකාමං පඤ්චකාමගුණපරිභොගෙන නිබ්බානං දුක්ඛූපසමං වදන්තීති **දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා.** විභජිත්වා වාදො එතස්සාති **විභජ්ජවාදී,** භගවා. සබ්බං එකරූපෙන අවත්වා යථාධම්මං විභජිත්වා නිජ්ජටං නිගුම්බං කත්වා යථා දිට්ඨිසන්දෙහාදයො විගච්ඡන්ති, සම්මුතිපරමත්ථා ච ධම්මා අසඞ්කරා පටිභන්ති, එවං එකන්තවිභජනසීලොති වුත්තං හොති. **පරප්පවාදං මද්දමානො**ති තස්මිං කාලෙ උප්පන්නං, ආයතිං උප්පජ්ජනකඤ්ච සබ්බං පරවාදං කථාවත්ථුමාතිකාවිවරණමුඛෙන නිම්මද්දනං කරොන්තොති අත්ථො.

තතියසඞ්ගීතිකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

ආචරියපරම්පරකථාවණ්ණනා

කෙනාභතන්ති ඉමං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තෙන ජම්බුදීපෙ තාව යාව තතියසඞ්ගීති, තාව දස්සෙත්වා ඉදානි සීහළදීපෙ ආචරියපරම්පරං දස්සෙතුං **තතියසඞ්ගහතො පන උද්ධ**න්තිආදි ආරද්ධං. **ඉමං දීප**න්ති තම්බපණ්ණිදීපං. තස්මිං දීපෙ නිසීදිත්වා ආචරියෙන අට්ඨකථාය කතත්තා ''ඉමං දීප''න්ති වුත්තං. **කඤ්චි කාල**න්ති අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, කිස්මිඤ්චි කාලෙති අත්ථො. **පොරාණා**ති සීහළදීපෙ සීහළට්ඨකථාකාරකා. **භද්දනාමො**ති භද්දසාලත්ථෙරො. ආගුං පාපං න කරොන්තීති **නාගා.** විනයපිටකං වාචයිංසූති සම්බන්ධො. **තම්බපණ්ණියා**ති භුම්මවචනං. **නිකායෙ පඤ්චා**ති විනයාභිධම්මානං විසුං ගහිතත්තා තබ්බිනිමුත්තා පඤ්ච නිකායා ගහෙතබ්බා. **පකරණෙ**ති අභිධම්මපකරණෙ **වාචෙසු**න්ති යොජනා. තීණි පිටකානි ස්වාගතානි අස්සාති ''තෙපිටකො''ති වත්තබ්බෙ ''තිපෙටකො''ති ඡන්දානුරක්ඛණත්ථං වුත්තං. **තාරකරාජා**ති චන්දිමා. **පුප්ඵනාමො**ති එත්ථ මහාපදුමත්ථෙරො සුමනත්ථෙරො ච ඤාතබ්බොති ද්වික්ඛත්තුං ''පුප්ඵනාමො''ති වුත්තං.

වනවාසින්ති වනවාසීරට්ඨං. **කරකවස්ස**න්ති හිමපාතනකවස්සං, කරකධාරාසදිසං වා වස්සං. **හරාපෙත්වා**ති උදකොඝෙන හරාපෙත්වා. **ඡින්නභින්නපටධරො**ති සත්ථකෙන ඡින්නං රඞ්ගෙන භින්නං පටං ධාරණකො. **භණ්ඩූ**ති මුණ්ඩකො. **මක්ඛං අසහමානො**ති ථෙරස්ස ආනුභාවං පටිච්ච අත්තනො උප්පන්නං පරෙසං ගුණමක්ඛනලක්ඛණං මක්ඛං තථා පවත්තං කොධං අසහමානො. **අසනියො ඵලන්තී**ති ගජ්ජන්තා පතන්ති. මෙ මම භයභෙරවං ජනෙතුං පටිබලො න අස්ස න භවෙය්‍යාති යොජනා. **අඤ්ඤදත්ථූ**ති එකංසෙන. **කස්මීරගන්ධාරා**ති කස්මීරගන්ධාරරට්ඨවාසිනො. **ඉසිවාතපටිවාතා**ති භික්ඛූනං චීවරචලනකායචලනෙහි සඤ්ජනිතවාතෙහි පරිතො සමන්තතො බීජයමානා අහෙසුං. **ධම්මචක්ඛු**න්ති හෙට්ඨාමග්ගත්තයෙ ඤාණං. **අනමතග්ගිය**න්ති අනමතග්ගසංයුත්තං (සං. නි. 2.124 ආදයො). **සමධිකානී**ති සාධිකානි. **පඤ්ච රට්ඨානී**ති පඤ්ච විනරට්ඨානි. **වෙගසා**ති වෙගෙන. **සමන්තතො රක්ඛං ඨපෙසී**ති තෙසං අප්පවෙසනත්ථාය අධිට්ඨානවසෙන රක්ඛං ඨපෙසි. **අඩ්ඪුඩ්ඪානි සහස්සානී**ති අඩ්ඪෙන චතුත්ථානි අඩ්ඪුඩ්ඪානි, අතිරෙකපඤ්චසතානි තීණි සහස්සානීති අත්ථො. **දියඩ්ඪසහස්ස**න්ති අඩ්ඪෙන දුතියං දියඩ්ඪං, අතිරෙකපඤ්චසතිකං සහස්සන්ති අත්ථො. **නිද්ධමෙත්වා**නාති පලාපෙත්වා.

රාජගහනගරපරිවත්තකෙනාති රාජගහනගරං පරිවත්තෙත්වා තතො බහි තං පදක්ඛිණං කත්වා ගතමග්ගෙන, ගමනෙන වා. **ආරොපෙසී**ති පටිපාදෙසි. **පළිනා**ති ආකාසං පක්ඛන්දිංසු. **නගුත්තමෙ**ති චෙතියගිරිමාහ. **පුරතො**ති පාචීනදිසාභාගෙ. **පුරසෙට්ඨස්සා**ති සෙට්ඨස්ස අනුරාධපුරස්ස. **සිලකූටම්හී**ති එවංනාමකෙ පබ්බතකූටෙ. **සීහකුමාරස්ස පුත්තො**ති එත්ථ ''කලිඞ්ගරාජධීතු කුච්ඡිස්මිං සීහස්ස ජාතො සීහකුමාරො''ති වදන්ති. ජෙට්ඨමාසස්ස පුණ්ණමියං ජෙට්ඨනක්ඛත්තං වා මූලනක්ඛත්තං වා හොතීති ආහ ''ජෙට්ඨමූලනක්ඛත්තං නාම හොතී''ති. මිගානං වානතො හිංසනතො බාධනතො **මිගවං,** මිගවිජ්ඣනකීළා. **රොහිතමිගරූප**න්ති ගොකණ්ණමිගවෙසං. **රථයට්ඨිප්පමාණා**ති රථපතොදප්පමාණා. **එකා ලතායට්ඨි නාමා**ති එකා රජතමයා කඤ්චනලතාය පටිමණ්ඩිතත්තා එවං ලද්ධනාමා. පුප්ඵයට්ඨියං නීලාදීනි පුප්ඵානි, සකුණයට්ඨියං නානප්පකාරා මිගපක්ඛිනො විචිත්තකම්මකතා විය ඛායන්තීති දට්ඨබ්බං. **රාජකකුධභණ්ඩානී**ති රාජාරහඋත්තමභණ්ඩානි. **සඞ්ඛ**න්ති දක්ඛිණාවට්ටං අභිසෙකසඞ්ඛං. **වඩ්ඪමාන**න්ති අලඞ්කාරචුණ්ණං, ''නහානචුණ්ණ''න්ති කෙචි. **වටංසක**න්ති කණ්ණපිළන්ධනං වටංසකන්ති වුත්තං හොති. **නන්දියාවට්ට**න්ති නන්දියාවට්ටපුප්ඵාකාරෙන මඞ්ගලත්ථං සුවණ්ණෙන කතං. **කඤ්ඤ**න්ති ඛත්තියකුමාරිං. **හත්ථපුඤ්ඡන**න්ති පීතවණ්ණං මහග්ඝහත්ථපුඤ්ඡනවත්ථං. **අරුණවණ්ණමත්තික**න්ති නාගභවනසම්භවං. **වත්ථකොටික**න්ති වත්ථයුගමෙව. **නාගමාහට**න්ති නාගෙහි ආහටං. **අමතොසධ**න්ති එවංනාමිකා ගුළිකජාති. අමතසදිසකිච්චත්තා එවං වුච්චති. **භූමත්ථරණසඞ්ඛෙපෙනා**ති භූමත්ථරණාකාරෙන. **උප්පාතපාඨකා**ති නිමිත්තපාඨකා. **අලං ගච්ඡාමා**ති ''පුරස්ස අච්චාසන්නත්තා සාරුප්පං න හොතී''ති පටික්ඛිපන්තො ආහ. **අඞ්ගනවමානං**

පාණසහස්සානන්ති (අ. නි. 6.53) පඤ්චසතාදිකානං අට්ඨන්නං පාණසහස්සානං. **අප්පමාදසුත්තන්ති** අඞ්ගුත්තරනිකායෙ මහාඅප්පමාදසුත්තං, රාජොවාදසුත්තන්ති වුත්තං හොති.

මහච්චාති මහතා. **උපසඞ්කමන්තොති** අතිවිය කිලන්තරූපො හුත්වා උපසඞ්කමීති අත්ථො. තුම්හෙ ජානනත්ථන්ති සම්බන්ධො. **පඤ්චපණ්ණාසායාති** එත්ථ ‘‘චතුපඤ්ඤාසායාති වත්තබ්බං. එවඤ්හි සති උපරි වුච්චමානං ද්වාසට්ඨී අරහන්තොති වචනං සමෙතී’’ති **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. 1.ආචරියපරම්පරකථාවණ්ණනා) වුත්තං. **දසභාතිකසමාකුලන්ති** මුටසිවස්ස පුත්තෙහි දෙවානංපියතිස්සාදීහි දසහි භාතිකෙහි සමාකිණ්ණං. **චිරදිට්ඨියො සම්මාසම්බුද්ධොති** ධාතුයො සන්ධායාහ. **සබ්බතාළාවචරෙති** සබ්බානි තුරියභණ්ඩානි, තංසහචරිතෙ වා වාදකෙ. **උපට්ඨාපෙත්වාති** උපහාරකාරාපනවසෙන සන්නිපාතෙත්වා. **වඩ්ඪමානකච්ඡායායාති** පච්ඡාභත්තං. **පොක්ඛරවස්සන්ති** පොක්ඛරපත්තෙ විය අතෙමිතුකාමානං උපරි අතෙමෙත්වා පවත්තනකවස්සං. **මහාවීරොති** සත්ථුවොහාරෙන ධාතු එව වුත්තා. **පච්ඡිමදිසාභිමුඛොව හුත්වා අපසක්කන්තොති** එත්ථ පුරත්ථාභිමුඛො ඨිතොව පිට්ඨිතො අපසක්කනෙන පච්ඡිමදිසාය ගච්ඡන්තො තාදිසොපසඞ්කමනං සන්ධාය ‘‘පච්ඡිමදිසාභිමුඛො’’ති වුත්තො. ‘‘මහෙජවත්ථු නාම එවංනාමකං දෙවට්ඨාන’’න්ති වදන්ති.

පජ්ජරකෙනාති අමනුස්සසමුට්ඨාපිතෙන පජ්ජරකරොගෙන. **දෙවොති** මෙඝො. **අනුප්පවෙච්ඡීති** විමුච්චි. **විවාදො හොතීති** එත්ථ කිරියාකාලමපෙක්ඛිත්වා වත්තමානප්පයොගො දට්ඨබ්බො. එවං ඊදිසෙසු සබ්බත්ථ. **තදෙතන්ති** ඨානං තිට්ඨතීති සම්බන්ධො. ‘‘ඡන්නං වණ්ණානං සම්බන්ධභූතානං රංසියො චා’’ති අජ්ඣාහරිතබ්බං, ‘‘ඡන්නං වණ්ණානං උදකධාරා චා’’ති එවම්පෙත්ථ සම්බන්ධං වදන්ති. පරිනිබ්බුතෙපි භගවති තස්සානුභාවෙන එවරූපං පාටිහාරියං අහොසි එවාති දස්සෙතුං **එවං අචින්තියාති**ආදිගාථමාහ. **රක්ඛං කරොන්තොති** අත්තනා උපායෙන පලාපිතානං යක්ඛානං පුන අප්පවිසනත්ථාය පරිත්තානං කරොන්තො. **ආවිජ්ඣීති** පරියායි.

රඤ්ඤො භාතාති රඤ්ඤො කනිට්ඨභාතා. **අනුළාදෙවී** නාම රඤ්ඤො ජෙට්ඨභාතු ජායා. **සරසරංසිජාලවිස්සජ්ජනකෙනාති** සිනිද්ධතාය රසවන්තං ඔජවන්තං රංසිජාලං විස්සජ්ජෙන්තෙන. එකදිවසෙන අගමාසීති සම්බන්ධො. **අප්පෙසීති** ලෙඛසාසනං පතිට්ඨාපෙසි. **උදික්ඛතීති** අපෙක්ඛති පත්ථෙති. **භාරියන්ති** ගරුකං, අනතික්කමනීයන්ති අත්ථො. **මං පටිමානෙතීති** මං උදික්ඛති. **කම්මාරවණ්ණන්ති** රඤ්ඤො පකතිසුවණ්ණකාරවණ්ණං. **තිහත්ථවික්ඛම්භන්ති** තිහත්ථවිත්ථාරං. **සකලජම්බුදීපරජ්ජෙනාති** එත්ථ රඤ්ඤො ඉදන්ති රජ්ජං, සකලජම්බුදීපතො උප්පජ්ජනකආයො චෙව ආණාදයො ච, තෙන **පූජෙමීති** අත්ථො, න සකලපථවීපාසාදාදිවත්ථුනා තස්ස සත්තාහං දෙමීතිආදිනා කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා දාතුං අයුත්තත්තා. එවඤ්හි දෙන්තො තාවකාලිකං දෙති නාම වත්ථුපරිච්චාගලක්ඛණත්තා දානස්ස, පථවාදිවත්ථුපරිච්චාගෙන ච පුන ගහණස්ස අයුත්තත්තා. නියමිතකාලෙ පන ආයාදයො පරිච්චත්තා එවාති තතො පරං අපරිච්චත්තත්තා ගහෙතුං වට්ටති. තස්මා වුත්තනයෙනෙත්ථ ඉතො පරම්පි ආයාදිදානවසෙනෙව රජ්ජදානං වෙදිතබ්බං. **පුප්ඵුළකා හුත්වාති** කෙතකීපාරොහඞ්කුරා විය උදකපුප්ඵුළකාකාරා හුත්වා. **ගවක්ඛජාලසදිසන්ති** භාවනපුංසකං, වාතපානෙසු ජාලාකාරෙන ඨපිතදාරුපටසදිසන්ති අත්ථො, ගවක්ඛෙන ච සුත්තාදිමයජාලෙන ච සදිසන්ති වා අත්ථො.

දෙවදුන්දුභියොති එත්ථ දෙවොති මෙඝො, තස්ස අච්ඡසුක්ඛතාය ආකාසමිව ඛායමානස්ස අනිමිත්තගජ්ජිතං දෙවදුන්දුභි නාම, යං ‘‘ආකාසදුන්දුභී’’තිපි වදන්ති. **ඵලිංසූති** ථනිංසු. **පබ්බතානං නච්චෙහීති** පථවීකම්පෙන ඉතො චිතො ච භමන්තානං පබ්බතානං නච්චෙහි. විම්හයජාතා යක්ඛා ‘‘හි’’න්තිසද්දං නිච්ඡාරෙන්තීති ආහ ‘‘යක්ඛානං හිඞ්කාරෙහී’’ති. **සකසකපටිභානෙහීති** අත්තනො අත්තනො සිප්පකොසල්ලෙහි. **අභිසෙකං දත්වාති** අනොතත්තදහොදකෙන අභිසෙකං දත්වා.

දෙවතාකුලානීති මහාබොධිං පරිවාරෙත්වා ඨිතනාගයක්ඛාදිදෙවතාකුලානි දත්වාති සම්බන්ධො. ගොපකරාජකම්මිනො තථා ‘‘තරච්ඡා’’ති වදන්ති. **ඉමිනා පරිවාරෙනාති** සහත්ථෙ කරණවචනං, ඉමිනා පරිවාරෙන සහාති අත්ථො. **තාමලිත්තින්ති** එවංනාමකං සමුද්දතීරෙ පට්ටනං. **ඉදමස්ස තතියන්ති** සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතසාඛාබොධියා රජ්ජසම්පදානං සන්ධාය වුත්තං. තතො පන පුබ්බෙ එකවාරං රජ්ජසම්පදානං අච්ඡින්නාය සාඛාය මහාබොධියා එව කතං, තෙන සද්ධිං චතුක්ඛත්තුං රාජා රජ්ජෙන පූජෙසි. රජ්ජෙන පූජිතදිවසෙසු කිර සකලදීපතො උප්පන්නං ආයං ගහෙත්වා මහාබොධිමෙව පූජෙසි.

පඨමපාටිපදදිවසෙති සුක්කපක්ඛපාටිපදදිවසෙ. තඤ්හි කණ්හපක්ඛපාටිපදදිවසං අපෙක්ඛිත්වා ‘‘පඨමපාටිපදදිවස’’න්ති වුත්තං, ඉදඤ්ච තස්මිං තම්බපණ්ණිදීපෙ වොහාරං ගහෙත්වා වුත්තං, ඉධ පන පුණ්ණමිතො පට්ඨාය යාව අපරා පුණ්ණමී, තාව එකො මාසොති වොහාරො. තස්මා ඉමිනා වොහාරෙන ‘‘දුතියපාටිපදදිවසෙ’’ති වත්තබ්බං සියා කණ්හපක්ඛපාටිපදස්ස ඉධ පඨමපාටිපදත්තා. **ගච්ඡති වතරෙති** එත්ථ **අරෙති** ඛෙදෙ. **සමන්තායොජනන්ති** අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, යොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ සබ්බත්ථාති අත්ථො. **සුපණ්ණරූපෙනාති** මහාබොධිං බලක්කාරෙන ගහෙත්වා නාගභවනං නෙතුකාමානි නාගරාජකුලානි ඉද්ධියා ගහිතෙන ගරුළරූපෙන **සන්තාසෙති. තං විභූතිං පස්සිත්වාති** දෙවතාදීහි කරීයමානං පූජාමහත්තං, මහාබොධියා ච ආනුභාවමහත්තං දිස්වා සයම්පි තථා පූජෙතුකාමා ථෙරිං **යාචිත්වාති** යොජනා. **සමුද්දසාලවත්ථුස්මින්ති** යස්මිං පදෙසෙ

ඨත්වා රාජා සමුද්දෙ ආගච්ඡන්තං බොධිං ථෙරානුභාවෙන අද්දස, යත්ථ ච පච්ඡා සමුද්දස්ස දිට්ඨට්ඨානන්ති පකාසෙතුං සමුද්දසාලං නාම සාලං අකංසු, තස්මිං සමුද්දසාලාය වත්ථුභූතෙ පදෙසෙ. **ථෙරස්සාති** මහාමහින්දත්ථෙරස්ස. **පුප්ඵඅග්ඝියානීති** කූටාගාරසදිසානි පුප්ඵචෙතියානි. **ආගතො වතරෙති** එත්ථ **අරෙති** පමොදෙ. අට්ඨහි අමච්චකුලෙහි අට්ඨහි බ්‍රාහ්මණකුලෙහි චාති **සොළසහි ජාතිසම්පන්නකුලෙහි. රජ්ජං විචාරෙසීති** රජ්ජං විචාරෙතුං විස්සජ්ජෙසි. **රාජවත්ථුද්වාරකොට්ඨකට්ඨානෙති** රාජුය්‍යානස්ස ද්වාරකොට්ඨකට්ඨානෙ. **අනුපුබ්බවිපස්සනන්ති** උදයබ්බයාදිඅනුපුබ්බවිපස්සනං. ‘‘සහ බොධිපතිට්ඨානෙනා’’ති කරණවචනෙන වත්තබ්බෙ විභත්තිපරිණාමෙන ‘‘සහ බොධිපතිට්ඨානා’’ති නිස්සක්කවචනං කතං. සති හි සහසද්දප්පයොගෙ කරණවචනෙනෙව භවිතබ්බං. **දස්සිංසූති** පඤ්ඤායිංසු. **මහාආසනට්ඨානෙති** පුබ්බපස්සෙ මහාසිලාසනෙන පතිට්ඨිතට්ඨානෙ. **පූජෙත්වා වන්දීති** ආගාමිනං මහාචෙතියං වන්දි. පුරිමෙ පන මහාවිහාරට්ඨානෙ පූජාමත්තස්සෙව කතත්තා අනාගතෙ සඞ්ඝස්සපි නවකතා අවන්දිතබ්බතා ච පකාසිතාති වෙදිතබ්බා. අනාගතෙ පන මෙත්තෙය්‍යාදිබුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා ච බුද්ධභාවක්ඛණං උද්දිස්ස වන්දිතබ්බාව සභාවෙන විසිට්ඨපුග්ගලත්තාති ගහෙතබ්බං.

මහාඅරිට්ඨොති පඤ්චපඤ්ඤාසාය භාතුකෙහි සද්ධිං චෙතියගිරිම්හි පබ්බජිතං සන්ධාය වුත්තං. **මෙඝවණ්ණාභයඅමච්චස්ස පරිවෙණට්ඨානෙති** මෙඝවණ්ණඅභයස්ස රඤ්ඤො අමච්චෙන කත්තබ්බස්ස පරිවෙණස්ස වත්ථුභූතෙ ඨානෙ. මඞ්ගලනිමිත්තභාවෙන ආකාසෙ සමුප්පන්නො මනොහරසද්දො ආකාසස්ස රවො විය හොතීති වුත්තං ‘‘ආකාසං මහාවිරවං රවී’’ති. න හි ආකාසො නාම කොචි ධම්මො අත්ථි, යො සද්දං සමුට්ඨාපෙය්‍ය, ආකාසගතඋතුවිසෙසසමුට්ඨිතොව සො සද්දොති ගහෙතබ්බො. **පඨමකත්තිකපවාරණාදිවසෙ...පෙ.... විනයපිටකං පකාසෙසීති** ඉදං විනයං වාචෙතුං ආරද්ධදිවසං සන්ධාය වුත්තං. **අනුසිට්ඨිකරානන්ති** අනුසාසනීකරානං. **රාජිනොති** උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, දෙවානංපියතිස්සරාජානන්ති අත්ථො. **අඤ්ඤෙපීති** මහින්දාදීහි අට්ඨසට්ඨිමහාථෙරෙහි අඤ්ඤෙපි, තෙසං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ **තෙසං ථෙරානන්ති**ආදි. තත්ථ **තෙසං ථෙරානං අන්තෙවාසිකාති** මහින්දත්ථෙරාදීනං අට්ඨසට්ඨිමහාථෙරානං අරිට්ඨාදයො අන්තෙවාසිකා ච මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස අන්තෙවාසිකා තිස්සදත්තකාළසුමනාදයො චාති යොජෙතබ්බං. **අන්තෙවාසිකානං අන්තෙවාසිකාති** උභයත්ථ වුත්තඅන්තෙවාසිකානං අන්තෙවාසිකපරම්පරා චාති අත්ථො. **පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරාති** මහින්දො ඉට්ටියො උත්තියොතිආදිගාථාහි (පාරා. අට්ඨ. 1.තතියසඞ්ගීතිකථා) පකාසිතා ආචරියපරම්පරා.

න පග්ඝරතීති න ගළති, න පමුස්සතීති අත්ථො. **සතිගතිධිතිමන්තෙසූති** එත්ථ **සතීති** උග්ගහධාරණෙ සති. **ගතීති** සද්දත්ථවිභාගග්ගහණෙ ඤාණං. **ධිතීති** උග්ගහපරිහරණාදීසු වීරියං. **කුක්කුච්චකෙසූති** ‘‘කප්පති න කප්පතී’’ති වීමංසකුක්කුච්චකාරීසු. **මාතාපිතුට්ඨානියොති** වත්වා තමෙවත්ථං සමත්ථෙතුං ආහ **තදායත්තාහීති**ආදි. **විනයපරියත්තිං නිස්සායාති** විනයපිටකපරියාපුණනං නිස්සාය. **අත්තනො සීලක්ඛන්ධො සුගුත්තොති** ලජ්ජිනො විනයධාරණස්ස අලජ්ජිඅඤ්ඤාණතාදීහි ඡහි ආකාරෙහි ආපත්තියා අනාපජ්ජනතො අත්තනො සීලක්ඛන්ධො ඛණ්ඩාදිදොසවිරහිතො සුගුත්තො **සුරක්ඛිතො** හොති. **කුක්කුච්චපකතානන්ති** කප්පියාකප්පියං නිස්සාය උප්පන්නෙන කුක්කුච්චෙන පකතානං උපද්දුතානං අභිභූතානං යථාවිනයං කුක්කුච්චං විනොදෙත්වා සුද්ධන්තෙ පතිට්ඨාපනෙන **පටිසරණං හොති**. විගතො සාරදො භයමෙතස්සාති **විසාරදො**. ‘‘එවං කථෙන්තස්ස දොසො එවං න දොසො’’ති ඤත්වාව කථනතො නිබ්භයොව **සඞ්ඝමජ්ඣෙ වොහරති . පච්චත්ථිකෙති** අත්තපච්චත්ථිකෙ චෙව වජ්ජිපුත්තකාදිසාසනපච්චත්ථිකෙ ච. **සහධම්මෙනාති** සකාරණෙන වචනෙන සික්ඛාපදං දස්සෙත්වා යථා තෙ අසද්ධම්මං පතිට්ඨාපෙතුං න සක්කොන්ති, එවං **සුනිග්ගහිතං** කත්වා **නිග්ගණ්හාති. සද්ධම්මට්ඨිතියාති** පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධසඞ්ඛාතස්ස තිවිධස්සාපි සද්ධම්මස්ස ඨිතියා, පවත්තියාති අත්ථො.

විනයො සංවරත්ථායාතිආදීසු විනයපරියාපුණනං **විනයො,** විනයපඤ්ඤත්ති වා කායවචීද්වාරසංවරත්ථාය. **අවිප්පටිසාරොති** කතාකතං නිස්සාය විප්පටිසාරාභාවො සන්තාපාභාවො. **පාමොජ්ජං** තරුණපීති. **පීති** නාම බලවපීති. **පස්සද්ධීති** කායචිත්තපස්සද්ධි. **යථාභූතඤාණදස්සනන්ති** සප්පච්චයනාමරූපපරිග්ගහො. **නිබ්බිදාති** විපස්සනා. **විරාගොති** අරියමග්ගො. **විමුත්තීති** අග්ගඵලං. **විමුත්තිඤාණදස්සනන්ති** පච්චවෙක්ඛණඤාණං. **අනුපාදාති** කඤ්චි ධම්මං අනුපාදියිත්වා පරිච්චජිත්වා. **පරිනිබ්බානත්ථායාති** පච්චවෙක්ඛණඤාණෙ අනුප්පන්නෙ අන්තරා පරිනිබ්බානාභාවෙන තංපරිනිබ්බානත්ථායාති පච්චයත්තෙන වුත්තං අනන්තරාදිපච්චයත්තා. **එතදත්ථා කථාති** අයං විනයකථා නාම එතස්ස අනුපාදාපරිනිබ්බානස්ස අත්ථායාති අත්ථො. **මන්තනාති** විනයමන්තනායෙව, භික්ඛූනං ‘‘එවං කරිස්සාම, එවං න කරිස්සාමා’’ති විනයපටිබද්ධමන්තනා. **උපනිසාති** උපනිසීදති එත්ථ ඵලන්ති උපනිසා, කාරණං. විනයො සංවරත්ථායාතිආදිකාරණපරම්පරාපි එතදත්ථාති අත්ථො. **සොතාවධානන්ති** ඉමිස්සා පරම්පරපච්චයකථාය අත්ථානං සමනත්ථාය සොතාවධානං, තම්පි එතමත්ථං. **යදිදන්ති** නිපාතො. යො අයං චතූහි උපාදානෙහි අනුපාදියිත්වා චිත්තස්ස අරහත්තමග්ගසඞ්ඛාතො, තප්ඵලසඞ්ඛාතො වා විමොක්ඛො, සොපි එතදත්ථාය අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථාය. අථ වා යො අයං කඤ්චි ධම්මං අනුපාදාචිත්තස්ස **විමොක්ඛො** විමුච්චනං විගමො පරිනිබ්බානං එතදත්ථා කථාති එවං උපසංහරණවසෙන යොජෙතුම්පි වට්ටති මග්ගඵලවිමොක්ඛස්ස පුබ්බෙ වුත්තත්තා. **ආයොගොති** උග්ගහණාදිවසෙන පුනප්පුනං අභියොගො.

ආචරියපරම්පරකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

බාහිරනිදානකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා

සෙය්‍යථීදන්ති තං කතමං, තං කථන්ති වා අත්ථො. **අනියමනිද්දෙසවචනන්ති** අත්තනො අත්ථං සරූපෙන නියමෙත්වා නිද්දිසතීති නියමනිද්දෙසො, න නියමනිද්දෙසො අනියමනිද්දෙසො. සොව වුච්චතෙ අනෙනාති වචනන්ති අනියමනිද්දෙසවචනං. **තස්සාති** තෙනාතිපදස්ස. **පරිවිතක්කොති** ‘‘කතමෙසානං ඛො බුද්ධානං භගවන්තානං බ්‍රහ්මචරියං න චිරට්ඨිතිකං අහොසී’’තිආදිනා (පාරා. 18) පවත්තො. **පුබ්බෙ වා පච්ඡා වාති** තෙනාතිපදතො හෙට්ඨා වුත්තපාඨෙ වා උපරි වක්ඛමානපාඨෙ වාති අත්ථො. **අත්ථතො සිද්ධෙනාති** සාමත්ථියතො සිද්ධෙන. **තත්‍රිදං මුඛමත්තනිදස්සනන්ති** තස්සා යථාවුත්තයුත්තියා පරිදීපනෙ ඉදං උපායමත්තනිදස්සනං. මුඛං ද්වාරං උපායොති හි අත්ථතො එකං.

සමයසද්දො දිස්සතීති සම්බන්ධො. **අස්සාති** සමයසද්දස්ස සමවායො අත්ථොති සම්බන්ධො. **කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායාති** එත්ථ **කාලො** නාම උපසඞ්කමනස්ස යුත්තකාලො, **සමයො** නාම සරීරබලාදිකාරණසමවායො, තෙ උපාදාය පටිච්චාති අත්ථො. **ඛණොති** ඔකාසො. බුද්ධුප්පාදාදයො හි මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ඔකාසො. සො එව සමයො. තෙනෙව ‘‘එකොවා’’ති වුත්තං. **මහාසමයොති** මහාසමූහො. **පවනස්මින්ති** වනසණ්ඩෙ. **සමයොපි ඛො තෙ භද්දාලීති** එත්ථ **සමයොති** සික්ඛාපදාවිලඞ්ඝනස්ස හෙතු, කො සො? අත්තනො විප්පටිපත්තියා භගවතො ජානනං, සො සමයසඞ්ඛාතො හෙතු තස්සා **අප්පටිවිද්ධොති** අත්ථො. **භගවාතිආදි** තස්ස පටිවිජ්ඣනාකාරදස්සනං. **උග්ගහමානොති** කිඤ්චි කිඤ්චි උග්ගහෙතුං සමත්ථතාය උග්ගහමානො, සුමනපරිබ්බාජකස්සෙවෙතං නාමං. සමයං දිට්ඨිං පවදන්ති එත්ථාති **සමයප්පවාදකො,** මල්ලිකාය ආරාමො. ස්වෙව තින්දුකාචීරසඞ්ඛාතාය තිම්බරූරුක්ඛපන්තියා පරික්ඛිත්තත්තා ‘‘තින්දුකාචීර’’න්ති ච, එකාව නිවාසා සාලා එත්ථාති ‘‘එකසාලකො’’ති ච වුච්චති. **අත්ථාභිසමයාති** යථාවුත්තස්ස දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකස්ස අත්ථස්ස හිතස්ස පටිලාභතො. **මානාභිසමයාති** මානප්පහානා. **පීළනට්ඨොති** පීළනං තංසමඞ්ගිනො හිංසනං, අවිප්ඵාරිකතාකරණං, පීළනමෙව අත්ථො පීළනට්ඨො . **සන්තාපොති** දුක්ඛදුක්ඛතාදිවසෙන සන්තාපනං. **විපරිණාමොති** ජරාය මරණෙන වාති ද්විධා විපරිණාමෙතබ්බතා අභිසමෙතබ්බො පටිවිජ්ඣිතබ්බොති අභිසමයො, සොව **අභිසමයට්ඨො,** පීළනාදීනි.

එත්ථ ච උපසග්ගානං ජොතකමත්තත්තා සමයසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙපි සඋපසග්ගො අභිසමයසද්දො උද්ධටො. තත්ථ සඞ්ගමවසෙන පච්චයානං ඵලුප්පාදනං පටි අයනං එකතො පවත්ති එත්ථාති සමයො, **සමවායො.** විවට්ටූපනිස්සයසඞ්ගමෙ සති එන්ති එත්ථ සත්තා පවත්තන්තීති සමයො, **ඛණො.** සමෙති එත්ථ සඞ්ඛතධම්මො, සයං වා එති ආගච්ඡති විගච්ඡති චාති සමයො, **කාලො.** සමෙන්ති අවයවා එතස්මිං, සයං වා තෙසූති සමයො, **සමූහො.** පච්චයන්තරසඞ්ගමෙ එති ආගච්ඡති එතස්මා ඵලන්ති සමයො, **හෙතු.** සඤ්ඤාවසෙන විපල්ලාසතො ධම්මෙසු එති අභිනිවිසතීති සමයො, **දිට්ඨි.** සමීපං අයනං උපගමනං සමයො, **පටිලාභො.** සම්මදෙව සහිතානං වාචානං අයනං විගමොති සමයො, **පහානං.** සම්මදෙව, සහිතානං වා සච්චානං අයනං ජානනන්ති සමයො, **පටිවෙධො.** එවං තස්මිං තස්මිං අත්ථෙ සමයසද්දස්ස පවත්ති වෙදිතබ්බා.

එත්ථ ච සමයසද්දස්ස සාමඤ්ඤෙන අනෙකත්ථතා වුත්තා. න හි එකස්මිං අත්ථවිසෙසෙ වත්තමානො සද්දො තදඤ්ඤෙපි වත්තති. තස්මා අත්ථා විය තංතංවාචකා සමයසද්දාපි භින්නා එවාති ගහෙතබ්බා. එවං සබ්බත්ථ අත්ථුද්ධාරෙසු.

තත්ථ තථාති තෙසු සුත්තාභිධම්මෙසු උපයොගභුම්මවචනෙහි. **ඉධාති** විනයෙ, **අඤ්ඤථාති** කරණවචනෙන. **අච්චන්තමෙවාති** නිරන්තරමෙව. භාවො නාම කිරියා, කිරියාය කිරියන්තරූපලක්ඛණං **භාවෙනභාවලක්ඛණං,** යථා උදයෙ සති චන්දෙ ජාතො රාජපුත්තොති. **අධිකරණඤ්හීති**ආදි අභිධම්මෙ සමයසද්දො කාලසමූහඛණසමවායහෙතුසඞ්ඛාතෙසු පඤ්චසු අත්ථෙසු වත්තති, න විනයෙ විය කාලෙ එව, තෙසු ච කාලසමූහත්ථා ද්වෙ තත්ථ වුත්තානං ඵස්සාදිධම්මානං අධිකරණභාවෙන නිද්දිසිතුං යුත්තා. ඛණසමවායහෙතුඅත්ථා පන තයොපි අත්තනො භාවෙන ඵස්සාදීනං භාවස්ස උපලක්ඛණභාවෙන නිද්දිසිතුං යුත්තාති විභාවනමුඛෙන යථාවුත්තමත්ථං සමත්ථෙතුං වුත්තං. තත්ථ යස්මිඤ්හි කාලෙ, ධම්මසමූහෙ වා සමයෙ අධිකරණභූතෙ කුසලං උප්පන්නං, තස්මිඤ්ඤෙව කාලෙ, ධම්මසමූහෙ වා සමයෙ ඵස්සාදයො හොන්තීති එවං අධිකරණත්ථයොජනා, යස්මිං පන ඛණෙ, සමවායෙ හෙතුම්හි වා සමයෙ සති විජ්ජමානෙ කුසලං උප්පන්නං, තස්මිඤ්ඤෙව ඛණාදිම්හි සමයෙපි විජ්ජමානෙ ඵස්සාදයො හොන්තීති භාවෙනභාවලක්ඛණත්ථයොජනා ච වෙදිතබ්බා.

හොති චෙත්ථාති එත්ථ යථාවුත්තඅත්ථවිසයෙ සඞ්ගහගාථා හොති. **අඤ්ඤත්‍රාති** සුත්තාභිධම්මෙසු. **අභිලාපමත්තභෙදොති** දෙසනාවිලාසතො සද්දමත්තෙනෙව භෙදො, න අත්ථතො.

අවිසෙසෙනාති සාමඤ්ඤෙන. **ඉරියාපථොතිආදීසු** ඉරියාය සබ්බද්වාරිකකිරියාය පථො පවත්තනට්ඨානං තබ්බිනිමුත්තකම්මස්ස අභාවාති ඨානාදයො ඉරියාපථො, සොව විහාරො. බ්‍රහ්මභූතා සෙට්ඨභූතා පරහිතචිත්තාදිවසප්පවත්තිතො මෙත්තාදයො **බ්‍රහ්මවිහාරො** නාම. තදවසෙසා පන මහග්ගතා

සබ්බනීවරණවිගමනාදිසිද්ධෙන ජොතනාදිඅත්ථෙන **දිබ්බවිහාරො** නාම. බ්‍රහ්මවිහාරභාවෙන විසුං ගහිතත්තා මෙත්තාදයො ඉධ අසඞ්ගහිතා. අරියානමෙව විහාරොති ඵලසමාපත්තියො **අරියවිහාරො** නාම.

රුක්ඛාදිමූලෙයෙව මූලසද්දස්ස නිරුළ්හභාවං දස්සෙතුං අපරෙන මූලසද්දෙන විසෙසෙත්වා ‘‘මූලමූලෙ’’ති වුත්තං, යථා දුක්ඛදුක්ඛන්ති (විභ. අට්ඨ. 190). ලොභාදීනං දොසමූලාදිචිත්තාසාධාරණත්තා ‘‘අසාධාරණහෙතුම්හී’’ති වුත්තං.

තත්ථ සියාති තත්ථ වෙරඤ්ජායන්තිආදීසු පදෙසු කස්සචි චොදනා සියාති අත්ථො. උභයථා නිදානකිත්තනස්ස පන කිං පයොජනන්ති? ආහ **ගොචරගාමනිදස්සනත්ථ**න්තිආදි. තත්ථ **අස්සාති** භගවතො.

කිලමොව කිලමථො, අත්තනො අත්තභාවස්ස කිලමථො අත්තකිලමථො, තස්ස අනු අනු යොගො පුනප්පුනං පවත්තනං **අත්තකිලමථානුයොගො.** වත්ථුකාමාරම්මණෙ සුඛෙ සම්පයොගවසෙන ලීනා යුත්තා, කාමතණ්හා , තංසහචරිතෙ කාමෙ සුඛෙ වා ආරම්මණභූතෙ අල්ලීනා පවත්තතීති කාමසුඛල්ලිකා තණ්හා, තස්සා කාමසුඛල්ලිකාය අනු අනු යොගො **කාමසුඛල්ලිකානුයොගො. ලොකෙ සංවඩ්ඪභාව**න්ති ආමිසොපභොගෙන සංවඩ්ඪිතභාවං. **උප්පජ්ජමානො** බහුජනහිතාදිඅත්ථායෙව උප්පජ්ජතීති යොජනා.

දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංහතත්තා සඞ්ඝොති ඉමමත්ථං විභාවෙන්තො ආහ **දිට්ඨී**තිආදි. එත්ථ ච ‘‘යායං දිට්ඨි අරියා නියානිකා නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය, තථාරූපාය දිට්ඨියා දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතො විහරතී’’ති (දී. නි. 3.324, 356; ම. නි. 1.492; 3.54; අ. නි. 6.12; පරි. 274) එවං වුත්තාය දිට්ඨියා. ‘‘යානි තානි සීලානි අඛණ්ඩානි… පෙ.… සමාධිසංවත්තනිකානි, තථාරූපෙසු සීලෙසු සීලසාමඤ්ඤගතො විහරතී’’ති (දී. නි. 3.324, 356; ම. නි. 1.492; 3.54; අ. නි. 6.12; පරි. 274) එවං වුත්තානඤ්ච සීලානං සාමඤ්ඤසඞ්ඛාතෙන සඞ්ඝාතො සඞ්ඝටිතො සමණගණො, තෙනාති අත්ථො. ‘‘දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤසඞ්ඝාතසඞ්ඝාතෙනා’’ති වා පාඨෙනෙත්ථ භවිතබ්බං, තස්ස දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤභූතෙන සංහනනෙන සඞ්ඝාතො සමණගණො, තෙනාති අත්ථො. එවඤ්හි පාඨෙ සද්දතො අත්ථො යුත්තතරො හොති. **අස්සාති** මහතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස.

බ්‍රහ්මං අණතීති එත්ථ **බ්‍රහ්ම**-සද්දෙන වෙදො වුච්චති, සො මන්තබ්‍රහ්මකප්පවසෙන තිවිධො. තත්ථ ඉරුවෙදාදයො තයො වෙදා මන්තා, තෙ ච පධානා, ඉතරෙ පන සන්නිස්සිතා, තෙන පධානස්සෙව ගහණං. **මන්තෙ සජ්ඣායතීති** ඉරුවෙදාදිකෙ මන්තසත්ථෙ සජ්ඣායතීති අත්ථො. ඉරුවෙදාදයො හි ගුත්තභාසිතබ්බතාය ‘‘මන්තා’’ති වුච්චන්ති. ‘‘බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො, සමිතපාපත්තා සමණො’’ති යථාවුත්තමත්ථද්වයං උදාහරණද්වයෙන විභාවෙතුං **වුත්තඤ්හෙතන්**තිආදි වුත්තං. ‘‘සමිතත්තා හි පාපානං ‘සමණො’ති පවුච්චතී’’ති හි ඉදං වචනං ගහෙත්වා ‘‘සමිතපාපත්තා ‘සමණො’ති වුච්චතී’’ති වුත්තං, බාහිතපාපොති ඉදං පන අඤ්ඤස්මිං ගාථාබන්ධෙ වුත්තවචනං. **යථාභුච්චගුණාධිගතන්**ති යථාභූතගුණාධිගතං. **සකිඤ්චනොති** සදොසො.

ගොත්තවසෙනාති එත්ථ ගං තායතීති ගොත්තං, ගො-සද්දෙන චෙත්ථ අභිධානං බුද්ධි ච වුච්චති. **කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙනාති** ඤාතිපාරිජුඤ්ඤාදිනා කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන , පරිහානියාති අත්ථො. **තතො පරන්ති** වෙරඤ්ජායන්තිආදිවචනං. **ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනන්ති** ඉත්ථං ඉමං පකාරං භූතො ආපන්නොති ඉත්ථම්භූතො, තස්ස ආඛ්‍යානං ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානං, සොයෙවත්ථො ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථො. අථ වා ‘‘ඉත්ථං එවංපකාරො භූතො ජාතො’’ති එවං කථනත්ථො ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථො, තස්මිං උපයොගවචනන්ති අත්ථො. එත්ථ ච **අබ්භුග්ගතොති** එත්ථ අභි-සද්දො ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථජොතකො අභිභවිත්වා උග්ගමනප්පකාරස්ස දීපනතො, තෙන යොගතො තං ඛො පන භවන්තං ගොතමන්ති ඉදං උපයොගවචනං සාමිඅත්ථෙපි සමානෙ ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානදීපනතො ‘‘ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ’’ති වුත්තං, තෙනෙවාහ ‘‘තස්ස ඛො පන භොතො ගොතමස්සාති අත්ථො’’ති.

ඉදං වුත්තං හොති – යථා සාධු දෙවදත්තො මාතරමභීති එත්ථ අභිසද්දයොගතො ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානෙ උපයොගවචනං කතං, එවමිධාපි තං ඛො පන භවන්තං ගොතමං අභි එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො උග්ගතොති අභිසද්දයොගතො ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානෙ උපයොගවචනන්ති. සාධු දෙවදත්තො මාතරමභීති එත්ථ හි ‘‘දෙවදත්තො මාතරමභි මාතරි විසයෙ මාතුයා වා සාධූ’’ති එවං අධිකරණත්ථෙ වා සාමිඅත්ථෙ වා භුම්මවචනස්ස සාමිවචනස්ස වා පසඞ්ගෙ ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථජොතකෙන අභිසද්දෙන යොගෙ උපයොගවචනං කතං, යථා චෙත්ථ දෙවදත්තො මාතුවිසයෙ මාතුසම්බන්ධී වා සො වුත්තප්පකාරප්පත්තොති අයමත්ථො විඤ්ඤායති, එවමිධාපි භොතො ගොතමස්ස සම්බන්ධී කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො අභිභවිත්වා උග්ගමනපකාරප්පත්තොති අයමත්ථො විඤ්ඤායති. තත්ථ හි දෙවදත්තග්ගහණං විය ඉධ කිත්තිසද්දග්ගහණං, තත්ථ මාතරන්ති වචනං විය ඉධ තං ඛො පන භවන්තං ගොතමන්ති වචනං, තත්ථ සාධුසද්දග්ගහණං විය ඉධ උග්ගතසද්දග්ගහණං වෙදිතබ්බං. **කිත්තිසද්දොති** කිත්තිභූතො සද්දො, න කෙවලොති දස්සනත්ථං විසෙසිතන්ති ආහ ‘‘කිත්ති එවා’’ති. තතො **කිත්තීති** ථුති, තස්සා පකාසකො **සද්දො** කිත්තිසද්දොති දස්සෙතුං ‘‘ථුතිඝොසො වා’’ති වුත්තං.

සො භගවාති එත්ථ **සොති** පසිද්ධියං, යො සො සමත්තිංස පාරමියො පූරෙත්වා සබ්බකිලෙසෙ භඤ්ජිත්වා දසසහස්සිලොකධාතුං කම්පෙන්තො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, සො ලොකෙ අතිපාකටොති ‘‘සො

භගවා''ති වුත්තං. භගවාති ච ඉදං සත්ථු නාමකිත්තනං, න ගුණකිත්තනං. පරතො පන භගවාති ගුණකිත්තනමෙව. **ඉමිනා ච ඉමිනා චාති** එතෙන අරහන්තිආදිපදානං පච්චෙකං අනෙකගුණගණං පටිච්ච පවත්තභාවං දස්සෙති.

සුවිදූරවිදූරෙති ද්වීහි සද්දෙහි අතිවිය දූරෙති දස්සෙති, සුවිදූරතා එව හි විදූරතා. **සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තාති** ඉමිනා පච්චෙකබුද්ධාදීහි අසාධාරණං භගවතො අරහත්තන්ති දස්සෙති තෙසං වාසනාය අප්පහීනත්තා, **වාසනා** ච නාම නික්කිලෙසස්සාපි සකලඤෙය්‍යානවබොධාදිද්වාරත්තයප්පයොගවිගුණතාහෙතුභූතො කිලෙසනිහිතො ආකාරො චිරනිගළිතපාදානං නිගළමොක්ඛෙපි සඞ්කුචිතතාගමනහෙතුකො නිගළනිහිතො ආකාරො විය. යාය පිලින්දවච්ඡාදීනං වසලවොහාරාදිවිගුණතා හොති, අයං වාසනාති ගහෙතබ්බා. **ආරකාති** එත්ථ ආකාරස්ස රස්සත්තං ක-කාරස්ස ච හ-කාරං සානුස්සරං කත්වා නිරුත්තිනයෙන ''අරහ''න්ති පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා. එවං උපරිපි යථාරහං නිරුත්තිනයෙන පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා. යඤ්චෙතං සංසාරචක්කන්ති සම්බන්ධො. **පුඤ්ඤාදීති ආදි**-සද්දෙන අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෙ සඞ්ගණ්හාති. ආසවා එව අවිජ්ජාදීනං කාරණත්තා සමුදයොති ආහ ''ආසවසමුදයමයෙනා''ති. ''ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො''ති (ම. නි. 1.103) හි වුත්තං. විපාකකටත්තාරූපප්පභෙදො තිභවො එව රථො, තස්මිං **තිභවරථෙ. සංසාරචක්කන්ති** යථාවුත්තකිලෙසකම්මවිපාකසමුදයො.

> ''ඛන්ධානඤ්ච පටිපාටි, ධාතුආයතනාන ච;
> අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානා, 'සංසාරො'ති පවුච්චතී''ති. (විසුද්ධි. 2.618; දී. නි. අට්ඨ. 2.95 අපසාදනාවණ්ණනා; සං. නි. අට්ඨ. 2.2.60; අ. නි. අට්ඨ. 2.4.199; ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා; විභ. අට්ඨ. 226 සඞ්ඛාරපදනිද්දෙස; සු. නි. අට්ඨ. 2.523; උදා. අට්ඨ. 39; ඉතිවු. අට්ඨ. 14, 58; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.67, 99; බු. වං. අට්ඨ. 58; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.117; චූළනි. අට්ඨ. 6) –

එවං වුත්තො සංසාරොව චක්කං විය පරිබ්භමනතො චක්කං, තස්ස චක්කස්ස සබ්බෙ අරා හතාති සම්බන්ධො. **අනෙනාති** භගවතා. බොධීති ඤාණං, තං එත්ථ මණ්ඩං පසන්නං ජාතන්ති **බොධිමණ්ඩො. කම්මක්ඛයකරං ඤාණඵරසුන්ති** අරහත්තමග්ගඤාණං වුත්තං, තං ඡින්දිතබ්බං අභිසඞ්ඛාරසඞ්ඛාතං කම්මං පරිච්ඡින්දතීති දස්සෙතුං කම්මක්ඛයකරවිසෙසනවිසිට්ඨං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

එවං කතිපයඞ්ගෙහි සංසාරචක්කං තදවසෙසඞ්ගෙහි එලභූතනාමරූපධම්මෙහි තිභවරථඤ්ච තස්මිං රථෙ යොජිතසංසාරචක්කාරානං හනනප්පකාරඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි සබ්බෙහිපි ද්වාදසහි පටිච්චසමුප්පාදඞ්ගෙහි රථවිරහිතමෙව කෙවලං සංසාරචක්කං, තස්ස අරඝාතනප්පකාරභෙදඤ්ච දස්සෙතුං **අථවාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **අනමතග්ගන්ති** අනු අනු අමතග්ගං, සබ්බථා අනුගච්ඡන්තෙහිපි අවිඤ්ඤාතකොටිකන්ති අත්ථො. **අවිජ්ජාමූලකත්තා ජරාමරණපරියොසානත්තාති** ඉදං සඞ්ඛාරාදීනං දසන්නං අරභාවෙන එකත්තං සමාරොපෙත්වාති වුත්තං. න හි තෙසං පච්චෙකං අවිජ්ජාමූලකතා ජරාමරණපරියොසානතා ච අත්ථි තථා **පටිච්චසමුප්පාදපාළියං** අවුත්තත්තා. අථ වා තෙසම්පි යථාරහං අත්ථතො අවිජ්ජාමූලකත්තං, අත්තනො අත්තනො ලක්ඛණභූතඛණිකජරාමරණවසෙන තප්පරියොසානතඤ්ච සන්ධායෙතං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවඤ්ච තෙසං පච්චෙකං අරභාවො සිද්ධො හොති.

එවං සබ්බාකාරං සංසාරචක්කමෙව දස්සෙත්වා ඉදානි යෙන ඤාණෙන ඉමස්ස සංසාරචක්කස්ස අරානං ඡෙදො භගවතො සිද්ධො, තස්ස ධම්මට්ඨිතිඤාණස්ස ''පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණ''න්ති (පටි. ම. 4; 1.45) මාතිකා වුත්තත්තා භවචක්කාවයවෙසු අවිජ්ජාදීසු පච්චයපච්චයුප්පන්නත්තා පරිග්ගහවසෙන පවත්තිආකාරං දස්සෙත්වා පරතො තස්ස අත්ථස්ස නිගමනවසෙන වුත්තෙන **එවමයං අවිජ්ජාහෙතූති**ආදිකෙන **පටිසම්භිදාපාළිසහිතෙන** (පටි. ම. 1.45) පාඨෙන සරූපතො ධම්මට්ඨිතිඤාණං, තස්ස ච තෙසුයෙව අවිජ්ජාදීසු චතුසඞ්ඛෙපාදිවසෙන පවත්තිවිභාගඤ්ච දස්සෙත්වා තතො පරං **ඉති භගවාති**ආදිපාඨෙන භගවතො තෙන ධම්මට්ඨිතිඤාණෙන පටිච්චසමුප්පාදස්ස සබ්බාකාරතො පටිවිද්ධභාවං දස්සෙත්වා පුන **ඉමිනා ධම්මට්ඨිතිඤාණෙනාති**ආදිනා භගවතො තෙන ඤාණෙන සංසාරචක්කාරානං විද්ධංසිතභාවං දස්සෙතුං **තත්ථ දුක්ඛාදීසු අඤ්ඤාණං අවිජ්ජාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **තිණ්ණං ආයතනානන්ති** චක්ඛුසොතමනායතනානං තිණ්ණං. එස නයො **තිණ්ණං ඵස්සානන්ති**ආදීසුපි. රූපතණ්හාදිවසෙන ඡ තණ්හාකායා එව වෙදිතබ්බා.

සග්ගසම්පත්තින්ති කාමසුගතීසු සම්පත්තිං. **තථෙවාති** කාමුපාදානපච්චයා එව. **බ්‍රහ්මලොකසම්පත්තින්ති** රූපීබ්‍රහ්මලොකසම්පත්තිං. තෙභූමකධම්මවිසයස්ස සබ්බස්සාපි රාගස්ස කිලෙසකාමභාවතො භවරාගොපි කාමුපාදානමෙවාති ආහ ''කාමුපාදානපච්චයායෙව මෙත්තං භාවෙතී''ති. **සෙසුපාදානමූලිකාසුපීති** දිට්ඨුපාදානසීලබ්බතුපාදානඅත්තවාදුපාදානමූලිකාසුපි යොජනාසු. තත්‍රායං යොජනානයො – ඉධෙකච්චො ''නත්ථි පරලොකො උච්ඡිජ්ජති අත්තා''ති (දී. නි. 1.85-86 අත්ථතො සමානං) දිට්ඨිං ගණ්හාති, සො දිට්ඨුපාදානපච්චයා කායෙන දුච්චරිතං චරතීතිආදිනා, අපරො ''අසුකස්මිං භවෙ අත්තා උච්ඡිජ්ජතී''ති දිට්ඨිං ගහෙත්වා කාමරූපාරූපභවූපපත්තියා තං තං කුසලං කරොතීතිආදිනා ච දිට්ඨුපාදානමූලිකා යොජනා, ඉමිනාව නයෙන අත්තවාදුපාදානමූලිකා යොජනා වෙදිතබ්බා. අපරො ''සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධී''ති අසුද්ධිමග්ගං ''සුද්ධිමග්ගො''ති පරාමසන්තො සීලබ්බතුපාදානපච්චයා කායෙන දුච්චරිතං චරතීතිආදිනා සබ්බභවෙසු සීලබ්බතුපාදානමූලිකා යොජනා වෙදිතබ්බා.

ඉදානි යස්ස සංසාරචක්කාරානං ඝාතනසමත්ථස්ස ධම්මට්ඨිතිඤාණස්ස අවිජ්ජාදිපච්චයපඅග්ගහාකාරං දස්සෙතුං **කාමභවෙ ච අවිජ්ජා කාමභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයො හොතී**තිආදිනා අවිජ්ජාදීනං පච්චයපච්චයුප්පන්නභාවො දස්සිතො, තමෙව ඤාණං අවිජ්ජාදීසු පවත්තිආකාරෙන සද්ධිං **පටිසම්භිදාමග්ගපාළිං** ආනෙත්වා නිගමනවසෙන දස්සෙන්තො **එවමය**න්තිආදිමාහ. **විසුද්ධිමග්ගටීකායං** පන ‘‘ඉදානි ය්වායං සංසාරචක්කං දස්සෙන්තෙන කාමභවෙ අවිජ්ජා කාමභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයො හොතීතිආදිනා අවිජ්ජාදීනං පච්චයභාවො සඞ්ඛාරාදීනං පච්චයුප්පන්නභාවො දස්සිතො, තමෙව **පටිසම්භිදාමග්ගපාළිං** ආනෙත්වා නිගමනවසෙන දස්සෙන්තො එවමයන්තිආදිමාහා’’ති වුත්තං. **සාරත්ථදීපනියා** විනයටීකායපි අයමෙව පාඨො ලිඛිතො. තත්ථ ච **කාමභවෙ ච අවිජ්ජා**තිආදිනා අවිජ්ජාදීනං පච්චයපච්චයුප්පන්නභාවො සංසාරචක්කං දස්සෙන්තෙන වුත්තො න හොති **තස්ස ච අවිජ්ජා නාභි, මූලත්තා**තිආදිනා පුබ්බෙව දස්සිතත්තා උපරි චක්කරූපතො පයොගත්තෙන උපසංහාරාභාවා ච. ‘‘අපි ච තමෙව පච්චයපච්චයුප්පන්නභාවං නිගමනවසෙන දස්සෙන්තො’’ති ච වුත්තං, න චෙත්ථ පච්චයපච්චයුප්පන්නභාවො නිගමනවසෙන පධානත්තෙන දස්සිතො, අථ ඛො පච්චයපරිග්ගහවසප්පවත්තං ධම්මට්ඨිතිඤාණමෙව යථාවුත්තපච්චයපරිග්ගහාකාරස්ස නිගමනවසෙන දස්සිතං. තථා හි ‘‘එවමයං අවිජ්ජා හෙතු, සඞ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ ධම්මා හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණං. අතීතම්පි අද්ධානං. අනාගතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජා හෙතු…පෙ…. ධම්මට්ඨිතිඤාණ’’න්ති (පටි. ම. 1.46) ධම්මට්ඨිතිඤාණමෙව පධානත්තෙන දස්සිතං. ‘‘අවිජ්ජා හෙතු, සඞ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා’’තිආදි පන පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤාණන්ති (පටි. ම. මාතිකා 4; 1.45) වුච්චමානත්තා තස්ස පච්චයපරිග්ගහාකාරපරිදීපනත්ථං විසයත්තෙන වුත්තං, න පධානත්තෙන.

අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – **එව**න්ති අනන්තරෙ වුත්තනයෙන **අයං අවිජ්ජා** සඞ්ඛාරානං **හෙතු, සඞ්ඛාරා** ච තෙන හෙතුනා සමුප්පන්නා. **උභොපෙතෙ**ති යස්මා අයං අවිජ්ජා පරපරිකප්පිතපකතිඉස්සරාදි විය අහෙතුකා නිච්චා ධුවා න හොති, අථ ඛො ‘‘ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො’’ති (ම. නි. 1.103) වචනතො සයම්පි සහෙතුකා සඞ්ඛතා අනිච්චායෙව හොති, තස්මා උභොපෙතෙ අවිජ්ජාසඞ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නායෙව. **ඉතී**ති එවං යථාවුත්තනයෙන පච්චයපරිග්ගණ්හනෙ යා පඤ්ඤා, තං ධම්මානං ඨිතිසඞ්ඛාතෙ කාරණෙ යාථාවතො පවත්තත්තා ධම්මට්ඨිතිඤාණං නාමාති.

එත්ථ හි ඤාණස්ස විසයවිභාවනවසෙනෙව අවිජ්ජාදීනං පච්චයාදිභාවො වුත්තො, න පධානත්තෙන, ඤාණමෙව පනෙත්ථ පධානතො වුත්තං, තස්මා එතස්ස ඤාණස්ස පච්චයපරිග්ගහාකාරදස්සනත්ථමෙව හෙට්ඨාපි **කාමභවෙ ච අවිජ්ජා**තිආදිනා අවිජ්ජාදීනං පච්චයාදිභාවො වුත්තො, ඉධාපි නිගමනවසෙන උපසංහටො, න භවචක්කදස්සනත්ථන්ති අයමෙත්ථ අත්තනො මති.

තත්ථ ච පච්චයුප්පන්නධම්මෙසු අදිට්ඨෙසු හෙතූනං පච්චයභාවොපි න සක්කා දට්ඨුන්ති ‘‘සඞ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා’’ති **පච්චයපරිග්ගහඤාණනිද්දෙසෙ** (පටි. ම. 1.45) පච්චයුප්පන්නධම්මානම්පි ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං. **එතෙන නයෙනා**ති අවිජ්ජායං වුත්තනයෙන සඞ්ඛාරා හෙතු, විඤ්ඤාණං හෙතුසමුප්පන්නන්තිආදිනා සබ්බානි ජාතිපරියොසානානි පදානි විත්ථාරෙතබ්බානි.

එවං **පටිසම්භිදාමග්ගපාළියා** ධම්මට්ඨිතිඤාණස්ස අවිජ්ජාදීසු පවත්තිආකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්ස තෙසු පච්චයෙසු අඤ්ඤෙහිපි ආකාරෙහි පවත්තිආකාරං දස්සෙතුං **තත්ථා**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **තත්ථා**ති තෙසු පටිච්චසමුප්පාදඞ්ගෙසු. සඞ්ඛිප්පන්ති එත්ථ අවිජ්ජාදයො හෙතුසාමඤ්ඤෙන ඵලසාමඤ්ඤෙන වාති **සඞ්ඛෙපො,** සඞ්ගහො, කොට්ඨාසො රාසීති අත්ථො. සො පන ජාතිතො දුවිධොපි කාලභෙදවසෙන චතුබ්බිධො ජාතො. **පච්චුප්පන්නො අද්ධා**ති අනුවත්තති. **තණ්හුපාදානභවා ගහිතා** කිලෙසකම්මසාමඤ්ඤතො තදවිනාභාවතො ච. අවිජ්ජාදිකිලෙසවට්ටම්පි විපාකධම්මධම්මතාසරික්ඛතාය ඉධ කම්මවට්ටමෙවාති ආහ **ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා**තිආදි. විපාකා ධම්මාතිආදීසු කම්මජඅරූපක්ඛන්ධානමෙව විපාකසද්දවචනීයත්තෙපි නාමරූපාදිපදෙසු රූපමිස්සම්පි ඵලපඤ්චකං අරූපප්පධානතාය ච තබ්බහුලතාය ච ‘‘විපාකවට්ට’’න්ති වුත්තං. විපාකප්පධානං වට්ටං, විපාකබහුලං වා වට්ටන්ති අත්ථො. කම්මජපරියායො වා එත්ථ විපාක-සද්දො දට්ඨබ්බො. **ජාතිජරාමරණාපදෙසෙනා**ති පරමත්ථධම්මවිනිමුත්තජාතිජරාමරණං නාම නත්ථීති තදපදෙසෙන තෙසං කථනෙන තංමුඛෙනාති අත්ථො. ආකිරීයන්ති පකාසීයන්තීති **ආකාරා,** අවිජ්ජාදිසරූපා, තතො පච්චයාකාරතොති අත්ථො. **එකො සන්ධී**ති අවිච්ඡෙදප්පවත්තිහෙතුභූතො හෙතුඵලසන්ධි, දුතියො ඵලහෙතුසන්ධි, තතියො හෙතුඵලසන්ධීති දට්ඨබ්බං.

එවං ධම්මට්ඨිතිඤාණස්ස අවිජ්ජාදීසු අනෙකෙහි පකාරෙහි පවත්තිආකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙහි, අවුත්තෙහි ච සබ්බෙහි ආකාරෙහි භගවතො පටිච්චසමුප්පාදස්ස පටිවිද්ධභාවං, තස්ස ච ඤාණස්ස ධම්මට්ඨිතිඤාණසද්දප්පවත්තිනිමිත්තතං **පටිසම්භිදාපාළි**නයෙන දස්සෙතුං උපසංහාරවසෙන **ඉති භගවා**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **ඉතී**ති වුත්තප්පකාරපරාමසනං, තෙනාහ **චතුසඞ්ඛෙප**න්තිආදි. **සබ්බාකාරතො**ති ඉධ කාමභවෙ ච අවිජ්ජා කාමභවෙ සඞ්ඛාරානං පච්චයොතිආදිනා ඉධ වුත්තෙහි ච අවුත්තෙහි ච **පටිච්චසමුප්පාදවිභඞ්ගා**දීසු (විභ. 225 ආදයො) ආගතෙහි සබ්බෙහි පකාරෙහි පටිවිජ්ඣති. **ත**න්ති යෙන ඤාණෙන භගවා එවං ජානාති, තං ඤාණං. **ඤාතට්ඨෙනා**ති ජානනට්ඨෙන. **පජානනට්ඨෙනා**ති පටිවිජ්ඣනට්ඨෙන.

ඉදානි යමිදං ධම්මට්ඨිතිඤාණං පච්චයපරිග්ගහාකාරභෙදෙහි සද්ධිං පපඤ්චතො දස්සිතං, තස්මිං අරසාතෙ එතස්ස උපයොගිතං දස්සෙතුං **ඉමිනා ධම්මට්ඨිතිඤාණෙනා**තිආදි වුත්තං. තත්ථ ධම්මට්ඨිතිඤාණෙන අරෙ හනීති සම්බන්ධො. කථන්ති? ආහ **"තෙ ධම්මෙ"**තිආදි. තෙ අවිජ්ජාදිකෙ ධම්මෙ මහාවජිරඤාණාවුධෙන තෙන **ධම්මට්ඨිතිඤාණෙන යථාභූතං** ඤත්වා තෙන බලවවිපස්සනාවුධෙන **නිබ්බින්දන්තො** අරියමග්ගාවුධෙන **විරජ්ජන්තො විමුච්චන්තො අරෙ හනී**ති යොජනා. අරියමග්ගඤාණම්පි හි කිච්චතො සමුදයසච්චාදිබොධතො ''ධම්මට්ඨිතිඤාණ''න්ති වුච්චති.

එකෙකං ධම්මක්ඛන්ධං එකෙකවිහාරෙන පූජෙමීති ධම්මක්ඛන්ධං ආරබ්භ පවත්තාපි විහාරකරණපූජා භගවති පෙමෙනෙව පවත්තත්තා සධාතුකාදිචෙතියපටිමණ්ඩිතත්තා ච භගවතොව පූජාති ආහ **භගවන්තං උද්දිස්සා**තිආදි. **කිලෙසාරීන සො මුනී**ති එත්ථ නිග්ගහීතලොපො, කිලෙසාරීනං හතත්තාති අත්ථො. **පච්චයාදීන චාරහො**ති එත්ථාපි නිග්ගහීතලොපො දට්ඨබ්බො.

සම්මාසම්බුද්ධොති එත්ථ සං-සද්දො සයන්ති අත්ථෙ පවත්තතීති ආහ ''සාම''න්ති, අපරනෙය්‍යො හුත්වාති අත්ථො. **සබ්බධම්මාන**න්ති ඉදං කස්සචි විසයවිසෙසස්ස අග්ගහිතත්තා සිද්ධං. පදෙසග්ගහණෙ හි අසති ගහෙතබ්බස්ස නිප්පදෙසතාව විඤ්ඤායති, යථා දික්ඛිතො න දදාතීති. එවඤ්ච කත්වා අත්ථවිසෙසානපෙක්ඛා කත්තරියෙව බුද්ධ-සද්දසිද්ධි වෙදිතබ්බා කම්මවචනිච්ඡාය අභාවතො. ''සම්මා සාමං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධො''ති එත්තකමෙව හි ඉධ සද්දතො ලබ්භති. **සබ්බධම්මාන**න්ති ඉදං පන අත්ථතො ලබ්භමානං ගහෙත්වා වුත්තං, න හි බුජ්ඣනකිරියා අවිසයා යුජ්ජති. **අභිඤ්ඤෙය්‍යෙ**ති ලක්ඛණාදිතො අනිච්චාදිතො ච අභිවිසිට්ඨෙන ලොකියලොකුත්තරඤාණෙන ජානිතබ්බෙ චතුසච්චධම්මෙ. **පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ**ති අනිච්චාදිවසෙන පරිච්ඡින්දිත්වා ජානිතබ්බං දුක්ඛං අරියසච්චමාහ. **පහාතබ්බෙ**ති සමුදයසච්චං. **සච්ඡිකාතබ්බෙ**ති නිරොධසච්චං. බහුවචනනිද්දෙසො පනෙත්ථ සොපාදිසෙසාදිකං පරියායසිද්ධං භෙදං අපෙක්ඛිත්වා කතො.

අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති ගාථාය පහාතබ්බභාවෙතබ්බානං සමුදයමග්ගසච්චානං හෙතුධම්මානං ගහණෙනෙව තප්ඵලානං දුක්ඛසච්චනිරොධසච්චානම්පි සිද්ධිතො පරිඤ්ඤාතබ්බඤ්ච පරිඤ්ඤාතං සච්ඡිකාතබ්බඤ්ච සච්ඡිකතන්ති ඉදම්පෙත්ථ සඞ්ගහිතමෙවාති දට්ඨබ්බං, තෙනාහ ''තස්මා බුද්ධොස්මී''ති. යස්මා චත්තාරිපි සච්චානි මයා බුද්ධානි, **තස්මා** සබ්බම්පි ඤෙය්‍යං **බුද්ධොස්මි,** අබ්භඤ්ඤාසින්ති අත්ථො.

විචිත්තවිසයපත්ථනාකාරප්පවත්තියා තණ්හා දුක්ඛවිචිත්තතාය පධානකාරණන්ති ආහ ''මූලකාරණභාවෙනා''ති. **උභින්න**න්ති චක්ඛුස්ස තංසමුදයස්ස ච. **අප්පවත්තී**ති අප්පවත්තිනිමිත්තං, න අභාවමත්තං. තස්ස අවත්ථුත්තා සප්පච්චයත්තාදිඅනෙකභෙදා සබ්බසඞ්ගහිතා. **නිරොධප්පජානනා**ති සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන නිරොධස්ස පටිවිජ්ඣනා. **එකෙකපදුද්ධාරෙනාපී**ති චක්ඛු චක්ඛුසමුදයොතිආදිනා එකෙකකොට්ඨාසනිද්ධාරණෙනාපි, න දුක්ඛසච්චාදිසාමඤ්ඤතො එවාති අධිප්පායො. තණ්හායපි සඞ්ඛාරදුක්ඛපරියාපන්නතාය පරිඤ්ඤෙය්‍යත්තා දුක්ඛසච්චභාවං දස්සෙතුං ''ඡ තණ්හාකායා''ති වුත්තං. යස්මිං පන අත්තභාවෙ සා උප්පජ්ජති, තස්ස මූලකාරණභාවෙන සමුට්ඨාපිකා පුරිමභවසිද්ධා තණ්හා සමුදයසච්චන්ති ගහෙතබ්බා. **කසිණානී**ති කසිණාරම්මණානි ඣානානි. **ද්වත්තිංසාකාරා**ති කෙසාදයො තදාරම්මණජ්ඣානානි ච. **නව භවා**ති කාමභවාදයො තයො සඤ්ඤීභවාදයො තයො එකවොකාරභවාදයො තයො චාති නව භවා. **චත්තාරි ඣානානී**ති ආරම්මණවිසෙසං අනපෙක්ඛිත්වා සාමඤ්ඤතො චත්තාරි ඣානානි වුත්තානි. විපාකකිරියානම්පි යථාරහං සබ්බත්ථ සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො. එත්ථ ච කුසලධම්මානං උපනිස්සයභූතා තණ්හාසමුට්ඨාපිකාති වෙදිතබ්බා, කිරියධම්මානං පන තස්ස අත්තභාවස්ස කාරණභූතා තණ්හා. **අනුලොමතො**ති එත්ථ අවිජ්ජා දුක්ඛසච්චං, තංසමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා ආසවා සමුදයසච්චන්ති යොජෙතබ්බං. සඞ්ඛාරාදීසු පන අවිජ්ජාදයොව සමුදයසච්චභාවෙන යොජෙතබ්බා. **තෙනා**ති තස්මා.

විජ්ජාති අත්තනො විසයං විදිතං කරොතීති විජ්ජා. **සම්පන්නත්තා**ති සමන්නාගතත්තා, සම්පුණ්ණත්තා වා. **තත්‍රා**ති අම්බට්ඨසුත්තෙ. **මනොමයිද්ධියා**ති එත්ථ ''ඉධ භික්ඛු ඉමම්හා කායා අඤ්ඤං කායං අභිනිම්මිනාතී''ති (දී. නි. 1.236) වුත්තත්තා සරීරබ්භන්තරඣානමනෙන අඤ්ඤස්ස සරීරස්ස නිබ්බත්තිවසෙන පවත්තා මනොමයිද්ධි නාම, සා අත්ථතො ඣානසම්පයුත්තා පඤ්ඤායෙව. **සත්ත සද්ධම්මා** නාම සද්ධා හිරී ඔත්තප්පං බාහුසච්චං වීරියං සති පඤ්ඤා ච. **ගච්ඡති අමතං දිස**න්ති දුක්ඛනිත්ථරණත්ථිකෙහි දට්ඨබ්බතො අමතං නිබ්බානමෙව දිසං ගච්ඡති, ඉමිනා ච චරණානං සික්ඛත්තයසඞ්ගහිතඅරියමග්ගභාවතො නිබ්බානත්ථිකෙහි එකංසෙන ඉච්ඡිතබ්බතං දස්සෙති. ඉදානිස්සා විජ්ජාචරණසම්පදාය සාවකාදිඅසාධාරණතං දස්සෙතුං **තත්ථ විජ්ජාසම්පදා**තිආදි වුත්තං. තත්ථ ආසවක්ඛයවිජ්ජාවසෙන සබ්බඤ්ඤුතා සිජ්ඣති, චරණධම්මභූතෙසු ඣානෙසු අන්තොගධාය මහාකරුණාසමාපත්තියා වසෙන මහාකාරුණිකතා සිජ්ඣතීති ආහ ''විජ්ජා...පෙ.... මහාකාරුණිකත''න්ති. **යථා ත**න්ති එත්ථ **ත**න්ති නිපාතමත්තං, යථා අඤ්ඤොපි විජ්ජාචරණසම්පන්නො බුද්ධො නියොජෙති, තථා අයම්පීති අත්ථො. **තෙනා**ති අනත්ථපරිවජ්ජනඅත්ථනියොජනෙන. **අත්තන්තපාදයො**ති **ආදි**-සද්දෙන පරන්තපඋභයන්තපා ගහිතා. **අසජ්ජමානො භවෙසු අපච්චාගච්ඡන්තො**ති පහීනානං පුනානුප්පත්තිතො න පුන උපගච්ඡන්තො.

තත්‍රාති යුත්තවාචාභාසනෙ සාධෙතබ්බෙ චෙතං භුම්මං. **අභූත**න්ති අභූතත්ථං. **අතච්ඡ**න්ති තස්සෙව වෙවචනං. **අනත්ථසංහිත**න්ති පිසුණාදිදොසයුත්තං. **සම්මාගදත්තා**ති සුන්දරවචනත්තා, ගදනං ගදො, කථනන්ති අත්ථො. සුන්දරො

ගදො වචනමස්සාති ‘‘සුගදො’’ති වත්තබ්බෙ නිරුත්තිනයෙන ද-කාරස්ස ත-කාරං කත්වා ‘‘සුගතො’’ති වුත්තං.

සභාවතොති දුක්ඛසභාවතො. **ලොකන්ති** ඛන්ධාදිලොකං. යථාවුත්තමත්ථං සුත්තතො ආහ **යත්ථාති**ආදි. තත්ථ **යත්ථාති** යස්මිං ලොකන්තසඞ්ඛාතෙ නිබ්බානෙ. **තන්ති** ලොකස්සන්තං, ඔකාසලොකෙ කායගමනෙන ඤාතබ්බං පත්තබ්බන්ති නාහං වදාමීති යොජනා. ඉදඤ්ච රොහිතදෙවපුත්තෙන ලොකස්ස කායගතිවසෙන අන්තගමනස්ස පුච්ඡිතත්තා වුත්තං. **අප්පත්වා ලොකස්සන්තන්ති** ඛන්ධාදිලොකං සන්ධාය වුත්තං.

කින්තෙ පදසා ඔකාසලොකපරිබ්භමනෙන, පරිමිතට්ඨානෙ එව තං ඤාණගමනෙන ගච්ඡන්තානං දස්සෙමීති දස්සෙන්තො **අපි චාති**ආදිමාහ. තත්ථ **බ්‍යාමමත්තෙ කළෙවරෙති** සරීරෙ. තෙන රූපක්ඛන්ධං දස්සෙති. **සසඤ්ඤිම්හීති** සඤ්ඤාසීසෙන වෙදනාදයො තයො ඛන්ධෙ. **සමනකෙති** විඤ්ඤාණක්ඛන්ධං. **ලොකන්ති** ඛන්ධාදිලොකං, දුක්ඛන්ති අත්ථො. **ලොකනිරොධන්ති** නිබ්බානෙන ලොකස්ස නිරුජ්ඣනං, නිබ්බානමෙව වා. අදෙසම්පි හි නිබ්බානං යෙසං නිරොධාය හොති, උපචාරතො තන්නිස්සිතං විය හොතීති ‘‘බ්‍යාමමත්තෙ කළෙවරෙ ලොකනිරොධම්පි පඤ්ඤපෙමී’’ති වුත්තං, චක්ඛු ලොකෙ පියරූපං, සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣතීතිආදීසු (දී. නි. 2.401; විභ. 204) විය. **කුදාචනන්ති** කදාචිපි. **අප්පත්වාති** අග්ගමග්ගෙන අනධිගන්ත්වා. **තස්මාති** යස්මා තං ගමනෙන පත්තුං න සක්කා, තස්මා. **හවෙති** නිපාතමත්තං, එකංසත්ථෙ වා . **ලොකවිදූති** සභාවාදිතො ඛන්ධාදිජානනකො. චතුසච්චධම්මානං අභිසමිතත්තා **සමිතාවී,** සමිතකිලෙසොති වා අත්ථො. **නාසීසති** න පත්ථෙති අප්පටිසන්ධිකත්තා.

එවං සඞ්ඛෙපතො ලොකං දස්සෙත්වා ඉදානි විත්ථාරතො තං දස්සෙතුං **අපි ච තයො ලොකාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ ඉන්ද්‍රියබද්ධානං ඛන්ධානං සමූහසන්තානභූතො **සත්තලොකො.** සො හි රූපාදීසු සත්තවිසත්තතාය ‘‘සත්තො’’ති ච, ලොකියන්ති එත්ථ කම්මකිලෙසා තබ්බිපාකා චාති ‘‘ලොකො’’ති ච වුච්චති. අනින්ද්‍රියබද්ධානං උතුජරූපානං සමූහසන්තානභූතො **ඔකාසලොකො.** සො හි සත්තසඞ්ඛාරානං ආධාරතො ‘‘ඔකාසො’’ති ච, ලොකියන්ති එත්ථ තස්සාධාරා ච ආධෙය්‍යභූතාති ‘‘ලොකො’’ති ච පවුච්චති. ඉන්ද්‍රියානින්ද්‍රියබද්ධා පන සබ්බෙව උපාදානක්ඛන්ධා පච්චයෙහි සඞ්ඛතට්ඨෙන ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන ච ‘‘සඞ්ඛාරලොකො’’ති ච වුච්චති. ආහරති අත්තනො ඵලන්ති ආහාරො, පච්චයො. තෙන තිට්ඨනසීලා උප්පජ්ජිත්වා යාව භඞ්ගා පවත්තනසීලාති **ආහාරට්ඨිතිකා,** සබ්බෙ සඞ්ඛතධම්මා. **සබ්බෙ සත්තාති** ච ඉමිනාපි වෙනෙය්‍යානුරූපතො පුග්ගලාධිට්ඨානත්තා දෙසනාය සඞ්ඛාරාව ගහිතා.

යාවතා චන්දිමසූරියා පරිහරන්තීති යත්තකෙ ඨානෙ චන්දිමසූරියා පරිවත්තන්ති පවත්තන්ති. **විරොචනාති** තෙසං විරොචනහෙතු ඔභාසනහෙතූති හෙතුම්හි නිස්සක්කවචනං. **දිසා භන්තීති** සබ්බා දිසා යාවතා විගතන්ධකාරා පඤ්ඤායන්ති. අථ වා **දිසාති** උපයොගබහුවචනං. තස්මා විරොචමානා චන්දිමසූරියා යත්තකා දිසා භන්ති ඔභාසෙන්තීති අත්ථො. **තාව සහස්සධා ලොකොති** තත්තකෙන පමාණෙන සහස්සප්පකාරො ඔකාසලොකො, සහස්සචක්කවාළානීති අත්ථො. **එත්ථාති** සහස්සචක්කවාළෙ. **වසොති** ඉද්ධිසඞ්ඛාතො වසො වත්තතීති අත්ථො.

තම්පීති තිවිධම්පි ලොකං. **අස්සාති** අනෙන භගවතා සඞ්ඛාරලොකොපි සබ්බථා විදිතොති සම්බන්ධො. **එකො ලොකොති** ය්වායං හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සබ්බසඞ්ඛතානං පච්චයායත්තවුත්තිතො තෙන සාමඤ්ඤෙන සඞ්ඛාරලොකො එකො එකවිධො, එස නයො සෙසෙසුපි. සබ්බත්ථාපි ලොකියධම්මාව ලොකොති අධිප්පෙතා ලොකුත්තරානං පරිඤ්ඤෙය්‍යත්තාභාවා. උපාදානානං ආරම්මණභූතා ඛන්ධා **උපාදානක්ඛන්ධා. සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියොති** තථා තථා සමුප්පන්නා පජායෙව වුච්චන්ති. නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො, එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො, හෙට්ඨිමා ච තයො ආරුප්පාති ඉමා සත්තවිධා පජායෙව විඤ්ඤාණං තිට්ඨති එත්ථාති විඤ්ඤාණට්ඨිතියො නාම. තත්ථ නානත්තං කායො එතෙසමත්ථීති නානත්තකායා. නානත්තං සඤ්ඤා එතෙසන්ති නානත්තසඤ්ඤිනො. සඤ්ඤාසීසෙනෙත්ථ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං ගහිතං, එස නයො සෙසෙසුපි.

තත්ථ සබ්බමනුස්සා ච ඡ කාමාවචරදෙවා ච **නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො** නාම. තෙසඤ්හි අඤ්ඤමඤ්ඤං විසදිසතාය නානා කායො, පටිසන්ධිසඤ්ඤා ච නවවිධතාය නානා. තීසු පඨමජ්ඣානභූමීසු බ්‍රහ්මකායිකා චෙව චතූසු අපායෙසු සත්තා ච **නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො** නාම. තෙසු හි බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජාදීනං තිණ්ණම්පි සරීරං අඤ්ඤමඤ්ඤං විසදිසං, පටිසන්ධිසඤ්ඤා පන පඨමජ්ඣානවිපාකවසෙන එකාව, තථා ආපායිකානම්පි, තෙසං පන සබ්බෙසං අකුසලවිපාකාහෙතුකාව පටිසන්ධිසඤ්ඤා. දුතියජ්ඣානභූමිකා ච පරිත්තාභ අප්පමාණාභ ආභස්සරා **එකත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො** නාම. තෙසඤ්හි සබ්බෙසං එකප්පමාණොව කායො, පටිසන්ධිසඤ්ඤා පන දුතියතතියජ්ඣානවිපාකවසෙන නානා හොති. තතියජ්ඣානභූමියං පරිත්තසුභාදයො තයො, චතුත්ථජ්ඣානභූමියං අසඤ්ඤසත්තවජ්ජිතා වෙහප්ඵලා, පඤ්ච ච සුද්ධාවාසාති නවසු භූමීසු සත්තා **එකත්තකායා එකත්තසඤ්ඤිනො** නාම. ආභානානත්තෙන පන සබ්බත්ථ කායනානත්තං න ගය්හති, සණ්ඨානනානත්තෙනෙව ගය්හතීති. අසඤ්ඤසත්තා විඤ්ඤාණාභාවෙන විඤ්ඤාණට්ඨිතිසඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡන්ති. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං පන යථා සඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණස්සාපි සුඛුමත්තා නෙවවිඤ්ඤාණං නාවිඤ්ඤාණං, තස්මා පරිබ්‍යත්තවිඤ්ඤාණකිච්චවන්තෙසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු න ගය්හති. තස්මා සෙසානි ආකාසානඤ්චායතනාදීනි තීණියෙව ගහිතානි, තෙහි සද්ධිං ඉමා සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියොති වෙදිතබ්බා.

අට්ඨ ලොකධම්මාති ලාභො අලාභො යසො අයසො නින්දා පසංසා සුඛං දුක්ඛන්ති ඉමෙ අට්ඨ ලොකස්ස සභාවත්තා ලොකධම්මා. ලාභාලාභාදිපච්චයා උප්පජ්ජනකා පනෙත්ථ අනුරොධවිරොධා වා ලාභාදිසද්දෙහි වුත්තාති වෙදිතබ්බා. **නව සත්තාවාසාති** හෙට්ඨා වුත්තා සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො එව අසඤ්ඤසත්තචතුත්ථාරුප්පෙහි සද්ධිං ''නව සත්තාවාසා''ති වුච්චන්ති. සත්තා ආවසන්ති එත්ථාති සත්තාවාසා, සත්තනිකායො, අත්ථතො තථා පවත්තා පජා එව ඉධ සඞ්ඛාරලොකභාවෙන ගය්හන්තීති වෙදිතබ්බා. **දසායතනානී**ති ධම්මායතනමනායතනවජ්ජිතානි දස.

එත්ථ ච තීසු භවෙසු අස්සාදදස්සනවසෙන තිස්සො වෙදනාව ලොකභාවෙන වුත්තා, තථා පච්චයදස්සනවසෙන චත්තාරොව ආහාරා. අත්තග්ගාහනිමිත්තදස්සනවසෙන ඡ අජ්ඣත්තිකානෙව ආයතනානි. ථූලසඤ්ඤීභවදස්සනවසෙන සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියොව, අනුරොධවිරොධදස්සනවසෙන අට්ඨ ලොකධම්මා වා, ථූලායතනදස්සනවසෙන දසායතනානෙව ලොකභාවෙන වුත්තානි. තෙසං ගහණෙනෙව තන්නිස්සයතප්පටිබද්ධා තදාරම්මණා සබ්බෙ තෙභූමකා නාමරූපධම්මා අත්ථතො ගහිතා එව හොන්ති. සෙසෙහි පන එකවිධාදිකොට්ඨාසෙහි සරූපෙනෙව තෙ ගහිතාති වෙදිතබ්බං.

ආසයං ජානාතීතිආදීසු ආගච්ච චිත්තං එත්ථ සෙතීති ආසයො, අඤ්ඤස්මිං විසයෙ පවත්තිත්වාපි චිත්තං යත්ථ සරසෙන පවිසිත්වා තිට්ඨති, සො වට්ටාසයො විවට්ටාසයොති දුවිධො. තත්ථ වට්ටාසයොපි සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨිවසෙන දුවිධො. විවට්ටාසයො පන විපස්සනාසඞ්ඛාතා අනුලොමිකා ඛන්ති, මග්ගසඞ්ඛාතං යථාභූතඤාණඤ්චාති දුවිධො. යථාහ –

> ''සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨී ච, ඛන්ති චෙවානුලොමිකං;
> යථාභූතඤ්ච යං ඤාණං, එතං ආසයසද්දිත''න්ති. (සාරත්ථ. ටී. 1.වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා);

එතං දුවිධම්පි ආසයං සත්තානං අප්පවත්තික්ඛණෙයෙව භගවා සබ්බථා ජානාති. **අනුසයන්ති** කාමරාගානුසයාදිවසෙන සත්තවිධං අනුසයං. **චරිතන්ති** ''සුචරිතදුච්චරිත''න්ති **නිද්දෙසෙ** වුත්තං. අථ වා චරිතන්ති චරියා, තෙ රාගාදයො ඡ මූලචරියා, සංසග්ගසන්නිපාතවසෙන අනෙකවිධා හොන්ති. **අධිමුත්තින්ති** අජ්ඣාසයධාතුං, තත්ථ තත්ථ චිත්තස්ස අභිරුචිවසෙන නින්නතා, සා දුවිධා හීනාධිමුත්ති පණීතාධිමුත්තීති. යාය දුස්සීලාදිකෙ හීනාධිමුත්තිකෙ සෙවන්ති, සා **හීනාධිමුත්ති**. යාය පණීතාධිමුත්තිකෙ සෙවන්ති, සා **පණීතාධිමුත්ති**. තං දුවිධම්පි අධිමුත්තිං භගවා සබ්බාකාරතො ජානාති. අප්පං රාගාදිරජං එතෙසන්ති **අප්පරජක්ඛා,** අනුස්සදරාගාදිදොසා. උස්සදරාගාදිදොසා **මහාරජක්ඛා**. උපනිස්සයභූතෙහි තික්ඛෙහි සද්ධාදිඉන්ද්‍රියෙහි මුදූකෙහි ච සමන්නාගතා **තික්ඛින්ද්‍රියා මුදින්ද්‍රියා** ච. හෙට්ඨා වුත්තෙහි ආසයාදීහි සුන්දරෙහි අසුන්දරෙහි ච සමන්නාගතා **ස්වාකාරා ද්වාකාරා** ච වෙදිතබ්බා. සම්මත්තනියාමං විඤ්ඤාපෙතුං සුකරා **සුවිඤ්ඤාපයා,** විපරීතා **දුවිඤ්ඤාපයා**. මග්ගඵලපටිවෙධාය උපනිස්සයසම්පන්නා **භබ්බා,** විපරීතා **අභබ්බා**. එවං සත්තසන්තානගතධම්මවිසෙසජානනෙනෙව **සත්තලොකොපි විදිතො** ධම්මවිනිමුත්තස්ස සත්තස්ස අභාවාති වෙදිතබ්බං.

එකං චක්කවාළං…පෙ…. පඤ්ඤාසඤ්ච යොජනානීති එත්ථ හොතීති සෙසො. **පරික්ඛෙපතො** පමාණං වුච්චතීති සෙසො. චක්කවාළස්ස සබ්බං පරිමණ්ඩලං ඡත්තිංස සතසහස්සානි…පෙ…. සතානි ච හොන්තීති යොජෙතබ්බං. **තත්ථාති** චක්කවාළෙ, ද්වෙ සතසහස්සානි චත්තාරි නහුතානි ච යොජනානි යානි එත්තකං එත්තකප්පමාණං බහලත්තෙන අයං වසුන්ධරා සඞ්ඛාතාති යොජනා. තත්ථ **එත්තකන්ති** කිරියාවිසෙසනං දට්ඨබ්බං. සන්ධාරකං ජලං එත්තකං එත්තකප්පමාණං හුත්වා පතිට්ඨිතන්ති යොජනා. **එත්ථාති** චක්කවාළෙ. **අජ්ඣොගාළ්හුග්ගතාති** අජ්ඣොගාළ්හා ච උග්ගතා ච. **බ්‍රහාති** මහන්තා. **යොජනානං සතානුච්චො, හිමවා පඤ්චාති** යොජනානං පඤ්චසතානි උච්චො උබ්බෙධො. **තිපඤ්චයොජනක්ඛන්ධපරික්ඛෙපාති** පන්නරසයොජනප්පමාණක්ඛන්ධපරිණාහා. **නගව්හයාති** රුක්ඛාභිධානා ජම්බූති යොජනා. **සමන්තතොති** සබ්බසොභාගෙන, ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච සතයොජනවිත්ථාරාති අත්ථො. **යස්සානුභාවෙනාති** යස්සා මහන්තතාකප්පට්ඨායිකාදිප්පකාරෙන පභාවෙන. **පරික්ඛිපිත්වා තං සබ්බං, ලොකධාතුමයං ඨිතොති** හෙට්ඨා වුත්තං සබ්බම්පි තං පරික්ඛිපිත්වා **චක්කවාළසිලුච්චයො** ඨිතො, අයං එකා **ලොකධාතු** නාමාති අත්ථො, ම-කාරො පදසන්ධිවසෙන වුත්තො. අථ වා තං සබ්බං ලොකධාතුං පරික්ඛිපිත්වා අයං චක්කවාළසිලුච්චයො ඨිතොති යොජෙතබ්බං.

තත්ථාති තස්සං ලොකධාතුයං. **තාවතිංසභවනන්ති** තිදසපුරං. **අසුරභවනන්ති** අසුරපුරං. අවීචිමහානිරයො ච තථා දසසහස්සයොජනො, සො පන චතුන්නං ලොහභිත්තීනමන්තරා යොජනසතායාමවිත්ථාරොපි සමන්තා සොළසහි උස්සදනිරයෙහි සද්ධිං දසසහස්සයොජනො වුත්තොති වෙදිතබ්බො. **තදනන්තරෙසූති** තෙසං චක්කවාළානං අන්තරෙසු. ලොකානං චක්කවාළානං අන්තරෙ විවරෙ භවත්තා **ලොකන්තරිකා**. තිණ්ණඤ්හි සකටචක්කානං පත්තානං වා ආසන්නට්ඨපිතානං අන්තරසදිසෙ තිණ්ණං තිණ්ණං චක්කවාළානං අන්තරෙසු එකෙකො ලොකන්තරිකනිරයො අට්ඨයොජනසහස්සප්පමාණො සීතනරකො සත්තානං අකුසලවිපාකෙන නිබ්බත්තති. **අනන්තානීති** තිරියං අට්ඨසු දිසාසු චක්කවාළානි ආකාසො විය අනන්තානි. උද්ධං පන අධො ච අන්තානෙව. **අනන්තෙන බුද්ධඤාණෙනාති** එත්ථ අනන්තඤෙය්‍යාපටිවෙධසාමත්ථියයොගතොව ඤාණං ''අනන්ත''න්ති වෙදිතබ්බං.

අත්තනොති නිස්සක්කෙ සාමිවචනමෙතං, අත්තතොති අත්ථො. ගුණෙහි අත්තනො විසිට්ඨතරස්සාති සම්බන්ධො, තරග්ගහණඤ්චෙත්ථ අනුත්තරොති පදස්ස අත්ථනිද්දෙසවසෙන කතං, න විසිට්ඨස්ස කස්සචි අත්ථිතාය. සදෙවකෙ හි ලොකෙ සදිසකප්පොපි නාම කොචි තථාගතස්ස නත්ථි, කුතො සදිසො, තෙනාහ **සීලගුණෙනාපි අසමොති**ආදි. තත්ථ අසමෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි සමො **අසමසමො**. නත්ථි පටිමා එතස්සාති **අප්පටිමො**. එස නයො සෙසෙසුපි. තත්ථ උපමාමත්තං පටිමා, සදිසූපමා පටිභාගො. යුගග්ගාහවසෙන ඨිතො පටිමො පුග්ගලොති වෙදිතබ්බො. **අත්තනාති** අත්තතො. **පුරිසදම්මෙති**ආදීසු දමිතබ්බා දම්මා, ''දම්මපුරිසා''ති වත්තබ්බෙ විසෙසනස්ස පරනිපාතං කත්වා ''පුරිසදම්මා''ති වුත්තං, පුරිසග්ගහණඤ්චෙත්ථ උක්කට්ඨවසෙන ඉත්ථීනම්පි දමෙතබ්බතො. **නිබ්බිසා කතා** දොසවිසස්ස විනොදනෙන. **අත්ථපදන්ති** අත්ථාභිබ්‍යඤ්ජනකං පදං, වාක්‍යන්ති අත්ථො. එකපදභාවෙන ච අනඤ්ඤසාධාරණො සත්ථු පුරිසදම්මසාරථිභාවො දස්සිතො හොති, තෙනාහ **භගවා හීති**ආදි. **අට්ඨ දිසාති** අට්ඨ සමාපත්තියො. **අසජ්ජමානාති** වසීභාවප්පත්තියා නිස්සඞ්ගචාරා.

දිට්ඨධම්මො වුච්චති පච්චක්ඛො අත්තභාවො, තත්ථ නියුත්තොති **දිට්ඨධම්මිකො,** ඉධලොකත්ථො. කම්මකිලෙසවසෙන සම්පරෙතබ්බතො සමාගන්තබ්බතො සම්පරායො , පරලොකො, තත්ථ නියුත්තොති **සම්පරායිකො,** පරලොකත්ථො. පරමො උත්තමො අත්ථො පරමත්ථො, නිබ්බානං. සහ අත්ථෙන වත්තතීති **සත්ථො,** භණ්ඩමූලෙන වාණිජ්ජාය දෙසන්තරං ගච්ඡන්තො ජනසමූහො. සො අස්ස අත්ථීති සත්ථා, **සත්ථවාහොති** නිරුත්තිනයෙන. සො විය භගවාති ආහ ''සත්ථා, භගවා සත්ථවාහො''ති. ඉදානි තමත්ථං නිද්දෙසපාළිනයෙන දස්සෙතුං **යථා සත්ථවාහොති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **සත්ථෙති** සත්ථිකෙ ජනෙ. කං උදකං තාරෙන්ති එත්ථාති **කන්තාරො,** නිරුදකො අරඤ්ඤප්පදෙසො. චොරාදීහි අධිට්ඨිතඅරඤ්ඤප්පදෙසාපි දුග්ගමනට්ඨෙන තංසදිසතාය කන්තාරාත්වෙව නිරුළ්හාති සාමඤ්ඤතො ''කන්තාරං තාරෙතී''ති වත්වා තං විවරන්තො **චොරකන්තාරන්ති**ආදිමාහ.

භගවතොති නිස්සක්කෙ සාමිවචනං, භගවන්තතො ධම්මස්සවනෙනාති අත්ථො. යථා ''උපජ්ඣායතො අජ්ඣෙති''ති, භගවතො සන්තිකෙති වා අත්ථො. **සරෙ නිමිත්තං අග්ගහෙසීති** පුබ්බබුද්ධුප්පාදෙසු සද්ධම්මස්සවනපරිචයෙන ''ධම්මො එසො වුච්චතී''ති සරෙ ආකාරං ගණ්හි. පුබ්බාභියොගවසෙනෙව හි ඊදිසානං තිරච්ඡානානං ධම්මස්සවනාදීසු පසාදො උප්පජ්ජති වග්ගුලිආදීනං විය. ඉතරථා සබ්බතිරච්ඡානානම්පි තථා පසාදුප්පත්තිප්පසඞ්ගතො. යදි හි උප්පජ්ජෙය්‍ය, භගවා අනන්තචක්කවාළෙසු සබ්බසත්තානම්පි එකක්ඛණෙ සප්පාටිහාරියධම්මං සාවෙතුං සක්කොතීති සබ්බසත්තානම්පි ඉතො පුබ්බෙව විමුත්තිප්පසඞ්ගො සියා. යෙ පන දෙවමනුස්සනාගසුපණ්ණාදයො පකතියාව කම්මස්සකතඤ්ඤාණාදියුත්තා හොන්ති, තෙයෙව පුබ්බෙ අනුපනිස්සයාපි භගවතො සද්ධම්මස්සවනාදිනා පඨමං විවට්ටූපනිස්සයං පසාදං උප්පාදෙතුං සක්කොන්ති, න ඉතරෙති ගහෙතබ්බං. **අරෙ අහම්පි නාමාති** එත්ථ ''කුතොහං ඉධ නිබ්බත්තොති ඔලොකෙත්වා මණ්ඩූකභාවතොති ඤත්වා''ති ඉදං එත්තකම්පි අරෙ අහම්පි නාමාති විම්හයවචනෙනෙව සිජ්ඣතීති අවුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **ජලන්ති** ජලන්තො විජ්ජොතමානො. **මණ්ඩූකොහන්ති** ගාථාය **උදකෙති** සඤ්ජාතට්ඨානදස්සනං, තෙන ථලමණ්ඩූකතා නිවත්තනං කතං හොති. උදකෙ ජාතානම්පි කච්ඡපාදීනං ථලගොචරතාපි අත්ථීති තං නිවත්තනත්ථං ''වාරිගොචරො''ති වුත්තං, උදකසඤ්චාරීති අත්ථො.

විමොක්ඛන්තිකඤාණවසෙනාති එත්ථ සබ්බසො කිලෙසෙහි විමුච්චතීති විමොක්ඛො, අග්ගමග්ගො, තස්ස අන්තො, අග්ගඵලං, තත්ථ භවං විමොක්ඛන්තිකං, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සබ්බම්පි බුද්ධඤාණං. ඉදානි සම්මාසම්බුද්ධපදතො බුද්ධපදස්ස විසෙසං දස්සෙතුං **යස්මා වාති**ආදි වුත්තං. සම්මාසම්බුද්ධපදෙන හි සත්ථු පටිවෙධඤාණානුභාවො වුත්තො, ඉමිනා පන බුද්ධපදෙන දෙසනාඤාණානුභාවොපි, තෙනාහ **අඤ්ඤෙපි සත්තෙ බොධෙසීති**ආදි.

ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුගාරවාධිවචනන්ති සබ්බෙහි සීලාදිගුණෙහි විසිට්ඨස්ස තතො එව සබ්බසත්තෙහි උත්තමස්ස ගරුනො ගාරවවසෙන වුච්චමානවචනමිදං **භගවාති**. **සෙට්ඨන්ති** සෙට්ඨවාචකං වචනං සෙට්ඨගුණසහචරණතො. අථ වා වුච්චතීති වචනං, අත්ථො, සො සෙට්ඨොති අත්ථො. **උත්තමන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **ගරුගාරවයුත්තොති** එත්ථ ගරුභාවො ගාරවං, ගරුගුණයොගතො ගරුකරණං වා ගාරවං, තෙන සාවකාදීනං අසාධාරණතාය ගරුභූතෙන මහන්තෙන ගාරවෙන යුත්තොති ගරුගාරවයුත්තො. අථ වා ගරු ච සබ්බලොකස්ස සික්ඛකත්තා තෙනෙව ගාරවයුත්තො චාතිපි යොජෙතබ්බං.

අවත්ථාය විදිතං **ආවත්ථිකං**. එවං **ලිඞ්ගිකං**. නිමිත්තතො ආගතං **නෙමිත්තිකං**. අධිච්ච යංකිඤ්චි නිමිත්තං අධිවචනවසෙන අනපෙක්ඛිත්වා පවත්තං **අධිච්චසමුප්පන්නං,** තෙනාහ ''වචනත්ථමනපෙක්ඛිත්වා''ති. යදිච්ඡාය ආගතං යාදිච්ඡකං. එත්ථ ච බාහිරං දණ්ඩාදි **ලිඞ්ගං,** අබ්භන්තරං තෙවිජ්ජාදි **නිමිත්තං**. පචුරජනවිසයං වා දිස්සමානං **ලිඞ්ගං,** තබ්බිපරීතං **නිමිත්තන්ති** වෙදිතබ්බං. **සච්ඡිකාපඤ්ඤත්තීති** සබ්බධම්මානං සච්ඡිකිරියානිමිත්තා පඤ්ඤත්ති. අථ වා **සච්ඡිකාපඤ්ඤත්තීති** පච්චක්ඛසිද්ධා පඤ්ඤත්ති. යංගුණනිමිත්තා හි සා, තෙ ගුණා සත්ථු පච්චක්ඛභූතාති ගුණා විය සාපි සච්ඡිකතා එව නාම හොති, න පරෙසං, වොහාරමත්තෙනාති අධිප්පායො. **යංගුණනෙමිත්තිකන්ති** යෙහි ගුණෙහි නිමිත්තභූතෙහි **එතං නාමං** නෙමිත්තිකඤ්ච ජාතං. **වදන්තීති** ධම්මසෙනාපතිස්ස ගරුභාවතො බහුවචනෙනාහ, සඞ්ගීතිකාරෙහි වා කතමනුවාදං සන්ධාය.

ඉස්සරියාදිභෙදො භගො අස්ස අත්ථීති **භගී.** මග්ගඵලාදිඅරියගුණං අරඤ්ඤාදිවිවෙකට්ඨානඤ්ච භජි සෙවි සීලෙනාති **භජී.** චීවරාදිපච්චයානං අත්ථරසාදීනඤ්ච සීලාදිගුණානඤ්ච **භාගී,** දායාදොති අත්ථො. විභජි උද්දෙසනිද්දෙසාදිප්පකාරෙහි ධම්මරතනං පවිභජීති **විභත්තවා.** රාගාදිපාපධම්මං **භග්ගං අකාසීති භගවාති** වුච්චතීති සබ්බත්ථ සම්බන්ධො. ගරුපි ලොකෙ භගවාති වුච්චතීති ආහ ''ගරූ''ති, යස්මා ගරු, තස්මාපි භගවාති අත්ථො. පාරමිතාසඞ්ඛාතං භග්‍යමස්ස අත්ථීති **භග්‍යවා. බහූහි ඤායෙහීති** කායභාවනාදිකෙහි අනෙකෙහි භාවනාක්කමෙහි. **සුභාවිතත්තනොති** පච්චත්තෙ එතං සාමිවචනං, තෙන සුභාවිතසභාවොති අත්ථො. භවානං අන්තං නිබ්බානං ගතොති **භවන්තගො.** තත්ථ තත්ථ භගවාති සද්දසිද්ධි නිරුත්තිනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

ඉදානි භගී භජීති නිද්දෙසගාථාය නවහි පදෙහි දස්සිතමත්ථං භග්‍යවාති ගාථාය ඡහි පදෙහි සඞ්ගහෙත්වා පදසිද්ධිං අත්ථයොජනානයභෙදෙහි සද්ධිං දස්සෙතුං **අයං පන අපරො නයොති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **වණ්ණවිපරියයොති** එත්ථ **ඉති**-සද්දො ආදිඅත්ථො, තෙනෙව වණ්ණවිකාරො වණ්ණලොපො ධාතුඅත්ථෙන නියොජනඤ්චාති ඉමං තිවිධං ලක්ඛණං සඞ්ගණ්හාති. **සද්දනයෙනාති** සද්දලක්ඛණනයෙන. පිසොදරාදීනං සද්දානං ආකතිගණභාවතො වුත්තං **''පිසොදරාදිපක්ඛෙපලක්ඛණං ගහෙත්වා''**ති. පක්ඛිපනමෙව ලක්ඛණං. තප්පරියාපන්නතාකරණඤ්හි පක්ඛිපනං. **භග්‍යන්ති** කුසලං.

ලොභාදයො චත්තාරො දොසා එකකවසෙන ගහිතා. අහිරිකාදයො දුකවසෙන. අක්කොච්ඡිමන්තිආදිනා (ධ. ප. 3-4) පුනප්පුනං කුජ්ඣනවසෙන චිත්තපරියොනන්ධනො කොධොව **උපනාහො.** පරෙසං පුබ්බකාරිතාලක්ඛණස්ස ගුණස්ස නිපුඤ්ඡනො **මක්ඛො** නාම. බහුස්සුතාදීහි සද්ධිං යුගග්ගාහො අත්තනො සමකරණං **පලාසො.** අත්තනො විජ්ජමානදොසපටිච්ඡාදනා **මායා.** අවිජ්ජමානගුණප්පකාසනං **සාඨෙය්‍යං.** ගරූසුපි ථද්ධතා අනොනතතා **ථම්භො.** තදුත්තරිකරණලක්ඛණො **සාරම්භො.** ජාතිආදිං නිස්සාය උන්නතිලක්ඛණො **මානො.** අබ්භුන්නතිලක්ඛණො **අතිමානො.** ජාතිආදිං නිස්සාය මජ්ජනාකාරප්පත්තො මානොව **මදො** නාම. සො සත්තවීසතිවිධො. කාමගුණෙසු චිත්තස්ස වොස්සග්ගො **පමාදො.** කායදුච්චරිතාදීනි **තිවිධදුච්චරිතානි.** තණ්හාදිට්ඨිදුච්චරිතවසෙන **තිවිධසංකිලෙසා.** රාගදොසමොහාව **මලානි.** තෙයෙව කායදුච්චරිතාදයො ච **තිවිධවිසමානි.** කාමබ්‍යාපාදවිහිංසාසඤ්ඤා **තිවිධසඤ්ඤා** නාම. තෙයෙව **විතක්කා.** තණ්හාදිට්ඨිමානා **පපඤ්චා.** සුභසුඛනිච්චඅත්තවිපරියෙසා **චතුබ්බිධවිපරියෙසා.** ඡන්දාදයො **අගති.** චීවරාදීසු පච්චයෙසු ලොභා **චත්තාරො තණ්හුපාදා.** බුද්ධධම්මසඞ්ඝසික්ඛාසු කඞ්ඛා, සබ්‍රහ්මචාරීසු කොපො ච **පඤ්ච චෙතොඛීලා.** කාමෙ කායෙ රූපෙ ච අවීතරාගතා, යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා සෙය්‍යසුඛාදිඅනුයොගො, අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණිධාය බ්‍රහ්මචරියචරණඤ්ච **පඤ්ච චෙතොවිනිබන්ධා.** රූපාභිනන්දනාදයො **පඤ්ච අභිනන්දනා.** කොධමක්ඛඉස්සාසාඨෙය්‍යපාපිච්ඡතාසන්දිට්ඨිපරාමාසා **ඡ විවාදමූලානි.** රූපතණ්හාදයො **ඡ තණ්හාකායා.** මිච්ඡාදිට්ඨිආදයො අට්ඨමග්ගඞ්ගපටිපක්ඛා **මිච්ඡත්තා.** තණ්හං පටිච්ච පරියෙසනා, පරියෙසනං පටිච්ච ලාභො, ලාභං පටිච්ච විනිච්ඡයො, තං පටිච්ච ඡන්දරාගො, තං පටිච්ච අජ්ඣොසානං, තං පටිච්ච පරිග්ගහො, තං පටිච්ච මච්ඡරියං, තං පටිච්ච ආරක්ඛා, ආරක්ඛාධිකරණං දණ්ඩාදානාදිඅනෙකාකුසලරාසීති **නව තණ්හාමූලකා** ධම්මා. පාණාතිපාතාදයො **දස අකුසලකම්මපථා.** චත්තාරො සස්සතවාදා තථා එකච්චසස්සතවාදා අන්තානන්තිකා අමරාවික්ඛෙපිකා ද්වෙ අධිච්චසමුප්පන්නිකා සොළස සඤ්ඤීවාදා අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා අට්ඨ නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා සත්ත උච්ඡෙදවාදා පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදාති එතානි **ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි.** රූපතණ්හාදිඡතණ්හා එව පච්චෙකං කාමතණ්හාභවතණ්හාවිභවතණ්හාවසෙන අට්ඨාරස හොන්ති, තා අජ්ඣත්තබහිද්ධරූපාදීසු පවත්තිවසෙන ඡත්තිංස, පුන කාලත්තයවසෙන **අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතානි** හොන්ති. **පභෙද**-සද්දං පච්චෙකං සම්බන්ධිත්වා ලොභප්පභෙදොතිආදිනා යොජෙතබ්බං. **සබ්බදරථපරිළාහකිලෙසසතසහස්සානීති** සබ්බානි සත්තානං දරථසඞ්ඛාතපරිළාහකරානි කිලෙසානං අනෙකානි සතසහස්සානි, ආරම්මණාදිවිභාගතො පවත්තිආකාරවිභාගතො ච නෙසං එවං පභෙදො වෙදිතබ්බො. පඤ්ච මාරෙ අභඤ්ජීති සම්බන්ධො. **පරිස්සයානන්ති** උපද්දවානං.

එවං භග්‍යවා භග්ගවාති ද්වින්නං පදානං අත්ථං විභජිත්වා ඉදානි තෙහි ද්වීහි ගහිතමත්ථං දස්සෙතුං **භග්‍යවන්තතාය චස්සාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **සතපුඤ්ඤජලක්ඛණධරස්සාති** අනෙකසතපුඤ්ඤනිබ්බත්තමහාපුරිසලක්ඛණධරස්ස භගවතො. **සකචිත්තෙ ඉස්සරියං** නාම පටික්කූලාදීසු අප්පටික්කූලසඤ්ඤිතාදිවසප්පවත්තියා චෙව චෙතොසමාධිවසෙන ච අත්තනො චිත්තස්ස වසීභාවාපාදනමෙව. **අණිමා ලඝිමාදිකන්ති ආදි**-සද්දෙන මහිමා පත්ති පාකම්මං ඊසිතා වසිතා යත්ථකාමාවසායිතාති ඉමෙ ඡපි සඞ්ගහිතා. තත්ථ කායස්ස අණුභාවකරණං **අණිමා.** ආකාසෙ පදසා ගමනාදිඅරහභාවෙන ලහුභාවො **ලඝිමා.** කායස්ස මහන්තතාපාදනං **මහිමා.** ඉට්ඨදෙසස්ස පාපුණනං **පත්ති.** අධිට්ඨානාදිවසෙන ඉච්ඡිතත්ථනිප්ඵාදනං **පාකම්මං.** සයංවසිතා ඉස්සරභාවො **ඊසිතා.** ඉද්ධිවිධෙ වසීභාවො **වසිතා.** ආකාසෙන වා ගච්ඡතො, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කරොතො යත්ථ කත්ථචි වොසානප්පත්ති **යත්ථකාමාවසායිතා,** ''කුමාරකරූපාදිදස්සන''න්තිපි වදන්ති. **සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගසිරීති** සබ්බෙසං අඞ්ගපච්චඞ්ගානං සොභා. **අත්ථීති** අනුවත්තති. ලහුසාධනං තං තං කාලිකං ඉච්ඡිතං, ගරුසාධනං චිරකාලිකං බුද්ධත්තාදිපත්ථිතං . **භගා අස්ස සන්තීති භගවාති** ඉදං සද්දසත්ථනයෙන සිද්ධං, සෙසං සබ්බං නිරුත්තිනයෙන සිද්ධන්ති වෙදිතබ්බං.

පීළනසඞ්ඛතසන්තාපවිපරිණාමට්ඨෙනාතිආදීසු පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨොතිආදිනා **අත්ථ**-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. තත්ථ අත්තනො සභාවෙන පීළනලක්ඛණං දුක්ඛං. තස්ස යො පීළනමෙව අත්ථො ''පීළනට්ඨො''ති

වුච්චති, සො සභාවො. යස්මා පන තංසමුදයෙන සඞ්ඛතං, තස්මා **සඞ්ඛතට්ඨො** සමුදයදස්සනෙන ආවිභූතො. යස්මා ච මග්ගො කිලෙසසන්තාපහරත්තා සුසීතලො, තස්මාස්ස මග්ගදස්සනෙන **සන්තාපට්ඨො** ආවිභූතො තප්පටියොගත්තා. අවිපරිණාමධම්මස්ස පන නිරොධස්ස දස්සනෙන **විපරිණාමට්ඨො** ආවිභූතොති. එකස්සෙව සභාවධම්මස්ස සකභාවතො ඉතරසච්චත්තයනිවත්තිතො ච පරිකප්පෙතබ්බත්තා චත්තාරො අත්ථා වුත්තා. සමුදයස්ස පන රාසිකරණතො **ආයූහනට්ඨො** සභාවො, තස්සෙව දුක්ඛදස්සනෙන **නිදානට්ඨො** ආවිභූතො. විසංයොගභූතස්ස නිරොධස්ස දස්සනෙන **සංයොගට්ඨො**. නිය්‍යානභූතස්ස මග්ගස්ස දස්සනෙන **පලිබොධට්ඨො** ආවිභූතො.

නිරොධස්ස පන **නිස්සරණට්ඨො** සභාවො, තස්සෙව සමුදයදස්සනෙන **විවෙකට්ඨො** ආවිභූතො. සඞ්ඛතස්ස මග්ගස්ස දස්සනෙන **අසඞ්ඛතට්ඨො,** විසයභූතස්ස මරණධම්මස්ස වා දුක්ඛස්ස දස්සනෙන **අමතට්ඨො**. මග්ගස්ස පන **නිය්‍යානට්ඨො** සභාවො, තස්සෙව සමුදයදස්සනෙන දුක්ඛස්සෙවායං හෙතු, නිබ්බානප්පත්තියා පන අයමෙව හෙතූති **හෙත්වට්ඨො,** අතිසුඛුමනිරොධදස්සනෙන ඉධමෙව දස්සනන්ති **දස්සනට්ඨො,** අධිකපණස්ස දුක්ඛස්ස දස්සනෙන **අධිපතෙය්‍යට්ඨො** ආවිභූතො. එතෙ එව ච පීළනාදයො සොළස ආකාරාති වුච්චන්ති.

කාමෙහි විවෙකට්ඨකායතා **කායවිවෙකො**. නීවරණාදීහි විවිත්තා අට්ඨ සමාපත්තියො **චිත්තවිවෙකො**. උපධීයන්ති එත්ථ යථාසකං ඵලානීති උපධයො, පඤ්චකාමගුණසඞ්ඛාතකාමඛන්ධකිලෙසඅභිසඞ්ඛාරා, තෙහි චතූහි විවිත්තං නිබ්බානං **උපධිවිවෙකො** නාම.

අනත්තානුපස්සනාය පටිලද්ධො දුක්ඛානිච්චානුපස්සනාහි ච පටිලද්ධො අරියමග්ගො ආගමනවසෙන යථාක්කමං **සුඤ්ඤතඅප්පණිහිතඅනිමිත්තවිමොක්ඛ**සඤ්ඤං පටිලභති, කිලෙසෙහි විමුත්තත්තා හි එස විමොක්ඛොති.

යථා ලොකෙ එකෙකපදතො එකෙකමක්ඛරං ගහෙත්වා ''මෙඛලා''ති වුත්තං, එවමිධාපීති අත්ථො. **මෙහනස්සාති** ගුය්හප්පදෙසස්ස. **ඛස්සාති** ඔකාසස්ස.

සහ දෙවෙහීතිආදීසු සහ දෙවෙහි වත්තතීති **සදෙවකො** ලොකො. **තං සදෙවකන්ති**ආදිනා යොජනා වෙදිතබ්බා. **සදෙවකවචනෙනාති** සදෙවක-සද්දෙ විසෙසනභාවෙන ඨිතදෙවවචනෙන. තස්සාපි සදෙවකපදෙ අන්තොභූතත්තා අවයවෙ සමුදායොපචාරවසෙන වොහාරො කතො. ඉතරථා තෙන දෙවවිසිට්ඨලොකස්සෙව ගහණතො පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගහණං න සියා, එවං උපරිපි. **සමාරකවචනෙන** මාරසද්දෙන තෙන සහචරිතා සබ්බෙ වසවත්තිදෙවා ච ගහිතාති ආහ ''ඡට්ඨකාමාවචරදෙවග්ගහණ''න්ති. බ්‍රහ්මකායිකා නාම පඨමජ්ඣානභූමිකා. තෙ ආදි යෙසං ආරුප්පපරියන්තානං බ්‍රහ්මානං තෙසං බ්‍රහ්මානං ගහණං **බ්‍රහ්මකායිකාදිබ්‍රහ්මග්ගහණං**. ලොක-සද්දස්ස ඔකාසලොකාදීනම්පි සාධාරණත්තා සත්තලොකාවෙණිකමෙව පජාගහණං කතන්ති ආහ ''පජාවචනෙන සත්තලොකග්ගහණ''න්ති. සදෙවකාදිවචනෙන උපපත්තිදෙවානං, සස්සමණවචනෙන විසුද්ධිදෙවානඤ්ච ගහිතත්තා ආහ ''සදෙවමනුස්සවචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සග්ගහණ''න්ති. තත්ථ **සම්මුතිදෙවා** රාජානො, **අවසෙසමනුස්සා** සම්මුතිදෙවසමණබ්‍රාහ්මණෙහි අවසිට්ඨා. සත්තලොකාවෙණිකස්ස පජාසද්දස්ස විසුං ගහිතත්තා සදෙවකං ලොකන්ති එත්ථ ලොකසද්දග්ගහණං ඔකාසලොකමෙව නියමෙතීති ආහ ''තීහි පදෙහි ඔකාසලොකො''ති. ඉදඤ්ච සදෙවකාදිපදත්තයවචනීයස්ස පධානත්ථස්ස වසෙන වුත්තං. ඔකාසලොකවිසෙසනස්ස පනෙත්ථ දෙවමාරාදිසත්තලොකස්සාපි ගහණං වෙදිතබ්බං සාමත්ථියතො ගම්‍යමානත්තා සපුත්තො ආගතොතිආදීසු පුත්තාදීනං විය. ඉමස්මිඤ්ච නයෙ සදෙවකං සමාරකං සබ්‍රහ්මකං ඔකාසලොකං සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං සදෙවමනුස්සං පජඤ්චාති ච-කාරං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං, ඔකාසසත්තලොකානං ගහණෙන චෙත්ථ තදුභයසම්මුතිනිමිත්තභූතො සඞ්ඛාරලොකොපි තදවිනාභාවතො ගහිතො එවාති දට්ඨබ්බො. අපරෙ පන ''සදෙවකන්තිආදීහි පඤ්චහි පදෙහි සත්තලොකොව අත්තනො අවයවභූතදෙවාදිවිසෙසනෙහි විසෙසෙත්වා ගහිතො, තග්ගහණෙන තදාධාරො ඔකාසලොකො, තදුභයපඤ්ඤත්තිවිසයො සඞ්ඛාරලොකො ච ගහිතා එව හොන්තී''ති වදන්ති. තෙසඤ්ච පජන්ති ඉදං ලොකසද්දස්ස විසෙසනං කත්වා සදෙවකං පජං ලොකං…පෙ…. සදෙවමනුස්සං පජං ලොකන්ති යොජෙතබ්බං.

අරූපාවචරලොකො ගහිතො පාරිසෙසඤායෙන ඉතරෙසං පදන්තරෙහි ගහිතත්තා. මාරග්ගහණෙන තප්පධානා තංසදිසා ච උපපත්තිදෙවා සඞ්ගය්හන්තීති ආහ ''ඡකාමාවචරදෙවලොකො''ති. ඛත්තියපරිසා බ්‍රාහ්මණගහපතිසමණචාතුමහාරාජිකතාවතිංසමාරබ්‍රහ්මපරිසාති ඉමාසු අට්ඨසු පරිසාසු චාතුමහාරාජිකාදීනං චතුන්නං පරිසානං සදෙවකාදිපදෙහි සඞ්ගහිතත්තා ඉධ සස්සමණබ්‍රාහ්මණින්ති ඉමිනා සමණපරිසා බ්‍රාහ්මණපරිසා ච, සදෙවමනුස්සන්ති ඉමිනා ඛත්තියපරිසා ගහපතිපරිසා ච වුත්තාති ආහ ''චතුපරිසවසෙනා''ති. තස්ස මනුස්සලොකො ගහිතොති ඉමිනා සම්බන්ධො. තත්ථ **මනුස්සලොකොති** මනුස්සසමූහො, තෙනාහ ''අවසෙසසබ්බසත්තලොකො වා''ති.

විකප්පන්තරං දස්සෙන්තො ආහ ''සම්මුතිදෙවෙහි වා සහ මනුස්සලොකො''ති. දෙවපදෙන සම්මුතිදෙවා, සමණබ්‍රාහ්මණමනුස්සපදෙහි සෙසමනුස්සා ච ගහිතාති එවං විකප්පද්වයෙපි මනුස්සං පජං මනුස්සිං පජන්ති පජා-සද්දං මනුස්ස-සද්දෙන විසෙසෙත්වා තං පුන සහ දෙවෙහි වත්තතීති සදෙවා, පජා. සදෙවා ච සා මනුස්සා චාති සදෙවමනුස්සා, තං සදෙවමනුස්සං පජං. පුන කිං භූතං සස්සමණබ්‍රාහ්මණින්ති එවං යථා පජාසද්දෙන මනුස්සානඤ්ඤෙව ගහණං සියා, තථා නිබ්බචනං කාතබ්බං, ඉතරථා මනුස්සානඤ්ඤෙව ගහණං න සම්පජ්ජති සබ්බමනුස්සානං විසෙසනභාවෙන

ගහිතත්තා අඤ්ඤපදත්ථභූතස්ස කස්සචි මනුස්සස්ස අභාවා. ඉදානි පජන්ති ඉමිනා අවසෙසනාගාදිසත්තෙපි සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙතුකාමො ආහ ''අවසෙසසබ්බසත්තලොකො වා''ති. එත්ථාපි චතුපරිසවසෙන අවසෙසසබ්බසත්තලොකො සම්මුතිදෙවමනුස්සෙහි වා සහ අවසෙසසබ්බසත්තලොකොති යොජෙතබ්බං.

එත්තාවතා භාගසො ලොකං ගහෙත්වා යොජනං දස්සෙත්වා ඉදානි එකෙකපදෙන අභාගසො සබ්බලොකානං ගහණපක්ඛෙපි තස්ස තස්ස විසෙසනස්ස සප්ඵලතං දස්සෙතුං **අපි චෙත්ථා**තිආදි වුත්තං. **උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතොති** උක්කට්ඨානං දෙවගතිපරියාපන්නානං පරිච්ඡින්නවසෙන ජානනවසෙන කිත්තිසද්දො සයං අත්තනො අවයවභූතෙන සදෙවකවචනෙන තං සුණන්තානං සාවෙන්තො අබ්භුග්ගතොති යොජනා. **අනුසන්ධික්කමොති** අත්ථානඤ්චෙව පදානඤ්ච අනුසන්ධානක්කමො, ජානනක්කමොති අත්ථො.

අභිඤ්ඤාති ය-කාරලොපෙන නිද්දෙසොති ආහ ''අභිඤ්ඤාය''ති. **සමන්තභද්දකත්තාති** සබ්බභාගෙහි සුන්දරත්තා. **සාසනධම්මොති** පටිපත්තිපටිවෙධසාසනස්ස පකාසකො පරියත්තිධම්මො. **බුද්ධසුබොධිතතායාති** ඉදං තිකං ධම්මස්ස හෙතුසරූපඵලවසෙන වුත්තං, තථා නාථපභවත්තිකම්පි. මජ්ඣෙ තිකද්වයං ඵලවසෙනෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **කිච්චසුද්ධියාති** ධම්මං සුත්වා යථාසුතවසෙන පටිපජ්ජන්තානං සුප්පටිපත්තිසඞ්ඛාතකිච්චසුද්ධියා.

ඉදානි ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව ධම්මං දෙසෙන්තො භගවා සොතූනං යං සාසනබ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච පකාසෙති, තප්පකාසකස්ස බ්‍රහ්මචරියපදස්ස **සාත්ථ**න්තිආදීනි පදානි විසෙසනභාවෙන වුත්තානි, න ධම්මපදස්සාති දස්සනමුඛෙන නානප්පකාරතො අත්ථං විවරිතුකාමො **සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනන්ති එවමාදීසු පනාති**ආදිමාහ. තත්ථ තිස්සො සික්ඛා සකලො ච තන්තිධම්මො **සාසනබ්‍රහ්මචරියං** නාම. භගවා හි ධම්මං දෙසෙන්තො සීලාදිකෙ විය තප්පකාසකං තන්තිධම්මම්පි පකාසෙති එව සද්දත්ථසමුදායත්තා පරියත්තිධම්මස්ස. **යථානුරූපන්ති** යථාරහං. සික්ඛත්තයසඞ්ගහිතඤ්හි සාසනබ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච අත්ථසම්පත්තියා සම්පන්නත්ථතාය, උපරූපරි අධිගන්තබ්බවිසෙසසඞ්ඛාතඅත්ථසම්පත්තියා ච සහ අත්ථෙන පයොජනෙන වත්තතීති සාත්ථමෙව, න තු සබ්‍යඤ්ජනං, තන්තිධම්මසඞ්ඛාතං සාසනබ්‍රහ්මචරියං යථාවුත්තෙන අත්ථෙන සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනඤ්ච. කිරාතාදිමිලක්ඛවචනානම්පි සාත්ථසබ්‍යඤ්ජනත්තෙ සමානෙපි විසිට්ඨත්ථබ්‍යඤ්ජනයොගං සන්ධාය සහත්ථො දෙවදත්තො සවිත්තොතිආදි විය ''සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජන''න්ති වුත්තන්ති ආහ ''අත්ථසම්පත්තියා සාත්ථං, බ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සබ්‍යඤ්ජන''න්ති. තත්ථ යං අත්ථං සුත්වා තථා පටිපජ්ජන්තා සබ්බදුක්ඛක්ඛයං පාපුණන්ති, තස්ස තාදිසසම්පත්ති **අත්ථසම්පත්ති** නාම, සම්පන්නත්ථතාති අත්ථො. **බ්‍යඤ්ජනසම්පත්ති** නාම සිථිලධනිතාදිබ්‍යඤ්ජනපරිපුණ්ණාය මාගධිකාය සභාවනිරුත්තියා ගම්භීරම්පි අත්ථං උත්තානං කත්වා දස්සනසමත්ථතා සම්පන්නබ්‍යඤ්ජනතාති අත්ථො.

ඉදානි **නෙත්තිප්පකරණනයෙනාපි** (නෙත්ති 4 ද්වාදසපද) අත්ථං දස්සෙතුං **සඞ්කාසනාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ සඞ්ඛෙපතො කාසීයති දීපීයතීති **සඞ්කාසනන්ති** කම්මසාධනවසෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො, එවං සෙසෙසුපි. පඨමං කාසනං **පකාසනං**. උභයම්පෙතං උද්දෙසත්ථවචනසඞ්ඛාතස්ස විත්ථාරවචනං. සකිං වුත්තස්ස පුන වචනඤ්ච **විවරණවිභජනානි**. උභයම්පෙතං නිද්දෙසත්ථවචනං. විවටස්ස විත්ථාරතරාභිධානං විභත්තස්ස ච පකාරෙහි ඤාපනං **උත්තානීකරණපඤ්ඤත්තියො**. උභයම්පෙතං පටිනිද්දෙසත්ථවචනසඞ්ඛාතස්ස විත්ථාරවචනං. **අත්ථපදසමායොගතොති** යථාවුත්තානි එව ඡ පදානි පරියත්තියා අත්ථවිභාගත්තා අත්ථපදානි, තෙහි සහිතතාය අත්ථකොට්ඨාසයුත්තතත්තාති අත්ථො. අපරියොසිතෙ පදෙ ආදිමජ්ඣගතවණ්ණො **අක්ඛරං,** එකක්ඛරං, පදං වා අක්ඛරං. විභත්තියන්තං **පදං**. පදාභිහිතං අත්ථං බ්‍යඤ්ජෙතීති **බ්‍යඤ්ජනං,** වාක්‍යං. කථිතස්සෙවත්ථස්ස අනෙකවිධෙන විභාගකරණං **ආකාරො** නාම. ආකාරාභිහිතස්ස නිබ්බචනං **නිරුත්ති**. නිබ්බචනත්ථවිත්ථාරො **නිද්දෙසො**. අථ වා ''අක්ඛරෙහි සඞ්කාසෙති, පදෙහි පකාසෙති, බ්‍යඤ්ජනෙහි විවරති, ආකාරෙහි විභජති, නිරුත්තීහි උත්තානිං කරොති, නිද්දෙසෙහි පඤ්ඤපෙතී''ති වචනතො සඞ්කාසනපකාසනසඞ්ඛාතඋද්දෙසත්ථවාචකානි වචනානි අක්ඛරපදානි නාම. විවරණවිභජනසඞ්ඛාතනිද්දෙසත්ථවාචකානි වචනානි බ්‍යඤ්ජනාකාරා නාම. උත්තානීකරණපඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතපටිනිද්දෙසත්ථවාචකානි වචනානි නිරුත්තිනිද්දෙසා නාම, තෙසං සම්පත්තියා සබ්‍යඤ්ජනන්ති අත්ථො.

අත්ථගම්භීරතාතිආදීසු **අත්ථො** නාම තන්තිඅත්ථො, හෙතුඵලං වා. **ධම්මො** නාම තන්ති, හෙතු වා. **දෙසනා** නාම යථාධම්මං ධම්මාභිලාපො. **පටිවෙධො** නාම යථාවුත්තඅත්ථාදීනං අවිපරීතාවබොධො. තෙ පනෙතෙ අත්ථාදයො යස්මා සසාදීහි විය මහාසමුද්දො මන්දබුද්ධීහි දුක්ඛොගාහා අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨා ච, තස්මා **ගම්භීරා**. තෙසු පටිවෙධස්සාපි අත්ථසන්නිස්සිතත්තා අත්ථසභාගත්තා ච වුත්තං ''අත්ථගම්භීරතාපටිවෙධගම්භීරතාහි සාත්ථ''න්ති. ධම්මදෙසනානං අත්ථසන්නිස්සිතත්තෙපි සයං බ්‍යඤ්ජනරූපත්තා වුත්තං ''ධම්මගම්භීරතාදෙසනාගම්භීරතාහි සබ්‍යඤ්ජන''න්ති. යථාවුත්තඅත්ථාදීසු පභෙදගතානි ඤාණානි **අත්ථපටිසම්භිදාදයො**. තත්ථ **නිරුත්තීති** තන්තිපදානං නිද්ධාරෙත්වා වචනං, නිබ්බචනන්ති අත්ථො. තීසු පටිසම්භිදාසු ඤාණං **පටිභානපටිසම්භිදා**. ලොකියා සද්ධෙය්‍යවචනමුඛෙනෙව අත්ථෙසු පසීදන්ති, න අත්ථමුඛෙනාති ආහ **සද්ධෙය්‍යතොති**ආදි. **කෙවලසද්දො** සකලාධිවචනන්ති ආහ ''සකලපරිපුණ්ණභාවෙනා''ති. **බ්‍රහ්මචරිය**-සද්දො ඉධ සික්ඛත්තයසඞ්ගහං සකලං සාසනං දීපෙතීති ආහ **සික්ඛත්තයපරිග්ගහිතත්තාති**ආදි.

යථාවුත්තමෙවත්ථං අපරෙනාපි පරියායෙන දස්සෙතුං **අපි චාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **සනිදානන්ති** දෙසකාලාදිදීපකෙන නිදානවචනෙන සනිදානං. **සළප්පත්තිකන්ති** අට්ඨුප්පත්තිආදියුත්තියුත්තං. තත්‍රායං පාළියොජනාක්කමො – ''වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො සමණො බලු භො…පෙ…. විහරතී''ති ච, ''තං ඛො පන භවන්තං ගොතමං 'ඉතිපි සො…පෙ…. පවෙදෙතී'ති එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො''ති ච, ''සො ධම්මං දෙසෙති…පෙ…. පරියොසානකල්‍යාණං, දෙසෙන්තො ච සාත්ථසබ්‍යඤ්ජනාදිගුණසංයුත්තං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති''ති ච, ''සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොතී''ති ච අස්සොසි, සුත්වා ච අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති.

අට්ඨකථායං පන කිඤ්චාපි ''දස්සනමත්තම්පි සාධු හොතීති එවං අජ්ඣාසයං කත්වා අථ ඛො වෙරඤ්ජො…පෙ. … උපසඞ්කමී''ති එවං සාධු ඛො පනාතිආදිපාඨස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පරිවිතක්කනභාවෙන වුත්තත්තා බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති පදානන්තරමෙව අස්සොසීති පදං සම්බන්ධිතබ්බං විය පඤ්ඤායති, තථාපි ''සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොතී''ති එවං යථාවුත්තනිදස්සනත්ථෙන ඉති-සද්දෙන පරිච්ඡින්දිත්වා වුත්තත්තා පන අඤ්ඤත්ථ ඉති-සද්දස්ස අදස්සනතො ච අථ ඛො වෙරඤ්ජොතිආදිනා කත්තබ්බන්තරදස්සනමුඛෙන පාළියා පකාරන්තරෙ පවත්තිතො ච යථාවුත්තවසෙනෙව ''සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොතී''ති වචනානන්තරමෙව අස්සොසීති පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධනං යුත්තං. අට්ඨකථාචරියෙන හි බ්‍රාහ්මණස්ස අත්තනා සුතවසෙනෙව අජ්ඣාසයො උප්පජ්ජතීති උපසඞ්කමනහෙතුදස්සනමුඛෙන **දස්සනමත්තම්පි සාධු හොතීති එවං අජ්ඣාසයං කත්වාති**ආදි වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

2. **සීතොදකං විය උණ්හොදකෙනාති** ඉදං උක්කමෙන මුඛාරුළ්හවසෙන වුත්තං, අනුපසන්තසභාවතාය බ්‍රාහ්මණස්සෙව උණ්හොදකං විය සීතොදකෙනාති අත්ථො ගහෙතබ්බො, ඤාණතෙජයුත්තතාය වා භගවා උණ්හොදකොපමොති කත්වා තබ්බිරහිතං බ්‍රාහ්මණං සීතොදකං විය කත්වා තථා වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. **එකීභාවන්ති** සම්මොදනකිරියාය එකරූපතං. **යායාති**ආදීසු යාය කථාය සම්මොදි බ්‍රාහ්මණො, තං සම්මොදනීයං කථන්ති යොජනා. තත්ථ **ඛමනීයන්ති** දුක්ඛබහුලං ඉදං සරීරං, කච්චි ඛමිතුං සක්කුණෙය්‍යං. **යාපනීයන්ති** චිරප්පබන්ධසඞ්ඛාතාය යාපනාය යාපෙතුං සක්කුණෙය්‍යං. රොගාභාවෙන **අප්පාබාධං**. දුක්ඛජීවිතාභාවෙන **අප්පාතඞ්කං**. තංතංකිච්චකරණත්ථාය ලහුං අකිච්ඡෙන උට්ඨාතුං යොග්ගතාය **ලහුට්ඨානං. බලන්ති** සරීරස්ස සබ්බකිච්චක්ඛමං බලං කච්චි අත්ථීති පුච්ඡති. **ඵාසුවිහාරොති** සුඛවිහාරො. සරණීයමෙව දීඝං කත්වා ''සාරණීය''න්ති වුත්තන්ති ආහ ''සරිතබ්බභාවතො ච සාරණීය''න්ති. **පරියායෙහීති** කාරණෙහි.

භාවොති කිරියා, තස්මිං වත්තමානො නපුංසක-සද්දො **භාවනපුංසකනිද්දෙසො** නාම, කිරියාවිසෙසනසද්දොති අත්ථො. එකමන්තෙ එකස්මිං අන්තෙ යුත්තප්පදෙසෙති අත්ථො. **ඛණ්ඩිච්චාදිභාවන්ති** ඛණ්ඩිතදන්තපලිතකෙසාදිභාවං. **රාජපරිවට්ටෙති** රාජූනං පරිවත්තනං, පටිපාටියොති අත්ථො. පුරාතනුච්චකුලප්පසුතතාය ජිණ්ණතා, න වයසාති ආහ ''චිරකාලප්පවත්තකුලන්වයෙ''ති. විභවානං මහන්තත්තං ලාති ගණ්හාතීති මහල්ලකොති ආහ ''විභවමහත්තතාය සමන්නාගතෙ''ති. **විභාවනෙ නාම අත්ථෙති** පකතිවිභාවනසඞ්ඛාතෙ අත්ථෙ. න අභිවාදෙති වාති අභිවාදෙතබ්බන්ති න සල්ලක්ඛෙති, එවං අසල්ලක්ඛණපකතිකොති වුත්තං හොති. රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වාති එත්ථාපි නිච්චපකතිකං අනිච්චපකතිකං වාති අත්ථො. **අනිච්චං වාති** එත්ථ වා-සද්දො අවධාරණත්ථො.

සම්පතිජාතොති මුහුත්තජාතො, ජාතසමනන්තරමෙවාති අත්ථො. **සත්තපදවීතිහාරෙන ගන්ත්වා…පෙ…. ඔලොකෙසීති** එත්ථ ද්වාරං පිධාය නික්ඛන්තොතිආදීසු විය ගමනතො පුරෙ කතම්පි ඔලොකනං පච්ඡා කතං විය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **ඔලොකෙසින්ති** ච ලොකවිවරණපාටිහාරියෙ ජාතෙ මංසචක්ඛුනා වොලොකෙසීති අත්ථො. **සෙට්ඨොති** පසත්ථතරො. **පතිමානෙසීති** පූජෙසි. **ආසභින්ති** උත්තමං.

3. **තං වචනන්ති** නාහං තං බ්‍රාහ්මණාතිආදිවචනං. **අඤ්ඤාය සණ්ඨහෙය්‍යාති** අරහත්තෙ පතිට්ඨහෙය්‍ය. **ජාතිවසෙනාති** ඛත්තියාදිජාතිවසෙන. **උපපත්තිවසෙනාති** දෙවෙසු උපපත්තිවසෙන. **ආවිඤ්ඡන්තීති** ආකඩ්ඪන්ති. යස්ස අභිවාදාදිකරණසඞ්ඛාතස්ස සාමග්ගිරසස්ස භගවති අභාවං මඤ්ඤමානො බ්‍රාහ්මණො ''අරසරූපො''ති ආහ, තබ්බිධුරස්ස රූපතණ්හාදිකස්සෙව සාමග්ගිරසස්ස අභාවෙන භගවා ''අරසරූපො''ති දස්සෙතුං සාමග්ගිරසසද්දස්ස රූපරසාදීසු වත්තනප්පකාරං දස්සෙන්තො ආහ **වත්ථාරම්මණාදීති**ආදි.

තාලාවත්ථුකතාති උච්ඡින්නමූලානං තාලානං වත්ථු විය නෙසං රූපරසාදීනං වත්ථු චිත්තසන්තානං කතන්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ මජ්ඣෙපදලොපං දීඝඤ්ච කත්වා නිද්දෙසොති ආහ **තාලවත්ථු වියාති**ආදි. තාලවත්ථු විය යෙසං වත්ථු කතං තෙ තාලාවත්ථුකතාති විසෙසනස්ස පරනිපාතො දට්ඨබ්බො, කතතාලවත්ථුකාති අත්ථො. මත්ථකච්ඡින්නතාලොයෙව පත්තඵලාදීනං අකාරණතාය අවත්ථූති තාලාවත්ථු, තං විය යෙසං වත්ථු කතං තෙ රූපරසාදයො තාලාවත්ථුකතා, අයං අඤ්ඤපදත්ථවසෙන අත්ථග්ගාහො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සුගමොති විසෙසමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''මත්ථකච්ඡින්නතාලො විය කතා''ති. එවඤ්ච මත්ථකසදිසෙසු රූපරසාදීසු රාගෙසු ඡින්නෙසුපි තබ්බත්ථුභූතස්ස තාලාවත්ථුසදිසස්ස චිත්තසන්තානස්ස යාව පරිනිබ්බානට්ඨානං උපපන්නමෙව හොති. යථාරුතතො පන විසෙසනසමාසවසෙන අත්ථෙ ගය්හමානෙ රූපරසාදීනං තාලාවත්ථුසදිසතාය ඨානං ආපජ්ජති. යං

පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. 1.3) එතං දොසං පරිහරිතුං රූපරසාදීනං කුසලාකුසලත්තං වුත්තං, තං තෙ තථාගතස්ස පහීනාතිආදිපාළියා, කාමසුඛස්සාදසඞ්ඛාතා රූපරසාතිආදිඅට්ඨකථාය ච න සමෙති, ඛීණාසවානම්පි යාව පරිනිබ්බානා කුසලාකුසලානං එලුප්පත්තිතො තෙසං මත්ථකච්ඡින්නතාලසදිසතාපි න යුත්තාති ගහෙතබ්බං. අථ වා මත්ථකච්ඡින්නතාලස්ස ඨිතං අට්ඨිතඤ්ච අමනසිකත්වා පුන අනුප්පත්තිධම්මතාසදිසමත්තං උපමෙත්වා තාලාවත්ථු විය කතාති විසෙසනසමාසවසෙන අත්ථග්ගහණෙපි න කොචි දොසො. **අනු**-සද්දො පච්ඡාති අත්ථෙ වත්තතීති ආහ **පච්ඡාභාවො න හොතීති**ආදි. **අනු අභාවං ගතාති** පච්ඡා අනුප්පත්තිධම්මතාවසෙන අභාවං ගතා. **අනච්ඡරියාති** අනු අනු උපරූපරි විම්හයකතාති අත්ථො. **යඤ්ච ඛො ත්වං වදෙසීති** යං වන්දනාදිසාමග්ගීරසාභාවසඞ්ඛාතං කාරණං අරසරූපතාය වදෙසි, තං කාරණං න විජ්ජතීති අත්ථො.

4. **සන්ධාය භාසිතමත්ථන්ති** යං අත්ථං සන්ධාය බ්‍රාහ්මණො නිබ්භොගො භවං ගොතමොතිආදිමාහ, භගවා ච යං සන්ධාය නිබ්භොගතාදිං අත්තනි අනුජානාති, තං සන්ධාය භාසිතමත්ථං.

5. **කුලසමුදාචාරකම්මන්ති** කුලාචාරකම්මං. කායතො කායද්වාරතො පවත්තං දුච්චරිතං **කායදුච්චරිතං. අනෙකවිහිතාති** අනෙකප්පකාරා.

6. **පඤ්චකාමගුණිකරාගස්සාති** රූපාදීසු පඤ්චසු කාමකොට්ඨාසෙසු අතිවිය සඞ්ගවසෙන නියුත්තස්ස කාමරාගස්ස, එතෙන අනාගාමීනං වත්ථාභරණාදීසු සඞ්ගනිකන්තිවසෙන උප්පජ්ජනකාමරාගස්ස කාමරාගතාභාවං දස්සෙති තස්ස රූපරාගාදීසු සඞ්ගහතො. **අවසෙසානන්ති** එත්ථ සක්කායදිට්ඨිවිචිකිච්ඡානං පඨමෙන මග්ගෙන, සෙසානං චතූහිපි උච්ඡෙදං වදති, තෙනාහ ‘‘යථානුරූප’’න්ති.

7. **ජිගුච්ඡති මඤ්ඤෙති** ජිගුච්ඡති විය, ‘‘ජිගුච්ඡතී’’ති වා සල්ලක්ඛෙමි. **අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙනාති** අඤ්ඤාණසම්භූතට්ඨෙන.

8-10. **තත්‍රාති** යථාවුත්තෙසු ද්වීසු අත්ථවිකප්පෙසු. පටිසන්ධිපරියායොපි ඉධ ගබ්භසද්දොති ආහ ‘‘දෙවලොකපටිසන්ධිපටිලාභායා’’ති. **අපුනබ්භවභූතාති** ඛණෙ ඛණෙ උප්පජ්ජමානානං ධම්මානං අභිනිබ්බත්ති.

11. **ධම්මධාතුන්ති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං. තඤ්හි ධම්මෙ යාථාවතො ධාරෙති උපධාරෙතීති ‘‘ධම්මධාතූ’’ති වුච්චති. **දෙසනාවිලාසප්පත්තොති** අභිරුචිවසෙන පරිවත්තෙත්වා දෙසෙතුං සමත්ථතා දෙසනාවිලාසො, තං පත්තො. **කරුණාවිප්ඵාරන්ති** සබ්බසත්තෙසු මහාකරුණාය ඵරණං. තාදිගුණලක්ඛණමෙව උපමාය විභාවෙන්තො ආහ ‘‘පථවීසමචිත්තත’’න්ති. තතොයෙව අකුප්පනසභාවතො **අකුප්පධම්මතා. ජාතියා අනුගතන්ති** ජාතියා අනුබද්ධං. **ජරාය අනුසටන්ති** ජරාය පලිවෙඨිතං. **වට්ටඛාණුභූතන්ති** වට්ටතො උද්ධරිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය වට්ටෙ නිච්චලභාවෙන ඨිතං ඛාණු විය භූතං. ජාතානං මච්චානං නිච්චං මරණතො භයන්ති ආහ **අජ්ජ මරිත්වාති**ආදි. **අප්පටිසමං පුරෙජාතභාවන්ති** අසදිසං අරියාය ජාතියා පඨමජාතභාවං, සබ්බජෙට්ඨභාවන්ති අත්ථො.

‘‘අපි’’ති අවත්වා ‘‘පි’’ති වදන්තො **පි**-සද්දො විසුං අත්ථි නිපාතොති දස්සෙති. **සම්මා අධිසයිතානීති** පාදාදීහි උපසාතං අකරොන්තියා සම්මදෙව උපරි සයිතානි, අකම්මකස්සාපි සයතිධාතුනො අධිපුබ්බතාය සකම්මකතා දට්ඨබ්බා. **නඛසිඛාති** නඛග්ගානි. සකුණානං පක්ඛා හත්ථපාදට්ඨානියාති ආහ ‘‘සඞ්කුටිතහත්ථපාදා’’ති. **එත්ථාති** ආලොකට්ඨානෙ. **නික්ඛමන්තානන්ති** නික්ඛමන්තෙසු, නිද්ධාරණෙ හෙතං සාමිවචනං. **අණ්ඩකොසන්ති** අණ්ඩකපාලං.

ලොකොයෙව **ලොකසන්නිවාසො.** අබුජ්ඣි එත්ථාති රුක්ඛො **බොධි,** සයං බුජ්ඣති, බුජ්ඣන්ති වා තෙනාති මග්ගොපි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණම්පි බොධි. බුජ්ඣීයතීති නිබ්බානං බොධි. **අන්තරා ච බොධින්ති** දුතියමුදාහරණං විනාපි රුක්ඛ-සද්දෙන බොධි-සද්දස්ස රුක්ඛප්පවත්තිදස්සනත්ථං. **වරභූරිමෙධසොති** මහාපථවී විය පත්ථටපඤ්ඤොති අත්ථො. **තිස්සො විජ්ජාති** අරහත්තමග්ගො අත්තනා සහ වත්තමානං සම්මාදිට්ඨිසඞ්ඛාතං ආසවක්ඛයඤාණඤ්චෙව ඉතරා ද්වෙ මහග්ගතවිජ්ජා ච තබ්බිනිබන්ධකකිලෙසවිද්ධංසනවසෙන උප්පාදනතො ‘‘තිස්සො විජ්ජා’’ති වුච්චති. **ඡ අභිඤ්ඤාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **සාවකපාරමීඤාණන්ති** අග්ගසාවකෙහි පටිලභිතබ්බං සබ්බමෙව ලොකියලොකුත්තරඤාණං. **පච්චෙකබොධිඤාණන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො.

ඔපම්මසම්පටිපාදනන්ති ඔපම්මත්ථස්ස උපමෙය්‍යෙන සමං පටිපාදනං. **අත්ථෙනාති** උපමෙය්‍යත්ථෙන. **තික්ඛඛරවිප්පසන්නසූරභාවොති** ඉමිනා සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාපත්තතං විපස්සනාය දස්සෙති. **පරිණාමකාලොති** ඉමිනා වුට්ඨානගාමිනිභාවාපත්තිං. තදා ච සා මග්ගඤාණගබ්භං ධාරෙන්තී විය හොතීති ආහ ‘‘ගබ්භග්ගහණකාලො’’ති. **අනුපුබ්බාධිගතෙනාති** පඨමමග්ගාදිපටිපාටියා අධිගතෙන. **චතුරඞ්ගසමන්නාගතන්ති** ‘‘කාමං තචො ච න්හාරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු (ම. නි. 2.184; සං. නි. 2.22; අ. නි. 2.5; මහානි. 196), සරීරෙ උපසුස්සතු මංසලොහිත’’න්ති එවං වුත්තචතුරඞ්ගසමන්නාගතං වීරියං.

ඡන්දො කාමොතිආදීසු පත්ථනාකාරෙන පවත්තො දුබ්බලො ලොභො ඉච්ඡනට්ඨෙන **ඡන්දො.** තතො බලවා රඤ්ජනට්ඨෙන **රාගො.** තතොපි බලවතරො **ඡන්දරාගො.** නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනසඞ්කප්පවසෙන පවත්තො **සඞ්කප්පො.** තතොපි බලවසඞ්කප්පවසෙනෙව පවත්තො **රාගො.** තතොපි බලවතරො **සඞ්කප්පරාගො.** ස්වායං පභෙදො එකස්සෙව ලොභස්ස පවත්තිආකාරභෙදෙන අවත්ථාභෙදෙන ච වුත්තො.

පඨමජ්ඣානකථාවණ්ණනා

සෙය්‍යථීදන්ති තං කථන්ති අත්ථො. **එතන්ති** පුබ්බපදෙයෙව අවධාරණකරණං, එතං අත්ථජාතං වා. **තන්නිස්සරණතොති** තෙසං කාමානං නිස්සරණත්තා. **එසාති** එව-කාරො. කාමධාතු නාම කාමභවො, **නෙක්ඛම්මන්ති** පඨමජ්ඣානං. **එසාති** නියමො. තදඞ්ගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිවෙකා **තදඞ්ගවිවෙකාදයො.** කායචිත්තඋපධිවිවෙකා **කායවිවෙකාදයො, තයො එව ඉධ** ඣානකථාය, සමුච්ඡෙදවිවෙකාදීනං අසම්භවා. **නිද්දෙසෙති** මහානිද්දෙසෙ. **තත්ථෙවාති** මහානිද්දෙසෙ එව. **විභඞ්ගෙති** ඣානවිභඞ්ගෙ. **එවඤ්හි සතීති** උභයෙසම්පි කාමානං සඞ්ගහෙ සති.

පුරිමෙනාති කායවිවෙකෙන. **එත්ථාති** එතස්මිං කායචිත්තවිවෙකද්වයෙ. **දුතියෙනාති** චිත්තවිවෙකෙන. **එතෙසන්ති** යථාවුත්තනයෙන වත්ථුකාමකිලෙසකාමවිවෙකද්වයස්ස වාචකභූතානං විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහීති ඉමෙසං පදානං, නිද්ධාරණෙ චෙතං සාමිවචනං. **බාලභාවස්ස** හෙතුපරිච්චාගොති අනුවත්තති. අකුසලධම්මො හි බාලභාවස්ස හෙතු. **ආසයපොසනන්ති** ආසයස්ස විසොධනං වඩ්ඪනඤ්ච. විභඞ්ගෙ නීවරණානෙව වුත්තානීති සම්බන්ධො. තත්ථ කාරණමාහ ''උපරිඣානඞ්ගපච්චනීකපටිපක්ඛභාවදස්සනතො''ති. තත්ථ උපරි සවිතක්කන්තිආදිනා වුච්චමානානි ඣානඞ්ගානි, තෙසං අත්තනො පච්චනීකානං පටිපක්ඛභාවදස්සනතොති අත්ථො. උපරිඣානඞ්ගානං පච්චනීකපටිපක්ඛභාවස්ස දස්සනතොතිපි පාඨො. තත්ථ ''උපරි වුච්චමානඣානඞ්ගානං උජුවිපච්චනීකවසෙන පටිපක්ඛභාවදස්සනතො''ති ''නීවරණානං තානෙව විභඞ්ගෙ වුත්තානී''තිපි අත්ථං වදන්ති . **පෙටකෙති** මහාකච්චායනත්ථෙරෙන කතං නෙත්තිප්පකරණනයානුසාරිපකරණං, තං පන පිටකානං වණ්ණනාභූතත්තා ''පෙටක''න්ති වුත්තං, තස්මින්ති අත්ථො.

විතක්කනං නාම ආරම්මණපරිකප්පනන්ති ආහ ''ඌහන''න්ති. රූපං රූපන්තිආදිනා විසයෙ ආකොටෙන්තස්ස විසයප්පවත්තිආහනනං උපරි ආහනනන්ති වෙදිතබ්බං. **ආරම්මණෙ චිත්තස්ස ආනයනං** නාම ආරම්මණාභිමුඛකරණං. **අනුසඤ්චරණන්ති** අනුපරිබ්භමනං, තඤ්ච ඛණන්තරස්ස තථාකාරෙන උප්පාදනමෙව, න හි පරමත්ථතො එකස්ස සඤ්චරණමත්ථි, එවමඤ්ඤත්ථාපි ඊදිසෙසු. **අනුමජ්ජනන්ති** පරිමජ්ජනං. **තත්ථාති** ආරම්මණෙ. **සහජාතානුයොජනං** සකිච්චානුවත්තිතාකරණෙන. **කත්ථචීති** දුතියජ්ඣානවිරහිතෙසු සවිචාරචිත්තෙසු සබ්බත්ථාති අත්ථො. විචාරෙන සහ උප්පජ්ජමානොපි විතක්කො ආරම්මණෙ අභිනිරොපනාකාරෙන පවත්තිං සන්ධාය ''පඨමාභිනිපාතො''ති වුත්තො. **විප්ඵාරවාති** අවූපසන්තසභාවතාය වෙගවා, තෙනෙවෙස දුතියජ්ඣානෙ පහානඞ්ගං ජාතං. **පඨමදුතියජ්ඣානෙසූති** පඤ්චකනයං සන්ධාය වුත්තං. අඞ්ගවිනිමුත්තස්ස ඣානස්ස අභාවං දස්සෙන්තො **රුක්ඛො වියාති**ආදිමාහ.

විවෙක-සද්දස්ස භාවසාධනපක්ඛෙ ''තස්මා විවෙකා''ති වුත්තං, ඉතරපක්ඛෙ ''තස්මිං විවෙකෙ''ති. **පිනයතීති** තප්පෙති, වඩ්ඪෙති වා. **ඵරණරසාති** පණීතරූපෙහි කායෙ බ්‍යාපනරසා. **සාතලක්ඛණන්ති** ඉට්ඨසභාවං, මධුරන්ති අත්ථො. සම්පයුත්තානං පීළනජ්ඣුපෙක්ඛනං අකත්වා අනු අනු ගණ්හනං උපකාරිතා වා **අනුග්ගහො.** වනමෙව **වනන්තං.** උදකමෙව **උදකන්තං. තස්මිං තස්මිං සමයෙ පාකටභාවතොති** ඉමිනා ඉට්ඨාරම්මණාදිපටිලාභසමයෙපි සුඛං විජ්ජමානම්පි අපාකටං, පීතියෙව තත්ථ පාකටා, පටිලද්ධරසානුභවනසමයෙ ච විජ්ජමානපීතිතොපි සුඛමෙව පාකටතරන්ති දස්සෙති. එත්ථ ච චෙතසිකසුඛවසෙනෙව පටිලද්ධරසානුභවනං වෙදිතබ්බං, න කායිකසුඛවසෙන තස්ස පීතිසම්පයොගස්සෙව අභාවෙන ඉධානධිප්පෙතත්තා. **අයඤ්ච පීතී**තිආදි අඤ්ඤපදත්ථසමාසදස්සනං, අස්සත්ථිපක්ඛෙ තද්ධිතපච්චයදස්සනං වා. දුතියවිකප්පෙන අඤ්ඤපදත්ථසමාසවසෙනෙව ''විවෙකජං පීතිසුඛ''න්ති ඉදං එකං පදන්ති දස්සෙති, විභත්තියා ච අලොපං.

ගණනානුපුබ්බතාති දෙසනාක්කමං සන්ධාය වුත්තං. **පඨමං සමාපජ්ජතීති** ඉදං ආදිකම්මිකවසෙන වුත්තං, චිණ්ණවසීනං පන යොගීනං උප්පටිපාටියාපි ඣානං උප්පජ්ජතෙව. **ඣාපෙතීති** දහති. අනිච්චාදිලක්ඛණවිසයාය විපස්සනාය උපනිජ්ඣායනං කථං නිබ්බානාලම්බනස්ස මග්ගස්ස හොතීති ආහ **විපස්සනායාති**ආදි. තත්ථ **මග්ගෙන සිජ්ඣතීති** නිච්චාදිවිපල්ලාසප්පහායකෙන සහ මග්ගෙනෙව තං ලක්ඛණූපනිජ්ඣානං අසම්මොහතො අත්තනො සිජ්ඣති. අථ වා මග්ගෙනාති මග්ගකිච්චෙන, විපල්ලාසප්පහානෙනාති අත්ථො.

අඤ්ඤොති සත්තො. **අවුත්තත්තාති** ''සචිත්තෙකග්ගත''න්ති **ඣානපාළියං** (විභ. 508 ආදයො) අවුත්තත්තා. **වුත්තත්තාති** තස්සා ඣානපාළියා **විභඞ්ගෙ** වුත්තත්තා.

දුතියජ්ඣානකථාවණ්ණනා

අජ්ඣත්තන්ති ඣානවිසෙසනත්තා වුත්තං ''ඉධ නියකජ්ඣත්තමධිප්පෙත''න්ති. ඣානඤ්හි අජ්ඣත්තජ්ඣත්තං න හොති ජලින්ද්‍රියානමෙව තබ්භාවතො. ඛුද්දකා ඌමියො **වීචියො.** මහතියො **තරඞ්ගා. සන්තා හොන්ති සමිතාති**ආදීනි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි, ඣානබලෙන සමතික්කන්තාති අධිප්පායො. **අප්පිතාති** ගමිතා විනාසං පාපිතා. **පරියායොති** ඣානපරික්ඛාරෙ ඣානවොහාරත්තා අපරමත්ථතො.

තතියජ්ඣානකථාවණ්ණනා

තදධිගමායාති තතියමග්ගාධිගමාය. **උපපත්තිතො ඉක්ඛතීති** පඤ්ඤාය සහවරණපරිචයෙන යථා සමවාහිභාවො හොති, එවං යුත්තිතො පස්සති. **විපුලායාති** මහග්ගතභාවප්පත්තාය. **ථාමගතායාති** විතක්කවිචාරපීතිවිගමෙන ථිරභාවප්පත්තියා, තෙනෙව වක්ඛති ''විතක්කවිචාරපීතීහි අනභිභූතත්තා''තිආදි. (පාරා. අට්ඨ. 1.11 තතියජ්ඣානකථා). උපෙක්ඛාභෙදං දස්සෙත්වා ඉධාධිප්පෙතං උපෙක්ඛං පකාසෙතුං **උපෙක්ඛා පනාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ තත්‍රමජ්ඣත්තතාව ඛීණාසවානං ඉට්ඨානිට්ඨඡළාරම්මණාපාථෙ පරිසුද්ධපකතිභාවාවිජහනාකාරෙන අජ්ඣුපෙක්ඛනතො ''ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා''ති ච, සත්තෙසු මජ්ඣත්තාකාරප්පවත්තත්තා ''බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා''ති ච, සහජාතධම්මානං මජ්ඣත්තාකාරභූතා ''බොජ්ඣඞ්ගුපෙක්ඛා''ති ච, කෙවලා ''තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛා''ති ච, තතියජ්ඣානසහගතා අග්ගසුඛෙපි තස්මිං අපක්ඛපාතභූතා ''ඣානුපෙක්ඛා''ති ච, චතුත්ථජ්ඣානසහගතා සබ්බපච්චනීකපරිසුද්ධිතාය ''පාරිසුද්ධුපෙක්ඛා''ති ච තෙන තෙන අවත්ථාභෙදෙන ඡධා වුත්තා.

වීරියමෙව පන අනච්චාරද්ධඅනතිසිථිලෙසු සහජාතෙසු සඞ්ඛාරෙසු උපෙක්ඛනාකාරෙන පවත්තං ''වීරියුපෙක්ඛා''ති වුත්තං. අට්ඨන්නං රූපාරූපජ්ඣානානං පටිලාභතො පුබ්බභාගෙ එව නීවරණවිතක්කවිචාරාදීනං පහානාභිමුඛීභූතත්තා තෙසං පහානෙපි අබ්‍යාපාරභාවූපගමනෙන මජ්ඣත්තාකාරප්පවත්තා සමාධිවසෙන උප්පන්නා අට්ඨ පඤ්ඤා චෙව උපාදානක්ඛන්ධභූතෙසු සඞ්ඛාරෙසු අජ්ඣුපෙක්ඛනාකාරප්පවත්තා විපස්සනාවසෙන උප්පන්නා චතුන්නං මග්ගානං පුබ්බභාගෙ තස්ස තස්ස අධිගමාය චතස්සො චතුන්නං ඵලසමාපත්තීනං පුබ්බභාගෙ තස්ස තස්ස අධිගමාය අප්පණිහිතවිමොක්ඛවසෙන පවත්තා චතස්සො සුඤ්ඤතඅනිමිත්තවිමොක්ඛවසෙන ද්වෙති දස පඤ්ඤා චාති ඉමෙ අට්ඨාරස පඤ්ඤා **සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා** නාම. යථාවුත්තවිපස්සනාපඤ්ඤාව ලක්ඛණවිචිනනෙපි මජ්ඣත්තභූතා **විපස්සනුපෙක්ඛා** නාම. අදුක්ඛමසුඛවෙදනා **වෙදනුපෙක්ඛා** නාම. ඉමාසං පන දසන්නම්පි උපෙක්ඛානං ''තත්ථ තත්ථ ආගතනයතො විභාගො **ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං** වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො''ති දස්සෙන්තො ආහ **එවමයං දසවිධාපීති**ආදි. තත්ථ තත්ථ ආගතනයතොති ඉදම්පි හි තාසං විභාගදස්සනස්ස භූමිපුග්ගලාදිපදං විය විසුං මාතිකාපදවසෙන වුත්තං, න පන භූමිපුග්ගලාදිවසෙන විභාගදස්සනස්ස ආගතට්ඨානපරාමසනං ආගතට්ඨානස්ස අට්ඨසාලිනියාතිආදිනා වුත්තත්තා, තස්මා **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. 1.11 තතියජ්ඣානකථා) යං වුත්තං ''ඉමාසං පන දසන්නම්පි උපෙක්ඛානං භූමිපුග්ගලාදිවසෙන විභාගො තත්ථ තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති දස්සෙන්තො ආහ එවමයං දසවිධාතිආදී''ති, තං අමනසිකත්වා වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. **තත්ථ තත්ථ ආගතනයතොති** ''ඉධ (ඛීණාසවො) භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති, න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො''තිආදිනා (දී. නි. 3.348; අ. නි. 6.1) ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා ආගතා, ''උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී''ති (දී. නි. 3.308; ම. නි. 1.77; 2.309; 3.230) එවං බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා ආගතාති ඉමිනා නයෙන දසන්නම්පි උපෙක්ඛානං තත්ථ තත්ථ වුත්තපදෙසෙසු ආගතනයදස්සනතො ච අයං දසවිධාපි උපෙක්ඛා ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො.

භූමීතිආදීසු පන ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා කාමාවචරා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා රූපාවචරාතිආදිනා **භූමිතො** ච, ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා අසෙක්ඛානමෙව, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා පුථුජ්ජනාදීනං තිණ්ණම්පි පුග්ගලානන්තිආදිනා **පුග්ගලතො** ච, ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා සොමනස්සුපෙක්ඛාසහගතචිත්තසම්පයුත්තාතිආදිනා **චිත්තතො** ච, ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා ඡළාරම්මණාතිආදිනා **ආරම්මණතො** ච, ''වෙදනුපෙක්ඛා වෙදනාක්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතා, ඉතරා නව සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෙනා''ති **ඛන්ධසඞ්ගහවසෙන** ච, ''ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරබොජ්ඣඞ්ගඣාන පාරිසුද්ධිතත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛා ච අත්ථතො එකා. තස්මා එකක්ඛණෙ ච තාසු එකාය සති ඉතරා න උප්පජ්ජන්ති, තථා සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා විපස්සනුපෙක්ඛාපි වෙදිතබ්බා. වෙදනාවීරියුපෙක්ඛානමෙකක්ඛණෙ සියා උප්පත්තී''ති **එකක්ඛණවසෙන** ච, ''ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා අබ්‍යාකතා බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා කුසලාබ්‍යාකතා, තථා සෙසා. වෙදනුපෙක්ඛා පන සියා අකුසලාපී''ති එවං **කුසලත්තිකවසෙන** ච, ''සඞ්ඛෙපතො චත්තාරො ච ධම්මා වීරියවෙදනාතත්‍රමජ්ඣත්තතාඤාණවසෙනා''ති එවං **සඞ්ඛෙපවසෙන** ච අයං දසවිධාපි උපෙක්ඛා **ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං** වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති යොජනා.

එත්ථ චෙතා කිඤ්චාපි **අට්ඨසාලිනියං** භූමිපුග්ගලාදිවසෙන සරූපතො උද්ධරිත්වා න වුත්තා, තථාපි තත්ථ වුත්තප්පකාරෙනෙව තාසං භූමිපුග්ගලාදිවිභාගො නයතො උද්ධරිත්වා සක්කා ඤාතුන්ති තත්ථ සරූපතො වුත්තඤ්ච අවුත්තඤ්ච එකතො සඞ්ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ආගතනයතොතිආදීහි නවහි පකාරෙහි අතිදෙසො කතො, තෙනෙව ''ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වුත්තවසෙනා''ති අවත්වා **''වුත්තනයෙනෙවා''**ති වුත්තං. තථාහි ඛීණාසවො භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වාති ආදිම්හි වුත්තෙ ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා රූපාදිආරම්මණතාය භූමිතො කාමාවචරා ච පුග්ගලතො අසෙක්ඛානමෙව ච උප්පජ්ජති, චිත්තතො සොමනස්සුපෙක්ඛාචිත්තසම්පයුත්තා, ආරම්මණතො ඡළාරම්මණා, කුසලත්තිකතො අබ්‍යාකතා චාති පණ්ඩිතෙහි සක්කා ඤාතුං, තථා ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා ච බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා ච තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛා ච ඣානුපෙක්ඛා ච පාරිසුද්ධුපෙක්ඛා ච අත්ථතො එකාතිආදිම්හි වුත්තෙ පනස්ස

සඞ්ඛාරක්ඛන්ධසඞ්ගහිතත්තා බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛාදීහි සහ එකක්ඛණෙ අනුප්පත්තිආදයො ච සක්කා ඤාතුං, යථා ච ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා, එවං සෙසානම්පි යථාරහං අට්ඨසාලිනියං වුත්තනයතො භූමිආදිවිභාගුද්ධාරනයො ඤාතබ්බො. **අනාභොගරසාති** පණීතසුඛෙපි තස්මිං අවනතිපටිපක්ඛකිච්චාති අත්ථො.

පුග්ගලෙනාති පුග්ගලාධිට්ඨානෙන. කිලෙසෙහි සම්පයුත්තානං **ආරක්ඛා. තීරණං** කිච්චස්ස පාරගමනං. **පච්චයො** වීමංසා. **ඉදන්ති** සතිසම්පජඤ්ඤං. යස්මා තස්ස නාමකායෙන සම්පයුත්තං සුඛන්ති ඉමස්ස තස්මා එතමත්ථන්තිආදිනා සම්බන්ධො. **තස්සාති** ඣානසමඞ්ගිනො. **තංසමුට්ඨානෙනාති** තං යථාවුත්තනාමකායසම්පයුත්තං සුඛං සමුට්ඨානං කාරණං යස්ස රූපස්ස තෙන තංසමුට්ඨානෙන රූපෙන. **අස්සාති** යොගිනො. **යස්සාති** රූපකායස්ස. **ඵුටත්තාති** අතිපණීතෙන රූපෙන ඵුටත්තා. **එතමත්ථං දස්සෙන්තොති** කායිකසුඛහෙතුභූතරූපසමුට්ඨාපකනාමකායසුඛං පටිසංවෙදියමානො එව ඣානසමඞ්ගිතාකරණෙ කාරියොපචාරතො ''සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙතී''ති වුච්චතීති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තොති අත්ථො. **යන්ති** හෙතුඅත්ථෙ නිපාතොති ආහ **''යංඣානහෙතූ''**ති. **සුඛපාරමිප්පත්තෙති** සුඛස්ස උක්කංසපරියන්තං පත්තෙ. එවමෙතෙසං පහානං වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. අථ කස්මා ඣානෙස්වෙව නිරොධො වුත්තොති සම්බන්ධො.

චතුත්ථජ්ඣානකථාවණ්ණනා

කත්ථ චුප්පන්නන්ති එත්ථ **කත්ථාති** හෙතුම්හි භුම්මං, කස්මිං හෙතුම්හි සතීති අත්ථො. **නානාවජ්ජනෙති** අප්පනාවීථිආවජ්ජනතො නානා භින්නං පුරිමවීථීසු ආවජ්ජනං යස්ස උපචාරස්ස, තස්මිං නානාවජ්ජනෙ. විසමනිසජ්ජාය උප්පන්නකිලමථො විසමාසනුපතාපො. **උපචාරෙ වාති**ආදි පක්ඛන්තරදස්සනං එකාවජ්ජනූපචාරෙපි වාති අත්ථො. **පීතිඵරණෙනාති** ඉමිනා අප්පනාවීථියා විය එකවීථියම්පි කාමාවචරපීතියා ඵරණමත්තස්ස අභාවං දස්සෙති. දොමනස්සින්ද්‍රියස්ස අස්ස සියා උප්පත්තීති සම්බන්ධො. **එතන්ති** දොමනස්සින්ද්‍රියං උප්පජ්ජතීති සම්බන්ධො. **විතක්කවිචාරප්පච්චයෙපීති පි**-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො. සො ''පහීනස්සා''ති හෙට්ඨා වුත්තපදානන්තරං යොජෙතබ්බො ''පහීනස්සාපි දොමනස්සින්ද්‍රියස්සා''ති. **විතක්කවිචාරභාවෙති** එත්ථ ''උප්පජ්ජති දොමනස්සින්ද්‍රිය''න්ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භුම්මං, විතක්කවිචාරභාවහෙතූති අත්ථො. **විතක්කවිචාරාති** එත්ථ **ඉති**-සද්දො තස්මාති එතස්මිං අත්ථෙ දට්ඨබ්බො, තෙන යස්මා එතං දොමනස්සින්ද්‍රියං විතක්කවිචාරපච්චයෙ…පෙ…. නෙව උප්පජ්ජති, යත්ථ පන උප්පජ්ජති, තත්ථ විතක්කවිචාරභාවෙයෙව උප්පජ්ජති. යස්මා ච අප්පහීනායෙව දුතියජ්ඣානූපචාරෙ විතක්කවිචාරා, තස්මා තත්ථස්ස සියා උප්පත්තීති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

තත්ථාති දුතියජ්ඣානූපචාරෙ. **අස්සාති** දොමනස්සින්ද්‍රියස්ස. **සියා උප්පත්තීති** ඉදඤ්ච පච්චයමත්තදස්සනෙන සම්භාවනමත්තතො වුත්තං. දොමනස්සුප්පත්තිසම්භාවනාපි හි උපචාරක්ඛණෙයෙව කාතුං යුත්තා, විතක්කවිචාරරහිතෙ පන දුතියජ්ඣානක්ඛණෙ තදුප්පත්තිසම්භාවනාපි න යුත්තා කාතුන්ති. ඉතරථා කුසලචිත්තක්ඛණෙ අකුසලදොමනස්සුප්පත්තියා අසම්භවතො ''තත්ථස්ස සියා උප්පත්තී''ති න වත්තබ්බං සියා. සම්පත්ථෙ වා එතං භුම්මං, උපචාරජ්ඣානානන්තරවීථීසූති අත්ථො. **දුතියජ්ඣානෙති** එත්ථාපි අනන්තරවීථීසුපි න ත්වෙව උප්පජ්ජතීති අත්ථො, එවං උපරි සුඛින්ද්‍රියෙපි. සොමනස්සින්ද්‍රියස්ස උප්පත්තීති සම්බන්ධො. **පහීනාති වුත්තාති** ඉදං ''පඤ්චන්නං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පරික්ඛයා''ති වුත්තත්තා වුත්තං. **දුක්ඛාභාවෙනාති** දුක්ඛතාභාවෙන. එවං **සුඛාභාවෙනාති** එත්ථාපි. **එතෙනාති** දුක්ඛසුඛපටික්ඛෙපවචනෙන. **ඉට්ඨානිට්ඨවිපරීතානුභවනලක්ඛණාති** අතිඉට්ඨඅතිඅනිට්ඨානං විපරීතස්ස මජ්ඣත්තාරම්මණස්ස අනුභවනලක්ඛණා, මජ්ඣත්තාරම්මණම්පි හි ඉට්ඨානිට්ඨෙසු එව පවිට්ඨං තබ්බිනිමුත්තස්ස අභාවා.

ඣානචතුක්කකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

පුබ්බෙනිවාසකථාවණ්ණනා

12. අරූපජ්ඣානානම්පි අඞ්ගසමතාය චතුත්ථජ්ඣානෙ සඞ්ගහොති ආහ **කෙසඤ්චි අභිඤ්ඤාපාදකානී**තිආදි, තෙනෙව වක්ඛති ''අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා''තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.12). තෙසු ච චතුත්ථජ්ඣානමෙව අභිඤ්ඤාපාදකං නිරොධපාදකං හොති, න ඉතරානි. දූරකාරණතං පන සන්ධාය ''චත්තාරි ඣානානී''ති තෙසම්පි එකතො ගහණං කතන්ති දට්ඨබ්බං. **චිත්තෙකග්ගතත්ථානීති** ඉදං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ **ඛීණාසවානන්**තිආදි. **සබ්බකිච්චසාධකන්ති** දිබ්බවිහාරාදිසබ්බබුද්ධකිච්චසාධකං. **සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණදායකන්ති** ඉමිනා යථාවුත්තං විපස්සනාපාදකත්තාදිසබ්බං සම්පිණ්ඩෙති. ඉදඤ්හි ඣානං භගවතො සබ්බබුද්ධගුණදායකස්ස මග්ගඤාණස්ස පදට්ඨානත්තා එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **යථයිදන්ති** යථා ඉදං. **අභිනීහාරක්ඛමන්ති** ඉද්ධිවිධාදිඅත්ථං තදභිමුඛං නීහරණයොග්ගං.

ඣානප්පටිලාභපච්චයානන්ති ඣානප්පටිලාභහෙතුකානං ඣානප්පටිලාභං නිස්සාය උප්පජ්ජනකානං. **පාපකානන්ති** ලාමකානං. **ඉච්ඡාවචරානන්ති** ඉච්ඡාය වසෙන ඔතිණ්ණානං නීවරණභාවං තදෙකට්ඨතඤ්ච අප්පත්තානං අත්තුක්කංසනාදිවසප්පවත්තානං අහො වත මමෙව සත්ථා පටිපුච්ඡිත්වා භික්ඛූනං එවරූපං ධම්මං

දෙසෙය්‍යාතිආදිනයප්පවත්තානං මානාදීනං. පොත්ථකෙසු පන ‘‘ඣානප්පටිලාභපච්චනීකාන’’න්තිපි පාඨං ලිඛන්ති, සො පමාදපාඨොති ගහෙතබ්බො ‘‘ඣානප්පටිලාභපච්චනීකානං නීවරණානං අභාවස්ස නීවරණදූරීභාවෙන පරිසුද්ධො’’ති එවං පුබ්බෙ පරිසුද්ධපදෙයෙව වුත්තත්තා. **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. 1.12) පන ‘‘ඉච්ඡාවචරානන්ති ඉච්ඡාය අවචරානං ඉච්ඡාවසෙන ඔතිණ්ණානං පවත්තානං නානප්පකාරානං කොපඅප්පච්චයානන්ති අත්ථොති අයම්පි පාඨො අයුත්තො එවාති ගහෙතබ්බං. තතො එව ච **විසුද්ධිමග්ගෙ** අයං පාඨො සබ්බෙන සබ්බං න දස්සිතො’’ති වුත්තං. තත්ථ ච නානප්පකාරානං කොපඅප්පච්චයානන්ති එවං නීවරණභාවප්පත්තදොසානං පරාමට්ඨත්තා අයං පාඨො පටික්ඛිත්තොති වෙදිතබ්බො.

අභිජ්ඣාදීනන්ති එත්ථ අභිජ්ඣා-සද්දෙන ච අනීවරණසභාවස්සෙව ලොභස්ස මානාදීනඤ්ච ගහණං ඣානප්පටිලාභපච්චයානන්ති අනුවත්තමානත්තා. **උභයම්පී**ති අනඞ්ගණත්තං විගතූපක්කිලෙසත්තඤ්චාති එතං උභයම්පි යථාක්කමං **අනඞ්ගණසුත්තවත්ථසුත්**තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං. තෙසු ච සුත්තෙසු කිඤ්චාපි නීවරණසභාවප්පත්තා ථූලදොසාපි වුත්තා, තථාපි අධිගතවතඋත්ථජ්ඣානස්ස වසෙන වුත්තත්තා ඉධ සුඛුමා එව තෙ ගහිතා. අඞ්ගණූපක්කිලෙසසාමඤ්ඤෙන පනෙත්ථ සුත්තානං අපදිසනං. තථා හි ‘‘සුත්තානුසාරෙනා’’ති වුත්තං, න පන සුත්තවසෙනාති.

පුබ්බෙනිවාසානුස්සතියං ඤාණං පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණන්ති නිබ්බචනං දස්සෙන්තො ආහ **පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිම්හී**තිආදි. ඉදානි පුබ්බෙනිවාසං පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිං තත්ථ ඤාණඤ්ච විභාගතො දස්සෙතුං **තත්ථා**තිආදි වුත්තං. **පුබ්බ**-සද්දො අතීතභවවිසයො, **නිවාස**-සද්දො ච කම්මසාධනොති ආහ ‘‘පුබ්බෙ අතීතජාතීසු නිවුත්ථක්ඛන්ධා’’ති. නිවුත්ථතා චෙත්ථ සකසන්තානෙ පවත්තතා, තෙනාහ **අනුභූතා**තිආදි. ඉදානි සපරසන්තානසාධනවසෙන නිවාස-සද්දස්ස අත්ථං දස්සෙතුං ‘‘නිවුත්ථධම්මා වා නිවුත්ථා’’ති වත්වා තං විවරිතුං **ගොචරනිවාසෙනා**තිආදි වුත්තං. ගොචරභූතාපි හි ධම්මා ඤාණෙන නිවුත්ථා නාම හොන්ති, තෙ පන සපරවිඤ්ඤාණගොචරතාය දුවිධාති දස්සෙතුං **අත්තනො**තිආදි වුත්තං. පරවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතාපි වා නිවුත්ථාති සම්බන්ධො. ඉධාපි පරිච්ඡින්නාති පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. අනමතග්ගෙපි හි සංසාරෙ අත්තනා අවිඤ්ඤාතපුබ්බානං සත්තානං ඛන්ධා පරෙහෙව කෙහිචි විඤ්ඤාතත්තා පරවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතා නාම වුත්තා, තෙසං අනුස්සරණං පුරිමතො දුක්කරං යෙහි පරෙහි විඤ්ඤාතතාය තෙ පරවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතා නාම ජාතා, තෙසං වත්තමානසන්තානානුසාරෙන විඤ්ඤාතබ්බතො. තෙ ච පරවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතා දුවිධා පරිනිබ්බුතා අපරිනිබ්බුතාති. තෙසු ච පරිනිබ්බුතානුස්සරණං දුක්කරං සබ්බසො සුසමුච්ඡින්නසන්තානත්තා. තං පන සිඛාප්පත්තපරවිඤ්ඤාතං පුබ්බෙනිවාසං දස්සෙතුං ‘‘ඡින්නවටුමකානුස්සරණාදීසූ’’ති වුත්තං. තත්ථ **ඡින්නවටුමකා** අතීතෙ පරිනිබ්බුතා ඛීණාසවා ඡින්නසංසාරමග්ගත්තා . **ආදි**-සද්දෙන අපරිනිබ්බුතානං පරවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතානම්පි සීහොක්කන්තිකවසථන අනුස්සරණං ගහිතං. යාය සතියා පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සා පුබ්බෙනිවාසානුස්සතීති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං.

විහිත-සද්දො විධ-සද්දපරියායොති ආහ ‘‘අනෙකවිධ’’න්ති, භවයොනිආදිවසෙන බහුවිධන්ති අත්ථො. **විහිතන්ති** වා පයුත්තං වණ්ණිතන්ති අත්ථං ගහෙත්වා ‘‘අනෙකෙහි පකාරෙහි විහිත’’න්ති වත්තබ්බෙ මජ්ඣෙපදලොපං කත්වා නිද්දිට්ඨන්ති ආහ ‘‘අනෙකෙහි...පෙ.... සංවණ්ණිත’’න්ති. **පකාරෙහී**ති නාමගොත්තාදිපකාරෙහි. **සංවණ්ණිත**න්ති බුද්ධාදීහි කථිතං. අනු-සද්දො අනන්තරත්ථදීපකොති ආහ ‘‘අභිනින්නාමිතමත්තෙ එවා’’ති, එතෙන ච පරිකම්මස්ස ආරද්ධතං දස්සෙති. **පූරිතපාරමීනඤ්හී**තිආදිනා පරිකම්මං විනාපි සිද්ධිං දස්සෙති.

ආරද්ධප්පකාරදස්සනත්ථෙති අනුස්සරිතුං ආරද්ධානං පුබ්බෙ නිවුත්ථක්ඛන්ධානං දස්සනත්ථෙ. ජායතීති ජාති, භවො. සො එකකම්මමූලකො ආදානනික්ඛෙපපරිච්ඡින්නො ඛන්ධප්පබන්ධො ඉධ ‘‘ජාතී’’ති අධිප්පෙතොති ආහ **එකම්පී**තිආදි. **කප්පො**ති අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පො, සො පන අත්ථතො කාලො තථාපවත්තධම්මමුපාදාය පඤ්ඤත්තො, තෙසං වසෙනස්ස පරිහානි ච වඩ්ඪී ච වෙදිතබ්බා. සංවට්ටො සංවට්ටනං විනාසො අස්ස අත්ථීති සංවට්ටො, අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පො. සංවට්ටෙන විනාසෙන සහ තිට්ඨති සීලෙනාති **සංවට්ටට්ඨායී**. එවං **විවට්ටො**තිආදීසුපි. තත්ථ විවට්ටනං විවට්ටො, උප්පත්ති, වඩ්ඪී වා. තෙජෙන විනාසො **තෙජොසංවට්ටො. විත්ථාරතො පනා**ති පුථුලතො පන සංවට්ටසීමාභෙදො නත්ථි, තෙනාහ ‘‘සදාපී’’ති. එකනගරියා විය අස්ස ජාතක්ඛණෙ විකාරාපජ්ජනතො ජාතික්ඛෙත්තවොහාරොති දස්සෙතුං ‘‘පටිසන්ධිආදීසු කම්පතී’’ති වුත්තං. **ආනුභාවො පවත්තතී**ති තදන්තොගධානං සබ්බෙසං සත්තානං රොගාදිඋපද්දවො වූපසම්මතීති අධිප්පායො. **යං යාවතා වා පන ආකඞ්ඛෙය්‍යාති වුත්ත**න්ති යං විසයක්ඛෙත්තං සන්ධාය එකස්මිං එව ඛණෙ සබ්බත්ථ සරෙන අභිවිඤ්ඤාපනං, අත්තනො රූපකායදස්සනඤ්ච පටිජානන්තෙන භගවතා ‘‘යාවතා වා පන ආකඞ්ඛෙය්‍යා’’ති වුත්තං.

එතෙසූති නිද්ධාරණෙ භුම්මං. **පවත්තඵලභොජනො**ති සයංපතිතඵලාහාරො, ඉදඤ්ච තාපසකාලං සන්ධාය වුත්තං. **ඉධූපපත්තියා**ති ඉධ චරිමභවෙ උපපත්තියා. **එකගොත්තො**ති තුසිතගොත්තෙන එකගොත්තො. **ඉතරෙ**ති වණ්ණාදයො. **තිත්ථියා**ති කම්මඵලවාදිනො. **අභිනීහාරො**ති අභිනීහාරොපලක්ඛිතො පුඤ්ඤඤාණසම්භරණකාලො වුත්තො. **චුතිපටිසන්ධිවසෙනා**ති අත්තනො පරස්ස වා තස්මිං තස්මිං අත්තභාවෙ චුතිං දිස්වා අන්තරා කිඤ්චි අනාමසිත්වා පටිසන්ධියා එව ගහණවසෙන එවං ජානනං ඉච්ඡිතප්පදෙසොක්කමනන්ති ආහ **තෙසඤ්හී**තිආදි. **උභයථාපී**ති ඛන්ධපටිපාටියාපි චුතිපටිසන්ධිවසෙනපි. **සීහොක්කන්තවසෙනපී**ති සීහනිපාතවසෙනපි. කිලෙසානං ආතාපනපරිතාපනට්ඨෙන වීරියං ආතාපොති ආහ ‘‘වීරියාතාපෙනා’’ති.

දිබ්බචක්ඛුඤාණකථාවණ්ණනා

13. දිවි භවත්තා දිබ්බන්ති දෙවානං පසාදචක්ඛු වුච්චතීති ආහ ‘‘දිබ්බසදිසත්තා’’ති. **දූරෙපීති පි**-සද්දෙන සුඛුමස්සාපි ආරම්මණස්ස ගහණං. වීරියාරම්භවසෙන ඉජ්ඣනතො සබ්බාපි භාවනා, පධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො වා ඉද්ධිපාදභාවනාවිසෙසතො වීරියභාවනාති ආහ ‘‘වීරියභාවනාබලනිබ්බත්ත’’න්ති. **දිබ්බවිහාරවසෙනාති** කසිණාදිජ්ඣානවතුඋක්කවසෙන. ඉමිනා දූරකාරණත්ථෙ අස්ස දිබ්බභාවමාහ. **දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තාති** ඉමිනා ආසන්නකාරණභූතපාදකජ්ඣානතො නිබ්බත්තන්ති දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තාති ඉමස්ස දිබ්බවිහාරපඅයාපන්නං අත්තනා සම්පයුත්තං රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානං නිස්සයපච්චයභූතං නිස්සාය දිබ්බචක්ඛුඤාණස්ස පවත්තත්තාතිපි අත්ථො. දිවුධාතුස්ස ජුතිගතියොගං සන්ධාය **ආලොකපඅග්ගහෙනාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **ආලොකපරිග්ගහෙනාති** කසිණාලොකපරිග්ගහවසෙන. **දස්සනට්ඨෙනාති** රූපදස්සනභාවෙන, ඉමිනා ‘‘චක්ඛති රූපං විභාවෙතී’’ති නිබ්බචනතො චක්ඛුත්තං දස්සෙති. **චක්ඛුකිච්චකරණෙනාති** ඉදං චක්ඛුමිව චක්ඛූති උපමාය සදිසනිමිත්තදස්සනං, සමවිසමාදිදස්සනසඞ්ඛාතස්ස චක්ඛුකිච්චස්ස කරණතොති අත්ථො.

යථාහාති උපක්කිලෙසසුත්තප්පදෙසං (ම. නි. 3.242) නිදස්සෙති. තත්ථ **විචිකිච්ඡා**තිආදීසු භගවතො බොධිමූලෙ අනභිසම්බුද්ධස්සෙව දිබ්බචක්ඛුනා නානාවිධානි රූපානි පස්සන්තස්ස ‘‘ඉදං නු ඛො කිං, ඉදං නු ඛො කි’’න්ති විචිකිච්ඡා උප්පන්නා, තතො පන විචිකිච්ඡානිවත්තනත්ථං තානි රූපානි **අමනසිකරොතො** අමනසිකරොන්තස්ස ථිනමිද්ධං උප්පන්නං, තතො නිවත්තනත්ථං පුන සබ්බරූපානි මනසිකරොතො රක්ඛසාදීසු ඡම්භිතත්තං උප්පන්නං, ‘‘කිමෙත්ථ භායිතබ්බ’’න්ති භයවිනොදනවසෙන මනසිකරොතො අත්තනො මනසිකාරකොසල්ලං පටිච්ච උප්පිලසඞ්ඛාතා සමාධිදූසිකා ගෙහසිතපීති උප්පන්නා, තන්නිසෙධාය මනසිකාරවීරියං සිථිලං කරොන්තස්ස කායාලසියසඞ්ඛාතං දුට්ඨුල්ලං, තන්නිසෙධාය පුන වීරියං පග්ගණ්හතො අච්චාරද්ධවීරියං, පුන තන්නිසෙධාය වීරියං සිථිලයතො අතිලීනවීරියං උප්පන්නං, තන්නිසෙධෙත්වා දිබ්බරූපානි පස්සතො අභිජප්පාසඞ්ඛාතා තණ්හා උප්පන්නා, තන්නිසෙධාය හීනාදිනානාරූපානි මනසිකරොතො නානාරම්මණවික්ඛෙපසඞ්ඛාතා නානත්තසඤ්ඤා උප්පන්නා. පුන තං විහාය එකමෙව මනසිකරොතො අතිනිජ්ඣායිතත්තං රූපානං අතිවිය චින්තනං උප්පන්නං. **ඔභාසන්ති** පරිකම්මසමුට්ඨිතං ඔභාසං . **න ච රූපානි පස්සාමීති** ‘‘පරිකම්මොභාසමනසිකාරපසුතතාය දිබ්බචක්ඛුනා රූපානි න පස්සාමී’’ති එවං උප්පත්තික්කමසහිතො අත්ථො වෙදිතබ්බො, මනුස්සානං ඉදන්ති මානුසකං මානුසකචක්ඛුගොචරං ථූලරූපං වුච්චති. තදෙව මනුස්සානං දස්සනූපචාරත්තා මනුස්සූපචාරොති ආහ ‘‘මනුස්සූපචාරං අතික්කමිත්වා’’ති. **රූපදස්සනෙනාති** දූරසුඛුමාදිරූපදස්සනෙන.

යස්මා නියමෙන පුරෙජාතට්ඨිතරූපාරම්මණං දිබ්බචක්ඛුඤාණං ආවජ්ජනපරිකම්මෙහි විනා න උප්පජ්ජති, න ච උප්පජ්ජමානං භිජ්ජමානං රූපමස්ස ආරම්මණං හොති දුබ්බලත්තා, චුතිචිත්තඤ්ච කම්මජරූපස්ස භඞ්ගක්ඛණෙ එව උප්පජ්ජති, පටිසන්ධිචිත්තඤ්ච උපපත්තික්ඛණෙ, තස්මා ආහ **චුතික්ඛණෙති**ආදි. රූපදස්සනමෙවෙත්ථ සත්තදස්සනන්ති **චවමානෙති**ආදිනා පුග්ගලාධිට්ඨානෙන වුත්තං. **අභිරූපෙ විරූපෙතිපීති** ඉදං වණ්ණ-සද්දස්ස සණ්ඨානවාචකතං සන්ධාය වුත්තං මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වාතිආදීසු (සං. නි. 1.138) විය. සුන්දරං ගතිං ගතා සුගතාති ආහ ‘‘සුගතිගතෙ’’ති. **ඉමිනා පන පදෙනාති** යථාකම්මූපගෙති ඉමිනා පදෙන.

නෙරයිකානං අග්ගිජාලසත්ථනිපාතාදීහි විභින්නසරීරවණ්ණං දිස්වා තදනන්තරෙහි කාමාවචරජවනෙහෙව ඤාතං තෙසං දුක්ඛානුභවනම්පි දස්සනඵලායත්තතාය ‘‘දිබ්බචක්ඛුකිච්චමෙවා’’ති වුත්තං. **එවං මනසිකරොතීති** තෙසං කම්මස්ස ඤාතුකාමතාවසෙන පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය පරිකම්මවසෙන කින්නු ඛොතිආදිනා මනසිකරොති. අථස්ස තං කම්මං ආරම්මණං කත්වා ආවජ්ජනපරිකම්මාදීනං උපරි උප්පන්නෙන රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානෙන සම්පයුත්තං යං ඤාණං උප්පජ්ජති, ඉදං යථාකම්මූපගඤාණං නාමාති යොජනා. දෙවානං දස්සනෙපි එසෙව නයො. **විසුං පරිකම්මන්ති** පුබ්බෙනිවාසාදීනං විය දිබ්බචක්ඛුඤාණපරිකම්මං විනා විසුං පරිකම්මං නත්ථි. කෙචි පනෙත්ථ ‘‘පාදකජ්ඣානසමාපජ්ජනපරිකම්මෙහි කිච්චං නත්ථි, කින්නු ඛො කම්මන්තිආදිමනසිකාරානන්තරමෙව කම්මං. කම්මසීසෙන තංසම්පයුත්තෙ ච ධම්මෙ ආරම්මණං කත්වා අප්පනාවීථි උප්පජ්ජති. එවමනාගතංසඤාණෙපි, තෙනෙව විසුං පරිකම්මං නාම නත්ථි…පෙ…. දිබ්බචක්ඛුනා සහෙව ඉජ්ඣන්තීති වුත්ත’’න්ති වදන්ති. තං න ගහෙතබ්බං වසීභූතානම්පි අභිඤ්ඤානං පාදකජ්ඣානාදිපරිකම්මං විනා අනුප්පත්තිතො. පාදකජ්ඣානාදිමත්තෙන ච විසුං පරිකම්මං නාම න හොතීති දිබ්බචක්ඛුනාව එතානි ඤාණානි සිද්ධානීති ගහෙතබ්බං. **එවං අනාගතංසඤාණස්සාපීති** දිබ්බචක්ඛුනා දිට්ඨස්ස සත්තස්ස අනාගතෙ පවත්තිං ඤාතුකාමතාය පාදකජ්ඣානාදීනමනන්තරං ඤාණබලානුරූපං අනාගතෙසු අනෙකකප්පෙසු උප්පජ්ජනාරහෙ පුබ්බෙ අත්තභාවපරියාපන්නෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ තප්පටිබද්ධෙ තදාරම්මණෙ ච සබ්බෙ ලොකියලොකුත්තරධම්මෙ සම්මුතිඤ්ච එකක්ඛණෙ ආලම්බිත්වා උප්පජ්ජනකස්ස චතුත්ථජ්ඣානසම්පයුත්තස්ස අනාගතංසඤආණස්සාපි විසුං පරිකම්මං නාම නත්ථීති යොජනා.

කෙචි පනෙත්ථ ‘‘පුබ්බෙනිවාසානුස්සතියං විය නාමගොත්තාදිගහණම්පි අත්ථෙව, තඤ්ච න අභිඤ්ඤාක්ඛණෙ, අථ ඛො තදනන්තරෙසු කාමාවචරජවනක්ඛණෙසු එව හොති නාමපරිකප්පකාලෙ ඉතරපරිකප්පාසම්භවා කම්මෙනුප්පත්තියඤ්ච පරියන්තාභාවා. සබ්බපරිකම්මනිමිත්තෙසු පන ධම්මෙසු අත්ථෙසුපි එකක්ඛණෙ අභිඤ්ඤාය දිට්ඨෙසු යථාරුචිවසෙන පච්ඡා එවංනාමොතිආදිනා කාමාවචරචිත්තෙන විකප්පො උප්පජ්ජති චක්ඛුනා දිට්ඨෙසු බහුසු

රූපෙසු ථම්භකුම්භාදිවිකප්පො විය. යඤ්ච තත්ථ අවිකප්පිතං, තම්පි විකප්පනාරහන්ති සබ්බං නාමගොත්තාදිතො විකප්පිතමෙව හොති. යථා චෙත්ථ, එවං පුබ්බෙනිවාසානුස්සතියම්පි පරිකප්පාරහතම්පි සන්ධාය **පාළියං** එවංනාමොතිආදිනා අපදෙසසහිතමෙව වුත්ත''න්ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ''නාමගොත්තාදිකං සබ්බම්පි එකක්ඛණෙ පඤ්ඤායති, අභිරුචිතං පන වචසා වොහරන්තී''ති වදන්ති, තෙපි අත්ථතො පුරිමෙහි සදිසා එව, පුබ්බෙ දිට්ඨස්ස පුන වොහාරකාලෙපි පරිකප්පෙතබ්බතො පරිකප්පාරහධම්මදස්සනමෙව තෙහිපි අත්ථතො උපගතං. එකෙ පන ''සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදින්තිආදිවචනතො කමෙනෙව අතීතානාගතධම්මජානනෙන නාමගොත්තාදීහි සද්ධිං ගහණං සුකර''න්ති වදන්ති, තං අයුත්තමෙව බුද්ධානම්පි සබ්බං ඤාතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය සබ්බඤ්ඤුතාහානිප්පසඞ්ගතො. **පාළියං** ඉමෙ වත භොන්තොතිආදි යථාකම්මුපගඤාණස්ස පවත්තිආකාරදස්සනං. කායවාචාදි චෙත්ථ කායවචීවිඤ්ඤත්තියො.

භාරියන්ති ආනන්තරියසදිසත්තා වුත්තං. ඛමාපනෙ හි අසති ආනන්තරියමෙව. **තස්සාති** භාරියසභාවස්ස උපවාදස්ස. **මහල්ලකොති** කෙවලං වයසාව මහල්ලකො, න ඤාණෙන, ''නායං කිඤ්චි ලොකවොහාරමත්තම්පි ජානාති, පරිසදූසකො එව අම්හාකං ලජ්ජිතබ්බස්ස කරණතො''ති අධිප්පායෙන හීළෙත්වා වුත්තත්තා ගුණපරිධංසනෙන උපවදතීති වෙදිතබ්බං. **ආවුසොති**ආදිනා ථෙරො උපරිමග්ගුප්පත්තිමස්ස ආකඞ්ඛන්තො කරුණාය අත්තානමාවිකාසි. **පාකතිකං අහොසීති** මග්ගාවරණං නාහොසීති අධිප්පායො. **අත්තනා වුඩ්ඪතරොති** සයම්පි වුඩ්ඪො. එත්ථාපි ''උක්කුටිකං නිසීදිත්වා''ති **විසුද්ධිමග්ගෙ** වුත්තං. අනාගාමී අරහා ච ආයතිං සංවරත්ථාය න ඛමෙය්‍යුං, සෙසා දොසෙනපීති ආහ ''සචෙ සො න ඛමතී''ති.

යෙ ච...පෙ.... සමාදපෙන්ති, තෙපි මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානාති යොජෙතබ්බං. **සීලසම්පන්නොති**ආදීසු නිප්පරියායතො අග්ගමග්ගට්ඨො අධිප්පෙතො තස්සෙව අඤ්ඤාරාධනා නියමතො, සෙසාපි වා පච්ඡිමභවිකා සීලාදීසු ඨිතා තෙසම්පි අඤ්ඤුප්පත්තිනියමතො. **අඤ්ඤන්ති** අරහත්තඵලං. **එවං සම්පදන්ති** එවං නිබ්බත්තිකං. යථා තං අවිරජ්ඣනකනිබ්බත්තිකං, එවමිදම්පි එතස්ස නිරයෙ නිබ්බත්තනන්ති අත්ථො. යං සන්ධාය ''එවංසම්පදමිද''න්ති නිද්දිට්ඨං, තං දස්සෙතුං **තං වාචන්ති**ආදි වුත්තං. **තං වාචන්ති** අරියූපවාදං. **චිත්තන්ති** අරියූපවාදකචිත්තං. **දිට්ඨින්ති** අරියූපවාදෙ දොසාභාවදස්සනදිට්ඨිං. ''සබ්බමෙතං පජහිස්සාමී''ති චිත්තෙන අච්චයං දෙසෙත්වා ඛමාපනවසෙන අප්පහාය අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා. **යථාභතං නික්ඛිත්තො එවං නිරයෙති** යථා නිරයපාලෙහි ආහරිත්වා නිරයෙ ඨපිතො, එවං නිරයෙ ඨපිතො එව, අරියූපවාදෙනෙවස්ස ඉදං නියමෙන නිරයෙ නිබ්බත්තනං යථා මග්ගෙන ඵලං සම්පජ්ජති, එවං සම්පජ්ජනකන්ති අධිප්පායො.

මිච්ඡාදිට්ඨි සබ්බපාපමූලත්තා පරමා පධානා යෙසං වජ්ජානං තානි මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානි වජ්ජානි, සබ්බවජ්ජෙහි මිච්ඡාදිට්ඨියෙව පරමං වජ්ජන්ති අත්ථො. අවීතරාගස්ස මරණතො පරං නාම භවන්තරූපාදානමෙවාති ආහ ''පරං මරණාති තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තක්ඛන්ධග්ගහණෙ''ති. යෙන තිට්ඨති, තස්ස උපච්ඡෙදෙනෙව කායො භිජ්ජතීති ආහ ''කායස්ස භෙදාති ජීවිතින්ද්‍රියස්සුපච්ඡෙදා''ති. එති එතස්මා සුඛන්ති අයො, පුඤ්ඤං. **ආයස්සාති** ආගමනස්ස, හෙතුස්ස වා. අයති ඉට්ඨාරම්මණාදීහි පවත්තතීති ආයො, අස්සාදො. **අසුරසදිසන්ති** පෙතාසුරසදිසං.

ආසවක්ඛයඤාණකථාවණ්ණනා

14. **සරසලක්ඛණපටිවෙධෙනාති** සභාවසඞ්ඛාතස්ස ලක්ඛණස්ස අසම්මොහතො පටිවිජ්ඣනෙන. **නිබ්බත්තිකන්ති** නිප්ඵාදනං. **යං ඨානං පත්වාති** යං නිබ්බානං මග්ගස්ස ආරම්මණපච්චයට්ඨෙන ඨානං කාරණභූතං ආගම්ම. **අප්පවත්තින්ති** අප්පවත්තිහෙතුං. **කිලෙසවසෙනාති** යෙසං ආසවානං ඛෙපනෙන ඉදං ඤාණං ආසවක්ඛයඤාණං ජාතං, තෙසං කිලෙසානං වසෙන, තෙසං ආසවානං වසෙන සබ්බකිලෙසානං සඞ්ගහණතො **පරියායතො** පකාරන්තරතොති අත්ථො. **පාළියං** අතීතකාලවසෙන ''අබ්භඤ්ඤාසි''න්ති වත්වාපි අභිසමයකාලෙ තස්ස තස්ස ජානනස්ස පච්චුප්පන්නතං උපාදාය ''එවං ජානතො එවං පස්සතො''ති වත්තමානකාලෙන නිද්දෙසො කතො. කාමාසවාදීනං විමුච්චනෙනෙව තදවිනාභාවතො දිට්ඨාසවස්සාපි විමුත්ති වෙදිතබ්බා.

''ඛීණා ජාතී''ති ජානනං කිලෙසක්ඛයපච්චවෙක්ඛණවසෙන, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියන්තිආදිජානනං මග්ගඵලනිබ්බානපච්චවෙක්ඛණවසෙන හොතීති ආහ ''ඛීණා ජාතීතිආදීහි තස්ස භූමි''න්ති. තත්ථ **භූමින්ති** විසයං, තීසු කාලෙසුපි ජාතික්ඛයං පති උජුකමෙව වායාමාසම්භවෙපි තං පති වායාමකරණස්ස සාත්ථකතං, තස්ස අනාගතක්ඛන්ධානුප්පත්තිඵලතඤ්ච දස්සෙතුං **යා පනාති**ආදි වුත්තං. **යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තාති**ආදිනා හි මග්ගෙනාවිහතකිලෙසෙහෙව ආයතිං ඛන්ධානං ජාති හෙස්සති, තෙසඤ්ච කිලෙසානං මග්ගෙන විනාසෙ සති ඛන්ධා න ජායිස්සන්ති, කිලෙසානඤ්ච තෙකාලිකතාය ජාතියං වුත්තනයෙන කෙනචි පච්චයෙන විනාසයොගෙපි චිත්තසන්තානෙ කිලෙසවිරුද්ධඅරියමග්ගක්ඛණුප්පාදනමෙව තබ්බිනාසො විරුද්ධපච්චයොපනිපාතෙන ආයතිං අනුප්පජ්ජනතො බීජසන්තානෙ අග්ගික්ඛන්ධොපනිපාතෙන ආයතිං බීජත්තානුප්පත්ති විය, ඉති මග්ගක්ඛණුප්පත්තිසඞ්ඛාතකිලෙසාභාවෙන කිලෙසඵලානං ඛන්ධානං ආයතිං අනුප්පත්තියෙව ජාතික්ඛයොති අයමත්ථො විභාවීයති, තෙනාහ ''මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛීණා''ති. එත්ථ චායමත්ථො කිලෙසාභාවසඞ්ඛාතස්ස මග්ගස්ස භාවිතත්තා උප්පාදිතත්තා පච්චයාභාවෙන අනුප්පජ්ජන්තී ඛන්ධානං ජාති තෙන ආයතිං අනුප්පජ්ජනසඞ්ඛාතෙන අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන වොහාරතො ඛීණා මෙ ජාතීති. න හි සඞ්ඛතධම්මානං

පච්චයන්තරෙන විනාසො සම්භවති, සම්භවෙ ච තස්ස පච්චයන්තරතාදිප්පසඞ්ගතො. තබ්බිරුද්ධක්ඛණුප්පාදනමෙව තබ්බිනාසුප්පාදනං. **තන්ති** බීජජාතිං අබ්භඤ්ඤාසින්ති සම්බන්ධො. **ඉත්ථත්තායාති** ඉමෙ පකාරා ඉත්ථං, තබ්භාවො ඉත්ථත්තං, තදත්ථාය. **දස්සෙන්තොති** නිගමනවසෙන දස්සෙන්තොති.

විජ්ජාත්තයකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

උපාසකත්තපටිවෙදනාකථාවණ්ණනා

15. **අඤ්ඤාණන්ති** ධි-සද්දයොගෙන සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං. **පාදානීති** පාදෙ. **යසසාති** පරිවාරෙන. **කොතූහලච්ඡරෙති** කොතූහලෙ අච්ඡරෙ ච. **අයන්ති** අභික්කන්ත-සද්දො. නයිදං ආමෙඩිතවසෙන ද්වික්ඛත්තුං, අථ ඛො අත්ථද්වයවසෙනාති දස්සෙන්තො **අථ වා**තිආදිමාහ. අවිසෙසෙන අත්ථසාමඤ්ඤෙන නිප්ඵන්නො අභික්කන්තන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො, දෙසනාපසාදාදිවිසෙසාපෙක්ඛායපි තථෙව තිට්ඨති පුබ්බෙ නිප්ඵන්නත්තාති ආහ ‘‘අභික්කන්තං…පෙ…. පසාදො’’ති. **අධොමුඛඨපිතං** කෙනචි. **හෙට්ඨාමුඛජාතං** සයමෙව. **පරියායෙහීති** පකාරෙහි, අරසරූපත්තාදිපටිපාදකකාරණෙහි වා.

ගමුධාතුස්ස ද්විකම්මකත්තාභාවා ගොතමං සරණන්ති ඉදං පදද්වයම්පි න උපයොගවචනං. අපි ච ඛො පුරිමමෙව, පච්ඡිමං පන පච්චත්තවචනන්ති දස්සෙතුං ‘‘ගොතමං සරණන්ති ගච්ඡාමී’’ති වුත්තං. තෙන ච ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති දස්සෙති. **අසස්සාති** අසතො පාපතො. **තාතාති** හි පදං අපෙක්ඛිත්වා නිස්සක්කස්සෙව යුත්තත්තා. **අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙති** පදද්වයෙනාපි ඵලට්ඨා එව දස්සිතා, න මග්ගට්ඨාති දස්සෙන්තො ‘‘යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ චා’’ති ආහ. **විත්ථාරොති** ඉමිනා ‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, ධම්මා සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා, විරාගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී’’ති (ඉතිවු. 90; අ. නි. 4.34) වුත්තපදං සඞ්ගණ්හාති. **අනෙජන්ති** නිත්තණ්හං. **අප්පටිකූලන්ති** අවිරොධත්ථදීපනතො අවිරුද්ධසුචිං පණීතං වා. වාචාය පගුණීකත්තබ්බතො, පකට්ඨෙහි සද්දත්ථගුණෙහි යොගතො වා **පගුණං. සංඛතොති** සටිතො සමෙතො . **යත්ථාති** යෙසු පුරිසයුගෙසූති සම්බන්ධො. **අට්ඨ ච පුග්ගලධම්මදසා තෙති** තෙ අට්ඨ පුග්ගලා අරියධම්මස්ස දිට්ඨත්තා ධම්මදසා.

සරණන්තිආදීසු අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – හයහිංසනාදිඅත්ථෙන රතනත්තයං **සරණං** නාම, තදෙව මෙ රතනත්තයං තාණං ලෙණං පරායණන්ති බුද්ධසුබුද්ධතාදිගුණවසෙන තප්පරායණතාකාරප්පවත්තො චිත්තුප්පාදො **සරණගමනං** නාම. යථාවුත්තෙන ඉමිනා චිත්තුප්පාදෙන සමන්නාගතො **සරණං ගච්ඡති** නාම. එතස්ස ච සරණගමනස්ස ලොකියලොකුත්තරවසෙන දුවිධො පභෙදො. තත්ථ ලොකුත්තරං සරණගමනුපක්කිලෙසසමුච්ඡෙදෙන මග්ගක්ඛණෙයෙව සිජ්ඣති. ලොකියසරණගමනං චතුධා පවත්තති අහං අත්තානං බුද්ධස්ස පරිච්චජාමීතිආදිනා අත්තනියාාතනෙන, යථාවුත්තතප්පරායණතාය, සිස්සභාවූපගමනෙන, පණිපාතෙන චාති. සබ්බත්ථාපි චෙත්ථ සෙට්ඨදක්ඛිණෙය්‍යභාවවසෙනෙව සරණගමනං හොති, න ඤාතිභයාචරියාදිවසෙනාති වෙදිතබ්බං. එවං ඤාතිආදිවසෙන තිත්ථියං වන්දතො සරණං න භිජ්ජති, දක්ඛිණෙය්‍යභාවෙන අඤ්ඤං වන්දතො සරණං භිජ්ජති. ලොකියස්ස සරණගමනස්ස නිබ්බානප්පත්තිනියමං සදිසඵලං සරණගතස්ස අනාගතෙ නිබ්බානප්පත්තිනියමතො. සබ්බලොකියසම්පත්තිසමධිගමො පන අපායදුක්ඛාදිසමතික්කමො ච ආනිසංසඵලං. තීසු වත්ථූසු චස්ස සංසයමිච්ඡාඤාණාදි සංකිලෙසො. භෙදොපිස්ස සාවජ්ජානවජ්ජවසෙන දුවිධො. තත්ථ පඨමො මිච්ඡාදිට්ඨිපුබ්බකෙහි තිත්ථියපණිපාතාදීහි හොති, සො ච අනිට්ඨඵලත්තා සාවජ්ජො. අනවජ්ජො පන කාලකිරියාය හොති. ලොකුත්තරසරණගමනස්ස සබ්බථා සංකිලෙසො වා භෙදො වා නත්ථීති වෙදිතබ්බං.

කො උපාසකොතිආදි උපාසකත්තසරූපකාරණාදිපුච්ඡා. තත්ථ යො ගහට්ඨො මනුස්සො වා අමනුස්සො වා වුත්තනයෙන තිසරණං ගතො, අයං **උපාසකො**. යො ච සරණගමනාදිකිරියාය රතනත්තයං උපාසනතො ‘‘උපාසකො’’ති වුච්චති. පඤ්ච වෙරමණියො චස්ස **සීලං**. පඤ්චමිච්ඡාවණිජ්ජාදිපාපාජීවං පහාය ධම්මෙන සමෙන ජීවිතකප්පනමස්ස **ආජීවො**. අස්සද්ධියදුස්සීලතාදයො උපාසකත්තස්ස **විපත්ති,** තදභාවො **සම්පත්තීති** වෙදිතබ්බා.

විහාරග්ගෙනාති ඔවරකාදිවසනට්ඨානකොට්ඨාසෙන. **අජ්ජභාවන්ති** අස්මිං අහනි පවත්තං පසාදාදිං. කායවිඤ්ඤත්තිහෙතුකො සරීරාවයවො **කායඞ්ගං**. වචීවිඤ්ඤත්තිහෙතුකං ඔට්ඨජිව්හාදි **වාචඞ්ගං. අචොපෙත්වාති** අචාලෙත්වා. එතෙන ච වචීපවත්තියා පුබ්බභාගෙ ඨානකරණානං චලනපච්චයො වායොධාතුයා විකාරාකාරො විසුං කායවිඤ්ඤත්ති න හොති, තෙන විසුං විඤ්ඤාපෙතබ්බස්ස අධිප්පායස්ස අභාවා වචීවිඤ්ඤත්තියමෙව සඞ්ගය්හති තදුපකාරත්තා. යථා කායෙන කායකණ්ඩුයනාදීසු සද්දුප්පත්තිහෙතුභූතො පථවීධාතුයා ආකාරවිකාරො විසුං අධිප්පායස්ස අවිඤ්ඤාපනතො වචීවිඤ්ඤත්ති න හොති, එවමයම්පීති දස්සෙති. අධිප්පායවිඤ්ඤාපනතො හෙතා විඤ්ඤත්තියො නාම ජාතා, න කෙවලං වායුපථවීනං චලනසද්දුප්පත්තිපච්චයභූතවිකාරාකාරමත්තතාය. එවඤ්ච බහිද්ධා රුක්ඛාදීසු චලනසද්දුප්පත්තිපච්චයානං යථාවුත්තප්පකාරානං විකාරාකාරානං අවිඤ්ඤත්තිතා සමත්ථිතා හොතීති වෙදිතබ්බා. කෙචි **වාචඞ්ගන්ති** ‘‘හොතු සාධූ’’ති එවමාදිවාචාය අවයවන්තිආදිං වදන්ති, තං අචොපෙත්වාති ඉමිනා න සමෙති. **ඛන්තිං චාරෙත්වාති** අනුමතිං පවත්තෙත්වා. ‘‘ඛන්තිං ධාරෙත්වා’’තිපි පාඨො, බහි අනික්ඛමනවසෙන ගණ්හිත්වාති අත්ථො. **පටිමුඛොති** භගවති පටිනිවත්තමුඛො, තෙනාහ ‘‘අපක්කමිත්වා’’ති.

16. යාවධාතුස්ස ද්විකම්මකත්තා ''භගවා වස්සාවාසං යාචිතො''ති වුත්තං. **සුසස්සකාලෙපී**ති වුත්තමෙවත්ථං පාකටං කාතුං ''අතිසමග්ඝෙපී''ති වුත්තං. අතිවිය අප්පග්ඝෙපි යදා කිඤ්චිදෙව දත්වා බහුං පුබ්බණ්ණාපරණ්ණං ගණ්හන්ති, තාදිසෙ කාලෙපීති අත්ථො. **භික්ඛමානා**ති යාචමානා. **වුත්තසස්ස**න්ති වපිතසස්සං. **තත්ථා**ති වෙරඤ්ජායං, එතෙන ''වුත්තං සලාකා එව හොති එත්ථාති සලාකාවුත්තා''ති විසෙසනස්ස පරනිපාතෙන නිබ්බචනං දස්සෙති. අථ වා ''සබ්බං සස්සං සලාකාමත්තමෙව වුත්තං නිබ්බත්තං සම්පන්නං එත්ථාති සලාකාවුත්තා''තිපි නිබ්බචනං දට්ඨබ්බං, තෙනාහ ''සලාකා එව සම්පජ්ජතී''ති. ''සලාකාය වුත්තං ජීවිකා එතිස්සන්ති සලාකාවුත්තා''තිපි නිබ්බචනං දස්සෙතුං **සලාකාය වා**තිආදි වුත්තං. **ධඤ්ඤකරණට්ඨානෙ**ති ධඤ්ඤමිනනට්ඨානෙ. **වණ්ණජ්ඣක්ඛ**න්ති කහාපණපරික්ඛකං.

උඤ්ඡෙන පග්ගහෙනාති එත්ථ **පග්ගහෙනා**ති පත්තෙන, තං ගහෙත්වාති අත්ථො. පග්ගය්හති එතෙන භික්ඛාති හි පග්ගහො, පත්තො. තෙනාහ **පග්ගහෙන යො උඤ්ඡො**තිආදි. අථ වා **පග්ගහෙනා**ති ගහණෙන, උඤ්ඡත්ථාය ගහෙතබ්බො පත්තොති සිජ්ඣතීති ආහ ''පත්තං ගහෙත්වා''ති.

ගඞ්ගාය උත්තරදිසාපදෙසො උත්තරාපථො, සො නිවාසො එතෙසං, තතො වා ආගතාති උත්තරාපථකා, තෙනාහ **උත්තරාපථවාසිකා**තිආදි. ''උත්තරාහකා''තිපි පාඨො, සො එව අත්ථො නිරුත්තිනයෙන. **මන්දිර**න්ති අස්සසාලං. ''මන්දුර''න්තිපි ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං. සා ච මන්දිරා යස්මා පරිමණ්ඩලාකාරෙන බහුවිධා ච කතා, තස්මා ''අස්සමණ්ඩලිකායො''ති වුත්තා.

ගඞ්ගාය දක්ඛිණාය දිසාය දෙසො දක්ඛිණාපථො, තත්ථ ජාතා මනුස්සා **දක්ඛිණාපථමනුස්සා**. බුද්ධං මමායන්ති මමෙවායන්ති ගණ්හනසීලා **බුද්ධමාමකා,** එවං සෙසෙසුපි. **එව**න්ති පච්ඡා වුත්තනයෙන අත්ථෙ ගය්හමානෙ. **පටිවීස**න්ති කොට්ඨාසං. **තදුපිය**න්ති තදනුරූපං තප්පහොනකං. **ලද්ධා**ති ලභිත්වා නො හොතීති සම්බන්ධො. ''ලද්ධො''ති වා පාඨො, උපට්ඨාකට්ඨානං නෙව ලභින්ති අත්ථො. ඤාති ච පසත්ථතමගුණයොගතො සෙට්ඨො චාති **ඤාතිසෙට්ඨො. එවරූපෙසු ඨානෙසු අයමෙව පතිරූපො**ති ආමිසස්ස දුල්ලභකාලෙසු පරිකථොභාසාදිං අකත්වා පරමසල්ලෙඛවුත්තියා ආජීවසුද්ධියං ඨත්වා භගවතො අධිප්පායානුගුණං ආමිසං විචාරෙන්තෙන නාම ඤාතිසිනෙහයුත්තෙන අරියසාවකෙනෙව කාතුං යුත්තන්ති අධිප්පායො.

මාරාවට්ටනායාති මාරෙන කතචිත්තපරිවට්ටනෙන, චිත්තසම්මොහනෙනාති අත්ථො. **තම්පී**ති උත්තරකුරුං වා තිදසපුරං වා ආවට්ටෙය්‍ය.

> ''ඵුස්සස්සාහං පාවචනෙ, සාවකෙ පරිභාසයිං;
> යවං ඛාදථ භුඤ්ජථ, මා ච භුඤ්ජථ සාලයො''ති. (අප. ථෙර 1.39.88) –

අපදානෙ වුත්තස්ස අකුසලස්ස තදා ඔකාසකතත්තා. **නිබද්ධදානස්සා**ති ''දස්සාමා''ති වාචාය නියමිතදානස්ස. **අප්පිතවත්තස්සා**ති කායෙන අභිහරිත්වා දින්නවත්ථුනොපි. **විසහතී**ති සක්කොති. **සඞ්ඛෙපෙනා**ති නීහාරෙන. **බ්‍යාමප්පභායා**ති සමන්තතො හෙට්ඨා ච උපරි ච අසීතිහත්ථමත්තෙ ඨානෙ ඝනීභූතාය ඡබ්බණ්ණාය පභාය, යතො ඡබ්බණ්ණරංසියො තළාකතො මාතිකායො විය නික්ඛමිත්වා දසසු දිසාසු ධාවන්ති, සා යස්මා බ්‍යාමමත්තා විය ඛායති, තස්මා ''බ්‍යාමප්පභා''ති වුච්චති. යස්මා අනුබ්‍යඤ්ජනානි ච පච්චෙකං භගවතො සරීරෙ පභාසම්පත්තියුත්තා ආකාසෙ චන්දසූරියාදයො විය විභාතා විරොචන්ති, තස්මා තානි බ්‍යාමප්පභාය සහ කෙනචි අනභිභවනීයානි වුත්තානි.

අනත්ථසඤ්හිතෙති සාතාපෙක්ඛං සාමිඅත්ථෙ භුම්මවචනං, තෙනාහ ''තාදිසස්ස වචනස්ස සාතො''ති. අත්ථො ධම්මදෙසනාය හෙතු උප්පජ්ජති එත්ථ, ධම්මදෙසනාදිකො වා අත්ථො උප්පජ්ජති එතායාති **අට්ඨුප්පත්ති,** පච්චුප්පන්නවත්ථු.

එකං ගහෙත්වාති ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතෙසු ද්වීසු ධම්මදෙසනාකාරණං ගහෙත්වා. **රත්තිච්ඡෙදො වා**ති සත්තාහකරණීයවසෙන ගන්ත්වා බහි අරුණුට්ඨාපනවසෙන වුත්තො, න වස්සච්ඡෙදවසෙන තස්ස විසුං වුච්චමානත්තා. එතෙන ච වස්සච්ඡෙදපච්චයෙ සත්තාහකරණීයෙන ගමනං අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං. **න කිස්මිඤ්චී**ති කිස්මිඤ්චි ගුණෙ සම්භාවනාවසෙන න මඤ්ඤන්ති. **පච්ඡා සීලං අධිට්ඨහෙය්‍යාමා**ති ආජීවහෙතු සන්තගුණප්පකාසනෙන ආජීවවිපත්තිං සන්ධාය වුත්තං. **අතිමඤ්ඤිස්සතී**ති අවමඤ්ඤිස්සති.

17. ''ආයස්මාති පියවචනමෙත''න්ති උච්චනීචජනසාමඤ්ඤවසෙන වත්වා පුන උච්චජනාවෙණිකවසෙනෙව දස්සෙන්තො ''ගරුගාරවසප්පතිස්සාධිවචන''න්ති ආහ. තත්ථ සහ පතිස්සයෙන නිස්සයෙනාති **සප්පතිස්සො,** සනිස්සයො, තස්ස ගරුගුණයුත්තෙසු ගාරවවචනන්ති අත්ථො. ඉධ පන වචනමෙව අධිවචනං. **පප්පටකොජ**න්ති ආදිකප්පෙ උදකූපරි පඨමං පථවීභාවෙන සඤ්ජාතං නවනීතපිණ්ඩසදිසං උදකෙපි උප්පිලනසභාවං අවිලීයනකං අතිසිනිද්ධමධුරං අනෙකයොජනසහස්සබහලං රසාතලසඞ්ඛාතං පථවොජං. යං ආදිකප්පිකෙහි මනුස්සෙහි රසතණ්හාය ගහෙත්වා භුඤ්ජමානං තෙසං කම්මබලෙන උපරිභාගෙ කක්ඛළභාවං ආපජ්ජිත්වා හෙට්ඨා පුරිමාකාරෙනෙව ඨිතං, යස්ස ච බලෙන අයං මහාපථවී සපබ්බතසමුද්දකානනා හෙට්ඨාඋදකෙ අනිමුජ්ජමානා අවිකිරියමානා කුල්ලූපරි විය නිච්චලා තිට්ඨති, තං පථවීසාරමණ්ඩන්ති අත්ථො, තෙනාහ **පථවීමණ්ඩො**තිආදි.

සම්පන්නන්ති මධුරරසෙන උපෙතං, තෙනාහ ‘‘සාදුරස’’න්ති. **උපපන්නඵලොති** බහුඵලො. ‘‘නිම්මක්ඛික’’න්ති වත්වා පුන ‘‘නිම්මක්ඛිකණ්ඩ’’න්ති මක්ඛිකණ්ඩානම්පි අභාවං දස්සෙති. **යෙ පථවීනිස්සිතා පාණා, තෙ තත්ථ සඞ්කාමෙස්සාමීති** එත්ථ මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතිත්ථීනම්පි හත්ථසඞ්කාමනෙ කිං අනාමාසදොසො න හොතීති? න හොති, කස්මා? ‘‘අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයෙ’’ති (පාරා. 159) වචනතො, තෙනෙව භගවාපි අනාමාසදොසං අදස්සෙත්වා ‘‘විපල්ලාසම්පි සත්තා පටිලභෙය්‍යු’’න්ති ආහ, ඛුද්දකො **ගාමො**. මහන්තො සාපණො **නිගමො. පදවීතිහාරෙනාති** පදනික්ඛෙපෙන.

විනයපඤ්ඤත්තියාචනකථාවණ්ණනා

18. **විනයපඤ්ඤත්තියා මූලතො පභුතීති** පාරාජිකාදිගරුකානං, තදඤ්ඤෙසඤ්ච සික්ඛාපදානං පාතිමොක්ඛුද්දෙසක්කමෙන යෙභුය්‍යෙන අපඤ්ඤත්තතං සන්ධාය වුත්තං, න සබ්බෙන සබ්බං අපඤ්ඤත්තතාය. තෙනෙව ථෙරො භගවන්තං ‘‘සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍ය උද්දිසෙය්‍ය පාතිමොක්ඛ’’න්ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙන සහ සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං යාචි. **ඛන්ධකෙ** හි ආනන්දත්ථෙරාදීනං පබ්බජ්ජතො පුරෙතරමෙව රාහුලභද්දස්ස පබ්බජ්ජාය ‘‘න, භික්ඛවෙ, අනනුඤ්ඤාතො මාතාපිතූහි පුත්තො පබ්බාජෙතබ්බො, යො පබ්බාජෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (මහාව. 105) පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං දිස්සති. ඉධෙව අට්ඨකථායම්පි ‘‘සාමම්පි පචනං…පෙ…. න වට්ටතී’’ති ච, ‘‘රත්තිච්ඡෙදො වස්සච්ඡෙදො වා න කතො’’ති ච වුත්තත්තා පුබ්බෙව සාමපාකාදිපටික්ඛෙපො අත්ථීති පඤ්ඤායති. එවං කතිපයසික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තිසබ්භාවෙපි අපඤ්ඤත්තපාරාජිකාදිකෙ සන්ධාය ‘‘න තාව, සාරිපුත්ත, සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතී’’ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. පුථුත්තාරම්මණතො පටිනිවත්තිත්වා සම්මදෙව එකාරම්මණෙ චිත්තෙන ලීනො පටිසල්ලීනො නාමාති ආහ ‘‘එකීභාවං ගතස්සා’’ති, චිත්තවිවෙකං ගතස්සාති අත්ථො. **චිරන්ති** අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං.

සොළසවිධාය පඤ්ඤායාති මජ්ඣිමනිකායෙ **අනුපදසුත්තන්තදෙසනායං** ‘‘මහාපඤ්ඤො, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො’’ති ආගතා ඡ පඤ්ඤා ච නවානුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිපඤ්ඤා ච අරහත්තමග්ගපඤ්ඤා චාති එවං සොළසවිධෙන ආගතාය පඤ්ඤාය. යෙසං බුද්ධානං සාවකා සුද්ධාවාසෙසු සන්දිස්සන්ති, තෙයෙව ලොකෙ පාකටාති විපස්සීආදයොව ඉධ උද්ධටා, න ඉතරෙ පුබ්බබුද්ධා. තෙනෙව **ආටානාටියසුත්තෙ** (දී. නි. 3.275 ආදයො) දෙවාපි අත්තනො පාකටානං තෙසඤ්ඤෙව ගහණං අකංසු, නාඤ්ඤෙසන්ති වෙදිතබ්බං.

19. **කිලාසුනොති** අප්පොස්සුක්කා පයොජනාභාවෙන නිරුස්සාහා අහෙසුං, න ආලසියෙන, තෙනාහ **න ආලසියකිලාසුනොතිආදි**. **නිද්දොසතායාති** කායවචීවීතික්කමසමුට්ඨාපකදොසාභාවා. පාණං න හනෙ න චාදින්නමාදියෙතිආදිනා (සු. නි. 402) ඔවාදසික්ඛාපදානං විජ්ජමානත්තා වුත්තං **සත්තාපත්තික්ඛන්ධවසෙනාතිආදි**. ඡන්නං ඡන්නං වස්සානං ඔසානදිවසං අපෙක්ඛිත්වා ‘‘සකිං සකි’’න්ති වුත්තත්තා තදපෙක්ඛමෙත්ථ සාමිවචනං. සකලජම්බුදීපෙ සබ්බොපි භික්ඛුසඞ්ඝො උපොසථං අකාසීති සම්බන්ධො.

ඛන්තී පරමන්තිආදීසු තිතික්ඛාසඞ්ඛාතා ඛන්ති සත්තසඞ්ඛාරෙහි නිබ්බත්තානිට්ඨාඛමනකිලෙසතපනතො **පරමං තපො** නාම. වානසඞ්ඛාතාය තණ්හාය නික්ඛන්තත්තා **නිබ්බානං** සබ්බධම්මෙහි **පරමං** උත්තමන්ති බුද්ධා වදන්ති. යථාවුත්තඛන්තියා අභාවෙන පාණවධං වා ඡෙදනතාළනාදිං වා කරොන්තො **පරූපඝාතී** පරස්සහරණපරදාරාතික්කමනාදීහි මුසාපෙසුඤ්ඤඵරුසාදීහි ච පරං **විහෙඨයන්තො** ච බාහිතපාපතාය අභාවෙන පබ්බජිතො වා සමිතපාපතාය අභාවෙන සමණො වා න හොතීති අත්ථො. සීලසංවරෙන සබ්බපාපස්ස අනුප්පාදනං ලොකියසමාධිවිපස්සනාහි කුසලස්ස උපසම්පාදනං නිප්ඵාදනං සබ්බෙහි මග්ගඵලෙහි අත්තනො චිත්තස්ස පරිසොධනං පභස්සරභාවකරණං යං, තමෙතං බුද්ධානං **සාසනං** අනුසිට්ඨි. **අනූපවාදොති** වාචාය කස්සචි අනුපවදනං. **අනූපඝාතොති** කායෙන කස්සචි උපඝාතාකරණං වුත්තාවසෙසෙ ච පාතිමොක්ඛසඞ්ඛාතෙ සීලෙ අත්තානං සංවරණං. භත්තස්මිං මත්තඤ්ඤුතාසඞ්ඛාතආජීවපාරිසුද්ධිපච්චයසන්නිස්සිතසීලසමායොගො තම්මුඛෙන ඉන්ද්‍රියසංවරො පන්තසෙනාසනසඞ්ඛාතං අරඤ්ඤවාසං තම්මුඛෙන පකාසිතෙ චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාමතාසඞ්ඛාතමහාඅරියවංසෙ පතිට්ඨානඤ්ච අධිචිත්තසඞ්ඛාතෙ ලොකියලොකුත්තරසමාධිම්හි තදුප්පාදනවසෙන **ආයොගො** අනුයොගො ච යං, තමෙතං බුද්ධානං අනුසිට්ඨීති යොජනා.

‘‘යාව සාසනපරියන්තා’’ති ආණාපාතිමොක්ඛස්ස අභාවතො වුත්තං. පරිනිබ්බානතො පන උද්ධං ඔවාදපාතිමොක්ඛුද්දෙසොපි නත්ථෙව, බුද්ධා එව හි තං උද්දිසන්ති, න සාවකා. **පඨමබොධියන්ති** බොධිතො වීසතිවස්සපරිච්ඡින්නෙ කාලෙ, **ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන** පන ‘‘පඤ්චචත්තාලීසාය වස්සෙසු ආදිතො පන්නරස වස්සානි පඨමබොධී’’ති වුත්තං, **සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලතො පන පභුති ආණාපාතිමොක්ඛමෙව උද්දිසන්තීති** ඉදං පාතිමොක්ඛුද්දෙසක්කමෙනෙව පරිපුණ්ණං කත්වා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලං සන්ධාය වුත්තං. **අට්ඨානං අනවකාසොති** යථාක්කමං හෙතුපච්චයපටික්ඛෙපවසෙන කාරණපටික්ඛෙපො. **යන්ති** යෙන කාරණෙන. **අපරිසුද්ධාය පරිසායාති** අලජ්ජීපුග්ගලෙහි වොමිස්සතාය අසුද්ධාය පරිසාය, න කෙවලං බුද්ධානඤ්ඤෙව අපරිසුද්ධාය පරිසාය පාතිමොක්ඛුද්දෙසො අයුත්තො, අථ ඛො සාවකානම්පි. චොදනාසාරණාදිවසෙන පන සොධෙත්වා සංවාසකරණං

සාවකානඤ්ඤෙව භාරො, බුද්ධා පන සික්ඛාපදානි පඤ්ඤපෙත්වා උපොසථාදිකරණවිධානං සික්ඛාපෙත්වා විස්සජ්ජෙන්ති, චොදනාසාරණාදීනි න කරොන්ති, තෙනෙව භගවා අසුද්ධාය පරිසාය පාතිමොක්ඛං අනුද්දිසිත්වා සකලරත්තිං තුණ්හීභූතො නිසීදි. භික්ඛූ ච භගවතො අධිප්පායං ඤත්වා අසුද්ධපුග්ගලං බහි නීහරිංසු. තස්මා සාවකානම්පි අසුද්ධාය පරිසාය ඤත්වා උපොසථාදිසඞ්ඝකම්මකරණං බ්‍රහ්මචරියන්තරායකරණං විනා න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං.

සම්මුඛසාවකානන්ති බුද්ධානං සම්මුඛෙ ධරමානකාලෙ පබ්බජිතානං සබ්බන්තිමානං සාවකානං. උළාරාතිසයජොතනත්ථං ''උළාරුළාරභොගාදිකුලවසෙන වා''ති පුන උළාරසද්දග්ගහණං කතං. ආදි-සද්දෙන උළාරමජ්ඣත්තඅනුළාරාදීනං ගහණං වෙදිතබ්බං. තෙ පච්ඡිමා සාවකා අන්තරධාපෙසුන්ති සම්බන්ධො.

අපඤ්ඤත්තෙපි සික්ඛාපදෙ යදි සාවකා සමානජාතිආදිකා සියුං, අත්තනො කුලානුගතගන්ථං විය භගවතො වචනං න නාසෙයුං. යස්මා පන සික්ඛාපදඤ්ච න පඤ්ඤත්තං, ඉමෙ ච භික්ඛූ න සමානජාතිආදිකා, තස්මා විනාසෙසුන්ති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං **යස්මා එකනාමා…පෙ…. තස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං විහෙඨෙන්තා**තිආදි වුත්තං. චිරට්ඨිතිකවාරෙ පන සාවකානං නානාජච්චාදිභාවෙ සමානෙපි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා පරිපුණ්ණතාය සාසනස්ස චිරප්පවත්ති වෙදිතබ්බා. යදි එවං කස්මා සබ්බෙපි බුද්ධා සික්ඛාපදානි න පඤ්ඤපෙන්තීති? යස්මා ච සාසනස්ස චිරප්පවත්තියා න කෙවලං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියෙව හෙතු, අථ ඛො ආයතිං ධම්මවිනයං ගහෙත්වා සාවකෙහි විනෙතබ්බපුග්ගලානං සම්භවොපි, තස්මා තෙසං සම්භවෙ සති බුද්ධා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්ති, නාසතීති පරිපුණ්ණපඤ්ඤත්තියෙව වෙනෙය්‍යසම්භවස්සාපි සූචනතො සාසනස්ස චිරප්පවත්තියා හෙතු වුත්තාති වෙදිතබ්බා. පාළියං **සහස්සං භික්ඛුසඞ්ඝං…පෙ…. ඔවදතී**ති එත්ථ සහස්සසඞ්ඛ්‍යාපරිච්ඡින්නො සඞ්ඝො සහස්සො සහස්සිලොකධාතුතිආදීසු (දී. නි. 2.18) විය. තං සහස්සං භික්ඛුසඞ්ඝන්ති යොජනා. සහස්සසද්දස්ස එකවචනන්තතාය ''භික්ඛුසහස්සස්සා''ති වත්වා අවයවාපෙක්ඛාය ''ඔවදියමානානා''න්ති බහුවචනනිද්දෙසො කතොති දට්ඨබ්බො.

අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසූති එත්ථ ආසවෙහීති කත්තුඅත්ථෙ කරණවචනං. **චිත්තානී**ති පච්චත්තබහුවචනං. **විමුච්චිංසූ**ති කම්මසාධනං. තස්මා ආසවෙහි කත්තුභූතෙහි අනුපාදාය ආරම්මණකරණවසෙන අග්ගහෙත්වා චිත්තානි විමොචිතානීති එවමෙත්ථ අත්ථො ගහෙතබ්බොති ආහ **තෙසඤ්හි චිත්තානී**තිආදි. **යෙහි ආසවෙහී**ති එත්ථාපි කත්තුඅත්ථෙ එව කරණවචනං. **විමුච්චිංසූ**ති කම්මසාධනං. **තෙ**ති ආසවා. **තානී**ති චිත්තානි, උපයොගබහුවචනඤ්චෙතං. **විමුච්චිංසූ**ති කත්තුසාධනං, විමොචෙසුන්ති අත්ථො. **අග්ගහෙත්වා විමුච්චිංසූ**ති ආරම්මණවසෙන තානි චිත්තානි අග්ගහෙත්වා ආසවා තෙහි චිත්තෙහි මුත්තවන්තො අහෙසුන්ති අත්ථො. අථ වා **ආසවෙහී**ති නිස්සක්කවචනං, **විමුච්චිංසූ**ති කත්තුසාධනං. තස්මා කඤ්චි සඞ්ඛතධම්මං තණ්හාදිවසෙන අනුපාදියිත්වා චිත්තානි විමුත්තවන්තානි අහෙසුන්ති අත්ථො ගහෙතබ්බො. **පුරිමවචනාපෙක්ඛන්**ති අඤ්ඤතරස්මිං භිංසනකෙ වනසණ්ඩෙති වුත්තවචනස්ස අපෙක්ඛනං තස්මිං පුරිමවචනෙති එවං අපෙක්ඛනන්ති අත්ථො, තෙනාහ **යං වුත්තන්**තිආදි. භිංසනස්ස භයස්ස කතං කරණං කිරියා භිංසනකතං, තස්මිං භිංසනකිරියායාති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ ''භිංසනකිරියායා''ති. භිංසයතීති භිංසනො, සොව භිංසනකො, තස්ස භාවො ''භිංසනකත්ත''න්ති වත්තබ්බෙ ත-කාරස්ස ලොපං කත්වා වුත්තන්ති පකාරන්තරෙන අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **''අථ වා''**තිආදි. **බහුතරානං සත්තානං වා**ති යෙභුය්‍යෙනාති පදස්ස අත්ථදස්සනං. තෙන ච යො කොචීති පදස්සාපි යො යො පවිසතීති විච්ඡාවසෙන නානත්ථෙන අත්ථො ගහෙතබ්බොති දස්සෙති, යො යො පවිසති, තෙසු බහුතරානන්ති අත්ථසම්භවතො.

නිගමනන්ති පකතෙ අත්ථෙ යථාවුත්තස්ස අත්ථස්ස උපසංහාරො. අයඤ්හෙත්ථ නිගමනක්කමො – යා හි, සාරිපුත්ත, විපස්සීආදීනං තිණ්ණං බුද්ධානං අත්තනො පරිනිබ්බානතො උපරි පරියත්තිවසෙන විනෙතබ්බානං පුග්ගලානං අභාවෙන තෙසං අත්ථාය විත්ථාරතො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියං කිලාසුතා අප්පොස්සුක්කතා, යා ච උපනිස්සයසම්පන්නානං වෙනෙය්‍යානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච භිංසනකවනසණ්ඩෙපි ගන්ත්වා ඔවදන්තානං තෙසං මග්ගඵලුප්පාදනත්ථාය ධම්මදෙසනාය එව අකිලාසුතා සඋස්සාහතා, න විත්ථාරතො ධම්මවිනයදෙසනාය, අයං ඛො, සාරිපුත්ත, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන විපස්සීආදීනං තිණ්ණං බුද්ධානං බ්‍රහ්මචරියං න චිරට්ඨිතිකං අහොසීති. **පුරිසයුගවසෙනා**ති පුරිසානං යුගං පවත්තිකාලො, තස්ස වසෙන, පුරිසවසෙනාති අත්ථො. **සබ්බපච්ඡිමකො**ති පරිනිබ්බානදිවසෙ පබ්බජිතො **සුභද්දසදිසො**. **සතසහස්සං සට්ඨිමත්තානි ච වස්සසහස්සානී**ති ඉදං භගවතො ජාතිතො පට්ඨාය වුත්තං, බොධිතො පට්ඨාය පන ගණියමානං ඌනං හොතීති දට්ඨබ්බං. **ද්වෙයෙවා**ති ධරමානෙ භගවති එකං, පරිනිබ්බුතෙ එකන්ති ද්වෙ එව පුරිසයුගානි.

20-1. **අසම්භුණන්තෙනා**ති අපාපුණන්තෙන. **කො අනුසන්ධී**ති පුරිමකථාය ඉමස්ස කො සම්බන්ධොති අත්ථො. **යං වුත්තන්**ති යං යාචිතන්ති අත්ථො. **යෙසූ**ති වීතික්කමධම්මෙසු. **නෙසන්**ති දිට්ඨධම්මිකාදිආසවානං. **තෙ**ති වීතික්කමධම්මා. ඤාතියෙව පිතාමහපිතුපුත්තාදිවසෙන පරිවට්ටනතො පරිවට්ටොති **ඤාතිපරිවට්ටො. ලොකාමිසභූතන්**ති ලොකපරියාපන්නං හුත්වා කිලෙසෙහි ආමසිතබ්බතො ලොකාමිසභූතං. **පබ්බජ්ජාසඞ්ඛෙපෙනෙවා**ති දසසික්ඛාපදදානාදිපබ්බජ්ජාමුඛෙන. **එතන්**ති මෙථුනාදීනං අකරණං. **ථාමන්**ති සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනසාමත්ථියං. **සඤ්ඡවින්**ති සුක්කච්ඡවිං පකතිච්ඡවිං, සුන්දරච්ඡවිං වා. **සෙසන්**ති සෙසපදයොජනදස්සනං. ඉදානි අත්ථයොජනං දස්සෙන්තො ආහ **අයං වා හෙත්ථා**තිආදි. තත්ථ **වා**-සද්දො අවධාරණෙ.

හි-සද්දො පසිද්ධියං, අයමෙව හෙත්ථාති අත්ථො. අථ සත්ථාති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති ''තදා සත්ථා''ති. **රොපෙත්වාති** ඵාලිතට්ඨානෙ නින්නං මංසං සමං වඩ්ඪෙත්වා. **සකෙ ආචරියකෙති** අත්තනො ආචරියභාවෙ, ආචරියකම්මෙ වා.

විපුලභාවෙනාති බහුභාවෙන. **අයොනිසො උම්මුජ්ජමානාති** අනුපායෙන අභිනිවිසමානා, විපරීතතො ජානමානාති අත්ථො. **රසෙන රසං සංසන්දිත්වාති** අනවජ්ජසභාවෙන සාවජ්ජසභාවං සම්මිස්සෙත්වා. **උද්ධම්මං උබ්බිනයන්ති** උග්ගතධම්මං උග්ගතවිනයඤ්ච, යථා ධම්මො ච විනයො ච විනස්සිස්සති, එවං කත්වාති අත්ථො. **ඉමස්මිං අත්ථෙති** ඉමස්මිං සඞ්ඝාධිකාරෙ. **පහස්සරොති** පභාසනසීලො. **එවංනාමො එවංගොත්තොති** සොයමායස්මා සොතාපන්නොතිනාමගොත්තෙන සමන්නාගතො, අයං වුච්චති සොතාපන්නොති පකතෙන සම්බන්ධො. **අවිනිපාතධම්මොති** එත්ථ **ධම්ම**-සද්දො සභාවවාචී, සො ච අත්ථතො අපායෙසු ඛිපනකො දිට්ඨිආදිඅකුසලධම්මො එවාති ආහ **''යෙ ධම්මා''**තිආදි. ඉදානි සභාවවසෙනෙව අත්ථං දස්සෙතුං **විනිපතනං වා**තිආදි වුත්තං. **නියතොති** සත්තභවබ්භන්තරෙ නියතක්ඛන්ධපරිනිබ්බානො. තස්ස කාරණමාහ ''සම්බොධිපරායණො''ති.

22. අනුධම්මතාති ලොකුත්තරධම්මානුගතො සභාවො. **පවාරණාසඞ්ගහං දත්වාති** ''ආගාමිනියා පුණ්ණමියා පවාරෙස්සාමා''ති අනුමතිදානවසෙන දත්වා, පවාරණං උක්කඩ්ඪිත්වාති අත්ථො, එතෙන නයෙන කෙනචි පච්චයෙන පවාරණුක්කඩ්ඪනං කාතුං වට්ටතීති දීපිතං හොති. **මාගසිරස්ස පඨමදිවසෙති** චන්දමාසවසෙන වුත්තං, අපරකත්තිකපුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙති අත්ථො. **ඵුස්සමාසස්ස පඨමදිවසෙති** එත්ථාපි එසෙව නයො. ඉදඤ්ච නිදස්සනමත්තං වෙනෙය්‍යානං අපරිපාකං පටිච්ච ඵුස්සමාසතො පරඤ්ච එකද්විතිචතුමාසම්පි තත්ථෙව වසිත්වා සෙසමාසෙහි චාරිකාය පරියොසාපනතො. **දසසහස්සචක්කවාළෙති** ඉදං දෙවබ්‍රහ්මානං වසෙන වුත්තං. මනුස්සා පන ඉමස්මිංයෙව චක්කවාළෙ බොධනෙය්‍යා හොන්ති. ඉතරචක්කවාළෙසු පන මනුස්සානං ඉමස්මිං චක්කවාළෙ උප්පත්තියා ඡන්දුප්පාදනත්ථං අනන්තම්පි චක්කවාළං ඔලොකෙත්වා තදනුගුණානුසාසනී පාටිහාරියං කරොන්තියෙව.

ආයාමාති එත්ථ ආ-සද්දො ආගච්ඡාති ඉමිනා සමානත්ථොති ආහ ''ආගච්ඡ යාමා''ති, එහි ගච්ඡාමාති අත්ථො. **සුවණ්ණරසපිඤ්ජරාහීති** විලීනසුවණ්ණජලං විය පිඤ්ජරාහි සුවණ්ණවණ්ණාහීති අත්ථො. **පාළියං** නිමන්තිතම්හාතිආදීසු ''නිමන්තිතා වස්සංවුත්ථා අම්හා''ති ච, ''නිමන්තිතා වස්සංවුත්ථා අත්ථා''ති ච සම්බන්ධො.

යන්ති දෙය්‍යධම්මජාතං, යං කිඤ්චීති අත්ථො. **නො නත්ථීති** අම්හාකං නත්ථි, නොති වා එතස්ස විවරණං නත්ථීති. **එත්ථාති** සරාවාසෙ. **තන්ති** තං කාරණං, කිච්චං වා. **කුතොති** කතරහෙතුතො. **යන්ති** යෙන කාරණෙන, කිච්චෙන වා. දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ එත්ථාති ඉමස්ස විවරණං **ඉමස්මිං තෙමාසබ්භන්තරෙති**. **තන්ති** තං දෙය්‍යධම්මං.

තත්ථ චාති කුසලෙ. තික්ඛවිසදභාවාපාදනෙන **සමුත්තෙජෙත්වා. වස්සෙත්වාති** ආයතිං වාසනාභාගියං ධම්මරතනවස්සං ඔතාරෙත්වා. **යං දිවසන්ති** යස්මිං දිවසෙ.

23. පත්තුණ්ණපත්තපටෙ චාති පත්තුණ්ණපටෙ චීනපටෙ ච. **තුම්බානීති** චම්මමයතෙලභාජනානි. **අනුබන්ධිත්වාති** අනුපගමනං කත්වා. **අභිරන්ත**-සද්දො ඉධ අභිරුචිපරියායොති ආහ **''යථාජ්ඣාසය''**න්තිආදි. **සොරෙය්‍යාදීනි** මහාමණ්ඩලචාරිකාය මග්ගභූතානි සොරෙය්‍යනගරාදීනි. **පයාගපතිට්ඨානන්ති** ගඞ්ගාය එකස්ස තිත්ථවිසෙසස්සාපි, තංසමීපෙ ගාමස්සාපි නාමං. **සමන්තපාසාදිකායාති** සමන්තතො සබ්බසො පසාදං ජනෙතීති සමන්තපාසාදිකා, තස්සා.

යෙ පන පකාරෙ සන්ධාය ''සමන්තතො''ති වුච්චති, තෙ පකාරෙ විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං **තත්‍රිද**න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ ''සමන්තපාසාදිකා''ති යා සංවණ්ණනා වුත්තා, තත්‍ර තස්සං සමන්තපාසාදිකායං සමන්තපසාදිකභාවෙ ඉදං වක්ඛමානගාථාවචනං හොතීති යොජනා. බාහිරනිදානඅබ්භන්තරනිදානසික්ඛාපදනිදානානං වසෙන **නිදානප්පභෙදදීපනං** වෙදිතබ්බං. ''ථෙරවාදප්පකාසනං වත්ථුප්පභෙදදීපන''න්තිපි වදන්ති. ''සික්ඛාපදානං පච්චුප්පන්නවත්ථුප්පභෙදදීපන''න්තිපි වත්තුං වට්ටති. සික්ඛාපදනිදානන්ති පන වෙසාලීආදි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා කාරණභූතදෙසවිසෙසො වෙදිතබ්බො. **එත්ථාති** සමන්තපාසාදිකාය. සම්පස්සතං විඤ්ඤූනන්ති සම්බන්ධො, තස්මා අයං සමන්තපාසාදිකාත්වෙව පවත්තාති යොජෙතබ්බා.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

1. පාරාජිකකණ්ඩො

1. පඨමපාරාජිකං

සුදින්නභාණවාරවණ්ණනා

24. වික්කායිකභණ්ඩස්ස වික්කිණනං ඉණදානඤ්ච **භණ්ඩප්පයොජනං** නාම. එවං පයොජිතස්ස මූලස්ස සහ වඩ්ඪියා ගහණවායාමො **උද්ධාරො** නාම. **අසුකදිවසෙ දින්නන්ති**ආදිනා පමුට්ඨස්ස සතුප්පාදනාදි **සාරණං** නාම. **චතුබ්බිධායාති** ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිසමණානං වසෙන, භික්ඛුආදීනං වා වසෙන චතුබ්බිධාය. **දිස්වානස්ස එතදහොසීති** හෙතුඅත්ථෙ අයං දිස්වාන-සද්දො අසමානකත්තුකත්තා, යථා සතං පිවිත්වා බලං හොතීති, එවමඤ්ඤත්ථාපි එවරූපෙසු. **භබ්බකුලපුත්තොති** උපනිස්සයමත්තසභාවෙන වුත්තං, න පච්ඡිමභවිකතාය. තෙනෙවස්ස මාතාදිඅකල්‍යාණමිත්තසමායොගෙන කතවීතික්කමනං නිස්සාය උප්පන්නවිප්පටිසාරෙන අධිගමන්තරායො ජාතො. පච්ඡිමභවිකානං පුබ්බබුද්ධුප්පාදෙසු ලද්ධබ්‍යාකරණානං න සක්කා කෙනචි අන්තරායං කාතුං. තෙනෙව **අඞ්ගුලිමාල**ත්ථෙරාදයො අකුසලං කත්වාපි අධිගමසම්පන්නා එව අහෙසුන්ති. **චරිමකචිත්තන්ති** චුතිචිත්තං. සඞ්ඛං විය ලිඛිතං සංසිත්වා ධොවිතං සඞ්ඛලිඛිතන්ති ආහ **ධොතඉච්චාදි. අජ්ඣාවසතාති** අධි-සද්දයොගෙන අගාරන්ති භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ ‘‘අගාරමජ්ඣෙ’’ති. කසායරසරත්තානි කාසායානීති ආහ ‘‘කසායරසපීතතාය’’ති. කසායතො නිබ්බත්තතාය ච හි රසොපි ‘‘කසායරසො’’ති වුච්චති.

26. යදා ජානාති-සද්දො බොධනත්ථො න හොති, තදා තස්ස පයොගෙ සප්පිනො ජානාති මධුනො ජානාතීතිආදීසු විය කරණත්ථෙ සාමිවචනං සද්දසත්ථවිදූ ඉච්ඡන්තීති ආහ ‘‘කිඤ්චි දුක්ඛෙන නානුභොසී’’ති. කෙනචි දුක්ඛෙන නානුභොසීති අත්ථො, කිඤ්චීති එත්ථාපි හි කරණත්ථෙ සාමිවචනස්ස ලොපො කතො, තෙනෙව වක්ඛති ‘‘විකප්පද්වයෙපි පුරිමපදස්ස උත්තරපදෙන සමානවිභත්තිලොපො දට්ඨබ්බො’’ති. යදා පන ජානාති-සද්දො සරණත්ථො හොති, තදා මාතු සරතීතිආදීසු විය උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං සද්දසත්ථවිදූ වදන්තීති ආහ ‘‘අථ වා කිඤ්චි දුක්ඛං නස්සරතීති අත්ථො’’ති, කස්සචි දුක්ඛස්ස අනනුභූතතාය නස්සරතීති අත්ථො. **විකප්පද්වයෙපීති** අනුභවනසරණත්ථවසෙන වුත්තෙ දුතියතතියවිකප්පද්වයෙ. **පුරිමපදස්සාති** කිඤ්චීති පදස්ස. **උත්තරපදෙනාති** දුක්ඛස්සාතිපදෙන. සමානාය සාමිවචනභූතාය විභත්තියා ‘‘කස්සචි දුක්ඛස්සා’’ති වත්තබ්බෙ ‘‘කිඤ්චි දුක්ඛස්සා’’ති ලොපොති දට්ඨබ්බො. **මරණෙනපි මයං තෙති** එත්ථ **තෙති** පදස්ස සහත්ථෙ කරණවසෙනපි අත්ථං දස්සෙතුං **තයා වියොගං වා පාපුණිස්සාමාති** අත්ථන්තරං වුත්තං.

28. **ගන්ධබ්බා** නාම ගායනකා. **නටා** නාම රඞ්ගනටා. **නාටකා** ලඞ්ඝනකාදයො. සුඛූපකරණෙහි අත්තනො පරිචරණං කරොන්තො යස්මා ලළන්තො කීළන්තො නාම හොති, තස්මා දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ **ලළාති**ආදි වුත්තං. **දානප්පදානාදීනීති** එත්ථ නිච්චදානං **දානං** නාම, විසෙසදානං **පදානං** නාම, **ආදි**-සද්දෙන සීලාදීනි සඞ්ගණ්හාති.

30. **චුද්දස භත්තානීති** සඞ්ඝභත්තං උද්දෙසභත්තං නිමන්තනං සලාකං පක්ඛිකං උපොසථිකං පාටිපදිකං ආගන්තුකං ගමිකං ගිලානං ගිලානුපට්ඨාකං විහාර-ධුර-වාරභත්තන්ති ඉමානි චුද්දස භත්තානි. එත්ථ ච සෙනාසනාදිපච්චයත්තයනිස්සිතෙසු ආරඤ්ඤකඞ්ගාදිපධානඞ්ගානං ගහණවසෙන සෙසධුතඞ්ගානිපි ගහිතානෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බං. **වජ්ජීනන්ති** වජ්ජීරාජූනං. **වජ්ජීසූති** ජනපදාපෙක්ඛං බහුවචනං, වජ්ජීනාමකෙ ජනපදෙති අත්ථො. පඤ්චකාමගුණායෙව උපභුඤ්ජිතබ්බතො පරිභුඤ්ජිතබ්බතො ච **උපභොගපරිභොගා,** ඉත්ථිවත්ථාදීනි ච තදුපකරණානීති ආහ **‘‘යෙහි තෙස’’**න්තිආදි. **උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකත්තාති** සෙසධුතඞ්ගපරිවාරිතෙන උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගෙන සමන්නාගතත්තා, තෙනාහ ‘‘සපදානචාරං චරිතුකාමො’’ති.

31. **දොසාති** රත්ති. තත්ථ අභිවුත්ථං පරිවුසිතං **ආභිදොසිකං,** අභිදොසං වා පච්චූසකාලං ගතො පත්තො අතික්කන්තො ආභිදොසිකො, තෙනාහ **එකරත්තාතික්කන්තස්ස** වාතිආදි.

32. **උදකකඤ්ජියන්ති** පානියපරිභොජනීයඋදකඤ්ච යාගු ච. **තථාති** සමුච්චයත්ථෙ.**අනොකප්පනං** අසද්දහනං, **අමරිසනං** අසහනං.

34. **තද්ධිතලොපන්ති** පිතාමහතො ආගතං ‘‘පෙතාමහ’’න්ති වත්තබ්බෙ තද්ධිතපච්චයනිමිත්තස්ස එ-කාරස්ස ලොපං කත්වාති අත්ථො. යෙසං සන්තකං ධනං ගහිතං, තෙ **ඉණායිකා. පලිබුද්ධොති** ‘මා ගච්ඡ මා භුඤ්ජා’තිආදිනා කතාවරණො, පීළිතොති අත්ථො.

35. **අත්තනාති** සයං. සපතිනො ධනසාමිනො ඉදං **සාපතෙය්‍යං,** ධනං. තදෙව **විභවො.**

36. **භිජ්ජන්තීති** අගහිතපුබ්බා එව භිජ්ජන්ති. **දින්නාපි පටිසන්ධීති** පිතරා දින්නං සුක්කං නිස්සාය උප්පන්නස්ස සත්තස්ස පටිසන්ධිපි තෙන දින්නා නාම හොතීති වුත්තං. සුක්කමෙව වා ඉධ පටිසන්ධිනිස්සයත්තා ‘‘පටිසන්ධී’’ති වුත්තං, තෙනාහ ‘‘බීජං පතිට්ඨාතී’’ති. න හි පිතු සංයොගක්ඛණෙයෙව සත්තස්ස උප්පත්තිනියමො අත්ථි සුක්කමෙව තථා පතිට්ඨානනියමතො. සුක්කෙ පන පතිට්ඨිතෙ යාව සත්ත දිවසානි, අඩ්ඪමාසමත්තං වා, තං ගබ්භසණ්ඨානස්ස ඛෙත්තමෙව හොති මාතු මංසස්ස ලොහිතලෙසස්ස සබ්බදාපි විජ්ජමානත්තා. පුබ්බෙපි පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානං සබ්භාවතො **අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති** ඉමස්ස පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ අට්ඨපිතෙති අත්ථො වුත්තො. **එවරූපන්ති** එවං ගරුකසභාවං, පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසවත්ථුභූතන්ති අත්ථො, තෙනාහ ‘‘අවසෙසෙ පඤ්චබුද්ධකාපත්තික්ඛන්ධෙ එව පඤ්ඤපෙසී’’ති. යං ආදීනවන්ති සම්බන්ධො. **කායවිඤ්ඤත්තිචොපනතොති** කායවිඤ්ඤත්තියා නිබ්බත්තචලනතො.

තෙනෙවාති අවධාරණෙන යානි ගබ්භග්ගහණකාරණානි නිවත්තිතානි, තානිපි දස්සෙතුං **කිං පනාති**ආදි වුත්තං. තත්ථ උභයෙසං ඡන්දරාගවසෙන කායසංසග්ගො වුත්තො. ඉත්ථියා එව ඡන්දරාගවසෙන නාභිපරාමසනං විසුං වුත්තං. **සාමපණ්ඩිතස්ස** හි මාතා පුත්තුප්පත්තියා සඤ්ජාතාදරා නාභිපරාමසනකාලෙ කාමරාගසමාකුලචිත්තා අහොසි, ඉතරථා පුත්තුප්පත්තියා එව අසම්භවතො. ‘‘සක්කො චස්සා කාමරාගසමුප්පත්තිනිමිත්තානි අකාසී’’තිපි වදන්ති, වත්ථුවසෙන වා එතං නාභිපරාමසනං කායසංසග්ගතො විසුං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **මාතඞ්ගපණ්ඩිතස්ස** දිට්ඨමඞ්ගලිකාය නාභිපරාමසනෙන මණ්ඩබ්‍යස්ස නිබ්බත්ති අහොසි. **චණ්ඩපජ්ජොතමාතු** නාභියං විච්ඡිකා ඵරිත්වා ගතා, තෙන චණ්ඩපජ්ජොතස්ස නිබ්බත්ති අහොසීති ආහ **එතෙනෙව නයෙනාති**ආදි.

අයන්ති සුදින්නස්ස පුරාණදුතියිකා. **යං සන්ධායාති** යං අජ්ඣාචාරං සන්ධාය. **මාතාපිතරො ච සන්නිපතිතා හොන්තීති** ඉමිනා සුක්කස්ස සම්භවං දීපෙති, **මාතා ච උතුනී හොතීති** ඉමිනා සොණිතස්ස. **ගන්ධබ්බොති** තත්‍රූපගො සත්තො අධිප්පෙතො, ගන්තබ්බොති වුත්තං හොති, ත-කාරස්ස චෙත්ථ ධ-කාරො කතො. අථ වා ගන්ධබ්බා නාම රඞ්ගනටා, තෙ විය තත්‍ර තත්‍ර භවෙසු නානාවෙසග්ගහණතො අයම්පි ‘‘ගන්ධබ්බො’’ති වුත්තො, සො මාතාපිතූනං සන්නිපාතක්ඛණතො පච්ඡාපි සත්තාහබ්භන්තරෙ තත්‍ර උපපන්නො ‘‘පච්චුපට්ඨිතො’’ති වුත්තො. **ගබ්භස්සාති** කලලරූපසහිතස්ස පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස. තඤ්හි ඉධ ‘‘ගබ්භො’’ති අධිප්පෙතං සා තෙන ගබ්භං ගණ්හීතිආදීසු (පාරා. 36) විය. අස්ස තං අජ්ඣාචාරන්ති සම්බන්ධො. **පාළියං** නිරබ්බුදො වත භො භික්ඛුසඞ්ඝො නිරාදීනවොති ඉමස්ස අනන්තරං තස්මිං භික්ඛුසඞ්ඝෙති අජ්ඣාහරිත්වා සුදින්නෙන…පෙ…. ආදීනවො උප්පාදිතොති යොජනා වෙදිතබ්බා. **ඉතිහාති** නිපාතසමුදායස්ස **එවන්ති** ඉදං අත්ථභවනං. **මුහුත්තෙනාති** ඉදං **ඛණෙනාති** පදස්ස වෙවචනං. යාව බ්‍රහ්මලොකා අබ්භුග්ගතොපි දෙවානං තාවමහන්තො සද්දො තෙසං රූපං විය මනුස්සානං ගොචරො න හොති. තස්මා පච්ඡා සුදින්නෙන වුත්තෙ එව ජානිංසූති දට්ඨබ්බං.

37. **මග්ගබ්‍රහ්මචරියන්ති** මග්ගපදට්ඨානං සික්ඛත්තයමෙව උපචාරතො වුත්තං තස්සෙව යාවජීවං චරිතබ්බත්තා. **අවිප්ඵාරිකොති** උද්දෙසාදීසු අබ්‍යාවටො. **වහච්ඡින්නොති** ඡින්නපාදො, ඡින්නඛන්ධො වා. **චින්තයීති** ඉමිනා **පජ්ඣායීති** පදස්ස කිරියාපදත්තං දස්සෙති. තෙන ‘‘කිසො අහොසි…පෙ…. පජ්ඣායි වා’’ති ච-කාරං ආනෙත්වා පාළියොජනා කාතබ්බා.

38. ගණෙ ජනසමාගමෙ සන්නිපාතනං ගණසඞ්ගණිකා, සාව පපඤ්චා, තෙන **ගණසඞ්ගණිකාපපඤ්චෙන. යස්සාති** යෙ අස්ස. **කථාඵාසුකාති** විස්සාසිකභාවෙන ඵාසුකකථා, සුඛසම්භාසාති අත්ථො. උපාදාරූපං භූතරූපමුඛෙනෙව මන්දනං පීනනඤ්ච හොතීති ආහ **පසාදඉච්චාදි. දානීති** නිපාතො ඉධ පන-සද්දත්ථෙ වත්තති තක්කාලවාචිනො එතරහි-පදස්ස විසුං වුච්චමානත්තාති ආහ ‘‘සො පන ත්ව’’න්ති. නො-සද්දොපි නු-සද්දො විය පුච්ඡනත්ථොති ආහ ‘‘කච්චි නු ත්ව’’න්ති. **තමෙවාති** ගිහිභාවපත්ථනාලක්ඛණමෙව. අනභිරතිමෙවාති එව-කාරෙන නිවත්තිතාය පන තදඤ්ඤාය අනභිරතියා විජ්ජමානත්තං දස්සෙතුං **අධිකුසලානන්ති**ආදි වුත්තං, සමථවිපස්සනා **අධිකුසලා** නාම. **ඉදං පනාති**ආදි උපරි වත්තබ්බවිසෙසදස්සනං. **පරියායවචනමත්තන්ති** සද්දත්ථකථනමත්තං.

තස්මින්ති ධම්මෙ, එවං විරාගාය දෙසිතෙ සතීති අත්ථො. **නාමාති** ගරහායං. **ලොකුත්තරනිබ්බානන්ති** විරාගායාතිආදිනා වුත්තකිලෙසක්ඛයනිබ්බානතො විසෙසෙති. ජාතිං නිස්සාය උප්පජ්ජනකමානො එව මදජනනට්ඨෙන මදොති **මානමදො.** ‘‘අහං පුරිසො’’ති පවත්තො මානො **පුරිසමදො.** ‘‘අසද්ධම්මසෙවනාසමත්ථතං නිස්සාය මානො, රාගො එව වා **පුරිසමදො’’**ති කෙචි. **ආදි**-සද්දෙන බලමදාදිං සඞ්ගණ්හාති. **තෙභූමකවට්ටන්ති** තීසු භූමීසු කම්මකිලෙසවිපාකා පවත්තනට්ඨෙන වට්ටං. **විරජ්ජතීති** විගච්ඡති. **යොනියොති** අණ්ඩජාදයො, තා පන යවන්ති තාහි සත්තා අමිස්සිතාපි සමානජාතිතාය මිස්සිතා හොන්තීති ‘‘යොනියො’’ති වුත්තා.

ඤාතතීරණපහානවසෙනාති එත්ථ ලක්ඛණාදිවසෙන සප්පච්චයනාමරූපපරිග්ගහො **ඤාතපරිඤ්ඤා** නාම. කලාපසම්මසනාදිවසෙන පවත්තා ලොකියවිපස්සනා **තීරණපරිඤ්ඤා** නාම. අරියමග්ගො **පහානපරිඤ්ඤා** නාම. ඉධ පන ඤාතතීරණකිච්චානම්පි අසම්මොහතො මග්ගක්ඛණෙ සිජ්ඣනතො අරියමග්ගමෙව සන්ධාය තිවිධාපි පරිඤ්ඤා වුත්තා, තෙනෙව ‘‘ලොකුත්තරමග්ගොව කථිතො’’ති වුත්තං. **කාමෙසු පාතබ්‍යතානන්ති** වත්ථුකාමෙසු පාතබ්‍යතාසඞ්ඛාතානං සුභාදිආකාරානං තදාකාරගාහිකානං තණ්හානන්ති අත්ථො. විසයමුඛෙන හෙත්ථ විසයිනො ගහිතා. **තීසු ඨානෙසූති** ‘‘විරාගාය ධම්මො දෙසිතො…පෙ…. නො සඋපාදානායා’’ති එවං වුත්තෙසු.

39. **කලිසාසනාරොපනත්ථායාති** දොසාරොපනත්ථාය. කලීති කොධස්ස නාමං, තස්ස සාසනං කලිසාසනං, කොධවසෙන වුච්චමානා ගරහා. අජ්ඣාචාරොව වීතික්කමො. **සමණකරණානං ධම්මානන්ති** සමණභාවකරානං හිරොත්තප්පාදිධම්මානං. **පාළියං** කථං-සද්දයොගෙන න සක්ඛිස්සසීති අනාගතවචනං කතං, ‘‘නාම-සද්දයොගෙනා’’තිපි වදන්ති. **අතිවිය දුක්ඛවිපාකන්ති** ගහට්ඨානං නාතිසාවජ්ජම්පි කම්මං පබ්බජිතානං භගවතො ආණාවීතික්කමතො චෙව සමාදින්නසික්ඛත්තයවිනාසනතො ච මහාසාවජ්ජං හොතීති වුත්තං. උදකෙ භවං ඔදකං, ධොවනකිච්චන්ති ආහ **උදකකිච්චන්**තිආදි. සමාපජ්ජිස්සසීති අනාගතවචනං නාම-සද්දයොගෙන කතන්ති ආහ ‘‘නාම-සද්දෙන යොජෙතබ්බ’’න්ති. දුබ්භරතාදීනං හෙතුභූතො අසංවරො ඉධ දුබ්භරතාදි-සද්දෙන වුත්තො කාරණෙ කාරියොපචාරෙනාති ආහ ‘‘දුබ්භරතාදීනං වත්ථුභූතස්ස අසංවරස්සා’’ති. **අත්තාති** අත්තභාවො. **දුබ්භරතන්ති** අත්තනා උපට්ඨාකෙහි ච දුක්ඛෙන භරිතබ්බතං. සත්තෙහි කිලෙසෙහි ච සඞ්ගණනං සමොධානං සඞ්ගණිකාති ආහ **ගණසඞ්ගණිකායාති**ආදි. **අට්ඨකුසීතවත්ථුපාරිපූරියාති** එත්ථ කම්මං කාතබ්බන්ති එකං, තථා අකාසින්ති, මග්ගො ගන්තබ්බොති අගමාසින්ති, නාලත්ථං භොජනස්ස පාරිපූරින්ති, අලත්ථන්ති, උප්පන්නො මෙ ආබාධොති, අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤාති එකන්ති ඉමානි අට්ඨ කුසීතවත්ථූනි නාම. එත්ථ ච කොසජ්ජං කුසීත-සද්දෙන වුත්තං. විනාපි හි භාවජොතනපච්චයං භාවත්ථො විඤ්ඤායති යථා පටස්ස සුක්කන්ති. **සබ්බකිලෙසාපචයභූතාය විවට්ටායාති** රාගාදිසබ්බකිලෙසානං අපචයහෙතුභූතාය නිබ්බානාය, නිබ්බානත්ථන්ති අත්ථො. **සංවරප්පහානපටිසංයුත්තන්ති** සීලසංවරාදීහි පඤ්චහි සංවරෙහි චෙව තදඞ්ගප්පහානාදීහි පඤ්චහි පහානෙහි ච උපෙතං. **අසුත්තන්ත විනිබද්ධන්ති** තීසු පිටකෙසු පාළිසඞ්ඛාතසුත්තන්තවසෙන අරචිතං, සඞ්ගීතිකාරෙහි ච අනාරොපිතං, තෙනාහ ‘‘පාළිවිනිමුත්ත’’න්ති. තෙන ච අට්ඨකථාසු යථානුරූපං සඞ්ගහිතන්ති දස්සෙති. එවරූපා හි පකිණ්ණකදෙසනා අට්ඨකථාය මූලං. **ඔක්කන්තිකධම්මදෙසනා** නාම තස්මිං තස්මිං පසඞ්ගෙ ඔතාරෙත්වා ඔතාරෙත්වා නානානයෙහි කථියමානා ධම්මදෙසනා, තෙනාහ **භගවා කිරාති**ආදි. **පටික්ඛිපනාධිප්පායාති** පඤ්ඤත්තම්පි සික්ඛාපදං ‘‘කිමෙතෙනා’’ති මද්දනචිත්තා.

වුත්තත්ථවසෙනාති පතිට්ඨාඅධිගමුපායවසෙන. **සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ** යා තස්මිං සමයෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරා ආරති විරතීතිආදිනා (විභ. 706) නිද්දිට්ඨවිරතියො චෙව, යා තස්මිං සමයෙ චෙතනා සඤ්චෙතනාතිආදිනා (විභ. 704) නිද්දිට්ඨචෙතනා ච, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා විරමන්තස්ස ඵස්සො…පෙ…. අවික්ඛෙපොතිආදිනා (විභ. 705) නිද්දිට්ඨඵස්සාදිධම්මා ච සික්ඛාපදන්ති දස්සෙතුං ‘‘අයඤ්ච අත්ථො සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො’’ති වුත්තං. ‘‘යො තත්ථ නාමකායො පදකායොති ඉදං මහාඅට්ඨකථායං වුත්ත’’න්ති වදන්ති. **නාමකායොති** නාමසමූහො නාමපඤ්ඤත්තියෙව, සෙසානිපි තස්සෙව වෙවචනානි. **සික්ඛාකොට්ඨාසොති** විරතිආදයො වුත්තා තප්පකාසකඤ්ච වචනං.

අත්ථවසෙති හිතවිසෙසෙ ආනිසංසවිසෙසෙ, තෙ ච සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හෙතූති ආහ ‘‘කාරණවසෙ’’ති. සුඛවිහාරාභාවෙ සහජීවනස්ස අභාවතො **සහජීවිතාති** සුඛවිහාරොව වුත්තො. **දුස්සීලපුග්ගලාති** නිස්සීලා දූසිතසීලා ච. පාරාජිකසික්ඛාපදප්පසඞ්ගෙ හි නිස්සීලා අධිප්පෙතා, සෙසසික්ඛාපදපසඞ්ගෙ තෙහි තෙහි වීතික්කමෙහි ඛණ්ඩඡිද්දාදිභාවප්පත්තියා දූසිතසීලා අධිප්පෙතා. උභයෙනපි අලජ්ජිනොව ඉධ ‘‘දුස්සීලා’’ති වුත්තාති වෙදිතබ්බා. සබ්බසික්ඛාපදානම්පි දස අත්ථවසෙ පටිච්චෙව පඤ්ඤත්තත්තා උපරි දුස්සීලපුග්ගලෙ නිස්සායාති එත්ථාපි එසෙව නයො, තෙනෙව ‘‘යෙ මඞ්කුතං…පෙ…. නිග්ගහෙස්සතී’’ති සබ්බසික්ඛාපදසාධාරණවසෙන අත්ථො වුත්තො. තත්ථ **මඞ්කුතන්ති** නිත්තෙජතං අධොමුඛතං. **ධම්මෙනාති**ආදීසු **ධම්මොති** භූතං වත්ථු. **විනයොති** චොදනා චෙව සාරණා ච. **සත්ථුසාසනන්ති** ඤත්තිසම්පදා චෙව අනුසාවනසම්පදා ච. **සන්දිට්ඨමානාති** සංසයං ආපජ්ජමානා. **උබ්බාළ්හාති** පීළිතා. **දුස්සීලපුග්ගලෙ නිස්සාය හි උපොසථො න තිට්ඨති, පවාරණා න තිට්ඨති, සඞ්ඝකම්මානි නප්පවත්තන්ති, සාමග්ගී න හොතීති** ඉමිනා අලජ්ජීහි සද්ධිං උපොසථාදිසකලසඞ්ඝකම්මං කාතුං න වට්ටති ධම්මපරිභොගත්තාති දස්සෙති. උපොසථපවාරණානං නියතකාලිකතාය ච අවස්සං කත්තබ්බත්තා සඞ්ඝකම්මතො විසුං ගහණං වෙදිතබ්බං. **අකිත්ති** ගරහා. **අයසො** පරිවාරහානි.

චුද්දස ඛන්ධකවත්තානි නාම **වත්තක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 356 ආදයො) වුත්තානි ආගන්තුකවත්තං ආවාසිකගමිකඅනුමොදනභත්තගෙපිණ්ඩචාරිකආරඤ්ඤකසෙනාසනජන්තාඝරවච්චකුටිඋපජ්ඣායසද්ධිවිහාරිකආචරියඅන්තෙවාසිකවත්තන්ති ඉමානි චුද්දස වත්තානි, එතානි ච සබ්බෙසං භික්ඛූනං සබ්බදා ච යථාරහං චරිතබ්බානි. **ද්වෙ අසීති මහාවත්තානි** පන තජ්ජනීයකම්මකතාදිකාලෙයෙව චරිතබ්බානි, න සබ්බදා. තස්මා විසුං ගණිතානි. තානි පන ‘‘පාරිවාසිකානං භික්ඛූනං වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමී’’ති (චූළව. 75) ආරභිත්වා ‘‘න උපසම්පාදෙතබ්බං…පෙ…. න ඡමාය චඞ්කමන්තෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමිතබ්බ’’න්ති වුත්තාවසානානි ඡසට්ඨි, තතො පරං ‘‘න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පාරිවාසිකෙන වුඩ්ඪතරෙන භික්ඛුනා සද්ධිං, මූලායපටිකස්සනාරහෙන, මානත්තචාරිකෙන, මානත්තාරහෙන, අබ්භානාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්නෙ ආවාසෙ වත්ථබ්බ’’න්තිආදිනා (චූළව. 82) වුත්තවත්තානි පකතත්තෙන චරිතබ්බෙහි අනඤ්ඤත්තා විසුං අගණෙත්වා පාරිවාසිකවුඩ්ඪතරාදීසු පුග්ගලන්තරෙසු චරිතබ්බත්තා තෙසං වසෙන සම්පිණ්ඩෙත්වා එකෙකං කත්වා ගණිතානි පඤ්චාති එකසත්තතිවත්තානි ච උක්ඛෙපනීයකම්මකතවත්තෙසු ච වුත්තං ‘‘න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං…පෙ…. නහානෙ පිට්ඨිපරිකම්මං සාදිතබ්බ’’න්ති (චූළව. 86) ඉදං අභිවාදනාදීනං අසාදියනං එකං, ‘‘න පකතත්තො භික්ඛු සීලවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො’’තිආදීනි (චූළව. 51) ච දසාති එවං ද්වාසීති වත්තානි හොන්ති, එතෙස්වෙව පන කානිචි තජ්ජනීයකම්මාදිවත්තානි කානිචි පාරිවාසිකාදිවත්තානීති අග්ගහිතග්ගහණෙන ද්වාසීතියෙව. අඤ්ඤත්ථ පන අට්ඨකථාපදෙසෙ අප්පකං ඌනමධිකං වා ගණනූපගං න හොතීති අසීතිඛන්ධකවත්තානීති ආගතං. අථ වා පුරිමෙහි චුද්දසවත්තෙහි අසඞ්ගහිතානි විනයාගතානි සබ්බානි වත්තානි යථා ද්වාසීති වත්තානි, අසීති වත්තානි එව වා හොන්ති, තථා සඞ්ගහෙත්වා ඤාතබ්බානි.

සංවරවිනයොති සීලසංවරො සතිසංවරො ඤාණසංවරො ඛන්තිසංවරො වීරියසංවරොති පඤ්චවිධොපි සංවරො යථාසකං සංවරිතබ්බානං විනෙතබ්බානඤ්ච කායදුච්චරිතාදීනං සංවරණතො සංවරො, විනයනතො විනයොති වුච්චති. **පහානවිනයොති** තදඞ්ගප්පහානං වික්ඛම්භනප්පහානං සමුච්ඡෙදප්පහානං පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං නිස්සරණප්පහානන්ති පඤ්චවිධම්පි පහානං, යස්මා චාගට්ඨෙන පහානං, විනයනට්ඨෙන විනයො, තස්මා ‘‘පහානවිනයො’’ති වුච්චති. **සමථවිනයොති** සත්ත අධිකරණසමථා. **පඤ්ඤත්තිවිනයොති** සික්ඛාපදමෙව. තම්පි හි භගවතො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියාව අනුග්ගහිතං හොති තබ්භාවෙ එව භාවතො. සඞ්ඛලිකනයං කත්වා දසක්ඛත්තුං යොජනඤ්ච කත්වා යං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ පුරිමපුරිමපදස්ස අනන්තරපදෙනෙව යොජිතත්තා අයොසඞ්ඛලිකසදිසන්ති ‘‘සඞ්ඛලිකනය’’න්ති වුත්තං. දසසු පදෙසු එකමෙකං පදං තදවසෙසෙහි නවනවපදෙහි යොජිතත්තා ‘‘එකෙකපදමූලික’’න්ති වුත්තං.

අත්ථසතං ධම්මසතන්ති එත්ථ යො හි සො **පරිවාරෙ** (පරි. 334) යං සඞ්ඝසුට්ඨු, තං සඞ්ඝඵාසූති ආදිංකත්වා යං සද්ධම්මට්ඨිතියා, තං විනයානුග්ගහායාති පරියොසානං ඛණ්ඩචක්කවසෙනෙව සඞ්ඛලිකනයො වුත්තො, තස්මිං එකමූලකනයෙ ආගතබද්ධචක්කනයෙන යං විනයානුග්ගහාය, තං සඞ්ඝසුට්ඨූති ඉදම්පි යොජෙත්වා බද්ධචක්කෙ කතෙ පුරිමපුරිමානි දස ධම්මපදානි, පච්ඡිමපච්ඡිමානි දස අත්ථපදානි චාති වීසති පදානි හොන්ති. එකමූලකනයෙ පන එකස්මිං වාරෙ නවෙව අත්ථපදානි ලබ්භන්ති. එවං දසහි වාරෙහි නවුති අත්ථපදානි නවුති ධම්මපදානි ච හොන්ති, තානි සඞ්ඛලිකනයෙ වුත්තෙහි දසහි අත්ථපදෙහි දසහි ධම්මපදෙහි ච සද්ධිං යොජිතානි යථාවුත්තං අත්ථසතං ධම්මසතඤ්ච හොන්තීති වෙදිතබ්බං. යං පනෙත්ථ **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.39) සඞ්ඛලිකනයෙපි එකමූලකනයෙපි පච්චෙකං අත්ථසතස්ස ධම්මසතස්ස යොජනාමුඛං වුත්තං, තං තථා සිද්ධෙපි අත්ථසතං ධම්මසතන්ති (පරි. 334) ගාථාය න සමෙති ද්වෙ අත්ථසතානි ද්වෙ ධම්මසතානි චත්තාරි නිරුත්තිසතානි අට්ඨ ඤාණසතානීති වත්තබ්බතො. තස්මා ඉධ වුත්තනයෙනෙව අත්ථසතං ධම්මසතන්ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. **ද්වෙ ච නිරුත්තිසතානීති** අත්ථජොතිකානං නිරුත්තීනං වසෙන නිරුත්තිසතං, ධම්මභූතානං නිරුත්තීනඤ්ච වසෙන නිරුත්තිසතන්ති ද්වෙ නිරුත්තිසතානි. **චත්තාරි ච ඤාණසතානීති** අත්ථසතෙ ඤාණසතං, ධම්මසතෙ ඤාණසතං, ද්වීසු නිරුත්තිසතෙසු ද්වෙ ඤාණසතානීති චත්තාරි ඤාණසතානි. **අතිරෙකානයනත්ථොති** අවුත්තසමුච්චයත්ථො.

පඨමපඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

සුදින්නභාණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මක්කටීවත්ථුකථාවණ්ණනා

40. **පවුරත්ථෙ හි වත්තමානවචනන්ති** එකදා පටිසෙවිත්වා පච්ඡා අනොරමිත්වා දිවසෙ දිවසෙ සෙවනිච්ඡාය වත්තමානත්තා සෙවනාය අභාවක්ඛණෙපි ඉහ මල්ලා යුජ්ඣන්තීතිආදීසු විය අබ්බොච්ඡින්නතං බාහුල්ලවුත්තිතඤ්ච උපාදාය පටිසෙවතීති වත්තමානවචනං කතන්ති අත්ථො. **ආහිණ්ඩන්තාති** විචරන්තා.

41. **සහොඩ්ඪග්ගහිතොති** සහභණ්ඩග්ගහිතො, අයමෙව වා පාඨො. **තං සික්ඛාපදං තථෙව හොතීති** මනුස්සාමනුස්සාදිපුග්ගලවිසෙසං කිඤ්චි අනුපාදියිත්වා සාමඤ්ඤතො ‘‘යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා’’ති (පාරා. 39) වුත්තත්තා මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතානං ඉත්ථිපුරිසපණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනානං තිංසවිධෙපි මග්ගෙ මෙථුනං සෙවන්තස්ස තං සික්ඛාපදං මූලච්ඡෙජ්ජකරං හොති එවාති අධිප්පායො. එතෙන යං අනුපඤ්ඤත්තිමූලපඤ්ඤත්තියා එව අධිප්පායප්පකාසනවසෙන සුබොධත්ථාය වත්ථුවසෙන පවත්තානං විසෙසත්ථජොතකවසෙනාති දස්සිතං හොති. **ආමසනං** ආමට්ඨමත්තං. තතො දළ්හතරං **ඵුසනං. සට්ටනං** පන තතො දළ්හතරං කත්වා සරීරෙන සරීරස්ස සඞ්ඝට්ටනං. **තං සබ්බම්පීති** අනුරාගෙන පවත්තිතං දස්සනාදිසබ්බම්පි.

42. **පාණාතිපාතාදිසචිත්තකසික්ඛාපදානං සුරාපානාදිඅචිත්තකසික්ඛාපදානඤ්ච** (පාචි. 326 ආදයො) එකෙනෙව ලක්ඛණවචනෙන ලොකවජ්ජතං දස්සෙතුං ‘‘යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං නාමා’’ති වුත්තං. තත්ථ **සචිත්තකපක්ඛෙති** ඉදං කිඤ්චාපි අචිත්තකසික්ඛාපදං සන්ධායෙව වත්තුං යුත්තං තස්සෙව සචිත්තකපක්ඛසම්භවතො, තථාපි සචිත්තකසික්ඛාපදානම්පි අසඤ්චිච්ච චඞ්කමනාදීසු ලොකෙ පාණඝාතවොහාරසම්භවෙන අචිත්තකපක්ඛං පරිකප්පෙත්වා උභින්නම්පි සචිත්තකාචිත්තකසික්ඛාපදානං සාධාරණවසෙන ‘‘සචිත්තකපක්ඛෙ’’ති වුත්තං. ඉතරථා සචිත්තකසික්ඛාපදානං ඉමස්මිං වාක්‍යෙ ලොකවජ්ජතාලක්ඛණං න වුත්තං සියා. ‘‘සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවා’’ති වුත්තෙ පන සචිත්තකසික්ඛාපදානං චිත්තං අකුසලමෙව, ඉතරෙසං සචිත්තකපක්ඛෙයෙව අකුසලනියමො, න අචිත්තකපක්ඛෙ. තත්ථ පන යථාසම්භවං කුසලං වා සියා, අකුසලං වා, අබ්‍යාකතං වාති අයමත්ථො සාමත්ථියතො සිජ්ඣතීති වෙදිතබ්බං. **සචිත්තකපක්ඛෙති** වත්ථුවීතික්කමවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්ඛෙති ගහෙතබ්බං, න පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තෙන තථා සති සබ්බසික්ඛාපදානම්පි ලොකවජ්ජතාපසඞ්ගතො. ‘‘පටික්ඛිත්තමිදං කාතුං න වට්ටතී’’ති ජානන්තස්ස හි පණ්ණත්තිවජ්ජෙපි අනාදරියවසෙන පටිඝචිත්තමෙව උප්පජ්ජති, තස්මා ඉදං වාක්‍යං නිරත්ථකමෙව සියා සබ්බසික්ඛාපදානිපි ලොකවජ්ජානීති එත්තකමත්තස්සෙව වත්තබ්බතාපසඞ්ගතො.

එත්ථ ච සචිත්තකපක්ඛෙයෙව චිත්තං අකුසලන්ති නියමස්ස අකතත්තා සුරාපානාදීසු අචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලං න හොතෙවාති න සක්කා නියමෙතුං, කෙවලං පන සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව, න කුසලාදීති එවමෙත්ථ නියමො සිජ්ඣති, එවඤ්ච සුරාති අජානිත්වා පිවන්තානම්පි අකුසලචිත්තෙනෙව පානං ගන්ධවණ්ණකාදිභාවං

අජානිත්වා ලිම්පන්තීනං භික්ඛුනීනං විනාපි අකුසලචිත්තෙන ලිම්පනඤ්ච, උභයත්ථාපි ආපත්තිසම්භවො ච සමත්ථිතො හොති. යං පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.42) “සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවාති වචනතො අචිත්තකස්ස වත්ථුඅජානනවසෙන අචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවාති අයං නියමො නත්ථීති විඤ්ඤායතී”ති වුත්තං, තං න යුත්තං . අචිත්තකෙසු හි තෙරසසු ලොකවජ්ජෙසු සුරාපානස්සෙව අචිත්තකපක්ඛෙපි අකුසලචිත්තනියමො, න ඉතරෙසං ද්වාදසන්නං අකුසලාදිචිත්තෙනාපි ආපජ්ජිතබ්බතො. යං පන එවං කෙනචි අනිච්ඡමානං සද්දතොපි අපතීයමානම්මිං නියමං පරාධිප්පායං කත්වා දස්සෙතුං “යදි හි අචිත්තකස්ස අචිත්තකපක්ඛෙපි චිත්තං අකුසලමෙව සියා, සචිත්තකපක්ඛෙති ඉදං විසෙසනං නිරත්ථකං සියා”තිආදි වුත්තං, තං නිරත්ථකමෙව එවං නියමස්ස කෙනචි අනධිප්පෙතත්තා. න හි කොචි සද්දසත්ථවිදූ නියමං ඉච්ඡති, යෙන සචිත්තකපක්ඛෙති ඉදං විසෙසනං නිරත්ථකං සියාතිආදි වුත්තං භවෙය්‍ය, කින්තු සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව, අචිත්තකපක්ඛෙ පන චිත්තං අනියතං අකුසලමෙව වා සියා, කුසලාදීසු වා අඤ්ඤතරන්ති එවමෙව ඉච්ඡති. තෙන **සචිත්තකපක්ඛෙ**ති විසෙසනම්පි සාත්ථකං සියා. අචිත්තකසික්ඛාපදානං සචිත්තකපක්ඛෙසු අකුසලනියමෙන ලොකවජ්ජතා ච සිජ්ඣති. තෙසු ච සුරාපානස්සෙව අචිත්තකපක්ඛෙපි ලොකවජ්ජතා අකුසලචිත්තතා ච, ඉතරෙසං පන සචිත්තකපක්ඛෙ එවාති වාදොපි න විරුජ්ඣතීති න කිඤ්චෙත්ථ අනුපපන්නං නාම.

යං පනෙත්ථ “සුරාති අජානිත්වා පිවන්තස්ස…පෙ…. විනාපි අකුසලචිත්තෙන ආපත්තිසම්භවතො…පෙ…. සුරාපානාදිඅචිත්තකසික්ඛාපදානං ලොකවජ්ජතා න සියා”තිආදි වුත්තං. යඤ්ච තමත්ථං සාධෙතුං **ගණ්ඨිපදෙසු** ආගතවචනං දස්සෙත්වා බහුං පපඤ්චිතං, තං න සාරතො පච්චෙතබ්බං අට්ඨකථාහි විරුද්ධත්තා. තථා හි “වත්ථුඅජානනතාය චෙත්ථ අචිත්තකතා වෙදිතබ්බා අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය ලොකවජ්ජතා”ති වුත්තං. යඤ්චෙතස්ස “සචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලෙනෙව පාතබ්බතො ලොකවජ්ජතා”ති වුත්තං අට්ඨකථාවචනං, තං න සුන්දරං. “සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවා”ති සබ්බෙසං ලොකවජ්ජානං ඉධෙව පාරාජිකට්ඨකථාය සාමඤ්ඤතො වත්වා සුරාපානසික්ඛාපදට්ඨකථායං “අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායා”ති එවං අචිත්තකපක්ඛෙපි අකුසලචිත්තතාය විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා. න හි “සාමඤ්ඤතො ඉධ වුත්තොව අත්ථො පුන **සුරාපානට්ඨකථායම්පි** වුත්තො”ති සක්කා වත්තුං වුත්තස්සෙව පුන වචනෙ පයොජනාභාවා, තදඤ්ඤෙසුපි අචිත්තකලොකවජ්ජෙසු වත්තබ්බතාපසඞ්ගතො ච, නාපි එකත්ථ වුත්තො නයො තදඤ්ඤෙසුපි එකලක්ඛණතාය වුත්තො එව හොතීති “සුරාපානසික්ඛාපදෙයෙව (පාචි. 326 ආදයො) වුත්තො”ති සක්කා වත්තුං අචිත්තකලොකවජ්ජානං සබ්බපඨමෙ උය්‍යුත්තසික්ඛාපදෙයෙව (පාචි. 311 ආදයො) වත්තබ්බතො, සුරාපානසික්ඛාපදෙයෙව වා වත්වා එසෙව නයො සෙසෙසු අචිත්තකලොකවජ්ජෙසුපීති අතිදිසිතබ්බතො ච.

අපිච වුත්තමෙවත්ථං වදන්තෙන “සචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායා”ති පුබ්බෙ වුත්තක්කමෙනෙව වත්තබ්බං සන්දෙහාදිවිගමත්ථත්තා පුන වචනස්ස. සික්ඛාපදවිසයෙ ච විසෙසිතබ්බං විසෙසෙත්වාව වුච්චති, ඉතරථා ආපත්තානාපත්තාදිභෙදස්ස දුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා. තථා හි **භික්ඛුනීවිභඞ්ගට්ඨකථායං** “විනාපි චිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා අචිත්තකානි, චිත්තෙ පන සති අකුසලෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා ලොකවජ්ජානි චෙව අකුසලචිත්තානි චා”ති ගිරග්ගසමජ්ජාදීනං සචිත්තකපක්ඛෙ එව ලොකවජ්ජතා අකුසලචිත්තතා ච විසෙසෙත්වා වුත්තා, න එවං සුරාපානස්ස. තස්ස පන පක්ඛද්වයස්සාපි සාධාරණවසෙන “අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායා”ති වුත්තං, න පන “සචිත්තකපක්ඛෙ”ති විසෙසෙත්වා. තස්මා ඉදං සුරාපානං සචිත්තකාචිත්තකපක්ඛද්වයෙපි ලොකවජ්ජං අකුසලචිත්තඤ්චාති දස්සෙතුමෙව “අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය ලොකවජ්ජතා”ති විසුං වුත්තන්ති සුට්ඨු සිජ්ඣති. එතෙනෙව යං **සාරත්ථදීපනියං** “සචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය ලොකවජ්ජතා”ති වුත්තස්ස ඉමස්සෙව අධිප්පායස්ස පටිපාදකමෙතන්ති සඤ්ඤාය ඉමිනා එව හි අධිප්පායෙන අඤ්ඤෙසුපි ලොකවජ්ජෙසු අචිත්තකසික්ඛාපදෙසු අකුසලචිත්තතා එව වුත්තා, න පන තිචිත්තතා. තෙනෙව **භික්ඛුනීවිභඞ්ගට්ඨකථායං** වුත්තං “ගිරග්ගසමජ්ජං චිත්තාගාරසික්ඛාපදං සඞ්ඝාණි ඉත්ථාලඞ්කාරො ගන්ධවණ්ණකො වාසිතකපිඤ්ඤාකො භික්ඛුනීආදීහි උම්මද්දනපරිමද්දනානීති ඉමානි දස සික්ඛාපදානි අචිත්තකානි අකුසලචිත්තානි, අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො විනාපි චිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා අචිත්තකානි, චිත්තෙ පන සති අකුසලෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා ලොකවජ්ජානි චෙව අකුසලචිත්තානි චා”ති වුත්තං, තම්පි පටිසිද්ධං හොති තබ්බිපරීතස්සෙව අත්ථස්ස යථාවුත්තනයෙන සාධනතො. තස්මා සුරාපානස්ස අචිත්තකපක්ඛෙපි චිත්තං අකුසලමෙවාති ඉමං විසෙසං දස්සෙතුමෙව ඉදං වචනං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො වත්ථුඅජානනතාය චෙත්ථාති එත්ථ ච-කාරො විසෙසත්ථජොතකො අපිචාති ඉමිනා සමානත්ථො. තස්මා යදිදං අඤ්ඤෙසු අචිත්තකලොකවජ්ජෙසු විනාපි චිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා අචිත්තකානි, චිත්තෙ පන සති අකුසලෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා ලොකවජ්ජානි චෙව අකුසලචිත්තානි චාති ලොකවජ්ජතාය අකුසලචිත්තතාය ච ලක්ඛණං වුච්චති, තං එත්ථ සුරාපානසික්ඛාපදෙ නාගච්ඡති, ඉධ පන විසෙසො අත්ථීති වුත්තං හොති. සො කතරොති චෙ? වත්ථුඅජානනතාය එව වත්ථුජානනචිත්තෙන විනාපි ආපජ්ජිතබ්බතාය එව අචිත්තකතා වෙදිතබ්බා, නත්ථෙත්ථ අචිත්තකතාය විසෙසො. කින්තු වත්ථුඅජානනසඞ්ඛාතඅචිත්තකපක්ඛෙපි අකුසලචිත්තෙනෙව සුරාමෙරයස්ස අජ්ඣොහරිතබ්බතායාති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස සචිත්තකපක්ඛෙපි අචිත්තකපක්ඛෙපි ලොකවජ්ජතා අකුසලචිත්තතා ච වෙදිතබ්බාති අයමෙත්ථ විසෙසො. ඉධ හි “චිත්තෙ පන සතී”ති අවිසෙසෙත්වා “අකුසලෙනෙවා”ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා උභයපක්ඛෙපි ලොකවජ්ජතා අකුසලචිත්තතා ච සිද්ධාති වෙදිතබ්බා. තෙනෙව **පරමත්ථජොතිකාය** (ඛු. පා. අට්ඨ. 2.පච්ඡිමපඤ්චසික්ඛාපදවණ්ණනා) ඛුද්දකට්ඨකථාය සික්ඛාපදවණ්ණනාය “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානං කායතො ච කායචිත්තතො චාති ද්විසමුට්ඨාන”න්ති වුත්තං. සුරාති ජානනචිත්තාභාවෙනෙව හෙත්ථ චිත්තඞ්ගවිරහිතො කෙවලොපි කායො එකසමුට්ඨානං වුත්තො, තස්මිඤ්ච එකසමුට්ඨානක්ඛණෙපි යාය චෙතනාය පිවති, සා එකන්තඅකුසලා එව හොති. තෙනෙව තත්ථෙව අට්ඨකථායං “පඨමා චෙත්ථ පඤ්ච එකන්තඅකුසලචිත්තසමුට්ඨානත්තා පාණාතිපාතාදීනං පකතිවජ්ජතො වෙරමණියො, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජතො”ති එවං පඤ්චන්නම්පි සාමඤ්ඤතො අකුසලචිත්තතා ලොකවජ්ජතාසඞ්ඛාතා පකතිවජ්ජතා ච වුත්තා. අඞ්ගෙසු ච ජානනඞ්ගං න වුත්තං. තථා හි “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානස්ස පන සුරාදීනං අඤ්ඤතරං හොති මදනීයං, පාතුකාමතාචිත්තඤ්ච පච්චුපට්ඨිතං හොති, තජ්ජඤ්ච වායාමං ආපජ්ජති, පීතෙ ච පවිසතීති ඉමානි චත්තාරි අඞ්ගානී”ති වුත්තං, න පන සුරාති ජානනඞ්ගෙන සද්ධිං පඤ්චාති. යදි හි සුරාති ජානනම්පි අඞ්ගං සියා, අවස්සමෙව තං වත්තබ්බං සියා, න ච වුත්තං. යථා චෙත්ථ, එවං අඤ්ඤාසුපි **සුත්තපිටකාදිඅට්ඨකථාසු** කත්ථචි ජානනඞ්ගං න වුත්තං. තස්මා “අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය ලොකවජ්ජතා”ති ඉමස්ස අට්ඨකථාපාඨස්ස අචිත්තකපක්ඛෙපි “අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය ලොකවජ්ජතා”ති එවමෙව අත්ථොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

අපිච යං **ගණ්ඨිපදෙසු** “එතං සත්තං මාරෙස්සාමීති තස්මිංයෙව පදෙසෙ නිපන්නං අඤ්ඤං මාරෙන්තස්ස පාණසාමඤ්ඤස්ස අත්ථිතාය යථා පාණාතිපාතො හොති, එවං එතං මජ්ජං පිවිස්සාමීති අඤ්ඤං මජ්ජං පිවන්තස්ස මජ්ජසාමඤ්ඤස්ස අත්ථිතාය අකුසලමෙව හොති, යථා පන කට්ඨසඤ්ඤාය සප්පං ඝාතෙන්තස්ස පාණාතිපාතො න හොති, එවං නාළිකෙරපානසඤ්ඤාය මජ්ජං පිවන්තස්ස අකුසලං න හොතී”ති පාණාතිපාතෙන සද්ධිං සබ්බථා සමානත්තෙන උපමෙත්වා වුත්තං, තං අතිවිය අයුත්තං සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං පාණාතිපාතාදිඅකුසලානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං සමානතාය නියමාභාවා. පාණාතිපාතො හි පරියායෙනාපි සිජ්ඣති, න තථා අදින්නාදානං. තං පන ආණත්තියාපි සිජ්ඣති, න ච මෙථුනාදීසු. තස්මා පයොගඞ්ගාදීහිපි භින්නානමෙව සංසට්ඨං සබ්බථා සමීකරණං අයුත්තමෙව. “පාණාතිපාතො විය අදින්නාදානමෙථුනාදීනිපි පරියායකථාදීහි සිජ්ඣන්තී”ති කෙනචි වුත්තෙ තං කින්ති න ගය්හති තථා වචනාභාවාති චෙ? ඉධාපි “තථා පාණාතිපාතසදිසං සුරාපාන”න්ති වචනාභාවා ඉදම්පි න ගහෙතබ්බමෙව. කිඤ්චි අට්ඨකථාවචනෙනෙව සිද්ධමෙවත්ථං පටිබාහන්තෙන විනයඤ්ඤුනා සුත්තසුත්තානුලොමාදීහි තස්ස විරොධං දස්සෙත්වා පටිබාහෙතබ්බං, න පන පයොගඞ්ගාදීහි අච්චන්තවිභින්නෙන සික්ඛාපදන්තරෙන සහ සමීකරණමත්තෙන. න හි “සුරාති අජානිත්වා පිවන්තස්සාපි අකුසලමෙවා”ති එත්ථ සුත්තාදිවිරොධො අත්ථි, විනයපිටකෙ තාව එතස්ස අත්ථස්ස විරුද්ධං සුත්තාදිකං න දිස්සති, නාපි සුත්තපිටකාදීසු.

යං පනෙත්ථ කෙචි වදන්ති “මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මාති (ධ. ප. 1, 2) වුත්තත්තා සබ්බානි අකුසලානි පුබ්බෙ වීතික්කමවත්ථුං ජානන්තස්සෙව හොන්තී”ති. තං තෙසං සුත්තාධිප්පායානභිඤ්ඤාතමෙව පකාසෙති. න හි “මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා”ති ඉදං වචනං පුබ්බෙ වීතික්කමවත්ථුං ජානන්තස්සෙව අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්තීති ඉමමත්ථං දීපෙති, අථ ඛො කුසලාකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජමානා උප්පාදපච්චයට්ඨෙන පුබ්බඞ්ගමභූතං සහජාතචිත්තං නිස්සායෙව උප්පජ්ජන්ති, න විනා චිත්තෙනාති ඉමමත්ථං දීපෙති. න හෙත්ථ “සුරාති අජානිත්වා පිවන්තස්ස අකුසලමෙවා”ති වුත්තෙ සහජාතචිත්තං විනාපි ලොභාදිඅකුසලචෙතසිකා ධම්මා උප්පජ්ජන්තීති අයමත්ථො ආපජ්ජති. යෙන තං නිසෙධාය ඉදං සුත්තං ආහරණීයං සියා, අභිධම්මවිරොධොපෙත්ථ නත්ථි පුබ්බෙ නාමජාතිආදිවසෙන අජානන්තස්සෙව පඤ්චවිඤ්ඤාණවීථියං කුසලාකුසලජවනුප්පත්තිවචනතො.

අපිච බාලපුථුජ්ජනානං ඡසු ද්වාරෙසු උප්පජ්ජමානානි ජවනානි යෙභුය්‍යෙන අකුසලානෙව උප්පජ්ජන්ති. කුසලානි පන තෙසං කල්‍යාණමිත්තාදිඋපනිස්සයබලෙන අප්පකානෙව උප්පජ්ජන්ති, තුණ්හීභූතානම්පි නිද්දායිත්වා සුපිනං පස්සන්තානම්පි උද්ධච්චාදිඅකුසලජවනස්සෙව යෙභුය්‍යප්පවත්තිතො කුසලාකුසලවිරහිතස්ස ජවනස්ස තෙසං අභාවා. අකුසලා හි විසයානුගුණං වාසනානුගුණඤ්ච යථාපච්චයං සමුප්පජ්ජන්ති, තත්ථ කිං පුබ්බෙ ජානනාජානනනිබද්ධෙන. යෙ පන ජානනාදිඅඞ්ගසම්පන්නා පාණාතිපාතාදයො, යෙ ච ජානනාදිං විනාපි සිජ්ඣමානා සුරාපානමිච්ඡාදිට්ඨිආදයො, තෙ තෙ තථා තථා යාථාවතො ඤත්වා සම්මාසම්බුද්ධෙන නිද්දිට්ඨා, තෙසඤ්ච යථානිද්දිට්ඨවසෙන ගහණෙ කො නාම අභිධම්මවිරොධො. එවං සුත්තාදිවිරොධාභාවතො, අට්ඨකථාය ච වුත්තත්තා යථාවුත්තවසෙනෙවෙත්ථ අත්ථො ගහෙතබ්බො. යදි එවං කස්මා “සාමණෙරො ජානිත්වා පිවන්තො සීලභෙදං ආපජ්ජති, න අජානිත්වා”ති අට්ඨකථායං වුත්තන්ති? නායං දොසො සීලභෙදස්ස භගවතො ආණායත්තත්තා උක්ඛිත්තානුවත්තිකාදීනං සීලභෙදො විය. න හි තාසං අකුසලුප්පත්තියා එව සීලභෙදො හොති සඞ්ඝායත්තසමනුභාසනානන්තරෙයෙව විහිතත්තා. එවමිධාපි ජානිත්වා පිවනෙ එව විහිතො, න අජානිත්වා පිවනෙ. අඤ්ඤො හි සික්ඛාපදවිසයො, අඤ්ඤො අකුසලවිසයො. තෙනෙව සාමණෙරානං පුරිමෙසු පඤ්චසු සික්ඛාපදෙසු එකස්මිං භින්නෙ සබ්බානිපි සික්ඛාපදානි භිජ්ජන්ති. අකුසලං පන යං භින්නං, තෙන එකෙනෙව හොති, නාඤ්ඤෙහි. තස්මා සාමණෙරස්ස අජානිත්වා පිවන්තස්ස සීලභෙදාභාවෙපි කම්මපථප්පත්තං අකුසලමෙවාති ගහෙතබ්බං.

යං පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.42) “සාමණෙරස්ස සුරාති අජානිත්වා පිවන්තස්ස පාරාජිකං නත්ථි, අකුසලං පන හොතී”ති කෙහිචි වුත්තවචනං “තං තෙසං මතිමත්ත”න්ති පටික්ඛිපිත්වා “භික්ඛුනො අජානිත්වාපි බීජතො පට්ඨාය මජ්ජං පිවන්තස්ස පාචිත්තියං. සාමණෙරො ජානිත්වා පිවන්තො සීලභෙදං ආපජ්ජති, න අජානිත්වාති එත්තකමෙව හි අට්ඨකථායං වුත්තං, අකුසලං පන හොතීති න වුත්ත”න්ති තත්ථ කාරණං වුත්තං, තං අකාරණං. න හි අට්ඨකථායං සාමණෙරානං ජානිත්වා පිවනෙ එව සීලභෙදො, න අජානිත්වාති සීලභෙදකථනට්ඨානෙ අකුසලං පන හොතීති අවචනං අජානනපක්ඛෙ අකුසලාභාවස්ස කාරණං හොති, තත්ථ පසඞ්ගාභාවා, වත්තබ්බට්ඨානෙ එව “අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය ලොකවජ්ජතා”ති වුත්තත්තා ච. න ච තෙ “අකුසලං පන හොතී”ති වදන්තා ආචරියා ඉමං සාමණෙරානං සීලභෙදප්පකාසකං ඛන්ධකට්ඨකථාපාඨමෙව ගහෙත්වා අවොචුං, යෙන “එත්තකමෙව අට්ඨකථායං වුත්ත”න්ති වත්තබ්බං සියා, අථ ඛො සුරාපානට්ඨකථාගතං සුත්තපිටකට්ඨකථාගතඤ්ච අනෙකවිධං වචනං, මහාවිහාරවාසීනං පරම්පරොපදෙසඤ්ච ගහෙත්වා අවොචුං. භින්නලද්ධිකානං අභයගිරිකාදීනං මතඤ්හෙතං, යදිදං ජානිත්වා පිවන්තස්සෙව අකුසලන්ති ගහණං. තස්මා යං වුත්තං කෙහිචි “සාමණෙරස්ස සුරාති අජානිත්වා පිවන්තස්ස පාරාජිකං නත්ථි, අකුසලං පන හොතී”ති, තං සුවුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

යඤ්ච **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.42) “අජානිත්වා පිවන්තස්සාපි සොතාපන්නස්ස මුඛං සුරා න පවිසති කම්මපථප්පත්තඅකුසලචිත්තෙනෙව පාතබ්බතො”ති කෙහිචි වුත්තවචනං “න සුන්දර”න්ති පටික්ඛිපිත්වා “බොධිසත්තෙ කුච්ඡිගතෙ බොධිසත්තමාතු සීලං විය හි ඉදම්පි අරියසාවකානං ධම්මතාසිද්ධන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති වත්වා ධම්මතාසිද්ධත්තංයෙව සමත්ථෙතුං “භවන්තරෙපි හි අරියසාවකො ජීවිතහෙතුපි නෙව පාණං හනති, න සුරං පිවති. සචෙ පිස්ස සුරඤ්ච ඛීරඤ්ච මිස්සෙත්වා මුඛෙ පක්ඛිපන්ති, ඛීරමෙව පවිසති, න සුරා. යථා කිං? යථා කොඤ්චසකුණානං ඛීරමිස්සකෙ උදකෙ ඛීරමෙව පවිසති, න උදකං. ඉදං යොනිසිද්ධන්ති චෙ, ඉදම්පි ධම්මතාසිද්ධන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති ඉදං අට්ඨකථාවචනං දස්සිතං, තම්පි න යුත්තමෙව. යථා හි බොධිසත්තමාතු සීලං විය අරියසාවකානං ධම්මතාසිද්ධන්ති එත්ථ බොධිසත්තමාතු ධම්මතා නාම

බොධිසත්තස්ස ච අත්තනො ච පාරමිතානුභාවෙන අකුසලානුප්පත්තිනියමො එව. තථා අරියසාවකානම්පි භවන්තරෙ පාණාතිපාතාදීනං දසන්නං කම්මපථානං අඤ්ඤෙසඤ්ච අපායහෙතුකානං අකුසලානං අච්චන්තප්පහායකස්ස මග්ගස්ස ආනුභාවෙන තංතංසීලවීතික්කමහෙතුකස්ස අකුසලස්ස අනුප්පත්තිනියමො එව ධම්මතා. න හි සභාවවාදීනං ධම්මතා විය අහෙතුකතා ඉධ ධම්මතා නාම. යථා වා එවංධම්මතානයෙ කාරණස්ස භාවෙ අභාවෙ ච කාරියස්ස භාවො අභාවො ච ධම්මතා, න අහෙතුඅප්පච්චයාභාවාභාවො, එවමිධාපි පාණාතිපාතාදිකම්මපථානං හෙතුභූතස්ස කිලෙසස්ස අච්චන්තාභාවෙන තෙසං අභාවො, තදවසෙසානං අකුසලානං හෙතුනො භාවෙන භාවො ච ධම්මතා , න අහෙතුකතා. තස්මා අපායහෙතුනො රාගස්ස අභාවෙනෙව අරියානං අජානිත්වාපි සුරාය අනජ්ඣොහරණන්ති සුවුත්තමෙවිදං කෙහිචි ‘‘අජානිත්වා පිවන්තස්සාපි සොතාපන්නස්ස මුඛං සුරා න පවිසති කම්මපථප්පත්තඅකුසලචිත්තෙනෙව පාතබ්බතො’’ති, තං කෙන හෙතුනා න සුන්දරං ජාතන්ති න ඤායති, ධම්මතාසිද්ධන්ති වා කථනෙන කථං තං පටික්ඛිත්තන්ති.

යම්පි **දීඝනිකායට්ඨකථායං** (දී. නි. අට්ඨ. 1.352) ‘‘සුරඤ්ච ඛීරඤ්ච මිස්සෙත්වා…පෙ…. ඉදං ධම්මතාසිද්ධ’’න්ති වචනං, තම්පි සුරාපානස්ස අචිත්තකපක්ඛෙපි අකුසලචිත්තඤ්ඤෙව සාධෙති. තථා හි ‘‘භවන්තරෙපි හි අරියසාවකො ජීවිතහෙතුපි පාණං න හනති, නාදින්නං ආදියති…පෙ…. න සුරං පිවතී’’ති වුත්තෙ ‘‘පුරිමානං තාව චතුන්නං කම්මපථානං සචිත්තකත්තා විරමණං සුකරං, පච්ඡිමස්ස පන සුරාපානස්ස අචිත්තකත්තා කථං විරමණං භවෙය්‍යා’’ති චොදනාසම්භවං මනසිකත්වා වත්ථුඅජානනවසෙන අචිත්තකත්තෙපි යස්මා කම්මපථප්පත්තඅකුසලෙනෙව සුරා අජ්ඣොහරිතබ්බා, තාදිසී ච අකුසලප්පවත්ති අරියසාවකස්ස මග්ගෙනෙව හතා, තස්මාස්ස පරගලං සුරාය පවිසනං නත්ථීති අත්ථතො ගම්‍යමානත්ථං පරිහාරවචනං වදතා ‘‘සචෙ පිස්ස සුරඤ්ච ඛීරඤ්චා’’තිආදි වුත්තං. තත්ථ ඛීරමෙව පවිසති, න සුරාති ඉදං සුරාය සබ්බථාපි පරගලප්පවෙසාභාවදස්සනපරං, න පන සුරාමිස්සඛීරස්ස සුරාය වියොජනසාමත්ථියදස්සනපරං. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො – යදි හි සුරාමිස්සෙ ඛීරෙ කිඤ්චි පවිසෙය්‍ය, ඛීරමෙව පවිසෙය්‍ය, න සුරා. ඛීරෙ පන සුරාය අවියුත්තෙ න කිඤ්චි පවිසතීති . **ඉදං යොනිසිද්ධ**න්ති උදකස්ස මුඛෙ අප්පවිසනං යොනිසිද්ධං. යොනීති චෙත්ථ ජාති අධිප්පෙතා. තස්මා කොඤ්චජාතිකානං මුඛතුණ්ඩසඞ්ඛාතානං රූපධම්මානං ඛීරමිස්සඋදකජ්ඣොහරණහෙතුත්තාභාවෙන තං අප්පවිසනං සිද්ධන්ති අත්ථො. ඉදම්පි හි ඛීරමිස්සාය සුරාය ඛීරෙ පවිසන්තෙපි පරගලාපවිසනන්ති. **ධම්මතාසිද්ධ**න්ති අරියසාවකස්ස අරූපධම්මානං සුරාපිවනහෙතුභූතකිලෙසසහිතත්තාභාවසඞ්ඛාතාය ධම්මතාය සිද්ධං. එවමෙත්ථ අචිත්තකපක්ඛෙපි සුරාය අකුසලචිත්තෙනෙව පාතබ්බතො අරියසාවකානං අපිවනං සමත්ථිතන්ති වෙදිතබ්බං. අථාපි සියා අජානනපක්ඛෙ අකුසලචිත්තෙන විනාව පාතබ්බත්තෙපි සුරාය අපිවනං අරියානං ධම්මතාති සමත්ථනපරමෙතන්ති, තං න, අට්ඨකථාවචනන්තරෙහි විරුජ්ඣනතො. යථා හි වචනන්තරෙහි න විරුජ්ඣති, තථායෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො.

අපිච පාණාතිපාතාදීනං පඤ්චන්නං කම්මපථානං භවන්තරෙපි අකරණං අරියානං ධම්මතාසීලමෙව, තෙසඤ්ච යදි සචිත්තකතං සමානං. සුරාපානං විය ඉතරානිපි චත්තාරි අජානන්තෙනාපි අරියසාවකෙන න කත්තබ්බානි සියුං, තථා ච අජානන්තානං අරියානං කුසලාබ්‍යාකතචිත්තෙහිපි විරමණපරමාරණපරසන්තකගහණාදීසු කායවචීපවත්ති න සම්පජ්ජෙය්‍ය, නො චෙ සම්පජ්ජති, චක්ඛුපාලත්ථෙරස්ස චඞ්කමනෙන පාණවියොගස්ස, උප්පලවණ්ණත්ථෙරියා බලක්කාරෙන මග්ගෙනමග්ගවුසනස්ස ච පවත්තත්තා. තස්මා සුරාපානස්ස අචිත්තකපක්ඛෙපි අකුසලෙනෙව පාතබ්බතාය සුරා අරියානං පරගලං න පවිසතීති විසෙසෙත්වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

නනු වත්ථුං ජානන්තස්සෙව සබ්බෙ කම්මපථා වුත්තාති? න, මිච්ඡාදිට්ඨියා විපරීතග්ගහණෙනෙව පවත්තත්තා. කථඤ්හි නාම අසබ්බඤ්ඤුං සබ්බඤ්ඤුතො, අනිච්චාදිං නිච්චාදිතො ච ගණ්හන්තී දිට්ඨී වත්ථුං විජානාති. යදි හි ජානෙය්‍ය, මිච්ඡාදිට්ඨියෙව න සියා. සා ච කම්මපථෙසු ගණිතාති කුතො ජානන්තස්සෙව කම්මපථප්පවත්තිනියමො. අථ සබ්බඤ්ඤුං සබ්බඤ්ඤූති ගණ්හන්තීපි ‘‘අයං සත්තො’’ති තස්ස සරූපග්ගහණතො දිට්ඨීපි වත්ථුං විජානාතීති චෙ? න, සුරාපානස්සපි ‘‘අයං න සුරා’’ති සරූපග්ගහණස්ස සමානත්තා. ‘‘අය’’න්ති ච වත්ථුපරාමසනෙපි ‘‘සුරා’’ති විසෙසවිජානනාභාවා න ජානාතීති චෙ? ‘‘අය’’න්ති පුග්ගලත්තං ජානන්තීපි ‘‘අසබ්බඤ්ඤූ’’තිපි විසෙසජානනාභාවා දිට්ඨීපි වත්ථුං න ජානාතීති සමානමෙව. එවඤ්හි තෙසං බුද්ධාති අභිතොති අභිතං වා පූරණකස්සපාදිං හිතො පටිසස්ස වා අනුනයස්ස වා උප්පාදනෙපි එසෙව නයො. විපල්ලාසපුබ්බකඤ්හි සබ්බං අකුසලං.

අපිච සුරාය පීයමානාය නියමෙන අකුසලුප්පාදනං සභාවො පීතාය විය. ඛීරාදිසඤ්ඤාය පීතසුරස්ස පුග්ගලස්ස මාතුභගිනිආදීසුපි රාගදොසාදිඅකුසලප්පබන්ධො වත්ථුසභාවෙනෙව උප්පජ්ජති, එවං පීයමානක්ඛණෙපි තිබ්බො රාගො උප්පජ්ජතෙව, තෙනෙව සාගතත්ථෙරස්ස අජානිත්වා පිවනකාලෙ පඤ්චාභිඤ්ඤාදිඣානපරිහානි, පච්ඡා ච බුද්ධාදීසු අගාරවාදිඅකුසලප්පබන්ධො යාව සුරාවිගමා පවත්තිත්ථ. තෙනෙව භගවාපි තස්ස අගාරවාදිඅකුසලප්පවත්තිදස්සනමුඛෙන සුරාදොසං පකාසෙත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි. න හි පඤ්චනීවරණුප්පත්තිං විනා ඣානපරිහානි හොති. තස්මා අජානන්තස්සාපි සුරා පීයමානා පීතා ච අත්තනො සභාවෙනෙව අකුසලුප්පාදිකාති අයමත්ථො සාගතත්ථෙරස්ස ඣානපරිහානියා අන්වයතොපි, අරියානං කිලෙසාභාවෙන මුඛෙන සුරාය අප්පවෙසසඞ්ඛාතබ්‍යතිරෙකතොපි සිජ්ඣතීති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං, එවං ගහණමෙව හි විභජ්ජවාදීමතානුසාරං.

යං පන ‘‘ජානිත්වා පිවන්තස්සෙව අකුසල’’න්ති ගහණං, තං භින්නලද්ධිකානං අභයගිරිකාදීනමෙව මතං, තං පන ගණ්ඨිපදකාරකාදීහි ‘‘පරවාදො’’ති අජානන්තෙහි අත්තනො මතියා සංසන්දිත්වා ලිඛිතං විභජ්ජවාදීමණ්ඩලම්පි පවිසිත්වා යාවජ්ජතනා සාසනං දූසෙති, පුරාපි කිර **ඉමස්මිම්පි දමිළරට්ඨෙ** කොචි භින්නලද්ධිකො නාගසෙනො නාම ථෙරො කුණ්ඩලකෙසීවත්ථුං පරවාදමථනනයදස්සනත්ථං දමිළකබ්බරූපෙන කාරෙන්තො ‘‘ඉමං සුරාපානස්ස ජානිත්වාව පිවනෙ අකුසලනයං, අඤ්ඤඤ්ච දෙසකාලාදිභෙදෙන අනන්තම්පි ඤෙය්‍යං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං සලක්ඛණවසෙනෙව ඤාතුං න සක්කොති ඤාණෙන පරිච්ඡින්නත්තෙන ඤෙය්‍යස්ස අනන්තත්තහානිප්පසඞ්ගතො. අනිච්චාදිසාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙනෙව පන ඤාතුං සක්කොතී’’ති ච, ‘‘පරමත්ථධම්මෙසු නාමරූපන්තිආදිභෙදො විය පුග්ගලාදිසම්මුතිපි විසුං වත්ථුභෙදො එවා’’ති ච එවමාදිකං බහුං විපරීතත්ථනයං කබ්බාකාරස්ස කවිනො උපදිසිත්වා තස්මිං පබන්ධෙ කාරණාභාසෙහි සතිං සම්මොහෙත්වා පබන්ධාපෙසි, තඤ්ච කබ්බං නිස්සාය ඉමං භින්නලද්ධිකමතං ඉධ විභජ්ජවාදීමතෙ සම්මිස්සං චිරං පවත්තිත්ථ. තං පන පච්ඡා ආචරියබුද්ධප්පියමහාථෙරෙන බාහිරබ්භරිකං දිට්ඨිජාලං විසාටෙත්වා ඉධ පරිසුද්ධං සාසනං පතිට්ඨාපෙන්තෙන සොධිතම්පි **සාරත්ථදීපනියා** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.42) විනයටීකාය සුරාපානස්ස සචිත්තකපක්ඛෙයෙව චිත්තං අකුසලන්ති සමත්ථනවචනං නිස්සාය කෙහිචි විපල්ලත්තචිත්තෙහි පුන උක්ඛිත්තසිරං ජාතං, තඤ්ච මහාථෙරෙහි විනිච්ඡිනිත්වා ගාරය්හවාදං කත්වා මද්දිත්වා ලද්ධිගාහකෙ ච භික්ඛූ වියොජෙත්වා ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන චිරෙනෙව වූපසමිතං. තෙනෙවෙත්ථ මයං එවං විත්ථාරතො ඉදං පටික්ඛිපිම්හ ‘‘මා අඤ්ඤෙපි විභජ්ජවාදිනො අයං ලද්ධි දූසෙසී’’ති. තස්මා ඉධ වුත්තානි අවුත්තානි ච කාරණානි සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා යථා ආගමවිරොධො න හොති, තථා අත්ථො ගහෙතබ්බො.

සෙසන්ති යස්ස වත්ථුවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්ඛෙපි චිත්තං අකුසලමෙවාති නියමො නත්ථි, තං සබ්බන්ති අත්ථො. **රුන්ධන්තීති** ‘‘තිරච්ඡානගතිත්ථියා දොසො නත්ථී’’තිආදිනා අනාපත්තියා ලෙසග්ගහණං නිවාරෙන්ති. **ද්වාරං පිදහන්තීති** ‘‘තඤ්ච ඛො මනුස්සිත්ථියා’’තිආදිනා (පාරා. 41) ලෙසග්ගහණස්ස කාරණසඞ්ඛාතං ද්වාරං පිදහන්ති. **සොතං පච්ඡින්දමානාති** තදුභයලෙසග්ගහණද්වාරානං වසෙන අවිච්ඡින්නං වීතික්කමසොතං පච්ඡින්දමානා. **ගාළ්හතරං කරොන්තීති** යථාවුත්තෙහි කාරණෙහි පඨමපඤ්ඤත්තිසිද්ධං ආපත්තිඤ්ඤෙව දළ්හං කරොන්ති, අනාපත්තියා ඔකාසං අදදමානාති අත්ථො. සා ච යස්මා වීතික්කමාභාවෙ, අවිසයතාය අබ්බොහාරිකෙ වීතික්කමෙ ච ලොකවජ්ජෙපි සිථිලං කරොන්ති උප්පජ්ජති, තස්මා තථා උප්පත්තිං උප්පත්තිකාරණඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ **අඤ්ඤත්‍ර අධිමානාති**ආදි. අඤ්ඤත්‍ර අධිමානාති ඉමිස්සා අනුපඤ්ඤත්තියා ‘‘වීතික්කමාභාවා’’ති කාරණං වුත්තං. අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තාති ඉමිස්සා ‘‘අබ්බොහාරිකත්තා’’ති කාරණං වුත්තං. තත්ථ **වීතික්කමාභාවාති** පාපිච්ඡාය අවිජ්ජමානස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස විජ්ජමානතො පකාසනවසප්පවත්තවිසංවාදනාධිප්පායසඞ්ඛාතස්ස වීතික්කමස්ස අභාවතො. අධිමානිකස්ස හි අනධිගතෙ අධිගතසඤ්ඤිතාය යථාවුත්තවීතික්කමො නත්ථි. **අබ්බොහාරිකත්තාති** ‘‘අත්ථෙසා, භික්ඛවෙ, චෙතනා, සා ච ඛො අබ්බොහාරිකා’’ති (පාරා. 235) වචනතො මොචනස්සාදචෙතනාය උපක්කමනස්ස ච විජ්ජමානත්තෙපි ථිනමිද්ධෙන අභිභූතතාය අවසත්තෙන අබ්බොහාරිකත්තා, ආපත්තිකාරණවොහාරාභාවාති අත්ථො. **වා-**සද්දො චෙත්ථ සමුච්චයත්ථො දට්ඨබ්බො, ‘‘අබ්බොහාරිකත්තා වා’’ති වා පාඨො. **වුත්තාති** දුවිධාපි චෙසා අනුපඤ්ඤත්ති අනාපත්තිකරා වුත්තාති අධිප්පායො.

අකතෙ වීතික්කමෙති ආපදාසුපි භික්ඛූහි සික්ඛාපදවීතික්කමෙ අකතෙ, කුක්කුච්චා න භුඤ්ජිංසූතිආදීසු විය වීතික්කමං අකත්වා භික්ඛූහි අත්තනො දුක්ඛුප්පත්තියා ආරොචිතායාති අත්ථො. **සිථිලං කරොන්තීති** පඨමං සාමඤ්ඤතො බද්ධසික්ඛාපදං මොචෙත්වා අත්තනො විසයෙ අනාපත්තිකරණවසෙන සිථිලං කරොන්ති. **ද්වාරං දදමානාති** අනාපත්තියා ද්වාරං දදමානා. **අපරාපරම්පි අනාපත්තිං කුරුමානාති** දින්නෙන තෙන ද්වාරෙන උපරූපරි අනාපත්තිභාවං දීපෙන්ති. පඤ්ඤත්තෙපි සික්ඛාපදෙ උදායිනා ‘‘මුහුත්තිකාය වෙසියා න දොසො’’ති ලෙසෙන වීතික්කමිත්වා **සඤ්චරිත්තාපජ්ජනවත්ථුස්මිං** (පාරා. 296 ආදයො) පඤ්ඤත්තත්තා ‘‘කතෙ වීතික්කමෙ’’ති වුත්තං. **පඤ්ඤත්තිගතිකාති** අත්ථතො මූලපඤ්ඤත්තියෙවාති අධිප්පායො.

මක්කටිවත්ථුකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

සන්ථතභාණවාරො

වජ්ජිපුත්තකවත්ථුකථාවණ්ණනා

43-44. වජ්ජිපුත්තකවත්ථුකථාය **පාළියං** ‘‘වෙසාලිකා…පෙ…. මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිංසූ’’ති එත්ථ තෙ ඤාතිකුලං ගන්ත්වා ගිහිලිඞ්ගං ගහෙත්වා ‘‘ගිහිභූතා මය’’න්ති සඤ්ඤාය මෙථුනං පටිසෙවිංසූති ගහෙතබ්බං, තෙනාහ **ඤාතිබ්‍යසනෙනපි ඵුට්ඨාති**ආදි. ඤාතීනං විනාසො රාජදණ්ඩාදිකාරණෙන හොතීති ආහ **රාජදණ්ඩ**ඉච්චාදි. ධඤ්ඤහිරඤ්ඤදාසිදාසගොමහිංසාදිධනානි **භොගා** නාම, තෙසම්පි රාජදණ්ඩාදිනාව විනාසොති ආහ ‘‘එස නයො දුතියපදෙපී’’ති. න සබ්බඤ්ඤුබුද්ධොතිආදිනා තීසු වත්ථූසු අප්පසන්නාව සාසනෙ අභබ්බාති සඤ්ඤාය අත්තනො භබ්බතං පකාසෙන්තා **න මයන්ති**ආදිමාහංසූති වෙදිතබ්බං. ‘‘අට්ඨතිංසාරම්මණෙසූ’’ති **පාළියං** අනාගතෙ ආලොකාකාසකසිණෙ වජ්ජෙත්වා වුත්තං, තෙහි පන සද්ධිං චත්තාලීස හොන්ති. **විභත්තා කුසලා ධම්මාති** ‘‘ඉමස්මිං ආරම්මණෙ ඉදං හොතී’’ති විභාගසො දස්සිතා සඋපචාරජ්ඣානා මහග්ගතකුසලා ධම්මා. **ගිහිපලිබොධන්ති** සහසොකිතාදිවසෙන ගිහීසු බ්‍යාවටතං. **ආවාසපලිබොධන්ති** සෙනාසනෙසු නවකම්මාදිවසෙන නිච්චබ්‍යාවටතං. දුප්පරිච්චාගානං ඉමෙසං ද්වින්නං පලිබොධානං වසෙන සබ්බෙපි පලිබොධා සඞ්ගහිතා එවාති වෙදිතබ්බං.

යෙනාති කාරණෙන. **අසංවාසොති** ඉදං තස්මිං අත්තභාවෙ කෙනචිපි පරියායෙන භික්ඛු හුත්වා භික්ඛූහි සද්ධිං සංවාසං නාරහතීති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ ‘‘අසංවාසො’’ති. **පඤ්ඤත්තං සමූහනෙය්‍යාති** ‘‘සො ආගතො න පබ්බාජෙතබ්බො’’ති අවත්වා ‘‘න උපසම්පාදෙතබ්බො’’ති එත්තකස්සෙව වුත්තත්තා පාරාජිකස්ස සාමණෙරභූමි අනුඤ්ඤාතාති විඤ්ඤායති, තෙනාහ **සාමණෙරභූමියං පන ඨිතොති**ආදි. ‘‘යො පන භික්ඛූ’’ති වුත්තත්තා (පාරා. 39) පච්චක්ඛාතසික්ඛො යස්මා භික්ඛු න හොති, මෙථුනසෙවනෙ ච

පාරාජිකං නාපජ්ජති, තස්මාස්ස ‘‘ආගතො උපසම්පාදෙතබ්බො’’ති උපසම්පදං අනුජානන්තො පාරාජිකං න සමූහනති නාම, තෙනාහ ‘‘භික්ඛුභාවෙ ඨත්වා අවිපන්නසීලතාය’’ති. **උත්තමත්ථං** අරහත්තං, නිබ්බානමෙව වා.

චතුබ්බිධවිනයාදිකථාවණ්ණනා

45. **නීහරිත්වාති** පාළිතො උද්ධරිත්වා, තථා හි ‘‘පඤ්චහුපාලි, අඞ්ගෙහි සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා නානුයුඤ්ජිතබ්බං. කතමෙහි පඤ්චහි? සුත්තං න ජානාති, සුත්තානුලොමං න ජානාතී’’තිආදිපාළිතො සුත්තං සුත්තානුලොමඤ්ච නීහරිංසු. ‘‘අනාපත්ති එවං අම්හාකං ආචරියානං උග්ගහො පරිපුච්ඡාති භණතී’’ති එවමාදිතො ආචරියවාදං. ‘‘ආයස්මා උපාලි එවමාහ – ‘අනාපත්ති, ආවුසො, සුපිනන්තෙනා’ති’’ එවමාදිතො අත්තනො මතිං නීහරිංසු, සා ච ථෙරස්ස අත්තනොමති සුත්තෙන සඞ්ගහිතත්තා සුත්තං ජාතං, එවමඤ්ඤාපි සුත්තාදීහි සඞ්ගහිතාව ගහෙතබ්බා, නෙතරාති වෙදිතබ්බං. අථ වා **නීහරිත්වාති** විභජිත්වා සාට්ඨකථං සකලං විනයපිටකං සුත්තාදීසු චතූසු පදෙසෙසු පක්ඛිපිත්වා චතුධා විභජිත්වා විනයං පකාසෙසුං තබ්බිනිමුත්තස්ස අභාවාති අධිප්පායො. **වුත්තන්ති** නාගසෙනත්ථෙරෙන **මිලින්දපඤ්හෙ** වුත්තං. කණ්ඨාදිවණ්ණුප්පත්තිට්ඨානකරණාදීහි ආහරිත්වා අත්තනො වචීවිඤ්ඤත්තියාව භාසිතවචනං **ආහච්චපදං. රසොති** සාරො ‘‘පත්තරසො’’තිආදීසු (ධ. ස. 628-630) විය, පටික්ඛිත්තඅනුඤ්ඤාතසුත්තසාරොති අත්ථො, **රසොති** වා ලක්ඛණං පටිච්ඡුකං අනුද්ධරිත්වා ලක්ඛණානුලොමෙන වුත්තත්තා. ධම්මසඞ්ගාහකාදිආචරියවංසෙන ආභතා අට්ඨකථා ආචරියවංසොති ආහ ‘‘ආචරියවංසොති ආචරියවාදො’’ති.

විනයපිටකෙ පාළීති ඉධ අධිකාරවසෙන වුත්තං. සෙසපිටකෙසුපි සුත්තාදිචතුනයා යථානුරූපං ලබ්භන්තෙව. **මහාපදෙසාති** මහාඔකාසා මහාවිසයා, තෙ අත්ථතො ‘‘යං, භික්ඛවෙ’’තිආදිපාළිවසෙන අකප්පියානුලොමතො කප්පියානුලොමතො ච පුග්ගලෙහි නයතො තථා තථා ගය්හමානා අත්ථනයා එව. තෙ හි භගවතා සරූපතො අවුත්තෙසුපි පටික්ඛිත්තානුලොමෙසු, අනුඤ්ඤාතානුලොමෙසු ච සෙසෙසු කිච්චෙසු නිවත්තිපවත්තිහෙතුතාය මහාගොචරාති ‘‘මහාපදෙසා’’ති වුත්තා, න පන ‘‘යං, භික්ඛවෙ, මයා ඉදං න කප්පතී’’තිආදිනා වුත්තා සාධිප්පායා පාළියෙව තස්සා සුත්තෙ පවිට්ඨත්තා. ‘‘සුත්තානුලොමම්පි සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බං…පෙ…. සුත්තමෙව බලවතර’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45) හි වුත්තං, න හෙසා සාධිප්පායා පාළි සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බා, න ගහෙතබ්බා වා හොති, යෙනායං සුත්තානුලොමං සියා. තස්මා ඉමං පාළිඅධිප්පායං නිස්සාය පුග්ගලෙහි ගහිතා යථාවුත්තඅත්ථාව සුත්තානුලොමං. තප්පකාසකත්තා පන අයං පාළිපි සුත්තානුලොමන්ති ගහෙතබ්බං, තෙනාහ **යෙ භගවතා එවං වුත්තාතිආදි.** යං භික්ඛවෙතිආදිපාළිනයෙන හි පුග්ගලෙහි ගහෙතබ්බා යෙ අකප්පියානුලොමාදයො අත්ථා වුත්තා, තෙ මහාපදෙසාති අත්ථො.

භගවතො පකිණ්ණකදෙසනාභූතා ච සුත්තානුලොමභූතා ච අට්ඨකථා. යස්මා ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි පාළිවණ්ණනාක්කමෙන සඞ්ගහෙත්වා වුත්තා, තස්මා ‘‘ආචරියවාදො’’ති වුත්තා, එතෙන ච අට්ඨකථා සුත්තසුත්තානුලොමෙසු අත්ථතො සඞ්ගය්හතීති වෙදිතබ්බා. යථා ච එසා, එවං අත්තනොමතිපි පමාණභූතා. න හි භගවතො වචනං වචනානුලොමඤ්ච අනිස්සාය අග්ගසාවකාදයොපි අත්තනො ඤාණබලෙන සුත්තාභිධම්මවිනයෙසු කඤ්චි සම්මුතිපරමත්ථභෙදං අත්ථං වත්තුං සක්කොන්ති, තස්මා සබ්බම්පි වචනං සුත්තෙ සුත්තානුලොමෙ ච සඞ්ගය්හති. විසුං පන අට්ඨකථාදීනං සඞ්ගහිතත්තා තදවසෙසං සුත්තසුත්තානුලොමතො ගහෙත්වා චතුධා විනයො නිද්දිට්ඨො. සුත්තාදයො නිස්සායෙව පවත්තාපි අත්තනොමති තෙසු සරූපෙන අනාගතත්තා වුත්තං ‘‘සුත්තසුත්තානුලොමආචරියවාදෙ මුඤ්චිත්වා’’ති, තෙනාහ ‘‘අනුබුද්ධියා නයග්ගාහෙනා’’ති. තත්ථ සුත්තාදීනි අනුගතාය එව බුද්ධියා තෙහි ලද්ධනයග්ගාහෙන චාති අත්ථො.

ථෙරවාදොති මහාසුමත්ථෙරාදීනං ගාහො. සුත්තාදිං නිස්සායෙව විපරීතතොපි අත්තනොමති උප්පජ්ජතීති ආහ **තං පනාතිආදි. අත්ථෙනාති** අත්තනා නයග්ගහිතෙන අත්ථෙන. **පාළින්ති** අත්තනො ගාහස්ස නිස්සයභූතං සාට්ඨකථං පාළිං. **පාළියාති** තප්පටික්ඛෙපත්ථං පරෙනාභටාය සාට්ඨකථාය පාළියා, අත්තනා ගහිතං අත්ථං නිස්සාය පාළිඤ්ච සංසන්දිත්වාති අත්ථො. **ආචරියවාදෙති** අත්තනා පරෙන ච සමුද්ධටඅට්ඨකථාය. **ඔතරති චෙව සමෙති චාති** අත්තනා උද්ධටෙහි සංසන්දනවසෙන ඔතරති, පරෙන උද්ධටෙන සමෙති. **සබ්බදුබ්බලාති** අසබ්බඤ්ඤුපුග්ගලස්ස දොසවාසනාය යාථාවතො අත්ථසම්පටිපත්තිඅභාවතො වුත්තං. පමාදපාඨවසෙන ආචරියවාදස්ස සුත්තානුලොමෙන අසංසන්දනාපි සියාති ආහ ‘‘ඉතරො න ගහෙතබ්බො’’ති.

සමෙන්තමෙව ගහෙතබ්බන්ති යෙ සුත්තෙන සංසන්දන්ති, එවරූපාව අත්ථා මහාපදෙසතො උද්ධරිතබ්බාති දස්සෙති තථා තථා උද්ධටඅත්ථානමෙව සුත්තානුලොමත්තා, තෙනාහ ‘‘සුත්තානුලොමතො හි සුත්තමෙව බලවතර’’න්ති. **අප්පටිවත්තියන්ති** අප්පටිබාහියං. **කාරකසඞ්ඝසදිසන්ති** පමාණත්තා සඞ්ගීතිකාරකසඞ්ඝසදිසං. **බුද්ධානං ඨිතකාලසදිසන්ති** ධරමානකබුද්ධසදිසන්ති අත්ථො. **සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙතීතිආදීසු** යො යථාභූතමත්ථං ගහෙත්වා කථනසීලො, සො **සකවාදී. සුත්තන්ති** සඞ්ගීතිත්තයාරුළ්හං පාළිවචනං. **පරවාදීති** මහාවිහාරවාසී වා හොතු අඤ්ඤනිකායවාසී වා, යො විපරීතතො අත්ථං ගහෙත්වා කථනසීලො, සොව ඉධ ‘‘පරවාදී’’ති වුත්තො. **සුත්තානුලොමන්ති** සඞ්ගීතිත්තයාරුළ්හං වා අනාරුළ්හං වා යංකිඤ්චි විපල්ලාසතො වා වඤ්චනාය වා ‘‘සඞ්ගීතිත්තයාගතමිද’’න්ති දස්සියමානං සුත්තානුලොමං. කෙචි ‘‘අඤ්ඤනිකායෙ සුත්තානුලොම’’න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං සකවාදීපරවාදීනං උභින්නම්පි සඞ්ගීතිත්තයාරුළ්හසුත්තාදීනං එව ගහෙතබ්බතො. තථා හි වක්ඛති ‘‘තිස්සො සඞ්ගීතියො ආරුළ්හං පාළිආගතං පඤ්ඤායති, ගහෙතබ්බ’’න්තිආදි. න හි සකවාදී අඤ්ඤනිකායසුත්තාදිං පමාණතො ගණ්හාති, යෙන තෙසු සුත්තාදීසු දස්සිතෙසු තත්ථ ඨාතබ්බං භවෙය්‍ය, වක්ඛති ච ‘‘පරො තස්ස අකප්පියභාවසාධකං සුත්තතො බහුං කාරණඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙති…පෙ…. ‘සාධූ’ති සම්පටිච්ඡිත්වා අකප්පියෙයෙව ඨාතබ්බ’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45). තස්මා පරවාදිනාපි සඞ්ගීතිත්තයෙ අනාරුළ්හම්පි අනාරුළ්හමිච්චෙව දස්සීයති, කෙවලං තස්ස තස්ස සුත්තාදිනො සඞ්ගීතිත්තයෙ අනාගතස්ස කූටතා, ආගතස්ස ච බ්‍යඤ්ජනච්ඡායාය අඤ්ඤථා අධිප්පායයොජනා ච විසෙසො. තත්ථ ච යං කූටං, තං අපනීයති. යං අඤ්ඤථා යොජිතං, තස්ස විපරීතතාසන්දස්සනත්ථං තදඤ්ඤෙන සුත්තාදිනා සංසන්දනා කරීයති. යො පන පරවාදිනා ගහිතො අධිප්පායො සුත්තන්තාදිනා සංසන්දති, සො සකවාදිනාපි අත්තනො ගාහං විස්සජ්ජෙත්වා ගහෙතබ්බොති උභින්නම්පි සඞ්ගීතිත්තයාගතමෙව සුත්තාදිපමාණන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව **කථාවත්ථුප්පකරණෙ** සකවාදෙ පඤ්ච සුත්තසතානි පරවාදෙ පඤ්චාති (ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා; කථා. අට්ඨ. නිදානකථා) සුත්තසහස්සම්පි අධිප්පායග්ගහණනානත්තෙන සඞ්ගීතිත්තයාගතමෙව ගහිතං, න නිකායන්තරෙ කිඤ්චීති.

ඛෙපන්ති ‘‘කිං ඉමිනා’’ති පටික්ඛෙපං ඡඩ්ඩනං. **ගරහන්ති** ‘‘කිමෙස බාලො ජානාතී’’ති නින්දනං. **සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බන්ති** යස්ස සුත්තස්ස අනුලොමනතො ඉදං සුත්තානුලොමං අකාසි, තස්මිං, තදනුරූපෙ වා අඤ්ඤතරස්මිං සුත්තෙ අත්තනා ගහිතං සුත්තානුලොමං අත්ථතො සංසන්දනවසෙන ඔතාරෙතබ්බං, ‘‘ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙන ඉමස්මිං සුත්තෙ සංසන්දතී’’ති සංසන්දිත්වා දස්සෙතබ්බන්ති අත්ථො. **අයන්ති** සකවාදී. **පරොති** පරවාදී. **ආචරියවාදො සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බොති** යස්ස සුත්තස්ස වණ්ණනාවසෙන අයං ආචරියවාදො පවත්තො, තස්මිං, තාදිසෙ ච අඤ්ඤතරස්මිං සුත්තෙ පුබ්බාපරඅත්ථසංසන්දනවසෙන ඔතාරෙතබ්බං. **ගාරය්හාචරියවාදොති** පමාදලිඛිතො, භින්නලද්ධිකෙහි වා ඨපිතො, එස නයො සබ්බත්ථ.

යං කිඤ්චි කූටසුත්තං බාහිරකසුත්තාදිවචනං න ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙතුං **සුත්තං සුත්තානුලොමෙ ඔතාරෙතබ්බන්තිආදි** වුත්තං. ගුළ්හවෙස්සන්තරාදීනි මහාසඞ්ඝිකාදිභින්නලද්ධිකානං පකරණානි. **ආදි**-සද්දෙන ගුළ්හඋම්මග්ගාදීනං ගහණං . සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරවාදීපි සුත්තන්තිආදිනා අඤ්ඤෙපි වාදාලම්බනා වුත්තනයෙන සක්කා ඤාතුන්ති ඉධ න වුත්තා.

එවං සුත්තසුත්තානුලොමාදිමුඛෙන සාමඤ්ඤතො විවාදං දස්සෙත්වා ඉදානි විසෙසතො විවාදවත්ථුං තබ්බිනිච්ඡයමුඛෙන සුත්තාදීනඤ්ච දස්සෙතුං **අථ පනායං කප්පියන්තිආදි** වුත්තං. **සුත්තෙ ච සුත්තානුලොමෙ චාති** එත්ථ ච-කාරො විකප්පත්ථො, තෙන ආචරියවාදාදීනම්පි සඞ්ගහො, තෙනාහ ‘‘කාරණඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දස්සෙතී’’ති. තත්ථ **කාරණන්ති** සුත්තාදිනයං නිස්සාය අත්තනොමතියා උද්ධටං හෙතුං. **විනිච්ඡයන්ති** අට්ඨකථාවිනිච්ඡයං. **කාරණච්ඡායාති** සුත්තාදීසු ‘‘කප්පිය’’න්ති ගාහස්ස, ‘‘අකප්පිය’’න්ති ගාහස්ස ච නිමිත්තභූතං කිච්ඡෙන පටිපාදනීයං අවිභූතකාරණං කාරණච්ඡායා, කාරණපතිරූපකන්ති අත්ථො. **විනයඤ්ඤූ පත්වාති** ඉමස්ස විවරණං **කප්පියාකප්පියවිචාරණමාගම්මාති. රුන්ධිතබ්බන්ති** කප්පියසඤ්ඤාය වීතික්කමකරණං රුන්ධිතබ්බං, තංනිවාරණචිත්තං දළ්හතරං කාතබ්බං. **සොතං පච්ඡින්දිතබ්බන්ති** තත්ථ වීතික්කමප්පවත්ති පච්ඡින්දිතබ්බා. **ගරුකභාවෙති** අකප්පියභාවෙ. **සුත්තවිනිච්ඡයකාරණෙහීති** සුත්තෙන අට්ඨකථාවිනිච්ඡයෙන ච ලද්ධකාරණෙහි. **එවන්තිආදි** යථාවුත්තස්ස අත්ථස්ස නිගමනවචනං. **අතිරෙකකාරණන්ති** සුත්තාදීසු පුරිමං පුරිමං අතිරෙකකාරණං නාම, බහුකාරණං වා.

වාචුග්ගතන්ති වාචාය උග්ගතං, තත්ථ නිරන්තරං ඨිතන්ති අත්ථො. ‘‘සුත්තං නාම සකලං විනයපිටක’’න්ති වුත්තත්තා පුන **සුත්තතොති** තදත්ථපටිපාදකං සුත්තාභිධම්මපාළිවචනං අධිප්පෙතං. **අනුබ්‍යඤ්ජනතොති** ඉමස්ස විවරණං **පරිපුච්ඡතො ච අට්ඨකථාතො චාති.** තත්ථ **පරිපුච්ඡාති** ආචරියස්ස සන්තිකා පාළියා අත්ථසවනං. **අට්ඨකථාති** පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො. තදුභයම්පි හි පාළිං අනුගන්ත්වා අත්ථස්ස බ්‍යඤ්ජනතො ‘‘අනුබ්‍යඤ්ජන’’න්ති වුත්තං. **විනයෙති** විනයාචාරෙ, තෙනෙව වක්ඛති **විනයං අවිජහන්තො අවොක්කමන්තොතිආදි.** තත්ථ පතිට්ඨානං නාම සඤ්චිච්ච ආපත්තියා අනාපජ්ජනාදි හොතීති ආහ ‘‘ලජ්ජීභාවෙන පතිට්ඨිතො’’ති, තෙන ලජ්ජී හොතීති වුත්තං හොති. විනයධරස්ස ලක්ඛණෙ වත්තබ්බෙ කිං ඉමිනා ලජ්ජීභාවෙනාති ආහ **අලජ්ජී හීතිආදි.** තත්ථ **බහුස්සුතොපීති** ඉමිනා පඨමලක්ඛණසමන්නාගමං දස්සෙති. **ලාභගරුතායාතිආදිනා** විනයෙ ඨිතතාය අභාවෙ පඨමලක්ඛණයොගො කිච්චකරො න හොති, අථ ඛො අකිච්චකරො අනත්ථකරො එවාති දස්සෙති. සඞ්ඝභෙදස්ස පුබ්බභාගො කලහො **සඞ්ඝරාජී.**

විත්ථුනතීති විත්ථම්භති, නිත්ථුනති වා සන්තිට්ඨිතුං න සක්කොති, තෙනාහ **යං යන්තිආදි. ආචරියපරම්පරාති** ආචරියානං විනිච්ඡයපරම්පරා, තෙනෙව වක්ඛති ‘‘අත්තනො මතිං පහාය…පෙ…. යථා ආචරියො ච ආචරියාචරියො ච පාළිඤ්ච පරිපුච්ඡඤ්ච වදන්ති, තථා ඤාතුං වට්ටතී’’ති. න හි ආචරියානං නාමමත්තතො පරම්පරාජානනෙ පයොජනමත්ථි. **පුබ්බාපරානුසන්ධිතොති** පුබ්බවචනස්ස අපරවචනෙන සහ අත්ථසම්බන්ධජානනතො. **අත්ථතොති** පදත්ථපිණ්ඩත්ථඅධිප්පෙතත්ථාදිතො. **කාරණතොති** තදත්ථුපපත්තිතො. **ථෙරවාදඞ්ගන්ති** ථෙරවාදපටිපාටිං, තෙසං විනිච්ඡයපටිපාටින්ති අත්ථො.

ඉමෙහි ච පන තීහි ලක්ඛණෙහීති එත්ථ පඨමෙන ලක්ඛණෙන විනයස්ස සුට්ඨු උග්ගහිතභාවො වුත්තො. දුතියෙනස්ස ලජ්ජීභාවෙන චෙව අචලතාය ච පතිට්ඨිතතා. තතියෙන පාළිඅට්ඨකථාසු අනුරූපෙන අනාගතම්පි තදනුලොමතො ආචරියෙහි දින්ननයතො විනිච්ඡිනිතුං සමත්ථතා. **ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මින්ති** චොදනාවසෙන වීතික්කමවත්ථුස්මිං සඞ්ඝමජ්ඣෙ ඔතිණ්ණෙ. **චොදකෙන චුදිතකෙන ච වුත්තෙ වත්තබ්බෙති** එවං ඔතිණ්ණෙ වත්ථුං නිස්සාය චොදකෙන ‘‘දිට්ඨං සුත’’න්තිආදිනා චුදිතකෙන ‘‘අත්ථි නත්ථී’’තිආදිනා ච යං වත්තබ්බං, තස්මිං වත්තබ්බෙ වුත්තෙති අත්ථො. ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතානං මාතිකාය අනාගතත්තා ‘‘පඤ්චන්නං ආපත්තීන’’න්ති වුත්තං. **තිකදුක්කටන්ති** ‘‘අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී උජ්ඣායති වා ඛීයති වා ආපත්ති දුක්කටස්සා’’තිආදිනා (පාචි. 106 ථොකං විසදිසං) ආගතං තිකදුක්කටං. **අඤ්ඤතරං වා ආපත්තින්ති** ‘‘කාලෙ විකාලසඤ්ඤී ආපත්ති දුක්කටස්ස, කාලෙ වෙමතිකො ආපත්ති දුක්කටස්සා’’තිආදිකං (පාචි. 250) දුකදුක්කටං සන්ධාය වුත්තං. **අන්තරාපත්තින්ති** තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ

ආගතවත්ථුවීතික්කමං විනා අඤ්ඤස්මිං වත්ථුවීතික්කමෙ නිදානතො පභුති විනීතවත්ථුපරියොසානා අන්තරන්තරා වුත්තං ආපත්තිං. ඉධ පන ''වත්ථුං ඔලොකෙතී''ති විසුං ගහිතත්තා තදවසෙසා අන්තරාපත්තීති ගහිතා. **පටිලාතං උක්ඛිපතීති** ඉදං විසිබ්බනසික්ඛාපදෙ (පාචි. 350-351) ආගතං. තත්ථ ඩය්හමානං අලාතං අග්ගිකපාලාදිතො බහි පතිතං අවිජ්ඣාතමෙව පටිඋක්ඛිපති , පුන යථාඨානෙ ඨපෙතීති අත්ථො. විජ්ඣාතං පන පක්ඛිපන්තස්ස පාචිත්තියමෙව. **අනාපත්තීන්**ති එත්ථ අන්තරන්තරා වුත්තා අනාපත්තිපි අත්ථි, ''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයෙ''තිආදි (පාරා. 159) විය සාපි සඞ්ගය්හති.

පාරාජිකාපත්තීති න තාව වත්තබ්බන්ති ඉදං ආපන්නපුග්ගලෙන ලජ්ජීධම්මෙ ඨත්වා යථාභූතං ආවිකරණෙපි දුබ්බිනිච්ඡයං අදින්නාදානාදිං සන්ධාය වුත්තං. යං පන මෙථුනාදීසු විජානනං, තං වත්තබ්බමෙව, තෙනාහ **මෙථුනධම්මවීතික්කමො හීති**ආදි. යො පන අලජ්ජිතාය පටිඤ්ඤං අදත්වා වික්ඛෙපං කරොති, තස්ස ආපත්ති න සක්කා ඔළාරිකාපි විනිච්ඡිනිතුං, යාව සො යථාභූතං නාවි කරොති, සඞ්ඝස්ස ච ආපත්තිසන්දෙහො න විගච්ඡති, තාව නාසිතකොව භවිස්සති. **සුඛුමාති** චිත්තපරිවත්තියා සුඛුමතාය සුඛුමා. තෙනාහ ''චිත්තලහුකා''ති, චිත්තං තස්ස ලහුකන්ති අත්ථො. **තෙති** වීතික්කමෙ. **තංවත්ථුකන්**ති අදින්නාදානාදිමූලකං. **යං ආචරියො භණති, තං කරොහීති**ආදි සබ්බං ලජ්ජීපෙසලං කුක්කුච්චකමෙව සන්ධාය වුත්තං. යො යථාවතො පකාසෙත්වා සුද්ධිමෙව ගවෙසති, **තෙනාපි, පාරාජිකොසීති න වත්තබ්බොති** අනාපත්තිකොටියාපි සඞ්කියමානත්තා වුත්තං, තෙනෙව ''පාරාජිකච්ඡායා''ති වුත්තං. **සීලානි සොධෙත්වාති** යස්මිං වීතික්කමෙ පාරාජිකාසඞ්කා වත්තති, තත්ථ පාරාජිකාභාවපක්ඛං ගහෙත්වා දෙසනාවුට්ඨානගාමිනීනං ආපත්තීනං සොධනවසෙන සීලානි සොධෙත්වා. **ද්වත්තිංසාකාරන්**ති පාකටභාවතො උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං, යං කිඤ්චි අභිරුචිතං මනසිකාතුං වට්ටතෙව. **කම්මට්ඨානං ඝටියතීති** විප්පටිසාරමූලකෙන වික්ඛෙපෙන අන්තරන්තරා ඛණ්ඩං අදස්සෙත්වා පබන්ධවසෙන චිත්තෙන සඞ්ඝටියති. **සඞ්ඛාරාති** විපස්සනාකම්මට්ඨානවසෙන වුත්තං. සාපත්තිකස්ස හි පගුණම්පි කම්මට්ඨානං න සුට්ඨු උපට්ඨාති, පගෙව පාරාජිකස්ස. තස්ස හි විප්පටිසාරනින්නතාය චිත්තං එකග්ගං න හොති. එකස්ස පන විතක්කවික්ඛෙපාදිබහුලස්ස සුද්ධසීලස්සපි චිත්තං න සමාධියති, තං ඉධ පාරාජිකමූලකන්ති න ගහෙතබ්බං. කතපාපමූලකෙන විප්පටිසාරෙනෙවෙත්ථ චිත්තස්ස අසමාධියනං සන්ධාය ''කම්මට්ඨානං න ඝටියතී''ති වුත්තං, තෙනාහ **විප්පටිසාරග්ගිනාති**ආදි. **අත්තනාති** චිත්තෙන කරණභූතෙන පුග්ගලො කත්තා ජානාති, පච්චත්තෙ වා කරණවචනං, අත්තා සයං පජානාතීති අත්ථො.

චතුබ්බිධවිනයාදිකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

පදභාජනීයවණ්ණනා

යො විය දිස්සතීති **යාදිසො,** යං-සද්දත්ථෙ යථා-සද්දො වත්තතීති ආහ ''යෙන වා තෙන වා යුත්තො''ති. යෙන තෙනාති හි පදද්වයෙන අනියමතො යං-සද්දත්ථොව දස්සිතො. **වාසධුරයුත්තොති** විපස්සනාධුරයුත්තො. යා ජාති අස්සාති යංජාති, පුග්ගලො, සොව **යංජච්චො** සකත්ථෙ යපච්චයං කත්වා. ගොත්තවසෙන යෙන වා තෙන වා ගොත්තෙන යථාගොත්තො වා තථාගොත්තො වා හොතූති සම්බන්ධො. **සීලෙසූති** පකතිසු. **අථ බොති** ඉදං කින්තූති ඉමස්මිං අත්ථෙ. කිං වුත්තං හොතීති අත්ථො. **ඉමස්මිං අත්ථෙති** ඉමස්මිං පාරාජිකවිසයෙ. **එසොති** යථාවුත්තෙහි පකාරෙහි යුත්තො. **අරියායාති** ''උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියානං යාචනා''ති එවං වුත්තාය, න, ''දෙහි මෙ''ති කපණාය. **ලිඞ්ගසම්පටිච්ඡනෙනාති** ''භික්ඛං චරිස්සාමී''ති චිත්තාභාවෙපි භික්ඛාහාරනිස්සිතපබ්බජ්ජාලිඞ්ගස්ස සම්පටිච්ඡනෙන. **කාජහත්තන්**ති කාජෙහි ආනීතභත්තං. **අධම්මිකායාති** අධිසීලසික්ඛාදිභික්ඛුගුණාභාවතො වුත්තං, තෙනාහ ''අභූතාය''ති. ''මයං භික්ඛූ''ති වදන්තා පටිඤ්ඤාමත්තෙනෙව භික්ඛූ, න අත්ථතොති අත්ථො. ඉදඤ්ච ''මයං භික්ඛූ''ති පටිජානනස්සාපි සම්භවතො වුත්තං. ''මයං භික්ඛූ''ති අප්පටිජානන්තාපි හි භික්ඛුවොහාරනිමිත්තස්ස ලිඞ්ගස්ස ගහණෙන චෙව භික්ඛූනං දින්නපච්චයභාගග්ගහණාදිනා ච භික්ඛුපටිඤ්ඤා එව නාම හොන්ති. තථා හි වුත්තං **පුග්ගලපඤ්ඤත්තිඅට්ඨකථායං** –

> '''අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො'ති අඤ්ඤෙ බ්‍රහ්මචාරිනො සුනිවත්ථෙ සුපාරුතෙ සුම්භකපත්තධරෙ ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තෙ දිස්වා සයම්පි තාදිසෙන ආකාරෙන තථා පටිපජ්ජනතො 'අහං බ්‍රහ්මචාරී'ති පටිඤ්ඤං දෙන්තො විය හොති. 'අහං භික්ඛූ'ති වත්වා උපොසථග්ගාදීනි පවිසන්තො පන බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො හොතියෙව, තථා සඞ්ඝිකං ලාභං ගණ්හන්තො''ති (පු. ප. අට්ඨ. 91).

තස්මා එවරූපෙහි පටිඤ්ඤාය භික්ඛූහි ගොත්‍රභුපරියොසානෙහි සද්ධිං සම්භොගපරිභොගො න වට්ටති, අලජ්ජීපරිභොගොව හොති. සඤ්චිච්ච ආපත්තිආපජ්ජනාදිඅලජ්ජීලක්ඛණං පන උක්කට්ඨානං භික්ඛූනං වසෙන වුත්තං සාමණෙරාදීනම්පි අලජ්ජීවොහාරදස්සනතො. ''අලජ්ජීසාමණෙරෙහි හත්ථකම්මම්පි න කාරෙතබ්බ''න්ති හි වුත්තං. යථාවිහිතපටිපත්තියං අතිට්ඨනඤ්හි සබ්බසාධාරණං අලජ්ජීලක්ඛණං. දුස්සීලා ලිඞ්ගග්ගහණතො පට්ඨාය යථාවිහිතපටිපත්තියා අභාවතො එකන්තා ලජ්ජිනොව මහාසඞ්ඝිකාදිනිකායන්තරිකා විය, ලිඞ්ගත්ථෙනකාදයො විය, ච. යාව 11 ච තෙසං භික්ඛුපටිඤ්ඤා අනුවත්තති, තාව භික්ඛූ එව, තෙහි ච පරිභොගො අලජ්ජිපඅභොගොව, තෙසඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝසඤ්ඤාය දින්නං සඞ්ඝෙ දින්නං නාම හොති. වුත්තඤ්හි භගවතා –

> ''භවිස්සන්ති බො පනානන්ද, අනාගතමද්ධානං ගොත්‍රභුනො කාසාවකණ්ඨා දුස්සීලා පාපධම්මා, තෙසු දුස්සීලෙසු සඞ්ඝං උද්දිස්ස දානං දස්සන්ති, තදාපාහං, ආනන්ද, සඞ්ඝගතං දක්ඛිණං අසඞ්ඛෙය්‍යං අප්පමෙය්‍යං වදාමී''ති (ම. නි. 3.380).

භගවතො සඞ්ඝං උද්දිස්ස දින්නත්තා දක්ඛිණා අසඞ්ඛෙය්‍යා අප්පමෙය්‍යා ජාතා. දුස්සීලානං දින්නත්තා නාති වෙ? න, තෙසු සඞ්ඝං උද්දිස්සාති ගොත්‍රභූනං පටිග්ගාහකත්තෙන පරාමට්ඨත්තා, ඉතරථා ''යෙසු කෙසුචි ගහට්ඨෙසු වා පබ්බජිතෙසු වා සඞ්ඝං උද්දිස්සා''ති වත්තබ්බතාපසඞ්ගතො, තථා ච ''තදාපාහං, ආනන්දා''ති හෙට්ඨිමකොටිදස්සනස්ස පයොජනං න සියා. තස්මා ගොත්‍රභූනම්පි අභාවෙ සඞ්ඝං උද්දිස්ස දානං නත්ථි, හෙට්ඨිමකොටියා තෙසුපි දින්නා සඞ්ඝගතා දක්ඛිණා අසඞ්ඛෙය්‍යා, න තතො පරං සිජ්ඣතීති තෙපි පටිඤ්ඤාය භික්ඛූ එවාති ගහෙතබ්බං.

බ්‍රහ්මඝොසන්ති උත්තමඝොසං, බ්‍රහ්මුනො ඝොසසදිසං වා ඝොසං. **එහි භික්ඛූති** ''භික්ඛූ''තිසම්බොධනං. සංසාරෙ භයඉක්ඛක තස්ස භයස්ස සබ්බසො විනාසනත්ථං තිසරණං, සාසනං වා **එහි** මනසා ''තාණං ලෙණ''න්ති පවිස උපගච්ඡ. උපගන්ත්වාපි **චර බ්‍රහ්මචරියන්**ති සාසනබ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච චරස්සු. **භණ්ඩූති** මුණ්ඩිතකෙසො. **වාසීති** දන්තකට්ඨාදිච්ඡෙදනවාසි. **බන්ධනන්**ති කායබන්ධනං. යුත්තො යොගො සමාධිපඤ්ඤාවසෙන සො **යුත්තයොගො,** තස්ස අට්ඨෙතෙ පරික්ඛාරාති සෙසො. සරීරෙ පටිමුක්කෙහියෙව උපලක්ඛිතොති සෙසො. ''තීණි සතානී''ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං ''තීණි සත''න්ති වුත්තං.

තස්මාති භගවා හෙට්ඨා වුත්තං පරාමසති. හෙට්ඨා හි ''අහං බො පන, කස්සප, ජානඤ්ඤෙව වදාමි 'ජානාමී'ති, පස්සඤ්ඤෙව වදාමි 'පස්සාමී'''ති (සං. නි. 2.154) වුත්තං, තං පරාමසති, යස්මා අහං ජානං වදාමි, තස්මාති අත්ථො. **ඉහාති** ඉමස්මිං සාසනෙ. **තිබ්බන්**ති මහන්තං. **පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සතීති** ථෙරාදිඋපසඞ්කමනතො පුරෙතරමෙව තෙසු යංනූන මෙ හිරොත්තප්පං උපට්ඨිතං භවිස්සතීති අත්ථො. **කුසලූපසංහිතන්**ති අනවජ්ජධම්මනිස්සිතං. **අට්ඨිං කත්වාති** අත්තානං තෙන ධම්මෙන අට්ඨිකං කත්වා, තං වා ධම්මං ''එස මෙ අත්ථො''ති අත්ථං කත්වා. **ඔහිතසොතොති** ධම්මෙ නිහිතසොතො. **එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බන්**ති ඤාණසොතඤ්ච පසාදසොතඤ්ච ඔදහිත්වා ''ධම්මං සක්කච්චමෙව සුණිස්සාමී''ති එවමෙව තයා සික්ඛිතබ්බං. **සාතසහගතා ච මෙ කායගතාසතීති** අසුභෙසු චෙව ආනාපානෙ ච පඨමජ්ඣානවසෙන සුඛසම්පයුත්තකායගතාසති. යං පනෙතස්ස ඔවාදස්ස සක්කච්චපටිග්ගහණං, අයමෙව ථෙරස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච අහොසි (සං. නි. අට්ඨ. 2.2.154).

උද්ධුමාතකපටිභාගාරම්මණං ඣානං **උද්ධුමාතකසඤ්ඤා**. කසිණාරම්මණං රූපාවචරජ්ඣානං **රූපසඤ්ඤා. ඉමෙති** සඤ්ඤාසීසෙන නිද්දිට්ඨා ඉමෙ ද්වෙ ඣානධම්මා. සොපාකො ච භගවතා පුට්ඨො ''රූපාවචරභාවෙන එකත්ථා, බ්‍යඤ්ජනමෙව නානා''න්ති ආහ. **ආරද්ධචිත්තොති** ආරාධිතචිත්තො. ගරුධම්මපටිග්ගහණාදිඋපසම්පදා උපරි සයමෙව ආවි භවිස්සති.

සබ්බන්තිමෙන පරියායෙනාති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන. ඤත්තිචතුත්ථා කම්මවාචා උපසම්පදාකම්මස්ස කාරණත්තා ඨානං, තස්ස ඨානස්ස අරහං අනුච්ඡවිකන්ති වත්ථුදොසාදිවිනිමුත්තකම්මං ''ඨානාරහ''න්ති වුත්තං වත්ථාදිදොසයුත්තස්ස කම්මස්ස සභාවතො කම්මවාචාරහත්තාභාවා. අථ වා ඨානන්ති නිබ්බානප්පත්තිහෙතුතො සික්ඛත්තයසඞ්ගහං සාසනං වුච්චති, තස්ස අනුච්ඡවිකං කම්මං ඨානාරහං. යථාවිහිතලක්ඛණෙන හි කම්මෙන උපසම්පන්නොව සකලං සාසනං සමාදාය පරිපූරෙතුමරහති. තස්මා පරිසුද්ධකම්මවාචාපරියොසානං සබ්බං සඞ්ඝකිච්චං ඨානාරහං නාම, තෙනාහ ''සත්ථුසාසනාරහෙනා''ති, සීලාදිසකලසාසනපරිපූරණස්ස අනුච්ඡවිකෙනාති අත්ථො. **අයං ඉමස්මිං අත්ථෙති** ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙන උපසම්පන්නස්සෙව සබ්බසික්ඛාපදෙසු වුත්තත්තා කිඤ්චාපි එහිභික්ඛූපසම්පදාදීහි උපසම්පන්නානං සුද්ධසත්තානං පණ්ණත්තිවජ්ජසික්ඛාපදවීතික්කමෙපි අභබ්බතා වා දොසාභාවො වා සද්දතො පඤ්ඤායති, තථාපි අත්ථතො තෙසම්පි පණ්ණත්තිවජ්ජෙසු, ලොකවජ්ජෙසුපි වා සුරාපානාදිලහුකෙසු මග්ගුප්පත්තිතො පුබ්බෙ අසඤ්චිච්චාදිනා ආපත්තිආපජ්ජනං සිජ්ඣතියෙව. තථා හි ''ද්වෙ පුග්ගලා අභබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං බුද්ධා ච පච්චෙකබුද්ධා ච. ද්වෙ පුග්ගලා භබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං භික්ඛූ ච භික්ඛුනියො චා''ති (පරි. 322) වුත්තං. **ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන උපසම්පන්නොති** ඉදං පන සබ්බසික්ඛාපදවීතික්කමාරහෙ සබ්බකාලිකෙ ච භික්ඛූ ගහෙත්වා යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං. **නිරුත්තිවසෙනාති** නිබ්බචනවසෙන. **අභිලාපවසෙනාති** වොහාරවසෙන. **ගුණවසෙනාති** භික්ඛුවොහාරනිමිත්තානං ගුණානං වසෙන.

සාජීවපදභාජනීයවණ්ණනා

විවට්ටූපනිස්සයා සීලාදයො ලොකියෙහි අභිවිසිට්ඨත්තා අධිසීලාදිවොහාරෙන වුත්තාති දස්සෙතුං **කතමං පනාති**ආදි ආරද්ධං. තත්ථ **පඤ්චඞ්ගදසඞ්ගසීලන්**ති අබුද්ධුප්පාදකාලෙ සීලං සන්ධාය වුත්තං තස්ස විවට්ටූපනිස්සයත්තාභාවා. යං පන බුද්ධුප්පාදෙ රතනත්තයගුණං තථතො ඤත්වා සාසනෙ සුනිවිට්ඨසද්ධාහි උපාසකොපාසිකාහි චෙව සාමණෙරසික්ඛමානාහි ච රක්ඛියමානං පඤ්චඞ්ගඅට්ඨඞ්ගදසඞ්ගසීලං, තම්පි අධිසීලමෙව මග්ගුප්පත්තිහෙතුතො. විපස්සනාමග්ගුප්පත්තිනිමිත්තතාය හි පාතිමොක්ඛසංවරසීලං ලොකියානං සීලෙහි අධිසීලං ජාතං අධිචිත්තං විය. න හි විපස්සනාමග්ගනිමිත්තතං මුඤ්චිත්වා ලොකියචිත්තතො අධිචිත්තස්ස අඤ්ඤො කොචි විසෙසො උපලබ්භති, තදුභයඤ්ච අනාදිමතො සංසාරවට්ටස්ස අත්තාදිසාරවිරහිතතාය තිලක්ඛණබ්භාහතත්තං, ''අහං මමා''ති ආකාරෙන පවත්තඅවිජ්ජාතණ්හාදිදොසමූලකත්තඤ්ච, තංදොසමූලවිද්ධංසනසමත්ථාය සීලචිත්තබලොපත්ථද්ධාය විපස්සනාය උක්කංසෙනෙව තස්ස සංසාරවට්ටස්ස විගමඤ්ච, තදුපදෙසකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස

සබ්බඤ්ඤුතාදිඅපරිමිතගුණගණයොගෙන අවිපරීතසද්ධම්මදෙසකත්තඤ්ච යාථාවතො ඤත්වා පටිපන්නෙන සමාදාය සික්ඛිතබ්බතාය විවට්ටූපනිස්සයං ජාතං, න අඤ්ඤෙන කාරණෙන, තඤ්ච විවට්ටූපනිස්සයත්තං යදි සාසනෙ පඤ්චසීලාදිස්සාපි සමානං, කිමිදං අධිසීලං න සියා. පඤ්චසීලාදිමත්තෙ ඨිතානඤ්හි අනාථපිණ්ඩිකාදීනං ගහට්ඨානම්පි මග්ගො උප්පජ්ජති. න හි අධිසීලාධිචිත්තං විනා මග්ගුප්පත්ති හොති, තඤ්ච කිඤ්චාපි කෙසඤ්චි අනුපනිස්සයතාය තස්මිං අත්තභාවෙ මග්ගුප්පත්තියා හෙතු න හොති, තථාපි භවන්තරෙ අවස්සං හොතෙවාති අධිසීලමෙව කාලං කරොන්තානං කල්‍යාණපුථුජ්ජනානං පාතිමොක්ඛසංවරසීලං විය, තෙනාහ **බුද්ධුප්පාදෙයෙව ච පවත්තතී**තිආදි. විවට්ටං පත්ථෙත්වා රක්ඛියමානම්පි පඤ්චසීලාදි බුද්ධුප්පාදෙයෙව පවත්තති. **න හි තං පඤ්ඤත්ති**න්තිආදි පන උක්කට්ඨවසෙන සබ්බං පාතිමොක්ඛං සන්ධාය වුත්තං. තදෙකදෙසභූතම්පි හි පාණාතිපාතාදින්නාදානාදිගහට්ඨසීලම්පි. බුද්ධායෙව විනයෙ පාරාජිකසුත්තවිභඞ්ගාදීසු ආගතවසෙන සබ්බසො කායවචීද්වාරෙසු මග්ගුප්පත්තියා විබන්ධකඅජ්ඣාචාරසොතං විච්ඡින්දිත්වා මග්ගුප්පත්තියා පදට්ඨානභාවෙන පඤ්ඤපෙතුං සක්කොන්ති, න අඤ්ඤෙ. මග්ගුප්පත්තිං සන්ධාය හිස්ස අධිසීලතා වුත්තා. තෙනාහ ‘‘පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ච මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීල’’න්ති. තස්සෙව හි අධිසීලන්ති අබ්‍යවධානෙන මග්ගාධිට්ඨානාති. **ඉධ අනධිප්පෙතන්**ති ඉමස්මිං පඨමපාරාජිකවිසයෙ ‘‘සික්ඛා’’ති අනධිප්පෙතං.

ලොකියඅට්ඨසමාපත්තිචිත්තානීති සාසනසභාවං අජානන්තෙහි ලොකියජනෙහි සමාපජ්ජිතබ්බානි අට්ඨ රූපාරූපජ්ඣානසම්පයුත්තචිත්තානි සන්ධාය වුත්තං. න හි මහග්ගතෙසු ලොකියලොකුත්තරභෙදො අත්ථි, යෙන ලොකියවිසෙසනං ලොකුත්තරනිවත්තනං සියා. තස්මා සාසනිකෙහි සමාපජ්ජිතබ්බමහග්ගතජ්ඣානනිවත්තනමෙව ලොකියවිසෙසනං කතං. යථා චෙත්ථ, එවං **කාමාවචරානි පන අට්ඨ කුසලචිත්තානී**ති එත්ථාපි ලොකියවිසෙසනං කාතබ්බමෙව. අයමෙව හි අධිචිත්තතො චිත්තස්ස භෙදො, යං සාසනං අජානන්තස්ස පුග්ගලස්ස සමුප්පජ්ජනං. එවඤ්ච අබුද්ධුප්පාදෙපි සාසනසභාවං ජානන්තානං පච්චෙකබුද්ධාදීනම්පි සීලචිත්තානං අධිසීලාධිචිත්තතා සමත්ථිතා හොති. **න විනා බුද්ධුප්පාදා**ති ඉදං පන අඤ්ඤෙසං අභිසමයහෙතුභාවෙන පච්චෙකබුද්ධබොධිසත්තාදීනං දෙසනාසාමත්ථියාභාවතො වුත්තං. ආයතිං වාසනාහෙතුං පන සීලචිත්තං තෙපි දෙසෙන්තියෙව, තඤ්ච මග්ගහෙතුතාය අධිසීලාධිචිත්තම්පි හොන්තං අප්පකතාය විප්ඵාරිකතාබාහුජඤ්ඤත්තාභාවෙන අබ්බොහාරිකන්ති ‘‘බුද්ධුප්පාදෙයෙවා’’ති අවධාරණං කතන්ති වෙදිතබ්බං. **න හි තංසමාපන්නො**තිආදිඅට්ඨකථාවචනෙහි ඉධ අධිචිත්තනිද්දෙසෙ, උපරි අධිපඤ්ඤානිද්දෙසෙ ච මග්ගඵලසම්පයුත්තඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤානමෙව පටික්ඛෙපතො ලොකියාධිචිත්තාධිපඤ්ඤානං ඉධ අධිප්පෙතතා, තං ද්වයං සමාපන්නස්සාපි මෙථුනධම්මසමාපජ්ජනසභාවො ච විඤ්ඤායති, **පාළියං** පන ‘‘යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සික්ඛා’’ති වුත්තත්තා ලොකියාපි අධිචිත්තාධිපඤ්ඤා අනධිප්පෙතාති විඤ්ඤායති. තස්මා **පාළියං** අට්ඨකථායඤ්ච එවමධිප්පායො වෙදිතබ්බො – ‘‘මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිස්සාමී’’ති චිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙ ලොකියං අධිචිත්තං අධිපඤ්ඤා ච පරිහායති, අධිසීලං පන චිත්තුප්පාදමත්තෙන න පරිහායතීති **පාළියං** අධිසීලසික්ඛාව වුත්තා. අට්ඨකථායං පන පටිලද්ධලොකුත්තරමග්ගස්ස භික්ඛුනො ‘‘මෙථුනං පටිසෙවිස්සාමී’’ති චිත්තම්පි න උප්පජ්ජති සබ්බසො අකුප්පධම්මත්තා, පුථුජ්ජනානං සමාපත්තිලාභීනම්පි කෙනචි කාරණෙන උප්පජ්ජති කුප්පධම්මත්තාති ඉමං විසෙසං දස්සෙතුං ‘‘න හි තංසමාපන්නො’’ති ලොකුත්තරාව පටික්ඛිත්තාති වෙදිතබ්බං.

අත්ථි දින්නන්ති එත්ථ **දින්නන්**ති දානචෙතනා අධිප්පෙතා, තස්ස දින්නස්ස ඵලං අත්ථීති අත්ථො. එස නයො **අත්ථි යිට්ඨන්**ති එත්ථාපි. **ආදි**-සද්දෙන හුතාදීනං සඞ්ගහො. තත්ථ **යිට්ඨන්**ති මහායාගො සබ්බසාධාරණං මහාදානමෙව. **හුතන්**ති පහොනකසක්කාරො, අත්තනො වා හොතු, පරෙසං වා දස අකුසලකම්මපථා, සබ්බෙපි වා අකුසලා ධම්මා අනත්ථුප්පාදනතො න සකං කම්මං නාම, තබ්බිපරීතා කුසලා ධම්මා සකං නාම, තදුභයම්පි වා කුසලාකුසලං කම්මස්සකොම්හීතිආදිවචනතො සති සංසාරප්පවත්තියං අධිමුච්චනට්ඨෙන සත්තානං සකන්ති එවං කම්මස්සකතාය සකභාවෙ අත්තනො සන්තකතාය උප්පජ්ජනකඤාණං **කම්මස්සකතඤ්ඤාණං,** උපලක්ඛණමත්තඤ්චෙතං. සාසනනිස්සිතා පන සබ්බාපි වට්ටගාමිනිකුසලපඤ්ඤා කම්මස්සකතඤ්ඤාණෙ පවිට්ඨා. සාසනනිස්සිතා හි විවට්ටගාමිනී සබ්බාපි පඤ්ඤා ‘‘සච්චානුලොමිකඤාණ’’න්ති වුච්චති. සා එව ච අධිපඤ්ඤා තදවසෙසං සබ්බං කම්මස්සකතඤ්ඤාණන්ති වෙදිතබ්බං, තෙනෙව භගවා ‘‘කම්මස්සකතඤ්ඤාණං සච්චානුලොමිකඤාණං මග්ගසමඞ්ගිස්ස ඤාණං ඵලසමඞ්ගිස්ස ඤාණ’’න්ති සබ්බම්පි ඤාණචතුක්කෙයෙව සඞ්ගහෙසි. **තිලක්ඛණාකාරපරිච්ඡෙදකං පන විපස්සනාඤාණ**න්ති ඉදං පන මග්ගස්ස ආසන්නපච්චයතාය උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං. තදිතරාසඤ්හි රතනත්තයානුස්සරණාදිපඤ්ඤානම්පි මග්ගහෙතුතාය අධිපඤ්ඤතා සමානාවාති ගහෙතබ්බං.

සාජීවපදභාජනීයවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

පච්චක්ඛානවිභඞ්ගවණ්ණනා

දුබ්බල්‍යං ආවිකතෙති යංනූනාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යන්තිආදිනා දුබ්බලභාවෙ පකාසිතෙ. **මුඛාරුළ්හතා**ති ලොකජනානං සත්තට්ඨාතිආදීසු මුඛාරුළ්හඤායෙනාති අධිප්පායො. **දිරත්තතිරත්තන්**ති (පාචි. 52) එත්ථ යථා අන්තරන්තරා සහසෙය්‍යාවසෙන තිරත්තං අග්ගහෙත්වා නිරන්තරමෙව තිස්සො රත්තියො අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං සහසෙය්‍යාය අරුණුට්ඨාපනවසෙන තිරත්තග්ගහණත්ථං ‘‘දිරත්තතිරත්ත’’න්ති අබ්‍යවධානෙන වුත්තන්ති දිරත්තග්ගහණස්ස පයොජනම්පි සක්කා ගහෙතුං, එවමිධාපි **දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා**ති ඉමස්සාපි ගහණස්ස පයොජනමත්ථෙවාති දස්සෙතුං **යස්මා වා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්සා**තිආදි වුත්තං.

ඉදානි දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති ඉමස්ස පුරිමපදස්සෙව විවරණභාවං විනාපි විසුං අත්ථසබ්භාවං දස්සෙතුං **අපිචා**තිආදි වුත්තං. **විසෙසාවිසෙසන්**ති එත්ථ යෙන වාක්‍යෙන දුබ්බල්‍යාවිකම්මමෙව හොති, න සික්ඛාපච්චක්ඛානං, තත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛානදුබ්බල්‍යාවිකම්මානං අඤ්ඤමඤ්ඤං විසෙසො හොති. යෙන පන වචනෙන තදුභයම්පි හොති, තත්ථ නෙවත්ථි විසෙසො අවිසෙසොපි, තං විසෙසාවිසෙසං. ‘‘කඨ කිච්ඡජීවනෙ’’ති ධාතුසු පඨිතත්තා වුත්තං ‘‘කිච්ඡජීවිකප්පත්තො’’ති. උක්කණ්ඨනඤ්හි උක්කණ්ඨා, තං ඉතො ගතොති උක්කණ්ඨිතො, කිච්ඡජීවිකං පත්තොති අත්ථො. උද්ධං ගතො කණ්ඨො එතිස්සාති උක්කණ්ඨා, අනභිරතියා වජෙ නිරුද්ධගොගණො විය ගමනමග්ගං ගවෙසන්තො පුග්ගලො උක්කණ්ඨො හොති, තං උක්කණ්ඨං. අනභිරතිං ඉතොතිපි උක්කණ්ඨිතොති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ – ‘‘උද්ධං කණ්ඨං කත්වා විහරමානො’’ති. සා ච උක්කණ්ඨතා වික්ඛෙපෙනෙවාති **වික්ඛිත්තො**තිආදි වුත්තං.

සමණභාවතොති උපසම්පදතො. **භාවවිකප්පාකාරෙනා**ති භික්ඛුභාවතො චවිත්වා යං යං ගිහිආදිභාවං පත්තුකාමො ‘‘අහං අස්ස’’න්ති අත්තනො භවනං විකප්පෙති, තෙන තෙන ගිහිආදිආකාරෙන, අත්තනො භවනස්ස විකප්පනාකාරෙනාති අධිප්පායො.

46. **පාළියං යදි පනාහන්**ති අහං යදි බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, සාධු වතස්සාති අත්ථො. **අපාහං, හන්දාහන්**ති එත්ථාපි වුත්තනයෙනෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො. ‘‘හොති මෙ බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍ය’’න්ති මම චිත්තං උප්පජ්ජතීති වදති.

50. **න රමාමී**ති පබ්බජ්ජාය දුක්ඛබහුලතාය සුඛාභාවං දස්සෙති. **නාභිරමාමී**ති පබ්බජ්ජාය විජ්ජමානෙපි අනවජ්ජසුඛෙ අත්තනො අභිරතිඅභාවං දස්සෙති.

51. **තෙනෙව වචීභෙදෙනා**ති වචීභෙදං කත්වාපි අඤ්ඤෙන කායප්පයොගෙන විඤ්ඤාපනං නිවත්තෙති. **අයං සාසනං ජහිතුකාමො**තිආදිනා භාසාකොසල්ලාභාවෙන සබ්බසො පදත්ථාවබොධාභාවෙපි ‘‘අයං අත්තනො පබ්බජිතභාවං ජහිතුකාමො ඉමං වාක්‍යභෙදං කරොතී’’ති එත්තකං අධිප්පෙතත්ථමත්තං චෙපි සො තාව ජානාති, පච්චක්ඛානමෙව හොතීති දස්සෙති. තෙනාහ ‘‘එත්තකමත්තම්පි ජානාතී’’ති. **පදපච්ඡාභට්ඨ**න්ති පදපරාවත්ති, මාගධභාසතො අවසිට්ඨා සබ්බාපි භාසා ‘‘මිලක්ඛභාසා’’ති වෙදිතබ්බා. **ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණ**න්ති සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස රුහනට්ඨානභූතං ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණං.

දූතන්ති මුඛසාසනං. **සාසනන්**ති පණ්ණසාසනං, භිත්තිථම්භාදීසු අක්ඛරං වා ඡින්දිත්වා දස්සෙති. පච්චක්ඛාතුකාමතාචිත්තෙ ධරන්තෙයෙව වචීභෙදසමුප්පත්තිං සන්ධාය ‘‘චිත්තසම්පයුත්ත’’න්ති වුත්තං, චිත්තසමුට්ඨානන්ති අත්ථො. නියමිතානියමිතවසෙන විජානනභෙදං දස්සෙතුමාහ **යදි අයමෙව ජානාතූ**තිආදි. අයඤ්ච විභාගො වදති **විඤ්ඤාපෙතී**ති එත්ථ යස්ස වදති, තස්සෙව විජානනං අධිප්පෙතන්ති ඉමිනා වුත්තනයෙන ලද්ධොති දට්ඨබ්බං, න හෙත්ථ එකස්ස වදති අඤ්ඤස්ස විඤ්ඤාපෙතීති අයමත්ථො සම්භවති. ‘‘තෙසු එකස්මිං ජානන්තෙපී’’ති වුත්තත්තා ‘‘ද්වෙයෙව ජානන්තු එකො මා ජානාතූ’’ති එවං ද්වින්නම්පි ජනානං නියමෙත්වා ආරොචිතෙපි තෙසු එකස්මිම්පි ජානන්තෙ පච්චක්ඛානං හොතියෙවාති ගහෙතබ්බං. **පරිසඞ්කමානො**ති ‘‘වාරෙස්සන්තී’’ති ආසඞ්කමානො. **සමයඤ්ඤූ**ති සාසනසඞ්කෙතඤ්ඤූ, ඉධ පන අධිප්පායමත්තජානනෙනාපි සමයඤ්ඤූ නාම හොති, තෙනාහ **උක්කණ්ඨිතො**තිආදි. තස්මා බුද්ධං පච්චක්ඛාමීතිආදිඛෙත්තපදානං සබ්බසො අත්ථං ඤත්වාපි සචෙ ‘‘භික්ඛුභාවතො චවිතුකාමතාය එස වදතී’’ති අධිප්පායං න ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අත්ථං පන අජානිත්වාපි ‘‘උක්කණ්ඨිතො වදතී’’ති තං ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. සොතවිඤ්ඤාණවීථියා සද්දමත්තග්ගහණමෙව, අත්ථග්ගහණං පන මනොවිඤ්ඤාණවීථිපරම්පරායාති ආහ **තඞ්ඛණඤ්ඤෙව**ාතිආදි.

53. **වණ්ණපට්ඨාන**න්ති සත්ථුගුණවණ්ණප්පකාසකං පකරණං. **උපාලිගාථාසූ**ති උපාලිසුත්තෙ උපාලිගහපතිනා ධීරස්ස විගතමොහස්සාතිආදිනා වුත්තගාථාසු. **යථාරුත**න්ති පාළියං වුත්තමෙවාති අත්ථො. **අනන්තබුද්ධී**තිආදීනි වණ්ණපට්ඨානෙ ආගතනාමානි. **ධීර**න්තිආදීනි (ම. නි. 2.76) පන උපාලිගාථාසු. තත්ථ බොධි වුච්චති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං, සා ජානනහෙතුත්තා පඤ්ඤාණං එතස්සාති **බොධිපඤ්ඤාණො. ස්වාක්ඛාතං ධම්ම**න්තිආදීසු **ධම්ම**-සද්දො ස්වාක්ඛාතාදිපදානං ධම්මවෙවචනභාවං දස්සෙතුං වුත්තො. තස්මා ස්වාක්ඛාතං පච්චක්ඛාමීතිආදිනා වුත්තෙයෙව වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං නාම හොති. ධම්ම-සද්දෙන සහ යොජෙත්වා වුත්තෙ පන යථාරුතවසෙන පච්චක්ඛානන්ති වෙදිතබ්බං. **සුප්පටිපන්නං සඞ්ඝ**න්තිආදීසුපි එසෙව නයො. **කුසලං ධම්ම**න්තිආදීනිපි කුසලා ධම්මා අකුසලා ධම්මාතිආදිධම්මමෙව (ධ. ස. තිකමාතිකා 1) සන්ධාය වුත්තනාමානි, ඉතරථා අකුසලධම්මපච්චක්ඛානෙ දොසාභාවප්පසඞ්ගතොති, තෙනාහ **චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසූ**තිආදි. **පඨමපාරාජික**න්තිආදිනා සික්ඛාපදානංයෙව ගහණං වෙදිතබ්බං, න ආපත්තීනං.

යස්ස මූලෙනාති යස්ස සන්තිකෙ. ආචරියවෙවචනෙසු යො උපජ්ඣං අදත්වා ආචරියොව හුත්වා පබ්බාජෙසි, තං සන්ධාය ‘‘යො මං පබ්බාජෙසී’’ති වුත්තං. **තස්ස මූලෙනා**ති තස්ස සන්තිකෙ. **ඔකල්ලකො**ති ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛාතුරානං කිසලූඛසරීරවෙසානං ගහට්ඨමනුස්සානං අධිවචනං. **මොළිබද්ධො**ති බද්ධකෙසකලාපො ගහට්ඨො. **කුමාරකො**ති කුමාරාවත්ථො අතිවිය දහරො සාමණෙරො. **චෙල්ලකො**ති තතො කිඤ්චි මහන්තො. **චෙටකො**ති මජ්ඣිමො. **මොළිගල්ලො**ති මහාසාමණෙරො. **සමණුද්දෙසො**ති අවිසෙසතො සාමණෙරාධිවචනං. **අසුචිසඞ්කස්සරසමාචාරො**ති අසුචි හුත්වා ‘‘මයා කතං පරෙ ජානන්ති නු ඛො, න නු ඛො’’ති අත්තනා, ‘‘අසුකෙන නු ඛො ඉදං කත’’න්ති පරෙහි ච සඞ්කාය සරිතබ්බෙන අනුස්සරිතබ්බෙන සමාචාරෙන යුත්තො. සඤ්ජාතරාගාදිකචවරත්තා **කසම්බුජාතො. කොණ්ඨො**ති දුස්සීලාධිවචනමෙතං.

54. **තිහෙතුකපටිසන්ධිකාති** අතිබ්‍යත්තං ජානනසමත්ථෙ සන්ධාය වුත්තං, න දුහෙතුකානං තත්ථ අසම්භවතො. **සභාගස්සාති** පුරිසස්ස. **විසභාගස්සාති** මාතුගාමස්ස. **පොත්ථකරූපසදිසස්සාති** මත්තිකාදිහි කතරූපසදිසස්ස . **ගරුමෙධස්සාති** ආරම්මණෙසු ලහුප්පවත්තියා අභාවතො දන්ධගතිකතාය ගරුපඤ්ඤස්ස, මන්දපඤ්ඤස්සාති වුත්තං හොති.

ඉදානෙත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛානවාරස්ස **පාළියං** අට්ඨකථායඤ්ච වුත්තනයානං සම්පිණ්ඩනත්ථවසෙන එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො – තත්ථ හි සාමඤ්ඤා චවිතුකාමොතිආදීහි පදෙහි චිත්තනියමං දස්සෙති. බුද්ධන්තිආදීහි පදෙහි ඛෙත්තනියමං, පච්චක්ඛාමි ධාරෙතීති එතෙන කාලනියමං, වදතීති ඉමිනා පයොගනියමං, අලං මෙ බුද්ධෙන, කිං නු මෙ, න මමත්ථො, සුමුත්තාහන්තිආදීහි අනාමට්ඨකාලවසෙනපි පච්චක්ඛානං හොතීති දස්සෙති, විඤ්ඤාපෙතීති ඉමිනා විජානනනියමං, උම්මත්තකො සික්ඛං පච්චක්ඛාති උම්මත්තකස්ස සන්තිකෙතිආදීහි පුග්ගලනියමං, සො ච නප්පටිවිජානාතීතිආදීහි විජානනනියමාභාවෙන පච්චක්ඛානාභාවං දස්සෙති, දවායාතිආදීහි චිත්තනියමාභාවෙන, සාවෙතුකාමො න සාවෙතීති ඉමිනා පයොගනියමාභාවෙන, අවිඤ්ඤුස්ස සාවෙති විඤ්ඤුස්ස න සාවෙතීති එතෙහි යං පුග්ගලං උද්දිස්ස සාවෙති, තස්සෙව සවනෙ සීසං එති, නාඤ්ඤස්සාති. සබ්බසො වා පන න සාවෙති අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛාති ඉදං පන චිත්තාදිනියමෙනෙව සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න අඤ්ඤථාති දස්සනත්ථං වුත්තං. තස්මා චිත්තඛෙත්තකාලපයොගපුග්ගලවිජානනවසෙන සික්ඛාය පච්චක්ඛානං ඤත්වා තදභාවෙන අප්පච්චක්ඛානං වෙදිතබ්බං.

කථං? උපසම්පන්නභාවතො චවිතුකාමතාචිත්තෙනෙව හි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න දවා වා රවා වා භණන්තස්ස. එවං චිත්තවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. තථා බුද්ධං පච්චක්ඛාමීතිආදිනා වුත්තානං බුද්ධාදීනං සබ්‍රහ්මචාරිපරියොසානානං චතුද්දසන්නඤ්චෙව ගිහීති මං ධාරෙහීතිආදිනා වුත්තානං ගිහිආදීනං අසක්‍යපුත්තියපරියොසානානං අට්ඨන්නඤ්චාති ඉමෙසං ද්වාවීසතියා ඛෙත්තපදානං යස්ස කස්සචි සවෙවචනස්ස වසෙන තෙසු යං කිඤ්චි වත්තුකාමස්ස යං කිඤ්චි වදතොපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. එවං ඛෙත්තවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. තත්ථ යදෙතං ''පච්චක්ඛාමීති ච මං ධාරෙහීති වා''ති වුත්තං වත්තමානකාලවචනං, යානි ච ''අලං මෙ බුද්ධෙන, කිං නු මෙ බුද්ධෙන, න මමත්ථො බුද්ධෙන, සුමුත්තාහං බුද්ධෙනා''තිආදිනා නයෙන ආඛ්‍යාතවසෙන කාලං අනාමසිත්වා පුරිමෙහි චුද්දසහි පදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා වුත්තානි අලං මෙතිආදීනි චත්තාරි පදානි, තෙසංයෙව ච සවෙවචනානං වසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න පන ''පච්චක්ඛාසි''න්ති වා, ''පච්චක්ඛිස්ස''න්ති වා, ''මං ධාරෙසී''ති වා, ''මං ධාරෙස්සසී''ති වා, ''යංනූන පච්චක්ඛෙය්‍ය''න්ති වාතිආදීනි අතීතානාගතපරිකප්පවචනානි භණන්තස්ස. එවං වත්තමානකාලවසෙන චෙව අනාමට්ඨකාලවසෙන ච පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. පයොගො පන දුවිධො කායිකො වාචසිකො, තත්ථ බුද්ධං පච්චක්ඛාමීතිආදිනා නයෙන යාය කායචි භාසාය වචීභෙදං කත්වා වාචසිකපයොගෙනෙව පච්චක්ඛානං හොති, න අක්ඛරලිඛනං වා හත්ථමුද්දාදිදස්සනං වා කායපයොගං කරොන්තස්ස. එවං වාචසිකපයොගෙනෙව පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

පුග්ගලො පන දුවිධො යො ච පච්චක්ඛාති, යස්ස ච පච්චක්ඛාති, තත්ථ යො පච්චක්ඛාති, සො සචෙ උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනට්ටානං අඤ්ඤතරො න හොති, යස්ස පන පච්චක්ඛාති, සො සචෙ මනුස්සජාතිකො හොති, න ච උම්මත්තකාදීනං අඤ්ඤතරො සම්මුඛීභූතො ච, සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. න හි අසම්මුඛීභූතස්ස දූතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොචනං රුහති. එවං යථාවුත්තපුග්ගලවසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. විජානනම්පි නියමිතානියමිතවසෙන දුවිධං. තත්ථ යස්ස යෙසං වා නියමෙත්වා ඉමස්ස ඉමෙසං වා ආරොචෙමීති වදති, සචෙ තෙ යථා පකතියා ලොකෙ මනුස්සා වචනං සුත්වා ආවජ්ජනසමයෙ ජානන්ති, එවං තස්ස වචනානන්තරමෙව ''අයං උක්කණ්ඨිතො''ති වා, ''ගිහිභාවං පත්ථයතී''ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන මනුස්සජාතිකො වචනත්ථං ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අථ අපරභාගෙ ''කිං ඉමිනා වුත්ත''න්ති චින්තෙත්වා ජානන්ති, අඤ්ඤෙ වා ජානන්ති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. අනියමෙත්වා ආරොචෙන්තස්ස පන සචෙ වුත්තනයෙන යො කොචි මනුස්සජාතිකො වචනත්ථං ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා, එවං ජානනවසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. ඉති ඉමෙසං වුත්තප්පකාරානං චිත්තාදීනං වසෙනෙව සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න අඤ්ඤථාති දට්ඨබ්බං.

සික්ඛාපච්චක්ඛානවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

මූලපඤ්ඤත්තිවණ්ණනා

55. **ඉතො පට්ඨායාති** දුට්ඨුල්ලපදතො පට්ඨාය. මෙථුනධම්මො යථා සරූපෙනෙව දුට්ඨුල්ලං, එවං දස්සනාදිදුට්ඨුල්ලධම්මපරිවාරත්තාපි දුට්ඨුල්ලන්ති දස්සෙතුං **යස්මාතිආදි** වුත්තං. **අවස්සුතානන්ති** මෙථුනරාගෙන තින්තානං. **පරියුට්ඨිතානන්ති** මෙථුනරාගෙන අභිභූතචිත්තානං. මෙථුන-සද්දස්ස සදිසසද්දපඅයායත්තා වුත්තං ''සදිසාන''න්ති, රත්තතාදීහි සදිසානන්ති අත්ථො. ඉදඤ්ච යෙභුය්‍යතො වුත්තං උභොසු අඤ්ඤතරස්ස රාගාභාවෙපි ඉතරස්ස මෙථුනසෙවනසංසිද්ධිතො. මෙථුන-සද්දො වා උභයසද්දපඅයායො, මෙථුනං යුගළං යමකං උභයන්ති හි අත්ථතො එකං, තෙනාහ ''උභින්නං රත්තාන''න්ති. ''ද්වයංද්වයසමාපත්තී''ති හි **පාළියම්පි** වුත්තං. **නිමිත්තෙනාති** භුම්මත්ථෙ කරණවචනං, ඉත්ථිනිමිත්තෙ අත්තනො නිමිත්තං පවෙසෙතීති අත්ථො. නිමිත්තං අඞ්ගජාතන්ති අත්ථතො එකං. තිලඵලන්ති සාසපමත්තං තිලබීජං අධිප්පෙතං, න කොසසහිතං ඵලන්ති ආහ ''තිලබීජමත්තම්පී''ති. **අල්ලොකාසෙති** සභාවෙන පිහිතස්ස නිමිත්තස්ස පකතිවාතෙන අසම්ඵුට්ඨෙ තින්තප්පදෙසෙ. තාදිසො පදෙසො සචෙපි කෙනචි වාතාදිවිකාරෙන සුක්ඛති, තථාපි අනල්ලොකාසොති උපක්කමතො පාරාජිකමෙව.

චෙමජ්ඣන්ති යථා චත්තාරි පස්සානි අඵුසන්තො පවෙසෙති, එවං කතවිවරස්ස ඉත්ථිනිමිත්තස්ස අබ්භන්තරතලං වුච්චති. පුරිසනිමිත්තෙ පන **මජ්ඣන්ති** අග්ගකොටිං සන්ධාය වදති. **උපරීති** මජ්ඣිමපබ්බෙන සමිඤ්ජිත්වා පවෙසියමානස්ස අඞ්ගජාතස්ස සමිඤ්ජිතඞ්ගුලියා මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨිසදිසඅග්ගකොටියෙව. **හෙට්ඨා පවෙසෙන්තොති** ඉත්ථිනිමිත්තස්ස හෙට්ඨාභාගෙන ඡුපියමානං පවෙසෙන්තො, යථා ඉත්ථිනිමිත්තස්ස අල්ලොකාසං හෙට්ඨිමතලං තිලබීජමත්තම්පි අත්තනො නිමිත්තෙන ඡුපති, එවං පවෙසෙන්තොති අත්ථො. ඡුපනමෙව හෙත්ථ පවෙසනං, එවං සෙසෙසුපි. **මජ්ඣෙන පවෙසෙන්තොති** අබ්භන්තරතලෙන ඡුපියමානං පවෙසෙන්තො, යථා අබ්භන්තරතලං ඡුපති, එවං පවෙසෙන්තොති අත්ථො. කත්ථචි අච්ඡුපන්තං පවෙසෙත්වා ආකාසගතමෙව නීහරන්තස්ස නත්ථි පාරාජිකං, දුක්කටං පන හොති **ඡින්නසීසවත්ථුස්මිං** (පාරා. 73) විය. **මජ්ඣෙනෙව ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොති** අග්ගකොටියා ඡුපන්තං පවෙසෙන්තො. **මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨියා සඞ්කොචෙත්වාති** නිමිත්තං අත්තනො මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨියා සමිඤ්ජිත්වා උපරිභාගෙන ඡුපන්තං පවෙසෙන්තොපි. කිං විය? සමිඤ්ජිතඞ්ගුලි වියාති යොජනා. අථ වා මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨියා සමිඤ්ජිතඞ්ගුලි වියාති සම්බන්ධො, සමිඤ්ජිතඞ්ගුලිං වා මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨියා පවෙසෙන්තො වියාතිපි යොජෙතබ්බං. **උපරිභාගෙනාති** සඞ්කොචිතස්ස නිමිත්තස්ස උපරිකොටියා.

ඉදානි පුරිසනිමිත්තස්ස හෙට්ඨා වුත්තෙසු ඡසු ''උපරී''ති වුත්තස්ස ඡට්ඨස්ස ඨානස්ස වසෙන විසුං චත්තාරි පස්සානි ගහෙත්වා පුරිසනිමිත්තෙ දසට්ඨානභෙදං දස්සෙන්තො **තත්ථාතිආදිමාහ**. හෙට්ඨා පන අගහිතග්ගහණවසෙන ඡ ඨානානි වුත්තානි. **තුලාදණ්ඩසදිසං පවෙසෙන්තස්සාපීති** අසමිඤ්ජිත්වා උජුකං පවෙසෙන්තස්ස. **චම්මඛීලන්ති** ඵළකාදීනං ගීවාය විය නිමිත්තෙ ජාතං චම්මඞ්කුරං, ''උණ්ණිගණ්ඩො''තිපි වදන්ති. ''උපහතකායප්පසාද''න්ති අවත්වා **නට්ඨකායප්පසාදන්ති** වචනෙන උපාදින්නභාවෙ සති කෙනචි පච්චයෙන උපහතෙපි කායප්පසාදෙ **උපහතින්ද්‍රියවත්ථුස්මිං** (පාරා. 73) විය පාරාජිකමෙවාති දස්සෙති. ඉත්ථිනිමිත්තස්ස පන නට්ඨෙපි උපාදින්නභාවෙ සති මතසරීරෙ විය පාරාජිකක්ඛෙත්තතා න විජහතීති වෙදිතබ්බා. **මෙථුනස්සාදෙනාති** ඉදං කායසංසග්ගරාගෙ සති සඞ්ඝාදිසෙසො හොතීති වුත්තං. **බීජානීති** අණ්ඩානි.

මුඛං අපිධායාති පමාදෙන සමුප්පන්නම්පි හාසං බීජනියා පටිච්ඡාදනම්පි අකත්වා නිසීදනං අගාරවන්ති වුත්තං. අථ වා **අපිධායාති** පිදහිත්වා, බීජනියා මුඛං පටිච්ඡාදෙත්වා හසමානෙන න නිසීදිතබ්බන්ති අත්ථො. **දන්තවිදංසකන්ති** දන්තෙ දස්සෙත්වා. **ගබ්භිතෙනාති** ''අයුත්තකථා''ති සඞ්කොචං අනාපජ්ජන්තෙන, නිරවසෙසාධිප්පායකථනෙ සඤ්ජාතුස්සාහෙනාති අත්ථො.

අනුපඤ්ඤත්තිවණ්ණනා

පාරාජිකවත්ථුභූතාති යෙසං තීසු මග්ගෙසු තිලබීජමත්තම්පි නිමිත්තස්ස පවෙසොකාසො හොති, තෙ ඉත්ථිපුරිසාදිභෙදා සබ්බෙ සඞ්ගය්හන්ති, න ඉතරෙ. ඉධ පන තිරච්ඡානගතායාති-පාළිපදානුරූපතො න සබ්බාතිආදිනා ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන වුත්තං. **ගොනසාති** සප්පවිසෙසා, යෙසං පිට්ඨීසු මහන්තමහන්තානි මණ්ඩලානි හොන්ති. කච්ඡපමණ්ඩූකානං චතුප්පදත්තෙපි ඔදකතාසාමඤ්ඤෙන අපදෙහි සහ ගහණං. **මුඛසණ්ඨානන්ති** ඔට්ඨචම්මසණ්ඨානං. **වණසඞ්ඛෙපන්ති** වණසඞ්ගහං. වණෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච ''අමග්ගෙන අමග්ගං පවෙසෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා''ති (පාරා. 66) ඉමස්ස සුත්තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. **මඞ්ගුසාති** නකුලා. **එතමෙව හි අත්ථන්ති** යො නං අජ්ඣාපජ්ජති, තං පරාජෙතීති ඉමමත්ථං වුත්තානංයෙව පාරාජිකාදිසද්දානං නිබ්බචනප්පසඞ්ගෙ ඉමිස්සා පරිවාරගාථාය පවත්තත්තා. **හට්ඨොති** සාසනතො පරිහීනො. **නිරඞ්කතොති** නිරාකතො. **එතන්ති** ආපත්තිරූපං පාරාජිකං. **ඡින්නොති** අන්තරාඛණ්ඩිතො.

පකතත්තෙහි භික්ඛූහීති එත්ථ **පකතත්තා** නාම පාරාජිකං අනාපන්නා අනුක්ඛිත්තා ච. කෙචි පන ''පකතත්තෙහි භික්ඛූහි එකතො කත්තබ්බත්තාති අට්ඨකථායං වුත්තත්තා පකතත්තභූතෙහි අලජ්ජීහිපි සද්ධිං උපොසථාදිසඞ්ඝකම්මකරණෙ දොසො නත්ථී''ති වදන්ති, තං න යුත්තං, ඉමිනා වචනෙන තස්ස අත්ථස්ස අසිජ්ඣනතො. යදි හි සඞ්ඝකම්මං කරීයති, පකතත්තෙහෙව කරීයති, න අපකතත්තෙහීති එවං අපකතත්තෙහි සහසංවාසපටික්ඛෙපපරං ඉදං වචනං, න පන පකතත්තෙහි සබ්බෙහි අලජ්ජීආදීහි එකතො සඞ්ඝකම්මං කත්තබ්බමෙවාති. එවං සංවාසවිධානපරං පකතත්තෙසුපි සභාගාපත්තිං ආපන්නෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච අලජ්ජීහි ච සද්ධිං එකතො කම්මකරණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා. වුත්තඤ්හි ''සචෙ සබ්බො සඞ්ඝො සභාගාපත්තියා සති වුත්තවිධිං අකත්වා උපොසථං කරොති, වුත්තනයෙනෙව සබ්බො සඞ්ඝො ආපත්තිං ආපජ්ජතී''තිආදි (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා). ''යත්ථ ආමිසපරිභොගො වට්ටති, ධම්මපරිභොගොපි තත්ථ වට්ටතී''ති අලජ්ජීහි සහ පරිභොගො ච අට්ඨකථායං පටික්ඛිත්තො එකතො කම්මකරණස්සාපි ධම්මපරිභොගත්තා. තස්මා යථා හි **පාළියං** පාරාජිකාපත්තිආපජ්ජනකපුග්ගලනියමත්ථං ඤ්වායං ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන…පෙ…. උපසම්පන්නො, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතො භික්ඛූති ඉමස්මිං වචනෙ සබ්බෙපි ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙන උපසම්පන්නා පාරාජිකාපජ්ජනකපුග්ගලායෙවාති නියමො න සිජ්ඣති පාරාජිකානාපජ්ජනකානම්පි සෙක්ඛාදීනං සම්භවා, අථ ඛො ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙන උපසම්පන්නෙසුයෙව පාරාජිකාපත්තිආපජ්ජනකා අලජ්ජී බාලපුථුජ්ජනා ලබ්භන්ති, න පන එහිභික්ඛුආදීසූති එවං නියමො සිජ්ඣති, එවමිධාපි පකතත්තෙසුයෙව එකතො කම්මකරණාරහා අනාපත්තිකා ලජ්ජී කුක්කුච්චකා සික්ඛාකාමා උපලබ්භන්ති , න අපකතත්තෙසූති එවමෙව නියමො සිජ්ඣති අපකතත්තානං ගණපූරණත්තාභාවෙන අසංවාසිකත්තනියමතො. අලජ්ජිනො පන ගණපූරකා හුත්වා කම්මස්ස සාධනතො අසංවාසිකෙසු න ගහිතා කත්තබ්බවිධිං අකත්වා තෙහි සහ මද්දිත්වා කම්මං කරොන්තානං ආපත්ති අලජ්ජිතා ච න විගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. ''එකො අලජ්ජී අලජ්ජීසතම්පි කරොතී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.585) හි වුත්තං, තෙනෙව වක්ඛති ''සබ්බෙපි ලජ්ජිනො එතෙසු කම්මාදීසු සහ වසන්තී''තිආදි. අයඤ්චත්ථො උපරි විත්ථාරතො ආවි භවිස්සති.

තථාති සීමාපරිච්ඡින්නෙහීතිආදිං පරාමසති. එකතො වන්දනභුඤ්ජනගාමප්පවෙසනවත්තාපටිවත්තකරණඋග්ගහපරිපුච්ඡාසජ්ඣායකරණාදිසාමග්ගිකිරියාවසෙන භගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදසික්ඛනං සමසික්ඛතා නාම, තඤ්ච ලජ්ජීහෙව සමං සික්ඛිතබ්බං, න අලජ්ජීහීති දස්සෙතුං ‘‘පඤ්ඤත්තං පන…පෙ…. සමසික්ඛතා නාමා’’ති වුත්තං. තත්ථ අනතික්කමනවසෙන උග්ගහපරිපුච්ඡාදිවසෙන ච ලජ්ජිපුග්ගලෙහි සමං එකතො සික්ඛිතබ්බා සමසික්ඛාති සික්ඛාපදානි වුත්තානි, තාසං සමසික්ඛනං යථාවුත්තනයෙන ලජ්ජීහි සික්ඛිතබ්බභාවො සමසික්ඛතා නාමාති අධිප්පායො. යථාවුත්තෙසු එකකම්මාදීසු අලජ්ජීනං ලජ්ජිධම්මෙ අනොක්කන්තෙ ලජ්ජීහි සහ සංවාසො නත්ථි, තතො බහියෙව තෙ සන්දිස්සන්තීති ආහ **සබ්බෙපි ලජ්ජිනොති**ආදි.

56. යං තං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. **වත්ථුමෙව න හොතීති** සුවණ්ණාදීහි කතඉත්ථිරූපානං අඞ්ගජාතෙසුපි නිමිත්තවොහාරදස්සනතො තත්ථ පාරාජිකාසඞ්කානිවත්තනත්ථං වුත්තං. තෙනෙව විනීතවත්ථූසු ලෙපචිත්තාදිවත්ථූසු සඤ්ජාතකුක්කුච්චස්ස පාරාජිකෙන අනාපත්ති වුත්තා.

පඨමචතුක්කවණ්ණනා

57. **අස්සාති** ආඛ්‍යාතපදන්ති තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ‘‘හොතී’’ති ආහ, භවෙය්‍යාති අත්ථො, හොතීති වුත්තං හොති. දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ ‘‘හොතී’’ති ඉදං වචනසෙසො.

58. **සාදියන්තස්සෙවාති එත්ථ සාදියනං නාම සෙවෙතුකාමතාචිත්තස්ස උප්පාදනමෙවාති ආහ ‘‘පටිසෙවනචිත්තසමඞ්ගිස්සා’’**ති. **පටිපක්ඛ**න්ති අනිට්ඨං අහිතං. ‘‘භික්ඛූනං පච්චත්ථිකා භික්ඛුපච්චත්ථිකා’’ති වුත්තෙ උපරි වුච්චමානා රාජපච්චත්ථිකාදයොපි ඉධෙව පවිසන්තීති තං නිවත්තනත්ථං **භික්ඛූ එව පච්චත්ථිකාති** රාජපච්චත්ථිකානුරූපෙන අත්ථො දස්සිතො. **තස්මිං ඛණෙති** පවෙසනක්ඛණෙ. අග්ගතො හි යාව මූලා පවෙසනකිරියාය වත්තමානකාලො පවෙසනක්ඛණො නාම. **පවිට්ඨකාලෙති** අඞ්ගජාතස්ස යත්තකං ඨානං පවෙසනාරහං, තත්තකං අනවසෙසතො පවිට්ඨකාලෙ, පවෙසනකිරියාය නිට්ඨිතක්ඛණෙති අත්ථො. එවං පවිට්ඨස්ස උද්ධරණාරම්භතො අන්තරා ඨිතකාලෙ ඨිතං අඞ්ගජාතං, තස්ස ඨිති වා **ඨිතං** නාම, **අට්ඨකථායං** පන මාතුගාමස්ස සුක්කවිස්සට්ඨිං පත්වා සබ්බථා වායාමතො ඔරමිත්වා ඨිතකාලං සන්ධාය ‘‘සුක්කවිස්සට්ඨිසමයෙ’’ති වුත්තං, තදුභයම්පි ඨිතමෙවාති ගහෙතබ්බං. **උද්ධරණං** නාම යාව අග්ගා නීහරණකිරියාය වත්තමානකාලොති ආහ ‘‘නීහරණකාලෙ පටිසෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙතී’’ති.

එත්ථ ච යස්මා පරෙහි උපක්කමියමානස්ස අඞ්ගජාතාදිකායචලනස්ස විජ්ජමානත්තා සෙවනචිත්තෙ උපට්ඨිතමත්තෙ තස්මිං ඛණෙ චිත්තජරූපෙන සඤ්ජායමානං අඞ්ගජාතාදිචලනං ඉමිනා සෙවනචිත්තෙන උප්පාදිතමෙව හොති. අපිච සෙවනචිත්තෙ උප්පන්නෙ පරෙහි අනුපක්කමියමානස්සාපි අඞ්ගජාතෙ චලනං හොතෙව, තඤ්ච තෙන කතං නාම හොති, තස්මා කායචිත්තතො සමුට්ඨිතං පාරාජිකාපත්තිං සො ආපජ්ජතියෙව **උබ්භජාණුමණ්ඩලිකා** (පාචි. 657-658) විය. තත්ථාපි හි ‘‘අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩලං ආමසනං වා…පෙ…. පටිපීළනං වා සාදියෙය්‍යා’’ති (පාචි. 657) සාදියනමත්තෙයෙව ආපත්ති වුත්තා, භික්ඛුනො කායසංසග්ගෙ පන ‘‘කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා’’ති (පාරා. 270) අත්තනො උපක්කමස්ස ආපත්තිනිමිත්තභාවෙන වුත්තත්තා ඉත්ථියා ඵුසියමානස්ස කායසංසග්ගරාගෙ ච ඉත්ථියා සඤ්ජනිතකායචලනෙ ච විජ්ජමානෙපි අත්තනො පයොගාභාවෙන අනාපත්තියෙව වුත්තාති ගහෙතබ්බං. කෙචි පන ‘‘පඨමසඞ්ඝාදිසෙසවිසයෙපි පරෙහි බලක්කාරෙන හත්ථාදීහි උපක්කමියමානස්ස මොචනස්සාදො ච උප්පජ්ජති, තෙන ච අසුචිම්හි මුත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො, අමුත්තෙ ථුල්ලච්චයං එවා’’ති වදන්ති. **අඞ්ගාරකාසු**න්ති අඞ්ගාරරාසිං, අඞ්ගාරපුණ්ණාවාටං වා. ඉත්ථියා උපක්කමියමානෙ අසාදියනං නාම න සබ්බෙසං විසයොති ආහ **ඉමඤ්හී**තිආදි. **එකාදසහි අග්ගීහීති** රාගදොසමොහජාතිජරාමරණසොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසඞ්ඛාතෙහි එකාදසග්ගීහි. **අස්සාති** අසාදියන්තස්ස. **චතුක්කං නීහරිත්වා ඨපෙසීති** එත්ථ එකපුග්ගලවිසයතාය එකොපි අනාපත්තිවාරො පවෙසනපවිට්ඨඨිතඋද්ධරණසඞ්ඛාතානං චතුන්නං පදානං වසෙන ‘‘චතුක්ක’’න්ති වුත්තො. **පඨමචතුක්කකථාති** එත්ථ පන අනාපත්තිවාරෙන සද්ධිං පඤ්චන්නං වාරානං වුත්තනයෙන ‘‘පඤ්ච චතුක්කා’’ති වත්තබ්බෙපි එකමග්ගවිසයතාය තෙසං එකත්තං ආරොපෙත්වා පඨමචතුක්කකතා වුත්තා. තෙනෙව වක්ඛති **තිණ්ණං මග්ගානං වසෙන තීණි සුද්ධිකචතුක්කානී**තිආදි.

එකූනසත්තතිද්විසතචතුක්කකථාවණ්ණනා

59-60. **මත්තන්ති** සුරාදීහි මත්තං. අක්ඛායිතනිමිත්තා ඉධ උත්තරපදලොපෙන අක්ඛායිතසද්දෙන වුත්තාති ආහ ‘‘අක්ඛායිතනිමිත්ත’’න්ති. **ජාගරන්තින්ති**ආදි විසෙසනරහිතත්තා ‘‘සුද්ධිකචතුක්කානී’’ති වුත්තං. **සමානාචරියකාථෙරාති** එකාචරියස්ස උද්දෙසන්තෙවාසිකා. ගඞ්ගාය අපරභාගො **අපරගඞ්ගං. චතරෙති** ගරහත්ථෙ නිපාතො. **එවං විනයගරුකානන්ති** ඉමිනා උපරි උපතිස්සත්ථෙරෙන වුච්චමානවිනිච්ඡයස්ස ගරුකරණීයතාය කාරණං වුත්තං. **සබ්බං පරියාදියිත්වාති** සබ්බං පාරාජිකඛෙත්තං අනවසෙසතො ගහෙත්වා. යදි හි සාවසෙසං කත්වා පඤ්ඤපෙය්‍ය, අලජ්ජීනං තත්ථ ලෙසෙන අජ්ඣාචාරසොතො පවත්තතීති ආහ ‘‘සොතං ඡින්දිත්වා’’ති. සහසෙය්‍යාදිපණ්ණත්තිවජ්ජසික්ඛාපදෙසුයෙව (පාචි. 49-51) සාවසෙසං කත්වාපි පඤ්ඤාපනං සම්භවති, න ලොකවජ්ජෙසූති ආහ **ඉදඤ්හී**තිආදි. **සහසෙය්‍යසික්ඛාපදෙ** හි (පාචි. 49 ආදයො) කිඤ්චාපි යෙභුය්‍යච්ඡන්නෙ යෙභුය්‍යපරිච්ඡන්නෙ හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදතො පාචිත්තියං දස්සිතං, උපඩ්ඪච්ඡන්නෙ උපඩ්ඪපරිච්ඡන්නෙ දුක්කටං, තථාපි සාවසෙසත්තා පඤ්ඤත්තියා යෙභුය්‍යච්ඡන්නඋපඩ්ඪපරිච්ඡන්නාදීසුපි **අට්ඨකථායං** පාචිත්තියමෙව දස්සිතං. ඉධ පන නිරවසෙසත්තා පඤ්ඤත්තියා භගවතා දස්සිතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතනිමිත්තතො හෙට්ඨා පාරාජිකක්ඛෙත්තං නත්ථි, ථුල්ලච්චයාදිමෙව තත්ථ ලබ්භති.

උපතිස්සත්ථෙරෙන වුත්තස්සෙව විනිච්ඡයස්ස අඤ්ඤම්පි උපත්ථම්භකාරණං දස්සෙන්තො **අපිචාති**ආදිමාහ. නිමිත්තෙ අප්පමත්තිකාපි මංසරාජි සචෙ අවසිට්ඨා හොති, තං යෙභුය්‍යක්ඛායිතමෙව හොති, තතො පරං පන සබ්බසො ඛායිතෙ නිමිත්තෙ දුක්කටමෙවාති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘තතො පරං ථුල්ලච්චයං නත්ථී’’ති. කෙචි පනෙත්ථ වච්චමග්ගාදිං චත්තාරො කොට්ඨාසෙ කත්වා ‘‘තෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අතික්කම්ම යාව තතියකොට්ඨාසස්ස පරියොසානා ඛායිතං යෙභුය්‍යක්ඛායිතං නාම, තතො පරං ථුල්ලච්චයං නත්ථි, යාව චතුත්ථකොට්ඨාසස්ස පරියොසානා ඛායිතං, තම්පි දුක්කටවත්ථුයෙවා’’ති ච වදන්ති, තං න යුත්තං. **මතසරීරස්මිංයෙව වෙදිතබ්බ**න්ති මතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතන්තිආදිවචනතො වුත්තං. **යදිපි නිමිත්ත**න්තිආදි ජීවමානකසරීරමෙව සන්ධාය වුත්තං තස්සෙව අධිකතත්තා. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) ‘‘ජීවමානකසරීරස්ස වුත්තප්පකාරෙ මග්ගෙ සචෙපි තචාදීනි අනවසෙසෙත්වා සබ්බසො ඡින්නෙ’’තිආදි වුත්තං. **සබ්බසො ඛායිත**න්ති නිමිත්තමංසං සබ්බං ඡින්නන්ති අත්ථො. **නිමිත්තසණ්ඨානන්ති** ඡින්නමංසස්ස අන්තො යාව මුත්තවත්ථිකොසා ඡිද්දාකාරො අබ්භන්තරඡවිචම්මමත්තො ඉත්ථිනිමිත්තාකාරො, තෙනාහ ‘‘පවෙසනං ජායතී’’ති. **නිමිත්තසණ්ඨානං පන අනවසෙසෙත්වාති** පවෙසනාරහඡිද්දාකාරෙන ඨිතඅබ්භන්තරමංසාදිං අනවසෙසෙත්වා. එතෙන යාව පවෙසො ලබ්භති, තාව මග්ගොයෙවාති දස්සෙති. **නිමිත්තතො පතිතාය මංසපෙසියාති** ඉදං නිමිත්තසණ්ඨානවිරහිතං අබ්භන්තරමංසඛණ්ඩං සන්ධාය වුත්තං. නිමිත්තසණ්ඨානං අකොපෙත්වා සමන්තතො ඡින්දිත්වා උද්ධටමංසපෙසියා පන මතසරීරෙ යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතනිමිත්තෙ විය උපක්කමන්තස්ස පාරාජිකමෙව.

එවං ජීවමානකමනුස්සසරීරෙ ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි මතසරීරෙ දස්සෙතුං **මතසරීරෙ පනාති**ආදිමාහ. **වත්ථිකොසෙසූති** පුරිසානං අඞ්ගජාතකොසචම්මෙසු. ‘‘නවද්වාරො මහාවණො’’තිආදි (මි. ප. 2.6.1) වචනතො මනුස්සානං අක්ඛිනාසාදීනි වණසඞ්ඛෙපෙන ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තානීති තෙසුපි ථුල්ලච්චයං වුත්තං, එවං මනුස්සානං මතසරීරෙපි, තෙනාහ **මතෙ අල්ලසරීරෙති**ආදි. තත්ථ **අල්ලසරීරෙති** අකුථිතං සන්ධාය වුත්තං. **පාරාජිකක්ඛෙත්තෙති** යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතම්පි සන්ධාය වුත්තං. **ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙති** උපඩ්ඪක්ඛායිතාදිම්පි සන්ධාය වුත්තං. එත්ථ ච අක්ඛිනාසාදිථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙසු යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතෙසුපි ථුල්ලච්චයං, උපඩ්ඪක්ඛායිතාදීසු දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං. **සබ්බෙසම්පීති** යථාවුත්තහත්ථිආදීහි අඤ්ඤෙසං තිරච්ඡානානං සඞ්ගණ්හනත්ථං වුත්තං. තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණවණෙසු දුක්කටං පන අට්ඨකථාප්පමාණෙන ගහෙතබ්බං, ‘‘අමග්ගෙන අමග්ගං පවෙසෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’ති (පාරා. 66) හි සාමඤ්ඤතො වුත්තං, න පන මනුස්සානන්ති විසෙසෙත්වා. යදි හි මනුස්සානඤ්ඤෙව වණෙසු ථුල්ලච්චයං සියා, හත්ථිඅස්සාදීනං නාසවත්ථිකොසෙසුපි පටඞ්ගමුඛමණ්ඩූකස්ස මුඛසණ්ඨානෙපි ච වණසඞ්ඛෙපතො ථුල්ලච්චයං න වත්තබ්බං සියා, වුත්තඤ්ච. තස්මා අට්ඨකථාචරියා එවෙත්ථ පමාණං. මතානං තිරච්ඡානගතානන්ති මතකෙන සම්බන්ධො.

මෙථුනරාගෙන වත්ථිකොසං පවෙසෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං වුත්තන්ති ආහ ‘‘වත්ථිකොසං අප්පවෙසෙන්තො’’ති. **මෙථුනරාගො** ච නාම කායසංසග්ගරාගං මොචනස්සාදඤ්ච මුඤ්චිත්වා විසුං ද්වයංද්වයසමාපත්තියා රාගො, සො ච පුරිසාදීසුපි උප්පජ්ජති, තෙන ච අපාරාජිකක්ඛෙත්තෙ ඉත්ථිසරීරෙපි උපක්කමන්තස්ස අසුචිම්හි මුත්තෙපි සඞ්ඝාදිසෙසො න හොති, ඛෙත්තානුරූපං ථුල්ලච්චයදුක්කටමෙව හොතීති වෙදිතබ්බං. **අප්පවෙසෙන්තොති** ඉමිනා තීසු මග්ගෙසු පවෙසනාධිප්පායෙ අසතිපි මෙථුනරාගෙන බහි ඝට්ටනං සම්භවතීති දස්සෙති, තෙනෙව ථුල්ලච්චයං වුත්තං, ඉතරථා පවෙසනාධිප්පායෙන බහි ඡුපන්තස්ස මෙථුනස්ස පුබ්බපයොගත්තා දුක්කටමෙව වත්තබ්බං සියා. **නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඡුපති ථුල්ලච්චයන්ති** ඉදඤ්ච ‘‘න ච, භික්ඛවෙ, රත්තචිත්තෙන අඞ්ගජාතං ඡුපිතබ්බං, යො ඡුපෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’ති (මහාව. 252) ඉමස්ස චම්මක්ඛන්ධකෙ ආගතස්ස සුත්තස්ස වසෙන වුත්තං. තත්ථ ච කෙසඤ්චි අඤ්ඤථාපි අත්ථවිකප්පස්ස බීජං දස්සෙන්තො **මහාඅට්ඨකථායං පනාති**ආදිමාහ. **මුඛෙනෙව ඡුපනං සන්ධායාති** ඔට්ඨජිව්හාදිමුඛාවයවෙන ඡුපනං සන්ධාය. **ඔළාරිකත්තාති** අජ්ඣාචාරස්ස ථුල්ලත්තා. **තං සන්ධායභාසිත**න්ති තං යථාවුත්තසුත්තං. සුත්තඤ්හි අජ්ඣාචාරං සන්ධාය පටිච්ච වුත්තත්තා ‘‘සන්ධායභාසිත’’න්ති වුච්චති. **සුට්ඨුසල්ලක්ඛෙත්වාති** පිට්ඨිං අභිරුහන්තානං අඞ්ගජාතමුඛෙනෙව නිමිත්තඡුපනස්ස සම්භවං මෙථුනරාගීනඤ්ච අඞ්ගජාතෙන ඡුපනස්සෙව අනුරූපතඤ්ච සුත්තෙ ච ‘‘මුඛෙනා’’ති අවුත්තතඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච නයං යථාබලං සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වාති අත්ථො. **සඞ්ඝාදිසෙසොති** මනුස්සිත්ථිං සන්ධාය වුත්තං. **පස්සාවමග්ගන්ති** ඉදං **චම්මක්ඛන්ධකෙ** නිදානවසෙන වුත්තං. ඉතරමග්ගද්වයං පන නිමිත්තමුඛෙන ඡුපන්තස්ස වණසඞ්ඛෙපෙන ථුල්ලච්චයමෙව. **වුත්තනයෙනෙවාති** මෙථුනරාගෙනෙව. නිමිත්තමුඛෙන පන විනා මෙථුනරාගෙන මනුස්සිත්ථියා වා තිරච්ඡානගතිත්ථියා වා පස්සාවමග්ගං පකතිමුඛෙන ඡුපන්තස්ස දුක්කටමෙව පකතිමුඛෙන පකතිමුඛඡුපනෙ විය, ඉතරථා තත්ථාපි ථුල්ලච්චයෙන භවිතබ්බං, තඤ්ච න යුත්තං ඛන්ධකසුත්තෙපි තථා අවුත්තත්තා. **කායසංසග්ගරාගෙන දුක්කට**න්ති නිමිත්තමුඛෙන වා පකතිමුඛාදිං ඉතරකායෙන වා කායසංසග්ගරාගෙන ඡුපන්තස්ස දුක්කටමෙව.

එත්ථ ච කායසංසග්ගරාගෙන බහිනිමිත්තෙ උපක්කමතො අජානන්තස්සෙව අඞ්ගජාතං යදි පාරාජිකක්ඛෙත්තං ඡුපති, තත්ථ කිං හොතීති? කෙචි තාව ‘‘මෙථුනරාගස්ස අභාවා මනුස්සිත්ථියා සඞ්ඝාදිසෙසො, සෙසෙසු වත්ථුවසෙන ථුල්ලච්චයදුක්කටානී’’ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ‘‘පවෙසනක්ඛණෙ ඵස්සස්ස සාදියනසම්භවතො බලක්කාරෙන උපක්කමනක්ඛණෙ විය පාරාජිකමෙවා’’ති වදන්ති, ඉදමෙව යුත්තතරං. මග්ගත්තයතො හි අඤ්ඤස්මිං පදෙසෙයෙව කායසංසග්ගාදිරාගභෙදතො ආපත්තිභෙදො ලබ්භති, න මග්ගත්තයෙ. තත්ථ පන යෙන කෙනචි ආකාරෙන ඵස්සස්ස සාදියනක්ඛණෙ පාරාජිකමෙව, තෙනෙව පරොපක්කමෙන පවෙසනාදීසු රාගභෙදං අනුද්ධරිත්වා සාදියනමත්තෙන පාරාජිකං වුත්තං.

සන්ථතචතුක්කභෙදකථාවණ්ණනා

61-2. **පටිපන්නකස්සාති** ආරද්ධවිපස්සකස්ස. **උපාදින්නකන්ති** කායින්ද්‍රියං සන්ධාය වුත්තං. **උපාදින්නකෙන ඵුසතීති** උපාදින්නකසරීරෙන ඵුසියතීති කම්මසාධනෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. අථ වා එවං කරොන්තො භික්ඛු කිඤ්චි උපාදින්නකං උපාදින්නකෙන න ඵුසතීති අත්ථො. **ලෙසං ඔඩ්ඩෙස්සන්තීති** ලෙසං ඨපෙස්සන්ති, පරිකප්පෙස්සන්තීති අත්ථො. **සන්ථතාදිභෙදෙහි භින්දිත්වාති** සන්ථතාදිවිසෙසනෙහි විසෙසෙත්වා. **සන්ථතායාති** සමුදායෙ එකදෙසවොහාරො දඩ්ඪස්ස පටස්ස ඡිද්දන්තිආදීසු විය. යථා හි පටස්ස එකදෙසොව වත්ථතො දඩ්ඪොති වුච්චති, තං එකදෙසවොහාරං සමුදායෙ පටෙ උපචාරතො ආරොපෙත්වා පුන තං සමුදායං දඩ්ඪප්පදෙසසඞ්ඛාතඡිද්දසම්බන්ධීභාවෙන ''දඩ්ඪස්ස පටස්ස ඡිද්ද''න්ති වොහරන්ති, එවමිධාපි ඉත්ථියා මග්ගප්පදෙසවොහාරං සමුදායභූතාය ඉත්ථියා ආරොපෙත්වා පුන තං ඉත්ථිං සන්ථතමග්ගසම්බන්ධිනිං කත්වා **සන්ථතාය ඉත්ථියා වච්චමග්ගෙනාති**ආදි වුත්තං. සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.61-62) පනෙත්ථ ''එකදෙසෙ සමුදායවොහාරො''ති වුත්තං, තං න යුත්තං අවයවවොහාරෙන සමුදායස්සෙව පතීයමානත්තා. ඉතරථා හි සන්ථතාය වච්චමග්ගෙනාති ඉත්ථිලිඞ්ගතා මග්ගසම්බන්ධිතා ච න සියා, එකදෙසෙ සමුදායොපචාරස්ස පන එකදෙසොව අත්ථො සාඛාය ඡිජ්ජමානාය රුක්ඛො ඡිජ්ජතීතිආදීසු විය.

වත්ථාදීනි මග්ගස්ස අන්තො අප්පවෙසෙත්වා බහියෙව වෙඨනං සන්ධාය ''පලිවෙඨෙත්වා''ති වුත්තං. සමුදායෙ අවයවූපචාරෙනෙව භික්ඛුපි **සන්ථතො නාමාති**ආදි වුත්තං. **යත්තකෙ පවිට්ඨෙති** තිලබීජමත්තෙ පවිට්ඨෙ. අක්ඛිනාසාදීනං සන්ථතත්තෙපි යථාවත්ථුකමෙවාති ආහ **ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ ථුල්ලච්චයන්ති**ආදි. **ඛාණුං ඝට්ටෙන්තස්ස දුක්කටන්ති** ඉත්ථිනිමිත්තස්ස අන්තො ඛාණුං පවෙසෙත්වා සමතලං, අතිරිත්තං වා ඨිතං ඛාණුං සචෙ ඝට්ටෙති, ඝට්ටෙන්තස්ස දුක්කටං පවෙසාභාවතො. සචෙ පන ඊසකං අන්තො අල්ලොකාසෙ පවෙසෙත්වා ඨිතං අනුපාදින්නමෙව ඛාණුසීසං අඞ්ගජාතෙන ඡුපති, පාරාජිකමෙව. **තස්ස තලන්ති** වෙළුනළාදිකස්ස අන්තොතලං. **බහිද්ධා ඛාණුකෙති** අන්තො පවෙසිතවෙළුපබ්බාදිකස්ස බහි නික්ඛන්තසීසං සන්ධාය වුත්තං. **යථා ච ඉත්ථිනිමිත්තෙති**ආදීසු යථා ඉත්ථියා පස්සාවමග්ගෙ ඛාණුං කත්වා ඝට්ටනාදිකං වුත්තං, එවං සබ්බත්ථ වච්චමග්ගාදීසුපි ලක්ඛණං වෙදිතබ්බන්ති අත්ථො.

රාජපච්චත්ථිකාදිචතුක්කභෙදකථාවණ්ණනා

65. **කෙරාටිකාති** වඤ්චකා. පඨමං ඉත්ථිධුත්තමෙව දස්සෙත්වා ඉදානි ඉතරධුත්තෙපි සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙතුං ''ඉත්ථිධුත්තසුරාධුත්තාදයො වා''ති වුත්තං.

ආපත්තානාපත්තිවාරවණ්ණනා

66. පටිඤ්ඤාතකරණං නත්ථි සෙවෙතුකාමතා මග්ගෙන මග්ගප්පටිපත්තීති ද්වින්නං අඞ්ගානං සිද්ධත්තා. දූසිතස්ස පන මග්ගෙන මග්ගප්පටිපත්ති එවමෙකං අඞ්ගං සිද්ධං, සෙවෙතුකාමතාසඞ්ඛාතං සාදියනං අසිද්ධං. තස්මා සො පුච්ඡිත්වා ''සාදියි''න්ති වුත්තපටිඤ්ඤාය නාසෙතබ්බො. **තත්ථෙවාති** වෙසාලියං මහාවනෙ එව. **සබ්බඞ්ගගතන්ති** සබ්බකායගතං. ''ලොහිතං විය''ාති වුත්තත්තා කෙසාදීනං විනිමුත්තට්ඨානෙ සබ්බත්ථාති ගහෙතබ්බං. **නිච්චමෙව උම්මත්තකො හොතීති** යස්ස පිත්තකොසතො පිත්තං චලිත්වා සබ්බදා බහි නික්ඛන්තං හොති, තං සන්ධාය වුත්තං. යස්ස පන පිත්තං චලිත්වා පිත්තකොසෙයෙව ඨිතං හොති, කදාචි වා නික්ඛන්තං පුන නික්ඛමති, සොපි අන්තරන්තරා සඤ්ඤං පටිලභති භෙසජ්ජෙන ච පකතිආරොග්‍යං පටිලභතීති වෙදිතබ්බං.

පදභාජනීයවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා

පකිණ්ණකන්ති වොමිස්සකනයං. **සමුට්ඨානන්ති** උප්පත්තිකාරණං. **කිරියාති**ආදි නිදස්සනමත්තං අකිරියාදීනම්පි සඞ්ගහතො. වෙදනාය සහ කුසලඤ්ච වෙදිතබ්බන්ති යොජෙතබ්බං. **සබ්බසඞ්ගාහකවසෙනාති** සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං සඞ්ගාහකවසෙන ''කායො වාචා කායවාචා කායචිත්තං වාචාචිත්තං කායවාචාචිත්ත''න්ති එවං වුත්තානි ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානි. සමුට්ඨානාදයො හි ආපත්තියා එව හොන්ති, න සික්ඛාපදස්ස. තංතංසික්ඛාපදස්ස නියතආපත්තියා එව ගහණත්ථං පන සික්ඛාපදසීසෙන සමුට්ඨානාදීනං කථනං. එවඤ්හි ආපත්තිවිසෙසො පඤ්ඤායති ආපත්ති-සද්දස්ස සබ්බාපත්තිසාධාරණත්තා, ඉමෙසු පන ඡසු සමුට්ඨානෙසු පුරිමානි තීණි අචිත්තකානි, පච්ඡිමානි සචිත්තකානි. සමාසතො තං ඉමං පකිණ්ණකං විදිත්වා වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ඡ සමුට්ඨානානි එතස්සාති **ඡසමුට්ඨානං**. එවං සෙසෙසුපි.

අත්ථි කථිනසමුට්ඨානන්තිආදි සමුට්ඨානසීසවසෙන ද්විසමුට්ඨානඑකසමුට්ඨානානං දස්සනං. තෙරස හි සමුට්ඨානසීසානි පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං අදින්නාදානසමුට්ඨානං සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානං සමනුභාසනසමුට්ඨානං කථිනසමුට්ඨානං එළකලොමසමුට්ඨානං පදසොධම්මසමුට්ඨානං අද්ධානසමුට්ඨානං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානං භූතාරොචනසමුට්ඨානං චොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානං අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානන්ති. තත්ථ **අත්ථි ඡසමුට්ඨානන්ති** ඉමිනා සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානං වුත්තං, පඤ්චසමුට්ඨානස්ස අභාවතො ''අත්ථි පඤ්චසමුට්ඨාන''න්ති අවත්වා ''අත්ථි චතුසමුට්ඨාන''න්ති වුත්තං, ඉමිනා ච අද්ධානසමුට්ඨානං අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානඤ්ච සඞ්ගහිතං. යඤ්හි පඨමතතියචතුත්ථඡට්ඨෙහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨාති , ඉදං අද්ධානසමුට්ඨානං. යං පන දුතියතතියපඤ්චමඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, ඉදං අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානං. **අත්ථි තිසමුට්ඨානන්ති** ඉමිනා අදින්නාදානසමුට්ඨානං භූතාරොචනසමුට්ඨානඤ්ච සඞ්ගහිතං. යඤ්හි සචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨාති, ඉදං අදින්නාදානසමුට්ඨානං. යං පන අචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨාති, ඉදං භූතාරොචනසමුට්ඨානං. **අත්ථි කථිනසමුට්ඨානන්ති**ආදිනා පන අවසෙසසමුට්ඨානසීසවසෙන ද්විසමුට්ඨානං එකසමුට්ඨානඤ්ච සඞ්ගණ්හාති. තත්ථ හි යං තතියඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, ඉදං කථිනසමුට්ඨානං නාම. යං පන පඨමචතුත්ථෙහි සමුට්ඨාති, ඉදං එළකලොමසමුට්ඨානං. යං ඡට්ඨෙනෙව සමුට්ඨාති, ඉදං ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨානං, ''සමනුභාසනසමුට්ඨාන''න්තිපි තස්සෙව නාමං. ඉති සරූපෙන අට්ඨ ආපත්තිසීසානි දස්සිතානි. ආදිසද්දෙන පනෙත්ථ අවසෙසානි පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානපදසොධම්මථෙය්‍යසත්ථධම්මදෙසනාචොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානානි පඤ්චපි සමුට්ඨානසීසානි සඞ්ගහිතානි. තත්ථ යං කායචිත්තතො සමුට්ඨාති, ඉදං පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං. යං දුතියපඤ්චමෙහි සමුට්ඨාති, ඉදං පදසොධම්මසමුට්ඨානං. යං චතුත්ථඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, ඉදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. යං පඤ්චමෙනෙව සමුට්ඨාති, ඉදං ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානං. යං පඤ්චමඡට්ඨෙහි සමුට්ඨාති, ඉදං චොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානං. එත්ථ ච පච්ඡිමෙසු තීසු සචිත්තකසමුට්ඨානෙසු එකෙකසමුට්ඨානවසෙන එකසමුට්ඨානානි තිවිධානි. ද්විසමුට්ඨානානි පන පඨමචතුත්ථෙහි වා දුතියපඤ්චමෙහි වා තතියඡට්ඨෙහි වා චතුත්ථඡට්ඨෙහි වා පඤ්චමඡට්ඨෙහි වා සමුට්ඨානවසෙන පඤ්චවිධානීති වෙදිතබ්බානි.

එවං සමුට්ඨානවසෙන සබ්බසික්ඛාපදානි තෙරසධා දස්සෙත්වා ඉදානි කිරියාවසෙන පඤ්චධා දස්සෙතුං **තත්‍රාපීති**ආදි වුත්තං. **කිඤ්චීති** සික්ඛාපදං. **කිරියතොති** පථවීඛණනාදි (පාචි. 84-85) විය කායවචීවිඤ්ඤත්තිජනිතකම්මතො. **අකිරියතොති** පඨමකථිනාදි (පාරා. 459 ආදයො) විය කත්තබ්බස්ස අකරණෙනෙව. **කිරියාකිරියතොති** අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො චීවරපටිග්ගහණාදි (පාරා. 508 ආදයො) විය. **සියා කිරියතො, සියා අකිරියතො** රූපියපටිග්ගහණාදි (පාරා. 582 ආදයො) විය, **සියා කිරියතො, සියා කිරියාකිරියතො** කුටිකාරාදි (පාරා. 342) විය. වීතික්කමසඤ්ඤාය අභාවෙන විමොක්ඛො අස්සාති **සඤ්ඤාවිමොක්ඛ**න්ති මජ්ඣෙපදලොපීසමාසො දට්ඨබ්බො. **චිත්තඞ්ගං ලභති** සචිත්තකසමුට්ඨානෙහෙව සමුට්ඨහනතො. **ඉතරන්ති** යස්ස චිත්තඞ්ගනියමො නත්ථි, තං, අනාපත්තිමුඛෙන චෙතං සඤ්ඤාදුකං වුත්තං, ආපත්තිමුඛෙන සචිත්තකදුකන්ති එත්තකමෙව විසෙසො, අත්ථතො සමානාව.

කායවචීද්වාරෙහි ආපජ්ජිතබ්බම්පි කායකම්මෙ වා වචීකම්මෙ වා සඞ්ගය්හති. තත්ථ බාහුල්ලවුත්තිතො අදින්නාදානමුසාවාදාදයො වියාති **අත්ථි සික්ඛාපදං කායකම්ම**න්තිආදිනා කායකම්මං වචීකම්මඤ්චාති දුකමෙව වුත්තං, විභාගතො පන කායවචීකම්මෙන සද්ධිං තිකමෙව හොති. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තං ''සබ්බා ච කායකම්මවචීකම්මතදුභයවසෙන තිවිධා හොන්ති''ති. තතොයෙව ඉධාපි අදින්නාදානාදීසු (පාරා. 89) කායකම්මවචීකම්මන්ති තදුභයවසෙන දස්සිතං. **අත්ථි පන සික්ඛාපදං කුසලන්ති**ආදි ආපත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තවසෙන කාරියෙ කාරණොපචාරෙන වුත්තං, න පන ආපත්තියා කුසලාදිපරමත්ථධම්මතාවසෙන ආපත්තියා සම්මුතිසභාවත්තා. කුසලාකුසලාදිපරමත්ථධම්මෙ උපාදාය හි භගවතා ආපත්තිසම්මුති පඤ්ඤත්තා. වක්ඛති හි ''යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං කුසල''න්තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.66 පකිණ්ණකකථා). න හි භගවතො ආණායත්තා ආපත්ති කුසලාදිපරමත්ථසභාවා හොති අනුපසම්පන්නානං ආදිකම්මිකානඤ්ච ආපත්තිප්පසඞ්ගතො, තස්සා දෙසනාදීහි විසුද්ධිඅභාවප්පසඞ්ගතො ච. න හි කාරණබලෙන උප්පජ්ජමානා කුසලාදිසභාවා ආපත්ති අනුපසම්පන්නාදීසු නිවත්තති, උප්පන්නාය ච තස්සා කෙනචි විනාසො න සම්භවති. සරසවිනාසතො දෙසනාදිනා ච ආපත්ති විගච්ඡතීති වචනමත්ථි, න පන තෙන අකුසලාදි විගච්ඡති. පිතුඝාතාදිකම්මෙන හි පාරාජිකං ආපන්නස්ස භික්ඛුනො ගිහිලිඞ්ගං ගහෙත්වා භික්ඛුභාවපරිච්චාගෙන පාරාජිකාපත්ති විගච්ඡති, න පාණාතිපාතාදිඅකුසලං ආනන්තරියාදිභාවතො. තස්මා දුම්මඞ්කූනං නිග්ගහාදිදසඅත්ථවසෙ (පාරා. 39; පරි. 2) පටිච්ච භගවතා යථාපච්චයං සමුප්පජ්ජමානෙ කුසලාකුසලාදිනාමරූපධම්මෙ උපාදාය පඤ්ඤත්තා සම්මුතියෙව ආපත්ති, සා ච යථාවිධිපටිකම්මකරණෙන විගතා නාම හොතීති වෙදිතබ්බං, තෙනාහ **ද්වත්තිංසෙව හි ආපත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තානීති**ආදි. ආපත්තිසමුට්ඨාපකත්තෙනෙව හෙත්ථ කුසලාදීනං ආපත්තිතො භෙදො සිද්ධො. න හි තංසමුට්ඨිතස්ස තතො අභෙදො යුත්තො සමුට්ඨානසමුට්ඨිතභෙදබ්‍යවහාරුපච්ඡෙදප්පසඞ්ගතො. **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.66 පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා) පන ආපත්තියා පරමත්ථතො කුසලත්තමෙව න සම්භවති ''ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල''න්ති වචනතො, ''අකුසලත්තං පන අබ්‍යාකතත්තඤ්ච ආපත්තියා සම්භවතී''ති සඤ්ඤාය කුසලචිත්තසමුට්ඨානක්ඛණෙපි රූපාබ්‍යාකතත්තං ආපත්තියා සමත්ථෙතුං යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං කුසලං, ඉතරෙහි ඉතරන්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.66 පකිණ්ණකකථා) ඉමං අට්ඨකථාවචනං නිස්සාය වුත්තං ''යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජතීති යං සික්ඛාපදසීසෙ ගහිතං ආපත්තිං කුසලචිත්තසමඞ්ගී ආපජ්ජති, ඉමිනා පන වචනෙන තං කුසලන්ති ආපත්තියා වුච්චමානො කුසලභාවො පරියායතො, න පරමත්ථතොති දස්සෙති. කුසලචිත්තෙන හි ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො සවිඤ්ඤත්තිකං අවිඤ්ඤත්තිකං වා සික්ඛාපදවීතික්කමාකාරප්පවත්තං රූපක්ඛන්ධසඞ්ඛාතං අබ්‍යාකතාපත්තිං ආපජ්ජතී''ති. තත්ථ යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජතීති ඉමං වචනං උද්දිස්ස ''ඉමිනා පන වචනෙන තං කුසලන්ති ආපත්තියා වුච්චමානො කුසලභාවො පරියායතො, න පරමත්ථතොති දස්සෙතී''ති වුත්තං, එවං ඉතරෙහි ඉතරන්ති වචනෙන ''යං අකුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං අකුසලං, යං අබ්‍යාකතචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං අබ්‍යාකත''න්ති ඉමස්ස අත්ථස්ස වුත්තත්තා ඉතරෙහීති වචනං උද්දිස්ස ''ඉමිනාපි වචනෙන ඉතරන්ති ආපත්තියා වුච්චමානො අකුසලභාවො අබ්‍යාකතභාවො ච පරියායතො දස්සෙතී''ති වත්තබ්බං. එවං අවත්වා කුසලපක්ඛෙ එව කථනස්ස කාරණං න පස්සාම. යං පන ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලන්තිආදිවචනං කාරණත්තෙන වුත්තං, තම්පි අකාරණං යං අකුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං අකුසලන්තිආදිනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන අකුසලාදිභාවස්ස පරියායදෙසිතත්තා, ආපත්තියා කුසලවොහාරස්ස අයුත්තතාය නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසලන්ති වුත්තත්තා ච. ආපත්තියා හි කුසලචිත්තසමුට්ඨිතත්තෙපි භගවතා පටික්ඛිත්තභාවෙන සාවජ්ජධම්මත්තා කාරණූපචාරෙනාපි අනවජ්ජකුසලවොහාරො න යුත්තො සාවජ්ජානවජ්ජානං අඤ්ඤමඤ්ඤවිරුද්ධත්තා. යථා ආකාසාදිසම්මුතිසච්චානං උප්පන්නතාදිවොහාරො විය ජාතිජරාභඞ්ගානං උප්පන්නතාදිවොහාරො අනවට්ඨානාදිදෙසතො අයුත්තො, එවමිධාපි

කුසලවොහාරො අයුත්තො විරුද්ධත්තා. අකුසලාදිවොහාරො පන යුත්තො , කාරණූපචාරෙන පන අකුසලාදිසභාවතා යථාවුත්තදොසානතිවත්තනතො. සුත්තස්සාපි හි යථා සුත්තසුත්තානුලොමාදීහි විරොධො න හොති, තථෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො.

යං පන වුත්තං ‘‘කුසලචිත්තෙන හි ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො…පෙ…. රූපක්ඛන්ධසඞ්ඛාතං අබ්‍යාකතාපත්තිං ආපජ්ජතී’’ති, තං අයුත්තමෙව රූපක්ඛන්ධස්ස ඛණිකතාය ආපත්තියාපි දෙසනාදිපටිකම්මං විනාව පටිපස්සද්ධිප්පසඞ්ගතො. රූපපරම්පරා ආපත්තීති චෙ? තන්න, පටිකම්මෙනාපි අවිගමප්පසඞ්ගතො. න හි රූපසන්තතිදෙසනාදීහි විගච්ඡති සකාරණායත්තත්තා, ඉති සබ්බථා ආපත්තියා පරමත්ථතා අයුත්තා, එතෙනෙව යං වුත්තං ‘‘නිපජ්ජිත්වා නිරොධසමාපන්නස්ස සහසෙය්‍යවසෙන තථාකාරප්පවත්තරූපධම්මස්සෙව ආපත්තිභාවතො’’තිආදි, තම්පි පටිසිද්ධන්ති වෙදිතබ්බං. ඉධ පන නිරොධසමාපන්නානං රූපධම්මමෙව පටිච්ච උප්පන්නත්තා ආපත්ති අචිත්තා අවෙදනා, අඤ්ඤත්ථ පන සචිත්තා සවෙදනාව, සබ්බත්ථාපි පඤ්ඤත්තිසභාවාති වෙදිතබ්බා. තෙනෙව **දුට්ඨදොසසික්ඛාපදට්ඨකථායං** ආපත්තියා අකුසලාදිසභාවං පරපරිකප්පිතං නිසෙධෙතුං ‘‘ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්තිවචනතො…පෙ…. පණ්ණත්තිමත්තමෙව ආපත්තාධිකරණන්ති වෙදිතබ්බ’’න්ති සයමෙව වක්ඛති, තස්මා ‘‘තංතංකුසලාදිධම්මසමුප්පත්තියා භගවතා පඤ්ඤත්තා ආපත්තිසම්මුති සමුට්ඨිතා’’ති ච, ‘‘යාව පටිප්පස්සද්ධිකාරණා තිට්ඨතී’’ති ච, ‘‘පටිප්පස්සද්ධිකාරණෙහි විනස්සතී’’ති ච වොහරීයති. ආපත්තියා ච සම්මුතිසභාවත්තෙපි හි සඤ්චිච්ච තං ආපජ්ජන්තස්ස, පටිකිරියං අකරොන්තස්ස ච අනාදරෙ අකුසලරාසි චෙව සග්ගමග්ගන්තරායො ච හොතීති ලජ්ජිනො යථාවිධිං නාතික්කමන්ති, අනතික්කමනප්පච්චයා ච තෙසං අනන්තප්පභෙදා සීලාදයො ධම්මා පරිවඩ්ඪන්තීති ගහෙතබ්බං. ද්වත්තිංසෙවාති නියමො ආපත්තිනිමිත්තානං කායවචීවිඤ්ඤත්තීනං එතෙහෙව සමුප්පජ්ජනතො කතො, න පන සබ්බාපත්තීනම්පි එතෙහෙව සමුප්පජ්ජනතො. නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තානඤ්හි ඣානනිරොධසමාපන්නානඤ්ච අවිඤ්ඤත්තිජනකෙහි විපාකඅප්පනාචිත්තෙහි චෙව රූපධම්මෙහි ච සහසෙය්‍යාදිආපත්ති සම්භවති.

දසාති කිරියාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුද්වයෙන සහ අට්ඨ මහාකිරියචිත්තානි. පඤ්ඤත්තිං අජානිත්වා ඉද්ධිවිකුබ්බනාදීසු අභිඤ්ඤානං ආපත්තිසමුට්ඨාපකත්තං වෙදිතබ්බං. එත්ථ ච කිඤ්චි සික්ඛාපදං අකුසලචිත්තමෙව, කිඤ්චි කුසලාබ්‍යාකතවසෙන ද්විචිත්තං, කිඤ්චි තිචිත්තන්ති අයමෙව භෙදො ලබ්භති, නාඤ්ඤොති වෙදිතබ්බං. **කිරියාසමුට්ඨානන්ති** පරූපක්කමෙන ජායමානං අඞ්ගජාතාදිචලනං සාදියනචිත්තසඞ්ඛාතෙ සෙවනචිත්තෙ උප්පන්නෙ තෙන චිත්තෙන සමුප්පාදිතමෙව හොතීති වුත්තං ඉතරථා ‘‘සියා කිරියසමුට්ඨානං, සියා අකිරියසමුට්ඨාන’’න්ති වත්තබ්බතො.

යං පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.66 පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා) වුත්තං ‘‘කිරියසමුට්ඨානන්ති ඉදං යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං පරූපක්කමෙ සති සාදියන්තස්ස අකිරියසමුට්ඨානභාවතො’’තිආදි, තං න ගහෙතබ්බං පඨමපාරාජිකස්ස අකිරියසමුට්ඨානතාය පාළිඅට්ඨකථාසු අවුත්තත්තා. ‘‘මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථී’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා; පාරා. අට්ඨ. 2.583-4) හි වුත්තං. කථඤ්හි නාම පරූපක්කමෙන මෙථුනං සාදියන්තො අත්තනො අඞ්ගජාතාදිකායචලනං න සාදියෙය්‍ය, සාදියනචිත්තානුගුණමෙව පන සකලසරීරෙ චිත්තජරූපසමුප්පත්තියා විඤ්ඤත්තිපි සුඛුමා සමුප්පන්නා එව හොතීති දට්ඨබ්බං, තෙනාහ **කායද්වාරෙනෙව සමුට්ඨානතො කායකම්මන්තිආදි. චිත්තං පනෙත්ථ අඞ්ගමත්තං හොතීති** කායවිඤ්ඤත්ති එව කායකම්මභාවෙ කාරණං, න චිත්තං. තං පනෙත්ථ කායසඞ්ඛාතාය විඤ්ඤත්තියායෙව අඞ්ගමත්තං, න කායකම්මභාවස්ස, ඉතරථා මෙථුනස්ස ‘‘මනොකම්ම’’න්ති වත්තබ්බතො, තෙනාහ ‘‘න තස්ස වසෙන කම්මභාවො ලබ්භතී’’ති. **කම්මභාවොති** කායකම්මභාවො. **සබ්බඤ්චෙතන්ති** එතං සමුට්ඨානාදිකං. **සික්ඛාපදසීසෙනාති** තංතංසික්ඛාපදනියතආපත්තියා එව ගහණත්ථං සික්ඛාපදමුඛෙන.

පකිණ්ණකකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

ඉදං කින්ති කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා. **ඉමාතිආදි** විස්සජ්ජනං. විනීතානි ආපත්තිං ත්වං භික්ඛු ආපන්නොතිආදිනා (පාරා. 67) භගවතා විනිච්ඡිතානි වත්ථූනි **විනීතවත්ථූනි**. තං තං වත්ථුං උද්ධරිත්වා දානතො දස්සනතො උද්දානභූතා ගාථා **උද්දානගාථා,** සඞ්ගහගාථා, උද්දෙසගාථාති වුත්තං හොති. **වත්ථු ගාථාති** තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛූතිආදිකා විනීතවත්ථුපාළියෙව තෙසං තෙසං විනීතවත්ථූනං ගන්ථනතො ‘‘වත්ථුගාථා’’ති වුත්තා , න ඡන්දොවිචිතිලක්ඛණෙන. උද්දානගාථානං වත්ථු වත්ථුගාථාති එවං වා එත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **එත්ථාති** විනීතවත්ථූසු. **දුතියාදීනන්ති** දුතියපාරාජිකාදීනං. යං පස්සිත්වා චිත්තකාරාදයො සිප්පිකා චිත්තකම්මාදීනි සික්ඛන්ති, තං **පටිච්ඡන්නකරූපං,** පටිමාරූපන්ති අත්ථො.

67. **පුරිමානි ද්වෙති** මක්කටිවජ්ජිපුත්තකවත්ථූනි ද්වෙ. තානිපි භගවතා විනීතභාවෙන පුන විනීතවත්ථූසු පක්ඛිත්තානි. තත්ථ තස්ස කුක්කුච්චං අහොසීතිආදි පන කිඤ්චාපි තෙසං පඨමං කුක්කුච්චං න උප්පන්නං, භික්ඛූහි පන භගවතා ච ගරහිත්වා වුත්තවචනං සන්ධාය පච්ඡා උප්පන්නත්තං සන්ධාය වුත්තං. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුන්තිආදි ච භික්ඛූහි ආනන්දත්ථෙරෙන ච පඨමං භගවතො ආරොචිතෙ, භගවතා ච තෙසං පාරාජිකත්තෙ පකාසිතෙ භීතා තෙ සයම්පි ගන්ත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පච්ඡා ආරොචෙන්ති එව. ‘‘සච්චං කිර ත්ව’’න්තිආදිනා භගවතා පුට්ඨා පන ‘‘සච්චං භගවා’’ති පටිජානනවසෙනාපි ආරොචෙන්ති. භගවාපි ආපත්තිං ත්වන්තිආදිනා තෙසං පාරාජිකත්තං විනිච්ඡිනොති එව. අනුපඤ්ඤත්තිකථායං පන තං සබ්බං අවත්වා අනුපඤ්ඤත්තියා අනුගුණමෙව කිඤ්චිමත්තං වුත්තං, ඉධාපි තෙසං වත්ථූනං භගවතා විනීතභාවදස්සනත්ථං එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. කෙචි ඉමං අධිප්පායං අමනසිකත්වා ‘‘අඤ්ඤානෙවෙතානි වත්ථූනී’’ති වදන්ති. **කුසෙති** කුසතිණානි. **කෙසෙහීති** මනුස්සකෙසෙහි.

68. **වණ්ණපොක්ඛරතායාති** එත්ථ පොක්ඛලං නාම සමිද්ධං සුන්දරඤ්ච, තස්ස භාවො ‘‘පොක්ඛරතා’’ති ර-කාරං කත්වා වුත්තො, සමිද්ධතා සුන්දරතාති අත්ථො. **පධංසෙසීති** අභිභවි. **න ලිම්පතීති** න අල්ලීයති.

69. එවරූපා පරිවත්තලිඞ්ගා භික්ඛුනියො අත්ථතො එකතො උපසම්පන්නාපි උභතොසඞ්ඝෙ උපසම්පන්නාසුයෙව සඞ්ගය්හන්ති භික්ඛූපසම්පදාය භික්ඛුනීඋපසම්පදතොපි උක්කට්ඨත්තා. **පාළියං** ‘‘තාහි ආපත්තීහි අනාපත්ති’’න්ති උපයොගවචනං කත්වා අනුජානාමීති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. ඉත්ථිලිඞ්ගන්ති ථනාදිකං ඉත්ථිසණ්ඨානං වුත්තන්ති ආහ – ‘‘පුරිස…පෙ…. ඉත්ථිසණ්ඨානං උප්පන්න’’න්ති. තං නානන්තරිකතො පන ‘‘පුරිසින්ද්‍රියම්පි අන්තරහිතං, ඉත්ථින්ද්‍රියඤ්ච උප්පන්න’’න්ති වුත්තමෙව හොති, එවං උපරිපි ලිඞ්ගග්ගහණෙනෙව ඉත්ථින්ද්‍රියාදිග්ගහණං වෙදිතබ්බං. **තාති** ආපත්තියො, තස්ස වුට්ඨාතුන්ති ඉමිනා සම්බන්ධො, තාහි ආපත්තීහි වුට්ඨාපෙතුන්ති අත්ථො. කථන්ති ආහ **තා සබ්බාපි භික්ඛුනීහි කාතබ්බන්තිආදි.** තෙන පටිච්ඡන්නායපි අප්පටිච්ඡන්නායපි ගරුකාපත්තියා පක්ඛමානත්තචරණාදිකං විධිං දස්සෙති.

ඔක්කන්තිකවිනිච්ඡයොති පසඞ්ගානුගුණං ඔතරණකවිනිච්ඡයො. **බලවඅකුසලෙනාති** පරදාරිකකම්මාදිනා. **දුබ්බලකුසලෙනාති** යථාවුත්තබලවාකුසලොපහතසත්තිනා තතො එව දුබ්බලභූතෙන කුසලෙන. **දුබ්බලඅකුසලෙනාති** පුරිසභාවුප්පාදකබ්‍රහ්මචරියාදිබලවකුසලොපහතසත්තිනා තතො එව දුබ්බලභූතෙන පරදාරිකාදිඅකුසලෙන. සුගතියං භාවද්වයස්ස කුසලකම්මජත්තා අකුසලෙනෙව විනාසො කුසලෙනෙව උප්පත්තීති ආහ **උභයම්පීතිආදි.** දුග්ගතියං පන අකුසලෙනෙව උභින්නම්පි උප්පත්ති ච විනාසො ච, තත්ථ දුබ්බලබලවභාවොව විසෙසො.

‘‘එහි මයං ගමිස්සාමා’’ති භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධාය එකද්ධානගමනෙ පාචිත්තියාපත්තිපරිහාරත්ථං වුත්තං ‘‘සංවිදහනං පරිමොචෙත්වා’’ති. තෙන එකගාමක්ඛෙත්තෙපි බහිගාමතො අන්තරඝරං සංවිධාය ගමනම්පි ආපත්තිකරමෙවාති දස්සෙති. පරිමොචනවිධිං දස්සෙන්තො ආහ **මයන්තිආදි. බහිගාමෙති** ගාමන්තරෙ. දුතියිකා භික්ඛුනී පක්කන්තා වා හොතීතිආදිනා (පාචි. 693) වුත්තඅනාපත්තිලක්ඛණං අනුලොමෙතීති වුත්තං ‘‘ගාමන්තර…පෙ…. අනාපත්තී’’ති. **කොපෙත්වාති** පරිච්චජිත්වා. **ලජ්ජිනියො…පෙ…. ලබ්භතීති** ලිඞ්ගපරිවත්තනදුක්ඛපීළිතස්ස සඞ්ගහෙපි අසති හීනායාවත්තනම්පි භවෙය්‍යාති ‘‘ආපදාසූ’’ති වුත්තඅනාපත්තිඅනුලොමෙන වුත්තං. තාය දුතියිකං ගහෙත්වාව ගන්තබ්බං. **අලජ්ජිනියො…පෙ…. ලබ්භතීති** අලජ්ජිනීහි සද්ධිං එකකම්මාදිසංවාසෙ ආපත්තිසම්භවතො තා අසන්තපක්ඛං භජන්තීති වුත්තං, ඉමිනාපෙතං වෙදිතබ්බං ‘‘අලජ්ජිනීහි සද්ධිං පරිභොගො න වට්ටතී’’ති. යදි හි වට්ටෙය්‍ය, තතොපි දුතියිකං විනා ගාමන්තරගමනාදීසු ආපත්ති එව සියා සඞ්ගාහිකත්තා තාසං සඞ්ගාහිකලජ්ජිනිගණතො විය. **ඤාතිකා න හොන්ති…පෙ…. වට්ටතීති වදන්තීති** ඉමිනා අට්ඨකථාසු අනාගතභාවං දීපෙති. තත්ථාපි විස්සාසිකඤාතිකභික්ඛුනියො විනා භික්ඛුනිභාවෙ අරමන්තස්ස මානපකතිකස්ස ආපදාට්ඨානසම්භවෙන තං වචනං අප්පටික්ඛිත්තම්පි තදඤ්ඤෙසං න වට්ටතියෙවාති ගහෙතබ්බං. **භික්ඛුභාවෙපීති** භික්ඛුකාලෙපි . **තං නිස්සායාති** තං නිස්සයාචරියං කත්වා. **උපජ්ඣා ගහෙතබ්බාති** උපසම්පදාගහණත්ථං උපජ්ඣා ගහෙතබ්බා.

විනයකම්මන්ති විකප්පනං සන්ධාය වුත්තං. **පුන කාතබ්බන්ති** පුන විකප්පෙතබ්බං. **පුන පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං වට්ටතීති** ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනීනං සන්නිධිං භික්ඛූහි, භික්ඛූනං සන්නිධිං භික්ඛුනීහි ච පටිග්ගාහාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතු’’න්ති (චූළව. 421) වචනතො පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති දස්සනත්ථං වුත්තං. **සත්තමෙ දිවසෙති** ඉදඤ්ච නිස්සග්ගියං අනාපජ්ජිත්වාව පුනපි සත්තාහං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති දස්සනත්ථං වුත්තං. **පකතත්තොති** අපරිවත්තලිඞ්ගො. **රක්ඛතීති** තං පටිග්ගහණවිජහනතො රක්ඛති, අවිභත්තතාය පටිග්ගහණං න විජහතීති අධිප්පායො.

සාමං ගහෙත්වාන නික්ඛිපෙය්‍යාති සහත්ථෙන පටිග්ගහෙත්වාන නික්ඛිපෙය්‍ය. **පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්තීති** ලිඞ්ගපරිවත්තෙ ජාතෙ පුන අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති.

හීනායාවත්තනෙනාති එත්ථ කෙචි ‘‘පකතත්තස්ස භික්ඛුනො සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය ‘ගිහී භවිස්සාමී’ති ගිහිලිඞ්ගග්ගහණං හීනායාවත්තන’’න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං තත්තකෙන භික්ඛුභාවස්ස අවිජහනතො. අඤ්ඤෙ පන ‘‘පාරාජිකං ආපන්නස්ස භික්ඛුපටිඤ්ඤං පහාය ගිහිලිඞ්ගභාවූපගමනම්පි හීනායාවත්තන’’න්ති වදන්ති, තං යුත්තමෙව. පාරාජිකං ආපන්නො හි තං පටිච්ඡාදෙත්වා යාව භික්ඛුපටිඤ්ඤො හොති, තාව භික්ඛු එව හොති භික්ඛූනමෙව පාරාජිකස්ස පඤ්ඤත්තත්තා. ‘‘යො පන භික්ඛූ’’ති හි වුත්තං. තථා හි සො සංවාසං සාදියන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති, සහසෙය්‍යාදිආපත්තිඤ්ච න ජනෙති, අත්තානං ඔමසන්තස්ස පාචිත්තියඤ්ච ජනෙති. වුත්තඤ්හි –

> ‘‘අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨී සමානො ඔකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති ඔමසවාදස්සා’’ති (පාරා. 389).

එකෙ පන ''පාරාජිකං ආපන්නානං දොසං පටිජානිත්වා ගිහිලිඞ්ගග්ගහණං නාම සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ සමොධානං ගච්ඡති තෙනාපි පටිඤ්ඤාය භික්ඛුභාවස්ස විජහනතො. තෙනෙව විනයවිනිච්ඡයාදීසු හීනායාවත්තනං සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ සමොධානෙත්වා විසුං තං න වුත්තං. තස්මා භික්ඛුනීනං විබ්භමිතුකාමතාය ගිහිලිඞ්ගග්ගහණං ඉධ හීනායාවත්තනං තාසං සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස අභාවතො. තාසං පටිග්ගහණවිජහනස්සාපි සබ්බසො වත්තබ්බත්තා''ති වදන්ති, තම්පි අප්පටිබාහියමෙව. තස්මා පාරාජිකානං භික්ඛුනීනඤ්ච ''උප්පබ්බජිස්සාමී''ති ගිහිලිඞ්ගග්ගහණං හීනායාවත්තනන්ති ගහෙතබ්බං. විබ්භමොතිපි එතස්සෙව නාමං, තෙනෙව තං **බුද්ධසික්ඛායං** ''අච්ඡෙදවිස්සජ්ජනගාහවිබ්භමා''ති අධිට්ඨානවිජහනෙ විබ්භමනාමෙන වුත්තං.

අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙනාති අඤ්ඤස්ස අදත්වාව අනත්ථිකස්සෙව පටිග්ගහිතවත්ථූනං බහි ඡඩ්ඩනෙන. කෙචි ''පටිග්ගහිතවත්ථූසු සාපෙක්ඛස්ස පුරෙ පටිග්ගහිතභාවතො පරිමොචනත්ථං තත්ථ පටිග්ගහමත්තස්ස විස්සජ්ජනම්පි අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනමෙව චීවරාදිඅධිට්ඨානපච්චුද්ධාරො විය''ති වදන්ති, තං න සුන්දරං තථාවචනාභාවා. යථෙව හි චීවරාදීසු අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන අධිට්ඨානවිජහනං වත්වාපි විසුං පච්චුද්ධාරො ච වුත්තො, එවමිධාපි වත්තබ්බං, යථා ච චීවරාදීසු කායපටිබද්ධෙසුපි පච්චුද්ධාරෙන අධිට්ඨානං විගච්ඡති, න එවමිධ. ඉධ පන පටිග්ගහිතවත්ථුස්මිං අනපෙක්ඛස්සාපි කායතො මුත්තෙයෙව තස්මිං පටිග්ගහණං විජහති. තථා හි වුත්තං ''සතක්ඛත්තුම්පි පරිච්චජතු, යාව අත්තනො හත්ථගතං පටිග්ගහිතමෙවා''ති. අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙනාති එත්ථ ච ''අනපෙක්ඛාය''ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං අනපෙක්ඛතං මුඤ්චිත්වා ඉධ විසුං විස්සජ්ජනස්ස අභාවා. න හෙත්ථ පච්චුද්ධාරෙ විය විස්සජ්ජනවිධානමත්ථි. අපිච පටිග්ගහණමත්තවිස්සජ්ජනෙ සති පුරෙ පටිග්ගහිතොපි ආහාරො භුඤ්ජිතුකම්‍යතාය උප්පන්නාය පටිග්ගහණමත්තං විස්සජ්ජෙත්වා පුන පටිග්ගහෙත්වා යථාසුඛං භුඤ්ජිතබ්බො සියාති, තථා ච **සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදෙ** වුත්තා සබ්බාපි විනිච්ඡයභෙදා නිරත්ථකා එව සියුං. වුත්තඤ්හි තත්ථ –

''ගණ්ඨිකපත්තස්ස වා ගණ්ඨිකන්තරෙ ස්නෙහො පවිට්ඨො හොති…පෙ…. තාදිසෙ පත්තෙපි පුනදිවසෙ භුඤ්ජන්තස්ස පාචිත්තිය''න්තිආදි (පාචි. අට්ඨ. 253).

තත්ථ පන ''පටිග්ගහණං අනපෙක්ඛචිත්තෙන විස්සජ්ජෙත්වා භුඤ්ජිතබ්බ''න්ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං, න ච වුත්තං. කත්ථචි ඊදිසෙසු ච ගණ්ඨිකපත්තාදීසු පටිග්ගහණෙ අපෙක්ඛා කස්සචිපි නත්ථෙව තප්පහානාය වායාමතො, තථාපි තත්ථගතආමිසෙ පටිග්ගහණං න විගච්ඡති. කස්මා? භික්ඛුස්ස පත්තෙ පුන භුඤ්ජිතුකාමතාපෙක්ඛාය විජ්ජමානත්තා පත්තගතිකෙ ආහාරෙපි තස්සා වත්තනතො. න හි පත්තං අවිස්සජ්ජෙත්වා තග්ගතිකං ආහාරං විස්සජ්ජෙතුං සක්කා, නාපි ආහාරං අවිස්සජ්ජෙත්වා තග්ගතිකං පටිග්ගහණං විස්සජ්ජෙතුං. තස්මා වත්ථුනො විස්සජ්ජනමෙව අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනං, න පටිග්ගහණස්සාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. තෙනෙව සන්නිධිසික්ඛාපදස්ස **අනාපත්තිවාරෙ** –

''අන්තොසත්තාහං අධිට්ඨෙති, විස්සජ්ජෙති, නස්සති, විනස්සති, ඩය්හති, අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හන්ති, විස්සාසං ගණ්හන්ති, අනුපසම්පන්නස්ස චත්තෙන වන්තෙන මුත්තෙන අනපෙක්ඛො දත්වා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජතී''ති –

එවං සබ්බත්ථ වත්ථුවිස්සජ්ජනමෙව වුත්තං. එත්ථ ච ''අන්තොසත්තාහං අධිට්ඨෙතී''ති බාහිරපරිභොගාය අධිට්ඨානවචනතො වත්ථුං අවිස්සජ්ජෙත්වාපි කෙවලං අනජ්ඣොහරිතුකාමතාය සුද්ධචිත්තෙන බාහිරපරිභොගත්ථාය නියමනම්පි විසුං එකං පටිග්ගහණවිජහනකාරණමෙව, ඉදඤ්ච සන්ධාය පටිග්ගහණමත්තවිස්සජ්ජනං වුත්තං සියා, සුවුත්තමෙව සියා, තථා ච ''පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමී''ති පටිග්ගහණවිස්සජ්ජනං න වත්තබ්බං සියා බාහිරපරිභොගාධිට්ඨානස්ස ඉධාධිප්පෙතත්තා.

සාරත්ථදීපනියඤ්හි (සාරත්ථ. දී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.69) ''අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙනාති එත්ථ අඤ්ඤස්ස අදත්වාව අනත්ථිකතාය 'නත්ථි ඉමිනා කම්මං න දානි නං පරිභුඤ්ජිස්සාමී'ති වත්ථුසු වා, 'පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමී'ති පටිග්ගහණෙ වා අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙනා''ති එවං පරිභුඤ්ජිතුකාමස්සෙව පටිග්ගහණමත්තවිස්සජ්ජනම්පි පටිග්ගහණවිජහනකාරණං වුත්තං, තං න ගහෙතබ්බං. පුරිමමෙව පන බාහිරපරිභොගාධිට්ඨානං ගහෙතබ්බං. ඉදං පන **අට්ඨකථාසු** ''අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනසඞ්ඛාතෙ විස්සජ්ජෙති''ති වුත්තපාළිපදත්ථෙ සඞ්ගහෙත්වා විසුං න වුත්තං. නස්සති, විනස්සති, ඩය්හති, විස්සාසං වා ගණ්හන්තීති ඉමානි පන පදානි අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හන්තීති ඉමස්මිං පදෙ සඞ්ගහිතානීති වෙදිතබ්බං.

අච්ඡින්දිත්වා ගහණෙනාති අනුපසම්පන්නානං බලක්කාරාදිනා අච්ඡින්දිත්වා ගහණෙන. උපසම්පන්නානඤ්හි අච්ඡින්දනවිස්සාසග්ගාහෙසු පටිග්ගහණං න විජහති. **එත්ථාති** භික්ඛුවිභාරෙ. **උපරොපකාති** තෙන රොපිතා රුක්ඛගච්ඡා. **තෙරසසු සම්මුතීසූති** භත්තුද්දෙසකසෙනාසනපඤ්ඤාපකභණ්ඩාගාරිකචීවරපටිග්ගාහකචීවරභාජකයාගුභාජකඵලභාජකඛජ්ජභාජකඅප්පමත්තකවිස්සජ්ජකසාදියගාහාපකපත්තගාහාපකආරාමිකපෙසකසාමණෙරපෙසකසම්මුතීසු.

පච්ඡිමිකාය සෙනාසනග්ගාහෙ පටිප්පස්සද්ධෙපි අප්පටිප්පස්සද්ධෙපි කථිනත්ථාරස්ස, තම්මූලකානං පඤ්චානිසංසානඤ්ච අභාවස්ස සමානත්තා තත්ථ විජ්ජමානම්පි සෙනාසනග්ගාහපටිප්පස්සද්ධිං අදස්සෙත්වා තත්ථ භික්ඛුහි කත්තබ්බං සඞ්ගහමෙව දස්සෙතුං **සචෙ පච්ඡිමිකායාති**ආදි වුත්තං. **සචෙ අකුසලවිපාකෙ …පෙ…. ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බ**න්ති ඉදං පටිච්ඡන්නාය සාධාරණාපත්තියා පරිවසන්තස්ස අසමාදින්නපරිවාසස්ස වා ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙ පක්ඛමානත්තං චරන්තස්ස වසෙන වුත්තං. සචෙ පනස්ස පක්ඛමානත්තෙ අසමාදින්නෙ එව පුන ලිඞ්ගං පරිවත්තති, පරිවාසං දත්වා පරිවුත්ථපරිවාසස්සෙව ඡාරත්තං මානත්තං දාතබ්බං. **පරිවාසදානං නත්ථී** භික්ඛුකාලෙ අප්පටිච්ඡන්නභාවතො. සචෙ පන භික්ඛුකාලෙපි සඤ්චිච්ච නාරොචෙති, ආපත්ති පටිච්ඡන්නාව හොති, ආපත්තිපටිච්ඡන්නභාවතො පරිවාසො ච දාතබ්බොති වදන්ති. පාරාජිකං ආපන්නානං ඉත්ථිපුරිසානං ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙපි පාරාජිකත්තස්ස එකස්මිං අත්තභාවෙ අවිජහනතො පුන උපසම්පදා න දාතබ්බාති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව තෙසං සීසච්ඡින්නපුරිසාදයො නිදස්සිතා.

71. **තථෙවාති** මුච්චතු වා මා වාති ඉමමත්ථං අතිදිසති. **අඤ්ඤෙසන්ති** පුථුජ්ජනෙ සන්ධාය වුත්තං. තෙසඤ්හි ඊදිසෙ ඨානෙ අසාදියනං දුක්කරං සොතාපන්නාදිඅරියානං තත්ථ දුක්කරත්තාභාවා. න හි අරියා පාරාජිකාදිලොකවජ්ජාපත්තිං ආපජ්ජන්ති.

73. **සුවුසිතාති** උපරිමාය දන්තපන්තියා හෙට්ඨිමා දන්තපන්ති ආහච්ච ඨිතා, අවිවටාති අත්ථො. තෙනාහ ''අන්තොමුඛෙ ඔකාසො නත්ථී''ති. **උප්පාටිතෙ පන ඔට්ඨමංසෙ දන්තෙ සුයෙව උපක්කමන්තස්ස ථුල්ලච්චය**න්ති නිමිත්තෙන බහිනිමිත්තෙ ඡුපනත්තා වුත්තං. බහිනික්ඛන්තදන්තජිව්හාසුපි එසෙව නයො. **නිජ්ඣාමතණ්හිකා** නාම ලොමකූපෙහි සමුට්ඨිතඅග්ගිජාලාහි දඩ්ඪසරීරතාය අතිවිය තසිතරූපා. **ආදි**-සද්දෙන ඛුප්පිපාසාසුරා අට්ඨිචම්මාවසිට්ඨා භයානකසරීරා පෙතියො සඞ්ගහිතා. **විසඤ්ඤං කත්වාති** යථා සො කතම්පි උපක්කමං න ජානාති, එවං කත්වා. තෙන ච විසඤ්ඤී අහුත්වා සාදියන්තස්ස පාරාජිකමෙවාති දස්සෙති. **උපහතකායප්පසාදොති** වාතපිත්තාදිදොසෙහි කායවිඤ්ඤාණානුප්පාදකභාවෙන දූසිතකායප්පසාදො, න පන විනට්ඨකායප්පසාදො. **සීසෙ පත්තෙති** මග්ගෙන මග්ගප්පටිපාදනෙ ජාතෙ. අප්පවෙසෙතුකාමතාය එව නිමිත්තෙන නිමිත්තඡුපනෙ ථුල්ලච්චයං වුත්තං, සෙවෙතුකාමස්ස පන තත්ථාපි දුක්කටමෙවාති ආහ ''දුක්කටමෙව සාමන්ත''න්ති.

74. ජාති-සද්දෙන සුමනපුප්ඵපරියායෙන තන්නිස්සයො ගුම්බො අධිප්පෙතොති ආහ ''ජාතිපුප්ඵගුම්බාන''න්ති. තෙන ච ජාතියා උපලක්ඛිතං වනං ජාතියාවනන්ති අලුත්තසමාසොති දස්සෙති. **එකරසන්ති** විවිත්තෙහි අසම්මිස්සං.

77. **උප්පන්නෙ වත්ථුම්හීති** ඉත්ථිහි කතඅජ්ඣාචාරවත්ථුස්මිං. **රුක්ඛසූචිකණ්ටකද්වාර**න්ති රුක්ඛසූචිද්වාරං කණ්ටකද්වාරං, එවමෙව වා පාඨො. තත්ථ යං උභොසු පස්සෙසු රුක්ඛථම්භෙ නිඛනිත්වා තත්ථ මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්වා ද්වෙ තිස්සො රුක්ඛසූචියො පවෙසෙත්වා කරොන්ති, තං **රුක්ඛසූචිද්වාරං** නාම. පවෙසනනික්ඛමනකාලෙ පන අපනෙත්වා ථකනකයොග්ගෙන කණ්ටකසාඛාපටලෙන යුත්තං ද්වාරං **කණ්ටකද්වාරං** නාම. ගාමද්වාරස්ස පිධානත්ථං පදරෙන කණ්ටකසාඛාදීහි වා කතස්ස කවාටස්ස උදුක්ඛලපාසරහිතතාය එකෙන සංවරිතුං විවරිතුඤ්ච අසක්කුණෙය්‍යස්ස හෙට්ඨා එකං චක්කං යොජෙන්ති, යෙන පරිවත්තමානෙන තං කවාටං සුඛථකනං හොති, තං සන්ධාය වුත්තං ''චක්කලකයුත්තද්වාර''න්ති. චක්කමෙව හි ලාතබ්බට්ඨෙන සංවරණවිවරණත්ථාය ගහෙතබ්බට්ඨෙන චක්කලකං, තෙන යුත්තම්පි කවාටං චක්කලකං නාම, තෙන යුත්තං ද්වාරං චක්කලකයුත්තද්වාරං. මහාද්වාරෙසු පන ද්වෙ තීණිපි චක්කලකානි යොජෙන්තීති ආහ **ඵලකෙසූති**ආදි. **කිටිකාසූති** වෙළුපෙසිකාහි කණ්ටකසාඛාදීහි ච කතථකනකෙසු. **සංසරණකිටිකද්වාර**න්ති චක්කලකයන්තෙන සංසරණකිටිකායුත්තමහාද්වාරං. **ගොප්ඵෙත්වාති** ආවුණිත්වා, රජ්ජුහි ගන්ථෙත්වා වා. **එකං දුස්සසාණිද්වාරමෙවාති** එත්ථ කිලඤ්ජසාණිද්වාරම්පි සඞ්ගහං ගච්ඡති තග්ගතිකත්තා. **අථ භික්ඛූ…පෙ…. නිසින්නා හොන්තීති** ඉදං භික්ඛූනං සන්නිහිතභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. නිපන්නෙපි ආභොගං කාතුං වට්ටති, නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තෙ පන ආභොගං කාතුං න වට්ටති අසන්තපක්ඛෙ ඨිතත්තා. රහො නිසජ්ජාය විය ද්වාරසංවරණං නාම මාතුගාමානං පවෙසනනිවාරණත්ථං අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ **භික්ඛුනිං වාති**ආදි. **නිස්සෙණිං ආරොපෙත්වාති** ඉදං හෙට්ඨිමතලස්ස සද්වාරබන්ධතාය වුත්තං. චතුසු දිසාසු පරික්ඛිත්තස්ස කූටථස්ස එකාබද්ධතාය ''එකකූටථකෙ''ති වුත්තං. **පච්ඡිමානං භාරොති** පාළියා ආගච්ඡන්තෙ සන්ධාය වුත්තං. **යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙති** එත්ථ පරික්ඛෙපස්ස උබ්බෙධතො පමාණං සහසෙය්‍යප්පහොනකෙ වුත්තසදිසමෙව.

මහාපරිවෙණන්ති මහන්තං අඞ්ගණං, තෙන ච බහුජනසඤ්චාරං දස්සෙති, තෙනාහ **මහාබොධීති**ආදි. **අරුණෙ උග්ගතෙ වුට්ඨාහති, අනාපත්ති** අනාපත්තිඛෙත්තභූතාය රත්තියා සුද්ධචිත්තෙන නිපන්නත්තා. **පබුජ්ඣිත්වා පුන සුපති ආපත්තීති** අරුණෙ උග්ගතෙ පබුජ්ඣිත්වා අරුණුග්ගමනං ඤත්වා වා අඤත්වා වා අනුට්ඨහිත්වා සයිතසන්තානෙන සුපති උට්ඨහිත්වා කත්තබ්බස්ස ද්වාරසංවරණාදිනො අකතත්තා අකිරියසමුට්ඨානා ආපත්ති හොති අනාපත්තිඛෙත්තෙ කතනිපජ්ජනකිරියාය අනඞ්ගත්තා. අයඤ්හි ආපත්ති ඊදිසෙ ඨානෙ අකිරියා, දිවා අසංවරිත්වා නිපජ්ජනක්ඛණෙ කිරියා ච අචිත්තකා චාති වෙදිතබ්බා. පුරාරුණා පබුජ්ඣිත්වාපි යාව අරුණුග්ගමනා සයන්තස්සාපි පුරිමනයෙන ආපත්තියෙව. **අරුණෙ උග්ගතෙ වුට්ඨහිස්සාමීති…පෙ…. ආපත්තියෙවාති** එත්ථ කදා තස්ස ආපත්තීති? වුච්චතෙ – න තාව රත්තියං ''දිවා ආපජ්ජති නො රත්ති''න්ති (පරි. 323) වුත්තත්තා. ''අනාදරියදුක්කටා න මුච්චති''ති වුත්තදුක්කටං පන දිවාසයනදුක්කටමෙව න හොති අනාදරියදුක්කටත්තා. එවං අරුණුග්ගමනෙ පන අචිත්තකං අකිරියසමුට්ඨානං ආපත්තිං ආපජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. සො සචෙ ද්වාරං සංවරිත්වා ''අරුණෙ උග්ගතෙ වුට්ඨහිස්සාමී''ති නිපජ්ජති, ද්වාරෙ ච අඤ්ඤෙහි අරුණුග්ගමනකාලෙ විවටෙපි තස්ස අනාපත්තියෙව ද්වාරපිදහනස්ස රත්තිදිවාභාගෙසු විසෙසාභාවා. ආපත්තිආපජ්ජනස්සෙව කාලවිසෙසො ඉච්ඡිතබ්බො, න තප්පරිහාරස්සාති ගහෙතබ්බං, ''ද්වාරං අසංවරිත්වා රත්තිං නිපජ්ජති''ති (පාරා. අට්ඨ. 1.77) හි වුත්තං. දිවා සංවරිත්වා නිපන්නස්ස කෙනචි විවටෙපි ද්වාරෙ අනාපත්තියෙව. අත්තනාපි අනුට්ඨහිත්වාව සති පච්චයෙ විවටෙපි අනාපත්තීති වදන්ති. **යථාපරිච්ඡෙදමෙව ච න වුට්ඨාතීති** අරුණෙ උග්ගතෙයෙව උට්ඨාති. **ආපත්තියෙවාති** මූලාපත්තිංයෙව සන්ධාය වුත්තං, අනාදරියආපත්ති පන පුරාරුණා උට්ඨිතස්සාපි තස්ස හොතෙව ''දුක්කටා න මුච්චති''ති වුත්තත්තා, දුක්කටා න මුච්චතීති ච පුරාරුණා උට්ඨහිත්වා මූලාපත්තියා මුත්තොපි අනාදරියදුක්කටා න මුච්චතීති අධිප්පායො.

නිද්දාවසෙන නිපජ්ජතීති වොහාරවසෙන වුත්තං, පාදානං පන භූමිතො අමොචිතත්තා අයං නිපන්නො නාම න හොති, තෙනෙව අනාපත්ති වුත්තා. **අපස්සාය සුපන්තස්සාති** කටිට්ඨිතො උද්ධං පිට්ඨිකණ්ටකෙ අප්පමත්තකම්පි පදෙසං භූමිං අඵුසාපෙත්වා ථම්භාදිං අපස්සාය සුපන්තස්ස. කටිට්ඨිං පන භූමිං ඵුසාපෙන්තස්ස සයනං නාම හොති. පිට්ඨිපසාරණලක්ඛණා හි සෙය්‍යා. දීඝවන්දනාදීසුපි තිරියං පිට්ඨිකණ්ටකානං පසාරිතත්තා නිපජ්ජනමෙවාති ආපත්ති පරිහරිතබ්බාව ‘‘වන්දාමීති පාදමූලෙ නිපජ්ජී’’තිආදීසු නිපජ්ජනස්සෙව වුත්තත්තා. **තස්සාපි අනාපත්ති** පතනක්ඛණෙ අවිසයත්තා, විසයෙ ජාතෙ සහසා වුට්ඨිතත්තා ච. යස්ස පන විසඤ්ඤිතාය පච්ඡාපි අවිසයො, එතස්ස අනාපත්තියෙව පතිතක්ඛණෙ විය. **තත්ථෙව සයති න වුට්ඨාතීති** ඉමිනා විසයෙපි අකරණං දස්සෙති, තෙනෙව ‘‘තස්ස ආපත්තී’’ති වුත්තං.

එකභඞ්ගෙනාති උභො පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වාව එකපස්සෙන සරීරං භඤ්ජිත්වා නිපන්නො. මහාඅට්ඨකථායං පන මහාපදුමත්ථෙරෙන වුත්තන්ති සම්බන්ධො, තෙන ‘‘මහාඅට්ඨකථාය ලිඛිතමහාපදුමත්ථෙරවාදො අය’’න්ති දස්සෙති. තත්ථ සුපන්තස්සාපි අවිසයත්තමත්ථීති මහාපදුමත්ථෙරෙන ‘‘අවිසයත්තා පන ආපත්ති න දිස්සතී’’ති වුත්තං. ආචරියා පන සුපන්තස්ස විසඤ්ඤත්තාභාවෙන විසයත්තා අනාපත්තිං න කථයන්ති. විසඤ්ඤත්තෙ සති අනාපත්තියෙව. **ද්වෙ පන ජනාති**ආදිපි මහාඅට්ඨකථායමෙව වචනං, තදෙව පච්ඡා වුත්තත්තා පමාණං. යක්ඛගහිතග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ විසඤ්ඤීභූතොපි සඞ්ගහිතො. එකභඞ්ගෙන නිපන්නො පන අනිපන්නත්තා ආපත්තිතො මුච්චතියෙවාති ගහෙතබ්බං.

78. **අපදෙති** ආකාසෙ. **පදන්ති** පදවළඤ්ජං, තෙනාහ ‘‘ආකාසෙ පද’’න්ති. **එතදග්ගන්ති** එසො අග්ගො. **යදිදන්ති** යො අයං. සෙසං උත්තානමෙව.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

පඨමපාරාජිකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

2. දුතියපාරාජිකං

අදුතියෙනාති අසදිසෙන ජිනෙන යං දුතියං පාරාජිකං පකාසිතං, තස්ස ඉදානි යස්මා සංවණ්ණනාක්කමො පත්තො, තස්මා අස්ස දුතියස්ස අයං සංවණ්ණනා හොතීති යොජනා.

ධනියවත්ථුවණ්ණනා

84. රාජූහි ගහිතන්ති රාජගහන්ති ආහ ‘‘මන්ධාතු’’ති. රාජපුරොහිතෙන පරිග්ගහිතම්පි රාජපරිග්ගහිතමෙවාති **මහාගොවින්ද**ග්ගහණං, නගරසද්දාපෙක්ඛාය චෙත්ථ ‘‘රාජගහ’’න්ති නපුංසකනිද්දෙසො. **අඤ්ඤෙපෙත්ථ පකාරෙති** සුසංවිහිතාරක්ඛත්තා රාජූනං ගහං ගෙහභූතන්ති රාජගහන්තිආදිකෙ පකාරෙ. **වසන්තවනන්ති** කීළාවනං, වසන්තකාලෙ කීළාය යෙභුය්‍යත්තා පන වසන්තවනන්ති වුත්තං.

සද්වාරබන්ධාති වස්සූපගමනයොග්ගතාදස්සනං. **නාලකපටිපදන්ති සුත්තනිපාතෙ** (සු. නි. 684 ආදයො) නාලකත්ථෙරස්ස දෙසිතං මොනෙය්‍යපටිපදං. **පඤ්චන්නං ඡදනානන්ති** තිණපණ්ණඉට්ඨකසිලාසුධාසඞ්ඛාතානං පඤ්චන්නං. **නො චෙ ලභති…පෙ…. සාමම්පි කාතබ්බ**න්ති ඉමිනා නාවාසත්ථවජෙ ඨපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ‘‘අසෙනාසනිකො අහ’’න්ති ආලයකරණමත්තෙන උපගමනං න වට්ටති. සෙනාසනං පරියෙසිත්වා වචීභෙදං කත්වා වස්සං උපගන්තබ්බමෙවාති දස්සෙති. ‘‘න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙනා’’තිආදිනා (මහාව. 204) හි **පාළියං** ‘‘නාලකපටිපදං පටිපන්නෙනාපී’’ති අට්ඨකථායඤ්ච අවිසෙසෙන දළ්හං කත්වා වුත්තං, නාවාසත්ථවජෙසුයෙව ච ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, නාවාය වස්සං උපගන්තු’’න්තිආදිනා (මහාව. 203) අසතිපි සෙනාසනෙ ආලයකරණවසෙන වස්සූපගමනං අනුඤ්ඤාතං, නාඤ්ඤත්ථාති ගහෙතබ්බං. **අයමනුධම්මතාති** සාමීචිවත්තං. **කතිකවත්තානීති** හස්සාරාමතාදිං විහාය සබ්බදා අප්පමත්තෙහි භවිතබ්බන්තිආදිකතිකවත්තානි. **ඛන්ධකවත්තානීති** ‘‘ආගන්තුකාදිඛන්ධකවත්තං පූරෙතබ්බ’’න්ති එවං ඛන්ධකවත්තානි ච අධිට්ඨහිත්වා.

වස්සංවුත්ථාති පදස්ස අට්ඨකථායං ‘‘පුරිමිකාය උපගතා මහාපවාරණාය පවාරිතා පාටිපදදිවසතො පට්ඨාය ‘වුත්ථවස්සා’ති වුච්චන්තී’’ති වුත්තත්තා මහාපවාරණාදිවසෙ පවාරෙත්වා වා අප්පවාරෙත්වා වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තෙහි සත්තාහකරණීයනිමිත්තෙ සති එව ගන්තබ්බං, නාසති, ඉතරථා වස්සච්ඡෙදො දුක්කටඤ්ච හොතීති වෙදිතබ්බං. ‘‘ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී’’ති හි ‘‘න, භික්ඛවෙ, වස්සං උපගන්ත්වා පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්වා චාරිකා පක්කමිතබ්බා’’ති (මහාව. 185) ච වුත්තං. ඉධෙව ච වස්සංවුත්ථා තෙමාසච්චයෙන…පෙ…. පක්කමිංසූති වුත්තං. පවාරණාදිවසොපි තෙමාසපරියාපන්නොව. කෙචි පන ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සංවුත්ථානං භික්ඛූනං තීහි ඨානෙහි පවාරෙතුන්ති (මහාව. 209) පවාරණාකම්මස්ස පුබ්බෙයෙව වස්සංවුත්ථානන්ති වුත්ථවස්සතාය වුත්තත්තා මහාපවාරණාදිවසෙ සත්තාහකරණීයනිමිත්තං විනාපි යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටතී’’ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං, වුත්ථවස්සානඤ්හි පවාරණානුජානනං අනුපගතඡින්නවස්සාදීනං නිවත්තනත්ථං කතං, න පන පවාරණාදිවසෙ අවසිත්වා පක්කමිතබ්බන්ති දස්සනත්ථං තදත්ථස්ස ඉධ පසඞ්ගාභාවා, පවාරණං කාතුං අනුච්ඡවිකානං පවාරණා ඉධ විධීයති, යෙ ච වස්සං උපගන්ත්වා වස්සච්ඡෙදඤ්ච අකත්වා යාව පවාරණාදිවසා වසිංසු, තෙ තත්තකෙන පවාරණාකම්මං පති පරියායතො වුත්ථවස්සාති වුච්චන්ති, අප්පකං ඌනමධිකං වා ගණනූපගං න හොතීති ඤායතො, න කථිනකම්මං පති තෙමාසස්ස අපරිපුණ්ණත්තා, ඉතරථා තස්මිං මහාපවාරණාදිවසෙපි කථිනත්ථාරප්පසඞ්ගතො. ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සංවුත්ථානං භික්ඛූනං කථිනං අත්ථරිතු’’න්ති (මහාව. 306) ඉදං පන ‘‘න, භික්ඛවෙ, වස්සං උපගන්ත්වා පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්වා චාරිකා පක්කමිතබ්බා’’තිආදි (මහාව. 185) ච නිප්පරියායතො මහාපවාරණාය අනන්තරපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය කථිනත්ථාරං පක්කමනඤ්ච සන්ධාය වුත්තං, **පරිවාරෙ** ච ‘‘කථිනස්ස අත්ථාරමාසො ජානිතබ්බො’’ති (පරි. 412) වත්වා ‘‘වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො ජානිතබ්බො’’ති (පරි. 412) වුත්තං. යො හි කථිනත්ථාරස්ස කාලො, තතො පට්ඨායෙව චාරිකාපක්කමනස්සාපි කාලො, න තතො පුරෙ වස්සංවුත්ථානංයෙව කථිනත්ථාරාරහත්තා. යදග්ගෙන හි පවාරණාදිවසෙ කථිනත්ථාරො න වට්ටති, තදග්ගෙන භික්ඛූපි වුත්ථවස්සා න හොන්ති පවාරණාදිවසස්ස අවුත්ථත්තා.

යං පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.84) ‘‘එකදෙසෙන අවුත්ථම්පි තං දිවසං වුත්ථභාගාපෙක්ඛාය වුත්ථමෙව හොතී’’තිආදි වුත්තං, තං න යුත්තං, තංදිවසපරියොසානෙ අරුණුග්ගමනකාලෙ වසන්තොව හි තං දිවසං වුත්ථො නාම හොති පරිවාසඅරඤ්ඤවාසාදීසු විය, අයඤ්ච විචාරණා උපරි වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකෙ ආවි භවිස්සතීති තත්ථෙව තං පාකටං කරිස්සාම.

මහාපවාරණාය පවාරිතාති පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා අච්ඡින්නවස්සතාදස්සනපරං එතං කෙනචි අන්තරායෙන අප්පවාරිතානම්පි වුත්ථවස්සත්තා. න ඔවස්සියතීති **අනොවස්සක**න්ති කම්මසාධනං දට්ඨබ්බං, යථා න තෙමියති, තථා කත්වාති අත්ථො. **අනවයොති** එත්ථ අනුසද්දො විච්ඡායං වත්තතීති ආහ **අනු අනු අවයොති**ආදි. ආචරියස්ස කම්මං ආචරියකන්ති ආහ ‘‘ආචරියකම්මෙ’’ති. කට්ඨකම්මං **ථම්භාදි. තෙලතම්බමත්තිකායාති** තෙලමිස්සාය තම්බමත්තිකාය.

85. **කුටිකාය කරණභාවන්ති** කුටියා කතභාවං. කිං-සද්දප්පයොගෙ අනාගතප්පච්චයවිධානං සන්ධාය **තස්ස ලක්ඛණ**න්තිආදි වුත්තං. කිඤ්චාපි ථෙරස්ස පාණඝාතාධිප්පායො නත්ථි, අනුපපරික්ඛිත්වා කරණෙන පන බහූනං පාණානං මරණත්තා **පාණෙ බ්‍යාබාධෙන්තස්සා**තිආදි වුත්තං. **පාතබ්‍යභාවන්ති** විනාසෙතබ්බතං. **පාණාතිපාතං කරොන්තානන්ති** ථෙරෙන අකතෙපි පාණාතිපාතෙ පාණකානං මරණමත්තෙන පච්ඡිමානං ලෙසෙන ගහණාකාරං දස්සෙති, තෙන ච ‘‘මම තාදිසං අකුසලං නත්ථී’’ති පච්ඡිමානං විපල්ලාසලෙසග්ගහණනිමිත්තකිච්චං න කත්තබ්බන්ති දීපිතං හොති. **දිට්ඨානුගතින්ති** දිට්ඨස්ස කම්මස්ස අනුපගමනං අනුකිරියං, දිට්ඨියා වා ලද්ධියා අනුගමනං ගාහං. **සංසිතබ්බෙති** මද්දිතබ්බෙ, විනාසිතබ්බෙති අත්ථො. **කතං ලභිත්වා තත්ථ වසන්තානම්පි දුක්කටමෙවාති** ඉදං භගවතා කුටියා භෙදාපනවචනෙන සිද්ධං, සාපි තිණදබ්බසම්භාරෙහි තුලාථම්භාදීහි අමිස්සා සුද්ධමත්තිකාමයාපි ඉට්ඨකාහි කතා වට්ටති. කෙචි හි ඉට්ඨකාහියෙව ථම්භෙ චිනිත්වා තදුපරි ඉට්ඨකාහියෙව විතානාදිසණ්ඨානෙන තුලාදිදාරුසම්භාරවිරහිතං ඡදනම්පි බන්ධිත්වා ඉට්ඨකාමයමෙව ආවසථං කරොන්ති, තාදිසං වට්ටති. **ගිඤ්ජකාවසථසඞ්ඛෙපෙන කතාති** එත්ථ ගිඤ්ජකා වුච්චන්ති ඉට්ඨකා, තාහියෙව කතො ආවසථො ගිඤ්ජකාවසථො. **වයකම්මම්පීති** මත්තිකුද්ධාරණඉට්ඨකදාරුච්ඡෙදනාදිකාරකානං දින්නභත්තවෙත්තනාදිවත්ථුබ්බයෙන නිප්ඵන්නකම්මම්පි අත්ථි, එතෙන කුටිභෙදකානං ගීවාදිභාවං පරිසඞ්කති. **තිත්ථියධජොති** තිත්ථියානමෙව සඤ්ඤාණභූතත්තා වුත්තං. තෙ හි ඊදිසෙසු චාටිආදීසු වසන්ති. **අඤ්ඤානිපීති පි**-සද්දෙන අත්තනා වුත්තකාරණද්වයම්පි **මහාඅට්ඨකථායමෙව** වුත්තන්ති දස්සෙති. යස්මා සබ්බමත්තිකාමයා කුටි සීතකාලෙ අතිසීතා උණ්හකාලෙ ච උණ්හා සූකරා ච හොති චොරෙහි භින්දිතුං, තස්මා තත්ථ ඨපිතපත්තචීවරාදිකං සීතුණ්හචොරාදීහි විනස්සතීති වුත්තං ‘‘පත්තචීවරගුත්තත්ථායා’’ති. ඡින්දාපෙය්‍ය වා භින්දාපෙය්‍ය වා අනුපවජ්ජොති ඉදං අයං කුටි විය සබ්බථා අනුපයොගාරහං සන්ධාය වුත්තං. යං පන පඤ්චවණ්ණසුත්තෙහි විනද්ධඡත්තාදිකං, තත්ථ අකප්පියභාගොව ඡින්දිතබ්බො, න තදවසෙසො තස්ස කප්පියත්තා, තං ඡින්දන්තො උපවජ්ජොව හොති. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘සටකම්පි වාළරූපම්පි භින්දිත්වා ධාරෙතබ්බ’’න්තිආදි.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයවණ්ණනා

ඡත්තදණ්ඩග්ගාහකං සලාකපඤ්ජරන්ති එත්ථ යො පඤ්ජරසලාකානං මජ්ඣට්ඨියො බුන්දෙ පුටුලො අහිච්ඡත්තකසදිසො අග්ගෙ සඡිද්දො යත්ථ දණ්ඩන්තරං පවෙසෙත්වා ඡත්තං ගණ්හන්ති, යො වා සයමෙව දීඝතාය ගහණදණ්ඩො හොති, අයං ඡත්තදණ්ඩො නාම, තස්ස අපරිගළනත්ථාය ඡත්තසලාකානං මූලප්පදෙසදණ්ඩස්ස සමන්තතො දළ්හපඤ්ජරං කත්වා සුත්තෙහි විනන්ධන්ති, සො පදෙසො ඡත්තදණ්ඩගාහකසලාකපඤ්ජරං නාම, තං විනන්ධිතුං වට්ටති. **න වණ්ණමට්ඨත්ථායාති** ඉමිනා ථිරකරණත්ථමෙව එකවණ්ණසුත්තෙන විනන්ධියමානං යදි වණ්ණමට්ඨං හොති, න තත්ථ දොසොති දස්සෙති. **ආරග්ගෙනාති** නිඛාදනමුඛෙන. **දණ්ඩබුන්දෙති** දණ්ඩමූලෙ කොටියං. **ඡත්තමණ්ඩලිකන්ති** ඡත්තපඤ්ජරෙ මණ්ඩලාකාරෙන බද්ධදණ්ඩවලයං. **උක්කිරිත්වාති** නින්නං, උන්නතං වා කත්වා.

නානාසුත්තකෙහීති නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි. ඉදඤ්ච තථා කරොන්තානං වසෙන වුත්තං, එකවණ්ණසුත්තකෙනාපි න වට්ටතියෙව, ‘‘පකතිසූචිකම්මමෙව වට්ටතී’’ති හි වුත්තං. **පට්ටමුඛෙති** ද්වින්නං පට්ටානං සඞ්ඝටිතට්ඨානං සන්ධායෙතං වුත්තං. **පරියන්තෙති** චීවරපරියන්තෙ, අනුවාතං සන්ධායෙතං වුත්තං. **වෙණින්ති** වරකසීසාකාරෙන සිබ්බනං. **සඞ්ඛලිකන්ති** දිගුණසඞ්ඛලිකාකාරෙන සිබ්බනං, වෙණිං වා සඞ්ඛලිකං වා කරොන්තීති පකතෙන සම්බන්ධො. **අග්ඝියං** නාම චෙතියසණ්ඨානං, යං අග්ඝියත්ථම්භොති වදන්ති. **උක්කිරන්තීති** උට්ඨපෙන්ති. **චතුකොණමෙව වට්ටතීති** ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානි සන්ධාය වුත්තං. **කොණසුත්තපිළකාති** ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානං කොණෙහි බහි නිග්ගතසුත්තානං පිළකාකාරෙන ඨපිතකොටියොති කෙචි වදන්ති, තෙ පිළකෙ ඡින්දිත්වා දුවිඤ්ඤෙය්‍යා කාතබ්බාති තෙසං අධිප්පායො. කෙචි පන ‘‘කොණසුත්තා ච පිළකාති ද්වෙයෙවා’’ති වදන්ති,

තෙසං මතෙන ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානං කොණතො කොණෙහි නීහතසුත්තා කොණසුත්තා නාම. සමන්තතො පන පරියන්තෙන කතා චතුරස්සසුත්තා පිළකා නාම. තං දුවිධම්පි කෙචි චීවරතො විසුං පඤ්ඤායනත්ථාය විකාරයුත්තං කරොන්ති, තං නිසෙධාය ‘‘දුවිඤ්ඤෙය්‍යරූපා වට්ටන්ති’’ති වුත්තං, න පන සබ්බථා අචක්ඛුගොචරභාවෙන සිබ්බනත්ථාය තථාසිබ්බනස්ස අසක්කුණෙය්‍යත්තා. යථා පකතිචීවරතො විකාරො න පඤ්ඤායති, එවං සිබ්බිතබ්බන්ති අධිප්පායො. රජනකම්මතො පුබ්බෙ පඤ්ඤායමානොපි විසෙසො චීවරෙ රත්තෙ එකවණ්ණතාය න පඤ්ඤායතීති ආහ ‘‘චීවරෙ රත්තෙ’’ති. **මණිනාති** නීලමණිආදිමට්ඨපාසාණෙන, අංසවද්ධකකායබන්ධනාදිකං පන අචීවරත්තා සඞ්ඛාදීහි සංසිතුං වට්ටතීති වදන්ති. **කණ්ණසුත්තක**න්ති චීවරස්ස දීඝතො තිරියඤ්ච සිබ්බිතානං චතුසු කණ්ණෙසු කොණෙසු ච නික්ඛන්තානං සුත්තසීසානමෙතං නාමං, තං ඡින්දිත්වාව පාරුපිතබ්බං, තෙනාහ ‘‘රජිතකාලෙ ඡින්දිතබ්බ’’න්ති. භගවතා අනුඤ්ඤාතං එකං කණ්ණසුත්තම්පි අත්ථි, තං පන නාමෙන සදිසම්පි ඉතො අඤ්ඤමෙවාති දස්සෙතුං **යං පනා**තිආදි වුත්තං. **ලග්ගනත්ථායා**ති චීවරරජ්ජුයං චීවරබන්ධනත්ථාය. **ගණ්ඨිකෙ**ති දන්තාදිමයෙ. **පීළකා**ති බින්දුං බින්දුං කත්වා උට්ඨාපෙතබ්බපීළකා.

ථාලකෙ වාති තම්බාදිමයෙ පුග්ගලිකෙ තිවිධෙපි කප්පියථාලකෙ. **න වට්ටතීති** මණිවණ්ණකරණප්පයොගො න වට්ටති, තෙලවණ්ණකරණත්ථං පන වට්ටති. **පත්තමණ්ඩලෙ**ති තිපුසීසාදිමයෙ. ‘‘න, භික්ඛවෙ, චිත්තානි පත්තමණ්ඩලානි ධාරෙතබ්බානි රූපකාකිණ්ණානි භිත්තිකම්මකතානී’’ති (චූළව. 253) වුත්තත්තා ‘‘භිත්තිකම්මං න වට්ටතී’’ති වුත්තං. ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මකරදන්තකං ඡින්දිතු’’න්ති (චූළව. 253) වුත්තත්තා ‘‘මකරදන්තකං පන වට්ටතී’’ති වුත්තං, ඉදං පන පාළියා ලද්ධම්පි ඉධ පාළියා මුත්තත්තා පාළිමුත්තකනයෙ වුත්තං. එවමඤ්ඤම්පි ඊදිසං.

ලෙඛා න වට්ටතීති ආරග්ගෙන දින්නලෙඛාව න වට්ටති, ජාතිහිඞ්ගුලිකාදිවණ්ණෙහි කතලෙඛා වට්ටති. **ඡත්තමුඛවට්ටිය**න්ති ධමකරණස්ස හත්ථෙන ගහණඡත්තාකාරස්ස මුඛවට්ටියං, ‘‘පරිස්සාවනචොළබන්ධනට්ඨානෙ’’ති කෙචි.

දෙඩ්ඩුභසීසන්ති උදකසප්පසීසං. **අච්ඡීනී**ති කුඤ්ජරච්ඡිසණ්ඨානානි. **එකමෙව වට්ටතීති** එත්ථ එකරජ්ජුකං දිගුණං තිගුණං කත්වාපි බන්ධිතුං න වට්ටති, එකමෙව පන සතවාරම්පි සරීරං පරික්ඛිපිත්වා බන්ධිතුං වට්ටති, බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙඨෙත්වා කතං ‘‘බහුරජ්ජුක’’න්ති න වත්තබ්බං ‘‘වට්ටතී’’ති වුත්තත්තා, තං මුරජසඞ්ඛං න ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. මුරජඤ්හි නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි මුරජවට්ටිසණ්ඨානං වෙඨෙත්වා කතං, ඉදං පන මුරජං මද්දවීණසඞ්ඛාතං පාමඞ්ගසණ්ඨානඤ්ච දසාසු වට්ටති ‘‘කායබන්ධනස්ස දසා ජීරන්ති; අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මුරජං මද්දවීණ’’න්ති (චූළව. 278) වුත්තත්තා.

විධෙති දසාපරියොසානෙ ථිරභාවාය දන්තවිසාණසුත්තාදීහි කත්තබ්බෙ විධෙ. **අට්ඨ මඞ්ගලානි** නාම සඞ්ඛො චක්කං පුණ්ණකුම්භො ගයා සිරිවච්ඡො අඞ්කුසො ධජං සොවත්තිකන්ති වදන්ති. මච්ඡයුගළඡත්තනන්දියාවට්ටාදිවසෙනපි වදන්ති. **පරිච්ඡෙදලෙඛාමත්ත**න්ති දන්තාදීහි කතවිධස්ස උභොසු කොටීසු කතපරිච්ඡෙදරාජිමත්තං.

‘‘උජුකමෙවා’’ති වුත්තත්තා චතුරස්සාදිසණ්ඨානාපි අඤ්ජනී වඞ්කගතිකා න වට්ටති. **සිපාටිකායා**ති වාසිආදිභණ්ඩනික්ඛිපනපසිබ්බකෙ. **ආරකණ්ටකං** නාම පොත්ථකාදිඅභිසඞ්ඛාරණත්ථං කතදීඝමුඛසත්ථකන්ති වදන්ති. ‘‘භමකාරානං දාරුආදිලිඛනසත්ථක’’න්ති කෙචි. **වට්ටමණික**න්ති වට්ටං කත්වා උට්ඨපෙතබ්බං පුප්ඵුළකං. **අඤ්ඤ**න්ති ඉමිනා පිළකාදිං සඞ්ගණ්හාති. **පිප්ඵලිකෙ**ති යං කිඤ්චි ඡෙදනකෙ ඛුද්දකසත්ථෙ. **වලිතක**න්ති නඛච්ඡෙදනකාලෙ දළ්හග්ගහණත්ථං වලීහි යුත්තමෙව කරොන්ති. **තස්මා තං වට්ටතීති** ඉමිනා යං අඤ්ඤම්පි විකාරං දළ්හීකම්මාදිඅත්ථාය කරොන්ති, න වණ්ණමට්ඨත්ථාය, තං වට්ටතීති දීපිතං, තෙන ච කත්තරදණ්ඩකොටියං අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි ඝට්ටනෙන සද්දනිච්ඡරණත්ථාය කතං අයොවලයාදිකං සංයුත්තම්පි කප්පියතො උපපන්නං හොති. **මණ්ඩල**න්ති උත්තරාරණියා පවෙසනත්ථං ආවාටමණ්ඩලං හොති. උජුකමෙව බන්ධිතුන්ති සම්බන්ධො, උභොසු වා පස්සෙසු එකපස්සෙ වාති වචනසෙසො. වාසිදණ්ඩස්ස උභොසු පස්සෙසු දණ්ඩකොටීනං අචලනත්ථං බන්ධිතුන්ති අත්ථො.

ආමණ්ඩසාරකෙති ආමලකඵලානි පිසිත්වා තෙන කක්කෙන කතතෙලභාජනෙ. තත්ථ කිර පක්ඛිත්තං තෙලං සීතලං හොති. **භූමත්ථරණෙ**ති කටසාරාදිමයෙ පරිකම්මකතාය භූමියා අත්ථරිතබ්බඅත්ථරණෙ. **පානීයසඞ්ඛෙ**ති සබ්බං භාජනවිකතිං සඞ්ගණ්හාති. **සබ්බං…පෙ…. වට්ටතීති** යථාවුත්තෙසු මඤ්චාදීසු ඉත්ථිපුරිසරූපම්පි වට්ටති තෙලභාජනෙසුයෙව ඉත්ථිපුරිසරූපානං පටික්ඛිත්තත්තා, තෙලභාජනෙන සහ අගණෙත්වා විසුං මඤ්චාදීනං ගහිතත්තා වාති වදන්ති, කිඤ්චාපි වදන්ති, එතෙසං පන මඤ්චාදීනං හත්ථෙන ආමසිතබ්බභණ්ඩත්තා ඉත්ථිරූපමෙවෙත්ථ න වට්ටතීති ගහෙතබ්බං. **අඤ්ඤෙස**න්ති සීමසාමිකානං. **රාජවල්ලභෙහී**ති ලජ්ජිපෙසලාදීනං උපොසථාදිඅන්තරායකරා අලජ්ජිනො භින්නලද්ධිකා ච භික්ඛූ අධිප්පෙතා තෙහි සහ උපොසථාදිකරණායොගා, තෙනෙව ‘‘සීමායා’’ති වුත්තං. **තෙසං ලජ්ජිපරිසා**ති තෙසං සීමාසාමිකානං අනුබලං දාතුං සමත්ථා ලජ්ජිපරිසා. **භික්ඛූහි කත**න්ති යං අලජ්ජීනං සෙනාසනභෙදනාදිකං ලජ්ජිභික්ඛූහි කතං, සබ්බඤ්චෙතං සුකතමෙව අලජ්ජිනිග්ගහත්ථාය පවත්තිතබ්බතො.

88. **අවජ්ඣායන්තීති** නීචතො චින්තෙන්ති. **උජ්ඣායනත්ථො**ති භික්ඛුනො ථෙය්‍යකම්මනින්දනත්ථො ‘‘කථඤ්හි නාම අදින්නං ආදියිස්සතී’’ති, න පන දාරු-සද්දවිසෙසනත්ථො තස්ස බහුවචනත්තා. **වචනභෙදෙ**ති එකවචනබහුවචනානං භෙදෙ. **සබ්බාවන්ත**න්ති භික්ඛුභික්ඛුනීආදිසබ්බාවයවවන්තං. **බිම්බිසාරොති තස්ස නාම**න්ති එත්ථ **බිම්බී**ති සුවණ්ණං. තස්මා සාරසුවණ්ණසදිසවණ්ණතාය ‘‘බිම්බිසාරො’’ති වුච්චතීති වෙදිතබ්බං. පොරාණසත්ථානුරූපං උප්පාදිතො වීසතිමාසප්පමාණඋත්තමසුවණ්ණග්ඝනකො ලක්ඛණසම්පන්නො **නීලකහාපණො**ති වෙදිතබ්බො. රුද්‍රදාමෙන නාම කෙනචි උප්පාදිතො **රුද්‍රදාමකො**. සො කිර නීලකහාපණස්ස තිභාගං අග්ඝති. යස්මිං පන දෙසෙ නීලකහාපණා න සන්ති, තත්ථාපි කාළකවිරහිතස්ස නිද්ධන්තසුවණ්ණස්ස පඤ්චමාසග්ඝනකෙන භණ්ඩෙන පාදපරිච්ඡෙදො කාතබ්බො. **තෙනා**ති නීලකහාපණස්ස චතුත්ථභාගභූතෙන. **පාරාජිකවත්ථුම්හි වා**තිආදි පාරාජිකානං සබ්බබුද්ධෙහි පඤ්ඤත්තභාවෙන වුත්තං, සඞ්ඝාදිසෙසාදීසු පන ඉතරාපත්තීසුපි තබ්බත්ථූසු ච නානත්තං නත්ථෙව, කෙවලං කෙචි සබ්බාකාරෙන පඤ්ඤපෙන්ති, කෙචි එකදෙසෙනාති එත්තකමෙව විසෙසො. න හි කදාචිපි සම්මාසම්බුද්ධා යථාපරාධං අතික්කම්ම ඌනමධිකං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්ති.

පදභාජනීයවණ්ණනා

92. **පුනපි** ‘‘ආගන්තුකාමා’’ති වුත්තත්තා ච සබ්බථා මනුස්සෙහි අනිවුත්ථපුබ්බෙ අභිනවමාපිතෙ, ‘‘පුන න පවිසිස්සාමා’’ති නිරාලයෙහි පරිච්චත්තෙ ච ගාමෙ ගාමවොහාරාභාවා ගාමප්පවෙසනාපුච්ඡනාදිකිච්චං නත්ථීති වෙදිතබ්බං. **අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථ**න්ති ගාමගාමූපචාරෙසු දස්සිතෙසු තදඤ්ඤං අරඤ්ඤන්ති අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදො සක්කා ඤාතුන්ති වුත්තං. **මාතිකායං** පන ගාමග්ගහණෙනෙව ගාමූපචාරොපි ගහිතොති දට්ඨබ්බො. **ඉන්දඛීලෙ**ති උම්මාරෙ. **අරඤ්ඤසඞ්ඛෙපං ගච්ඡති** තථා **අභිධම්මෙ** වුත්තත්තා. අසතිපි ඉන්දඛීලෙ ඉන්දඛීලට්ඨානියත්තා ‘‘වෙමජ්ඣමෙව ඉන්දඛීලොති වුච්චතී’’ති වුත්තං. යත්ථ පන ද්වාරබාහාපි නත්ථි, තත්ථ පාකාරවෙමජ්ඣමෙව ඉන්දඛීලොති ගහෙතබ්බං. **ලුඨිත්වා**ති පවට්ටිත්වා.

මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සුප්පපාතො වාතිආදි මාතුගාමස්ස කාකුට්ඨාපනවසෙන ගහෙතබ්බං, න බලදස්සනවසෙන ‘‘මාතුගාමො භාජනධොවනඋදකං ඡඩ්ඩෙතී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 1.92) උපරි වුච්චමානත්තා, තෙනෙව ‘‘ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති අවත්වා **සුප්පපාතො**තිආදි වුත්තං. **කුරුන්දට්ඨකථායං මහාපච්චරියඤ්ච** සරූපචාරොව ගාමොති අධිප්පායෙන ‘‘සරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරො’’ති වුත්තං. **කතපරික්ඛෙපො**ති ඉමිනා පරික්ඛෙපතො බහි උපචාරො න ගහෙතබ්බොති දස්සෙති. සුප්පමුසලපාතොපි අපරික්ඛිත්තගෙහස්සෙව, සො ච යතො පහොති, තත්ථෙව ගහෙතබ්බො, අප්පහොනට්ඨානෙ පන විජ්ජමානට්ඨානමෙව ගහෙතබ්බං. යස්ස පන සරස්ස සමන්තතො පාකාරාදීහි පරික්ඛෙපො කතො හොති, තත්ථ සොව පරික්ඛෙපො සරූපචාරොති ගහෙතබ්බං.

පුබ්බෙ වුත්තනයෙනාති පරික්ඛිත්තගාමෙ වුත්තනයෙන. **සඞ්කරීයතීති** මිස්සීයති. විකාලෙ ගාමප්පවෙසනෙ ‘‘පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්ස. අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’’ති (පාචි. 513) වුත්තත්තා ගාමගාමූපචාරානං අසඞ්කරතා ඉච්ඡිතබ්බාති ආහ **අසඞ්කරතො වා**තිආදි. කෙචි පනෙත්ථ **පාළියං** ‘‘අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්සාති ඉදං පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං සන්ධාය වුත්තං, න තතො පරං එකලෙඩ්ඩුපාතපරිච්ඡින්නං උපචාරං . තස්මා පරික්ඛෙපාරහට්ඨානසඞ්ඛාතං ගාමං ඔක්කමන්තස්සෙව ආපත්ති, න උපචාර’’න්ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං ‘‘සරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතබ්භන්තරං ගාමො නාම. තතො අඤ්ඤස්ස ලෙඩ්ඩුපාතස්ස අබ්භන්තරං ගාමූපචාරො නාමා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 1.92) ඉධෙව **අට්ඨකථායං** වුත්තත්තා. විකාලෙ ගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදට්ඨකථායඤ්හි අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරො අදින්නාදානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති (පාචි. අට්ඨ. 512) අයමෙව නයො අතිදිසිතො. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායම්පි** ‘‘ය්වායං අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරො දස්සිතො, තස්ස වසෙන විකාලෙ ගාමප්පවෙසනාදීසු ආපත්ති පරිච්ඡින්දිතබ්බා’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තං, තස්මා පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තස්ස, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සරූපචාරතො පට්ඨාය දුතියලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතං ගාමූපචාරං ඔක්කමන්තස්ස විකාලෙ ගාමප්පවෙසනාපත්ති හොති, **මාතිකායඤ්ච** විකාලෙ ගාමං පවිසෙය්‍යාති ගාමග්ගහණෙනෙව ගාමූපචාරොපි ගහිතොති වෙදිතබ්බං. **විකාලෙ ගාමප්පවෙසනාදීසූති ආදි**-සද්දෙන සරසරූපචාරාදීසු ඨිතානං උප්පන්නලාභභාජනාදිං සඞ්ගණ්හාති.

නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලාති ඉන්දඛීලතො බහි නික්ඛමිත්වා ඨිතං යං ඨානං සබ්බමෙතං අරඤ්ඤන්ති යොජනා. **ආචරියධනු** නාම පකතිහත්ථෙන නවවිදත්ථිපමාණං, ජියාය පන ආරොපිතාය සත්තට්ඨවිදත්ථිමත්තන්ති වදන්ති.

කප්පියන්ති අනුරූපවසෙන වුත්තං අකප්පියස්සාපි අප්පටිග්ගහිතස්ස පරිභොගෙ පාචිත්තියත්තා. පරිච්චාගාදිම්හි අකතෙ ‘‘ඉදං මය්හං සන්තක’’න්ති වත්ථුසාමිනා අවිදිතම්පි පරිග්ගහිතමෙව බාලුම්මත්තාදීනං සන්තකං විය, තාදිසං අවහරන්තොපි ඤාතකාදීහි පච්ඡා ඤත්වා වත්ථුසාමිනා ච අනුබන්ධිතබ්බතො පාරාජිකොව හොති. යස්ස වසෙන පුරිසො ථෙනො හොති, තං ථෙය්‍යන්ති ආහ ‘‘අවහරණචිත්තස්සෙතං අධිවචන’’න්ති. **පපඤ්චසඞ්ඛා**ති තණ්හාමානදිට්ඨිසඞ්ඛාතා පපඤ්චකොට්ඨාසා. **එකො චිත්තකොට්ඨාසො**ති ඨානාචාවනපයොගසමුට්ඨාපකො එකො චිත්තකොට්ඨාසොති අත්ථො.

අභියොගවසෙනාති අට්ටකරණවසෙන. **සවිඤ්ඤාණකෙනෙවා**ති ඉදං සවිඤ්ඤාණකානඤ්ඤෙව ආවෙණිකවිනිච්ඡයං සන්ධාය වුත්තං. පාණො අපදන්තිආදීසු හි ‘‘පදසා නෙස්සාමී’’ති පඨමං පාදං සඞ්කාමෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සාතිආදිනා **පාළියං** (පාරා. 111), භික්ඛු දාසං දිස්වා සුඛදුක්ඛං පුච්ඡිත්වා වා අපුච්ඡිත්වා වා ‘‘ගච්ඡ, පලායිත්වා සුඛං ජීවා’’ති වදති, සො චෙ පලායති, දුතියපදවාරෙ පාරාජිකන්තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 1.114) **අට්ඨකථායඤ්ච** යො සවිඤ්ඤාණකානඤ්ඤෙව ආවෙණිකො විනිච්ඡයො වුත්තො, සො

ආරාමාදිඅවිඤ්ඤාණකෙසු න ලබ්භතීති තාදිසං සන්ධාය ‘‘සවිඤ්ඤාණකෙනෙවා’’ති වුත්තං. යො පන විනිච්ඡයො ආරාමාදිඅවිඤ්ඤාණකෙසු ලබ්භති, සො යස්මා සවිඤ්ඤාණකෙසු අලබ්භනකො නාම නත්ථි, තස්මා වුත්තං ‘‘නානාභණ්ඩවසෙන සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකෙනා’’ති. සවිඤ්ඤාණකෙන ච අවිඤ්ඤාණකෙන චාති අත්ථො. යස්මා චෙත්ථ අවිඤ්ඤාණකෙනෙව ආදියනාදීනි ඡපි පදානි න සක්කා යොජෙතුං ඉරියාපථවිකොපනස්ස සවිඤ්ඤාණකවසෙනෙව යොජෙතබ්බතො, තස්මා ‘‘අවිඤ්ඤාණකෙනෙවා’’ති තතියං පකාරං න වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

ආරාමන්ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං දාසාදිසවිඤ්ඤාණකස්සාපි ඉධ සඞ්ගහෙතබ්බතො, නානාභණ්ඩවසෙන හෙත්ථ යොජනා දස්සියති. **පරිකප්පිතට්ඨානන්ති** පරිකප්පිතොකාසං. **සුඞ්කඝාතන්ති** එත්ථ මග්ගං ගච්ඡන්තෙහි සත්ථිකෙහි අත්තනා නීයමානභණ්ඩතො රඤ්ඤො දාතබ්බභාගො සුඞ්කො නාම, සො එත්ථ හඤ්ඤති අදත්වා ගච්ඡන්තෙහි අවහරීයති, තං වා හන්ති එත්ථ රාජපුරිසා අදදන්තානං සන්තකං බලක්කාරෙනාති සුඞ්කඝාතො, ‘‘එත්ථ පවිට්ඨෙහි සුඞ්කො දාතබ්බො’’ති රුක්ඛපබ්බතාදිසඤ්ඤාණෙන නියමිතප්පදෙසස්සෙතං අධිවචනං.

පඤ්චවීසතිඅවහාරකථාවණ්ණනා

කත්ථචීති එකිස්සා අට්ඨකථායං. **එකං පඤ්චකං දස්සිතන්ති** ‘‘පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොති, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤී ච, ගරුකො ච හොති පරික්ඛාරො පඤ්චමාසකො වා අතිරෙකපඤ්චමාසකො වා, ථෙය්‍යචිත්තඤ්ච පච්චුපට්ඨිතං හොති, ඨානා චාවෙතී’’ති (පාරා. 122) වුත්තපඤ්චඅවහාරඞ්ගානි එකං පඤ්චකන්ති දස්සිතං. **ද්වෙ පඤ්චකානි දස්සිතානීති** ‘‘ඡහි ආකාරෙහි අදින්නං ආදියන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්ස. න ච සකසඤ්ඤී, න ච විස්සාසග්ගාහී, න ච තාවකාලිකං, ගරුකො ච හොති පරික්ඛාරො පඤ්චමාසකො වා අතිරෙකපඤ්චමාසකො වා, ථෙය්‍යචිත්තඤ්ච පච්චුපට්ඨිතං හොති, ඨානා චාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා’’ති (පාරා. 125) එවං වුත්තෙසු ඡසු පදෙසු එකං අපනෙත්වා සෙසානි පඤ්ච පදානි එකං පඤ්චකං කත්වා හෙට්ඨා වුත්තපඤ්චකඤ්ච ගහෙත්වා ද්වෙ පඤ්චකානි දස්සිතානි. **එත්ථ පනාති** පඤ්චහාකාරෙහීතිආදිසු. **සබ්බෙහිපි පදෙහීති** පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොතීතිආදීහි සබ්බෙහි පඤ්චහි පදෙහි.

පඤ්චන්නං අවහාරානං සමූහො **පඤ්චකං**. සකො හත්ථො සහත්ථො, තෙන නිබ්බත්තො, තස්ස වා සම්බන්ධීති සාහත්ථිකො, අවහාරො. සාහත්ථිකාදි පඤ්චකං **සාහත්ථිකපඤ්චකන්**තිආදිපදවසෙන නාමලාභො දට්ඨබ්බො. එවං සෙසෙසුපි. **තතියපඤ්චමෙසු පඤ්චකෙසූති** සාහත්ථිකපඤ්චකථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකෙසු. **ලබ්භමානපදවසෙනාති** සාහත්ථිකපඤ්චකෙ ලබ්භමානස්ස නිස්සග්ගියාවහාරපදස්ස වසෙන, ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකෙ ලබ්භමානස්ස පරිකප්පාවහාරපදස්ස ච වසෙන යොජෙතබ්බන්ති අත්ථො.

නිස්සග්ගියො නාම…පෙ… පාරාජිකස්සාති ඉමිනා බහිසුඞ්කඝාතපාතනං නිස්සග්ගියපයොගොති දස්සෙති. ‘‘හත්ථෙ භාරං ථෙය්‍යචිත්තො භූමියං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා’’ති (පාරා. 101) වුත්තත්තා පන සුද්ධචිත්තෙන ගහිතපරභණ්ඩස්ස ථෙය්‍යචිත්තෙන ගුම්බාදිපටිච්ඡන්නට්ඨානෙ ඛිපනම්පි ඉමස්මිං නිස්සග්ගියපයොගෙ සඞ්ගය්හතීති දට්ඨබ්බං. කිරියාසිද්ධිතො පුරෙතරමෙව පාරාජිකාපත්තිසඞ්ඛාතං අත්ථං සාධෙතීති **අත්ථසාධකො**. අථ වා අත්තනො වත්තමානක්ඛණෙ අවිජ්ජමානම්පි කිරියාසිද්ධිසඞ්ඛාතං අත්ථං අවස්සං ආපත්තිං සාධෙතීතිපි **අත්ථසාධකො. අසුකං නාම භණ්ඩං යදා සක්කොසීති** ඉදං නිදස්සනමත්තං පරස්ස තෙලකුම්භියා උපාහනාදීනං නික්ඛෙපපයොගස්සාපි අත්ථසාධකත්තා. තථා හි වුත්තං **මාතිකාට්ඨකථායං** –

> ‘‘**අත්ථසාධකො** නාම ‘අසුකස්ස භණ්ඩං යදා සක්කොති, තදා තං අවහරා’ති අඤ්ඤං ආණාපෙති. තත්ථ සචෙ පරො අනන්තරායිකො හුත්වා තං අවහරති, ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. පරස්ස වා පන තෙලකුම්භියා පාදග්ඝනකතෙලං අවස්සං පිවනකානි උපාහනාදීනි පක්ඛිපති, හත්ථතො මුත්තමත්තෙයෙව පාරාජික’’න්ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා).

ඉමස්ස අත්ථසාධකස්ස ආණත්තියා ච කො විසෙසොති? තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ගහණෙ නියුඤ්ජනං **ආණත්තිකපයොගො,** කාලන්තරෙන ගහණත්ථං නියොගො **අත්ථසාධකොති** අයං නෙසං විසෙසො. තෙනෙවාහ ‘‘අසුකං නාම භණ්ඩං යදා සක්කොසී’’තිආදි. **ධුරනික්ඛෙපො පන උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන වෙදිතබ්බොති** ඉදං නිදස්සනමත්තං, ආරාමාභියුඤ්ජනාදීසුපි තාවකාලිකභණ්ඩදෙය්‍යානං අදානෙපි එසෙව නයො. භණ්ඩග්ගහණප්පයොගතො ආණත්තියා පුබ්බත්තා ආහ ‘‘ආණත්තිවසෙන පුබ්බපයොගො වෙදිතබ්බො’’ති. පයොගෙන සහ වත්තමානො අවහාරො සහපයොගොති ආහ ‘‘ඨානාචාවනවසෙනා’’ති, ඉදඤ්ච නිදස්සනමත්තං ඛිලසඞ්කමනාදීසුපි අසති ඨානාචාවනෙ සහපයොගත්තා. වුත්තඤ්හි **මාතිකාට්ඨකථායං** ‘‘ඨානාචාවනවසෙන ඛීලාදීනි සඞ්කාමෙත්වා ඛෙත්තාදිග්ගහණවසෙන ච **සහපයොගො** වෙදිතබ්බො’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා).

තුලයිත්වාති උපපරික්ඛිත්වා. **සාමීචීති** වත්තං. සකසඤ්ඤාය අදෙන්තස්ස ආපත්ති නත්ථීති වදන්ති. **සම්මද්දොති** නිවිද්ධතාසඞ්ඛොභො. **භට්ඨෙ ජනකායෙති** අපගතෙ ජනසමූහෙ. **අත්තනො සන්තකං කත්වා එතස්සෙව භික්ඛුනො දෙහීති** ඉදං උභින්නම්පි කුක්කුච්චවිනොදනත්ථං වුත්තං. අවහාරකස්ස හි ‘‘මයා සහත්ථෙන න දින්නං, භණ්ඩදෙය්‍යං එත’’න්ති කුක්කුච්චං උප්පජ්ජෙය්‍ය, ඉතරස්ස ච ‘‘මයා පඨමං ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පච්ඡා අදින්නං ගහිත’’න්ති කුක්කුච්චං උප්පජ්ජෙය්‍යාති.

සමග්ඝන්ති අප්පග්ඝං. **දාරුඅත්ථං ඵරතීති** දාරුහි කත්තබ්බකිච්චං සාධෙති. එකදිවසං දන්තකට්ඨච්ඡෙදනාදිනා යා අයං අග්ඝහානි වුත්තා, සා සබ්බා භණ්ඩසාමිනා කිණිත්වා ගහිතමෙව සන්ධාය වුත්තා. සබ්බං පනෙතං අට්ඨකථාචරියප්පමාණෙන වෙදිතබ්බං. පාසාණඤ්ච සක්ඛරඤ්ච **පාසාණසක්ඛරං**.

අක්ඛදස්සාති එත්ථ අක්ඛ-සද්දෙන කිර විනිච්ඡයසාලා වුච්චති, තත්ථ නිසීදිත්වා වජ්ජාවජ්ජං නිරූපයන්තීති ‘‘අක්ඛදස්සා’’ති වුච්චන්ති ධම්මවිනිච්ඡනකා. හනනං නාම හත්ථපාදාදීහි පොථනඤ්චෙව හත්ථනාසාදිච්ඡෙදනඤ්ච හොතීති ආහ ‘‘හනෙය්‍යුන්ති පොථෙය්‍යුඤ්චෙව ඡින්දෙය්‍යුඤ්චා’’ති.

පදභාජනියඤ්ච ‘‘හත්ථෙන වා පාදෙන වා කසාය වා වෙත්තෙන වා අඩ්ඪදණ්ඩකෙන වා ඡෙජ්ජාය වා හනෙය්‍යු’’න්ති (පාරා. 92) වුත්තං. තත්ථ **අඩ්ඪදණ්ඩකෙනාති** ද්විහත්ථප්පමාණෙන රස්සමුග්ගරෙන, වෙළුපෙසිකාය වා. **ඡෙජ්ජාය වාති** හත්ථාදීනං ඡෙදනෙන. ඡින්දන්ති එතාය හත්ථපාදාදීනීති ඡෙජ්ජා, සත්ථං, තෙන සත්ථෙනාතිපි අත්ථො. **නීහරෙය්‍යුන්ති** රට්ඨතො නිහරෙය්‍යුං. ‘‘චොරොසි…පෙ… ථෙනොසී’’ති එත්ථ පරිභාසෙය්‍යුන්ති පදං අජ්ඣාහරිත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බොති ආහ ‘‘චොරොසි…පෙ… පරිභාසෙය්‍යු’’න්ති. යං තං භණ්ඩං දස්සිතන්ති සම්බන්ධො.

93. **යත්ථ යත්ථ ඨිතන්ති** භූමියාදීසු යත්ථ යත්ථ ඨිතං. **යථා යථා ආදානං ගච්ඡතීති** යෙන යෙන ආකාරෙන ගහණං උපගච්ඡති.

භූමට්ඨකථාවණ්ණනා

94. වාචාය වාචායාති එකෙකත්ථදීපිකාය වාචාය වාචාය. **උපලද්ධොති** ඤාතො. **පාළියං** සෙසඅට්ඨකථාසු ච කුදාලං වා පිටකං වාති ඉදමෙව ද්වයං වත්වා වාසිඵරසූනං අවුත්තත්තා තෙසම්පි සඞ්ඛෙපට්ඨකථාදීසු ආගතභාවං දස්සෙතුං **සඞ්ඛෙපට්ඨකථායන්**තිආදි වුත්තං. ථෙය්‍යචිත්තෙන කතත්තා ‘‘දුක්කටෙහි සද්ධිං පාචිත්තියානී’’ති වුත්තං.

අට්ඨවිධං හොතීතිආදීසු එතං දුක්කටං නාම ථෙරෙහි ධම්මසඞ්ගාහකෙහි ඉමස්මිං ඨානෙ සමොධානෙත්වා අට්ඨවිධන්ති දස්සිතන්ති යොජනා. සබ්බෙසම්පි දුක්කටානං ඉමෙසුයෙව අට්ඨසු සඞ්ගහෙතබ්බභාවතො පන ඉතරෙහි සත්තහි දුක්කටෙහි විනිමුත්තං විනයදුක්කටෙයෙව සඞ්ගහෙතබ්බං. **දසවිධං රතනන්ති** ‘‘මුත්තා මණි වෙළුරියො සඞ්ඛො සිලා පවාළං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඞ්කො මසාරගල්ල’’න්ති එවමාගතං දසවිධං රතනං.

> ‘‘මුත්තා මණී වෙළුරියො ච සඞ්ඛො,
> සිලා පවාළං රජතඤ්ච හෙමං;
> ලොහිතකඤ්ච මසාරගල්ලං,
> දසෙතෙ ධීරො රතනානි ජඤ්ඤා’’ති. –

හි වුත්තං. **සත්තවිධං ධඤ්ඤන්ති** සාලි වීහි යවො කඞ්ගු කුද්‍රූසං වරකො ගොධුමොති ඉමං සත්තවිධං ධඤ්ඤං. **ආවුධභණ්ඩාදින්ති** ආදි-සද්දෙන තූරියභණ්ඩඉත්ථිරූපාදිං සඞ්ගණ්හාති. අනාමසිතබ්බෙ වත්ථුම්හි දුක්කටං **අනාමාසදුක්කටං. දුරුපචිණ්ණදුක්කටන්ති** ‘‘අකත්තබ්බ’’න්ති වාරිතස්ස කතත්තා දුට්ඨු උපචිණ්ණං චරිතන්ති දුරුපචිණ්ණං, තස්මිං දුක්කටං දුරුපචිණ්ණදුක්කටං. විනයෙ පඤ්ඤත්තං අවසෙසං දුක්කටං **විනයදුක්කටං. එකාදස සමනුභාසනා** නාම භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ චත්තාරො යාවතතියකා සඞ්ඝාදිසෙසා අරිට්ඨසික්ඛාපදන්ති පඤ්ච, භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛෙ එකං යාවතතියකපාරාජිකං චත්තාරො සඞ්ඝාදිසෙසා චණ්ඩකාළීසික්ඛාපදන්ති ඡ.

සහපයොගතො පට්ඨාය චෙත්ථ පුරිමපුරිමා ආපත්තියො පටිප්පස්සම්භන්තීති ආහ **අථ ධුරනික්ඛෙපං අකත්වාති**ආදි. ‘‘ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා’’ති වුත්තත්තා ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පුන ඛණන්තස්ස පුරිමාපත්තියො න පටිප්පස්සම්භන්තීති වදන්ති. ‘‘ඡෙදනපච්චයා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චතී’’ති වත්වා පුබ්බපයොගෙ ආපත්තීනං දෙසෙතබ්බතාය අවුත්තත්තා සහපයොගෙ පත්තෙ පුබ්බපයොගෙ ආපත්තියො පටිප්පස්සම්භන්තීති වෙදිතබ්බං.

අපරද්ධං විරද්ධං ඛලිතන්ති සබ්බමෙතං **යඤ්ච දුක්කටන්ති** එත්ථ වුත්තස්ස දුක්කටස්ස පරියායවචනං, **යං මනුස්සො කරෙතීති**ආදි පනෙත්ථ ඔපම්මනිදස්සනං. **සංයොගභාවොති** ද්විත්තං සන්ධාය වුත්තං, තෙන රස්සත්තස්සාපි නිමිත්තං දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං. **එකස්ස මූලෙති** එකස්ස සන්තිකෙ. සබ්බත්ථාපි ආමසනෙ දුක්කටං, ඵන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච විසුං විසුං ආමසනඵන්දාපනපයොගං කරොන්තස්සෙව හොති, එකපයොගෙන ගණ්හන්තස්ස පන උද්ධාරෙ පාරාජිකමෙව, න දුක්කටථුල්ලච්චයානීති වදන්ති, එකපයොගෙන ගණ්හන්තස්සාපි ආමසනඵන්දාපනානම්පි ලබ්භමානත්තා තං න ගහෙතබ්බං. න හි සක්කා අනාමසිත්වා අඵන්දාපෙත්වා ච කිඤ්චි ගහෙතුං. ‘‘එකමෙව දෙසෙත්වා මුච්චතී’’ති

පංසුඛණනාදිසමානපයොගෙපි පුරිමා ආපත්ති උත්තරමුත්තරං ආපත්තිං පත්වා පටිප්පස්සම්භන්තීති සඤ්ඤාය **කුරුන්දට්ඨකථායං** වුත්තං, **ඉතරට්ඨකථාසු** පන ඛණනපයොගභෙදෙහි පයොගෙ පයොගෙ ආපන්නා ආපත්තියො උත්තරමුත්තරං පත්වා න පටිප්පස්සම්භන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං සදිසත්තා වියූහනං පත්වා තා සබ්බාපි පටිප්පස්සම්භන්ති විසදිසපයොගත්තාති ඉමිනා අධිප්පායෙන පටිප්පස්සද්ධිවිධානං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉමිනා හි අවහාරකස්ස ආසන්නං ඔරිමන්තං පරාමසති.

තත්ථෙවාති මුඛවට්ටියමෙව. **බුන්දෙනාති** කුම්භියා හෙට්ඨිමතලෙන. එකට්ඨානෙ ඨිතාය කුම්භියා ඨානා චාවනං ඡහි ආකාරෙහි වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. **එකට්ඨානෙති** ච සඞ්ඛලිකබද්ධභාවෙන එකස්මිං පතිට්ඨිතොකාසට්ඨානෙති අත්ථො. **ඛාණුකං කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා චාවෙතීති** ඛාණුකං අත්තනො පතිට්ඨිතට්ඨානතො පඤ්චහි ආකාරෙහි ඨානා චාවෙති. **ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකන්ති** අවස්සං චෙ පතති, ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. **පරිච්ඡෙදොති** පඤ්චමාසකාදිගරුභාවපරිච්ඡෙදො. **අපබ්‍යූහන්තොති** ඨිතට්ඨානතො අපනයනවසෙන වියූහන්තො රාසිං කරොන්තො. **එවං කත්වාති** භාජනමුඛවට්ටියා කුම්භිගතෙන භාජනගතස්ස එකාබද්ධභාවං වියොජෙත්වාති අත්ථො. **උපඩ්ඪකුම්භීයන්ති** උපඩ්ඪපුණ්ණාය කුම්භියා. **විනයධම්මතාති** අධිකකාරණාලාභෙ විනයවිනිච්ඡයධම්මතාති අධිප්පායො. න කෙවලඤ්චෙත්ථ ගරුකතාව, සුත්තානුගමනම්පි අත්ථීති දස්සෙන්තො **අපිචාතිආදිමාහ. කණ්ඨෙන පන පරිච්ඡින්නකාලෙති** මුඛගතං අජ්ඣොහටකාලෙති අත්ථො. අජ්ඣොහරණමෙව හෙත්ථ පරිච්ඡින්දනං, න කණ්ඨපිදහනං. **චික්කනන්ති** ථද්ධං, බහලං සනන්ති අත්ථො.

යොපි ථෙය්‍යචිත්තෙන පරස්ස කුම්භියා පාදග්ඝනකං සප්පිං වා තෙලං වා අවස්සං පිවනකං යං කිඤ්චි දුකූලසාටකං වා චම්මඛණ්ඩාදීනං වා අඤ්ඤතරං පක්ඛිපති, හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකන්ති එත්ථ අවහාරො වීමංසිතබ්බො. යදි ච දුකූලාදීසු සප්පිතෙලානං පවිසනං සන්ධාය පාරාජිකං භවෙය්‍ය, තත්ථ පවිට්ඨතෙලාදිනො කුම්භිගතෙන එකාබද්ධතාය න තාව අවහාරො භාජනන්තරං පවෙසෙත්වා ගහණකාලෙ විය. තථා හි වුත්තං – ‘‘භාජනං පන නිමුජ්ජාපෙත්වා ගණ්හන්තස්ස යාව එකාබද්ධං හොති, තාව රක්ඛතී’’තිආදි. අථ තෙලාදිවිනාසෙන පාරාජිකං භවෙය්‍ය, තදාපි ඛිණජ්ඣාපනාදීසු විය අවහාරො නත්ථි, දුක්කටෙන සද්ධිං භණ්ඩදෙය්‍යමෙව හොති, තථා ච පාදග්ඝනකං තෙලාදිං පීතං දුකූලාදිං උද්ධරන්තස්සාපි පාරාජිකං න සියා තත්ථ පවිට්ඨස්ස තෙලාදිනො විනට්ඨත්තෙන ගහණක්ඛණෙ අවිජ්ජමානත්තා, විජ්ජමානත්තෙන ච උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං වත්තබ්බං, න හත්ථතො මුත්තමත්තෙති. **සබ්බඅට්ඨකථාසු** ච දුකූලාදීනං පක්ඛිපනෙ හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකස්ස වුත්තත්තා න තං පටික්ඛිපිතුං සක්කා. අට්ඨකථාප්පමාණෙන පනෙතං ගහෙතබ්බං, යුත්ති පනෙත්ථ පණ්ඩිතෙහි පුබ්බාපරං සංසන්දිත්වා උද්ධාරෙතබ්බා.

පලිබුජ්ඣිස්සතීති නිවාරෙස්සති. **වුත්තනයෙන පාරාජිකන්ති** හත්ථතො මුත්තමත්තෙයෙව පාරාජිකං. **නෙව අවහාරො, න ගීවාති** අත්තනො භාජනත්තා වුත්තං, අනාපත්තිමත්තමෙව වුත්තං, න පන එවං විචාරිතන්ති අධිප්පායො. **බහිගතං නාම හොතීති** තතො පට්ඨාය තෙලස්ස අට්ඨානතො අධොමුඛභාවතො ච බහිගතං නාම හොති. අන්තො පට්ඨාය ඡිද්දෙ කරියමානෙ තෙලස්ස නික්ඛමිත්වා ගතගතට්ඨානං භාජනසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති ආහ ‘‘බාහිරන්තතො පාදග්ඝනකෙ ගළිතෙ පාරාජික’’න්ති. **යථා තථා වා කතස්සාති** බාහිරන්තතො වා අබ්භන්තරන්තතො වා පට්ඨාය කතස්ස. **මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා කතඡිද්දෙති** මජ්ඣෙ ථොකං කපාලං ඨපෙත්වා පච්ඡා තං ඡින්දන්තෙන කතඡිද්දෙ.

පත්ථිනස්ස ඛාදනං ඉතරස්ස පානඤ්ච සප්පිආදීනං පරිභොගොති ආහ ‘‘අඛාදිතබ්බං වා අපාතබ්බං වා කරොතී’’ති. කස්මා පනෙත්ථ දුක්කටං වුත්තන්ති ආහ ‘‘ඨානාචාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කට’’න්ති. **පුරිමද්වයන්ති** භෙදනං ඡඩ්ඩනඤ්ච. **කුම්භිජජ්ජරකරණෙනාති** පුණ්ණකුම්භියා ජජ්ජරකරණෙන. **මාතිකාඋජුකරණෙනාති** උදකපුණ්ණාය මාතිකාය උජුකරණෙන. **එකලක්ඛණන්ති** භෙදනං කුම්භියා ජජ්ජරකරණෙන, ඡඩ්ඩනං මාතිකාය උජුකරණෙන ච සද්ධිං එකසභාවං. **පච්ඡිමං පන ද්වයන්ති** ඣාපනං අපරිභොගකරණඤ්ච. **එත්ථ එවං විනිච්ඡයං වදන්තීති** එතස්මිං **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තෙ අත්ථෙ එකෙ ආචරියා එවං විනිච්ඡයං වදන්ති. **පච්ඡිමද්වයං සන්ධාය වුත්තන්ති** එත්ථ පුරිමපදද්වයෙ විනිච්ඡයො හෙට්ඨා වුත්තානුසාරෙන සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති තත්ථ කිඤ්චි අවත්වා පච්ඡිමපදද්වයං සන්ධාය ‘‘ඨානාචාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කට’’න්ති ඉදං වුත්තන්ති අධිප්පායො . **ථෙය්‍යචිත්තෙනාති** අත්තනො වා පරස්ස වා කාතුකාමතාවසෙන උප්පන්නථෙය්‍යචිත්තෙන. **විනාසෙතුකාමතායාති** හත්ථපාදාදීනි ඡින්දන්තො විය කෙවලං විනාසෙතුකාමතාය. **වුත්තනයෙන භින්දන්තස්ස වා ඡඩ්ඩෙන්තස්ස වාති** මුග්ගරෙන පොථෙත්වා භින්දන්තස්ස වා උදකං වා වාලිකං වා ආකිරිත්වා උත්තරාපෙන්තස්ස වාති අත්ථො. **අයුත්තන්ති චෙති** පාළියං පුරිමද්වයෙපි දුක්කටස්සෙව වුත්තත්තා ‘‘පුරිමද්වයෙ පාරාජික’’න්ති ඉදං අයුත්තන්ති යදි තුම්හාකං සියාති අත්ථො. **නාති** අයුත්තභාවං නිසෙධෙත්වා තත්ථ කාරණමාහ ‘‘අඤ්ඤථා ගහෙතබ්බත්ථතො’’ති.

එවමෙකෙ වදන්තීති හෙට්ඨා වුත්තස්ස අත්ථනයස්ස අත්තනා අනභිමතභාවං දස්සෙත්වා සයං අඤ්ඤථාපි පාළිං අට්ඨකථඤ්ච සංසන්දිත්වා අත්ථං දස්සෙතුකාමො **අයං පනෙත්ථ සාරොතිආදිමාහ. අචාවෙතුකාමොවාති** ථෙය්‍යචිත්තෙන ඨානා අචාවෙතුකාමොව. **අඡඩ්ඩෙතුකාමොයෙවාති** එත්ථාපි ථෙය්‍යචිත්තෙනාති සම්බන්ධිතබ්බං. ඉදඤ්හි ථෙය්‍යචිත්තපක්ඛං සන්ධාය වුත්තං නාසෙතුකාමතාපක්ඛස්ස වක්ඛමානත්තා. තෙනෙවාහ **නාසෙතුකාමතාපක්ඛෙ පනාතිආදි. ඉතරථාපි යුජ්ජතීති** ථෙය්‍යචිත්තාභාවා ඨානා චාවෙතුකාමස්සාපි දුක්කටං යුජ්ජතීති වුත්තං හොති.

භූමට්ඨකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

ආකාසට්ඨකථාවණ්ණනා

96. ආකාසට්ඨකථායං **අන්තොවත්ථුම්හීති** පරික්ඛිත්තස්ස වත්ථුස්ස අන්තො. **අන්තොගාමෙති** පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස අන්තො. අපරික්ඛිත්තෙ පන වත්ථුම්හි ගාමෙ වා ඨිතට්ඨානමෙව ඨානං. **අටවිමුඛං කරොති…පෙ…. රක්ඛතීති** තෙන පයොගෙන තස්ස ඉච්ඡිතට්ඨානං ආගතත්තා රක්ඛති. **ගාමතො නික්ඛන්තස්සාති** පරික්ඛිත්තගාමතො නික්ඛන්තස්ස. **කපිඤ්ජරො** නාම අඤ්ඤමඤ්ඤං යුජ්ඣාපනත්ථාය බාලජනෙහි පොසාවනියපක්ඛිජාති.

වෙහාසට්ඨකථාවණ්ණනා

97. වෙහාසට්ඨකථායං **ඡින්නමත්තෙ මුත්තමත්තෙති** යථා ඡින්නං මුත්තඤ්ච පකතිට්ඨානෙ න තිට්ඨති, තථා ඡෙදනං මොචනඤ්ච සන්ධාය වුත්තං.

උදකට්ඨකථාවණ්ණනා

98. උදකට්ඨකථායං සන්දමානඋදකෙ නික්ඛිත්තං න තිට්ඨතීති ආහ ‘‘අසන්දනකෙ උදකෙ’’ති. **අනාපත්තීති** හත්ථවාරපදවාරෙසු දුක්කටාපත්තියා අභාවං සන්ධාය වුත්තං. **කඩ්ඪතීති** හෙට්ඨතො ඔසාරෙති. **සකලමුදකන්ති** දණ්ඩෙන ඵුට්ඨොකාසගතං සකලමුදකං. **න උදකං ඨානන්ති** අත්තනා කතට්ඨානස්ස අට්ඨානත්තා. **පදුමිනියන්ති** පදුමගච්ඡෙ. **කලාපබන්ධන්ති** හත්ථකවසෙන බුද්දකං කත්වා බද්ධං කලාපබද්ධං. **භාරබද්ධං** නාම සීසභාරාදිවසෙන බද්ධං. **මුළාලන්ති** කන්දං. **පත්තං වා පුප්ඵං වාති** ඉදං කද්දමස්ස අන්තො පවිසිත්වා ඨිතං සන්ධාය වුත්තං. **නිද්ධමනතුම්බන්ති** වාපියා උදකස්ස නික්ඛමනනාළං. **උදකවාහකන්ති** මහාමාතිකං. **අවහාරෙන සො න කාරෙතබ්බොති** ඉමිනා පාණං ජීවිතා වොරොපනෙ ආපත්තියා සබ්බත්ථ න මුච්චතීති දීපෙති. **මාතිකං ආරොපෙත්වාති** බුද්දකමාතිකං ආරොපෙත්වා. **මරිත්වා…පෙ…. තිට්ඨන්තීති** එත්ථ මතමච්ඡානංයෙව තෙසං සන්තකත්තා අමතෙ ගණ්හන්තස්ස නත්ථි අවහාරො.

නාවට්ඨකථාවණ්ණනා

99. නාවට්ඨකථායං **ථුල්ලච්චයම්පි පාරාජිකම්පි හොතීති** එත්ථ පඨමං ඨානා අචාවෙත්වා මුත්තෙ ථුල්ලච්චයං, පඨමං පන ඨානා චාවෙත්වා මුත්තෙ පාරාජිකන්ති වෙදිතබ්බං. පාසෙ බද්ධසූකරො වියාතිආදිනා වුත්තං සන්ධායාහ ‘‘තත්ථ යුත්ති පුබ්බෙ වුත්තාඑවා’’ති. **විපන්නට්ඨනාවාති** විසමවාතෙහි දෙසන්තරං පලාතා, භිජ්ජිත්වා වා විනාසං පත්වා උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා හෙට්ඨා භූමිතලං අප්පත්වා සාමිකෙහි ච අපරිච්චත්තාලයා වුච්චති. **බලවා ච වාතො ආගම්මාති** ඉමිනා අසති වාතෙ අයං පයොගො කතොති දස්සෙති. **පුග්ගලස්ස නත්ථි අවහාරොති** සුක්ඛමාතිකායං උජුකරණනයෙන වුත්තං. තං අත්තනො පාදෙන අනක්කමිත්වා හත්ථෙන ච අනුක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤස්මිං දණ්ඩාදීසු බන්ධිත්වා ඨපිතෙ යුජ්ජති, අත්තනො පාදෙන අක්කමිත්වා හත්ථෙන ච උක්ඛිපිත්වා ඨිතස්ස පන බලවවාතෙන ඡත්තචීවරාදීසු පහටෙසු පකතිං විජහිත්වා දළ්හතරං අක්කමනගහණාදිපයොගො අභිනවො කාතබ්බො සියා. ඉතරථා ඡත්තචීවරාදීනි වා විගච්ඡන්ති, අවහාරකො වා සයං පතිස්සති, නාවා ච තදා න ගමිස්සති. තස්මා ඊදිසෙ අභිනවප්පයොගෙ සති අවහාරෙන භවිතබ්බං. සුක්ඛමාතිකායං උජුකතාය උදකාගමනකාලෙ කාතබ්බකිච්චං නත්ථීති තං ඉධ නිදස්සනං න හොති. දාසං පන පකතියා පලායන්තං ‘‘සීඝං යාහී’’ති වත්වා පකතිගමනතො තුරිතගමනුප්පාදනාදිනා ඉධ නිදස්සනෙන භවිතබ්බන්ති අම්හාකං ඛන්ති , වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. වාතෙ ආගතෙපි යත්ථ අතිලහුකත්තා නාවාය කිඤ්චි පයොගං අකත්වා පකතියා අවහාරකො තිට්ඨති, තත්ථිදං අට්ඨකථායං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

යානට්ඨකථාවණ්ණනා

100. යානට්ඨකථායං **උභොසු පස්සෙසූති** චතුන්නං ථම්භානං උපරි චතුරස්සං දාරුසඞ්ඝාටං ආරොපෙත්වා තස්ස වාමදක්ඛිණපස්සෙසු උභොසු වාතාතපාදිපරිස්සයවිනොදනත්ථං ගරුළපක්ඛිනො උභො පක්ඛා විය කතා **සන්දමානිකා. දුකයුත්තස්සාති** ද්වීහි ගොණෙහි යුත්තස්ස. **අයුත්තකන්ති** ගොණෙහි අයුත්තං. **කප්පකතාති** ද්වින්නං සිඛානං සන්ධිට්ඨානෙ ගොසිඞ්ගානි විය ද්වෙ කොටියො ඨපෙත්වා උපත්ථම්භනී කප්පකතා නාම, සා ද්වීහිපි කොටීහි භූමියං පතිට්ඨාති, තෙනාහ ‘‘ඡ ඨානානී’’ති. **තීණි වා චත්තාරි වා ඨානානීති** අකප්පකතාය උපත්ථම්භනියා ච ද්වින්නං චක්කානඤ්ච වසෙන තීණි ඨානානි, කප්පකතාය වසෙන චත්තාරි ඨානානි, තථා පථවියං ඨපිතස්ස තීණි ඨානානීති සම්බන්ධො. **අක්ඛසීසෙහීති** අක්ඛදාරුනො ද්වීහි කොටීහි. **අක්ඛුද්ධීහීති** අක්ඛදාරුනා සම්පටිච්ඡකා හෙට්ඨිමභාගෙ කප්පකතා ද්වෙ දාරුඛණ්ඩා අක්ඛුද්ධියො නාම, තාසං කප්පකතානං ද්වින්නං කප්පසීසානි චත්තාරි ඉධ ‘‘අක්ඛුද්ධියො’’ති වුච්චන්ති, තෙනාහ ‘‘චතූහි ච අක්ඛුද්ධීහී’’ති. තාහි පතිට්ඨිතාහි පතිට්ඨිතට්ඨානානි චත්තාරි ධුරෙන පතිට්ඨිතට්ඨානං එකන්ති **පඤ්ච ඨානානි** හොන්ති. උද්ධියොව ‘‘උද්ධිඛාණුකා’’ති වුත්තා, උද්ධිඛාණුකානං අභාවෙ අක්ඛසීසානං පතිට්ඨානොකාසං දස්සෙන්තො ආහ **සමමෙව බාහං කත්වාතිආදි.** තත්ථ **සමමෙවාති** උද්ධියො හෙට්ඨා අනොලම්බෙත්වා බාහුනො හෙට්ඨිමභාගං සමං කත්වා ද්වින්නං බාහුදාරූනං මජ්ඣෙ අක්ඛසීසප්පමාණෙන

ඡිද්දං කත්වා තත්ථ අක්ඛසීසානි පවෙසිතානි හොන්ති, තෙන බාහානං හෙට්ඨාභාගං සබ්බං භූමිං ඵුසිත්වා තිට්ඨති, තෙනාහ ‘‘සබ්බං පථවිං ඵුසිත්වා තිට්ඨතී’’ති. සෙසං නාවායං **වුත්තසදිසන්ති** ඉමිනා යදි පන තං එවං ගච්ඡන්තං පකතිගමනං පච්ඡින්දිත්වා අඤ්ඤං දිසාභාගං නෙති, පාරාජිකං. සයමෙව යං කිඤ්චි ඨානං සම්පත්තං ඨානා අචාලෙන්තොව වික්කිණිත්වා ගච්ඡති, නෙවත්ථි අවහාරො, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතීති ඉමං නයං අතිදිසති.

භාරට්ඨකථාවණ්ණනා

101. භාරට්ඨකථායං භාරට්ඨන්ති මාතිකාපදස්ස භාරො නාමාති ඉදං අත්ථදස්සනන්ති ආහ ‘‘භාරොයෙව භාරට්ඨ’’න්ති. **පුරිමගලෙති** ගලස්ස පුරිමභාගෙ. **ගලවාටකොති** ගීවාය උපරිමගලවාටකො. **උරපරිච්ඡෙදමජ්ඣෙති** උරපරියන්තස්ස මජ්ඣෙ. **සාමිකෙහි අනාණත්තොති** ඉදං යදි සාමිකෙහි ‘‘ඉමං භාරං නෙත්වා අසුකට්ඨානෙ දෙහී’’ති ආණත්තො භවෙය්‍ය, තදා තෙන ගහිතභණ්ඩං උපනික්ඛිත්තං සියා, තඤ්ච ථෙය්‍යචිත්තෙන සීසාදිතො ඔරොපෙන්තස්සාපි අවහාරො න සියා, සාමිකානං පන ධුරනික්ඛෙපෙ එව සියාති තතො උපනික්ඛිත්තභණ්ඩභාවතො වියොජෙතුං වුත්තං, තෙනෙව වක්ඛති ‘‘තෙහි පන අනාණත්තත්තා පාරාජික’’න්ති. **සංසන්තොති** සීසතො අනුක්ඛිපන්තො, යදි උක්ඛිපෙය්‍ය, උක්ඛිත්තමත්තෙ පාරාජිකං, තෙනාහ **සීසතො කෙසග්ගමත්තම්පීති**ආදි. **යො චායන්ති** යො අයං විනිච්ඡයො.

ආරාමට්ඨකථාවණ්ණනා

102. ආරාමට්ඨකථායං **ආරාමං අභියුඤ්ජතීති** ඉදං අභියොගකරණං පරෙසං භූමට්ඨභණ්ඩාදීසුපි කාතුං වට්ටතියෙව. ආරාමාදිථාවරෙසු පන යෙභුය්‍යෙන අභියොගවසෙනෙව ගහණසම්භවතො එත්ථෙව **පාළියං** අභියොගො වුත්තො, ඉති ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථාපි සක්කා ඤාතුන්ති ගහෙතබ්බං. **අදින්නාදානස්ස පයොගත්තාති** සහපයොගමාහ. වත්ථුම්හියෙව කතපයොගත්තා සහපයොගවසෙන හෙතං දුක්කටං. **සයම්පීති** අභියුඤ්ජකොපි. ‘‘කිං කරොමි කිං කරොමී’’ති එවං කිඞ්කාරමෙව පටිස්සුණන්තො විය චරතීති කිඞ්කාරපටිස්සාවී, තස්ස භාවො **කිඞ්කාරපටිස්සාවිභාවො,** තස්මිං, අත්තනො වසවත්තිභාවෙති වුත්තං හොති. **උක්කොචන්ති** ලඤ්ජං. **සබ්බෙසං පාරාජිකන්ති** කූටවිනිච්ඡයිකාදීනං. අයං වත්ථුසාමීතිආදිකස්ස උභින්නං ධුරනික්ඛෙපකරණහෙතුනො පයොගස්ස කරණක්ඛණෙව පාරාජිකං හොතීති වෙදිතබ්බං. සචෙ පන සාමිකස්ස විමති ච ධුරනික්ඛෙපො ච කමෙන උප්පජ්ජන්ති, පයොගසමුට්ඨාපකචිත්තක්ඛණෙ පාරාජිකමෙව හොති, න ථුල්ලච්චයං. යදි විමතියෙව උප්පජ්ජති, තදා ථුල්ලච්චයමෙවාති වෙදිතබ්බං, අයං නයො සබ්බත්ථ යථානුරූපං ගහෙතබ්බො. **ධුරනික්ඛෙපවසෙනෙව පරාජයොති** සාමිකො ‘‘අහං න මුච්චාමී’’ති ධුරං අනික්ඛිපන්තො අට්ටො පරාජිතො නාම න හොතීති දස්සෙති.

විහාරට්ඨකථාවණ්ණනා

103. විහාරට්ඨකථායං **විහාරන්ති** උපචාරසීමාසඞ්ඛාතං සකලං විහාරං. **පරිවෙණන්ති** තස්ස විහාරස්ස අබ්භන්තරෙ විසුං විසුං පාකාරාදිපරිච්ඡින්නට්ඨානං. **ආවාසන්ති** එකං ආවසථමත්තං. ගණසන්තකෙ පරිච්ඡින්නසාමිකත්තා සක්කා ධුරං නික්ඛිපාපෙතුන්ති ආහ ‘‘දීඝභාණකාදිභෙදස්ස පන ගණස්සා’’ති. ඉධාපි සචෙ එකොපි ධුරං න නික්ඛිපති, රක්ඛතියෙව. එස නයො බහූනං සන්තකෙ සබ්බත්ථ.

ඛෙත්තට්ඨකථාවණ්ණනා

104. ඛෙත්තට්ඨකථායං **නිරුම්භිත්වා වාතිආදීසු** ගණ්හන්තස්සාති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං, තත්ථ නිරුම්භිත්වා ගහණං නාම වීහිසීසං අච්ඡින්දිත්වා යථාඨිතමෙව හත්ථෙන ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා බීජමත්තස්සෙව ගහණං. **එකමෙකන්ති** එකං වීහිසීසං. **යස්මිං බීජෙ වාතිආදි** නිරුම්භිත්වා ගහණාදීසු යථාක්කමං යොජෙතබ්බං. ‘‘තස්මිං බන්ධනා මොචිතමත්තෙ’’ති වචනතො තස්මිං බීජාදිම්හි බන්ධනා මුත්තෙ සති තතො අනපනීතෙපි ඨානන්තරස්ස අභාවා පාරාජිකමෙව. යස්ස පන සීසාදිකස්ස සන්තරාදිනා සහ සංසිබ්බනං වා එකාබද්ධතා වා හොති, තස්ස බන්ධනා මොචිතෙ ථුල්ලච්චයං, ඉතරට්ඨානතො මොචිතෙ පාරාජිකන්ති ගහෙතබ්බං, තෙනාහ **වීහිනාළන්ති**ආදි. **සභුසන්ති** පලාලසහිතං. **ඛීලෙනාති** ඛාණුකෙන. එත්ථ ච ඛීලසඞ්කමනාදීසු සහපයොගො ධුරනික්ඛෙපො චාති උභයං සම්භවති. **ඛීලසඞ්කමනාදි** එත්ථ සහපයොගො. තස්මිඤ්ච කතෙ යදි සාමිකා ධුරං න නික්ඛිපන්ති පුන ගණ්හිතුකාමාව හොන්ති, න තාව අවහාරො, ‘‘ඛීලං සඞ්කාමෙත්වා ඛෙත්තාදිං අසුකො රාජවල්ලභො භික්ඛු ගණ්හිතුකාමො’’ති ඤත්වා තස්ස බලං කක්ඛළාදිභාවඤ්ච නිස්සාය ඛීලසඞ්කමනාදිකිරියානිට්ඨානතො පඨමමෙව සාමිකා ධුරං නික්ඛිපන්ති, න අවහාරො එතස්ස පයොගනිට්ඨානතො පුරෙතරමෙව ධුරස්ස නික්ඛිත්තත්තා. යදා පන ඛීලසඞ්කමනාදිපයොගෙනෙව ධුරනික්ඛෙපො හොති, තදායෙව අවහාරො, තෙනෙවෙත්ථ ‘‘තඤ්ච ඛො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙනා’’ති වුත්තං. ඛීලාදීනං සඞ්කමිතභාවං අජානිත්වා සාමිකානං සම්පටිච්ඡනම්පෙත්ථ ධුරනික්ඛෙපොති වෙදිතබ්බො. **එවං සබ්බත්ථාති** යථාවුත්තමත්ථං රජ්ජුසඞ්කමනාදීසුපි අතිදිසති. **යට්ඨීන්ති** මානදණ්ඩං. **එකස්මිං අනාගතෙ ථුල්ලච්චයං, තස්මිං ආගතෙ පාරාජිකන්ති** සචෙ දාරූනි නිඛණිත්වා තත්තකෙනෙව ගණ්හිතුකාමො හොති, අවසානෙ දාරුම්හි පාරාජිකං. සචෙ තත්ථ කණ්ටකසාඛාදීහි පාදානං අන්තරං පටිච්ඡාදෙත්වා කස්සචි අප්පවෙසාරහං කත්වා ගහෙතුකාමො හොති, අවසානසාඛාය පාරාජිකං, තෙනාහ ‘‘සාඛාපරිවාරෙනෙව අත්තනො කාතුං සක්කොතී’’ති, දාරූනි ච නිඛණිත්වා සාඛාපරිවාරඤ්ච කත්වා එව අත්තනො සන්තකං කාතුං සක්කොතීති අත්ථො. ඛෙත්තමරියාදන්ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං ‘‘කෙදාරපාළි’’න්ති වුත්තං. ඉදඤ්ච ඛීලසඞ්කමනාදිනා ගහණං ආරාමාදීසුපි ලබ්භතෙව.

වත්ථුට්ඨකථාවණ්ණනා

105. වත්ථුට්ඨකථායං **තිණ්ණං පාකාරානන්ති** ඉට්ඨකසිලාදාරූනං වසෙන තිණ්ණං පාකාරානං.

106. ගාමට්ඨකථායං ‘‘ගාමො නාමා’’ති **පාළියං** න වුත්තං සබ්බසො ගාමලක්ඛණස්ස පුබ්බෙ වුත්තත්තා.

අරඤ්ඤට්ඨකථාවණ්ණනා

107. අරඤ්ඤට්ඨකථායං **විනිවිජ්ඣිත්වාති** උජුකමෙව විනිවිජ්ඣිත්වා. **ලක්ඛණච්ඡින්නස්සාති** අරඤ්ඤසාමිකානං හත්ථතො කිණිත්වා ගණ්හන්තෙහි කතඅක්ඛරාදිසඤ්ඤාණස්ස. **ජල්ලියා පරියොනද්ධන්ති** ඉමිනා සාමිකානං නිරාපෙක්ඛතාය චිරඡඩ්ඩිතභාවං දීපෙති, තෙනාහ ‘‘ගහෙතුං වට්ටතී’’ති. යදි සාමිකානං සාපෙක්ඛතා අත්ථි, න වට්ටති. **තානි කතානි අජ්ඣාවුත්ථානි ච හොන්තීති** තානි ගෙහාදීනි කතානි පරිනිට්ඨිතානි මනුස්සෙහි ච අජ්ඣාවුත්ථානි ච හොන්ති. **දාරූනීති** ගෙහාදීනං කතත්තා අවසිට්ඨදාරූනි. **ගහෙතුං වට්ටතීති** සාමිකානං අනාලයත්තා වුත්තං, තෙ ච යදි ගහණකාලෙ දිස්වා සාලයා හුත්වා වාරෙන්ති, ගහෙතුං න වට්ටතියෙව. **‘‘දෙහී’’ති වුත්තෙ දාතබ්බමෙවාති** ‘‘දෙහී’’ති වුත්තෙ ‘‘දස්සාමී’’ති ආභොගං කත්වා ගච්ඡන්තස්ස ‘‘දෙහී’’ති අවුත්තෙ අදත්වා ගමනෙ ආපත්ති නත්ථි. පච්ඡාපි තෙහි චොදිතෙ දාතබ්බමෙව.

අදිස්වා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යන්ති සුද්ධචිත්තෙන ගතස්ස භණ්ඩදෙය්‍යං. ආරක්ඛට්ඨානම්පි සුද්ධචිත්තෙන අතික්කමිත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙපි අවහාරො නත්ථි ආරක්ඛට්ඨානස්ස අතික්කන්තත්තා. කෙචි පන ‘‘යත්ථ කත්ථචි නීතානම්පි දාරූනං අරඤ්ඤසාමිකානඤ්ඤෙව සන්තකත්තා පුන ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා ගච්ඡති, පාරාජිකමෙවා’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං ‘‘ආරක්ඛට්ඨානං පත්වා…පෙ…. අස්සතියා අතික්කමතී’’ති, සහසා තං ඨානං අතික්කමතීතිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 1.107) ච ආරක්ඛට්ඨානාතික්කමෙයෙව ආපත්තියා වුච්චමානත්තා, ආරක්ඛට්ඨානාතික්කමමෙව සන්ධාය ‘‘ඉදං පන ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරන්තස්ස ආකාසෙන ගච්ඡතොපි පාරාජිකමෙවා’’ති වුත්තං. යඤ්ච ‘‘යත්ථ කත්ථචි නීතානම්පි දාරූනං අරඤ්ඤසාමිකානඤ්ඤෙව සන්තකත්තා’’ති කාරණං වුත්තං, තම්පි ආරක්ඛට්ඨානතො බහි පාරාජිකාපජ්ජනස්ස කාරණං න හොති භණ්ඩදෙය්‍යභාවස්සෙව කාරණත්තා. තෙසං සන්තකත්තෙනෙව හි බහි කතස්සාපි භණ්ඩදෙය්‍යං ජාතං, ඉතරථා ච භණ්ඩදෙය්‍යම්පි න සියා සුඞ්කඝාතාතික්කමෙ විය. අද්ධිකෙහි දින්නමෙව සුඞ්කිකානං සන්තකං හොති, නාදින්නං, තෙන තං ඨානං යතො කුතොචි පච්චයතො සුද්ධචිත්තෙන අතික්කන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යම්පි න හොති. ඉධ පන අරඤ්ඤසාමිකානං සන්තකත්තා සබ්බත්ථාපි භණ්ඩදෙය්‍යමෙව හොති, තෙනෙවෙතං අරඤ්ඤෙ ආරක්ඛට්ඨානං සුඞ්කඝාතතොපි ගරුතරං ජාතං. යදි හි ආරක්ඛට්ඨානතො බහිපි ථෙය්‍යචිත්තෙ සති අවහාරො භවෙය්‍ය, ආරක්ඛට්ඨානං පත්වාතිආදිනා ඨානනියමො නිරත්ථකො සියා යත්ථ කත්ථචි ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ පාරාජිකන්ති වත්තබ්බතො. තස්මා ආරක්ඛට්ඨානතො බහි ථෙය්‍යචිත්තෙන ගච්ඡන්තස්ස අවහාරො න භවති එවාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. **ඉදං පන ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරන්තස්සාති** යස්මිං පදෙසෙ අතික්කන්තෙ තෙසං අරඤ්ඤං ආරක්ඛට්ඨානඤ්ච අතික්කන්තො නාම හොති, තං පදෙසං ආකාසෙනාපි අතික්කමනවසෙන ගච්ඡන්තස්සාපීති අත්ථො.

උදකකථාවණ්ණනා

108. උදකකථායං මහාකුච්ඡිකා උදකචාටි **උදකමණිකො,** ‘‘සමෙඛලා චාටි උදකමණිකො’’තිපි වදන්ති. **තත්ථාති** තෙසු භාජනෙසු. **භූතගාමෙන සද්ධිම්පීති පි-**සද්දෙන අකප්පියපථවිම්පි සඞ්ගණ්හාති. **තළාකරක්ඛණත්ථායාති** ‘‘මහොදකං ආගන්ත්වා තළාකමරියාදං මා ඡින්දී’’ති තළාකරක්ඛණත්ථං. **නිබ්බහනඋදකන්ති** එත්ථ තළාකස්ස එකෙන උන්නතෙන පස්සෙන අධිකජලං නිබ්බහති නිගච්ඡති එතෙනාති ‘‘නිබ්බහන’’න්ති අධිකජලනික්ඛමනමාතිකා වුච්චති. තත්ථ ගච්ඡමානං උදකං නිබ්බහනඋදකං නාම. **නිද්ධමනතුම්බන්ති** සස්සාදීනං අත්ථාය ඉට්ඨකාදීහි කතං උදකනික්ඛමනපනාළි. **මරියාදං දුබ්බලං කත්වාති** එත්ථ දුබ්බලං අකත්වාපි යථාවුත්තප්පයොගෙ කතෙ මරියාදං ඡින්දිත්වා නික්ඛන්තඋදකග්ඝානුරූපෙන අවහාරෙන කාතබ්බමෙව. **යත්තකං තප්පච්චයා සස්සං උප්පජ්ජතීති** බීජකසිකම්මාදිබ්බයං ඨපෙත්වා යං අධිකලාභං උප්පජ්ජති, තං සන්ධාය වුත්තං. න හි තෙහි කාතබ්බං වයකරණම්පි එතස්ස දාතබ්බං. ඉදඤ්ච තරුණසස්සෙ ජාතෙ උදකං විනාසෙන්තස්ස යුජ්ජති, සස්සෙ පන සබ්බථා අකතෙයෙව උදකං විනාසෙන්තෙන ච උදකග්ඝමෙව දාතබ්බං, න තප්පච්චයා සකලං සස්සං තෙන විනාසිතභණ්ඩස්සෙව භණ්ඩදෙය්‍යත්තා, ඉතරථා වාණිජ්ජාදිඅත්ථාය පරෙහි ඨපිතභණ්ඩං අවහරන්තස්ස තදුභයම්පි ගහෙත්වා භණ්ඩග්ඝං කාතබ්බං සියා, තඤ්ච න යුත්තන්ති අම්හාකං ඛන්ති. **සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙනාති** එත්ථ එකස්ස සන්තකෙ තළාකෙ ඛෙත්තෙ ච ජාතෙ තස්සෙව ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං, යදි පන තං තළාකං සබ්බසාධාරණං, ඛෙත්තානි පාටිපුග්ගලිකානි, තස්ස තස්ස පුග්ගලස්සෙව ධුරනික්ඛෙපෙ අවහාරො, අථ ඛෙත්තානිපි සබ්බසාධාරණානි, සබ්බෙසං ධුරනික්ඛෙපෙයෙව පාරාජිකං, නාසතීති දට්ඨබ්බං.

අනිග්ගතෙති අනික්ඛන්තෙ, තළාකෙයෙව ඨිතෙති අත්ථො. **පරෙසං මාතිකාමුඛන්ති** බුද්දකමාතිකාමුඛං. **අසම්පත්තෙවාති** තළාකතො නික්ඛමිත්වා මහාමාතිකායං එව ඨිතෙ. **අනික්ඛන්තෙ බද්ධා සුබද්ධාති** තළාකතො අනික්ඛන්තෙ භණ්ඩදෙය්‍යම්පි න හොති සබ්බසාධාරණත්තා උදකස්සාති අධිප්පායො. නික්ඛන්තෙ පන පාටිපුග්ගලිකං හොතීති ආහ ‘‘නික්ඛන්තෙ බද්ධා භණ්ඩදෙය්‍යා’’න්ති. ඉධ පන බුද්දකමාතිකායං අප්පවිට්ඨත්තා අවහාරො න ජාතො, ‘‘තළාකතො අනිග්ගතෙ පරෙසං මාතිකාමුඛං අසම්පත්තෙවා’’ති හෙට්ඨා වුත්තස්ස විකප්පද්වයස්ස ‘‘අනික්ඛන්තෙ බද්ධා සුබද්ධා, නික්ඛන්තෙ බද්ධා භණ්ඩදෙය්‍යා’’න්ති ඉදං ද්වයං යථාක්කමෙන යොජනත්ථං වුත්තං. **නත්ථි අවහාරොති** එත්ථ ‘‘අවහාරො නත්ථි, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතී’’ති කෙචි වදන්ති, තං න යුත්තං. **වත්ථුං…පෙ.… න සමෙතීති** එත්ථ තළාකගතඋදකස්ස සබ්බසාධාරණත්තා පරසන්තකවත්ථු න හොතීති අධිප්පායො.

දන්තපොනකථාවණ්ණනා

109. දන්තකට්ඨකථායං **තතො පට්ඨාය අවහාරො නත්ථීති** ‘‘යථාසුඛං භික්ඛුසඞ්ඝො පරිභුඤ්ජතූ’’ති අභාජෙත්වාව යාවදිච්ඡකං ගහණත්ථමෙව ඨපිතත්තා අරක්ඛිතත්තා සබ්බසාධාරණත්තා ච අඤ්ඤං සඞ්ඝිකං විය න හොතීති ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තස්සාපි නත්ථි අවහාරො. **ඛාදන්තු, පුන සාමණෙරා ආහරිස්සන්තීති කෙචි** ථෙරා වදෙය්‍යුන්ති යොජෙතබ්බං.

වනප්පතිකථාවණ්ණනා

110. වනප්පතිකථායං **සන්ධාරිතත්තාති** ඡින්නස්ස රුක්ඛස්ස පතිතුං ආරද්ධස්ස සන්ධාරණමත්තෙන වුත්තං, න පන මරිචවල්ලිආදීහි පුබ්බෙ වෙඨෙත්වා ඨිතභාවෙන. තාදිසෙ හි ඡින්නෙපි අවහාරො නත්ථි අරඤ්ඤට්ඨකථායං වෙඨිතවල්ලියං විය. **උජුකමෙව තිට්ඨතීති** ඉමිනා සබ්බසො ඡින්දනමෙව වල්ලිආදීහි අසම්බද්ධස්ස රුක්ඛස්ස ඨානාචාවනං පුබ්බෙ විය ආකාසාදීසු ඡුපිතට්ඨසකලපදෙසතො මොචනන්ති ආවෙණිකමිධ ඨානාචාවනං දස්සෙති. කෙචි පන ‘‘රුක්ඛභාරෙන කිඤ්චිදෙව භස්සිත්වා ඨිතත්තා හොතියෙව ඨානාචාවන’’න්ති වදන්ති, තන්න, රුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්ස සකලස්ස ආකාසපදෙසස්ස පඤ්චහි ඡහි වා ආකාරෙහි අනතික්කමිතත්තා. **වාතමුඛං සොධෙතීති** යථා වාතො ආගන්ත්වා රුක්ඛං පාතෙති, එවං වාතස්ස ආගමනමග්ගං රුන්ධිත්වා ඨිතානි සාඛාගුම්බාදීනි ඡින්දිත්වා අපනෙන්තො සොධෙති. **මණ්ඩූකකණ්ටකං වාති** මණ්ඩූකානං නඞ්ගුට්ඨෙ අග්ගකොටියං ඨිතකණ්ටකන්ති වදන්ති, එකෙ ‘‘විසමච්ඡකණ්ටක’’න්තිපි වදන්ති.

හරණකකථාවණ්ණනා

111. හරණකකථායං **හරණකන්ති** වත්ථුසාමිනා හරියමානං. **සො ච පාදං අග්ඝති, පාරාජිකමෙවාති** ‘‘අන්තං න ගණ්හිස්සාමී’’ති අසල්ලක්ඛිතත්තා සාමඤ්ඤතො ‘‘ගණ්හිස්සාමි එත’’න්ති සල්ලක්ඛිතස්සෙව පටස්ස එකදෙසතාය තම්පි ගණ්හිතුකාමොවාති පාරාජිකං වුත්තං. **සභණ්ඩහාරකන්ති** සහභණ්ඩහාරකං, සකාරාදෙසස්ස විකප්පත්තා සහ සද්දොව ඨිතො, භණ්ඩහාරකෙන සහ තං භණ්ඩන්ති අත්ථො. **සාසඞ්කොති** ‘‘යදි උපසඞ්කමිත්වා භණ්ඩං ගණ්හිස්සාමි, ආවුධෙන මං පහරෙය්‍යා’’ති භයෙන සඤ්ජාතාසඞ්කො. **එකමන්තං පටික්කම්මාති** භයෙනෙව අනුපගන්ත්වා මග්ගතො සයං පටික්කම්ම. **සන්තජ්ජෙත්වාති** ඵරුසවාචාය චෙව ආවුධපරිවත්තනාදිකායවිකාරෙන ච සන්තජ්ජෙත්වා. **අනජ්ඣාවුත්ථකන්ති** අපරිග්ගහිතකං. ආලයෙන අනධිමුත්තම්පි භණ්ඩං අනජ්ඣාවුත්ථකං නාම හොතීති ආහ ‘‘ආහරාපෙන්තෙ දාතබ්බ’’න්ති, ඉමිනා පඨමං පරිච්චත්තාලයානම්පි යදි පච්ඡාපි සකසඤ්ඤා උප්පජ්ජති, තෙසඤ්ඤෙව තං භණ්ඩං හොති, බලක්කාරෙනාපි සකසඤ්ඤාය තස්ස ගහණෙ දොසො නත්ථි, අදදන්තස්සෙව අවහාරොති දස්සෙති. යදි පන සාමිනො ‘‘පරිච්චත්තං මයා පඨමං, ඉදානි මම සන්තකං වා එතං, නො’’ති ආසඞ්කා හොති, බලක්කාරෙන ගහෙතුං න වට්ටති සකසඤ්ඤාබලෙනෙව පුන ගහෙතබ්බභාවස්ස ආපන්නත්තා. ‘‘අදෙන්තස්ස පාරාජික’’න්ති වචනතො චොරස්ස සකසඤ්ඤාය විජ්ජමානායපි සාමිකෙසු සාලයෙසු අදාතුං න වට්ටතීති දීපිතං හොති. **අඤ්ඤෙසූති** මහාපච්චරියාදීසු. **විචාරණායෙව නත්ථීති** ඉමිනා තත්ථාපි පටික්ඛෙපාභාවතො අයමෙව අත්ථොති දස්සෙති.

උපනිධිකථාවණ්ණනා

112. උපනිධිකථායං සඞ්ගොපනත්ථාය අත්තනො හත්ථෙ නික්ඛිත්තස්ස භණ්ඩස්ස ගුත්තට්ඨානෙ පටිසාමනප්පයොගං විනා නාහං ගණ්හාමීතිආදිනා අඤ්ඤස්මිං පයොගෙ අකතෙ රජ්ජසඞ්ඛොභාදිකාලෙ ‘‘න දානි තස්ස දස්සාමි, න මය්හං දානි දස්සතී’’ති උභොහිපි සකසකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා ධුරනික්ඛෙපෙ කතෙපි අවහාරො නත්ථි. කෙචි පනෙත්ථ ‘‘පාරාජිකමෙව පටිසාමනප්පයොගස්ස කතත්තා’’ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං, න සාරතො පච්චෙතබ්බං. පටිසාමනකාලෙ හිස්ස ථෙය්‍යචිත්තං නත්ථි, ‘‘න දානි තස්ස දස්සාමී’’ති ථෙය්‍යචිත්තුප්පත්තික්ඛණෙ පන සාමිනො ධුරනික්ඛෙපචිත්තුප්පත්තියා හෙතුභූතො කායවචීපයොගො නත්ථි, යෙන සො ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍ය. න හි අකිරියසමුට්ඨානායං ආපත්තීති. **දානෙ සඋස්සාහො, රක්ඛති තාවාති** අවහාරං සන්ධාය අවුත්තත්තා නාහං ගණ්හාමීතිආදිනා මුසාවාදකරණෙ පාචිත්තියමෙව හොති, න දුක්කටං ථෙය්‍යචිත්තාභාවෙන සහපයොගස්සාපි අභාවතොති ගහෙතබ්බං. **යදිපි මුඛෙන දස්සාමීති වදති…පෙ.… පාරාජිකන්ති** එත්ථ කතරපයොගෙන ආපත්ති, න තාව පඨමෙන භණ්ඩපටිසාමනප්පයොගෙන තදා ථෙය්‍යචිත්තාභාවා, නාපි ‘‘දස්සාමී’’ති කථනප්පයොගෙන තදා ථෙය්‍යචිත්තෙ විජ්ජමානෙපි පයොගස්ස කප්පියත්තාති? වුච්චතෙ – සාමිනා ‘‘දෙහී’’ති බහුසො යාචියමානොපි අදත්වා යෙන පයොගෙන අත්තනො අදාතුකාමතං සාමිකස්ස ඤාපෙති, යෙන ච සො ‘‘අදාතුකාමො අයං වික්ඛිපතී’’ති ඤත්වා ධුරං නික්ඛිපති, තෙනෙව පයොගෙනස්ස ආපත්ති. න හෙත්ථ උපනික්ඛිත්තභණ්ඩෙ පරියායෙන මුත්ති අත්ථි. අදාතුකාමතාය හි කදා තෙ දින්නං, කත්ථ තෙ දින්නන්තිආදිපරියායවචනෙනාපි සාමිකස්ස ධුරෙ නික්ඛිපාපිතෙ ආපත්තියෙව. තෙනෙව **අට්ඨකථායං** වුත්තං – ‘‘කිං තුම්හෙ භණථ…පෙ.… එවං උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන භික්ඛුනො පාරාජික’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.111). පරසන්තකස්ස පරෙහි ගණ්හාපනෙ එව පරියායතො මුත්ති, න සබ්බත්ථාති ගහෙතබ්බං. **අත්තනො හත්ථෙ නික්ඛිත්තත්තාති** එත්ථ අත්තනො හත්ථෙ සාමිනා දින්නතාය භණ්ඩාගාරිකට්ඨානෙ ඨිතත්තා ච ඨානාචාවනෙපි නත්ථි අවහාරො, ථෙය්‍යචිත්තෙන පන ගහණෙ දුක්කටතො න මුච්චතීති වෙදිතබ්බං.

එසෙව නයොති උද්ධාරෙයෙව චොරස්ස පාරාජිකං, කස්මා? අඤ්ඤෙහි සාධාරණස්ස අභිඤ්ඤාණස්ස වුත්තත්තා. **අඤ්ඤං තාදිසමෙව ගණ්හන්තෙ යුජ්ජතීති** සඤ්ඤාණතො ඔකාසතො ච තෙන සදිසමෙව අඤ්ඤං ගණ්හන්තෙ යුජ්ජති, චොරෙන සල්ලක්ඛිතප්පදෙසතො තං අපනෙත්වා කෙහිචි තත්ථ තාදිසෙ අඤ්ඤස්මිං පත්තෙ ඨපිතෙ තං ගණ්හන්තෙයෙව යුජ්ජතීති අධිප්පායො, තෙන චොරෙන දිවා සල්ලක්ඛිතපත්තං අඤ්ඤත්ථ අපනෙත්වා තදඤ්ඤෙ තාදිසෙ පත්තෙ තත්ථ ඨපිතෙපි චොරස්ස පච්ඡා රත්තිභාගෙ උප්පජ්ජමානං ථෙය්‍යචිත්තං දිවා සල්ලක්ඛිතප්පදෙසෙ ඨපිතං අඤ්ඤං තාදිසං පත්තමෙව ආලම්බිත්වා උප්පජ්ජතීති දස්සිතං හොති. **පදවාරෙනාති** ථෙරෙන නීහරිත්වා දින්නං පත්තං ගහෙත්වා ගච්ඡතො චොරස්ස පදවාරෙන. **අතාදිසමෙව ගණ්හන්තෙ යුජ්ජතීති** අතාදිසස්ස ථෙරෙන ගහණක්ඛණෙ අවහාරාභාවතො පච්ඡා හත්ථපත්තං ‘‘ත’’න්ති වා ‘‘අඤ්ඤ’’න්ති වා සඤ්ඤාය ‘‘ඉදං ගහෙත්වා ගච්ඡාමී’’ති ගමනෙ පදවාරෙනෙව අවහාරො යුජ්ජතීති අධිප්පායො.

පාරාජිකං නත්ථීති පදවාරෙපි පාරාජිකං නත්ථි උපනිධිභණ්ඩෙ වියාති ගහෙතබ්බං. **ගාමද්වාරන්ති** බහිගාමෙ විහාරස්ස පතිට්ඨිතත්තා ගාමප්පවෙසස්ස ආරම්භප්පදෙසදස්සනවසෙන වුත්තං, අන්තොගාමන්ති අත්ථො. **ද්වින්නම්පි උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකන්ති** ථෙරස්ස අභණ්ඩාගාරිකත්තා වුත්තං. යදි හි සො භණ්ඩාගාරිකො භවෙය්‍ය, සබ්බම්පි උපනික්ඛිත්තමෙව සියා, උපනික්ඛිත්තභණ්ඩෙ ච ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතොපි න තාව ථෙරස්ස අවහාරො හොති, චොරස්සෙව අවහාරො. **උභින්නම්පි දුක්කටන්ති** ථෙරස්ස අත්තනො සන්තකතාය චොරස්ස සාමිකෙන දින්නත්තා අවහාරො න ජාතො, උභින්නම්පි අසුද්ධචිත්තෙන ගහිතත්තා දුක්කටන්ති අත්ථො.

ආණත්තියා ගහිතත්තාති ‘‘පත්තචීවරං ගණ්හා’’ති එවං ථෙරෙන කතආණත්තියා ගහිතත්තා. **අටවිං පවිසති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බොති** ‘‘පත්තචීවරං ගණ්හ, අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරිස්සාමා’’ති ථෙරෙන විහාරතො පට්ඨාය ගාමමග්ගෙපි සකලෙපි ගාමෙ විචරණස්ස නියමිතත්තා මග්ගතො ඔක්කම්ම ගච්ඡන්තස්සෙව පදවාරෙන ආපත්ති වුත්තා. විහාරස්ස හි පරභාගෙ උපචාරතො පට්ඨාය යාව තස්ස ගාමස්ස පරතො උපචාරො, තාව සබ්බං දහරස්ස ථෙරාණත්තියා සඤ්චරණූපචාරොව හොති, න පන තතො පරං. තෙනෙව ‘‘උපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. ගාමූපචාරාතික්කමෙ පාරාජික’’න්ති ච වුත්තං. පටිනිවත්තනෙ චීවරධොවනාදිඅත්ථාය පෙසනෙපි එසෙව නයො. **අට්ඨත්වා අනිසීදිත්වාති** එත්ථ විහාරං පවිසිත්වා සීසාදීසු භාරං භූමියං අනික්ඛිපිත්වා තිට්ඨන්තො වා නිසීදන්තො වා විස්සමිත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙ වූපසන්තෙ පුන ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වා ගච්ඡති චෙ, පාදුද්ධාරෙන කාරෙතබ්බො. සචෙ භූමියං නික්ඛිපිත්වා පුන තං ගහෙත්වා ගච්ඡති, උද්ධාරෙන කාරෙතබ්බො. කස්මා? ආණාපකස්ස ආණත්තියා යං කත්තබ්බං, තස්ස තාවතා පරිනිට්ඨිතත්තා. ‘‘අසුකං නාම ගාම’’න්ති අනියමෙත්වා ‘‘අන්තොගාමං ගමිස්සාමා’’ති අවිසෙසෙන වුත්තෙ විහාරසාමන්තා පුබ්බෙ පිණ්ඩාය පවිට්ඨපුබ්බා සබ්බෙ ගොචරගාමාපි ඛෙත්තමෙවාති වදන්ති. **සෙසන්ති** මග්ගුක්කමනවිහාරාභිමුඛගමනාදි සබ්බං. **පුරිමසදිසමෙවාති** අනාණත්තියා ගහිතෙපි සාමිකස්ස කථෙත්වා ගහිතත්තා හෙට්ඨා වුත්තවිහාරූපචාරාදි සබ්බං ඛෙත්තමෙවාති කත්වා වුත්තං. **එසෙව නයොති** අන්තරාමග්ගෙ ථෙය්‍යචිත්තං උප්පාදෙත්වාතිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 1.112) වුත්තං නයං අතිදිසති.

නිමිත්තෙ වා කතෙති චීවරං මෙ කිලිට්ඨං, කො නු ඛො රජිත්වා දස්සතීතිආදිනා නිමිත්තෙ කතෙ. **වුත්තනයෙනෙවාති** අනාණත්තස්ස ථෙරෙන සද්ධිං පත්තචීවරං ගහෙත්වා ගමනවාරෙ වුත්තනයෙනෙව. **එකපස්සෙති** විහාරස්ස මහන්තතාය අත්තානං අදස්සෙත්වා එකස්මිං පස්සෙ. **ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙතීති** ථෙය්‍යචිත්තෙ උප්පන්නෙ ඨානාචාවනං අකත්වා නිවත්ථපාරුතනීහාරෙනෙව පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙති, ඨානා චාවෙන්තස්ස පන ථෙය්‍යචිත්තෙ සති පාරාජිකමෙව සීසෙ භාරං ඛන්ධෙ කරණාදීසු විය (පාරා. 101). **යථා වා තථා වා නස්සතීති** අග්ගිආදිනා නස්සති, **අඤ්ඤො වා කොචීති** ඉමිනා යෙන ඨපිතං, සොපි සඞ්ගහිතොති වෙදිතබ්බං.

ඉතරස්සාති චොරස්ස. **ඉතරං ගණ්හතො උද්ධාරෙ පාරාජිකන්ති** එත්ථ ‘‘පවිසිත්වා තව සාටකං ගණ්හාහී’’ති ඉමිනාව උපනිධිභාවතො මොචිතත්තා, සාමිකස්ස ඉතරං ගණ්හතො අත්තනො සාටකෙ ආලයස්ස සබ්භාවතො ච ‘‘උද්ධාරෙ පාරාජික’’න්ති වුත්තං. සාමිකො චෙ ‘‘මම සන්තකං ඉදං වා හොතු, අඤ්ඤං වා, කිං තෙන, අලං මය්හං ඉමිනා’’ති එවං සුට්ඨු නිරාලයො හොති, චොරස්ස පාරාජිකං නත්ථීති ගහෙතබ්බං. **න ජානන්තීති** තෙන වුත්තවචනං අසුණන්තා න ජානන්ති. **එසෙව නයොති** එත්ථ සචෙ ජානිත්වාපි චිත්තෙන න සම්පටිච්ඡන්ති, එසෙව නයොති දට්ඨබ්බං. **පටික්ඛිපන්තීති** එත්ථ චිත්තෙන පටික්ඛෙපොපි සඞ්ගහිතොවාති වෙදිතබ්බං. **උපචාරෙ විජ්ජමානෙති** භණ්ඩාගාරස්ස සමීපෙ උච්චාරපස්සාවට්ඨානෙ විජ්ජමානෙ. **මයි ච මතෙ සඞ්ඝස්ස ච සෙනාසනෙ විනට්ඨෙති** එත්ථ ‘‘තං මාරෙස්සාමා’’ති එත්තකෙ වුත්තෙපි විවරිතුං වට්ටති ගිලානපක්ඛෙ ඨිතත්තා අවිසයොති වුත්තත්තා. මරණතො හි පරං ගෙලඤ්ඤං අවිසයත්තඤ්ච නත්ථි. ‘‘ද්වාරං ඡින්දිත්වා පරික්ඛාරං හරිස්සාමා’’ති එත්තකෙ වුත්තෙපි විවරිතුං වට්ටතියෙව. **සහායෙහි භවිතබ්බන්ති** තෙහිපි භික්ඛාචාරාදීහි පරියෙසිත්වා අත්තනො සන්තකෙපි කිඤ්චි කිඤ්චි දාතබ්බන්ති වුත්තං හොති. **අයං සාමීචීති** භණ්ඩාගාරෙ වසන්තානං ඉදං වත්තං.

ලොලමහාථෙරොති මන්දො මොමූහො ආකිණ්ණවිහාරී. **ඉතරෙහීති** තස්මිංයෙව ගබ්භෙ වසන්තෙහි ඉතරභික්ඛූහි. විහාරරක්ඛණවාරෙ නියුත්තො **විහාරවාරිකො,** වුඩ්ඪපටිපාටියා අත්තනො වාරෙ විහාරරක්ඛණකො. **නිවාපන්ති** භත්තවෙතනං. **චොරානං පටිපථං ගතෙසූති** චොරානං ආගමනං ඤත්වා "පඨමතරඤ්ඤෙව ගන්ත්වා සද්දං කරිස්සාමා"ති චොරානං අභිමුඛං ගතෙසු, "චොරෙහි හටභණ්ඩං ආහරිස්සාමා"ති තදනුපථං ගතෙසුපි එසෙව නයො. **නිබද්ධං කත්වාති** "අසුකකුලෙ යාගුභත්තං විහාරවාරිකානඤ්ඤෙවා"ති එවං නියමනං කත්වා. **ද්වෙ තිස්සො යාගුසලාකා චත්තාරි පඤ්ච සලාකභත්තානි ච ලභමානොවාති** ඉදං නිදස්සනමත්තං, තතො ඌනං වා හොතු අධිකං වා අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ච යාපනමත්තං ලභනමෙව පමාණන්ති ගහෙතබ්බං. **නිස්සිතකෙ ජග්ගෙන්තීති** තෙහි විහාරං ජග්ගාපෙන්තීති අත්ථො. **අසහායකස්සාති** සහායරහිතස්ස. **අත්තදුතියස්සාති** අප්පිච්ඡස්ස අත්තා සරීරමෙව දුතියො අස්ස නාඤ්ඤොති අත්තදුතියො. තදුභයස්සාපි අත්ථස්ස විභාවනං **යස්සාති**ආදි, එතෙන සබ්බෙන එකෙකස්ස වාරො න පාපෙතබ්බොති දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං. **පාකවත්තත්ථායාති** නිච්චං පචිතබ්බයාගුභත්තසඞ්ඛාතවත්තත්ථාය. **ඨපෙන්තීති** දායකා ඨපෙන්ති. **තං ගහෙත්වාති** තං ආරාමිකාදීහි දියාමානං භාගං ගහෙත්වා. **න ගාහාපෙතබ්බොති** එත්ථ අබ්භොකාසිකස්සාපි අත්තනො අධිකපරික්ඛාරො වා ඨපිතො අත්ථි, චීවරාදිසඞ්ඛිකභාගෙපි ආලයො වා අත්ථි, සොපි ගාහාපෙතබ්බොව. **දිගුණන්ති** අඤ්ඤෙහි ලබ්භමානතො දිගුණං. **පක්ඛවාරෙනාති** අඩ්ඪමාසවාරෙන.

සුඞ්කඝාතකථාවණ්ණනා

113. සුඞ්කඝාතකථායං සුඞ්කං යත්ථ රාජපුරිසා හනන්ති අදදන්තානං සන්තකං අච්ඡින්දිත්වාපි ගණ්හන්ති, තං ඨානං **සුඞ්කඝාතන්ති** එවම්පි අත්ථො දට්ඨබ්බො. වුත්තමෙවත්ථං පාකටං කාතුං **තඤ්හීති**ආදි වුත්තං. **දුතියං පාදං අතික්කාමෙතීති** එත්ථ පඨමපාදං පරිච්ඡෙදතො බහි ඨපෙත්වා දුතියපාදෙ උද්ධටමත්තෙ **පාරාජිකං**. උද්ධරිත්වා බහි අට්ඨපිතෙපි බහි ඨිතො එව නාම හොතීති කත්වා එවං සබ්බත්ථ පදවාරෙසුපීති දට්ඨබ්බං. **පරිවත්තිත්වා අබ්භන්තරිමං බහි ඨපෙති, පාරාජිකන්ති** ඉදං සයං බහි ඨත්වා පඨමං අබ්භන්තරිමං උක්ඛිපිත්වා වා සමකං උක්ඛිපිත්වා වා පරිවත්තනං සන්ධාය වුත්තං. බහි ඨත්වා උක්ඛිත්තමත්තෙ හි සබ්බං බහිගතමෙව හොතීති. සචෙ පන සො බහි ඨත්වාපි බාහිරපුටකං පඨමං අන්තො ඨපෙත්වා පච්ඡා අබ්භන්තරිමං උක්ඛිපිත්වා බහි ඨපෙති, තදාපි එකාබද්ධතාය අවිජහිතත්තා අවහාරො න දිස්සති. කෙචි පන "භූමියං පතිත්වා වත්තන්තං පුන අන්තො පවිසති, පාරාජිකමෙවාති (පාරා. අට්ඨ. 1.113) වුත්තත්තා බාහිරපුටකෙ අන්තොපවිට්ඨෙපි බහිගතභාවතො න මුච්චති, අන්තොගතං පන පුටකං පඨමං, පච්ඡා එව වා බහි ඨපිතමත්තෙ වා පාරාජිකමෙවා"ති වදන්ති, තං න යුත්තං. බහි භූමියං පාතිතස්ස කෙනචි සද්ධිං එකාබද්ධතාය අභාවෙන අන්තොපවිට්ඨෙපි පාරාජිකමෙවාති වත්තුං යුත්තං, ඉදං පන එකාබද්ධත්තා තෙන සද්ධිං න සමෙති. තස්මා යථා අන්තොභූමිගතෙන එකාබද්ධතා න හොති, එවං උභයස්සාපි බහිගතභාවෙ සාධිතෙයෙව අවහාරොති විඤ්ඤායති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. යෙ පන පරිවත්තිත්වාති ඉමස්ස නිවත්තිත්වාති අත්ථං වදන්ති, තෙහි පන අබ්භන්තරිමං බහි ඨපෙතීති අයමත්ථො ගහිතො හොතීති තත්ථ සඞ්කායෙව නත්ථි. **එකාබද්ධන්ති** කාජකොටියං රජ්ජුයා බන්ධනං සන්ධාය වුත්තං. **අබන්ධිත්වා කාජකොටියං ඨපිතමත්තමෙව හොති, පාරාජිකන්ති** බහි ගහිතකාජකොටියං ඨපිතං යදි පාදං අග්ඝති, පාරාජිකමෙව, අන්තොඨපිතෙන එකාබද්ධතාය අභාවාති අධිප්පායො. **ගච්ඡන්තෙ යානෙ වා…පෙ…. ඨපෙතීති** සුඞ්කඝාතං පවිසිත්වා අප්පවිසිත්වා වා ඨපෙති. **සුඞ්කට්ඨානස්ස බහි ඨිතන්ති** යානාදීහි නීහටත්තා බහි ඨිතං. කෙචි පන "බහි ඨපිත"න්ති පාඨං විකප්පෙත්වා සුඞ්කට්ඨානතො පුබ්බෙව බහි ඨපිතන්ති අත්ථං වදන්ති, තං න සුන්දරං; සුඞ්කට්ඨානෙ පවිසිත්වා යානෙ ඨපිතෙපි පවත්තිත්වා ගතෙ විය දොසාභාවතො. යො පන සුඞ්කට්ඨානස්ස අන්තොව පවිසිත්වා "සුඞ්කට්ඨාන"න්ති ඤත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන ආගතමග්ගෙන පටිනිවත්තිත්වා ගච්ඡති, තස්සාපි යදි තෙන දිසාභාගෙන ගච්ඡන්තානම්පි හත්ථතො සුඞ්කං ගණ්හන්ති, පාරාජිකමෙව. **ඉමස්මිං ඨානෙති** යානාදීහි නීහරණෙ. **තත්‍රාති** තස්මිං එළකලොමසික්ඛාපදෙ (පාරා. 571 ආදයො).

පාණකථාවණ්ණනා

114. පාණකථායං **ආඨපිතොති** මාතාපිතූහි ඉණං ගණ්හන්තෙහි "යාව ඉණදානා අයං තුම්හාකං සන්තිකෙ හොතූ"ති ඉණදායකානං නියාතිතො. **අවහාරො නත්ථීති** මාතාපිතූහි පුත්තස්ස අපරිච්චත්තත්තා මාතාපිතූනඤ්ච අසන්තකත්තා අවහාරො නත්ථි. **ධනං පන ගතට්ඨානෙ වඩ්ඪතීති** ඉමිනා ආඨපෙත්වා ගහිතධනං වඩ්ඪියා සහ ආඨපිතපුත්තහාරකස්ස ගීවාති දස්සිතන්ති වදන්ති. **දාසස්ස ජාතොති** උක්කට්ඨලක්ඛණං දස්සෙතුං වුත්තං. දාසිකුච්ඡියං පන අදාසස්ස ජාතොපි එත්ථෙව සඞ්ගහිතො . **පරදෙසතො පහරිත්වාති** පරදෙසවිලුම්පකෙහි රාජචොරාදීහි පහරිත්වා. **සුඛං ජීවාති වදතීති** ථෙය්‍යචිත්තෙන සාමිකානං සන්තිකතො පලාපෙතුකාමතාය වදති, තථා පන අචින්තෙත්වා කාරුඤ්ඤෙන "සුඛං ගන්ත්වා ජීවා"ති වදන්තස්ස නත්ථි අවහාරො, ගීවා පන හොති. **දුතියපදවාරෙති** යදි දුතියපදං අවස්සං උද්ධරිස්සති, භික්ඛුස්ස "පලායිත්වා සුඛං ජීවා"ති වචනක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. **අනාපත්ති පාරාජිකස්සාති** තස්ස වචනෙන වෙගවඩ්ඪනෙ අකතෙපි දුක්කටා න මුච්චතීති දස්සෙති. "අදින්නං ථෙය්‍යසඞ්ඛාතං ආදියෙය්‍යා"ති (පාරා. 89, 91) ආදානස්සෙව වුත්තත්තා වුත්තපරියායෙන මුච්චතීති.

චතුප්පදකථාවණ්ණනා

117. චතුප්පදකථායං **පාළියං ආගතාවසෙසාති** පාළියං ආගතෙහි හත්ථිආදීහි අඤ්ඤෙ පසු-සද්දස්ස සබ්බසාධාරණත්තා. **භිඞ්කච්ඡාපන්ති** "භිඞ්කා භිඞ්කා"ති සද්දායනතො එවං ලද්ධනාමං හත්ථිපොතකං. **අන්තොවත්ථුම්හීති** පරික්ඛිත්තෙ. **බහිනගරෙ ඨිතස්සාති** පරික්ඛිත්තනගරං සන්ධාය වුත්තං, අපරික්ඛිත්තනගරෙ පන අන්තොනගරෙ ඨිතස්සාපි ඨිතට්ඨානමෙව ඨානං. **ඛණ්ඩද්වාරන්ති** අත්තනා ඛණ්ඩිතද්වාරං. **එකො නිපන්නොති** එත්ථාපි බන්ධොති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, තෙනාහ "නිපන්නස්ස ද්වෙ"ති. **ඝාතෙතීති** එත්ථ ථෙය්‍යචිත්තෙන විනාසෙන්තස්ස සහපයොගත්තා දුක්කටමෙවාති වදන්ති.

ඔචරකකථාවණ්ණනා

118. ඔචරකකථායං **පරියායෙන හි අදින්නාදානතො මුච්චතීති** ඉදං ආණත්තිකපයොගං සන්ධාය වුත්තං, සයමෙව පන අභියුඤ්ජනාදීසු පරියායෙනපි මොක්ඛො නත්ථි.

ඔණිරක්ඛකථාවණ්ණනා

ඔණිරක්ඛකථායං **ඔණීන්ති** ඔණීතං, ආනීතන්ති අත්ථො. ඔණිරක්ඛස්ස සන්තිකෙ ඨපිතභණ්ඩං **උපනිධි** (පාරා. 112) විය ගුත්තට්ඨානෙ ඨපෙත්වා සඞ්ගොපනත්ථාය අනික්ඛිපිත්වා යථාඨපිතට්ඨානෙ එව මුහුත්තමත්තං ඔලොකනත්ථාය ඨපිතත්තා තස්ස භණ්ඩස්ස ඨානාචාවනමත්තෙන ඔණිරක්ඛකස්ස පාරාජිකං හොති.

සංවිදාවහාරකථාවණ්ණනා

සංවිදාවහාරකථායං **සංවිධායාති** සංවිදහිත්වා. **තෙන නෙසං දුක්කටාපත්තියොති** ආණත්තිවසෙන පාරාජිකාපත්තියා අසම්භවෙ සතීති වුත්තං. යදි හි තෙන ආණත්තා යථාණත්තිවසෙන හරන්ති, ආණත්තික්ඛණෙ එව පාරාජිකාපත්තිං ආපජ්ජන්ති. **පාළියං** "සම්බහුලා සංවිදහිත්වා එකො භණ්ඩං අවහරති, ආපත්ති සබ්බෙසං පාරාජිකස්සා"ති (පාරා. 118) එත්ථාපි ආණාපකානං ආණත්තික්ඛණෙයෙව ආපත්ති, අවහාරකස්ස උද්ධාරෙති ගහෙතබ්බො. **සම්බහුලා භික්ඛූ එකං ආණාපෙන්ති 'ගච්ඡෙතං ආහරා'ති, තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකන්ති**ආදීසුපි එවමෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො. **සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්ස අඞ්ගං න හොතීති** භින්නකාලිකත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අඞ්ගං න හොති. තථා හි සහත්ථා අවහරන්තස්ස ඨානාචාවනක්ඛණෙ ආපත්ති, ආණත්තියා පන ආණත්තික්ඛණෙයෙවාති භින්නකාලිකත්තා ආපත්තියොති.

සඞ්කෙතකම්මකථාවණ්ණනා

119. සඞ්කෙතකම්මකථායං **ඔචරකෙ වුත්තනයෙනෙවාති** එත්ථ අවස්සං හාරියෙ භණ්ඩෙතිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 1.118) වුත්තනයෙනෙව. **පාළියං** "තං සඞ්කෙතං පුරෙ වා පච්ඡා වා"ති තස්ස සඞ්කෙතස්ස පුරෙ වා පච්ඡා වාති අත්ථො. "තං නිමිත්තං පුරෙ වා පච්ඡා වා"ති එත්ථාපි එසෙව නයො.

නිමිත්තකම්මකථාවණ්ණනා

120. නිමිත්තකම්මකථායං අක්ඛිනිඛණනාදිනිමිත්තකම්මං පන ලහුකං ඉත්තරකාලං, තස්මා තඞ්ඛණෙයෙව තං භණ්ඩං අවහරිතුං න සක්කා. නිමිත්තකම්මානන්තරමෙව ගණ්හිතුං ආරද්ධත්තා තෙනෙව නිමිත්තෙන අවහරතීති වුච්චති. යදි එවං පුරෙභත්තපයොගොව එසොති වාදො පමාණභාවං ආපජ්ජතීති? නාපජ්ජති. න හි **සඞ්කෙතකම්මං** (පාරා. 119) විය නිමිත්තකම්මං කාලපරිච්ඡෙදයුත්තං. කාලවසෙන හි සඞ්කෙතකම්මං වුත්තං, කිරියාවසෙන නිමිත්තකම්මන්ති අයමෙව තෙසං විසෙසො. "තං නිමිත්තං පුරෙ වා පච්ඡා වා තං භණ්ඩං අවහරති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්තී"ති ඉදං පන නිමිත්තකරණතො පුරෙ ගණ්හන්තස්ස චෙව නිමිත්තකම්මෙ ච කතෙපි ගණ්හිතුං අනාරභිත්වා පච්ඡා සයමෙව ගණ්හන්තස්ස ච වසෙන වුත්තං.

ආණත්තිකථාවණ්ණනා

121. ආණත්තිකථායං **අසම්මොහත්ථන්ති** යස්මා සඞ්කෙතකම්මනිමිත්තකම්මානි කරොන්තො න කෙවලං පුරෙභත්තාදිකාලසඞ්කෙතකම්මං අක්ඛිනිඛණනාදිනිමිත්තකම්මමෙව වා කරොති, අථ ඛො එවංවණ්ණසණ්ඨානභණ්ඩං ගණ්හාති, භණ්ඩනියමම්පි කරොති, ත්වං ඉත්ථන්නාමස්ස පාවද, සො අඤ්ඤස්ස පාවදතූතිආදිනා පුග්ගලපටිපාටියා ච ආණාපෙති, තස්මා පුබ්බණ්හාදිකාලවසෙන අක්ඛිනිඛණනාදිකිරියාවසෙන භණ්ඩපුග්ගලපටිපාටිවසෙන ච ආණත්තෙ එතෙසු සඞ්කෙතකම්මනිමිත්තකම්මෙසු විසඞ්කෙතා විසඞ්කෙතභාවෙ සම්මොහො ජායති, තදපගමෙන අසම්මොහත්ථං. **යං ආණාපකෙන නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා වුත්තන්ති** පුබ්බණ්හාදීසු අක්ඛිනිඛණනාදීසු වා ගහණත්ථං ආණාපෙන්තෙන දීඝසවණ්ණසණ්ඨානාදියුත්තං ගණ්හාති එවං ගහණස්ස නිමිත්තභූතසඤ්ඤාණං කත්වා යං භණ්ඩං වුත්තං. **අයං යුත්ති සබ්බත්ථාති** හෙට්ඨා වුත්තෙසු උපරි වක්ඛමානෙසු ච සබ්බත්ථ ආණත්තිප්පසඞ්ගෙසු ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකාදීනං භාවසඞ්ඛාතා විනයයුත්ති, සා ච ආණත්තස්ස

කිරියානිට්ඨාපනක්ඛණෙ ආණාපකස්ස පයොගෙ ථෙය්‍යචිත්තානං අභාවා ආණත්තික්ඛණෙ එකා එව ආපත්ති හොතීති එවං උපපත්තියා පවත්තත්තා යුත්තීති වුත්තා. ‘‘මූලට්ඨස්ස ථුල්ලච්චය’’න්ති වුත්තත්තා සඞ්ඝරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතෙපි බුද්ධරක්ඛිතධම්මරක්ඛිතානං දුක්කටමෙව, කස්මා පනෙත්ථ ආචරියස්ස ථුල්ලච්චයන්ති ආහ **‘‘මහාජනො හී’’**තිආදි. මහාජනොති ච බුද්ධරක්ඛිතධම්මරක්ඛිතසඞ්ඝරක්ඛිතෙ සන්ධාය වුත්තං. **මූලට්ඨස්සෙව දුක්කට**න්ති බුද්ධරක්ඛිතස්ස දුක්කටං. ඉදඤ්ච මූලට්ඨස්ස ථුල්ලච්චයාභාවදස්සනත්ථං පඨමං ආණත්තික්ඛණෙ දුක්කටං සන්ධාය වුත්තං, න පන සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස පටිග්ගහණපච්චයා පුන දුක්කටසම්භවං සන්ධාය. න හි සො එකපයොගෙන දුක්කටද්වයං ආපජ්ජති. කෙචි පන ‘‘විසඞ්කෙතත්තා **පාළියං** ‘මූලට්ඨස්සා’ති අවත්වා ‘පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තා ඉදං සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස දුක්කටං සන්ධාය වුත්ත’’න්ති වදන්ති, තං කිඤ්චාපි අට්ඨකථාය න සමෙති, පාළිතො පන යුත්තං විය දිස්සති. න හි තස්ස පටිග්ගහණප්පයොගෙ අනාපත්ති හොතීති. ඉමිනාව හෙට්ඨා ආගතවාරෙසුපි පටිග්ගණ්හන්තානං දුක්කටං වෙදිතබ්බං. ‘‘පණ්ණෙ වා සිලාදීසු වා ‘චොරියං කාතබ්බ’න්ති ලිඛිත්වා ඨපිතෙ පාරාජිකමෙවා’’ති කෙචි වදන්ති, තං පන ‘‘අසුකස්ස ගෙහෙ භණ්ඩ’’න්ති එවං නියමෙත්වා ලිඛිතෙ යුජ්ජති, න අනියමෙත්වා ලිඛිතෙති වීමංසිතබ්බං. **මග්ගානන්තරඵලසදිසාති** ඉමිනා යථා අරියපුග්ගලානං මග්ගානන්තරෙ ඵලෙ උප්පන්නෙ කිලෙසපටිප්පස්සද්ධිපරියොසානං භාවනාකිච්චං නිප්ඵන්නං නාම හොති, එවමෙතිස්සා අත්ථසාධකචෙතනාය උප්පන්නාය ආණත්තිකිච්චං නිප්ඵන්නමෙවාති දස්සෙති, තෙනාහ ‘‘තස්මා අයං ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො’’ති, ආණත්තිවචීපයොගසමුට්ඨාපකචෙතනාක්ඛණෙයෙව පාරාජිකො හොතීති අත්ථො.

ආණත්තිකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

ආපත්තිභෙදවණ්ණනා

122. **තත්ථ තත්ථාති** භූමට්ඨථලට්ඨාදීසු. **පාළියං** මනුස්සපරිග්ගහිතං සන්ධාය ‘‘පරපරිග්ගහිත’’න්ති වුත්තං. ආමසති ඵන්දාපෙති ඨානා චාවෙතීති ඉමෙහි තීහි පදෙහි පුබ්බපයොගසහිතං පඤ්චමං අවහාරඞ්ගං වුත්තං, ඨානා චාවෙතීති ච ඉදං උපලක්ඛණමත්තං. ආණත්තිකාදයො සබ්බෙපි පයොගා ධුරනික්ඛෙපො ච ඉධ සඞ්ගහෙතබ්බාවාති දට්ඨබ්බං.

125. **ඨානාචාවනන්ති** ඉදං පාළිඅනුසාරතො වුත්තං ධුරනික්ඛෙපස්සාපි සඞ්ගහෙතබ්බතො. එස නයො උපරිපි සබ්බත්ථ. තත්ථ හි න ච සකසඤ්ඤීති ඉමිනා පරපරිග්ගහිතතා වුත්තා, න ච විස්සාසග්ගාහී න ච තාවකාලිකන්ති ඉමෙහි පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා, තීහි වා එතෙහි පරපරිග්ගහිතතා පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා ච වුත්තාති වෙදිතබ්බා. **අනජ්ඣාවුත්ථකන්ති** ‘‘මමෙද’’න්ති පරිග්ගහවසෙන අනජ්ඣාවුත්ථකං අරඤ්ඤෙ දාරුතිණපණ්ණාදි. **ඡඩ්ඩිතන්ති** පඨමං පරිග්ගහෙත්වා පච්ඡා අනත්ථිකතාය ඡඩ්ඩිතං යං කිඤ්චි. **ඡින්නමූලකන්ති** නට්ඨං පරියෙසිත්වා ආලයසඞ්ඛාතස්ස මූලස්ස ඡින්නත්තා ඡින්නමූලකං. **අස්සාමිකන්ති** අනජ්ඣාවුත්ථකාදීහි තීහි ආකාරෙහි දස්සිතං අස්සාමිකවත්ථු. **උභයම්පීති** අස්සාමිකං අත්තනො සන්තකඤ්ච.

අනාපත්තිභෙදවණ්ණනා

131. **තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නිබ්බත්තාති** තස්මිංයෙව මතසරීරෙ පෙතත්තභාවෙන නිබ්බත්තා. **රුක්ඛාදීසු ලග්ගිතසාටකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති** මනුස්සෙහි අගොපිතං සන්ධාය වුත්තං, සචෙ පනෙතං දෙවාලයචෙතියරුක්ඛාදීසු නියුත්තෙහි පුරිසෙහි රක්ඛිතගොපිතං හොති, ගහෙතුං න වට්ටති. **ථොකෙ ඛායිතෙ…පෙ…. ගහෙතුං වට්ටතීති** ඉදං අදින්නාදානාභාවං සන්ධාය වුත්තං. ජීසච්ඡිතපාණිනා ඛාදියමානමංසස්ස අච්ඡින්දිත්වා ඛාදනං නාම කාරුඤ්ඤහානිතො ලොලභාවතො ච අසාරුප්පමෙව. තෙනෙව හි අරියවංසිකා අත්තනො පත්තෙ භත්තං ඛාදන්තම්පි සුනඛාදිං තජ්ජෙත්වා න වාරෙන්ති, තිරච්ඡානානං ආමිසදානෙ කුසලං විය තෙසං ආමිසස්ස අච්ඡින්දනෙපි අකුසලමෙවාති ගහෙතබ්බං, තෙනෙව වක්ඛති ‘‘පරානුද්දයතාය ච න ගහෙතබ්බ’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.140).

පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා

බහු එකතො දාරුආදිහාරියස්ස එකස්ස භණ්ඩස්ස උක්ඛිපනකාලෙ ‘‘ගණ්හථ උක්ඛිපථා’’ති වචීපයොගෙන සද්ධිං කායපයොගසබ්භාවට්ඨානං සන්ධාය ‘‘සාහත්ථිකාණත්තික’’න්ති වුත්තං. ‘‘ත්වං එතං වත්ථුං ගණ්හ, අහං අඤ්ඤ’’න්ති එවං පවත්තෙ පන අවහාරෙ අත්තනා ගහිතං සාහත්ථිකමෙව, පරෙන ගාහාපිතං ආණත්තිකමෙව, තෙනෙව තදුභයග්ගසෙන පඤ්චමාසෙපි පාරාජිකං න හොති, එකෙකභණ්ඩග්ගසවසෙන ථුල්ලච්චයාදිමෙව හොති. වුත්තඤ්හි ‘‘සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස අඞ්ගං න හොතී’’තිආදි. උපනික්ඛිත්තභණ්ඩං භණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච අදාතුකාමතාය ‘‘දෙමි දම්මී’’ති වික්ඛිපන්තො තුණ්හීභාවෙන විහෙඨෙන්තොපි තෙන තෙන කායවිකාරාදිකිරියාය පරස්ස ධුරං නික්ඛිපාපෙසීති ‘‘කිරියාසමුට්ඨානඤ්චා’’ති වුත්තං.

පදභාජනීයවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

135. විනීතවත්ථූසු නිරුත්තියෙව තංතංඅත්ථග්ගහණස්ස උපායතාය පථොති නිරුත්තිපථො, තෙනෙවාහ ‘‘වොහාරවචනමත්තෙ’’ති. **යථාකම්මං ගතොති** තතො පෙතත්තභාවතො මතභාවං දස්සෙති. **අබ්භුණ්හෙති** ආසන්නමරණතාය සරීරස්ස උණ්හසමඞ්ගිතං දස්සෙති, තෙනෙවාහ ‘‘අල්ලසරීරෙ’’ති. කුණපභාවං උපගතම්පි භින්නමෙව අල්ලභාවතො භින්නත්තා. **විසභාගසරීරෙති** ඉත්ථිසරීරෙ. **සීසෙ වාතිආදි** අධක්ඛකෙ උබ්භජාණුමණ්ඩලෙ පදෙසෙ චිත්තවිකාරප්පත්තිං සන්ධාය වුත්තං, යත්ථ කත්ථචි අනාමසන්තෙන කතං සුකතමෙව. මතසරීරම්පි හි යෙන කෙනචි ආකාරෙන සඤ්චිච්ච ඵුසන්තස්ස අනාමාසදුක්කටමෙවාති වදන්ති, තං යුත්තමෙව. න හි අපාරාජිකවත්ථුකෙපි චිත්තාදිඉත්ථිරූපෙ භවන්තං දුක්කටං පාරාජිකවත්ථුභූතෙ මතිත්ථිසරීරෙ නිවත්තති.

කුසසඞ්කාමනවත්ථුකථාවණ්ණනා

138. බලසාති බලෙන. **සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමීති** අනාගතවචනං පසිබ්බකග්ගහණතො පුරෙතරං සමුප්පන්නපරිකප්පදස්සනවසෙන වුත්තං. ගහණක්ඛණෙ පන ‘‘සාටකො චෙ, ගණ්හාමී’’ති පසිබ්බකං ගණ්හාතීති එවමෙත්ථ අධිප්පායො ගහෙතබ්බො, න පන බහි නීහරිත්වා සාටකභාවං ඤත්වා ගහෙස්සාමීති, තෙනාහ ‘‘උද්ධාරෙයෙව පාරාජික’’න්ති. ඉතරථා ‘‘ඉදානි න ගණ්හාමි, පච්ඡා අන්ධකාරෙ ජාතෙ විජානනකාලෙ වා ගණ්හිස්සාමි, ඉදානි ඔලොකෙන්තො විය හත්ථගතං කරොමී’’ති ගණ්හන්තස්සාපි ගහණක්ඛණෙ අවහාරො භවෙය්‍ය, න ච තං යුත්තං තදා ගහණෙ සන්නිට්ඨානාභාවා. සන්නිට්ඨාපකචෙතනාය එව හි පාණාතිපාතාදිඅකුසලං විය. න හි ‘‘පච්ඡා වධිස්සාමී’’ති පාණං ගණ්හන්තස්ස තදෙව තස්මිං මතෙපි පාණාතිපාතො හොති වධකචෙතනාය පයොගස්ස අකතත්තා, එවම්ධාපි අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ අවහරිස්සාමීතිආදිනා කාලපරිකප්පනවසෙන ඨානා චාවිතෙපි තදාපි අවහාරො න හොති **ඔකාසපරිකප්පෙ** (පාරා. අට්ඨ. 1.138) විය, තස්මිං පන යථාපරිකප්පිතට්ඨානෙ කාලෙ ආගතෙ භණ්ඩං භූමියං අනික්ඛිපිත්වාපි ථෙය්‍යචිත්තෙන ගච්ඡතො පදවාරෙන අවහාරොති ඛායති. තස්මා භණ්ඩපරිකප්පො ඔකාසපරිකප්පො කාලපරිකප්පොති තිවිධොපි පරිකප්පො ගහෙතබ්බො. **අට්ඨකථායං** පන ඔකාසපරිකප්පෙ සමොධානෙත්වා කාලපරිකප්පො විසුං න වුත්තොති අම්හාකං ඛන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. **පදවාරෙන කාරෙතබ්බොති** භූමියං අනික්ඛිපිත්වා වීමංසිතත්තා වුත්තං. **පරියුට්ඨිතොති** අනුබද්ධො.

පරිකප්පො දිස්සතීති ගහණක්ඛණෙ පරිකප්පො දිස්සති, න තදා තෙසං මතෙන අවහාරොති දස්සෙති. **දිස්වා හටත්තා පරිකප්පාවහාරො න දිස්සතීති** පච්ඡා පන බහි වීමංසිත්වා සාටකභාවං ඤත්වා තතො පච්ඡා ථෙය්‍යචිත්තෙන හටත්තා පුබ්බෙ කතස්ස පරිකප්පස්ස අවහාරානඞ්ගත්තා ‘‘සුත්ත’’න්ති ඤත්වා හරණෙ විය ථෙය්‍යාවහාරො එව සියා. තස්මා පරිකප්පාවහාරො න දිස්සති. සාටකො චෙ භවිස්සතීතිආදිකස්ස පරිකප්පස්ස තදා අවිජ්ජමානත්තා කෙවලං අවහාරො එව, න පරිකප්පාවහාරොති අධිප්පායො, තෙන භණ්ඩපරිකප්පාවහාරස්ස ‘‘සාටකො චෙ භවිස්සති, ගහෙස්සාමී’’ති එවං භණ්ඩසන්නිට්ඨානාභාවක්ඛණෙයෙව පවත්තිං දස්සෙති, තෙනාහ ‘‘යං පරිකප්පිතං, තං අදිට්ඨං පරිකප්පිතභාවෙ ඨිතංයෙව උද්ධරන්තස්ස අවහාරො’’ති. යදි එවං කස්මා ඔකාසපඅප්පාවහාරො භණ්ඩං දිස්වා අවහරන්තස්ස පරිකප්පාවහාරො සියාති? නායං දොසො අභණ්ඩවිසයත්තා තස්ස පරිකප්පස්ස, පුබ්බෙව දිස්වා ඤාතභණ්ඩස්සෙව හි ඔකාසපරිකප්පො වුත්තො. **තං මඤ්ඤමානො තං අවහරීති** ඉදං සුත්තං කිඤ්චාපි ‘‘තඤ්ඤෙවෙත’’න්ති නියමෙත්වා ගණ්හන්තස්ස වසෙන වුත්තං, තථාපි ‘‘තඤ්චෙ ගණ්හිස්සාමී’’ති එවං පවත්තෙ ඉමස්මිං පරිකප්පෙපි ‘‘ගණ්හිස්සාමී’’ති ගහණෙ නියමසබ්භාවා අවහාරත්ථසාධකං හොතීති උද්ධටං, තෙනෙව ‘‘සමෙතී’’ති වුත්තං.

කෙචීති මහාඅට්ඨකථායමෙව එකච්චෙ ආචරියා. **මහාපච්චරියං පනාතිආදිනාපි** කෙචිවාදො ගාරය්හො, මහාඅට්ඨකථාවාදොව යුත්තතරොති දස්සෙති.

අලඞ්කාරභණ්ඩන්ති අඞ්ගුලිමුද්දිකාදි. **කුසං පාතෙත්වාති** විලීවමයං වා තාලපණ්ණාදිමයං වා කතසඤ්ඤාණං පාතෙත්වා. පරකොට්ඨාසතො කුසෙ උද්ධටෙපි න තාව කුසස්ස පරිවත්තනං ජාතන්ති වුත්තං ‘‘උද්ධාරෙ රක්ඛතී’’ති. **හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකන්ති** ඉමිනා ඨානාචාවනං ධුරනික්ඛෙපඤ්ච විනා කුසසඞ්කාමනං නාම විසුං එකොයං අවහාරොති දස්සෙති. සබ්බෙපි හි අවහාරා සාහත්ථිකාණත්තිකාධිප්පායයොගෙහි නිප්ඵාදියමානා අත්ථතො ඨානාචාවනධුරනික්ඛෙපකුසසඞ්කාමනෙසු තීසු සමොසරන්තීති දට්ඨබ්බං. **ඉතරො තස්ස භාගං උද්ධරති, උද්ධාරෙ පාරාජිකන්ති** පුරිමස්ස අත්තනො කොට්ඨාසෙ ආලයස්ස අවිගතත්තා වුත්තං, ආලයෙ පන සබ්බථා අසති අවහාරො න හොති, තෙනාහ ‘‘විචිනිතාවසෙසං ගණ්හන්තස්සාපි අවහාරො නත්ථෙවා’’ති.

නායං මමාති ජානන්තොපීති එත්ථ **පි**-සද්දෙන තත්ථ වෙමතිකොපි හුත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හන්තොපි සඞ්ගය්හති. **සිවෙය්‍යකන්ති** සිවිරට්ඨෙ ජාතං.

140-1. **කප්පියං කාරාපෙත්වාති** පචාපෙත්වා. **තස්මිං පාචිත්තියන්ති** අදින්නාදානභාවෙන සහපයොගස්සාපි අභාවා දුක්කටං න වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **ආණත්තෙහීති** සම්මතෙන ආණත්තෙහි. **ආණත්තෙනාති** සාමිකෙහි ආණත්තෙන. **භණ්ඩදෙය්‍යන්ති** සම්මතාදීහි දින්නත්තා න පරාජිකං ජාතං, අසන්තං පුග්ගලං වත්වා ගහිතත්තා පන

භණ්ඩදෙය්‍යං වුත්තං. **අඤ්ඤෙන දියමානන්ති** සම්මතාදීහි චතූහි අඤ්ඤෙන දියමානං. **ගණ්හන්තොති** ''අපරස්ස භාගං දෙහී''ති වත්වා ගණ්හන්තො. **අපරස්සාති** අසන්තං පුග්ගලං අදස්සෙත්වා පන ''අපරං භාගං දෙහී''ති වා කූටවස්සානි ගණෙත්වා වා ගණ්හතො ගිහිසන්තකෙ සාමිනා ච ''ඉමස්ස දෙහී''ති එවං ආණත්තෙන ච දින්නෙ භණ්ඩදෙය්‍යම්පි න හොති, සඞ්ඝසන්තකෙ පන හොතීති ඉමං විසෙසං දස්සෙතුං **අසම්මතෙන වා අනාණත්තෙන වා**තිආදි පුන වුත්තං. **ඉතරෙහි දියමානන්ති** සම්මතෙන ආණත්තෙන වා දියමානං. **එවං ගණ්හතොති** ''අපරම්පි භාගං දෙහී''ති වත්වා කූටවස්සානි ගණෙත්වා වා ගණ්හතො. **සාමිකෙන පනාති** එත්ථ **පන**-සද්දො විසෙසත්ථජොතකො, තෙන ''අපරම්පි භාගං දෙහී''ති වා කූටවස්සානි ගණෙත්වා වා ගණ්හන්තෙ සාමිකෙන සයං දෙන්තෙ වා දාපෙන්තෙ වා විසෙසො අත්ථීති වුත්තං හොති. **සුදින්නන්ති** භණ්ඩදෙය්‍යං න හොතීති අධිප්පායො. හෙට්ඨා පන සාමිකෙන තෙන ආණත්තෙන වා දියමානං ගිහිසන්තකං ''අපරස්ස භාගං දෙහී''ති වත්වා ගණ්හතො අපරස්ස අභාවතො සාමිසන්තකමෙව හොතීති භණ්ඩදෙය්‍යං ජාතං, ඉධ පන තෙහියෙව දියමානං ''අපරම්පි භාගං දෙහී''ති වත්වා වා කූටවස්සානි ගණෙත්වා වා ගණ්හතො ''දෙහී''ති වුත්තත්තා අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිමත්තං ඨපෙත්වා භණ්ඩදෙය්‍යං න හොතීති සුදින්නමෙවාති වුත්තං. අස්සාමිකෙන පන ආණත්තෙන දින්නං භණ්ඩං ගණ්හතො භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති වදන්ති, පත්තචතුක්කෙ විය අවහාරතාවෙත්ථ යුත්තා, සඞ්ඝසන්තකෙ පන ''දෙහී''ති වුත්තෙපි සාමිකස්ස කස්සචි අභාවා සම්මතෙන දින්නෙපි භණ්ඩදෙය්‍යං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

146-9. **ආහරාපෙන්තෙසු භණ්ඩදෙය්‍යන්ති** ''ගහිතෙ අත්තමනො හොතී''ති වචනතො අනත්තමනස්ස සන්තකං ගහිතම්පි පුන දාතබ්බමෙවාති වුත්තං. ''සම්මුඛීභූතෙහි භාජෙතබ්බ''න්ති වචනතො භාජනීයභණ්ඩං උපචාරසීමට්ඨානමෙව පාපුණාතීති ආහ ''අන්තොඋපචාරසීමායං ඨිතස්සෙව ගහෙතුං වට්ටතී''ති. **භණ්ඩදෙය්‍යන්ති** උභින්නං සාලයභාවෙපි චොරස්ස අදත්වා සාමිකස්සෙව දාතබ්බං චොරෙනාපි සාමිකස්සෙව දාතබ්බතො. **එසෙව නයොති** පංසුකූලසඤ්ඤාය ගහිතෙ භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යචිත්තෙන පාරාජිකන්ති අත්ථො.

වුට්ඨහන්තෙසූති ගාමං ඡඩ්ඩෙත්වා පලායන්තෙසු. **අවිසෙසෙනාති** සඋස්සාහතාදිවිසෙසං අපරාමසිත්වා සාමඤ්ඤතො. සඋස්සාහමත්තමෙව ආපත්තිභාවස්ස පමාණං සාමිකානං පරිච්ඡින්නභාවතො. **තතොති** ගණසන්තකාදිතො. **කුලසඞ්ගහණත්ථාය දෙතීති** පංසුකූලවිස්සාසිකාදිසඤ්ඤාය ගහෙත්වා දෙති, තදා කුලසඞ්ගහපච්චයා ච දුක්කටං භණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච, ථෙය්‍යචිත්තෙ පන සති කුලසඞ්ගහණත්ථාය ගණ්හතොපි පාරාජිකමෙව. ඌනපඤ්චමාසකාදීසු කුලදූසකදුක්කටෙන සද්ධිං ථුල්ලච්චයදුක්කටානි. **සෙනාසනත්ථාය නියමිතන්ති** ඉදං ඉස්සරවතාය දදතො ථුල්ලච්චයදස්සනත්ථං වුත්තං. ඉතරපච්චයත්ථාය දින්නම්පි අථෙය්‍යචිත්තෙන ඉස්සරවතාය කුලසඞ්ගහණත්ථාය වා ඤාතකාදීනං වා දදතො දුක්කටං භණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච හොතෙව. **ඉස්සරවතායාති** ''මයි දෙන්තෙ කො නිවාරෙස්සති, අහමෙවෙත්ථ පමාණ''න්ති එවං අත්තනො ඉස්සරියභාවෙන. **ථුල්ලච්චයන්ති** කුලසඞ්ගහණත්ථාය වා අඤ්ඤථා වා කාරණෙන දදතො සෙනාසනත්ථාය නියමිතස්ස ගරුභණ්ඩතාය ථුල්ලච්චයං භණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච. **ගීවාති** එත්ථ සෙනාසනත්ථාය නියමිතෙ ථුල්ලච්චයෙන සද්ධිං ගීවා, ඉතරස්මිං දුක්කටෙන සද්ධින්ති වෙදිතබ්බං. **සුඛාදිතමෙවාති** අන්තොඋපචාරසීමායං ඨත්වා භාජෙත්වා අත්තනො සන්තකං කත්වා ඛාදිතත්තා වුත්තං. සඞ්ඝිකඤ්හි විහාරපටිබද්ධං වෙහඞ්ගියං බහිඋපචාරසීමට්ඨං භණ්ඩං අන්තොඋපචාරට්ඨෙහි භික්ඛූහි එව භාජෙතබ්බං, න බහි ඨිතෙහි උපචාරසීමාය භාජෙතබ්බන්ති.

150. ''වුත්තො වජ්ජෙමී''ති වුත්තභික්ඛුස්මිං ''වුත්තො වජ්ජෙහී''ති වුත්තස්ස පච්ඡා උප්පජ්ජනකපාරාජිකාදිදොසාරොපනතො, ගහට්ඨානං වා ''භදන්තා අපරිච්ඡෙදං කත්වා වදන්තී''ති එවං දොසාරොපනතො.

153-5. **ඡාතජ්ඣත්තන්ති** තෙන ඡාතෙන ජිඝච්ඡාය උදරග්ගිනා ඣත්තං, දඩ්ඪං පීළිතන්ති අත්ථො. **ධනුකන්ති** බුද්දකධනුසණ්ඨානං ලග්ගනකදණ්ඩං. **මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යන්ති** එත්ථ එකසූකරග්ඝනකභණ්ඩං දාතබ්බං එකස්මිං බන්ධෙ අඤ්ඤෙසං තත්ථ අබජ්ඣනතො. **අදූහලන්ති** යන්තපාසාණො, යෙන අජ්ඣොත්ථටත්තා මිගා පලායිතුං න සක්කොන්ති. **පච්ඡා ගච්ඡතීති** තෙන කතපයොගෙන අගන්ත්වා පච්ඡා සයමෙව ගච්ඡති, හෙට්ඨා වුත්තෙසුපි ඊදිසෙසු ඨානෙසු එසෙව නයො. **රක්ඛං යාචිත්වාති** රාජපුරිසානං සන්තිකං ගන්ත්වා අනුද්දිස්ස රක්ඛං යාචිත්වා. **කුමීනමුඛන්ති** කුමීනස්ස අන්තො මච්ඡානං පවිසනමුඛං.

156. **ථෙරානන්ති** ආගන්තුකත්ථෙරානං. **තෙසම්පීති** ආවාසිකභික්ඛූනම්පි. **පරිභොගත්ථායාති** සඞ්ඝිකෙ කත්තබ්බවිධිං කත්වා පරිභුඤ්ජනත්ථාය. ගහණෙති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො. **යත්ථාති** යස්මිං ආවාසෙ. **අඤ්ඤෙසන්ති** අඤ්ඤෙසං ආගන්තුකානං. **තෙසුපි ආගන්තුකා අනිස්සරාති** සෙනාසනෙ නිරන්තරං වසන්තානං චීවරත්ථාය දායකෙහි භික්ඛූහි වා නියමෙත්වා දින්නත්තා භාජෙත්වා ඛාදිතුං අනිස්සරා, ආගන්තුකෙහිපි ඉච්ඡන්තෙහි තස්මිං විහාරෙ වස්සානාදීසු පවිසිත්වා චීවරත්ථාය ගහෙතබ්බං. **තෙසං කතිකාය ඨාතබ්බන්ති** සබ්බානි ඵලාඵලානි අභාජෙත්වා ''එත්තකෙසු රුක්ඛෙසු ඵලානි භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාම, අඤ්ඤෙසු ඵලාඵලෙහි සෙනාසනානි පටිජග්ගිස්සාමා''ති වා, ''පිණ්ඩපාතාදිපච්චයං සම්පාදෙස්සාමා''ති වා, ''කිඤ්චිපි අභාජෙත්වා චතුපච්චයත්ථායෙව උපනෙමා''ති වා එවං සම්මා උපනෙන්තානං ආවාසිකානං කතිකාය ආගන්තුකෙහි ඨාතබ්බං. **මහාඅට්ඨකථායං** ''අනිස්සරා''ති වචනෙන දීපිතො එව අත්ථො, **මහාපච්චරියං** චතුන්නං පච්චයානන්තිආදිනා විත්ථාරෙත්වා දස්සිතො. **පරිභොගවසෙනෙවාති** එත්ථ **එව**-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො, පරිභොගවසෙන තමෙව භාජෙත්වාති යොජෙතබ්බං. **එත්ථාති** එතස්මිං විහාරෙ, රට්ඨෙ වා.

සෙනාසනපච්චයන්ති සෙනාසනඤ්ච තදත්ථාය නියමෙත්වා ඨපිතඤ්ච. **එකං වා ද්වෙ වා වරසෙනාසනානි ඨපෙත්වාති** වුත්තමෙවත්ථං පුන බ්‍යතිරෙකමුඛෙන දස්සෙතුං ''මූලවත්ථුච්ඡෙදං පන කත්වා න උපනෙතබ්බ''න්ති වුත්තං, සෙනාසනසඞ්ඛාතවත්ථුනො මූලච්ඡෙදං කත්වා සබ්බානි සෙනාසනානි න විස්සජ්ජෙතබ්බානීති අත්ථො. කෙචි පනෙත්ථ ''එකං වා ද්වෙ වා වරසෙනාසනානි ඨපෙත්වා ලාමකතො පට්ඨාය විස්සජ්ජෙන්තෙහිපි සෙනාසනභූමියො න විස්සජ්ජෙතබ්බාති අයමත්ථො වුත්තො''ති වදන්ති, තම්පි යුත්තමෙව ඉමස්සාපි අත්ථස්ස අවස්සං වත්තබ්බතො, ඉතරථා කෙචි සහ වත්ථුනාපි විස්සජ්ජෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං.

පණ්ණං ආරොපෙත්වාති ''එත්තකෙ රුක්ඛෙ රක්ඛිත්වා තතො එත්තකං ගහෙතබ්බ''න්ති පණ්ණං ආරොපෙත්වා. **නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වාති** සඞ්කෙතං කත්වා. **දාරකාති** තෙසං පුත්තනත්තාදයො යෙ කෙචි ගොපෙන්ති, තෙ සබ්බෙපි ඉධ ''දාරකා''ති වුත්තා. **තතොති** යථාවුත්තදාරුසම්භාරතො. **ආපුච්ඡිත්වාති** කාරකසඞ්ඝං ආපුච්ඡිත්වා. **තං සබ්බම්පි ආහරිත්වාති** අනාපුච්ඡිත්වාපි තාවකාලිකං ආහරිත්වා. **අයමෙව භික්ඛු ඉස්සරොති**ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො සන්තකෙහි දාරුසම්භාරාදීහි ච කාරාපිතත්තා පටිජග්ගිතත්තා ච සඞ්ඝිකසෙනාසනෙ භාගිතාය ච අයමෙව ඉස්සරො, න ච සො තතො වුට්ඨාපෙතබ්බොති වුත්තං හොති. **උදකපූජන්ති** චෙතියඞ්ගණෙ සිඤ්චනාදිපූජං. **වත්තසීසෙනාති** කෙවලං සද්ධාය, න චෙතනාදිඅත්ථාය. **සවත්ථුකන්ති** සහ භූමියා. **කුට්ටන්ති** ගෙහභිත්තිං. **පාකාරන්ති** පරික්ඛෙපපාකාරං. **තතොති** ඡඩ්ඩිතවිහාරතො. **තතො ආහරිත්වා සෙනාසනං කතං හොතීති** සාමන්තගාමවාසීහි භික්ඛූහි ඡඩ්ඩිතවිහාරතො දාරුසම්භාරාදිං ආහරිත්වා සෙනාසනං කතං හොති.

157. ''පුග්ගලිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජතී''ති වුත්තමත්ථංයෙව පාකටං කාතුං ''ආගතාගතානං වුඩ්ඪතරානං න දෙතී''ති වුත්තං. **චතුභාගඋදකසම්භින්නෙනාති** චතුත්ථභාගෙන සම්භින්නෙන. **පාළියං** ''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, පාරාජිකස්සා''ති (පාරා. 157) සාමිකෙහි ථුල්ලනන්දං උද්දිස්ස එතිස්සා හත්ථෙ දින්නත්තා, අථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජිතත්තා ච වුත්තං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුත්තෙපි වස්සා භණ්ඩදෙය්‍යමෙව උපනික්ඛිත්තභණ්ඩට්ඨානියත්තා. **ඔදනභාජනීයවත්ථුස්මින්ති** ''අපරස්ස භාගං දෙහී''ති ආගතවත්ථුස්මිං (පාරා. 141).

159. **තස්ස කුලස්ස අනුකම්පාය පසාදානුරක්ඛණත්ථායාති**ආදිනා කුලසඞ්ගහත්ථං නාකාසීති දස්සෙති. ''යාව දාරකා පාසාදං ආරොහන්ති, තාව පාසාදො තෙසං සන්තිකෙ හොතූ''ති පුබ්බෙ කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා අධිට්ඨිතත්තා එව යථාකාලපරිච්ඡෙදමෙව තත්ථ තිට්ඨති, තතො පරං පාසාදො සයමෙව යථාඨානං ගච්ඡති, තථාගමනඤ්ච ඉද්ධිවිස්සජ්ජනෙන සඤ්ජාතං විය හොතීති වුත්තං ''ථෙරො ඉද්ධිං පටිසංහරී''ති. යස්මා එවං ඉද්ධිවිධඤාණෙන කරොන්තස්ස කායවචීපයොගා න සන්ති ථෙය්‍යචිත්තඤ්ච නත්ථි පාසාදස්සෙව විචාරිතත්තා, තස්මා ''එත්ථ අවහාරො නත්ථී''ති ථෙරො එවමකාසීති දට්ඨබ්බං. අථ වා දාරකෙසු අනුකම්පාය ආනයනත්ථමෙව පාසාදෙ උපනීතෙ පාසෙ බද්ධසූකරාදීනං ආමිසං දස්සෙත්වා ඨානාචාවනං විය කරමරානීතෙසු දාරකෙසු පාසාදං ආරුළ්හෙසුපි පුන පටිසංහරණෙ ච ඉධ අවහාරො නත්ථි කාරුඤ්ඤාධිප්පායත්තා, භණ්ඩදෙය්‍යම්පි න හොති කායවචීපයොගාභාවා. කායවචීපයොගෙ සතියෙව හි ආපත්ති භණ්ඩදෙය්‍යං වා හොති, තෙනෙව භගවා ''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, අථෙය්‍යචිත්තස්සා''තිආදිං අවත්වා ''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයෙ''ති (පාරා. 159) එත්තකමෙව අවොච. **ඉද්ධිවිසයෙති** චෙත්ථ පරභණ්ඩාදායකකායවචීපයොගාසමුට්ඨාපකස්ස කෙවලං මනොද්වාරිකස්ස අථෙය්‍යචිත්තභූතස්ස ඉද්ධිචිත්තස්ස විසයෙ ආපත්ති නාම නත්ථීති අධිප්පායො ගහෙතබ්බො. කිං පන පටික්ඛිත්තං ඉද්ධිපාටිහාරියං කාතුං වට්ටතීති චොදනං සන්ධායාහ ''ඊදිසාය අධිට්ඨානිද්ධියා අනාපත්තී''ති. ''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයෙ''ති හි ඉමිනායෙව සුත්තෙන අධිට්ඨානිද්ධියා අප්පටික්ඛිත්තභාවො සිජ්ඣති. අත්තනො පකතිවණ්ණං අවිජහිත්වා බහිද්ධා හත්ථිආදිදස්සනං, ''එකොපි හුත්වා බහුධා හොතී''ති (දී. නි. 1.238, 239; ම. නි. 1.147; පටි. ම. 1.102) ආගතඤ්ච අධිට්ඨානවසෙන නිප්ඵන්නත්තා **අධිට්ඨානිද්ධි** නාම, ''සො පකතිවණ්ණං විජහිත්වා කුමාරකවණ්ණං වා දස්සෙති, නාගවණ්ණං…පෙ.… විවිධම්පි සෙනාබ්‍යූහං දස්සෙතී''ති (පටි. ම. 3.13) එවං ආගතා ඉද්ධි පකතිවණ්ණවිජහනවිකාරවසෙන පවත්තත්තා **විකුබ්බනිද්ධි** නාම. අත්තනො පන පකතිරූපං යථාසභාවෙන ඨපෙත්වාව බහි හත්ථිආදිදස්සනං විකුබ්බනිද්ධි නාම න හොති, අත්තනො රූපමෙව හත්ථිආදිරූපෙන නිම්මානං විකුබ්බනිද්ධීති වෙදිතබ්බං.

පරාජිතකිලෙසෙනාති විජිතකිලෙසෙන, නික්කිලෙසෙනාති අත්ථො. **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ, තෙන දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදෙන සමං අඤ්ඤං අනෙකනයවොකිණ්ණං ගම්භීරත්ථවිනිච්ඡයං කිඤ්චි සික්ඛාපදං න විජ්ජතීති යොජනා. තත්ථ අත්ථො නාම පාළිඅත්ථො, විනිච්ඡයො පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො, තෙ ගම්භීරා යස්මිං, තං **ගම්භීරත්ථවිනිච්ඡයං. වත්ථුම්හි ඔතිණ්ණෙති** චොදනාවසෙන වා අත්තනාව අත්තනො වීතික්කමාරොචනවසෙන වා සඞ්ඝමජ්ඣෙ අදින්නාදානවත්ථුස්මිං ඔතිණ්ණෙ. **එත්ථාති** ඔතිණ්ණවත්ථුම්හි. **විනිච්ඡයොති** ආපත්තානාපත්තිනියමනං. **කප්පියෙපි ච වත්ථුස්මින්ති** අත්තනා ගහෙතුං යුත්තෙ මාතාපිතාදීනං සන්තකෙපි.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

දුතියපාරාජිකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

3. තතියපාරාජිකං

තීහීති කායවචීමනොද්වාරෙහි.

පඨමපඤ්ඤත්තිනිදානවණ්ණනා

162. යා අයං හෙට්ඨා තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ ච චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොතීතිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 1.84) රාජගහස්ස බුද්ධුප්පාදෙයෙව වෙපුල්ලප්පත්ති වුත්තා, සා එත්ථාපි සමානාති දස්සෙතුං ‘‘ඉදම්පි ච නගර’’න්ති වුත්තං, තෙන ච න කෙවලං රාජගහාදයො එවාති දස්සෙති. **මහාවනං නාමාති**ආදි මජ්ඣිමභාණකසංයුත්තභාණකානං මතෙන වුත්තං, දීඝභාණකා පන ‘‘හිමවන්තෙන සද්ධිං එකාබද්ධං හුත්වා ඨිතං මහාවන’’න්ති වදන්ති. **හංසවට්ටකච්ඡදනෙනාති** හංසවට්ටකපටිච්ඡන්නෙන, හංසමණ්ඩලාකාරෙනාති අත්ථො. **කායවිච්ඡන්දනියකථ**න්ති කරජකායෙ විරාගුප්පාදනකථං. **ඡන්දොති** දුබ්බලරාගො. **රාගොති** බලවරාගො. ‘‘කෙසලොමාදි’’න්ති සඞ්ඛෙපතො වුත්තමත්ථං විභාගෙන දස්සෙතුං **යෙපි හීති**ආදි වුත්තං. **පඤ්චපඤ්චප්පභෙදෙනාති** එත්ථ පඤ්ච පඤ්ච පභෙදා එතස්ස පරියායස්සාති පඤ්චපඤ්චප්පභෙදො , තෙන පඤ්චපඤ්චප්පභෙදෙනාති එවං බාහිරත්ථසමාසවසෙන පරියායවිසෙසනතා දට්ඨබ්බා.

අසුභායාති අසුභමාතිකාය. වණ්ණෙතබ්බමාතිකඤ්හි අපෙක්ඛිත්වා ඉත්ථිලිඞ්ගෙ සාමිවචනං, තෙනාහ **මාතිකං නික්ඛිපිත්වාති**ආදි. **තං විභජන්තොති** මාතිකං විභජන්තො. **ඵාතිකම්ම**න්ති නිප්ඵත්තිකරණං. **පඤ්චඞ්ගවිප්පහීන**න්ති කාමච්ඡන්දාදිපඤ්චනීවරණඞ්ගවිගමෙන පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනතා, අප්පනාප්පත්තවිතක්කාදිජ්ඣානඞ්ගානං උප්පත්තිවසෙන පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතතා ච වෙදිතබ්බා. **තිවිධකල්යාණං දසලක්ඛණසම්පන්න**න්ති එත්ථ පන ඣානස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානානං වසෙන තිවිධකල්යාණතා, තෙසංයෙව ආදිමජ්ඣපරියොසානානං ලක්ඛණවසෙන දසලක්ඛණසම්පන්නතා ච වෙදිතබ්බා. **අට්ඨකථායං** පන ‘‘දසලක්ඛණවිභාවනෙනෙව තන්නිස්සයභූතා තිවිධකල්යාණතාපි ඣානස්ස පාකටා හොතීති **තත්‍රිමානී**තිආදි වුත්තං.

තත්‍රායං පාළීති තස්මිං දසලක්ඛණවිභාවනවිසයෙ අයං පාළි. **පටිපදාවිසුද්ධීති** ගොත්‍රභුපරියොසානාය පුබ්බභාගපටිපදාය ඣානස්ස නීවරණාදිපරිබන්ධතො විසුද්ධි, සායං යස්මා උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනාදීනම්පි පච්චයත්තෙන පධානා පුරිමකාරණසිද්ධා ච, තස්මා වුත්තං ‘‘පටිපදාවිසුද්ධි ආදී’’ති. **උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනාති** විසොධෙතබ්බතාදීනං අභාවතො තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛාය කිච්චනිප්ඵත්තියා අනුබ්‍රූහනා, සා පන පරිබන්ධවිසුද්ධිසමකාලවිභාවිනීපි තබ්බිසුද්ධියාව නිප්ඵන්නාති දීපනත්ථමාහ ‘‘උපෙක්ඛානුබ්‍රූහනා මජ්ඣෙ’’ති. **සම්පහංසනාති** වත්ථුධම්මාදීනං අනතිවත්තනාදිසාධකස්ස ඤාණස්ස කිච්චනිප්ඵත්තිවසෙන පරියොදපනා, සා පන යස්මා කත්තබ්බස්ස සබ්බකිච්චස්ස නිප්ඵත්තියාව සිද්ධා නාම හොති, තස්මා වුත්තං ‘‘සම්පහංසනා පරියොසාන’’න්ති. තීණිපි චෙතානි කල්යාණානි එකක්ඛණෙ ලබ්භමානානිපි පච්චයපච්චයුප්පන්නතාදිවසෙන පවත්තන්තීති දස්සනත්ථං ආදිමජ්ඣපරියොසානභාවෙන වුත්තානි, න පන ඣානස්ස උප්පාදාදික්ඛණත්තයෙ යථාක්කමං ලබ්භමානත්තාති දට්ඨබ්බං. **මජ්ඣිමං සමාධිනිමිත්තං පටිපජ්ජතීති**ආදීසු මජ්ඣිමං සමාධිනිමිත්තං නාම සමප්පවත්තො අප්පනාසමාධියෙව. සො හි ලීනුද්ධච්චසඞ්ඛාතානං උභින්නං අන්තානං අනුපගමනෙන මජ්ඣිමො, සවිසෙසං චිත්තස්ස එකත්තාරම්මණෙ ඨපනතො සමාධියෙව උපරිවිසෙසානං කාරණභාවතො ‘‘සමාධිනිමිත්ත’’න්ති වුච්චති, තං පටිපජ්ජති පටිලබ්භතීති අත්ථො. එවං පටිපන්නත්තා මජ්ඣිමෙන සමාධිනිමිත්තෙන තත්ථ එකත්තාරම්මණෙ අප්පනාගොචරෙ පක්ඛන්දති උපතිට්ඨති, එවං විසුද්ධස්ස පන තස්ස චිත්තස්ස පුන විසොධෙතබ්බාභාවතො විසොධනෙ බ්‍යාපාරං අකරොන්තො පුග්ගලො විසුද්ධං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති නාම. සමථභාවූපගමනෙන සමථපටිපන්නස්ස පුන සමාධානෙ බ්‍යාපාරං අකරොන්තො සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සමථපටිපන්නභාවතො එවමස්ස කිලෙසසංසග්ගං පහාය එකත්තෙන උපට්ඨිතස්ස පුන එකත්තුපට්ඨානෙ බ්‍යාපාරං අකරොන්තො එකත්තුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛති නාම.

තත්ථ ජාතානන්තිආදීසු යෙ පන තෙ එවං උපෙක්ඛානුබ්‍රූහිතෙ තස්මිං ඣානචිත්තෙ ජාතා සමාධිපඤ්ඤාසඞ්ඛාතා යුගනද්ධධම්මා, තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං අනතිවත්තනසභාවෙන සම්පහංසනා විසොධනා පරියොදපනා ච, සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං කිලෙසෙහි විමුත්තත්තා විමුත්තිරසෙන එකරසතාය සම්පහංසනා ච, යඤ්චෙතං තදුපගං තෙසං අනතිවත්තනඑකරසභාවානං අනුච්ඡවිකං වීරියං, තස්ස තදුපගවීරියස්ස වාහනට්ඨෙන පවත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා ච, තස්මිං ඛණෙ යථාවුත්තධම්මානං ආසෙවනට්ඨෙන සම්පහංසනා ච, පරියොදපනා ච පරියොදපනකස්ස ඤාණස්ස කිච්චනිප්ඵත්තිවසෙනෙව ඉජ්ඣතීති වෙදිතබ්බං. **එවං තිවිධත්තගතං චිත්ත**න්තිආදීනි තස්සෙව චිත්තස්ස ථොමනවචනානි. **විතක්කසම්පන්න**න්ති විතක්කඞ්ගෙන සුන්දරභාවමුපගතං. **චිත්තස්ස අධිට්ඨානසම්පන්න**න්ති තස්මිඤ්ඤෙව ආරම්මණෙ චිත්තස්ස නිරන්තරප්පවත්තිසඞ්ඛාතෙන සමාධිනා සම්පන්නං, ඉදං ඣානඞ්ගවසෙන වුත්තං. **සමාධිසම්පන්න**න්ති ඉදං පන ඉන්ද්‍රියවසෙනාති වෙදිතබ්බං.

පටිකුටතීති සඞ්කුචති. **පටිවට්ටතීති** පටිනිවට්ටති. **න්හාරුදද්දුල**න්ති න්හාරුඛණ්ඩං. **පයුත්තවාච**න්ති පච්චයපරියෙසනෙ නියුත්තවාචං. **දණ්ඩවාගුරාහීති** දණ්ඩපටිබද්ධාහි දීඝජාලසඞ්ඛාතාහි වාගුරාහි.

සමණකුත්තකොති කාසායනිවාසනාදිසමණකිච්චකො. **වග්ගුමුදාති** එත්ථ ‘‘වග්ගුමතා’’ති වත්තබ්බෙ ලොකිකා ‘‘මුදා’’ති වොහරිංසූති දස්සෙන්තො ආහ ‘‘වග්ගුමතා’’ති. ‘‘වග්ගූ’’ති මතා, සුද්ධසම්මතාති අත්ථො, තෙනාහ ‘‘පුඤ්ඤසම්මතා’’ති. සත්තානං පාපුනනෙන සොධනෙන සා පුඤ්ඤසම්මතා.

163. මාරස්ස ධෙය්‍යං ඨානං, වත්ථු වා නිවාසො මාරධෙය්‍යං, සො අත්ථතො තෙභූමකධම්මා එව, ඉධ පන පඤ්ච කාමගුණා අධිප්පෙතා, තං **මාරධෙය්‍යං** . ‘‘අයං සමණකුත්තකො යථාසමුප්පන්නසංවෙගමූලකෙන සමණභාවූපගමනෙන අතික්කමිතුං සක්ඛිස්සතී’’ති චින්තෙත්වා අවොච, න පන ‘‘අරහත්තප්පත්තියා තීසු භවෙසු අප්පටිසන්ධිකතාය තං අතික්කමිතුං සක්ඛිස්සතී’’ති මරණෙනෙව සත්තානං සංසාරමොචනලද්ධිකත්තා දෙවතාය. න හි මතානං කත්ථචි පටිසන්ධි ගච්ඡති. **ඉමිනා අත්ථෙන එවමෙව භවිතබ්බ**න්ති ඉමිනා පරෙසං ජීවිතා වොරොපනත්ථෙන එවමෙව සංසාරමොචනසභාවෙනෙව භවිතබ්බං. ‘‘අත්තනාපි අත්තානං ජීවිතා වොරොපෙන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි ජීවිතා වොරොපෙන්තී’’ති (පාරා. 162) වුත්තත්තා **සබ්බානිපි තානි පඤ්චභික්ඛුසතානි ජීවිතා වොරොපෙසීති** ඉදං යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. තස්මා යෙ අත්තනාපි අත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච ජීවිතා වොරොපෙසුං, තෙ පුථුජ්ජනභික්ඛූ ඨපෙත්වා තදවසෙසෙ ච පුථුජ්ජනභික්ඛූ, සබ්බෙ ච අරියෙ අයං ජීවිතා වොරොපෙසීති වෙදිතබ්බං.

164. **එකීභාවතොති** පවිවෙකතො. **උද්දෙසං පරිපුච්ඡං ගණ්හන්තීති** අත්තනො අත්තනො ආචරියානං සන්තිකෙ ගණ්හන්ති, ගහෙත්වා ච ආචරියෙහි සද්ධිං භගවන්තං උපට්ඨහන්ති. තදා පන උද්දෙසාදිදායකා තනුභූතෙහි භික්ඛූහි භගවන්තං උපගතා, තං සන්ධාය භගවා පුච්ඡති.

ආනාපානස්සතිසමාධිකථාවණ්ණනා

165. දසානුස්සතීසු අන්තොගධාපි ආනාපානස්සති තදා භික්ඛූනං බහූනං සප්පායතං දස්සෙතුං පුන ගහිතා. තථා හි තං භගවා තෙසං දෙසෙසි. ආහාරෙ පටික්කූලසඤ්ඤා අසුභකම්මට්ඨානසදිසා, චත්තාරො පන ආරුප්පා ආදිකම්මිකානං අනනුරූපාති තෙසං ඉධ අග්ගහණං දට්ඨබ්බං. **අඤ්ඤං පරියාය**න්ති අරහත්තාධිගමත්ථාය අඤ්ඤං කාරණං. **අත්ථයොජනාක්කම**න්ති අත්ථඤ්ච යොජනාක්කමඤ්ච. **අස්සාසවසෙනාති** අස්සාසං ආරම්මණං කත්වාති වුත්තං හොති. **උපට්ඨානං සතීති** අප්පමුස්සනතාය තමෙව අස්සාසං පස්සාසඤ්ච උපගන්ත්වා ඨානං, තථා තිට්ඨනකධම්මො සති නාමාති අත්ථො. ඉදානි සතිවසෙනෙව පුග්ගලං නිද්දිසිතුකාමෙන **යො අස්සසතීති**ආදි වුත්තං. තත්ථ යො අස්සසති, තස්ස සති අස්සාසං උපගන්ත්වා තිට්ඨතීතිආදිනා අත්ථො ගහෙතබ්බො. **අකොසල්ලසම්භූතෙති** අවිජ්ජාසම්භූතෙ . **ඛණෙනෙවාති** අත්තනො පවත්තික්ඛණෙනෙව. අරියමග්ගස්ස පාදකභූතො අයං සමාධි අනුක්කමෙන වඩ්ඪිත්වා අරියමග්ගභාවං උපගතො විය හොතීති ආහ ‘‘අරියමග්ගවුඩ්ඪිප්පත්තො’’ති. **ඔපම්මනිදස්සන**න්ති එත්ථ උපමාව ඔපම්මං, තස්ස නිදස්සනං.

බාහිරකා ආනාපානස්සතිං ජානන්තා ආදිතො චතුප්පකාරමෙව ජානන්ති, න සබ්බං සොළසප්පකාරන්ති ආහ **සබ්බප්පකාරඉච්චාදි**. **එවමස්සෙතං සෙනාසන**න්ති එත්ථ එවන්ති භාවනාසතියා යථාවුත්තනයෙන ආරම්මණෙ චිත්තස්ස නිබන්ධනෙ සතියෙව, නාසතීති අත්ථො, තෙන මුට්ඨස්සතිස්ස අරඤ්ඤවාසො නිරත්ථකො අනනුරූපොති දස්සෙති. **අවසෙසසත්තවිධසෙනාසන**න්ති ‘‘පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වනපත්ථං අබ්භොකාසං පලාලපුඤ්ජ’’න්ති (විභ. 508) එවං වුත්තං. **උතුත්තයානුකූලං ධාතුචරියානුකූල**න්ති ගිම්හානාදිඋතුත්තයස්ස සෙම්හාදිධාතුත්තයස්ස මොහාදිචරියත්තයස්ස ච අනුකූලං. නිසජ්ජාය දළ්හභාවං පල්ලඞ්කාභුජනෙන, අස්සාසපස්සාසානං පවත්තනසුඛතං උපරිමකායස්ස උජුකං ඨපනෙන, ආරම්මණපරිග්ගහූපායං පරිමුඛං සතියා ඨපනෙන **උපදිසන්තො. න පණමන්තීති** න ඔණමන්ති. **පරිග්ගහිතනිය්‍යානං සති**න්ති සබ්බථා ගහිතං සම්මොසපටිපක්ඛතො නිග්ගමනසඞ්ඛාතං සතිං කත්වා, පරමං සතිනෙපක්කං උපට්ඨපෙත්වාති අත්ථො.

සතොවාති සතියා සමන්නාගතො එව. **බාත්තිංසාය ආකාරෙහීති** චතූසු චතුක්කෙසු ආගතානි දීඝරස්සාදීනි සොළස පදානි අස්සාසපස්සාසවසෙන ද්විධා විභජිත්වා වුත්තෙහි ද්වත්තිංසාකාරෙහි. **දීඝංඅස්සාසවසෙනාති** දීඝඅස්සාසවසෙන, විභත්තිඅලොපං කත්වා නිද්දෙසො, දීඝන්ති වා භගවතා වුත්තඅස්සාසවසෙන. **චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙප**න්ති වික්ඛෙපපටිපක්ඛභාවතො ‘‘අවික්ඛෙපො’’ති ලද්ධනාමං චිත්තස්ස එකග්ගභාවං **පජානතො. පටිනිස්සග්ගානුපස්සී අස්සාසවසෙනාති** පටිනිස්සග්ගානුපස්සී හුත්වා අස්සාසවසෙන, ‘‘පටිනිස්සග්ගානුපස්සිඅස්සාසනවසෙනා’’ති වා පාඨො, තස්ස පටිනිස්සග්ගානුපස්සිනො අස්සාසවසෙනාති අත්ථො. ආ පඨමං බහිමුඛං සසනං අස්සාසො, තතො අන්තොමුඛං පටිසසනං පස්සාසොති ආහ **අස්සාසොති බහිනික්ඛමනවාතොති**ආදි, **සුත්තන්තට්ඨකථාසු** පන ආකඩ්ඪනවසෙන අන්තො සසනං අස්සාසො, බහි පටිසසනං පස්සාසොති කත්වා උප්පටිපාටියා වුත්තං.

තත්ථාති බහිනික්ඛමනඅන්තොපවිසනවාතෙසු, තස්ස ච පඨමං අබ්භන්තරවාතො නික්ඛමතීති ඉමිනා සම්බන්ධො. **‘‘සබ්බෙසම්පි ගබ්භසෙය්‍යකාන**න්තිආදිනා දාරකානං පවත්තික්කමෙන අස්සාසො බහිනික්ඛමනවාතොති ගහෙතබ්බන්ති දීපෙතී’’ති කෙචි වදන්ති. සුත්තනයො එව චෙත්ථ ‘‘අස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො අජ්ඣත්තං වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තම්පි සාරද්ධා ච හොන්ති ඉඤ්ජිතා ච ඵන්දිතා ච පස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො බහිද්ධා වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තම්පි සාරද්ධා ච හොන්ති ඉඤ්ජිතා ච ඵන්දිතා චා’’ති ඉමාය පාළියා සමෙතීති ගහෙතබ්බං. **අද්ධානවසෙනාති** කාලද්ධානවසෙන. අයඤ්හි අද්ධාන-සද්දො කාලස්ස දෙසස්ස ච වාචකො. තත්ථ **යථා හීති**ආදිනා දෙසද්ධානං උපමාවසෙන දස්සිතං. ඉදානි තබ්බිසිට්ඨකාලද්ධානවසෙන අස්සාසපස්සාසානං දීඝරස්සතං උපමෙය්‍යවසෙන විභාවෙතුං **එව**න්තිආදි වුත්තං. **චුණ්ණවිචුණ්ණා** අනෙකකලාපභාවෙන. එත්ථ ච හත්ථිආදිසරීරෙ සුනඛාදිසරීරෙ ච අස්සාසපස්සාසානං දෙසද්ධානවිසිට්ඨකාලද්ධානවසෙනෙව දීඝරස්සතා වුත්තාති වෙදිතබ්බා අත්තභාවසඞ්ඛාතං දීඝං අද්ධානං සණිකං පූරෙත්වාතිආදිවචනතො. **තෙස**න්ති සත්තානං. **තෙති** අස්සාසපස්සාසා. **ඉත්තරමද්ධාන**න්ති අප්පකං කාලං. **නවහාකාරෙහීති** භාවනමනුයුඤ්ජන්තස්ස පුබ්බෙනාපරං අලද්ධවිසෙසස්ස කෙවලං අද්ධානවසෙන ආදිතො වුත්තා තයො ආකාරා, තෙ ච කස්සචි අස්සාසොව, කස්සචි

පස්සාසොව, කස්සචි තදුභයම්පි උපට්ඨාතීති තිණ්ණං පුග්ගලානං වසෙන වුත්තා, තථා ඡන්දවසෙන තයො, තථා පාමොජ්ජවසෙනාති ඉමෙහි නවහි ආකාරෙහි. **එකෙනාකාරෙනාති** දීඝං අස්සාසාදීසු එකෙනාකාරෙන.

අද්ධානසඞ්ඛාතෙති දීඝෙ ඔකාසද්ධානසඞ්ඛාතෙ අත්තභාවෙ කාලද්ධානෙපි වා, එවං උපරි **ඉත්තරසඞ්ඛාතෙති** එත්ථාපි. **ඡන්දො උප්පජ්ජතීති** භාවනාය පුබ්බෙනාපරං විසෙසං ආවහන්තියා ලද්ධස්සාදත්තා තත්ථ සාතිසයො කත්තුකාමතාලක්ඛණො කුසලච්ඡන්දො උප්පජ්ජති. **ඡන්දවසෙනාති** තථාපවත්තඡන්දස්ස වසෙන. **පාමොජ්ජං උප්පජ්ජතීති** අස්සාසපස්සාසානං සුඛුමතරභාවෙ ආරම්මණස්ස සන්තතරතාය, කම්මට්ඨානස්ස ච වීථිපටිපන්නතාය භාවනාචිත්තසහගතො පමොදො ඛුද්දකාදිභෙදා තරුණා පීති උප්පජ්ජති. **චිත්තං විවත්තතීති** පටිභාගනිමිත්තෙ උප්පන්නෙ පකතිඅස්සාසපස්සාසතො චිත්තං නිවත්තති. **උපෙක්ඛා සණ්ඨාතීති** තස්මිං පටිභාගනිමිත්තෙ උපචාරප්පනාභෙදෙ සමාධිම්හි උප්පන්නෙ පුන ඣානනිබ්බත්තනත්ථං බ්‍යාපාරාභාවතො අජ්ඣුපෙක්ඛනං හොති, සා පනායං උපෙක්ඛා තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛාති වෙදිතබ්බා. **අනුපස්සනාඤාණන්ති** සමථවසෙන නිමිත්තස්ස අනුපස්සනා, විපස්සනාවසෙන අස්සාසපස්සාසමුඛෙන තන්නිස්සයනාමරූපස්ස අනුපස්සනා ච ඤාණං. **කායො උපට්ඨානන්ති** අස්සාසපස්සාසසඞ්ඛාතො කායො උපගන්ත්වා තිට්ඨති එත්ථ සතීති උපට්ඨානං, නො සති, සති පන සරසතො උපතිට්ඨනට්ඨෙන සරණට්ඨෙන ච උපට්ඨානඤ්චෙව සති ච. **තෙන වුච්චතීති**ආදීසු යා අයං යථාවුත්තඅස්සාසපස්සාසකායෙ, තන්නිස්සයභූතෙ කරජකායෙ ච කායස්සෙව අනුපස්සනා නිච්චාදිභාවං වා ඉත්ථිපුරිසසත්තජීවාදිභාවං වා අනනුපස්සිත්වා අස්සාසපස්සාසකායමත්තස්සෙව අනිච්චාදිභාවස්ස ච අනුපස්සනා, තාය කායානුපස්සනාය සතිසඞ්ඛාතස්ස පට්ඨානස්ස භාවනා වඩ්ඪනා **කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානභාවනාති** අයං සඞ්ඛෙපත්ථො.

ඉත්තරවසෙනාති පරිත්තකාලවසෙන. **තාදිසොති** දීඝො රස්සො ච. **වණ්ණාති** දීඝාදිආකාරා. **නාසිකග්ගෙව භික්ඛුනොති** නාසිකග්ගෙ වා, වා-සද්දෙන උත්තරොට්ඨෙ වාති අත්ථො. **තස්මාති** යස්මා ‘‘ආදිමජ්ඣපරියොසානවසෙන සබ්බං අස්සාසපස්සාසකායං විදිතං පාකටං කරිස්සාමී’’ති පුබ්බෙ පවත්තආභොගවසෙන පච්ඡා තථා සමුප්පන්නෙන ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන තං අස්සාසපස්සාසකායං එවං විදිතං පාකටං කරොන්තො අස්සසති චෙව පස්සසති ච, තස්මා එවංභූතො සබ්බකායපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති නාම, න පන ‘‘අනාගතෙ එවං කරිස්සාමී’’ති චින්තනමත්තෙන සො එවං වුච්චතීති අධිප්පායො. **තථාභූතස්සාති** ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තස්ස. **සංවරොති** සති වීරියම්පි වා. **න අඤ්ඤං කිඤ්චීති** සබ්බකායං විදිතං කරිස්සාමීතිආදිකං පුබ්බාභොගං සන්ධාය වදති. **ඤාණුප්පාදනාදීසූති ආදි**-සද්දෙන කායසඞ්ඛාරපස්සම්භනපීතිපටිසංවෙදනාදිං සඞ්ගණ්හාති. **කායසඞ්ඛාරන්ති** අස්සාසපස්සාසං. සො හි චිත්තසමුට්ඨානොපි සමානො කරජකායපටිබද්ධවුත්තිතාය තෙන සඞ්ඛරීයතීති කායසඞ්ඛාරොති වුච්චති. **අපරිග්ගහිතකාලෙති** කම්මට්ඨානස්ස අනාරද්ධකාලෙ, තදාරම්භත්ථාය කායචිත්තානම්පි අපරිග්ගහිතකාලෙති අත්ථො. නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධායාති හි ඉමිනා කායපරිග්ගහො, පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති ඉමිනා චිත්තපරිග්ගහො වුත්තො. **අධිමත්තන්ති** බලවං ඔළාරිකං, ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. කායසඞ්ඛාරො හි අධිප්පෙතො. අධිමත්තං හුත්වා පවත්තතීති කිරියාවිසෙසනං වා එතං. **සබ්බෙසංයෙවාති** උභයෙසම්පි.

මහාභූතපරිග්ගහෙ සුඛුමොති චතුධාතුමුඛෙන විපස්සනාභිනිවෙසං සන්ධාය වුත්තං. **ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනායාති** කලාපසම්මසනමාහ. නිබ්බිදානුපස්සනතො පට්ඨාය බලවවිපස්සනා, තතො ඔරං දුබ්බලවිපස්සනා. **පුබ්බෙ වුත්තනයෙනාති** අපරිග්ගහිතකාලෙතිආදිනා සමථනයෙ වුත්තනයෙන.

චොදනාසොධනාහීති අනුයොගපරිහාරෙහි. **කථන්ති**ආදි පටිසම්භිදාපාළි, තත්ථ කථං සික්ඛතීති සම්බන්ධො. **ඉති කිරාති**ආදි චොදකවචනං. **ඉති කිරාති** එවඤ්චෙති අත්ථො. අස්සාසපස්සාසො සබ්බථා අභාවං උපනෙති චෙති චොදකස්ස අධිප්පායො. **වාතූපලද්ධියාති** අස්සාසපස්සාසවාතස්ස අභාවෙන තබ්බිසයාය උපලද්ධියා භාවනාචිත්තස්ස උප්පාදො වඩ්ඪී ච න හොතීති අත්ථො. **න ච නන්ති** එත්ථ **නන්ති** නිපාතමත්තං. **පුන ඉති කිරාති**ආදි යථාවුත්තාය චොදනාය විස්සජ්ජනා, තත්ථ **ඉති කිර සික්ඛතීති** මයා වුත්තාකාරෙන යදි සික්ඛතීති අත්ථො. **පභාවනා හොතීති** යදිපි ඔළාරිකා කායසඞ්ඛාරා පටිප්පස්සම්භන්ති, සුඛුමා පන අත්ථෙවාති භාවනායපි වඩ්ඪී හොතෙවාති අධිප්පායො. **කංසෙති** කංසභාජනෙ. **නිමිත්තන්ති** නිමිත්තස්ස, තෙසං සද්දානං පවත්තිආකාරස්සාති අත්ථො. **සුඛුමකා සද්දාති** අනුරවෙ ආහ. **සුඛුමසද්දනිමිත්තාරම්මණතාපීති** සුඛුමො සද්දොව නිමිත්තං තදාරම්මණතායපි.

ආභිසමාචාරිකසීලන්ති එත්ථ අභිසමාචාරොති උත්තමසමාචාරො, තදෙව ආභිසමාචාරිකං සීලං, ඛන්ධකවත්තපරියාපන්නස්ස සීලස්සෙතං අධිවචනං. **අහං සීලං රක්ඛාමීති** උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නං සීලං සන්ධාය වුත්තං. **ආවාසොති** ආවාසපලිබොධො. **කුලන්ති**ආදීසුපි එසෙව නයො. **කම්මන්ති** නවකම්මං. **ඉද්ධීති** පොථුජ්ජනිකා ඉද්ධි, සා විපස්සනාය පලිබොධො. **සො උපච්ඡින්දිතබ්බොති විසුද්ධිමග්ගෙ** (විසුද්ධි. 1.41) වුත්තෙන තස්ස තස්ස පලිබොධස්ස උපච්ඡෙදප්පකාරෙන උපච්ඡින්දිතබ්බො. **යොගානුයොගොති** යොගස්ස භාවනාය අනුයුඤ්ජනං. **අට්ඨතිංසාරම්මණෙසූති** ආලොකාකාසකසිණද්වයං වජ්ජෙත්වා **පාළියං** ආගතානං අට්ඨන්නං කසිණානං වසෙන වුත්තං, චත්තාරීසඤ්ඤෙව පන කම්මට්ඨානානි. **යථාවුත්තෙනෙව නයෙනාති** යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තාති ඉමමත්ථං අතිදිසති. **ඉමිනාව කම්මට්ඨානෙනාති** ඉමිනා ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානෙන. **මහාහත්ථිපථං නීහරන්තො වියාති** කම්මට්ඨානවීථිං මහාහත්ථිමග්ගං කත්වා දස්සෙන්තො විය.

වුත්තප්පකාරමාචරියන්ති ‘‘ඉමිනාව කම්මට්ඨානෙන චතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තස්සා’’තිආදිනා හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරං ආචරියං. ‘‘පියො ගරු භාවනීයො’’තිආදිනා (අ. නි. 7.37; නෙත්ති. 113; මි. ප. 6.1.10) **විසුද්ධිමග්ගෙ** (විසුද්ධි. 1.42) වුත්තප්පකාරමාචරියන්තිපි වදන්ති. **පඤ්චසන්ධිකන්ති** පඤ්චපබ්බං, පඤ්චභාගන්ති අත්ථො. **කම්මට්ඨානස්ස උග්ගණ්හනන්ති** කම්මට්ඨානගන්ථස්ස උග්ගණ්හනං. තදත්ථපරිපුච්ඡා **කම්මට්ඨානස්ස පරිපුච්ඡා,** තත්ථ සංසයපරිපුච්ඡා වා. **කම්මට්ඨානස්ස උපට්ඨානන්ති** එවං භාවනමනුයුඤ්ජන්තස්ස එවමිධ නිමිත්තං උපතිට්ඨතීති උපධාරණං. තථා **කම්මට්ඨානප්පනා** එවං ඣානමප්පෙතීති. **කම්මට්ඨානස්ස ලක්ඛණන්ති** ගණනානුබන්ධනාඵුසනානං වසෙන භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා ඨපනාවසෙන මත්ථකප්පත්ති ඉධ භාවනාති කම්මට්ඨානසභාවස්ස සල්ලක්ඛණං, තෙනාහ ‘‘කම්මට්ඨානසභාවූපධාරණන්ති වුත්තං හොතී’’ති.

අට්ඨාරසසෙනාසනදොසවිවජ්ජිතන්ති මහත්තං නවත්තං ජිණ්ණත්තං පන්ථනිස්සිතත්තං සොණ්ඩිපණ්ණපුප්ඵඵලයුත්තතා පත්ථනීයතා නගරදාරුඛෙත්තසන්නිස්සිතතා විසභාගානං පුග්ගලානං අත්ථිතා පට්ටනසන්නිස්සිතතා පච්චන්තසන්නිස්සිතතා රජ්ජසීමසන්නිස්සිතතා අසප්පායතා කල්‍යාණමිත්තානං අලාභොති ඉමෙහි අට්ඨාරසහි සෙනාසනදොසෙහි විවජ්ජිතං. **පඤ්චසෙනාසනඞ්ගසමන්නාගතන්ති** –

> ‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, සෙනාසනං නාතිදූරං හොති නාච්චාසන්නං ගමනාගමනසම්පන්නං දිවා අප්පාකිණ්ණං රත්තිං අප්පසද්දං අප්පනිග්ඝොසං අප්පඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සං, තස්මිං ඛො පන සෙනාසනෙ විහරන්තස්ස අප්පකසිරෙන උප්පජ්ජන්ති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරා, තස්මිං ඛො පන සෙනාසනෙ ථෙරා භික්ඛූ විහරන්ති …පෙ…. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, සෙනාසනං පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං හොතී’’ති (අ. නි. 10.11) –

එවං භගවතා වුත්තෙහි පඤ්චහි සෙනාසනඞ්ගෙහි සමන්නාගතං, එත්ථ ච නාතිදූරතාදි එකං, දිවා අප්පාකිණ්ණතාදි එකං, අප්පඩංසාදිතා එකං, චීවරාදිලාභො එකං, ථෙරානං භික්ඛූනං නිවාසො එකන්ති එවං පඤ්චඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි.

උපච්ඡින්නඛුද්දකපලිබොධෙනාති දීඝානං කෙසාදීනං හරණෙන පත්තචීවරාදීනං පචනතුන්නකරණරජනාදිකරණෙහි ච උපච්ඡින්නා ඛුද්දකා පලිබොධා යෙන, තෙන. **භත්තසම්මදන්ති** භොජනනිමිත්තං පරිස්සමං. ආචරියතො උග්ගහො **ආචරියුග්ගහො,** සබ්බොපි කම්මට්ඨානවිධි, න පුබ්බෙ වුත්තඋග්ගහමත්තං, තතො. **එකපදම්පීති** එකකොට්ඨාසම්පි.

අනුබන්ධනාති අස්සාසපස්සාසානං අනුගමනවසෙන සතියා නිරන්තරං අනුප්පවත්තනා. යස්මා පන ගණනාදිවසෙන විය ඵුසනාවසෙන විසුං මනසිකාරො නත්ථි, ඵුට්ඨඵුට්ඨට්ඨානෙ එව ගණනාදි කාතබ්බන්ති දස්සෙතුං ඉධ ඵුසනාගහණන්ති දීපෙන්තො ‘‘ඵුසනාති ඵුට්ඨට්ඨාන’’න්ති ආහ. ඨපනාති සමාධානං, සමාධිප්පධානා පන අප්පනාති ආහ ‘‘ඨපනාති අප්පනා’’ති. අනිච්චතාදීනං ලක්ඛණතො **සල්ලක්ඛණා විපස්සනා.** පවත්තතො නිමිත්තතො ච විනිවට්ටනතො **විනිවට්ටනා මග්ගො.** කිලෙසපටිප්පස්සද්ධිභාවතො **පාරිසුද්ධි ඵලං. තෙසන්ති** විනිවට්ටනාපාරිසුද්ධීනං. **ඛණ්ඩන්ති** ‘‘එකං තීණි පඤ්චා’’ති එකන්තරිකාදිභාවෙන ගණනාය ඛණ්ඩනං. අථ වා ඛණ්ඩන්ති අන්තරන්තරා කතිපයකාලං අගණෙත්වා පුන ගණනවසෙන අන්තරා ඔධිපරිච්ඡෙදො න දස්සෙතබ්බො. තථා ඛණ්ඩං දස්සෙන්තස්ස හි ‘‘කම්මට්ඨානනින්නං පවත්තති නු ඛො මෙ චිත්තං, නො’’ති වීමංසුප්පත්තියා වික්ඛෙපො හොති, තෙනාහ **සිඛාප්පත්තං නු ඛො මෙති**ආදි, ඉදඤ්ච එවං ඛණ්ඩං දස්සෙත්වා චිරතරං ගණනාය මනසිකරොන්තස්ස වසෙන වුත්තං. සො හි තථා ලද්ධං අවික්ඛෙපමත්තං නිස්සාය එවං මඤ්ඤෙය්‍ය. **යො උපට්ඨාති, තං ගහෙත්වාති** ඉදං අස්සාසපස්සාසෙසු යස්ස එකොව පඨමං උපට්ඨාති, තං සන්ධාය වුත්තං, යස්ස පන උභොපි උපට්ඨහන්ති, තෙන උභයම්පි ගහෙත්වා ගණිතබ්බං. යො උපට්ඨාතීති ඉමිනාව ද්වීසු නාසාපුටවාතෙසු යො පාකටො හොති, සො ගහෙතබ්බොති අයම්පි අත්ථො දීපිතොති ගහෙතබ්බං. පඨමං එකෙකස්මිං උපට්ඨිතෙපි උපලක්ඛෙත්වා ගණන්තස්සෙව කමෙන උභොපි පාකටා හොන්තීති ආහ ‘‘අස්සාසපස්සාසා පාකටා හොන්තී’’ති. එවං සීඝං සීඝං ගණෙතබ්බමෙවාති සම්බන්ධො. එවං සීඝගණනාරම්භස්ස ඔකාසං දස්සෙතුං **ඉමස්සාපි පුරිමනයෙන ගණයතොති**ආදි වුත්තං. තත්ථ **පුරිමනයෙනාති** දන්ධගණනාය, **පාකටා හුත්වාති** ඉමිනා දන්ධගණනාය ආරද්ධකාලෙ චිත්තස්ස අවිසදතාය සුඛුමස්සාසාදීනං අපාකටතං, පච්ඡා විසදකාලෙ පාකටතඤ්ච තෙසු ච පාකටෙසු දන්ධගණනං පහාය සීඝගණනා කාතබ්බාති දස්සෙති. සීඝගණනාය නිප්පරියායතො නිරන්තරප්පවත්ති අප්පනාවීථියමෙව, න කාමාවචරෙ භවඞ්ගන්තරිකත්තාති ආහ ‘‘නිරන්තරප්පවත්තං වියා’’ති. **පුරිමනයෙනෙවාති** සීඝගණනාය. අන්තො පවිසන්තං වාතං මනසිකරොන්තො අන්තො චිත්තං පවෙසෙති නාම.

එතන්ති එතං අස්සාසපස්සාසජාතං. **අනුගමනන්ති** ඵුට්ඨට්ඨානෙ මනසිකරණමෙව, න අස්සාසපස්සාසානං අනුවත්තනං, තෙනාහ – ‘‘තඤ්ච ඛො න ආදිමජ්ඣපරියොසානානුගමනවසෙනා’’ති. **ඵුසනාඨපනාවසෙන විසුං මනසිකාරො නත්ථීති** ඉමිනා යථා ගණනාය ඵුසනාය ච මනසිකරොති, එවං අනුබන්ධනං විනා කෙවලං ඨපනාය ච ඵුසනාය ච මනසිකාරොපි නත්ථීති දස්සෙන්තෙන ගණනං පටිසංහරිත්වා යාව අප්පනා උප්පජ්ජති, තාව අනුබන්ධනාය ච ඵුසනාය ච මනසිකරොති, අප්පනාය පන උප්පන්නාය අනුබන්ධනාය ඨපනාය ච මනසිකරොති නාමාති දීපිතං හොති, **අට්ඨකථායං** පන අනුබන්ධනාය විනා ඨපනාය මනසිකාරො නත්ථීති දස්සනත්ථං ‘‘අනුබන්ධනාය ච ඵුසනාය ච ඨපනාය ච මනසිකරොතීති වුච්චතී’’ති එත්තකමෙව වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං . යා අච්චන්තාය න මිනොති න විනිච්ඡිනති, සා මානස්ස සමීපෙති උපමානං සිද්ධසාදිසෙන සාධ්‍යසාධනං යථා ගො විය ගවයොති. **පඞ්ගුළොති** පීඨසප්පී. **දොලාති** පෙඞ්ඛොලො. **කීළතන්ති** කීළන්තානං. **උපනිබන්ධනත්ථම්භමූලෙති** නාසිකග්ගං මුඛනිමිත්තඤ්ච සන්ධාය

වුත්තං. **ආදිතො පභුතීති** උපමෙයාත්ථදස්සනතො පට්ඨාය. **නිමිත්තන්ති** උපනිබන්ධනනිමිත්තං නාසිකග්ගං, මුඛනිමිත්තං වා. **අනාරම්මණමෙකචිත්තස්සාති** අස්සාසපස්සාසානං එකක්ඛණෙ අප්පවත්තනතො එකස්ස චිත්තස්ස තයොපි ආරම්මණං න හොන්ති, නිමිත්තෙන සහ අස්සාසො පස්සාසො වාති ද්වෙයෙව එකක්ඛණෙ ආරම්මණං හොන්තීති අත්ථො. **අජානතො ච තයො ධම්මෙති** නිමිත්තං අස්සාසො පස්සාසොති ඉමෙ තයො ධම්මෙ ආරම්මණකරණවසෙන අවින්දන්තස්ස, ච-සද්දො බ්‍යතිරෙකො, තෙන එවඤ්ච සති අයං අනිට්ඨප්පසඞ්ගොති බ්‍යතිරෙකං දස්සෙති. **භාවනාති** ආනාපානස්සතිභාවනා.

කථං ඉමෙ…පෙ…. විසෙසමධිගච්ඡතීති ඉදං පරිහාරගාථාය වුත්තමෙවත්ථං **කකචොපමාය** (ම. නි. 1.222 ආදයො) විවරිතුං පුච්ඡාඨපනං. තත්ථ කථං-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො ''කථම්මෙ අවිදිතා…පෙ…. කථං විසෙසමධිගච්ඡතී''ති. **පධානන්ති** භාවනානිප්ඵාදකං වීරියං. **පයොගන්ති** නීවරණවික්ඛම්භකං භාවනානුයොගං. **විසෙසන්ති** අරහත්තපරියොසානවිසෙසං. **පධානන්ති** රුක්ඛස්ස ඡෙදනවීරියං. **පයොගන්ති** තස්සෙව ඡෙදනකකිරියං. කිඤ්චාපෙත්ථ ''විසෙසමධිගච්ඡතී''ති උපමායං න වුත්තං, තථාපි අත්ථතො යොජෙතබ්බමෙව. **යථා රුක්ඛොති**ආදි උපමාසංසන්දනං. **නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වාති** දීඝනාසිකො නාසිකග්ගෙ, ඉතරො මුඛං නිමියති ඡාදියති එතෙනාති මුඛනිමිත්තන්ති ලද්ධනාමෙ උත්තරොට්ඨෙ.

ඉදං පධානන්ති යෙන වීරියාරම්භෙන කායොපි චිත්තම්පි භාවනාකම්මස්ස අරහං ඉධ පධානන්ති එලෙන හෙතුං දස්සෙති. **උපක්කිලෙසාති** නීවරණා. **විතක්කාති** කාමවිතක්කාදිමිච්ඡාවිතක්කා, නීවරණප්පහානෙන වා පඨමජ්ඣානාධිගමං දස්සෙත්වා විතක්කූපසමාපදෙසෙන දුතියජ්ඣානාදීනමධිගමමාහ. **අයං පයොගොති** අයං ඣානාධිගමස්ස හෙතුභූතො කම්මට්ඨානානුයොගසඞ්ඛාතො පයොගො. **සංයොජනා පහීයන්තීති** දසපි සංයොජනානි මග්ගපටිපාටියා සමුච්ඡෙදවසෙන පහීයන්ති. **බ්‍යන්තී හොන්තීති** තථා සත්තපි අනුසයා භඞ්ගමත්තස්සපි අනවසෙසතො විගතන්තා හොන්ති. **අයං විසෙසොති** ඉමං සමාධිං නිස්සාය අනුක්කමෙන ලබ්භමානො අයං සංයොජනප්පහානාදිකො ඉමස්ස සමාධිස්ස විසෙසොති අත්ථො. **එවං ඉමෙ තයො ධම්මාති**ආදි නිගමනවචනං. **පරිපුණ්ණාති** සොළසන්නං වත්ථූනං පාරිපූරියා සබ්බසො පුණ්ණා. **අනුපුබ්බන්ති** අනුක්කමෙන. **පරිචිතාති** පරිචිණ්ණා. **ඉමං ලොකන්ති** ඛන්ධාදිලොකං පඤ්ඤාපභාසෙන පභාසෙති.

ඉධාති ඉමස්මිං ඨානෙ. **අස්සාති** උපමාභූතස්ස කකචස්ස. ආනයනෙ පයොජනන්ති යොජෙතබ්බං. **නිමිත්තන්ති** පටිභාගනිමිත්තං. **අවසෙසඣානඞ්ගපටිමණ්ඩිතාති** විතක්කාදිඅවසෙසඣානඞ්ගපටිමණ්ඩිතාති වදන්ති. විචාරාදීහීති පන වත්තබ්බං නිප්පරියායෙන විතක්කස්ස අප්පනාභාවතො. සො හි ''අප්පනා බ්‍යප්පනා''ති නිද්දිට්ඨො. එවඤ්හි සති අවසෙස-සද්දො උපපන්නො හොති, විතක්කසම්පයොගතො වා ඣානඞ්ගෙසු පධානභූතො සමාධි අප්පනාති කත්වා ''අවසෙසඣානඞ්ගපටිමණ්ඩිතා අප්පනාසඞ්ඛාතා ඨපනා ච සම්පජ්ජතී''ති වුත්තං. **කස්සචි පන ගණනාවසෙනෙව මනසිකාරකාලතො පභුතීති** එත්ථ ''අනුක්කමතො…පෙ…. පත්තං විය හොතී''ති උපරි වක්ඛමානො ගන්ථො පුරාණපොත්ථකෙසු දිස්සති, තස්මා අයං පාඨො එත්ථාපි ලිඛිතබ්බො, ලෙඛකානං පන දොසෙන ගළිතොති වෙදිතබ්බො.

ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ නිරුද්ධෙතිආදි හෙට්ඨා වුත්තනයම්පි විචෙතබ්බාකාරප්පත්තස්ස කායසඞ්ඛාරස්ස විචයනවිධිං දස්සෙතුං ආනීතං. **දෙසතොති** පුබ්බෙ ඵුසනවසෙන ගහිතට්ඨානතො. **නිමිත්තං පට්ඨපෙතබ්බන්ති** පුබ්බෙ ගහිතාකාරනිමිත්තග්ගාහිකා සඤ්ඤා ඵුසනට්ඨානෙ පට්ඨපෙතබ්බා. **ඉමමෙව හි අත්ථවසන්ති** ඉමං අනුපට්ඨහන්තස්ස ආරම්මණස්ස උපට්ඨානවිධිසඞ්ඛාතං කාරණං පටිච්ච. **ඉතොති** ආනාපානකම්මට්ඨානතො. ගරුකතා ච භාවනාදුක්කරතායාති ආහ ''ගරුකභාවනා''න්ති. **චරිත්වාති** ගොචරං ගහෙත්වා. **නිමිත්තන්ති** උග්ගහනිමිත්තං, පටිභාගනිමිත්තං වා. උභයම්පි හි ඉධ එකජ්ඣං වුත්තං. තථා හි තූලපිචුආදිඋපමත්තයං උග්ගහෙ යුජ්ජති, සෙසං උභයත්ථ.

තාරකරූපං වියාති තාරකාය සරූපං විය. **සඤ්ඤානානතායාති** නිමිත්තුපට්ඨානතො පුබ්බෙ පවත්තසඤ්ඤානං නානතාය. **සඤ්ඤජන්ති** භාවනාසඤ්ඤාය පරිකප්පිතං, න උප්පාදිතං අවිජ්ජමානත්තා, තෙනාහ ''නානතො උපට්ඨාතී''ති. **එවං හොතීති** භාවනමනුයුත්තස්ස එවං උපට්ඨාති. **එවන්ති** එවං සති, යථාවුත්තනයෙන නිමිත්තෙ එව චිත්තස්ස ඨපනෙ සතීති අත්ථො. **ඉතො පභුතීති** ඉතො පටිභාගනිමිත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය. **නිමිත්තෙති** පටිභාගනිමිත්තෙ. **ඨපයන්ති** ඨපනාවසෙන චිත්තං ඨපන්තො. **නානාකාරන්ති** ''චත්තාරො වණ්ණා''ති එවං වුත්තං නානාකාරං. **විභාවයන්ති** විභාවෙන්තො අන්තරධාපෙන්තො. නිමිත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය හි තෙ ආකාරා අමනසිකරොතො අන්තරහිතා විය හොන්ති. **අස්සාසපස්සාසෙති** අස්සාසෙ පස්සාසෙ ච යො නානාකාරො, තං විභාවයං අස්සාසපස්සාසසම්භූතෙ වා නිමිත්තෙ චිත්තං ඨපයං සකං චිත්තං නිබන්ධති නාමාති යොජනා. කෙචි පන විභාවයන්ති එතස්ස විභාවෙන්තො විදිතං පාකටං කරොන්තොති අත්ථං වදන්ති, තං පුබ්බභාගවසෙන යුජ්ජෙය්‍ය. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – අස්සාසපස්සාසෙ නානාකාරං විභාවෙන්තො පජානන්තො තත්ථ යං ලද්ධං නිමිත්තං, තස්මිං චිත්තං ඨපෙන්තො අනුක්කමෙන සකං චිත්තං නිබන්ධති අප්පෙතීති.

කිලෙසාති අවසෙසකිලෙසා. **සන්නිසින්නායෙවාති** අලද්ධනීවරණසහායා ඔලීනායෙව. **උපචාරභූමියන්ති** උපචාරාවත්ථායං. **ලක්ඛණතොති** වික්ඛම්භනාදිසභාවතො වා අනිච්චාදිසභාවතො වා. **ගොචරොති** භික්ඛාචාරගාමො. යත්ථ දුල්ලභා සප්පායභික්ඛා, සො අසප්පායො, ඉතරො සප්පායො. **භස්සන්ති** දසකථාවත්ථුනිස්සිතං භස්සං, තං සප්පායං, ඉතරමසප්පායං. සෙසෙසු ආවාසාදීසු යත්ථ යත්ථ අසමාහිතං චිත්තං සමාධියති, තං තං සප්පායං, ඉතරමසප්පායන්ති ගහෙතබ්බං. යස්ස පන එවං සත්තවිධං අසප්පායං වජ්ජෙත්වා සප්පායමෙව සෙවන්තස්සපි අප්පනා න හොති, තෙන සම්පාදෙතබ්බං දසවිධං අප්පනාකොසල්ලං දස්සෙන්තො **වත්ථුවිසදකිරියාති**ආදිමාහ. තත්ථ **වත්ථුවිසදකිරියා** නාම කෙසනඛච්ඡෙදනාදීහි අජ්ඣත්තිකස්ස සරීරවත්ථුස්ස, චීවරසෙනාසනාදිධොවනපරිකම්මාදීහි බාහිරවත්ථුස්ස ච විසදභාවකරණං. එවඤ්හි ඤාණම්පි විසදකිච්චනිප්ඵත්තිකරං හොති. **ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා** නාම සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං සමභාවකරණං. **නිමිත්තකුසලතා** නාම භාවනාය ලද්ධනිමිත්තස්ස රක්ඛණකොසල්ලං. **යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බන්ති**ආදීසු යස්මිං සමයෙ චිත්තං අච්චාරද්ධතාදීහි කාරණෙහි උද්ධතතාය නිග්ගහෙතබ්බං, තදා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගාදයො තයො අභාවෙත්වා පස්සද්ධාදීනං තිණ්ණං භාවනෙන චිත්තස්ස නිග්ගණ්හනා හොති. යදාස්ස චිත්තං අතිසිථිලවීරියතාදීහි ලීනතාය පග්ගහෙතබ්බං, තදා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදයො තයො අභාවෙත්වා ධම්මවිචයාදීනං තිණ්ණං භාවනෙන චිත්තස්ස පග්ගණ්හනං හොති. යදාස්ස පඤ්ඤාපයොගමන්දතාදීහි නිරස්සාදං චිත්තං හොති, තදා තස්ස චිත්තස්ස අට්ඨසංවෙගවත්ථුපච්චවෙක්ඛණාදිනා (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.418) සම්පහංසනසඞ්ඛාතා සංවෙජනා හොති. යදා පනස්ස එවං පටිපජ්ජනතො අලීනං අනුද්ධතං අනිරස්සාදං ආරම්මණෙ සමප්පවත්තං සමථවීථිපටිපන්නඤ්ච චිත්තං හොති, තදා තස්ස පග්ගහනිග්ගහසම්පහංසනෙසු අබ්‍යාපාරතාසමාපජ්ජනෙන අජ්ඣුපෙක්ඛනා හොති.

තදධිමුත්තතා නාම සමාධිඅධිමුත්තතා, සමාධිනින්නපොණපබ්භාරතාති අත්ථො. **එත්ථාති** එතිස්සං කායානුපස්සනායං.

පාරිසුද්ධිං පත්තුකාමොති ඵලං අධිගන්තුකාමො සමාපජ්ජිතුකාමො ච. තත්ථ සල්ලක්ඛණාවිවට්ටනාවසෙන පඨමං මග්ගානන්තරඵලං අධිගන්තුකාමො. තතො පරං සල්ලක්ඛණවසෙන ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිතුකාමොපීති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො. **ආවජ්ජනසමාපජ්ජන…පෙ…. වසිප්පත්තන්ති** එත්ථ පටිලද්ධඣානතො වුට්ඨාය විතක්කාදීසු ඣානඞ්ගෙසු එකෙකං ආවජ්ජයතො භවඞ්ගං උපච්ඡින්දිත්වා උප්පන්නාවජ්ජනානන්තරං විතක්කාදීසු යථාවජ්ජිතඣානඞ්ගාරම්මණානි කාමාවචරජවනානි භවඞ්ගන්තරිතානි යදා නිරන්තරං පවත්තන්ති, අථස්ස **ආවජ්ජනවසී** සිද්ධා හොති. තං පන ඣානං සමාපජ්ජිතුකාමතානන්තරං සීඝං සමාපජ්ජනසමත්ථතා **සමාපජ්ජනවසී** නාම. අච්ඡරාමත්තං වා දසච්ඡරාමත්තං වා ඛණං ඣානං ඨපෙතුං සමත්ථතා **අධිට්ඨානවසී** නාම. තථෙව ලහුං ඛණං ඣානසමඞ්ගී හුත්වා ඣානතො භවඞ්ගුප්පත්තිවසෙන වුට්ඨාතුං සමත්ථතා **වුට්ඨානවසී** නාම. ''එත්තකමෙව ඛණං සමාපජ්ජිස්සාමී''ති, ''එත්තකමෙව ඛණං ඣානසමඞ්ගී හුත්වා ඣානතො වුට්ඨහිස්සාමී''ති ච පවත්තපුබ්බපරිකම්මභෙදෙනෙත්ථ අධිට්ඨානවුට්ඨානවසියො භින්නා, න සරූපභෙදෙන, යා ''සමාපත්තිකුසලතා, වුට්ඨානකුසලතා''ති වුච්චන්ති. **පච්චවෙක්ඛණවසී** පන ආවජ්ජනවසියා එව වුත්තා. පච්චවෙක්ඛණවීථියඤ්හි සීඝං ආවජ්ජනුප්පත්තියා ආවජ්ජනවසී තදනන්තරානං ජවනානං සමුප්පත්තියා පච්චවෙක්ඛණවසීති ආවජ්ජනවසීසිද්ධියාව පච්චවෙක්ඛණවසී සිද්ධා එව හොතීති වෙදිතබ්බා. **ඣානඞ්ගානි පරිග්ගහෙත්වාති** ඣානචිත්තසම්පයුත්තානි ඣානඞ්ගානි ලක්ඛණාදිවසෙන පරිග්ගහෙත්වා. **තෙසඤ්ච නිස්සයන්ති** තෙසං වත්ථුනිස්සයානං භූතානං නිස්සයං. ඉදඤ්ච කරජකායස්ස වත්ථුදසකස්ස භූතනිස්සයත්තා සුත්තන්තනයෙන වුත්තං, න පට්ඨානනයෙන. න හි කලාපන්තරගතානි භූතානි කලාපන්තරගතානං භූතානං නිස්සයපච්චයා හොන්ති, සුත්තන්තනයෙන පන උපනිස්සයපච්චයොති වෙදිතබ්බානි. පට්ඨානෙ හි අසඞ්ගහිතා සබ්බෙ පච්චයා සුත්තන්තිකනයෙන උපනිස්සයපච්චයෙ සඞ්ගය්හන්තීති වෙදිතබ්බං. **තංනිස්සිතරූපානීති** උපාදාරූපානි. **යථාපරිග්ගහිතරූපවත්ථුද්වාරාරම්මණං වාති** එත්ථ යථාපරිග්ගහිතකෙසාදිරූපාරම්මණං තතො පුබ්බෙ වුත්තනයවත්ථාරම්මණඤ්ච තන්නිස්සයකරජකායපඅග්ගහමුඛෙන උපට්ඨිතචක්ඛාදිද්වාරඤ්ච සසම්පයුත්තධම්මවිඤ්ඤාණං වාති යොජෙතබ්බං. **කම්මාරගග්ගරීති** කම්මාරානං අග්ගිධමනභස්තා. **තජ්ජන්ති** තදනුරූපං. **තස්සාති** නාමරූපස්ස. **තං දිස්වාති** අවිජ්ජාතණ්හාදිපච්චයං දිස්වා. **කඞ්ඛං විතරතීති** අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධානන්තිආදිනයප්පවත්තං (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) සොළසවත්ථුකං විචිකිච්ඡං අතික්කමති. **කලාපසම්මසනවසෙනාති** යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නන්තිආදිනා (ම. නි. 1.361; 3.86, 89; අ. නි. 4.181) පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අතීතාදිකොට්ඨාසං එකෙකකලාපතො ගහෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සම්මසනං කලාපසම්මසනං, තස්ස වසෙන. **පුබ්බභාගෙති** පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිපරියාපන්නාය උදයබ්බයානුපස්සනාය පුබ්බභාගෙ. **ඔභාසාදයොති** ඔභාසො ඤාණං පීති පස්සද්ධි සුඛං අධිමොක්ඛො පග්ගහො උපෙක්ඛා උපට්ඨානං නිකන්ති ච. තත්ථ **අධිමොක්ඛොති** සද්ධා. **උපට්ඨානන්ති** සති. **උපෙක්ඛාති** තත්‍රමජ්ඣත්තතා. එත්ථ ච ඔභාසාදයො නව නිකන්තිසඞ්ඛාතතණ්හුපක්කිලෙසවත්ථුතාය උපක්කිලෙසා වුත්තා , නිකන්ති පන උපක්කිලෙසතාය තබ්බත්ථුතාය ච. **නිබ්බින්දන්තො** ආදීනවානුපස්සනාපුබ්බඞ්ගමාය නිබ්බිදානුපස්සනාය නිබ්බින්දන්තො. මුඤ්චිතුකම්‍යතාපටිසඞ්ඛානුපස්සනාසඞ්ඛාරුපෙක්ඛානුලොමඤාණානං විණ්ණපරියන්තෙ උප්පන්නගොත්‍රභුඤාණානන්තරං උප්පන්නෙන මග්ගඤාණෙන සබ්බසඞ්ඛාරෙසු **විරජ්ජන්තො විමුච්චන්තො**. ඵලක්ඛණෙ හි විමුත්තො නාම වුච්චති, මග්ගක්ඛණෙ විමුච්චන්තොති. **එකූනවීසතිභෙදස්සාති** චතුන්නං මග්ගවීථීනං අනන්තරං පච්චෙකං උප්පජ්ජන්තස්ස මග්ගඵලනිබ්බානපහීනාවසිට්ඨකිලෙසානං පඤ්චන්නං පච්චවෙක්ඛිතබ්බානං වසෙන එකූනවීසතිභෙදස්ස. අරහතො හි අවසිට්ඨකිලෙසාභාවෙන එකූනවීසතිතා. **අස්සාති** ආනාපානකම්මට්ඨානිකස්ස.

සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙති පීතිසහගතානි චතුක්කනයෙ ද්වෙ පඨමදුතියජ්ඣානානි. **තස්සාති** තෙන යොගිනා. **සමාපත්තික්ඛණෙති** සමාපන්නක්ඛණෙ. **ආරම්මණතොති** පටිභාගාරම්මණග්ගහණමුඛෙන **පීති පටිසංවිදිතා හොති, ආරම්මණස්ස පටිසංවිදිතත්තා**. ආරම්මණෙ හි විදිතෙ තබ්බිසයා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා සයං අත්තනො පටිසංවිදිතා නාම හොති සලක්ඛණතො සාමඤ්ඤලක්ඛණතො ච පච්ඡා ගහණෙ සන්දෙහාභාවතො. **විපස්සනාක්ඛණෙති** විපස්සනාපඤ්ඤාය විසයතො දස්සනක්ඛණෙ. එවං පීතිං අනිච්චාදිවසෙන ගහණමෙව **අසම්මොහතො** පීතිපටිසංවෙදනං නාම.

දීඝං අස්සාසවසෙනාති දීඝස්ස අස්සාසස්ස ආරම්මණභූතස්ස වසෙන, පජානතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොතීති සම්බන්ධො. **චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතොති** ඣානපරියාපන්නං අවික්ඛෙපාපන්නං නාම චිත්තස්සෙකග්ගතං තංසම්පයුත්තාය පඤ්ඤාය පජානතො. යථෙව හි ආරම්මණමුඛෙන පීති පටිසංවිදිතා හොති, එවං තංසම්පයුත්තධම්මාපි පටිසංවිදිතා එව හොන්තීති. **සති උපට්ඨිතා හොතීති** දීඝං අස්සාසවසෙන ඣානසම්පයුත්තා සති තස්ස ආරම්මණෙ උපට්ඨිතා තදාරම්මණජ්ඣානෙපි උපට්ඨිතා

නාම හොතීති. **දීඝං පස්සාසවසෙනා**තිආදීසුපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං දස්සිතං පීතිපටිසංවෙදනං ආරම්මණතො අසම්මොහතො ච විභාගතො දස්සෙතුං **ආවජ්ජතො**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **ආවජ්ජතො**ති ඣානං ආවජ්ජන්තස්ස. **සා පීතී**ති සා ඣානපරියාපන්නා පීති. **ජානතො**ති සමාපන්නක්ඛණෙ ආරම්මණමුඛෙන ජානතො, තස්ස සා පීති පටිසංවිදිතා හොතීති සම්බන්ධො. **පස්සතො**ති දස්සනභූතෙන ඤාණෙන ඣානතො වුට්ඨාය පස්සන්තස්ස. **පච්චවෙක්ඛතො**ති ඣානං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස. **චිත්තං අධිට්ඨහතො**ති ''එත්තකං වෙලං ඣානසමඞ්ගී භවිස්සාමී''ති ඣානචිත්තං අධිට්ඨහන්තස්ස. එවං පඤ්චන්නං වසීභාවානං වසෙන ඣානස්ස පජානනමුඛෙන ආරම්මණතො පීතියා පටිසංවෙදනා දස්සිතා. **අධිමුච්චතො**ති සද්දහන්තස්ස, සමථවිපස්සනාවසෙනාති අධිප්පායො. **වීරියං පග්ගණ්හතො**තිආදීසුපි එසෙව නයො. **අභිඤ්ඤෙය්‍ය**න්ති විසිට්ඨාය පඤ්ඤාය ජානිතබ්බං චතුසච්චං විපස්සනාපඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමාය මග්ගපඤ්ඤාය අභිජානතොතිආදි යොජනා. එවං **පරිඤ්ඤෙය්‍ය**න්තිආදීසුපි පරිජානතොතිආදිනා යොජනා වෙදිතබ්බා. තත්ථ **පරිඤ්ඤෙය්‍ය**න්ති දුක්ඛසච්චං. **අවසෙසපදානී**ති සුඛපටිසංවෙදී චිත්තසඞ්ඛාරපටිසංවෙදීති පදානි.

වෙදනාදයොති ආදි-සද්දෙන සඤ්ඤා ගහිතා, තෙනාහ ''ද්වෙ ඛන්ධා''ති. **විපස්සනාභූමිදස්සනත්ථ**න්ති කායිකසුඛාදිසීසෙන පකිණ්ණකසඞ්ඛාරදස්සනතො වුත්තං සමථෙ කායිකසුඛාභාවතො. **සො**ති පස්සම්භනපරියායෙන වුත්තො නිරොධො. **වුත්තනයෙනා**ති ඉමස්ස හි භික්ඛුනො පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙතිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.165) කායසඞ්ඛාරෙ වුත්තනයෙන. **පීතිසීසෙන වෙදනා වුත්තා**ති පීතිඅපදෙසෙන වෙදනා වුත්තා, සුඛග්ගහණතො වෙදනානුපස්සනාපසඞ්ගතොති අධිප්පායො. **ද්වීසු චිත්තසඞ්ඛාරපදෙසූ**ති ''චිත්තසඞ්ඛාරපටිසංවෙදී පස්සම්භයං චිත්තසඞ්ඛාර''න්ති ඉමෙසු ද්වීසු කොට්ඨාසෙසු. **සඤ්ඤාසම්පයුත්තා වෙදනා**ති වෙදනානුපස්සනාභාවතො වුත්තං. **චිත්තපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා**ති ආරම්මණතො අසම්මොහතොතිආදිනා වුත්තනයං සන්ධාය වුත්තං. **චිත්ත**න්ති ඣානසම්පයුත්තං විපස්සනාසම්පයුත්තඤ්ච චිත්තං. **ආමොදෙතී**ති සම්පයුත්තාය පීතියා ඣානවිසයාය මොදෙති. **විපස්සනාක්ඛණෙ**තිආදිනා වුත්තභඞ්ගානුපස්සනක්ඛණෙ.

ආනාපානස්සතිසමාධිකථාවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

167. යදිපි අරියා නෙව අත්තනාව අත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤං වා ජීවිතා වොරොපෙන්ති, නාපි පරෙහි සමාදපෙන්ති, තථාපි යථාවුත්තෙහි තීහි පකාරෙහි මතානං පුථුජ්ජනානං අන්තරෙ මිගලණ්ඩිකෙන මාරිතානං අරියපුග්ගලානම්පි අත්ථිතාය ''අරියපුග්ගලමිස්සකත්තා''ති වුත්තං. අථ වා පුථුජ්ජනකාලෙ අත්තනාව අත්තානං ඝාතෙත්වා මරණසමයෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරියමග්ගං පටිලභිත්වා මතානම්පි සබ්භාවතො එවං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

පදභාජනීයවණ්ණනා

172. **බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා**ති ජානිත්වා සඤ්ජානිත්වාතිආදිනා බ්‍යඤ්ජනානුරූපං අවුත්තත්තා වුත්තං. **පාණොති ජානන්තො**ති ඉදං මනුස්සොති අජානිත්වාපි කෙවලං සත්තසඤ්ඤාය එව පාරාජිකභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. **වධකචෙතනාවසෙන චෙතෙත්වා**ති ''ඉමං මාරෙමී''ති වධකචෙතනාය චින්තෙත්වා. **පකප්පෙත්වා**ති ''වධාමි න''න්ති එවං චිත්තෙන පරිච්ඡින්දිත්වා. **අභිවිතරිත්වා**ති සන්නිට්ඨානං කත්වා, තෙනාහ ''නිරාසඞ්කචිත්තං පෙසෙත්වා''ති. **සිඛාප්පත්තො අත්ථො**ති සඤ්චිච්චාති පුබ්බකාලකිරියාවසෙන වුත්තස්සපි වීතික්කමභූතස්ස අපරකාලකිරියායුත්තදස්සනෙන කොටිප්පත්තො අත්ථො. **ජාතිඋණ්ණා** නාම තදහුජාතඑළකස්ස ලොමං. **එවං වණ්ණප්පටිභාග**න්ති එවං වණ්ණසණ්ඨානං. **තතො වා උද්ධ**න්ති දුතියසත්තාහාදීසු අබ්බුදාදිභාවප්පත්තං සන්ධාය වුත්තං. **පරිහීනවෙගස්ස සන්තානස්ස පච්චයො හොතී**ති සහකාරීපච්චයො හොති, න ජනකො. කම්මමෙව හි ඛණෙ ඛණෙ උප්පජ්ජමානානං කම්මජරූපානං ජනකපච්චයො, තඤ්ච පවත්තියං පුබ්බෙ උප්පජ්ජිත්වා ඨිතං අනුපහතං චතුසන්තතිරූපං සහකාරීපච්චයං ලභිත්වාව කාතුං සක්කොති, න අඤ්ඤථා, යෙන කෙනචි විරොධිපච්චයෙන නිරුද්ධචක්ඛාදිප්පසාදානං පුග්ගලානං විජ්ජමානම්පි කම්මං චක්ඛාදිකං ජනෙතුං න සක්කොතීති සිද්ධමෙව හොති.

අතිපාතෙන්තොති අතිපාතෙන්තො විනාසෙන්තො. **වුත්තපකාරමෙවා**ති ජීවිතින්ද්‍රියාතිපාතනවිධානං වුත්තප්පකාරමෙව. සරසෙනෙව පතනසභාවස්ස සණිකං පතිතුං අදත්වා අතීව පාතනං සීඝපාතනං අතිපාතො, පාණස්ස අතිපාතො පාණාතිපාතො. **ආථබ්බණිකා**ති අථබ්බණවෙදිනො. **අථබ්බණ**න්ති අථබ්බණවෙදවිහිතං. **මන්තං පයොජෙන්තී**ති අලොණභොජනදබ්භසයනසුසානගමනාදීහි පයොගෙහි මන්තං පරිවත්තෙන්ති, තෙන යථිච්ඡිතපාණවධාදිඵලං උපපජ්ජති, තස්මා තං කායවචීකම්මෙසු පවිට්ඨං. **ඊති**න්ති පීළං. **උපද්දව**න්ති තතො අධිකතරං පීළං. **පජ්ජරක**න්ති විසමජ්ජරං. **සූචික**න්ති සූචීහි විය විජ්ඣමානං සූලං. **විසූචික**න්ති සසූලං ආමාතිසාරං. **පක්ඛන්දිය**න්ති රත්තාතිසාරං. **විජ්ජං පරිවත්තෙත්වා**ති ගන්ධාරවිජ්ජාදිකං අත්තනො විජ්ජං කතූපචාරං මන්තපඨනක්කමෙන පරිජප්පිත්වා. **තෙහී**ති තෙහි වත්ථූහි. **පයොජන**න්ති පවත්තනං. **අහො වතාය**න්ති අයං තං කුච්ඡිගතං. **ගබ්භ**න්ති ඉදං කුච්ඡිගතං ගබ්භං. **කුලුම්බස්සා**ති ගබ්භස්ස, කුලස්සෙව වා, කුටුම්බස්සාති වුත්තං හොති. **භාවනාමයිද්ධියා**ති අධිට්ඨානිද්ධිං සන්ධාය වුත්තං. **තං තෙසං ඉච්ඡාමත්ත**න්ති සුත්තත්ථතො න සමෙතීති අධිප්පායො. අථබ්බණිද්ධිවසෙනෙව හි සුත්තෙ ''ඉද්ධිමා චෙතොවසිප්පත්තො''ති වුත්තං, න භාවනාමයිද්ධිවසෙනාති දට්ඨබ්බං.

ඉතරථාති පරියෙසෙය්‍යාති පදස්ස ගවෙසනමත්තමෙව යථාරුතවසෙන අත්ථො සියා, තදා පරියිට්ඨමත්තෙන පරියෙසිත්වා සත්ථාදීනං ලද්ධමත්තෙනාති අත්ථො. සසන්ති හිංසන්ති එතෙනාති සත්ථන්ති වධොපකරණස්ස පාසාණරජ්ජුආදිනො සබ්බස්සාපි නාමන්ති ආහ **ලගුළා**තිආදි. **ලගුළ**න්ති මුග්ගරස්සෙතං අධිවචනං. **සත්ථසඞ්ගහො**ති මාතිකායං **සත්ථහාරක**න්ති එත්ථ වුත්තසත්ථසඞ්ගහො. **පරතො වුත්තනයත්තා**ති පරතො නිගමනවසෙන වුත්තස්ස දුතියපදස්ස පදභාජනෙ වුත්තනයත්තා. **චිත්තසද්දස්ස අත්ථදීපනත්ථං වුත්තො**ති චිත්ත-සද්දස්ස විචිත්තාදිඅනෙකත්ථවිසයත්තා ඉතරෙහි නිවත්තෙත්වා විඤ්ඤාණත්ථං නියමෙතුං වුත්තො.

174. **කම්මුනා බජ්ඣතී**ති පාණාතිපාතකම්මුනා බජ්ඣති, තං කම්මමස්ස සිද්ධන්ති අත්ථො. **උභයථාපී**ති උද්දිසකානුද්දිසකවසෙන. **පච්ඡා වා තෙන රොගෙනා**ති එතෙන අනාගතම්පි ජීවිතින්ද්‍රියං ආරබ්භ පාණාතිපාතස්ස පවත්තිං දස්සෙති. එවඤ්ච ''යදා සක්කොති, තදා තං ජීවිතා වොරොපෙහී''ති ආණත්තියා චිරෙන සමිද්ධියම්පි ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාණාතිපාතො. ඔපාතඛණනාදිථාවරපයොගෙසු පයොගකරණතො පච්ඡා ගහිතපටිසන්ධිකස්සාපි සත්තස්ස මරණෙ පාණාතිපාතො ච අනාගතාරම්මණො උප්පන්නො හොති. යං පන **සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ** ''පඤ්ච සික්ඛාපදානි පච්චුප්පන්නාරම්මණායෙවා''ති වුත්තං, තං පාණාතිපාතාදිතො විරතිං සන්ධාය වුත්තං, න පාණාතිපාතාදින්ති ගහෙතබ්බං. **අඤ්ඤචිත්තෙනා**ති අමාරෙතුකාමතාචිත්තෙන. **දුතියප්පහාරෙන මරතී**ති පඨමප්පහාරං විනා දුතියෙනෙව මරතීති අත්ථො. **පඨමප්පහාරෙනෙවා**ති පඨමප්පහාරසමුට්ඨාපකචෙතනාක්ඛණෙයෙවාති අත්ථො. කිඤ්චාපි පඨමප්පහාරො සයමෙව න සක්කොති මාරෙතුං, දුතියං පන ලභිත්වා සක්කොන්තො ජීවිතවිනාසහෙතු හොති, තස්මා පඨමප්පහාරං විනා මරණස්ස අසිද්ධත්තා ''පයොගො තෙන ච මරණ''න්ති ඉමිනා සංසන්දනතො පඨමප්පහාරෙනෙව කම්මබද්ධො යුත්තො, න දුතියෙන තස්ස අඤ්ඤචිත්තෙන දින්නත්තා. යථා චෙත්ථ, එවං අඤ්ඤෙන පුග්ගලෙන දුතියප්පහාරදානාදීසු විය. යදි පන දුතියප්පහාරදායකස්සාපි පුග්ගලස්ස වධකචෙතනා අත්ථි, තස්සාපි අත්තනො පයොගෙනාපි මතත්තා පයොගක්ඛණෙ පාණාතිපාතොති වෙදිතබ්බං.

කම්මාපත්තිබ්‍යත්තිභාවත්ථන්ති ආනන්තරියාදිකම්මවිභාගස්ස පාරාජිකාදිආපත්තිවිභාගස්ස ච පාකටභාවත්ථං. ''එළකං මාරෙමී''ති විපරීතග්ගහණෙපි ''ඉම''න්ති යථානිපන්නස්සෙව පරමත්ථතො ගහිතත්තා යථාවත්ථුකං කම්මබද්ධො හොතියෙවාති ආහ **ඉමං වත්ථු**න්තිආදි. **ඝාතකො ච හොතී**ති පාණාතිපාතකම්මෙන බද්ධොති අත්ථො. මාතාදිගුණමහන්තෙ ආරබ්භ පවත්තවධකචෙතනාය මහාසාවජ්ජතාය වුත්තං ''ඉධ පන චෙතනා දාරුණා හොතී''ති.

ලොහිතකන්ති ලොහිතමක්ඛිතං. **කම්මං කරොන්තෙ**ති යුද්ධකම්මං කරොන්තෙ. **යථාධිප්පායං ගතෙ**ති යොධං විජ්ඣිත්වා පිතරි විද්ධෙ, යොධං පන අවිජ්ඣිත්වා කෙවලං පිතරි විද්ධෙපි විසඞ්කෙතො නත්ථියෙව පිතරිපි වධකචිත්තස්ස අත්ථිතාය, කෙවලං යොධෙ විද්ධෙපි එසෙව නයො. **ආනන්තරියං පන නත්ථී**ති පිතුවිසයං පාණාතිපාතකම්මං නත්ථීති අත්ථො.

එවං විජ්ඣාති එවං පාදෙහි භූමියං ඨත්වා එවං ධනුං ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වාතිආදිනා විජ්ඣනප්පකාරසික්ඛාපනමුඛෙන ආණාපෙතීති අත්ථො. **එවං පහරා**ති දළ්හං අසිං ගහෙත්වා එවං පහර. **එවං ඝාතෙහී**ති එවං කම්මකාරණං කත්වා මාරෙහි. **තත්තකා උභින්නං පාණාතිපාතා**ති අනුද්දිසිත්වා යෙසං කෙසඤ්චි මාරණත්ථාය උභොහි පයොගස්ස කතත්තා වුත්තං. සචෙ හි ආණාපකො ''එවං විද්ධෙ අසුකො එවං මරතී''ති සඤ්ඤාය ''එවං විජ්ඣා''ති ආණාපෙති, නියමිතස්සෙව මරණෙ ආණාපකස්ස කම්මබද්ධොති වදන්ති. සචෙ ආණත්තො ''අසුක''න්ති නියමෙත්වා උද්දිස්ස සරං ඛිපති, ආණාපකො අනියමෙත්වා ආණාපෙති, ආණාපකස්ස යෙසං කෙසඤ්චි මරණෙපි කම්මබද්ධො, ආණත්තස්ස පන නියමිතමරණෙයෙවාති වෙදිතබ්බං. **මජ්ඣෙ**ති හත්ථිනො පිට්ඨියා මජ්ඣෙ. **එතෙනා**ති අධිට්ඨහිත්වා ආණාපෙතීතිආදිපාළිවචනෙන. **තත්ථා**ති ආණත්තිකපයොගෙ.

කිඤ්චාපි කිරියාවිසෙසො අට්ඨකථාසු අනාගතො, **පාළියං** පන ''එවං විජ්ඣ, එවං පහර, එවං ඝාතෙහී''ති (පාරා. 174) කිරියාවිසෙසස්ස පරාමට්ඨත්තා ආචරියපරම්පරා ආගතං කිරියාවිසෙසම්පි පාළිසංසන්දනතො ගහෙත්වා දස්සෙන්තො **අපරො නයො**තිආදිමාහ. **විජ්ඣන**න්ති උසුසත්තිආදීහි විජ්ඣනං. **ඡෙදන**න්ති අසිආදීහි හත්ථපාදාදිච්ඡෙදනං. **භෙදන**න්ති මුග්ගරාදීහි සීසාදිභෙදනං ද්විධාකරණං. **සඞ්ඛමුණ්ඩක**න්ති සීසකටාහෙ චම්මං සහ කෙසෙහි උප්පාටෙත්වා ථූලසක්ඛරාහි සීසකටාහං සංසිත්වා සඞ්ඛවණ්ණකරණවසෙන සඞ්ඛමුණ්ඩකම්මකරණං. **එවමාදී**ති ආදි-සද්දෙන බිළඞ්ගථාලිකාදිං සඞ්ගණ්හාති. උරෙ පහරිත්වා පිට්ඨියං පහරිත්වා ගීවායං පහරිත්වාතිආදිනා සරීරාවයවප්පදෙසෙසු පහරණවිජ්ඣනාදිනියමොපි කිරියාවිසෙසෙයෙව සඞ්ගය්හති අට්ඨකථාසු සඞ්ඛමුණ්ඩකාදිසරීරප්පදෙසවිසයායපි ඝාතනාය තත්ථ පවෙසිතත්තා, යං පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 2.174 පයොගකථාවණ්ණනා) පුරතො පහරිත්වා මාරෙහීතිආදිකස්ස අට්ඨකථාපාඨස්ස ''පුරිමපස්සාදීනම්පි වත්ථුසභාගතො වත්ථුග්ගහණෙනෙව ගහණන්ති ආහ පුරතො පහරිත්වාතිආදී''ති එවමධිප්පායකථනං, තං සඞ්ඛමුණ්ඩකාදිකස්ස සරීරප්පදෙසෙ කම්මකාරණාකරණස්ස අට්ඨකථාය කිරියාවිසෙසවිසයෙ වුත්තත්තා න යුජ්ජති. යථාණත්තං මුඤ්චිත්වා පුග්ගලන්තරමාරණමෙව හි වත්ථුවිසංවාදො, න පහරිතුං ආණත්තං සරීරප්පදෙසවිසංවාදනං, තෙනාහ ''වත්ථුං විසං වාදෙත්වා…පෙ…. තතො අඤ්ඤං මාරෙති. පුරතො පහරිත්වා මාරෙහීති වා…පෙ…. නත්ථි කම්මබද්ධො''ති, ඉදං පන යථාණත්තවත්ථුස්මිම්පි කිරියාවිසෙසවිසඞ්කෙතෙන කම්මබද්ධාභාවං දස්සෙතුං වුත්තන්ති පඤ්ඤායති. තෙන ''වත්ථුං අවිසංවාදෙත්වා මාරෙන්තී''ති එත්තකමෙව අවත්වා ''යථාණත්තියා''ති කිරියාවිසෙසනියමොපි දස්සිතො, ඉතරථා යථාණත්තියාති වචනස්ස නිරත්ථකතාපත්තිතො. **වත්ථුනිද්දෙසෙ** ච ''වත්ථූති මාරෙතබ්බො සත්තො''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.174) එත්තකමෙව වුත්තං, න පන ''යථාණත්තස්ස පහරිතබ්බසරීරප්පදෙසොපී''ති වුත්තං. තස්මා පුරතො පහරණාදිපි කිරියාවිසෙසෙ එව සඞ්ගය්හතීති අම්හාකං ඛන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. **වත්ථුවිසෙසෙනා**ති මාතුආදිමතසත්තවිසෙසෙන. **කම්මවිසෙසො**ති ආනන්තරියාදිකම්මවිසෙසො. **ආපත්තිවිසෙසො**ති පාරාජිකාදිආපත්තිවිසෙසො.

යදා කදාචි පුබ්බණ්හෙති ආණත්තදිවසතො අඤ්ඤස්සපි යස්ස කස්සචි දිවසස්ස පුබ්බණ්හෙ. **එතං ගාමෙ ඨිතන්ති** ගාමො පුග්ගලනියමනත්ථං වුත්තො, න ඔකාසනියමනත්ථං, තස්මා ‘‘යත්ථ කත්ථචි මාරෙති, නත්ථි විසඞ්කෙතො’’ති වුත්තං, එතෙන කාලොකාසආවුධඉරියාපථකිරියාවිසෙසානං නියමිච්ඡාය අසති යෙන කෙනචි පකාරෙන මරණමෙව ඉච්ඡන්තස්ස ආණාපකස්ස මුඛාරුළ්හවසෙන වුත්තස්ස දෙසකාලාදිනියමස්ස විසඞ්කෙතෙපි කම්මබද්ධොයෙවාති ඤාපිතං හොති. යො පන චිත්තෙන යත්ථ කත්ථචි යදා කදාචි යෙන කෙනචි පකාරෙන මරණමෙව ඉච්ඡන්තොපි කාලාදිවිසඞ්කෙතෙන අකුසලතො චොදනතො වා මුච්චිතුකාමො ලෙසෙන කාලාදිනියමං කරොති, තස්ස මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකතො පරියායෙන අමුච්චනතො කාලාදිවිසඞ්කෙතෙපි කම්මබද්ධොවාති ගහෙත්වා විචාරණතො ගහෙතබ්බං, කෙචි පනෙතං න ඉච්ඡන්ති, වීමංසිතබ්බං. **තුණ්ඩෙනාති** අග්ගකොටියා. **ථරුනාති** ඛග්ගමුට්ඨිනා. **එතං ගච්ඡන්තන්ති** ගමනෙන පුග්ගලොව නියමිතො, න ඉරියාපථො, තෙනාහ ‘‘නත්ථි විසඞ්කෙත’’න්ති.

‘‘දීඝං මාරෙහී’’ති වුත්තෙපි දීඝසණ්ඨානානං බහුභාවතො ‘‘ඉත්ථන්නාමං එවරූපඤ්ච දීඝ’’න්ති අඤ්ඤෙසං අසාධාරණලක්ඛණෙන අනිද්දිට්ඨත්තා ‘‘අනියමෙත්වා ආණාපෙතී’’ති වුත්තං, තෙනෙවාහ ‘‘යං කිඤ්චි තාදිසං මාරෙමී’’ති. එත්ථ ච චිත්තෙන බහූසු දීඝසණ්ඨානෙසු එකං නියමෙත්වා වුත්තෙපි වාචාය අනියමිතත්තා අඤ්ඤස්මිං තාදිසෙ මාරිතෙ නත්ථි විසඞ්කෙතොති වදන්ති. අත්තානං මුඤ්චිත්වා පරපාණිම්හි පාණසඤ්ඤිතාලක්ඛණස්ස අඞ්ගස්ස අභාවතො නෙවත්ථි පාණාතිපාතොති ආහ ‘‘ආණාපකො මුච්චතී’’ති. අත්තානං උද්දිස්ස ‘‘අසුකට්ඨානෙ නිසින්න’’න්ති ඔකාසනියමෙ තස්මිං පදෙසෙ නිසින්නස්ස යස්ස කස්සචි ජීවිතින්ද්‍රියං ආරබ්භ වධකචිත්තං උප්පජ්ජතීති වුත්තං ‘‘නෙව වධකො මුච්චති න ආණාපකො’’ති. ඔකාසඤ්හි නියමෙත්වා නිද්දිසන්තො තස්මිං ඔකාසෙ නිසින්නං මාරෙතුකාමො හොති, සයං පන තදා තත්ථ නත්ථි, තස්මා ඔකාසෙන සහ තත්ථ නිසින්නස්සෙව ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං හොති, න අත්තනොති ගහෙතබ්බං. සචෙ පන සයං තත්ථෙව නිසීදිත්වා අත්තනො නිසින්නට්ඨානමෙව නියමෙත්වා ‘‘මාරෙහී’’ති වුත්තෙපි අඤ්ඤො තත්ථ නිසින්නො මාරියති, තස්සාපි අත්තනොපි ජීවිතං ආරබ්භ වධකචෙතනා පවත්තති, පරස්මිං තත්ථ මාරිතෙ ආණාපකස්ස කම්මබද්ධොති ගහෙතබ්බං. එවරූපෙ ඨානෙ චිත්තප්පවත්තිනියමො බුද්ධවිසයො, න අඤ්ඤෙසං විසයොති ආහ ‘‘තස්මා එත්ථ න අනාදරියං කාතබ්බ’’න්ති.

එවං ආණාපෙන්තස්ස ආචරියස්ස තාව දුක්කටන්ති සචෙ ආණත්තිකො යථාධිප්පායං න ගච්ඡති, ආචරියස්ස ආණත්තික්ඛණෙ දුක්කටං. සචෙ පන සො යථාධිප්පායං ගච්ඡති, යං පරතො ථුල්ලච්චයං වුත්තං, ආණත්තික්ඛණෙ තදෙව හොති. අථ සො අවස්සං ඝාතෙති, යං පරතො ‘‘ආපත්ති සබ්බෙසං පාරාජිකස්සා’’ති (පාරා. 174) වුත්තං, තතො ඉමස්ස ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකං හොති, න දුක්කටථුල්ලච්චයානීති ගහෙතබ්බං. **තෙසම්පි දුක්කටන්ති** බුද්ධරක්ඛිතාදීනම්පි ආරොචනපච්චයා දුක්කටං, ඉදඤ්ච යථාණත්තිවසෙන සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස ජීවිතා වොරොපනෙ අසති යුජ්ජති, වොරොපනෙ සති තෙසම්පි ආරොචනක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. **පටිග්ගහිතමත්තෙති** ඉදං අවස්සං පටිග්ගහණසභාවදීපනත්ථං වුත්තං, න පටිග්ගහිතක්ඛණෙයෙව ථුල්ලච්චයන්ති දස්සනත්ථං. සචෙ හි සො අවස්සං පටිග්ගහෙස්සති, කම්මං පන න නිප්ඵාදෙස්සති, තදා ආචරියස්ස ආණත්තික්ඛණෙයෙව ථුල්ලච්චයං හොතීති දට්ඨබ්බං.

මූලට්ඨස්සෙව දුක්කටන්ති ඉදං මහාඅට්ඨකථායං ආගතනයදස්සනමත්තං, න පනෙතං අත්තනා අධිප්පෙතං, තෙනාහ **එවං සන්තෙති**ආදි, එවං මහාඅට්ඨකථායං වුත්තනයෙන අත්ථෙ සතීති අත්ථො. **පටිග්ගහණෙ ආපත්තියෙව න සියාති** වධකස්ස ‘‘සාධු සුට්ඨූ’’ති මරණපටිග්ගහණෙ දුක්කටාපත්ති නෙව සියා, එවං අනොළාරිකවිසයෙපි තාව දුක්කටං, කිමඞ්ගං පන මරණපටිග්ගහණෙති දස්සනත්ථං සඤ්චරිත්තපටිග්ගහණාදි නිදස්සිතං. ‘‘අහො වත ඉත්ථන්නාමො හතො අස්සා’’ති එවං මරණාභිනන්දනදස්සනත්ථං සඤ්චරිත්තපටිග්ගහණාදිභිනන්දනෙ දුක්කටෙ සති පගෙව ‘‘අහං තං මාරෙස්සාමී’’ති මරණපටිග්ගහණෙති අධිප්පායො. **පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙතං දුක්කටන්ති** අවධාරණෙන සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස පටිග්ගහණපච්චයා මූලට්ඨස්ස නත්ථෙව ආපත්තීති දස්සෙති, විසඞ්කෙතත්තා පඨමං ආණත්තදුක්කටමෙවස්ස හොති. කෙචි පන ‘‘මූලට්ඨස්සාපි දුක්කටමෙවා’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං එකෙන පයොගෙන ද්වින්නං දුක්කටානං අසම්භවා. **පුරිමනයෙති** සමනන්තරාතීතෙ අවිසක්කියදූතනිද්දෙසෙ. **එතන්ති** දුක්කටං. **ඔකාසාභාවෙනාති** මූලට්ඨස්ස ථුල්ලච්චයස්ස වුච්චමානත්තා පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං න වුත්තං ඔකාසාභාවෙන, න පන ආපත්තිඅභාවතොති අධිප්පායො.

175. සයං සඞ්ඝත්ථෙරත්තා ‘‘උපට්ඨානකාලෙ’’ති වුත්තං. **වාචාය වාචාය දුක්කටන්ති** ‘‘යො කොචි මම වචනං සුත්වා ඉමං මාරෙතූ’’ති ඉමිනා අධිප්පායෙන අවත්වා කෙවලං මරණාභිනන්දනවසෙනෙව වුත්තත්තා **චොරාපි නාම තං න හනන්තීති**ආදිවාචායපි දුක්කටමෙව වුත්තං. **ද්වින්නං උද්දිස්සාති** ද්වෙ උද්දිස්ස, ද්වින්නං වා මරණං උද්දිස්ස. උභො උද්දිස්ස මරණං සංවණ්ණෙන්තස්ස පයොගසමුට්ඨාපිකාය චෙතනාය එකත්තෙපි ‘‘ද්වෙ පාණාතිපාතා’’ති වත්තබ්බතාසඞ්ඛාතං බලවභාවං ආපජ්ජිත්වා පටිසන්ධිපවත්තීසු මහාවිපාකත්තා ‘‘අකුසලරාසී’’ති වුත්තං, බහූ උද්දිස්ස මරණසංවණ්ණනෙපි එසෙව නයො. **තත්තකා පාණාතිපාතාති** යත්තකා සංවණ්ණනං සුත්වා මරිස්සන්ති, තත්තකානම්පි වත්තමානං අනාගතඤ්ච ජීවිතින්ද්‍රියං සබ්බං ආලම්බිත්වාව චෙතනාය පවත්තනතො තත්තකා පාණාතිපාතා හොන්ති, තත්තකාහි චෙතනාහි දාතබ්බං පවත්තිවිපාකං එකාව සා චෙතනා දාතුං සක්කොතීති අත්ථො, පටිසන්ධිවිපාකං පන සයඤ්ච පුබ්බාපරචෙතනා ච එකෙකමෙව දාතුං සක්කොතීති ගහෙතබ්බං.

176. **යෙසං හත්ථතොති** යෙසං ඤාතකපවාරිතාදීනං හත්ථතො, ඉදඤ්ච භික්ඛුනො රූපියමූලස්ස අභාවං සන්ධාය වුත්තං, අත්තනොව ධනඤ්චෙ, සයමෙව මූලං ගහෙත්වා මුඤ්චති, මූලං පන අග්ගහෙත්වාපි පොත්ථකස්ස පොත්ථකසාමිනො සන්තකත්තාපාදනමෙවෙත්ථ පමාණන්ති ගහෙතබ්බං. **ලෙඛාදස්සනකොතූහලකාති** සුන්දරක්ඛරං දිස්වා වා ‘‘කීදිසං නු ඛො පොත්ථක’’න්ති වා ඔලොකෙතුකාමා.

පාණාතිපාතස්ස පයොගත්තාති සරීරතො පාණවියොජනස්ස නිට්ඨාපකපයොගත්තා. ඔපාතඛණනත්ථං පන කුදාලාදිඅත්ථාය අයොබීජසමුට්ඨාපනත්ථං අකප්පියපථවිං වා කුදාලදණ්ඩාදීනං අත්ථාය භූතගාමං විකොපෙන්තස්ස පාචිත්තියමෙව. පාණාතිපාතපයොගත්තාභාවා අදින්නාදානපුබ්බපයොගෙ විය දුතියපරියෙසනාදීසුපි එත්ථ දුක්කටට්ඨානෙ දුක්කටං, මුසාවාදාදිපාචිත්තියට්ඨානෙ පාචිත්තියමෙවාති ගහෙතබ්බං. **පමාණෙති** අත්තනා සල්ලක්ඛිතෙ පමාණෙ. **තච්ඡෙත්වාති** උන්නතප්පදෙසං තච්ඡෙත්වා. **පංසුපච්ඡින්ති** සබ්බන්තිමං පංසුපච්ඡිං. **එත්තකං අලන්ති** නිට්ඨාපෙතුකාමතාය සබ්බන්තිමපයොගසාධිකා චෙතනා සන්නිට්ඨාපකචෙතනා, **මහාඅට්ඨකථායං** ‘‘එකස්මිං දිවසෙ අවූපසන්තෙනෙව පයොගෙන ඛණිත්වා නිට්ඨාපෙන්තං සන්ධාය සබ්බන්තිමා සන්නිට්ඨාපකචෙතනා වුත්තා, ඉතරාසු පන **අට්ඨකථාසු** ‘‘ඉමස්මිං පතිත්වා මරන්තූ’’ති අධිප්පායෙන එකස්මිං දිවසෙ කිඤ්චි ඛණිත්වා අපරස්මිම්පි දිවසෙ තතො කිඤ්චි කිඤ්චි ඛණිත්වා නිට්ඨාපෙන්තං සන්ධාය වුත්තන්ති එවං අට්ඨකථානං අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධො ඤාතබ්බො. **අත්තනො ධම්මතායාති** අජානිත්වා, පක්ඛලිත්වා වා. **අරහන්තාපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්තීති** අඤ්ඤෙහි පාතියමානානං අමරිතුකාමානම්පි අරහන්තානං මරණං සම්භවතීති වුත්තං. **පුරිමනයෙති** ‘‘මරිතුකාමා ඉධ මරිස්සන්තී’’ති වුත්තනයෙ. **විසඞ්කෙතොති** මරිතුකාමානං මාරෙතුකාමානඤ්ච උද්දිස්ස ඛතත්තා අමරිතුකාමානං මරණෙ කම්මබද්ධො නත්ථීති අත්ථො.

තත්ථ පතිතං බහි නීහරිත්වාති ඉදං තත්ථ පතනපච්චයා මරණස්ස පවත්තත්තා වුත්තං. ආවාටෙ පතිත්වා ථොකං විරායිත්වා ගච්ඡන්තං ගහෙත්වා මාරිතෙ තත්ථ පතිතරොගෙන පීළිතස්ස ගච්ඡතො පක්ඛලිත්වා පාසාණාදීසු පතනෙනාපි මරණෙපි ඔපාතඛණකො න මුච්චතීති වෙදිතබ්බං. අමරිතුකාමා වාති අධිප්පායස්ස සම්භවතො ඔපපාතිකෙ උත්තරිතුං අසක්කුණිත්වා මතෙපි පාරාජිකං වුත්තං. ‘‘නිබ්බත්තිත්වා’’ති වුත්තත්තා පතනං න දිස්සතීති චෙ? තත්ථස්ස නිබ්බත්තියෙව පතනන්ති නත්ථි විරොධො. යස්මා මාතුයා පතිත්වා පරිවත්තිතලිඞ්ගාය මතාය සො මාතුඝාතකො හොති, න කෙවලං මනුස්සපුරිසඝාතකො, තස්මා පතිතස්සෙව වසෙන ආපත්තීති අධිප්පායෙන ‘‘පතනරූපං පමාණ’’න්ති වුත්තං, ඉදං පන අකාරණං ‘‘ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙපි එකසන්තානත්තස්ස අවිගතත්තා. මනුස්සභූතං මාතරං වා පිතරං වා අපි පරිවත්තලිඞ්ගං ජීවිතා වොරොපෙන්තස්ස කම්මං ආනන්තරිය’’න්ති හි **අට්ඨකථායං** වුත්තං. යෙන පන සභාවෙන සත්තා ජායන්ති, තෙනෙව මරන්ති, සොව තෙසං රූපන්තරග්ගහණෙපි සභාවොති ‘‘මරණරූපමෙව පමාණං, තස්මා පාචිත්තිය’’න්ති වුත්තො. පච්ඡිමො වාදො පමාණං, එවං සන්තෙ **පාළියං** ‘‘යක්ඛො වා පෙතො වා තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහො වා තස්මිං පතති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. පතිතෙ දුක්ඛා වෙදනා උප්පජ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. මරති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’ති කස්මා වුත්තන්ති චෙ? නායං දොසො. ‘‘යක්ඛො වා පෙතො වා’’ති හි පඨමං සකරූපං දස්සෙත්වා රූපන්තරං ගහෙත්වාපි ඨිතෙයෙව යක්ඛපෙතෙ දස්සෙතුං ‘‘තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහො වා’’ති වුත්තං. තස්මා තිරච්ඡානගතවිග්ගහො මනුස්සවිග්ගහො වා යක්ඛො වා පෙතො වාති එවමෙත්ථ යොජනා කාතබ්බා. කෙචි පන ‘‘මනුස්සවිග්ගහෙන ඨිතතිරච්ඡානගතානං ආවෙණිකං කත්වා ථුල්ලච්චයං වුත්තං විය දිස්සතී’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං තිරච්ඡානො වා මනුස්සවිග්ගහොති වත්තබ්බතො, අට්ඨකථාසු ච ඉමස්ස විසෙසස්ස අවුත්තත්තා. **යක්ඛපෙතරූපෙන මතෙපි එසෙව නයොති** ඉමිනා මරණරූපස්සෙව පමාණත්තා ථුල්ලච්චයං අතිදිසති.

මුධාති අමූලෙන. **සො නිද්දොසොති** තෙන තත්ථ කතපයොගස්ස අභාවතො, යදි පන සොපි තත්ථ කිඤ්චි කරොති, න මුච්චති එවාති දස්සෙන්තො **එවං පතිතාති**ආදිමාහ. තත්ථ **එවන්ති** එවං මයා කතෙති අත්ථො . **න නස්සිස්සන්තීති** අදස්සනං න ගමිස්සන්ති, න පලායිස්සන්තීති අධිප්පායො. **සුඋද්ධරා වා භවිස්සන්තීති** ඉදං ගම්භීරස්ස ඔපාතස්ස පූරණෙ පයොජනදස්සනං. උත්තානෙ කතෙ ඔපාතෙ සීසං අම්හෙහි ගහෙත්වා මාරෙතුං සුඋද්ධරා භවිස්සන්තීති අධිප්පායො. **විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙති** මූලට්ඨං සන්ධාය වුත්තං. යදි පන පච්ඡිමොපි ලභිත්වා තත්ථ වුත්තප්පකාරං කිඤ්චි කත්වා පුන විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ එවං කරොති, තස්සාපි එසෙව නයො. **ජාතපථවී ජාතාති** ඊදිසෙ පුන අඤ්ඤෙන ඔපාතෙ ඛතෙ තදා මුච්චතීති දස්සනත්ථං වුත්තං, ජාතපථවීසදිසං කත්වා පුන සුට්ඨු කොට්ටෙත්වා දළ්හතරං පූරිතෙපි මුච්චතියෙවාති ගහෙතබ්බං.

ථද්ධතරන්ති ථිරකරණත්ථං අපරාපරාය පාසයට්ඨියා සද්ධිං බන්ධිත්වා වා තමෙව වා සිථිලභූතපාසං ථද්ධතරං බන්ධිත්වා ඨපෙති. **ඛාණුකන්ති** පාසයට්ඨිබන්ධනඛාණුකං. **තත්ථජාතකයට්ඨිං ඡින්දිත්වා මුච්චතීති** ඉදං අරඤ්ඤෙ යථාඨිතමෙව දණ්ඩං මූලෙ අච්ඡින්දිත්වා පාසබන්ධනයොග්ගං කත්වා ඨපිතත්තා තත්ථ අඤ්ඤොපි කොචි පාසං බන්ධෙය්‍ය, මූලට්ඨො න මුච්චති, තං පන මූලෙපි ඡින්දිත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කත්වා මුච්චතීති දස්සනත්ථං වුත්තං. **රජ්ජුකෙති** වාකෙහි එකවාරං වට්ටිතරජ්ජුකෙ. **සයං වට්ටිතන්ති** තනුකවට්ටිතං දිගුණතිගුණතාපාදනෙන අත්තනා වට්ටිතං. **උබ්බට්ටෙත්වාති** පාකතිකං කත්වා. **ගොපෙන්තොපීති** හීරං හීරං කත්වා ගොපෙන්තොපි.

177. **ආලම්බනරුක්ඛො වාති** තත්ථජාතකං සන්ධාය වුත්තං. **තදත්ථමෙව කත්වාති** මාරණත්ථමෙව අයොබීජසමුට්ඨාපනාදිනා වාසිආදිං සත්ථං කාරෙත්වා. **පාකතිකන්ති** අඤ්ඤෙහි කතං පකතිසත්ථමෙව ලභිත්වා මූලට්ඨෙන ඨපිතං හොතීති අත්ථො. **මුච්චතීති** මූලට්ඨො මුච්චති. **විසමණ්ඩලන්ති** මඤ්චපීඨාදීසු ආලිත්තං විසමණ්ඩලං.

වත්වා අසිං උපනික්ඛිපතීති එත්ථ මුඛෙන අවත්වා මනසාව චින්තෙත්වා උපනික්ඛිපනෙපි එසෙව නයො. **පුරිමනයෙනාති** යෙසං හත්ථතො මූලං ගහිතන්තිආදිනා. **විසභාගරොගො** නාම කුට්ඨාදිවිරූපභාවතො, ගණ්ඩපීළකාදි වා ජීවිතප්පවත්තියා පච්චනීකත්තා.

178. **මනාපියෙපි එසෙව නයොති** එතෙන මනාපියං රූපං උපසංහරතීති එත්ථ යං වා මනාපරූපං, තස්ස සමීපෙ ඨපෙති, අත්තනා වා මනාපියෙන රූපෙන සමන්නාගතො තිට්ඨතීතිආදි යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙති. **අලඞ්කරිත්වා උපසංහරතීති** ‘‘අලාභකෙන සුස්සිත්වා මරතූ’’ති ඉමිනා අධිප්පායෙන උපසංහරති, තෙනෙව ‘‘සචෙ උත්තසිත්වා මරති, විසඞ්කෙතො’’ති වුත්තං. **අලාභකෙන සුස්සිත්වා මරතීති** එත්ථ පාරාජිකොති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො. **මහාකච්ඡු** නාම වල්ලිඵලවිසෙසො, යස්ස මජ්ජාරපාදස්සෙව සණ්ඨානං

දුක්ඛසම්ඵස්සානි සුඛුමලොමානි ච හොන්ති. **හංසපුප්ඵන්ති** හංසාදීනං පක්ඛලොමං සන්ධාය වදන්ති. **අත්තනො ධම්මතාය මරති, අනාපත්තීති** පාරාජිකං සන්ධාය වුත්තං දුක්කටා න මුච්චනතො.

179. අසඤ්චිච්චාති ඉදං මරණසංවත්තනිකඋපක්කමස්ස අසල්ලක්ඛණං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ **ඉමිනා උපක්කමෙනාති**ආදි. අජානන්තස්සාති ඉදං පන මරණසංවත්තනිකවිසාදිඋපක්කමකරණස්ස අජානනං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ **ඉමිනා අයං මරිස්සතීති**ආදි. න මරණාධිප්පායස්සාති ඉදං දුක්ඛුප්පාදකං උපක්කමන්ති ජානන්තස්සාපි මරණාධිප්පායස්ස අභාවං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ **මරණං අනිච්ඡන්තස්සාති**ආදි. **අනුප්පබන්ධාභාවාති** දොමනස්සවීථීනං නිරන්තරප්පවත්තිඅභාවා.

පදභාජනීයවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

180. **වොහාරවසෙනාති** පුබ්බභාගවොහාරවසෙන, මරණාධිප්පායස්ස සන්නිට්ඨාපකචෙතනාක්ඛණෙ කරුණාය අභාවතො කාරුඤ්ඤෙන පාසෙ බද්ධසූකරමොචනං (පාරා. 153) විය න හොතීති අධිප්පායො. ''යථායුනා''ති වුත්තමෙවත්ථං ''යථානුසන්ධිනා''ති පරියායන්තරෙන වුත්තං. හෙට්ඨා කිස්මිඤ්චි විජ්ජමානෙ සාටකං වලිං ගණ්හාතීති ආහ ''යස්මිං වලි න පඤ්ඤායතී''ති. පටිවෙක්ඛණඤ්චෙතං ගිහීනං සන්තකෙ එවාති දට්ඨබ්බං. පාළියං **මුසලෙ උස්සිතෙති** අඤ්ඤමඤ්ඤං උපත්ථම්භෙත්වා ද්වීසු මුසලෙසු භිත්තිං අපස්සාය ඨපිතෙසූති අත්ථො. **උදුක්ඛලභණ්ඩිකන්ති** උදුක්ඛලත්ථාය ආනීතං දාරුභණ්ඩං. **පරිබන්ධන්ති** භොජනපරිබන්ධං, භොජනන්තරායන්ති වුත්තං හොති.

181. අග්ගකාරිකන්ති එත්ථ කාරික-සද්දස්ස භාවවචනත්තා ''අග්ගකිරිය''න්ති අත්ථං වත්වාපි යස්මා කිරියං දාතුං න සක්කා, තස්මා දානසඞ්ඛාතාය අග්ගකිරියාය යුත්තපිණ්ඩපාතමෙව ඉධ උපචාරයුත්තියා අග්ගකිරියාති ගහෙතබ්බන්ති ආහ **පඨමං ලද්ධපිණ්ඩපාතන්ති**ආදි.

182-3. **දණ්ඩමුග්ගරනිබාදනවෙමාදීනං වසෙනාති** එත්ථ **දණ්ඩො** නාම දීඝදණ්ඩො. **මුග්ගරො** නාම රස්සො. **වෙමං** නාම තන්තවායානං වත්ථවායනඋපකරණං, යෙන වීතං තන්තං සට්ටෙන්ති. **විභත්තිබ්‍යත්තයෙනාති** විභත්තිවිපරිණාමෙන. **විසෙසාධිගමොති** සමාධි විපස්සනා ච. **විසෙසාධිගමන්ති** ලොකුත්තරධම්මපටිලාභං. **බ්‍යාකරිත්වාති** ආරොචෙත්වා, ඉදඤ්ච විසෙසස්ස අධිගතභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. අධිගතවිසෙසා හි දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනත්ථං ලජ්ජීභික්ඛූනං අවස්සං අධිගමං බ්‍යාකරොන්ති, අධිගතවිසෙසෙන පන අබ්‍යාකරිත්වාපි ආහාරං උපච්ඡින්දිතුං න වට්ටති, අධිගමන්තරායවිනොදනත්ථමෙව ආහාරුපච්ඡෙදස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තදධිගමෙ සො න කාතබ්බොව. කිං පනාධිගමං ආරොචෙතුං වට්ටතීති ආහ **සභාගානන්ති**ආදි. **භණ්ඩකං වා ධොවන්තාති** චීවරං වා ධොවන්තා. **ධොවනදණ්ඩකන්ති** චීවරධොවනදණ්ඩං.

185. **මද්දාපෙත්වා පාතෙති, විසඞ්කෙතොති** යථාණත්තියා අකතත්තා වුත්තං, යදි පන ආණාපකො මද්දනම්පි මද්දාපනම්පි සන්ධාය වොහාරවසෙන ''මද්දිත්වා පාතෙහී''ති වදති, විසඞ්කෙතො නත්ථීති වෙදිතබ්බං. ''මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍යා''ති (පාරා. 171) වුත්තත්තා ආහ ''පරියායො නාම නත්ථී''ති, පරියායෙන ආපත්තිමොක්ඛො න හොතීති අධිප්පායො. අවිජායනත්ථාය ගබ්භග්ගහණතො පුරෙතරමෙව භෙසජ්ජං දෙන්තස්ස කුච්ඡියං උප්පජ්ජිත්වා ගබ්භො විනස්සතීති ඉමිනා අධිප්පායෙන දින්නෙ තථාමරන්තානං වසෙන කම්මබද්ධො, කුච්ඡියං න උප්පජ්ජිස්සතීති ඉමිනා අධිප්පායෙන දින්නෙ උප්පජ්ජිත්වා මරතු වා මා වා, නෙවත්ථි කම්මබද්ධො.

සහධම්මිකානන්ති එකස්ස සත්ථු සාසනෙ සහසික්ඛමානධම්මානං, සහධම්මෙ වා සික්ඛාපදෙ සික්ඛනභාවෙන නියුත්තානං. **සමසීලසද්ධානන්ති**ආදිනා දුස්සීලානං භින්නලද්ධිකානඤ්ච අකාතුම්පි ලබ්භතීති දස්සෙති. **ඤාතකපවාරිතට්ඨානතොති** අත්තනො තෙසං වා ඤාතකපවාරිතට්ඨානතො. අරියෙහි අකතා අයුත්තවසෙන අකතපුබ්බා විඤ්ඤත්ති **අකතවිඤ්ඤත්ති**.

පටියාදියතීති සම්පාදියති. **අකාතුං න වට්ටතීති** එත්ථ දුක්කටං වදන්ති, අයුත්තතාවසෙනෙව පනෙත්ථ අකරණපටික්ඛෙපො යුත්තො, න ආපත්තිවසෙනාති ගහෙතබ්බං. **යාව ඤාතකා පස්සන්තීති** යාව තස්ස ඤාතකා පස්සන්ති.

පිතුභගිනී **පිතුච්ඡා**. මාතුභාතා **මාතුලො**. **නප්පහොන්තීති** කාතුං න සක්කොන්ති. **න යාචන්තීති** ලජ්ජාය න යාචන්ති. ''ආභොගං කත්වා''ති වුත්තත්තා අඤ්ඤථා දෙන්තස්ස ආපත්තියෙව. කෙචි පන ''ආභොගං අකත්වාපි දාතුං වට්ටතී''ති වදන්ති, තං න යුත්තං භෙසජ්ජකරණස්ස **පාළියං** ''අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්ස, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාරා. 187) එවං අන්තරාපත්තිදස්සනවසෙන සාමඤ්ඤතො පටික්ඛිත්තත්තා, අට්ඨකථායං අවුත්තප්පකාරෙන කරොන්තස්ස සුත්තෙනෙව ආපත්ති සිද්ධාති දට්ඨබ්බා, තෙනෙව අට්ඨකථායම්පි ''තෙසඤ්ඤෙව සන්තක''න්තිආදි වුත්තං. **අඤ්ඤෙසන්ති** අසාලොහිතානං, තෙනාහ **එතෙසං පුත්තපරම්පරායාති**ආදි. **කුලපරිවට්ටොති** කුලස්මිං ඤාතිපරම්පරා. **භෙසජ්ජං කරොන්තස්සාති** යථාවුත්තවිධිනා කරොන්තස්ස, ''තාවකාලිකං දස්සාමී''ති ආභොගං අකත්වා දෙන්තස්සාපි පන අන්තරාපත්ති දුක්කටං විනා මිච්ඡාජීවං වා කුලදූසනං වා න හොතියෙව, තෙනාහ – ''වෙජ්ජකම්මං වා කුලදූසකාපත්ති වා න හොතී''ති. ඤාතකානඤ්හි සන්තකං යාචිත්වාපි ගහෙතුං වට්ටති, තස්මා තත්ථ කුලදූසනාදි න සියා. **සබ්බපදෙසූති** ''චූළමාතුයා''තිආදීසු සබ්බපදෙසු.

උපජ්ඣායස්ස ආහරාමාති ඉදං උපජ්ඣායෙන ''මම ඤාතකානං භෙසජ්ජං ආහරථා''ති ආණත්තෙහි කත්තබ්බවිධිදස්සනත්ථං වුත්තං, ඉමිනා ච සාමණෙරාදීනං අපච්චාසායපි පරජනස්ස භෙසජ්ජකරණං න වට්ටතීති දස්සෙති. **වුත්තනයෙන පරියෙසිත්වාති** ඉමිනා ''භික්ඛාචාරවත්තෙන වා''ති ඉමිනා, ''ඤාතිසාමණෙරෙහී''ති ඉමිනා ච වුත්තමත්ථං අතිදිසති. **අපච්චාසීසන්තෙනාති** ආගන්තුකචොරාදීනං කරොන්තෙනාපි ''මනුස්සා නාම උපකාරකා හොන්තී''ති අත්තනො තෙහි ලාභං අපත්ථයන්තෙන. පච්චාසාය කරොන්තස්ස පන වෙජ්ජකම්මකුලදූසනාදිදොසො හොතීති අධිප්පායො. ''එවං උපකාරෙ කතෙ සාසනගුණං ඤත්වා පසීදන්ති, සඞ්ඝස්ස වා උපකාරකා හොන්තී''ති කරණෙ පන දොසො නත්ථි. කෙචි පන ''අපච්චාසීසන්තෙන ආගන්තුකාදීනං පටික්ඛිත්තපුග්ගලාදීනම්පි දාතුං වට්ටතී''ති වදන්ති, තං න යුත්තං කත්තබ්බාකත්තබ්බට්ඨානවිභාගස්සනිරත්ථකත්තප්පසඞ්ගතො ''අපච්චාසීසන්තෙන සබ්බෙසං දාතුං කාතුඤ්ච වට්ටතී''ති එත්තකමත්තස්සෙව වත්තබ්බතො. අපච්චාසීසනඤ්ච මිච්ඡාජීවකුලදූසනාදිදොසනිසෙධනත්ථමෙව වුත්තං. භෙසජ්ජකරණසඞ්ඛාතාය ඉමිස්සා අන්තරාපත්තියා මුච්චනත්ථං ආගන්තුකචොරාදීනං අනුඤ්ඤාතානං දානෙනෙව තාය ආපත්තියා මුච්චනතොති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව අපච්චාසීසන්තෙනාපි අකාතබ්බට්ඨානං දස්සෙතුං **සද්ධං කුලන්ති**ආදි වුත්තං. **පුච්ඡන්තීති** ඉමිනා දිට්ඨදිට්ඨරොගීනං පරියායෙනාපි වත්වා විවරණං අයුත්තන්ති දස්සෙති. පුච්ඡිතස්සාපි පන පච්චාසීසන්තස්ස පරියායකථාපි න වට්ටතීති වදන්ති.

සමුල්ලපෙසීති අපච්චාසීසන්තො එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං කථං සමුට්ඨාපෙසි. **ආචරියභාගොති** විනයාචාරං අකොපෙත්වා භෙසජ්ජාචික්ඛණෙන වෙජ්ජාචරියභාගොති අත්ථො. පුප්ඵපූජනත්ථාය සම්පටිච්ඡියමානං රූපියං අත්තනො සන්තකත්තභජනෙන නිස්සග්ගියමෙවාති ආහ ''කප්පියවසෙන ගාහාපෙත්වා''ති, ''අම්හාකං රූපියං න වට්ටති, පුප්ඵපූජනත්ථං පුප්ඵං වට්ටතී''තිආදිනා පටික්ඛිපිත්වා කප්පියෙන කම්මෙන ගාහාපෙත්වාති අත්ථො.

යදි ''පරිත්තං කරොථා''ති වුත්තෙ කරොන්ති, භෙසජ්ජකරණං විය ගිහිකම්මං විය හොතීති ''න කාතබ්බ''න්ති වුත්තං. ''පරිත්තං භණථා''ති වුත්තෙ පන ධම්මජ්ඣෙසනත්තා අනජ්ඣිට්ඨෙනාපි භණිතබ්බො ධම්මො, පගෙව අජ්ඣිට්ඨෙනාපීති ''කාතබ්බ''න්ති වුත්තං. **චාලෙත්වා සුත්තං පරිමජ්ජිත්වාති** ඉදං ''පරිත්තාණං එත්ථ පවෙසෙමී''ති චිත්තෙන එවං කතෙ පරිත්තාණං තත්ථ පවෙසිතා නාම හොතීති වුත්තං. **විහාරතො...පෙ.... දුක්කටන්ති** ඉදං අඤ්ඤාතකගහට්ඨෙ සන්ධාය වුත්තන්ති වදන්ති. **පාදෙසු උදකං ආකිරිත්වාති** ඉදං තස්මිං දෙසෙ චාරිත්තවසෙන වුත්තං. වුත්තඤ්හි ''තත්ථ පාළියා නිසින්නානං භික්ඛූනං පාදෙසු රොගවූපසමනාදිඅත්ථාය උදකං සිඤ්චිත්වා පරිත්තං කාතුං සුත්තඤ්ච ඨපෙත්වා 'පරිත්තං භණථා'ති වත්වා ගච්ඡන්ති. එවඤ්හි කරියමානෙ යදි පාදෙ අපනෙන්ති, මනුස්සා තං අවමඞ්ගලන්ති මඤ්ඤන්ති, රොගො වා න වූපසමිස්සතී''ති. තෙනාහ ''න පාදා අපනෙතබ්බා''ති. මතසරීරදස්සනෙ විය කෙවලං සුසානදස්සනෙපි ''ඉදං ජාතානං සත්තානං බයගමනට්ඨාන''න්ති මරණසඤ්ඤා උප්පජ්ජතීති ආහ ''සීවථිකදස්සනෙ...පෙ.... 'මරණස්සතිං පටිලභිස්සාමා'ති කම්මට්ඨානසීසෙන ගන්තුං වට්ටතී''ති. ලෙසකප්පං අකත්වා සමුප්පන්නසුද්ධචිත්තෙන ''පරිවාරත්ථාය ආගච්ඡන්තු''ති වුත්තෙපි ගන්තුං වට්ටති.

අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතොති අග්ගහිතඅග්ගො, අපරිභුත්තොති අත්ථො. **කහාපණග්ඝනකො හොතීති** ඉමිනා දායකෙහි බහුබ්‍යඤ්ජනෙන සම්පාදෙත්වා සක්කච්චං දින්නභාවං දීපෙති. **ථාලකෙති** සඞ්ඛිකෙ කංසාදිමයෙ ථාලකෙ, පත්තොපි එත්ථ සඞ්ගය්හති. **න වට්ටතීති** ඉමිනා දුක්කටන්ති දස්සෙති. **දාමරිකචොරස්සාති** රජ්ජං පත්ථෙන්තස්ස පාකටචොරස්ස. අදීයමානෙපි ''න දෙන්තී''ති කුජ්ඣන්තීති සම්බන්ධො. ආමිසස්ස ධම්මස්ස ච අලාභෙන අත්තනො පරස්ස ච අන්තරෙ සම්භවන්තස්ස ඡිද්දස්ස ච විවරස්ස පටිසන්ථරණං පිදහනං **පටිසන්ථාරො,** සො පන ධම්මාමිසවසෙන දුවිධො. තත්ථ ආමිසපටිසන්ථාරං සන්ධාය ''කස්ස කාතබ්බො, කස්ස න කාතබ්බො''ති වුත්තං. ''ආගන්තුකස්ස වා...පෙ.... කත්තබ්බො යෙවා''ති සඞ්ඛෙපතො වුත්තමත්ථං පාකටං කාතුං **ආගන්තුකං තාවාති**ආදිමාහ. **ඛීණපරිබ්බයන්ති** ඉමිනා අගතිභාවං කාරුඤ්ඤභාජනතඤ්ච දස්සෙති, තෙන ච තබ්බිධුරානං සමිද්ධානං දායකාදීනං ආගන්තුකත්තෙපි දාතුං න වට්ටතීති සිද්ධං හොති. තණ්ඩුලාදිම්හි දාතබ්බෙ සති ''අවෙලායං...පෙ.... න වත්තබ්බො''ති වුත්තං. ''අපච්චාසීසන්තෙනා''ති වත්වා පච්චාසීසනප්පකාරං දස්සෙතුං **මනුස්සා නාමාති**ආදි වුත්තං. අනනුඤ්ඤාතානං පන අපච්චාසීසන්තෙනාපි දාතුං න වට්ටති සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතත්තා, පච්චාසීසාය පන සති කුලදූසනම්පි හොති.

උබ්බාසෙත්වාති සමන්තතො තියොජනං විලුම්පන්තෙ මනුස්සෙ පලාපෙත්වා. **වරපොත්ථකචිත්තත්ථරණන්ති** අනෙකප්පකාරඉත්ථිපුරිසාදිඋත්තමරූපවිචිත්තං අත්ථරණං.

187. සත්තරසවග්ගියෙසු පුබ්බෙ එකස්ස අඞ්ගුලිපතොදකෙන මාරිතත්තා සෙසෙසු සොළසජනෙසු උදරං ආරුහිත්වා නිසින්නමෙකං ඨපෙත්වා ''සෙසාපි පන්නරස ජනා''ති වුත්තං. **අදූහලපාසාණා වියාති** අදූහලෙ ආරොපිතපාසාණා විය. **කම්මාධිප්පායාති** තජ්ජනීයාදිකම්මකරණාධිප්පායා.

ආවාහෙත්වාති ආවිසාපෙත්වා. **රූපං කත්වා හත්ථපාදාදීනි ඡින්දන්තීති** තස්මිං පිට්ඨාදිමයෙ රූපෙ අමනුස්සං ආවාහෙත්වා තස්ස හත්ථපාදාදීනි ඡින්දන්ති. **සක්කං දෙවරාජානං මාරෙය්‍යාති** ඉදං සම්භාවනවසෙන වුත්තං. න හි තාදිසා මහානුභාවා යක්ඛා සත්ථසාතාරහා හොන්ති දෙවාසුරයුද්ධෙපි තෙසං සත්ථප්පහාරෙන මරණාභාවා.

188. පහාරො න දාතබ්බොති සම්බන්ධො. අමනුස්සං කොධචිත්තෙන පහරන්තස්ස දුක්කටමෙව. විකිච්ඡාධිප්පායෙන පහරන්තස්ස අනාපත්තීති ගහෙතබ්බො. **තාලපණ්ණං…පෙ…. බන්ධිතබ්බ**න්ති අමනුස්සා තාලපණ්ණබන්ධනෙන පලායන්තීති කත්වා වුත්තං, ඉදඤ්ච ගිහීනං වෙජ්ජකම්මවසෙන කාතුං න වට්ටති.

189. **යො රුක්ඛෙන ඔත්ථතොපි න මරතී**තිආදීසු යං වත්තබ්බං, තං භූතගාමසික්ඛාපදට්ඨකථායං සයමෙව වක්ඛති, තං තත්ථෙව ගහෙතබ්බං.

190. **දබ්බූපකරණානී**ති කෙහිචි ඡින්දිත්වා ඨපිතානි සපරිග්ගහිතානි සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ හි ඨානාචාවනාභාවෙන විනාසාධිප්පායස්ස දුක්කටං වුත්තං. **ඛිඩ්ඩාධිප්පායෙනාපි දුක්කට**න්ති සුක්ඛතිණාදීසු අග්ගිකරණං සන්ධාය වුත්තං, අල්ලෙසු පන කීළාධිප්පායෙනපි කරොන්තස්ස පාචිත්තියමෙව. පටිපක්ඛභූතො, පටිමුඛං ගච්ඡන්තො වා අග්ගි **පටග්ගි,** තස්ස අල්ලතිණාදීසුපි දානං අනුඤ්ඤාතං, තං දෙන්තෙන දූරතො ආගච්ඡන්තං දාවග්ගිං දිස්වා විහාරස්ස සමන්තතො එකක්ඛණෙ අදත්වා එකදෙසතො පට්ඨාය විහාරස්ස සමන්තතො සණිකං ඣාපෙත්වා යථා මහන්තොපි අග්ගි විහාරං පාපුණිතුං න සක්කොති, එවං විහාරස්ස සමන්තා අබ්භොකාසං කත්වා පටග්ගි දාතබ්බො, සො දාවග්ගිනො පටිපථං ගන්ත්වා එකතො හුත්වා තෙන සහ නිබ්බාති. **පරිත්තකරණ**න්ති සමන්තා රුක්ඛතිණාදිච්ඡෙදනපරිඛාඛණනාදිආරක්ඛකරණං, තෙනාහ **තිණකුටිකානං සමන්තා භූමිතච්ඡන**න්තිආදි.

191. **ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණත්තා පාරාජික**න්ති ද්වීසු එකස්සාපි අන්තොගධත්තා ''ද්වීහී''ති වුත්තඛෙත්තෙ එකස්සාපි ඔතිණ්ණත්තා පාරාජිකං, ''ද්වීහි එව මාරෙහි න එකෙනා''ති නියමිතෙ පන එකෙනෙව මාරිතෙ නත්ථි පාරාජිකන්ති වදන්ති, එවං ද්වෙ එව පුරිසාතිආදීසුපි. පුබ්බෙ කතසීසච්ඡෙදපයොගතො අඤ්ඤො පයොගො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකො න උපලබ්භති, පඨමෙන පයොගෙනස්ස ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡිජ්ජතීති ''සීසච්ඡෙදකස්සා''ති වුත්තං, යං පන **සාරත්ථදීපනියං** ''ජීවිතින්ද්‍රියස්ස අවිජ්ජමානත්තා''ති කාරණං වුත්තං, තං අකාරණං ජීවිතින්ද්‍රියසන්නිස්සිතචිත්තසන්තතිං විනා උක්ඛිපනසන්නිරුජ්ඣනාදිවසප්පවත්තස්ස ගමනස්ස අසම්භවතො. න හි වායුවෙගෙන පණ්ණපටාදයො විය කායො ගච්ඡති, න ච උක්ඛිපනෙ පවත්තාව චිත්තජවිඤ්ඤත්තිආදයොව නික්ඛිපනාදිනොපි හෙතුභූතාති සක්කා වත්තුං විච්ඡින්දිත්වා පවත්තනතො. පුබ්බෙ අනාහිතවෙගාපි හි කාචි සරීසපජාති ද්විධා ඡින්නා ඡෙදනමත්තා ද්වීහි විභාගෙහි කතිපයක්ඛණං ද්වීසු දිසාසු ගච්ඡති, තත්ථ ච යස්මිං භාගෙ හදයවත්ථු තිට්ඨති, තත්‍රට්ඨං පඤ්චද්වාරාවජ්ජනචිත්තං ද්වීසුපි භාගෙසු කායප්පසාදෙ ඝට්ටිතං ඵොට්ඨබ්බං ආලම්බිත්වා උප්පජ්ජති, තතො තදාරම්මණමෙව යථාරහමෙකස්මිං භාගෙ එකදා අඤ්ඤස්මිං අඤ්ඤදාති එවං පරියායෙන කායවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති, තතො හදයවත්ථුස්මිංයෙව සම්පටිච්ඡනාදිවීථිචිත්තානි භවඞ්ගන්තරිතානි මනොද්වාරවීථිවිඤ්ඤාණානි ච විඤ්ඤත්තිජනකානි උප්පජ්ජන්ති, යෙ හි උභයභාගා ගච්ඡන්ති වා චලන්ති වා ඵන්දන්ති වා. චිත්තස්ස පන ලහුපරිවත්තියා එකක්ඛණෙ උභයභාගාපි චලන්තා විය උපට්ඨහන්ති, සෙය්‍යථාපි නාම කුක්කුළාදිනරකෙසු නිමුග්ගසකලසරීරස්ස සත්තස්ස එකස්මිං ඛණෙ සකලසරීරෙපි කායවිඤ්ඤාණදුක්ඛං උප්පජ්ජමානං විය උපට්ඨාති, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං, තතො පන යස්මිං භාගෙ ජීවිතින්ද්‍රියං සසෙසකම්මජරූපං නිරුජ්ඣති, තත්ථ කායවිඤ්ඤාණං නප්පවත්තති, හදයවත්ථුසහිතභාගෙයෙව යාව ජීවිතින්ද්‍රියනිරොධා පවත්තති.

නනු නරකාදීසු එකාබද්ධෙ සරීරෙ සබ්බත්ථ පරියායෙන කායවිඤ්ඤාණසමුප්පත්ති යුත්තා හොතු, ද්විධා හුත්වා විච්ඡින්නෙ පන භාගද්වයෙ කථන්ති? නායං දොසො. සරීරෙ හි එකාබද්ධතා නාම පරමත්ථධම්මබ්‍යතිරිත්තා කාචි නත්ථි පරවාදීනං අවයවීආදි විය, කම්මාදිඑකකාරණපුඤ්ජායත්තතාය බහූනං සහුප්පත්තියෙව එකාබද්ධතා. තත්ථ ච සත්ථප්පහාරාදිවිරුද්ධපච්චයොපනිපාතෙන විභින්නානම්පි කම්මාදිඑකකාරණානං පුඤ්ජායත්තතා න විගච්ඡති, යාව සා න විගච්ඡති, තාව අවිච්ඡින්නාව තත්ථ විඤ්ඤාණප්පවත්ති. විභින්නානං පන කම්මජරූපානං අඤ්ඤෙසඤ්ච සෙසතිසන්තතිරූපානඤ්ච උපත්ථම්භනභාවෙන චිරං පවත්තිතුං න සක්කොන්ති, යාව ච ධරන්ති, තාව විඤ්ඤාණපච්චයා හොන්ති, විඤ්ඤාණෙන ච තෙසං චලනගමනාදිදෙසන්තරුප්පත්ති. තස්මා කබන්ධස්සපි ධාවක්ඛණෙ සවිඤ්ඤාණජීවිතින්ද්‍රියං අත්ථෙව, තඤ්ච සීසච්ඡෙදකප්පයොගෙනෙව සීසං පතති, තතො අඤ්ඤප්පයොගස්ස සරීරෙ විසෙසුප්පාදනතො පුරෙතරමෙව පඨමෙනෙව කිච්චනිප්ඵත්තිතො සීසච්ඡෙදකස්සෙව කම්මබද්ධොති ගහෙතබ්බො. **එවරූපානීති** කබන්ධවත්ථුසදිසානි. **ඉමස්ස වත්ථුස්සා**ති ආඝාතනවත්ථුස්ස. **අත්ථදීපනෙ**ති එකෙන පුරිසෙන පයොගෙන වා මාරිතතාසඞ්ඛාතස්ස අත්ථස්ස දීපනෙ.

192. පානපරිභොගෙන වට්ටතීති සම්බන්ධො. එවං පන වුත්තත්තා ''ලොණසොවීරකං යාමකාලික''න්ති කෙචි වදන්ති, කෙචි පන ''ගිලානානං පාකතිකමෙව, අගිලානානං පන උදකසම්භින්න''න්ති වුත්තත්තා ''ගුළං විය සත්තාහකාලික''න්ති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

තතියපාරාජිකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

4. චතුත්ථපාරාජිකං

වග්ගුමුදාතීරියභික්ඛුවත්ථුවණ්ණනා

193. අධිට්ඨෙමාති සංවිදහාම. **ඉරියාපථං සණ්ඨපෙත්වා**ති පධානානුරූපං කත්වා. **අනාගතසම්බන්ධෙ පන අසතී**ති භාසිතො භවිස්සතීති පාඨසෙසං කත්වා අනාගතසම්බන්ධෙ අසති. භාසිතොති අතීතවචනං කථං අනාගතවචනෙන සම්බන්ධමුපගච්ඡතීති ආහ **ලක්ඛණං පනා**තිආදි. ඊදිසෙ හි ඨානෙ ධාතුසම්බන්ධෙ පච්චයාති ඉමිනා ලක්ඛණෙන ධාත්වත්ථසම්බන්ධෙ සති අයථාකාලවිහිතාපි පච්චයා සාධවො හොන්තීති සද්දසත්ථවිදූ වදන්ති.

194. **වණ්ණවා**ති ඉමිනා අභිනවුප්පන්නවණ්ණතා වුත්තා. **පසන්නමුඛවණ්ණා**ති ඉමිනා මුඛවණ්ණස්ස අතිපණීතතා වුත්තා. **විප්පසන්නඡවිවණ්ණා**ති ඉමිනා පකතිසරීරවණ්ණස්සෙව යථාවුත්තනයෙන විප්පසන්නතා වුත්තා. යස්මා ඉන්ද්‍රියානං උපාදාරූපත්තා නිස්සයවසෙනෙව පීණනන්ති ආහ ''අභිනිවිට්ඨොකාසස්ස පරිපුණ්ණත්තා''ති. පඤ්චප්පසාදානං විය හදයරූපස්සාපි පරිපුණ්ණතා වුත්තායෙවාති ආහ ''මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියාන''න්ති. උද්දෙසං පරිපුච්ඡං අනුයුඤ්ජන්තා ඉමං සරීරසොභං නෙව පාපුණිංසූති සම්බන්ධො. **යථා තන්ති** එත්ථ **තන්ති** නිපාතමත්තං. **චතුවක්ක**න්ති එත්ථ පවත්තනට්ඨෙන ඉරියාපථොව චක්කන්ති වුත්තො.

195. **උපලබ්භන්තී**ති දිස්සන්ති, ඤායන්තීති අත්ථො. **පචන්තො**ති පීළෙන්තො, ගෙහාදීනි වා සයං ඩහන්තො, අඤ්ඤෙහි වා පාචෙන්තො. **උද්ධතෙ**ති උද්ධච්චපකතිකෙ. **උන්නළෙ**ති උග්ගතනළසදිසෙන උග්ගතතුච්ඡමානෙන සහිතෙ. **චපලෙ**ති පත්තචීවරමණ්ඩනාදිනා චාපල්ලෙන යුත්තෙ. **මුඛරෙ**ති ඛරවචනෙ. **පාකතින්ද්‍රියෙ**ති අසංවුතත්තා ගිහිකාලෙ විය පකතියං ඨිතින්ද්‍රියෙ. **ඉරියාපථසණ්ඨපනාදීනීති ආදි**-සද්දෙන පච්චයපටිසෙවනසාමන්තජප්පානං ගහණං වෙදිතබ්බං. පරමසල්ලෙඛවුත්තීහි මහාඅරියවංසෙහි භික්ඛූහි නිවුත්ථසෙනාසනානි **ලොකසම්මතසෙනාසනානි** නාම. **පරිපාචෙතු**න්ති විම්හාපනවසෙන පරිණාමෙතුං. **භික්ඛාචාරෙ අසම්පජ්ජමානෙ**ති ඉදං **ජනපදචාරිකං චරන්තී**ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං, න පන **පාළිං වාචෙන්තො**තිආදීහි, තානි පන පදානි අත්තනො නිරන්තරවාසට්ඨානෙපි ජනපදෙසුපි කත්තබ්බකිච්චදස්සනවසෙන වුත්තානි, තානි ච තෙ වත්තසීසෙන කරොන්ති, න ලාභනිමිත්තං, තෙනාහ **තන්තී**තිආදි. **කිච්ඡෙනා**ති ඉමස්සෙව වෙවචනං **කසිරෙනා**ති. තදුභයම්පි පාරමීපූරණවායාමං සන්ධාය වුත්තං. **සාධාරණපරික්ඛාරභාවෙනා**ති සඞ්ඝිකපරික්ඛාරභාවෙන. **තථාභාවතො ථෙනෙත්වා**ති අවිස්සජ්ජියඅවෙභඞ්ගියභාවතො ථෙනෙත්වා, න ඨානාචාවනවසෙනාති අධිප්පායො, තෙනාහ ''කුලදූසකදුක්කටං ආපජ්ජතී''ති. **අසන්ත**න්ති ඉමස්ස **අභූත**න්ති ඉදං කාරණවචනං, අනුප්පන්නත්තා අවිජ්ජමානන්ති අත්ථො. **කිතවස්සෙවා**ති කිතවස්ස සකුණගහණමිව. **කොරට්ටිකස්සා**ති සඨස්ස. සමණොති ගොත්තමත්තං අනුභොන්ති ධාරෙන්තීති **ගොත්‍රභුනො,** නාමමත්තසමණාති අත්ථො. **දුජ්ජානපරිච්ඡෙද**න්ති අනන්තදුක්ඛත්තා ''එත්තකං දුක්ඛ''න්ති සඞ්ඛ්‍යාවසෙන පරිච්ඡින්දිත්වා ඤාතුං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙනාපි දුක්කරං, න පන සරූපවසෙන ඤාතුං බුද්ධඤාණස්ස අවිසයභාවා.

අධිමානවත්ථුවණ්ණනා

196. **අරහත්තෙ**ති අග්ගඵලෙ. **ඤාණචක්ඛුනා**ති පච්චවෙක්ඛණඤාණසඞ්ඛාතෙන චක්ඛුනා, අථ වා ඵලචිත්තසම්පයුත්තෙනෙව ඤාණචක්ඛුනා. අත්තනා සම්පයුත්තෙනාපි හි ඤාණෙන අසම්මොහතො සයං දිට්ඨං නාම හොති, තථා තස්මිං අදිට්ඨෙති අත්ථො. සබ්බෙසං කිලෙසානං පහායකවසෙන ආජානාති, සමන්තතො සබ්බෙන වා පකාරෙන ජානාතීති ''අඤ්ඤා''ති අග්ගමග්ගො වුච්චති, තදුපචාරෙන පන තප්ඵලම්පීති ආහ ''අඤ්ඤං බ්‍යාකරිංසූති අරහත්තං බ්‍යාකරිංසූ''ති. **අන්තරා ඨපෙතී**ති සෙඛභූමියං අධිමානො ඨපෙති. **කිලෙසසමුදාචාරං අපස්සන්තො**ති පුරිමමග්ගත්තයවජ්ඣානංයෙව කිලෙසානං වසෙන වුත්තං, න භවරාගාදීනං.

සවිභඞ්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

197. පකතිමනුස්සෙහි උත්තරිතරානං බුද්ධාදිඋත්තමපුරිසානං අධිගමධම්මො උත්තරිමනුස්සධම්මොති ආහ **උත්තරිමනුස්සාන**න්තිආදි. **පාළියං** (පාරා. 198) ''අත්ථි ච මෙ එතෙ ධම්මා මයී''ති එත්ථ **මෙ**ති ඉදං පදපූරණමත්තං. අධිගන්තබ්බතො අධිගමසඞ්ඛාතස්ස ඣානාදිනො පුච්ඡා **අධිගමපුච්ඡා,** සා ච ඣානාදීසු සාමඤ්ඤතො පවත්තාති ඉදානි තත්ථ පඨමජ්ඣානං වා දුතියාදීසු අඤ්ඤතරං වා තත්ථාපි කසිණාදිආරම්මණෙසු කතරමාරම්මණං ඣානං වා ලොකුත්තරෙසු ච සොතාපත්තිමග්ගං වා සකදාගාමිමග්ගාදීසු අඤ්ඤතරං වා තත්ථාපි සුඤ්ඤතවිමොක්ඛං වා අප්පණිහිතවිමොක්ඛාදීසු අඤ්ඤතරං වාති එවං පච්චෙකං භෙදනිද්ධාරණවසෙන පුච්ඡනාකාරං දස්සෙතුං **පාළියං** (පාරා. 198) ''පුන කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභී''ති අයං පුච්ඡා දස්සිතාති දට්ඨබ්බා, තෙනාහ **පඨමමග්ගාදීසූ**තිආදි. යාය අනුක්කමපටිපත්තියා ලොකුත්තරො අධිගමො ආගච්ඡති, සා පුබ්බභාගපටිපත්ති **ආගමනපටිපදා. න සුජ්ඣතී**ති පුච්ඡියමානො පටිපත්තික්කමං උල්ලඞ්ඝිත්වා කථෙති. **අපනෙතබ්බො**ති තයා වුත්තක්කමෙනායං න සක්කා අධිගන්තුන්ති අධිගතමානතො අපනෙතබ්බො. සන්නිහිතෙසු කප්පියෙසුපි චතූසු පච්චයෙසු අලග්ගත්තා ''ආකාසෙ පාණිසමෙන චෙතසා''ති වුත්තං. වුත්තසදිසං බ්‍යාකරණං හොතීති යොජනා. **ඛීණාසවපටිපත්තිසදිසා පටිපදා හොති** සුවික්ඛම්භිතකිලෙසත්තා. ඉදඤ්ච අරහත්තං පටිජානන්තස්ස වසෙන වුත්තං, තෙනාහ **ඛීණාසවස්ස නාමා**තිආදි. එවං සුවික්ඛම්භිතකිලෙසස්ස වත්තනසෙක්ඛධම්මපටිජානනං ඉමිනා භයුප්පාදනෙන, අම්බිලාදිදස්සනෙ ඛෙළුප්පාදාදිනා ච න සක්කා වීමංසිතුං, තස්මා තස්ස වචනෙනෙව තං සද්ධාතබ්බං. **අයං භික්ඛු සම්පන්නබ්‍යාකරණො**ති ඉදං න කෙවලං අභායනකමෙව සන්ධාය වුත්තං එකච්චස්ස සූරජාතිකස්ස පුථුජ්ජනස්සාපි අභායනතො, රජ්ජනීයාරම්මණානං බදරසාළවාදිඅම්බිලමද්දනාදීනං උපනයනෙපි ඛෙළුප්පාදාදිතණ්හාපවත්තරහිතං සබ්බථා සුසොධිතමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

අසන්තගුණසම්භාවනලක්ඛණා පාපිච්ඡාති ආහ **යා සා ඉධෙකච්චොති**ආදි. ආදි-සද්දෙන අස්සද්ධොතිආදිපාඨං සඞ්ගණ්හාති. **සාමඤ්ඤං දුප්පරාමට්ඨ**න්ති සමණධම්මසඞ්ඛාතං සාමඤ්ඤං ඛණ්ඩසීලාදිතාය දුප්පරාමට්ඨං දුට්ඨු ගහිතං නිරයාය නිරයදුක්ඛාය තං පුග්ගලං තත්ථ නිරයෙ උපකඩ්ඪති නිබ්බත්තාපෙතීති අත්ථො. **සිථිලොති** ඔලීයිත්වා කරණෙන සිථිලගාහෙන කතො, සඨෙන වා සාඨෙය්‍යෙන ආදින්නො සිථිලො. **පරිබ්බජොති** සමණභාවො. **භියොති** පුබ්බෙ විජ්ජමානානං රාගරජාදීනං උපරි අපරම්පි රජං ආකිරතීති අත්ථො. **භික්ඛුභාවොති** අධම්මිකපටිඤ්ඤාමත්තසිද්ධො භික්ඛුභාවො. **අජානමෙවාති** එත්ථ එව-සද්දො අවධාරණෙ අජානන්තො එවාති, ‘‘අජානමෙව’’න්තිපි පාඨො, තත්ථ පන එවං ජානාමි එවං පස්සාමීති යොජෙතබ්බං.

පදභාජනීයවණ්ණනා

199. **එවන්ති** ච පඨමජ්ඣානාදිපරාමසනං පඨමජ්ඣානං ජානාමි දුතියාදිඣානන්ති. **අසුභජ්ඣානාදීනීති** ආදි-සද්දෙන කායගතාසතිජ්ඣානං කසිණජ්ඣානං කසිණමූලකානි ආරුප්පජ්ඣානානි ච සඞ්ගණ්හාති. **විමොක්ඛොති** චතුබ්බිධො මග්ගො, තස්ස සගුණතො සුඤ්ඤතාදිනාමං දස්සෙන්තො ආහ **සො පනායන්ති**ආදි. මග්ගො හි නාම පඤ්චහි කාරණෙහි නාමං ලභති සරසෙන වා පච්චනීකෙන වා සගුණෙන වා ආරම්මණෙන වා ආගමනෙන වා. සචෙ හි සඞ්ඛාරුපෙක්ඛා අනිච්චතො සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා වුට්ඨාති, මග්ගො අනිමිත්තවිමොක්ඛෙන විමුච්චති. සචෙ දුක්ඛතො සම්මසිත්වා වුට්ඨාති, අප්පණිහිතවිමොක්ඛෙන විමුච්චති. සචෙ අනත්තතො සම්මසිත්වා වුට්ඨාති, සුඤ්ඤතවිමොක්ඛෙන විමුච්චති, ඉදං **සරසතො** නාමං නාම. යස්මා පනෙස සඞ්ඛාරෙසු අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චනිමිත්තං පජහන්තො ආගතො, තස්මා අනිමිත්තො. දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤං පණිධිං පත්ථනං පහාය ආගතත්තා අප්පණිහිතො. අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤං පහාය අත්තසුඤ්ඤතාදස්සනවසෙන සුඤ්ඤතා හොති, ඉදං **පච්චනීකතො** නාමං නාම. රාගාදීහි පනෙස සුඤ්ඤතත්තා සුඤ්ඤතො, රූපනිමිත්තාදීනං, රාගනිමිත්තාදීනං එව වා අභාවෙන අනිමිත්තො, රාගපණිධිආදීනං අභාවතො අප්පණිහිතොති වුච්චති, ඉදං අස්ස **සගුණතො** නාමං. රාගාදිසුඤ්ඤං අනිමිත්තං අප්පණිහිතඤ්ච නිබ්බානං ආරම්මණං කරොතීති සුඤ්ඤතො අනිමිත්තො අප්පණිහිතොති වුච්චති, ඉදමස්ස **ආරම්මණතො** නාමං. ආගමනං පන දුවිධං විපස්සනාගමනං මග්ගාගමනඤ්ච. තත්ථ මග්ගෙ විපස්සනාගමනමෙව, ඵලෙ පන මග්ගානන්තරෙ මග්ගාගමනං, ඵලසමාපත්තියං විපස්සනාගමනම්පි. අනත්තානුපස්සනාවසෙන මග්ගො සුඤ්ඤතො අනිච්චදුක්ඛානුපස්සනාහි අනිමිත්තො අප්පණිහිතොති එවං විපස්සනා අත්තනො නාමං මග්ගස්ස දෙති, මග්ගො ඵලස්සාති ඉදං **ආගමනතො** නාමං.

සුඤ්ඤතත්තාති විවිත්තත්තා. රාගාදයොව පතිට්ඨානට්ඨෙන පණිධීති ආහ ‘‘රාගදොසමොහපණිධීන’’න්ති. **ඉමිස්සා විජ්ජායාති දිබ්බචක්ඛුවිජ්ජායාති**ආදිනා එකෙකවිජ්ජං සන්ධාය වදන්ති. එවං එකිස්සාපි නාමං අග්ගහෙත්වාපි තා එව සන්ධාය ‘‘විජ්ජානං ලාභිම්හී’’ති භණන්තොපි පාරාජිකො හොතීති සඞ්ඛෙපට්ඨකථායං අධිප්පායො. වත්ථුවිජ්ජාදීනි පන සන්ධාය වදන්තො න හොති. **එකෙකකොට්ඨාසවසෙනාති** මහාඅට්ඨකථායං වුත්තනයෙන ලොකුත්තරවිසෙසං අකත්වා කෙවලං ‘‘සතිපට්ඨානානං ලාභී’’ති එකෙකකොට්ඨාසවසෙනාති අධිප්පායො. **තත්ථාති** තෙසු කොට්ඨාසෙසු. කිලෙසානං පහානං නාම අභාවමත්තම්පි ලොකුත්තරකිච්චත්තා ලොකුත්තරන්ති සමත්ථෙතුං **තං පනාති**ආදි වුත්තං. **රාගා චිත්තං විනීවරණතාති** රාගතො චිත්තස්ස විනීවරණතා, තතො රාගතො විමුත්තත්තා එව වීතරාගනීවරණතාති අත්ථො, යා ච පඤ්ච විජ්ජාති යොජෙතබ්බං. **න ආගතාති** ඉධ පදභාජනෙ ‘‘ඤාණන්ති තිස්සො විජ්ජා’’ති (පාරා. 199) වුත්තත්තා සෙසා පඤ්ච විජ්ජා න ආගතාති අත්ථො. **නිබ්බත්තිතලොකුත්තරත්තාති** ලොකියධම්මසාධාරණසඞ්ඛතස්සාපි අභාවා ලොකියෙහි සබ්බථා අසම්මිස්සලොකුත්තරත්තා. **අඤ්ඤන්ති** සඞ්ඛෙපට්ඨකථාදිං වදන්ති, තම්පි තත්ථෙව පටික්ඛිත්තන්ති සම්බන්ධො.

200. **පුන ආනෙත්වා පඨමජ්ඣානාදීහි න යොජිතන්ති** එත්ථ ‘‘පඨමජ්ඣානෙනාති පාඨො’’ති කෙචි වදන්ති, තං යුත්තමෙව ආදි-සද්දෙන ගහෙතබ්බස්ස ඣානස්ස අභාවා. පඨමජ්ඣානමූලකඤ්හි එකමෙව ඛණ්ඩචක්කං. කත්තුසාධනොපි භණිත-සද්දො හොතීති ආහ **අථ වාති**ආදි. යෙන චිත්තෙන මුසා භණති, තෙනෙව චිත්තෙන න සක්කා ‘‘මුසා භණාමී’’ති ජානිතුං, අන්තරන්තරා පන අඤ්ඤාහි මනොද්වාරවීථීහි ‘‘මුසා භණාමී’’ති ජානාතීති වුත්තං ‘‘භණන්තස්ස හොති මුසා භණාමී’’ති. **අයමෙත්ථ අත්ථො දස්සිතොති** තීහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතො මුසාවාදොති අයමත්ථො දස්සිතො. **දවාති** සහසා. **රවාති** අඤ්ඤං වත්තුකාමස්ස ඛලිත්වා අඤ්ඤභණනං. තං ජානාතීති තංඤාණං, තස්ස භාවො **තංඤාණතා,** ඤාණස්ස විසයවිසයිභාවෙන අත්තසංවෙදනන්ති අත්ථො. **ඤාණසමොධානන්ති** බහූනං ඤාණානං එකස්මිං ඛණෙ සමොධානං, සහුප්පත්තීති අත්ථො. **යෙන චිත්තෙන ‘‘මුසා භණිස්ස’’න්ති ජානාතීති** ඉදං පුබ්බභාගචෙතනඤ්ච සන්නිට්ඨානචෙතනඤ්ච එකතො කත්වා වුත්තං. යෙන චිත්තෙන පුබ්බභාගචෙතනාභූතෙන සන්නිට්ඨානචෙතනාභූතෙන ච විසංවාදිතබ්බසත්තසඞ්ඛාරෙ ජානාති, යෙන චිත්තෙන මුසා භණිස්සන්ති අත්ථො. **තෙනෙව...පෙ.... පරිච්චජිතබ්බාති** තෙනෙව චිත්තෙන ‘‘එවං අහං මුසා භණාමී’’ති වා ‘‘භණිත’’න්ති වා තදෙව මුසාවාදචිත්තමාරම්මණං කත්වා භික්ඛු ජානාතීති එවං පුබ්බාපරසන්නිට්ඨානචෙතනාක්ඛණෙසු තීසු එකෙනෙව චිත්තෙන ඤාණවිසයඤ්ච ඤාණඤ්චාති උභයම්පි එකක්ඛණෙ පුග්ගලො ජානාතීති අයං තංඤාණතා පරිච්චජිතබ්බා විසයස්සෙව තදා පකාසනතොති අධිප්පායො, තෙනාහ **න හීති**ආදි. යදි ඤාණස්ස අත්තනො සරූපං න ඤායති, කථං පච්ඡිමං චිත්තං ජානාතීති ආහ **පුරිමං පුරිම**න්තිආදි. තත්ථ **භණිස්සාමී**තිආදිනා තීසු කාලෙසු උප්පන්නං පුරිමපුරිමචිත්තං අත්තානං විසයං කත්වා උප්පජ්ජමානස්ස පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස චිත්තස්ස තථා උප්පත්තියා පච්චයො හොතීති අත්ථො. **තෙනාති** යෙන කාරණෙන තීසු ඛණෙසු චිත්තානි තදඤ්ඤෙහෙව චිත්තෙහි ජානිතබ්බානි, තානි ච පුරිමපුරිමචිත්තෙනෙව අවස්සං උප්පජ්ජන්ති, තෙන කාරණෙනාති අත්ථො. **තස්මිං සතීති** භණිස්සාමීති පුබ්බභාගෙ සති. **සෙසද්වයන්ති** භණාමි, භණිතන්ති ඉදං ද්වයං න හෙස්සතීති එතං නත්ථීති යොජනා හොතියෙවාති අත්ථො. **එකං විය පකාසතීති** භින්නක්ඛණානම්පි නිරන්තරුප්පත්තියා ‘‘තදෙවෙද’’න්ති ගහෙතබ්බතං සන්ධාය වදති.

බලවධම්මවිනිධානවසෙනාති බලවගාහස්ස විනිධානවසෙන. **දුබ්බලදුබ්බලානන්ති** දුබ්බලදුබ්බලානං ගාහානං. **සකභාවපරිච්චජනවසෙනාති** අත්තනො සන්තකභාවස්ස පරිච්චජනවසෙන.

207. **උත්තාසිතත්තාති** භයං ජනෙත්වා විය පලාපිතත්තා. එවං පලාපිතො න පුන තං ඨානං ආගච්ඡතීති ආහ ‘‘පුන අනල්ලීයනභාවදස්සනවසෙනා’’ති. ඛෙට-සද්දං සද්දත්ථවිදූ උත්තාසත්ථෙ පඨන්තීති ආහ **ස්වායමත්ථොති**ආදි. අණු එව අණුසහගතං, අණුත්තෙන වා යුත්තන්ති අත්ථො.

වත්ථුකාමවාරකථාවණ්ණනා

215. **කෙවලඤ්හියන්ති** කෙවලඤ්හි අයං වාරොති අජ්ඣාහරිතබ්බං. **තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ජානාතීති** පකතියා වචනානන්තරං විජානනං සන්ධාය වුත්තං. එවං පන වචීභෙදං අකත්වා ‘‘යො ඉමම්හා ආවාසා පඨමං පක්කමිස්සති, තං මයං ‘අරහා’ති ජානිස්සාමා’’ති එවං කතසඞ්කෙතා විහාරා පඨමං පක්කමනෙන තස්මිං ඛණෙ අවීතිවත්තෙපි නික්ඛන්තමත්තෙපි පාරාජිකං අඤ්ඤතරො භික්ඛු ‘‘මං ‘අරහා’ති ජානන්තූ’’ති තම්හා ආවාසා පඨමං පක්කාමීති ආගතවත්ථුම්හි (පාරා. 227) විය. **විඤ්ඤත්තිපථෙති** කායවචීවිඤ්ඤත්තීනං ගහණයොග්ගෙ පදෙසෙ, තෙන විඤ්ඤත්තිපථං අතික්කමිත්වා ඨිතො කොචි දිබ්බෙන චක්ඛුනා කායවිකාරං දිස්වා දිබ්බාය සොතධාතුයා වචීභෙදඤ්ච සුත්වා ජානාති, න පාරාජිකන්ති දීපෙති. **පාළියං** ‘‘පටිවිජානන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සා’’ති (පාරා. 215) ඉමස්මිං පටිවිජානනවාරෙ යස්මිං අක්ඛරෙ වා උච්චාරිතෙ කායප්පයොගෙ වා කතෙයෙව අයං පඨමජ්ඣානං සමාපන්නොතිආදිඅත්ථං පරො විජානාති, තතො පුරිමෙසු අක්ඛරුච්චාරණාදිප්පයොගෙසු ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජිත්වා පච්ඡිමෙව පටිවිජානනපයොගක්ඛණෙ පාරාජිකං ආපජ්ජතීති වෙදිතබ්බං ථුල්ලච්චයස්සෙවෙත්ථ සාමන්තත්තා, තෙනෙව **බුද්ධදත්තාචරියෙන** –

‘‘දුක්කටං පඨමස්සෙව, සාමන්තමිති වණ්ණිතං;
සෙසානං පන තිණ්ණම්පි, ථුල්ලච්චයමුදීරිත’’න්ති –

වුත්තං , අයඤ්චත්ථො ‘‘න පටිවිජානන්තස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’ති ඉමිනා සුත්තෙන සඞ්ගහිතොති දට්ඨබ්බො. **උග්ගහපරිපුච්ඡාදිවසෙනාති**ආදිනා ඣානසමාධිආදිසද්දානමත්ථෙසු පුබ්බෙ අකතපරිචයත්තා සුත්වා ‘‘අත්ථං ඊදිස’’න්ති අජානිත්වා කෙවලං ‘‘විසිට්ඨො කොචි සමණගුණො අනෙන ලද්ධො’’ති පරෙන ඤාතෙපි පාරාජිකමෙවාති දස්සෙති.

අනාපත්තිභෙදකථාවණ්ණනා

220. **අනුල්ලපනාධිප්පායස්සාති** ‘‘එවං වුත්තෙ උත්තරිමනුස්සධම්මො මයා පකාසිතො හොතී’’ති අමනසිකත්වා ‘‘නාහං, ආවුසො, මච්චුනො භායාමී’’තිආදිකං කථෙන්තස්ස. එවං කථෙන්තො ච වොහාරතො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො නාම හොතීති වුත්තං ‘‘අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තස්සා’’ති. **භායන්තොති** ‘‘ඤත්වා ගරහන්ති නු ඛො’’ති භායන්තො.

පදභාජනීයවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

223. **සෙක්ඛභූමියන්ති** ඉමිනා ඣානභූමිම්පි සඞ්ගණ්හාති. **තිණ්ණං විවෙකානන්ති** කායචිත්තඋපධිවිවෙකානං. පිණ්ඩාය චරණස්ස භොජනපරියොසානතාය වුත්තං ‘‘යාව භොජනපඅයොසාන’’න්ති. අන්තරඝරෙ භුත්වා ආගච්ඡන්තස්සාපි වුත්තනයෙනෙව සම්භාවනිච්ඡාය චීවරසණ්ඨාපනාදීනි කරොන්තස්ස දුක්කටමෙව, **පාළියං** පන දුක්කරාදිවත්ථූසු ‘‘අනාපත්ති අනුල්ලපනාධිප්පායස්සා’’ති ඉදං ථුල්ලච්චයෙනාපි අනාපත්තිදස්සනත්ථං වුත්තං. උල්ලපනාධිප්පායස්සාපි හි ‘‘නාවුසො, දුක්කරං අඤ්ඤං බ්‍යාකාතු’’න්ති වුත්තෙ ථුල්ලච්චයමෙව අත්තුපනායිකත්තාභාවතොති දට්ඨබ්බං.

227. **න දානාහං තත්ථ ගමිස්සාමීති** පුන තත්ථ වසිතට්ඨානෙ න ගමිස්සාමි, එවං සති පඨමං ගතො අයං පුන ච නාගතො, තස්මා අරහාති මඤ්ඤිස්සන්තීති අධිප්පායො. **තං ඨානන්ති** ආවාසං වාතිආදිනා පුබ්බෙ පරිච්ඡින්නට්ඨානං. පදසා ගමනං සන්ධාය කතිකාය කතත්තා **යානෙනාති**ආදි වුත්තං. විජ්ජාමයිද්ධිං සන්ධාය ‘‘ඉද්ධියා’’ති වුත්තං උල්ලපනාධිප්පායස්ස අභිඤ්ඤිද්ධියා අසම්භවතො. **අඤ්ඤමඤ්ඤං රක්ඛන්තීති** උල්ලපනාධිප්පායෙ සතිපි එකස්සාපි පඨමගමනාභාවා රක්ඛන්ති. සචෙ පන කතිකං කත්වා නිසින්නෙසු එකං ද්වෙ ඨපෙත්වා අවසෙසා උල්ලපනාධිප්පායෙන එකතො ගච්ඡන්ති, ගතානං සබ්බෙසං පාරාජිකමෙව. තෙසු යස්ස උල්ලපනාධිප්පායො නත්ථි, තස්ස අනාපත්ති.

එතන්ති හෙට්ඨා වුත්තං සබ්බං කතිකවත්තං. **නානාවෙරජ්ජකාති** නානාජනපදවාසිනො. **සඞ්ඝලාභොති** යථාවුඩ්ඪං පාපුණනකකොට්ඨාසො. අයඤ්ච පටික්ඛෙපො අවිසෙසෙත්වා කරණං සන්ධාය කතො, විසෙසෙත්වා පන ''එත්තකො අසුකස්සා''ති පරිච්ඡින්දිත්වා අපලොකෙත්වා දාතුං වට්ටති.

228. **ධම්මධාතූති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං, ධම්මානං සභාවො වා. **උපපත්තීති** අත්තභාවං සන්ධාය වදති. **දුස්සද්ධාපයා හොන්තීති** පුථුජ්ජනෙ සන්ධාය වුත්තං, න ලක්ඛණත්ථෙරාදිකෙ අරියපුග්ගලෙ . **විතුඩෙන්තීති** විනිවිජ්ඣිත්වා ඩෙන්ති ගච්ඡන්ති, ඵාසුළන්තරිකායො ඡිද්දාවඡිද්දං කත්වා තාහි ගච්ඡන්තීති නිස්සක්කවසෙන අත්ථො. විතුදෙන්තීති පාඨෙ ඵාසුළන්තරිකාහීති ආධාරත්ථෙ නිස්සක්කවචනං. **ලොහතුණ්ඩෙහීති** කාළලොහමයෙහි තුණ්ඩෙහි. **අච්ඡරියං වතාති** ගරහිතබ්බතාය අච්ඡරං පහරිතුං යුත්තරූපං. **චක්ඛුභූතාති** ලොකස්ස චක්ඛු විය භූතා සඤ්ජාතා, චක්ඛුසදිසාතිපි අත්ථො. **තස්සෙව කම්මස්සාති** යෙන ගොඝාතකකම්මෙනෙව නිරයෙ නිබ්බත්තො, තස්සෙවාති අත්ථෙ ගය්හමානෙ එකාය චෙතනාය බහුපටිසන්ධියො හොන්තීති ආපජ්ජති, න චෙතං යුත්තං එකස්ස අම්බාදිබීජස්ස අනෙකඞ්කුරුප්පත්ති වියාති තං පරිහරන්තො ආහ **තස්ස නානාචෙතනාහි ආයූහිතස්සාති**ආදි, තෙන ගොඝාතකකම්මක්ඛණෙ පුබ්බචෙතනා අපරචෙතනා සන්නිට්ඨාපකචෙතනාති එකස්මිම්පි පාණාතිපාතෙ බහූ චෙතනා හොන්ති, නානාපාණාතිපාතෙසු වත්තබ්බමෙව නත්ථි. තත්ථ එකාය චෙතනාය නරකෙ පච්චිත්වා තදඤ්ඤචෙතනාසු එකාය අපරාපරියචෙතනාය ඉමස්මිං පෙතත්තභාවෙ නිබ්බත්තොති දස්සෙති, තෙනාහ ''අවසෙසකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා''ති. එත්ථ ච කම්මසරික්ඛවිපාකුප්පත්තිං සන්ධාය කම්මකම්මනිමිත්තානමෙව ගහණං කතං, න ගතිනිමිත්තස්ස, තෙනාහ ''අට්ඨිරාසියෙව නිමිත්තං අහොසී''ති. **පාළියං** විතච්ඡෙන්තීති තුණ්ඩෙහි තච්ඡෙන්තො විය ලුඤ්චන්ති. **විරාජෙන්තීති** විලිඛන්ති.

229. **වල්ලූරවික්කයෙනාති** සුක්ඛාපිතමංසවික්කයෙන. **නිප්පක්ඛචම්මෙති** විගතපක්ඛලොමචම්මෙ. **එකං මිගන්ති** දීපකමිගං. **කාරණාහීති** ඝාතනාහි. **ඤත්වාති** කම්මට්ඨානං ඤත්වා.

230. මඞ්ගනවසෙන උලතීති **මඞ්ගුලි,** විරූපබීභච්ඡභාවෙන පවත්තතීති අත්ථො. **චිත්තකෙළින්ති** චිත්තරුචියං අනාචාරකීළං.

231. **නිස්සෙවාලපණකකද්දමොති** තිලබීජකාදිසෙවාලෙන නීලමණ්ඩූකපිට්ඨිවණ්ණෙන උදකපිට්ඨෙ උදකං නීලවණ්ණං කුරුමානෙන පණකෙන කද්දමෙන ච විරහිතො. උණ්හභාවෙන තපනතො තපං උදකං අස්සාති තපොදකාති වත්තබ්බෙ ක-කාරලොපං කත්වා ''තපොදා''ති වුච්චති. **පෙතලොකොති** පකට්ඨෙන අකුසලකම්මෙන සුගතිතො දුග්ගතිං ඉතානං ගතානං ලොකො සමූහො, නිවාසට්ඨානං වා. **කතහත්ථාති** ධනුසිප්පෙ සුට්ඨු සික්ඛිතහත්ථා, අවිරජ්ඣනලක්ඛවෙධාති අත්ථො. සිප්පදස්සනවසෙන රාජකුලාදීසු රාජසමූහං උපෙච්ච කතං අසනං සරක්ඛෙපො එතෙසන්ති **කතූපාසනා,** සබ්බත්ථ දස්සිතසිප්පාති අත්ථො. **පහග්ගොති** පභඤ්ජිතො, පරාජිතොති අත්ථො.

232. **ආනෙඤ්ජසමාධින්ති** අරූපසමාපත්තියං නිරුද්ධෙ සතිපි සද්දකණ්ටකෙන උට්ඨානාරහො රූපාවචරසමාධියෙව ඉධ වත්තබ්බොති ආහ **අනෙජං අචලන්ති**ආදි. **සමාධිපරිපන්ථකෙති** විතක්කාදිකෙ සන්ධාය වදති, ඉදං පන පඨමබොධියං උප්පන්නම්පි වත්ථුං අනාචාරමත්තවසෙන භික්ඛූහි චොදිතෙපි භගවතා ''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානස්සා''ති (පාරා. 228) එවං ආයතිං අත්තනා පඤ්ඤපියමානපාරාජිකානුගුණං තදා එව විනීතන්ති ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි පච්ඡා පඤ්ඤත්තස්ස ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස විනීතවත්ථුභාවෙන සඞ්ගහමාරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං. සාවකානං උප්පටිපාටියා අනුස්සරණාභාවං දස්සෙතුං ''න උප්පටිපාටියා''ති වුත්තං. **දුක්කරං කතන්ති** අනන්තරෙ පඤ්චකප්පසතිකෙ කාලෙ විඤ්ඤාණසන්තතිං අදිස්වාපි අසම්මුය්හිත්වා පරතො තතියත්තභාවෙ දිට්ඨචුතිචිත්තෙන සද්ධිං වත්තමානභවපටිසන්ධියා අනුමානෙනාපි කාරියකාරණාභාවගහණං නාම සාවකානං දුක්කරත්තා වුත්තං. **පටිවිද්ධාති** පටිවිද්ධසදිසා. යථා නාම සත්තධා ඵාලිතස්ස වාමරවාලලොමස්ස එකාය අග්ගකොටියා අපරස්ස වාලලොමංසුනො කොටිං දූරෙ ඨත්වා විජ්ඣෙය්‍ය ආවුනන්තො විය පටිපාදෙය්‍ය, එවමෙව ඉමිනාපි දුක්කරං කතන්ති වුත්තං හොති. **එතදග්ගන්ති** එසො අග්ගො. **යදිදන්ති** යො අයං.

නිගමනවණ්ණනා

233. **ඉධාති** භික්ඛුවිභඞ්ගෙ. **උද්දිට්ඨපාරාජිකපරිදීපනන්ති** සික්ඛාපදෙසු පාතිමොක්ඛුද්දෙසවසෙන උද්දිට්ඨපාරාජිකපරිදීපනං, න පන සබ්බස්මිං පාරාජිකවිභඞ්ගෙ ආගතආපත්තිපරිදීපනං තත්ථ ථුල්ලච්චයාදීනම්පි ආගතත්තා තෙනෙව උද්දිට්ඨ-සද්දෙන වුත්තවිභඞ්ගස්ස නිද්දෙසත්තා. **භික්ඛුනීනං අසාධාරණානි චත්තාරීති** උබ්භජාණුමණ්ඩලිකා (පාචි. 658) වජ්ජප්පටිච්ඡාදිකා (පාචි. 665) උක්ඛිත්තානුවත්තිකා (පාචි. 669) අට්ඨවත්ථුකාති (පාචි. 675) ඉමානි භික්ඛූහි අසාධාරණානි භික්ඛුනීනං එව පඤ්ඤත්තානි පාරාජිකානීති අත්ථො. **වත්ථුවිපන්නාති** පබ්බජ්ජූපසම්පදානං වත්ථුභාවො වත්ථු නාම, තෙන වත්ථුමත්තෙන විපන්නා, විපන්නවත්ථුකාති අත්ථො. **අහෙතුකපටිසන්ධිකාති** මග්ගානුප්පත්තිකාරණමාහ. කිඤ්චාපි දුහෙතුකානම්පි මග්ගො නුප්පජ්ජති, තෙ පන පබ්බජ්ජූපසම්පදාසු ඨත්වා ආයතිං මග්ගහෙතුං සම්පාදෙතුං සක්කොන්ති, අහෙතුකා පන පරිසුද්ධෙ චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ ඨත්වා සම්පාදෙතුං න සක්කොන්ති, තස්මා තෙ තම්පි පටිච්ච වත්ථුවිපන්නාවාති වෙදිතබ්බා. **පාරාජිකාති** කම්මවිපත්තියා පටිසන්ධික්ඛණෙයෙව පරාජයං ආපන්නා. ථෙය්‍යසංවාසකාදීනං ගිහිභාවෙ ඨත්වා විපස්සනාය වායමන්තානම්පි තස්මිං අත්තභාවෙ මග්ගුප්පත්තිඅභාවතො ''මග්ගො පන වාරිතො''ති වුත්තං. දීඝතාය ලම්බමානං අඞ්ගජාතං ලම්බං නාම, තං යස්ස අත්ථි සො **ලම්බී**. සො එත්තාවතා න පාරාජිකො, තං පන දීඝං අඞ්ගජාතං අත්තනො මුඛෙ වා වච්චමග්ගෙ වා සෙවනාධිප්පායෙන පවෙසෙන්තොව පාරාජිකො, ඉධ පන වච්චමග්ගෙ පවෙසෙන්තොව අධිප්පෙතො මුදුපිට්ඨිකෙනෙව මුඛෙ පවෙසනස්ස වුත්තත්තා. සොපි හි කතපරිකම්මතාය මුදුභූතාය පිට්ඨියා ඔනමිත්වා අත්තනො අඞ්ගජාතං මුඛෙන ගණ්හන්තොව පාරාජිකො හොති, න කෙවලො. යො පන මුඛෙන අත්තනො වච්චමග්ගං වා පරෙසං වච්චමග්ගමුඛං වා ඉත්ථීනං පස්සාවමග්ගං වා ගණ්හාති, තස්ස ච පුරිසනිමිත්තෙන පුරිසනිමිත්තං ඡුපන්තස්ස ච මග්ගෙන මග්ගපටිපාදනෙපි පාරාජිකං න හොති පුරිසනිමිත්තෙන තදිතරමග්ගසම්පටිපාදනෙනෙව මෙථුනධම්මවොහාරතො . **පරස්ස අඞ්ගජාතෙ අභිනිසීදතීති** පරස්ස උත්තානං සයන්තස්ස කම්මනියෙ අඞ්ගජාතෙ අත්තනො වච්චමග්ගං පවෙසෙන්තො තස්සූපරි නිසීදති, ඉදඤ්ච උපලක්ඛණමත්තං පරෙසං අඞ්ගජාතං වච්චමග්ගෙ පවෙසෙන්තො සාදියන්තොපි පාරාජිකොව, බලක්කාරෙන පන වච්චමග්ගෙ වා මුඛෙ වා පරෙන පවෙසියමානො යදි න සාදියති, අනාපත්තිකොව. එත්ථ අසාදියනං නාම දුක්කරං විරජ්ජිතබ්බතො. එත්ථ ච අනුපසම්පන්නභාවෙ ඨත්වා මාතුපිතුඅරහන්තෙසු අඤ්ඤතරං ඝාතෙන්තො භික්ඛුනිං දූසෙන්තො ච සාමණෙරපබ්බජ්ජම්පි න ලභතීති දස්සනත්ථං විසුං ගහිතත්තා මාතුඝාතකාදීනං චතුන්නං තතියපඨමපාරාජිකෙසු අන්තොගධතා වෙදිතබ්බා. යථා එත්ථ, එවං ගිහිභාවෙ ඨත්වා ලොහිතුප්පාදං කරොන්තො ලොහිතුප්පාදකොවාති ගහෙතබ්බං. **එතෙන පරියායෙනාති** උභින්නං රාගපරියුට්ඨානසඞ්ඛාතෙන පරියායෙන. දුතියවිකප්පෙ කච්චි අත්ථාති පදච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

නිට්ඨිතො ච පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනානයො.

2. සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩො

1. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

234. **තෙරසකස්සාති** තෙරස සික්ඛාපදානි පරිමාණානි අස්සාති තෙරසකො, කණ්ඩො, තස්ස. සමථෙ විපස්සනාය වා අභිරතිරහිතො ඉධ **අනභිරතො,** න පබ්බජ්ජායාති ආහ ‘‘වික්ඛිත්තචිත්තො’’ති. වික්ඛිත්තතාය කාරණමාහ **කාමරාගාඉච්චාදි.**

235. **අබ්බොහාරිකාති** සීලවිපත්තිවොහාරං නාරහතීති කත්වා වුත්තං. අකුසලභාවෙ පනස්සා අබ්බොහාරතා නත්ථි.

236-7. චෙතනා-සද්දතො විසුං සං-සද්දස්ස අත්ථාභාවං ඉක-පච්චයස්ස ච අත්ථවන්තතං දස්සෙතුං **සඤ්චෙතනා වාති**ආදි දුතියවිකප්පො වුත්තො. **සිඛාප්පත්තො අත්ථොති** අධිප්පෙතත්ථං සන්ධාය වුත්තං. **ආසයභෙදතොති** පිත්තසෙම්හපුබ්බලොහිතානං චතුන්නං ආසයානං භෙදෙන. **ධාතුනානත්තතොති** රසරුහිරාදීනං සත්තන්නං, පථවාදීනං වා චතුන්නං ධාතූනං නානත්තෙන. **වත්ථිසීසන්ති** මුත්තවත්ථිතො මත්ථකපස්සං. හත්ථිමදචලනං නාමඤ්ච සම්භවොති ආහ ‘‘සම්භවො නික්ඛමතී’’ති. **සම්භවවෙගන්ති** සම්භවස්ස ඨානතො චවිත්වා දකසොතාභිමුඛං ඔතරණෙන සඤ්ජාතසරීරක්ඛොභවෙගං. **බාහුසීසන්ති** ඛන්ධප්පදෙසං. **දස්සෙසීති** එත්ථ **ඉති**-සද්දො හෙතුත්ථො, තෙන යස්මා කණ්ණචූළිකාහි සම්භවො නික්ඛමති…පෙ…. සම්භවඤ්ච දස්සෙසි, තස්මා තතියස්ස භාසිතං සුභාසිතන්ති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. **දකසොතන්ති** මුත්තස්ස වත්ථිතො නික්ඛමනමග්ගං, අඞ්ගජාතප්පදෙසන්ති වුත්තං හොති. සුක්කඤ්ච නාමෙතං රසරුහිරාදිසත්තදෙහධාතුසු මජ්ඣිමධාතුචතුජං අට්ඨිමිඤ්ජාදි විය පථවීධාතුසඞ්ගහිතං ආහාරූපජීවීනං සකලකායගතං අතිදහරදාරකානම්පි අත්ථෙව, තං පන පන්නරසසොළසවස්සුද්දෙසතො පට්ඨාය සත්තානං සමුප්පජ්ජනකකාමරාගෙහෙව ඨානතො චලති, චලිතඤ්ච ආපොධාතුභාවෙන චිත්තජමෙව හුත්වා දකසොතං ඔතරති, දකසොතතො පන පට්ඨාය චිත්තපච්චයඋතුජං හොති මත්ථලුඞ්ගතො චලිතසිඞ්ඝාණිකා විය. යෙසං පන සමුච්ඡෙදනවික්ඛම්භනාදීහි රාගපරියුට්ඨානං නත්ථි , තෙසං සුක්කවිස්සට්ඨි න සියා. ඉති යථාඨානතො සුක්කස්ස විස්සට්ඨියෙව රාගචිත්තසමුට්ඨානා, න පකතිරූපං, තෙනෙව **කථාවත්ථුඅට්ඨකථායං** (කථා. අට්ඨ. 307) ‘‘සුක්කවිස්සට්ඨි නාම රාගසමුට්ඨානා හොතී’’ති සුක්කස්ස විස්සට්ඨි එව රාගසමුට්ඨානා වුත්තා, න පකතිරූපං. ඡන්නං පන කාමාවචරදෙවානං විජ්ජමානාපි සුක්කධාතු ද්වයංද්වයසමාපත්තිවසෙන පරියුට්ඨිතරාගෙනාපි ඨානතො න ගළති, යථාඨානෙ එව ඨත්වා කිඤ්චි විකාරං ආපජ්ජමානා තඞ්ඛණිකපරිළාහවූපසමාවහා මෙථුනකිච්චනිට්ඨාපිතා හොතීති වෙදිතබ්බං. කෙචි පන ‘‘කායසම්ඵස්සසුඛමෙව තෙසං කාමකිච්ච’’න්ති වදන්ති. ඛීණාසවානං පන අනාගාමීනඤ්ච සබ්බසො කාමරාගාභාවෙන සුක්කධාතුවිකාරම්පි නාපජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. රූපීබ්‍රහ්මානං පන වික්ඛම්භිතකාමරාගෙන ජනිතත්තා අනාහාරූපජීවිතත්තා ච සබ්බථා සුක්කධාතුපි නත්ථෙව. **තථෙවාති** මොචනස්සාදෙන නිමිත්තෙ උපක්කමතොතිආදිං අතිදිසති. ‘‘විස්සට්ඨීති ඨානාචාවනා වුච්චතී’’ති පදභාජනෙ (පාරා. 237) වුත්තත්තා ‘‘දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ’’ති කස්මා වුත්තන්ති ආහ **දකසොතොරොහණඤ්චෙත්ථාති**ආදි. **එත්ථාති** තීසුපි වාදෙසු. **අධිවාසෙත්වාති** නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා පුන විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ මොචනස්සාදං විනොදෙත්වා. **අන්තරා නිවාරෙතුන්ති** අත්තනො නිමිත්තෙ කතූපක්කමෙන ඨානා චුතං දකසොතං ඔතරිතුං අදත්වා අන්තරා නිවාරෙතුං. මොචනස්සාදෙන හත්ථපරිකම්මාදිං කරොන්තස්ස මුත්තෙපි දුක්කටමෙව, නිමිත්තෙ උපක්කමාභාවතො පන සඞ්ඝාදිසෙසො න හොතීති ආහ ‘‘හත්ථ…පෙ…. අනාපත්තී’’ති. දකසොතොරොහණඤ්චෙත්ථාතිආදිනා වුත්තවිනිච්ඡයං සන්ධාය ‘‘අයං සබ්බාචරියසාධාරණවිනිච්ඡයො’’ති වුත්තං.

බොහකරණපච්චයො නාම විසභාගභෙසජ්ජසෙනාසනාහාරාදිපච්චයො. **නානාවිධං සුපිනන්ති** ඛුභිතවාතාදිධාතූනං අනුගුණං. **අනුභූතපුබ්බන්ති** පුබ්බෙ භූතපුබ්බං මනසා පරිකප්පිතපුබ්බඤ්ච. සග්ගනරකදෙසන්තරාදීනම්පි හි සඞ්ගහෙත්වා වුත්තං. **අත්ථකාමතාය වා අනත්ථකාමතාය වාති** ඉදං දෙවතානං හිතාහිතාධිප්පායතං දස්සෙතුං වුත්තං. **අත්ථාය වා අනත්ථාය වාති** සභාවතො භවිතබ්බං හිතාහිතං සන්ධාය වුත්තං. නනු දෙවතාහි උපසංහරියමානානි ආරම්මණානි පරමත්ථතො නත්ථි, කථං තානි පුරිසො පස්සති, දෙවතා වා තානි අවිජ්ජමානානි උපසංහරන්තීති චොදනං මනසි කත්වා ආහ **සො තාසන්ති**ආදි. තෙන ‘‘එවමෙසො පරිකප්පතූ’’ති දෙවතාහි චින්තිතමත්තෙන සුපන්තස්ස චිත්තං භවඞ්ගසන්තතිතො නිපතිත්වා දෙවතාහි චින්තිතනියාමෙනෙව පරිකප්පමානං පවත්තති, එවං තෙන පරිකප්පමානානි ආරම්මණානි දෙවතාහි උපසංහටානි නාම හොන්ති, තානි ච සො දෙවතානුභාවෙන පස්සති නාමාති දස්සෙති. **බොධිසත්තමාතා විය පුත්තපටිලාභනිමිත්තන්ති**ආදීසු බොධිසත්තස්ස ගබ්භොක්කන්තිදිවසෙ මහාමායාදෙවියා අත්තනො දක්ඛිණපස්සෙන එකස්ස සෙතවරවාරණස්ස අන්තොකුච්ඡිපවිට්ඨභාවදස්සනං පුත්තපටිලාභනිමිත්තං සුපිනං නාම. අම්හාකං පන බොධිසත්තස්ස ‘‘ස්වෙ බුද්ධො භවිස්සතී’’ති චාතුද්දසියං පක්ඛස්ස රත්තිවිභායනකාලෙ හිමවන්තං බිබ්බොහනං කත්වා පුරත්ථිමපච්ඡිමසමුද්දෙසු වාමදක්ඛිණහත්ථෙ දක්ඛිණසමුද්දෙ පාදෙ ච ඔදහිත්වා මහාපථවියා සයනං එකො, දබ්බතිණසඞ්ඛාතාය තිරියා නාම තිණජාතියා නඞ්ගලමත්තරත්තදණ්ඩාය නාභිතො උග්ගතාය ඛණෙන අනෙකයොජනසහස්සං නභං ආහච්ච ඨානං එකො, සෙතානං කණ්හසීසානං කිමීනං පාදෙහි උස්සක්කිත්වා යාව ජාණුමණ්ඩලං ආහච්ච ඨානං එකො, නානාවණ්ණානං චතුන්නං සකුණානං චතූහි දිසාහි ආගන්ත්වා පාදමූලෙ සෙතවණ්ණතාපජ්ජනං එකො, බොධිසත්තස්ස මහතො මීළ්හපබ්බතස්ස උපරි අලිම්පමානස්ස චඞ්කමනං එකොති ඉමෙ පඤ්ච මහාසුපිනා නාම, ඉමෙ ච යථාක්කමං සම්බොධියා, දෙවමනුස්සෙසු අරියමග්ගප්පකාසනස්ස, ගිහීනඤ්ච සරණූපගමනස්ස, ඛත්තියාදිචතුවණ්ණානං පබ්බජිත්වා අරහත්තපටිලාභස්ස, චතුන්නං පච්චයානං ලාභෙ අලිත්තභාවස්ස ච පුබ්බනිමිත්තානීති වෙදිතබ්බං. සොළස සුපිනා පාකටා එව. **එකන්තසච්චමෙවාති** ඵලනියමුප්පත්තිතො වුත්තං. දස්සනං පන සබ්බත්ථ විපල්ලත්ථමෙව. ධාතුක්ඛොභාදීසු චතූසු මූලකාරණෙසු ද්වීහි තීහිපි කාරණෙහි කදාචි සුපිනං පස්සන්තීති ආහ ‘‘සංසග්ගභෙදතො’’ති. **සුපිනභෙදොති** සච්චාසච්චත්ථතාභෙදො.

රූපනිමිත්තාදිආරම්මණන්ති එත්ථ කම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තතො අඤ්ඤරූපමෙව විඤ්ඤාණස්ස නිමිත්තන්ති රූපනිමිත්තං, තං ආදි යෙසං සත්තනිමිත්තාදීනං තානි රූපනිමිත්තාදීනි ආරම්මණානි යස්ස භවඞ්ගචිත්තස්ස තං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං. **ඊදිසානීති** රූපනිමිත්තාදිආරම්මණානි රාගාදිසම්පයුත්තානි ච. **සබ්බොහාරිකචිත්තෙනාති** පටිබුද්ධස්ස පකතිවීථිචිත්තෙන. **කො නාම පස්සතීති** සුත්තපටිබුද්ධභාවවියුත්තාය චිත්තප්පවත්තියා අභාවතො සුපිනං පස්සන්තො නාම න සියාති අධිප්පායො, තෙනාහ ‘‘සුපිනස්ස අභාවොව ආපජ්ජතී’’ති. **කපිමිද්ධපරෙතොති** ඉමිනා නිද්දාවසෙන පවත්තමානභවඞ්ගසන්තතිබ්‍යවහිතාය කුසලාකුසලාය මනොද්වාරවීථියා ච පස්සතීති දස්සෙති, තෙනාහ **යා නිද්දාති**ආදි. **ද්වීහි අන්තෙහි මුත්තොති** කුසලාකුසලසඞ්ඛාතෙහි ද්වීහි අන්තෙහි මුත්තො. **ආවජ්ජනතදාරම්මණක්ඛණෙති** සුපිනෙ පඤ්චද්වාරවීථියා අභාවතො මනොද්වාරෙ උප්පජ්ජනාරහං ගහෙත්වා වුත්තං.

එත්ථ ච සුපිනන්තෙපි තදාරම්මණවචනතො අනුභූතෙසු සුතපුබ්බෙසු වා රූපාදීසු පුරාපත්තිභාවෙන පරිකප්පෙත්වා විපල්ලාසතො පවත්තමානාපි කාමාවචරවිපාකධම්මා පරිත්තධම්මෙ නිස්සාය පරිකප්පෙත්වා පවත්තත්තා පරිත්තාරම්මණා වුත්තා, න පන සරූපතො පරිත්තධම්මෙ ගහෙත්වා පවත්තත්තා එවාති ගහෙතබ්බං. එවඤ්ච ඉත්ථිපුරිසාදිආකාරං ආරොපෙත්වා පවත්තමානානං රාගාදිසවිපාකධම්මානම්පි තෙසං ආරම්මණං ගහෙත්වා උප්පන්නානං පටිසන්ධාදිවිපාකානම්පි පරිත්තාරම්මණතා කම්මනිමිත්තාරම්මණතා ච උපපන්නා එව හොති. වත්ථුධම්මවිනිමුත්තං පන සම්මුතිභූතං කසිණාදිපටිභාගාරම්මණං ගහෙත්වා උප්පන්නා උපචාරප්පනාදිවසප්පවත්තා චිත්තචෙතසිකධම්මා එව පරිත්තත්තිකෙ (ධ. ස. තිකමාතිකා 12) න වත්තබ්බාරම්මණාති ගහෙතබ්බා.

ස්වායන්ති සුපිනො. විපල්ලාසෙන පරිකප්පිතපරිත්තාරම්මණත්තා ‘‘දුබ්බලවත්ථුකත්තා’’ති වුත්තං, අවිජ්ජමානාරම්මණෙ අවසවත්තිතොති අධිප්පායො, තෙනාහ **අවිසයෙ උප්පන්නත්තාති**ආදි.

ආපත්තිනිකායස්සාති ඉදං සඞ්ඝාදිසෙසොති පුල්ලිඞ්ග-සද්දස්ස අනුරූපවසෙන වුත්තං. **අස්සාති** අස්ස ආපත්තිනිකායස්ස, වුට්ඨාපෙතුං ඉච්ඡිතස්සාති අත්ථො, තෙනාහ **කිං වුත්තන්ති**ආදි. **රූළ්හිසද්දෙනාති** එත්ථ සමුදායෙ නිප්ඵන්නස්සාපි සද්දස්ස තදෙකදෙසෙපි පසිද්ධි ඉධ රූළ්හී නාම, තාය රූළ්හියා යුත්තො සද්දො රූළ්හීසද්දො, තෙන. රූළ්හියා කාරණමාහ **අවයවෙඉච්චාදිනා.**

කාලඤ්චාති ‘‘රාගූපත්ථම්භෙ’’තිආදිනා දස්සිතකාලඤ්ච, ‘‘රාගූපත්ථම්භෙ’’ති වුත්තෙ රාගූපත්ථම්භෙ ජාතෙ තස්මිං කාලෙ මොචෙතීති අත්ථතො කාලො ගම්මති. **නවමස්ස අධිප්පායස්සාති** වීමංසාධිප්පායස්ස. **වත්ථූති** විසයං.

238. ලොමා එතෙසං සන්තීති **ලොමසා,** බහුලොමපාණකා.

239. **මොචනෙනාති** මොචනප්පයොගෙන. **මොචනස්සාදසම්පයුත්තායාති** එත්ථ මොචනිච්ඡාව මොචනස්සාදො, තෙන සම්පයුත්තා චෙතනා මොචනස්සාදචෙතනාති අත්ථො, න පන මොචනෙ අස්සාදං සුඛං පත්ථෙන්තියා චෙතනායාති එවං අත්ථො ගහෙතබ්බො, ඉතරථා සුඛත්ථාය මොචෙන්තස්සෙව ආපත්ති, න ආරොග්‍යාදිඅත්ථායාති ආපජ්ජති. තස්මා ආරොග්‍යාදීසු යෙන කෙනචි අධිප්පායෙන මොචනිච්ඡාය චෙතනායාති අත්ථොව ගහෙතබ්බො.

240. **වායමතොති** අඞ්ගජාතෙ කායෙන උපක්කමතො. **ද්වෙ ආපත්තිසහස්සානීති** ඛණ්ඩචක්කාදීනි අනාමසිත්වාව වුත්තං, ඉච්ඡන්තෙන පන ඛණ්ඩචක්කාදිභෙදෙනාපි ගණනා කාතබ්බා. **එකෙන පදෙනාති** ගෙහසිතපෙමපදෙන. **තථෙවාති** මොචනස්සාදචෙතනාය එව ගාළ්හං පීළනාදිප්පයොගං අවිජහිත්වා සුපනෙන සඞ්ඝාදිසෙසොති වුත්තං. **සුද්ධචිත්තොති** මොචනස්සාදස්ස නිමිත්තෙ ඌරුආදීහි කතඋපක්කමස්ස විජහනං සන්ධාය වුත්තං. තෙන අසුභමනසිකාරාභාවෙපි පයොගාභාවෙනෙව මොචනෙපි අනාපත්ති දීපිතාති වෙදිතබ්බා.

තෙන උපක්කමෙන මුත්තෙති මුච්චමානං විනා අඤ්ඤස්මිම්පි සුක්කෙ ඨානතො මුත්තෙ. යදි පන උපක්කමෙ කතෙපි මුච්චමානමෙව දකසොතං ඔතරති, ථුල්ලච්චයමෙව පයොගෙන මුත්තස්ස අභාවා. **ජග්ගනත්ථායාති** චීවරාදීසු ලිම්පනපරිහාරාය හත්ථෙන අඞ්ගජාතග්ගහණං වට්ටති, තප්පයොගො න හොතීති අධිප්පායො. **අනොකාසන්ති** අඞ්ගජාතප්පදෙසං.

262. **සුපිනන්තෙන කාරණෙනාති** සුපිනන්තෙ පවත්තඋපක්කමහෙතුනා. ආපත්තිට්ඨානෙයෙව හි අයං අනාපත්ති අවිසයත්තා වුත්තා. තෙනාහ **‘‘සවස්ස විසයො හොති නිච්චලෙන භවිතබ්බ’’**න්තිආදි.

263. විනීතවත්ථුපාළියං **අණ්ඩකණ්ඩුවනවත්ථුස්මිං** මොචනාධිප්පායෙන අණ්ඩචලනෙන අඞ්ගජාතස්සාපි චලනතො නිමිත්තෙ උපක්කමො හොතීති සඞ්ඝාදිසෙසො වුත්තො. යථා පන අඞ්ගජාතං න චලති, එවං අණ්ඩමෙව කණ්ඩුවනෙන ඵුසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති අණ්ඩස්ස අනඞ්ගජාතත්තා.

264. **වත්ථීන්ති** අඞ්ගජාතසීසච්ඡාදකචම්මං. **උදරං තාපෙන්තස්ස…පෙ…. අනාපත්තියෙවාති** උදරතාපනෙන අඞ්ගජාතෙපි තත්තෙ තාවත්තකෙන නිමිත්තෙ උපක්කමො කතො නාම න හොතීති වුත්තං.

265. **එහි මෙ ත්වං, ආවුසො, සාමණෙරාති වත්ථුස්මිං** අඤ්ඤං ආණාපෙත්වා, තෙන කරියමානස්ස අඞ්ගජාතචලනස්ස මොචනස්සාදෙන සාදියනතො තං චලනං භික්ඛුස්ස සාදියනචිත්තසමුට්ඨිතම්පි හොතීති සුක්කවිස්සට්ඨිපච්චයස්ස අඞ්ගජාතචලනස්ස හෙතුභූතා අස්සාදචෙතනාව ආපත්තියා අඞ්ගං හොති, න ආණාපනවාචා තස්සා පවත්තික්ඛණෙ සඞ්ඝාදිසෙසස්ස අසිජ්ඣනතො. එවං ආණාපෙත්වාපි යොනිසොමනසිකාරෙන මොචනස්සාදං පටිවිනොදෙන්තස්ස ආපත්තිඅසම්භවතො ඉදං සික්ඛාපදං අනාණත්තිකං, කායකම්මං, කිරියසමුට්ඨානඤ්ච ජාතන්ති ගහෙතබ්බං, ආණාපනවාචාය පන දුක්කටං ආපජ්ජති. යො පන පරෙන අනාණත්තෙන බලක්කාරෙනාපි කරියමානප්පයොගං මොචනස්සාදෙන සාදියති, තස්සාපි මුත්තෙ **පඨමපාරාජිකෙ** විය සඞ්ඝාදිසෙසොව, අමුත්තෙ ථුල්ලච්චයං. මොචනස්සාදෙ චෙතනාය පන අසති කායසංසග්ගරාගෙන සාදියන්තස්සාපි මුත්තෙපි සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්තීති ආචරියා වදන්ති, තඤ්ච යුත්තමෙව.

266. **කායත්ථම්භනවත්ථුස්මිං** චලනවසෙන යථා අඞ්ගජාතෙ උපක්කමො සම්භවති, තථා විජම්භිතත්තා ආපත්ති වුත්තා.

උපනිජ්ඣායනවත්ථුස්මිං අඞ්ගජාතන්ති ජීවමානඉත්ථීනං පස්සාවමග්ගොව අධිප්පෙතො, නෙතරො.

267. **පුප්ඵාවලීති** කීළාවිසෙසො. තං කිර කීළන්තා නදීආදීසු ඡින්නතටං උදකෙන චික්ඛල්ලං කත්වා තත්ථ උභො පාදෙ පසාරෙත්වා නිසින්නා පතන්ති , ''පුප්ඵාවලිය''න්තිපි පාඨො. **පවෙසෙන්තස්සාති** පයොජකත්තෙන ද්විකම්මිකත්තා ''වාලිකං අඞ්ගජාත''න්ති උභයත්ථාපි උපයොගවචනං කතං. චෙතනා, උපක්කමො, මුච්චනන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි.

සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

269. දුතියෙ කෙසුචි වාතපානෙසු විවටෙසු බහිපි අන්ධකාරත්තා ආලොකො න පවිසති, විවටකවාටෙන අඤ්ඤතො ආගච්ඡන්තස්ස ආලොකස්ස නිවාරණතො කවාටස්ස පිට්ඨිපස්සෙ ඝනන්ධකාරොව හොති, තාදිසානි සන්ධාය **''යෙසු විවටෙසු අන්ධකාරො හොතී''**තිආදි වුත්තං.

බ්‍රාහ්මණී අත්තනො අඞ්ගමඞ්ගානං පරාමසනක්ඛණෙ අනාචාරානුකූලා හුත්වා න කිඤ්චි වත්වා භික්ඛුනො වණ්ණභණනක්ඛණෙ වුත්තත්තා ආහ **''පබ්බජිතුකාමො මඤ්ඤෙති සල්ලක්ඛෙත්වා''**ති, පබ්බජිතුකාමො වියාති සල්ලක්ඛෙත්වාති අත්ථො. කුලිත්ථීනං එවං පරෙහි අභිභවනං නාම අච්චන්තාවමානොති ආහ **''අත්තනො විප්පකාර''**න්ති.

270. ඔතිණ්ණසද්දස්ස කම්මසාධනපක්ඛං සන්ධාය **''යක්ඛාදීහී''**තිආදි වුත්තං, කත්තුසාධනපක්ඛං සන්ධාය **''කූපාදීනී''**තිආදි වුත්තං. **තස්මිං වත්ථුස්මින්ති** ඉත්ථිසරීරසඞ්ඛාතෙ වත්ථුස්මිං.

271. **අස්සාති** හත්ථග්ගාහාදිකස්ස සබ්බස්ස.

273. **එතෙසං පදානන්ති** ආමසනාදිපදානං. **ඉත්ථිසඤ්ඤීති** මනුස්සිත්ථිසඤ්ඤී. **නං**-සද්දස්ස කායවිසෙසනභාවෙන එතං කායන්ති අත්ථං දස්සෙතුං **''අථ වා''**තිආදි වුත්තං. **ඔමසන්තො…පෙ…. එකාව ආපත්තීති** අනිවත්ථං සන්ධාය වුත්තං, න නිවත්ථං. සනිවත්ථාය පන මත්ථකතො පට්ඨාය හත්ථං ඔතාරෙන්තස්ස නිවත්ථසාටකොපරි හත්ථෙ ආරුළ්හෙ ථුල්ලච්චයං. සාටකතො හත්ථං ඔතාරාපෙත්වා ජඞ්ඝතො පට්ඨාය ඔමසන්තස්ස පුන සඞ්ඝාදිසෙසො.

යථානිද්දිට්ඨනිද්දෙසෙති යථාවුත්තකායසංසග්ගනිද්දෙසෙ. **තෙනාති** යෙන කාරණෙන වත්ථුසඤ්ඤාදයො හොන්ති, තෙන කාරණෙන. යථාවුත්තසික්ඛාපදනිද්දෙසෙ වුත්තං ගරුකං භික්ඛුනො කරෙය්‍ය පකාසෙය්‍යාති යොජනා.

සඤ්ඤාය විරාගිතම්හීති සඤ්ඤාය විරද්ධාය. **ඉදං නාම වත්ථුන්ති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ආගතං, අනාගතඤ්ච යං කිඤ්චි සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකං ඵුසන්තස්ස අනාපත්තිඅභාවං සන්ධාය වුත්තං.

සාරත්තන්ති කායසංසග්ගරාගෙනෙව සාරත්තං. **විරත්තන්ති** කායසංසග්ගරාගරහිතං මාතුආදිං සන්ධාය වදති. **දුක්කටන්ති** මාතුපෙමාදිවසෙන ගණ්හන්තස්ස වසෙන වුත්තං, විරත්තම්පි ඉත්ථිං කායසංසග්ගරාගෙන ගණ්හන්තස්ස පන සඞ්ඝාදිසෙසො එව. ඉමාය පාළියා සමෙතීති සම්බන්ධො. කථං සමෙතීති චෙ? යදි හි ''ඉත්ථියා කායප්පටිබද්ධං ගණ්හිස්සාමී''ති චිත්තෙ උප්පන්නෙ ඉත්ථිසඤ්ඤා විරාගිතා භවෙය්‍ය. කායප්පටිබද්ධග්ගහණෙපි ථුල්ලච්චයෙනාපි න භවිතබ්බං ඉත්ථිසඤ්ඤාය එව **පාළියං** (පාරා. 276) ථුල්ලච්චයස්ස වුත්තත්තා, තස්මා ''ඉත්ථියා කායප්පටිබද්ධං ගණ්හිස්සාමීති කායං ගණ්හන්තස්ස ඉත්ථිසඤ්ඤා විරාගිතා නාම න හොතීති කායප්පටිබද්ධං ගණ්හිස්සාමීති කායං ගණ්හතො ඉත්ථිසඤ්ඤාය චෙව කායසංසග්ගරාගස්ස ච කායග්ගහණස්ස ච සම්භවා යථාවත්ථුකං සඞ්ඝාදිසෙසමෙව ආපජ්ජතී''ති **මහාසුමත්ථෙරෙන** වුත්තවාදොව ඉමාය පාළියා සමෙති. අට්ඨකථායඤ්හි ''සම්බහුලා ඉත්ථියො බාහාහි පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හාමී''ති සඤ්ඤාය පරික්ඛිපතො මජ්ඣගතානං වසෙන ථුල්ලච්චයං වුත්තං. න හි තස්ස ''මජ්ඣගතා ඉත්ථියො කායප්පටිබද්ධෙන ගණ්හාමී''ති සඤ්ඤා අත්ථි, තස්මා අට්ඨකථායපි සමෙතීති ගහෙතබ්බං. නීලෙන දුවිඤ්ඤෙය්‍යාභාවතො **කාළිත්ථී** වුත්තා.

279. **සෙවනාධිප්පායොති** ඵස්සසුඛසෙවනාධිප්පායො. කායප්පටිබද්ධාමසනවාරෙ කායප්පටිබද්ධවසෙන ඵස්සපටිවිජානනං වෙදිතබ්බං. **චිත්තුප්පාදමත්තෙ ආපත්තියාභාවතො අනාපත්තීති** ඉදං කායසංසග්ගරාගමත්තෙන කායචලනස්ස අනුප්පත්තිතො ඉත්ථියා කරියමානකායචලනං සාදියතොපි පයොගාභාවං සන්ධාය වුත්තං. පඨමපාරාජිකෙ පන පරෙහි උපක්කමියමානස්ස අභාවතො සෙවනාධිප්පායෙ උප්පන්නෙ තෙන අධිප්පායෙන අඞ්ගජාතක්ඛොභො සයමෙව අවස්සං සඤ්ජායති, සො ච තෙන කතො නාම හොතීති පාරාජිකං වුත්තං, තෙනෙව නයෙන පඨමසඞ්ඝාදිසෙසෙපි පරෙන කරියමානපයොගසාදියමානෙපි අඞ්ගජාතක්ඛොභසම්භවෙන ආපත්ති හොතීති වෙදිතබ්බං. **චතුත්ථෙති** ''න ච කායෙන වායමති, න ච ඵස්සං පටිවිජානාතී''ති ඉමස්මිං වාරෙ. **ඵස්සපටිවිජානනම්පීති අපි**-සද්දෙන තතියවාරෙ විය වායාමොපි නත්ථීති දස්සෙති. **නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියාමසනෙ වියාති** ඉදං පන ඵස්සපටිවිජානනාභාවමත්තස්සෙව නිදස්සනං, න පයොගාභාවස්සාති දට්ඨබ්බං. **මොක්ඛාධිප්පායොති** එත්ථ චිත්තස්ස ලහුපරිවත්තිතාය අන්තරන්තරා කායසංසග්ගරාගෙ සමුප්පන්නෙපි මොක්ඛාධිප්පායස්ස අවිච්ඡින්නතාය අනාපත්තියෙව, විච්ඡින්නෙ පන තස්මිං ආපත්ති එව.

පදභාජනීයවණ්ණනානයො.

281. **එත්ථ ගණ්හාහීති න වත්තබ්බාති** ගෙහසිතපෙමෙන කායප්පටිබද්ධෙන ඵුසනෙ දුක්කටං සන්ධාය වුත්තං, කාරුඤ්ඤෙන පන වත්ථාදිං ගහෙතුං අසක්කොන්තිං ''ගණ්හා''ති වදන්තස්සාපි අවසසභාවප්පත්තං උදකෙ නිමුජ්ජන්තිං කාරුඤ්ඤෙන සහසා අනාමාසන්ති අචින්තෙත්වා කෙසාදීසු ගහෙත්වා මොක්ඛාධිප්පායෙන ආකඩ්ඪතොපි අනාපත්තියෙව. න හි මීයමානං මාතරං උක්ඛිපිතුං න වට්ටති. අඤ්ඤාතිකාය ඉත්ථියාපි එසෙව නයො. උක්කට්ඨාය මාතුයාපි ආමාසො න වට්ටතීති දස්සනත්ථං **''මාතර''**න්ති වුත්තං. තස්සා කාතබ්බං පන අඤ්ඤාසම්පි ඉත්ථීනං කරොන්තස්සාපි අනාපත්තියෙව අනාමාසත්තෙ විසෙසාභාවා.

තිණණ්ඩුපකන්ති හිරිවෙරාදිමූලෙහි කෙසාලඞ්කාරත්ථාය කතචුම්බටකං. **පරිවත්තෙත්වාති** අත්තනො නිවාසනාදිභාවතො අපනෙත්වා. පූජාදිඅත්ථං පන තාවකාලිකම්පි ආමසිතුං වට්ටති. **සීසපසාධනකදන්තසූචිආදීති** ඉදං සීසාලඞ්කාරත්ථාය පටපිලොතිකාදීහි කතං සීසපසාධනකඤ්චෙව දන්තසූචිආදි චාති ද්විධා යොජෙත්වා සීසපසාධනං සිපාටිකොපකරණත්ථාය චෙව දන්තසූචිඋපකරණත්ථාය ච ගහෙතබ්බන්ති යථාක්කමං අත්ථං දස්සෙති. කෙසකලාපං බන්ධිත්වා තත්ථ තිරියං පවෙසනත්ථාය කතා දන්තසූචි එව සීසපසාධනකදන්තසූචීති එකමෙව කත්වා සිපාටිකාය පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතබ්බසූචියෙව තස්ස තස්ස කිච්චස්ස උපකරණන්ති සිපාටිකාසූචිඋපකරණන්ති එවං වා යොජනා කාතබ්බා . **පොත්ථකරූපන්ති** සුධාදීහි කතං, පාරාජිකවත්ථුභූතානං තිරච්ඡානගතිත්ථීනං සණ්ඨානෙන කතම්පි අනාමාසමෙව. ඉත්ථිරූපාදීනි දස්සෙත්වා කතං, වත්ථභිත්තිආදිඤ්ච ඉත්ථිරූපං අනාමසිත්වා වළඤ්ජෙතුං වට්ටති. එවරූපෙහි අනාමාසෙ කායසංසග්ගරාගෙ අසති කායප්පටිබද්ධෙන ආමසතො දොසො නත්ථි. **භින්දිත්වාති** එත්ථ අනාමාසම්පි දණ්ඩපාසාණාදීහි භෙදනස්ස අට්ඨකථායං වුත්තත්තා, පාළියම්පි ආපදාසු මොක්ඛාධිප්පායස්ස ආමසනෙපි අනාපත්තියා වුත්තත්තා ච. සප්පිනීආදීහි වාළමිගීහි ච ගහිතපාණකානං මොචනත්ථාය තං සප්පිනීආදිං වත්ථදණ්ඩාදීහි පරික්ඛිපිත්වා ගහෙතුං, මාතුආදිං උදකෙ මීයමානං වත්ථාදීහි ගහෙතුං, අසක්කොන්තිං කෙසාදීසු ගහෙත්වා කාරුඤ්ඤෙන උක්ඛිපිතුං වට්ටතීති අයමත්ථො ගහෙතබ්බොව. අට්ඨකථායං ''න ත්වෙව ආමසිතබ්බා''ති ඉදං පන වචනං අමීයමානවත්ථුං සන්ධාය වුත්තන්ති අයං අම්හාකං ඛන්ති.

මග්ගං අධිට්ඨායාති ''මග්ගො අය''න්ති මග්ගසඤ්ඤං උප්පාදෙත්වාති අත්ථො. **පඤ්ඤපෙත්වා දෙන්තීති** ඉදං සාමීචිවසෙන වුත්තං, තෙහි පන ආසනං අපඤ්ඤපෙත්වාව නිසීදථාති වුත්තෙ සයමෙව පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදිතුම්පි වට්ටති. **තත්ථජාතකානීති** අච්ඡින්දිත්වා භූතගාමභාවෙනෙව ඨිතානි. **කීළන්තෙනාති** වුත්තත්තා සති පච්චයෙ ආමසන්තස්ස අනාපත්ති. භික්ඛුසන්තකං පන පරිභොගාරහං සබ්බථා ආමසිතුං න වට්ටති දුරුපචිණ්ණත්තා. **අනුපසම්පන්නානං දස්සාමීති** ඉදං අප්පටිග්ගහෙත්වා ගහණං සන්ධාය වුත්තං. අත්තනොපි අත්ථාය පටිග්ගහෙත්වා ගහණෙ දොසො නත්ථි අනාමාසත්තාභාවා.

මණීති වෙළුරියාදිතො අඤ්ඤො ජොතිරසාදිභෙදො සබ්බොපි මණි. **වෙළුරියොති** අල්ලවෙළුවණ්ණොමණි, ‘‘මජ්ජාරක්ඛි මණ්ඩලවණ්ණො’’තිපි වදන්ති. **සිලාති** මුග්ගමාසවණ්ණා අතිසිනිද්ධා කාළසිලා, මණිවොහාරං ආගතා රත්තසෙතාදිවණ්ණා සුමට්ඨාපි සිලා අනාමාසා එවාති වදන්ති. **රජතන්ති** කහාපණමාසාදිභෙදං ජතුමාසාදිං උපාදාය සබ්බං වුත්තාවසෙසං රූපියං ගහිතං. **ලොහිතඞ්කොති** රත්තමණි. **මසාරගල්ලන්ති** කබරවණ්ණො මණි, ‘‘මරකත’’න්තිපි වදන්ති. භෙසජ්ජත්ථාය පිසිත්වා යොජිතානං මුත්තානං රතනභාවවිරහතො ගහණක්ඛණෙපි රතනාකාරෙන අපෙක්ඛිතාභාවා **‘‘භෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ටතී’’**ති වුත්තං. යාව පන තා මුත්තා රතනරූපෙන තිට්ඨන්ති, තාව ආමසිතුං න වට්ටති එව. එවං අඤ්ඤම්පි රතනපාසාණං පිසිත්වා භෙසජ්ජෙ යොජනත්ථාය ගහෙතුං වට්ටති එව, ජාතරූපරජතං පන පිසිත්වා යොජනභෙසජ්ජත්ථායපි සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටති, ගහට්ඨෙහි යොජෙත්වා දින්නම්පි යදි භෙසජ්ජෙ සුවණ්ණාදිරූපෙන තිට්ඨති, වියොජෙතුඤ්ච සක්කා, තාදිසං භෙසජ්ජම්පි න වට්ටති. තං අබ්බොහාරිකත්තං ගතං චෙ, වට්ටති. **‘‘ජාතිඵලිකං උපාදායා’’**ති වුත්තත්තා, සූරියකන්තචන්දකන්තාදිකං ජාතිපාසාණං මණිම්හි එව සඞ්ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. ධමනසඞ්ඛො ච ධොතවිද්ධො ච රතනමිස්සො චාති යොජෙතබ්බං. **විද්ධොති** මණිආදිභාවෙන කතඡිද්දො.

රතනමිස්සොති කඤ්චනලතාදිවිචිත්තො, මුත්තාදිරතනඛචිතො ච, එතෙන ධමනසඞ්ඛතො අඤ්ඤො රතනමිස්සොව අනාමාසොති දස්සෙති. සිලායම්පි එසෙව නයො. **පානීයසඞ්ඛොති** ඉමිනාව ථාලකාදිආකාරෙන කතසඞ්ඛමයභාජනානි භික්ඛූනං සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටතීති සිද්ධං. **සෙසාති** රතනසංයුත්තං ඨපෙත්වා අවසෙසා.

බීජතො පට්ඨායාති ධාතුපාසාණතො පට්ඨාය. **පටික්ඛිපීති** සුවණ්ණමයධාතුකරණ්ඩකස්ස, බුද්ධරූපාදිස්ස ච අත්තනො සන්තකකරණෙ නිස්සග්ගියත්තා වුත්තං. **‘‘රූපියඡඩ්ඩකට්ඨානෙ’’**ති වුත්තත්තා රූපියඡඩ්ඩකස්ස ජාතරූපරජතං ආමසිත්වා ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටතීති සිද්ධං. **කෙළාපයිතුන්ති** ආමසිත්වා ඉතො චිතො ච සඤ්චාරෙතුං. **වුත්තන්ති** මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. **කචවරමෙව හරිතුං වට්ටතීති** ගොපකා වා හොන්තු අඤ්ඤෙ වා, හත්ථෙන පුඤ්ඡිත්වා කචවරං අපනෙතුං වට්ටති, මලම්පි පමජ්ජිතුං වට්ටති එවාති වදන්ති, තං අට්ඨකථාය න සමෙති කෙළායනසදිසත්තා. **ආරකූටලොහන්ති** සුවණ්ණවණ්ණො කිත්තිමලොහවිසෙසො. තිවිධඤ්හි කිත්තිමලොහං කංසලොහං වට්ටලොහං හාරකූටලොහන්ති. තත්ථ තිපුතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං **කංසලොහං** නාම. සීසතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං **වට්ටලොහං**. රසතම්බෙ මිස්සෙත්වා කතං **හාරකූටලොහං** නාම. තං පන **‘‘ජාතරූපගතික’’**න්ති වුත්තත්තා උග්ගණ්හතො නිස්සග්ගියම්පි හොතීති කෙචි වදන්ති. රූපියෙසු පන අගණිතත්තා නිස්සග්ගියං න හොති, ආමසනෙ, සම්පටිච්ඡනෙ ච දුක්කටමෙවාති වෙදිතබ්බං. **සබ්බකප්පියොති** යථාවුත්තසුවණ්ණාදිමයානං සෙනාසනපරික්ඛාරානං ආමසනගොපනාදිවසෙන පරිභොගො සබ්බථා කප්පියොති අධිප්පායො. තෙනාහ **‘‘තස්මා’’**තිආදි. **‘‘භික්ඛූනං ධම්මවිනයවණ්ණනට්ඨානෙ’’**ති වුත්තත්තා සඞ්ඝිකමෙව සුවණ්ණාදිමයං සෙනාසනං, සෙනාසනපරික්ඛාරා ච වට්ටන්ති, න පුග්ගලිකානීති ගහෙතබ්බං.

භින්දිත්වාති පඨමමෙව අනාමසිත්වා පාසාණාදිනා කිඤ්චිමත්තං භෙදං කත්වා පච්ඡා කප්පියභණ්ඩත්ථාය අධිට්ඨහිත්වා හත්ථෙන ගහෙතුං වට්ටති. තෙනාහ **‘‘කප්පියභණ්ඩං කරිස්සාමීති සබ්බම්පි සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටතී’’**ති. එත්ථාපි කිඤ්චි භින්දිත්වා, වියොජෙත්වා වා ආමසිතබ්බ.

ඵලකජාලිකාදීනීති එත්ථ සරපරිත්තාණාය හත්ථෙන ගහෙතබ්බං කිටිකාඵලකං අක්ඛිරක්ඛණත්ථාය අයලොහාදීහි ජාලාකාරෙන කත්වා සීසාදීසු පටිමුඤ්චිතබ්බං ජාලිකං නාම . ආදි-සද්දෙන කචවාදිං සඞ්ගණ්හාති. **අනාමාසානීති** මච්ඡජාලාදිපරූපරොධකං සන්ධාය වුත්තං, න සරපරිත්තාණං තස්ස ආවුධභණ්ඩත්තාභාවා. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘පරූපරොධනිවාරණං හී’’තිආදි. **ආසනස්සාති** චෙතියස්ස සමන්තා කතපරිභණ්ඩස්ස. **බන්ධිස්සාමීති** කාකාදීහි අදූසනත්ථාය බන්ධිස්සාමි.

‘‘භෙරිසඞ්ඝාටොති සඞ්ඝටිතචම්මභෙරී. වීණාසඞ්ඝාටොති සඞ්ඝටිතචම්මවීණා’’ති **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. 2.281) වුත්තං. ‘‘චම්මවිනද්ධානි වීණාභෙරිආදීනී’’ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තවචනතො විසෙසාභාවා, **‘‘කුරුන්දියං පනා’’**තිආදිනා තතො විසෙසස්ස වත්තුමාරද්ධත්තා ච භෙරිආදීනං විනද්ධනොපකරණසමූහො භෙරිවීණාසඞ්ඝාටොති වෙදිතබ්බං සඞ්ඝටිතබ්බොති සඞ්ඝාටොති කත්වා. **තුච්ඡපොක්ඛරන්ති** අවිනද්ධචම්මභෙරිවීණානං පොක්ඛරං. **ආරොපිතචම්මන්ති** පුබ්බෙ ආරොපිතං හුත්වා පච්ඡා තතො අපනෙත්වා විසුං ඨපිතමුඛචම්මමත්තං, න සෙසොපකරණසහිතං. සහිතං පන සඞ්ඝාටොති අයං විසෙසො. **ඔනහිතුන්ති** භෙරිපොක්ඛරාදීනි චම්මං ආරොපෙත්වා චම්මවට්ටිආදීහි සබ්බෙහි උපකරණෙහි විනන්ධිතුං.

පාළියං **පණ්ඩකස්සාති** පණ්ඩකෙන. **පාරාජිකප්පහොනකකාලෙති** අකුථිතකාලෙ. කායසංසග්ගරාගාදිභාවෙ සබ්බාවත්ථායපි ඉත්ථියා සණ්ඨානෙ පඤ්ඤායමානෙ අනාමාසදුක්කටං න විගච්ඡතීති දට්ඨබ්බං. සඞ්කමාදීනං ඨානාචාවනවසෙන අචාලෙතබ්බතාය න කායප්පටිබද්ධවොහාරොති දුක්කටං වුත්තං.

282. **එකපදිකසඞ්කමොති** තනුකසෙතු. **‘‘ආවිඤ්ඡන්තො’’**ති වුත්තත්තා චාලෙතුං යුත්තාය එව රජ්ජුයා ථුල්ලච්චයං, න ඉතරාය භිත්තිථම්භාදිගතිකත්තාති ආහ **‘‘යා මහාරජ්ජු හොතී’’**තිආදි. තෙන චාලෙතුං යුත්තෙ තනුකරජ්ජුදණ්ඩකෙ අචාලෙත්වා ඵුසන්තස්සාපි ථුල්ලච්චයමෙවාති දීපිතන්ති වෙදිතබ්බං. **පටිච්ඡාදෙතබ්බාති** ඡාදනාදිවසෙන ගුහිතබ්බා. මනුස්සිත්ථී, මනුස්සිත්ථිසඤ්ඤිතා, කායසංසග්ගරාගො, වායාමො, තෙන හත්ථාදීසු ඵුසනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා

285. තතියෙ **අසද්ධම්මපටිසඤ්ඤුත්තන්ති** මෙථුනධම්මපටිසංයුත්තං. **බාලාති** සුභාසිතදුබ්භාසිතං අජානන්ති , සුරාමදමත්තතාය උම්මත්තකාදිභාවෙන ච අජානන්තීපි එත්ථෙව සඞ්ගය්හති. **න තාව සීසං එතීති** සඞ්ඝාදිසෙසපච්චයත්තසඞ්ඛාතං මත්ථකං පාරිපූරිං න හොති, මග්ගමෙථුනෙහි අඝටිතත්තා දුක්කටං පන හොති එව.

අපසාදෙතීති අපසාදකරවචනං කරොති. **දොසං දෙතීති** දොසං පතිට්ඨාපෙති. **තීහීති** අනිමිත්තාසීතිආදීනං පදානං අදුට්ඨුල්ලභාවෙනාපි අත්ථයොජනාරහත්තා පස්සාවමග්ගාදිපටිසඤ්ඤුත්තතානියමො නත්ථීති වුත්තං, තෙහි පන අට්ඨහි පදෙහි **පරිබ්බාජිකාවත්ථුස්මිං** (පාරා. 289) විය ථුල්ලච්චයන්ති වෙදිතබ්බං.

කුඤ්චිකපනාළිමත්තන්ති කුඤ්චිකාඡිද්දමත්තං. **සුක්ඛසොතාති** දකසොතස්ස සුක්ඛතාය ලොහිතවණ්ණවිගමො හොතීති වුත්තං.

සුද්ධානීති මෙථුනාදිපදෙහි අයොජිතානිපි. **මෙථුනධම්මෙන ඝටිතානෙවාති** ඉදං උපලක්ඛණමත්තං, වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙහිපි අනිමිත්තෙ ‘‘තව වච්චමග්ගො, පස්සාවමග්ගො වා ඊදිසො’’තිආදිනා ඝටිතෙපි ආපත්තිකරානෙව.

286. **ගරුකාපත්තින්ති** භික්ඛුනියා උබ්භජාණුමණ්ඩලිකාය පාරාජිකාපත්තිං සන්ධාය වදති.

287. **හසන්තො හසන්තොති** උපලක්ඛණමත්තං, අහසන්තොපි යෙන කෙනචි ආකාරෙන අත්තනො විපරිණතචිත්තතං ඉත්ථියා පකාසෙන්තො වදති, ආපත්තියෙව.

කායචිත්තතොති හත්ථමුද්දාය ඔභාසෙන්තස්ස කායචිත්තතො සමුට්ඨාති.

288. **තස්මා දුක්කටන්ති** අප්පටිවිජානනතො දුක්කටං, පටිවිජානනෙ පන සති ථුල්ලච්චයමෙව **පරිබ්බාජිකාවත්ථුස්මිං** (පාරා. 289) විය අඛෙත්තපදත්තා. ඛෙත්තපදෙ හි පටිවිජානන්තියා සඞ්ඝාදිසෙසොව සියා **මෙථුනධම්මයාචනවත්ථුද්වයෙ** (පාරා. 289) විය, තං පන වත්ථුද්වයං මෙථුනයාචනතො චතුත්ථසඞ්ඝාදිසෙසෙ වත්තබ්බම්පි දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදමත්තෙන පවත්තත්තා ඉධ වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවං ඛෙත්තපදෙන වදන්තස්ස ඉත්ථියා අප්පටිවිජානන්තියා කිං හොතීති? කිඤ්චාපි අයං නාම ආපත්තීති පාළිඅට්ඨකථාසු න වුත්තං, අථ ඛො ථුල්ලච්චයෙනෙවෙත්ථ භවිතබ්බං . තථා හි අඛෙත්තපදෙ අප්පටිවිජානන්තියා දුක්කටං, පටිවිජානන්තියා ථුල්ලච්චයං වුත්තං. ඛෙත්තපදෙ පන පටිවිජානනෙ සඞ්ඝාදිසෙසොව වුත්තො, අප්පටිවිජානනෙ ථුල්ලච්චයමෙව භවිතුං යුත්තං, න දුක්කටං, අඛෙත්තපදතො විසෙසාභාවප්පසඞ්ගොති ගහෙතබ්බං. යථා චෙත්ථ, එවං චතුත්ථසික්ඛාපදෙපි අඛෙත්තපදෙ පටිවිජානන්තියා ථුල්ලච්චයං, අප්පටිවිජානන්තියා දුක්කටං, ඛෙත්තපදෙ පන අප්පටිවිජානන්තියා ථුල්ලච්චයන්ති වෙදිතබ්බං. පාළියං **නවාවුතන්ති** නවචීතං.

288. **අසද්ධම්මං සන්ධායාති** මෙථුනං සන්ධාය වුත්තං. තඤ්හි පුත්තසමුප්පත්තියා බීජනික්ඛෙපතො වප්පපරියායං ලභතීති.

සංසීදතීති වහති, සංසරීයතීති වා අත්ථො. මනුස්සිත්ථී, තථාසඤ්ඤිතා, දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදරාගො, තෙන ඔභාසනං, තඞ්ඛණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අත්තකාමපාරිචරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

290. චතුත්ථෙ පරෙහි පත්තෙ පාතියමානානං භික්ඛාපිණ්ඩානං පාතො සන්නිපාතොති පිණ්ඩපාතොති භික්ඛාහාරො වුච්චති, තංසදිසතාය අඤ්ඤොපි යො කොචි භික්ඛාචරියං විනා භික්ඛූහි ලද්ධො පිණ්ඩපාතොත්වෙව වුච්චති. පති එති එතස්මාති පච්චයොති ආහ **‘‘පතිකරණට්ඨෙන පච්චයො’’**ති. රොගදුක්ඛානං වා පටිපක්ඛභාවෙන අයති පවත්තතීති පච්චයො. **සප්පායස්සාති** හිතස්ස. **නගරපරික්ඛාරෙහීති** නගරං පරිවාරෙත්වා රක්ඛණකෙහි. රාජූනං ගෙහපරික්ඛෙපො පරිඛා උද්දාපො පාකාරො එසිකා පලිඝො අට්ටොති ඉමෙ

සත්ත නගරපරික්ඛාරාති වදන්ති. **සෙතපරික්ඛාරොති** විසුද්ධිසීලාලඞ්කාරො. අරියමග්ගො හි ඉධ ‘‘රථො’’ති අධිප්පෙතො, තස්ස ච සම්මාවාචාදයො අලඞ්කාරට්ඨෙන ‘‘පරික්ඛාරා’’ති වුත්තා. **චක්කවීරියොති** වීරියචක්කො. **ජීවිතපරික්ඛාරාති** ජීවිතස්ස පවත්තිකාරණානි. **සමුදානෙතබ්බාති** සම්මා උද්ධං ආනෙතබ්බා පරියෙසිතබ්බා.

291. **උපචාරෙති** යත්ථ ඨිතො විඤ්ඤාපෙතුං සක්කොති, තාදිසෙ ඨානෙ. **කාමො චෙව හෙතු ච පාරිචරියා ච අත්ථොති** පාළියං ‘‘අත්තනො කාමං, අත්තනො හෙතුං, අත්තනො අධිප්පායං, අත්තනො පාරිචරිය’’න්ති (පාරා. 292) වුත්තෙසු ඉමෙසු චතූසු පදෙසු කාමො, හෙතු, පාරිචරියා ච **අට්ඨකථායං** වුත්තෙ පඨමෙ අත්ථවිකප්පෙ විග්ගහවාක්‍යාධිප්පායසූචනතො අත්ථො. **සෙසන්ති** අධිප්පායපදමෙකං. **බ්‍යඤ්ජනන්ති** බ්‍යඤ්ජනමත්තං, පඨමවිකප්පානුපයොගිතාය වචනමත්තන්ති අත්ථො. දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙපි එසෙව නයො.

යථාවුත්තමෙව අත්ථං පදභාජනෙන සංසන්දිත්වා දස්සෙතුං **‘‘අත්තනො කාමං අත්තනො හෙතුං අත්තනො පාරිචරියන්ති හි වුත්තෙ ජානිස්සන්ති පණ්ඩිතා’’**තිආදි ආරද්ධං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘අත්තනො හෙතු’’න්ති වුත්තෙ අත්තනො අත්ථායාති අයමත්ථො විඤ්ඤායති, ‘‘අත්තනො කාමං අත්තනො පාරිචරිය’’න්ති වුත්තෙ කාමෙන පාරිචරියාති අයමත්ථො විඤ්ඤායති. තස්මා ඉමෙහි තීහි පදෙහි අත්තනො අත්ථාය කාමෙන පාරිචරියා අත්තකාමපාරිචරියාති ඉමං අත්ථවිකප්පං විඤ්ඤූ ජානිස්සන්ති. ‘‘අත්තනො අධිප්පාය’’න්ති වුත්තෙ පන අධිප්පාය-සද්දස්ස කාමිත-සද්දෙන සමානත්ථභාවතො අත්තනා අධිප්පෙතකාමිතට්ඨෙන අත්තකාමපාරිචරියාති ඉමමත්ථං විකප්පං විඤ්ඤූ ජානිස්සන්ති.

එතදග්ගන්ති එසා අග්ගා. **දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදෙපි** (පාරා. 285) කාමං ‘‘යාචතිපි ආයාචතිපී’’ති එවං මෙථුනයාචනං ආගතං, තං පන දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදරාගවසෙන වුත්තං, ඉධ පන අත්තනො මෙථුනස්සාදරාගවසෙනාති අයං විසෙසො.

විනීතවත්ථූසු **‘‘අග්ගදානං දෙහී’’**ති ඉදං අත්තනො අත්ථාය වුත්තං, දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදෙ පන පරත්ථායපි වුත්තෙ සීසං එතීති වෙදිතබ්බං. **සුභගාති** ඉස්සරියාදීහි සුන්දරෙහි භගෙහි සමන්නාගතා. මනුස්සිත්ථී, තථාසඤ්ඤිතා, අත්තකාමපාරිචරියාය රාගො, තෙන කාමපාරිචරියයාචනං, තඞ්ඛණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

අත්තකාමපාරිචරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

296. පඤ්චමෙ **පණ්ඩිච්චෙනාති** සභාවඤාණෙන. **ගතිමන්තාති** සභාවඤාණගතියුත්තා. **වෙය්‍යත්තියෙනාති** ඉත්ථිකත්තබ්බෙසු සික්ඛිතඤාණෙන. **මෙධායාති** අසික්ඛිතෙසුපි තංඉත්ථිකත්තබ්බෙසු ඨානුප්පත්තියා පඤ්ඤාය. **ඡෙකාති** කායෙන පචනාදිකුසලා.

ආවහනං **ආවාහො,** දාරිකාය ගහණං. විධිනා පරකුලෙ වහනං පෙසනං **විවාහො,** දාරිකාය දානං.

297. **රන්ධාපනං** භත්තපචාපනං. බ්‍යඤ්ජනාදිසම්පාදනං **පචාපනං. න උපාහටන්ති** න දින්නං. **කයො** නාම ගහණං. **වික්කයො** නාම දානං. තදුභයං සඞ්ගහෙත්වා **‘‘වොහාරො’’**ති වුත්තං.

300. **‘‘අබ්භුතං කාතුං න වට්ටතී’’**ති ඉමිනා දුක්කටං හොතීති දීපෙති. **‘‘පරාජිතෙන දාතබ්බ’’**න්ති වුත්තත්තා අදෙන්තො ධුරනික්ඛෙපෙන කාරෙතබ්බො. අචිරකාලෙ අධිකාරො එතස්ස අත්ථීති **අචිරකාලාධිකාරිකං,** සඤ්චරිත්තං. ‘‘අචිරකාලාචාරික’’න්ති වා පාඨො. අචිරකාලෙ ආචාරො අජ්ඣාචාරො එතස්සාති යොජනා.

301. කිඤ්චාපි එහිභික්ඛුආදිකාපි සඤ්චරිත්තාදිපණ්ණත්තිවජ්ජං ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති, තෙසං පන අසබ්බකාලිකත්තා, අප්පකත්තා ච ඉධාපි ඤත්තිචතුත්ථෙනෙව කම්මෙන උපසම්පන්නං සන්ධාය **‘‘ය්වාය’’**න්තිආදිපදභාජනමාහ. සඤ්චරණං සඤ්චරො, සො එතස්ස අත්ථීති සඤ්චරී, තස්ස භාවො සඤ්චරිත්තං. තෙනාහ **‘‘සඤ්චරණභාව’’**න්ති. සඤ්චරතීති සඤ්චරණො, පුග්ගලො, තස්ස භාවො **සඤ්චරණභාවො,** තං ඉත්ථිපුරිසානං අන්තරෙ සඤ්චරණභාවන්ති අත්ථො.

ජායාභාවෙති භරියභාවාය. **ජාරභාවෙති** සාමිභාවාය, තංනිමිත්තන්ති අත්ථො. නිමිත්තත්ථෙ හි එතං භුම්මවචනං. කිඤ්චාපි ‘‘ජාරත්තනෙ’’ති පදස්ස පදභාජනෙ ‘‘ජාරී භවිස්සසී’’ති (පාරා. 302) ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන පදභාජනං වුත්තං, ‘‘සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජෙය්‍යා’’ති පදස්ස පන නිද්දෙසෙ ‘‘ඉත්ථියා වා පහිතො පුරිසස්ස සන්තිකෙ ගච්ඡති, පුරිසෙන වා පහිතො ඉත්ථියා සන්තිකෙ ගච්ඡතී’’ති වුත්තත්තා පුරිසස්සාපි සන්තිකෙ වත්තබ්බාකාරං දස්සෙතුං ‘‘ජාරත්තනෙ’’ති නිද්දෙසස්ස ඉත්ථිපුරිසසාධාරණත්තා **‘‘ඉත්ථියා මතිං පුරිසස්ස ආරොචෙන්තො ජාරත්තනෙ ආරොචෙතී’’**ති වුත්තං. **පාළියං** පන පුරිසස්ස මතිං ඉත්ථියා ආරොචනවසෙනෙව පදද්වයෙපි යොජනා කතා, තදනුසාරෙන ඉත්ථියා මතිං පුරිසස්ස ආරොචනාකාරොපි සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති.

ඉදානි **පාළියං** වුත්තනයෙනාපි අත්ථං දස්සෙන්තො **‘‘අපිචා’’**තිආදිමාහ. **‘‘පති භවිස්සසී’’**ති ඉදං ජායාසද්දස්ස ඉත්ථිලිඞ්ගනියමතො පුරිසපරියායෙන වුත්තං, නිබද්ධසාමිකො භවිස්සසීති අත්ථො. **ජාරො භවිස්සසීති** මිච්ඡාචාරභාවෙන උපගච්ඡනකො භවිස්සසීති අධිප්පායො.

303. **සෙරිවිහාරන්ති** සච්ඡන්දචාරං. **අත්තනො වසන්ති** අත්තනො ආණං. ගොත්තවන්තෙසු ගොත්ත-සද්දො, ධම්මචාරීසු ච ධම්ම-සද්දො වත්තතීති ආහ **‘‘සගොත්තෙහී’’**තිආදි. තත්ථ **සගොත්තෙහීති** සමානගොත්තෙහි. **සහධම්මිකෙහීති** එකස්ස සත්ථු සාසනෙ සහචරිතබ්බධම්මෙහි, සමානකුලධම්මෙහි වා. තෙනෙවාහ **‘‘එකං සත්ථාර’’**න්තිආදි. **එකගණපරියාපන්නෙහීති** මාලාකාරාදිඑකගණපරියාපන්නෙහි.

සස්සාමිකා **සාරක්ඛා**. යස්සා ගමනෙ රඤ්ඤා දණ්ඩො ඨපිතො, සා **සපරිදණ්ඩා. පච්ඡිමානං ද්වින්නන්ති** සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං. **මිච්ඡාචාරො හොතීති** තාසු ගතපුරිසානං විය තාසම්පි මිච්ඡාචාරො හොති සස්සාමිකභාවතො. **න ඉතරාසන්ති** මාතුරක්ඛිතාදීනං අට්ඨන්නං මිච්ඡාචාරො නත්ථි අස්සාමිකත්තා, තාසු ගතානං පුරිසානමෙව මිච්ඡාචාරො හොති මාතාදීහි රක්ඛිතත්තා. පුරිසා හි පරෙහි යෙහි කෙහිචි ගොපිතං ඉත්ථිං ගන්තුං න ලභන්ති, ඉත්ථියො පන කෙනචි පුරිසෙන භරියාභාවෙන ගහිතාව පුරිසන්තරං ගන්තුං න ලභන්ති, න ඉතරා අත්තනො එස්සස්ස සයං සාමිකත්තා. න හි මාතාදයො සයං තාසං එස්සානුභවනත්ථං තා රක්ඛන්ති, කෙවලං පුරිසගමනමෙව තාසං වාරෙන්ති. තස්මා කෙනචි අපරිග්ගහිතඵස්සත්තා, අත්තනො එස්සත්තා ච ඉත්ථීනං න මිච්ඡාචාරො, පුරිසානං පන පරෙහි වාරිතෙ අත්තනො අසන්තකට්ඨානෙ පවිට්ඨත්තා මිච්ඡාචාරොති වෙදිතබ්බො.

භොගෙනාති භොගහෙතු. උදපත්තං ආමසිත්වා ගහිතා **ඔදපත්තකිනී**. ධජ-සද්දෙන සෙනා එව උපලක්ඛිතාති ආහ **‘‘උස්සිතද්ධජායා’’**තිආදි.

305. **බහිද්ධා විමට්ඨන්ති** අඤ්ඤත්ථ ආරොචිතං. **තං කිරියං සම්පාදෙස්සතීති** තස්සා ආරොචෙත්වා තං කිච්චං සම්පාදෙතු වා මා වා, තං කිරියං සම්පාදනෙ සාමත්ථියං සන්ධාය වුත්තං. දාරකං, දාරිකඤ්ච අජානාපෙත්වා මාතාපිතුආදීහි මාතාපිතුආදීනඤ්ඤෙව සන්තිකං සාසනෙ පෙසිතෙපි පටිග්ගණ්හනවීමංසනපච්චාහරණසඞ්ඛාතාය තිවඞ්ගසම්පත්තියා සඞ්ඝාදිසෙසො හොති එවාති දට්ඨබ්බං.

යං උද්දිස්ස සාසනං පෙසිතං, තං එව සන්ධාය තස්සා මාතුආදීනං ආරොචිතෙපි ඛෙත්තමෙව ඔතිණ්ණභාවං දස්සෙතුං **‘‘බුද්ධං පච්චක්ඛාමී’’**තිආදි උදාහටං, ඉදඤ්ච වචනබ්‍යත්තයහෙතුබ්‍යත්තයානං භෙදෙපි බ්‍යත්තයසාමඤ්ඤතො උදාහටන්ති දට්ඨබ්බං. තම්පි උදාහරණදොසං පරිහරිත්වා සුත්තානුලොමතං දස්සෙතුං **‘‘තං පනා’’**තිආදි වුත්තං. **ඉමිනා සමෙතීති** එත්ථායමධිප්පායො – යථා සයං අනාරොචෙත්වා අඤ්ඤෙසං අන්තෙවාසිකාදීනං වත්වා වීමංසාපෙත්වා පච්චාහරන්තස්ස නත්ථි විසඞ්කෙතො, එවං තස්සා සයං අනාරොචෙත්වා ආරොචනත්ථං මාතුආදීනං වදන්තස්සාපි මාතුආදයො තං කිරියං සම්පාදෙන්තු වා මා වා. යදි හි තෙසං මාතුආදීනං තුණ්හීභූතභාවම්පි පච්චාහරති, විසඞ්කෙතො නත්ථීති.

සරකිච්චං නෙතීති **සරණී**. අඤ්ඤතරං වදන්තස්ස විසඞ්කෙතං අදින්නාදානාදීසු ආණත්තියං වත්ථුසඞ්කෙතො වියාති අධිප්පායො. **මූලට්ඨානඤ්ච වසෙනාති** එත්ථ පුරිසස්ස මාතුආදයො සාසනපෙසනෙ මූලභූතත්තා ‘‘මූලට්ඨා’’ති වුත්තා.

322. පාළියං **මාතුරක්ඛිතාය මාතා භික්ඛුං පහිණතීති** එත්ථ අත්තනො වා ධීතු සන්තිකං ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා හොතූ’’ති භික්ඛුං පහිණති, පුරිසස්ස වා තස්ස ඤාතකානං වා සන්තිකං ‘‘මම ධීතා ඉත්ථන්නාමස්ස භරියා හොතූ’’ති පහිණතීති ගහෙතබ්බං. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **පුබ්බෙ වුත්තනයත්තාති පඨමසඞ්ඝාදිසෙසෙ** වුත්තනයත්තා.

338. **අන්තෙ එකෙනාති** එකෙන පදෙන. **එත්තොව පක්කමතීති** අපච්චාහරිත්වා තතොව පක්කමති. **‘‘අනභිනන්දිත්වා’’**ති ඉදං තථා පටිපජ්ජමානං සන්ධාය වුත්තං. සතිපි අභිනන්දනෙ සාසනං අනාරොචෙන්තො පන **න වීමංසති** නාම. **තතියපදෙ වුත්තනයෙනාති** ‘‘සො තස්සා වචනං අනභිනන්දිත්වා’’තිආදිනා වුත්තනයෙන. පාළියං **අන්තෙවාසිං වීමංසාපෙත්වාති** ‘‘අයං තෙසං වත්තුං සමත්ථො’’ති අන්තෙවාසිනා වීමංසාපෙත්වා. සචෙ පන සො අන්තෙවාසිකො තං වචනං ආදියිත්වා තුණ්හී හොති, තස්සාපි තං පවත්තිං පච්චාහරන්තස්ස ආචරියස්ස සඞ්ඝාදිසෙසොව මාතුආදීසු තුණ්හීභූතෙසු තෙසං තුණ්හීභාවං පච්චාහරන්තස්ස වියාති දට්ඨබ්බං.

පාළියං චතුත්ථවාරෙ අසතිපි ගච්ඡන්තො සම්පාදෙති, ආගච්ඡන්තො විසංවාදෙති අනාපත්තීති අත්ථතො ආපන්නමෙවාතිකත්වා වුත්තං **‘‘චතුත්ථෙ අනාපත්තී’’**ති.

340. **කාරුකානන්ති** වඩ්ඪකීආදීනං තච්ඡකඅයොකාරතන්තවායරජකන්හාපිතකා පඤ්ච කාරවො ''කාරුකා''ති වුච්චන්ති. **එවරූපෙන…පෙ…. අනාපත්තීති** තාදිසං ගිහිවෙය්‍යාවච්චම්පි න හොතීති කත්වා වුත්තං.

කායතො සමුට්ඨාතීති පණ්ණත්තිං වා අලංවචනීයභාවං වා තදුභයං වා අජානන්තස්ස කායතො සමුට්ඨාති. එස නයො ඉතරද්වයෙපි. **අලංවචනීයා හොන්තීති** ඉත්ථී වා පුරිසො වා උභොපි වා ජායාභාවෙ, සාමිකභාවෙ ච නික්ඛිත්තඡන්දතාය අච්චන්තවියුත්තත්තා පුන අඤ්ඤමඤ්ඤං සමාගමත්ථං ''මා එවං අකරිත්ථා''තිආදිනා වචනීයතාය වත්තබ්බතාය අලං අරහාති අලංවචනීයා, අලං වා කත්තුං අරහං සන්ධානවචනමෙතෙසු ඉත්ථිපුරිසෙසූති අලංවචනීයා, සන්ධානකාරස්ස වචනං විනා අසඞ්ගච්ඡනකා පරිච්චත්තායෙවාති අධිප්පායො.

පණ්ණත්තිං පන ජානිත්වාති එත්ථ අලංවචනීයභාවං වාති වත්තබ්බං. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායඤ්ච** ''තදුභයං පන ජානිත්වා''තිආදි වුත්තං. භික්ඛුං අජානාපෙත්වා අත්තනො අධිප්පායං පණ්ණෙ ලිඛිත්වා ''ඉමං පණ්ණං අසුකස්ස දෙහී''ති දින්නං හරන්තස්ස සඤ්චරිත්තං න හොති. පණ්ණත්තිඅලංවචනීයභාවඅජානනවසෙනෙව හි ඉමං සික්ඛාපදං අචිත්තකං, න සබ්බෙන සබ්බං සඤ්චරණභාවම්පි අජානනවසෙන, පාළියඤ්ච අට්ඨකථායඤ්ච ආරොචනමෙව දස්සිතං. තස්මා සන්දස්සනත්ථං ඤත්වා පණ්ණසන්දස්සනවසෙනාපි කායෙන වා වාචාය වා ආරොචෙන්තස්සෙව ආපත්ති හොතීති ගහෙතබ්බං.

341. **යථා යථා යෙසු යෙසු ජනපදෙසූති** පරිච්චත්තභාවප්පකාසනත්ථං කත්තබ්බං පණ්ණදානඤාතිජනිස්සරාදිජානාපනාදිතංතංදෙසනියතං පකාරං දස්සෙති, ඉදඤ්ච නිබද්ධභරියාභාවෙන ගහිතං සන්ධාය වුත්තං. අත්තනො රුචියා සඞ්ගතානං පන ඉත්ථීනං, මුහුත්තිකාය ච පුරිසෙ චිත්තස්ස විරජ්ජනමෙව අලංවචනීයභාවෙ කාරණන්ති දට්ඨබ්බං. **දුට්ඨුල්ලාදීසුපීති ආදි**-සද්දෙන අත්තකාමසඤ්චරිත්තානි සඞ්ගණ්හාති, එත්ථ පන පාළියං කිඤ්චාපි ''ඉත්ථී නාම මනුස්සිත්ථී න යක්ඛී''තිආදිනා මනුස්සිත්ථිපුරිසා න දස්සිතා, තථාපි ''දස ඉත්ථියො මාතුරක්ඛිතා''තිආදිනා මනුස්සිත්ථීනඤ්ඤෙව දස්සිතත්තා පුරිසානම්පි තදනුගුණානමෙව ගහෙතබ්බතො මනුස්සජාතිකාව ඉත්ථිපුරිසා ඉධාධිප්පෙතා. තස්මා යෙසු සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති, තෙසං මනුස්සජාතිකතා, න නාලංවචනීයතා, පටිග්ගණ්හන, වීමංසන, පච්චාහරණානීති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

342. ඡට්ඨෙ **එත්තකෙනාති** එත්තකෙන දාරුආදිනා. **අපරිච්ඡින්නප්පමාණායොති** අපරිච්ඡින්නදාරුආදිපමාණායො. **මූලච්ඡෙජ්ජායාති** පරසන්තකභාවතො මොචෙත්වා අත්තනො එව සන්තකකරණවසෙනාති අත්ථො. එවං යාචතො අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිදුක්කටඤ්චෙව දාසපටිග්ගහණදුක්කටඤ්ච හොති ''දාසිදාසපටිග්ගහණා පටිවිරතො හොතී''ති (දී. නි. 1.10, 194) වචනං නිස්සාය අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තත්තා. **සකකම්මන්ති** පාණවධකම්මං. ඉදඤ්ච පාණාතිපාතදොසපරිහාරාය දුක්කටං වුත්තං, න විඤ්ඤත්තිපරිහාරාය. **අනියමෙත්වාපි න යාචිතබ්බාති** සාමීචිදස්සනත්ථං වුත්තං, සුද්ධචිත්තෙන පන හත්ථකම්මං යාචන්තස්ස ආපත්ති නාම නත්ථි. **යදිච්ඡකං කාරාපෙතුං වට්ටතීති** ''හත්ථකම්මං යාචාමි, දෙථා''තිආදිනා අයාචිත්වාපි වට්ටති. සකිච්චපසුතම්පි එවං කාරාපෙන්තස්ස විඤ්ඤත්ති නත්ථි එව, සාමීචිදස්සනත්ථං පන විභජිත්වා වුත්තං.

සබ්බකප්පියභාවදීපනත්ථන්ති සබ්බසො කප්පියභාවදීපනත්ථං. **මූලං දෙථාති වත්තුං වට්ටතීති** ''මූලං දස්සාමා''ති පඨමං වුත්තත්තා විඤ්ඤත්ති වා මූලන්ති වචනස්ස කප්පියාකප්පියවත්ථුසාමඤ්ඤවචනත්තෙපි නිට්ඨිතභතිකිච්චානං දාපනතො අකප්පියවත්ථුසාදියනං වා න හොතීති කත්වා වුත්තං. **අනජ්ඣාවුත්ථකන්ති** අපරිග්ගහිතං.

මඤ්ච…පෙ…. චීවරාදීනි කාරාපෙතුකාමෙනාපීතිආදීසු චීවරං කාරාපෙතුකාමස්ස අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතතන්තවායෙහි හත්ථකම්මයාචනවසෙන වායාපනෙ විඤ්ඤත්තිපච්චයා දුක්කටාභාවෙපි **චීවරවායාපනසික්ඛාපදෙන** යථාරහං පාචිත්තියදුක්කටානි හොන්තීති වෙදිතබ්බං. **අකප්පියකහාපණාදි න දාතබ්බන්ති** කප්පියමුඛෙන ලද්ධම්පි හත්ථකම්මකරණත්ථාය ඉමස්ස කහාපණං දෙහීති වත්වා දානං න වට්ටතීති වුත්තං. පුබ්බෙ කතකම්මස්ස දාපනෙ කිඤ්චාපි දොසො න දිස්සති, තථාපි අසාරුප්පමෙවාති වදන්ති. කතකම්මත්ථායපි කාතබ්බකම්මත්ථායපි කප්පියවොහාරෙන පරියායතො භතිං දාපෙන්තස්ස නත්ථි දොසො. **වත්තන්ති** චාරිත්තං, ආපත්ති න හොතීති අධිප්පායො.

කප්පියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගහෙතබ්බානීති සාඛාය මක්ඛිකබීජනෙන පණ්ණාදිච්ඡෙදෙ බීජගාමකොපනස්ස චෙව තත්ථ ලග්ගරජාදිඅප්පටිග්ගහිතස්ස ච පරිහාරත්ථාය වුත්තං. තදුභයාසඞ්කාය අසති තථා අකරණෙ දොසො නත්ථි. නදීයාදීසු උදකස්ස අපරිග්ගහිතතාය **''ආහරාති වත්තුං වට්ටතී''**ති වුත්තං. **''න ආහටං පරිභුඤ්ජිතු''**න්ති වචනතො විඤ්ඤත්තියා ආපන්නං දුක්කටං දෙසෙත්වාපි තං වත්ථුං පරිභුඤ්ජන්තස්ස පුන පරිභොගෙ දුක්කටමෙව, පඤ්චන්නම්පි සහධම්මිකානං න වට්ටති. **''අලජ්ජීහි පන භික්ඛූහි වා සාමණෙරෙහි වා හත්ථකම්මං න කාරෙතබ්බ''**න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා අත්තනො අත්ථාය යංකිඤ්චි හත්ථකම්මං කාරෙතුං න වට්ටති. යං පන අලජ්ජී නිවාරියමානොපි බීජනාදිං කරොති, තත්ථ දොසො නත්ථි. චෙතියකම්මාදීනි පන තෙහි කාරාපෙතුං වට්ටති. එත්ථ ච ''අලජ්ජීහි සාමණෙරෙහී''ති වුත්තත්තා ''සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතී''තිආදි (පරි. 359) අලජ්ජීලක්ඛණං උක්කට්ඨවසෙන උපසම්පන්නෙ පටිච්ච උපලක්ඛණතො වුත්තන්ති තංලක්ඛණවිරහිතානං සාමණෙරාදීනං ලිඞ්ගත්ථෙනකගොත්‍රභුපරියොසානානං භික්ඛුපටිඤ්ඤානං දුස්සීලානම්පි සාධාරණවසෙන අලජ්ජිතාලක්ඛණං යථාවිහිතපටිපත්තියං සඤ්චිච්ච අතිට්ඨනමෙවාති ගහෙතබ්බං.

ආහරාපෙන්තස්ස දුක්කටන්ති විඤ්ඤත්තික්ඛණෙ විඤ්ඤත්තිපච්චයා, පටිලාභක්ඛණෙ ගොණානං සාදියනපච්චයා ච දුක්කටං. ගොණඤ්හි අත්තනො අත්ථාය අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධම්පි සාදිතුං න වට්ටති ''හත්ථිගවස්සවළවපටිග්ගහණා පටිවිරතො හොතී''ති (දී. නි. 1.10, 194) වුත්තත්තා. තෙනෙවාහ **''ඤාතිපවාරිතට්ඨානතොපි මූලච්ඡෙජ්ජාය යාචිතුං න වට්ටතී''**ති. එත්ථ ච විඤ්ඤත්තිදුක්කටාභාවෙපි අකප්පියවත්ථුයාචනෙපි පටිග්ගහණෙපි දුක්කටමෙව. **රක්ඛිත්වාති** චොරාදිඋපද්දවතො රක්ඛිත්වා. **ජග්ගිත්වාති** තිණදානාදීහි පොසෙත්වා.

ඤාතිපවාරිතට්ඨානෙ පන වට්ටතීති සකටස්ස සම්පටිච්ඡිතබ්බත්තා මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන යාචිතුං වට්ටති. **තාවකාලිකං වට්ටතීති** උභයත්ථාපි වට්ටතීති අත්ථො . වාසිආදීනි පුග්ගලිකානිපි වට්ටන්තීති ආහ **''එස නයො වාසී''**තිආදි. වල්ලිආදීසු ච පරපරිග්ගහිතෙසු ච එසෙව නයොති යොජෙතබ්බං. **''ගරුභණ්ඩප්පහොනකෙසුයෙවා''**ති ඉදං විඤ්ඤත්තිං සන්ධාය වුත්තං. අදින්නාදානෙ පන තිණසලාකං උපාදාය පරපරිග්ගහිතං ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො අවහාරො එව, භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බො. **වල්ලිආදීසූති** එත්ථ **ආදි**-සද්දෙන පාළිආගතානං (පාරා. 349) වෙළුආදීනං සඞ්ගහො. තත්ථ යස්මිං පදෙසෙ හරිතාලජාතිහිඞ්ගුලාදි අප්පකම්පි මහග්ඝං හොති, තත්ථ තං තාලපක්කපමාණතො ඌනම්පි ගරුභණ්ඩමෙව, විඤ්ඤාපෙතුඤ්ච න වට්ටති.

සාති විඤ්ඤත්ති. පරිකථාදීසු ''සෙනාසනං සම්බාධ''න්තිආදිනා (විසුද්ධි. 1.19) පරියායෙන කථනං **පරිකථා** නාම. උජුකමෙව අකථෙත්වා ''භික්ඛූනං කිං පාසාදො න වට්ටතී''තිආදිනා (විසුද්ධි. 1.19) අධිප්පායො යථාවිභූතො හොති, එවං භාසනං **ඔභාසො** නාම. සෙනාසනාදිඅත්ථං භූමිපරිකම්මාදිකරණවසෙන පච්චයුප්පාදාය නිමිත්තකරණං **නිමිත්තකම්මං** නාම. **උක්කමන්තීති** අපගච්ඡන්ති.

344. මණි කණ්ඨෙ අස්සාති **මණිකණ්ඨො. දෙවවණ්ණන්ති** දෙවත්තභාවං.

345. පාළියං **පත්තෙන මෙ අත්ථොති** (පාරා. 345) අනත්ථිකම්පි පත්තෙන භික්ඛුං එවං වදාපෙන්තො භගවා සොත්ථියා මන්තපදවසෙන වදාපෙසි. සොපි භික්ඛු භගවතා ආණත්තවචනං වදෙමීති අවොච, තෙනස්ස මුසා න හොති. අථ වා **''පත්තෙන මෙ අත්ථො''**ති ඉදං **''පත්තං දදන්තූ''**ති ඉමිනා සමානත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. එස නයො **මණිනා මෙ අත්ථොති** එත්ථාපි. තස්මා අඤ්ඤෙසම්පි එවරූපං කථෙන්තස්ස, කථාපෙන්තස්ස ච වචනදොසො නත්ථීති ගහෙතබ්බං.

349. උද්ධංමුඛං ලිත්තා උල්ලිත්තා, ඡදනස්ස අන්තො ලිම්පන්තා හි යෙභුය්‍යෙන උද්ධංමුඛා ලිම්පන්ති. තෙනාහ **''අන්තොලිත්තා''**ති. අධොමුඛං ලිත්තා අවලිත්තා. බහි ලිම්පන්තා හි යෙභුය්‍යෙන අධොමුඛා ලිම්පන්ති. තෙනාහ **''බහිලිත්තා''**ති.

බ්‍යඤ්ජනං විලොමිතං භවෙය්‍යාති යස්මා ''කාරයමානෙනා''ති ඉමස්ස හෙතුකත්තුවචනස්ස ''කරොන්තෙනා''ති ඉදං සුද්ධකත්තුවචනං පරියායවචනං න හොති, තස්මා ''කරොන්තෙන වා කාරාපෙන්තෙන වා''ති කාරයමානෙනාති බහුඋද්දෙසපදානුගුණං කරණවචනෙනෙව පදත්ථං කත්වා නිද්දෙසෙ කතෙ බ්‍යඤ්ජනං විරුද්ධං භවෙය්‍ය, තථා පන පදත්ථවසෙන අදස්සෙත්වා සාමත්ථියතො සිද්ධමෙවත්ථං දස්සෙතුං පච්චත්තවසෙන ''කරොන්තො වා කාරාපෙන්තො වා''ති පදභාජනං වුත්තන්ති අධිප්පායො. තෙනාහ **''අත්ථමත්තමෙවා''**තිආදි. පදත්ථතො, සාමත්ථියතො ච ලබ්භමානං අත්ථමත්තමෙවාති අත්ථො. යඤ්හි කාරයමානෙන පටිපජ්ජිතබ්බං, තං කරොන්තෙනාපි පටිපජ්ජිතබ්බමෙවාති ඉදමෙත්ථ සාමත්ථියං දට්ඨබ්බං.

උද්දෙසොති සාමිභාවෙන උද්දිසිතබ්බො. **සෙතකම්මන්ති** සෙතවණ්ණකරණත්ථං සෙතවණ්ණමත්තිකාය වා සුධාය වා කතතනුකලෙපො, තෙන පන සහ මිනියමානෙ පමාණාතික්කන්තං හොතීති සඞ්කානිවාරණත්ථං ආහ **''අබ්බොහාරික''**න්ති. තෙන පමාණාතික්කන්තවොහාරං න ගච්ඡති කුටියා අනඞ්ගත්තාති අධිප්පායො.

යථාවුත්තස්ස අත්ථස්ස වුත්තනයං දස්සෙන්තෙන **''වුත්තඤ්හෙත''**න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ ''ආයාමතො ච විත්ථාරතො චා''ති අවත්වා ''ආයාමතො වා විත්ථාරතො වා''ති විකප්පත්ථස්ස වා-සද්දස්ස වුත්තත්තා එකතොභාගෙ වඩ්ඪිතෙපි ආපත්තීති පකාසිතන්ති අධිප්පායො. **තිහත්ථාති** පකතිහත්ථෙන තිහත්ථා, ''වඩ්ඪකීහත්ථෙනා''තිපි (සාරත්ථ. ටී. 2.348-349) වදන්ති, තං ''යත්ථ…පෙ…. අයං කුටීති සඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡතී''ති ඉමිනා විරුජ්ඣති වඩ්ඪකීහත්ථෙන තිහත්ථායපි කුටියා පමාණයුත්තස්ස මඤ්චස්ස සුඛෙන පරිවත්තනතො. **''ඌනකචතුහත්ථා වා''**ති ඉදඤ්ච පච්ඡිමප්පමාණයුත්තස්ස මඤ්චස්ස අපරිවත්තනාරහං සන්ධාය වුත්තං. යදි හි පකතිහත්ථෙන චතුහත්ථායපි කුටියා පමාණයුත්තො මඤ්චො න පරිවත්තති, සා අකුටියෙව, තස්මා මඤ්චපරිවත්තනමත්තෙනෙව පමාණන්ති ගහෙතබ්බං. **පමාණයුත්තො මඤ්චොති** සබ්බපච්ඡිමප්පමාණයුත්තො

මඤ්චො. සො හි පකතිවිදත්ථියා නවවිදත්ථිකො, අට්ඨවිදත්ථිකො වා හොති, තතො ඛුද්දකො මඤ්චො සීසූපධානං ඨපෙත්වා පාදං පසාරෙත්වා නිපජ්ජිතුං න පහොති. **පමාණතො ඌනතරම්පීති** උක්කට්ඨප්පමාණතො ඌනතරම්පි, ඉදඤ්ච හෙට්ඨිමප්පමාණයුත්තායපි වත්ථුදෙසනා කාතබ්බා, න වාති සන්දෙහනිවත්තනත්ථං වුත්තං.

කලලලෙපොති කෙනචි සිලෙසෙන කතලෙපො, සෙතරත්තාදිවණ්ණකරණත්ථං කතතම්බමත්තිකාදිකලලලෙපො වා. තෙනාහ **"අලෙපො එවා"**ති. තෙන තළාකාදීසු සනෙන කලලෙන කතබහලලෙපො මත්තිකාලෙපනෙ එව පවිසති ලෙපවොහාරගමනතොති දස්සෙති. **පිට්ඨසඞ්ඝාටො** නාම ද්වාරබාහසඞ්ඛාතො චතුරස්සදාරුසඞ්ඝාටො, යත්ථ සඋත්තරපාසං කවාටං අපස්සාය ද්වාරං පිදහන්ති.

ඔලොකෙත්වාපීති අපලොකෙත්වාපි, අපලොකනකම්මවසෙනාපීති අත්ථො, අපසද්දස්සාපි ඔආදෙසො කතොති දට්ඨබ්බො.

353. **නිබද්ධගොචරට්ඨානම්පීති** එත්ථ ගොචරාය පක්කමන්තානං හත්ථීනං නිබද්ධගමනමග්ගොපි සඞ්ගය්හති. **එතෙසන්ති** සීහාදීනං. **ගොචරභූමීති** ආමිසග්ගහණට්ඨානං. **න ගහිතාති** පටික්ඛිපිතබ්බභාවෙන න ගහිතා, න වාරිතාති අත්ථො. සීහාදීනඤ්හි ගොචරග්ගහණට්ඨානං හත්ථීනං විය නිබද්ධං න හොති, යත්ථ පන ගොමහිංසාදිපාණකා සන්ති, දූරම්පි තං ඨානං සීඝං ගන්ත්වා ගොචරං ගණ්හන්ති. තස්මා තෙසං තං න වාරිතං, නිබද්ධගමනමග්ගොව වාරිතො ආසයතො ගමනමග්ගස්ස නිබද්ධත්තා. **අඤ්ඤෙසම්පි වාළානන්ති** අරඤ්ඤමහිංසාදීනං. **ආරොග්‍යත්ථායාති** නිරුපද්දවාය. **සෙසානීති** පුබ්බණ්ණනිස්සිතාදීනි සොළස. තානි ච ජනසම්මද්දමහාසම්මද්දකුට්ටිවිලොපසරීරපීළාදිඋපද්දවෙහි **සඋපද්දවානීති** වෙදිතබ්බානි. අභිහනන්ති එත්ථාති **අබ්භාඝාතං**. "වෙරිඝර"න්ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං **"චොරානං මාරණත්ථාය කත"**න්ති වුත්තං.

ධම්මගන්ධිකාති ධම්මෙන දණ්ඩනීතියා හත්ථපාදාදිච්ඡින්දනගන්ධිකා. ගන්ධිකාති ච යස්ස උපරි හත්ථාදිං ඨපෙත්වා ඡින්දන්ති, තාදිසං දාරුඛණ්ඩඵලකාති වුච්චති, තෙන ච උපලක්ඛිතං ඨානං. පාළියං **රච්ඡානිස්සිතන්ති** රථිකානිස්සිතං. **චච්චරනිස්සිතන්ති** චතුන්නං රථිකානං සන්ධිනිස්සිතං. **සකටෙනාති** ඉට්ඨකසුධාදිභණ්ඩාහරණසකටෙන.

පාචිනන්ති සෙනාසනස්ස භූමිතො පට්ඨාය යාව තලාවසානං විනිතබ්බවත්ථුකං අධිට්ඨානං, යස්ස උපරි භිත්තිථම්භාදීනි ච පතිට්ඨපෙන්ති. තෙනාහ **"තතො පට්ඨායා"**තිආදි. කිඤ්චාපි ඉධ පුබ්බපයොගසහපයොගානං අදින්නාදානෙ විය විසෙසො නත්ථි, තථාපි තෙසං විභාගෙන දස්සනං භින්දිත්වා වා පුන කාතබ්බාති එත්ථ කුටියා භෙදෙන පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං කතං. **තදත්ථායාති** තච්ඡනත්ථාය. **එවං කතන්ති** අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං වා කතං. **පණ්ණසාලන්ති** පණ්ණකුටියා තිණපණ්ණචුණ්ණස්ස අපරිපතනත්ථාය අන්තො ච බහි ච ලිම්පන්ති, තං සන්ධායෙතං වුත්තං. තෙනෙව වක්ඛති "පණ්ණසාලං ලිම්පතී"ති.

අන්තොලෙපෙනෙව නිට්ඨාපෙතුකාමං සන්ධාය **"අන්තොලෙපෙ වා"**තිආදි වුත්තං. **බහිලෙපෙ වාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **තස්මින්ති** ද්වාරබන්ධෙ වා වාතපානෙ වා ඨපිතෙති යොජෙතබ්බං. **තස්සොකාසන්ති** තස්ස ද්වාරබන්ධාදිස්ස ඔකාසභූතං ඡිද්දං. **පුන වඩ්ඪෙත්වාති** පුබ්බෙ ඨපිතොකාසං ඛුද්දකං චෙ, තං ද්වාරවාතපානච්ඡිද්දභෙදනෙන පුන වඩ්ඪෙත්වා. **ඨපිතෙති** ද්වාරබන්ධෙ වා ගවක්ඛසඞ්ඝාටෙ වා ආනෙත්වා තස්මිං වඩ්ඪිතෙ වා අවඩ්ඪිතෙ වා ඡිද්දෙ පතිට්ඨාපිතෙ. **ලෙපො න ඝටීයතීති** සමන්තතො දින්නො ලෙපො තථා ඨපිතෙන ද්වාරබන්ධනෙන වා වාතපානෙන වා සද්ධිං න ඝටීයති, එකාබද්ධං න හොතීති වුත්තං හොති. **තන්ති** ද්වාරබන්ධං වා වාතපානං වා. **පඨමමෙව සඞ්ඝාදිසෙසොති** තෙසං සමන්තතො පුබ්බෙව ලෙපස්ස ඝටෙත්වා නිට්ඨාපිතත්තා ද්වාරබන්ධවාතපානානං ඨපනතො පුබ්බෙ එව සඞ්ඝාදිසෙසො.

ලෙපඝටනෙනෙවාති ඉට්ඨකාහි කතවාතපානාදීනි විනා සමන්තා ලෙපඝටනෙනෙව ආපත්ති වාතපානාදීනං අලෙපොකාසත්තා, ඉට්ඨකාහි කතත්තා වා, වාතපානාදීසුපි ලෙපස්ස භිත්තිලෙපෙන සද්ධිං ඝටනෙනෙවාතිපි අත්ථං වදන්ති. **තත්ථාති** පණ්ණසාලායං. **ආලොකත්ථාය අට්ඨඞ්ගුලමත්තං ඨපෙත්වා ලිම්පතීති** දාරුකුට්ටස්ස දාරූනමන්තරා අට්ඨඞ්ගුලමත්තං විවරං යාව ලිම්පති, තාව ආලොකත්ථාය ඨපෙත්වා අවසෙසං සකුට්ටච්ඡදනං ලිම්පති, පච්ඡා එතං විවරං ලිම්පිස්සාමීති එවං ඨපනෙ අනාපත්තීති අධිප්පායො. සචෙ පන එවං අකත්වා සබ්බදාපි ආලොකත්ථාය වාතපානවසෙන ඨපෙති, වාතපානද්වාරසඞ්ඝාටෙ ඝට්ටිතෙ ලෙපො ච ඝටීයති, පඨමමෙව සඞ්ඝාදිසෙසොති දස්සෙන්තො ආහ **"සචෙ"**තිආදි. මත්තිකාකුට්ටමෙව මත්තිකාලෙපසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡතීති ආහ **"සචෙ මත්තිකාය කුට්ටං කරොති, ඡදනලෙපෙන සද්ධිං ඝටනෙ ආපත්තී"**ති. **උභින්නං අනාපත්තීති** පුරිමස්ස ලෙපස්ස අඝටිතත්තා දුතියස්ස අත්තුද්දෙසිකතාය අසම්භවතො.

354. **ආපත්තිභෙදදස්සනත්ථන්ති** තත්ථ "සාරම්භෙ ච අපරික්කමනෙ ච දුක්කටං අදෙසිතවත්ථුකතාය , පමාණාතික්කන්තතාය ච සඞ්ඝාදිසෙසො"ති එවං ආපත්තියෙව විභාගදස්සනත්ථං.

361. **අනිට්ඨිතෙ කුටිකම්මෙති** ලෙපපරියොසානෙ කුටිකම්මෙ එකපිණ්ඩමත්තෙනපි අනිට්ඨිතෙ. **"අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වා"**ති ඉදං මූලට්ඨස්ස අනාපත්තිදස්සනත්ථං වුත්තං. යෙන පන ලද්ධං, තස්සාපි තං නිට්ඨාපෙන්තස්ස "පරෙහි විප්පකතං අත්තනා පරියොසාපෙති, ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සා"තිආදිවචනතො (පාරා. 363) ආපත්තියෙව. පුබ්බෙ කතකම්මම්පි ලද්ධකාලතො පට්ඨාය අත්තනො අත්ථායෙව කතං නාම හොති, තස්මා තෙනාපි සඞ්ඝස්ස වා සාමණෙරාදීනං වා දත්වා නිට්ඨාපෙතබ්බං. **"අඤ්ඤස්ස වා"**ති ඉදං අනුපසම්පන්නංයෙව සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං, කෙචි පන "පරතො ලද්ධාය කුටියා නිට්ඨාපනෙ අනාපත්තිආදිතො පට්ඨාය අත්තනො අත්ථාය අකතත්තා"ති වදන්ති. **අපචිනිතබ්බාති** යාව පාචිනා විද්ධංසෙතබ්බා. **භූමිසමං කත්වාති** පාචිනතලාවසානං කත්වා.

364. **ලෙණන්ති** පබ්බතලෙණං. **න හෙත්ථ ලෙපො ඝටීයතීති** ඡදනලෙපස්ස අභාවතො වුත්තං, විසුං එව වා අනුඤ්ඤාතත්තා. සචෙ ලෙණස්ස අන්තො උපරිභාගෙ චිත්තකම්මාදිකරණත්ථං ලෙපං දෙන්ති, උල්ලිත්තකුටිසඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති, වට්ටති එව. ඉට්ඨකාදීහි කතං චතුරස්සකූටාගාරසණ්ඨානං එකකණ්ණිකාබද්ධං නාතිඋච්චං පටිස්සයවිසෙසං **"ගුහා"**ති වදන්ති, තාදිසං මහන්තම්පි උල්ලිත්තාවලිත්තං කරොන්තස්ස අනාපත්ති. **භූමිගුහන්ති** උමඞ්ගගුහං.

අට්ඨකථාසූති කුක්කුටච්ඡිකගෙහන්තිආදීසු අට්ඨකථාසු තිණකුටිකා කුක්කුටච්ඡිකගෙහන්ති වත්වා පුන තං විවරන්තෙහි අට්ඨකථාචරියෙහි ඡදනං දණ්ඩකෙහි…පෙ…. වුත්තාති යොජනා දට්ඨබ්බා. තත්ථ **දණ්ඩකෙහි ජාලබද්ධං කත්වාති** දීඝතො, තිරියතො ච ඨපෙත්වා වල්ලියාදීහි බද්ධදණ්ඩකෙහි ජාලං විය කත්වා. **සො චාති** උල්ලිත්තාදිභාවො. **ඡදනමෙව සන්ධාය වුත්තොති** ඡදනස්ස අන්තො ච බහි ච ලිම්පනමෙව සන්ධාය වුත්තො. මත්තිකාකුට්ටෙ භිත්තිලෙපං විනාපි භිත්තියා සද්ධිං ඡදනලෙපස්ස ඝටනමත්තෙනාපි ආපත්තිසම්භවතො ඡදනලෙපොව පධානන්ති වෙදිතබ්බං. කිඤ්චාපි එවං, අථ ඛො "උපචිකාමොචනත්ථමෙව හෙට්ඨා පාසාණකුට්ටං කත්වා තං අලිම්පිත්වා උපරි ලිම්පති, ලෙපො න ඝටීයති නාම, අනාපත්තියෙවා"තිආදිවචනතො පන ඡදනලෙපඝටනත්ථං සකලායපි භිත්තියා ලෙපො අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බොව තස්සා එකදෙසස්ස අලෙපෙපි ඡදනලෙපස්ස අඝටනතො. තෙනාහ **"ලෙපො න ඝටීයතී"**ති. **එත්ථාති** තිණකුටිකායං. න කෙවලඤ්ච තිණකුටිකායං එව, ලෙණගුහාදීසුපි සාරම්භාපරික්කමනපච්චයාපි අනාපත්ති එව, ඉමිනා පන නයෙන අඤ්ඤස්සත්ථාය කුටිං කරොන්තස්සාපි සාරම්භාදිපච්චයාපි අනාපත්තිභාවො අත්ථතො දස්සිතො එව හොතීති.

තත්ථ පාළිවිරොධං පරිහරිතුං **"යං පනා"**තිආදි වුත්තං. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො – අඤ්ඤස්ස උපජ්ඣායාදිනො අත්ථාය කරොන්තස්ස සාරම්භාදිපච්චයාපි අනාපත්ති එව, යං පන පාළියං "ආපත්තිකාරුකානං තිණ්ණං දුක්කටාන"න්තිආදිවචනං, තං අඤ්ඤස්සත්ථාය කරොන්තස්ස, න සාරම්භාදිපච්චයා ආපත්තිදස්සනත්ථං වුත්තං, කිඤ්චරහි යථාසමාදිට්ඨාය කුටියා අකරණපච්චයා ආපත්තිදස්සනත්ථන්ති. තත්ථ **යථාසමාදිට්ඨායාති** "භික්ඛු සමාදිසිත්වා පක්කමති, 'කුටිං මෙ කරොථා'ති සමාදිසති ච, දෙසිතවත්ථුකා ච හොතු අනාරම්භා ච සපරික්කමනා චා"ති එවං කාරාපකෙන ආණත්තික්කමං මුඤ්චිත්වා කරණපච්චයාති අධිප්පායො. කත්ථචි පන පොත්ථකෙ "කුටිලක්ඛණප්පත්තම්පි කුටිං අඤ්ඤස්ස…පෙ…. කරොන්තස්ස අනාපත්තී"ති ඉමස්ස පාඨස්ස අනන්තරං "යං පන ආපත්ති කාරුකාන"න්තිආදිපාඨො දිස්සති, සොව යුත්තතරො. එවඤ්හි සති තත්ථ අධිප්පායො පාකටො හොති.

අනාපත්තීති වත්වාති වාසාගාරත්ථාය එව අනියමිතත්තා අනාපත්තීති වත්වා. **අදෙසාපෙත්වා කරොතොති** පමාණයුත්තම්පි කරොතො. **අචිත්තකන්ති** පණ්ණත්තිඅජානනචිත්තෙන අචිත්තකං. උල්ලිත්තාදීනං අඤ්ඤතරතා, හෙට්ඨිමප්පමාණසම්භවො, අදෙසිතවත්ථුකතා, පමාණාතික්කන්තතා, අත්තුද්දෙසිකතා, වාසාගාරතා, ලෙපඝටනාති සත්ත වා පමාණයුත්තඞ්ගාදීසු ඡ වා අඞ්ගානි.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

365. සත්තමෙ පූජාවචනප්පයොගෙ කත්තරි සාමිවචනස්සපි ඉච්ඡිතත්තා **"ගාමස්ස වා පූජිත"**න්ති වුත්තං. රුපින්ද්‍රියෙසු විජ්ජමානං සන්ධාය එකින්ද්‍රියතා වුච්චතීති ආහ **"කායින්ද්‍රියං සන්ධායා"**ති. තෙ හි මනින්ද්‍රියම්පි භූතගාමානං ඉච්ඡන්ති.

366. **කිරියතො සමුට්ඨානාභාවොති** වත්ථුනො අදෙසනාසඞ්ඛාතං අකිරියං විනා න කෙවලං කිරියාය සමුට්ඨානභාවො. කිරියාකිරියතො හි ඉදං සමුට්ඨාති. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ **භික්ඛූ වා අනභිනෙය්‍යාති** එත්ථ වා-සද්දො සමුච්චයත්ථො, තෙන "මහල්ලකඤ්ච විහාරං කරෙය්‍ය, භික්ඛූ ච අනභිනෙය්‍යා"ති කිරියඤ්ච අකිරියඤ්ච සමුච්චිනොති.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

380. අට්ඨමෙ පාකාරෙන ච පරික්ඛිත්තන්ති සම්බන්ධො. **ගොපුරට්ටාලකයුත්තන්ති** එත්ථ පාකාරෙසු යුද්ධත්ථාය කතො වඩ්ඪකසණ්ඨානො සරක්ඛෙපසිද්දසහිතො පතිස්සයවිසෙසො **අට්ටාලකො** නාම.

සොළසවිධස්සාති චතූහි මග්ගෙහි පච්චෙකං චතූසු සච්චෙසු කත්තබ්බස්ස පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාසඞ්ඛාතස්ස සොළසවිධස්ස. **තෙ ගාරවෙනාති** තෙ කිලන්තරූපා භික්ඛූ හත්ථුද්දෙසකට්ඨානෙ සන්නිපතිතානං භික්ඛූනං පුරතො අත්තනො කිලන්තසරීරං දස්සෙත්වා උද්දිසාපනෙ ගාරවෙන, ලජ්ජායාති අත්ථො. **තෙරසපීති** හත්ථුද්දෙසකසෙනාසනගාහාපකභණ්ඩාගාරිකචීවරපටිග්ගාහකචීවරභාජකයාගුභාජකඵලභාජකඛජ්ජභාජකඅප්පමත්තකවිස්සජ්ජකසාටියගාහාපකපත්තගාහාපකආරාමිකපෙසකසාම වසෙන තෙරසපි.

පාළියං **"අපිසූ"**ති ඉදං "අපිවා"ති ඉමිනා සමානත්ථො නිපාතො. **එවං සබ්බපදෙසූති** පියාදීසු සෙනාසනසාධාරණෙසු, කතිකසණ්ඨානපවෙසනික්ඛමනකාලාදීසු පන විසුං විසුං අධිට්ඨහිත්වා කථාපෙතීති වෙදිතබ්බං . **අයඤ්හි නිම්මිතානං ධම්මතාති** අනියමෙත්වා නිම්මිතානං වසෙන වුත්තං, නියමෙත්වා පන "එත්තකා ඉදඤ්චිදඤ්ච කථෙන්තු, එත්තකා තුණ්හී භවන්තු, නානාප්පකාරං ඉරියාපථං, කිරියඤ්ච කප්පෙන්තු, නානාවණ්ණසණ්ඨානවයොනියමා ච හොන්තූ"ති පරිකම්මං කත්වා සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අධිට්ඨිතෙ ඉච්ඡිතිච්ඡිතප්පකාරා අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි විසදිසාව හොන්ති. **අවත්ථුකවචනන්ති** නිරත්ථකවචනං.

383. **එකචාරිකභත්තන්ති** අතිමනාපත්තා සබ්බෙසම්පි පටිලාභත්ථාය විසුං ඨිතිකාය පාපෙතබ්බභත්තං. **තද්ධිතවොහාරෙනාති** චත්තාරි පමාණමස්ස චතුක්කන්ති එවං තද්ධිතවොහාරෙන. **භවොති** භවිතබ්බො. **අතීතං දිවසභාගන්ති** තස්මිඤ්ඤෙව දිවසෙ සලාකදානක්ඛණං සන්ධාය වුත්තං. **හියොයාති** ඉමස්ස අජ්ජ ඉච්චෙව අත්ථො. තෙනෙවාහංසු "ස්වෙ අම්හෙ"තිආදි. **පධූපායන්තාති** පුනප්පුනං උප්පජ්ජනකොධවසෙන පධූපායන්තා. පාළියං **කිස්ස මන්ති** කෙන කාරණෙන මයාති අත්ථො.

384. "සරසි ත්ව"න්ති ඉදං එකං වාක්‍යං කත්වා, "කත්තා"ති ඉදඤ්ච කත්තරි රිතුපච්චයන්තං කත්වා, "අසී"ති අජ්ඣාහාරපදෙන සහ එකවාක්‍යං කත්වා, "එවරූප"න්ති ඉදං, "යථායං භික්ඛුනී ආහා"ති ඉදඤ්ච ද්වීසු වාක්‍යෙසු පච්චෙකං යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙතුං **"අථ වා"**තිආදිමාහ. **උජුකමෙවාති** ත්වා-පච්චයන්තවසෙන පඨමං අත්ථග්ගහණං උජුකන්ති අධිප්පායො.

දුතියො දබ්බ-සද්දො පණ්ඩිතාදිවචනොති ආහ **"න ඛො දබ්බ දබ්බා පණ්ඩිතා"**ති. **නිබ්බෙඨෙන්තීති** දොසතො මොචෙන්ති. **විනයලක්ඛණෙ තන්තින්ති** විනයවිනිච්ඡයලක්ඛණවිසයෙ ආගමං ඨපෙන්තො. පාළියං **යතො** අහන්තිආදීසු යස්මිං කාලෙ අහං ජාතො, තතො පභුති සුපිනන්තෙනපි මෙථුනං ධම්මං නාභිජානාමි, න ච තස්ස මෙථුනධම්මස්ස පටිසෙවිතා අහොසින්ති අත්ථො දට්ඨබ්බො. තෙනාහ **"සුපිනන්තෙනපී"**තිආදි. ඉදානි එකවාක්‍යවසෙන යොජනං දස්සෙතුං **"අථ වා"**තිආදි වුත්තං. **න සටතීති** යස්මා ඛීණාසවස්ස වචනෙන එතිස්සා වචනං න සමෙති, තඤ්ච න සටනං යස්මා පුබ්බෙ භික්ඛූසු පසිද්ධාය එව අච්චන්තදුස්සීලතාය එව අහොසි, තස්මා මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථාති අධිප්පායො.

වර පිරෙති වර ගච්ඡ පිරෙ පර අමාමක ත්වං. **විනස්සාති** අදස්සනං ගච්ඡ. **අකාරිකාති** අමූලකෙන චොදනාය න කාරිකා. **කාරකො හොතීති** "අයොනම්හි දූසිතා"ති ඉමාය පටිඤ්ඤාය යදි නාසිතා, තදා ථෙරො භික්ඛුනිදූසකත්තසිද්ධිතො තස්ස දොසස්ස කාරකො හොති. **අකාරකො හොතීති** තාය කතපටිඤ්ඤං අනපෙක්ඛිත්වා සාමඤ්ඤතො "මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා"ති භගවතා වුත්තත්තා අකාරකො හොති. යදි හි ථෙරො කාරකො භවෙය්‍ය, අවස්සං තමෙව දොසං අපදිසිත්වා ඉමිනා නාම කාරණෙන "මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා"ති වත්තබ්බං සියා, තථා අවුත්තත්තා, "දබ්බඤ්ච අනුයුඤ්ජථා"ති අවත්වා "ඉමෙ ච භික්ඛූ අනුයුඤ්ජථා"ති වුත්තත්තා ච සාමත්ථියතො මෙත්තියාය භික්ඛුනියා අඤ්ඤෙන දොසෙන නාසනාරහතා, වත්ථුස්ස ච අමූලකභාවො, ථෙරස්ස අකාරකභාවො ච සිද්ධො හොතීති අධිප්පායො.

අත්තනො සුත්තන්ති "සකාය පටිඤ්ඤාය"ති ඉමිනා පක්ඛෙපවචනෙන සහිතං කූටසුත්තං. **ථෙරො කාරකො හොතීති** එත්ථ අයමධිප්පායො – "සකාය පටිඤ්ඤාය"ති අවත්වා සාමඤ්ඤතො "මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා"ති ඔතිණ්ණවත්ථුස්මිංයෙව තස්සා නාසනා විහිතාති තුම්හාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො හොති, "සකාය පටිඤ්ඤාය"ති පන වුත්තෙ පුබ්බෙයෙව සිද්ධස්ස පාරාජිකස්ස සුචිකාය අස්සා සකාය පටිඤ්ඤාය නාසෙථාති සිජ්ඣනතො අම්හාකං වාදෙ ථෙරො අකාරකො හොතීති. මහාවිහාරවාසීනම්පි පන "සකාය පටිඤ්ඤාය"ති වුත්තෙ ඔතිණ්ණවත්ථුස්මිංයෙව තස්සා නාසනා විහිතා හොති, න සාමඤ්ඤතොති අධිප්පායො. **එත්ථාති** ඉමෙසු ද්වීසු වාදෙසු, සුත්තෙසු වා. **යං පච්ඡා වුත්තන්ති** මහාවිහාරවාසීහි යං වුත්තං, තං යුත්තන්ති අත්ථො. **විචාරිතං හෙතන්ති** එතං පච්ඡිමස්ස යුත්තත්තං විචාරිතං, "තත්‍ර සඞ්ඝාදිසෙසො වුට්ඨානගාමිනී…පෙ…. අසුද්ධතායෙව නාසෙසී"ති වක්ඛමානනයෙන විනිච්ඡිතන්ති අත්ථො. **"භික්ඛුනිං අනුද්ධංසෙති දුක්කට"**න්ති ඉමිනා මහාඅට්ඨකථාවාදො දස්සිතො.

තත්‍රාති තෙසු දුක්කටපාචිත්තියෙසු. **දුක්කටන්ති** වුත්තමහාඅට්ඨකථාවාදස්ස අධිප්පායං දස්සෙත්වා "පාචිත්තිය"න්ති පවත්තස්ස කුරුන්දිවාදස්ස අධිප්පායං දස්සෙතුං **"පච්ඡිමනයෙපී"**තිආදි වුත්තං. **වචනප්පමාණතොති** විසංවාදනාධිප්පායෙ සමානෙපි අනුද්ධංසනාදිවිසෙසෙ සඞ්ඝාදිසෙසාදිනො විධායකවචනබලෙනාති අත්ථො. **භික්ඛුස්ස පන භික්ඛුනියා දුක්කටන්ති** භික්ඛුනිං අනුද්ධංසෙන්තස්ස භික්ඛුස්ස දුක්කටං.

එවං ද්වීසුපි අට්ඨකථාවචනෙසු අධිප්පායං විභාවෙත්වා ඉදානි පච්ඡිමෙ පාචිත්තියවාදෙ දොසං දස්සෙත්වා පුරිමදුක්කටවාදමෙව පතිට්ඨාපෙතුං **"තත්‍ර පනා"**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **විසුන්ති සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තියතො** (පාචි. 1) විසුං පාචිත්තියං වුත්තං, තත්ථ අනන්තොගධභාවාති අධිප්පායො. **තස්මාති** යස්මා අමූලකානුද්ධංසනෙ විසුඤ්ඤෙව පාචිත්තියං පඤ්ඤත්තං, තස්මා පුරිමනයොති දුක්කටවාදො. එවං අන්තරා පවිට්ඨං දුක්කටපාචිත්තියවාදං දස්සෙත්වා ඉදානි පාකටමෙව අත්ථං විභාවෙතුං **"තථා භික්ඛුනී"**තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ **තථාති** යථා භික්ඛුස්ස භික්ඛුං, භික්ඛුනිඤ්ච අනුද්ධංසෙන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසදුක්කටානි වුත්තානි, තථාති අත්ථො. **එතෙහි නාසනා නත්ථීති** සාමඤ්ඤතො වුත්තං, දුක්කටෙන ඉමිස්සා පන නාසනා නත්ථීති අධිප්පායො. **දුස්සීලාති** පාරාජිකා.

386. **ආකාරනානත්තෙනාති** දූසිතාකාරස්ස, දූසකාකාරස්ස ච නානත්තෙන. **අනභිරද්ධොති** අතුට්ඨො. තෙනාහ **"න සුඛිතො"**ති. **න පසාදිතොති** අනුප්පාදිතප්පසාදො. ඛිල-සද්දො ථද්ධභාවවචනො , කචවරපරියායො ච හොතීති ආහ **"චිත්ත…පෙ…. ඛිල"**න්ති. **නප්පතීතොති** පීතිසුඛාදීහි න අභිගතො න උපගතො. තෙනාහ **"න අභිසටො"**ති.

යෙන දුට්ඨොති ච කුපිතොති ච වුත්තොති එත්ථ යෙන දුට්ඨොති ච වුත්තො යෙන කුපිතොති ච වුත්තො, තං **මාතිකායඤ්ච පදභාජනෙ** (පාරා. 386) ච වුත්තං උභයම්පෙතන්ති යොජෙතබ්බං. **ද්වීහීති** "තෙන ච කොපෙන, තෙන ච දොසෙනා"ති වුත්තකොපදොසපදෙහි ද්වීහි, අත්ථතො පන ද්වීහිපි දොසොව දස්සිතොති ආහ **"සඞ්ඛාරක්ඛන්ධමෙව දස්සෙතී"**ති. **යායාති** අනත්තමනතාය.

න චුදිතකවසෙනාති යදි චුදිතකවසෙනාපි අමූලකං අධිප්පෙතං සියා, අමූලකං නාම අනජ්ඣාපන්නන්ති පදභාජනං වදෙය්‍යාති අධිප්පායො. **යං පාරාජිකන්ති** භික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකූනවීසතියා පාරාජිකෙසු අඤ්ඤතරං. **පදභාජනෙ** (පාරා. 386) පන **භික්ඛුවිභඞ්ගෙ** ආගතානෙව ගහෙත්වා "චතුන්නං අඤ්ඤතරෙනා"ති වුත්තං. **එතං ඉධ අප්පමාණන්ති** එතං ආපන්නානාපන්නත්තං ඉධානුද්ධංසනෙ ආපත්තියා අනඞ්ගං, ආපත්තිං පන ආපන්නෙ වා අනාපන්නෙ වා පුග්ගලෙ "අනාපන්නො එසො සුද්ධො"ති සුද්ධසඤ්ඤාය වා විමතියා වා චාවනාධිප්පායොව ඉධ අඞ්ගන්ති අධිප්පායො.

තථෙවාති පසාදසොතෙන, දිබ්බසොතෙන වාති ඉමමත්ථං අතිදිසති. දිට්ඨානුසාරෙනෙව සමුප්පන්නා පරිසඞ්කාව **දිට්ඨපරිසඞ්කිතං** නාම. එවං සෙසෙසුපි. **"අදිස්වා වා"**ති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං, දිස්වා පක්කන්තෙසුපි දොසො නත්ථියෙව. **ඉමෙසන්ති** ඉමෙහි. **කරිස්සන්තීති** තස්මිං ඛණෙ උප්පජ්ජනාකාරදස්සනං, පච්ඡා පන එත්තකෙන කාලෙන කතං වාති සඞ්කාය චොදෙති. න හි කරිස්සන්තීති චොදනා අත්ථි. **"අරිට්ඨං පීත"**න්ති ඉදං මුඛෙ සුරාගන්ධවායනනිමිත්තදස්සනං. අරිට්ඨඤ්හි සුරාසදිසවණ්ණගන්ධං කප්පියභෙසජ්ජං.

දිට්ඨං අත්ථි සමූලකන්තිආදීසු අජ්ඣාචාරස්ස සම්භවාසම්භවානං මූලාමූලභාවදස්සනං. **අත්ථි සඤ්ඤාසමූලකන්තිආදි** පන දිට්ඨසඤ්ඤාය සම්භවාසම්භවානං මූලාමූලභාවදස්සනං. **දිස්වාව දිට්ඨසඤ්ඤී හුත්වා චොදෙතීති** එත්ථ යං චොදෙති, තතො අඤ්ඤං පුග්ගලං වීතික්කමන්තං, පටිච්ඡන්නොකාසතො නික්ඛමන්තං වා දිස්වා "අයං සො"ති සඤ්ඤාය චොදෙන්තොපි සඞ්ගය්හති. එස නයො සුතාදීසුපි. **සමූලකෙන වා සඤ්ඤාසමූලකෙන වාති** එත්ථ පාරාජිකමාපන්නං දිට්ඨාදිමූලකෙන ච "අයං ආපන්නො"ති අසුද්ධසඤ්ඤාය චොදෙන්තො සමූලකෙන චොදෙති නාම. සඤ්ඤාසමූලකත්තෙ එව අනාපත්තිසම්භවතො ආපන්නෙ වා අනාපන්නෙ වා පුග්ගලෙ ආපන්නසඤ්ඤී දිට්ඨාදීසු , අදිට්ඨාදීසු වා මූලෙසු දිට්ඨසුතාදිසඤ්ඤී තෙන දිට්ඨාදිමූලකෙන තං පුග්ගලං චොදෙන්තො සඤ්ඤාසමූලකෙන චොදෙති නාම. ඉමෙසං අනාපත්ති, වුත්තවිපරියායෙන ආපත්තිවාරෙ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

සම්පෙ ඨත්වාති හත්ථපාසාතික්කමචවිසොසානං චොදනාවසෙන පවත්තියමානානං දස්සනසවනූපචාරෙ ඨත්වාති අත්ථො. කෙචි පන "ද්වාදසහත්ථබ්භන්තරෙ ඨත්වා"ති (සාරත්ථ. ටී. 2.385-386) වදන්ති, තං න යුත්තං. පරතො බ්‍යතිරෙකතො අනාපත්තිං දස්සෙන්තෙන "දූතං වා පණ්ණං වා සාසනං වා පෙසෙත්වා"ති එත්තකමෙව වුත්තං, න පන "ද්වාදසහත්ථං මුඤ්චිත්වා චොදෙන්තස්ස සීසං න එතී"ති වුත්තං. **වාචාය වාචායාති** සකිං ආණත්තස්ස සකලම්පි දිවසං වදතො වාචාය වාචාය චොදාපකස්සෙව ආපත්ති. **සොපීති** ආණත්තොපි. තස්ස ච "මයාපි දිට්ඨ"න්තිආදිං අවත්වාපි "අමූලක"න්ති සඤ්ඤාය චාවනාධිප්පායෙන "ත්වං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසී"ති ඉදමෙව වාචං පරස්ස වචනං විය අකත්වා සාමඤ්ඤතො වදන්තස්සාපි සඞ්ඝාදිසෙසො එව. සතිපි පන අනුද්ධංසනාධිප්පායෙ "අසුකෙන එවං වුත්ත"න්ති පරෙන වුත්තමෙව වදන්තස්ස නත්ථි සඞ්ඝාදිසෙසො. සචෙ පන පරෙන අවුත්තම්පි වුත්තන්ති වදති, ආපත්ති එව.

සම්බහුලා සම්බහුලෙ සම්බහුලෙහි වත්ථූහීති එත්ථ **සම්බහුලෙති** චුදිතකබහුත්තනිද්දෙසෙන පුරිමෙසු තීසු වාරෙසු චුදිතකබහුත්තෙනාපි වාරභෙදසබ්භාවං ඤාපෙති. එකස්මිඤ්හි චුදිතකවත්ථුචොදකභෙදෙන ඉදං චතුක්කං වුත්තං, චුදිතකබහුත්තෙනාපි චතුක්කන්තරං ලබ්භතීති අට්ඨකං හොති එව.

අමූලකචොදනාපසඞ්ගෙන සමූලකචොදනාලක්ඛණාදිං දස්සෙතුං **‘‘චොදෙතුං පන කො ලභතී’’**තිආදි ආරද්ධං. **භික්ඛුස්ස සුත්වා චොදෙතී**තිආදි සුත්තං යස්මා යෙ චොදකස්ස අඤ්ඤෙසං විපත්තිං පකාසෙන්ති, තෙපි තස්මිං ඛණෙ චොදකභාවෙ ඨත්වාව පකාසෙන්ති, තෙසඤ්ච වචනං ගහෙත්වා ඉතරොපි යස්මා චොදෙතුඤ්ච අසම්පටිච්ඡන්තං තෙහි තිත්ථියසාවකපරියොසානෙහි පඨමචොදකෙහි සම්පටිච්ඡාපෙතුඤ්ච ලභති, තස්මා ඉධ සාවකභාවෙන උද්ධටන්ති වෙදිතබ්බං.

දූතං වාතිආදීසු ‘‘ත්වං එවං ගන්ත්වා චොදෙහී’’ති දූතං වා පෙසෙත්වා යො චොදෙතුං සක්කොති, තස්ස පණ්ණං, මූලසාසනං වා පෙසෙත්වා. **සමයෙනා**ති පකතියා ජානනක්ඛණෙ.

ගරුකානං ද්වින්නන්ති පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසානං. **මිච්ඡාදිට්ඨී** නාම ‘‘නත්ථි දින්න’’න්තිආදිනයප්පවත්තා (ම. නි. 1.445; 2.94, 95, 225; 3.91, 116, 136; සං. නි. 3.210) දසවත්ථුකා දිට්ඨි, සස්සතුච්ඡෙදසඞ්ඛාතං අන්තං ගණ්හාපකදිට්ඨි **අන්තග්ගාහිකා** නාම. **ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානං ඡන්න**න්ති ආජීවහෙතුපි ආපජ්ජිතබ්බානං උත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකං (පාරා. 195), සඤ්චරිත්තෙ (පාරා. 301, 302) සඞ්ඝාදිසෙසො, ‘‘යො තෙ විහාරෙ වසති, සො අරහා’’ති (පාරා. 220) පරියායෙන ථුල්ලච්චයං, භික්ඛුස්ස පණීතභොජනවිඤ්ඤත්තියා පාචිත්තියං (පාචි. 257), භික්ඛුනියාපණීතභොජනවිඤ්ඤත්තියා පාටිදෙසනීයං (පාචි. 1236), සූපොදනවිඤ්ඤත්තියා (පාචි. 612-613) දුක්කටන්ති ඉමෙසං **පරිවාරෙ** (පරි. 287) වුත්තානං ඡන්නං. න හෙතා ආපත්තියො ආජීවහෙතු එව පඤ්ඤත්තා සඤ්චරිත්තාදීනං අඤ්ඤථාපි ආපජ්ජිතබ්බතො. ආජීවහෙතුපි එතාසං ආපජ්ජනං සන්ධාය එවං වුත්තං, ආජීවහෙතුපි පඤ්ඤත්තානන්ති අත්ථො. න කෙවලඤ්ච එතා එව, අඤ්ඤාපි අදින්නාදානකුලදූසනපාණවධවෙජ්ජකම්මාදිවසෙන ආජීවහෙතු ආපජ්ජිතබ්බාපි සන්ති, තා පන ආපත්තිසභාගතාය පාරාජිකාදීසු ඡසු එව සඞ්ගය්හන්තීති විසුං න වුත්තාති වෙදිතබ්බා.

එත්තාවතා පන සීසං න එතීති සඞ්ඝාදිසෙසං සන්ධාය වුත්තං, චොදනා පන කතා එව හොති. **තිංසානී**ති තිංසං එතෙසමත්ථීති තිංසානි, තිංසාධිකානීති වුත්තං හොති. **නවුතානී**ති එත්ථාපි එසෙව නයො.

අත්තාදානං ආදාතුකාමෙනාති එත්ථ අත්තනා ආදාතබ්බතො දිට්ඨාදිමූලකෙහි ගහෙතබ්බතො පරස්ස විප්පන්දිතුං අදත්වා පග්ගණ්හනතො අත්තාදානන්ති චොදනා වුච්චති, තං ආදාතුකාමෙන, චොදනං කත්තුකාමෙනාති අත්ථො.

උබ්බාහිකායාති උබ්බහන්ති වියොජෙන්ති එතාය අලජ්ජීනං තජ්ජනිං වා කලහං වාති උබ්බාහිකා, සඞ්ඝසම්මුති, තාය. විනිච්ඡිනනං නාම තාය සම්මතභික්ඛූහි විනිච්ඡනනමෙව. අලජ්ජුස්සන්නාය හි පරිසාය **සමථක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 227) ආගතෙහි දසඞ්ගෙහි සමන්නාගතා ද්වෙ තයො භික්ඛූ තත්ථෙව වුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මන්නිතබ්බා, තෙහි ච සම්මතෙහි විසුං වා නිසීදිත්වා, තස්සා එව වා පරිසාය ‘‘අඤ්ඤෙහි න කිඤ්චි කථෙතබ්බ’’න්ති සාවෙත්වා තං අධිකරණං විනිච්ඡිතබ්බං.

කිම්හීති කිස්මිං වත්ථුස්මිං, කතරවිපත්තියන්ති අත්ථො. **‘‘කිම්හි නං නාමා’’**ති ඉදං ‘‘කතරාය විපත්තියා එතං චොදෙසී’’ති යාය කායචි විඤ්ඤායමානාය භාසාය වුත්තෙපි චොදකස්ස විනයෙ අපකතඤ්ඤුතාය ‘‘සීලාචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තීසු කතරායාති මං පුච්ඡතී’’ති ඤාතුං අසක්කොන්තස්ස පුච්ඡා, න පන කිම්හීතිආදිපදත්ථමත්තං අජානන්තස්ස. න හි අනුවිජ්ජකො චොදකං බාලං අපරිචිතභාසාය ‘‘කිම්හි න’’න්ති පුච්ඡති. **‘‘කිම්හි නම්පි න ජානාසී’’**ති ඉදම්පි වචනමත්තං සන්ධාය වුත්තං න හොති, ‘‘කතරවිපත්තියා’’ති වුත්තෙ ‘‘අසුකාය විපත්තියා’’ති වත්තුම්පි න ජානාසීති වචනස්ස අධිප්පායමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘බාලස්ස ලජ්ජිස්ස නයො දාතබ්බො’’ති වත්වා ච ‘‘කිම්හි නං චොදෙසීති සීලවිපත්තියා’’තිආදි අධිප්පායප්පකාසනමෙව නයදානං වුත්තං, න පන කිම්හි-නං-පදානං පරියායමත්තදස්සනං. න හි බාලො ‘‘කතරවිපත්තියං නං චොදෙසී’’ති ඉමස්ස වචනස්ස අත්ථෙ ඤාතෙපි විපත්තිප්පභෙදං, අත්තනා චොදියමානං විපත්තිසරූපඤ්ච ජානිතුං සක්කොති, තස්මා තෙනෙව අජානනෙන අලජ්ජී අපසාදෙතබ්බො. ‘‘කිම්හි න’’න්ති ඉදම්පි උපලක්ඛණමත්තං, අඤ්ඤෙන වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන අවිඤ්ඤුතං පකාසෙත්වා විස්සජ්ජෙතබ්බොව.

‘‘දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහාය’’තිආදිවචනතො (පාරා. 39; පරි. 2) **‘‘අලජ්ජීනිග්ගහත්ථාය…පෙ…. පඤ්ඤත්ත’’**න්ති වුත්තං. **එහිතී**ති හි-කාරො එත්ථ ආගමො දට්ඨබ්බො, ආගමිස්සතීති අත්ථො. **දිට්ඨසන්තානෙනා**ති දිට්ඨනියාමෙන. **අලජ්ජිස්ස පටිඤ්ඤාය එව කාතබ්බ**න්ති වචනපටිවචනක්කමෙනෙව දොසෙ ආවිභූතෙපි අලජ්ජිස්ස ‘‘අසුද්ධොහ’’න්ති දොසසම්පටිච්ඡනපඅඤ්ඤාය එව ආපත්තියා කාතබ්බන්ති අත්ථො. කෙචි පන ‘‘අලජ්ජිස්ස එතං නත්ථීති සුද්ධපටිඤ්ඤාය එව අනාපත්තියා කාතබ්බන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො සඞ්ගහිතො’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං අනුවිජ්ජකස්සෙව නිරත්ථකත්තාපත්තිතො චොදකෙනෙව අලජ්ජිපටිඤ්ඤාය ඨාතබ්බතො. දොසාපගමපටිඤ්ඤා එව හි ඉධ පටිඤ්ඤාති අධිප්පෙතා. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘එතම්පි නත්ථීති පටිඤ්ඤං න දෙතී’’තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386).

තදත්ථදීපනත්ථන්ති අලජ්ජිස්ස දොසෙ ආවිභූතෙපි තස්ස දොසාපගමපටිඤ්ඤාය එව කාතබ්බතාදීපනත්ථං. විවාදවත්ථුසඞ්ඛාතෙ අත්ථෙ පච්චත්ථීකා **අත්ථපච්චත්ථිකා. සඤ්ඤං දත්වා**ති නෙසං කථාපච්ඡෙදත්ථං, අභිමුඛකරණත්ථඤ්ච සද්දං කත්වා. **විනිච්ඡිනිතුං අනනුච්ඡවිකො**ති ‘‘අසුද්ධො’’ති සඤ්ඤාය චොදකපක්ඛෙ පවිට්ඨත්තා අනුවිජ්ජකභාවතො බහිභූතත්තා අනුවිජ්ජිතුං අසක්කුණෙය්‍යතං සන්ධාය වුත්තං. සන්දෙහෙ එව හි සති අනුවිජ්ජිතුං සක්කා, අසුද්ධදිට්ඨියා පන සති චුදිතකෙන වුත්තං සබ්බං අසච්චතොපි පටිභාති, කථං තත්ථ අනුවිජ්ජනා සියාති.

‘‘තථා නාසිතකොව භවිස්සතී’’ති ඉමිනා විනිච්ඡයං අදත්වා සඞ්ඝතො වියොජනං නාම ලිඞ්ගනාසනා විය අයම්පි එකො නාසනප්පකාරොති දස්සෙති. **විරද්ධං හොතී**ති සඤ්චිච්ච ආපත්තිං සහසා ආපන්නො හොති. **‘‘ආදිතො පට්ඨාය අලජ්ජී නාම නත්ථී’’**ති ඉදං ‘‘පක්ඛානුරක්ඛණත්ථාය පටිඤ්ඤං න දෙතී’’ති ඉමස්ස අලජ්ජිලක්ඛණසම්භවස්ස කාරණවචනං. පටිච්ඡාදිතකාලතො පට්ඨාය අලජ්ජී නාම එව, පුරිමො ලජ්ජිභාවො න රක්ඛතීති අත්ථො. **පටිඤ්ඤං න දෙතී**ති සචෙ මයා කතදොසං වක්ඛාමි, මය්හං අනුවත්තකා භිජ්ජිස්සන්තීති පටිඤ්ඤං න දෙති. **ඨානෙ න තිට්ඨතී**ති ලජ්ජිට්ඨානෙ න තිට්ඨති, කායවාචාසු වීතික්කමො හොති එවාති අධිප්පායො. තෙනාහ **‘‘විනිච්ඡයො න දාතබ්බො’’**ති, පුබ්බෙ පක්ඛිකානං පටිඤ්ඤාය වූපසමිතස්සාපි අධිකරණස්ස දුවූපසන්තතාය අයම්පි තථා නාසිතකොව භවිස්සතීති අධිප්පායො.

චුදිතකචොදකෙසු පටිපත්තිං ඤත්වාති ‘‘තුම්හෙ අම්හාකං විනිච්ඡයෙන තුට්ඨා භවිස්සථා’’තිආදිනා වුත්තං චුදිතකචොදකෙසු අනුවිජ්ජකෙන පටිපජ්ජිතබ්බකම්මං ඤත්වා. **විනිච්ඡයො මජ්ඣෙ**ති ආපත්තීති වා අනාපත්තීති වා විනිච්ඡයපරියොසානඅනුවිජ්ජනානං මජ්ඣං නාමාති අත්ථො.

අමූලකම්පි සමූලකං කත්වා වදන්තීති ආහ **‘‘ද්වෙ මූලානී’’**ති. **කාලෙන වක්ඛාමී**තිආදීසු ඔකාසං කාරාපෙත්වා වදන්තො **කාලෙන වදති** නාම. සලාකග්ගයාගුඅග්ගභික්ඛාචාරට්ඨානාදීසු චොදෙන්තො **අකාලෙන වදති** නාම. දොසතො වුට්ඨාපෙතුකාමතාය වදන්තො **අත්ථසංහිතෙන වදති** නාම. **දොසන්තරො**ති දොසචිත්තො. **පන්නරසසු ධම්මෙසූ**ති ‘‘පරිසුද්ධකායසමආචාරතා, තථා වචීසමාචාරතා, සබ්‍රහ්මචාරීසු මෙත්තචිත්තතා, බහුස්සුතතා, උභින්නං පාතිමොක්ඛානං ස්වාගතාදිතා, කාලෙන වක්ඛාමී’’තිආදිනා (පරි. 362) වුත්තපඤ්චධම්මා ච කාරුඤ්ඤතා, හිතෙසිතා, අනුකම්පතා, ආපත්තිවුට්ඨානතා, විනයපුරෙක්ඛාරතාති (චූළව. 401) ඉමෙසු පන්නරසසු. තත්ථ **‘‘කාරුඤ්ඤතා’’**ති ඉමිනා කරුණා දස්සිතා. **හිතෙසිතා**ති හිතගවෙසනතා. **අනුකම්පතා**ති තෙන හිතෙන සංයොජනතා, ඉමෙහි ද්වීහිපි මෙත්තා දස්සිතා. **ආපත්තිවුට්ඨානතා**ති සුද්ධන්තෙ පතිට්ඨාපනතා. වත්ථුං චොදෙත්වා සාරෙත්වා පටිඤ්ඤං ආරොපෙත්වා යථාපටිඤ්ඤාය කම්මකරණං **විනයපුරෙක්ඛාරතා** නාම.

අධිකරණට්ඨෙනාති අධිකාතබ්බට්ඨෙන, සමථෙහි වූපසමෙතබ්බට්ඨෙනාති අත්ථො. **තං නානත්තං දස්සෙතු**න්ති ඉධ අනධිප්පෙතම්පි අත්ථුද්ධාරවසෙන තං නානත්තං දස්සෙතුන්ති අධිප්පායො. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘සෙසානි අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තානී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386). **යං අධිකිච්චා**තිආදිනා අධිකරණසද්දස්ස කම්මසාධනතා වුත්තා.

ගාහන්ති ‘‘අසුකං චොදෙස්සාමී’’ති මනසා චොදනාකාරස්ස ගහණං. **චෙතන**න්ති ‘‘චොදෙස්සාමී’’ති උප්පන්නචිත්තබ්‍යාපාරසඞ්ඛාතං චිත්තකම්මං. **අක්ඛන්ති**න්ති චුදිතකස්ස විපත්තිං දිස්වා උප්පන්නං කොධං අසහනං, තථා පවත්තං වා යං කිඤ්චි චිත්තචෙතසිකරාසිං. **වොහාර**න්ති චොදනාවසප්පවත්තවචනං. **පණ්ණත්ති**න්ති චොදනාවසප්පවත්තං මනසා පරිකප්පිතං නාමපණ්ණත්තිං. **අත්තාදානං ගහෙත්වා**ති චොදනං මනසා ගහෙත්වා. **තං අධිකරණ**න්ති තං ගාහලක්ඛණං අධිකරණං. **නිරුජ්ඣතී**ති චෙතනාය ඛණිකත්තා, සා ච සමථප්පත්තා හොතීති එවමෙත්ථ අනිට්ඨප්පසඞ්ගො වෙදිතබ්බො. එවං උපරිපි **‘‘තුණ්හී හොතී’’**ති ඉමිනා වොහාරවචනස්ස නිරොධං දස්සෙති. තෙනාහ **‘‘තං අධිකරණං සමථප්පත්තං භවිස්සතී’’**ති. ‘‘තස්මා පණ්ණත්ති අධිකරණ’’න්ති අට්ඨකථාසු කතසන්නිට්ඨානං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්සාපි එකච්චෙහි පටික්ඛිත්තභාවං දස්සෙත්වා පුන තම්පි පටිසෙධෙත්වා අට්ඨකථාසු වුත්තපණ්ණත්තියා එව අධිකරණතං සමත්ථෙතුං **‘‘තං පනෙත’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **තං පනෙත**න්ති පණ්ණත්ති අධිකරණන්ති එතං ගහණං විරුජ්ඣතීති සම්බන්ධො. පාරාජිකාදිආපත්ති එකන්තඅකුසලසභාවා වා අබ්‍යාකතසභාවා වා හොතීති සඤ්ඤාය **‘‘මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තී’’**තිආදිකං සුත්තං පණ්ණත්තිඅධිකරණවාදෙන විරුජ්ඣතීති දස්සෙතුං උද්ධටං. තෙනාහ **‘‘න හි තෙ…පෙ…. අච්චන්තඅකුසලත්තා’’**තිආදි. තෙති අට්ඨකථාචරියා.

අමූලකඤ්චෙව තං අධිකරණන්ති එත්ථ අමූලකපාරාජිකමෙව අධිකරණ-සද්දෙන අධිප්පෙතන්ති දස්සෙතුං **‘‘යඤ්චෙත’’**න්තිආදි වුත්තං. **යස්මා පනා**තිආදි පන ඉධාධිප්පෙතාය අමූලකපාරාජිකාපත්තියා එව පණ්ණත්තිභාවො යුජ්ජතීති දස්සෙතුං ආරද්ධං. තත්ථ **යාය පණ්ණත්තියා**ති සභාවතො පරිසුද්ධෙපි පුග්ගලෙ ‘‘පාරාජිකො’’තිආදිනා චොදකෙන පවත්තිතං නාමපණ්ණත්තිං සන්ධාය වදති. **පඤ්ඤත්තො**ති කථිතො. **අධිකරණෙ පවත්තත්තා**ති අවිජ්ජමානෙපි මනසා ආරොපිතමත්තෙ ආපත්තාධිකරණෙ වාචකභාවෙන පවත්තත්තා.

එවං නාමපණ්ණත්තිවසෙන ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ආපත්තාධිකරණස්ස පඤ්ඤත්තිභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්ථපණ්ණත්තිවසෙනාපි දස්සෙතුං **‘‘යස්මා වාය’’**න්තිආදි වුත්තං. **පඤ්ඤත්තිමත්තමෙවා**ති අවිජ්ජමානස්ස විජ්ජමානාකාරෙන මනසා ආරොපිතඅත්ථපණ්ණත්තිමත්තමෙවාති අත්ථො. **තඤ්ච ඛො ඉධෙවා**ති තඤ්ච යථාවුත්තපරියායෙන පණ්ණත්තියා අධිකරණත්තං ඉධෙව ඉමස්මිං එව සික්ඛාපදෙ. **එකෙ**ති කෙචි. **තං න යුත්ත**න්ති යං එකච්චෙහි අට්ඨකථාසු වුත්තං, අධිකරණස්ස පණ්ණත්තිභාවං නිසෙධෙත්වා කුසලාදිපරමත්ථභාවං සාධෙතුං ‘‘තං පනෙතං මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තී’’තිආදිනා පපඤ්චතො දස්සිතො, තං න යුත්තන්ති අත්ථො. තත්ථ කාරණමාහ **‘‘ආදිකම්මිකස්සා’’**තිආදිනා, තෙන ච තස්මිං වාදෙ යදි ආපත්ති නාම අකුසලා වා අබ්‍යාකතා වා භවෙය්‍ය, කථං ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්ති භවෙය්‍ය? තස්සාපි අකුසලාදීනං උප්පන්නත්තා භගවතො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො පට්ඨාය යාව ආපත්තීතිපි න සක්කා වත්තුං, මෙථුනාදීසු අකුසලාදීනං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො පුබ්බෙපි සමුප්පත්තිතො. තතො

එව අනුපසම්පන්නානම්පි ආපත්තිප්පසඞ්ගො, ගිලානාදීනං උප්පන්නත්තා අනුපඤ්ඤත්තියාපි අනාපත්තිඅභාවප්පසඞ්ගො ච සියා. අථ මතං ‘‘න කෙවලං අකුසලාදි එව, අථ ඛො භගවතා පටික්ඛිත්තභාවං ජානන්තස්ස සමුප්පජ්ජමානා එව අකුසලාදයො ආපත්තී’’ති, තම්පි අසාරං, සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං අජානිත්වා වීතික්කමන්තස්ස මෙථුනාදීසු අනාපත්තිප්පසඞ්ගතො, අකුසලාදිසභාවාය ච ආපත්තියා එකපයොගාදීසු එකත්තාදිපි න සියා. න හි සකලම්පි දිවසං ඉත්ථිං කායතො අමොචෙත්වා ඵුසන්තස්ස එකමෙවාකුසලං උප්පජ්ජති, බහූ වා ඉත්ථියො ඵුසිත්වා අපගච්ඡන්තස්ස බහූනි, යෙනාපත්තියා එකත්තං, බහුත්තං වා සියාති එවමාදිකං අයුත්තිං සඞ්ගහෙත්වා දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ **වත්ථුඤ්චාති** වීතික්කමො. තඤ්හි ආපත්තිසම්මුතිපඤ්ඤාපනස්ස ඔකාසට්ඨෙන ‘‘වත්ථූ’’ති වුච්චති. **ගොත්තන්ති** අදින්නාදානාදිතො බුද්ධිසද්දනිවත්තනට්ඨෙන පරිකප්පිතසාමඤ්ඤාකාරො ගොත්තං. **නාමන්ති** අවිජ්ජමානනාමපඤ්ඤත්ති. **තස්ස පන පාරාජිකන්ති** නාමස්ස අත්ථභූතා ආපත්ති අත්ථපඤ්ඤත්ති එවාති දට්ඨබ්බං . යං පන ‘‘විවාදාධිකරණං සියා කුසල’’න්තිආදි (චූළව. 220; පරි. 303), ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසල’’න්තිආදි (චූළව. 222) ච සුත්තං තෙහි සමුද්ධටං, තම්පි න විවාදාදීනං කුසලාදිභාවස්ස පරියායදෙසිතත්තාති යං එත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානාදිවණ්ණනාය **සාරත්ථදීපනියං** විරද්ධට්ඨානසොධනත්ථං විත්ථාරතො වුත්තන්ති තත්ථෙව තං ගහෙතබ්බං, සාරත්ථදීපනීකාරකස්ස අකුසලාදිරූපාව ආපත්තීති ලද්ධි, තෙනෙව සො ඉධාපි ‘‘තස්මා පණ්ණත්තිඅධිකරණන්ති අට්ඨකථාසු කතසන්නිට්ඨානං දස්සෙත්වා ඉදානි තම්පි න යුත්තන්ති දස්සෙතුං ‘තං පනෙත’න්තිආදිමාහා’’ති (සාරත්ථ. ටී. 2.385-386) එවං අත්තනො ලද්ධිං අට්ඨකථාචරියස්සපි ලද්ධිං කත්වා ගන්ථවිරොධම්පි අනොලොකෙත්වා දස්සෙසි. න හෙත්ථ බුද්ධඝොසාචරියො අට්ඨකථාවාදං අයුත්තන්ති දස්සෙතුං ‘‘තං පනෙත’’න්තිආදිමාරභි ‘‘පණ්ණත්තිමත්තමෙව ආපත්තාධිකරණන්ති වෙදිතබ්බ’’න්ති සයමෙව උපරි කථනතො, අථ ඛො දුල්ලද්ධිකානං එකච්චානං තත්ථ විප්පටිපත්තිං දස්සෙත්වා පුන තං පටිසෙධෙතුකාමො ආරභි, තෙනෙව අන්තෙ ‘‘එකෙ’’ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. විවාදාදීනං කුසලාදිකත්තෙ තංසමථානම්පි තබ්භාවො ආපජ්ජති පරමත්ථෙසු පණ්ණත්තියා සමථායොගාති ආහ **‘‘කුසලාදිසමථෙහී’’**ති. පඤ්ඤත්තිසභාවානමෙව චතුන්නං අධිකරණානං සමථෙහි අධිකරණීයතා, න පන කුසලාදිපරමත්ථරූපානං තෙසං තෙසං ඛණිකතාය සයමෙව සමථප්පත්තිතොති හෙට්ඨා සමත්ථිතමත්ථං නිගමනවසෙන දස්සෙන්තෙන **‘‘ඉති ඉමිනා අධිකරණට්ඨෙනා’’**ති වුත්තං, තස්ස යථාවුත්තනයෙන සමථෙහි අධිකරණීයතායාති අත්ථො. **‘‘ඉධෙකච්චො’’**ති ඉමිනා ඉධාධිප්පෙතං විවාදං නිවත්තෙති.

අනුවාදොති විපත්තීහි උපවදනා චෙව චොදනා ච. තත්ථ උපවදනා නාම ගරහා, අක්කොසො ච. **පඤ්චපීති** මාතිකාපරියාපන්නාපත්තියො සන්ධාය වුත්තං. **කිච්චයතාති** කත්තබ්බතා. **සපදානුක්කමනිද්දෙසස්සාති** එත්ථ **පදානුක්කමනිද්දෙසොති** පදභාජනං වුච්චති, තෙන සහිතස්ස සික්ඛාපදස්සාති අත්ථො.

387. **අස්සාති** කත්තුඅත්ථෙ සාමිවචනන්ති ආහ **‘‘එතෙන චොදකෙනා’’**තිආදි. **දිට්ඨමූලකෙ පනාති** ‘‘දිට්ඨස්ස හොති පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො’’තිආදි (පාරා. 387) පාළිවාරං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ ඉත්ථියා සද්ධිං රහොනිසජ්ජාදිදස්සනමත්තවසෙන පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො පුග්ගලො තෙන දිට්ඨො, න පන මග්ගෙන මග්ගප්පටිපාදනාදිදස්සනවසෙන. යදි හි තෙන සො තථා දිට්ඨො භවෙය්‍ය, අසුද්ධසඤ්ඤී එවායං තස්මිං පුග්ගලෙ සියා, අසුද්ධසඤ්ඤාය ච සුද්ධං වා අසුද්ධං වා චොදෙන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො න සියා ‘‘අනාපත්ති සුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්ස, අසුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්සා’’තිආදිවචනතො (පාරා. 390). තස්මා ඉත්ථියා සද්ධිං රහොනිසජ්ජාදිමත්තමෙව දිස්වාපි ‘‘සද්ධො කුලපුත්තො, නායං පාරාජිකං ආපජ්ජතී’’ති තස්මිං සුද්ධසඤ්ඤිස්ස වා වෙමතිකස්ස වා ‘‘සුතො මයා පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො’’තිආදිනා නියමෙත්වා චොදෙන්තස්සෙව සඞ්ඝාදිසෙසො, න අසුද්ධසඤ්ඤිස්ස, තස්ස පන දිට්ඨං සුතන්ති මුසාවාදාදිපච්චයා ලහුකාපත්ති එවාති වෙදිතබ්බං. යදි පන සො තස්මිං සුද්ධදිට්ඨීචාවනාධිප්පායොපි දිට්ඨං රහොනිසජ්ජාදිමත්තමෙව වදති, අදිට්ඨං පන මග්ගෙනමග්ගප්පටිපාදනාදිපාරාජිකවත්ථුං වා ‘‘අස්සමණොසී’’තිආදිකං වා න වදති, තස්ස අනාපත්ති. අධිකං වදන්තස්ස පන ආපත්තියෙව ‘‘අදිට්ඨං දිට්ඨ’’න්ති (පාරා. 386-387) වුත්තත්තා. යො පන දිට්ඨෙන රහොනිසජ්ජාදිනා පඨමපාරාජිකෙන අසුද්ධසඤ්ඤී හුත්වා චාවනාධිප්පායො අදින්නාදානං අජ්ඣාපජ්ජන්තො ‘‘දිට්ඨො’’ති වා ‘‘සුතො’’ති වා ආදිං වදති, තස්සාපි න සඞ්ඝාදිසෙසො අසුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිතායාති කෙචි වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ‘‘යෙන පාරාජිකෙන චොදෙති, තෙන සුද්ධසඤ්ඤාභාවා ආපත්තියෙවා’’ති වදන්ති, ඉදං යුත්තං. තථා හි වුත්තං **මාතිකාට්ඨකථායං** (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා) ‘‘යෙන පාරාජිකෙන චොදෙති, තං ‘අයං අනජ්ඣාපන්නො’ති ඤත්වා චාවනාධිප්පායෙන…පෙ…. සඞ්ඝාදිසෙසො’’ති. ඉමිනා නයෙන සුතාදිමූලකෙසුපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. **අඤ්ඤත්‍ර ආගතෙසූති** ඔමසවාදාදීසු ආගතෙසු. **අවස්සුතොති** තීහිපි ද්වාරෙහි පාරාජිකවත්ථුභූතදුච්චරිතානුවස්සනෙන තින්තො. **කසම්බුජාතොති** කචවරභූතො, නිස්සාරොති අත්ථො.

කොණ්ඨොති චොරො, දුස්සීලොති අත්ථො. **ජෙට්ඨබ්බතිකොති** කාළකණ්ණිදෙවිවතෙ නියුත්තො තිත්ථියොති වදති, සා කිර කාළකණ්ණිසිරිදෙවියා ජෙට්ඨාති වුත්තා. **යදග්ගෙනාති** යෙන කාරණෙන, යත්තකෙනාති අත්ථො . **තදග්ගෙනාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **නො කප්පෙතීති**ආදි වෙමතිකභාවදීපනත්ථමෙව වුත්තන්ති මහාපදුමත්ථෙරස්ස අධිප්පායො.

389. **එත්ථාති** චොදනායං. තජ්ජනීයාදිකම්මං කරිස්සාමීතිආපත්තියා චොදෙන්තස්ස අධිප්පායො **කම්මාධිප්පායො** නාම. පරිවාසදානාදික්කමෙන ආපත්තිතො වුට්ඨාපෙතුං ආපත්තියා චොදෙන්තස්ස අධිප්පායො **වුට්ඨානාධිප්පායො**. උපොසථං, පවාරණං වා සඞ්ඝෙ කාතුං අදානත්ථාය ආපත්තියා චොදයතො අධිප්පායො **උපොසථපවාරණට්ඨපනාධිප්පායො. අසම්මුඛා…පෙ…. දුක්කටන්ති** අනුද්ධංසෙන්තස්සපි අක්කොසන්තස්සපි දුක්කටං.

සබ්බත්ථෙවාති සබ්බාසු අට්ඨකථාසු. උපොසථපවාරණානං ඤත්තිකම්මභාවතො ඤත්තියා වත්තමානාය එව උපොසථපවාරණට්ඨපනං හොති, න නිට්ඨිතාය, සා ච ය්‍යා-කාරෙ පත්තෙ නිට්ඨිතා නාම හොතීති ආහ **‘‘ය්‍යා-කාරෙ පත්තෙ න ලබ්භතී’’**ති.

අනුපාසකොති උපාසකොපි සො භික්ඛු න හොති සරණගමනස්සාපි පටිප්පස්සද්ධත්තාති වදන්ති. **‘‘අනොදිස්ස ධම්මං කථෙන්තස්සා’’**ති ඉමිනා ඔදිස්ස කථෙන්තෙන ඔකාසං කාරෙතබ්බන්ති දස්සෙති. **ආපත්තිං දෙසෙත්වාති** ඔකාසාකාරාපනාපත්තිං දෙසෙත්වා. යං චොදෙති, තස්ස උපසම්පන්නොති සඞ්ඛ්‍යූපගමනං, තස්මිං සුද්ධසඤ්ඤිතා වෙමතිකතා වා, යෙන පාරාජිකෙන චොදෙති, තස්ස දිට්ඨාදිවසෙන අමූලකතා, චාවනාධිප්පායෙන ‘‘ත්වං පාරාජිකො’’තිආදිනා නියමෙත්වා සම්මුඛා චොදනා චොදාපනා, තස්ස තඞ්ඛණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

පඨමදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

391. නවමෙ **මෙත්තියං භික්ඛුනින්ති** ලිඞ්ගනාසනාය නාසිතායපි තස්සා භූතපුබ්බවොහාරං ගහෙත්වා වුත්තං. **අඤ්ඤභාගස්සාති** ථෙරස්ස මනුස්සජාතිභික්ඛුභාවතො අඤ්ඤස්ස තිරච්ඡානජාතිඡගලකභාවසඞ්ඛාතස්ස කොට්ඨාසස්ස. **ඉදන්ති** සාමඤ්ඤතො නපුංසකලිඞ්ගෙන වුත්තං, අයං ඡගලකොති අත්ථො. **අඤ්ඤභාගොති** යථාවුත්තතිරච්ඡානජාතිඡගලකභාවසඞ්ඛාතො අඤ්ඤො කොට්ඨාසො, අඤ්ඤභාගස්ස ඉදන්ති අඤ්ඤභාගියන්ති පඨමවිග්ගහස්ස අත්ථො, අඤ්ඤභාගමත්ථීති දුතියවිග්ගහස්ස, ද්වීහිපි ඡගලකොව වුත්තො. ඉදානි ද්වීහිපි විග්ගහෙහි වුත්තමෙවත්ථං විත්ථාරතො දස්සෙන්තො **‘‘යො හි සො’’**තිආදිමාහ. තත්ථ යො හි සො ඡගලකො වුත්තො, සො අඤ්ඤස්ස භාගස්ස හොතීති ච අඤ්ඤභාගියසඞ්ඛ්‍යං ලභතීති ච යොජනා. දුතියවිග්ගහස්ස අත්ථං දස්සෙතුං **‘‘සො වා’’**තිආදි වුත්තං. **අධිකරණන්ති වෙදිතබ්බොති** එත්ථාපි යො හි සො ‘‘දබ්බො මල්ලපුත්තො නාමා’’ති ඡගලකො වුත්තො, සොති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. **තඤ්හි සන්ධායාති** ‘‘දබ්බො’’ති නාමකරණස්ස අධිට්ඨානභූතං ඡගලකං සන්ධාය. **තෙ භික්ඛූති** තෙ අනුයුඤ්ජන්තා භික්ඛූ. ආපත්තියාපි පුග්ගලාධිට්ඨානත්තා **‘‘පුග්ගලානංයෙව ලෙසා’’**ති වුත්තං.

393. **යා ච සා අවසානෙ…පෙ…. චොදනා වුත්තාති** ‘‘භික්ඛු සඞ්ඝාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති සඞ්ඝාදිසෙසෙ සඞ්ඝාදිසෙසදිට්ඨී හොති, තඤ්චෙ පාරාජිකෙන චොදෙතී’’තිආදිං (පාරා. 407) චොදනාභෙදං සන්ධාය වදති. සත්තන්නම්පි ආපත්තීනං පච්චෙකං පාරාජිකත්තාදිසාමඤ්ඤෙපි මෙථුනාදින්නාදානාදිවත්ථුතො, රාගදොසත්තාදිසභාවතො ච විසභාගතාපි අත්ථීති ආහ **‘‘යස්මා පන…පෙ…. න හොතී’’**ති.

වුත්තනයෙනෙවාති ‘‘සභාගවිසභාගවත්ථුතො’’තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.393) වුත්තනයෙන. කම්මලක්ඛණං, තංමනසිකාරො ච අවිපන්නකම්මස්ස නිමිත්තතො ඵලූපචාරෙන කම්මන්ති වුච්චතීති ආහ **‘‘තං නිස්සාය උප්පජ්ජනතො’’**ති. පරිවාසාදිං නිස්සාය මානත්තාදීනං උප්පජ්ජනතො **‘‘පුරිමං පුරිම’’**න්තිආදි වුත්තං.

395. **සවත්ථුකං කත්වාති** පුග්ගලාධිට්ඨානං කත්වා. **දීඝාදිනොති** දීඝරස්සාදිලිඞ්ගස්ස. **දිට්ඨාදිනොති** දිට්ඨපුබ්බාදිනො.

408. **එවං තථාසඤ්ඤීති** අඤ්ඤස්ස මෙථුනාදිකිරියං දිස්වා ‘‘අයං සො’’ති එවං තථාසඤ්ඤී. අඞ්ගානි පඨමදුට්ඨදොසෙ වුත්තසදිසානි, ඉධ පන කිඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදියනා අධිකා.

දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පඨමසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

410. දසමෙ **බහූනන්ති** දුබ්බලතාය අරඤ්ඤාදිසෙවාය චිත්තං සමාහිතං කාතුං අසක්කොන්තානං. දුක්ඛස්සන්තකිරියාය තස්මිං අත්තභාවෙ බුද්ධවචනග්ගහණධාරණාදිසඞ්ඛාතං බ්‍යඤ්ජනපදමෙව පරමං අස්ස, න මග්ගඵලාහොති **පදපරමො. අභිසම්භුණිත්වාති** නිප්ඵාදෙත්වා. ධම්මතො අපෙතං **උද්ධම්මං. පටික්ඛිත්තමෙවාති** ‘‘න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බ’’න්ති (මහාව. 204) වචනතො වුත්තං, ඉදමෙව වචනං සන්ධාය පාළියම්පි **‘‘අට්ඨ මාසෙ’’**තිආදි (පාරා. 409) වුත්තං.

තීහි කොටීහීති අසුද්ධමූලෙහි. එත්ථ ච භික්ඛූනං චතූසු කුලෙසු පක්කපිණ්ඩියාලොපභොජනනිස්සිතතාය, මච්ඡමංසභොජනවිරහිතස්ස ච කුලස්ස දුල්ලභතාය තත්ථ ලද්ධෙසු හත්තබ්‍යඤ්ජනෙසු මච්ඡමංසසංසග්ගසඞ්කාය, දුන්නිවාරණතාය ච භික්ඛූනං සරීරයාපනම්පි න සියාති භගවතා මච්ඡමංසං සබ්බථා අප්පටික්ඛිපිත්වා තීහි කොටීහි අපරිසුද්ධමෙව පටික්ඛිත්තං. යදි හි තං භගවා සබ්බථා පටික්ඛිපෙය්‍ය, භික්ඛූ මරමානාපි මච්ඡාදිසංසග්ගසඞ්කිතං භත්තං න භුඤ්ජෙය්‍යුං, තතො තණ්ඩුලධඤ්ඤාදිං පටිග්ගහෙත්වා නිදහිත්වා සයං පචිත්වා භුඤ්ජිතුං තදුපකරණභූතං දාසිදාසං, උදුක්ඛලමුසලාදිකඤ්ච භික්ඛූනං පත්තාදි විය අවස්සං ගහෙතුං අනුජානිතබ්බං සියාති තිත්ථියානං විය ගහට්ඨාවාසො එව සියා, න භික්ඛුආවාසොති වෙදිතබ්බං. **ජාලං** මච්ඡබන්ධනං. **වාගුරා** මිගබන්ධනී. **කප්පතී**ති යදි තෙසං වචනෙන සඞ්කා න වත්තති, වට්ටති, න තං වචනං ලෙසකප්පං කාතුං වට්ටති. තෙනෙව වක්ඛති ''යත්ථ ච නිබ්බෙමතිකො හොති, තං සබ්බං කප්පතී''ති.

පවත්තමංසන්ති ආපණාදීසු පවත්තං වික්කායිකං මතමංසං. **භික්ඛූනංයෙව අත්ථාය අකත**න්ති එත්ථ අට්ඨානප්පයුත්තො එව-සද්දො, භික්ඛූනං අත්ථාය අකතමෙවාති සම්බන්ධිතබ්බං, තස්මා භික්ඛූනඤ්ච මඞ්ගලාදීනඤ්චාති මිස්සෙත්වා කතම්පි න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. කෙචි පන යථාඨිතවසෙන අවධාරණං ගහෙත්වා ''වට්ටතී''ති වදන්ති, තං න සුන්දරං. **''වත්ත''**න්ති ඉමිනා ආපත්ති නත්ථීති දස්සෙති.

කප්පන්ති අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පං, ''ආයුකප්ප''න්තිපි (සාරත්ථ. ටී. 2.410) කෙචි. මහාකප්පස්ස හි චතුත්ථභාගො අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පො, තතො වීසතිමො භාගො සඞ්ඝභෙදකස්ස ආයුකප්පන්ති වදන්ති, තං අට්ඨකථාසු කප්පට්ඨකථාය න සමෙති ''කප්පවිනාසෙ එව මුච්චතී''තිආදි (විභ. අට්ඨ. 809) වචනතො. **බ්‍රහ්මං පුඤ්ඤ**න්ති සෙට්ඨං පුඤ්ඤං. **කප්පං සග්ගම්හී**ති එත්ථ පටිසන්ධිපරම්පරාය කප්පට්ඨතා වෙදිතබ්බා.

411. **ලද්ධිනානාසංවාසකෙනා**ති උක්ඛිත්තානුවත්තකභාවෙන භාවප්පධානත්තා නිද්දෙසස්ස. **කම්මනානාසංවාසකෙනා**ති උක්ඛිත්තභාවෙන. ''භෙදාය පරක්කමෙය්‍යා''ති විසුං වුත්තත්තා භෙදනසංවත්තනිකස්ස අධිකරණස්ස සමාදාය පග්ගණ්හනතො පුබ්බෙපි පක්ඛපරියෙසනාදිවසෙන සඞ්ඝභෙදාය පරක්කමන්තස්ස සමනුභාසනකම්මං කාතුං වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. යොපි චායං සඞ්ඝභෙදො හොතීති සම්බන්ධො.

කම්මෙනාති අපලොකනාදිනා. **උද්දෙසෙනා**ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙන. **වොහාරෙනා**ති තාහි තාහි උපපත්තීහි ''අධම්මං ධම්මො''තිආදිනා (අ. නි. 3.10-39, 42; චූළව. 352) වොහාරෙන, පරෙසං පඤ්ඤාපනෙනාති අත්ථො. **අනුස්සාවනායා**ති අත්තනො ලද්ධියා ගහණත්ථමෙව අනු පුනප්පුනං කණ්ණමූලෙ මන්තසාවනාය, කථනෙනාති අත්ථො. **සලාකග්ගාහෙනා**ති එවං අනුසාවනාය තෙසං චිත්තං උපත්ථම්භෙත්වා අත්තනො පක්ඛෙ පවිට්ඨභාවස්ස සඤ්ඤාණත්ථං ''ගණ්හථ ඉමං සලාක''න්ති සලාකග්ගාහෙන. එත්ථ ච කම්මමෙව, උද්දෙසො වා සඞ්ඝභෙදෙ පධානං කාරණං, වොහාරාදයො පන සඞ්ඝභෙදස්ස පුබ්බභාගාති වෙදිතබ්බා. **අබ්භුස්සිත**න්ති අබ්භුග්ගතං. **අච්ඡෙය්‍යා**ති විහරෙය්‍ය.

''ලජ්ජී රක්ඛිස්සතී''ති (විසුද්ධි. 1.42; පාරා. අට්ඨ. 1.45) වචනතො ආපත්තිභයෙන ආරොචනං ලජ්ජීනං එව භාරොති ආහ **''ලජ්ජීහි භික්ඛූහී''**ති, අලජ්ජිස්සපි අනාරොචෙන්තස්ස ආපත්තියෙව. **අප්පටිනිස්සජ්ජතො දුක්කට**න්ති විසුං විසුං වදන්තානං ගණනාය දුක්කටං. **පහොන්තෙනා**ති ගන්තුං සමත්ථෙන, ඉච්ඡන්තෙනාති අත්ථො. ආපත්ති පන අඩ්ඪයොජනබ්භන්තරෙනෙව අගිලානස්ස වසෙන වෙදිතබ්බා.

416. ඤත්තියාදීහි දුක්කටාදිසබ්භාවං සන්ධාය **''සඞ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්තී''**ති වුත්තං. **අස්සා**ති දෙවදත්තස්ස. අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ සමනුභාසනකම්මස්සෙව අභාවතො **''න හි පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං වීතික්කමන්තස්සා''**ති වුත්තං. සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්තෙනෙව හි සමනුභාසනකම්මං අනුඤ්ඤාතං. **උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතතො**ති ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රොමන්ථකස්ස රොමන්ථන''න්තිආදිං (චූළව. 273) උද්දිස්සානුඤ්ඤාතං සන්ධාය වදති. **අනාපත්තිය**න්ති අනාපත්තිවාරෙ. **ආපත්තිං රොපෙතබ්බො**ති සමනුභාසනාය පාචිත්තියආපත්තිං රොපෙතබ්බො. **ආපත්තියෙව න ජාතා**ති සඞ්ඝාදිසෙසාපත්ති න ජාතා එව.

''න පටිනිස්සජ්ජාමී''ති සඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො **සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. සචිත්තක**න්ති ''න පටිනිස්සජ්ජාමී''ති ජානනචිත්තෙන සචිත්තකං. යො විසඤ්ඤී වා භීතො වා වික්ඛිත්තො වා ''පටිනිස්සජ්ජිතබ්බ''න්තිපි, ''කම්මං කරිස්සතී''ති වා න ජානාති, තස්ස අනාපත්ති. භෙදාය පරක්කමනං, ධම්මකම්මෙන සමනුභාසනං, කම්මවාචාපරියොසානං, න පටිනිස්සජ්ජාමීති චිත්තෙන අප්පටිනිස්සජ්ජනන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

පඨමසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

418. එකාදසමෙ යස්මා උබ්බාහිකාදිසම්මුතිකම්මං බහූනම්පි කාතුං වට්ටති, තස්මා **''න හි සඞ්ඝො සඞ්ඝස්ස කම්මං කරොතී''**ති ඉදං නිග්ගහවසෙන කත්තබ්බකම්මං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අඞ්ගානි පනෙත්ථ භෙදාය පරක්කමනං පහාය අනුවත්තනං පක්ඛිපිත්වා හෙට්ඨා වුත්තසදිසානෙව ගහෙතබ්බානි.

දුතියසඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා

424. ද්වාදසමෙ **වම්භනවචන**න්ති ගරහවචනං. සට-සද්දො පතිතසද්දෙන සමානත්ථො, තස්ස ච විසෙසනස්ස පරනිපාතොති ආහ **''තත්ථ තත්ථ පතිතං තිණකට්ඨපණ්ණ''**න්ති. **කෙනාපී**ති වාතාදිසදිසෙන උපජ්ඣායාදිනා.

426. චිත්තපරියොනාහො දළ්හකොධොව **උපනාහො**. තතොපි බලවතරො දුම්මොචනීයො **කොධාභිසඞ්ගො. චොදකං පටිප්ඵරණතා**ති චොදකස්ස පටිවිරුද්ධො හුත්වා අවට්ඨානං. **චොදකං අපසාදනා**ති වාචාය සට්ටනා. **පච්චාරොපනා**ති ''ත්වම්පි සාපත්තිකො''ති චොදකස්ස ආපත්තිආරොපනා. **පටිචරණතා**ති පටිච්ඡාදනතා. **අපදානෙනා**ති අත්තනො චරියාය. **න සම්පායනතා**ති ''යං ත්වං චොදකො වදෙසි 'මයා එස ආපත්තිං ආපන්නො දිට්ඨො'ති, ත්වං තස්මිං සමයෙ කිං කරොසි, අයං කිං කරොති, කත්ථ ච ත්වං අහොසි, කත්ථ අය''න්තිආදිනා නයෙන චරියං පුට්ඨෙන සම්පාදෙත්වා අකථනං.

''යස්ස සියා ආපත්තී''ති (මහාව. 134) ඉමිනා නිදානවචනෙන සබ්බාපි ආපත්තියො සඞ්ගහිතාති ආහ **''යස්ස සියා''**තිආදි. අඞ්ගානි චෙත්ථ පඨමසඞ්ඝභෙදසදිසානි, අයං පන විසෙසො යථා තත්ථ භෙදාය පරක්කමනං, ඉධ අවචනීයකරණතා දට්ඨබ්බා.

දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. කුලදූසකසික්ඛාපදවණ්ණනා

431. තෙරසමෙ **කීටාගිරී**ති තස්ස නිගමස්ස නාමං. තඤ්හි සන්ධාය පරතො ''න අස්සජිපුනබ්බසුකෙහි භික්ඛූහි කීටාගිරිස්මිං වත්ථබ්බ''න්ති වුත්තං, ගාමනිගමතො ච පබ්බාජනං, න ජනපදතො. තෙන පන යොගතො ජනපදොපි ''කීටාගිරි''ඉච්චෙව සඞ්ඛ්‍යං ගතොති ආහ **''එවංනාමකෙ ජනපදෙ''**ති.

තත්‍රාති සාවත්ථියං. **ධුරට්ඨානෙ**ති අභිමුඛට්ඨානෙ, ජෙතවනද්වාරසමීපෙති අත්ථො. **ද්වීහි මෙඝෙහී**ති වස්සිකෙන, හෙමන්තිකෙන චාති ද්වීහි මෙඝෙහි. ගණාචරියෙහි ඡහි අධිකතාය **''සමධික''**න්ති වුත්තං.

උදකස්සාති අකප්පියඋදකස්ස ''කප්පියඋදකසිඤ්චන''න්ති විසුං වක්ඛමානත්තා, තඤ්ච ''ආරාමාදිඅත්ථාය රුක්ඛරොපනෙ අකප්පියවොහාරෙසුපි කප්පියඋදකසිඤ්චනාදි වට්ටතී''ති වක්ඛමානත්තා ඉධාපි විභාගං කත්වා කප්පියඋදකසිඤ්චනාදි විසුං දස්සිතං. යථා කොට්ටනඛණනාදිකායිකකිරියාපි අකප්පියවොහාරෙ සඞ්ගහිතා, එවං මාතිකාඋජුකරණාදිකප්පියවොහාරෙපීති ආහ **''සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණ''**න්ති. එත්ථ පුරාණපණ්ණාදිහරණම්පි සඞ්ගය්හති. මහාපච්චරියවාදොව පමාණන්තා පච්ඡා වුත්තො. අකප්පියවොහාරෙපි එකච්චං වට්ටතීති දස්සෙතුං **''න කෙවලඤ්ච සෙස''**න්තිආදිමාහ. **යංකිඤ්චි මාතික**න්ති සුක්ඛං වා අසුක්ඛං වා. **තත්ථා**ති ආරාමාදිඅත්ථාය රුක්ඛරොපනෙ. **තථා**ති කප්පියවොහාරපරියායාදීහි ගන්ථාපනං සන්ධාය වුත්තං. ඉමිනා ච කුලසඞ්ගහත්ථාය ගන්ථාපනාදිපි න වට්ටතීති දස්සෙති.

වත්ථුපූජනත්ථාය සයං ගන්ථනං කස්මා න වට්ටතීති චොදෙන්තො **''නනු චා''**තිආදිමාහ. යථා ආරාමාදිඅත්ථං කප්පියපථවියං සයං රොපෙතුම්පි වට්ටති, තථා වත්ථුපූජනත්ථාය සයං ගන්ථනම්පි කස්මා න වට්ටතීති චොදකස්ස අධිප්පායො. **වුත්තන්ති**ආදි පරිහාරො. අථ **''න පන මහාඅට්ඨකථාය''**න්ති කස්මා වදති? මහාපච්චරිආදීසු වුත්තම්පි හි පමාණමෙවාති නායං විරොධො, මහාඅට්ඨකථායං අවුත්තස්ස සයං රොපනස්ස තත්ථෙව වුත්තෙන උදකසිඤ්චනෙන සහ සංසන්දනනයදස්සනමුඛෙන පමාණමෙවාති පතිට්ඨාපෙතුං වුත්තත්තා. ''මඤ්ඤෙය්‍යාසී''ති පදං ''තං කථ''න්ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. තත්ථායං අධිප්පායො – කිඤ්චාපි මහාඅට්ඨකථායං සයං රොපනං න වුත්තං, කප්පියඋදකස්ස සයං ආසිඤ්චනං වුත්තමෙව, තස්මා යථා ආරාමාදිඅත්ථාය කප්පියඋදකං සයං සිඤ්චිතුම්පි වට්ටති, තථා වත්ථුපූජනත්ථාය ගන්ථනම්පි කස්මා න වට්ටතීති. **තම්පි න විරුජ්ඣතී**ති යදෙතං වත්ථුපූජනත්ථායපි ගන්ථනාදිං පටික්ඛිපිත්වා ආරාමාදිඅත්ථාය සයං රොපනසිඤ්චනං වුත්තං, තම්පි පාළියා සංසන්දනතො පුබ්බාපරං න විරුජ්ඣති.

තං කථං න විරුජ්ඣතීති ආහ **“තත්‍ර හී”**තිආදි. **තත්‍රාති** රොපනසිඤ්චනවිසයෙ. පුප්ඵාදීහි කුලසඞ්ගහප්පසඞ්ගෙ ‘‘මාලාවච්ඡ’’න්ති විසෙසිතත්තා කුලසඞ්ගහත්ථමෙව රොපනං අධිප්පෙතන්ති විඤ්ඤායතීති ආහ **“මාලාවච්ඡන්ති වදන්තො”**තිආදි. **එතං වුත්තන්ති** ‘‘මාලාවච්ඡං රොපෙන්තිපි රොපාපෙන්තිපි, සිඤ්චන්තිපි සිඤ්චාපෙන්තිපී’’ති එතං වුත්තං. **අඤ්ඤත්‍ර පනාති** ආරාමාදිඅත්ථාය මාලාවච්ඡාදීනං රොපනෙ පන. **පරියායොති** සයංකරණකාරාපනසඞ්ඛාතො පරියායො වොහාරො අත්ථවිසෙසොති අත්ථො **අත්ථී** උපලබ්භති , කුලසඞ්ගහත්ථත්තාභාවාති අධිප්පායො. එවමෙත්ථ පරියායසද්දස්ස කරණකාරාපනවසෙන අත්ථෙ ගය්හමානෙ ‘‘ගන්ථෙන්තිපි ගන්ථාපෙන්තිපී’’ති පාළියං පටික්ඛිත්තගන්ථනගන්ථාපනං ඨපෙත්වා යං පරතො ‘‘එවං ජාන, එවං කතෙ සොභෙය්‍යා’’තිආදිකප්පියවචනෙහි ගන්ථාපනං වුත්තං, තත්ථ දොසාභාවො සමත්ථිතො හොති, ‘‘ගන්ථෙහී’’ති ආණත්තියා කාරාපනස්සෙව ගන්ථාපනන්ති අධිප්පෙතත්තා. **තත්ථ පරියායං ඉධ ච පරියායාභාවං ඤත්වාති** තත්ථ ‘‘මාලාවච්ඡං රොපෙන්තී’’තිආදීසු ‘‘මාලාවච්ඡ’’න්ති කුලසඞ්ගහත්ථතාසූචනකස්ස විසෙසනස්ස සබ්භාවතො කරණකාරාපනසඞ්ඛාතපරියායසබ්භාවං. ඉධ ‘‘ගන්ථෙන්තී’’තිආදීසු තථාවිධවිසෙසවචනාභාවතො තස්ස පරියායස්ස අභාවඤ්ච ඤත්වා. තං සුවුත්තමෙවාති වෙදිතබ්බන්ති යොජනා.

සබ්බං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති අට්ඨකථාසු ආගතනයෙනෙව රොපනාදි, ගන්ථාපනාදි ච සබ්බං වෙදිතබ්බං. න හෙත්ථ සන්දෙහො කාතබ්බොති නිගමෙති.

හරණාදීසූති වත්ථුපූජනත්ථාය හරණාදීසු. **කුලිත්ථීආදීනං අත්ථාය හරණතොති** කුලිත්ථිආදීනං හරණස්සෙව විසෙසෙත්වා පටික්ඛිත්තත්තාති අධිප්පායො. තෙනාහ **“හරණාධිකාරෙ හී”**තිආදි. **මඤ්ජරීති** පුප්ඵගොච්ඡං. **වටංසකොති** කණ්ණස්ස උපරි පිළන්ධනත්ථං කතපුප්ඵවිකති , සො ච ‘‘වටංසො’’ති වුච්චති. **කණ්ණිකාති** බහූනං පුප්ඵානං වා මාලානං වා එකතො බන්ධිතස්ස නාමං, ‘‘කණ්ණාභරණ’’න්තිපි වදන්ති. **හාරසදිසන්ති** මුත්තාහාරසදිසං.

කප්පියෙනාති කප්පියඋදකෙන. **තෙසංයෙව ද්වින්නන්ති** කුලදූසනපරිභොගානං ද්වින්නං. **දුක්කටන්ති** කුලසඞ්ගහත්ථාය සයං සිඤ්චනෙ, කප්පියවොහාරෙන වා අකප්පියවොහාරෙන වා සිඤ්චාපනෙ ච දුක්කටං, පරිභොගත්ථාය පන සයං සිඤ්චනෙ, අකප්පියවොහාරෙන සිඤ්චාපනෙ ච දුක්කටං. **පයොගබහුලතායාති** සයං කරණෙ, කායපයොගස්ස කාරාපනෙ ච වචීපයොගස්ස ච බහුත්තෙන.

ගන්ථෙන නිබ්බත්තං දාමං **ගන්ථිමං**. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **න වට්ටතීති** වත්ථුපූජනත්ථායපි න වට්ටති, දුක්කටන්ති අත්ථො. **වට්ටතීති** වත්ථුපූජනත්ථාය වට්ටති, කුලසඞ්ගහත්ථාය පන කප්පියවොහාරෙන කාරාපෙන්තස්සාපි දුක්කටමෙව.

නීපපුප්ඵං නාම කදම්බපුප්ඵං. **පුරිමනයෙනෙවාති** ‘‘භික්ඛුස්ස වා’’තිආදිනා වුත්තනයෙන.

කදලික්ඛන්ධම්හීතිආදිනා වුත්තං සබ්බමෙව සන්ධාය **“තං අතිඔළාරිකමෙවා”**ති වුත්තං, සබ්බත්ථ කරණෙ, අකප්පියවචනෙන කාරාපනෙ ච දුක්කටමෙවාති අත්ථො. **“පුප්ඵවිජ්ඣනත්ථං කණ්ටකං බන්ධිතුම්පි න වට්ටතී”**ති ඉමස්ස උපලක්ඛණත්තා පුප්ඵදාමොලම්බනාදිඅත්ථාය රජ්ජුබන්ධනාදිපි න වට්ටතීති කෙචි වදන්ති, අඤ්ඤෙ පන ‘‘පුප්ඵවිජ්ඣනත්ථං කණ්ටකන්ති විසෙසිතත්තා තදත්ථං කණ්ටකමෙව බන්ධිතුං න වට්ටති, තඤ්ච අට්ඨකථාපමාණෙනා’’ති වදන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. **පුප්ඵපටිච්ඡකං** නාම දණ්ඩාදීහි කතං පුප්ඵාධානං, එතම්පි නාගදන්තකම්පි සඡිද්දකමෙව ගහෙතබ්බං. **අසොකපිණ්ඩියාති** අසොකසාඛානං, පුප්ඵානං වා සමූහෙ. **ධම්මරජ්ජු** නාම චෙතියාදීනි පරික්ඛිපිත්වා තෙසඤ්ච රජ්ජුයා ච අන්තරා පුප්ඵප්පවෙසනත්ථාය බන්ධරජ්ජු. ‘‘සිථිලවට්ටිතා වා රජ්ජුවට්ටිඅන්තරෙ පුප්ඵප්පවෙසනත්ථාය එවං බන්ධා’’තිපි වදන්ති.

මත්ථකදාමන්ති ධම්මාසනාදිමත්ථකලම්බකදාමං. **තෙසංයෙවාති** උප්පලාදීනං එව. **වාකෙන වා දණ්ඩකෙන වාති** පුප්ඵනාළං ඵාලෙත්වා පුප්ඵෙන එකාබද්ධං ඨිතවාකෙන, දණ්ඩකෙන ච එකබන්ධනෙනෙව, එතෙන පුප්ඵං බීජගාමෙ සඞ්ගහං න ගච්ඡති පඤ්චසු බීජෙසු අප්පවිට්ඨත්තා පණ්ණං විය, තස්මා කප්පියං අකාරාපෙත්වාපි කොපනෙ දොසො නත්ථි. යඤ්ච ඡින්නස්සාපි මකුළස්ස විකසනං, තම්පි අතිතරුණස්ස අභාවා වුඩ්ඪිලක්ඛණං න හොති, පරිණතස්ස පන මකුළස්ස පත්තානං සිනෙහෙ පරියාදානං ගතෙ විසුංභාවො එව විකාසො, තෙනෙව ඡින්නමකුළවිකාසො අච්ඡින්නමකුළවිකාසතො පරිහීනො , මිලාතයුත්තො වා දිස්සති. යඤ්ච මිලාතස්ස උදකසඤ්ඤොගෙ අමිලානතාපජ්ජනං, තම්පි තම්බුලපණ්ණාදීසු සමානන්ති වුඩ්ඪිලක්ඛණං න හොති, පාළිඅට්ඨකථාදීසු ච න කත්ථචි පුප්ඵානං කප්පියකරණං ආගතං, තස්මා පුප්ඵං සබ්බථා අබීජමෙවාති විඤ්ඤායති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. **“පසිබ්බකෙ විය”**ති වුත්තත්තා පුප්ඵපසිබ්බකෙ වා පසිබ්බකසදිසබන්ධෙ වා යත්ථ කත්ථචි චීවරෙ වා පක්ඛිපිතුං වට්ටතීති සිද්ධං. **බන්ධිතුං න වට්ටතීති** රජ්ජුආදීහි බන්ධනං සන්ධාය වුත්තං, පුප්ඵස්සෙව පන අච්ඡින්නදණ්ඩවාකෙහි බන්ධිතුං වට්ටති එව.

පුප්ඵපටෙ ච දට්ඨබ්බන්ති පුප්ඵපටං කරොන්තස්ස දීඝතො පුප්ඵදාමස්ස හරණපච්චාහරණවසෙන පූරණං සන්ධාය වුත්තං, තිරියතො හරණං පන වායිමං නාම හොති, න පූරිමං. **“පුරිමට්ඨානං අතික්කාමෙතී”**ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා පුරිමං පුප්ඵකොටිං ඵුසාපෙත්වා වා අඵුසාපෙත්වා වා පරික්ඛිපනවසෙන පන අතික්කමන්තස්ස ආපත්තියෙව. **බන්ධිතුං වට්ටතීති** පුප්ඵරහිතාය සුත්තවාකකොටියා බන්ධිතුං වට්ටති. **“එකවාරං හරිත්වා වා පරික්ඛිපිත්වා වා”**ති ඉදං පුබ්බෙ වුත්තචෙතියාදිපරික්ඛෙපං, පුප්ඵපටකරණඤ්ච සන්ධාය වුත්තං.

පරෙහි පූරිතන්ති දීඝතො පසාරිතං. **වායිතුන්ති** තිරියතො හරිතුං, තං පන එකවාරම්පි න ලබ්භති. **පුප්ඵානි ඨපෙන්තෙනාති** අගන්ථිතපුප්ඵානි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඵුසාපෙත්වාපි ඨපෙන්තෙන. **සටිකදාමඔලම්බකොති** හෙට්ඨාභාගෙ සටිකාකාරයුත්තො, දාරුසටිකාකාරො වා ඔලම්බකො. සුත්තමයං **ගෙණ්ඩුකං** නාම. **සබ්බත්ථාති** ගන්ථිමාදීසු සබ්බත්ථ.

රෙචකන්ති අභිනයං, ‘‘එවං නච්චාහී’’ති නටනාකාරදස්සනන්ති අත්ථො, ‘‘චක්කං විය අත්තානං භමාපන’’න්තිපි කෙචි. **ආකාසෙයෙව කීළන්තීති** ‘‘අයං සාරී අසුකපදං මයා නීතා’’ති එවං මුඛෙනෙව උභොපි වදන්තා කීළන්ති. **ජූතඵලකෙති** ජූතමණ්ඩලෙ. **පාසකකීළායාති** ද්වින්නං තිවඞ්ගුලප්පමාණානං දාරුදන්තාදිමයානං පාසකානං චතූසු පස්සෙසු එකකාදිවසෙන බින්දූනි කත්වා ඵලකෙ ඛිපිත්වා උපරිභාගෙ දිට්ඨබින්දූනං වසෙන සාරියො අපනෙත්වා කීළනකජූතකීළාය.

මඤ්ජට්ඨී නාම මඤ්ජට්ඨරුක්ඛසාරකසාවං. **සලාකහත්ථන්ති** නාළිකෙරහීරාදීනං කලාපස්සෙතං නාමං. පාළියං **ථරුස්මින්ති** ඛග්ගෙ. **උස්සෙළෙන්තීති** මුඛෙන උස්සෙළනසද්දං පමුඤ්චන්ති, මහන්තං අබ්‍යත්තසද්දං පවත්තෙන්තීති අත්ථො. **අප්ඵොටෙන්තීති** ද්විගුණිතවාමහත්ථෙ දක්ඛිණහත්ථෙන තාළෙත්වා සද්දං කරොන්ති. **මුඛඩිණ්ඩිමන්ති** මුඛභෙරිං.

432. **තෙසන්ති** සමාසෙ ගුණීභූතානි පබ්බාජිතානිපි පරාමසති. **බොන්දොති** ලොලො, මන්දධාතුකොති අත්ථො. **භකුටිං කත්වාති** භමුකභෙදං කත්වා. **නෙලාති** නිද්දොසා.

433. පාළියං **“සාරිපුත්තා”**ති ඉදං එකසෙසනයෙන සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානානං උභින්නං ආලපනං, තෙනෙව බහුවචනනිද්දෙසො කතො.

435. **අට්ඨාරස වත්තානීති** ‘‘න උපසම්පාදෙතබ්බ’’න්තිආදීනි ‘‘න භික්ඛූහි සම්පයොජෙතබ්බ’’න්ති පරියොසානානි **කම්මක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 7) ආගතානි අට්ඨාරස වත්තානි. **න පන්නලොමාති** න පතිතමානලොමා, අනනුකූලවත්තිනොති අත්ථො.

437. **පරසන්තකං දෙති දුක්කටමෙවාති** විස්සාසගාහෙන දානං සන්ධාය වුත්තං. **ථුල්ලච්චයන්ති** එත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යම්පි හොති එව.

තඤ්ච ඛො වත්ථුපූජනත්ථායාති මාතාපිතූනම්පි පුප්ඵං දෙන්තෙන වත්ථුපූජනත්ථායෙව දාතබ්බන්ති දස්සෙති. **මණ්ඩනත්ථාය පන සිවලිඞ්ගාදිපූජනත්ථායාති** එත්තකමෙව වුත්තත්තා ‘‘ඉමං වික්කිණිත්වා ජීවිස්සන්තී’’ති මාතාපිතූනං දාතුං වට්ටති, සෙසඤාතීනං පන තාවකාලිකමෙව දාතුං වට්ටති. **ඤාතිසාමණෙරෙහෙවාති** තෙසං ගිහිකම්මපරිමොචනත්ථං වුත්තං. **ඉතරෙති** අඤ්ඤාතකා, තෙහිපි සාමණෙරෙහි ආචරියුපජ්ඣායානං වත්තසීසෙන හරිතබ්බං. **චූළකන්ති** උපඩ්ඪභාගතොපි උපඩ්ඪං.

සාමණෙරා...පෙ.... ඨපෙන්තීති අරක්ඛිතාගොපිතං සන්ධාය වුත්තං. **තත්ථ තත්ථාති** මග්ගෙ වා චෙතියඞ්ගණෙ වා. **“සාමණෙරෙහි දාපෙතුං න ලභන්තී”**ති ඉදං සාමණෙරෙහි ගිහීනං කම්මං කාරිතං විය හොතීති වුත්තං, න පන පුප්ඵදානං හොතීති සාමණෙරානම්පි න වට්ටනතො. වුත්තඤ්ච **“සයමෙවා”**තිආදි. **“අවිසෙසෙන වුත්ත”**න්ති ඉමිනා සබ්බෙසම්පි න වට්ටතීති දස්සෙති.

ඛීණපරිබ්බයානන්ති ආගන්තුකෙ සන්ධාය වුත්තං. පරිච්ඡින්නෙසුපි රුක්ඛෙසු **“ඉධ ඵලානි සුන්දරානී”**තිආදිං වදන්තෙන කුලසඞ්ගහො කතො නාම හොතීති ආහ **“එවං පන න වත්තබ්බ”**න්ති.

රුක්ඛච්ඡල්ලීති රුක්ඛත්තචො. අභාජනීයත්තා **ගරුභණ්ඩං** වුත්තං. **වුත්තනයෙනාති** පණ්ණදානම්පි **පුප්ඵඵලාදීසු** වුත්තනයෙන කුලසඞ්ගහො හොතීති දස්සෙති.

පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරන්ති මම වචනෙන භගවතො පාදෙ වන්දථාතිආදිනා **වුත්තප්පකාරසික්ඛාපදෙ** පඨමං වුත්තං. ‘‘පක්කමතායස්මා’’ති ඉදං පබ්බාජනීයකම්මවසෙන වුත්තං. පුන ‘‘පක්කමතායස්මා’’ති ඉදම්පි පබ්බාජනීයකම්මකතස්ස වත්තවසෙන වුත්තං. එත්ථ ච අස්සජිපුනබ්බසුකෙහි ආචරියෙසු අනෙකවිධෙසු අනාචාරෙසු පඤ්ඤපෙතබ්බා ආපත්තියො සික්ඛාපදන්තරෙසු පඤ්ඤත්තා එවාති තා ඉධ අපඤ්ඤපෙත්වා කුලදූසකානං පබ්බාජනීයකම්මවසෙන නිග්ගහං කාතුං තත්ථෙව සම්මා අවත්තිත්වා කාරකසඞ්ඝං ඡන්දගාමිතාදීහි පාපෙන්තානං සමනුභාසනාය සඞ්ඝාදිසෙසං ආරොපිතඤ්ච ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **පඨමසඞ්ඝභෙදසදිසානෙවාති** එත්ථ අඞ්ගෙසුපි යථා තත්ථ පරක්කමනං, එවමිධ ඡන්දාදීහි පාපනං දට්ඨබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

කුලදූසකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

442. ඉතරෙ පන යාවතතියකාති වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො. යො හි ජරො එකස්මිං දිවසෙ ආගන්ත්වාපි ගතො අනන්තරෙසු ද්වීසු දිවසෙසු අනුප්පජ්ජිත්වා තතියෙ දිවසෙ උප්පජ්ජති, සො **තතියකො**. යො පන තතියෙපි අනුප්පජ්ජිත්වා චතුත්ථෙ එව දිවසෙ උප්පජ්ජති, සො **චතුත්ථකො** වාති වුච්චති. තං සන්ධායාහ **"යථා තතියෙ"**තිආදි. **"අකාමෙන අවසෙනා"**ති ඉමිනා අප්පටිකම්මකරණං නාම යස්මා අලජ්ජීලක්ඛණං, සග්ගමොක්ඛාවරණඤ්ච, තස්මා ආපන්නො පුග්ගලො ''පච්ඡා පරිවසිස්සාමී''ති වික්ඛිපිතුං න ලභති, සඞ්ඝෙන ච අනිච්ඡන්තස්සෙව පරිවාසො දාතබ්බොති දස්සෙති. පාළියං **චිණ්ණමානත්තො භික්ඛු...පෙ.... අබ්භෙතබ්බොති** එත්ථ යො භික්ඛු චිණ්ණමානත්තො, සො භික්ඛු අබ්භෙතබ්බොති එවං භික්ඛුසද්දද්වයස්ස යොජනා වෙදිතබ්බා. **තෙ ච භික්ඛූ ගාරය්හාති** ඌනභාවං ඤත්වා අබ්භෙන්ති, දුක්කටාපජ්ජනෙන ගරහිතබ්බා. **සාමීචීති** වත්තං.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

තෙරසකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

3. අනියතකණ්ඩො

1. පඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

443. පුත්තසද්දෙන සාමඤ්ඤනිද්දෙසතො, එකසෙසනයෙන වා පුත්තීපි ගහිතාති ආහ **''බහූ ධීතරො වා''**ති. **තදනන්තරන්ති** භික්ඛූනං භොජනානන්තරං.

444-5. **තං කම්මන්ති** තං මෙථුනාදිඅජ්ඣාචාරකම්මං. පාළියං **''සොතස්ස රහො''**ති ඉදං අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තං, උපරි සික්ඛාපදෙ ''න හෙව ඛො පන පටිච්ඡන්න''න්තිආදිනා (පාරා. 454) එතස්ස සික්ඛාපදස්ස විසයං පටික්ඛිපිත්වා ''අලඤ්ච ඛො හොති මාතුගාමං දුට්ඨුල්ලාහි වාචාහි ඔභාසිතු''න්ති විසයන්තරභූතසොතරහස්ස විසුං වක්ඛමානත්තා, ඉධ පන චක්ඛුරහොව අධිප්පෙතො ''පටිච්ඡන්නෙ ආසනෙ''තිආදිවචනතො, ''සක්කා හොති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතු''න්ති වුත්තත්තා ච. තෙනාහ **''කිඤ්චාපි''**තිආදි. **පරිච්ඡෙදොති** රහොනිසජ්ජාපත්තියා වවත්ථානං.

ඉදානි චක්ඛුරහෙනෙව ආපත්තිං පරිච්ඡින්දිත්වා දස්සෙන්තො **''සචෙපි හී''**තිආදිමාහ. **''පිහිතකවාටස්සා''**ති ඉමිනා පටිච්ඡන්නභාවතො චක්ඛුස්ස රහොව අධිප්පෙතො, න සොතස්ස රහොති දස්සෙති. තෙනාහ **''අපිහිතකවාටස්ස...පෙ.... අනාපත්ති''**න්ති. න හි කවාටපිදහනෙන සොතස්ස රහො විගච්ඡති, චක්ඛුස්ස රහො එව පන විගච්ඡති. **''අන්තොද්වාදසහත්ථෙපි''**ති ඉදං දුතියසික්ඛාපදෙ ආගතසොතස්ස රහෙන ආපජ්ජිතබ්බදුට්ඨුල්ලවාචාපත්තියා සබ්බථා අනාපත්තිභාවං දස්සෙතුං වුත්තං. ද්වාදසහත්ථතො බහි නිසින්නො හි තත්ථ සොතස්ස රහසබ්භාවතො දුට්ඨුල්ලවාචාපත්තියා අනාපත්තිං න කරොති, තථා ච ''අනාපත්තිං න කරොතී''ති සාමඤ්ඤතො න වත්තබ්බං සියා, ''මෙථුනකායසංසග්ගාපත්තීහි අනාපත්තිං කරොතී''ති විසෙසෙත්වා වත්තබ්බං භවෙය්‍ය. තස්මා තථා තං අවත්වා සබ්බථා අනාපත්තිං දස්සෙතුමෙව ''ද්වාදසහත්ථෙ''ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. යදි හි චක්ඛුස්සෙව රහභාවං සන්ධාය වදෙය්‍ය, ''අන්තොද්වාදසහත්ථෙ''ති න වදෙය්‍ය අප්පටිච්ඡන්නෙ තතො දූරෙ නිසින්නෙපි චක්ඛුස්ස රහාසම්භවතො . යස්මා නිසීදිත්වා නිද්දායන්තො කපිමිද්ධපරෙතො කිඤ්චි කාලං චක්ඛූනි උම්මීලෙති, කිඤ්චි කාලං නිම්මීලෙති. තස්මා **''නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොතී''**ති වුත්තං.

පටිලද්ධසොතාපත්තිඵලාති අන්තිමපරිච්ඡෙදතො වුත්තං. **නිසජ්ජං පටිජානමානොති** මෙථුනකායසංසග්ගාදිවසෙන රහො නිසජ්ජං පටිජානමානොති අත්ථො. තෙනාහ **''පාරාජිකෙන වා''**තිආදි. **න අප්පටිජානමානොති** අලජ්ජීපි අප්පටිජානමානො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බොව. සො හි යාව දොසං න පටිජානාති, තාව ''නෙව සුද්ධො, නාසුද්ධො''ති වා වත්තබ්බො, වත්තානුසන්ධිනා පන කාරෙතබ්බො. වුත්තඤ්හෙතං –

> ''පටිඤ්ඤා ලජ්ජීසු කතා, අලජ්ජීසු එවං න විජ්ජති;
> බහුම්පි අලජ්ජී භාසෙය්‍ය, වත්තානුසන්ධිතෙන කාරයෙ''ති. (පරි. 359);

නිසජ්ජාදීසු...පෙ.... පටිජානමානොව තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බොති එත්ථ **පටිජානමානොති** පාළියං අනාගතම්පි අධිකාරතො ආගතමෙවාති කත්වා වුත්තං.

වදාපෙථාති තස්ස ඉද්ධියා විගතාසඞ්කොපි තං ඔවදන්තො ආහ, අනුපපරික්ඛිත්වා අදෙසෙ නිසින්නා ''මාතුගාමෙන සද්ධිං එකාසනෙ ථෙරො රහො නිසින්නො''ති එවං මාදිසෙහිපි තුම්හෙ තුම්හාකං අවණ්ණං වදාපෙථ කථාපයිත්ථ, මා පුන එවං කරිත්ථාති අධිප්පායො. **එවමකාසින්ති** නිගූහිතබ්බම්පි ඉමං විසෙසාධිගමං පකාසෙන්තො තං සද්ධාපෙතුමෙව එවමකාසින්ති අත්ථො. **රක්ඛෙය්‍යාසිමන්ති** ඉමං උත්තරිමනුස්සධම්මං අඤ්ඤෙසං මා පකාසයි.

451. **නිසජ්ජාය පාචිත්තියන්ති** රහොනිසජ්ජස්සාදෙ වත්තමානෙ පාචිත්තියං. සචෙ පන සො රහොනිසජ්ජස්සාදං පටිවිනොදෙත්වා කම්මට්ඨානමනසිකාරාදිනා අඤ්ඤවිහිතො, නිද්දූපගතො වා අනාපත්ති එව. තෙනාහ **''අස්සාදෙ උප්පන්නෙ''**ති. **''නිසින්නාය ඉත්ථියා''**ති ඉමිනා නිසීදනක්ඛණෙ අස්සාදාභාවං දස්සෙති. යදි හි නිසීදනක්ඛණෙ අස්සාදො උප්පජ්ජෙය්‍ය, තෙන උට්ඨාතබ්බං. ඉතරථා ආපත්ති එව ඉත්ථියා උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසීදනෙ විය, තත්ථාපි භික්ඛුස්ස උට්ඨහතො අනාපත්ති, තෙන රහොනිසජ්ජාපත්ති අකිරියසමුට්ඨානාපි හොතීති වදන්ති. ඉදං පන අනියතසික්ඛාපදං, අනන්තරඤ්චාති ද්වෙපි විසුං ආපත්තිපඤ්ඤාපනවසෙන පඤ්ඤත්තානි න හොන්ති රහොනිසජ්ජාදීසු ආපත්තියා සික්ඛාපදන්තරෙසු පඤ්ඤත්තත්තා. පාරාජිකාදිආපත්තීහි පන කෙනචි චොදිතස්ස අනුවිජ්ජකෙහි විනිච්ඡයකාරණනයදස්සනත්ථං එවං වත්ථුවසෙන ද්විධා විභජිත්වා පඤ්ඤත්තානි, ඉමානෙව ච යස්මා භික්ඛුනීනම්පි විනිච්ඡයනයග්ගහණාය අලං, තස්මා තාසං විසුං න වුත්තානීති වෙදිතබ්බං. යං පන ආපත්තිං පටිජානාති, තස්ස වසෙනෙත්ථ අඞ්ගභෙදො වෙදිතබ්බො. තෙනෙව ''අයං ධම්මො අනියතො''ති වුත්තං.

ඉධ අනියතවසෙන වුත්තානං පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසපාචිත්තියානං තිණ්ණම්පි අඤ්ඤමඤ්ඤං සදිසසමුට්ඨානාදිතාය වුත්තං **''සමුට්ඨානාදීනි පඨමපාරාජිකසදිසානෙවා''**ති.

පඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

452. ‘‘න ලභති මාතුගාමෙන සද්ධිං එකො එකාය…පෙ.… නිසජ්ජං කප්පෙතු’’න්ති අවත්වා ‘‘පටික්ඛිත්තං මාතුගාමෙනා’’තිආදිනා වුත්තත්තා ‘‘එකො’’ති පච්චත්තපදං පටික්ඛිත්තපදෙන න සමෙති, ‘‘එකස්සා’’ති වත්තබ්බොති සාධෙන්තො ආහ **‘‘ඉතරථා හී’’**තිආදි.

453. **පරිවෙණඞ්ගණාදීති** පරිවෙණස්ස මාළකං. **ආදි**-සද්දෙන පාකාරාදිපරික්ඛිත්තං චෙතියමාළකාදිං සඞ්ගණ්හාති. **අන්තොගධන්ති** අප්පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ එව පරියාපන්නං. ඉධ ඉත්ථීපි අනාපත්තිං කරොතීති සම්බන්ධො. කස්මා පන ඉත්ථී ඉධෙව අනාපත්තිං කරොති, න පුරිමසික්ඛාපදෙති? ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස මෙථුනං විනා දුට්ඨුල්ලවාචාය වසෙන ආගතත්තා. මෙථුනමෙව හි ඉත්ථියො අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිච්ඡාදෙන්ති මහාවනෙ ද්වාරං විවරිත්වා **නිද්දූපගතම්හි භික්ඛුම්හි** විය. දුට්ඨුල්ලං පන න පටිච්ඡාදෙන්ති, තෙනෙව දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදෙ ‘‘යා තා ඉත්ථියො හිරිමනා, තා නික්ඛමිත්වා භික්ඛූ උජ්ඣාපෙසු’’න්ති (පාරා. 283) වුත්තං, තස්මා **‘‘ඉත්ථීපි අනාපත්තිං කරොතී’’**ති වුත්තං, ‘‘අප්පටිච්ඡන්නට්ඨානත්තා’’තිපි කාරණං වදන්ති.

කායෙනාපි දුට්ඨුල්ලොභාසසම්භවතො ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ චක්ඛුස්ස රහො, සොතස්ස රහො ච අධිප්පෙතොති ආහ **‘‘අනන්ධො අබධිරො’’**තිආදි. කෙචි පන **විභඞ්ගෙ** ‘‘නාලං කම්මනියන්ති න සක්කා හොති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතු’න්ති (පාරා. 454) එත්තකමෙව වත්වා ‘න සක්කා හොති කායසංසග්ගං සමාපජ්ජිතු’න්ති අවුත්තත්තා අප්පටිච්ඡන්නෙපි ඨානෙ රහො අඤ්ඤෙසං අභාවං දිස්වා එකාය ඉත්ථියා කායසංසග්ගොපි සක්කා ආපජ්ජිතුන්ති අන්තොද්වාදසහත්ථෙ සවනූපචාරෙ ඨිතො අබධිරොපි අන්ධො කායසංසග්ගස්සාපි සබ්භාවාභාවං න ජානාතීති කායෙන දුට්ඨුල්ලොභාසනසබ්භාවං අමනසිකත්වාපි කායසංසග්ගාපත්තියාපි පරිහාරාය අනන්ධො අබධිරොතිආදි වුත්ත’’න්ති වදන්ති. යං පන **සාරත්ථදීපනියං** ‘‘කායසංසග්ගවසෙන අනන්ධො වුත්තො’’ති (සාරත්ථ. ටී. 2.453) වුත්තං, තං පන කායෙන දුට්ඨුල්ලොභාසනසම්භවං අමනසිකත්වා වුත්තං, කායසංසග්ගවසෙනාපීති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව ‘‘ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සොතස්ස රහො එව අධිප්පෙතො…පෙ.… කෙනචි පන ‘ද්වෙපි රහා ඉධ අධිප්පෙතා’ති වුත්තං, තං න ගහෙතබ්බ’’න්ති වුත්තං. යං පන චක්ඛුස්ස රහාභාවසාධනත්ථං ‘‘න හි අප්පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ චක්ඛුස්ස රහො සම්භවතී’’තිආදි වුත්තං, තං න යුත්තං අතිදූරතරෙ ඨිතස්ස කායෙන ඔභාසනම්පි හත්ථග්ගාහාදීනිපි සල්ලක්ඛෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා. තෙනෙව පාළියං ‘‘චක්ඛුස්ස රහො’’ති වුත්තං, අට්ඨකථායං අප්පටික්ඛිත්තං. න කෙවලඤ්ච අප්පටික්ඛිත්තං, අථ ඛො ‘‘අනන්ධො බධිරොති ච අන්ධො වා අබධිරොපි න කරොතී’’ති ච වුත්තං, තස්මා ද්වෙපි රහා ඉධ ගහෙතබ්බා. **‘‘අන්තොද්වාදසහත්ථෙ’’**තිඉමිනා සොතස්ස රහො ද්වාදසහත්ථෙන පරිච්ඡින්නොති ඉදං දස්සෙති. චක්ඛුස්ස රහො පන යත්ථ ඨිතස්ස කායවිකාරාදයො න පඤ්ඤායන්ති, තෙන පරිච්ඡින්දිතබ්බොති දට්ඨබ්බං. **බධිරො පන චක්ඛුමාපීති** දුට්ඨුල්ලවාචාසඞ්ඝාදිසෙසං සන්ධාය වුත්තං. **දුට්ඨුල්ලාපත්ති වුත්තාති** පුරිමසික්ඛාපදෙ වුත්තෙහි අධිකවසෙන දුට්ඨුල්ලාපත්ති ච වුත්තාති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො, න පන දුට්ඨුල්ලාපත්ති එවාති කායසංසග්ගස්සාපි ඉධ ගහෙතබ්බතො. තෙනෙව **‘‘පාරාජිකාපත්තිඤ්ච පරිහාපෙත්වා’’**ති එත්තකමෙව වුත්තං, ඉතරථා ‘‘කායසංසග්ගඤ්චා’’ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය.

තිසමුට්ඨානන්තිආදි පන පුරිමසික්ඛාපදෙ ආගතෙහි අධිකස්ස දුට්ඨුල්ලවාචාසඞ්ඝාදිසෙසස්ස වසෙන වුත්තං කායසංසග්ගාදීනම්පි පුරිමසික්ඛාපදෙ එව වුත්තත්තා, ඉධ පන න වුත්තන්තිපි වදන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො අනියතවණ්ණනානයො.

4. නිස්සග්ගියකණ්ඩො

1. චීවරවග්ගො

1. පඨමකඨිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

459. **සමිතාවිනාති** සමිතපාපෙන. **ගොතමකචෙතියං** නාම ගොතමයක්ඛස්ස චෙතියට්ඨානෙ කතවිහාරො වුච්චති.

461. **නවමං වා දසමං වාති** භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං. **සචෙ භවෙය්‍යාති** සචෙ කස්සචි කඞ්ඛා භවෙය්‍ය. **වුත්තසදිසන්ති** දසමං වාති වුත්තසදිසං පරිච්ඡෙදසදිසං, ''වුත්තසදිසමෙවා''තිපි ලිඛන්ති. **ධාරෙතුන්ති** එත්ථ ආහාති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො.

463. **සූචියා පටිසාමනන්ති** සූචිසරෙ සංගොපනං, ඉදඤ්ච සූචිකම්මස්ස සබ්බස්ස පරිනිට්ඨිතභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. **එතන්ති** නට්ඨචීවරං. **එතෙසම්පීති** නට්ඨචීවරාදීනි පරාමසති, තෙන චීවරපලිබොධාභාවං දස්සෙති. **දුතියස්ස පලිබොධස්සාති** ආවාසපලිබොධස්ස. එත්ථ ච නිට්ඨිතචීවරස්මිං, උබ්භතස්මිං කඨිනෙති ද්වීහි පදෙහි ද්වින්නං පලිබොධානං අභාවදස්සනෙන අත්ථතකඨිනස්ස පඤ්චමාසබ්භන්තරෙ යාව චීවරපලිබොධආවාසපලිබොධෙසු අඤ්ඤතරං න උපච්ඡිජ්ජති, තාව අතිරෙකචීවරං ධාරෙතුං වට්ටතීති දීපෙති. පක්කමනං අන්තො අස්සාති **පක්කමනන්තිකා,** එවං සෙසාපි වෙදිතබ්බා. විත්ථාරො පනෙත්ථ ආගතට්ඨානෙ ආවි භවිස්සති.

දසාහපරමං කාලන්ති අච්චන්තසංයොගවචනං. **ඉදඤ්හි වුත්තං හොති...පෙ.... දසාහපරමභාවොති** ඉදං දසාහපරමතාපදස්ස අත්ථමත්තදස්සනං, දසාහපරමභාවොති ඉදඤ්හි වුත්තං හොතීති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. අයමත්ථොතිආදි දසාහපරමපදස්සෙව අධිප්පෙතත්ථදස්සනවසෙන වුත්තං. තත්ථ **එත්තකො කාලොති** ''දසාහපරමතා''ති වුත්තො යො කාලො, සො එත්තකො කාලොති අත්ථො.

ඛොමන්ති ඛොමසුත්තෙහි වායිතං ඛොමපටචීවරං, තං වාකමයන්ති වදන්ති. කප්පාසසුත්තෙහි වායිතං **කප්පාසිකං,** එවං සෙසානිපි. **කම්බලන්ති** එළකාදීනං ලොමමයසුත්තෙන වායිතපටං. **භඞ්ගන්ති** ඛොමසුත්තාදීනි සබ්බානි, එකච්චානි වා මිස්සෙත්වා වායිතං චීවරං. භඞ්ගම්පි වාකමයමෙවාති කෙචි. දුකූලං පත්තුණ්ණං සොමාරපටං චීනපටං ඉද්ධිජං දෙවදින්නන්ති ඉමානි පන ඡ චීවරානි එතෙසඤ්ඤෙව අනුලොමානීති විසුං න වුත්තානි. **දුකූලඤ්හි** සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. **''පත්තුණ්ණං** කොසෙය්‍යවිසෙසො''ති **අභිධානකොසෙ** වුත්තං. සොමාරදෙසෙ, චීනදෙසෙ ච ජාතවත්ථානි **සොමාරචීනපටානි**. පත්තුණ්ණාදීනි තීණි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා. **ඉද්ධිජන්ති** එහිභික්ඛූනං පුඤ්ඤිද්ධියා නිබ්බත්තචීවරං. කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං, **දෙවදින්නඤ්ච** ඛොමාදීනං අඤ්ඤතරං හොතීති තෙසං සබ්බෙසං අනුලොමානි. මනුස්සානං පකතිවිදත්ථිං සන්ධාය **''ද්වෙ විදත්ථියො''**තිආදි වුත්තං. ඉමිනා දීඝතො වඩ්ඪකීහත්ථප්පමාණං විත්ථාරතො තතො උපඩ්ඪප්පමාණං විකප්පනුපගන්ති දස්සෙති. තථා හි ''සුගතවිදත්ථි නාම ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදත්ථියො, වඩ්ඪකීහත්ථෙන දියඩ්ඪො හත්ථො හොතී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.348-349) **කුටිකාරසික්ඛාපදට්ඨකථායං** වුත්තං, තස්මා සුගතඞ්ගුලෙන ද්වාදසඞ්ගුලා සුගතවිදත්ථි වඩ්ඪකීහත්ථෙන දියඩ්ඪො හත්ථොති සිද්ධං. එවඤ්ච කත්වා ''සුගතඞ්ගුලෙන අට්ඨඞ්ගුලං වඩ්ඪකීහත්ථප්පමාණ''න්ති ආගතට්ඨානෙහි ච සමෙති.

තං අතික්කාමයතොති එත්ථ තන්ති චීවරං, කාලං වා පරාමසති. **තස්ස යො අරුණොති** චීවරුප්පාදදිවසස්ස යො අතික්කන්තො අරුණො. **චීවරුප්පාදදිවසෙන සද්ධින්ති** චීවරුප්පාදදිවසස්ස ආදිභූතෙන අතික්කන්තඅරුණෙන සද්ධින්ති අත්ථො, ඉදඤ්ච භගවතා ''දසාහපරම''න්ති වත්වා පුන ''එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ''ති වුත්තත්තා පුබ්බාපරසංසන්දනත්ථං සද්දතො ගම්මමානම්පි ''චීවරුප්පාදදිවසෙන සද්ධි''න්ති එවං වුත්තං. ''දසමෙ අරුණෙ''ති වුත්තෙ එව හි දසාහපරමෙන සද්ධිං සමෙති. දිවසපරියොසානස්ස අවධිභූතඅනාගතාරුණවසෙන හි දිවසං අතික්කන්තං නාම හොති, න පන දිවසස්ස ආදිභූතාරුණවසෙන පරිවාසාදීසු තථා අග්ගහණතො, ඉධ පන භගවතා දිවසස්ස ආදිඅන්තපරිච්ඡෙදදස්සනවසෙන **''එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ''**ති වුත්තං, තස්මා **අට්ඨකථායං** දිවසස්ස ආදිභූතං තංදිවසනිස්සිතම්පි අරුණං ගහෙත්වා ''එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං හොතී''ති වුත්තං. **අරුණොති** චෙත්ථ සූරියුග්ගමනස්ස පුරෙචරො වඩ්ඪනසනරත්තො පභාවිසෙසොති දට්ඨබ්බො.

වචනීයොති සඞ්ඛාපෙක්ඛො. **වචනභෙදොති** ''ඤත්තියං ද්වෙ ආපත්තියො සරතී''තිආදිනා වත්තබ්බන්ති අධිප්පායො.

468. **''න ඉධ සඤ්ඤා රක්ඛතී''**ති ඉදං වෙමතිකඤ්ච අනතික්කන්තසඤ්ඤඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. **යොපි එවංසඤ්ඤී තස්සපීති** යො අනතික්කන්තසඤ්ඤී, වෙමතිකො වා, තස්සපීති අත්ථො. අනට්ඨතො අවිලුත්තස්ස විසෙසමාහ **''පසය්හාවහාරවසෙනා''**ති. ථෙය්‍යාවහාරවසෙන ගහිතම්පි ඉධ නට්ඨං.

අනාපත්ති අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වාතිආදි නිසීදනසන්ථතං සන්ධාය වුත්තං. යෙන හි පුරාණසන්ථතස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථිං අනාදියිත්වා නවං නිසීදනසන්ථතං කතං, තස්ස තං නිස්සග්ගියම්පි තතො අඤ්ඤස්ස පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිකරන්ති සික්ඛනතො අයමත්ථො සබ්බනිස්සග්ගියෙසුපි සික්ඛති.

469. **තිචීවරං අධිට්ඨාතුන්**ති සඞ්ඝාටිආදිනාමෙන අධිට්ඨාතුං. **"න විකප්පෙතු"**න්ති ඉමිනා නාමෙන න විකප්පෙතුං, එතෙන විකප්පිතතිචීවරො තෙචීවරිකො න හොති. තස්ස තස්මිං අධිට්ඨිතතිචීවරෙ විය අවිප්පවාසාදිනා කත්තබ්බවිධි න කාතබ්බොති දස්සෙති, න පන විකප්පනෙ දොසොති. **තතො පරන්**ති චතුමාසතො පරං විකප්පෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතන්ති කෙචි වදන්ති, අඤ්ඤෙ පන "විකප්පෙත්වා යාව ආගාමිවස්සානං, තාව ඨපෙතුමෙව වට්ටතී"ති වදන්ති, අපරෙ පන "විකප්පනෙ න දොසො, තථා විකප්පිතං පරික්ඛාරාදිනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බ"න්ති වදන්ති.

මුට්ඨිපඤ්චකන්ති මුට්ඨියා උපලක්ඛිතං පඤ්චකං, චතුහත්ථෙ මිනිත්වා පඤ්චමං හත්ථං මුට්ඨිං කත්වා මිනිතබ්බන්ති අධිප්පායො. කෙචි පන "මුට්ඨිහත්ථානං පඤ්චකං මුට්ඨිපඤ්චකං, තස්මා පඤ්චපි හත්ථෙ මුට්ඨිං කත්වාව මිනිතබ්බා"ති වදන්ති. **මුට්ඨිත්තිකන්**ති එත්ථාපි එසෙව නයො. ද්විහත්ථෙන අන්තරවාසකෙන තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙතුං සක්කාති ආහ **"පාරුපනෙනා"**තිආදි. **අතිරෙකන්**ති සුගතචීවරප්පමාණතො අධිකං. **ඌනකන්**ති මුට්ඨිපඤ්චකාදිතො ඌනකං, තෙන ච තෙසු තිචීවරාධිට්ඨානං න රුහතීති දස්සෙති.

ඉමං සඞ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමීති ඉමං සඞ්ඝාටිඅධිට්ඨානං උක්ඛිපාමි පරිච්චජාමීති අත්ථො. **කායවිකාරං කරොන්තෙනා**ති හත්ථෙන චීවරං පරාමසන්තෙන, චාලෙන්තෙන වා. **වාචාය අධිට්ඨාතබ්බා**ති එත්ථ කායෙනපි චාලෙත්වා වාචම්පි භින්දිත්වා කායවාචාහි අධිට්ඨානම්පි සඞ්ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං "කායෙන අඵුසිත්වා"ති වුත්තත්තා. **දුවිධන්**ති අහත්ථපාසහත්ථපාසවසෙන දුවිධං. තත්ථ **හත්ථපාසො** නාම අඩ්ඪතෙය්‍යහත්ථො වුච්චති. ද්වාදසහත්ථන්ති කෙචි වදන්ති , තං ඉධ න සමෙති. **"සාමන්තවිහාරෙ"**ති ඉදං ඨපිතට්ඨානසල්ලක්ඛණයොග්ගෙ ඨිතං සන්ධාය වුත්තං. තතො දූරෙ ඨිතම්පි ඨපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙන්තෙන අධිට්ඨාතබ්බමෙව. තත්ථපි චීවරස්ස ඨපිතභාවසල්ලක්ඛණමෙව පමාණං. න හි සක්කා සබ්බථා ඨානං සල්ලක්ඛෙතුං. එකස්මිං විහාරෙ ඨපෙත්වා තතො අඤ්ඤස්මිං ඨපිතන්ති අධිට්ඨාතුං න වට්ටති. කෙචි පන "තථාපි අධිට්ඨිතෙ න දොසො"ති වදන්ති, තං අට්ඨකථාය න සමෙති, වීමංසිතබ්බං. **අධිට්ඨහිත්වා ඨපිතවත්ථෙහී**ති පරික්ඛාරචොළනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා ඨපිතවත්ථෙහි, තෙනෙව "ඉමං පච්චුද්ධරාමී"ති පරික්ඛාරචොළස්ස පච්චුද්ධාරං දස්සෙති. එතෙන ච තෙචීවරධුතඞ්ගං පරිහරන්තෙන පංසුකූලාදිවසෙන ලද්ධං වත්ථං දසාහබ්භන්තරෙ කත්වා රජිත්වා පාරුපිතුං අසක්කොන්තෙන පරික්ඛාරචොළවසෙන අධිට්ඨහිත්වාව දසාහං අතික්කමෙතබ්බං, ඉතරථා නිස්සග්ගියං හොතීති දස්සෙති. තෙනෙව "රජිතකාලතො පන පට්ඨාය නික්ඛිපිතුං න වට්ටති, ධුතඞ්ගචොරො නාම හොතී"ති (විසුද්ධි. 1.25) **විසුද්ධිමග්ගෙ** වුත්තං. **"පුන අධිට්ඨාතබ්බානී"**ති ඉදඤ්ච සඞ්ඝාටිආදිතිචීවරනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුකාමස්ස වසෙන වුත්තං, ඉතරස්ස පන පුරිමාධිට්ඨානමෙව අලන්ති වෙදිතබ්බං. **"පුන අධිට්ඨාතබ්බ"**න්ති ඉමිනා කප්පබින්දුපි දාතබ්බන්ති දස්සෙති.

බද්ධසීමායං අවිප්පවාසසීමාසම්මුතිසම්භවතො න තත්ථ දුප්පරිහාරතාති ආහ **"අබද්ධසීමායං දුප්පරිහාර"**න්ති.

අතිරිත්තප්පමාණාය ඡෙදනකං පාචිත්තියන්ති ආහ **"අනතිරිත්තප්පමාණා"**ති. **තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා**ති වස්සිකමාසතො පරං අධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා, ඉමිනා චතුන්නං වස්සිකමාසානං උපරි අධිට්ඨානං තිට්ඨතීති විඤ්ඤායති තතො පච්චුද්ධරායොගා. යඤ්ච **මාතිකාට්ඨකථාය** "වස්සිකසාටිකා වස්සානමාසාතික්කමෙනාපි, කණ්ඩුපටිච්ඡාදි ආබාධවූපසමෙනාපි අධිට්ඨානං විජහතී"ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, තං **සමන්තපාසාදිකාය** නත්ථි. **පරිවාරට්ඨකථායඤ්ච** "අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ ආපජ්ජති, නො ගිම්හෙ"ති එත්ථ ඉදං වුත්තං "කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමෙ පාටිපදදිවසෙ විකප්පෙත්වා ඨපිතං වස්සිකසාටිකං නිවාසෙන්තො හෙමන්තෙ ආපජ්ජති, කුරුන්දියං පන 'කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා හෙමන්තෙ ආපජ්ජතී'ති වුත්තං, තම්පි සුවුත්තං, 'චතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතු'න්ති හි වුත්ත"න්ති (පරි. අට්ඨ. 323). තත්ථ **මහාඅට්ඨකථායං** නිවාසනපච්චයා දුක්කටං වුත්තං, **කුරුන්දට්ඨකථායං** පන අපච්චුද්ධාරපච්චයා, තස්මා කුරුන්දියං වුත්තනයෙනාපි වස්සිකසාටිකා වස්සානමාසාතික්කමෙපි අධිට්ඨානං න විජහතීති පඤ්ඤායති. අධිට්ඨානවිජහනෙසු ච වස්සානමාසආබාධානං විගමෙන විජහනං **මාතිකාට්ඨකථායම්පි** න උද්ධටං, තස්මා **සමන්තපාසාදිකායං** ආගතනයෙන යාව පච්චුද්ධාරා අධිට්ඨානං තිට්ඨතීති ගහෙතබ්බං. නහානත්ථාය අනුඤ්ඤාතත්තා **"වණ්ණභෙදමත්තරත්තාපි චෙසා වට්ටතී"**ති වුත්තං. **"ද්වෙ පන න වට්ටන්තී"**ති ඉමිනා සඞ්ඝාටිආදීසු විය දුතියෙ අධිට්ඨානං න රුහති, අතිරෙකචීවරං හොතීති දස්සෙති. **මහාපච්චරියං** චීවරවසෙන පරිභොගකිච්චස්ස අභාවං සන්ධාය අනාපත්ති වුත්තා සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණෙ විය. යං පන "පච්චත්ථරණම්පි අධිට්ඨාතබ්බ"න්ති වුත්තං, තං සෙනාසනත්ථායෙවාති නියමිතං න හොති නවසු චීවරෙසු ගහිතත්තා, තස්මා අත්තනො නාමෙන අධිට්ඨහිත්වා නිදහිත්වා පරික්ඛාරචොළං විය යථා තථා විනියුජ්ජිතබ්බමෙවාති ගහෙතබ්බං. **පාවාරො කොජවොති** ඉමෙසම්පි පච්චත්ථරණාදීනං ලොකෙපි වොහරණතො සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණතො විසුං ගහණං කතං.

“හීනායාවත්තනෙනා”ති ඉදං අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපජ්ජිත්වා භික්ඛුපටිඤ්ඤාය ඨිතස්ස චෙව තිත්ථියපක්කන්තස්ස ච භික්ඛුනියා ච භික්ඛුනිභාවෙ නිරපෙක්ඛතාය ගිහිලිඞ්ගතිත්ථියලිඞ්ගග්ගහණං සන්ධාය වුත්තං. සික්ඛං අපච්චක්ඛාය ගිහිභාවූපගමනං සන්ධාය වුත්තන්ති කෙචි වදන්ති, තං න යුත්තං තදාපිස්ස උපසම්පන්නත්තා, චීවරස්ස ච තස්ස සන්තකත්තාවිජහනතො. **පමාණචීවරස්සාති** පච්ඡිමප්පමාණං සන්ධාය වුත්තං. **ද්වෙ චීවරානි පාරුපන්තස්සාති** ගාමප්පවෙසෙ දිගුණං කත්වා සඞ්ඝාටියො පාරුපනං සන්ධාය වුත්තං. **“එස නයො”**ති ඉමිනා පමාණයුත්තෙසු යත්ථ කත්ථචි ඡිද්දං අධිට්ඨානං විජහතීතිආදිඅත්ථං සඞ්ගණ්හාති.

අඤ්ඤං පච්ඡිමප්පමාණං නාම නත්ථීති සුත්තෙ ආගතං නත්ථීති අධිප්පායො. ඉදානි තමෙව විභාවෙතුං **“යඤ්හි”**තිආදි වුත්තං, තං න සමෙති, සඞ්ඝාටිආදීනං මුට්ඨිපඤ්චකාදිහෙට්ඨිමප්පමාණස්ස සුත්තෙ අනාගතත්තාති අධිප්පායො.

මහන්තං වා ඛුද්දකං කරොතීති එත්ථ අතිමහන්තං චීවරං මුට්ඨිපඤ්චකාදිපච්ඡිමප්පමාණයුත්තං කත්වා සමන්තතො ඡින්දනෙනාපි විච්ඡින්දනකාලෙ ඡිජ්ජමානට්ඨානං ඡිද්දසඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති අධිට්ඨානං න විජහති එවාති සිජ්ඣති, “සටෙත්වා ඡින්දති, න භිජ්ජතී”ති වචනෙන ච සමෙති. පරික්ඛාරචොළං පන විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණතො ඌනං කත්වා ඡින්නං අධිට්ඨානං විජහති අධිට්ඨානස්ස අනිස්සයත්තා. තානි පුන බද්ධානි ඝටිතානි අධිට්ඨාතබ්බමෙවාති වෙදිතබ්බං . කෙචි පන “වස්සිකසාටිකචීවරෙ ද්විධා ඡින්නෙ යදිපි එකෙකං ඛණ්ඩං පච්ඡිමපච්ඡිමප්පමාණං පහොති, එකස්මිංයෙව ඛණ්ඩෙ අධිට්ඨානං තිට්ඨති, න ඉතරෙ, “ද්වෙ පන න වට්ටන්තී”ති වුත්තත්තා. නිසීදනකණ්ඩුප්පටිච්ඡාදීසුපි එසෙව නයොති වදන්ති.

සම්මුඛෙ පවත්තා **සම්මුඛාති** පච්චත්තවචනං, තඤ්ච විකප්පනවිසෙසනං, තස්මා “සම්මුඛෙ”ති භුම්මත්ථෙ නිස්සක්කවචනං කත්වාපි අත්ථං වදන්ති, අභිමුඛෙති අත්ථො. අථ වා සම්මුඛෙන අත්තනො වාචාය එව විකප්පනා **සම්මුඛාවිකප්පනා.** පරම්මුඛෙන විකප්පනා **පරම්මුඛාවිකප්පනාති** කරණත්ථෙනාපි අත්ථො දට්ඨබ්බො, අයමෙව පාළියා සමෙති. **සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවන්ති** ආසන්නදූරභාවං. **එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටතීති** එත්තකෙනෙව විකප්පනාකිච්චස්ස නිට්ඨිතත්තා, අතිරෙකචීවරං න හොතීති දසාහාතික්කමෙ න නිස්සග්ගියං ජනෙතීති අධිප්පායො. **පරිභුඤ්ජිතුං...පෙ.... න වට්ටතීති** සයං අපච්චුද්ධරණං පරිභුඤ්ජනෙ පාචිත්තියං, අධිට්ඨානෙ පරෙසං විස්සජ්ජනෙ දුක්කටඤ්ච සන්ධාය වුත්තං.

පරිභොගාදයොපි වට්ටන්තීති පරිභොගවිස්සජ්ජනඅධිට්ඨානානිපි. **අපි**-සද්දෙන නිධෙතුම්පි වට්ටතීති අත්ථො, එතෙන ච පච්චුද්ධාරෙපි කතෙ චීවරම්පි විකප්පිතචීවරමෙව හොති, න අතිරෙකචීවරං. තං පන තිචීවරාදිනාමෙන අධිට්ඨාතුකාමෙන අධිට්ඨහිතබ්බං, ඉතරෙන විකප්පිතචීවරමෙව කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති දස්සෙති. කෙචි පන “යං විකප්පිතචීවරං, තං යාව අපරිභොගකාලා අපච්චුද්ධරාපෙත්වාව නිදහිතබ්බං, පරිභොගකාලෙ පන සම්පත්තෙ පච්චුද්ධරාපෙත්වා අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. යදි හි තතො පුරෙපි පච්චුද්ධරාපෙය්‍ය, පච්චුද්ධාරෙනෙව විකප්පනාය විගතත්තා අතිරෙකචීවරං නාම හොති, දසාහාතික්කමෙ ච නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. තස්මා යං අපරිභුඤ්ජිත්වාව ඨපෙතබ්බං, තදෙව විකප්පෙතබ්බං, පච්චුද්ධාරෙ ච කතෙ අන්තොදසාහෙයෙව අධිට්ඨාතබ්බං. යඤ්ච අට්ඨකථායං ‘තතො පභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්තී’තිආදි වුත්තං, තං පාළියා විරුජ්ඣතී”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙව. පාළියඤ්හි “අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙතී”ති (පාරා. 469) ච “සාමං චීවරං විකප්පෙත්වා අපච්චුද්ධාරණං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය පාචිත්තිය”න්ති (පාචි. 373) ච “අනාපත්ති සො වා දෙති, තස්ස වා විස්සාසන්තො පරිභුඤ්ජතී”ති (පාචි. 374) ච සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා, අට්ඨකථායඤ්ච “ඉමං චීවරං වා විකප්පනං වා පච්චුද්ධරාමී”තිආදිනා පච්චුද්ධාරං අදස්සෙත්වා “මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා”ති එවං අත්තනො සන්තකත්තං අමොචෙත්වාව පරිභොගාදිවසෙනෙව පච්චුද්ධාරස්ස වුත්තත්තා, “තතො පභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්තී”ති අධිට්ඨානං විනාපි විසුං පරිභොගස්ස, නිදහනස්ස ච වුත්තත්තා විකප්පනානන්තරමෙව පච්චුද්ධරාපෙත්වා අනධිට්ඨහිත්වා එව තිචීවරවිරහිතං විකප්පනාරහං චීවරං පරිභුඤ්ජිතුං, නිදහිතුඤ්ච ඉදං පාටෙක්කං විනයකම්මන්ති ඛායති. අපිච බහූනං පත්තානං විකප්පෙතුං, පච්චුද්ධාරෙතුඤ්ච වුත්තත්තා පච්චුද්ධාරෙන තෙසං අතිරෙකපත්තතා දස්සිතාති සිජ්ඣති තෙසු එකස්සෙව අධිට්ඨාතබ්බතො. තස්මා අට්ඨකථායං ආගතනයෙනෙව ගහෙතබ්බං.

පඤ්ඤත්තිකොවිදො න හොතීති එවං විකප්පිතෙ “අනන්තරමෙව එවං පච්චුද්ධරිතබ්බ”න්ති විනයකම්මං න ජානාති. තෙනාහ **“න ජානාති පච්චුද්ධරිතු”**න්ති, ඉමිනාපි චෙතං වෙදිතබ්බං “විකප්පනානන්තරමෙව පච්චුද්ධාරො කාතබ්බො”ති.

අවිසෙසෙන වුත්තවචනන්ති තිචීවරාදීනං සාධාරණවචනෙන වුත්තවචනං. යං පනෙත්ථ “විරුද්ධං විය දිස්සතී”ති වත්වා තං විරොධාසඞ්කං නිවත්තෙතුං **“තිචීවරසඞ්ඛෙපෙන...පෙ.... විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො හොතී”**ති වුත්තං, තං “අධිට්ඨෙති විකප්පෙතී”ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි තිචීවරම්පි විකප්පෙතීති අයමත්ථො න සිජ්ඣති, “තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා. යං පන අධිට්ඨාතබ්බං, තං අධිට්ඨාති. යං තිචීවරවිරහිතං, තං විකප්පෙතබ්බං, තං විකප්පෙතීති එවමත්ථො සිජ්ඣතීති. තස්මා එත්ථ පුබ්බාපරවිරොධො න දිස්සති සාමඤ්ඤවචනස්ස වුත්තාවසෙසෙයෙව අවතිට්ඨනතො. යං පනෙත්ථ තිචීවරස්සාපි විකප්පනවිධිං දස්සෙතුං **“තිචීවරං තිචීවරසඞ්ඛෙපෙනා”**තිආදි වුත්තං. තත්ථ තිචීවරසඞ්ඛෙපෙන පරිහරියමානෙසු එකම්පි පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතුං න

වට්ටති, තිචීවරතො පන එකං වා සකලමෙව වා අපනෙත්වා අපරං තිචීවරං තිචීවරසඞ්ඛෙපෙන පරිහරිතුකාමස්ස වා තිචීවරාධිට්ඨානං මුඤ්චිත්වා පරික්ඛාරචොළවසෙනෙව සබ්බචීවරං පරිභුඤ්ජිතුකාමස්ස වා පුරිමං අධිට්ඨිතචීවරං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතුං වට්ටතීති එවමධිප්පායෙන **"තිචීවරෙ එකෙන චීවරෙන විප්පවසිතුකාමො හොති"**තිආදි වුත්තං සියා, ඉච්චෙතං පාළියා සද්ධිං සමෙති. අථ පුනපි තදෙව තිචීවරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතුකාමො හුත්වා විප්පවාසසුඛත්ථං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතීති ඉමිනා අධිප්පායෙන වුත්තං සියා, තං ''තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු''න්ති (මහාව. 358) ඉමිනා වචනෙන න සමෙති. යදි හි සෙසචීවරානි විය තිචීවරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බං සියා, ''තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු''න්ති ඉදං වචනමෙව නිරත්ථකං සියා සෙසචීවරෙහි තිචීවරස්ස විසෙසාභාවා. තස්මා ''විකප්පෙතී''ති ඉදං තිචීවරවිරහිතමෙව සන්ධාය වුත්තං. තිචීවරං පන විකප්පෙතුං න වට්ටතීති විඤ්ඤායති, තෙනෙව දුතියකථිනසික්ඛාපදස්ස අනාපත්තිවාරෙ ''විකප්පෙතී''ති ඉදං න වුත්තං, වීමංසිත්වා යථා පාළියා සද්ධිං න විරුජ්ඣති, තථා එත්ථ අධිප්පායො ගහෙතබ්බො.

තුය්හං දෙමීතිආදීසු පරිච්චත්තත්තා මනසා අසම්පටිච්ඡන්තෙපි සම්පදානභූතස්සෙව සන්තකං හොති, සො ඉච්ඡිතක්ඛණෙ ගහෙතුං ලභති. **ඉත්ථන්නාමස්සා**ති පරම්මුඛෙ ඨිතං සන්ධාය වදති. **යස්ස පන රුච්චතී**තිආදි උභොහිපි පරිච්චත්තතාය අස්සාමිකතං සන්ධාය වුත්තං.

"තං න යුජ්ජතී"ති ඉදං අන්තොදසාහෙ එව විස්සාසග්ගහණං සන්ධාය අනාපත්තිවාරස්ස ආගතත්තා, ඉධ නිස්සග්ගියචීවරස්ස කප්පියභාවකරණත්ථං ලෙසෙන ගහිතත්තා ච වුත්තං, කෙචි පන ''පරෙහි සභාගෙන අච්ඡින්නෙ, විස්සාසග්ගහිතෙ ච පුන ලද්ධෙ දොසො න දිස්සතී''ති වදන්ති. **අනධිට්ඨානෙනා**ති කායවාචාහි කත්තබ්බස්ස අකරණෙනාති අධිප්පායො. චීවරස්ස අත්තනො සන්තකතා, ජාතිපමාණයුත්තතා, ඡින්නපලිබොධභාවො, අතිරෙකචීවරතා, දසාහාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

පඨමකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

473. දුතියෙ **අවිප්පවාසෙ**ති අවිප්පවාසෙ නිප්ඵාදෙතබ්බෙ, විප්පවාසදොසාභාවෙ සාධෙතබ්බෙ කත්තබ්බා සම්මුතීති අත්ථො.

475. **පටිසිද්ධපරියාපන්නෙනා**ති විප්පවසිතුං පටිසිද්ධෙසු තීසු චීවරෙසු අන්තොගධෙන, එකෙන ච අවයවෙ සමුදායොපචාරං දස්සෙති.

478-9. **එත්තාවතා**ති ''පරික්ඛිත්තො''ති ඉමිනා. ''සභායෙති ලිඞ්ගබ්‍යත්තයෙන සභා වුත්තා''ති වත්වා පුන සයම්පි **"සභායෙ"**ති ඉමිනා වොහරන්තො සභා-සද්දස්ස පරියායො සභාය-සද්දො නපුංසකලිඞ්ගයුත්තො අත්ථීති දස්සෙති. ''සභායන්ති ලිඞ්ගබ්‍යත්තයෙන සභා වුත්තා''ති වා පාඨො. ලිඞ්ගබ්‍යත්තයෙන සභාති ච ලිඞ්ගන්තරයුත්තො සභාසද්දපරියායො සභායසද්දොති අත්ථො.

සභායං ගච්ඡතීති සභං ගච්ඡති. **වසිතබ්බං නත්ථී**ති චීවරහත්ථපාසෙයෙව වසිතබ්බං නත්ථීති අත්ථො. **තස්සා**ති වීථියා. **සභායස්ස ච ද්වාරස්ස ච හත්ථපාසා න විජහිතබ්බ**න්ති එත්ථ සභායද්වාරානමන්තරෙ වීථි ගෙහාපි ගහිතා එව හොන්ති ආදිපරියොසානානං ගහිතත්තා. එත්ථ ච ද්වාරවීථිසරෙසු වසන්තෙන ගාමප්පවෙසනසභසෙය්‍යාදිදොසං පරිහරිත්වා සුපටිච්ඡන්නතාදියුත්තෙනෙව භවිතබ්බං , සභා පන යදි සබ්බෙසං වසනත්ථාය සාලාසදිසා කතා, අන්තරාරාමෙ විය යථාසුඛං වසිතුං වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. පරික්ඛිත්තතාය ච එකූපචාරතං, අපරික්ඛිත්තතාය නානූපචාරතඤ්ච නිවෙසනාදීසුපි අතිදිසන්තො ආහ **"එතෙනෙවූපායෙනා"**තිආදි. නිවෙසනාදීනි බහිගාමතො සන්නිවිට්ඨානි ගහිතානි අන්තොගාමෙ ඨිතානං ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතත්තා. **සබ්බත්ථා**ති ගාමනිගමනිවෙසනාදීසු පන්නරසසු. **පරික්ඛෙපාදීති ආදි**-සද්දෙන අපරික්ඛෙපස්සෙව ගහණං, න එකකුලාදීනම්පි තෙසං එකූපචාරතානානූපචාරතානිමිත්තතාභාවා. එත්ථ ච සත්ථස්ස කතිපාහං කත්ථචි නිවිට්ඨස්සෙව පරික්ඛෙපො හොති, න ගච්ඡන්තස්ස.

482-7. ගාමතො බහි ඉස්සරානං සමුද්දතීරාදීසු කතභණ්ඩසාලා උදොසිතොති ආහ **"යානාදීන"**න්තිආදි. **මුණ්ඩච්ඡදනපාසාදො**ති නාතිඋච්චො චන්දිකඞ්ගණයුත්තො සිඛරකූටමාලාදිවිරහිතො පාසාදො.

489. **පරියාදියිත්වා**ති අජ්ඣොත්ථරිත්වා. **නදීපරිහාරො**ති විසුංගාමාදීනං විය නදීපරිහාරස්ස අවුත්තත්තා චීවරහත්ථපාසො එවාති වදන්ති, අඤ්ඤෙ පන ''ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන නදීපරිහාරොපි විසුං සිද්ධො, නදියා හත්ථපාසො න විජහිතබ්බො''ති වදන්ති. **විහාරසීම**න්ති අවිප්පවාසසීමං සන්ධායාහ. එත්ථ ච විහාරස්ස නානාකුලසන්තකභාවෙපි අවිප්පවාසසීමාපරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ සබ්බත්ථ චීවරඅවිප්පවාසසම්භවතො තස්සා පධානත්තා තත්ථ සත්ථපරිහාරො න ලබ්භතීති **"විහාරං ගන්ත්වා වසිතබ්බ"**න්ති වුත්තං. **"සත්ථසමීපෙ"**ති ඉදං යථාවුත්තං

අබ්භන්තරපරිච්ඡෙදවසෙන වුත්තං. පාළියං **නානාකුලස්ස සත්ථො හොති, සත්ථෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා හත්ථපාසා න විජහිතබ්බ**න්ති එත්ථ සත්ථහත්ථපාසො ගහිතො.

490. **එකකුලස්ස ඛෙත්තෙ**ති අපරික්ඛිත්තං සන්ධාය වදති.

491-4. **විහාරො** නාම උපචාරසීමා. තත්ථ **යස්මිං විහාරෙ**ති තස්ස අන්තොපරිවෙණාදිං සන්ධාය වුත්තං, එකකුලාදිසන්තකතා චෙත්ථ කාරාපකානං වසෙන. **ඡායාය ඵුට්ඨොකාසස්සා**ති උජුකං අවක්ඛිත්තලෙඩ්ඩුපාතබ්භන්තරං සන්ධාය වදති.

අගමනපථෙති තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තෙතුං න සක්කුණෙය්‍යකෙ සමුද්දමජ්ඣෙ ය෴ දීපකා, තෙසූති යොජනා. **ඉතරස්මි**න්ති පුරත්ථිමදිසාය චීවරෙ. **“උපොසථකාලෙ…පෙ…. වඩ්ඪතී”**ති ඉමිනා චීවරවිප්පවාසසත්තබ්භන්තරතො සමානසංවාසාය සත්තබ්භන්තරසීමාය අච්චන්තවිසදිසතං දස්සෙති . තථා හි බහූසු භික්ඛූසු එකතො නිසීදිත්වා සමන්තා සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡෙදෙසු යථාසකං චීවරං ඨපෙත්වා පරිහරන්තෙසු එකෙකස්ස භික්ඛුනො නිසින්නොකාසතො පට්ඨාය පච්චෙකං සත්තබ්භන්තරස්ස පරිච්ඡෙදො අඤ්ඤමඤ්ඤවිසදිසො අනෙකවිධො හොති, න එකො පරිසපරියන්තතො පට්ඨාය අනිමිත්තබ්බත්තා. තෙනෙව තත්ථ පරිසවසෙන වුඩ්ඪි, හානි වා න හොති, න එවං සත්තබ්භන්තරසීමාය. සා හි යොජනිකායපි පරිසපරියන්තතොව පට්ඨාය සමන්තා සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡින්නා එකාව හොති. තෙනෙව සා පරිසවසෙන වඩ්ඪති, හායති ච, තස්මා අඤ්ඤාව සත්තබ්භන්තරසීමා අඤ්ඤො සත්තබ්භන්තරතො පරිච්ඡින්නො චීවරවිප්පවාසපරිහාරො අබ්භොකාසෙසොති වෙදිතබ්බං. යඤ්චෙත්ථ වත්තබ්බං, තං **ඛන්ධකෙ සීමාකථාය**මෙව (මහාව. 143) වක්ඛාම.

495. **නදිං ඔතරතී**ති හත්ථපාසං මුඤ්චිත්වා ඔතරති. **බහිගාමෙ ඨපෙත්වා**ති අපාරුපිතබ්බතාය වුත්තං. **විනයකම්මං කාතබ්බ**න්ති උත්තරාසඞ්ගෙ ච බහිගාමෙ ඨපිතසඞ්ඝාටියඤ්ච පඨමං විනයකම්මං කත්වා පච්ඡා උත්තරාසඞ්ගං නිවාසෙත්වා අන්තරවාසකෙ කාතබ්බං. එත්ථ ච බහිගාමෙ ඨපිතස්සාපි විනයකම්මවචනතො පරම්මුඛාපි ඨිතං විස්සජ්ජිතුං, නිස්සට්ඨං දාතුඤ්ච වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. දහරානං ගමනෙ සඋස්සාහත්තා **“නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භතී”**ති වුත්තං. **මුහුත්තං…පෙ…. පටිප්පස්සම්භතී**ති සඋස්සාහත්තෙ ගමනස්ස උපච්ඡින්නත්තා වුත්තං. තෙසං පන පුරාරුණාව උට්ඨහිත්වා සඋස්සාහෙන ගච්ඡන්තානං අරුණෙ අන්තරා උට්ඨිතෙපි න පටිප්පස්සම්භති **“යාව අරුණුග්ගමනා සයන්තී”**ති වුත්තත්තා. තෙනෙව **“ගාමං පවිසිත්වා…පෙ…. න පටිප්පස්සම්භතී”**ති වුත්තං. **අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා**තිආදිම්හි සඋස්සාහත්තා ගමනක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධි න වුත්තා. **ධෙනුභයෙනා**ති තරුණවච්ඡගාවීනං අභිධාවිත්වා සිඞ්ගෙන පහරණභයෙන. **නිස්සයො ච පටිප්පස්සම්භතී**ති එත්ථ ධෙනුභයාදීහි ඨිතානං යාව භයවූපසමා ඨාතබ්බතො ‘‘අන්තොඅරුණෙයෙව ගමිස්සාමී’’ති නියමෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා වුත්තං. යත්ථ පන එවං නියමෙතුං සක්කා, තත්ථ අන්තරාරුණෙ උග්ගතෙපි නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භති භෙසජ්ජත්ථාය ගාමප්පවිට්ඨදහරානං විය. **අන්තොසීමායං ගාම**න්ති අවිප්පවාසසීමාසම්මුතිතො පච්ඡා පතිට්ඨාපිතගාමං සන්ධාය වදති ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච ඨපෙත්වා සම්මන්නිතබ්බතො. **පවිට්ඨාන**න්ති ආචරියන්තෙවාසිකානං විසුං විසුං ගතානං අවිප්පවාසසීමත්තා නෙව චීවරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, සඋස්සාහතාය නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භති. **අන්තරාමග්ගෙ**ති ධම්මං සුත්වා ආගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙ.

“ඉධ අපච්චුද්ධරණ”න්ති ඉමිනා අධිට්ඨානවිකප්පනානි විය පච්චුද්ධරණම්පි කායෙන වා වාචාය වා කත්තබ්බන්ති දස්සෙති. කායවාචාහි කත්තබ්බස්ස අකරණතොති ඉදං කායවාචාසමුට්ඨානං වුත්තං. අධිට්ඨිතතිචීවරතා, අනත්ථතකථිනතා, අලද්ධසම්මුතිතා, රත්තිවිප්පවාසොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

497. තතියෙ පාළියං **චීවරපච්චාසා නික්ඛිපිතු**න්ති චීවරපච්චාසාය සතියා නික්ඛිපිතුන්ති අත්ථො. **නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා**ති එත්ථ දුතියකථිනෙ විය සාමිවසෙනෙව කරණවචනස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො.

499-500. **තුය්හං දම්මීති දින්න**න්ති ‘‘තුය්හං, භන්තෙ, අකාලචීවරං දම්මී’’ති එවං දින්නං, එතම්පි කාලෙ ආදිස්ස දින්නං නාම හොතීති අධිප්පායො. ඉදං පන අට්ඨකථාවචනං, පාළියං ‘‘කාලෙපි ආදිස්ස දින්න’’න්ති ඉදඤ්ච ‘‘අකාලචීවර’’න්ති වචනසාමඤ්ඤතො ලබ්භමානං සබ්බම්පි දස්සෙතුං අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තං පඨමඅනියතෙ සොතස්ස රහො විය. සඞ්ඝස්ස හි කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං අකාලෙ උප්පන්නචීවරං විය සම්මුඛීභූතෙහි වුත්ථවස්සෙහි, අවුත්ථවස්සෙහි ච සබ්බෙහිපි භාජෙතබ්බතාසාමඤ්ඤෙන අකාලචීවරං නාම හොතීති දස්සනත්ථං අත්ථුද්ධාරවසෙන පාළියං ‘‘කාලෙපි ආදිස්ස දින්න’’න්ති වුත්තං, න පන ‘‘තතො භාජෙත්වා ලද්ධචීවරම්පි අකාලෙ ලද්ධචීවරම්පි වුත්ථවස්සානං එකමාසපරිහාරං, පඤ්චමාසපරිහාරං වා න ලභති, පච්චාසාචීවරෙ අසති දසාහපරිහාරමෙව ලභතී’’ති දස්සනත්ථං වුත්තං, අට්ඨකථායම්පි ‘‘ආදිස්ස දින්න’’න්ති වචනසාමඤ්ඤතො ලබ්භමානං සබ්බං අත්ථුද්ධාරවසෙන දස්සෙතුං ‘‘එකපුග්ගලස්ස වා ඉදං තුය්හං දම්මීති දින්න’’න්ති වුත්තං, න පන තථාලද්ධං වා අකාලෙ ලද්ධං වා

අනත්ථතකථිනානං දසාහබ්භන්තරෙ අධිට්ඨාතබ්බන්ති දස්සෙතුන්ති වෙදිතබ්බං ඉතරථා පාළිඅට්ඨකථාහි විරුජ්ඣනතො. තථා හි **අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදෙ** අකාලෙ උප්පන්නම්පි අච්චෙකචීවරං ''යාවචීවරකාලසමයං නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති (පාරා. 648) වුත්තං, තස්ස අට්ඨකථායඤ්ච ''පවාරණමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛපඤ්චමියං උප්පන්නස්ස අච්චෙකචීවරස්ස අනත්ථතෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා ච පරිහාරො වුත්තො, තමෙව පරිහාරං සන්ධාය 'ඡට්ඨිතො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකචීවරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා ඨපිතචීවරම්පි එතං පරිහාරං ලභතියෙවා'ති (පාරා. අට්ඨ. 2.646-649) වුත්තං. තස්මා කාලෙපි අකාලෙපි ච යථාතථා ලද්ධං අතිරෙකචීවරං වුත්ථවස්සානං එකමාසං, පඤ්චමාසං වා යථාරහං පරිහාරං ලභති එවාති ගහෙතබ්බං.

එවං පන අවත්වා පදභාජනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ **එවන්ති** යං අට්ඨකථායං ''තතො චෙ උත්තරී''ති ඉමස්ස මාසපරමතො උත්තරීති අත්ථො වුත්තො, තං පරාමසති. පදභාජනියං එවමත්ථං අවත්වා අඤ්ඤථා අත්ථො වුත්තොති අධිප්පායො. **තාව උප්පන්නං පච්චාසාචීවරන්ති** පච්චත්තවචනං. **''මූලචීවර''**න්ති ඉදං උපයොගවචනං. **අත්තනො ගතිකං කරොතීති** අනන්තරා දුතියදිවසාදීසු උප්පන්නං පච්චාසාචීවරං මාසපරමං මූලචීවරං ඨපෙතුං අදත්වා අත්තනො දසාහපරමතාය එව පතිට්ඨාපෙතීති අත්තනො ගතිකං කරොතීති. **තතො උද්ධං මූලචීවරන්ති** එත්ථ පන **මූලචීවරන්ති** පච්චත්තවචනං. තඤ්හි වීසතිමදිවසතො උද්ධං ද්වාවීසතිමදිවසාදීසු උප්පන්නං පච්චාසාචීවරං අත්තනා සද්ධිං එකතො සිබ්බෙත්වා ඨපිතං දසාහපරමං ගන්තුං අදත්වා නවාහපරමතාදිවසෙන අත්තනො ගතිකං කරොති, එකතො අසිබ්බෙත්වා විසුං ඨපිතං පන පච්චාසාචීවරං දසාහපරමමෙව.

පාළියං **දසාහාති** දසාහෙන. **එකාදසෙ උප්පන්නෙතිආදීසු** එකාදසාහෙ උප්පන්නෙතිආදිනා අත්ථො, අයමෙව වා පාඨො ගහෙතබ්බො. **එකවීසෙ උප්පන්නෙ...පෙ.... නවාහා කාරෙතබ්බන්තිආදි** පච්චාසාචීවරස්ස උප්පන්නදිවසං ඨපෙත්වා වුත්තං. තෙනෙව **''තිංසෙ...පෙ.... තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බ''**න්ති වුත්තං. **''අඤ්ඤං පච්චාසාචීවරං...පෙ.... කාරෙතබ්බ''**න්ති ඉදං සතියා එව පච්චාසාය වුත්තං. සචෙ පන ''ඉතො පට්ඨාය චීවරං න ලභිස්සාමී''ති ඉච්ඡිතට්ඨානතො පච්චාසාය උපච්ඡින්නාය අඤ්ඤත්ථාපි යෙන කෙනචි උපායෙන පච්චාසං උප්පාදෙති, මූලචීවරං න අධිට්ඨාතබ්බං, සබ්බථා පච්චාසාය උපච්ඡින්නාය දසාහාතික්කන්තං මූලචීවරං තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බං. **පච්චාසාචීවරම්පි පරික්ඛාරචොළං අධිට්ඨාතබ්බන්ති** පඨමතරං උප්පන්නං විසභාගං සන්ධාය වදති. **අඤ්ඤමඤ්ඤන්ති** අඤ්ඤං අඤ්ඤං, අයමෙව වා පාඨො. අඞ්ගං පනෙත්ථ පඨමකථිනෙ වුත්තසදිසමෙව. කෙවලඤ්හි තත්ථ දසාහාතික්කමො, ඉධ මාසාතික්කමොති අයං විසෙසො.

තතියකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

503-5. චතුත්ථෙ පාළියං **භත්තවිස්සග්ගන්ති** භත්තස්ස උදරෙ විස්සජ්ජනං, පවෙසනං අජ්ඣොහරණං භත්තකිච්චන්ති අත්ථො, භොජනපරියොසානෙන භත්තස්ස විස්සජ්ජනන්තිපි වදන්ති. **තත්ථ නාම ත්වන්ති** සො නාම ත්වං, තාය නාම ත්වන්ති වා අත්ථො. පිතා ච මාතා ච පිතරො, පිතූනං පිතා ච මාතා ච **පිතාමහා,** තෙ එව යුගළට්ඨෙන **යුගො,** තස්මා යාව සත්තමා පිතාමහයුගා පිතාමහාවට්ටාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එවඤ්හි පිතාමහග්ගහණෙන මාතාමහො ච පිතාමහී මාතාමහී ච ගහිතාව හොන්ති. සත්තමයුගතො පරං ''අඤ්ඤාතකා''ති වෙදිතබ්බං. **යාති** භික්ඛුනී. පිතු මාතා **පිතාමහී,** මාතු පිතා **මාතාමහො.**

පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටන්ති ''ධොවා''ති ආණාපනවාචාය එකාය එව තදනුගුණස්ස සබ්බස්සාපි පයොගස්ස ආණත්තත්තා වුත්තං.

506. තදවිනාභාවතො ධොවනස්ස **''කායවිකාරං කත්වා''**ති ච **''අන්තොද්වාදසහත්ථෙ''**ති ච වුත්තත්තා කායෙන ධොවාපෙතුකාමතං අප්පකාසෙත්වා දානඛිපනපෙසනාදිං කරොන්තස්ස ච ද්වාදසහත්ථං උපචාරං මුඤ්චිත්වා බහි ඨත්වා කායවාචාහි ආණාපෙත්වා ඛිපනපෙසනාදිං කරොන්තස්ස ච අනාපත්ති එව.

එකෙන වත්ථුනාති පඨමකතෙන. පඤ්චසතානි පමාණං එතාසන්ති **පඤ්චසතා.** භික්ඛුභාවතො පරිවත්තලිඞ්ගාපි භික්ඛුනී භික්ඛූනං සන්තිකෙ එකතොඋපසම්පන්නා එව.

507. **තාවකාලිකං ගහෙත්වාති** අත්තනා කතිපාහං පාරුපනාදිඅත්ථාය තාවකාලිකං යාචිත්වා. පුරාණචීවරතා, උපචාරෙ ඨත්වා අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා ආණාපනං, තස්සා ධොවාපනාදීනි චාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

508. පඤ්චමෙ **අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති ගණම්හා ඔහීයනසික්ඛාපදෙ** (පාචි. 691-692) අපඤ්ඤත්තෙ. **කොට්ඨාසසම්පත්තීති** කෙසාදිපඤ්චකොට්ඨාසානං කල්‍යාණතා. **හත්ථතලෙයෙව දස්සෙත්වාති** හත්ථතලතො සෙසකායස්ස අදස්සනං දීපෙති.

510. **විහත්ථතායාති** විහතතාය, අමිස්සිතතාය අපටිසරණතායාති අත්ථො. තෙනාහ **"සමහිතුන්නත්තා"**ති, බාධිතත්තාති අත්ථො. පරිවත්තෙතබ්බං පරිවත්තං, තදෙව **පාරිවත්තකං,** පරිවත්තෙත්වා දියමානන්ති අත්ථො.

පුරිමසික්ඛාපදෙ විය ඉධ ද්වාදසහත්ථො උපචාරනියමො නත්ථීති ආහ **"උපචාරං මුඤ්චිත්වා"**ති. **අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකාති** යං අන්තමසො හරීටකඛණ්ඩම්පි දත්වා වා ''දස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා වා පරිවත්තකං ගණ්හාති, තං ඨපෙත්වා. **"තං අචිත්තකභාවෙන න සමෙතී"**ති ඉමිනා ඤාතිභාවාජානනාදීසු විය භික්ඛුනීභාවාජානනාදිවසෙනාපි අචිත්තකතං පකාසෙති.

513-4. තිකඤ්ච තං පාචිත්තියඤ්චාති **තිකපාචිත්තියං,** පාචිත්තියතිකන්ති අත්ථො. **පත්තත්ථවිකාදීති** අනධිට්ඨානුපගං සන්ධාය වදති. **කො පන වාදො පත්තත්ථවිකාදීසූති** මහතියාපි තාව භිසිච්ඡවියා අනධිට්ඨානුපගත්තා අනාපත්ති, විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණවිරහිතතාය අනධිට්ඨාතබ්බෙසු කිමෙව වත්තබ්බන්ති දස්සෙති. පත්තත්ථවිකාදීනි පන විකප්පනුපගපච්ඡිමානි ගණ්හිතුං න වට්ටති එව. පටිග්ගහණං **කිරියා,** අපරිවත්තනං **අකිරියා.** විකප්පනුපගචීවරතා, පාරිවත්තකාභාවො, අඤ්ඤාතිකාය හත්ථතො ගහණන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

චීවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

515. ඡට්ඨෙ පටු එව **පට්ඨො**. පාළියං **ධම්මනිමන්තනාති** සමණෙසු වත්තබ්බාචාරධම්මමත්තවසෙන නිමන්තනා, දාතුකාමතාය කතනිමන්තනා න හොතීති අත්ථො. තෙනෙව **"විඤ්ඤාපෙස්සතී"**ති වුත්තං. අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතතො හි විඤ්ඤත්ති නාම හොති.

517. ''තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙත්වා ආගන්තබ්බ''න්ති ඉමිනා භූතගාමවිකොපනං අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ **"නෙව භූතගාමපාතබ්‍යතායා"**තිආදි. පඨමං සුද්ධචිත්තෙන ලිඞ්ගං ගහෙත්වා පච්ඡා ලද්ධිං ගණ්හන්තොපි තිත්ථියපක්කන්තකො එවාති ආහ **"නිවාසෙත්වාපි ලද්ධි න ගහෙතබ්බා"**ති.

යං ආවාසං පඨමං උපගච්ඡතීති එත්ථාපි විහාරචීවරාදිඅත්ථාය පවිසන්තෙනපි තිණාදීහි පටිච්ඡාදෙත්වාව ගන්තබ්බං, න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බන්ති සාමඤ්ඤතො දුක්කටස්ස වුත්තත්තා. **විම්ලිකාහීති** පටපිලොතිකාහි. **පරිභොගෙනෙවාති** අඤ්ඤං චීවරං අලභිත්වා පරිභුඤ්ජනෙන. **පරිභොගජිණ්ණන්ති** යථා තං චීවරං පරිභුඤ්ජියමානං ඔභග්ගවිභග්ගතාය අසාරුප්පං හොති, එවං ජිණ්ණං.

521. **අඤ්ඤස්සත්ථායාති** එත්ථාපි ''ඤාතකානං පවාරිතාන''න්ති ඉදං අනුවත්තති එවාති ආහ **"අත්තනො ඤාතකපවාරිතෙ"**තිආදි. ඉධ පන අඤ්ඤස්ස අච්ඡින්නනට්ඨචීවරස්ස අත්ථාය අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙ විඤ්ඤාපෙන්තස්ස නිස්සග්ගියෙන අනාපත්තීති අත්ථො ගහෙතබ්බො, ඉතරථා ''ඤාතකානං පවාරිතාන''න්ති ඉමිනා විසෙසො න භවෙය්‍ය. තෙනෙව අනන්තරසික්ඛාපදෙ වක්ඛති ''අට්ඨකථාසු පන ඤාතකපවාරිතට්ඨානෙ…පෙ…. පමාණමෙව වට්ටතීති වුත්තං, තං පාළියා න සමෙතී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.526) ච ''යස්මා පනිදං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ 'අඤ්ඤස්සත්ථායා'ති න වුත්ත''න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.526) ච. විකප්පනුපගචීවරතා, සමයාභාවො, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා

522-524. සත්තමෙ පාළියං **පග්ගාහිකසාලන්ති** දුස්සාපණං. තඤ්හි වාණිජකෙහි දුස්සානි පග්ගහෙත්වා දස්සනට්ඨානතාය ''පග්ගාහිකසාලා''ති වුච්චති. **අස්ස චීවරස්සාති** සාදිතබ්බචීවරස්ස. **"තිචීවරිකෙනා"**ති ඉමිනා අච්ඡින්නතිචීවරතො අඤ්ඤස්ස විහාරාදීසු නිහිතස්ස චීවරස්ස අභාවං දස්සෙති. යදි භවෙය්‍ය, විඤ්ඤාපෙතුං න වට්ටෙය්‍ය. තාවකාලිකං නිවාසෙත්වා අත්තනො චීවරං ගාහෙතබ්බං, තාවකාලිකම්පි අලභන්තස්ස භූතගාමවිකොපනං කත්වා තිණපණ්ණෙහි ඡදනං විය විඤ්ඤාපනම්පි වට්ටති එව. **අඤ්ඤෙනාති** අච්ඡින්නඅසබ්බචීවරෙන. **ද්වෙ නට්ඨානීති** අධිකාරතො වුත්තං **"ද්වෙ සාදිතබ්බානී"**ති.

526. **පාළියා න සමෙතීති** ‘‘අනාපත්ති ඤාතකානං පවාරිතාන’’න්ති ඉමාය පාළියා න සමෙති තතුත්තරිවිඤ්ඤාපනආපත්තිප්පසඞ්ගෙ එව වුත්තත්තා. **‘‘අඤ්ඤස්සත්ථායාති න වුත්ත’’**න්ති ඉදං අඤ්ඤස්සත්ථාය තතුත්තරි විඤ්ඤාපනෙ නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං හොතීති ඉමමත්ථං දීපෙති, තඤ්ච පාචිත්තියං යෙසං අත්ථාය විඤ්ඤාපෙති, තෙසං වා සියා, විඤ්ඤාපකස්සෙව වා, න තාව තෙසං තෙහි අවිඤ්ඤාපිතත්තා, නාපි විඤ්ඤාපකස්ස අත්තානං උද්දිස්ස අවිඤ්ඤාපිතත්තා. තස්මා අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තස්සාපි නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං න දිස්සති. පාළියං පන ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්තනො සාදියනපටිබද්ධතාවසෙන පවත්තත්තා ‘‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’’ති අනාපත්තිවාරෙ න වුත්තන්ති වදන්ති, තඤ්ච යුත්තං විය දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. තතුත්තරිචීවරතා, අච්ඡින්නාදිකාරණතා, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

528-531. අට්ඨමෙ **යො කත්තාති** දායකං සන්ධාය වුත්තං. පටො එව **පටකො. ‘‘අප්පග්ඝං චෙතාපෙතී’’**ති ඉදං නිස්සග්ගියපාචිත්තියා අනාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං, විඤ්ඤත්තිපච්චයා පන දුක්කටමෙව. ‘‘පුබ්බෙ අප්පවාරිතො’’ති හි සුත්තෙ විඤ්ඤත්තිකාරණං වුත්තං. **මාතිකාට්ඨකථායම්පි** ‘‘චීවරෙ භියොකම්‍යතා, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානී’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. උපක්ඛටසික්ඛාපද) අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිතා පකාසිතා, කෙචි පන ‘‘දායකෙන දාතුකාමොම්හීති අත්තනො සන්තිකෙ අවුත්තෙපි යදග්ඝනකං සො දාතුකාමො, තදග්ඝනකං ආහරාපෙතුං වට්ටති එවා’’ති වදන්ති, තං **රාජසික්ඛාපදට්ඨකථායපි** න සමෙති, දූතෙන වා දායකෙන වා ‘‘ආයස්මන්තං උද්දිස්ස චීවරචෙතාපන්නං ආභත’’න්ති ආරොචිතෙපි මුඛවෙවටියකප්පියකාරකාදීනං සන්තිකා ආහරාපනස්ස තත්ථ පටික්ඛිත්තත්තා. වුත්තඤ්හි තත්ථ ‘‘ඉමෙ ද්වෙ අනිද්දිට්ඨකප්පියකාරකා නාම, එතෙසු අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බං…පෙ…. න කිඤ්චි වත්තබ්බා. දෙසනාමත්තමෙව චෙතං ‘දූතෙන චීවරචෙතාපන්නං පහිණෙය්‍යා’ති සයං ආහරිත්වාපි පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථාය දදන්තෙසුපි එසෙව නයො’’ති. මුඛවෙවටියකප්පියකාරකාදයො හි දායකෙන පරිච්චත්තෙපි වත්ථුම්හි ‘‘අසුකස්ස සන්තිකෙ චීවරපිණ්ඩපාතාදිං ගණ්හථා’’ති අනිද්දිට්ඨත්තා එව ‘‘න කිඤ්චි වත්තබ්බා’’ති වුත්තං, න පන තස්ස වත්ථුනො මුඛවෙවටියාදීනං සන්තකත්තා, තස්මා ඉධාපි දායකෙන වා දූතෙන වා ‘‘යං ඉච්ඡථ, තං වදථා’’ති අප්පවාරිතස්ස වදතො දුක්කටමෙව. **අග්ඝවඩ්ඪනකන්ති** චීවරෙ අග්ඝවඩ්ඪනකං නිස්සාය පවත්තං ඉදං සික්ඛාපදං, න පිණ්ඩපාතාදීසු තෙසු අග්ඝවඩ්ඪනස්ස දුක්කටමත්තත්තා, පණීතපිණ්ඩපාතෙ සුද්ධිකපාචිත්තියත්තා චාති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව ‘‘චීවරෙ භියොකම්‍යතා’’ති අඞ්ගං වුත්තං.

පඨමඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

533. නවමෙ පාළියං **පච්චෙකචීවරචෙතාපන්නාති** පච්චෙකං නියමෙත්වා චීවරචෙතාපන්නා, එකෙකෙන විසුං විසුං නියමිතා චීවරචෙතාපන්නාති අත්ථො. **උභොව සන්තා එකෙනාති** උභො එකතොව සන්තා, උභො එකතො හුත්වාති අත්ථො.

දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

537. දසමෙ ‘‘අජ්ජණ්හො’’ති ‘‘අජ්ජ නො’’ති වත්තබ්බෙ හ-කාරාගමං, න-කාරස්ස ච ණ-කාරං කත්වා වුත්තොති ආහ **‘‘අජ්ජ එකදිවසං අම්හාක’’**න්ති.

538-9. යං වුත්තං **මාතිකාට්ඨකථායං** (කඞ්ඛා. අට්ඨ. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා) ‘‘ඉමිනා චීවරචෙතාපන්නෙන චීවරං චෙතාපෙත්වා ඉත්ථන්නාමං භික්ඛුං චීවරෙන අච්ඡාදෙහීති ඉදං ආගමනසුද්ධිං දස්සෙතුං වුත්තං, සචෙ හි ‘ඉදං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දෙහී’ති පෙසෙය්‍ය, ආගමනස්ස අසුද්ධත්තා අකප්පියවත්ථුං ආරබ්භ භික්ඛුනා කප්පියකාරකොපි නිද්දිසිතබ්බො න භවෙය්‍යා’’ති, තං නිස්සග්ගියවත්ථුදුක්කටවත්ථුභූතං අකප්පියචීවරචෙතාපන්නං ‘‘අසුකස්ස භික්ඛුනො දෙහී’’ති එවං ආගමනසුද්ධියා අසති, සික්ඛාපදෙ ආගතනයෙන දූතවචනෙ ච අසුද්ධෙ සබ්බථා පටික්ඛෙපො එව කාතුං වට්ටති, න පන ‘‘චීවරඤ්ච ඛො මයං පටිග්ගණ්හාමා’’ති වත්තුං, තදනුසාරෙන න වෙය්‍යාවච්චකරඤ්ච නිද්දිසිතුං ආගමනදූතවචනානං උභින්නං අසුද්ධත්තා. පාළියං ආගතනයෙන පන ආගමනසුද්ධියා සති දූතවචනෙ අසුද්ධෙපි සික්ඛාපදෙ ආගතනයෙන සබ්බං කාතුං වට්ටතීති දස්සනත්ථං වුත්තං. තෙන ච යථා දූතවචනාසුද්ධියම්පි ආගමනෙ සුද්ධෙ වෙය්‍යාවච්චකරම්පි නිද්දිසිතුං වට්ටති, එවං ආගමනාසුද්ධියම්පි දූතවචනෙ සුද්ධෙ වට්ටති එවාති අයමත්ථො අත්ථතො සිද්ධොව හොති, උභයසුද්ධියං වත්තබ්බමෙව නත්ථීති උභයාසුද්ධිපක්ඛමෙව සන්ධාය **මාතිකාට්ඨකථායං** (කඞ්ඛා. අට්ඨ. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා) ‘‘කප්පියකාරකොපි නිද්දිසිතබ්බො න භවෙය්‍යා’’ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

යං පනෙත්ථ **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. 2.537-539) ‘‘ආගමනස්ස සුද්ධියා වා අසුද්ධියා වා විසෙසප්පයොජනං න දිස්සතී’’තිආදි වුත්තං, තං මාතිකාට්ඨකථාවචනස්ස අධිප්පායං අසල්ලක්ඛෙත්වා වුත්තං යථාවුත්තනයෙන ආගමනසුද්ධිආදිනා සප්පයොජනත්තා. යො පනෙත්ථ ‘‘මූලසාමිකෙන කප්පියවොහාරවසෙන, පෙසිතස්ස දූතස්ස අකප්පියවොහාරවසෙන ච වදතොපි කප්පියකාරකො නිද්දිසිතබ්බො භවෙය්‍යා’’ති අනිට්ඨප්පසඞ්ගො වුත්තො, සො අනිට්ඨප්පසඞ්ගො එව න හොති අභිමතත්තා. තථා හි **සික්ඛාපදෙ** එව ‘‘පටිග්ගණ්හාතු ආයස්මා චීවරචෙතාපන්න’’න්ති අකප්පියවොහාරෙන වදතො දූතස්ස කප්පියෙන කම්මෙන වෙය්‍යාවච්චකරො නිද්දිසිතබ්බො වුත්තො ආගමනස්ස සුද්ධත්තා, ආගමනස්සාපි අසුද්ධියං පන කප්පියෙනාපි කම්මෙන වෙය්‍යාවච්චකරො න නිද්දිසිතබ්බොති අත්ථෙව ආගමනස්ස සුද්ධිඅසුද්ධීසු පයොජනං. කථං පන දූතවචනෙන ආගමනසුද්ධි විඤ්ඤායතීති? නායං භාරො. දූතෙන හි අකප්පියවොහාරෙනෙව වුත්තෙ එව ආගමනසුද්ධි ගවෙසිතබ්බා, න ඉතරථා, තත්ථ ච තස්ස වචනක්කමෙන පුච්ඡිත්වා ච යුත්තිආදීහි ච සක්කා විඤ්ඤාතුං. ඉධාපි හි **සික්ඛාපදෙ** ‘‘චීවරචෙතාපන්නං ආභත’’න්ති දූතවචනෙනෙව චීවරං කිණිත්වා දාතුං පෙසිතභාවො විඤ්ඤායති. යදි හි සබ්බථා ආගමනසුද්ධි න විඤ්ඤායති, පටික්ඛෙපො එව කත්තබ්බොති.

පාළියඤ්ච ‘‘චීවරඤ්ච ඛො මයං පටිග්ගණ්හාමා’’තිආදි දූතවචනස්ස අකප්පියත්තෙපි ආගමනසුද්ධියා සති පටිපජ්ජනවිධිදස්සනත්ථං වුත්තං. ‘‘එසො ඛො…පෙ…. න වත්තබ්බො ‘තස්ස දෙහී’’’තිආදි අකප්පියවත්ථුසාදියනපරිමොචනත්ථං වුත්තං. ‘‘සඤ්ඤත්තො’’තිආදි ‘‘එවං දූතෙන පුන වුත්තෙ එව චොදෙතුං වට්ටති, න ඉතරථා’’ති දස්සනත්ථං වුත්තං. ‘‘න වත්තබ්බො ‘දෙහි මෙ චීවරං…පෙ…. චෙතාපෙහි මෙ චීවර’’’න්ති ඉදං දූතෙනාභතරූපියං පටිග්ගහෙතුං අත්තනා නිද්දිට්ඨකප්පියකාරකත්තාව ‘‘දෙහි මෙ චීවරං…පෙ…. චෙතාපෙහි මෙ චීවර’’න්ති වදන්තො රූපියස්ස පකතත්තා තෙන රූපියෙන පරිවත්තෙත්වා ‘‘දෙහි චෙතාපෙහී’’ති රූපියසංවොහාරං සමාපජ්ජන්තො නාම හොතීති තං දොසං දූරතො පරිවජ්ජෙතුං වුත්තං රූපියපටිග්ගහණෙන සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සට්ඨරූපියෙ විය. වුත්තඤ්හි තත්ථ ‘‘න වත්තබ්බො ඉමං වා ඉමං වා ආහරා’’ති. තස්මා න ඉදං විඤ්ඤත්තිදොසං පරිවජ්ජෙතුං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, ‘‘අත්ථො මෙ, ආවුසො, චීවරෙනා’’තිපි අවත්තබ්බතාපසඞ්ගතො, තෙනෙව දූතනිද්දිට්ඨෙසු රූපියසංවොහාරසඞ්කාභාවතො අඤ්ඤං කප්පියකාරකං ඨපෙත්වාපි ආහරාපෙතබ්බන්ති වුත්තං. තත්ථාපි ‘‘දූතෙන ඨපිතරූපියෙන චෙතාපෙත්වා චීවරං ආහරාපෙහී’’ති අවත්වා කෙවලං ‘‘චීවරං ආහරාපෙහී’’ති එවං ආහරාපෙතබ්බන්ති අධිප්පායො ගහෙතබ්බො. **ඨානං භඤ්ජතීති** එත්ථ **ඨානන්ති** ඨිතියා ච කාරණස්ස ච නාමං, තස්මා ආසනෙ නිසීදනෙන ඨානම්පි කුප්පති, ආගතකාරණම්පි තෙසං න විඤ්ඤායති. ඨිතං පන අකොපෙත්වා ආමිසපටිග්ගහණාදීසු ආගතකාරණමෙව භඤ්ජති, න ඨානං. තෙනාහ **‘‘ආගතකාරණං භඤ්ජතී’’**ති . කෙචි පන ‘‘ආමිසපටිග්ගහණාදිනා ඨානම්පි භඤ්ජතී’’ති වදන්ති, තං අට්ඨකථාය න සමෙති.

යතස්ස චීවරචෙතාපන්නන්තිආදි යෙන අත්තනා වෙය්‍යාවච්චකරො නිද්දිට්ඨො, චීවරඤ්ච අනිප්ඵාදිතං, තස්ස කත්තබ්බවිධිදස්සනං. එවං භික්ඛුනා වත්ථුසාමිකානං වුත්තෙ තෙ චොදෙත්වා දෙන්ති, වට්ටති ‘‘සාමිකා චොදෙත්වා දෙන්තී’’ති අනාපත්තියං වුත්තත්තා. තෙන ච යො සයං අචොදෙත්වා උපාසකාදීහි පරියායෙන වත්වා චොදාපෙති, තෙසු සත්තක්ඛත්තුම්පි චොදෙත්වා චීවරං දාපෙන්තෙසු තස්ස අනාපත්ති සිද්ධා හොති සික්ඛාපදස්ස අනාණත්තිකත්තා.

කෙනචි අනිද්දිට්ඨො අත්තනො මුඛෙනෙව බ්‍යාවටභාවං වෙය්‍යාවච්චකරත්තං පත්තො **මුඛවෙවටිකො. ‘‘අවිචාරෙතුකාමතායා’’**ති ඉමිනා විජ්ජමානම්පි දාතුං අනිච්ඡන්තා අරියාපි වඤ්චනාධිප්පායං විනා වොහාරතො නත්ථීති වදන්තීති දස්සෙති. **භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ** මෙණ්ඩකසෙට්ඨිවත්ථුම්හි (මහාව. 299) වුත්තං ‘‘සන්ති, භික්ඛවෙ’’තිආදිවචනමෙව (මහාව. 299) **මෙණ්ඩකසික්ඛාපදං** නාම. **කප්පියකාරකානං හත්ථෙති** දූතෙන නිද්දිට්ඨකප්පියකාරකෙ සන්ධාය වුත්තං, න පන භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨෙ, අනිද්දිට්ඨෙ වාති. තෙනාහ **‘‘එත්ථ ච චොදනාය පමාණං නත්ථී’’**තිආදි.

සයං ආහරිත්වා දදන්තෙසූති සම්බන්ධො. **‘‘පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථායා’’**ති ඉමිනා චීවරත්ථායෙව න හොතීති දස්සෙති. **‘‘එසෙව නයො’’**ති ඉමිනා වත්ථුසාමිනා නිද්දිට්ඨකප්පියකාරකභෙදෙසුපි පිණ්ඩපාතාදීනම්පි අත්ථාය දින්නෙ ච ඨානචොදනාදි සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව කාතබ්බන්ති දස්සෙති.

‘‘සඞ්ඝං වා…පෙ…. අනාමසිත්වා’’ති වුත්තත්තා ‘‘සඞ්ඝස්ස විහාරත්ථාය දෙමා’’තිආදිනා ආමසිත්වා වදන්තෙසු පටික්ඛිපිතබ්බමෙව. **‘‘සඞ්ඝො සම්පටිච්ඡතී’’**ති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං, ගණාදීසුපි සඞ්ඝස්සත්ථාය සම්පටිච්ඡන්තෙසුපි පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි දුක්කටමෙව. **සාරත්ථදීපනියං** ‘‘පටිග්ගහණෙ පාචිත්තිය’’න්ති (සාරත්ථ. ටී. 2.537-539) වුත්තං, තං න යුත්තං සඞ්ඝචෙතියාදීනං අත්ථාය දුක්කටස්ස වුත්තත්තා. **චොදෙතීති** තස්ස දොසාභාවං ඤත්වාපි කොධෙන වා ලොභෙන වා භණ්ඩදෙය්‍යන්ති චොදෙති. සො එව හි මුසාවාදාදිපච්චයා පාචිත්තියදුක්කටාදිආපත්තීහි සාපත්තිකො හොති, ගීවාතිසඤ්ඤාය පන වත්වා නිද්දොසභාවං ඤත්වා විරමන්තස්ස නත්ථි ආපත්ති.

තළාකං ඛෙත්තෙ පවිට්ඨත්තා ‘‘න සම්පටිච්ඡිතබ්බ’’න්ති වුත්තං. **චත්තාරො පච්චයෙ සඞ්ඝො පරිභුඤ්ජතූති දෙති, වට්ටතීති** එත්ථ ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝස්ස චතුපච්චයපරිභොගත්ථාය තළාකං දම්මී’’ති වා ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝො චත්තාරො පච්චයෙ

පරිභුඤ්ජිතුං තළාකං දම්මී''ති වා ''ඉතො තළාකතො උප්පන්නෙ චත්තාරො පච්චයෙ දම්මී''ති වා වත්තුම්පි වට්ටති, ඉදඤ්ච සඞ්ඝස්ස පරිභොගත්ථාය දියමානඤ්ඤෙව සන්ධාය වුත්තං, පුග්ගලස්ස පන එවම්පි දින්නං තළාකඛෙත්තාදි න වට්ටති. සුද්ධචිත්තස්ස පන උදකපරිභොගත්ථං කූපපොක්ඛරණීආදයො වට්ටන්ති. ''සඞ්ඝස්ස තළාකං අත්ථි, තං කථ''න්ති හි ආදිනා සබ්බත්ථ සඞ්ඝවසෙනෙව වුත්තං. **හත්ථෙ**ති වසෙ.

''ඨපෙථාති වුත්තෙ''ති ඉදං සාමීචිවසෙන වුත්තං, අවුත්තෙපි ඨපෙන්තස්ස දොසො නත්ථි. තෙනාහ **''උදකං වාරෙතුං ලබ්භතී''**ති. සස්සකාලෙපි තාසෙත්වා මුඤ්චිතුං වට්ටති, අමුඤ්චතො පන භණ්ඩදෙය්‍යං. **පුන දෙතීති** අච්ඡින්දිත්වා පුන දෙති, එවම්පි වට්ටතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා ''යෙන කෙනචි ඉස්සරෙන 'පරිච්චත්තමිදං භික්ඛූහි, අස්සාමික'න්තිසඤ්ඤාය අත්තනා ගහෙත්වා දින්නං වට්ටතී''ති දස්සෙති. කප්පියවොහාරෙපි විනිච්ඡයං වක්ඛාමාති පාඨසෙසො.

උදකවසෙනාති උදකපරිභොගත්ථං. **''සුද්ධචිත්තාන''**න්ති ඉදං සහත්ථෙන ච අකප්පියවොහාරෙන ච කරොන්තෙ සන්ධාය වුත්තං. සස්සසම්පාදනත්ථන්ති එවං අසුද්ධචිත්තානම්පි පන සයං අකත්වා කප්පියවොහාරෙන ආණාපෙතුං වට්ටති එව. **''කප්පියකාරකං ඨපෙතුං න වට්ටතී''**ති ඉදං සහත්ථාදිනා කතතළාකත්තා ''අසාරුප්ප''න්ති වුත්තං, ඨපෙන්තස්ස, පන තං පච්චයං පරිභුඤ්ජන්තස්සපි වා සඞ්ඝස්ස ආපත්ති න විඤ්ඤායති, අට්ඨකථාපමාණෙන වා එත්ථ ආපත්ති ගහෙතබ්බා. **ලජ්ජිභික්ඛුනාති** ලජ්ජිනාපි, පගෙව අලජ්ජිනා මත්තිකුද්ධරණාදීසු කාරාපිතෙසූති අධිප්පායො. **නවසස්සෙති** අකතපුබ්බෙ කෙදාරෙ. **''කහාපණෙ''**ති ඉමිනා ධඤ්ඤුට්ඨාපනෙ තස්සෙව අකප්පියන්ති දස්සෙති, ධඤ්ඤුට්ඨාපනෙ චස්ස පයොගෙපි දුක්කටමෙව, න කහාපණුට්ඨාපනෙ විය.

''කසථ වපථා''ති වචනෙ සබ්බෙසම්පි අකප්පියං සියාති ආහ **''අවත්වා''**ති. **එත්තකො නාම භාගොති** එත්ථ එත්තකො කහාපණොති ඉදම්පි සන්ධාය වදති. තථා වුත්තෙපි හි තදා කහාපණානං අවිජ්ජමානත්තා ආයතිං උප්පන්නං අඤ්ඤෙසං වට්ටති එව. තෙනාහ **''තස්සෙව තං අකප්පිය''**න්ති. තස්ස පන සබ්බපයොගෙසු, පරිභොගෙසුපි දුක්කටං. කෙචි පන ''ධඤ්ඤපරිභොගෙ එව ආපත්ති, න පුබ්බපයොගෙ''ති වදන්ති, තං න යුත්තං, යෙන මීනනරක්ඛණාදිපයොගෙන පච්ඡා ධඤ්ඤපරිභොගෙ ආපත්ති හොති, තස්ස පයොගස්ස කරණෙ අනාපත්තියා අයුත්තත්තා. පරියායකථාය පන සබ්බත්ථ අනාපත්ති. තෙනෙව **''එත්තකෙහි වීහීහි ඉදඤ්චිදඤ්ච ආහරථා''**ති නියමවචනෙ අකප්පියං වුත්තං, කහාපණවිචාරණෙපි එසෙව නයො. වත්ථු ච එවරූපං නාම සංවිජ්ජති, කප්පියකාරකො නත්ථීති වත්තබ්බන්තිආදිවචනඤ්චෙත්ථ සාධකං.

වනං දම්මි…පෙ…. වට්ටතීති එත්ථ නිවාසට්ඨානත්තා පුග්ගලස්සාපි සුද්ධචිත්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. **සීමං දෙමාති** විහාරසීමාදිසාධාරණවචනෙන වුත්තත්තා **''වට්ටතී''**ති වුත්තං.

''වෙය්‍යාවච්චකර''න්තිආදිනා වුත්තෙපි පුග්ගලස්සපි දාසං ගහෙතුං වට්ටති ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආරාමික''න්ති (පාරා. 619; මහාව. 270) විසෙසෙත්වා අනුඤ්ඤාතත්තා, තඤ්ච ඛො පිලින්දවච්ඡෙන ගහිතපරිභුත්තක්කමෙන, න ගහට්ඨානං දාසපරිභොගක්කමෙන. ඛෙත්තාදයො පන සබ්බෙ සඞ්ඝස්සෙව වට්ටන්ති **පාළියං** පුග්ගලිකවසෙන ගහෙතුං අනනුඤ්ඤාතත්තාති දට්ඨබ්බං. **විහාරස්ස දෙමාති** සඞ්ඝිකවිහාරං සන්ධාය වුත්තං, ''ඛෙත්තවත්ථුපටිග්ගහණා පටිවිරතො හොතී''තිආදිනා (දී. නි. 1.10, 194) සුත්තන්තෙසු ආගතපටික්ඛෙපො භගවතා ආපත්තියාපි හෙතුභාවෙන කතොති භගවතො අධිප්පායං ජානන්තෙහි සඞ්ගීතිමහාථෙරෙහි ඛෙත්තපටිග්ගහණාදිනිස්සිතො අයං සබ්බොපි පාළිමුත්තවිනිච්ඡයො වුත්තොති ගහෙතබ්බො. කප්පියකාරකස්ස නිද්දිට්ඨභාවො, දූතෙන අප්පිතතා, තතුත්තරි වායාමො, තෙන පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො චීවරවග්ගො පඨමො.

2. කොසියවග්ගො

1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා

542. දුතියස්ස පඨමෙ පාළියං **කොසියකාරකෙති** කොසකාරකපාණානං කොසතො නිබ්බත්තත්තා කොසියෙන සුත්තෙන වත්ථාදිං කරොන්තෙ. **සඞ්ඝාතන්ති** විනාසං.

544. **''අවායිම''**න්ති වුත්තත්තා වායිත්වා කරණෙ අනාපත්ති. **මිස්සෙත්වාති** එළකලොමෙහි මිස්සෙත්වා. **පටිලාභෙනාති** පරිනිට්ඨානෙන ''පරියොසාපෙති, නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 545) වුත්තත්තා, කොසියමිස්සකතා, අත්තනො අත්ථාය සන්ථතස්ස කරණකාරාපනං, පටිලාභො චාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

547-552. දුතියඤ්ච තතියඤ්ච උත්තානමෙව. තත්ථ පන ඔදාතාදිමිස්සකසඤ්ඤාය සුද්ධකාළකානඤ්ඤෙව සන්ථතස්ස කරණවසෙන චෙත්ථ ද්වෙභාගතො අධිකෙසු සුද්ධකාළකෙසු අනධිකසඤ්ඤාය සන්ථතස්ස කරණවසෙන ච අචිත්තකතා වෙදිතබ්බා.

4. ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

557. චතුත්ථෙ **හද** කරීසුස්සග්ගෙ, **මිහ** සෙචනෙති ධාතුඅත්ථං සන්ධායාහ **"වච්චම්පි පස්සාවම්පි කරොන්තී"**ති. ඌනකඡබ්බස්සෙසු අතිරෙකඡබ්බස්සසඞ්කිතාදිවසෙනෙත්ථ අචිත්තකතා වෙදිතබ්බා.

ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා

565. පඤ්චමෙ **තත්ථ සන්දිස්සිස්සතී**ති සකාය කතිකාය අයුත්තකාරිතාවසෙන විඤ්ඤූහි සන්දිස්සිස්සතීති අත්ථො. අරඤ්ඤකඞ්ගාදීනි තීණි පාළියං සෙනාසනාදිපච්චයත්තයස්ස ආදිඅඞ්ගවසෙන වුත්තානි, සෙසානිපි තෙ සමාදියිංසු එවාති වෙදිතබ්බං.

566. **පිහයන්තා**ති පත්ථයන්තා. සන්ථතස්ස අවායිමත්තා, සෙනාසනපරික්ඛාරත්තා ච චීවරතා, අධිට්ඨාතබ්බතා ච නත්ථීති ආහ **"චතුත්ථචීවරසඤ්ඤිතායා"**ති, විපල්ලාසසඤ්ඤායාති අත්ථො. කෙචි පන ''ඉදං නිසීදනසන්ථතං නාම නවසු චීවරෙසු නිසීදනචීවරමෙව, නාඤ්ඤං. **නිසීදනසික්ඛාපදෙපි** (පාචි. 531 ආදයො) ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ විය 'නිසීදනං නාම සදසං වුච්චතී'ති ච අට්ඨකථායඤ්චස්ස 'සන්ථතසදිසං සන්ථරිත්වා එකස්මිං අන්තෙ සුගතවිදත්ථියා විදත්ථිමත්තෙ පදෙසෙ ද්වීසු ඨානෙසු ඵාලෙත්වා තිස්සො දසා කරීයන්ති, තාහි දසාහි සදසං නාම වුච්චතී'ති (පාචි. අට්ඨ. 531) ච වුත්තත්තා''ති වදන්ති, තං න යුත්තං ඉධ පමාණනියමස්ස අවුත්තත්තා, සන්ථතස්ස ච අවායිමචීවරත්තා, අධිට්ඨානුපගත්තාභාවා අට්ඨකථායං අවුත්තත්තා ච. නිසීදනචීවරං පන ඡන්නං චීවරානං ඛණ්ඩපිලොතිකානි පමාණයුත්තමෙව සන්ථරිත්වා සන්ථතං විය කරොන්ති. තෙනෙව ''සන්ථතසදිස''න්ති සදිසග්ගහණං කතං, තස්මා තදෙව චීවරං අධිට්ඨානුපගඤ්ච, න ඉදන්ති ගහෙතබ්බං.

567. සුගතවිදත්ථිකං අනාදාය ආදියන්තිසඤ්ඤාය, සුගතවිදත්ථිඌනෙ අනූනන්තිසඤ්ඤාය ච වසෙනෙත්ථ අචිත්තකතා වෙදිතබ්බා. විතානාදීනඤ්ඤෙව අත්ථාය කරණෙ අනාපත්තිවචනතො නිපජ්ජනත්ථාය කරොතොපි ආපත්ති එව. **පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටතී**ති කොසියෙසු සුද්ධකාළකානඤ්ච වත්ථූනං අකප්පියත්තා වුත්තං. තෙනෙව **පාළියං** ''අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාරා. 545, 550) තත්ථ තත්ථ වුත්තං, ඉතරෙසු පන ද්වීසු ''අනාපත්තී''ති වුත්තං. තත්ථ චතුත්ථෙ අඤ්ඤස්සත්ථාය කරණෙපි අනාපත්ති, පඤ්චමෙ තත්ථ දුක්කටන්ති දට්ඨබ්බං. නිස්සට්ඨදානවචනතො පන ගහණෙ දොසො නත්ථි, පරිභුඤ්ජනෙ ච විජටෙත්වා කප්පියවසෙන කතෙ න දොසො.

නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

572. ඡට්ඨෙ පාළියං **"අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්සා"**ති ඉදං වත්ථුවසෙන වුත්තං. නිවාසට්ඨානෙ ලද්ධානිපි තියොජනතො පරං හරිතුං න වට්ටති එව. **අසන්තෙ හාරකෙ**ති අනුරූපතො වුත්තං. සන්තෙපි හාරකෙ හරතො නත්ථි දොසො. **ආපත්තියෙවා**ති අනාණත්තෙන හටත්තා. පක්ඛද්වයස්සපි කාරණමාහ **"සඋස්සාහත්තා"**ති, අනුපරතගමනිච්ඡත්තාති අත්ථො. සුද්ධචිත්තපක්ඛස්සෙව කාරණමාහ **"අචිත්තකත්තා"**ති. **න සමෙතී**ති ''අනාපත්ති, අඤ්ඤං හරාපෙතී''ති එත්තකස්සෙව පරිහරණෙ වුත්තත්තා. **අගච්ඡන්තෙ**ති ඨිතෙ. **හෙට්ඨා**ති භූමියා.

575. **තං හරන්තස්සා**ති පඨමං පටිලාභට්ඨානතො පට්ඨාය තියොජනතො උද්ධං හරන්තස්සාති අත්ථො. තථා හරන්තස්ස හි චොරෙහි අච්ඡින්දිත්වා පුන දින්නට්ඨානතො තියොජනං හරිතුං වට්ටති. කෙචි පන **"මාතිකාට්ඨකථායං** අඞ්ගෙසු 'පඨමප්පටිලාභො'ති වුත්තත්තා දුතියපටිලාභට්ඨානතො තියොජනාතික්කමෙපි අනාපත්ති''ති වදන්ති, තං න යුත්තං, දුතියපටිලාභස්සාපි පටිලාභට්ඨානෙ පවිසනතො වාසත්ථාය ගමනට්ඨානතො පුන ගමනෙ විය. **කායබන්ධනාදීන**න්ති ද්විපටලකායබන්ධනාදීනං අන්තරෙ පක්ඛිත්තං පසිබ්බකෙ පක්ඛිත්තසදිසං, න කතභණ්ඩන්ති වුත්තං, තථා **නිධානමුඛ**න්ති. අකතභණ්ඩතා, පඨමප්පටිලාභො, තියොජනාතික්කමනං, ආහරණපච්චාහරණං, අවාසාධිප්පායතාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

581. සත්තමෙ පාළියං අනාපත්තිවාරෙ **අපරිභුත්තං කතභණ්ඩං ධොවාපෙතීති** එත්ථ පරිභුත්තස්ස කම්බලාදිකතභණ්ඩස්ස ධොවාපනං පුරාණචීවරධොවාපනසික්ඛාපදෙන ආපත්තිකරන්ති තන්නිවත්තනත්ථං **"අපරිභුත්තං කතභණ්ඩ"**න්ති වුත්තං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. රූපියසික්ඛාපදවණ්ණනා

583-4. අට්ඨමෙ සුවණ්ණමයකහාපණෙන කහාපණොපි රජතෙ එව සඞ්ගය්හතීති ආහ **"සොවණ්ණමයො වා"**ති. **රූපියමයො වා**ති රජතෙන රූපං සමුට්ඨපෙත්වා කතකහාපණො. **පාකතිකො** නාම එතරහි පකතිකහාපණො.

ඉච්චෙතං සබ්බම්පීති සික්ඛාපදෙන, විභඞ්ගෙන ච වුත්තං සබ්බම්පි නිදස්සෙති. තස්ස චතුබ්බිධං නිස්සග්ගියවත්ථූති ඉමිනාව සම්බන්ධො, න පන අනන්තරෙන ''රජත''න්ති පදෙන. ඉදානි තං චතුබ්බිධං නිස්සග්ගියවත්ථුං සරූපතො දස්සෙන්තො **"රජත"**න්තිආදිමාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි හෙට්ඨා රජතමාසකොව වුත්තො, න කෙවලං රජතං, තථාපි සික්ඛාපදෙ ''ජාතරූපරජත''න්ති පදෙනෙව වුත්තන්ති තම්පි දස්සෙතුං ''රජත''න්ති ඉදං විසුං වුත්තං. පදභාජනෙ පන මාතිකාපදෙනෙව සිද්ධත්තා තං අවත්වා තෙන සහ සඞ්ගය්හමානමෙව දස්සෙතුං ''රජතං නාම කහාපණො''තිආදි වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **ජාතරූපමාසකොති** සුවණ්ණමයකහාපණො. **වුත්තප්පභෙදොති** ''රූපියමයො වා පාකතිකො වා''තිආදිනා වුත්තප්පභෙදො. පටොව **පටකො,** වත්ථං. **දුක්කටමෙවාති** පටිග්ගාහකස්සෙව පටිග්ගහණපච්චයා දුක්කටං, පරිභොගෙ පන පඤ්චසහධම්මිකෙහි පටිග්ගහිතානං ධඤ්ඤවිරහිතමුත්තාදීනං කාරණා උප්පන්නපච්චයං පරිභුඤ්ජන්තානං සබ්බෙසම්පි දුක්කටමෙව. කෙචි පන ''ධඤ්ඤම්පි පඤ්චසහධම්මිකෙහි පටිග්ගහිතං මුත්තාදිඛෙත්තාදි විය සබ්බෙසම්පි පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති, කෙවලං සඞ්ඝිකභූමියං කප්පියවොහාරෙන ච උප්පන්නස්ස ධඤ්ඤස්ස විචාරණමෙව සන්ධාය 'තස්සෙවෙතං අකප්පිය'න්ති වුත්ත''න්ති වදන්ති.

එකො සතං වා සහස්සං වාතිආදි රූපියෙ හෙට්ඨිමකොටියා පවත්තනාකාරං දස්සෙතුං වුත්තං, න පන ''එවං පටිපජ්ජිතබ්බමෙවා''ති දස්සෙතුං. ''ඉධ නික්ඛිපාහී''ති වුත්තෙ උග්ගණ්හාපනං හොතීති ආහ **"ඉධ නික්ඛිපාහීති න වත්තබ්බ"**න්ති. **කප්පියඤ්ච…පෙ…. හොතීති** යස්මා අසාදිතත්තා තතො උප්පන්නපච්චයා වට්ටන්ති, තස්මා කප්පියං නිස්සාය ඨිතං. යස්මා පන දුබ්බිචාරණාය සති තතො උප්පන්නම්පි න කප්පති, තස්මා අකප්පියං නිස්සාය ඨිතන්ති වෙදිතබ්බං.

"න තෙන කිඤ්චි කප්පියභණ්ඩං චෙතාපිත"න්ති ඉමිනා චෙතාපිතං චෙ, නත්ථි පරිභොගූපායො උග්ගහෙත්වා අනිස්සට්ඨරූපියෙන චෙතාපිතත්තා. ඊදිසඤ්හි සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජනං කත්වාව ඡඩ්ඩෙත්වා පාචිත්තියං දෙසෙතබ්බන්ති දස්සෙති. කෙචි පන ''යස්මා නිස්සග්ගියවත්ථුං පටිග්ගහෙත්වාපි චෙතාපිතං කප්පියභණ්ඩං සඞ්ඝෙ නිස්සට්ඨං කප්පියකාරකෙහි නිස්සට්ඨරූපියං පරිවත්තෙත්වා ආනීතකප්පියභණ්ඩසදිසං හොති, තස්මා විනාව උපායං භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී''ති වදන්ති, තං **පත්තචතුක්කාදිකථාය** (පාරා. අට්ඨ. 2.589) න සමෙති. තත්ථ රූපියෙන පරිවත්තිතපත්තස්ස අපරිභොගොව දස්සිතො, න නිස්සජ්ජනවිධානන්ති. **උපනික්ඛෙපං ඨපෙත්වාති** කප්පියකාරකෙහි වඩ්ඪියා පයොජනං සන්ධාය වුත්තං. **අකප්පියන්ති** තෙන වත්ථුනා ගහිතත්තා වුත්තං.

585. **"පතිතොකාසං අසමන්නාහරන්තෙනා"**ති ඉදං නිරපෙක්ඛභාවදස්සනපරන්ති වෙදිතබ්බං. **අසන්තසම්භාවනායාති** පරියායාදිනා අභූතාරොචනං සන්ධාය වුත්තං. **ථෙය්‍යපරිභොගොති** පච්චයසාමිනා භගවතා අනනුඤ්ඤාතත්තා වුත්තං. **ඉණපරිභොගොති** භගවතා අනුඤ්ඤාතම්පි කත්තබ්බං අකත්වා පරිභුඤ්ජනතො වුත්තං, තෙන ච පච්චයසන්නිස්සිතසීලං විපජ්ජතීති දස්සෙති. **පරිභොගෙ පරිභොගෙති** කායතො මොචෙත්වා මොචෙත්වා පරිභොගෙ. පච්ඡිමයාමෙසු පච්චවෙක්ඛිතබ්බන්ති යොජනා. **ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨතීති** එත්ථ ''හියොා යං මයා චීවරං පරිභුත්ත''න්තිආදිනාපි අතීතපච්චවෙක්ඛණා වට්ටතීති වදන්ති. **පරිභොගෙ පරිභොගෙති** උදකපතනට්ඨානතො අන්තොපවෙසනෙසු, නිසීදනසයනෙසු ච. **සතිපච්චයතා වට්ටතීති** පච්චවෙක්ඛණසතියා පච්චයත්තං ලද්ධුං වට්ටති. පටිග්ගහණෙ ච පරිභොගෙ ච පච්චවෙක්ඛණාසති අවස්සං ලද්ධබ්බාති දස්සෙති. තෙනාහ **"සතිං කත්වා"**තිආදි. කෙචි පන ''සතිපච්චයතා පච්චයෙ සති භෙසජ්ජපරිභොගස්ස කාරණෙ සතී''ති එවම්පි අත්ථං වදන්ති, තෙසම්පි පච්චයෙ සතීති පච්චයසබ්භාවසල්ලක්ඛණෙ සතීති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො පච්චයසබ්භාවමත්තෙන සීලස්ස අසුජ්ඣනතො. **"පරිභොගෙ අකරොන්තස්සෙව ආපත්තී"**ති ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරසීලස්ස භෙදො දස්සිතො, න පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්ස, තස්ස අතීතපච්චවෙක්ඛණාය විසුජ්ඣනතො. එතස්මිං, පන සෙසපච්චයෙසු ච ඉණපරිභොගාදිවචනෙන පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්සෙව භෙදොති එවම්මෙසං නානාකරණං වෙදිතබ්බං.

එවං පච්චයසන්නිස්සිතසීලස්ස විසුද්ධිං දස්සෙත්වා තෙනෙව පසඞ්ගෙන සබ්බාපි විසුද්ධියො දස්සෙතුං **"චතුබ්බිධා හි සුද්ධී"**තිආදිමාහ. තත්ථ සුජ්ඣති දෙසනාදීහි, සොධීයතීති වා සුද්ධි, චතුබ්බිධසීලං. තෙනාහ **"දෙසනාය සුජ්ඣනතො"**තිආදි. එත්ථ දෙසනාග්ගහණෙන වුට්ඨානම්පි ඡින්නමූලානං අභික්ඛුතාපටිඤ්ඤාපි සඞ්ගහිතා.

ඡින්නමූලානම්පි හි පාරාජිකාපත්තිවුට්ඨානෙන හෙට්ඨා පරිරක්ඛිතං භික්ඛුසීලං විසුද්ධං නාම හොති, තෙන තෙසං මග්ගපටිලාභොපි සම්පජ්ජති.

දාතබ්බට්ඨෙන දායං, තං ආදියන්තීති **දායාදා. සත්තන්නං සෙක්ඛානන්ති** එත්ථ කල්‍යාණපුථුජ්ජනාපි සඞ්ගහිතා තෙසං ආණණ්‍යපරිභොගස්ස දායජ්ජපරිභොගෙ සඞ්ගහිතත්තාති වෙදිතබ්බං . **ධම්මදායාදසුත්තන්ති** ‘‘ධම්මදායාදා මෙ, භික්ඛවෙ, භවථ, මා ආමිසදායාදා’’තිආදිනා (ම. නි. 1.29) පවත්තං සුත්තං. තත්ථ මා මෙ ආමිසදායාදාති එවං මෙ-සද්දං ආනෙත්වා අත්ථො ගහෙතබ්බො. එවඤ්හි තථා වුත්තත්ථසාධකං හොති.

ලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගොති ධම්මාමිසවසෙන මිස්සභාවො. **අලජ්ජිනා සද්ධින්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **‘‘ආදිතො පට්ඨාය හි අලජ්ජී නාම නත්ථී’’**ති ඉමිනා දිට්ඨදිට්ඨෙසු ආසඞ්කා නාම න කාතබ්බා, දිට්ඨසුතාදිකාරණෙ සති එව කාතබ්බාති දස්සෙති. **අත්තනො භාරභූතා** සද්ධිවිහාරිකාදයො. **සචෙ න ඔරමතීති** අගතිගමනෙන ධම්මාමිසපරිභොගතො න ඔරමති. **‘‘ආපත්ති නාම නත්ථී’’**ති ඉදං අලජ්ජීනං ධම්මෙන උප්පන්නපච්චයං, ධම්මකම්මඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. තෙසම්පි හි කුලදූසනාදිසමුප්පන්නපච්චයං පරිභුඤ්ජන්තානං, වග්ගකම්මාදිං කරොන්තානඤ්ච ආපත්ති එව.

‘‘ධම්මියාධම්මියපරිභොගො පච්චයවසෙන වෙදිතබ්බො’’ති වුත්තත්තා හෙට්ඨා ලජ්ජිපරිභොගො පච්චයවසෙන ච එකකම්මාදිවසෙන ච වුත්තො එවාති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව **දුට්ඨදොසසික්ඛාපදට්ඨකථායං** චොදකචුදිතකභාවෙ ඨිතා ද්වෙ අලජ්ජිනො ධම්මපරිභොගම්පි සන්ධාය ‘‘එකසම්භොගපරිභොගා හුත්වා ජීවථා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) වුත්තා තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ධම්මාමිසපරිභොගෙ විරොධාභාවා. ලජ්ජීනමෙව හි අලජ්ජිනා සහ තදුභයපරිභොගා න වට්ටන්තීති.

ධම්මපරිභොගොති ‘‘එකකම්මං එකුද්දෙසො’’තිආදිනා (පාරා. 55, 92, 172) වුත්තසංවාසො චෙව නිස්සයග්ගහණදානාදිකො සබ්බො නිරාමිසපරිභොගො ච වෙදිතබ්බො . **‘‘න සො ආපත්තියා කාරෙතබ්බො’’**ති වුත්තත්තා ලජ්ජිනො අලජ්ජිපග්ගහෙ ආපත්තීති වෙදිතබ්බං. **ඉතරොපීති** ලජ්ජීපි. තස්සාපි අත්තානං පග්ගණ්හන්තස්ස අලජ්ජිනො, ඉමිනා ච ලජ්ජිනො වණ්ණභණනාදිලාභං පටිච්ච ආමිසගරුකතාය වා ගෙහසිතපෙමෙන වා තං අලජ්ජිං පග්ගණ්හන්තො ලජ්ජී සාසනං අන්තරධාපෙති නාමාති දස්සෙති. එවං ගහට්ඨාදීසු උපත්ථම්භිතො අලජ්ජී බලං ලභිත්වා පෙසලෙ අභිභවිත්වා නචිරස්සෙව සාසනං උද්ධම්මං උබ්බිනයං කරොතීති.

‘‘ධම්මපරිභොගොපි තත්ථ වට්ටතී’’ති ඉමිනා ආමිසපරිභොගතො ධම්මපරිභොගොව ගරුකො, තස්මා අතිවිය අලජ්ජිවිවෙකෙන කාතබ්බොති දස්සෙති. **‘‘ධම්මානුග්ගහෙන උග්ගණ්හිතුං වට්ටතී’’**ති වුත්තත්තා අලජ්ජුස්සන්නතාය සාසනෙ ඔසක්කන්තෙ, ලජ්ජීසු ච අප්පහොන්තෙසු අලජ්ජිම්පි පකතත්තං ගණපූරකං ගහෙත්වා උපසම්පදාදිකරණෙන චෙව කෙචි අලජ්ජිනො ධම්මාමිසපරිභොගෙන සඞ්ගහෙත්වා සෙසාලජ්ජිගණස්ස නිග්ගහෙන ච සාසනං පග්ගණ්හිතුං වට්ටති එව.

කෙචි පන ‘‘කොටියං ඨිතො ගන්ථොති වුත්තත්තා ගන්ථපරියාපුණනමෙව ධම්මපරිභොගො, න එකකම්මාදි. තස්මා අලජ්ජීහිපි සද්ධිං උපොසථාදිකං කම්මං කාතුං වට්ටති, ආපත්ති නත්ථී’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං, එකකම්මාදීසු බහූසු ධම්මපරිභොගෙසු අලජ්ජිනාපි සද්ධිං කත්තබ්බාවත්ථායුත්තං ධම්මපරිභොගං දස්සෙතුං ඉධ නිදස්සනවසෙන ගන්ථස්සෙව සමුද්ධටත්තා. න හි එකකම්මාදිකො විධි ධම්මපරිභොගො න හොතීති සක්කා වත්තුං අනාමිසත්තා ධම්මාමිසෙසු අපරියාපන්නස්ස කස්සචි අභාවා. තෙනෙව **අට්ඨසාලිනියං** ධම්මපටිසන්ධාරකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 1351)‘‘කම්මට්ඨානං කථෙතබ්බං, ධම්මො වාචෙතබ්බො…පෙ.… අබ්භානවුට්ඨානමානත්තපරිවාසා දාතබ්බා, පබ්බජ්ජාරහො පබ්බාජෙතබ්බො, උපසම්පදාරහො උපසම්පාදෙතබ්බො…පෙ.… අයං ධම්මපටිසන්ධාරො නාමා’’ති එවං සඞ්ඝකම්මාදිපි ධම්මකොට්ඨාසෙ දස්සිතං. තෙසු පන ධම්මකොට්ඨාසෙසු යං ගණපූරණාදිවසෙන අලජ්ජිනො අපෙක්ඛිත්වා උපොසථාදි වා තෙසං සන්තිකා ධම්මුග්ගහණනිස්සයග්ගහණාදි වා කරීයති, තං ධම්මො චෙව පරිභොගො චාති ධම්මපරිභොගොති වුච්චති, එතං තථාරූපපච්චයං විනා කාතුං න වට්ටති, කරොන්තස්ස අලජ්ජිපරිභොගො ච හොති දුක්කටඤ්ච. යං පන අලජ්ජිසතං අනපෙක්ඛිත්වා තජ්ජනීයාදිනිග්ගහකම්මං වා පරිවාසාදිඋපකාරකම්මං වා උග්ගහපරිපුච්ඡාදානාදි වා කරීයති, තං ධම්මො එව, නො පරිභොගො. එතං අනුරූපානං කාතුං වට්ටති, ආමිසදානං විය ආපත්ති නත්ථි. නිස්සයදානම්පි තෙරසසම්මුතිදානාදි ච වත්තපටිවත්තසාදියනාදිපරිභොගස්සාපි හෙතුත්තා න වට්ටති.

යො පන මහාඅලජ්ජී උද්ධම්මං උබ්බිනයං සත්ථු සාසනං කරොති, තස්ස සද්ධිවිහාරිකාදීනං උපසම්පදාදිඋපකාරකම්මම්පි උග්ගහපරිපුච්ඡාදානාදි ච කාතුං න වට්ටති, ආපත්ති එව හොති, නිග්ගහකම්මමෙව කාතබ්බං. තෙනෙව අලජ්ජිපග්ගහොපි පටික්ඛිත්තො. ධම්මාමිසපරිභොගවිවජ්ජනෙනාපි හි දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහො අධිප්පෙතො, සො ච පෙසලානං ඵාසුවිහාරසද්ධම්මට්ඨිතිවිනයානුග්ගහාදිඅත්ථාය එතදත්ථත්තා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා. තස්මා යං යං දුම්මඞ්කූනං උපත්ථම්භාය පෙසලානං අඵාසුවිහාරාය සද්ධම්මපරිහානාදිඅත්ථාය හොති, තං සබ්බම්පි පරිභොගො වා හොතු අපරිභොගො වා කාතුං න වට්ටති, එවං කරොන්තා සාසනං අන්තරධාපෙන්ති, ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජන්ති. ධම්මාමිසපරිභොගෙසු චෙත්ථ අලජ්ජීහි එකකම්මාදිධම්මපරිභොගො එව

පෙසලානං අඵාසුවිහාරසද්ධම්මපරිහානාදිඅත්ථාය හොති, න තථා ආමිසපරිභොගො. න හි අලජ්ජීනං පච්චයපරිභොගමත්තෙන පෙසලානං අඵාසුවිහාරාදි හොති, යථාවුත්තධම්මපරිභොගෙන පන හොති , තප්පරිවජ්ජනෙන ච ඵාසුවිහාරාදයො. තථා හි කතසික්ඛාපදවීතික්කමා අලජ්ජිපුග්ගලා උපොසථාදීසු පවිට්ඨා ''තුම්හෙ කායද්වාරෙ, වචීද්වාරෙ ච වීතික්කමං කරොථා''තිආදිනා භික්ඛූහි වත්තබ්බා හොන්ති, යථා විනයඤ්ච අතිට්ඨන්තා සඞ්ඝතො බහිකරණාදිවසෙන සුට්ඨු නිග්ගහෙතබ්බා, තථා අකත්වා තෙහි සහ සංවසන්තාපි අලජ්ජිනොව හොන්ති ''එකොපි අලජ්ජී අලජ්ජිසතම්පි කරොතී''තිආදිවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 2.585). යදි හි තෙ එවං න නිග්ගහිතා සියුං, සඞ්ඝෙ කලහාදිං වඩ්ඪෙත්වා උපොසථාදිසාමග්ගීකම්මපටිබාහනාදිනා පෙසලානං අඵාසුං කත්වා කමෙන තෙ දෙවදත්තවජ්ජිපුත්තකාදයො විය පරිසං වඩ්ඪෙත්වා අත්තනො විප්පටිපත්තිං ධම්මතො විනයතො දීපෙන්තා සඞ්ඝභෙදාදිම්පි කත්වා නචිරස්සෙව සාසනං අන්තරධාපෙය්‍යුං, තෙසු පන සඞ්ඝතො බහිකරණාදිවසෙන නිග්ගහිතෙසු සබ්බොපායං උපද්දවො න හොති. වුත්තඤ්හි –

> ''දුස්සීලපුග්ගලෙ නිස්සාය උපොසථො න තිට්ඨති, පවාරණා න තිට්ඨති, සඞ්ඝකම්මානි නප්පවත්තන්ති, සාමග්ගී න හොති…පෙ…. දුස්සීලෙසු පන නිග්ගහිතෙසු සබ්බොපි අයං උපද්දවො න හොති, තතො පෙසලා භික්ඛූ ඵාසු විහරන්තී''ති (පාරා. අට්ඨ. 1.39).

තස්මා එකකම්මාදිධම්මපරිභොගොව ආමිසපරිභොගතොපි අතිවිය අලජ්ජිවිවෙකෙන කාතබ්බො, ආපත්තිකරො ච සද්ධම්මපරිහානිහෙතුත්තාති වෙදිතබ්බං.

අපිච උපොසථො න තිට්ඨති, පවාරණා න තිට්ඨති, සඞ්ඝකම්මානි නප්පවත්තන්තීති එවං අලජ්ජීහි සද්ධිං සඞ්ඝකම්මාකරණස්ස අට්ඨකථායං පකාසිතත්තාපි චෙතං සිජ්ඣති, තථා පරිවත්තලිඞ්ගස්ස භික්ඛුනො භික්ඛුනුපස්සයං ගච්ඡන්තස්ස **පටිපත්තිකථායං** ''ආරාධිකා ච හොන්ති සඞ්ගාහිකා ලජ්ජිනියො, තා කොපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගන්තබ්බං. ගච්ඡති චෙ, ගාමන්තරනදීපාරරත්තිවිප්පවාසගණඔහීයනාපත්තීහි න මුච්චති…පෙ…. අලජ්ජිනියො හොන්ති, සඞ්ගහං පන කරොන්ති, තාපි පරිච්චජිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලබ්භතී''ති එවං අලජ්ජිනීසු දුතියිකාගහණාදීසු සංවාසාපත්තිපරිහාරාය නදීපාරගමනාදිගරුකාපත්තිට්ඨානානං අනුඤ්ඤාතත්තා තතොපි අලජ්ජිසංවාසාපත්ති එව සද්ධම්මපරිහානිහෙතුතො ගරුකතරාති විඤ්ඤායති. න හි ලහුකාපත්තිට්ඨානං, අනාපත්තිට්ඨානං වා පරිහරිතුං ගරුකාපත්තිට්ඨානවීතික්කමං ආචරියා අනුජානන්ති, තථා **අසංවාසපදස්ස අට්ඨකථායං** ''සබ්බෙහිපි ලජ්ජිපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො සමසික්ඛාතා නාම. එත්ථ යස්මා සබ්බෙපි ලජ්ජිනො එතෙසු කම්මාදීසු සහ වසන්ති, න එකොපි තතො බහිද්ධා සන්දිස්සති, තස්මා තානි සබ්බානිපි ගහෙත්වා එසො සංවාසො නාමා''ති එවං ලජ්ජීහෙව එකකම්මාදිසංවාසො වට්ටතීති පකාසිතො.

යදි එවං, කස්මා අසංවාසිකෙසු අලජ්ජී න ගණිතොති? නායං විරොධො, යෙ ගණපූරකෙ කත්වා කතං කම්මං කුප්පති, තෙසං පාරාජිකාදිඅපකතත්තානඤ්ඤෙව අසංවාසිකත්තෙ ගහිතත්තා. අලජ්ජිනො පන පකතත්තභූතාපි සන්ති, තෙ ච ගණපූරණා හුත්වා කම්මං සාධෙන්ති, කෙවලං කත්වා අගතිගමනෙන කරොන්තානං ආපත්තිකරා හොන්ති සභාගාපත්තිආපන්නා විය අඤ්ඤමඤ්ඤං. යස්මා අලජ්ජිතඤ්ච ලජ්ජිතඤ්ච පුථුජ්ජනානං චිත්තක්ඛණපටිබද්ධං, න සබ්බකාලිකං. සඤ්චිච්ච හි වීතික්කමචිත්තෙ උප්පන්නෙ අලජ්ජිනො ''න පුන ඊදිසං කරිස්සාමී''ති චිත්තෙන ලජ්ජිනො ච හොන්ති, තෙසු ච යෙ පෙසලෙහි ඔවදියමානාපි න ඔරමන්ති, පුනප්පුනං වීතික්කමන්ති, තෙ එව අසංවසිතබ්බා, න ඉතරෙ ලජ්ජිධම්මෙ ඔක්කන්තත්තා. තස්මාපි අලජ්ජිනො අසංවාසිකෙසු අගණෙත්වා තප්පරිවජ්ජනත්ථං සොධෙත්වාව උපොසථාදිකරණං අනුඤ්ඤාතං. තථා හි ''පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථ, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමී''තිආදිනා (මහාව. 134) අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථකරණස්ස අයුත්තතා පකාසිතා, ''යස්ස සියා ආපත්ති සො ආවිකරෙය්‍ය… පෙ…. ඵාසු හොතී''ති (මහාව. 134) එවං අලජ්ජිම්පි ලජ්ජිධම්මෙ පතිට්ඨාපෙත්වා උපොසථකරණප්පකාරො ච වුත්තො, ''කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා…පෙ…. පරිසුද්ධෙත්ථායස්මන්තො''ති (පාරා. 442, 458, 662; පාචි. 551, 575, 655) ච පාරිසුද්ධිඋපොසථෙ ''පරිසුද්ධො අහං භන්තෙ, පරිසුද්ධොති මං ධාරෙථා''ති (මහාව. 168) ච එවං උපොසථං කරොන්තානං පරිසුද්ධතා ච පකාසිතා, වචනමත්තෙන අනොරමන්තානඤ්ච උපොසථපවාරණට්ඨපනවිධි ච වුත්තා, සබ්බථා ලජ්ජිධම්මං අනොක්කමන්තෙහි සංවාසස්ස අයුත්තතාය නිස්සයදානග්ගහණපටික්ඛෙපො, තජ්ජනීයාදිනිග්ගහකම්මකරණඤ්ච උක්ඛෙපනීයකම්මකරණෙන සානුවත්තකපරිසස්ස අලජ්ජිස්ස අසංවාසිකත්තපාපනවිධි ච වුත්තා. තස්මා යථාවුත්තෙහි සුත්තනයෙහි, අට්ඨකථාවචනෙහි ච පකතත්තෙහිපි අපකතත්තෙහිපි සබ්බෙහි අලජ්ජීහි එකකම්මාදිසංවාසො න වට්ටති, කරොන්තානං ආපත්ති එව දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහත්ථායෙව සබ්බසික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තත්තාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. තෙනෙව දුතියසඞ්ගීතියං පකතත්තාපි අලජ්ජිනො වජ්ජිපුත්තකා යසත්ථෙරාදීහි මහන්තෙන වායාමෙන සඞ්ඝතො වියොජිතා. න හි තෙසු පාරාජිකාදිඅසංවාසිකා අත්ථි තෙහි දීපිතානං **දසන්නං වත්ථූනං** (චූළව. 452) ලහුකාපත්තිවිසයත්තා.

තස්ස පන සන්තිකෙති මහාරක්ඛිතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ. **ඛරපත්තන්ති** ඛරසඞ්ඛාතං සුවණ්ණපතිරූපකං වත්ථු. දායකෙහි අසතියා දින්නං රූපියං තෙහි පුන සකසඤ්ඤාය ගණ්හන්තෙ අදාතුං, නිස්සග්ගියවත්ථුං ගණ්හාහීති දාතුඤ්ච න වට්ටතීති ආහ **''තව චොළකං පස්සාහී''**ති. එවං වත්වාපි පන නට්ඨවත්ථුස්මිං විය නිස්සජ්ජිතබ්බාභාවෙපි ආපත්ති දෙසෙතබ්බාව. අසතියාපි හි තං වත්ථුං වත්ථාදිනා සහත්ථෙන ගහෙත්වා ''ඉදං දෙමී''ති දින්නං, තදා පරිච්චාගසබ්භාවතො දානමෙව හොති ''අප්පග්ඝං දස්සාමී''ති මහග්ඝස්ස දානෙ විය. පටිග්ගණ්හන්තස්ස ච අසතියා දියමානත්තෙ ඤාතෙපි අදින්නාදානං න හොති දායකෙහි දින්නත්තා, තස්මා රූපියං නිස්සග්ගියමෙව හොති. කෙචි

පන ‘‘ඊදිසං නාම න හොති, තෙනෙව වෙත්ථ ‘තව චොළකං පස්සා’ති වුත්ත’’න්ති වදන්ති, තං නො නක්ඛමති, වීමංසිතබ්බං.

586. **එකපරිච්ඡෙදානීති** සියා කිරියත්තං, සියා අකිරියත්තඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. ජාතරූපරජතභාවො, අත්තුද්දෙසිකතා, ගහණාදීසු අඤ්ඤතරභාවොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

රූපියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

587. නවමෙ ජාතරූපාදිචතුබ්බිධනිස්සග්ගියවත්ථු ඉධ රූපියග්ගහණෙනෙව ගහිතන්ති ආහ **‘‘ජාතරූපරජතපරිවත්තන’’**න්ති. **පටිග්ගහිතපරිවත්තනෙති** කප්පියවොහාරෙන, අකප්පියවොහාරෙන වා පටිග්ගහිතස්ස රූපියස්ස පරිවත්තනෙ.

589. පාළියං **සනකතන්ති** ඉට්ඨකාදි. **රූපියං නාම සත්ථුවණ්ණොති**ආදීසු කිඤ්චාපි කෙවලං රජතං න ගහිතං, තථාපි රූපියපදෙනෙව තං ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. සුද්ධො රූපියසංවොහාරො එව වුත්තොති අජ්ඣාහරිතබ්බං. **රූපියෙ රූපියසඤ්ඤීති**ආදිම්හි විනිච්ඡයං වක්ඛාමාති පාඨසෙසො.

591. පාළියං **රූපියෙ රූපියසඤ්ඤීති** අත්තනා දියාමානං සකසන්තකං සන්ධාය වුත්තං. **රූපියං චෙතාපෙතීති** පරසන්තකං. එස නයො සෙසෙසුපි. තත්ථ අරූපිය-සද්දෙන දුක්කටවත්ථුම්පි සඞ්ගණ්හාති. පච්ඡිමෙ පන තිකෙ ‘‘අරූපියෙ රූපියසඤ්ඤී අරූපියං චෙතාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. ඉමස්මිඤ්ච තිකෙ අරූපිය-සද්දෙන කප්පියවත්ථුයෙව ගහිතං, න මුත්තාදිදුක්කටවත්ථු අන්තෙ ‘‘පඤ්චන්නං සහ අනාපත්තී’’ති වුත්තත්තා. කිඤ්චාපි දුක්කටවත්ථු න ගහිතං, තථාපි දුක්කටවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුං, කප්පියවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුඤ්ච පරිවත්තයතො දුක්කටං, නයතො සිද්ධමෙව හොති. තඤ්ච දුක්කටවත්ථුම්හි තථසඤ්ඤාය වා අතථසඤ්ඤාය වා විමතියා වා පරිවත්තෙන්තස්සපි හොතියෙව අචිත්තකත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස. **පඤ්චන්නං සහාති** පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සහ.

ඉදානි ‘‘නිස්සග්ගියවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුං වා’’තිආදිනා වුත්තස්ස අත්ථස්ස පාළියං සරූපෙන අනාගතත්තෙපි නයතො ලබ්භමානතං දස්සෙතුං **‘‘යො හි අය’’**න්තිආදි වුත්තං. එත්ථ ච යස්මා රූපියෙන පරිවත්තිතං අරූපියං නිස්සට්ඨම්පි සබ්බෙසම්පි අකප්පියත්තා නිස්සග්ගියමෙව න හොති නිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බස්සෙව නිස්සජ්ජිතබ්බතො, කෙවලං පන ඉදං ඡඩ්ඩෙත්වා පාචිත්තියමෙව පරිවත්තකෙන දෙසෙතබ්බං, තස්මා ‘‘රූපියෙ රූපියසඤ්ඤී අරූපියං චෙතාපෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය’’න්තිආදි තිකො භගවතා න වුත්තො, තීසුපි පදෙසු පරිවත්තියමානස්ස අරූපියත්තෙන නිස්සග්ගියවචනායොගා රූපියස්සෙව නිස්සජ්ජිතබ්බතො. රූපියස්සෙව හි නිස්සට්ඨස්ස ආරාමිකාදීහි පටිපජ්ජනවිධි පාළියං දස්සිතො, න අරූපියස්ස. තස්මා පාචිත්තියමත්තසම්භවදස්සනත්ථමෙව පනෙත්ථ අට්ඨකථායං ‘‘අවුත්තොපි අයං…පෙ…. තිකො වෙදිතබ්බො’’ති වුත්තං, න පන තස්ස වත්ථුනො නිස්සග්ගියතාදස්සනත්ථං. තෙනෙව පත්තචතුක්කෙ ‘‘න සක්කා කෙනචි උපායෙන කප්පියං කාතු’’න්තිආදි වුත්තං. අයං අම්හාකං ඛන්ති. **අත්තනො වා හීතිආදි** දුතියතිකානුලොමෙනෙව තතියත්තිකස්ස සිජ්ඣනප්පකාරං සමත්ථෙතුං වුත්තං. තත්‍රායං අධිප්පායො – යස්මා හි යථා අත්තනො අරූපියෙන පරස්ස රූපියං චෙතාපෙන්තස්ස එකස්මිං අන්තෙ රූපියසම්භවතො ‘‘රූපියසංවොහාරො කතො එව හොතී’’ති දුතියත්තිකො වුත්තො, එවං අත්තනො රූපියෙන පරස්ස අරූපියං චෙතාපෙන්තස්සාපි හොතීති තතියො තිකො වත්තබ්බො භවෙය්‍ය, සො පන දුතියත්තිකෙනෙව එකතො රූපියපක්ඛසාමඤ්ඤෙන සිජ්ඣතීති පාළියං න වුත්තොති. තත්ථ **එකන්තෙන රූපියපක්ඛෙති** එකෙන අන්තෙන රූපියපක්ඛෙ, ‘‘එකතො රූපියපක්ඛෙ’’ති වා පාඨො.

ඉදානි දුතියත්තිකෙ අරූපියපදස්ස අත්ථභූතෙසු දුක්කටවත්ථුකප්පියවත්ථූසු දුක්කටවත්ථුනා රූපියාදිපරිවත්තනෙ ආපත්තිභෙදං දස්සෙතුං **‘‘දුක්කටවත්ථුනා’’**තිආදි ආරද්ධං. **දුක්කටවත්ථුනා දුක්කටවත්ථු**න්තිආදි පන දුක්කටවත්ථුනා පරිවත්තනප්පසඞ්ගෙ පාළියං අවුත්තස්සාපි අත්ථස්ස නයතො ලබ්භමානතං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ **ඉමිනාති** රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදෙන, තෙන ච දුක්කටස්ස අචිත්තකතම්පි දස්සෙති. **අඤ්ඤත්‍ර සහධම්මිකෙහීති** ‘‘පඤ්චන්නං සහ අනාපත්තී’’ති වචනතො වුත්තං, තෙනාපි කයවික්කයසික්ඛාපදස්ස කප්පියවත්ථුනිස්සිතතං එව සාධෙති. ඉමං… පෙ…. රූපියචෙතාපනඤ්ච සන්ධාය වුත්තන්ති පකතෙන සම්බන්ධො. **ඉධාති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. **තත්ථාති** කයවික්කයසික්ඛාපදෙ (පාරා. 593).

එවං දුක්කටවත්ථුනා රූපියාදිපරිවත්තනෙ ආපත්තිභෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි කප්පියවත්ථුනාපි දස්සෙතුං **‘‘කප්පියවත්ථුනා පනා’’**තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ **තෙනෙවාති** කප්පියවත්ථුනා එව. **‘‘රූපියං උග්ගණ්හිත්වා’’**ති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං. මුත්තාදිදුක්කටවත්ථුම්පි උග්ගහෙත්වා කාරිතම්පි පඤ්චන්නම්පි න වට්ටති එව. **සමුට්ඨාපෙතීති** සයං ගන්ත්වා, ‘‘ඉමං කහාපණාදිං කම්මකාරානං දත්වා බීජං සමුට්ඨාපෙහී’’ති එවං අඤ්ඤං ආණාපෙත්වා වා සමුට්ඨාපෙති. **මහාඅකප්පියොති** අත්තනාව බීජතො පට්ඨාය දූසිතත්තා අඤ්ඤස්ස මූලසාමිකස්ස

අභාවතො වුත්තං. සො හි චොරෙහි අච්ඡින්නොපි පුන ලද්ධො ජානන්තස්ස කස්සචිපි න වට්ටති. යදි හි වට්ටෙය්‍ය, තළාකාදීසු විය අච්ඡින්නො වට්ටතීති ආචරියා වදෙය්‍යුං. **න සක්කා කෙනචි උපායෙනාති** සඞ්ඝෙ නිස්සජ්ජනෙන, චොරාදිඅච්ඡින්දනාදිනා ච කප්පියං කාතුං න සක්කා, ඉදඤ්ච තෙන රූපෙන ගීතං, තම්මූලිකෙන වත්ථුමුත්තාදිරූපෙන ගීතඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. දුක්කටවත්ථුම්පි හි තම්මූලිකකප්පියවත්ථුඤ්ච න සක්කා කෙනචි උපායෙන තෙන රූපෙන කප්පියං කාතුං. යදි පන සො භික්ඛු තෙන කප්පියවත්ථුදුක්කටවත්ථුනා පුන රූපියං චෙතාපෙය්‍ය, තං රූපියං නිස්සජ්ජාපෙත්වා අඤ්ඤෙසං කප්පියං කාතුම්පි සක්කා භවෙය්‍යාති දට්ඨබ්බං.

පත්තං කිණාතීති එත්ථ ''ඉමිනා කහාපණාදිනා කම්මාරකුලතො පත්තං කිණිත්වා එහී''ති ආරාමිකාදීහි කිණාපනම්පි සඞ්ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව **රාජසික්ඛාපදට්ඨකථායං** ''එත්තකෙහි කහාපණෙහි සාටකෙ ආහර, එත්තකෙහි යාගුආදීනි සම්පාදෙහීති වදති, යං තෙ ආහරන්ති, සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කහාපණානං විචාරිතත්තා''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) වුත්තං . ඉමිනා පන වචනෙන යං **මාතිකාට්ඨකථායං** රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදං ''අනාණත්තික''න්ති වුත්තං, තං න සමෙති. න කෙවලඤ්ච ඉමිනා, පාළියාපි තං න සමෙති. පාළියඤ්හි නිස්සට්ඨරූපියෙන ආරාමිකාදීහි සප්පියාදිං පරිවත්තාපෙතුං ''සො වත්තබ්බො 'ආවුසො, ඉමං ජානාහී'ති. සචෙ සො භණති 'ඉමිනා කිං ආහරීයතූ'ති, න වත්තබ්බො 'ඉමං වා ඉමං වා ආහරා'ති. කප්පියං ආචික්ඛිතබ්බං 'සප්පි වා'''තිආදිනා රූපියසංවොහාරං පරිමොචෙත්වාව වුත්තං. ''ඉමිනා රූපියෙන කිං ආහරීයතූ''ති පුච්ඡන්තො ''ඉමං ආහරා''ති වුත්තෙපි අධිකාරතො ''ඉමිනා රූපියෙන ඉමං ආහරා''ති භික්ඛුහි ආණත්තො එව හොතීති තං රූපියසංවොහාරං පරිවජ්ජෙතුං ''න වත්තබ්බො 'ඉමං වා ඉමං වා ආහරා'''ති පටික්ඛෙපො කතො, අනාපත්තිවාරෙපි ''කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛතී''ති න වුත්තං. **කයවික්කයසික්ඛාපදෙ** (පාරා. 595) පන තථා වුත්තං, තස්මා ඉදං සාණත්තිකං කයවික්කයමෙව අනාණත්තිකන්ති ගහෙතබ්බං.

මූලස්ස අනිස්සට්ඨත්තාති යෙන උග්ගහිතමූලෙන පත්තො කීතො, තස්ස මූලස්ස සඞ්ඝමජ්ඣෙ අනිස්සට්ඨත්තා, එතෙන රූපියමෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං, න තම්මූලිකං අරූපියන්ති දස්සෙති. යදි හි තෙන රූපියෙන අඤ්ඤං රූපියං චෙතාපෙය්‍ය, තං රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදෙ ආගතනයෙනෙව නිස්සජ්ජාපෙත්වා සෙසෙහි පරිභුඤ්ජිතබ්බං භවෙය්‍යාති. **''මූලස්ස අසම්පටිච්ඡිතත්තා''**ති ඉමිනා මූලස්ස ගිහිසන්තකත්තං, තෙනෙව පත්තස්ස රූපියසංවොහාරානුප්පන්නතඤ්ච දස්සෙති. පඤ්චසහධම්මිකසන්තකෙනෙව හි රූපියසංවොහාරදොසො. තත්ථ ච අත්තනො සන්තකෙ පාචිත්තියං, ඉතරත්ථ දුක්කටං.

නිස්සජ්ජීති දානවසෙන වුත්තං, න විනයකම්මවසෙන. තෙනෙව **''සප්පිස්ස පූරෙත්වා''**ති වුත්තං. යං අත්තනො ධනෙන පරිවත්තෙති, තස්ස වා ධනස්ස රූපියභාවො, පරිවත්තනපරිවත්තාපනෙසු අඤ්ඤතරභාවො චාති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඞ්ගානි.

රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

593-5. දසමෙ පාළියං **ජානාහීති** ඉදානෙව උපධාරෙහි, ඉදං පච්ඡා ඡඩ්ඩෙතුං න සක්කාති අධිප්පායො. **ඉමිනාති** භික්ඛුනා දියමානං වුත්තං. **ඉමන්ති** පරෙන පටිදියමානං. සෙසඤාතකෙසු සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතසම්භවතො තදභාවට්ඨානම්පි දස්සෙතුං **''මාතරං පන පිතරං වා''**ති වුත්තං. **න සක්කා තං පටික්ඛිපිතුන්ති** එත්ථ යථා රූපියං හතකානං දත්වා අස්සාමිකභූමියං අයොබීජසමුට්ඨාපනෙ හතියා බණන්තානං සන්තිකා ගහිතභණ්ඩකභාවෙපි පාචිත්තියං හොති, එවම්ධාපීති කෙචි වදන්ති, තං න යුත්තං. යඤ්හි අස්සාමිකභූමිං බණිත්වා සමුට්ඨාපිතං අයොබීජං, තං හතකානං සන්තකං නාම හොති, තදත්ථඤ්ච තෙසං රූපියං දෙන්තස්ස රූපියසංවොහාරොව හොති අකප්පියවොහාරෙන රජනච්ඡල්ලිආදීනං ආහරාපනෙ කයවික්කයො විය, තාදිසම්පි පරභණ්ඩං ඉධ වත්ථධොවනාදීසු නත්ථි, තස්මා අට්ඨකථාපමාණෙනෙවෙත්ථ පාචිත්තියං ගහෙතබ්බං.

597. **පුඤ්ඤං භවිස්සතීති දෙතීති** එත්ථ සචෙ භික්ඛු අත්තනො භණ්ඩස්ස අප්පග්ඝතං ඤත්වාපි අකථෙත්වා ''ඉදානෙව උපපරික්ඛිත්වා ගණ්හ, මා පච්ඡා විප්පටිසාරී හොහී''ති වදති, ඉතරො ච අත්තනො දියමානස්ස මහග්ඝතං අජානන්තො ''ඌනං වා අධිකං වා තුම්හාකමෙවා''ති දත්වා ගච්ඡති, භික්ඛුස්ස අනාපත්ති උපනන්දස්ස විය පරිබ්බාජකවත්ථුග්ගහණෙ. විප්පටිසාරිස්ස පුන සකසඤ්ඤාය ආගතස්ස යං අධිකං ගහිතං, තං දාතබ්බං. යෙන යං පරිවත්තෙති, තෙසං උභින්නං කප්පියවත්ථුතා, අසහධම්මිකතා, කයවික්කයාපජ්ජනඤ්චාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො කොසියවග්ගො දුතියො.

3. පත්තවග්ගො

1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

602. තතියවග්ගස්ස පඨමෙ **අඩ්ඪතෙරසපලාති** මාගධිකාය මානතුලාය අඩ්ඪතෙරසපලපරිමිතං උදකං ගණ්හන්තං සන්ධාය වුත්තං, තථා පරිමිතං යවමාසාදිං ගණ්හන්තිං සන්ධායාති කෙචි. **ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන** පන ''පකතිචතුමුට්ඨිකං කුඩුවං, චතුකුඩුවං නාළි, තාය නාළියා සොළස නාළියො දොණං, තං පන මගධනාළියා ද්වාදස නාළියො හොන්තීති වදන්තී''ති වුත්තං. **දමිළනාළීති** පුරාණනාළිං සන්ධාය වුත්තං. සා ච චතුමුට්ඨිකෙහි කුඩුවෙහි අට්ඨ කුඩුවා, තාය නාළියා ද්වෙ නාළියො මගධනාළිං ගණ්හාති. පුරාණා පන ''සීහළනාළි තිස්සො නාළියො ගණ්හාතී''ති වදන්ති, තෙසං මතෙන මගධනාළි ඉදානි පවත්තමානාය චතුකුඩුවාය දමිළනාළියා චතුනාළිකා හොති, තතො මගධනාළිතො උපඩ්ඪඤ්ච පුරාණදමිළනාළිසඞ්ඛාතං පත්ථං නාම හොති, එතෙන ච ''ඔමකො නාම පත්තො පත්ථොදනං ගණ්හාතී''ති පාළිවචනඤ්ච සමෙති, ලොකියෙහිපි –

> ''ලොකියං මගධඤ්චෙති, පත්ථද්වයමුදාහටං;
> ලොකියං සොළසපලං, මාගධං දිගුණං මත''න්ති. –

එවං ලොකෙ නාළියා මගධනාළි දිගුණාති දස්සිතා, එවඤ්ච ගය්හමානෙ ඔමකපත්තස්ස ච යාපනමත්තොදනගාහිකා ච සිද්ධා හොති. න හි සක්කා අට්ඨකුඩුවතො ඌනොදනගාහිනා පත්තෙන අධුපිකතං පිණ්ඩපාතං පරියෙසිත්වා යාපෙතුං. තෙනෙව **වෙරඤ්ජකණ්ඩට්ඨකථායං** ''පත්ථො නාම නාළිමත්තං හොති එකස්ස පුරිසස්ස අලං යාපනාය. වුත්තම්පි හෙතං 'පත්ථොදනො නාලමයං දුවින්න'''න්ති (ජා. 2.21.192) වුත්තං, ''එකෙකස්ස ද්වින්නං තිණ්ණං පහොතී''ති ච ආගහං, තස්මා ඉධ වුත්තනයානුසාරෙනෙව ගහෙතබ්බං.

ආලොපස්ස අනුරූපන්ති එත්ථ ''බ්‍යඤ්ජනස්ස මත්තා නාම ඔදනතො චතුත්ථභාගො''ති (ම. නි. අට්ඨ. 2.387) **බ්‍රහ්මායුසුත්තට්ඨකථායං** වුත්තත්තා ආලොපස්ස චතුත්ථභාගමෙව බ්‍යඤ්ජනං අනුරූපන්ති දට්ඨබ්බං. **ඔදනගතිකානෙවාති** ඔදනස්ස අන්තො එව පවිසනසීලානි සියුං, අත්තනො ඔකාසං න ගවෙසන්තීති අත්ථො. **නාමමත්තෙති** ''මජ්ඣිමො පත්තො මජ්ඣිමොමකො''තිආදිනාමමත්තෙ.

607-8. **එවං පයොගෙ පයොගෙති** පරියොසානාලොපජ්ඣොහරණපයොගෙ පයොගෙ, ආලොපෙ ආලොපෙති අත්ථො. **කත්වාති** පාකපරියොසානං කත්වා. **පචිත්වා ඨපෙස්සාමීති** කාළවණ්ණපාකං සන්ධාය වුත්තං. **ඡිද්දන්ති** මුඛවට්ටිතො ද්වඞ්ගුලස්ස හෙට්ඨාඡිද්දං වුත්තං. සෙසං පඨමකථිනෙ වුත්තනයමෙව.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

609-613. දුතියෙ පාළියං අහං පත්තෙන තෙ භික්ඛූ සන්තපෙස්සාමීති සෙසො. **''අපත්තො''**ති ඉමිනා අධිට්ඨානවිජහනම්පි දස්සෙති. පඤ්චබන්ධනෙපි පත්තෙ අපරිපුණ්ණපාකෙ පත්තෙ විය අධිට්ඨානං න රුහති. **''තිපුපට්ටකෙන වා''**ති වුත්තත්තා තම්බලොහාදීහි කප්පියලොහෙහි අයොපත්තස්ස ඡිද්දං ඡාදෙතුං වට්ටති. තෙනෙව **''ලොහමණ්ඩලකෙනා''**ති වුත්තං. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ අකාලවණ්ණම්පි කප්පියපත්තං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස ආපත්ති එවාති දට්ඨබ්බං. අධිට්ඨානුපගපත්තස්ස ඌනපඤ්චබන්ධනතා, අත්තුද්දෙසිකතා, අකතවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

618-621. තතියෙ පාළියං පිලින්දවච්ඡත්ථෙරෙන ''න ඛො, මහාරාජ, භගවතා ආරාමිකො අනුඤ්ඤාතො''ති පඨමං පටික්ඛිපිත්වා ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආරාමික''න්ති පුග්ගලානම්පි ආරාමිකනාමෙන දාසග්ගහණෙ අනුඤ්ඤාතෙ එව ආරාමිකානං ගහිතත්තා ඛෙත්තවත්ථාදීනි කප්පියවොහාරෙනපි පුග්ගලානං ගහෙතුං න වට්ටති, තථා අනනුඤ්ඤාතත්තාති විඤ්ඤායති. ''ඛෙත්තවත්ථුපටිග්ගහණා පටිවිරතො හොතී''තිආදිනා (දී. නි. 1.10, 194) හි පටික්ඛිත්තෙසු එකස්සෙව පුග්ගලිකවසෙන ගහණෙ අනුඤ්ඤාතෙ ඉතරීතරානං තථා න ගහෙතබ්බතා සිද්ධාව හොති. යඤ්ච පිලින්දවච්ඡත්ථෙරෙන දායකකුලස්ස දාරිකාය සුවණ්ණමාලාවසෙන තිණණ්ඩුපකස්ස නිම්මානං, තං ''අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයෙ''ති (පාරා. 159) වචනතො කුලසඞ්ගහාදි න හොතීති කතන්ති දට්ඨබ්බං, කෙචි පන ''ඛීණාසවානං ලාභිච්ඡාය අභාවතො කුලසඞ්ගහෙපි ආජීවකොපො නත්ථී''ති වදන්ති, තං න යුත්තං ඛීණාසවානම්පි ආජීවවිපත්තිහෙතූනං පිණ්ඩපාතාදීනං පරිවජ්ජෙතබ්බතො. වුත්තඤ්හි ධම්මසෙනාපතිනා ''නෙව භින්දෙය්‍යාමාජීවං, චජමානොපි ජීවිත''න්ති (මි. ප. 6.1.5). භගවතා ච ''ගාථාභිගීතං මෙ අභොජනීය''න්තිආදි වුත්තං (සු. නි. 81, 484; මි. ප. 4.5.9; සං. නි. 1.197).

622. උග්ගහිතකන්ති පරිභොගත්ථාය සයං ගහිතං. **සයං කරොතීති** පචිත්වා කරොති. **පුරෙභත්තන්ති** තදහුපුරෙභත්තමෙව වට්ටති සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා. **සයංකතන්ති** ඛීරනවනීතං පචිත්වා කතං. **නිරාමිසමෙවාති** තදහුපුරෙභත්තං සන්ධාය වුත්තං. අජ්ජ සයංකතං නිරාමිසමෙව භුඤ්ජන්තස්ස කස්මා සාමපාකො න හොතීති ආහ **"නවනීතං තාපෙන්තස්සා"**තිආදි. **පටිග්ගහිතෙහීති** ඛීරදධීනි සන්ධාය වුත්තං. උග්ගහිතකෙහි කතං අබ්භඤ්ජනාදීසු උපනෙතබ්බන්ති යොජනා. **එසෙව නයොති** නිස්සග්ගියාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං. **අකප්පියමංසසප්පිම්හීති** හත්ථිආදීනං සප්පිම්හි.

එත්ථ පනාති නවනීතෙ විසෙසො අත්ථීති අත්ථො. **ධොතං වට්ටතීති** ධොතමෙව පටිග්ගහිතුම්පි න වට්ටති, ඉතරථා සවත්ථුකපටිග්ගහිතං හොතීති ථෙරානං අධිප්පායො.

මහාසිවත්ථෙරස්ස පන වත්ථුනො වියොජිතත්තා දධිගුළිකාදීහි යුත්තතාමත්තෙන සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න හොති, තස්මා තක්කතො උද්ධටමත්තමෙව පටිග්ගහෙත්වා ධොවිත්වා, පචිත්වා වා නිරාමිසමෙව කත්වා පරිභුඤ්ජිංසූති අධිප්පායො, න පන දධිගුළිකාදීහි සහ විකාලෙ භුඤ්ජිංසු. තෙනාහ **"තස්මා නවනීතං පරිභුඤ්ජන්තෙන…පෙ…. සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න හොතී"**ති. තත්ථ අධොතං පටිග්ගහෙත්වාපි තං නවනීතං පරිභුඤ්ජන්තෙන දධිආදීනි අපනෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො. **බයං ගමිස්සතීති** නිරාමිසං හොති, තස්මා විකාලෙපි වට්ටතීති අත්ථො. **එත්තාවතාති** නවනීතෙ ලග්ගමත්තෙන විසුං දධිආදිවොහාරං අලද්ධෙන අප්පමත්තෙන දධිආදිනාති අත්ථො, එතෙන විසුං පටිග්ගහිතදධිආදීහි සහ පක්කං සවත්ථුකපටිග්ගහිතසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති දස්සෙති. **තස්මිම්පීති** නිරාමිසභූතෙපි. කුක්කුච්චකානං පන අයං අධිප්පායො – පටිග්ගහණෙ තාව දධිආදීහි අසම්භින්නරසත්තා හත්තෙන සහිතෙන ගුළපිණ්ඩාදි විය සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න හොති, තං පන පචන්තෙන ධොවිත්වාව පචිතබ්බං, ඉතරථා පචනක්ඛණෙ පච්චමානදධිගුළිකාදීහි සම්භින්නරසතාය සාමංපක්කං ජාතං, තෙසු ඛීණෙසු සාමංපක්කමෙව හොති, තස්මා නිරාමිසමෙව පචිතබ්බන්ති. තෙනෙව **"ආමිසෙන සහ පක්කත්තා"**ති කාරණං වුත්තං.

එත්ථ චායං විචාරණා – සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තාභාවෙ ආමිසෙන සහ භික්ඛුනා පක්කස්ස සයංපාකදොසො වා පරිසඞ්කීයති යාවකාලිකතා වා, තත්ථ න තාව සයංපාකදොසො එත්ථ සම්භවති සත්තාහකාලිකත්තා. යඤ්හි තත්ථ දධිආදි ආමිසගතං, තං පරික්ඛීණන්ති. අථ පටිග්ගහිතදධිගුළිකාදිනා සහ අත්තනා පක්කත්තා සවත්ථුකපක්කං විය භවෙය්‍යාති පරිසඞ්කීයති, තදා ආමිසෙන සහ පටිග්ගහිතත්තාති කාරණං වත්තබ්බං, න පන පක්කත්තාති. තථා ච උපඩ්ඪත්ථෙරානං මතමෙව අඞ්ගී කතං සියා. තත්ථ ච සාමණෙරාදීහි පක්කම්පි යාවකාලිකමෙව සියා පටිග්ගහිතඛීරාදිං පචිත්වා අනුපසම්පන්නෙහි කතසප්පිආදි විය ච, න ච තං යුත්තං, භික්ඛාචාරෙන ලද්ධනවනීතාදීනං තක්කාදිආමිසසංසග්ගසම්භවෙන අපරිභුඤ්ජිතබ්බතාපසඞ්ගතො. න හි ගහට්ඨා ධොවිත්වා, සොධෙත්වා වා පත්තෙ ආකිරන්තීති නියමො අත්ථි, අට්ඨකථායඤ්ච "යථා තත්ථ පතිතතණ්ඩුලකණාදයො න පච්චන්ති, එවං…පෙ…. පුන පචිත්වා දෙති, පුරිමනයෙනෙව සත්තාහං වට්ටතී"ති ඉමිනා වචනෙනපෙතං විරුජ්ඣති, තස්මා ඉධ කුක්කුච්චකානං කුක්කුච්චුප්පත්තියා නිමිත්තමෙව න දිස්සති. යථා චෙත්ථ, එවං "ලජ්ජී සාමණෙරො යථා තත්ථ පතිතතණ්ඩුලකණාදයො න පච්චන්ති, එවං සාමිසපාකං මොචෙන්තො අග්ගිම්හි විලීයාපෙත්වා…පෙ…. වට්ටතී"ති වචනස්සාපි නිමිත්තං න දිස්සති. යදි හි එතං යාවකාලිකසංසග්ගපරිහාරාය වුත්තං සියා, අත්තනාපි තථා කාතබ්බං භවෙය්‍ය. ගහට්ඨෙහි දින්නසප්පිආදීසු ච ආමිසසංසග්ගසඞ්කා න විගච්ඡෙය්‍ය. න හි ගහට්ඨා එවං විලීයාපෙත්වා පන තණ්ඩුලාදිං අපනෙත්වා පුන පචන්ති, අපිච භෙසජ්ජෙහි සද්ධිං ඛීරාදිං පක්ඛිපිත්වා යථා ඛීරාදි ඛයං ගච්ඡති, එවං පරෙහි පක්කභෙසජ්ජතෙලාදිපි යාවකාලිකමෙව සියා, න ච තම්පි යුත්තං දධිආදිඛයකරණත්ථං "පුන පචිත්වා දෙතී"ති වුත්තත්තා. තස්මා මහාසිවත්ථෙරවාදෙ කුක්කුච්චං අකත්වා අධොතම්පි නවනීතං තදහුපි පුනදිවසාදීසුපි පචිතුං, තණ්ඩුලාදිමිස්සං සප්පිආදිං අත්තනාපි අග්ගිම්හි විලීයාපෙත්වා පරිස්සාවෙත්වා පුන තක්කාදිඛයත්ථං පචිතුඤ්ච වට්ටති.

තත්ථ විජ්ජමානස්සපි පච්චමානක්ඛණෙ සම්භින්නරසස්ස යාවකාලිකස්ස අබ්බොහාරිකත්තෙන සවත්ථුකපටිග්ගහිතපුරෙපටිග්ගහිතානම්පි අබ්බොහාරිකතොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති. තෙනෙව **"එත්තාවතා සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න හොතී"**ති වුත්තං. විසුං පටිග්ගහිතෙන පන ඛීරාදිආමිසෙන නවනීතාදිං මිස්සෙත්වා භික්ඛුනා වා අඤ්ඤෙහි වා පක්කතෙලාදිභෙසජ්ජං සවත්ථුකපටිග්ගහිතසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති, තත්ථ පවිට්ඨයාවකාලිකස්ස අබ්බොහාරිකත්තාභාවා. යං පන පුරෙපටිග්ගහිතභෙසජ්ජෙහි අප්පටිග්ගහිතං ඛීරාදිං පක්ඛිපිත්වා පක්කතෙලාදිකං අනුපසම්පන්නෙහෙව පක්කම්පි සවත්ථුකපටිග්ගහිතම්පි සන්නිධිපි න හොති, තත්ථ පක්ඛිත්තඛීරාදිකස්සපි තස්මිං ඛණෙ සම්භින්නරසතාය පුරෙපටිග්ගහිතත්තාපත්තිතො. සචෙ පන අප්පටිග්ගහිතෙහෙව, අඤ්ඤෙහි වා පක්කතෙලාදීසුපි සචෙ ආමිසරසො පඤ්ඤායති, තං යාවකාලිකමෙව හොතීති වෙදිතබ්බං. **උග්ගහෙත්වාති** සයමෙව ගහෙත්වා.

පරිස්සාවෙත්වා ගහිතන්ති තණ්ඩුලාදිවිගමත්ථං පරිස්සාවෙත්වා, තක්කාදිවිගමත්ථං පුන පචිත්වා ගහිතන්ති අත්ථො. **පටිග්ගහෙත්වා ඨපිතභෙසජ්ජෙහීති** අතිරෙකසත්තාහපටිග්ගහිතෙහි, එතෙන තෙහි යුත්තම්පි සප්පිආදි අතිරෙකසත්තාහපටිග්ගහිතං න හොතීති දස්සෙති. **වද්දලිසමයෙති** වස්සකාලසමයෙ, අනාතපකාලෙති අත්ථො.

නිබ්බට්ටිතත්තාති යාවකාලිකවත්ථුතො විවෙචිතත්තා, එතෙන තෙලෙ සභාවතො යාවකාලිකත්තාභාවං, භික්ඛුනො සවත්ථුකපටිග්ගහණෙන යාවකාලිකත්තුපගමනඤ්ච දස්සෙති. **උභයම්පීති** අත්තනා, අඤ්ඤෙහි ච කතං.

623. අච්ඡවසන්ති දුක්කටවත්ථුනඤ්ඤෙව උපලක්ඛණන්ති ආහ **“ඨපෙත්වා මනුස්සවස”**න්ති. **සංසට්ඨ**න්ති පරිස්සාවිතං. **තිණ්ණං දුක්කටාන**න්ති අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ තීණි දුක්කටානි සන්ධාය වුත්තං. කිඤ්චාපි පරිභොගත්ථාය විකාලෙ පටිග්ගහණපචනපරිස්සාවනාදීසු පුබ්බපයොගෙසු පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච ආපත්ති න වුත්තා, තථාපි එත්ථ ආපත්තියා එව භවිතබ්බං පටික්ඛිත්තස්ස කරණතො ආහාරත්ථාය විකාලෙ යාමකාලිකාදීනං පටිග්ගහණෙ විය. යස්මා ඛීරාදිං පක්ඛිපිත්වා පක්කභෙසජ්ජතෙලෙ කසටං ආමිසගතිකං, තෙන සහ තෙලං පටිග්ගහෙතුං, පචිතුං වා භික්ඛුනො න වට්ටති. තස්මා වුත්තං **“පක්කතෙලකසටෙ විය කුක්කුච්චායතී”**ති. සචෙ වසාය සහ පක්කත්තා න වට්ටති, ඉදං කස්මා න වට්ටතීති පුච්ඡන්තා **“භන්තෙ ...පෙ.... වට්ටතී”**ති ආහංසු. ථෙරො අතිකුක්කුච්චතාය ච **“එතම්පි, ආවුසො, න වට්ටතී”**ති ආහ. රොගනිග්ගහත්ථාය එව වසාය අනුඤ්ඤාතත්තං සල්ලක්ඛෙත්වා පච්ඡා **“සාධූ”**ති සම්පටිච්ඡි.

“මධුකරීහි නාම මධුමක්ඛිකාහී”ති ඉදං ඛුද්දකභමරානං ද්වින්නං එව විසෙසනන්ති කෙචි වදන්ති , අඤ්ඤෙ පන ‘‘දණ්ඩකෙසු මධුකාරිකා මධුකරීමක්ඛිකා නාම, තාහි සහ තිස්සො මධුමක්ඛිකාජාතියො’’ති වදන්ති. **භමරමක්ඛිකා**ති මහාපටලකාරිකා. **සිලෙසසදිස**න්ති සුක්ඛතාය වා පක්කතාය වා සනීභූතං. **ඉතර**න්ති තනුකමධු.

උච්ඡුරසං උපාදායාති නික්කසටරසස්සපි සත්තාහකාලිකතං දස්සෙති ‘‘උච්ඡුම්හා නිබ්බත්ත’’න්ති පාළියං සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා. යං පන **සුත්තන්තට්ඨකථායං** ‘‘උච්ඡු චෙ, යාවකාලිකො. උච්ඡුරසො චෙ, යාමකාලිකො. ඵාණිතං චෙ, සත්තාහකාලිකං. තචො චෙ, යාවජීවකො’’ති වුත්තං, තං අම්බඵලරසාදිමිස්සතාය යාමකාලිකත්තං සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං, අවිනයවචනත්තා තං අප්පමාණන්ති. තෙනෙව **“පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතෙන අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙනා”**තිආදි වුත්තං. **නිරාමිසමෙව වට්ටති** තත්ථ පවිට්ඨයාවකාලිකස්ස අබ්බොහාරිකත්තාති ඉදං ගුළෙ කතෙ තත්ථ විජ්ජමානම්පි කසටං පාකෙන සුක්ඛතාය යාවජීවිකත්තං භජතීති වුත්තං. තස්ස යාවකාලිකත්තෙ හි සාමංපාකෙන පුරෙභත්තෙපි අනජ්ඣොහරණීයං සියාති. **“සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා”**ති ඉදං උච්ඡුරසෙ චුණ්ණවිචුණ්ණං හුත්වා ඨිතකසටං සන්ධාය වුත්තං, තෙන ච අපරිස්සාවිතෙන අප්පටිග්ගහිතෙන අනුපසම්පන්නෙහි කතං සත්තාහං වට්ටතීති දස්සෙති. **ඣාමඋච්ඡුඵාණිත**න්ති අග්ගිම්හි උච්ඡුං තාපෙත්වා කතං. **කොට්ටිතඋච්ඡුඵාණිත**න්ති ඛුද්දානුඛුද්දකං ඡින්දිත්වා කොට්ටෙත්වා නිප්පීළෙත්වා පක්කං.

තං තත්ථ විජ්ජමානම්පි කසටං පක්කකාලෙ යාවකාලිකත්තං විජහතීති ආහ **“තං යුත්ත”**න්ති. **සීතොදකෙන කත**න්ති මධුකපුප්ඵානි සීතොදකෙන මද්දිත්වා පරිස්සාවෙත්වා පචිත්වා කතං, අමද්දිත්වා කතන්ති කෙචි, තත්ථ කාරණං න දිස්සති. **ඛීරපල්ලික**න්ති ඛීරපෙණං. **මධුකපුප්ඵං පනා**තිආදි යාවකාලිකරූපෙන ඨිතස්සපි අවට්ටනකමෙරයබීජවත්ථුං දස්සෙතුං ආරද්ධං.

සබ්බානිපීති සප්පිආදීනි පඤ්චපි. ආහාරකිච්චං කරොන්තානි එතානි කස්මා එවං පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති චොදනාපරිහාරාය භෙසජ්ජොදිස්සං දස්සෙන්තෙන තප්පසඞ්ගෙන සබ්බානිපි ඔදිස්සකානි එකතො දස්සෙතුං **“සත්තවිධං හී”**තිආදි වුත්තං. අපකතිභෙසජ්ජත්තා විකටානි විරූපානි විසහරණතො මහාවිසයත්තා මහන්තානි චාති **මහාවිකටානි. උපසම්පදාදීනී**ති **ආදි**-සද්දෙන ගණ්ඩගණ්ඩුපාහනාදිං සඞ්ගණ්හාති.

අධිට්ඨෙතීති බාහිරපරිභොගත්ථමෙතන්ති චිත්තං උප්පාදෙති, එවං පරිභොගෙ අනපෙක්ඛතාය පටිග්ගහණං විජහතීති අධිප්පායො. එවං අඤ්ඤෙසුපි කාලිකෙසු අනජ්ඣොහරිතුකාමතාය සුද්ධචිත්තෙන බාහිරපරිභොගත්ථාය නියමෙපි පටිග්ගහණං විජහතීති ඉදම්පි විසුං එකං පටිග්ගහණවිජහනකාරණන්ති දට්ඨබ්බං.

625. **සචෙ ද්වින්නං...පෙ.... න වට්ටතී**ති එත්ථ පාඨො ගළිතො, එවං පනෙත්ථ පාඨො වෙදිතබ්බො ‘‘සචෙ ද්වින්නං සන්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං අවිභත්තං හොති, සත්තාහාතික්කමෙ ද්වින්නම්පි අනාපත්ති, පරිභුඤ්ජිතුං පන න වට්ටතී’’ති. අඤ්ඤථා හි සද්දප්පයොගොපි න සඞ්ගහං ගච්ඡති. **“ගණ්ඨිපදෙපි** ච අයමෙව පාඨො දස්සිතො’’ති (සාරත්ථ. ටී. 2.625) **සාරත්ථදීපනියං** වුත්තං. **ද්වින්නම්පි අනාපත්තී**ති අවිභත්තත්තා වුත්තං. **“පරිභුඤ්ජිතුං පන න වට්ටතී”**ති ඉදං ‘‘සත්තාහපරමං සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බ’’න්ති වචනතො වුත්තං. **“යෙන පටිග්ගහිතං, තෙන විස්සජ්ජිතත්තා”**ති ඉමිනා උපසම්පන්නස්ස දානම්පි සන්ධාය ‘‘විස්සජ්ජෙතී’’ති ඉදං වුත්තන්ති දස්සෙති. උපසම්පන්නස්ස නිරපෙක්ඛදින්නවත්ථුම්හි පටිග්ගහණස්ස අවිගතත්තෙපි සකසන්තකතා විගතාව හොති, තෙන නිස්සග්ගියං න හොති. අත්තනාව පටිග්ගහිතත්තං, සකසන්තකත්තඤ්චාති ඉමෙහි ද්වීහි කාරණෙහි නිස්සග්ගියං හොති, න එකෙන. අනුපසම්පන්නස්ස නිරපෙක්ඛදානෙ පන තදුභයම්පි විජහති, පරිභොගොපෙත්ථ වට්ටති, න සාපෙක්ඛදානෙ දානලක්ඛණාභාවතො. ‘‘විස්සජ්ජෙතී’’ති එතස්මිඤ්ච පාළිපදෙ කස්සචි අදත්වා අනපෙක්ඛතාය ඡඩ්ඩනම්පි සඞ්ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. **“අනපෙක්ඛො දත්වා”**ති ඉදඤ්ච පටිග්ගහණවිජහනවිධිදස්සනත්ථමෙව වුත්තං. පටිග්ගහණෙ හි විජහිතෙ පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභොගො සයමෙව වට්ටිස්සති, තබ්බිජහනඤ්ච වත්ථුනො සකසන්තකතාපරිච්චාගෙන හොතීති, එතෙන ච වත්ථුම්හි අජ්ඣොහරණාපෙක්ඛාය සති පටිග්ගහණවිස්සජ්ජනං නාම විසුං න ලබ්භතීති සිජ්ඣති. ඉතරථා හි ‘‘පටිග්ගහණෙ අනපෙක්ඛොව පටිග්ගහණං විස්සජ්ජෙත්වා පුන පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජතී’’ති වත්තබ්බං සියා. **“අප්පටිග්ගහිතත්තා”**ති ඉමිනා එකස්ස සන්තකං අඤ්ඤෙන පටිග්ගහිතම්පි නිස්සග්ගියං හොතීති දස්සෙති.

එවන්ති ''පුන ගහෙස්සාමී''ති අපෙක්ඛං අකත්වා සුද්ධචිත්තෙන පරිච්චත්තතං පරාමසති. **පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිදස්සනත්ථ**න්ති නිස්සග්ගියමූලිකාහි පාචිත්තියාදිආපත්තීහි අනාපත්තිදස්සනත්ථන්ති අධිප්පායො. **පරිභොගෙ අනාපත්තිදස්සනත්ථ**න්ති එත්ථ පන නිස්සට්ඨපටිලද්ධස්ස කායිකපරිභොගාදීසු යා දුක්කටාපත්ති වුත්තා, තාය අනාපත්තිදස්සනත්ථන්ති අධිප්පායො. සප්පිආදීනං පටිග්ගහිතභාවො, අත්තනො සන්තකතා, සත්තාහාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

628. චතුත්ථෙ **ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා...පෙ.... කරණක්ඛෙත්තඤ්චා**ති පඨමද්ධමාසම්පි කරණක්ඛෙත්තං වුත්තං. තං ''කත්වා නිවාසෙතබ්බ''න්ති ඉමස්ස පුරිමද්ධමාසෙ වා පච්ඡිමද්ධමාසෙ වා කත්වා පච්ඡිමමාසෙව නිවාසෙතබ්බන්ති එවමත්ථං ගහෙත්වා වුත්තං නිවාසනෙයෙව ආපත්තියා වුත්තත්තාති. යං පන **මාතිකාට්ඨකථායං** ''ගිම්හානං පච්ඡිමො මාසො පරියෙසනක්ඛෙත්තං, පච්ඡිමො අද්ධමාසො කරණනිවාසනක්ඛෙත්තම්පී''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, තං තස්මිංයෙව අද්ධමාසෙ කත්වා නිවාසෙතබ්බන්ති එවමත්ථං ගහෙත්වා වුත්තං. ඉධ වුත්තනයෙනෙව අත්ථෙ ගහිතෙ විරොධො නත්ථි.

''වත්තභෙදෙ දුක්කට''න්ති ඉදං වස්සිකසාටිකඅදින්නපුබ්බෙ සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ **''යෙ මනුස්සා''**තිආදි. **පකතියා වස්සිකසාටිකදායකා** නාම සඞ්ඝං වා අත්තානං වා අප්පවාරෙත්වාව අනුසංවච්ඡරං දායකා.

630. **''ඡ මාසෙ පරිහාරං ලභතී''**ති එතෙන අන්තොවස්සෙපි යාව වස්සානස්ස පච්ඡිමදිවසා අකතා පරිහාරං ලභතීති දීපිතං හොති. **එකමාසන්**ති හෙමන්තස්ස පච්ඡිමුපොසථෙන සහ ගණෙත්වා වුත්තං. තස්මිං උපොසථදිවසෙ එව හි තං මූලචීවරං කාතබ්බං, ඉතරථා හි නිස්සග්ගියතො. **එකාහද්වීහාදිවසෙන...පෙ.... ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා චා**ති එත්ථ එකාහානාගතාය වස්සූපනායිකාය ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච ද්වීහානාගතාය...පෙ.... දසාහානාගතාය වස්සූපනායිකාය ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච, අන්තොවස්සෙ වා ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා චාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්ථ ආසළ්හීමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛපුණ්ණමියං ලද්ධා, තදහෙව රජනකප්පපරියොසානෙහි නිට්ඨිතා ච වස්සිකසාටිකා ''එකාහානාගතාය වස්සූපනායිකාය ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා චා''ති වුච්චති. එතෙනෙව නයෙන ජුණ්හපක්ඛස්ස ඡට්ඨියං ලද්ධා, නිට්ඨිතා ච ''දසාහානාගතාය වස්සූපනායිකාය ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා චා''ති වුච්චති. යාව පඨමකත්තිකතෙමාසිපුණ්ණමා, තාව ලද්ධා, නිට්ඨිතා ච ''අන්තොවස්සෙ ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා චා''ති වුච්චති. පඨමකත්තිකතෙමාසිපුණ්ණමිතො පරං ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච යාව චීවරකාලො නාතික්කමති, තාව අනධිට්ඨහිත්වාපි ඨපෙතුං වට්ටතීති අධිප්පායො.

එත්ථ ච ''තස්මිංයෙව අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බා''ති අවිසෙසෙන වුත්තෙපි වස්සානතො පුබ්බෙ එකාහද්වීහාදිවසෙන අනාගතාය වස්සූපනායිකාය ලද්ධා තෙහි දිවසෙහි දසාහං අනතික්කමන්තෙන වස්සූපනායිකදිවසතො පට්ඨාය අධිට්ඨානක්ඛෙත්තං සම්පත්තා එව අධිට්ඨාතබ්බා, තතො පන පුබ්බෙ දසාහාතික්කමෙන නිට්ඨිතාපි න අධිට්ඨාතබ්බා අධිට්ඨානස්ස අඛෙත්තත්තා. තාදිසා පන වස්සූපනායිකදිවසෙ එව අධිට්ඨාතබ්බා, අනධිට්ඨහතො අරුණුග්ගමනෙන නිස්සග්ගියං හොති. යදි එවං ''දසාහානාගතායා''ති ඉමිනා කිං පයොජනන්ති චෙ? වස්සානතො පුබ්බෙ එව දසාහෙ අතික්කන්තෙ නිට්ඨිතා වස්සූපනායිකදිවසෙ එව අධිට්ඨාතබ්බාති දස්සනත්ථං වුත්තං. තෙනෙවාහ **''දසාහාතික්කමෙ නිට්ඨිතා තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බා''**ති.

දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කමෙතබ්බාති තෙමාසබ්භන්තරෙ දසාහෙ අප්පහොන්තෙ නවාහානාගතාය කත්තිකතෙමාසිපුණ්ණමාය සත්තමිතො පට්ඨාය ලද්ධා, නිට්ඨිතා ච චීවරකාලං නාතික්කමෙතබ්බාති අත්ථො. තථා හි ''මාසො සෙසො ගිම්හානන්ති භික්ඛුනා වස්සිකසාටිකචීවරං පරියෙසිතබ්බ''න්ති පරියෙසනක්ඛෙත්තං වත්වා ''වස්සිකසාටිකං වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතු''න්ති (මහාව. 358) වුත්තත්තා කතායපි අකතායපි මාසමත්තං අනධිට්ඨාතබ්බතා සිද්ධා. යස්මා ච අකතා වස්සිකසාටිකසඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති, අකරණඤ්ච කෙනචි වෙකල්ලෙන, න අනාදරෙන, තස්මා චාතුමාසං අකතත්තා එව පරිහාරං ලභති, කතා පන අධිට්ඨානක්ඛෙත්තෙ, අකතා ච චීවරකාලෙ දසාහපරමසික්ඛාපදෙනෙව පරිහාරං ලභතීති අයමත්ථො ලබ්භති. **කස්මා**ති අත්තනො මතියා කාරණපුච්ඡා. **තස්මා**ති වස්සානෙයෙව වස්සිකසාටිකාය අධිට්ඨාතබ්බතාවචනතො. **''තිචීවරං අධිට්ඨාතු''**න්ති සුත්තං පනෙත්ථ සෙසචීවරානං එවං කාලනියමාභාවං සාධෙතුං උද්ධටං. න හි තෙනෙත්ථ අඤ්ඤං පයොජනං අත්ථි.

කදා අධිට්ඨාතබ්බාතිආදිකුරුන්දිවචනෙනාපි ''යදා වා තදා වා අධිට්ඨාතුං වට්ටතී''ති ඉදං පටික්ඛිපිත්වා දසාහබ්භන්තරෙ එව කතාය අධිට්ඨාතබ්බතං දස්සෙති.

පාළියං **අච්ඡින්නචීවරස්සා**තිආදීසු අච්ඡින්නසෙසචීවරස්ස නට්ඨසෙසචීවරස්ස. එතෙසඤ්හි අසමයෙ පරියෙසනනිවාසනාපත්තියා එව අනාපත්ති වුත්තා. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** ''අච්ඡින්නචීවරස්ස වා නට්ඨචීවරස්ස වා අනිවත්ථං චොරා හරන්තීති එවං ආපදාසු වා නිවාසයතො උම්මත්තකාදීනඤ්ච අනාපත්තී''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, ඉධ පන සමන්තපාසාදිකායං අයං නිස්සග්ගියා අනාපත්ති පාළිතො සයමෙව

සිජ්ඣතීති ඉමං අදස්සෙත්වා අසිජ්ඣමානං නග්ගස්ස න්හායතො දුක්කටාපත්තියා එව අනාපත්තිං දස්සෙතුං **“අච්ඡින්නචීවරස්සා”**තිආදි වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. න හි එසා අනාපත්ති අවුත්තෙ සිජ්ඣතීති. වස්සිකසාටිකාය අත්තුද්දෙසිකතා, අසමයෙ පරියෙසනතා, තාය ච පටිලාභොති ඉමානි තාව පරියෙසනාපත්තියා තීණි අඞ්ගානි. නිවාසනාපත්තියා පන සචීවරතා, ආපදාභාවො, වස්සිකසාටිකාය සකභාවො, අසමයෙ නිවාසනන්ති චත්තාරි අඞ්ගානි.

වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරඅච්ඡින්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා

631. පඤ්චමෙ **යම්පි…පෙ…. අච්ඡින්දීති** එත්ථ යං තෙ අහං චීවරං අදාසිං, තං ‘‘මයා සද්ධිං පක්කමිස්සතී’’ති සඤ්ඤාය අදාසිං, න අඤ්ඤථාති කුපිතො අච්ඡින්දීති එවං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බං.

633. **එකං දුක්කටන්ති** යදි ආණත්තො අවස්සං අච්ඡින්දති, ආණත්තික්ඛණෙ පාචිත්තියමෙව. යදි න අච්ඡින්දති, තදා එව දුක්කටන්ති දට්ඨබ්බං. **එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියොති** යදි ආණත්තො අනන්තරායෙන අච්ඡින්දති, ආණත්තික්ඛණෙයෙව වත්ථුගණනාය පාචිත්තියආපත්තියො පයොගකරණක්ඛණෙයෙව ආපත්තියා ආපජ්ජිතබ්බතො, චීවරං පන අච්ඡින්නෙයෙව නිස්සග්ගියං හොති. යදි සො න අච්ඡින්දති, ආණත්තික්ඛණෙ එකමෙව දුක්කටන්ති දට්ඨබ්බං. එවං අඤ්ඤත්ථාපි ඊදිසෙසු නයො ඤාතබ්බො.

635. **උපජ්ඣං ගණ්හිස්සතීති** සාමණෙරස්ස දානං දීපෙති, තෙන ච සාමණෙරකාලෙ දත්වා උපසම්පන්නකාලෙ අච්ඡින්දතොපි පාචිත්තියං දීපෙති. ‘‘භික්ඛුස්ස සාමං චීවරං දත්වා’’ති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං. **ආහරාපෙතුං පන වට්ටතීති** කම්මෙ අකතෙ හතිසදිසත්තා වුත්තං. විකප්පනුපගපච්ඡිමචීවරතා, සාමං දින්නතා, සකසඤ්ඤිතා, උපසම්පන්නතා, කොධවසෙන අච්ඡින්දනං වා අච්ඡින්දාපනං වාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

චීවරඅච්ඡින්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

636. ඡට්ඨෙ වීතවීතට්ඨානං යස්මිං චතුරස්සදාරුම්හි පලිවෙඨෙන්ති, තස්ස **තුරීති** නාමං. වායන්තා තිරියං සුත්තං පවෙසෙත්වා යෙන ආකොටෙන්තා වත්ථෙ සනභාවං ආපාදෙන්ති, තං **“වෙම”**න්ති වුච්චති.

“ඉතරස්මිං තථෙව දුක්කට”න්ති ඉමිනා වායිතුං ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය යථාවුත්තපරිච්ඡෙදනිට්ඨිතෙයෙව දුක්කටම්පි හොති, න තතො පුබ්බෙ වායනපයොගෙසූති දස්සෙති.

තන්තෙ ඨිතංයෙව අධිට්ඨාතබ්බන්ති එත්ථ එකවාරං අධිට්ඨිතෙ පච්ඡා වීතං අධිට්ඨිතගතිකමෙව හොති, පුන අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි. සචෙ පන අන්තරන්තරා දසා ඨපෙත්වා විසුං විසුං සපරිච්ඡෙදං වීතං හොති, පච්චෙකං අධිට්ඨාතබ්බමෙවාති දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච කප්පියසුත්තං ගහෙත්වා අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙනාපි අකප්පියතන්තවායෙන ‘‘සුත්තමත්ථි, වායන්තො නත්ථී’’තිආදිපරියායමුඛෙන වායාපෙන්තස්ස අනාපත්ති. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** (කඞ්ඛා. අට්ඨ. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා) ‘‘වායාපෙය්‍යා’’ති පදස්ස ‘‘චීවරං මෙ, ආවුසො, වායථාති අකප්පියවිඤ්ඤත්තියා වායාපෙය්‍යා’’ති අත්ථො වුත්තො, එවං වදන්තො අකප්පියතන්තවායෙන වායාපෙති නාම, නාඤ්ඤථා.

640. **අනාපත්ති චීවරං සිබ්බෙතුන්ති**ආදීසු ඉමිනා සික්ඛාපදෙනෙව අනාපත්ති, අකතවිඤ්ඤත්තිපච්චයා පන දුක්කටමෙවාති වදන්ති. අකප්පියසුත්තතා, අත්තුද්දෙසිකතා, අකප්පියතන්තවායෙන අකප්පියවිඤ්ඤත්තියා වායාපනන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

642. සත්තමෙ **“කිඤ්චිමත්තං අනුපදජ්ජෙය්‍යා”**ති ඉදං පයොගභෙදදස්සනං, දානං පනෙත්ථ අඞ්ගං න හොති. තෙනෙව තස්ස **විභඞ්ගෙ** ‘‘අන්තමසො ධම්මම්පි භණතී’’ති වුත්තං. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතානං තන්තවායෙ උපසඞ්කමිත්වා විකප්පමාපජ්ජනතා, චීවරස්ස අත්තුද්දෙසිකතා, තස්ස වචනෙන සුත්තවඩ්ඪනං, චීවරපටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

646. අට්ඨමෙ ඡට්ඨියං උප්පන්නචීවරස්ස එකාදසමාරුණො චීවරකාලෙ උට්ඨාතීති ආහ **''ඡට්ඨිතො පට්ඨායා''**තිආදි, තෙන ච ''දසාහානාගත''න්ති වුත්තත්තා පඤ්චමිතො පට්ඨාය පුණ්ණමිතො පුබ්බෙ දසසු අරුණෙසු උට්ඨිතෙසුපි චීවරං නිස්සග්ගියං න හොති. පුණ්ණමියා සහ එකාදස දිවසා ලබ්භන්තීති එත්තකමෙව ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ලද්ධං, ඡට්ඨිතො පට්ඨාය උප්පන්නං සබ්බචීවරං පඨමකථිනසික්ඛාපදවසෙනෙව යාව චීවරකාලං නිස්සග්ගියං න හොතීති දස්සෙති.

650. ඉදානි පඨමකථිනාදිසික්ඛාපදෙහි තස්ස තස්ස චීවරස්ස ලබ්භමානං පරිහාරං ඉධෙව එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා දස්සෙන්තො **''අතිරෙකචීවරස්සා''**තිආදිමාහ. ''අනත්ථතෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා''ති අයමෙව පාඨො පාළියා සමෙති. කෙචි පන ''දසදිවසාධිකො මාසො, දසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසාති පාඨෙන භවිතබ්බ''න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං, අඤ්ඤථා ''නවාහානාගත''න්ති වත්තබ්බතො. යං පනෙත්ථ **මාතිකාට්ඨකථායඤ්ච** ''කාමඤ්චෙස 'දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ'න්ති ඉමිනාව සිද්ධො, අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං ඨපිත''න්ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා) ලිඛන්ති, තං පමාදලිඛිතං ''පවාරණමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො පට්ඨාය උප්පන්නස්ස චීවරස්ස නිධානකාලො දස්සිතො හොතී''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තත්තා. ඉමමෙව ච පමාදලිඛිතං ගහෙත්වා **භදන්තබුද්ධදත්තාචරියෙන** ච ''පරිහාරෙකමාසොව, දසාහපරමො මතො''තිආදි වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

අච්චෙකචීවරසඤ්ඤී අඤ්ඤස්මින්ති පුබ්බෙ අධිට්ඨිතෙ උප්පන්නකාලාකාරාදි සාදිසෙන අච්චෙකචීවරසදිසෙ අඤ්ඤස්මිං චීවරෙ අච්චෙකචීවරසඤ්ඤාය චීවරකාලං අතික්කමෙතීති අත්ථො. තෙනෙවෙත්ථ දුක්කටං, අනාපත්ති ච වුත්තා, ඉතරථා තීසුපි පදෙසු පාචිත්තියස්සෙව වත්තබ්බතො. අනච්චෙකචීවරම්පි හි චීවරකාලං අතික්කමයතො පාචිත්තියමෙව අච්චෙකචීවරත්තිකෙ වියාති දට්ඨබ්බං. විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණස්ස අච්චෙකචීවරස්ස අත්තනො සන්තකතා , දසාහානාගතාය කත්තිකතෙමාසිපුණ්ණමාය උප්පන්නභාවො, අනධිට්ඨිතඅවිකප්පිතතා, චීවරකාලාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා

652-3. නවමෙ අන්තරන්තරා සරමෙත්ථාති **අන්තරසර**න්ති ගාමො වුත්තොති ආහ **''අන්තොගාමෙ''**ති. ''පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති (විභ. 624) ඉමස්ස විභඞ්ගෙ ''උපසම්පජ්ජ''න්ති සානුසාරං උද්ධටං. තං සන්ධායාහ **''උපසම්පජ්ජන්තිආදීසු විය''**ති. **තස්සාපී**ති ''වුත්ථවස්සාන''න්ති විභඞ්ගපදස්සපි. **වුත්ථවස්සානන්**ති ච නිද්ධාරණෙ සාමිවචනං, එතෙන ච පුරිමසික්ඛාපදෙ අනත්ථතකථිනානං කථිනමාසෙපි අසමාදානචාරො න ලබ්භතීති සිද්ධං හොති, ඉතරථා සික්ඛාපදස්සෙව නිරත්ථකත්තාති දට්ඨබ්බං.

පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතොති එත්ථ ගාමපරියන්තෙ ඨිතසරුපචාරතො පට්ඨාය එකො ලෙඩ්ඩුපාතො පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං නාම. **විසුද්ධිමග්ගෙපි** ''අපරික්ඛිත්තස්ස පඨමලෙඩ්ඩුපාතතො පට්ඨායා''ති (විසුද්ධි. 1.31) වුත්තං. **තන්**ති තං පඨමසෙනාසනාදිං. **මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථායං** පන විහාරස්සපි ගාමස්සෙව උපචාරං නීහරිත්වා උභින්නං ලෙඩ්ඩුපාතානං අන්තරා මිනිතබ්බන්ති වුත්තං.

''කොසම්බියං අඤ්ඤතරො භික්ඛු ගිලානො හොතී''ති ආගතත්තා **''කොසම්බකසම්මුති අනුඤ්ඤාතා''**ති වුත්තං. **''අයඤ්ච පච්ඡිමදිසං ගතො හොතී''**ති ඉමිනා අන්තරඝරෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා තස්මිං විහාරෙ වසන්තස්ස සකලම්පි චීවරමාසං විප්පවසිතුං වට්ටති, තතො අඤ්ඤත්ථ ගමනකිච්චෙ සති විහාරතො බහි ඡාරත්තං විප්පවාසො අනුඤ්ඤාතොති දීපෙති. තෙනාහ **''සෙනාසනං ආගන්ත්වා සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙතූ''**න්තිආදි. **වසිත්වා**ති අරුණං උට්ඨාපෙත්වා. **තත්ථෙවා**ති තස්මිඤ්ඤෙව ගතට්ඨානෙ. අඞ්ගානි පනෙත්ථ අට්ඨකථායමෙව වුත්තානි.

සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා

660. දසමෙ **රොපිතමාලවච්ඡතො**ති කෙනචි නියමෙත්වා රොපිතං සන්ධාය වුත්තං. අනොචිතං මිලායමානං ඔචිනිත්වා යත්ථ කත්ථචි පූජෙතුං වට්ටති. **ඨිතං දිස්වා**ති සෙසකං ගහෙත්වා ඨිතං දිස්වා. **යත්ථ ඉච්ඡථ, තත්ථ දෙථා**ති එත්ථ නියමෙත්වා ''අසුකස්ස දෙහී''ති වුත්තෙපි දොසො නත්ථි ''තුම්හාකං රුච්චියා''ති වුත්තත්තා. සඞ්ඝෙ පරිණතභාවො, තං ඤත්වා අත්තනො පරිණාමනං, පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො පත්තවග්ගො තතියො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

තිංසකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

පඨමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

විමතිවිනොදනී-ටීකා (දුතියො භාගො)

5. පාචිත්තියකණ්ඩං

1. මුසාවාදවග්ගො

1. මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

1. මුසාවාදවග්ගස්ස පඨමසික්ඛාපදෙ **ඛුද්දකානන්ති** එත්ථ **“ඛුද්දක-**සද්දො බහු-සද්දපරියායො’’ති වදන්ති. **තත්ථාති** තෙසු වග්ගෙසු, ඛුද්දකෙසු වා. ‘‘ජානිතබ්බතො’’ති හෙතුනො විපක්ඛෙපි නිබ්බානෙ වත්තනතො අනෙකන්තිකත්තෙ පරෙහි වුත්තෙ ‘‘න මයා අයං හෙතු වුත්තො’’ති තං කාරණං පටිච්ඡාදෙතුං පුන ‘‘ජාතිධම්මතොති මයා වුත්ත’’න්තිආදීනි වදති. ‘‘සම්පජාන’’න්ති වත්තබ්බෙ අනුනාසිකලොපෙන නිද්දෙසොති ආහ **“ජානන්තො’’**ති.

2. **සම්පජානමුසාවාදෙති** අත්තනා වුච්චමානස්ස අත්ථස්ස විතථභාවං පුබ්බෙපි ජානිත්වා, වචනක්ඛණෙ ච ජානන්තස්ස මුසාවාදභණනෙ. තෙනාහ **“ජානිත්වා’’**තිආදි. **මුසාවාදෙති** ච නිමිත්තත්ථෙ භුම්මං, තස්මා මුසාභණනනිමිත්තං පාචිත්තියන්ති එවමෙත්ථ, ඉතො පරෙසුපි ඊදිසෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

3. වදන්ති එතායාති වාචාති ආහ **“මිච්ඡා’’**තිආදි. ‘‘ධනුනා විජ්ඣතී’’තිආදීසු විය ‘‘චක්ඛුනා දිට්ඨ’’න්ති පාකටවසෙන වුත්තන්ති ආහ **“ඔළාරිකෙනා’’**ති.

11. **ගතො භවිස්සතීති** එත්ථාපි සන්නිට්ඨානතො වුත්තත්තා මුසාවාදො ජාතො. **ආපත්තින්ති** පාචිත්තියාපත්තිං, න දුබ්භාසිතං. ජාතිආදීහි දසහි අක්කොසවත්ථූහි පරං දවා වදන්තස්ස හි තං හොති. **වාරෙසුන්ති** උපනෙසුං. වත්ථුවිපරීතතා, විසංවාදනපුරෙක්ඛාරතා, යමත්ථං වත්තුකාමො, තස්ස පුග්ගලස්ස විඤ්ඤාපනපයොගො චාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි. වත්ථුවිපරීතතාය හි අසති විසංවාදනපුරෙක්ඛාරතාය විඤ්ඤාපිතෙපි මුසාවාදො න හොති, දුක්කටමත්තමෙව හොති. තස්මා සාපි අඞ්ගමෙවාති ගහෙතබ්බං. උත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනත්ථං මුසා භණන්තස්ස පාරාජිකං, පරියායෙන ථුල්ලච්චයං, අමූලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසනත්ථං සඞ්ඝාදිසෙසො, සඞ්ඝාදිසෙසෙනානුද්ධංසනඔමසවාදාදීසු පාචිත්තියං, අනුපසම්පන්නෙසු දුක්කටං, උක්කට්ඨහීනජාතිආදීහි දවා අක්කොසන්තස්ස දුබ්භාසිතං, කෙවලං මුසා භණන්තස්ස ඉධ පාචිත්තියං වුත්තං.

මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

13. දුතියෙ **පුබ්බෙ පතිට්ඨිතාරප්පදෙසං පුන අරෙ පත්තෙති** පඨමං භූමියං පතිට්ඨිතනෙමිප්පදෙසෙ පරිවත්තෙත්වා පුන භූමියං පතිට්ඨිතෙති අත්ථො.

15. **පුබ්බෙති** අට්ඨුප්පත්තියං. **පුප්ඵඡඩ්ඩකා** නාම ගබ්භමලාදිහාරකා. **තච්ඡකකම්මන්ති** පාසාණකොට්ටනාදිවඩ්ඪකීකම්මං . **හත්ථමුද්දාගණනාති** අඞ්ගුලිසඞ්කොචනෙනෙව ගණනා. **අච්ඡිද්දකගණනා** නාම එකට්ඨානදසට්ඨානාදීසු සාරියො ඨපෙත්වා අනුක්කමෙන ගණනා. **ආදි-**සද්දෙන සඞ්කලනපටුප්පාදනවොක්ලනභාගහාරාදිවසෙන පවත්තා පිණ්ඩගණනා ගහිතා. යස්ස සා පගුණා, සො රුක්ඛම්පි දිස්වා ‘‘එත්තකානි එත්ථ පණ්ණානී’’ති ජානාති. **යභ-**මෙථුනෙති වචනතො ආහ **“ය-කාර-භ-කාරෙ’’**තිආදි.

16. **න පුරිමෙනාති** මුසාවාදසික්ඛාපදෙන. **සොපි ආපත්තියාති** උපසග්ගාදිවිසිට්ඨෙහිපි වදන්තො පාචිත්තියාපත්තියාව කාරෙතබ්බො.

26. **දුබ්භාසිතන්ති** සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා පාළියං අනාගතෙහිපි පරම්මුඛා වදන්තස්සපි දුබ්භාසිතමෙවාති ආචරියා වදන්ති තතො ලාමකාපත්තියා අභාවා, අනාපත්තියාපෙත්ථ භවිතුං අයුත්තත්තා. **සබ්බසත්තාති** එත්ථ වචනත්ථවිදූහි තිරච්ඡානාදයොපි ගහිතා.

35. අනුසාසනීපුරෙක්ඛාරතාය වා පාපගරහිතාය වා වදන්තානං චිත්තස්ස ලහුපරිවත්තිභාවතො අන්තරන්තරා කොපෙ උප්පන්නෙපි අනාපත්ති. කායවිකාරමත්තෙනපි ඔමසනසම්භවතො **“තිසමුට්ඨානං, කායකම්ම’’**න්ති ච වුත්තං. **පරිවාරෙ** පන ‘‘චතුත්ථෙන ආපත්තිසමුට්ඨානෙන…පෙ.… දුබ්භාසිතං ආපජ්ජෙය්‍යාති. න හීති වත්තබ්බ’’න්තිආදිනා (පරි. 276) ඉතරානි සමුට්ඨානානි පටික්ඛිපිත්වා පඤ්චමස්සෙව වුත්තත්තා ආහ **“දුබ්භාසිතාපත්ති පනෙත්ථ වාචාචිත්තතො සමුට්ඨාතී’’**ති. දවකම්‍යතාය හි කායවාචාචිත්තෙහි ඔමසන්තස්සපි වාචාචිත්තමෙව ආපත්තියා අඞ්ගං හොති, න පන කායො විජ්ජමානොපි ධම්මදෙසනාපත්ති විය කෙවලං කායවිකාරෙනෙව. ඔමසන්තස්ස පන කිඤ්චාපි ඉධ දුබ්භාසිතාපත්තියා අනාපත්ති, අථ ඛො කායකීළාපටික්ඛෙපසික්ඛාපදෙන දුක්කටමෙවාති දට්ඨබ්බං.

උපසම්පන්නං ජාතිආදීහි අනඤ්ඤාපදෙසෙන අක්කොසනං, තස්ස ජානනං, අත්ථපුරෙක්ඛාරතාදීනං අභාවොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා

36. තතියෙ භණ්ඩනං ජාතං එතෙසන්ති **භණ්ඩනජාතා**. පිසතීති පිසුණා, වාචා, සමග්ගෙ භින්නෙ කරොතීති අත්ථො. තාය වාචාය සමන්නාගතො පිසුණො, තස්ස කම්මං **පෙසුඤ්ඤන්**ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඉධාපි ජාතිආදීහි දසහි වත්ථූහි පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්තස්සෙව පාචිත්තියං, ඉතරෙහි අක්කොසවත්ථූහි දුක්කටං. අනක්කොසවත්ථූහි පන උපසංහරන්තස්ස දුක්කටමෙවාති වදන්ති. ජාතිආදීහි අනඤ්ඤාපදෙසෙන අක්කොසන්තස්ස භික්ඛුනො සුත්වා භික්ඛුස්ස උපසංහරණං, පියකම්‍යතාභෙදාධිප්පායෙසු අඤ්ඤතරතා, තස්ස විජානනාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

45. චතුත්ථෙ **පුරිමබ්‍යඤ්ජනෙන සදිසන්**ති ‘‘රූපං අනිච්ච’’න්ති එත්ථ අනිච්ච-සද්දෙන සදිසං ‘‘වෙදනා අනිච්චා’’ති එත්ථ අනිච්ච-සද්දං වදති. **අක්ඛරසමූහොති** අවිභත්තිකො වුත්තො. **පදන්ති** විභත්තිඅන්තං වුත්තං.

එකං පදන්ති ගාථාපදමෙව සන්ධාය වදති. **පදගණනායාති** ගාථාපදගණනාය. **අපාපුණිත්වාති** සද්ධිං අකථෙත්වා. එතෙන ගාථාය පච්ඡිමපාදෙ වුච්චමානෙ සාමණෙරො පඨමපාදාදිං වදති, ආපත්තියෙව, තස්මිං නිස්සද්දෙ එව ඉතරෙන වත්තබ්බන්ති දස්සෙති.

අට්ඨකථානිස්සිතොති සඞ්ගීතිත්තයාරුළ්හං පොරාණට්ඨකථං සන්ධාය වදති. ඉදානිපි ‘‘යථාපි දීපිකො නාම, නිලීයිත්වා ගණ්හතෙ මිගෙ’’ති (මි. ප. 6.1.5; විසුද්ධි. 1.217; දී. නි. අට්ඨ. 2.374; ම. නි. අට්ඨ. 1.107; පාරා. අට්ඨ. 2.165; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163) එවමාදිකං අට්ඨකථාවචනං අත්ථෙව, **බුද්ධඝොසාචරියාදීහි** පොරාණට්ඨකථානයෙන වුත්තම්පි ඉධ සඞ්ගහෙතබ්බන්ති වදන්ති. **පාළිනිස්සිතොති** උදානවග්ගසඞ්ගහාදිකො. **විවට්ටූපනිස්සිතන්ති** නිබ්බානනිස්සිතං. **ථෙරස්සාති** නාගසෙනත්ථෙරස්ස. **මග්ගකථාදීනි** පකරණානි.

46. පාළියං **අක්ඛරායාති**ආදි ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, අක්ඛරෙනාතිආදිනා අත්ථො ගහෙතබ්බො.

48. **උපචාරං මුඤ්චිත්වාති** පරිසාය ද්වාදසහත්ථං මුඤ්චිත්වා එකතො ඨිතස්ස වා නිසින්නස්ස වා අනුපසම්පන්නස්ස අකථෙත්වා අඤ්ඤෙ උද්දිස්ස භණන්තස්සාපි අනාපත්ති. සචෙ පන දූරෙ නිසින්නම්පි උද්දිස්ස භණති, ආපත්ති එව. **ඔපාතෙතීති** සද්ධිං කථෙති. අනුපසම්පන්නතා, වුත්තලක්ඛණධම්මං පදසො වාචනතා, එකතො භණනඤ්චාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා

50-51. පඤ්චමෙ තත්‍රිදං නිදස්සනන්ති සෙසො. **දිරත්තතිරත්තන්ති** එත්ථ දිරත්තග්ගහණං වචනාලඞ්කාරත්ථං, නිරන්තරං තිස්සොව රත්තියො වසිත්වා චතුත්ථදිවසාදීසු සයන්තස්සෙව ආපත්ති, න එකන්තරිකාදිවසෙන සයන්තස්සාති දස්සනත්ථම්පීති දට්ඨබ්බං. දිරත්තවිසිට්ඨඤ්හි තිරත්තං වුච්චමානං, තෙන අනන්තරිකමෙව තිරත්තං දීපෙතීති. **පඤ්චහි ඡදනෙහීති** ඉට්ඨකසිලාසුධාතිණපණ්ණෙහි. **වාචුග්ගතවසෙනාති** පගුණවසෙන. **දියඩ්ඪහත්ථුබ්බෙධො** වඩ්ඪකීහත්ථෙන ගහෙතබ්බො. **එකූපචාරො** එකෙන මග්ගෙන පවිසිත්වා අබ්භොකාසං අනුක්කමිත්වා සබ්බත්ථ අනුපරිගමනයොග්ගො, එතං බහුද්වාරම්පි එකූපචාරොව. තත්ථ පන කුට්ටාදීහි රුන්ධිත්වා විසුං ද්වාරං යොජෙන්ති, නානූපචාරො හොති. සචෙ පන රුන්ධති එව, විසුං ද්වාරං න යොජෙන්ති, ‘‘එතම්පි එකූපචාරමෙව මත්තිකාදීහි පිහිතද්වාරො විය ගබ්භො’’ති ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤථා ගබ්භෙ පවිසිත්වා පමුඛාදීසු නිපන්නානුපසම්පන්නෙහි සහසෙය්‍යාපරිමුත්තියා ගබ්භද්වාරං මත්තිකාදීහි පිදහාපෙත්වා උට්ඨිතෙ අරුණෙ විවරාපෙන්තස්සපි අනාපත්ති භවෙය්‍යාති.

තෙසං පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස ආපත්තීති එත්ථ කෙචි ‘‘අනුට්ඨහනෙන අකිරියසමුට්ඨානා ආපත්ති වුත්තා තස්මිං ඛණෙ සයන්තස්ස කිරියාභාවා. ඉදඤ්හි සික්ඛාපදං සියා කිරියාය සමුට්ඨාති, සියා අකිරියාය සමුට්ඨාති.

කිරියාසමුට්ඨානතා චස්ස තබ්බහුලවසෙන වුත්තාති වදති. යථා චෙතං, එවං දිවාසයනම්පි. අනුට්ඨහනෙන, හි ද්වාරාසංවරණෙන චෙතං අකිරියසමුට්ඨානම්පි හොතී''ති වදන්ති. ඉදඤ්ච යුත්තං විය දිස්සති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

''උපරිමතලෙන සද්ධිං අසම්බද්ධභිත්තිකස්සා''ති ඉදං සම්බද්ධභිත්තිකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සනත්ථං වුත්තං. උපරිමතලෙ සයිතස්ස සඞ්කා එව නත්ථීති **''හෙට්ඨාපාසාදෙ''**තිආදි වුත්තං. **නානුපවාරෙ**ති බහි නිස්සෙණියා ආරොහණියෙ.

සභාසඞ්ඛෙපෙනාති සභාකාරෙන. **''අඩ්ඪකුට්ටකෙ''**ති ඉමිනා සණ්ඨානං දස්සෙති. යත්ථ තීසු ද්වීසු වා පස්සෙසු භිත්තියො බද්ධා, ඡදනං වා අසම්පත්තා අඩ්ඪභිත්ති, ඉදං අඩ්ඪකුට්ටකං නාම. **වාළසඞ්ඝාටො** නාම පරික්ඛෙපස්ස අන්තො ථම්භාදීනං උපරි වාළරූපෙහි කතසඞ්ඝාටො. **පරික්ඛෙපස්ස බහිගතෙ**ති එත්ථ යස්මිං පස්සෙ පරික්ඛෙපො නත්ථි, තත්ථ සචෙ භූමිතො වත්ථු උච්චං හොති, උභතො උච්චවත්ථුතො හෙට්ඨා භූමියං නිබ්බකොසබ්භන්තරෙපි අනාපත්ති එව තත්ථ සෙනාසනවොහාරාභාවතො. අථ වත්ථු නීචං භූමිසමමෙව සෙනාසනස්ස හෙට්ඨිමතලෙ තිට්ඨති, තත්ථ පරික්ඛෙපරහිතදිසාය නිබ්බකොසබ්භන්තරෙ සබ්බත්ථ ආපත්ති හොති, පරිච්ඡෙදාභාවතො පරික්ඛෙපස්ස බහි එව අනාපත්තීති දට්ඨබ්බං. **පරිමණ්ඩලං වා**තිආදි මජ්ඣෙ උදකපතනත්ථාය ආකාසඞ්ගණවන්තං සෙනාසනං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ **අපරිච්ඡින්නගබ්භූපචාරෙ**ති එකෙකගබ්භස්ස ද්වීසු පස්සෙසු පමුඛෙන ගමනං පරිච්ඡින්දිත්වා දියඩ්ඪහත්ථුබ්බෙධතො අනූනං කුට්ටං කත්වා ආකාසඞ්ගණෙන පවෙසං කරොන්ති, එවං අකතොති අත්ථො. **ගබ්භපරික්ඛෙපො**ති චතුරස්සපාසාදාදීසු සමන්තා ඨිතගබ්භභිත්තියො සන්ධාය වුත්තං.

පාටෙක්කසන්නිවෙසාති එකෙකදිසාය ගබ්භපාළියො ඉතරදිසාසු ගබ්භපාළීනං අභාවෙන, භාවෙපි වා අඤ්ඤමඤ්ඤභිත්තිච්ඡදනෙහි අසම්බන්ධතාය පාටෙක්කසන්නිවෙසා නාම වුච්චති. **තං…පෙ…. සන්ධාය වුත්තන්ති** තත්ථ පාචිත්තියෙන අනාපත්තීති වුත්තං, න දුක්කටෙන. තාදිසාය හි ගබ්භපාළියා පමුඛං තීසු දිසාසු භිත්තීනං අභාවෙන එකදිසාය ගබ්භභිත්තිමත්තෙන සබ්බච්ඡන්නං චූළපරිච්ඡන්නං නාම හොති. තස්මා දුක්කටමෙව. යදි පන තස්ස පමුඛස්ස ඉතරදිසාසුපි එකිස්සං, සබ්බාසු වා භිත්තිං කරොන්ති, තදා සබ්බච්ඡන්නඋපඩ්ඪපරිච්ඡන්නාදිභාවතො පාචිත්තියමෙව හොතීති දට්ඨබ්බං. **භූමියං විනා ජගතියා පමුඛං සන්ධායා**ති එත්ථ උච්චවත්ථුං අකත්වා භූමියං කතගෙහස්ස පමුඛං සන්ධාය අපරික්ඛිත්තෙ පාචිත්තියෙන අනාපත්තීති ඉදං කථිතං . උච්චවත්ථුකං චෙ පමුඛං හොති, තෙන වත්ථුනා පරික්ඛිත්තසඞ්ඛ්‍යාමෙව පමුඛං ගච්ඡතීති අධිප්පායො. **තත්ථා**ති අන්ධකට්ඨකථායං. **ජගතියා පමාණං වත්වා**ති පකතිභූමියා නිපන්නො යථා ජගතියා උපරි සයිතං න පස්සති, එවං උච්චාතිඋච්චවත්ථුස්ස උබ්බෙධප්පමාණං වත්වා. එකදිසාය උජුකමෙව දීඝං කත්වා සන්නිවෙසිතො පාසාදො **එකසාලසන්නිවෙසො**. ද්වීසු, තීසු වා චතූසුපි වා දිසාසු සිඞ්ඝාටකසණ්ඨානාදිවසෙන කතා ද්විසාලාදිසන්නිවෙසා වෙදිතබ්බා. සාලප්පභෙදදීපනමෙව චෙත්ථ පුරිමතො විසෙසොති. **පරික්ඛෙපො විද්ධස්තො**ති පමුඛස්ස පරික්ඛෙපං සන්ධාය වදති.

53. උපඩ්ඪච්ඡන්නඋපඩ්ඪපරිච්ඡන්නං සෙනාසනං දුක්කටස්ස ආදිං වත්වා පාළියං දස්සිතත්තා තතො අධිකං සබ්බච්ඡන්නඋපඩ්ඪපරිච්ඡන්නාදිකම්පි සබ්බං පාළියං අවුත්තම්පි පාචිත්තියස්සෙව වත්ථුභාවෙන දස්සිතං සික්ඛාපදස්ස පණ්ණත්තිවජ්ජත්තා, ගරුකෙ ඨාතබ්බතො චාති වෙදිතබ්බං. **සත්ත පාචිත්තියානී**ති පාළියං වුත්තපාචිත්තියද්වයං සාමඤ්ඤතො එකත්තෙන ගහෙත්වා වුත්තං.

54. පාළියං ''තතියාය රත්තියා පුරාරුණා නික්ඛමිත්වා පුන වසතී''ති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං, අනික්ඛමිත්වා පන පුරාරුණා උට්ඨහිත්වා අන්තොඡදනෙ නිසින්නස්සාපි පුනදිවසෙ සහසෙය්‍යොන අනාපත්ති එව. **සෙනම්බමණ්ඩපවණ්ණං හොතී**ති සීහළදීපෙ කිර උච්චවත්ථුකො සබ්බච්ඡන්නො සබ්බඅපරිච්ඡන්නො එවංනාමකො සන්නිපාතමණ්ඩපො අත්ථි, තං සන්ධායෙතං වුත්තං. එත්ථ චතුත්ථභාගො **චූළකං**, ද්වෙ භාගා **උපඩ්ඪං,** තීසු භාගෙසු ද්වෙ භාගා **යෙභුය්‍යා**න්ති ඉමිනා නයෙන චූළකච්ඡන්නපරිච්ඡන්නතාදීනි වෙදිතබ්බානි. පාචිත්තියවත්ථුකසෙනාසනං, තත්ථ අනුපසම්පන්නෙන සහ නිපජ්ජනං, චතුත්ථදිවසෙ සූරියත්ථඞ්ගමනන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

සහසෙය්‍යාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදවණ්ණනා

55. ඡට්ඨෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං චතුත්ථදිවසෙ සයන්තස්සාපි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන එකාව ආපත්ති. කෙචි පන පුරිමසික්ඛාපදෙනාපීති ද්වෙ ආපත්තියො වදන්ති, තං න යුත්තං ''අනුපසම්පන්නෙනා''ති අනිත්ථිලිඞ්ගෙන වුත්තත්තා නපුංසකෙන පන චතුත්ථදිවසෙ සයන්තස්ස සදුක්කටපාචිත්තියං වත්තුං යුත්තං. කිඤ්චාපෙත්ථ පාළියං පණ්ඩකවසෙනෙව දුක්කටං වුත්තං, තදනුලොමිකා පන පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකෙන සහ සයන්තස්ස ඉමිනා දුක්කටං, පුරිමෙන චතුත්ථදිවසෙ සදුක්කටපාචිත්තියං. ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො ඉත්ථිගතිකොවාති අයං අම්හාකං ඛන්ති. මතිත්ථියා අනාපත්තීති වදන්ති. පාචිත්තියවත්ථුකසෙනාසනං, තත්ථ මාතුගාමෙන සද්ධිං නිපජ්ජනං, සූරියත්ථඞ්ගමනන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

දුතියසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

60. සත්තමෙ **න යක්ඛෙනාති**ආදීනං ‘‘අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤුනා’’ති ඉමිනා සම්බන්ධො. අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤුනා පුරිසවිග්ගහෙන, න යක්ඛාදිනාපීති එවමත්ථො ගහෙතබ්බොති අධිප්පායො. තාදිසෙනපි හි සහ ඨිතාය දෙසෙතුං න වට්ටති. තංතංදෙසභාසාය අත්ථං යථාරුචි වට්ටති එව.

ඉරියාපථාපරිවත්තනං, පුරිසං වා ද්වාදසහත්ථූපචාරෙ අපක්කොසාපනං එත්ථ අකිරියා. වුත්තලක්ඛණස්ස ධම්මස්ස ඡන්නං වාචානං උපරි දෙසනා, වුත්තලක්ඛණො මාතුගාමො, ඉරියාපථපඅවත්තනාභාවො, විඤ්ඤුපුරිසාභාවො, අපඤ්හවිස්සජ්ජනාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. භූතාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා

77. අට්ඨමෙ **අන්තරාති** පරිනිබ්බානකාලතො පුබ්බෙපි. **අතිකඩ්ඪියමානෙනාති** ‘‘වදථ, භන්තෙ, කිං තුම්හෙහි අධිගත’’න්ති එවං නිප්පීළියමානෙන අතිබද්ධියමානෙන. තථාරූපෙ පච්චයෙ සති වත්තබ්බමෙව. **සුතපරියත්තිසීලගුණන්ති** එත්ථ අත්ථකුසලතා සුතගුණො, පාළිපාඨකුසලතා පරියත්තිගුණොති දට්ඨබ්බං. **‘‘චිත්තක්ඛෙපස්ස වා අභාවා’’**ති ඉමිනා ඛිත්තචිත්තවෙදනාට්ටතාපි අරියානං නත්ථීති දස්සෙති.

පුබ්බෙ අවුත්තෙහීති චතුත්ථපාරාජිකෙ අවුත්තෙහි. ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං පණ්ණත්තිඅජානනවසෙන එකන්තතො අචිත්තකසමුට්ඨානමෙව හොති අරියානං පණ්ණත්තිවීතික්කමාභාවා. ඣානලාභීනඤ්ච සත්ථු ආණාවීතික්කමපටිසචිත්තස්ස ඣානපරිහානතො භූතාරොචනං න සම්භවති. උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස භූතතා, අනුපසම්පන්නස්ස ආරොචනං, තඞ්ඛණවිජානනා, අනඤ්ඤාපදෙසොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

භූතාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා

78. නවමෙ **තත්ථ භවෙය්‍යාති** තත්ථ කස්සචි මති එවං භවෙය්‍ය. අට්ඨකථාවචනමෙව උපපත්තිතො දළ්හං කත්වා පතිට්ඨපෙන්තො **‘‘ඉමිනාපි චෙත’’**න්තිආදිමාහ.

82. **ආදිතො පඤ්ච සික්ඛාපදානීති** පාණාතිපාතාදීනි පඤ්ච. **සෙසානීති** විකාලභොජනාදීනි . සුක්කවිස්සට්ඨිආදි අජ්ඣාචාරොව. අන්තිමවත්ථුං අනජ්ඣාපන්නස්ස භික්ඛුනො සවත්ථුකො සඞ්ඝාදිසෙසො, අනුපසම්පන්නස්ස ආරොචනං, භික්ඛුසම්මුතියා අභාවොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පථවීඛණනසික්ඛාපදවණ්ණනා

86. දසමෙ අප්පපංසුමත්තිකාය පථවියා අනාපත්තිවත්ථුභාවෙන වුත්තත්තා උපඩ්ඪපංසුමත්තිකායපි පාචිත්තියමෙවාති ගහෙතබ්බං. න හෙතං දුක්කටවත්ථූති සක්කා වත්තුං ජාතාජාතවිනිමුත්තාය තතියපථවියා අභාවතො.

වට්ටතීති ඉමස්මිං ඨානෙ පොක්ඛරණිං ඛණාති ඔකාසස්ස අනියමිතත්තා වට්ටති. **ඉමං වල්ලිං ඛණාති** පථවීඛණනං සන්ධාය වුත්තත්තා ඉමිනාව සික්ඛාපදෙන ආපත්ති, න භූතගාමසික්ඛාපදෙන. උභයම්පි සන්ධාය වුත්තෙ පන ද්වෙපි පාචිත්තියා හොන්ති. **උදකපප්පටකොති** උදකෙ අන්තොභූමියං පවිට්ඨෙ තස්ස උපරිභාගං ඡාදෙත්වා තනුකපංසු වා මත්තිකා වා පටලං හුත්වා පතමානා තිට්ඨති, තස්මිං උදකෙ සුක්ඛෙපි තං පටලං වාතෙන චලමානා තිට්ඨති, තං උදකපප්පටකො නාම.

අකතපබ්භාරෙති අවලඤ්ජනට්ඨානදස්සනත්ථං වුත්තං. තාදිසෙ එව හි වම්මිකස්ස සම්භවොති. **මූසිකුක්කරං** නාම මූසිකාහි ඛනිත්වා බහි කතපංසුරාසි. **අච්ඡදනන්ති**ආදිවුත්තත්තා උජුකං ආකාසතො පතිතවස්සොදකෙන ඔවට්ඨමෙව ජාතපථවී හොති, න ඡදනාදීසු පතිත්වා තතො පවත්තඋදකෙන තින්තන්ති වෙදිතබ්බං. **මණ්ඩපත්ථම්භන්ති** සාඛාමණ්ඩපත්ථම්භං. **උච්චාලෙත්වාති** උක්ඛිපිත්වා. **තතොති** පුරාණසෙනාසනතො.

88. **මහාමත්තිකන්ති** භිත්තිලෙපනං. ජාතපථවිතා, තථාසඤ්ඤිතා, ඛණනඛණාපනානං අඤ්ඤතරන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

පථවිඛණනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො මුසාවාදවග්ගො පඨමො.

2. භූතගාමවග්ගො

1. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

89. දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ **නිග්ගහෙතුං අසක්කොන්තොති** සාඛට්ඨකවිමානෙ සාඛාය ඡිජ්ජමානාය ඡිජ්ජන්තෙ තත්ථ අඡෙදනත්ථාය දෙවතාය උපනීතං පුත්තං දිස්වාපි කුඨාරිනික්ඛෙපවෙගං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තොති අත්ථො. **රුක්ඛධම්මොති** රුක්ඛස්ස පවත්තියං. රුක්ඛානං විය ඡෙදනාදීසු අකුප්පනඤ්හි රුක්ඛධම්මො නාම.

උප්පතිතන්ති උප්පන්නං. **භන්තන්ති** ධාවන්තං. **වාරයෙති** නිග්ගණ්හෙය්‍ය. **ඉතරොති** උප්පන්නං කොධං අනිග්ගණ්හන්තො රාජඋපරාජාදීනං රස්මිමත්තග්ගාහකජනො විය න උත්තමසාරථීති අත්ථො. **විසටං සප්පවිසන්ති** සරීරෙ දාඨාවණානුසාරෙන විත්ථිණ්ණං බ්‍යාපෙත්වා ඨිතං කණ්හසප්පවිසං විය. **ජහාති ඔරපාරන්ති** පඤ්චොරම්භාගියසඤ්ඤොජනානි තතියමග්ගෙන ජහාති. ''ඔරපාර''න්ති හි ඔරිමතීරං වුච්චති . අථ වා **සොති** තතියමග්ගෙන කොධං විනෙත්වා ඨිතො භික්ඛු අරහත්තමග්ගෙන ඔරපාරං ජහාතීති අත්ථො. තත්ථ **ඔරං** නාම සකත්තභාවො, අජ්ඣත්තිකානි වා ආයතනානි. **පාරං** නාම පරඅත්තභාවො, බාහිරානි වා ආයතනානි. තදුභයෙ පන ඡන්දරාගං ජහන්තො ''ජහාති ඔරිමපාර''න්ති වුච්චති.

90. **භවන්තීති** වඩ්ඪන්ති. **අහුවුන්තීති** බභූවු. තෙනාහ **''ජාතා වඩ්ඪිතා''**ති. **භූතානං ගාමොති** මහාභූතානං හරිතතිණාදිභාවෙන සමග්ගානං සමූහො. තබ්බිනිමුත්තස්ස ගාමස්ස අභාවං දස්සෙතුං **''භූතා එව වා ගාමො''**ති වුත්තං. **පාතබ්‍ය**-සද්දස්ස **පා** පානෙති ධාත්වත්ථං සන්ධායාහ **''පරිභුඤ්ජිතබ්බතා''**ති. සා ච පාතබ්‍යතා ඡෙදනාදි එව හොතීති ආහ **''තස්සා...පෙ.... භූතගාමස්ස ජාතා ඡෙදනාදිපච්චයා''**ති.

91. **ජාත**-සද්දො එත්ථ විජාතපරියායොති ''පුත්තං විජාතා ඉත්ථී''තිආදීසු විය පසූතවචනොති ආහ **''පසූතානී''**ති, නිබ්බත්තපණ්ණමූලානීති අත්ථො.

තානි දස්සෙන්තොති තානි බීජානි දස්සෙන්තො. කාරියදස්සනමුඛෙනෙව කාරණඤ්ච ගහිතන්ති ආහ **''බීජතො නිබ්බත්තෙන බීජං දස්සිත''**න්ති.

92. **''බීජතො සම්භූතො භූතගාමො බීජ''**න්ති ඉමිනා උත්තරපදලොපෙන ''පදුමගච්ඡතො නිබ්බත්තං පුප්ඵං පදුම''න්තිආදීසු වියායං වොහාරොති දස්සෙති. **යං බීජං භූතගාමො නාම හොතීති** නිබ්බත්තපණ්ණමූලං සන්ධාය වදති. **යථාරුතන්ති** යථාපාඨං.

''සඤ්චිච්චා''ති වුත්තත්තා සරීරෙ ලග්ගභාවං ඤත්වාපි උට්ඨහති, ''තං උද්ධරිස්සාමී''තිසඤ්ඤාය අභාවතො වට්ටති. **අනන්තක**-ග්ගහණෙන සාසපමත්තිකා ගහිතා, නාමඤ්හෙතං තස්සා සෙවාලජාතියා. මූලපණ්ණානං අභාවෙන **''අසම්පුණ්ණභූතගාමො නාමා''**ති වුත්තං. සො බීජගාමෙන සඞ්ගහිතොති. අවඩ්ඪමානෙපි භූතගාමමූලකත්තා වුත්තං **''අමූලකභූතගාමෙ සඞ්ගහං ගච්ඡතී''**ති. නාළිකෙරස්ස ආවෙණිකං කත්වා වදති.

සෙලෙය්‍යකං නාම සිලාය සම්භූතා එකා ගන්ධජාති. **පුප්ඵිතකාලතො පට්ඨායාති** විකසිතකාලතො පභූති. **ඡත්තකං ගණ්හන්තොති** විකසිතං ගණ්හන්තො. මකුළං පන රුක්ඛත්තචං අකොපෙන්තෙනපි ගහෙතුං න වට්ටති, චුල්ලං වට්ටති. **හත්ථකුක්කුච්චෙනාති** හත්ථචාපල්ලෙන.

''පානීයං න වාසෙතබ්බ''න්ති ඉදං අත්තනො පිවනපානීයං සන්ධාය වුත්තං, අඤ්ඤෙසං පන වට්ටති අනුග්ගහිතත්තා. තෙනාහ **''අත්තනා බාදිතුකාමෙනා''**ති. **යෙසං රුක්ඛානං සාඛා රුහතීති** මූලං අනොතාරෙත්වා පණ්ණමත්තනිග්ගමනමත්තෙනපි වඩ්ඪති. තත්ථ කප්පියම්පි අකරොන්තො ඡින්නනාළිකෙරවෙළුදණ්ඩාදයො කොපෙතුං වට්ටති.

''චඞ්කමිතට්ඨානං දස්සෙස්සාමී''ති වුත්තත්තා කෙවලං චඞ්කමනාධිප්පායෙන වා මග්ගගමනාධිප්පායෙන වා අක්කමන්තස්ස, තිණානං උපරි නිසීදනාධිප්පායෙන නිසීදන්තස්ස ච දොසො නත්ථි.

සමණකප්පෙහීති සමණානං කප්පියවොහාරෙහි, අබීජනිබ්බට්ටබීජානිපි කප්පියභාවතො ‘‘සමණකප්පානී’’ති වුත්තානි. **අබීජං** නාම තරුණඅම්බඵලාදීනි. නිබ්බට්ටෙතබ්බං වියොජෙතබ්බං බීජං යස්මිං, තං පනසාදි **නිබ්බට්ටබීජං** නාම. **කප්පියන්ති වත්වාවාති** පුබ්බකාලකිරියාවසෙන වුත්තෙපි වචනක්ඛණෙව අග්ගිසත්ථාදිනා බීජගාමෙ වණං කාතබ්බන්ති වචනතො පන පුබ්බෙ කාතුං න වට්ටති, තඤ්ච ද්විධා අකත්වා ඡෙදනභෙදනමෙව දස්සෙතබ්බං. කරොන්තෙන ච භික්ඛුනා ‘‘කප්පියං කරොහී’’ති යාය කායචි භාසාය වුත්තෙයෙව කාතබ්බං. **බීජගාමපරිමොචනත්ථං පුන කප්පියං කාරෙතබ්බන්ති** කාරාපනස්ස පඨමමෙව අධිකතත්තා. **‘‘කටාහෙපි කාතුං වට්ටතී’’**ති වුත්තත්තා කටාහතො නීහතාය මිඤ්ජාය වා බීජෙ වා යත්ථ කත්ථචි විජ්ඣිතුං වට්ටති එව. භූතගාමො, භූතගාමසඤ්ඤිතා, විකොපනං වා විකොපාපනං වාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

94. දුතියෙ **අඤ්ඤං වචනන්ති** යං දොසවිභාවනත්ථං පරෙහි වුත්තවචනං තං තස්ස අනනුච්ඡවිකෙන අඤ්ඤෙන වචනෙන පටිචරති.

98. යදෙතං අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරණවසෙන පවත්තවචනං, තදෙව පුච්ඡිතමත්ථං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං වදති පකාසෙතීති අඤ්ඤවාදකන්ති ආහ **‘‘අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරණස්සෙතං නාම’’**න්ති. **තුණ්හීභූතස්සෙතං නාමන්ති** තුණ්හීභාවස්සෙතං නාමං, අයමෙව වා පාඨො. **අඤ්ඤවාදකං ආරොපෙතුන්ති** අඤ්ඤවාදෙ ආරොපෙතුං. **විහෙසකන්ති** විහෙසකත්තං.

99. පාළියං **න උග්ඝාටෙතුකාමොති** පටිච්ඡාදෙතුකාමො.

100. **අනාරොපිතෙ අඤ්ඤවාදකෙති** වුත්තදුක්කටං පාළියං ආගතඅඤ්ඤෙනඤ්ඤපටිචරණවසෙන යුජ්ජති, අට්ඨකථායං ආගතනයෙන පන මුසාවාදෙන අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරන්තස්ස පාචිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටං, ආරොපිතෙ ඉමිනාව පාචිත්තියං. කෙචි පන ‘‘මුසාවාදපාචිත්තියෙන සද්ධිං පාචිත්තියද්වය’’න්ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං. ආදිකම්මිකස්සපි මුසාවාදෙ ඉමිනාව අනාපත්තීති දට්ඨබ්බං. ධම්මකම්මෙන ආරොපිතතා, ආපත්තියා වා වත්ථුනා වා අනුයුඤ්ජියමානතා, ඡාදෙතුකාමතාය අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිචරණං, තුණ්හීභාවො වාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා

103. තතියෙ චින්තායනත්ථස්ස **ඣෙ**-ධාතුස්ස අනෙකත්ථතාය ඔලොකනත්ථසම්භවතො වුත්තං **‘‘ඔලොකාපෙන්තී’’**ති. **ඡන්දායාති** ලිඞ්ගවිපල්ලාසොති ආහ **‘‘ඡන්දෙනා’’**ති.

105. භික්ඛුං ලාමකතො චින්තාපනත්ථං අඤ්ඤෙසං තං අවණ්ණකථනං **උජ්ඣාපනං** නාම. අඤ්ඤෙසං පන අවත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමුල්ලපනවසෙන භික්ඛුනො දොසප්පකාසනං **ඛියනං** නාමාති අයමෙතෙසං භෙදො.

106. **අඤ්ඤං අනුපසම්පන්නං උජ්ඣාපෙතීති** අඤ්ඤෙන අනුපසම්පන්නෙන උජ්ඣාපෙති. **තස්ස වා තං සන්තිකෙති** තස්ස අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ තං සඞ්ඝෙන සම්මතං උපසම්පන්නං ඛියති. ඉධාපි මුසාවාදෙන උජ්ඣාපනාදීනං සම්භවතො දුක්කටට්ඨානානි ච ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්ති ච ඉමිනා එව සික්ඛාපදෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බං සබ්බත්ථ මුසාවාදපාචිත්තියස්ස අනිවත්තිතො. ධම්මකම්මෙන සම්මතතා, උපසම්පන්නතා, අගතිගමනාභාවො, තස්ස අවණ්ණකාමතා, යස්ස සන්තිකෙ වදති. තස්ස උපසම්පන්නතා, උජ්ඣාපනං වා ඛියනං වාති ඉමානෙත්ථ ඡ අඞ්ගානි.

උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

110. චතුත්ථෙ **අපඤ්ඤාතෙති** අප්පසිද්ධෙ. ඉමං පන අට්ඨ මාසෙ මණ්ඩපාදීසු ඨපනසඞ්ඛාතං අත්ථවිසෙසං ගහෙත්වා භගවතා පඨමමෙව සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති අධිප්පායං ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨමාසෙ’’තිආදිවචනෙන අනුපඤ්ඤත්තිසදිසෙන පකාසෙත්වා විසුං අනුපඤ්ඤත්ති න වුත්තා. **පරිවාරෙ** පනෙතං අනුජානනවචනං අනුපඤ්ඤත්තිට්ඨානන්ති ‘‘එකා අනුපඤ්ඤත්තී’’ති (පරි. 65-67) වුත්තං.

නවවායිමොති අධුනා සුත්තෙන වීතකච්ඡෙන පලිවෙඨිතමඤ්චො. **ඔනද්ධොති** කප්පියචම්මෙන ඔනද්ධො. තෙ හි වස්සෙන සීඝං න නස්සන්ති. **‘‘උක්කට්ඨඅබ්භොකාසිකො’’**ති ඉදං තස්ස සුඛපටිපත්තිදස්සනමත්තං, උක්කට්ඨස්සාපි පන චීවරකුටි වට්ටතෙව. **කායානුගතිකත්තාති** භික්ඛුනො තත්ථෙව නිසීදනභාවං දීපෙති, තෙන ච වස්සභයෙන සයං අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තස්ස ආපත්තීති දස්සෙති . අබ්භොකාසිකානං තෙමනත්ථාය නියමෙත්වා දායකෙහි දින්නම්පි අත්තානං රක්ඛන්තෙන රක්ඛිතබ්බමෙව.

‘‘වලාහකානං අනුට්ඨිතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා’’ති ඉමිනා ගිම්හානෙපි මෙඝෙ උට්ඨිතෙ අබ්භොකාසෙ නික්ඛිපිතුං න වට්ටතීති දීපෙති. **තත්‍ර තත්‍රාති** චෙතියඞ්ගණාදිකෙ තස්මිං තස්මිං අබ්භොකාසෙ නියමෙත්වා නික්ඛිත්තා. **මජ්ඣතො පට්ඨාය පාදට්ඨානාභිමුඛාති** යත්ථ සමන්තතො සම්මජ්ජිත්වා අඞ්ගණමජ්ඣෙ සබ්බදා කචවරස්ස සඞ්කඩ්ඪනෙන මජ්ඣෙ වාලිකා සඤ්චිතා හොති. තත්ථ කත්තබ්බවිධිදස්සනත්ථං වුත්තං. උච්චවත්ථුපාදට්ඨානාභිමුඛං වා වාලිකා හරිතබ්බා. යත්ථ වා පන කොණෙසු වාලිකා සඤ්චිතා, තත්ථ තතො පට්ඨාය අපරදිසාභිමුඛා හරිතබ්බාති කෙචි අත්ථං වදන්ති. කෙචි පන ‘‘සම්මට්ඨට්ඨානස්ස පදවළඤ්ජෙන අවිකොපනත්ථාය සයං අසම්මට්ඨට්ඨානෙ ඨත්වා අත්තනො පාදාභිමුඛං වාලිකා හරිතබ්බාති වුත්ත’’න්ති වදන්ති, තත්ථ ‘‘මජ්ඣතො පට්ඨායා’’ති වචනස්ස පයොජනං න දිස්සති.

111. වඞ්කපාදතාමත්තෙන කුළීරපාදකස්ස සෙසෙහි විසෙසො, න අටනීසු පාදප්පවෙසනවිසෙසෙනාති දස්සෙතුං **‘‘යො වා පන කොචී’’**තිආදි වුත්තං. **තස්සාති** උපසම්පන්නස්සෙව.

නිසීදිත්වා…පෙ…. පාචිත්තියන්ති එත්ථ මෙඝුට්ඨානාභාවං ඤත්වා ‘‘පච්ඡා ආගන්ත්වා උද්ධරිස්සාමී’’ති ආභොගෙන ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්ති, තෙන පුනාගන්තබ්බමෙව. **කප්පං ලභිත්වාති** ‘‘ගච්ඡ, මා ඉධ තිට්ඨා’’ති වුත්තවචනං ලභිත්වා.

ආවාසිකානංයෙව පලිබොධොති ආගන්තුකෙසු කිඤ්චි අවත්වා නිසීදිත්වා ‘‘ආවාසිකා එව උද්ධරිස්සන්තී’’ති ගතෙසුපි ආවාසිකානමෙව පලිබොධො. **මහාපච්චරියාදෙ** පන ‘‘ඉදං අම්හාක’’න්ති අවත්වාපි නිසින්නානමෙවාති අධිප්පායො. ‘‘සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා’’ති වුත්තත්තා අනාණත්තියා පඤ්ඤාපිතත්තාපි දුක්කටෙ කාරණං වුත්තං. **උස්සාරකොති** සරභාණකො. සො හි උද්ධං උද්ධං පාළිපාඨං සාරෙති පවත්තෙතීති උස්සාරකොති වුච්චති.

112. **වණ්ණානුරක්ඛණත්ථං කතාති** පටඛණ්ඩාදීහි සිබ්බිත්වා කතා. **භූමියං අත්ථරිතබ්බාති** චිමිලිකාය සති තස්සා උපරි, අසති සුද්ධභූමියං අත්ථරිතබ්බා. **‘‘සීහචම්මාදීනං පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපො’’**ති ඉමිනා මඤ්චපීඨාදීසු අත්ථරිත්වා පුන සංහරිත්වා ඨපනාදිවසෙන අත්තනො අත්ථාය පරිහරණමෙව න වට්ටති, භූමත්ථරණාදිවසෙන පරිභොගො පන අත්තනො පරිහරණං න හොතීති දස්සෙති. **ඛන්ධකෙ** හි ‘‘අන්තොපි මඤ්චෙ පඤ්ඤත්තානි හොන්ති, බහිපි මඤ්චෙ පඤ්ඤත්තානි හොන්තී’’ති එවං අත්තනො අත්තනො අත්ථාය මඤ්චාදීසු පඤ්ඤපෙත්වා **පරිහරණවත්ථුස්මිං** –

> ‘‘න, භික්ඛවෙ, මහාචම්මානි ධාරෙතබ්බානි සීහචම්මං බ්‍යග්ඝචම්මං දීපිචම්මං. යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (මහාව. 255) –

පටික්ඛෙපො කතො. තස්මා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අධිප්පායො දට්ඨබ්බො. **දාරුමයපීඨන්ති** ඵලකමයපීඨමෙව. **පාදකඨලිකන්ති** අධොතපාදං යස්මිං සංඝන්තා ධොවන්ති, තං දාරුඵලකාදි.

113. ‘‘ආගන්ත්වා උද්ධරිස්සාමීති ගච්ඡතී’’ති වුත්තත්තා අඤ්ඤෙනපි කාරණෙන අනොතාපෙන්තස්සපි ආගමනෙ සාපෙක්ඛස්ස අනාපත්ති. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** ‘‘මඤ්චාදීනං සඞ්ඝිකතා, වුත්තලක්ඛණෙ දෙසෙ සන්ථරණං වා සන්ථරාපනං වා, අපලිබුද්ධතා, ආපදාය අභාවො, නිරපෙක්ඛතා, ලෙඩ්ඩුපාතාතික්කමො’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා) එවමෙත්ථ නිරපෙක්ඛතාය සද්ධිං ඡ අඞ්ගානි වුත්තානි.

පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

116. පඤ්චමෙ **පාවාරො කොජවොති** පච්චත්ථරණත්ථායෙව ඨපිතා උග්ගතලොමා අත්ථරණවිසෙසා. **එත්තකමෙව වුත්තන්ති** අට්ඨකථාසු වුත්තං. **සෙනාසනතොති** සබ්බපච්ඡිමසෙනාසනතො.

117. **කුරුන්දට්ඨකථායං** වුත්තමෙවත්ථං සවිසෙසං කත්වා දස්සෙතුං **‘‘කිඤ්චාපි වුත්තො’’**තිආදි ආරද්ධං. **වත්තබ්බං නත්ථීති** රුක්ඛමූලස්ස පාකටත්තා වුත්තං. **පලුජ්ජතීති** විනස්සති.

118. යෙන මඤ්චං වා පීඨං වා වීනන්ති, තං **මඤ්චපීඨකවානං**. **සිලුච්චයලෙණන්ති** පබ්බතගුහා. **‘‘ආපුච්ඡනං පන වත්ත’’**න්ති ඉමිනා ආපත්ති නත්ථීති දස්සෙති. වුත්තලක්ඛණසෙය්‍යා, තස්සා සඞ්ඝිකතා, වුත්තලක්ඛණෙ විහාරෙ

සන්ථරණං වා සන්ථරාපනං වා, අපලිබුද්ධතා, ආපදාය අභාවො, අනපෙක්ඛස්ස දිසාපක්කමනං, උපචාරසීමාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ සත්ත අඞ්ගානි.

දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අනුපඛජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

119. ඡට්ඨෙ **අනුපවිසිත්වාති** සමීපං පවිසිත්වා.

122. **උපචාරං ඨපෙත්වාති** දියඩ්ඪහත්ථූපචාරං ඨපෙත්වා. සඞ්ඝිකවිහාරතා, අනුට්ඨාපනීයභාවජානනං, සම්බාධෙතුකාමතා, උපචාරෙ නිසීදනං වා නිපජ්ජනං වාති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

අනුපඛජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නික්කඩ්ඪනසික්ඛාපදවණ්ණනා

126. සත්තමෙ **කොට්ඨකානීති** ද්වාරකොට්ඨකානි.

128. **''සකලසඞ්ඝාරාමතො නික්කඩ්ඪිතුං න වට්ටතී''**ති ඉදං අනනුරූපතො වුත්තං. පාපගරහිතාය හි අකුපිතචිත්තෙන නික්කඩ්ඪාපෙන්තස්ස ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති නත්ථි ''කුපිතො අනත්තමනො''ති වුත්තත්තා. අඤ්ඤාපෙක්ඛා ආපත්ති න දිස්සති. පාළියං **''අලජ්ජිං නික්කඩ්ඪතී''**තිආදීසු චිත්තස්ස ලහුපරිවත්තිතාය අන්තරන්තරා කොපෙ උප්පන්නෙපි අනාපත්ති අලජ්ජිතාදිපච්චයෙනෙව නික්කඩ්ඪනස්ස ආරද්ධත්තා. සඞ්ඝිකවිහාරො, උපසම්පන්නස්ස භණ්ඩනකාරකභාවාදිවිනිමුත්තතා, කොපෙන නික්කඩ්ඪනං වා නික්කඩ්ඪාපනං වාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

නික්කඩ්ඪනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වෙහාසකුටිසික්ඛාපදවණ්ණනා

129. අට්ඨමං උත්තානමෙව. සඞ්ඝිකො විහාරො, අසීසඝට්ටවෙහාසකුටි, හෙට්ඨාපරිභොගතා, අපටාණිදින්නෙ ආහච්චපාදකෙ නිසීදනං වා නිපජ්ජනං වාති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

වෙහාසකුටිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

135. නවමෙ ''මහල්ලකො නාම විහාරො සස්සාමිකො''ති වුත්තත්තා සඤ්ඤාචිකාය කුටියා අනාපත්තීති වදන්ති. **යස්සාති** විහාරස්ස. **සා අපරිපූරූපචාරාපි හොතීති** විවරියමානං කවාටං යං භිත්තිං ආහනති, සා සාමන්තා කවාටවිත්ථාරප්පමාණා උපචාරරහිතාපි හොතීති අත්ථො. ආලොකං වාතපානං සන්ධෙති ඨපයතීති **ආලොකසන්ධීති** කවාටං වුච්චති. ද්වාරවාතපානූපචාරතො අඤ්ඤත්ථ පුනප්පුනං ලිම්පනාදිං කරොන්තස්ස පිණ්ඩගණනාය පාචිත්තියං.

කෙචි පන ''පාළියං පාචිත්තියස්ස අවුත්තත්තා දුක්කට''න්ති වදන්ති. **අධිට්ඨාතබ්බන්ති** සංවිධාතබ්බං. **හරිතෙ ඨිතො අධිට්ඨාති. ආපත්ති දුක්කටස්සාති** හරිතයුත්තෙ ඛෙත්තෙ ඨත්වා ඡාදෙන්තස්ස දුක්කටන්ති අත්ථො. කෙචි පන ''තාදිසෙ ඛෙත්තෙ විහාරං කරොන්තස්ස දුක්කට''න්ති වදන්ති, තං පාළියා න සමෙති.

136. **උජුකමෙව ඡාදනන්ති** ඡාදනමුඛවට්ටිතො පට්ඨාය යාව පිට්ඨිවංසකූටාගාරකණ්ණිකාදි, තාව ඉට්ඨකාදීහි උජුකං ඡාදනං. ඉමිනා පන යෙන සබ්බස්මිං විහාරෙ එකවාරං ඡාදිතෙ තං ඡාදනං එකමග්ගන්ති ගහෙත්වා පාළියං ''ද්වෙ මග්ගෙ''තිආදි වුත්තං. පරියායෙන ඡාදනම්පි ඉමිනාව නයෙන යොජෙතබ්බන්ති වදන්ති, තං ''පුනප්පුනං ඡාදාපෙසී''ති ඉමාය පාළියා ච ''සබ්බම්පි චෙතං ඡදනං ඡදනූපරි වෙදිතබ්බ''න්ති ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන ච සමෙති.

පාළියං ''මග්ගෙන ඡාදෙන්තස්ස පරියායෙන ඡාදෙන්තස්සා''ති ඉදඤ්ච ඉට්ඨකාදීහි, තිණපණ්ණෙහි ච ඡාදනප්පකාරභෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. කෙචි පන ''පන්තියා ඡාදිතස්ස ඡදනස්ස උපරි ඡදනමුඛවට්ටිතො පට්ඨාය උද්ධං උජුකමෙව එකවාරං ඡාදනං එකමග්ගන්ති ගහෙත්වා 'ද්වෙ මග්ගෙ'තිආදි වුත්තං, න පන සකලවිහාරඡාදනං. එස නයො පරියායෙන ඡාදනෙපී''ති වදන්ති, තං පාළිඅට්ඨකථාහි න සමෙති.

තතියාය මග්ගන්ති එත්ථ **තතියායාති** උපයොගත්ථෙ සම්පදානවචනං, තතියං මග්ගන්ති අත්ථො. අයමෙව වා පාඨො. **තිණපණ්ණෙහි ලබ්භතීති** තිණපණ්ණෙහි ඡාදෙත්වා උපරි උල්ලිත්තාවලිත්තකරණං සන්ධාය වුත්තං. කෙවලං තිණකුටියා හි අනාපත්ති වුත්තා. **තිණ්ණං මග්ගානන්ති** මග්ගවසෙන ඡාදිතානං තිණ්ණං ඡදනානං. **තිණ්ණං පරියායානන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. මහල්ලකවිහාරතා, අත්තනො වාසාගාරතා, උත්තරි අධිට්ඨානන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

140. දසමෙ **මාතිකායං** සප්පාණකඋදකං තිණෙන වා මත්තිකාය වා සිඤ්චෙය්‍ය, ඡඩ්ඩෙය්‍යාති අත්ථො. අථ වා උදකං ගහෙත්වා බහි සිඤ්චෙය්‍ය, තස්මිඤ්ච උදකෙ තිණං වා මත්තිකං වා ආහරිත්වා පක්ඛිපෙය්‍යාති අජ්ඣාහරිත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. තෙනාහ **‘‘සකටභාරමත්තඤ්චෙපී’’**තිආදි. **ඉදන්ති** තිණමත්තිකපක්ඛිපනවිධානං. **වුත්තන්ති** මාතිකායං ‘‘තිණං වා මත්තිකං වා’’ති එවං වුත්තං, අට්ඨකථාසු වා වුත්තං.

ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං බාහිරපරිභොගං සන්ධාය වත්ථුවසෙන වුත්තං අබ්භන්තරපරිභොගස්ස විසුං වක්ඛමානත්තා. තදුභයම්පි ‘‘සප්පාණක’’න්ති කත්වා වධකචිත්තං විනාව සිඤ්චනෙ පඤ්ඤත්තත්තා ‘‘පණ්ණත්තිවජ්ජ’’න්ති වුත්තං. වධකචිත්තෙ පන සති සික්ඛාපදන්තරෙනෙව පාචිත්තියං, න ඉමිනාති දට්ඨබ්බං. උදකස්ස සප්පාණකතා, ‘‘සිඤ්චනෙන පාණකා මරිස්සන්තී’’ති ජානනං, තාදිසමෙව ච උදකං විනා වධකචෙතනාය කෙනචිදෙව කරණීයෙන තිණාදීනං සිඤ්චනන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො සෙනාසනවග්ගො දුතියො.

‘‘භූතගාමවග්ගො’’තිපි එතස්සෙව නාමං.

3. ඔවාදවග්ගො

1. ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

144. තතියවග්ගස්ස පඨමෙ **තිරච්ඡානභූතන්ති** තිරොකරණභූතං, බාහිරභූතන්ති අත්ථො. **සමිද්ධොති** පරිපුණ්ණො. **සහිතත්ථො** අත්ථයුත්තො. අත්ථගම්භීරතාදිනා **ගම්භීරො**.

145-147. **පරතොති** උත්තරි. **කරොන්තොවාති** පරිබාහිරෙ කරොන්තො. **විභඞ්ගෙති** ඣානවිභඞ්ගෙ. **චරණන්ති** නිබ්බානගමනාය පාදං.

යදස්සාති යං අස්ස. **ධාරෙතීති** අවිනස්සමානං ධාරෙති. **පරිකථනත්ථන්ති** පකිණ්ණකකථාවසෙන පරිච්ඡින්නධම්මකථනත්ථං. **තිස්සො අනුමොදනාති** සඞ්ඝභත්තාදීසු දානානිසංසප්පටිසංයුත්තා **නිධිකුණ්ඩසුත්තාදි** (ඛු. පා. 8.1 ආදයො) -අනුමොදනා, ගෙහප්පවෙසමඞ්ගලාදීසු **මඞ්ගලසුත්තාදි** (ඛු. පා. 5.1 ආදයො; සු. නි. මඞ්ගලසුත්ත) -අනුමොදනා, මතකභත්තාදිඅමඞ්ගලෙසු **තිරොකුට්ටාදි** (ඛු. පා. 7.1 ආදයො; පෙ. ව. 14 ආදයො) -අනුමොදනාති ඉමා තිස්සො අනුමොදනා. **කම්මාකම්මවිනිච්ඡයොති** පරිවාරාවසානෙ **කම්මවග්ගෙ** (පරි. 482 ආදයො) වුත්තවිනිච්ඡයො. **සමාධිවසෙනාති** සමථපුබ්බකවසෙන. **විපස්සනාවසෙන වාති** දිට්ඨිවිසුද්ධිආදිකාය සුක්ඛවිපස්සනාය වසෙන. අත්තනො සීලරක්ඛණත්ථං අපරානපෙක්ඛතාය යෙන කාමං ගන්තුං චතස්සො දිසා අරහති, අස්ස වා සන්ති, තාසු වා සාධූති **චාතුද්දිසො**.

අභිවිනයෙති පාතිමොක්ඛසංවරසඞ්ඛාතෙ සංවරවිනයෙ, තප්පකාසකෙ වා විනයපිටකෙ. **විනෙතුන්ති** සික්ඛාපෙතුං පකාසෙතුං. **පගුණා වාචුග්ගතාති** පාඨතො ච අත්ථතො ච පගුණා මුඛෙ සන්නිධාපනවසෙන වාචුග්ගතා කාතබ්බා. අත්ථමත්තවසෙනපෙත්ථ යොජනං කරොන්ති. **අභිධම්මෙති** ලක්ඛණරසාදිවසෙන පරිච්ඡින්නෙ නාමරූපධම්මෙ. පුබ්බෙ කිර මහාථෙරා පරියත්තිඅනන්තරධානාය එකෙකස්ස ගණස්ස දීඝනිකායාදිඑකෙකධම්මකොට්ඨාසං නිය්‍යාතෙන්තා ‘‘තුම්හෙ එතං පාළිතො ච අට්ඨකථාතො ච පරිහරථ, සක්කොන්තා උත්තරිපි උග්ගණ්හථා’’ති එවං සකලධම්මං ගන්ථවසෙන නිය්‍යාතෙන්ති, තත්ථ තෙ ච භික්ඛූ ගන්ථනාමෙන දීඝභාණකා මජ්ඣිමභාණකාති වොහරීයන්ති, තෙ ච අත්තනො භාරභූතං කොට්ඨාසං පරිච්චජිත්වා අඤ්ඤං උග්ගහෙතුං න ලභන්ති. තං සන්ධායාහ **‘‘සචෙ මජ්ඣිමභාණකො හොතී’’**තිආදි.

තත්ථ **හෙට්ඨිමා වා තයො වග්ගාති** මහාවග්ගතො හෙට්ඨිමා සගාථකවග්ගො (සං. නි. 1.1 ආදයො), නිදානවග්ගො (සං. නි. 2.1 ආදයො), ඛන්ධවග්ගොති (සං. නි. 3.1 ආදියො) ඉමෙ තයො වග්ගා. **තිකනිපාතතො පට්ඨාය හෙට්ඨාති** එකකනිපාතදුකනිපාතෙ සන්ධාය වුත්තං. ධම්මපදම්පි සහ වත්ථුනා ජාතකභාණකෙන අත්තනො ජාතකෙන සද්ධිං උග්ගහෙතබ්බං. **තතො ඔරං න වට්ටතීති** මහාපච්චරිවාදස්ස අධිප්පායො. **තතො තතොති** දීඝනිකායාදිතො. උච්චිනිත්වා උග්ගහිතං සද්ධම්මස්ස ඨිතියා, භික්ඛුනොපි පුබ්බාපරානුසන්ධිආදිකුසලතාය ච න හොතීති ''තං න වට්ටතී''ති පටික්ඛිත්තං. **අභිධම්මෙ කිඤ්චි උග්ගහෙතබ්බන්ති න වුත්තන්ති** එත්ථ යස්මා විනයෙ කුසලත්තිකාදිවිභාගො, සුත්තන්තෙසු සමථවිපස්සනාමග්ගො ච අභිධම්මපායං විනා න විඤ්ඤායති, අන්ධකාරෙ පවිට්ඨකාලො විය හොති, තස්මා සුත්තවිනයානං ගහණවසෙන අභිධම්මග්ගහණං වුත්තමෙවාති විසුං න වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යථා ''භොජනං භුඤ්ජිතබ්බ''න්ති වුත්තෙ ''බ්‍යඤ්ජනං ඛාදිතබ්බ''න්ති අවුත්තම්පි වුත්තමෙව හොති තදවිනාභාවතො, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං.

පරිමණ්ඩලපදබ්‍යඤ්ජනායාති පරිමණ්ඩලානි පරිපුණ්ණානි පදෙසු සිථිලධනිතාදිබ්‍යඤ්ජනානි යස්සං, තාය. පුරස්ස එසාති **පොරී,** නගරවාසීනං කථාති අත්ථො. **අනෙලගලායාති** එත්ථ **එලාති** ඛෙළං තග්ගළනවිරහිතාය. **කල්‍යාණවාක්කරණොති** එත්ථ වාචා එව වාක්කරණං, උදාහරණඝොසො. කල්‍යාණං මධුරං වාක්කරණමස්සාති කල්‍යාණවාක්කරණො. උපසම්පන්නාය මෙථුනෙනෙව අභබ්බො හොති, න සික්ඛමානාසාමණෙරීසූති ආහ **''භික්ඛුනියා කායසංසග්ගං වා''**තිආදි.

148. ගරුකෙහීති ගරුකභණ්ඩෙහි. **එකතොඋපසම්පන්නායාති** උපයොගත්ථෙ භුම්මවචනං. **භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා** නාම පරිවත්තලිඞ්ගා වා පඤ්චසතසාකියානියො වා. එතා පන එකතොඋපසම්පන්නා ඔවදන්තස්ස පාචිත්තියමෙව.

149. **න නිමන්තිතා හුත්වා ගන්තුකාමාති** නිමන්තිතා හුත්වා භොජනපරියොසානෙ ගන්තුකාමා න හොන්ති, තත්ථෙව වසිතුකාමා හොන්තීති අත්ථො. **යතොති** භික්ඛුනුපස්සයතො. **යාචිත්වාති** ''තුම්හෙහි ආනීතඔවාදෙනෙව මයම්පි වසිස්සාමා''ති යාචිත්වා. **තත්ථාති** තස්මිං භික්ඛුනුපස්සයෙ. අභික්ඛුකාවාසෙ වස්සං වසන්තියා පාචිත්තියං, අපගච්ඡන්තියා දුක්කටං.

ඉමාසු කතරාපත්ති පරිහරිතබ්බාති චොදනං පරිහරන්තො ආහ **''සා රක්ඛිතබ්බා''**ති. සා වස්සානුගමනමූලිකා ආපත්ති රක්ඛිතබ්බා, ඉතරාය අනාපත්තිකාරණං අත්ථීති අධිප්පායො. තෙනාහ **''ආපදාසු හී''**තිආදි.

ඔවාදත්ථායාති ඔවාදෙ යාචනත්ථාය. **ද්වෙ තිස්සොති** ද්වීහි තීහි, කරණත්ථෙ චෙතං පච්චත්තවචනං. **පාසාදිකෙනාති** පසාදජනකෙන කායකම්මාදිනා. **සම්පාදෙතූති** තිවිධං සික්ඛං සම්පාදෙතු. අසම්මතතා, භික්ඛුනියා පරිපුණ්ණූපසම්පන්නතා, ඔවාදවසෙන අට්ඨගරුධම්මදානන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අත්ථඞ්ගතසික්ඛාපදවණ්ණනා

153. දුතියෙ **කොකනදන්ති** පදුමවිසෙසං, තං කිර බහුපත්තං වණ්ණසම්පන්නං. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – යථා කොකනදසඞ්ඛාතං පදුමං, එවං ඵුල්ලමුඛපදුමං අවීතගුණගන්ධං නිම්මලෙ අන්තලික්ඛෙ ආදිච්චං විය ච අත්තනො තෙජසා තපන්තං තතො එව විරොචමානං අඞ්ගෙහි නිච්ඡරණකජුතියා අඞ්ගීරසං සම්මාසම්බුද්ධං පස්සාති. **රජොහරණන්ති** සරීරෙ රජං පුඤ්ඡතීති රජොහරණන්ති පුඤ්ඡනචොළස්ස නාමං. ඔභාසවිස්සජ්ජනපුබ්බකා භාසිතගාථා **ඔභාසගාථා** නාම. **විසුද්ධිමග්ගාදීසු** (විසුද්ධි. 2.386) පන ''රාගො රජො න ච පන රෙණු වුච්චතී''තිආදි ඔභාසගාථා වුත්තා, න පනෙසා ''අධිචෙතසො''ති ගාථා. අයඤ්ච **චූළපන්ථකත්ථෙරස්ස** උදානගාථාති උදානපාළියං නත්ථි, **එකුදානියත්ථෙරස්ස** (ථෙරගා. 1.67 එකුදානියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) නායං උදානගාථාති තත්ථ වුත්තං. ඉධ පන පාළියා එව වුත්තත්තා ථෙරස්සාපි උදානගාථාති ගහෙතබ්බං. ඉධ ච අගරුධම්මෙනාපි ඔවදතො පාචිත්තියමෙව. අත්ථඞ්ගතසූරියතා, පරිපුණ්ණූපසම්පන්නතා, ඔවදනන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

අත්ථඞ්ගතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා

162. තතියං උත්තානමෙව. උපස්සයූපගමනං, පරිපුණ්ණූපසම්පන්නතා, සමයාභාවො, ගරුධම්මෙහි ඔවදනන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ආමිසසික්ඛාපදවණ්ණනා

164. චතුත්ථෙ ආමිසනිරපෙක්ඛම්පි ආමිසහෙතු ඔවදතීතිසඤ්ඤාය භණන්තස්සපි අනාපත්ති සචිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. උපසම්පන්නතා, ධම්මෙන ලද්ධසම්මුතිතා, අනාමිසන්තරතා, අවණ්ණකාමතාය එවං භණනන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

ආමිසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

169. පඤ්චමං චීවරදානසික්ඛාපදං උත්තානමෙව.

6. චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා

176. ඡට්ඨෙ **කථිනවත්තන්ති** කථිනමාසෙ චීවරං කරොන්තානං සබ්‍රහ්මචාරීනං සහායභාවූපගමනං සන්ධාය වුත්තං. **වඤ්චෙත්වාති** ‘‘තව ඤාතිකායා’’ති අවත්වා ‘‘එකිස්සා භික්ඛුනියා’’ති එත්තකමෙව වත්වා ‘‘එකිස්සා භික්ඛුනියා’’ති සුත්වා තෙ අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤිනො අහෙසුන්ති ආහ **‘‘අකප්පියෙ නියොජිතත්තා’’**ති. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා සන්තකතා, නිවාසනපාරුපනූපගතා, වුත්තනයෙන සිබ්බනං වා සිබ්බාපනං වාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

183. සත්තමෙ පාළියං **ගච්ඡාම භගිනි ගච්ඡාමායාාති** භික්ඛුපුබ්බකං සංවිධානං, ඉතරං භික්ඛුනිපුබ්බකං . **එකද්ධානමග්ගන්ති** එකතො අද්ධානසඞ්ඛාතං මග්ගං. **හියොාති** සුවෙ. **පරෙති** තතියෙ දිවසෙ.

ද්විධා වුත්තප්පකාරොති පාදගමනෙ පක්ඛගමනෙති ද්විධා වුත්තප්පකාරො. **උපචාරො න ලබ්භතීති** යො පරික්ඛිත්තාදිගාමස්ස එකලෙඩ්ඩුපාතාදිඋපචාරො වුත්තො, සො ඉධ න ලබ්භති ආසන්නත්තා. එතෙන ච අන්තරඝරෙයෙවෙත්ථ ගාමොති අධිප්පෙතො, න සකලං ගාමඛෙත්තං. තත්ථාපි යත්ථ උපචාරො ලබ්භති, තත්ථ උපචාරොක්කමනෙ එව ආපත්තීති දස්සෙති. තෙනාහ **‘‘රතනමත්තන්තරො’’**තිආදි. උපචාරොක්කමනඤ්චෙත්ථ උපචාරබ්භන්තරෙ පවිසනමෙව හොති. තත්ථ අප්පවිසිත්වාපි උපචාරතො බහි අද්ධයොජනබ්භන්තරගතෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්තොපි මග්ගස්ස ද්වීසු පස්සෙසු අද්ධයොජනබ්භන්තරගතං ගාමූපචාරං සබ්බං ඔක්කමිත්වා ගච්ඡතිච්චෙව වුච්චති. අද්ධයොජනතො බහි ගතෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්තො න ගාමූපචාරගණනාය කාරෙතබ්බො, අද්ධයොජනගණනායෙව කාරෙතබ්බො. එවඤ්ච සති අනන්තරසික්ඛාපදෙ නාවායෙව ගාමතීරපස්සෙන ගච්ඡන්තස්ස ගාමූපචාරගණනාය ආපත්ති සමත්ථිතා හොති. න හි සක්කා නාවාය ගාමූපචාරබ්භන්තරෙ පවිසිතුං. තිණ්ණං මග්ගානං සම්බන්ධට්ඨානං **සිඞ්ඝාටකං**. **එත්ථන්තරෙ සංවිදහිතෙති** එත්ථ න කෙවලං යථාවුත්තරථිකාදීසු එව සංවිදහනෙ දුක්කටං, අන්තරාමග්ගෙපීති අධිප්පායො.

අද්ධයොජනං අතික්කමන්තස්සාති අසති ගාමෙ අද්ධයොජනං අතික්කමන්තස්ස. යස්මිඤ්හි ගාමඛෙත්තභූතෙපි අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ ගාමො න හොති, තම්පි ඉධ අගාමකං අරඤ්ඤන්ති අධිප්පෙතං, න විඤ්ඣාටවාදයො.

185. **රට්ඨභෙදෙති** රට්ඨවිලොපෙ. **චක්කසමාරුළ්හාති** ඉරියාපථචක්කං, සකටචක්කං වා සමාරුළ්හා. ද්වින්නම්පි සංවිදහිත්වා මග්ගප්පටිපත්ති, අවිසඞ්කෙතං, සමයාභාවො, අනාපදා, ගාමන්තරොක්කමනං වා අද්ධයොජනාතික්කමො වාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි. එකතොඋපසම්පන්නාදීහි සද්ධිං සංවිධාය ගච්ඡන්තස්ස පන මාතුගාමසික්ඛාපදෙන ආපත්ති.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. නාවාභිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

189. අට්ඨමෙ **එකං තීරං…පෙ…. නිරන්තරන්ති** නදිතො අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ පදෙසෙ නිවිට්ඨගාමෙහි නිරන්තරතා වුත්තා. **එකං අගාමකං අරඤ්ඤන්ති** තථා නිවිට්ඨගාමාභාවෙන වුත්තං. **අගාමකතීරපස්සෙනාති**ආදි පන අතිරෙකඅද්ධයොජනවිත්ථතං නදිං සන්ධාය වුත්තං. තතො ඌනවිත්ථාරාය හි නදියා මජ්ඣෙනාපි ගමනෙ තීරද්වයස්සාපි අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ ගතත්තා ගාමන්තරගණනාය, අද්ධයොජනගණනාය ච ආපත්තියො පරිච්ඡින්දිතබ්බා. තෙනෙව **‘‘යොජනවිත්ථතා…පෙ…. අද්ධයොජනගණනාය පාචිත්තියානී’’**ති වුත්තං. තෙනෙව හි යොජනතො ඌනාය නදියා අද්ධයොජනබ්භන්තරගතතීරවසෙනෙව ආපත්තිගණනං වුත්තමෙව හොති. **‘‘සබ්බඅට්ඨකථාසු’’**තිආදිනා වුත්තමෙවත්ථං සමත්ථෙති. තත්ථ කිඤ්චාපි සමුද්දතළාකාදීසු පාචිත්තියං න වුත්තං,

තථාපි කීළාපුරෙක්ඛාරස්ස තත්ථ දුක්කටමෙවාති ගහෙතබ්බං, පඨමං කීළාපුරෙක්ඛාරස්සාපි පච්ඡා නාවාය නිද්දුපගතස්ස, යොනිසො වා මනසි කරොන්තස්ස ගාමන්තරොක්කමනාදීසුපි ආපත්තිසම්භවතො පණ්ණත්තිවජ්ජතා, තිචිත්තතා චස්ස සික්ඛාපදස්ස වුත්තාති වෙදිතබ්බං. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

නාවාභිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පරිපාචිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

197. නවමෙ පාළියං **"සික්ඛමානා…පෙ…. පඤ්ච භොජනානි ඨපෙත්වා සබ්බත්ථ අනාපත්තී"**ති ඉදං ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං. පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි කතවිඤ්ඤත්තිපරිකථාදීහි උප්පන්නං පරිභුඤ්ජන්තස්ස දුක්කටමෙව. භික්ඛුනියා පරිපාචිතතා, තථා ජානනං, ගිහිසමාරම්භාභාවො, භොජනතා, තස්ස අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

පරිපාචිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

198. දසමෙ **උපනන්දස්ස චතුත්ථසික්ඛාපදෙනාති** මාතුගාමෙන රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං සන්ධාය වුත්තං, තං පන අචෙලකවග්ගෙ පඤ්චමම්පි උපනන්දං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තෙසු චතුත්ථත්තා එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ඔවාදවග්ගො තතියො.

4. භොජනවග්ගො

1. ආවසථපිණ්ඩසික්ඛාපදවණ්ණනා

206. චතුත්ථවග්ගස්ස පඨමෙ **ඉමෙසංයෙවාති** ඉමෙසං පාසණ්ඩානංයෙව. **එත්තකානන්ති** ඉමස්මිං පාසණ්ඩෙ එත්තකානං.

208. **"ගච්ඡන්තො වා ආගච්ඡන්තො වා"**ති ඉදං අද්ධයොජනවසෙන ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤෙ උද්දිස්ස පඤ්ඤත්තඤ්ච භික්ඛූසු අප්පසන්නෙහි තිත්ථියෙහි සාමඤ්ඤතොපි පඤ්ඤත්තම්පි භික්ඛූනං න වට්ටති එව. ආවසථපිණ්ඩතා, අගිලානතා, අනුවසිත්වා භොජනන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

ආවසථපිණ්ඩසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

209. දුතියෙ **අභිමාරෙති** අභිභවිත්වා භගවන්තං මාරණත්ථාය පයොජිතෙ ධනුධරෙ. නනු ''රාජානම්පි මාරාපෙසී''ති වචනතො ඉදං සික්ඛාපදං අජාතසත්තුනො කාලෙ පඤ්ඤත්තන්ති සිද්ධං, එවඤ්ච සති පාළියං ''තෙන ඛො පන සමයෙන රඤ්ඤො මාගධස්ස…පෙ…. ඤාතිසාලොහිතො ආජීවකෙසු පබ්බජිතො හොති…පෙ…. බිම්බිසාරං එතදවොචා''තිආදි විරුජ්ඣතීති? න විරුජ්ඣති. සො කිර ආජීවකො බිම්බිසාරකාලතො පභුති අන්තරන්තරා භික්ඛූ නිමන්තෙත්වා දානං දෙන්තො අජාතසත්තුකාලෙපි සික්ඛාපදෙ පඤ්ඤත්තෙපි භික්ඛූනං සන්තිකෙ දූතං පාහෙසි, භික්ඛූ ච කුක්කුච්චායන්තා නිවාරෙසුං. තස්මා ආදිතො පට්ඨාය තං වත්ථු දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං.

215. අඤ්ඤමඤ්ඤං විසදිසං රජ්ජං විරජ්ජං, විරජ්ජතො ආගතා **වෙරජ්ජකා**. තෙ ච යස්මා ජාතිගොත්තාදිතො නානාවිධා, තස්මා **නානාවෙරජ්ජකෙති**පි අත්ථො.

217-8. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස වත්ථුවසෙනෙව විඤ්ඤත්තිතො ගණභොජනත්ථතා සිද්ධාති තං අවත්වා පදභාජනෙ අසිද්ධමෙව නිමන්තනතො ගණභොජනං දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනාහ **"ද්වීහාකාරෙහී"**තිආදි. **"යෙන කෙනචි වෙවචනෙනා"**ති වුත්තත්තා ''භොජනං ගණ්හථා''තිආදිසාමඤ්ඤනාමෙනාපි ගණභොජනං හොති. යං පන පාළියං අද්ධානගමනාදිවත්ථූසු ''ඉධෙව භුඤ්ජථා''ති වුත්තවචනස්ස කුක්කුච්චායනං, තම්පි ඔදනාදිනාමං ගහෙත්වා වුත්තත්තා එව කතන්ති වෙදිතබ්බං. **එකතො ගණ්හන්තීති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ද්වාදසහත්ථං අමුඤ්චිත්වා එකතො ඨත්වා ගණ්හන්ති.

“අම්හාකං චතුන්නම්පි හත්තං දෙහී”ති වුත්තත්තා පාළි (වණ්ණනා) යං ‘‘ත්වං එකස්ස භික්ඛුනො හත්තං දෙහී’’තිආදිනො වුත්තත්තා ච භොජනනාමෙන විඤ්ඤත්තමෙව ගණභොජනං හොති, තඤ්ච අඤ්ඤෙන විඤ්ඤත්තම්පි එකතො ගණ්හන්තානං සබ්බෙසම්පි හොතීති දට්ඨබ්බං. විසුං ගහිතං පන විඤ්ඤත්තං භුඤ්ජතො පණීතභොජනාදිසික්ඛාපදෙහි ආපත්ති එව.

ආගන්තුකපට්ටන්ති අච්ඡින්දිත්වා අන්වාධිං ආරොපෙත්වා කරණචීවරං සන්ධාය වුත්තං. **ඨපෙතීති** එකං අන්තං චීවරෙ බන්ධනවසෙන ඨපෙති. **පච්චාගතං සිබ්බතීති** තස්සෙව දුතියඅන්තං පරිවත්තිත්වා ආහතං සිබ්බති. **ආගන්තුකපට්ටං බන්ධතීති** චීවරෙන ලග්ගං කරොන්තො පුනප්පුනං තත්ථ තත්ථ සුත්තෙන බන්ධති. **ඝට්ටෙතීති** පමාණෙන ගහෙත්වා දණ්ඩාදීහි ඝට්ටෙති. **සුත්තං කරොතීති** ගුණාදිභාවෙන වට්ටෙති. **වලෙතීති** අනෙකගුණසුත්තං හත්ථෙන වා චක්කදණ්ඩෙන වා වට්ටෙති එකත්තං කරොති. **පරිවත්තනං කරොතීති** පරිවත්තනදණ්ඩයන්තකං කරොති, යස්මිං සුත්තගුළං පවෙසෙත්වා වෙළුනාළිකාදීසු ඨපෙත්වා පරිබ්භමාපෙත්වා සුත්තකොටිතො පට්ඨාය ආකඩ්ඪන්ති.

220. **අනිමන්තිතචතුත්ථන්ති** අනිමන්තිතො චතුත්ථො යස්ස භික්ඛුචතුක්කස්ස, තං අනිමන්තිතචතුත්ථං. එවං සෙසෙසුපි. තෙනාහ **“පඤ්චන්නං චතුක්කාන”**න්ති. **සම්පවෙසෙත්වාති** තෙහි යොජෙත්වා. **ගණො භිජ්ජතීති** නිමන්තිතසඞ්ඝො න හොතීති අත්ථො.

අධිවාසෙත්වා ගතෙසූති එත්ථ අකප්පියනිමන්තනාධිවාසනක්ඛණෙ පුබ්බපයොගෙ දුක්කටම්පි නත්ථි, විඤ්ඤත්තිතො පසවනෙ පන විඤ්ඤත්තික්ඛණෙ ඉතරසික්ඛාපදෙහි දුක්කටං හොතීති ගහෙතබ්බං. **නිමන්තනං සාදියථාති** නිමන්තනහත්තං පටිග්ගණ්හථ. **තානි චාති** කුම්මාසාදීනි ච තෙහි භික්ඛූහි එකෙන පච්ඡා ගහිතත්තා එකතො න ගහිතානි.

“භත්තුද්දෙසකෙන පණ්ඩිතෙන භවිතබ්බං…පෙ…. මොචෙතබ්බා”ති එතෙන හත්තුද්දෙසකෙන අකප්පියනිමන්තනෙ සාදිතෙ සබ්බෙසම්පි සාදිතං හොති. එකතො ගණ්හන්තානං ගණභොජනාපත්ති ච හොතීති දස්සෙති. දූතස්ස ද්වාරෙ ආගන්ත්වා පුන ‘‘හත්තං ගණ්හථා’’ති වචනභයෙන **“ගාමද්වාරෙ අට්ඨත්වා”**ති වුත්තං. ගණභොජනතා, සමයාභාවො, අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

221. තතියෙ පාළියං **හත්තපටිපාටි අට්ඨිතාති** කුලපටිපාටියා දාතබ්බා හත්තපටිපාටි අට්ඨිතා න ඨිතා, අබ්බොච්ඡින්නා නිරන්තරප්පවත්තාති අත්ථො. බදරඵලානි පක්ඛිපිත්වා පක්කයාගුආදිකං **“බදරසාළව”**න්ති වුච්චති.

පාළියං **පරම්පරභොජනෙති** යෙන පඨමං නිමන්තිතො, තස්ස භොජනතො පරස්ස භොජනස්ස භුඤ්ජනෙ. විකප්පනාව ඉධ අනුපඤ්ඤත්තිවසෙන මාතිකායං අනාරොපිතාපි **පරිවාරෙ** ‘‘චතස්සො අනුපඤ්ඤත්තියො’’ති (පරි. 86) අනුපඤ්ඤත්තියං ගණිතා. තත්ථ කිඤ්චාපි අට්ඨකථායං මහාපච්චරිවාදස්ස පච්ඡා කථනෙන පරම්මුඛාවිකප්පනා පතිට්ඨපිතා, තථාපි සම්මුඛාවිකප්පනාපි ගහෙතබ්බාව. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායම්පි** ‘‘යො භික්ඛු පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු අඤ්ඤතරස්ස ‘මය්හං හත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මී’ති වා ‘විකප්පෙමී’ති වා එවං සම්මුඛා’’තිආදි (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං.

229. **ඛීරං වා රසං වාති** පඤ්චභොජනාමිසං හත්තතො උපරි ඨිතං සන්ධාය වුත්තං. තඤ්හි අභොජනත්තා උප්පටිපාටියා පිවතොපි අනාපත්ති. තෙනාහ **“භුඤ්ජන්තෙනා”**තිආදි.

විකප්පනාය අකරණතො අකිරියාවසෙන ඉදං වාචායපි සමුට්ඨිතන්ති ආහ **“වචීකම්ම”**න්ති. පරම්පරභොජනතා, සමයාභාවො, අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා

231. චතුත්ථෙ පාළියං **පටියාලොකන්ති** පච්ඡිමදිසං, පච්ඡාදිසන්ති අත්ථො. අපාථෙය්‍යාදිඅත්ථාය පටියාදිතන්තිසඤ්ඤාය ගණ්හන්තස්සාපි ආපත්ති එව අචිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස. අත්තනො අත්ථාය ‘‘ඉමස්ස හත්ථෙ දෙහී’’ති වචනෙනාපි ආපජ්ජනතො **“වචීකම්ම”**න්ති වුත්තං. වුත්තලක්ඛණපූවමන්ථතා, අසෙසකතා, අප්පටිප්පස්සද්ධගමනතා, අඤ්ඤාතකාදිතා, අතිරෙකපටිග්ගහණන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

237. පඤ්චමෙ **“ති-කාරං අවත්වා”**ති ඉමිනා කාතබ්බසද්දසාමත්ථියා ලද්ධං ඉති-පදං කතකාලෙ න වත්තබ්බන්ති දස්සෙති. ඉධ පන අජානන්තෙහි **ඉති**-සද්දෙ පයුත්තෙපි අතිරිත්තං කතමෙව හොතීති දට්ඨබ්බං.

238-9. ‘‘පවාරිතො’’ති ඉදඤ්ච කත්තුඅත්ථෙ නිප්ඵන්නන්ති දස්සෙතුං **“කතපවාරණො”**තිආදි වුත්තං. භුත්තාවී-පදස්ස නිරත්ථකභාවමෙව සාධෙතුං **“වුත්තම්පි චෙත”**න්තිආදි වුත්තං. **ථාමීති** පුථුකාහි. **සත්තුමොදකොති** සත්තුං තෙමෙත්වා කතො අපක්කො. සත්තුං පන පිසිත්වා පිට්ඨං කත්වා තෙමෙත්වා පූවං කත්වා පචන්ති, තං න පවාරෙති. **“පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතමෙව පටික්ඛිපති නාමා”**ති වුත්තත්තා යං යං අලජ්ජිසන්තකං වා අත්තනො අපාපුණකසඞ්ඝිකාදිං වා පටික්ඛෙපතො පවාරණා න හොතීති දට්ඨබ්බං.

ආසන්නතරං අඞ්ගන්ති හත්ථපාසතො බහි ඨත්වා ඔනමිත්වා දෙන්තස්ස සීසං ආසන්නතරං හොති, තස්ස ඔරිමන්තෙන පරිච්ඡින්දිතබ්බං.

අපනාමෙත්වාති අභිමුඛං හරිත්වා. **“ඉමං භත්තං ගණ්හා”ති වදතීති** කිඤ්චි අනාමෙත්වා වදති. කෙවලං වාචාභිහාරස්ස අනධිප්පෙතත්තා ගණ්හථාති ගහෙතුං ආරද්ධං කටච්ඡුනා අනුක්ඛිත්තම්පි පුබ්බෙපි එවං අභිහටත්තා පවාරණා හොතීති **“අභිහටාව හොතී”**ති වුත්තං. **උද්ධටමත්තෙති** භාජනතො වියොජිතමත්තෙ. **ද්වින්නං සමභාරෙපීති** පරිවෙසකස්ස ච අඤ්ඤස්ස ච හත්ථපච්ඡිභාජනවහනෙ සමකෙපීති අත්ථො.

රසං ගණ්හථාති එත්ථ කෙවලං මංසරසස්ස අපවාරණාජනකස්ස නාමෙන වුත්තත්තා පටික්ඛිපතො පවාරණා න හොති. **මච්ඡරසන්තිආදීසු** මච්ඡො ච රසඤ්චාති අත්ථස්ස සම්භවතො වත්ථුනොපි තාදිසත්තා පවාරණා හොති, ‘‘ඉදං ගණ්හථා’’තිපි අවත්වා තුණ්හීභාවෙන අභිහටං පටික්ඛිපතොපි හොති එව. **කරම්බකොති** මිස්සකාධිවචනමෙතං. යඤ්හි බහූහි මිස්සෙත්වා කරොන්ති, සො ‘‘කරම්බකො’’ති වුච්චති.

“උද්දිස්ස කත”න්ති මඤ්ඤමානොති එත්ථ වත්ථුනො කප්පියත්තා **“පවාරිතොව හොතී”**ති වුත්තං. තඤ්චෙ උද්දිස්ස කතමෙව හොති, පටික්ඛෙපො නත්ථි. **අයමෙත්ථ අධිප්පායොති** ‘‘යෙනාපුච්ඡිතො’’තිආදිනා වුත්තමෙවත්ථං සන්ධාය වදති. **කාරණං පනෙත්ථ දුද්දසන්ති** භත්තස්ස බහුතරභාවෙන පවාරණාසම්භවකාරණං දුද්දසං, අඤ්ඤථා කරම්බකෙපි මච්ඡාදිබහුභාවෙ පවාරණා භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. යථා චෙත්ථ කාරණං දුද්දසං, එවං පරතො ‘‘මිස්සකං ගණ්හථා’’ති එත්ථාපි කාරණං දුද්දසමෙවාති දට්ඨබ්බං. යඤ්ච ‘‘ඉදං පන භත්තමිස්සකමෙවා’’තිආදි කාරණං වුත්තං, තම්පි ‘‘අප්පතරං න පවාරෙතී’’ති වචනෙන න සමෙති. **විසුං කත්වා දෙතීති** ‘‘රසං ගණ්හථා’’තිආදිනා වාචාය විසුං කත්වා දෙතීති අත්ථො ගහෙතබ්බො. න පන කායෙන රසාදිං වියොජෙත්වාති. තථා අවියොජිතෙපි පටික්ඛිපතො පවාරණාය අසම්භවතො අප්පවාරණාපහොණකස්ස නාමෙන වුත්තත්තා භත්තමිස්සකයාගුං ආහරිත්වා ‘‘යාගුං ගණ්හථා’’ති වුත්තට්ඨානාදීසු විය, අඤ්ඤථා වා එත්ථ යථා පුබ්බාපරං න විරුජ්ඣති, තථා අධිප්පායො ගහෙතබ්බො.

නාවා වා සෙතු වාතිආදිම්හි නාවාදිඅභිරුහනාදික්ඛණෙ කිඤ්චි ඨත්වාපි අභිරුහනාදිකාතබ්බත්තෙපි ගමනතප්පරතාය ඨානං නාම න හොති, ජනසම්මද්දෙන පන අනොකාසාදිභාවෙන කාතුං න වට්ටති. **අචාලෙත්වාති** වුත්තට්ඨානතො අඤ්ඤස්මිම්පි පදෙසෙ වා උද්ධං වා අපෙසෙත්වා තස්මිං එව පන ඨානෙ පරිවත්තෙතුං ලභති. තෙනාහ **“යෙන පස්සෙනා”**තිආදි.

අකප්පියභොජනං වාති කුලදූසනාදිනා උප්පන්නං, තං ‘‘අකප්පිය’’න්ති ඉමිනා තෙන මිස්සං ඔදනාදි අතිරිත්තං හොති එවාති දස්සෙති. තස්මා යං තත්ථ අකප්පකතං කන්දඵලාදි, තං අපනෙත්වා සෙසං භුඤ්ජිතබ්බමෙව.

සො පුන කාතුං න ලභතීති තස්මිඤ්ඤෙව භාජනෙ කරියමානං පඨමකතෙන සද්ධිං කතං හොතීති පුන සො එව කාතුං න ලභති, අඤ්ඤො ලභති. අඤ්ඤෙන හි කතතො අඤ්ඤො පුන කාතුං ලභති. අඤ්ඤස්මිං පන භාජනෙ තෙන වා අඤ්ඤෙන වා කාතුං වට්ටති. තෙනාහ **“යෙන අකතං, තෙන කාතබ්බං, යඤ්ච අකතං, තං කාතබ්බ”**න්ති. **එවං කතන්ති** අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ කතං. **සචෙ පන ආමිසසංසට්ඨානීති** එත්ථ මුඛාදීසු ලග්ගම්පි ආමිසං සොධෙත්වාව අතිරිත්තං භුඤ්ජිතබ්බන්ති වෙදිතබ්බං.

241. වාචාය ආණාපෙත්වා අතිරිත්තං අකාරාපනතො අකිරියසමුට්ඨානන්ති දට්ඨබ්බං. පවාරිතභාවො, ආමිසස්ස අනතිරිත්තතා, කාලෙ අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

243. ඡට්ඨෙ ‘‘භුත්තස්මි’’න්ති මාතිකායං වුත්තත්තා භොජනපරියොසානෙ පාචිත්තියං. පවාරිතතා, තථාසඤ්ඤිතා, ආසාදනාපෙක්ඛතා, අනතිරිත්තෙන අභිහටපවාරණා, භොජනපඅයොසානන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

247. සත්තමෙ නටානං නාටකාති **නටනාටකා,** සීතාහරණාදීනි.

248-9. **ඛාදනීයෙ ඛාදනීයත්ථ**න්ති පූවාදිඛාදනීයෙ විජ්ජමානඛාදනීයකිච්චං ඛාදනීයෙහි කාතබ්බං ජිඝච්ඡාහරණසඞ්ඛාතං අත්ථං පයොජනං **නෙව ඵරන්ති** න නිප්ඵාදෙන්ති. එකස්මිං දෙසෙ ආහාරකිච්චං සාධෙන්තං වා අඤ්ඤස්මිං දෙසෙ උට්ඨිතභූමිරසාදිභෙදෙන ආහාරකිච්චං අසාධෙන්තම්පි වා සම්භවෙය්‍යාති ආහ **‘‘තෙසු තෙසු ජනපදෙසූ’’**තිආදි. කෙචි පන ‘‘එකස්මිං ජනපදෙ ආහාරකිච්චං සාධෙන්තං සෙසජනපදෙසුපි විකාලෙ න කප්පති එවාති දස්සනත්ථං ඉදං වුත්ත’’න්තිපි (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තියකණ්ඩ 3.248-249) වදන්ති. **පකතිආහාරවසෙනාති** අඤ්ඤෙහි යාවකාලිකෙහි අයොජිතං අත්තනො පකතියාව ආහාරකිච්චකරණවසෙන. **සම්මොහොයෙව හොතීති** අනෙකත්ථානං නාමානං, අප්පසිද්ධානඤ්ච සම්භවතො සම්මොහො එව සියා. තෙනෙවෙත්ථ මයම්පි මූලකමූලාදීනං පරියායන්තරදස්සනෙන අදස්සනං කරිම්හ උපදෙසතොව ගහෙතබ්බතො.

යන්ති වට්ටකන්දං. **මුළාලන්**ති ථූලතරුණමූලමෙව, **රුක්ඛවල්ලිආදීනං මත්ථකොති** හෙට්ඨා වුත්තමෙව සම්පිණ්ඩෙත්වා වුත්තං. අච්ඡිවාදීනං අපරිපක්කානෙව ඵලානි යාවජීවිකානීති දස්සෙතුං **‘‘අපරිපක්කානී’’**ති වුත්තං. **හරීතකාදීනං අට්ඨීනීති** එත්ථ මිඤ්ජං යාවකාලිකන්ති කෙචි වදන්ති, තං න යුත්තං අට්ඨකථායං අවුත්තත්තා.

හිඞ්ගුරුක්ඛතො පග්ඝරිතනිය්‍යාසො **හිඞ්ගු** නාම. **හිඞ්ගුජතු**ආදයො ච හිඞ්ගුවිකතියොව. තත්ථ **හිඞ්ගුජතු** නාම හිඞ්ගුරුක්ඛස්ස දණ්ඩපත්තානි පචිත්වා කතනිය්‍යාසො. **හිඞ්ගුසිපාටිකා** නාම හිඞ්ගුපත්තානි පචිත්වා කතනිය්‍යාසො. අඤ්ඤෙන මිස්සෙත්වා කතොතිපි වදන්ති. **තකන්ති** අග්ගකොටියා නික්ඛන්තසිලෙසො. **තකපත්තින්**ති පත්තතො නික්ඛන්තසිලෙසො. **තකපණ්ණින්**ති පලාසෙ භජ්ජිත්වා කතසිලෙසො. දණ්ඩතො නික්ඛන්තසිලෙසොතිපි වදන්ති. විකාලතා, යාවකාලිකතා, අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා

252-3. අට්ඨමෙ **තාදිසන්**ති අසුපබ්‍යඤ්ජනං. **යාවකාලිකං වා යාමකාලිකං වා…පෙ…. පාචිත්තියන්**ති එත්ථ කිඤ්චාපි පාළියං ඛාදනීයභොජනීයපදෙහි යාවකාලිකමෙව සඞ්ගහිතං, න යාමකාලිකං. තථාපි ‘‘අනාපත්ති යාමකාලිකං යාමෙ නිදහිත්වා භුඤ්ජතී’’ති ඉධ චෙව –

> ‘‘යාමකාලිකෙන , භික්ඛවෙ, සත්තාහකාලිකං…පෙ…. යාවජීවිකං තදහුපටිග්ගහිතං යාමෙ කප්පති, යාමාතික්කන්තෙ න කප්පතී’’ති (මහාව. 305) –

අඤ්ඤත්ථ ච වුත්තත්තා, ‘‘යාමකාලික’’න්ති වචනසාමත්ථියතො ච භගවතො අධිප්පායඤ්ඤූහි අට්ඨකථාචරියෙහි යාමකාලිකං සන්නිධිකාරකකතං පාචිත්තියවත්ථුමෙව වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **යන්**ති පත්තං, සංසනකිරියාපෙක්ඛාය චෙතං උපයොගවචනං. **අඞ්ගුලිලෙඛා පඤ්ඤායතීති** සිනෙහභාවෙපි පත්තස්ස සුච්ඡවිතාය පඤ්ඤායති. **යන්**ති යාවකාලිකං, යාමකාලිකඤ්ච. **අපරිච්චත්තමෙවාති** නිරපෙක්ඛතාය අනුපසම්පන්නස්ස අදින්නං, අපරිච්චත්තඤ්ච යාවකාලිකාදිවත්ථුමෙව සන්ධාය වදති, න පන තග්ගතපටිග්ගහණං. න හි වත්ථුං අපරිච්චජිත්වා තත්ථගතපටිග්ගහණං පරිච්චජිතුං සක්කා, න ච තාදිසං වචනමත්ථි. යදි හවෙය්‍ය, ‘‘සචෙ පත්තො දුද්ධොතො හොති…පෙ…. භුඤ්ජන්තස්ස පාචිත්තිය’’න්ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍ය. න හි ධොවනෙන ආමිසං අපනෙතුං වායමන්තස්ස පටිග්ගහණෙ අපෙක්ඛා වත්තති. **යෙන** පුනදිවසෙ භුඤ්ජතො පාචිත්තියං ජනෙය්‍ය, පත්තෙ පන වත්තමානා අපෙක්ඛා තග්ගතිකෙ ආමිසෙපි වත්තති එවනාමාති ආමිසෙ අනපෙක්ඛතා එත්ථ න ලබ්භති, තතො ආමිසෙ අවිජහිතපටිග්ගහණං පුනදිවසෙ පාචිත්තියං ජනෙතීති ඉදං වුත්තං. අථ මතං ‘‘යදග්ගෙනෙත්ථ ආමිසානපෙක්ඛතා න ලබ්භති. තදග්ගෙන පටිග්ගහණානපෙක්ඛාපි න ලබ්භතී’’ති. තථා සති යත්ථ ආමිසාපෙක්ඛා අත්ථි, තත්ථ පටිග්ගහණාපෙක්ඛාපි න විගච්ඡතීති ආපන්නං, එවඤ්ච පටිග්ගහණෙ අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනං විසුං න වත්තබ්බං සියා. **අට්ඨකථායඤ්චෙතම්පි** පටිග්ගහණවිජහනකාරණත්තෙන අභිමතං සියා, ඉදං සුට්ඨුතරං කත්වා විසුං වත්තබ්බං චීවරාපෙක්ඛාය වත්තමානායපි පච්චුද්ධාරෙන අධිට්ඨානවිජහනං විය. එතස්මිඤ්ච උපායෙ සති ගණ්ඨිකාහතපත්තෙසු අවට්ටනතා නාම න සියාති වුත්තොවායමත්ථො. තස්මා යං වුත්තං **සාරත්ථදීපනියං** ‘‘යං පරස්ස පරිච්චජිත්වා අදින්නම්පි සචෙ පටිග්ගහණෙ

නිරපෙක්ඛනිස්සජ්ජනෙන විජහිතපටිග්ගහණං හොති, තම්පි දුතියදිවසෙ වට්ටතී’’තිආදි (සාරත්ථ. ටී. පාචිත්තියකණ්ඩ 3.252-253), තං න සාරතො පච්චෙතබ්බං.

පකතිආමිසෙති ඔදනාදිකප්පියයාවකාලිකෙ. **ද්වෙ**ති පුරෙභත්තං පටිග්ගහිතං යාමකාලිකං පුරෙභත්තං සාමිසෙන මුඛෙන භුඤ්ජතො සන්නිධිපච්චයා එකං, යාමකාලිකසංසට්ඨතාය යාවකාලිකත්තභජනෙන අනතිරිත්තපච්චයා එකන්ති ද්වෙ පාචිත්තියානි. **විකප්පද්වයෙ**ති සාමිසනිරාමිසපක්ඛද්වයෙ. **ථුල්ලච්චයඤ්ච දුක්කටඤ්චා**ති මනුස්සමංසෙ ථුල්ලච්චයං, සෙසෙසු දුක්කටං. යාවකාලිකයාමකාලිකතා, සන්නිධිභාවො, තස්ස අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

259. නවමෙ **පණීතසංසට්ඨානි භොජනානි පණීතභොජනානී**ති පාළියං පන භොජනානි පුබ්බෙ වුත්තත්තා පාකටානීති අදස්සිතානි, තාදිසෙහි පණීතෙහි මිස්සත්තා පණීතභොජනානි නාම හොන්ති. තෙසං පභෙදදස්සනත්ථං **‘‘සෙය්‍යථීදං සප්පි නවනීත’’**න්තිආදි වුත්තං. **සප්පිභත්ත**න්ති එත්ථ කිඤ්චාපි සප්පිනා සංසට්ඨං භත්තං, සප්පි ච භත්තඤ්චාතිපි අත්ථො විඤ්ඤායති, අට්ඨකථායං පන ‘‘සාලිභත්තං විය සප්පිභත්තං නාම නත්ථී’’තිආදිනා වුත්තත්තා න සක්කා අඤ්ඤං වත්තුං. අට්ඨකථාචරියා එව හි ඊදිසෙසු ඨානෙසු පමාණං.

මූලන්ති කප්පියභණ්ඩං වුත්තං. **තස්මා අනාපත්තී**ති එත්ථ විසඞ්කෙතෙන පාචිත්තියාභාවෙපි සූපොදනදුක්කටා න මුච්චතීති වදන්ති. **‘‘කප්පියසප්පිනා, අකප්පියසප්පිනා’’**ති ච ඉදං කප්පියාකප්පියමංසසත්තානං වසෙන වුත්තං.

261. **මහානාමසික්ඛාපදං** නාම උපරි චාතුමාසපච්චයපවාරණාසික්ඛාපදං (පාචි. 303 ආදයො). අගිලානො හි අප්පවාරිතට්ඨානෙ විඤ්ඤාපෙන්තොපි කාලපරිච්ඡෙදං, භෙසජ්ජපරිච්ඡෙදං වා කත්වා සඞ්ඝවසෙන පවාරිතට්ඨානතො තදුත්තරි විඤ්ඤාපෙන්තෙන, පරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙපි න භෙසජ්ජකරණීයෙන රොගෙන භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙන්තෙන ච සමො හොතීති **‘‘මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො’’**ති වුත්තං. පණීතභොජනතා, අගිලානතා, අකතවිඤ්ඤත්තියා පටිලාභො, අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා

263. දසමෙ **සනබද්ධො**ති සනමංසෙන සම්බද්ධො, කඨිනසංහතසරීරොති අත්ථො.

264. **මුඛද්වාර**න්ති මුඛතො හෙට්ඨා ද්වාරං මුඛද්වාරං, ගලනාළිකන්ති අත්ථො. එවඤ්ච නාසිකාය පවිට්ඨම්පි මුඛද්වාරං පවිට්ඨමෙව හොති, මුඛෙ පක්ඛිත්තමත්තඤ්ච අප්පවිට්ඨං. **ආහාර**න්ති අජ්ඣොහරිතබ්බං කාලිකං අධිප්පෙතං, න උදකං. තඤ්හි භෙසජ්ජසඞ්ගහිතම්පි අකාලිකමෙව පටිග්ගහිතස්සෙව කාලිකත්තා. උදකෙ හි පටිග්ගහණං න රුහති. තෙනෙව භික්ඛුනා තාපිතෙන උදකෙන චිරපටිග්ගහිතෙන ච අකප්පියකුටියං වුත්ථෙන ච සහ ආමිසං භුඤ්ජන්තස්සාපි සාමපාකාදිදොසො න හොති. වක්ඛති හි ‘‘භික්ඛු යාගුඅත්ථාය…පෙ…. උදකං තාපෙති, වට්ටතී’’තිආදි (පාචි. අට්ඨ. 265). භික්ඛූ පන එතං අධිප්පායං තදා න ජානිංසු. තෙනාහ **‘‘සම්මා අත්ථං අසල්ලක්ඛෙත්වා’’**තිආදි.

265. **රථරෙණුම්පී**ති රථෙ ගච්ඡන්තෙ උට්ඨහනරෙණුසදිසරෙණුං. තෙන තතො සුඛුමං ආකාසෙ පරිබ්භමනකං දිස්සමානම්පි අබ්බොහාරිකන්ති දස්සෙති. **අකල්ලකො**ති ගිලානො.

‘‘ගහෙතුං වා…පෙ…. තස්ස ඔරිමන්තෙනා’’ති ඉමිනා ආකාසෙ උජුං ඨත්වා පරෙන උක්ඛිත්තං ගණ්හන්තස්සාපි ආසන්නඞ්ගභූතපාදතලතො පට්ඨාය හත්ථපාසො පරිච්ඡින්දිතබ්බො, න පන සීසන්තතො පට්ඨායාති දස්සෙති. තත්ථ **‘‘ඔරිමන්තෙනා’’**ති ඉමස්ස හෙට්ඨිමන්තෙනාති අත්ථො ගහෙතබ්බො.

එත්ථ ච **පවාරණාසික්ඛාපදට්ඨකථායං** ‘‘සචෙ භික්ඛු නිසින්නො හොති, ආසනස්ස පච්ඡිමන්තතො පට්ඨායා’’තිආදිනා (පාචි. අට්ඨ. 238-239) පටිග්ගාහකානං ආසන්නඞ්ගස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය පරිච්ඡෙදස්ස දස්සිතත්තා ඉධාපි ආකාසෙ ඨිතස්ස පටිග්ගාහකස්ස ආසන්නඞ්ගභූතපාදඞ්ගුලස්ස පාරිමන්තභූතතො පණ්හිපරියන්තස්ස හෙට්ඨිමතලතො පට්ඨාය, දායකස්ස පන ඔරිමන්තභූතතො පාදඞ්ගුලස්ස හෙට්ඨිමතලතො පට්ඨාය හත්ථපාසො පරිච්ඡින්දිතබ්බොති දට්ඨබ්බං. ඉමිනාව නයෙන භූමියං නිපජ්ජිත්වා උස්සීසෙ නිසින්නස්ස හත්ථතො පටිග්ගණ්හන්තස්සපි ආසන්නසීසඞ්ගස්ස පාරිමන්තභූතතො ගීවන්තතො පට්ඨායෙව හත්ථපාසො මිනිතබ්බො, න පාදතලතො පට්ඨාය. එවං නිපජ්ජිත්වා දානෙපි යථානුරූපං වෙදිතබ්බං. ‘‘යං ආසන්නතරං අඞ්ග’’න්ති හි වුත්තං.

පටිග්ගහණසඤ්ඤායාති ‘‘මඤ්චාදිනා පටිග්ගහෙස්සාමී’’ති උප්පාදිතසඤ්ඤාය. ඉමිනා ‘‘පටිග්ගණ්හාමී’’ති වාචාය වත්තබ්බකිච්චං නත්ථීති දස්සෙති. **කත්ථචි** අට්ඨකථාසු, පදෙසෙසු වා. **අසංහාරිමෙ ඵලකෙති** ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන අසංහාරියෙ. **පුඤ්ඡිත්වා පටිග්ගහෙත්වාති** පුඤ්ඡිතෙපි රජනචුණ්ණසඞ්කාය සති පටිග්ගහණත්ථාය වුත්තං, නාසති. **තං පනාති** පතිතරජං අප්පටිග්ගහෙත්වා උපරි ගහිතපිණ්ඩපාතං. **අනාපත්තීති** දූරුපචිණ්ණාදිදොසො නත්ථි. ‘‘අනුපසම්පන්නස්ස දස්සාමී’’තිආදිපි විනයදුක්කටපරිහාරාය වුත්තං. තථා අකත්වා ගහිතෙපි පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජතො අනාපත්ති එව. **‘‘අනුපසම්පන්නස්ස දත්වා’’**ති ඉදම්පි පුරිමාභොගානුගුණතාය වුත්තං.

චරුකෙනාති ඛුද්දකභාජනෙන. **අභිහටත්තාති** දියමානක්ඛණං සන්ධාය වුත්තං. දත්වා අපනයනකාලෙ පන ඡාරිකා වා බින්දූනි වා පතන්ති, පුන පටිග්ගහෙතබ්බං අභිහාරස්ස විගතත්තාති වදන්ති. තං යථා න පතති, තථා අපනෙස්සාමීති පරිහරන්තෙ යුජ්ජති. පකතිසඤ්ඤාය අපනෙන්තෙ අභිහාරො න ඡිජ්ජති, තං පටිග්ගහිතමෙව හොති. **මුඛවට්ටියාපි ගහෙතුං වට්ටතීති** අභිහරියමානස්ස පත්තස්ස මුඛවට්ටියා උපරිභාගෙ හත්ථං පසාරෙත්වා ඵුසිතුං වට්ටති.

පාදෙන පෙල්ලෙත්වාති ‘‘පාදෙන පටිග්ගහෙස්සාමී’’තිසඤ්ඤාය අක්කමිත්වා. **කෙචීති** අභයගිරිවාසිනො. **වචනමත්තමෙවාති** පටිබද්ධප්පටිබද්ධන්ති සද්දමත්තමෙව නානං, කායපටිබද්ධමෙව හොති. තස්මා තෙසං වචනං න ගහෙතබ්බන්ති අධිප්පායො.

තෙන ආහරාපෙතුන්ති යස්ස භික්ඛුනො සන්තිකං ගතං, තං ඉධ ආනෙහීති ආණාපෙත්වා තෙන ආහරාපෙතුං ඉතරස්ස වට්ටතීති අත්ථො. **න තතො පරන්ති** තදහෙව සාමං අප්පටිග්ගහිතං සන්ධාය වුත්තං. තදහෙව පටිග්ගහිතං පන පුනදිවසාදීසු අප්පටිග්ගහෙත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති වදන්ති.

බියාන්තීති බයං ගච්ඡන්ති, තෙසං චුණ්ණෙහි ථුල්ලච්චයඅප්පටිග්ගහණාපත්තියො න හොන්තීති අධිප්පායො. **‘‘නවසමුට්ඨිත’’**න්ති එතෙනෙව උච්ඡුආදීසු අභිනවලග්ගත්තා අබ්බොහාරිකං න හොතීති දස්සෙති. **එසෙව නයොති** සන්නිධිදොසාදිං සන්ධාය වදති. තෙනාහ **‘‘න හී’’**තිආදි. තෙන ච පටිග්ගහණඞ්ගෙසු පඤ්චසුපි සමිද්ධෙසු අජ්ඣොහරිතුකාමතාය ගහිතමෙව පටිග්ගහිතං නාම හොති අජ්ඣොහරිතබ්බෙසු එව පටිග්ගහණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තාති දස්සෙති. තථා බාහිරපරිභොගත්ථාය ගහෙත්වා ඨපිතතෙලාදිං අජ්ඣොහරිතුකාමතාය සති පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

කෙසඤ්චීතිආදීසු අනුපසම්පන්නානං අත්ථාය කත්ථචි ඨපියමානම්පි හත්ථතො මුත්තමත්තෙ එව පටිග්ගහණං න විජහති, අථ ඛො භාජනෙ පතිතමෙව පටිග්ගහණං විජහති. භාජනඤ්ච භික්ඛුනා පුනදිවසත්ථාය අපෙක්ඛිතමෙවාති තග්ගතම්පි ආමිසං දුද්ධොතපත්තගතං විය පටිග්ගහණං න විජහතීති ආසඞ්කාය ‘‘සාමණෙරස්ස හත්ථෙ පක්ඛිපිතබ්බ’’න්ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඊදිසෙසු හි යුත්ති න ගවෙසිතබ්බා, වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. **‘‘පත්තගතා යාගූ’’**ති ඉමිනා පත්තමුඛවට්ටියා ඵුට්ඨෙපි කූටෙ යාගු පටිග්ගහිතා, උග්ගහිතා වා න හොති භික්ඛුනො අනිච්ඡාය ඵුට්ඨත්තාති දස්සෙති. **ආරොපෙතීති** හත්ථං ඵුසාපෙති. **පටිග්ගහණූපගං භාරං** නාම මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස උක්ඛෙපාරහං. **න පිදහිතබ්බන්ති** හත්ථතො මුත්තං සන්ධාය වුත්තං, හත්ථගතං පන ඉතරෙන හත්ථෙන පිදහතො, හත්ථතො මුත්තම්පි වා අඵුසිත්වා උපරිපිධානං පාතෙන්තස්ස න දොසො.

පටිග්ගණ්හාතීති ඡායත්ථාය උපරි ධාරයමානා මහාසාඛා යෙන කෙනචි ඡිජ්ජෙය්‍ය, තත්ථ ලග්ගරජං මුඛෙ පාතෙය්‍ය චාති කප්පියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගණ්හාති. **කුණ්ඩකෙති** මහාඝටෙ. **තස්මිම්පීති** චාටිඝටෙපි. **ගාහාපෙත්වාති** අප්පටිග්ගහිතං කාලිකං ගාහාපෙත්වා.

දුතියත්ථෙරස්සාති ‘‘ථෙරස්ස පත්තං මය්හං දෙථා’’ති තෙන අත්තනො පරිච්චජාපෙත්වා දුතියත්ථෙරස්ස දෙති. **එත්ථ පනාති** පත්තපරිවත්තනෙ. **කාරණන්ති** එත්ථ යථා ‘‘සාමණෙරා ඉතො අම්හාකම්පි දෙන්තී’’ති විතක්කො උප්පජ්ජති, න තථාති කාරණං වදන්ති, තඤ්ච යුත්තං. යස්ස පන තාදිසො විතක්කො නත්ථි, තෙන අපරිවත්තෙත්වාපි භුඤ්ජිතුං වට්ටති.

නිච්චාලෙතුන්ති චාලෙත්වා පාසාණසක්ඛරාදිඅපනයං කාතුං. **උද්ධනං ආරොපෙතබ්බන්ති** අනග්ගිකං උද්ධනං සන්ධාය වුත්තං. උද්ධනෙ පච්චමානස්ස ආලුළනෙ උපරි අපක්කතණ්ඩුලා හෙට්ඨා පවිසිත්වා පච්චතීති ආහ **‘‘සාමංපාකඤ්චෙව හොතී’’**ති.

ආධාරකෙ පත්තො ඨපිතොති අප්පටිග්ගහිතාමිසො පත්තො පුන පටිග්ගහණත්ථාය ඨපිතො. **එකග්ගහණෙනෙවාති** සාමණෙරානං ගහිතස්ස පුන අච්ඡඩ්ඩනවසෙන ගහණෙන. **භුඤ්ජිතුං වට්ටතීති** ධූමවට්ටියා තදහුපටිග්ගහිතත්තා වුත්තං. **හත්ථුග්ගාරොති**ආදි අබ්බොහාරිකප්පසඞ්ගෙන විකාලභොජනවිනිච්ඡයදස්සනං. **සමුද්දොදකෙනාති** අප්පටිග්ගහිතෙන. **හිමකරකා** නාම කදාචි වස්සොදකෙන සහ පතනකා පාසාණලෙඛා විය ඝනීභූතඋදකවිසෙසා, තෙසු පටිග්ගහණකිච්චං නත්ථි. තෙනාහ **‘‘උදකගතිකා එවා’’**ති. **පුරෙභත්තමෙව වට්ටතීති** අප්පටිග්ගහිතාපත්තීහි අබ්බොහාරිකම්පි විකාලභොජනාපත්තීහි සබ්බොහාරිකන්ති දස්සෙති.

ලග්ගතීති මුඛෙ ච හත්ථෙ ච මත්තිකාවණ්ණං දස්සෙති. **බහලන්**ති හත්ථමුඛෙසු අලග්ගනකම්පි පටිග්ගහෙතබ්බං. **වාසමත්තන්**ති රෙණුඛීරාභාවං දස්සෙති. **ආකිරති පටිග්ගහෙතබ්බන්**ති පුප්ඵරසස්ස පඤ්ඤායනතො වුත්තං.

මහාභූතෙසූති පාණසරීරසන්නිස්සිතෙසු පථවීආදිමහාභූතෙසු. **සබ්බං වට්ටතී**ති අත්තනො, පරෙසඤ්ච සරීරනිස්සිතං සබ්බං වට්ටති. අකප්පියමංසානුලොමතාය ථුල්ලච්චයාදිං න ජනෙතීති අධිප්පායො. **පතතී**ති අත්තනො සරීරතො විච්ඡින්දිත්වා පතති. ''රුක්ඛතො ඡින්දිත්වා''ති වුත්තත්තා මත්තිකත්ථාය පථවිං ඛණිතුං, අඤ්ඤම්පි යංකිඤ්චි මූලපණ්ණාදිවිසභෙසජ්ජං ඡින්දිත්වා ඡාරිකං අකත්වාපි අප්පටිග්ගහිතම්පි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. අප්පටිග්ගහිතතා, අනනුඤ්ඤාතතා, ධූමාදිඅබ්බොහාරිකතාභාවො, අජ්ඣොහරණන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අචෙලකවග්ගො

1. අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

273. පඤ්චමවග්ගස්ස පඨමෙ **මය්හං නාමා**ති භික්ඛුනා භූමියං ඨපෙත්වා දින්නම්පි සන්ධාය වදති. අඤ්ඤතිත්ථියතා, අනනුඤ්ඤාතතා, අජ්ඣොහරණීයතා, අජ්ඣොහරණත්ථාය සහත්ථා අනික්ඛිත්තභාජනෙ දානන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උය්‍යොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

274. දුතියෙ අනාචාරං ආචරිතුකාමතා, තදත්ථමෙව උපසම්පන්නස්ස උය්‍යොජනා, තස්ස උපචාරාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

උය්‍යොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

281. තතියෙ පාළියං **ඛුද්දකෙ සරෙ**ති එත්ථ ඛුද්දකං සරං නාම පඤ්චහත්ථතො ඌනකවිත්ථාරං අධිප්පෙතං. තත්ථ ච පිට්ඨසඞ්ඝාටතො හත්ථපාසෙ අවිජහිතෙපි පිට්ඨිවංසාතික්කමො හොතීති ආහ **''පිට්ඨිවංසං අතික්කමිත්වා''**ති. **යථා තථා වා කතස්සා**ති පිට්ඨිවංසං ආරොපෙත්වා වා අනාරොපෙත්වා වා කතස්ස.

283. පාළියං **වීතරාගා**ති අපරියුට්ඨිතරාගානං, අනාගාමීනඤ්ච සඞ්ගහො. **සචිත්තකන්**ති අනුපවිසිත්වා නිසීදනචිත්තෙන සචිත්තකං. පරියුට්ඨිතරාගජායම්පතිකානං සන්නිහිතතා, සයනිඝරතා, දුතියස්ස භික්ඛුනො අභාවො, අනුපඛජ්ජ නිසීදනන්ති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඞ්ගානි.

සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

284-289. චතුත්ථපඤ්චමානි වුත්තත්ථානි.

6. චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

298. ඡට්ඨෙ **''පරියෙසිත්වා ආරොචනකිච්චං නාම නත්ථී''**ති වුත්තත්තා යො අපරියෙසිතබ්බො උපසඞ්කමිතුං යුත්තට්ඨානෙ දිස්සති, සො සචෙපි පකතිවචනස්ස සවනූපචාරං අතික්කම්ම ඨිතො උපගන්ත්වා ආපුච්ඡිතබ්බො. තෙනාහ **''අපි ච…පෙ.… යං පස්සති, සො ආපුච්ඡිතබ්බො''**තිආදි.

302. අනාපත්තිවාරෙ චෙත්ථ අන්තරාරාමාදීනඤ්ඤෙව වුත්තත්තා විහාරතො ගාමවීථිං අනුඤ්ඤාතකාරණං විනා අතික්කමන්තස්සාපි ආපත්ති හොති, න පන ඝරූපචාරං අතික්කමන්තස්සෙව.

යං පන පාළියං ''අඤ්ඤස්ස ඝරූපචාරං ඔක්කමන්තස්ස…පෙ.… පඨමං පාදං උම්මාරං අතික්කාමෙතී''තිආදි වුත්තං. තං ගාමෙ පවිට්ඨං සන්ධාය වුත්තං, තථාපි අඤ්ඤස්ස ඝරූපචාරං අනොක්කමිත්වා වීථිමජ්ඣෙනෙව ගන්ත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතඝරද්වාරාභිමුඛෙ ඨත්වා මනුස්සෙ ඔලොකෙත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි පාචිත්තියමෙව. තත්ථ කෙචි ''වීථියං

අතික්කමන්තස්ස සරූපචාරගණනාය ආපත්තියො’’ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ‘‘යානි කුලානි උද්දිස්ස ගතො, තෙසං ගණනායා’’ති. පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන නිමන්තනසාදියනං, සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡනා, භත්තියඝරතො අඤ්ඤඝරූපසඞ්කමනං, මජ්ඣන්හිකානතික්කමො, සමයාපදානං අභාවොති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඞ්ගානි.

චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

303. සත්තමෙ **මහානාමොති** සුක්කොදනස්ස පුත්තො අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස, සත්ථු ච ජෙට්ඨභාතා. ආනන්දත්ථෙරො අමිතොදනස්ස පුත්තො, නන්දත්ථෙරො පන සුද්ධොදනස්සෙව.

305. පාළියං **කාලං ආහරිස්සථාති** අජ්ජතනං කාලං වීතිනාමෙස්සථ, ස්වෙ හෙසජ්ජං හරිස්සථාති වා අත්ථො. ‘‘අත්ථි පවාරණා හෙසජ්ජපරියන්තා ච රත්තිපරියන්තා චා’’ති තතියකොට්ඨාසෙ නියමිතමෙව හෙසජ්ජං නියමිතකාලන්තරෙයෙව ගහෙතබ්බං, න තතො බහි. ඉතරථා විසුං පයොජනං නත්ථීති දට්ඨබ්බං. සපරියන්තා සඞ්ඝපවාරණා, තදුත්තරි හෙසජ්ජවිඤ්ඤත්ති, අගිලානතාති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි.

මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

315. අට්ඨමෙ **එකමෙකන්ති** එත්ථ දුවඞ්ගිනීපි තිවඞ්ගිනීපි සෙනා සඞ්ගය්හති. උය්‍යුත්තචතුරඞ්ගසෙනාදස්සනාය තථාරූපපච්චයාදිං විනා ගමනං, අනනුඤ්ඤාතොකාසෙ දස්සනන්ති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඞ්ගානි.

උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා

319. නවමෙ සෙනාය චතුත්ථො සූරියත්ථඞ්ගමො, අගිලානතාති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඞ්ගානි.

සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උය්‍යොධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

322. දසමෙ පාළියං **කති තෙ ලක්ඛානි ලද්ධානීති** කිත්තකා තයා ලද්ධාති අත්ථො. උය්‍යොධිකාදිදස්සනාය තථාරූපපච්චයං විනා ගමනං, අනනුඤ්ඤාතොකාසෙ දස්සනන්ති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඞ්ගානි.

උය්‍යොධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො අචෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා

328. ඡට්ඨවග්ගස්ස පඨමෙ පාළියං **කිණ්ණපක්ඛිත්තාති** පිට්ඨපූවාදිං අපක්ඛිපිත්වා කිණ්ණසඞ්ඛාතං ධඤ්ඤඞ්කුරාදිසුරාබීජං පක්ඛිපිත්වා කතා. **සම්භාරසංයුත්තාති** සාසපාදිඅනෙකසම්භාරෙහි සඤ්ඤුත්තා.

මධුකතාලනාළිකෙරාදිපුප්ඵාදිරසො චිරපරිවාසිතො **පුප්ඵාසවො** නාම. තථා පනසාදි **ඵලාසවො**. මුද්දිකරසො **මධ්වාසවො**. උච්ඡුරසො **ගුළාසවො**. තිඵලතිකටුකාදිනානාසම්භාරානං රසො චිරපරිවාසිතො **සම්භාරසංයුත්තො**. **බීජතො පට්ඨායාති** යථාවුත්තානං පිට්ඨාදීනං මජ්ජත්ථාය භාජනෙ පක්ඛිත්තකාලතො පට්ඨාය.

329. **ලොණසොවීරකං සුත්තඤ්ච** අනෙකෙහි දබ්බසම්භාරෙහි අභිසඞ්ඛතො හෙසජ්ජවිසෙසො. උය්‍යුත්තසික්ඛාපදානං අචිත්තකලොකවජ්ජෙසු ලොකවජ්ජතා පුබ්බෙ වුත්තනයාවාති තත්ථ කිඤ්චිපි අවත්වා ඉධ තෙහි අසාධාරණවත්ථුවිසෙසසිද්ධාය අචිත්තකපක්ඛෙපි අකුසලචිත්තතාය තං ලොකවජ්ජතාදිවිසෙසං දස්සෙතුමෙව **‘‘වත්ථුඅජානනතාය චෙත්ථා’’**තිආදිනා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං පඨමපාරාජිකවණ්ණනායං

විත්ථාරතො **සාරත්ථදීපනියං** විරද්ධට්ඨානවිසොධනවසෙන වුත්තන්ති තත්ථෙව ගහෙතබ්බං. මජ්ජභාවො, තස්ස පානඤ්චාති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඞ්ගානි.

සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

330. දුතියෙ හසාධිප්පායතා, උපසම්පන්නස්ස කායෙන කායාමසනන්ති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඞ්ගානි.

අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

338. තතියෙ පාළියං **හසධම්මෙ හසධම්මසඤ්ඤී**තිආදීසු උප්ලවාදිමත්තං කිං හසධම්මො හොතීති ගහණවසෙන සති කරණීයෙ කරියමානං හසධම්මං හසධම්මොති ගහණවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. **උස්සාරෙන්තො**ති උදකෙ ඨිතං නාවං තීරෙ ආරොපෙන්තො.

පතනුප්පතනවාරෙසූති උදකස්ස උපරිතලෙ මණ්ඩූකගතියා පතනුප්පතනවසෙන ගමනත්ථං ඛිත්තාය එකිස්සා කඨලාය වසෙන වුත්තං. උදකස්ස උපරිගොප්ඵකතා, හසාධිප්පායෙන කීළනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

344. චතුත්ථෙ **සුත්තානුලොම**න්ති මහාපදෙසා. අට්ඨකථාතිපි වදන්ති. උපසම්පන්නස්ස පඤ්ඤත්තෙන වචනං, අනාදරියකරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. භිංසාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

345. පඤ්චමෙ උපසම්පන්නතා, තස්ස දස්සනසවනවිසයෙ භිංසාපෙතුකාමතාය වායමනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

භිංසාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

354. ඡට්ඨෙ **අලාතං පතිත**න්ති අග්ගිකපාලතො බහි පතිතං. **විජ්ඣාත**න්ති විජ්ඣාතං අලාතං කපාලග්ගිම්හි පක්ඛිපිත්වා ජාලෙන්තස්ස පාචිත්තියං, තථා කෙවලං ඉන්ධනං පාතෙන්තස්සපි විජ්ඣාතං කපාලග්ගිං මුඛවාතාදිනා උජ්ජාලෙන්තස්සපි. ගිලානතාදිකාරණාභාවො, විසිබ්බෙතුකාමතා, සමාදහනන්ති තීණි අඞ්ගානි.

ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නහානසික්ඛාපදවණ්ණනා

357. සත්තමෙ පාළියං **නගරෙ ථකිතෙ**ති එත්ථ රඤ්ඤා චිරං නහායිතුකාමෙන ''අහං බහි උය්‍යානෙ කතාරක්ඛො වසිස්සාමි, නගරං ථකෙත්වා ගොපෙථා''ති අනුඤ්ඤාතා, තෙ ථකිංසූති දට්ඨබ්බං. **අසම්භින්නෙනා**ති අනට්ඨෙන, තං දිවසං පුන අග්ගහිතාලඞ්කාරෙන පබුද්ධමත්තෙනාති අධිප්පායො. මජ්ඣිමදෙසෙ ඌනකද්ධමාසනහානං, සමයාදීනං අභාවොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

නහානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

368. අට්ඨමෙ **පටිලද්ධනවචීවරෙනා**ති එත්ථ පුබ්බෙ අකතකප්පං කතිපාහං නිවාසනත්ථාය තාවකාලිකවසෙන ලද්ධම්පි සඞ්ගය්හතීති වදන්ති.

369. ''නවං නාම අකතකප්ප''න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා කප්පබින්දුං දත්වා පරිභුත්තං චීවරං, තෙන වා, තතො ලභිත්වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි දින්නම්පි කතකප්පමෙව නවං නාම න හොතීති දට්ඨබ්බං. **''නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා''**ති වුත්තත්තා අංසබද්ධකාසාවම්පි පාරුපිතබ්බතො කප්පං කාතබ්බන්ති වදන්ති. **චම්මකාරනීලං** නාම චම්මං නීලවණ්ණං කාතුං යොජියමානං නීලං. පකතිනීලමෙවාති කෙචි. යථාවුත්තචීවරස්ස අකතකප්පතා, අනට්ඨචීවරාදිතා, නිවාසනාදිතාති තීණි අඞ්ගානි.

දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා

374. නවමෙ **යෙනාති** යෙන සද්ධිං, යස්ස සන්තිකෙති අත්ථො. සාමං විකප්පිතස්ස අපච්චුද්ධාරො, විකප්පනුපගචීවරතා, අවිස්සාසෙන පරිභොගොති තීණි අඞ්ගානි.

විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. චීවරඅපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

378. දසමෙ පාළියං **අන්තමසො හසාපෙක්ඛොපීති අපි-**සද්දෙන අථෙය්‍යාචිත්තං කොධෙන දුක්ඛාපෙතුකාමං, අවණ්ණං පකාසෙතුකාමඤ්ච සඞ්ගය්හති. තෙනෙව **''තිවෙදන''**න්ති වුත්තං. උපසම්පන්නස්ස පත්තාදීනං අපනිධානං, විහෙසෙතුකාමතාදීති ද්වෙ අඞ්ගානි.

චීවරඅපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදවණ්ණනා

382. සත්තමස්ස පඨමෙ උසුං සරං අසති ඛිපතීති **ඉස්සාසො**. න හෙත්ථ කිඤ්චි ජීවිතං නාම විසුං තිට්ඨතීති සම්බන්ධො. තත්ථ **පාණෙති** සත්තෙ. **අප්පමත්තෙන වත්තං කාතබ්බ**න්ති යථා පාණකානං විහෙසාපි න හොති, එවං සල්ලක්ඛෙත්වා ඔතාපනසම්මජ්ජනාදිවත්තං කාතබ්බං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

387. දුතියෙ **උදකසණ්ඨානකප්පදෙසෙති** කද්දමපාසාණාදිභූමියං. **තත්ථාති** ආසිත්තෙ කප්පියඋදකෙ. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උක්කොටනසික්ඛාපදවණ්ණනා

392. තතියෙ **''තස්ස භික්ඛුනො සන්තිකං ගන්ත්වා''**ති වුත්තත්තා යස්ස අධිකරණං සඞ්ඝකම්මෙන නිහතං, තස්ස සම්මුඛෙ එව උක්කොටෙන්තස්ස පාචිත්තියං. පරම්මුඛෙ පන දුක්කටමෙව.

395. **''ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී උක්කොටෙති, අනාපත්තී''**ති වුත්තත්තා අනාදරියතාදි විය උක්කොටනං සයං අකුසලං න හොති, ධම්මකම්මසඤ්ඤාය, පන විමතියා ච උක්කොටනෙනෙව අකුසලං හොති. යථාධම්මං නිහතතා, ජානනා, උක්කොටනාති තීණි අඞ්ගානි.

උක්කොටනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා

399. චතුත්ථෙ **ආපත්තිං ආපජ්ජතියෙවාති** ධුරනික්ඛෙපපක්ඛෙ වුත්තං. **වත්ථුපුග්ගලොති** ආපන්නපුග්ගලො. ඡාදෙතුකාමතාය හි සති එව අවස්සං අඤ්ඤස්ස ආරොචනං වුත්තං, වත්ථුපුග්ගලස්ස ච ආරොචනා නාම න හොතීති පටිච්ඡාදනමෙවාති අධිප්පායො. **කොටි ඡින්නා හොතීති** ඡාදෙස්සාමීති ධුරනික්ඛෙපෙ සතිපි පුග්ගලපරම්පරාය ගච්ඡන්තී ආපත්තිකොටි ඡිජ්ජති.

400. **''අනුපසම්පන්නස්ස සුක්කවිස්සට්ඨී ච කායසංසග්ගො චාති අයං දුට්ඨුල්ලඅජ්ඣාචාරො නාමා''**ති ඉදං දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදට්ඨකථායං ''අනුපසම්පන්නස්ස...පෙ.... ආදිතො පඤ්ච සික්ඛාපදානි දුට්ඨුල්ලො නාම අජ්ඣාචාරො, සෙසානි අදුට්ඨුල්ලො. සුක්කවිස්සට්ඨිකායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලඅත්තකාමා පනස්ස අජ්ඣාචාරො නාමා''ති (පාචි. අට්ඨ. 82) ඉමිනා වචනෙන විරුජ්ඣතීති වීමංසිතබ්බං. පුග්ගලපෙමෙන ඡාදයතො චෙත්ථ ''අඤ්ඤෙ ගරහිස්සන්තී''ති භයවසෙන ඡාදනක්ඛණෙ පටිඝොව උප්පජ්ජතීති **''දුක්ඛවෙදන''**න්ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. උපසම්පන්නස්ස දුට්ඨුල්ලාපත්තිජානනං, පටිච්ඡාදෙතුකාමතාය ධුරනික්ඛෙපොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

402. පඤ්චමෙ **රූපසිප්පන්ති** හෙරඤ්ඤිකසිප්පං. ගබ්භෙ සයිතකාලෙන සද්ධිං වීසතිමං වස්සං පරිපුණ්ණමස්සාති **ගබ්භවීසො**.

404. **නික්ඛමනීයපුණ්ණමාසීති** සාවණමාසස්ස පුණ්ණමියා ආසාළ්හීපුණ්ණමියා අනන්තරපුණ්ණමී. **පාටිපදදිවසෙති** පච්ඡිමිකාය වස්සූපනායිකාය. ද්වාදස මාසෙ මාතු කුච්ඡිස්මිං වසිත්වා මහාපවාරණාය ජාතං උපසම්පාදෙන්තීති අත්ථො. ''තිංස රත්තින්දිවො මාසො, ද්වාදසමාසිකො සංවච්ඡරො''ති (අ. නි. 3.71; 8.43; විභ. 1023) වචනතො **''චත්තාරො මාසා පරිහායන්තී''**ති වුත්තං. **වස්සං උක්කඩ්ඪන්තීති** වස්සං උද්ධං කඩ්ඪන්ති, ''එකමාසං අධිකමාසො''ති ඡඩ්ඩෙත්වා වස්සං උපගච්ඡන්තීති අත්ථො. තස්මා තතියෙ තතියෙ සංවච්ඡරෙ තෙරසමාසිකො හොති. **තෙ ද්වෙ මාසෙ ගහෙත්වාති** නික්ඛමනීයපුණ්ණමාසතො යාව ජාතදිවසභූතා මහාපවාරණා. තාව යෙ ද්වෙ මාසා අනාගතා, තෙසං අත්ථාය අධිකමාසතො ලද්ධෙ ද්වෙ මාසෙ ගහෙත්වා. තෙනාහ ''යො පවාරෙත්වා වීසතිවස්සො භවිස්සතී''තිආදි. **''නික්කඞ්ඛා හුත්වා''**ති ඉදං අට්ඨාරසන්නං වස්සානං එකඅධිකමාසෙ ගහෙත්වා තතො වීසතියා වස්සෙසුපි චාතුද්දසීඅත්ථාය චතුන්නං මාසානං පරිහාපනෙන සබ්බදා පරිපුණ්ණවීසතිවස්සතං සන්ධාය වුත්තං. **පවාරෙත්වා වීසතිවස්සො භවිස්සතීති** මහාපවාරණාදිවසෙ අතික්කන්තෙ ගබ්භවස්සෙන සහ වීසතිවස්සො භවිස්සතීති අත්ථො. **තස්මාති** යස්මා ගබ්භමාසාපි ගණනූපගා හොන්ති, තස්මා. **එකවීසතිවස්සොති** ජාතියා වීසතිවස්සං සන්ධාය වුත්තං.

406. **අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති** උපජ්ඣායො, ආචරියො වා හුත්වා උපසම්පාදෙති. **සොපීති** උපසම්පාදෙන්තොපි අනුපසම්පන්නො. ඌනවීසතිවස්සතා, තං ඤත්වා උපජ්ඣායෙන හුත්වා උපසම්පාදනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

409. ඡට්ඨෙ ථෙය්‍යසත්ථභාවො, ඤත්වා සංවිධානං, අවිසඞ්කෙතෙන ගමනන්ති තීණි අඞ්ගානි.

ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

412. සත්තමං වුත්තනයමෙව.

8. අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

417. අට්ඨමෙ **අන්තරායන්ති** අන්තරා වෙමජ්ඣෙ එති ආගච්ඡතීති අන්තරායො, දිට්ඨධම්මිකාදිඅනත්ථො. **ආනන්තරියධම්මාති** අනන්තරෙ භවෙ ඵලනිබ්බත්තනෙ නියුත්තා චෙතනාදිධම්මාති අත්ථො. **''න සග්ගස්සා''**ති ඉදං භික්ඛුනිදූසනකම්මස්ස ආනන්තරියත්තාභාවතො වුත්තං. අරියසාවිකාසු, පන කල්‍යාණපුථුජ්ජනභූතාය ච බලක්කාරෙන දූසෙන්තස්ස ආනන්තරියසදිසමෙව. මොක්ඛන්තරායිකතා පන ලොලායපි පකතත්තභික්ඛුනියා දූසකස්ස තස්මිං අත්තභාවෙ මග්ගුප්පත්තියා අභාවතො වුත්තා.

තස්මිං අත්තභාවෙ අනිවත්තනකා අහෙතුකඅකිරියනත්ථිකදිට්ඨියොව **නියතමිච්ඡාදිට්ඨිධම්මා**. පණ්ඩකාදීනං ගහණං නිදස්සනමත්තං. සබ්බාපි දුහෙතුකාහෙතුකපටිසන්ධියො **විපාකන්තරායිකාව** දුහෙතුකානම්පි මග්ගානුප්පත්තිතො.

අයන්ති අරිට්ඨො. **රසෙන රසන්ති** අනවජ්ජෙන පච්චයපරිභුඤ්ජනරසෙන පඤ්චකාමගුණපඅභොගරසං සමානෙත්වා. **උපනෙන්තො වියාති** සටෙන්තො විය, සො එව වා පාඨො.

අට්ඨිකඞ්කලූපමාති එත්ථ අට්ඨි එව නිම්මංසතාය කඞ්කලන්ති ච වුච්චති. **පලිභඤ්ජනට්ඨෙනාති** අවස්සං පතනට්ඨෙන. **අධිකුට්ටනට්ඨෙනාති** අති විය කුට්ටනට්ඨෙන. පාළියං ''තථාහං භගවතා...පෙ.... නාලං අන්තරායායා''ති ඉදං වත්ථුඅනුරූපතො වුත්තං. එවං පන අග්ගහෙත්වා අඤ්ඤෙනපි ආකාරෙන යං කිඤ්චි භගවතා වුත්තං විපරීතතො ගහෙත්වා පරෙහි වුත්තෙපි අමුඤ්චිත්වා වොහරන්තස්සාපි වුත්තනයානුසාරෙන තදනුගුණං සමනුභාසනකම්මවාචං යොජෙත්වා ආපත්තියා ආරොපෙතුං, ආපත්තියා අදස්සනාදීසු තීසු යං කිඤ්චි අභිරුචිතං නිමිත්තං කත්වා උක්ඛෙපනීයකම්මං කාතුඤ්ච ලබ්භති. සමනුභාසනං අකත්වාපි ''මායස්මා එවං අවචා''ති භික්ඛූහි වුත්තමත්තෙ ලද්ධියා අප්පටිනිස්සජ්ජනපච්චයාය දුක්කටාපත්තියාපි උක්ඛෙපනීයකම්මං කාතුම්පි වට්ටතෙවාති දට්ඨබ්බං. ධම්මකම්මතා, සමනුභාසනාය අප්පටිනිස්සජ්ජනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා

424. නවමෙ **''උක්ඛිත්තො අනොසාරිතො''**ති වුත්තත්තා අරිට්ඨස්ස උක්ඛෙපනීයකම්මං කතන්ති දට්ඨබ්බං.

425. පාළියං ''එකච්ඡන්නෙ''ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා නානූපචාරෙපි එකච්ඡන්නෙ නිපජ්ජනෙ පණ්ණත්තිං අජානන්තස්ස අරහතොපි උක්ඛිත්තානුවත්තකානම්පි පාචිත්තියමෙව. අකතානුධම්මතා, ඤත්වා සම්භොගාදිකරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා

428. දසමෙ **පිරෙති** සම්බොධනත්ථෙ නිපාතපදං. සෙසං අනන්තරසික්ඛාපදද්වයෙ වුත්තනයමෙව.

කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකවග්ගො

1. සහධම්මිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

434. අට්ඨමවග්ගස්ස පඨමෙ උපසම්පන්නස්ස පඤ්ඤත්තෙන වචනං, අසික්ඛිතුකාමස්ස ලෙසෙන එවං වචනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

සහධම්මිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. විලෙඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා

438. දුතියෙ **අලජ්ජිතාති** අලජ්ජිතාය. එවං සෙසෙසුපි. **සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතීති**ආදි භික්ඛුභික්ඛුනීනඤ්ඤෙව වුත්තං අලජ්ජිලක්ඛණං, සාමණෙරාදීනං, පන ගහට්ඨානඤ්ච සාධාරණවසෙන යථාසකං සික්ඛාපදවීතික්කමනපටිග්ගහනාදිතො වෙදිතබ්බං. ලජ්ජිලක්ඛණෙපි එසෙව නයො. කිඤ්චාපි කුක්කුච්චෙ උප්පන්නෙපි මද්දිත්වා කරොන්තො, කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතාය කරොන්තොපි තඞ්ඛණිකාය අලජ්ජිතාය එවං කරොන්ති. තථාපි කුක්කුච්චාදිභෙදෙ විසුං ගහිතාති දට්ඨබ්බං.

වජ්ජිපුත්තකා දසවත්ථුදීපකා. **පරූපහාරඅඤ්ඤාණකඞ්ඛාපරවිතාරණාදිවාදාති** එත්ථ අරහත්තං පටිජානන්තානං කුහකානං සුක්කවිස්සට්ඨිං දිස්වා ''මාරකායිකා දෙවතා අසුචිං උපසංහරන්ති''තිගාහිනො **පරූපහාරවාදා** නාම. අරහතො සබ්බෙසං ඉත්ථිපුරිසාදීනං නාමාදිඅජානනෙ **අඤ්ඤාණං,** තත්ථ සන්නිට්ඨානාභාවෙන **කඞ්ඛා,** පරතො සුත්වා නාමාදිජානනෙන **පරවිතාරණො** අත්ථීතිවාදිනො අඤ්ඤාණවාදා, කඞ්ඛාවාදා, පරවිතාරණවාදා ච තෙසං, මහාසඞ්ඝිකාදීනඤ්ච විභාගො **කථාවත්ථුප්පකරණෙ** වුත්තො.

චත්තාරො මග්ගා ච ඵලානි චාති එත්ථ ච-කාරෙන අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාපි සඞ්ගහිතාති දට්ඨබ්බං. **කෙචීති** පරියත්තිධරා ධම්මකථිකා. පුන **කෙචීති** පටිපත්තිධරා පංසුකූලිකත්ථෙරා. **ඉතරෙ පනාති**ආදීසු අයං අධිප්පායො – ධම්මකථිකත්ථෙරා පන පංසුකූලිකත්ථෙරෙහි ආහතං සුත්තං සුත්වා –

‘‘යාව තිට්ඨන්ති සුත්තන්තා, විනයො යාව දිප්පති;
තාව දක්ඛන්ති ආලොකං, සූරියෙ අබ්භුට්ඨිතෙ යථා.

‘‘සුත්තන්තෙසු අසන්තෙසු, පමුට්ඨෙ විනයම්හි ච;
තමො භවිස්සති ලොකෙ, සූරියෙ අත්ථඞ්ගතෙ යථා.

‘‘සුත්තන්තෙ රක්ඛිතෙ සන්තෙ, පටිපත්ති හොති රක්ඛිතා;
පටිපත්තියං ඨිතො ධීරො, යොගක්ඛෙමා න ධංසතී’’ති. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.130) –

ඉදං සුත්තං ආහරිත්වා අත්තනොව වාදං පතිට්ඨපෙන්තා පාරාජිකානාපජ්ජනවසෙන ඨිතා පටිපත්තිසඞ්ගහිතා පරියත්තියෙව මූලන්ති ආහංසූති. තෙනාහ ‘‘සචෙ පඤ්ච භික්ඛූ චත්තාරි පාරාජිකානි රක්ඛණකා…පෙ…. සාසනං වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං ගමයිස්සන්තී’’ති. එතෙන ච පරික්ඛීණෙ කාලෙ ලජ්ජිගණං අලභන්තෙන විනයධරෙන අලජ්ජිනොපි පකතත්තෙ සඞ්ගහෙත්වා තෙහි සහ ධම්මාමිසසම්භොගං සංවාසං කරොන්තෙන බහූ කුලපුත්තෙ උපසම්පාදෙත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං වට්ටතීති ඉදං සිජ්ඣතීති දට්ඨබ්බං. ගරහිතුකාමතා, උපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ සික්ඛාපදවිවණ්ණනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

විලෙඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මොහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

444. තතියෙ පාළියං **කො පන වාදො භියොති** තෙහි අඤ්ඤෙහි භික්ඛූහි දිට්ඨද්වත්තිවාරතො භියො පන විත්ථාරෙන උද්දිසියමානෙ පාතිමොක්ඛෙ නිසින්නපුබ්බතා අත්ථි චෙ, තත්ථ කිමෙව වත්තබ්බං, ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථි එවාති අධිප්පායො. **තඤ්ච යථාධම්මො කාරෙතබ්බොති** තන්ති කාරණත්ථෙ උපයොගවචනං, තායාති අත්ථො. යථා ධම්මො ච විනයො ච ඨිතො, තථා තාය ආපත්තියා කාරෙතබ්බොති වුත්තං හොති. මොහාරොපනං, තික්ඛත්තුං සුතභාවො, මොහෙතුකාමස්ස මොහනන්ති තීණි අඞ්ගානි.

මොහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

451. චතුත්ථෙ පාළියං **කායපටිබද්ධෙන වාති** එත්ථ පාසාණාදිනිස්සග්ගියපහාරොපි සඞ්ගහිතො.

452. **රත්තචිත්තොති** කායසංසග්ගරාගෙන වුත්තං. මෙථුනරාගෙන පන පහාරතො පුරිසාදීසු දුක්කටමෙව. මොක්ඛාධිප්පායෙන දණ්ඩකොටියා සප්පාදිං සට්ටෙත්වා මණ්ඩූකාදිං මොචෙන්තස්සපි අනාපත්ති එව. කුපිතතා, උපසම්පන්නස්ස න මොක්ඛාධිප්පායෙන පහාරොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

457. පඤ්චමෙ **න පහරිතුකාමතාය දින්නත්තා දුක්කටන්ති** එත්ථ කිමිදං දුක්කටං, පහාරපච්චයා, උදාහු උග්ගිරණපච්චයාති? උග්ගිරණපච්චයාව, න පහාරපච්චයා. න හි පහරිතුකාමතාය අසති තප්පච්චයා කාචි ආපත්ති යුත්තා, උග්ගිරණස්ස පන අත්තනො සභාවෙන අසණ්ඨිතත්තා තප්පච්චයා පාචිත්තියං න ජාතං, අසුද්ධචිත්තෙන කතපයොගත්තා ච එත්ථ අනාපත්ති න යුත්තාති දුක්කටං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

458. **පුබ්බෙති** අනන්තරසික්ඛාපදෙ. සෙසං අනන්තරසදිසමෙව.

තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අමූලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

459. ඡට්ඨෙ **“අත්තපරිත්තාණං කරොන්තා”**ති ඉදං න ච වෙරමූලිකා අනුද්ධංසනාති දස්සනත්ථං වුත්තං. අනුද්ධංසනක්ඛණෙ පන කොපචිත්තමෙව උප්පජ්ජති. තෙනෙව **“දුක්ඛවෙදන”**න්ති වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අමූලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. කුක්කුච්චුප්පාදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

464. සත්තමෙ උපසම්පන්නස්ස අඵාසුකාමතා, කුක්කුච්චුප්පාදනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

කුක්කුච්චුප්පාදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

471. අට්ඨමෙ සුය්‍යතීති **සුති,** වචනං. තස්සා සමීපං **උපස්සුති**. සුය්‍යති එත්ථාති සුතීති එවඤ්හි අත්ථෙ ගය්හමානෙ සවනට්ඨානසමීපෙ අඤ්ඤස්මිං අස්සවනට්ඨානෙ තිට්ඨතීති ආපජ්ජති. අට්ඨකථායඤ්ච උපස්සුති-සද්දස්සෙව අත්ථං දස්සෙතුං **“යත්ථ ඨත්වා”**තිආදි වුත්තං, න සුති-සද්දමත්තස්ස.

473. **එකපරිච්ඡෙදානී**ති කදාචි අකිරියතො, කදාචි කිරියතො සමුට්ඨානසාමඤ්ඤෙන වුත්තං. උපසම්පන්නෙන චොදනාධිප්පායො, සවනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. ඛිය්‍යනසික්ඛාපදවණ්ණනා

474. නවමෙ ධම්මකම්මතා, ජානනං, ඡන්දං දත්වා ඛිය්‍යනන්ති තීණි අඞ්ගානි.

ඛිය්‍යනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පක්කමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

481. දසමෙ විනිච්ඡයකථාය ධම්මිකතා, තං ඤත්වා කම්මතො පට්ඨාය එකසීමට්ඨස්ස සමානසංවාසිකස්ස හත්ථපාසවිජහනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

පක්කමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා

484. එකාදසමෙ උපසම්පන්නස්ස ධම්මෙන ලද්ධසම්මුතිතා, සඞ්ඝෙන සද්ධිං චීවරං දත්වා ඛියිතුකාමතාය ඛිය්‍යනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

489. ද්වාදසමං වුත්තනයමෙව.

නිට්ඨිතො සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රාජවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා

499. නවමවග්ගස්ස පඨමෙ පාළියං **සංසුද්ධගහණිකො**ති එත්ථ **ගහණී**ති ගබ්භාසයසඤ්ඤිතො මාතුකුච්ඡිප්පදෙසො, පුරිසන්තරසුක්කාසම්ඵුට්ඨතාය සංසුද්ධගහණිකො. අභිසිත්තඛත්තියතා, උභින්නම්පි සයනිඝරතො අනික්ඛන්තතා, අප්පටිසංවිදිතස්ස ඉන්දඛීලාතික්කමොති තීණි අඞ්ගානි.

අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා

506. දුතියෙ **ආවසථස්සාති** එත්ථ අන්තොආරාමෙ වා හොතු අඤ්ඤත්ථ වා, යත්ථ කත්ථචි අත්තනො වසනට්ඨානං ආවසථො නාම. **ඡන්දෙනපි භයෙනපීති** වඩ්ඪකිආදීසු ඡන්දෙන, රාජවල්ලභෙසු භයෙන. **ආකිණ්ණමනුස්සෙපි ජාතෙ…පෙ…. ආසඞ්කන්තීති** තස්මිං නිම්මනුස්සට්ඨානෙ පච්ඡා ආකිණ්ණමනුස්සෙ ජාතෙපි විසරිත්වා ගමනකාලෙ අඤ්ඤස්ස අදිට්ඨත්තා තමෙව භික්ඛුං ආසඞ්කන්ති. **පතිරූපං** නාම කප්පියභණ්ඩෙ සයං පංසුකූලං ගහෙත්වා අකප්පියභණ්ඩෙ පතිරූපානං උපාසකාදීනං දස්සෙත්වා චෙතියාදිපුඤ්ඤෙ නියොජනං වා දාපෙත්වා නිරපෙක්ඛගමනං වා. **සමාදපෙත්වාති** යාචිත්වා. පරසන්තකතා, විස්සාසග්ගාහපංසුකූලසඤ්ඤානං අභාවො, අනනුඤ්ඤාතකාරණා උග්ගහණාදි චාති තීණි අඞ්ගානි.

රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විකාලගාමප්පවිසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

508. තතියෙ පාළියං **භයකථන්ති** රාජචොරාදිභයං වා රොගාමනුස්සදුබ්භික්ඛකන්තාරාදිභයං වා ආරබ්භ පවත්තං. **විසිඛාකථන්ති** සුනිවිට්ඨාදිවීථිකථං. **කුම්භට්ඨානකථන්ති** උදකතිත්ථකථං, කුම්භදාසීකථං වා. **පුබ්බපෙතකථන්ති** අතීතඤාතිකථං. **නානත්තකථන්ති** වුත්තාහි, වක්ඛමානාහි ච විමුත්තං නානාසභාවං නිරත්ථකකථං. **ලොකක්ඛායිකන්ති** ''අයං ලොකො කෙන නිම්මිතො''තිආදිනා ලොකසභාවක්ඛානවසෙන පවත්තනකථා. එවං **සමුද්දක්ඛායිකා** වෙදිතබ්බා. ඉති භවො ඉති අභවොති යං වා තං වා නිරත්ථකකාරණං වත්වා පවත්තිතකථා **ඉතිභවාභවකථා**. එත්ථ ච භවො සස්සතං, වුඩ්ඪි, කාමසුඛඤ්චාති තිවිධො, අභවො තබ්බිපරීතවසෙන. ඉති ඉමාය ඡබ්බිධාය ඉතිභවාභවකථාය සද්ධිං **ද්වත්තිංසතිරච්ඡානකථා** නාම හොන්ති. අථ වා පාළියං සරූපතො අනාගතාපි අරඤ්ඤපබ්බතනදීදීපකථා ඉති-සද්දෙන සඞ්ගහෙත්වා ද්වත්තිංසතිරච්ඡානකථාති වුච්චන්ති. **ඉති වාති** එත්ථ **ඉති**-සද්දො පකාරත්ථෙ. **වා**-සද්දො විකප්පත්ථෙ. තස්මා එවං පකාරං ඉතො අඤ්ඤං වා තාදිසං නිරත්ථකකථං කථෙතීති අත්ථො ගහෙතබ්බො.

512. **උස්සාහං පටිප්පස්සම්භෙත්වා විහාරං ගච්ඡන්තාති** එත්ථ ගාමූපචාරතො බහි නික්ඛන්තෙ අන්තරාරාමාදීනමුපචාරං පවිට්ඨෙ සන්ධාය වුත්තං. ගාමූපචාරබ්භන්තරෙ පන පටිපස්සද්ධුස්සාහානම්පි පුන තමෙව වා අඤ්ඤං වා ගාමං පවිසිතුකාමතාය සති ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථි. **''කුලසරෙ වා…පෙ…. ගන්තබ්බ''න්ති** ඉදං පන පුරෙභත්තං පවිට්ඨානං විකාලෙ සඤ්ජාතෙ විකාලෙ ගාමප්පවෙසස්ස ආපුච්ඡිතබ්බතාය වුත්තං. **අදින්නාදානෙ වුත්තනයෙනාති** දුතියලෙඩ්ඩුපාතං සන්ධාය වුත්තං.

515. **අන්තරාරාමන්තිආදීසූති** එත්ථ උස්සවදිවසාදීසු මනුස්සෙහි ගාමෙ පදක්ඛිණං කාරෙන්තං **ජිනබිම්බාදිං** පූජෙතුකාමෙහි වා රොගවූපසමාදියත්ථං මනුස්සෙහි යාචිතෙහි වා භික්ඛූහි සුප්පටිච්ඡන්නාදිවිධිං අකත්වාපි වීථිමජ්ඣෙනෙව ගාමං පදක්ඛිණං කාතුං වට්ටතීති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං අනාපත්තිවාරෙ අවුත්තත්තා, ''මග්ගා අනොක්කමිත්වා…පෙ…. පාචිත්තිය''න්ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා) පටික්ඛිත්තත්තා ච. වෙසාලිං අනුපරියායිත්වා පරිත්තං කරොන්තෙනාපි ආනන්දත්ථෙරෙන සුප්පටිච්ඡන්නතාදිං අකොපෙන්තෙනෙව, අපඤ්ඤත්තෙ වා සික්ඛාපදෙ කතන්ති දට්ඨබ්බං. කෙචි පන ''අන්තරාරාමාදිගාමන්තරෙ ඨිතෙහි ගරුට්ඨානීයානං පච්චුග්ගමනානුග්ගමනාදිවසෙන ගාමවීථිං ඔතරිතුං වට්ටතී''ති වදන්ති, තම්පි අන්තරඝරං පවිසන්තං පති කාතුං න වට්ටති එව. අන්තරාරාමාදිකප්පියභූමිං පන උද්දිස්ස ගච්ඡන්තං පති කාතුං වට්ටතීති ඛායති, වීමංසිතබ්බං. සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡනා , අනනුඤ්ඤාතකාරණා විකාලෙ ගාමප්පවෙසොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

විකාලගාමප්පවිසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා

520. චතුත්ථෙ පාළියං **වාසිජටෙති** වාසිදණ්ඩකෙ. අට්ඨිමයාදිසූචිඝරතා, කරණකාරාපනාදිවසෙන අත්තනො පටිලාභොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

521. පඤ්චමෙ පාළියං **ආසයතො, භික්ඛවෙ, මොඝපුරිසො වෙදිතබ්බොති** හීනජ්ඣාසයවසෙන අයං තුච්ඡපුරිසොති ඤාතබ්බො, හීනාය පච්චයෙ ලොලතාය පුග්ගලස්ස තුච්ඡතා ඤාතබ්බාති අධිප්පායො. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ, ඉතො පරෙසු ච පඤ්චසු අත්තනා කාරාපිතස්ස පටිලාභෙ එව පාචිත්තියං. පරිභොගෙ පනස්ස,

අඤ්ඤෙසඤ්ච දුක්කටමෙව. පමාණාතික්කන්තමඤ්චපීඨතා, අත්තනො කරණකාරාපනවසෙන පටිලාභොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා

526. ඡට්ඨෙ **පොටකිතූල**න්ති තිණගච්ඡජාතිකානං තූලං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

531-536. සත්තමෙ නිසීදනස්ස පමාණාතික්කන්තතා, අත්තනො කරණාදිනා පටිලාභොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

537-547. ඉමිනා නයෙන අට්ඨමනවමදසමෙසුපි අඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි. සෙසං සබ්බත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යාමෙවාති.

නිට්ඨිතො රාජවග්ගො නවමො.

ඛුද්දකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

6. පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

1. පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

553. පාටිදෙසනීයෙසු පඨමෙ **පටිදෙසෙතබ්බාකාරදස්සනන්**ති එවං ආපත්තිං නවකස්ස සන්තිකෙ දෙසෙතබ්බාකාරදස්සනං. ඉමිනා ලක්ඛණෙන සම්බහුලානං ආපත්තීනම්පි වුඩ්ඪස්ස සන්තිකෙ ච දෙසෙතබ්බාකාරො සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති. තත්‍රායං නයො – ‘‘ගාරය්හෙ, ආවුසො, ධම්මෙ ආපජ්ජිං අසප්පායෙ පාටිදෙසනීයෙ’’ති එවං සම්බහුලාසු. වුඩ්ඪස්ස පන සන්තිකෙ ‘‘ගාරය්හං, භන්තෙ, ධම්මං…පෙ…. ගාරය්හෙ, භන්තෙ, ධම්මෙ’’ති යොජනා වෙදිතබ්බා. තත්ථ **අසප්පායන්**ති සග්ගමොක්ඛන්තරායකරන්ති අත්ථො. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා අන්තරඝරෙ ඨිතාය හත්ථතො සහත්ථා යාවකාලිකග්ගහණං, අජ්ඣොහරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

558. දුතියෙ පරිපුණ්ණූපසම්පන්නාය අනනුඤ්ඤාතාකාරෙන වොසාසනා, අනිවාරෙත්වා භොජනජ්ඣොහාරොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

563. තතියෙ සෙක්ඛසම්මතතා, ඝරූපචාරෙ අනිමන්තිතතා, ගිලානස්ස අනිච්චභත්තාදිං ගහෙත්වා භුඤ්ජනන්ති තීණි අඞ්ගානි.

570. චතුත්ථෙ සාසඞ්කාරඤ්ඤසෙනාසනතා, අනනුඤ්ඤාතං යාවකාලිකං අප්පටිසංවිදිතං අජ්ඣාරාමෙ පටිග්ගහෙත්වා අගිලානස්ස අජ්ඣොහරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි. සෙසං උත්තානමෙව.

පාටිදෙසනීයවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

7. සෙඛියකණ්ඩං

1. පරිමණ්ඩලවග්ගවණ්ණනා

576. සෙඛියෙසු යස්මා **වත්තක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 356 ආදයො) වුත්තවත්තානිපි සික්ඛිතබ්බත්තා සෙඛියානෙව, තස්මා පාරාජිකාදීසු වියෙත්ථ පාළියං පරිච්ඡෙදො න කතො. චාරිත්තනයදස්සනත්ථඤ්ච ''යො පන භික්ඛු ඔලම්බෙන්තො නිවාසෙය්‍ය, දුක්කට''න්ති අවත්වා ''සික්ඛා කරණීයා''ති සබ්බත්ථ පාළි ආරොපිතා. පදභාජනෙ පන ''ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති වුත්තත්තා සබ්බත්ථ අනාදරියකරණෙ දුක්කටං වෙදිතබ්බං.

අට්ඨඞ්ගුලමත්තන්ති මත්ත-සද්දෙන තතො කිඤ්චි අධිකං, ඌනම්පි සඞ්ගණ්හාති. තෙනෙව නිසින්නස්ස චතුරඞ්ගුලමත්තම්පි වුත්තං. න හි නිසින්නස්ස චතුරඞ්ගුලප්පමාණං, ඨිතස්ස අට්ඨඞ්ගුලමෙවාති සක්කා නියමෙතුං ඌනාධිකත්තසම්භවතො. තස්මා යථා සාරුප්පං හොති එවං අට්ඨඞ්ගුලානුසාරෙන නිවාසනඤ්ඤෙව අධිප්පෙතන්ති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව වක්ඛති ''යො පන භික්ඛු සුක්ඛජඞ්ඝො වා''තිආදි. **කුරුන්දියං** ''අජානන්තස්ස අනාපත්තී''ති ආදරං කත්වා උග්ගණ්හන්තස්සාපි අජානනං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාපි නිරන්තරං නිවාසනපාරුපනවත්තං සික්ඛිතබ්බං, අසික්ඛිතො අනාදරියමෙව. පරිමණ්ඩලග්ගහණෙන උක්ඛිපිත්වා නිවාසනම්පි පටික්ඛිත්තන්ති ආහ **''උක්ඛිපිත්වා වා ඔතාරෙත්වා වා''**ති.

සචිත්තකන්ති වත්ථුවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකං. **සාරත්ථදීපනියං** පන **උපතිස්සත්ථෙරවාදනයෙන** ලොකවජ්ජත්තං ගහෙත්වා ''වත්ථුවිජානනචිත්තෙන, පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තෙන ච සචිත්තක''න්ති (සාරත්ථ. ටී. සෙඛියකණ්ඩ 3.576) වුත්තං. තත්ථ ච වත්ථුවිජානනං විසුං න වත්තබ්බං. පණ්ණත්තිවිජානනෙන තස්සාපි අන්තොගධභාවතො ඉදං වත්ථුං එවං වීතික්කමන්තස්ස ආපත්තීති විජානන්තො හි පණ්ණත්තිං විජානාතීති වුච්චති. **උපතිස්සත්ථෙරවාදෙ** චෙත්ථ පණ්ණත්තිං අජානිත්වා අපරිමණ්ඩලනිවාසනාදිවත්ථුමෙව ජානන්තස්ස පණ්ණත්තිවීතික්කමානාදරියාභාවා සබ්බසෙඛියෙසු අනාපත්ති එව අභිමතා, තඤ්ච න යුත්තං **කොසම්බක්ඛන්ධකෙ** (මහාව. 451 ආදයො) වච්චකුටියං උදකාවසෙසං ඨපෙන්තස්ස පණ්ණත්තිවිජානනාභාවෙපි ආපත්තියා වුත්තත්තා. වුත්තඤ්හි තත්ථ ''තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු ආපත්තිං ආපන්නො හොති ...පෙ.... සො අපරෙන සමයෙන තස්සා ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨී හොතී''තිආදි (මහාව. 451). **අට්ඨකථායඤ්චස්ස** ''ත්වං එත්ථ ආපත්තිභාවං න ජානාසීති, ආම න ජානාමීති. හොතු ආවුසො, එත්ථ ආපත්තීති, සචෙ හොති, දෙසෙස්සාමීති. සචෙ පන තෙ, ආවුසො, අසඤ්චිච්ච අසතියා කතං, නත්ථි ආපත්තීති. සො තස්සා ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨී අහොසී''ති (මහාව. අට්ඨ. 451) වුත්තං, තථා ''අධම්මවාදීති උක්ඛිත්තානුවත්තකෙසු අඤ්ඤතරො''ති (මහාව. අට්ඨ. 457-458) ච වුත්තං. ඛන්ධකවත්තානඤ්හි සෙඛියත්තා තත්ථ වුත්තො නයො ඉමෙසං, ඉධ වුත්තො ච තෙසං සාධාරණොව හොතීති. තෙනෙව ''අසඤ්චිච්ච අසතියා කතං, නත්ථි ආපත්තී''ති එවං ඉධ වුත්තො ආපත්තිනයො තත්ථාපි දස්සිතො. තස්මා **ඵුස්සදෙවත්ථෙරවාදෙ** එව ඨත්වා වත්ථුවිජානනචිත්තෙනෙව සබ්බසෙඛියානි සචිත්තකානි, න පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තෙන. භියොයාකම්‍යතායසූපබ්‍යඤ්ජනපටිච්ඡාදනඋජ්ඣානසඤ්ඤීති ද්වෙ සික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානි අකුසලචිත්තානි, සෙසානි පණ්ණත්තිවජ්ජානි, තිචිත්තානි, තිවෙදනානි චාති ගහණමෙව යුත්තතරං දිස්සති. තෙනෙවෙත්ථ ''අසඤ්චිච්චාති පුරතො වා පච්ඡතො වා ඔලම්බෙත්වා නිවාසෙස්සාමීති එවං අසඤ්චිච්චා''තිආදිනා වත්ථුඅජානනවසෙනෙව අනාපත්තිවණ්ණනා කතා, න පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තවසෙන.

අපිච ''යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජ''න්ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) ඉමිනා ලක්ඛණවචනෙනාපි චෙතං සිජ්ඣති. වත්ථුවිජානනචිත්තවසෙනෙව හෙත්ථ ''සචිත්තකපක්ඛෙ''ති වුත්තං. ඉතරථා පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තවසෙන සබ්බසික්ඛාපදානම්පි සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තස්ස අකුසලත්තනියමෙන ලොකවජ්ජත්තප්පසඞ්ගතො පණ්ණත්තිවජ්ජමෙව න සියා, ඉදඤ්ච වචනං නිරත්ථකං සියා ඉමිනා වචනෙන නිවත්තෙතබ්බස්ස සික්ඛාපදස්ස අභාවා. න ච සෙඛියෙසු වත්ථුවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං පාණාතිපාතාදීසු විය අකුසලමෙවාති නියමො අත්ථි, යෙනෙත්ථ ලොකවජ්ජතා පසජ්ජෙය්‍ය, ''අනාදරියං පටිච්චා''ති චෙතං පාළිවචනං වත්ථුං ජානිත්වා තිහි චිත්තෙහි වීතික්කමමෙව අනාදරියං කත්වා වුත්තං, න පණ්ණත්තිං ජානිත්වා අකුසලචිත්තෙනෙව වීතික්කමන්ති ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤථා **ඛන්ධකපාළියා, අට්ඨකථායඤ්ච** පුබ්බාපරඤ්ච විරුජ්ඣනතොති අම්හාකං ඛන්ති. යථා වා න විරුජ්ඣති, තථා එත්ථ අධිප්පායො ගවෙසිතබ්බො. අනාදරියං, අනාපත්තිකාරණාභාවො , අපරිමණ්ඩලනිවාසනන්ති ඉමානෙත්ථ තීණි අඞ්ගානි. යථා චෙත්ථ, එවං සබ්බත්ථ. කෙවලං තත්ථ තත්ථ වුත්තපටිපක්ඛකරණවසෙන තතියඞ්ගයොජනමෙව විසෙසො.

577. දුතියාදීසු **ගිහිපාරුතන්ති** සෙතපටපාරුතාදි. **විහාරෙපීති** සඞ්ඝසන්නිපාතබුද්ධුපට්ඨානාදිකාලං සන්ධාය වුත්තං.

578. **ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වාති**ආදි පටිච්ඡාදනවිධිදස්සනං. **ගීවං පටිච්ඡාදෙත්වාති**ආදිනා වුත්තත්තා සඤ්චිච්ච ගීවං, මණිබන්ධනඤ්ච අප්පටිච්ඡාදෙන්තස්ස ආපත්ති. එත්ථාපි පරිමණ්ඩලසික්ඛාපදස්ස සාධාරණත්තා ජාණුමණ්ඩලතො හෙට්ඨා චතුරඞ්ගුලමත්තං ඔතාරෙත්වා අනොලම්බෙත්වා පරිමණ්ඩලමෙව පාරුපිතබ්බං.

579. **විවරිත්වා නිසීදතොති** විහාරෙ විය එකංසපාරුපනං සන්ධාය වුත්තං. ''වාසත්ථාය උපගතස්සා''ති වුත්තත්තා වාසාධිප්පායං විනා ධම්මදෙසනපරිත්තභණනාදිඅත්ථාය සුචිරම්පි නිසීදන්තෙන සබ්බං අන්තරඝරවත්තං පූරෙන්තෙනෙව නිසීදිතබ්බං. නිසීදනපටිසංයුත්තෙසු එව ච සික්ඛාපදෙසු ''වාසූපගතස්සා''ති අනාපත්තියා වුත්තත්තා වාසත්ථාය අන්තරඝරං උපගච්ඡන්තෙනාපි සුප්පටිච්ඡන්නතාදිසබ්බං අකොපෙන්තෙනෙව ගන්තබ්බං. ''වාසූපගතස්සා''ති හි වුත්තං, න පන උපගච්ඡමානස්සාති. කෙචි පන ''එකෙකස්මිං පඨමං ගන්ත්වා වාසපරිග්ගහෙ කතෙ තතො අඤ්ඤෙහි යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටතී''ති වදන්ති. අපරෙ පන ''ගෙහස්සාමිකෙහි 'යාව තුම්හෙ නිවසිස්සථ, තාව තුම්හාකං ඉමං ගෙහං දෙමී'ති දින්නෙ අඤ්ඤෙහි අවාසාධිප්පායෙහි අන්තරාරාමෙ විය යථාසුඛං ගන්තුං, නිසීදිතුඤ්ච වට්ටතී''ති වදන්ති, තං සබ්බං න ගහෙතබ්බං තථාවචනාභාවා, දානලක්ඛණාභාවා, තාවත්තකෙන විහාරසඞ්ඛ්‍යානුපගමනතො ච. ''යාව නිසීදිස්සථ, තාව තුම්හාකං ඉමං ගෙහං දෙමී''ති දෙන්තොපි හි තාවකාලිකමෙව දෙති වත්ථුපරිච්චාගලක්ඛණත්තා දානස්ස.

582. **චතුහත්ථප්පමාණන්ති** වඩ්ඪකීහත්ථං සන්ධාය වුත්තන්ති වදන්ති.

584. **උක්ඛිත්තචීවරො හුත්වාති** කටිතො උද්ධං කායබන්ධනාදිදස්සනවසෙනෙවුක්ඛිපනං සන්ධාය වුත්තං පිණ්ඩාය චරතො පත්තග්ගහණාදිමත්තස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා. තෙනෙව **''නිසින්නකාලෙ පන ධමකරණ''**න්තිආදි වුත්තං. නිසින්නකාලෙ හි ඛන්ධෙ ලග්ගපත්තත්ථවිකාදිතො ධමකරණං නීහරන්තස්ස කටිතො උද්ධම්පි දිස්සති, තථා අදස්සෙත්වා නීහරිතබ්බන්ති අධිප්පායො. ආසනෙ නිසීදන්තස්සාපි ච පාරුපිතචීවරං කිඤ්චි උක්ඛිපිත්වා සඞ්ඝාටිං ජඞ්ඝපිණ්ඩෙහි අනුක්ඛිපිත්වාව නිසීදිතබ්බං. ඉමස්මිඤ්ඤෙව පන සික්ඛාපදෙ ''වාසූපගතස්සා''ති වුත්තත්තා නිසීදනපටිසංයුත්තෙසු ඡට්ඨඅට්ඨමෙසු අවුත්තත්තා වාසූපගතෙනාපි සුසංවුතෙන ඔක්ඛිත්තචක්ඛුනාව නිසීදිතබ්බං. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථාය**ම්පි තෙසං විසෙසං අවත්වා ඉධෙව ''වාසූපගතස්ස පන අනාපත්තී''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. උක්ඛිත්තකසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තා.

පරිමණ්ඩලවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උජ්ජග්ඝිකවග්ගවණ්ණනා

586. දුතියවග්ගාදිඋජ්ජග්ඝිකඅප්පසද්දෙසු නිසීදනපටිසංයුත්තෙසුපි වාසූපගතස්ස අනාපත්ති න වුත්තා, කායප්පචාලකාදීසු එව පන වුත්තා. පාළිපොත්ථකෙසු පනෙතං කෙසුචි පෙය්‍යාලෙන බ්‍යාමොහිතත්තා න සුට්ඨු විඤ්ඤායති. යත්ථ ච අන්තරඝරෙ ධම්මං වා දෙසෙන්තස්ස, පාතිමොක්ඛං වා උද්දිසන්තස්ස මහාසද්දෙන යාවපරිසසාවනෙපි අනාපත්ති එවාති දට්ඨබ්බං තථා ආනන්දත්ථෙරමහින්දත්ථෙරාදීහි ආචරිතත්තා.

උජ්ජග්ඝිකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඛම්භකතවග්ගවණ්ණනා

603. පත්තෙ ගහණසඤ්ඤා අස්ස අත්ථීති පත්තසඤ්ඤීති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං **''පත්තෙ සඤ්ඤං කත්වා''**ති වුත්තං.

604. **ඔලොණීති** එකා බ්‍යඤ්ජනවිකති. **කඤ්ජිකතක්කාදිරසොති** කෙචි. මංසරසාදීනීති **ආදි**-සද්දෙන අවසෙසා සබ්බාපි බ්‍යඤ්ජනවිකති සඞ්ගහිතා.

605. **සමභරිතන්ති** රචිතං. **හෙට්ඨා ඔරොහතීති** සමන්තා ඔකාසසම්භවතො හත්ථෙන සමං කරියමානං හෙට්ඨා භස්සති. පත්තමත්ථකෙ ඨපිතානි පූවානි එව වටංසකාකාරෙන ඨපිතත්තා **''පූවවටංසක''**න්ති වුත්තානි. කෙචි පන ''පත්තං ගහෙත්වා ථූපීකතං පිණ්ඩපාතං රචිත්වා දියාමානමෙව ගණ්හතො ආපත්ති, හත්ථගතෙ එව පන පත්තෙ දියාමානෙ ථූපිකතම්පි ගහෙතුං වට්ටතී''ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බමෙව ''සමතිත්තික''න්ති භාවනපුංසකවසෙන සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා.

ඛම්භකතවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සක්කච්චවග්ගවණ්ණනා

608. චතුත්ථවග්ගාදීසු **සපදානන්ති** එත්ථ දානං වුච්චති අවඛණ්ඩනං, අපෙතං දානතො අපදානං, සහ අපදානෙන සපදානං, අවඛණ්ඩනවිරහිතං අනුපටිපාටියාති වුත්තං හොති. තෙනාහ **''තත්ථ තත්ථ ඔධිං අකත්වා''**තිආදි.

611. **විඤ්ඤත්තියන්ති** සූපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං සන්ධාය වදති. **''වත්තබ්බං නත්ථී''**ති ඉමිනා පාළියාව සබ්බං විඤ්ඤායතීති දස්සෙති. තත්ථ පාළියං **අසඤ්චිච්චාති**ආදීසු වත්ථුමත්තං ඤත්වා භුඤ්ජනෙන ආපත්තිං

ආපජ්ජන්තස්සෙව පුන පණ්ණත්තිං ඤත්වා මුඛගතං ඡඩ්ඩෙතුකාමස්ස යං අරුචියා පවිට්ඨං, තං අසඤ්චිච්ච පවිට්ඨං නාම, තත්ථ අනාපත්ති. තදෙව පුන අඤ්ඤවිහිතතාය වා අවිඤ්ඤත්තමිදන්තිසඤ්ඤාය වා භුඤ්ජනෙ **''අසතියා''**ති වුච්චති.

613. **''අඤ්ඤස්සත්ථායා''**ති ඉදමස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා සයං භුඤ්ජනෙ එව පඤ්ඤත්තත්තා ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං. පඤ්චසහධම්මිකානං පන අත්ථාය අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානෙ විඤ්ඤාපෙන්තො විඤ්ඤත්තික්ඛණෙ අට්ඨකථාසු සුත්තානුලොමතො වුත්තඅකතවිඤ්ඤත්තිදුක්කටතො න මුච්චති. සඤ්චිච්ච භුඤ්ජනක්ඛණෙ සයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච මිච්ඡාජීවතො න මුච්චන්තීති ගහෙතබ්බං.

615. **''කුක්කුටණ්ඩං අතිබුද්දක''**න්ති ඉදං අසාරුප්පවසෙන වුත්තං, අතිමහන්තෙ එව ආපත්තීති දට්ඨබ්බං. භුඤ්ජන්තෙන පන චොරාදිභයං පටිච්ච මහන්තම්පි අපරිමණ්ඩලම්පි කත්වා සීසං භුඤ්ජනවසෙනෙත්ථ **ආපදා**. එවමඤ්ඤෙසුපි යථානුරූපං දට්ඨබ්බං.

සක්කච්චවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කබළවග්ගවණ්ණනා

617. අනාහටෙ කබළෙ මුඛද්වාරවිවරණෙ පන පයොජනාභාවා ''ආපදාසූ''ති න වුත්තං. එවමඤ්ඤෙසුපි ඊදිසෙසු.

618. **සබ්බං හත්ථ**න්ති හත්ථෙකදෙසා අඞ්ගුලියො වුත්තා ''හත්ථමුද්දා''තිආදීසු විය, තස්මා එකඞ්ගුලිම්පි මුඛෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති.

කබළවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුරුසුරුවග්ගවණ්ණනා

627. පාළියං **සීතීකතො**ති සීතපීළිතො. **සිලකබුද්ධො**ති පරිහාසවචනමෙතං. සිලකඤ්හි කිඤ්චි දිස්වා ''බුද්ධො අය''න්ති වොහරන්ති.

628. **''අඞ්ගුලියො මුඛෙ පවෙසෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටතී''**ති ඉමිනා සබ්බං හත්ථං අන්තොමුඛෙ පක්ඛිපනසික්ඛාපදස්සපි පවිට්ඨඞ්ගුලිනිල්ලෙහනෙන ඉමස්සපි සික්ඛාපදස්ස අනාපත්තිං දස්සෙති. **එසෙව නයො**ති සනයාගුආදීසු පත්තං හත්ථෙන, ඔට්ඨඤ්ච ජිව්හාය නිල්ලෙහිතුං වට්ටතීති අතිදිසති. **තස්මා**ති යස්මා සනයාගුආදිවිරහිතං නිල්ලෙහිතුං න වට්ටති.

634. **විලීවච්ඡත්ත**න්ති වෙණුපෙසිකාහි කතං. **මණ්ඩලබද්ධානී**ති දීඝසලාකාසු තිරියං වලයාකාරෙන සලාකං ඨපෙත්වා සුත්තෙහි බද්ධානි දීඝඤ්ච තිරියඤ්ච උජුකමෙව සලාකායො ඨපෙත්වා දළ්හබද්ධානි චෙව තිරියං ඨපෙත්වා දීඝදණ්ඩකෙහෙව සඞ්කොචාරහං කත්වා සුත්තෙහෙව තිරියං බද්ධානි. **තත්ථජාතකදණ්ඩකෙන කත**න්ති සහ දණ්ඩකෙන ඡින්නතාලපණ්ණාදීහි කතං. **ඡත්තපාදුකායා**ති යස්මිං ඡත්තදණ්ඩකොටිං පවෙසෙත්වා ඡත්තං උජුකං ඨපෙත්වා හෙට්ඨා ඡායාය නිසීදන්ති, තිට්ඨන්ති වා, තාදිසෙ ඡත්තාධාරෙ.

637. **චාපො**ති මජ්ඣෙ වඞ්කකාජදණ්ඩසදිසා ධනුවිකති. **කොදණ්ඩො**ති විද්ධදණ්ඩා ධනුවිකති.

සුරුසුරුවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පාදුකවග්ගවණ්ණනා

647. සත්තමවග්ගෙ **රුක්ඛතො පතිතො**ති එකං ඔලම්බනසාඛං ගහෙත්වා පතිතො. **පාළියා**ති අත්තනො ආචාරප්පකාසකගන්ථස්ස. **ධීරත්ථූ**ති ධී අත්ථු, නින්දා හොතූති අත්ථො. **විනිපාතනහෙතුනා**ති විනිපාතනස්ස හෙතුභාවෙන. **ත්ව**න්ති උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචනං, තං ඉච්චෙව වා පාඨො. **අස්මා**ති පාසාණො.

649. **න කථෙතබ්බ**න්ති ථෙරෙන අත්තනො කඞ්ඛාට්ඨානස්ස පුච්ඡිතත්තා වුත්තං. දහරස්ස අත්ථකොසල්ලං ඤාතුං පුච්ඡිතෙන උච්චාසනෙ නිසින්නස්ස ආචරියස්ස අනුයොගදානනයෙන වත්තුං වට්ටති.

652. **ඛෙළෙන චෙත්ථ සිඞ්ඝාණිකාපි සඞ්ගහිතා**ති එත්ථ උදකගණ්ඩුසකං කත්වා උච්ඡුකචවරාදිඤ්ච මුඛෙනෙව හරිතුං උදකෙසු ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

පාදුකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙඛියවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

655. අධිකරණසමථෙසු ච ඉධ වත්තබ්බං නත්ථි.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

භික්ඛුවිභඞ්ගවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

භික්ඛුනීවිභඞ්ගවණ්ණනා

1. පාරාජිකකණ්ඩං

1. උබ්භජාණුමණ්ඩලිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

656. භික්ඛුනීවිභඞ්ගෙ **මිගාරමාතුයාති** මිගාරමාතු, විසාඛායාති අත්ථො. පාළියං ‘‘එහි භික්ඛුනීති භික්ඛුනී, තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නාති භික්ඛුනී’’ති ඉදං භික්ඛුවිභඞ්ගපාළියා සමදස්සනත්ථං අට්ඨගරුධම්මප්පටිග්ගහණෙන ලද්ධූපසම්පදං මහාපජාපතිගොතමිඤ්චෙව තාය සහ නික්ඛන්තා භගවතො ආණාය භික්ඛුනඤ්ඤෙව සන්තිකෙ එකතොඋපසම්පන්නා පඤ්චසතසාකියානියො ච සන්ධාය වුත්තං. තා හි භගවතා ආනන්දත්ථෙරස්ස යාචනාය පබ්බජ්ජං අනුජානන්තෙන ‘‘එථ භික්ඛුනියො, මම සාසනෙ තුම්හෙපි පවිසථා’’ති වුත්තා විය ජාතා. සාකියානියො එව සරණසීලානි දත්වා කම්මවාචාය උපසම්පාදිතත්තා ‘‘තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නා’’ති වුත්තා. න හි එතාහි අඤ්ඤා එහිභික්ඛුනිභාවාදිනා උපසම්පන්නා නාම සන්ති. යං පන ථෙරීගාථාසු **භද්දාය කුණ්ඩලකෙසියා** –

> ‘‘නිහච්ච ජාණුං වන්දිත්වා, සම්මුඛා අඤ්ජලිං අකං;
> ‘එහි භද්දෙ’ති මං අවොච, සා මෙ ආසූපසම්පදා’’ති. (ථෙරීගා. 109) –

වුත්තං. යඤ්ච අපදානෙපි –

> ‘‘ආයාචිතො තදා ආහ, ‘එහි භද්දෙ’ති නායකො;
> තදාහං උපසම්පන්නා, පරිත්තං තොයමද්දස’’න්ති. (අප. ථෙරී 2.3.44) –

වුත්තං. තම්පි ‘‘එහි ත්වං භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, උපසම්පදඤ්ච ගණ්හාහී’’ති භගවතො ආණා උපසම්පදාය කාරණත්තා උපසම්පදා අහොසීති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. තථා හි වුත්තං **ථෙරීගාථාට්ඨකථායං** ‘‘එහි භද්දෙ, භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බජ්ජ උපසම්පජ්ජස්සූති මං අවච ආණාපෙසි, සා සත්ථු ආණා මය්හං උපසම්පදාය කාරණත්තා උපසම්පදා ආසි අහොසී’’ති (ථෙරීගා. අට්ඨ. 111).

657. **සාධාරණපාරාජිකෙහීති** මෙථුනාදීහි චතූහි. තානි, පන අඤ්ඤානි ච සාධාරණසික්ඛාපදානි යස්මා භික්ඛුවිභඞ්ගෙ වුත්තනිදානවත්ථාදීසු එව සාධාරණවසෙන පඤ්ඤත්තානි, පච්ඡා පන තානි භික්ඛුනීනං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානන්තෙන භගවතා තාසං සික්ඛාපච්චක්ඛානාභාවෙන ‘‘යා පන භික්ඛුනී ඡන්දසො මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා’’තිආදිනා තදනුරූපවසෙන පරිවත්තෙත්වා අසාධාරණසික්ඛාපදෙහි සද්ධිං සංසන්දෙත්වා භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛුද්දෙසවසෙන එකතො සඞ්ගහිතානි. යස්මා ච නෙසං **භික්ඛුවිභඞ්ගෙ** (පාරා. 44 ආදයො) වුත්තනයෙනෙව සබ්බොපි විනිච්ඡයො සක්කා ඤාතුං, තස්මා තානි වජ්ජෙත්වා අසාධාරණානං එව ඉධ විභඞ්ගො වුත්තොති වෙදිතබ්බං.

659. භික්ඛුනං ‘‘කායසංසග්ගං සාදියෙය්‍යා’’ති අවත්වා ‘‘සමාපජ්ජෙය්‍යා’’ති වුත්තත්තා **‘‘භික්ඛු ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො’’**ති වුත්තං. **තබ්බහුලනයෙනාති** කිරියාසමුට්ඨානස්සෙව බහුලභාවතො, එතෙන අකිරියාසමුට්ඨානාපි අයං ආපත්ති හොතීති දස්සෙති. කිඤ්චාපි දස්සෙති, මයං පනෙත්ථ එවං තක්කයාම ‘‘කායසංසග්ගක්ඛණෙ සාදියන්තියා කිරියාය අභාවෙපි තතො පුබ්බෙ පවත්තිතානං පටිච්ඡන්නට්ඨානගමනඉඞ්ගිතාකාරදස්සනාදිකිරියානං වසෙනෙව කිරියාසමුට්ඨානමෙව, පරෙහි මග්ගෙ කරියමානුපක්කමෙන නිච්චලස්ස සාදියතො සුක්කවිස්සට්ඨි විය පුබ්බපයොගාභාවෙපි වා තස්මිඤ්ඤෙව ඛණෙ පරූපක්කමෙන ජනියමානාය අත්තනො කායචලනාදිසඞ්ඛාතාය කිරියාය, සා හි සාදියමානෙන තස්සා චිත්තෙනාපි සමුට්ඨිතා කිරියා නාම හොති අවායමිත්වා පරූපක්කමෙන මෙථුනසාදියනෙ විය, භික්ඛුනං පන පරූපක්කමජනිතං කිරියං අබ්බොහාරිකං කත්වා අත්තනා කරියමානපයොගවසෙනෙව ‘කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා’ති එවං විසෙසෙත්වාව සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා සාදියමානෙපි න දොසො. ඉතරථා හි තබ්බහුලනයෙනෙත්ථ කිරියත්තෙ ගය්හමානෙ අඤ්ඤෙසම්පි කිරියාකිරියසික්ඛාපදානං කිරියත්තග්ගහණප්පසඞ්ගො සියා’’ති. තස්මා වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. **සාති** කිරියාසමුට්ඨානතා. **තථෙවාති** කායසංසග්ගරාගී එව.

උබ්භජාණුමණ්ඩලිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. වජ්ජපටිච්ඡාදිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

666. දුතියෙ **පුරිමෙනාතිආදි** සුන්දරීනන්දාය වජ්ජපටිච්ඡාදනෙ පඤ්ඤත්තතං සන්ධාය වුත්තං. **‘‘අට්ඨන්න’’**න්ති වුත්තත්තා වජ්ජපටිච්ඡාදනස්සාපි පටිච්ඡාදනෙ පාරාජිකමෙවාති දට්ඨබ්බං. **‘‘ධුරං නික්ඛිත්තමත්තෙ’’**ති වුත්තත්තා පණ්ණත්තිං අජානන්තියාපි ‘‘ඉදං වජ්ජං න පකාසෙස්සාමී’’ති ඡන්දෙන ධුරං නික්ඛෙපක්ඛණෙ පාරාජිකන්ති දට්ඨබ්බං. තං පන පටිච්ඡාදනං යස්මා ‘‘පෙසලා ඤත්වා ගරහිස්සන්තී’’ති භයෙනෙව හොති, භයඤ්ච කොධචිත්තසම්පයුත්තං, තස්මා ඉදං **‘‘දුක්ඛවෙදන’’**න්ති වුත්තං. යං පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. පාරාජිකකණ්ඩ 3.666) ‘‘කිඤ්චාපි

වජ්ජපටිච්ඡාදනං පෙමවසෙන හොති, තථාපි සික්ඛාපදවීතික්කමචිත්තං දොමනස්සිතමෙව හොතී''ති එවං පණ්ණත්තිවීතික්කමචිත්තෙනෙව ඡාදනං දොමනස්සත්තෙ කාරණං වුත්තං, තං අකාරණං පණ්ණත්තිවිජානනං විනාපි ආපජ්ජිතබ්බතොව.

වජ්ජපටිච්ඡාදිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

669. තතියං උත්තානමෙව.

4. අට්ඨවත්ථුකසික්ඛාපදවණ්ණනා

675. චතුත්ථෙ ලොකස්සාදසඞ්ඛාතං මිත්තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං කාතබ්බං **සන්ථවං**. වුත්තමෙවත්ථං පරියායන්තරෙන දස්සෙතුං **''කායසංසග්ගරාගෙනා''**ති වුත්තං.

තිස්සිත්ථියො මෙථුනං තං න සෙවෙති යා තිස්සො ඉත්ථියො, තාසු වුත්තං තං මෙථුනං න සෙවෙය්‍ය. **අනරියපණ්ඩකෙති** තයො අනරියෙ, තයො පණ්ඩකෙ ච උපසඞ්කමිත්වා මෙථුනං න සෙවෙති අත්ථො. **අනරියාති** චෙත්ථ උභතොබ්‍යඤ්ජනකා අධිප්පෙතා. **බ්‍යඤ්ජනස්මින්ති** අත්තනො වච්චමුඛමග්ගෙපි. ඡෙදො එව **ඡෙජ්ජං,** පාරාජිකං.

වණ්ණාවණ්ණොති ද්වීහි සුක්කවිස්සට්ඨියී වුත්තා. **ගමනුප්පාදනන්ති** සඤ්චරිත්තං. **''මෙථුනධම්මස්ස පුබ්බභාගත්තා පච්චයො හොතී''**ති ඉමිනා කාරියොපචාරෙන කායසංසග්ගො මෙථුනධම්මොති වුත්තොති දස්සෙති. **සබ්බපදෙසූති** සඞ්ඝාටිකණ්ණග්ගහණාදිපදෙසු. කායසංසග්ගරාගො, සඋස්සාහතා, අට්ඨමවත්ථුස්ස පූරණන්ති තීණෙත්ථ අඞ්ගානි.

අට්ඨවත්ථුකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

2. සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. පඨමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

679. සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩෙ ‘‘දුතියස්ස ආරොචෙතී’’ති එත්ථාපි ද්වීසුපි අඩ්ඩකාරකෙසු යස්ස කස්සචි දුතියස්ස කථං යො කොචි ආරොචෙතීති එවමත්ථො ගහෙතබ්බොති ආහ **‘‘එසෙව නයො’’**ති.

ගතිගතන්ති චිරකාලප්පවත්තං. **ආපත්තීති** ආපජ්ජනං. ‘‘නිස්සාරණීය’’න්ති ඉදං කත්තුඅත්ථෙ සිද්ධන්ති ආහ **‘‘නිස්සාරෙතී’’**ති. ආපන්නං භික්ඛුනිං සඞ්ඝතො වියොජෙති, වියොජනහෙතු හොතීති අත්ථො.

ගීවායෙවාති ආණත්තියා අභාවතො. **තෙසං අනත්ථකාමතායාති** ‘‘චොරො’’ති වුත්තං මම වචනං සුත්වා කෙචි දණ්ඩිස්සන්ති ජීවිතා වොරොපෙස්සන්තීති එවං සඤ්ඤාය. එතෙන කෙවලං භයෙන වා පරික්ඛාරග්ගහණත්ථං වා සහසා ‘‘චොරො’’ති වුත්තෙ දණ්ඩිතෙපි න දොසොති දස්සෙති. රාජපුරිසානඤ්හි ‘‘චොරො අය’’න්ති උද්දිස්ස කථනෙ එව ගීවා, භික්ඛූනං, පන ආරාමිකාදීනං වා සම්මුඛා ‘‘අසුකො චොරො එවමකාසී’’ති කෙනචි වුත්තවචනං නිස්සාය ආරාමිකාදීසු රාජපුරිසානං වත්වා දණ්ඩාපෙන්තෙසුපි භික්ඛුස්ස න ගීවා රාජපුරිසානං අවුත්තත්තා. යෙසඤ්ච වුත්තං, තෙහි සයං චොරස්ස අදණ්ඩිතත්තාති ගහෙතබ්බං. ‘‘ත්වං එතස්ස සන්තකං අච්ඡින්දා’’ති ආණත්තොපි හි සචෙ අඤ්ඤෙන අච්ඡින්දාපෙති, ආණාපකස්ස අනාපත්ති විසඞ්කෙතත්තා. **‘‘අත්තනො වචනකර’’**න්ති ඉදං සාමීචිවසෙන වුත්තං. වචනං අකරොන්තානං රාජපුරිසානම්පි ‘‘ඉමිනා ගහිතපරික්ඛාරං ආහරාපෙහි, මා චස්ස දණ්ඩං කරොහී’’ති උද්දිස්ස වදන්තස්සාපි දණ්ඩෙ ගහිතෙපි න ගීවා එව දණ්ඩග්ගහණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා, ‘‘අසුකභණ්ඩං අවහරා’’ති ආණාපෙත්වා විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පුන පටික්ඛිපනෙ (පාරා. 121) විය.

දාසාදීනං සම්පටිච්ඡනෙ විය තදත්ථාය අඩ්ඩකරණෙ භික්ඛුනම්පි දුක්කටන්ති ආහ **‘‘අකප්පියඅඩ්ඩො නාම න වට්ටතී’’**ති. කෙනචි පන භික්ඛුනා ඛෙත්තාදිඅත්ථාය වොහාරිකානං සන්තිකං ගන්ත්වා අඩ්ඩෙ කතෙපි තං ඛෙත්තාදිසම්පටිච්ඡනෙ විය සබ්බෙසං අකප්පියං න හොති පුබ්බෙ එව සඞ්ඝස්ස සන්තකත්තා , භික්ඛුස්සෙව පන පයොගවසෙන ආපත්තියො හොන්ති. දාසාදීනම්පි පන අත්ථාය රක්ඛං යාචිතුං වොහාරිකෙන පුට්ඨෙන සඞ්ඝස්ස උප්පන්නං කප්පියක්කමං වත්තුං, ආරාමිකාදීහි ච අඩ්ඩං කාරාපෙතුඤ්ච වට්ටති එව. විහාරවත්ථාදිකප්පියඅඩ්ඩං පන භික්ඛුනො සයම්පි කාතුං වට්ටති.

භික්ඛුනීනං වුත්තොති රක්ඛං යාචන්තීනං භික්ඛුනීනං වුත්තො උද්දිස්සඅනුද්දිස්සවසෙන රක්ඛායාචනවිනිච්ඡයො, න සබ්බො සික්ඛාපදවිනිච්ඡයො අසාධාරණත්තා සික්ඛාපදස්ස. තෙනාහ **‘‘භික්ඛුනොපී’’**තිආදි. අනාකඩ්ඪිතාය අඩ්ඩකරණං, අඩ්ඩපරියොසානන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

පඨමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

683. පාළියං දුතියෙ **මල්ලගණභටිපුත්තගණාදිකන්තිආදීසු** මල්ලරාජූනං ගණො **මල්ලගණො. භටිපුත්තා** නාම කෙචි ගණරාජානො, තෙසං ගණො. කෙචි පන ‘‘නාරායනභත්තිකො පුඤ්ඤකාරගණො මල්ලගණො. තථා කුමාරභත්තිකො ච ගණො භටිපුත්තගණො’’තිපි (සාරත්ථ. ටී. සංඝාදිසෙසකණ්ඩ 3.683) වදන්ති. **ධම්මගණොති** සාසනෙ, ලොකෙ වා අනෙකප්පකාරපුඤ්ඤකාරකො ගණො. ගන්ධවිකතිකාරකො ගණො **ගන්ධිකසෙණී.** පෙසකාරාදිගණො **දුස්සිකසෙණී. කප්පගතිකන්ති** කප්පියභාවගතං, පබ්බජිතපුබ්බන්ති අත්ථො.

685. පාළියං **වුට්ඨාපෙතීති** උපසම්පාදෙති. අකප්පගතම්පි පබ්බාජෙන්තියා දුක්කටන්ති වදන්ති. ඛීණාසවායපි ආපජ්ජිතබ්බතො **‘‘තිචිත්ත’’**න්ති වුත්තං. චොරිතා, තං ඤත්වා අනනුඤ්ඤාතකාරණා වුට්ඨාපනන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

දුතියසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

692. තතියෙ **පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙන්තියාති** ගාමන්තරස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙන්තියා. ‘‘ගාමන්තරං ගච්ඡෙය්‍යා’’ති හි වුත්තං. විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදෙ විය ‘‘අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තියා’’ති අවත්වා ‘‘අතික්කාමෙන්තියා’’ති පාළියං වුත්තත්තා ගාමං පවිසන්තියා සරූපචාරෙ ඨිතස්ස දුතියලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතස්ස උපචාරස්ස අතික්කමො නාම පඨමලෙඩ්ඩුපාතට්ඨානසඞ්ඛාතස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානස්ස අතික්කමො එවාති ආහ **‘‘පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං එකෙන පාදෙන අතික්කමතී’’**ති.

මජ්ඣෙති ගාමමජ්ඣෙ. **පච්ඡාති** අපරකාලෙ. **''චතුගාමසාධාරණත්තා''**ති ඉමිනා විහාරතො චතුසු ගාමෙසු යත්ථ කත්ථචි පවිසිතුං වට්ටතීති එත්ථ කාරණමාහ.

පරතීරමෙව අක්කමන්තියාති නදිං අනොතරිත්වා ඔරිමතීරතො ලඞ්ඝිත්වා වා ආකාසාදිනා වා පරතීරමෙව අතික්කාමෙන්තියා. **ඔරිමතීරමෙව ආගච්ඡති, ආපත්තීති** පාරගමනාය ඔතිණ්ණත්තා වුත්තං.

තාදිසෙ අරඤ්ඤෙති ඉන්දඛීලතො බහිභාවලක්ඛණෙ අරඤ්ඤෙ. **''තෙනෙවා''**තිආදිනා දස්සනූපචාරෙ විරහිතෙ සවනූපචාරස්ස විජ්ජමානත්තෙපි ආපත්ති හොතීති දස්සෙති. **අඤ්ඤං මග්ගං ගණ්හාතීති** මග්ගමූළ්හත්තා ගණ්හාති, න දුතියිකං ඔහියිතුං. තස්මා අනාපත්ති. අනන්තරායෙන එකභාවො, අනාපදාය ගාමන්තරගමනාදීසු එකන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

තතියසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

694. චතුත්ථෙ **කාරකගණස්සාති** ඉමස්ස කම්මං කාතබ්බන්ති යෙහි සන්නිට්ඨානං කතං, තෙ සන්ධාය වුත්තං. කම්මවාචක්ඛණෙ සහයීතෙති කෙචි. **නෙත්ථාරවත්තෙති** නිත්ථරණහෙතුම්හි වත්තෙ.

698. පාළියං **අසන්තෙ කාරකසඞ්ඝෙති** එත්ථ විජ්ජමානං සුදූරම්පි ගන්ත්වා ආපුච්ඡිතබ්බං . අන්තරායෙ පන සති සම්මා වත්තන්තං ඔසාරෙතුං වට්ටතීති. ධම්මකම්මෙන උක්ඛිත්තතා, අනනුඤ්ඤාතකාරණා ඔසාරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

චතුත්ථසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

701. පඤ්චමෙ තන්ති මහාඅට්ඨකථායං අවචනං ''අනවස්සුතොති ජානන්තී පටිග්ගණ්හාතී''තිආදි පාළියා සමෙති. උභතො අවස්සුතභාවො, උදකදන්තපොනතො අඤ්ඤං සහත්ථා ගහෙත්වා අජ්ඣොහරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

පඤ්චමසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡට්ඨසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

705. ඡට්ඨෙ **පටිග්ගහො තෙන න විජ්ජතීති** තෙනෙව ''න දෙතී''ති වුත්තකාරණෙන උය්යොජිතාය හත්ථතො ඉතරාය පටිග්ගහොපි නත්ථී. **පරිභොගපච්චයාති** උය්යොජිතාය භොජනපරියොසානපච්චයාති අත්ථො. මනුස්සපුරිසස්ස අවස්සුතතා, තං ඤත්වා අනනුඤ්ඤාතකාරණා උය්යොජනා, තෙන ඉතරිස්සා ගහෙත්වා භොජනපරියොසානන්ති තීණි අඞ්ගානි.

ඡට්ඨසඞ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

709-727. සත්තමතො යාවදසමපරියොසානානි උත්තානානෙව.

සඞ්ඝාදිසෙසවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

3. නිස්සග්ගියකණ්ඩං

2. දුතියනිස්සග්ගියාදිපාචිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

733. නිස්සග්ගියෙසුපි පඨමං උත්තානමෙව.

740. දුතියෙ **අයාාය දම්මීති එවං පටිලද්ධන්ති** නිස්සට්ඨපටිලද්ධං, නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වාපි යං උද්දිස්ස දායකෙහි දින්නං, තත්ථෙව දාතබ්බං. තෙනාහ **"යථාදානෙයෙව උපනෙතබ්බ"**න්ති. අකාලචීවරතා, තං ඤත්වා කාලචීවරන්ති ලෙසෙන භාජාපනං, පටිලාභොති තීණි අඞ්ගානි.

743. තතියෙ **මෙතන්ති** මමෙවෙතං චීවරං. උපසම්පන්නතා, පරිවත්තිතවිකප්පනුපගචීවරස්ස සකසඤ්ඤාය අච්ඡින්දනාදීති ද්වෙ අඞ්ගානි.

748-752. චතුත්ථෙ **ආහටසප්පිං දත්වාති** අත්තනො දත්වා. **යමකං පචිතබ්බන්ති** සප්පිඤ්ච තෙලඤ්ච එකතො පචිතබ්බං. ලෙසෙන ගහෙතුකාමතා, අඤ්ඤස්ස විඤ්ඤත්ති, පටිලාභොති තීණි අඞ්ගානි.

753. පඤ්චමෙ **සාති** ථුල්ලනන්දා. **අයන්ති** සික්ඛමානා. **චෙතාපෙත්වාති ජානාපෙත්වාති** ඉධ වුත්තං, **මාතිකාට්ඨකථායං** පන ''අත්තනො කප්පියභණ්ඩෙන 'ඉදං නාම ආහරා'ති අඤ්ඤං පරිවත්තාපෙත්වා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. අඤ්ඤචෙතාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං.

758. ඡට්ඨෙ **පාවාරිකස්සාති** දුස්සවාණිජකස්ස.

764. සත්තමෙ **සඤ්ඤාචිතකෙනාති** සයං යාචිතකෙනපීති අත්ථො.

769-789. අට්ඨමතො යාවද්වාදසමා උත්තානමෙව.

නිස්සග්ගියවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

4. පාචිත්තියකණ්ඩං

1. ලසුණවග්ගො

1. පඨමලසුණාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

797. පාචිත්තියෙසු ලසුණවග්ගස්ස පඨමෙ **බදරසාළවං** නාම බදරඵලානි සුක්ඛාපෙත්වා තෙහි කත්තබ්බඛාදනීයං. ආමකමාගධලසුණඤ්චෙව, අජ්ඣොහරණඤ්චාති ද්වෙ අඞ්ගානි.

799-812. දුතියාදීනි උත්තානත්ථානි.

815. ඡට්ඨෙ පාළියං **ආසුම්භිත්වාති** පාතෙත්වා.

817. **දධිමත්ථූති** දධිම්හි පසන්නොදකං. **රසඛීරාදීනන්ති** මංසරසඛීරාදීනං. භුඤ්ජන්තස්ස භික්ඛුනො හත්ථපාසෙ ඨානං, පානීයස්ස වා විධූපනස්ස වා ගහණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

822. සත්තමෙ **අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධන්ති** අත්තනො විඤ්ඤත්තිං විනා ලද්ධං. **පුබ්බාපරවිරුද්ධන්ති** සයං කරණෙ පාචිත්තියන්ති ඉදං කාරාපනෙ දුක්කටවචනෙන විරුජ්ඣනං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ **"න හී"**තිආදි, ''අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධ''න්තිආදිවචනෙන වා විරුජ්ඣනං සන්ධාය වුත්තං. අඤ්ඤාය විඤ්ඤත්තිපි හි ඉමිස්සා අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධමෙවාති. ආමකධඤ්ඤවිඤ්ඤාපනාදි, තං භජ්ජනාදිනා අජ්ඣොහරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

824. අට්ඨමෙ **නිබ්බිට්ඨොති** ලද්ධො. **කෙණීති** රඤ්ඤො දාතබ්බො ආයො, ආයුප්පත්තිට්ඨානන්ති අත්ථො . තෙනාහ **"එකං ඨානන්තර"**න්තිආදි. **ඨානන්තරන්ති** ච ගාමජනපදාණායත්තං. වළඤ්ජියමානතිරොකුට්ටාදිතා, අනපලොකෙත්වා උච්චාරාදීනං ඡඩ්ඩනාදීති ද්වෙ අඞ්ගානි.

830. නවමෙ **"මත්ථකච්ඡින්නනාළිකෙරම්පී"**ති වුත්තත්තා හරිතූපරි ඡඩ්ඩනමෙව පටික්ඛිත්තං. තෙනාහ **"අනික්ඛිත්තබීජෙසූ"**තිආදි. යත්ථ ච ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටති, තත්ථ හරිතෙ වච්චාදිං කාතුම්පි වට්ටති එව. **සබ්බෙසන්ති** භික්ඛුභික්ඛුනීනං.

836-7. දසමෙ **තෙසංයෙවාති** යෙසං නිච්චං පස්සති. **ආරාමෙ ඨත්වාති** ඨිතනිසන්නට්ඨානෙ එව ඨත්වා සමන්තතො ගීවං පරිවත්තෙත්වාපි පස්සති, අනාපත්ති. ඨිතට්ඨානතො ගන්ත්වා පස්සිතුං න වට්ටති. කෙචි පන ''වට්ටතී''ති වදන්ති. තං පන ''දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍ය, පාචිත්තිය''න්ති සාමඤ්ඤතො ගමනස්ස පටික්ඛිත්තත්තා, අනාපත්තියම්පි ගමනාය අවුත්තත්තා ච න ගහෙතබ්බං. නච්චාදිතා, අනනුඤ්ඤාතකාරණා ගමනං, දස්සනාදි චාති තීණි අඞ්ගානි.

නිට්ඨිතො ලසුණවග්ගො පඨමො.

2. අන්ධකාරවග්ගො

1. පඨමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

841. දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ **දානෙ වාති** දානනිමිත්තං. රත්තන්ධකාරෙ පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ ඨානාදි, රහොපෙක්ඛා, සහායාභාවොති තීණි අඞ්ගානි.

842-850. දුතියාදීනි උත්තානානි.

854. පඤ්චමෙ **පල්ලඞ්කස්ස අනොකාසෙති** ඌරුබද්ධාසනස්ස අප්පහොනකෙ. පුරෙභත්තං අන්තරඝරෙ පල්ලඞ්කප්පහොනකාසනෙ නිසජ්ජා, අනනුඤ්ඤාතකාරණා අනාපුච්ඡා වුත්තපරිච්ඡෙදාතික්කමොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

860-879. ඡට්ඨාදීනි උත්තානානි.

නිට්ඨිතො අන්ධකාරවග්ගො දුතියො.

3. නග්ගවග්ගො

1. පඨමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

883-887. තතියවග්ගස්ස පඨමදුතියානි උත්තානානි.

893. තතියෙ **විසිබ්බෙත්වා**ති විජටෙත්වා. **ධුරං නික්ඛිත්තමත්තෙ**ති විසිබ්බනදිවසතො පඤ්ච දිවසෙ අතික්කාමෙත්වා ධුරං නික්ඛිත්තමත්තෙ. අන්තොපඤ්චාහෙ පන ධුරනික්ඛෙපෙපි අනාපත්ති එව ''අඤ්ඤත්‍ර චතුහපඤ්චාහා''ති වුත්තත්තා . උපසම්පන්නාය චීවරං සිබ්බනත්ථාය විසිබ්බෙත්වා පඤ්චහාතික්කමො, අනනුඤ්ඤාතකාරණා ධුරනික්ඛෙපොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

900. චතුත්ථෙ පඤ්චන්නං චීවරානං අපරිවත්තනං, අනනුඤ්ඤාතකාරණා පඤ්චාහාතික්කමොති ද්වෙ අඞ්ගානි.

903. පඤ්චමං උත්තානමෙව.

909. ඡට්ඨෙ විකප්පනුපගස්ස සඞ්ඝෙ පරිණතතා, විනා ආනිසංසදස්සනෙන අන්තරායකරණන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

911. සත්තමං උත්තානමෙව.

916. අට්ඨමෙ **කුම්භථූණං** නාම කුම්භසද්දො, තෙන කීළන්තීති **කුම්භථූණිකා**. තෙනාහ **''ඝටකෙන කීළනකා''**ති. **දීඝනිකායට්ඨකථායං** පන ''චතුරස්සඅම්බණකතාළ''න්ති වුත්තං. තඤ්හි රුක්ඛසාරාදිමයං අන්තොඡිද්දං චතූසු පස්සෙසු චම්මොනද්ධං වාදිතභණ්ඩං, යං ''බිම්බිසක''න්තිපි වුච්චති, තං වාදෙන්තාපි කුම්භථූණිකා. තෙනාහ **''බිම්බිසකවාදිතකාතිපි වදන්ති''**ති.

918. පාළියං **කප්පකත**න්ති කප්පකතං නිවාසනපාරුපනුපගං. සමණචීවරතා, අනනුඤ්ඤාතානං දානන්ති ද්වෙ අඞ්ගානි.

921-931. නවමදසමානි උත්තානානෙව.

නිට්ඨිතො නග්ගවග්ගො තතියො.

4. තුවට්ටවග්ගො

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

976. තුවට්ටවග්ගස්ස දසමෙ චාරිකාය අපක්කමනං පණ්ණත්තිවජ්ජමෙව. පණ්ණත්තිවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකතං සන්ධාය පනෙත්ථ **''ලොකවජ්ජ''**න්ති දට්ඨබ්බං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

නිට්ඨිතො තුවට්ටවග්ගො චතුත්ථො.

5. චිත්තාගාරවග්ගො

1. පඨමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

978. චිත්තාගාරවග්ගස්ස පඨමෙ **පාටෙක්කා ආපත්තියො**ති ගීවාය පරිවත්තනප්පයොගගණනාය.

1015. නවමෙ හත්ථිආදීසු **සිප්ප**-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො, තථා ආථබ්බණාදීසු **මන්ත**-සද්දො. තත්ථ **ආථබ්බණමන්තො** නාම ආථබ්බණවෙදවිහිතො පරූපඝාතකරො මන්තො. **ඛීලනමන්තො** නාම වෙරිමාරණත්ථාය සාරදාරුමයං ඛීලං මන්තෙත්වා පථවියං ආකොටනමන්තො. **අගදප්පයොගො** විසප්පයොජනං. **නාගමණ්ඩල**න්ති සප්පානං පවෙසනිවාරණත්ථං මණ්ඩලබන්ධමන්තො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

නිට්ඨිතො චිත්තාගාරවග්ගො පඤ්චමො.

1025-1116. ආරාමවග්ගෙ , ගබ්භිනිවග්ගෙ ච සබ්බං උත්තානමෙව.

8. කුමාරිභූතවග්ගො

1. පඨමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

1119. අට්ඨමවග්ගස්ස පඨමෙ **සබ්බපඨමා ද්වෙ මහාසික්ඛමානාති** ගබ්භිනිවග්ගෙ (පාචි. 1067 ආදයො) සබ්බපඨමං වුත්තා ද්වෙ. **සික්ඛමානා ඉච්චෙව වත්තබ්බාති** සම්මුතිකම්මාදීසු අඤ්ඤථා වුත්තෙ කම්මං කුප්පතීති අධිප්පායො.

1167. එකාදසමෙ **පාරිවාසියෙන ඡන්දදානෙනාති** පරිවුත්ථෙන නවිකප්පවුත්ථෙන විගතෙන ඡන්දදානෙනාති අත්ථො, ඡන්දවිස්සජ්ජනමත්තෙන වා.

1168. **"වුට්ඨිතාය"**ති එතෙන "ඉදානි කම්මං න කරිස්සාමා"ති ධුරං නික්ඛිපිත්වා කායෙන අවුට්ඨහිත්වා නිසින්නායපි පරිසාය කම්මං කාතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. තෙනාහ **"ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වා අවුට්ඨිතාය"**ති. පාළියං පන "අනාපත්ති අවුට්ඨිතාය පරිසාය"ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා , **උපොසථක්ඛන්ධකෙ** ච "න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකපාරිසුද්ධිදානෙන උපොසථො කාතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර අවුට්ඨිතාය පරිසාය"ති (මහාව. 183) වුත්තත්තා, **තදට්ඨකථාය**ම්පි "පාරිවාසියපාරිසුද්ධිදානං නාම පරිසාය වුට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය න වට්ටති, අවුට්ඨිතාය පන වට්ටතී"ති (මහාව. අට්ඨ. 183) වුත්තත්තා ච "කම්මං න කරිස්සාමී"ති ධුරං නික්ඛිපිත්වා නිසින්නායපි කම්මං කාතුං වට්ටතීති ගහෙතබ්බං. සෙසං උත්තානමෙව.

නිට්ඨිතො කුමාරිභූතවග්ගො අට්ඨමො.

1181. ඡත්තවග්ගො උත්තානො එව.

ඛුද්දකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

5. පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

පාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

1228. පාටිදෙසනීයාදීසු **පාළිවිනිමුත්තකෙසූ**ති පාළියං අනාගතෙසු සප්පිආදීසු.

සත්තාධිකරණවිභයාති සත්තාධිකරණසමථනාමකා. තං අත්ථවිනිච්ඡයං තාදිසංයෙව යස්මා විදූ වදන්තීති අත්ථො. යථා නිට්ඨිතාති සම්බන්ධො. **සබ්බාසවපහ**න්ති සබ්බාසවවිඝාතකං අරහත්තමග්ගං. **පස්සන්තු නිබ්බුති**න්ති මග්ගඤාණෙන නිබ්බානං සච්ඡිකරොන්තු, පප්පොන්තූති වා පාඨො. තත්ථ **නිබ්බුති**න්ති ඛන්ධපරිනිබ්බානං ගහෙතබ්බං.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

භික්ඛුනීවිභඞ්ගවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

උභතොවිභඞ්ගට්ඨකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මහාවග්ගවණ්ණනා

1. මහාඛන්ධකො

බොධිකථාවණ්ණනා

මහාවග්ගෙ **උභින්නං පාතිමොක්ඛානන්ති** උභින්නං පාතිමොක්ඛවිභඞ්ගානං. යං ඛන්ධකං සඞ්ගායිංසූති සම්බන්ධො. ඛන්ධානං සමූහො, ඛන්ධානං වා පකාසනතො **ඛන්ධකො. ඛන්ධාති** චෙත්ථ පබ්බජ්ජාදිචාරිත්තවාරිත්තසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමූහො අධිප්පෙතො. පදභාජනීයෙ යෙසං පදානං අත්ථා යෙහි අට්ඨකථානයෙහි පකාසිතාති යොජනා. අථ වා යෙ අත්ථාති යොජෙතබ්බං. **හි**-සද්දො චෙත්ථ පදපූරණෙ දට්ඨබ්බො.

1. **විසෙසකාරණන්ති** ''යෙන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියාචනහෙතුභූතො පරිවිතක්කො උදපාදි, තෙන සමයෙනා''තිආදිනා වුත්තකාරණං විය විසෙසකාරණං භුම්මවචනනිවත්තනකකාරණන්ති අත්ථො. **එතස්සාති** අභිසම්බොධිතො පට්ඨාය සත්ථු චරියාවිභාවනස්ස විනයපඤ්ඤත්තියං කිං පයොජනං? යදි විසෙසකාරණං නත්ථීති අධිප්පායො. නිදානදස්සනං පයොජනන්ති යොජනා. **නිදානන්තිචෙත්ථ** සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුභූතං වත්ථුපුග්ගලාදිකාරණං අධිප්පෙතං, න පඤ්ඤත්තිට්ඨානමෙව. තෙනාහ **''යා හී''**තිආදි.

උරුවෙලායන්ති එත්ථ උරු-සද්දො මහන්තවාචී. **වෙලා**-සද්දො තීරපරියායො. උන්නතත්තාදිනා වෙලා විය වෙලා. උරු මහන්තී වෙලා උරුවෙලා, තස්සං. තෙනාහ **''මහාවෙලාය''**න්තිආදි. **මරියාදාති** සීලාදිගුණසීමා. **පත්තපුටෙනාති** තාලාදීනං පණ්ණපුටෙන.

''පඨමාභිසම්බුද්ධො''ති අනුනාසිකලොපෙනායං නිද්දෙසොති ආහ **''පඨමං අභිසම්බුද්ධො''**ති. **පඨමන්ති** ච භාවනපුංසකනිද්දෙසො. තස්මා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා සබ්බපඨමං බොධිරුක්ඛමූලෙ විහරතීති යොජනා දට්ඨබ්බා.

පාළියං **අථ ඛොති** එත්ථ **අථාති** එතස්මිං සමයෙති අත්ථො අනෙකත්ථත්තා නිපාතානං. **සත්තාහන්ති** අච්චන්තසංයොගෙ එතං උපයොගවචනං. **අථ ඛොති** අධිකාරන්තරදස්සනෙ නිපාතො. තෙන විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනං පහාය පටිච්චසමුප්පාදමනසිකාරෙ අධිකතභාවං දස්සෙති. **පටිච්චාති** පටිමුඛං ගන්ත්වා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අපෙක්ඛිත්වාති අත්ථො. එතෙන කාරණබහුතා දස්සිතා. **සහිතෙති** කාරියබහුතා. **අනුලොමන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො. **ස්වෙවාති** සො එව පච්චයාකාරො. **පුරිමනයෙන වා වුත්තොති** ''අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා''තිආදිනා නයෙන වුත්තො පච්චයාකාරො. **පවත්තියාති** සංසාරප්පවත්තියා.

පාළියං **''අවිජ්ජාපච්චයා''**තිආදීසු දුක්ඛාදීසු අඤ්ඤාණං **අවිජ්ජා**. ලොකියකුසලාකුසලචෙතනා **සඞ්ඛාරා**. ලොකියවිපාකමෙව **විඤ්ඤාණං**. ලොකියවෙදනාදික්ඛන්ධත්තයං **නාමං,** භූතුපාදායභෙදං **රූපං**. පසාදවිඤ්ඤාණභෙදං **සළායතනං**. විපාකභූතො සබ්බො **ඵස්සො, වෙදනා** ච. රාගො **තණ්හා**. බලවරාගො, තිවිධා ච දිට්ඨී **උපාදානං. භවො** පන දුවිධො කම්මභවො, උපපත්තිභවො ච. තත්ථ **කම්මභවො** සාසවකුසලාකුසලචෙතනාව, **උපපත්තිභවො** උපාදින්නකක්ඛන්ධා. තෙසං උපපත්ති **ජාති**. පාකො **ජරා**. භෙදො **මරණං**. තෙ එව නිස්සාය සොචනං **සොකො.** කන්දනං **පරිදෙවො. දුක්ඛං** කායිකං. **දොමනස්සං** චෙතසිකං. අතිවිය සොකො **උපායාසො.**

පච්චෙකඤ්ච **සම්භවන්ති**-සද්දො යොජෙතබ්බො. තෙනාහ **''ඉමිනා නයෙනා''**තිආදි. **''දුක්ඛරාසිස්සා''**ති ඉමිනා න සත්තස්ස. නාපි සුභසුඛාදීනන්ති දස්සෙති.

භවෙති ඛ්‍යාත්තන්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. **''අනුලොමපච්චයාකාරපටිවෙධසාධකා බොධිපක්ඛියධම්මා''**ති ඉදං පඨමවාරෙ කිඤ්චාපි ''අවිජ්ජායත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා''තිආදිනා පටිලොමපච්චයාකාරොපි ආගතො, තථාපි ''යතො පජානාති සහෙතුධම්ම''න්ති අනුලොමපච්චයාකාරපටිවෙධස්සෙව කාරණත්තෙන වුත්තන්ති. යථා චෙත්ථ, එවං දුතියවාරෙපි ''යතො ඛයං පච්චයානං අවෙදී''ති ගාථාය වුත්තත්තා ''පච්චයානං ඛයසඞ්ඛාත''න්තිආදි වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **නො කල්ලො පඤ්හොති** අයුත්තො න ඛ්‍යාකාතබ්බො, අවිජ්ජමානං අත්තානං සිද්ධං කත්වා ''කො ඵුසතී''ති තස්ස කිරියාය පුට්ඨත්තා ''කො වඤ්ඣාපුත්තො ඵුසතී''තිආදි වියාති අධිප්පායො. **සොළස කඞ්ඛාති** ''අහොසිං නු ඛො අහමතීතමද්ධානං, නනු ඛො අහොසිං, කිං නු ඛො අහොසිං, කථං නු ඛො අහොසිං, කිං හුත්වා කිං අහොසිං නු ඛො අහමතීතමද්ධානං, භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං, නනු ඛො භවිස්සාමි, කිං නු ඛො භවිස්සාමි, කථං නු ඛො භවිස්සාමි, කිං හුත්වා කිං භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං, අහං නු ඛොස්මි, නො නු ඛොස්මි, කිං නු ඛොස්මි, කථං නු ඛොස්මි, අයං නු ඛො සත්තො කුතො ආගතො, සො කුහිං ගාමී භවිස්සතී''ති (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) එවං ආගතා අතීතෙ පඤ්ච, අනාගතෙ පඤ්ච, පච්චුප්පන්නෙ ඡාති සොළසවිධා කඞ්ඛා.

තත්ථ **කිං නු ඛොති** මනුස්සදෙවාදීසු, ඛත්තියාදීසු වා අඤ්ඤතරං නිස්සාය කඞ්ඛති. **කථං නු ඛොති** පන සණ්ඨානාකාරාදීසු ඉස්සරාදිජනකං, කාරණං වා නිස්සාය. **කිං හුත්වා කිං අහොසින්ති** ච මනුස්සාදීසු පඨමං කිං හුත්වා

පච්ඡා කිං අහොසින්ති කඞ්ඛති. **අහං නු බොස්මී**තිආදි ඉදානි අත්තනො විජ්ජමානාවිජ්ජමානතං, සරූපපකාරාදිකඤ්ච කඞ්ඛති. **වපයන්තී**ති විඅපයන්ති බ්‍යපගච්ඡන්ති. තෙනාහ **"අපගච්ඡන්ති නිරුජ්ඣන්තී"**ති.

3. **තස්ස වසෙනා**ති තස්ස පච්චයාකාරපජානනස්ස, පච්චයක්ඛයාධිගමස්ස ච වසෙන. **එකෙකමෙව කොට්ඨාසන්**ති අනුලොමපටිලොමතො එකෙකමෙව කොට්ඨාසං. **පාටිපදරත්තියා එවං මනසාකාසී**ති රත්තියා තීසුපි යාමෙසු එවං ඉධ ඛන්ධකපාළියා ආගතනයෙන අනුලොමපටිලොමංයෙව මනසාකාසි.

අජපාලකථාවණ්ණනා

4. තස්ස **සත්තාහස්ස අච්චයෙනා**ති පල්ලඞ්කසත්තාහස්ස අපගමනෙන. **තම්හා සමාධිම්හා**ති අරහත්තඵලසමාපත්තිසමාධිම්හා. අන්තරන්තරා එව හි පච්චයාකාරමනසිකාරො. අවසෙසකාලං පන සබ්බං භගවා ඵලසමාපත්තියාපි වීතිනාමෙසි. තං සන්ධාය **"තම්හා සමාධිම්හා"**ති වුත්තං. **රතනචඞ්කමෙ**ති භගවතො චිරං ඨිතස්ස චඞ්කමනාධිප්පායං ඤත්වා දෙවතාහි මාපිතෙ රතනචඞ්කමෙ. **රතනඝරන්**ති භගවතො නිසීදනාධිප්පායං ඤත්වා දෙවතාහි මාපිතං රතනමයං ගෙහං.

තත්‍රාපීති න කෙවලං රතනඝරෙයෙව. තත්‍රාපි අජපාලනිග්‍රොධමූලෙපි අභිධම්මං විචිනන්තො එව අන්තරන්තරා විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තොති අත්ථො. තත්ථාපි හි අනන්තනයසමන්තපට්ඨානං සම්මසතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පීතිසමුට්ඨිතා ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරස්මියො රතනඝරෙ විය නිච්ඡරිංසු එව. **"හුංහු"න්ති කරොන්තො**ති "සබ්බෙ හීනජාතිකා මං මා උපගච්ඡන්තූ"ති මානවසෙන, සමීපං උපගතෙසු කොධවසෙන ච "අපෙථා"ති අධිප්පායනිච්ඡාරිතං හුංහුංකාරං කරොන්තො.

බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ති බ්‍රාහ්මණත්තං. **අන්තන්**ති නිබ්බානං. **දෙවානං වා අන්තන්**ති මග්ගඤාණානං වා අන්තභූතං අරහත්තඵලං.

මුචලින්දකථාවණ්ණනා

5. **මුචලින්දමූලෙ**ති එත්ථ ච **මුචලින්දො** වුච්චති නීපරුක්ඛො, යො "නිචුලො"තිපි වුච්චති. **උප්පන්නමෙසො**ති සකලචක්කවාළගබ්භං පූරෙත්වා උප්පන්නො මහාමෙඝො. **වද්දලිකා**ති වුට්ඨියා එව ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන නාමං. යා ච සත්තාහං පවත්තත්තා සත්තාහවද්දලිකාති වුත්තාති ආහ **"සත්තාහං අවිච්ඡින්නවුට්ඨිකා අහොසී"**ති. සීතවාතෙන දූසිතං දිනමෙතිස්සා වද්දලිකායාති සීතවාතදුද්දිනීති ආහ **"උදකඵුසිතසම්මිස්සෙනා"**තිආදි. උබ්බිද්ධතා නාම දූරභාවෙන උපට්ඨානන්ති ආහ **"මෙඝවිගමෙන දූරීභූත"**න්ති. ඉන්දනීලමණි විය දිබ්බති ජොතෙතීති **දෙවො,** ආකාසො.

එතමත්ථං විදිත්වාති විවෙකස්ස සුඛභාවං විදිත්වා. සබ්බසො අසන්තුට්ඨිසමුච්ඡෙදකත්තා මග්ගඤාණානං **"චතුමග්ගඤාණසන්තොසෙනා"**ති වුත්තං. **අකුප්පනභාවො**ති අකුජ්ඣනසභාවො.

රාජායතනකථාවණ්ණනා

6. **පච්චග්ඝෙ**ති අභිනවෙ. අයමෙව අත්ථො පසත්ථො, න පුරිමො. න හි බුද්ධා මහග්ඝං පත්තං පරිභුඤ්ජන්ති.

බ්‍රහ්මයාචනකථාවණ්ණනා

7. ආලීයන්ති සෙවීයන්තීති ආලයා. පඤ්ච කාමගුණාති ආහ **"සත්තා…පෙ…. වුච්චන්තී"**ති. **සුට්ඨු මුදිතා**ති අතිවිය පමුදිතා. **ඨානං සන්ධායා**ති **ඨාන**-සද්දං අපෙක්ඛිත්වා. **ඉමෙසන්**ති සඞ්ඛාරාදීනං ඵලානං. පාළියං **සබ්බසඞ්ඛාරසමථො**තිආදීනි නිබ්බානවෙවචනානි. **අපිස්සූ**ති සම්පිණ්ඩනත්ථෙ නිපාතො. න කෙවලං එතදහොසි, ඉමාපි ගාථා පටිභංසූති අත්ථො.

කිච්ඡෙන මෙ අධිගතන්ති පාරමීපූරණං සන්ධාය වුත්තං, න දුක්ඛාපටිපදං. බුද්ධානඤ්හි චත්තාරො මග්ගා සුඛාපටිපදාව හොන්ති. **හ**-ඉති බ්‍යත්තං, එකංසන්ති ද්වීසු අත්ථෙසු නිපාතො, බ්‍යත්තං, එකංසෙන වා අලන්ති වියොජෙන්ති. **හලන්**ති වා එකො නිපාතො.

8. පාළියං **සහම්පතිස්සා**ති සො කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ **සහකො** නාම ථෙරො පඨමජ්ඣානභූමියං බ්‍රහ්මපති හුත්වා නිබ්බත්තො, තෙන නං "සහම්පතී"ති සඤ්ජානිංසු. **අස්සවනතා**ති අස්සවනතාය, අස්සවනෙනාති අත්ථො. සවනමෙව හි සවනතා යථා දෙවතාති.

ධම්මො අසුද්ධොති මිච්ඡාදිට්ඨිධම්මො. **සමලෙහීති** පූරණකස්සපාදීහි ඡහි සත්ථාරෙහි. **අපාපුරාති** දෙසනාහත්ථෙන විවර. **ද්වාරන්ති** අරියමග්ගං සන්ධාය වදති.

සෙලෙති ඝනසිලාමයෙ. **තථූපමන්ති** එත්ථ **තථා**-සද්දො තං-සද්දත්ථෙ දට්ඨබ්බො. තෙන සො සෙලපබ්බතො උපමා යස්ස. තං තථූපමන්ති අත්ථො. තෙන වා පබ්බතාදිනා පකාරෙන උපමා අස්සාතිපි අත්ථො. **ධම්මමයන්ති** ලොකුත්තරධම්මභූතං. **උට්ඨාහීති** ධම්මදෙසනත්ථාය චාරිකචරණත්ථං ඉමම්හා ආසනා කායෙන, අප්පොස්සුක්කභාවතො වා චිත්තෙන උට්ඨෙහි, අයමෙව වා පාඨො. තෙනෙව ‘‘විචර, දෙසස්සූ’’ති දුවිධෙපි කායචිත්තපයොගෙ නියොජෙසි. **වීරාති**ආදි චත්තාරි ථුතිවසෙන සම්බොධනානි.

9. **බුද්ධචක්ඛුනාති** ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණෙන, ආසයානුසයඤාණෙන ච. ඉමෙසඤ්හි ද්වින්නං ‘‘බුද්ධචක්ඛූ’’ති නාමං. **ස්වාකාරාති** සද්ධින්ද්‍රියාදයොව ආකාරා සුන්දරා යෙසං, තෙ ස්වාකාරා, සුවිඤ්ඤාපයා, පරලොකඤ්ච වජ්ජඤ්ච භයතො දස්සනසීලා චාති දට්ඨබ්බං. උප්පලානි එත්ථ සන්තීති **උප්පලිනී**ති ගච්ඡලතාපි පොක්ඛරණීපි වුච්චති. ඉධ පන පොක්ඛරණී. එවමිතරෙසුපි. **උදකානුග්ගතානී**ති උදකතො අනුග්ගතානි. අන්තො නිමුග්ගානෙව හුත්වා පුසන්ති වඩ්ඪන්ති, තානි **අන්තොනිමුග්ගපොසීනි. අච්චුග්ගම්මාති** උදකං අතික්කමනවසෙන උග්ගන්ත්වා.

අපාරුතාති විවටා. **තෙසන්ති** සඋපනිස්සයානං සත්තානං. **ද්වාරාති** අරියමග්ගද්වාරානි. ඉදඤ්ච අත්තනො සයම්භුඤාණෙන සඋපනිස්සයානං තෙසං මග්ගුප්පත්තිදිට්ඨතං සන්ධාය වදති. **විහිංසසඤ්ඤී**තිආදීසු එවමත්ථො දට්ඨබ්බො – ‘‘අහඤ්හි අත්තනො පගුණං සුප්පවත්තිතම්පි ඉමං පණීතං ධම්මං අජානන්තෙසු මනුජෙසු දෙසනාය විහිංසා කායවාචාකිලමථො හොතී’’ති එවං විහිංසසඤ්ඤී හුත්වා **න භාසිං** භාසිතුං න ඉච්ඡිං. ඉදානි පන හෙතුසම්පන්නා අත්තනො සද්ධාභාජනං විවරන්තු, පූරෙස්සාමි නෙසං සඞ්කප්පන්ති.

පඤ්චවග්ගියකථාවණ්ණනා

10. **ආළාරොති** නාමං. **කාලාමොති** ගොත්තං. **භගවතොපි ඛො ඤාණං උදපාදීති** කිං ඉදානෙව උදපාදි, නනු බොධිමූලෙ තෙකාලිකා, කාලවිනිමුත්තා ච සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරතො දිට්ඨාති? සච්චං දිට්ඨා, තථාපි නාමාදිවසෙන අවිකප්පිතා එකචිත්තක්ඛණිකත්තා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස. න හි එකෙන චිත්තෙන සබ්බධම්මානං නාමජාතිආදිකං පච්චෙකං අනන්තං විභාගං විකප්පෙතුං සක්කා විකප්පානං විරුද්ධානං සහානුප්පත්තිතො, සබ්බවිකප්පාරහධම්මදස්සනමෙව පනානෙන සක්කා කාතුං. යථා දිට්ඨෙසු පන යථිච්ඡිතාකාරං ආරබ්භ විකප්පො උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨෙ චිත්තපටෙ විය. ඉධාපි ආළාරං නිස්සාය ආවජ්ජනානන්තරමෙව සබ්බාකාරඤාණං උදපාදි. න කෙවලඤ්ච තං, අථ ඛො පඤ්චවග්ගියා එව පඨමං ධම්මං ජානිස්සන්ති, තප්පමුඛා ච දෙවතා, ආළාරො කාලං කත්වා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ, උදකො ච නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනෙ නිබ්බත්තොති එවමාදිකං සබ්බම්පි නිස්සාය ඤාණං උප්පජ්ජති එව. තං පන ඛණසම්පත්තියා දුල්ලභභාවං දස්සෙතුං කමෙන ඔලොකෙත්වා දෙවතාය වුත්තෙ ඤාණං විය කත්වා වුත්තං. සද්දගතියා හි බන්ධත්තා එකෙන ඤාණෙන ඤාතම්පි වුච්චමානං කමෙන ඤාතං විය පටිභාති, දෙවතාපි ච භගවතා ඤාතමෙවත්ථං ආරොචෙසි. තෙනෙව ‘‘භගවතොපි ඛො ඤාණං උදපාදී’’ති වුත්තනන්ති දට්ඨබ්බං. එවමඤ්ඤත්ථාපි ඊදිසෙසු ‘‘ලොකං වොලොකෙන්තො අසුකං අද්දස, තත්ථ මයි ගතෙ කිං භවිස්සතී’’ති එවමාදිනා සත්ථු හිතෙසිතාසන්දස්සනවසප්පවත්තෙසු. සබ්බත්ථ වචනගතියං කමවුත්තිතෙ පඤ්ඤායමානෙපි එකෙනෙව ඤාණෙන සකලාවබොධො වෙදිතබ්බො. **බහුකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියාති** උපකාරස්සාපි විජ්ජමානතං සන්ධාය වුත්තං, න පන ධම්මදෙසනාය කාරණත්තෙන අනුපකාරානම්පි දෙසනතො.

11. **අන්තරා ච ගයං අන්තරා ච බොධින්ති** ගයාය, බොධිස්ස ච අන්තරෙ තිගාවුතෙ ඨානෙ.

සබ්බාභිභූති සබ්බං තෙභූමකධම්මං අභිභවිත්වා ඨිතො. **අනූපලිත්තොති** කිලෙසලෙපෙන අලිත්තො. තතො එව **සබ්බඤ්ජහො. තණ්හක්ඛයෙ විමුත්තොති** තණ්හක්ඛයෙ නිබ්බානෙ ආරම්මණකරණවසඵන විමුත්තො. එවං සයං සබ්බධම්මෙ අත්තනාව ජානිත්වා. **කමුද්දිසෙය්‍යන්ති** කං අඤ්ඤං ‘‘අයං මෙ ආචරියො’’ති උද්දිසෙය්‍යං.

කාසිනං පුරන්ති බාරාණසිං. **ආහඤ්ඡන්ති** ආහනිස්සාමි. අමතාධිගමාය උග්ඝොසනතො **අමතදුන්දුභින්ති** සත්ථු ධම්මදෙසනා වුත්තා, ‘‘අමතභෙරිං පහරිස්සාමී’’ති ගච්ඡාමීති අත්ථො.

අරහසි අනන්තජිනොති අනන්තජිනොපි භවිතුං යුත්තොති අත්ථො. අනන්තඤාණතාය අනන්තො ජිනො ච, අනන්තෙන වා ඤාණෙන, අනන්තං වා දොසං ජිතවා, උප්පාදවයන්තරහිතතාය වා අනන්තං නිබ්බානං අජිනි කිලෙසාරයො මද්දිත්වා ගණ්හීතිපි **අනන්තජිනො.**

හුපෙය්‍යාපීති එවම්පි භවෙය්‍ය, එවංවිධෙ රූපකායරතනෙ ඊදිසෙන ඤාණෙන භවිතබ්බන්ති අධිප්පායො. එවං නාම කථනඤ්හිස්ස උපනිස්සයසම්පන්නස්ස අපරකාලෙ දුක්ඛප්පත්තස්ස භගවන්තං උපගම්ම පබ්බජිත්වා මග්ගඵලපටිවෙධාය පච්චයො ජාතො. තථාහෙස භගවා තෙන සමාගමත්ථං පදසාව මග්ගං පටිපජ්ජි.

12. **බාහුල්ලිකො**ති පච්චයබාහුල්ලිකො. **පධානවිබ්භන්තො**ති පධානතො දුක්කරචරණතො පරිහීනො. නත්ථි එත්ථ අගාරියං, අගාරස්ස හිතං කසිගොරක්ඛාදිකම්මන්ති අනගාරියා, පබ්බජ්ජා, තං **අනගාරියං. පබ්බජන්තී**ති උපගච්ඡන්ති. **තදනුත්තරන්**ති තං අනුත්තරං. **බ්‍රහ්මචරියපරියොසානන්**ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානං, අරහත්තඵලන්ති අත්ථො. තස්ස හි අත්ථාය කුලපුත්තා පබ්බජන්ති. **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති ඉමස්මිං පච්චක්ඛෙ අත්තභාවෙ. **සයන්**ති අපරප්පච්චයා . **අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා**ති අත්තනොව ඤාණෙන පච්චක්ඛං කත්වා. **උපසම්පජ්ජා**ති පාපුණිත්වා.

ඉරියායාති දුක්කරඉරියාය. **උත්තරිමනුස්සධම්මා**තිආදීසු මනුස්සධම්මතො ලොකියඤාණතො උපරි අරියං කාතුං අලං සමත්ථො **අලමරියො. ඤාණදස්සනවිසෙසො**ති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පුබ්බභාගං අධිප්පෙතං. **නොති නු. භාසිතමෙතන්**ති එවරූපමෙතං වාක්‍යභෙදන්ති අත්ථො. තෙ ච ''යදි එස පධානකාලෙ 'අහං අරහා'ති වදෙය්‍ය, මයඤ්ච සද්දහාම, න වානෙන තදා වුත්තං. ඉදානි පන විජ්ජමානමෙව ගුණං වදතී''ති එකපදෙන සතිං ලභිත්වා ''බුද්ධො ජාතො''ති උප්පන්නගාරවා ආවුසොවාදං පහාය ''නො හෙතං, භන්තෙ''ති ආහංසු. **අඤ්ඤා චිත්තන්**ති අඤ්ඤාය අරහත්තප්පත්තියා චිත්තං.

13. **අන්තා**ති කොට්ඨාසා ද්වෙ භාගා. **කාමෙසු කාමසුඛල්ලිකානුයොගො**ති වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමසුඛස්ස අනුභවො. කිලෙසකාමා එව වා ආමිසසුඛෙන අල්ලීයනතො කාමසුඛල්ලිකාති වුත්තාති දට්ඨබ්බා. **ගම්මො**ති ගාමවාසීනං සන්තකො. **අත්තකිලමථානුයොගො**ති අත්තනො කිලමථස්ස කණ්ටකසෙය්‍යාදිදුක්ඛස්ස අනුයොගො. **උභො අන්තෙ**ති යථාවුත්තෙ ලොභො වා සස්සතො වා එකො අන්තො, දොසො වා උච්ඡෙදො වා එකොති වෙදිතබ්බො.

චක්ඛුකරණීතිආදීසු අත්තනා සම්පයුත්තඤාණචක්ඛුං කරොතීති චක්ඛුකරණී. දුතියං තස්සෙව වෙවචනං. **උපසමො**ති කිලෙසූපසමො. **අභිඤ්ඤා, සම්බොධො** ච චතුසච්චපටිවෙධොව. **නිබ්බානං** අසඞ්ඛතධාතු. එතෙසම්පි අත්ථාය සංවත්තතීති පටිපදං ථොමෙති. **සම්මාදිට්ඨී**ති ඤාණං. **සම්මාසඞ්කප්පො**ති විතක්කො. සෙසං ධම්මතො සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

14. එවං චත්තාරොපි මග්ගෙ එකතො දස්සෙත්වා ඉදානි තෙහි මග්ගෙහි පටිවිජ්ඣිතබ්බානි චත්තාරි අරියසච්චානි දස්සෙතුං **''ඉදං ඛො පන, භික්ඛවෙ''**තිආදිමාහ. **ජාතිපි දුක්ඛා**තිආදීසු තත්ථ තත්ථ භවෙ නිබ්බත්තමානානං සත්තානං සබ්බපඨමං රූපාරූපධම්මප්පවත්ති ඉධ **ජාති** නාම, සා ච තත්ථ තත්ථ භවෙසු උපලබ්භමානානං දුක්ඛාදීනං වත්ථුභාවතො **දුක්ඛා,** එවං ජරාදීසු දුක්ඛවත්ථුකතාය දුක්ඛතා වෙදිතබ්බා. පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා පන දුක්ඛදුක්ඛවිපරිණාමදුක්ඛසඞ්ඛාරදුක්ඛවසෙන දුක්ඛා එව. **පොනොභවිකා**ති පුනබ්භවකරණං පුනබ්භවො උත්තරපදලොපෙන, පුනබ්භවො සීලමෙතිස්සාති පොනොභවිකා. **නන්දිරාගසහගතා**ති එත්ථ රූපාදීසු නන්දතීති පියායතීති නන්දී, සා එව රාගොති නන්දිරාගොති භාවප්පධානොයං නිද්දෙසො, නන්දිරාගත්තන්ති අත්ථො. තෙන සහගතාති නන්දිරාගසහගතා. **තත්‍ර තත්‍රා**ති තස්මිං තස්මිං භවෙ. රූපාදීසු ඡසු ආරම්මණෙසු කාමස්සාදනවසෙන පවත්තා **කාමතණ්හා** නාම. සස්සතදිට්ඨියා සහ පවත්තා **භවතණ්හා.** උච්ඡෙදදිට්ඨියා සහ පවත්තා **විභවතණ්හා. අසෙසවිරාගනිරොධො**තිආදිනා නිබ්බානමෙව වුච්චති. තත්ථ විරජ්ජනං විගමනං **විරාගො**. නිරුජ්ඣනං **නිරොධො**. උභයෙනාපි සුට්ඨු විගමොව වුච්චති. අසෙසායපි තණ්හාය විරාගො, නිරොධො ච යෙන හොති, සො **අසෙසවිරාගනිරොධො,** නිබ්බානමෙව. යස්මා ච තං ආගම්ම තණ්හං, වට්ටඤ්ච චජන්ති පටිනිස්සජ්ජන්ති විමුච්චන්ති න අල්ලීයන්ති, තස්මා **චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො**ති වුච්චති.

15. **චක්ඛුන්**තිආදීනි ඤාණවෙවචනානෙව.

16. **යාවකීවඤ්චා**ති යත්තකං කාලං. **තිපරිවට්ටන්**ති සච්චඤාණ, කිච්චඤාණ, කතඤාණසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං පරිවට්ටානං වසෙන තිපරිවට්ටං ඤාණදස්සනං. එත්ථ ච ''ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චං, ඉදං දුක්ඛසමුදය''න්ති එවං චතූසු සච්චෙසු යථාභූතඤාණං **සච්චඤාණං** නාම. තෙසු එව ''පරිඤ්ඤෙය්‍යං පහාතබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං භාවෙතබ්බ''න්ති එවං කත්තබ්බකිච්චජානනඤාණං **කිච්චඤාණං** නාම. ''පරිඤ්ඤාතං පහීනං සච්ඡිකතං භාවිත''න්ති තස්ස කිච්චස්ස කතභාවජානනඤාණං **කතඤාණං** නාම. **ද්වාදසාකාරන්**ති තෙසංයෙව එකෙකස්මිං සච්චෙ තිණ්ණං තිණ්ණං ආකාරානං වසෙන ද්වාදසාකාරං.

අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසින්ති අභිසම්බුද්ධො අරහත්තං පත්තොති එවං න පටිජානිං. **යතො ච ඛො**ති යතො බොධිමූලෙ නිසින්නකාලතො පට්ඨාය . **අථාහන්**ති තතො පරං අහං. **ඤාණඤ්ච පන මෙ**ති පච්චවෙක්ඛණඤාණං සන්ධාය වදති. **අකුප්පා මෙ**තිආදි තස්ස පවත්තිආකාරදස්සනං. තත්ථ **අකුප්පා මෙ විමුත්තී**ති අරහත්තඵලං තස්ස මග්ගසඞ්ඛාතකාරණතො ච ආරම්මණතො ච අකුප්පතා වෙදිතබ්බා.

ඉමස්මිං පන වෙය්‍යාකරණස්මින්ති නිග්ගාථසුත්තෙ. **භඤ්ඤමානෙ**ති භණියමානෙ. **ධම්මචක්ඛුන්**ති ඉධ චතුසච්චධම්මෙසු චක්ඛුකිච්චකරණතො සොතාපත්තිමග්ගො අධිප්පෙතො. **යං කිඤ්චී**තිආදි නිබ්බානාරම්මණත්තෙපි කිච්චවසෙන අසම්මොහතො පවත්තිදස්සනත්ථං වුත්තං.

17. **ධම්මචක්ක**න්ති පටිවෙධඤාණධම්මඤ්චෙව දෙසනාඤාණධම්මඤ්ච පවත්තනට්ඨෙන චක්කන්ති ධම්මචක්කං . **ඔභාසො**ති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණානුභාවෙන පවත්තො චිත්තපච්චයඋතුසමුට්ඨානො දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා ඨිතො ඔභාසො.

18. දිට්ඨො අරියසච්චධම්මො එතෙනාති **දිට්ඨධම්මො.** එස නයො සෙසෙසුපි. අත්තනො පච්චක්ඛතො අධිගතත්තා න පරං පච්චෙති, පරස්ස සද්ධාය එත්ථ න පවත්තතීති අපරප්පච්චයො. **එහි භික්ඛූ**ති එත්තකෙ වුත්තමත්තෙ පබ්බජ්ජා, උපසම්පදා ච සිජ්ඣති, තෙනෙව තත්ථ **ඉති**-සද්දෙන පරිච්ඡෙදො දස්සිතොති වදන්ති. කෙචි පන ‘‘සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායාති වචනපරියොසානෙ එව උපසම්පදා සිජ්ඣති, අට්ඨකථායං පන ‘එහි භික්ඛූති භගවතො වචනෙනා’ති ඉදං එහිභික්ඛුසද්දොපලක්ඛිතවචනං එහිභික්ඛුවචනන්තිආදිපදවසෙන වුත්තං මුසාවාදවග්ගොතිආදීසු විය’’ති වදන්ති, තදෙතං **පඨමපාරාජිකට්ඨකථායං** ‘‘භගවා හි…පෙ…. එහි භික්ඛු, චර බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 1.45 භික්ඛුපදභාජනීයවණ්ණනා) ඉමිනා වචනෙන සමෙති. යත්තකඤ්හි භගවතා නියමෙන වුච්චති, තත්තකං සබ්බම්පි අඞ්ගමෙව. සෙක්ඛපුථුජ්ජනානඤ්හි එතං පරිපුණ්ණං වුච්චති, අසෙක්ඛානං පන ‘‘චර බ්‍රහ්මචරිය’’න්ති පරියොසානන්ති දට්ඨබ්බං සික්ඛත්තයසම්ද්ධිතො. ලොකියසම්පදාහි උපරිභූතා සෙට්ඨභූතා සම්පදාති **උපසම්පදා.**

19-21. **නීහාරභත්තො**ති භික්ඛූහි ගාමතො නීහරිත්වා දින්නභත්තො. **කල්ලං නූ**ති යුත්තං නු. **එතං මමා**තිආදි යථාක්කමං තණ්හාමානදිට්ඨිගාහානං දස්සනං.

22-23. **තස්මා තිහා**ති එත්ථ **තිහා**ති නිපාතමත්තං, තස්මාති අත්ථො. **නිබ්බින්දතී**ති වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනාවසෙන උක්කණ්ඨති. **විරජ්ජතී**ති චතුන්නං මග්ගානං වසෙන න රජ්ජති. **විමුච්චතී**ති ඵලවසෙන විමුච්චති. **විමුත්තස්මි**න්තිආදි පච්චවෙක්ඛණඤාණදස්සනං. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියං. **කරණීයං** චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පච්චෙකං කත්තබ්බං පරිඤ්ඤාදිවසෙන සොළසවිධං කිච්චං. **නාපරං ඉත්ථත්තායා**ති ඉත්ථභාවාය සොළසකිච්චභාවාය, කිලෙසක්ඛයාය වා අපරං පුන මග්ගභාවනාකිච්චං මෙ නත්ථීති පජානාති. අථ වා **ඉත්ථත්තායා**ති ඉත්ථභාවතො වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානතො අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං න භවිස්සතීති අත්ථො.

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

15. **ආළම්බර**න්ති පණවං. **විකෙසික**න්ති විප්පකිණ්ණකෙසං. **වික්ඛෙළික**න්ති විස්සන්දමානලාලං . **සුසානං මඤ්ඤෙ**ති සුසානං විය අද්දස සකං පරිජනන්ති සම්බන්ධො. **උදානං උදානෙසී**ති සංවෙගවසප්පවත්තං වචනං නිච්ඡාරෙසි. **උපස්සට්ඨ**න්ති දුක්ඛෙන සම්මිස්සං, දුක්ඛොතිණ්ණං සබ්බසත්තකායජාතන්ති අත්ථො.

26. **ඉදං ඛො යසා**ති භගවා නිබ්බානං සන්ධායාහ. **අනුපුබ්බිං කථ**න්ති අනුපටිපාටිකථං. **ආදීනව**න්ති දොසං. **ඔකාර**න්ති නිහීනතා නිහීනජනසෙවිතත්තා. **සංකිලෙස**න්ති තෙහි සත්තානං සංකිලෙසනං, සංකිලෙසවිසයන්ති වා අත්ථො. **කල්ලචිත්ත**න්ති අරොගචිත්තං. සාමං අත්තනාව උක්කංසො උක්ඛිපනං එතිස්සන්ති **සාමුක්කංසිකා,** සච්චදෙසනා. තස්සා සරූපදස්සනං **‘‘දුක්ඛ’’**න්තිආදි.

27. **අස්සදූතෙ**ති අස්සආරූළ්හෙ දූතෙ. **ඉද්ධාභිසඞ්ඛාර**න්ති ඉද්ධිකිරියං. **අභිසඞ්ඛරෙසි** අකාසි.

28. **යථාදිට්ඨ**න්ති පඨමමග්ගෙන දිට්ඨං චතුස්සච්චභූමිං සෙසමග්ගත්තයෙන පච්චවෙක්ඛන්තස්ස, පස්සන්තස්සාති අත්ථො. **මාතු නො ජීවිත**න්ති එත්ථ **නො**ති නිපාතමත්තං, මාතු ජීවිතන්ති අත්ථො. යසස්ස ඛීණාසවත්තා ‘‘එහි භික්ඛු, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, චර බ්‍රහ්මචරිය’’න්ති එත්තකෙනෙව භගවා උපසම්පදං අදාසි. ඛීණාසවානඤ්හි එත්තකෙනෙව උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතා පුබ්බෙව දුක්ඛස්ස පරික්ඛීණත්තා. **චර බ්‍රහ්මචරිය**න්ති සාසනබ්‍රහ්මචරියසඞ්ඛාතං සික්ඛාපදපූරණං සන්ධාය වුත්තං, න මග්ගබ්‍රහ්මචරියං.

30. **සෙට්ඨානුසෙට්ඨීන**න්ති සෙට්ඨිනො ච අනුසෙට්ඨිනො ච පවෙණිවසෙන ආගතා යෙසං කුලානං සන්ති, තෙසං සෙට්ඨානුසෙට්ඨීනං කුලානං. **ඔරකො**ති ලාමකො.

32-33. **මා එකෙන ද්වෙ**ති එකෙන මග්ගෙන ද්වෙ භික්ඛූ මා අගමිත්ථ. විසුද්ධෙ සත්තෙ, ගුණෙ වා මාරෙතීති **මාරො**. පාපෙ නියුත්තො **පාපිමා.**

සබ්බපාසෙහීති සබ්බකිලෙසපාසෙහි. **යෙ දිබ්බා යෙ ච මානුසා**ති යෙ දිබ්බකාමගුණනිස්සිතා, මානුසකකාමගුණනිස්සිතා ච කිලෙසපාසා නාම අත්ථි, සබ්බෙහි තෙහි. ‘‘ත්වං බුද්ධො’’ති දෙවමනුස්සෙහි කරියමානසක්කාරසම්පටිච්ඡනං සන්ධාය වදති.

අන්තලික්ඛෙ චරන්තෙ පඤ්චාභිඤ්ඤෙපි බන්ධතීති **අන්තලික්ඛචරො,** රාගපාසො. මාරො පන පාසම්පි අන්තලික්ඛචරං මඤ්ඤති. **මානසොති** මනොසම්පයුත්තො.

ජානාති මන්ති සො කිර ''මහානුභාවො අඤ්ඤො දෙවපුත්තො නිවාරෙතීති භීතො නිවත්තිස්සති නු ඛො''ති සඞ්ඛාය වත්වා ''නිහතො ත්වමසි අන්තකා''ති වුත්තෙ ''ජානාති ම''න්ති දුම්මනො පලායි.

34. පරිවිතක්කො උදපාදීති යස්මා එහිභික්ඛුභාවාය උපනිස්සයරහිතානම්පි පබ්බජිතුකාමතා උප්පජ්ජිස්සති, බුද්ධා ච තෙ න පබ්බාජෙන්ති, තස්මා තෙසම්පි පබ්බජ්ජාවිධිං දස්සෙන්තො එවං පරිවිතක්කෙසීති දට්ඨබ්බං. උපනිස්සයසම්පන්නා පන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එහිභික්ඛුභාවෙනෙව පබ්බජන්ති. යෙ පටික්ඛිත්තපුග්ගලාති සම්බන්ධො. **සයං පබ්බාජෙතබ්බොති** එත්ථ ''කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා''තිආදිවචනතො කෙසච්ඡෙදනකාසායච්ඡාදනසරණදානානි පබ්බජ්ජා නාම, තෙසු පච්ඡිමද්වයං භික්ඛූහි එව කාතබ්බං, කාරෙතබ්බං වා. **''පබ්බාජෙහී''**ති ඉදං තිවිධම්පි සන්ධාය වුත්තං. **ඛණ්ඩසීමං නෙත්වාති** භණ්ඩුකම්මාරොචනපරිහරණත්ථං. භික්ඛූනඤ්හි අනාරොචෙත්වා එකසීමාය ''එතස්ස කෙසෙ ඡින්දා''ති අඤ්ඤං ආණාපෙතුම්පි න වට්ටති. **පබ්බාජෙත්වාති** කෙසාදිච්ඡෙදනමෙව සන්ධාය වුත්තං ''කාසායානි අච්ඡාදෙත්වා''ති විසුං වුත්තත්තා. **පබ්බාජෙතුං න ලභතීති** සරණදානං සන්ධාය වුත්තං, අනුපසම්පන්නෙන භික්ඛුආණත්තියා දින්නම්පි සරණං න රුහති.

යසස්සීති පරිවාරසම්පන්නො. **නිජ්ජීවනිස්සත්තභාවන්ති** ''කෙසා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කො කොට්ඨාසො අචෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤො නිස්සත්තො ථද්ධො පථවීධාතූ''තිආදිනයං සඞ්ගණ්හාති, සබ්බං **විසුද්ධිමග්ගෙ** (විසුද්ධි. 1.311) ආගතනයෙන ගහෙතබ්බං. **පුබ්බෙති** පුබ්බබුද්ධුප්පාදෙසු. **මද්දිතසඞ්ඛාරොති** විපස්සනාවසෙන වුත්තං. **භාවිතභාවනොති** සමථවසෙනාපි.

කාසායානි තික්ඛත්තුං වා...පෙ.... පටිග්ගාහාපෙතබ්බොති එත්ථ ''සබ්බදුක්ඛනිස්සරණත්ථාය ඉමං කාසාවං ගහෙත්වා''ති වා ''තං කාසාවං දත්වා''ති වා වත්වා ''පබ්බාජෙථ මං, භන්තෙ, අනුකම්පං උපාදායා''ති එවං යාචනපුබ්බකං චීවරං පටිච්ඡාපෙති. **අථාපීති**ආදි තික්ඛත්තුං පටිග්ගාහාපනතො පරං කත්තබ්බවිධිදස්සනං. **අථාපීති** තතො පරම්පීති අත්ථො. කෙචි පන ''චීවරං අප්පටිග්ගාහාපෙත්වා පබ්බජනප්පකාරභෙදදස්සනත්ථං ''අථාපී''ති වුත්තං, **අථාපීති** ච අථ වාති අත්ථො''ති වදන්ති. **''අදින්නං න වට්ටතී''**ති ඉමිනා පබ්බජ්ජා න රුහතීති දස්සෙති.

පාදෙ වන්දාපෙත්වාති පාදාභිමුඛං නමාපෙත්වා. දූරෙ වන්දන්තොපි හි පාදෙ වන්දතීති වුච්චති. **උපජ්ඣායෙන වාති** එත්ථ යස්ස සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හාති, අයං උපජ්ඣායො. ආභිසමාචාරිකෙසු විනයනත්ථං යං ආචරියං කත්වා නියාතෙන්ති, අයං ආචරියො. සචෙ පන උපජ්ඣායො සයමෙව සබ්බං සික්ඛාපෙති, අඤ්ඤස්මිං න නියාතෙති, උපජ්ඣායොවස්ස ආචරියොපි හොති, යථා උපසම්පදාකාලෙ සයමෙව කම්මවාචං වාචෙන්තො උපජ්ඣායොව කම්මවාචාචරියොපි හොති.

අනුනාසිකන්තං කත්වා දානකාලෙ අන්තරා විච්ඡෙදො න කාතබ්බොති ආහ **''එකසම්බන්ධානී''**ති.

''ආභිසමාචාරිකෙසු විනෙතබ්බො''ති ඉමිනා සෙඛියවත්තඛන්ධකවත්තෙසු, අඤ්ඤෙසු

ච සුක්කවිස්සට්ඨිආදිලොකවජ්ජසික්ඛාපදෙසු සාමණෙරෙහි වත්තිතබ්බං, තත්ථ අවත්තමානො අලජ්ජී, දණ්ඩකම්මාරහො ච හොතීති දස්සෙති.

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියමාරකථාවණ්ණනා

35. පාළියං **අනුත්තරං විමුත්තිං අනුපාපුණාථාති** ''ඛීණාසවා මයං, කිං අම්හාකං පධානෙනා''ති වාසනාදොසෙන වොසානං අනාපජ්ජිත්වා පන්තෙසු සෙනාසනෙසු ඵලසමාපත්තියාව වීතිනාමනත්ථං, තං දිස්වා අඤ්ඤෙසම්පි දිට්ඨානුගතිසමාපජ්ජනත්ථඤ්ච ඔවදතීති වෙදිතබ්බං.

දුතියමාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භද්දවග්ගියකථාවණ්ණනා

36. ඉදං නෙසං පුබ්බකම්මන්ති තෙසං තිංසජනානං එකතො අභිසමයස්ස පුබ්බකම්මං. අඤ්ඤම්පි තෙසං පච්චෙකං පුබ්බබුද්ධුප්පාදෙසු සද්ධම්මස්සවනසරණගමනදානසීලසමාධිවිපස්සනාසමායොගවසෙන බහුං විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං අත්ථෙවාති ගහෙතබ්බං. ඉතරථා හි තදහෙව පටිවෙධො, එහිභික්ඛුභාවාදිවිසෙසො ච න සම්පජ්ජෙය්‍ය.

භද්දවග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උරුවෙලපාටිහාරියකථාවණ්ණනා

37-38. පාළියං **අගරූ**ති භාරියං න සියාති අත්ථො. **උභින්නං සජොතිභූතානන්**ති උභොසු සජොතිභූතෙසු. **පත්තෙ පක්ඛිපී**ති තං නාගං නිහතතෙජං ධම්මදෙසනාය සන්තප්පෙත්වා සරණසීලානි දත්වා සකලරත්තිං භගවන්තං පයිරුපාසිත්වා ඨිතං ජටිලානං දස්සනත්ථං පත්තෙ පක්ඛිපි, න අහිතුණ්ඩිකො විය බලක්කාරෙනාති වෙදිතබ්බං. **යත්‍ර හි නාමා**ති යො නාම.

39. **අජ්ජණ්හො**ති අජ්ජ එකදිවසං. **අග්ගිසාලම්හී**ති අග්‍යාගාරෙ. සුමනානං බුද්ධානං මනසා සදිසො මනො අස්සාති **සුමනමනසො**. **අධිචිත්තො**ති මහාකරුණාදීහි අධිචිත්තො. **උදිච්ඡරෙ**ති උල්ලොකෙසුං, පරිවාරෙසුන්ති අත්ථො. **අනෙකවණ්ණා අච්චියො**ති ඡබ්බණ්ණරංසියො වුත්තා. අහං තෙ ධුවභත්තෙන පටිමානනං කරිස්සාමීති සෙසො.

40. **අභික්කන්තාය රත්තියා**ති පරික්ඛීණාය රත්තියා, මජ්ඣරත්තිසමයෙති අත්ථො. **අභික්කන්තවණ්ණා**ති අභිරූපච්ඡවිවණ්ණා. **කෙවලකප්පන්**ති එත්ථ **කෙවල**-සද්දස්ස අනවසෙසත්ථො, **කප්ප**-සද්දස්ස සමන්තභාවො, තස්මා අනවසෙසං සමන්තතො වනසණ්ඩන්ති අත්ථො. **චතුද්දිසා**ති චතූසු දිසාසු. **යත්‍ර හි නාමා**ති යං නාම.

43. **අඞ්ගමගධා**ති අඞ්ගමගධරට්ඨවාසිනො. **ඉද්ධිපාටිහාරියන්**ති අභිඤ්ඤිද්ධියෙව පටිපක්ඛානං තිත්ථියානං, වෙනෙය්‍යසත්තගතදොසානඤ්ච හරණතො අපනයනතො පාටිහාරියං, තං තං වා සත්තහිතං පටිච්ච හරිතබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති පටිහාරියං, තදෙව පාටිහාරියං. ඉද්ධි එව පාටිහාරියං ඉද්ධිපාටිහාරියං.

44. **පංසුකූලං උප්පන්නං හොතී**ති පුණ්ණාය දාසියා සරීරං පරික්ඛිපිත්වා ඡඩ්ඩිතං සාණමයං කිමිකුලාකුලං පරියෙසනවසෙන උප්පන්නං හොති, යං භගවා භූමිං කම්පෙන්තො පාරුපිත්වා පච්ඡා **මහාකස්සපත්ථෙරස්ස** අදාසි, තං සන්ධායෙතං වුත්තන්ති වදන්ති. **කත්ථ නු බො**තිආදිපරිවිතක්කො ජටිලානං විවිධපාටිහාරියදස්සනත්ථං කතො. පාණිනා ඛණන්තො විය ඉද්ධියා මත්තිකං අපනෙත්වා දින්නත්තා වුත්තං **''පාණිනා පොක්ඛරණිං ඛණිත්වා''**ති.

46. **ඵාලියන්තු, කස්සප, කට්ඨානී**ති උරුවෙලකස්සපෙන නිවෙදිතෙ එවමවොචාති දට්ඨබ්බං. එවං සෙසෙසුපි.

49. **අන්තරට්ඨකාසු හිමපාතසමයෙ**ති එත්ථ මාඝමාසස්ස අවසානෙ චතස්සො, ඵග්ගුණමාසස්ස ආදිම්හි චතස්සොති එවං උභින්නං මාසානං අන්තරෙ අට්ඨරත්තියො අන්තරට්ඨකා නාම. තාසු අන්තරට්ඨකාසු රත්තීසු හිමපාතකාලෙ. **උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනම්**පි සහසා තදුභයකරණවසෙන වුත්තං.

50. **උදකවාහකො**ති උදකොඝො. **රෙණුහතායා**ති රජොකිණ්ණාය, අතින්තායාති අත්ථො. **නාවායා**ති කුල්ලෙන. **ඉදං නු ත්වං මහාසමණා**ති ඉධ නු ත්වං. ධ-කාරස්ස ද-කාරං, අනුසාරඤ්ච කත්වා ''ඉදං නූ''ති වුත්තං ''එකමිදාහ''න්තිආදීසු (දී. නි. 1.165, 265) විය. ''ඉමස්මිං පදෙසෙ ත්වං නු බො ඨිතොසී''ති පුච්ඡි. **අයමහමස්මී**ති අයමහං ඉධ ඨිතොස්මීති අත්ථො.

51. **චිරපටිකා**ති චිරකාලතො පට්ඨාය. කෙසමිස්සං සබ්බං පරික්ඛාරං උදකෙ පවාහෙත්වාතිපි යොජෙතබ්බං. අරණිකමණ්ඩලුආදිකා තාපසපරික්ඛාරා **ඛාරී** නාම, තංහරණකකාජං **ඛාරිකාජං** නාම. **අග්ගිහුතමිස්සන්**ති අග්ගිපූජොපකරණසහිතං.

52-3. උපසග්ගොති උපද්දවො. **''අඩ්ඪුඩ්ඪානි පාටිහාරියසහස්සානී''**ති ඉදං නාගදමනාදීනි පන්නරස පාටිහාරියානි වජ්ජෙත්වා වුත්තං අප්පකමධිකං ගණනූපගං න හොතීති.

54. **ගයායන්**ති ගයානාමිකාය නදියා අදූරභවත්තා ගාමො ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන ගයා නාම ජාතො, තස්සං. **ගයාසීසෙ**ති එවංනාමකෙ පිට්ඨිපාසාණෙ.

''යම්පිදං චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... සුඛං වා''තිආදිනා චක්ඛුවිඤ්ඤාණවීථිචිත්තෙසු සොමනස්සදොමනස්සඋපෙක්ඛාවෙදනාමුඛෙන සෙසාරූපක්ඛන්ධානම්පි ආදිත්තතං දස්සෙති. එස නයො සෙසෙසුපි. **මනො**ති භවඞ්ගචිත්තං මනොද්වාරස්ස අධිප්පෙතත්තා. **මනොවිඤ්ඤාණන්**ති මනොද්වාරවීථිපරියාපන්නමෙව ගහිතං.

උරුවෙලපාටිහාරියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බිම්බිසාරසමාගමකථාවණ්ණනා

55. **යඤ්ඤා අභිවදන්තීති** යාගහෙතු ඉජ්ඣන්තීති වදන්ති. **උපධීසූති** එත්ථ දුක්ඛසුඛාදීනං අධිට්ඨානට්ඨෙන චත්තාරො උපධී කාමඛන්ධකිලෙසඅභිසඞ්ඛාරූපධීනං වසෙන. තෙසු ඛන්ධූපධි ඉධාධිප්පෙතොති ආහ **''ඛන්ධූපධීසු මලන්ති ඤත්වා''**ති. **යඤ්ඤාති** යඤ්ඤහෙතු. **යිට්ඨෙති** මහායාගෙ. **හුතෙති** දිවසෙ දිවසෙ කත්තබ්බෙ අග්ගිපරිචරණෙ. **කිං වක්ඛාමීති** කථං වක්ඛාමි.

57-8. **ආසීසනාති** මනොරථා. **සිඞ්ගීසුවණ්ණනික්ඛෙනාති** සිඞ්ගීසුවණ්ණස්ස රාසිනා. සුවණ්ණෙසු හි යුත්තිකතං හීනං. තතො රසවිද්ධං සෙට්ඨං, තතො ආකරුප්පන්නං සෙට්ඨං, තතො යංකිඤ්චි දිබ්බසුවණ්ණං සෙට්ඨං , තත්‍රාපි චාමීකරං, තතො සාතකුම්භං, තතො ජම්බුනදං, තතොපි සිඞ්ගීසුවණ්ණං සෙට්ඨං. තස්ස නික්ඛං නාම පඤ්චසුවණ්ණපරිමාණං. අට්ඨසුවණ්ණාදිභෙදං අනෙකවිධම්පි වදන්ති. **දසසු අරියවාසෙසූති** –

> ''ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො හොති ඡළඞ්ගසමන්නාගතො එකාරක්ඛො චතුරාපස්සෙනො පණුන්නපච්චෙකසච්චො සමවයසට්ඨෙසනො අනාවිලසඞ්කප්පො පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො සුවිමුත්තචිත්තො සුවිමුත්තපඤ්ඤො''ති (දී. නි. 3.348, 360; අ. නි. 10.19) –

එවමාගතෙසු දසසු අරියවාසෙසු. තත්ථ **පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනොති** පඤ්චනීවරණෙහි විප්පයුත්තතා වුත්තා. **ඡළඞ්ගසමන්නාගතොති** ඉට්ඨාදීසු ඡසු ආරම්මණෙසු සොමනස්සිතාදිපටිපක්ඛා ඡළඞ්ගුපෙක්ඛා වුත්තා. **එකාරක්ඛොති** උපට්ඨිතසතිතා. සඞ්ඛායසෙවනා අධිවාසනා පරිවජ්ජනා විනොදනාසඞ්ඛාතානි චත්තාරි අපස්සෙනානි නිස්සයා එතස්සාති **චතුරාපස්සෙනො,** එතෙන ච තෙ නිස්සයා දස්සිතා. පණුන්නානි අපනීතානි දිට්ඨිගතිකෙහි පච්චෙකං ගහිතානි දිට්ඨිසච්චානි යස්ස, සො **පණුන්නපච්චෙකසච්චො,** තෙන ලොකියඤාණෙන දිට්ඨිප්පහානං වුත්තං. කාමෙසනා භවෙසනාබ්‍රහ්මචරියෙසනාසඞ්ඛාතා එසනා සම්මදෙව අවයා අනූනා සට්ඨා නිසට්ඨා අනෙනාති **සමවයසට්ඨෙසනො.** එතෙන තිණ්ණං එසනානං අභාවො වුත්තො. **''අනාවිලසඞ්කප්පො''**ති ඉමිනා කාමවිතක්කාදීහි අනාවිලචිත්තතා. **''පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො''**ති ඉමිනා චතුත්ථජ්ඣානසමායොගෙන විගතදරථතා වුත්තා. **''සුවිමුත්තචිත්තො''**ති ඉමිනා මග්ගො. **''සුවිමුත්තපඤ්ඤො''**ති ඉමිනා පච්චවෙක්ඛණඤාණමුඛෙන ඵලඤාණං වුත්තං. එතෙ හි අරියා වසන්ති එත්ථාති **අරියවාසාති** වුච්චන්ති . තෙ පන වාසා වුත්ථා වසිතා සම්පාදිතා යෙන, සො **වුත්ථවාසො,** භගවා. **දසබලොති** දසහි කායබලෙහි, ඤාණබලෙහි ච උපෙතො. යානි හෙතානි –

> ''කාළාවකඤ්ච ගඞ්ගෙය්‍යං, පණ්ඩරං තම්බපිඞ්ගලං;
> ගන්ධමඞ්ගලහෙමඤ්ච, උපොසථඡද්දන්තිමෙ දසා''ති. (ම. නි. අට්ඨ. 1.148; සං. නි. අට්ඨ. 2.2.22; අ. නි. අට්ඨ. 3.10.21; විභ. අට්ඨ. 760; උදා. අට්ඨ. 75; බු. ව. අට්ඨ. 1.39; චූළනි. අට්ඨ. 81; පටි. ම. අට්ඨ. 2.2.44) –

එවං වුත්තානි දසහත්ථිකුලානි පුරිමපුරිමතො දසබලගුණොපෙතානි, තෙසු සබ්බජෙට්ඨානං දසන්නං ඡද්දන්තානං බලානි භගවතො කායස්ස දසබලානි නාම. තඤ්ච කාළාවකසඞ්ඛාතානං පකතිහත්ථීනං කොටිසහස්සස්ස, මජ්ඣිමපුරිසානං පන දසන්නං කොටිසහස්සානඤ්ච බලං හොති, තං ''නාරායනසඞ්ඝාතබල''න්තිපි වුච්චති.

යානි පනෙතානි **පාළියං** ''ඉධ, සාරිපුත්ත, තථාගතො ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාති''තිආදිනා (ම. නි. 1.148; අ. නි. 10.21; විභ. 760; පටි. ම. 2.44) වුත්තානි ඨානාඨානඤාණබලං, කම්මවිපාකඤාණබලං, සබ්බත්ථගාමිනිපටිපදාඤාණබලං, අනෙකධාතුනානාධාතුලොකඤාණබලං, සත්තානං නානාධිමුත්තිකතාඤාණබලං, ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණබලං, ඣානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසවොදානවුට්ඨානඤාණබලං, පුබ්බෙනිවාසඤාණබලං, දිබ්බචක්ඛුඤාණබලං, ආසවක්ඛයඤාණබලන්ති දසබලඤාණානි, ඉමානි භගවතො දසබලානි නාම. **දසහි අසෙක්ඛෙහි අඞ්ගෙහීති** අරහත්තඵලසම්පයුත්තෙහි **පාළියං** ''අසෙක්ඛා සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. අසෙක්ඛො සම්මාසමාධි, අසෙක්ඛං සම්මාඤාණං, අසෙක්ඛා සම්මාවිමුත්ති''ති (දී. නි. 3.348, 360) එවං වුත්තෙහි දසහි අසෙක්ඛධම්මෙහි සමන්නාගතො. එත්ථ ච දස්සනට්ඨෙන වුත්තා **සම්මාදිට්ඨි** එව ජානනට්ඨෙන **සම්මාඤාණ**න්තිපි වුත්තා, වුත්තාවසෙසා පන ඵලචිත්තසම්පයුත්තා සබ්බෙ ඵස්සාදිධම්මා **සම්මාවිමුත්තීති** වුත්තාති දට්ඨබ්බං.

බිම්බිසාරසමාගමකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

60. සාරිබ්‍රාහ්මණියා පුත්තො **සාරිපුත්තො.** මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණියා පුත්තො **මොග්ගල්ලානො. ඡන්නපරිබ්බාජකස්සාති** සෙතවත්ථෙන හිරිකොපීනං ඡාදෙත්වා විචරණකපරිබ්බාජකස්ස, තෙන ''නායං නග්ගපරිබ්බාජකො''ති දස්සෙති. ''උපඤ්ඤාත''න්ති ඉමස්ස විවරණං **ඤාතො චෙවාති.** ''මග්ග''න්ති ඉමස්ස විවරණං **උපගතො ච මග්ගොති.** තෙන ච **උපඤ්ඤාතන්ති** එත්ථ **ඤාත-**සද්දො ඤාණපරියායො. **මග්ගන්ති** ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන මග්ගොව වුත්තො. උපසද්දො ච උපගමනත්ථො මග්ගසද්දෙනපි සම්බන්ධිතබ්බොති දස්සෙති. ඉදං වුත්තං හොති – යස්මා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධනං නාම අත්ථිකෙහි උපඤ්ඤාතං උපගතඤාණඤ්චෙව හොති, තෙහි උපගතො

පටිපන්නො මග්ගො ච, තස්මා යංනූනාහං අනුබන්ධෙය්‍යන්ති. **උපඤ්ඤාතං නිබ්බානන්ති** උපපත්තියා අනුමානෙන ඤාතං නිබ්බානං. ''මග්ග''න්ති ඉමස්ස විවරණං **මග්ගන්තොති**, අනුමානෙන ඤාතං පච්චක්ඛතො දස්සනත්ථාය ගවෙසන්තොති අත්ථො.

නිරොධො ච නිරොධූපායො ච එකසෙසෙන නිරොධොති වුත්තොති දස්සෙන්තො **''අථ වා''**තිආදිමාහ. **පටිපාදෙන්තොති** නිගමෙන්තො.

ඉතො උත්තරීති ඉතො මයා ලද්ධසොතාපත්තිතො උත්තරි ඉතරමග්ගත්තයං යදිපි නත්ථි, තථාපි එසො එව මයා ගවෙසිතො නිබ්බානධම්මොති අත්ථො.

62-3. **තදාරම්මණායාති** නිබ්බානාරම්මණාය සොතාපත්තිඵලවිමුත්තියා. **තෙසං ආයස්මන්තානන්ති** සපරිසානං තෙසං ද්වින්නං පරිසානං තස්මිංයෙව ඛණෙ භගවතො ධම්මං සුත්වා අරහත්තං පාපුණි, අග්ගසාවකා පන අත්තනො ඤාණකිච්චස්ස මහන්තතාය කතිපාහච්චයෙන. තෙනාහ **''එව''**න්තිආදි. උසූයනකිරියාය කම්මභාවං සන්ධාය **''උපයොගත්ථෙවා''**ති වුත්තං.

සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා

64. **වජ්ජාවජ්ජන්ති** ඛුද්දකං, මහන්තඤ්ච වජ්ජං. **උත්තිට්ඨපත්තන්ති** එත්ථ උත්තිට්ඨං නාම පිණ්ඩාය චරණං වුච්චති ''උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍යා''තිආදීසු (ධ. ප. 168) විය. උත්තිට්ඨත්ථාය ගහිතං පත්තං උත්තිට්ඨපත්තං, තෙනාහ **''පිණ්ඩාය චරණකපත්ත''**න්ති. තස්ස උපනාමෙ කො දොසොති ආහ **''තස්මිං හී''**තිආදි. **තස්මාති** යස්මා මනුස්සා එතස්මිංයෙව එතෙ භුඤ්ජන්තීති උත්තිට්ඨපත්තෙ උච්ඡිට්ඨසඤ්ඤිනො, තස්මා උත්තිට්ඨපත්තන්ති වුත්තං උත්තිට්ඨ-සද්දෙනෙව මනුස්සානං සඤ්ඤාය උච්ඡිට්ඨතාපි ගම්මතීති. කෙචි පන ''උච්ඡිට්ඨසද්දෙන සමානත්ථො උත්තිට්ඨසද්දො''ති වදන්ති. ''උත්තිට්ඨා''ති ත්වාපච්චයන්තොපි හොතීති ආහ **''උට්ඨහිත්වා''**ති. **උපජ්ඣායං ගහෙතුන්ති** උපජ්ඣායත්තං මනසා ගහෙතුං, යාචනවචනෙන තස්ස අනුමතිං ගහෙතුන්ති වා අත්ථො.

65. පතිස්සයනං පතිස්සො, ගරුං නිස්සාය වත්තනභාවො, යංකිඤ්චි ගාරවන්ති අත්ථො. සහ පතිස්සෙන **සප්පතිස්සො,** පරං ජෙට්ඨං කත්වා තස්සොවාදෙ වත්තනතාති අත්ථො. තෙනාහ **''ජෙට්ඨකභාවඤ්ච උපට්ඨපෙත්වා''**ති. **සාහූති** සාධු සුන්දරං. **ලහූති** අගරු, සුභරතාති අත්ථො. **ඔපායිකන්ති** උපායපටිසංයුත්තං, එවං පටිපජ්ජනං නිත්ථරණූපායොති අත්ථො. **පතිරූපන්ති** සාමීචිකම්මමිදන්ති අත්ථො. **පාසාදිකෙනාති** පසාදාවහෙන කායවචීපයොගෙන සම්පාදෙහීති අත්ථො. **කායෙනාති** එතදත්ථවිඤ්ඤාපකං හත්ථමුද්දාදිං දස්සෙන්තො කායෙන විඤ්ඤාපෙති. **සාධූති සම්පටිච්ඡනං සන්ධායාති** උපජ්ඣායෙන ''සාහූ''තිආදීසු වුත්තෙසු සද්ධිවිහාරිකස්ස ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡනං වචනං සන්ධාය ''කායෙන විඤ්ඤාපෙති''තිආදි වුත්තන්ති අධිප්පායො. **ආයාචනදානමත්තෙනාති** සද්ධිවිහාරිකස්ස පඨමං ආයාචනමත්තෙන, තතො උපජ්ඣායස්ස ච ''සාහූ''තිආදිනා වචනමත්තෙනාති අත්ථො.

66. **අස්සාති** සද්ධිවිහාරිකස්ස. **ද්වෙ චීවරානීති** උත්තරාසඞ්ගං, සඞ්ඝාටිඤ්ච සන්ධාය වදති. **ඉතො පට්ඨායාති** ''න උපජ්ඣායස්ස භණමානස්සා''ති එත්ථ න-කාරතො පට්ඨාය, තෙන ''නාතිදූරෙ''තිආදීසු න-කාරපටිසිද්ධෙසු ආපත්ති නත්ථීති දස්සෙති. **සබ්බත්ථ දුක්කටාපත්තීති** ආපදාඋම්මත්තඛිත්තචිත්තවෙදනට්ටතාදීහි විනා පණ්ණත්තිං අජානිත්වාපි වදන්තස්ස ගිලානස්සපි දුක්කටමෙව. ආපදාසු හි අන්තරන්තරා කථා වත්තුං වට්ටති. එවමඤ්ඤෙසුපි න-කාරපටිසිද්ධෙසු ඊදිසෙසු, ඉතරෙසු පන ගිලානොපි න මුච්චති. පාළියං **''හෙට්ඨාපීඨං වා පරාමසිත්වා''**ති ඉදං පුබ්බෙ තත්ථ ඨපිතපත්තාදිනා අසඞ්ඝට්ටනත්ථාය වුත්තං, චක්ඛුනා ඔලොකෙත්වාපි අඤ්ඤෙසං අභාවං ඤත්වාපි ඨපෙතුං වට්ටති එව. **ආපත්තියා ආසන්නන්ති** ආපත්තිකරණමෙව.

ගාමෙති අන්තොගාමෙ තාදිසෙ මණ්ඩපාදිම්හි. **අන්තරඝරෙති** අන්තොගෙහෙ. **පටික්කමනෙති** ආසනසාලායං. **ධොතවාලිකායාති** උදකෙන ගතට්ඨානෙ නිරජාය පරිසුද්ධවාලිකාය. **නිද්ධූමෙති** ජන්තාඝරෙ ජලියමානඅග්ගිධූමරහිතෙ. ජන්තාඝරඤ්හි නාම හිමපාතබහුලෙසු දෙසෙසු තප්පච්චයරොගපීළාදිනිවාරණත්ථං සරීරසෙදාපනට්ඨානං. තත්ථ කිර අන්ධකාරපටිච්ඡන්නතාය බහූපි එකතො පවිසිත්වා චීවරං නික්ඛිපිත්වා අග්ගිතාපපරිහාරාය මත්තිකාය මුඛං ලිම්පිත්වා සරීරං යාවදත්ථං සෙදෙත්වා චුණ්ණාදීහි උබ්බට්ටෙත්වා නහායන්ති. තෙනෙව පාළියං **''චුණ්ණං සන්නෙතබ්බ''**න්තිආදි වුත්තං. **උල්ලොකන්ති** උද්ධං ඔලොකනට්ඨානං. උපරිභාගන්ති අත්ථො.

අඤ්ඤත්ථ නෙතබ්බොති යත්ථ විහරතො සාසනෙ අනභිරති උප්පන්නා, තතො අඤ්ඤත්ථ කල්‍යාණමිත්තාදිසම්පත්තියුත්තට්ඨානෙ නෙතබ්බො. **විසභාගපුග්ගලානන්ති** ලජ්ජිනො වා අලජ්ජිනො වා උපජ්ඣායස්ස අවඩ්ඪිකාමෙ සන්ධාය වුත්තං. සචෙ පන උපජ්ඣායො අලජ්ජී ඔවාදම්පි න ගණ්හාති, ලජ්ජිනො ච එතස්ස විසභාගා හොන්ති, තත්ථ උපජ්ඣායං විහාය ලජ්ජීහෙව සද්ධිං ආමිසාදිපරිභොගො කාතබ්බො.

උපජ්ඣායාදිභාවො හෙත්ථ න පමාණන්ති දට්ඨබ්බං. **පරිවෙණං ගන්ත්වාති** උපජ්ඣායස්ස පරිවෙණං ගන්ත්වා. **''න සුසාන''**න්ති ඉදං උපලක්ඛණං, උපචාරසීමතො බහි ගන්තුකාමෙන අනාපුච්ඡා ගන්තුං න වට්ටති.

උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සද්ධිවිහාරිකවත්තකථාවණ්ණනා

67. සද්ධිවිහාරිකවත්තකථායං **සඞ්ගහෙතබ්බො අනුග්ගහෙතබ්බොති**ආදීසු අනාදරියං පටිච්ච ධම්මාමිසෙහි අසඞ්ගණ්හන්තානං ආචරියුපජ්ඣායානං දුක්කටං වත්තභෙදත්තා. තෙනෙව **පරිවාරෙපි** ''නදෙන්තො ආපජ්ජතී''ති (පරි. 322) වුත්තං. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

සද්ධිවිහාරිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නසම්මාවත්තනාදිකථාවණ්ණනා

68. නසම්මාවත්තනාදිකථායං **වත්තං න පූරෙය්‍යාති** ''වත්තකරණකාලො''ති වත්ථුවිජානනවසෙන ඤත්වා මානකොසජ්ජාදිවසෙන වා උපජ්ඣායාදීසු අනාදරෙන වා ''අකාතුං න වට්ටතී''ති අජානනතාය වා න කරෙය්‍ය, දුක්කටමෙව. අසඤ්චිච්ච අසතියාතිආදීහි ච අකරොන්තස්ස පන අනාපත්ති. සබ්බානි හි වත්තානි සෙඛියානෙව, තස්මා සෙඛියෙසු වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ සබ්බොපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. **ගෙහස්සිතපෙමන්ති** මෙත්තාපෙමං.

සාදියනං වා අසාදියනං වා න ජානාතීති ''මයි සාදියන්තෙ අකරොන්තානං ආපත්ති හොති, පටික්ඛිපිත්වා අසාදියන්තෙ ආපත්ති න හොතී''ති එවං න ජානාතීති අත්ථො. ''තෙසු එකො වත්තසම්පන්නො භික්ඛු…පෙ…. තෙසං අනාපත්තී''ති වචනතො සචෙ කොචි ''තුම්හාකං සද්ධිවිහාරිකෙ, අන්තෙවාසිකෙ වා ගිලානෙ උපට්ඨහිස්සාමි, ඔවාදානුසාසනිආදිකං සබ්බං කත්තබ්බං කරිස්සාමී''ති වදති, තෙ වා සද්ධිවිහාරිකාදයො ''අප්පොස්සුක්කා හොථා''ති වදන්ති, වත්තං වා න සාදියන්ති, ආචරියුපජ්ඣායානම්පි අනාපත්ති.

නසම්මාවත්තනාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථාවණ්ණනා

69. රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුස්මිං පාළියං **උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතොති** සකලසරීරෙ සඤ්ජාතපණ්ඩුවණ්ණො. පණ්ඩුවණ්ණස්ස සකලසරීරෙ බ්‍යාපිතභාවදස්සනත්ථඤ්හි විච්ඡාවචනං කතං. **අධිකාරන්ති** උපකාරං. **කතවෙදිනොති** අත්තනො කතං උපකාරං පටිකිරියාය ඤාපකා. උපසම්පදාකම්මවාචාය යං වත්තබ්බං, තං පරියොසානෙ වක්ඛාම. **පරිමණ්ඩලෙහීති** පරිපුණ්ණෙහි.

71-73. **පණ්ණත්තිවීතික්කමන්ති** සික්ඛාපදවීතික්කමං. පාළියං **පිණ්ඩියාලොපභොජනන්ති** ජඞ්ඝපිණ්ඩිමංසබලෙන චරිත්වා ආලොපාලොපවසෙන පරියිට්ඨභොජනං. **අතිරෙකලාභොති** භික්ඛාහාරතො අධිකලාභො. සඞ්ඝභත්තාදීනං විභාගො **සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ** ආවි භවිස්සති. **විහාරොති** තිණකුටිකාදිසහිතො පාකාරපරිච්ඡින්නො සකලො සඞ්ඝාරාමො. **අඩ්ඪයොගොති** එකසාලො දීඝපාසාදො. හත්ථිපිට්ඨිගරුළසණ්ඨානො දීඝපාසාදොතිපි වදන්ති. **පාසාදොති** චතුරස්සො උච්චො අනෙකභූමකපාසාදො. **හම්මියන්ති** මුණ්ඩච්ඡදනො චන්දිකඞ්ගණයුත්තො නාතිඋච්චො පාසාදො. **ගුහාති** පබ්බතගුහා. **පූතිමුත්තන්ති** ගොමුත්තං.

රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආචරියවත්තකථාවණ්ණනා

76. **සහධම්මිකං වුච්චමානොති** ''එවං නිවාසෙතබ්බ''න්තිආදිනා සික්ඛාපදෙන ඔවදියමානො. **වාදං ආරොපෙත්වාති** ''ඔලම්බිත්වා නිවාසනාදීසු කො දොසො? යදි දොසො භවෙය්‍ය , පරිමණ්ඩලනිවාසනාදීසුපි දොසො සියා''තිආදිනා නිග්ගහං ආරොපෙත්වා. **තංයෙව තිත්ථායතනන්ති** දිට්ඨිසඞ්ඛාතතිත්ථමෙව ආයතනං දුක්ඛුප්පත්තිට්ඨානන්ති තිත්ථායතනං. **ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමීති** ආයස්මන්තං නිස්සාය වසිස්සාමීති අත්ථො.

ආචරියවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පණාමනාඛමාපනාකථාවණ්ණනා

80. යං පුබ්බෙ ලක්ඛණං වුත්තං, තෙනෙව ලක්ඛණෙන නිස්සයන්තෙවාසිකස්ස ආපත්ති න වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධයොජනා දට්ඨබ්බා. පොත්ථකෙසු පන ''න තෙනෙව ලක්ඛණෙනා''ති එත්ථ න-කාරං ඡඩ්ඩෙත්වා ''තෙනෙව ලක්ඛණෙන නිස්සයන්තෙවාසිකස්ස ආපත්ති වෙදිතබ්බා''ති ලිඛන්ති, තං පමාදලිඛිතං. තථා හි තෙනෙව ලක්ඛණෙන ආපත්තිභාවෙ ගය්හමානෙ නිස්සයමුත්තකස්සාපි අමුත්තකස්සාපි ආපත්ති එවාති වුත්තලක්ඛණෙන ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යා. තථා ච ''නිස්සයන්තෙවාසිකෙන හි යාව ආචරියං නිස්සාය වසති, තාව සබ්බං ආචරියවත්තං කාතබ්බ''න්ති ඉමිනා අනන්තරවචනෙන විරොධො සියා. **විසුද්ධිමග්ගෙපි** ච –

> ''නිස්සයාචරිය, උද්දෙසාචරිය, නිස්සයන්තෙවාසික, උද්දෙසන්තෙවාසික, සමානාචරියකා පන යාව නිස්සයඋද්දෙසා අනුපච්ඡින්නා. තාව පටිජග්ගිතබ්බා''ති (විසුද්ධි. 1.41) –

වුත්තං . තස්මා වුත්තනයෙන ඉධ පරිගළිතං න-කාරං ආනෙත්වා තෙනෙව සද්ධිවිහාරිකස්ස වුත්තෙනෙව ලක්ඛණෙන නිස්සයන්තෙවාසිකස්ස ආපත්ති න වෙදිතබ්බාති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො.

පණාමනාඛමාපනාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථාවණ්ණනා

83. නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථායං **''යො වා එකසම්භොගපරිභොගො, තස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො''**ති ඉමිනා ලජ්ජීසු එව නිස්සයග්ගහණං නියොජෙති අලජ්ජීසු පටික්ඛිත්තත්තා. එත්ථ ච පරිභොගසද්දෙන එකකම්මාදිකො සංවාසො ගහිතො පච්චයපරිභොගස්ස සම්භොග-සද්දෙන ගහිතත්තා, එතෙන ච සම්භොගසංවාසානං අලජ්ජීහි සද්ධිං න කත්තබ්බතං දස්සෙති. **පරිහාරො නත්ථී**ති ආපත්තිපරිහාරො නත්ථි. **තාදිසොති** යත්ථ නිස්සයො ගහිතපුබ්බො, යො ච එකසම්භොගපරිභොගො, තාදිසො. **තථා වුත්තන්ති** ''ලහුං ආගමිස්සාමී''ති වුත්තඤ්චෙති අත්ථො. **''චත්තාරි පඤ්ච දිවසානී''**ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං. යදි එකාහද්වීහෙන සභාගතා පඤ්ඤායති, ඤාතදිවසෙන ගහෙතබ්බොව. අථාපි චතුපඤ්චාහෙනාපි න පඤ්ඤායති, යත්තකෙහි දිවසෙහි පඤ්ඤායති, තත්තකානි අතික්කමෙතබ්බානි. සභාගතං ඔලොකෙමීති පන ලෙසො න කාතබ්බො.

දහරා සුණන්තීති එත්ථ අසුත්වාපි ආගමිස්සති, කෙනචි අන්තරායෙන චිරායතීති සඤ්ඤාය සති ලබ්භතෙව පරිහාරො. තෙනාහ **''ඉධෙවාහං වසිස්සාමීති පහිණති, පරිහාරො නත්ථී''**ති.

එකදිවසම්පි පරිහාරො නත්ථීති ගමනෙ නිරුස්සාහං සන්ධාය වුත්තං. සඋස්සාහස්ස පන සෙනාසනපටිසාමනාදිවසෙන කතිපාහෙ ගතෙපි න දොසො.

තත්‍රෙව වසිතබ්බන්ති තත්‍ර සභාගට්ඨානෙ එව නිස්සයං ගහෙත්වා වසිතබ්බං. **''තංයෙව විහාරං...පෙ.... වසිතුං වට්ටතී''**ති ඉමිනා උපජ්ඣායෙ සඞ්ගණ්හන්තෙයෙව තංසමොධානෙ නිස්සයපටිප්පස්සද්ධි වුත්තා, තස්මිං පන කොධෙන වා ගණනිරපෙක්ඛතාය වා අසඞ්ගණ්හන්තෙ අඤ්ඤෙසු ගහිතො නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භතීති දස්සෙති.

ආචරියම්හා නිස්සයපටිප්පස්සද්ධියං වුත්තො ''කොචි ආචරියො''තිආදිකො නයො උපජ්ඣායපක්කමනාදීසුපි නෙත්වා තත්ථ ච වුත්තො ඉධාපි නෙත්වා යථාරහං යොජෙතබ්බො.

ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කම්ම අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වසන්තීති උපචාරසීමතො බහි අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ අන්තෙවාසිකානං වසනට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කම්ම වසන්ති. තෙන බහිඋපචාරෙපි අන්තෙවාසිකාදීනං වසනට්ඨානතො ද්වින්නං ලෙඩ්ඩුපාතානං අන්තරෙ ආසන්නපදෙසෙ වසති, නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භතීති දස්සෙති. අන්තොඋපචාරසීමායං පන ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා වසතො නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භතෙව.

නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපසම්පාදෙතබ්බපඤ්චකකථාවණ්ණනා

84. උපජ්ඣාචරියලක්ඛණකථායං **න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතබ්බොති** උපජ්ඣායෙන හුත්වා න පබ්බාජෙතබ්බො. අසෙක්ඛස්ස අයන්ති **අසෙක්ඛො,** ලොකියලොකුත්තරො සීලක්ඛන්ධො.

අන්තග්ගාහිකායාති සස්සතුච්ඡෙදකොට්ඨාසගාහිකාය. **පච්ඡිමානි ද්වෙති** අප්පස්සුතො හොති, දුප්පඤ්ඤො හොතීති ඉමානි ද්වෙ අඞ්ගානි. **පච්ඡිමානි තීණීති** න පටිබලො උප්පන්නං කුක්කුච්චං ධම්මතො විනොදෙතුං, ආපත්තිං න ජානාති, ආපත්තියා වුට්ඨානං න ජානාතීති ඉමානි තීණි. කුක්කුච්චස්ස හි පාළිඅට්ඨකථානයසඞ්ඛාතධම්මතො විනොදෙතුං අපටිබලතා නාම අබ්‍යත්තතා එව හොතීති සාපි ආපත්තිඅඞ්ගමෙව වුත්තා.

අභිවිසිට්ඨො උත්තමො සමාචාරො ආභිසමාචාරො, වත්තපටිවත්තසීලං. තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තා ඛන්ධකසික්ඛාපදසඞ්ඛාතා සික්ඛා **ආභිසමාචාරිකා.** සික්ඛාපදම්පි හි තං තත්ථ පටිපූරණත්ථිකෙහි උග්ගහණාදිවසෙන සික්ඛිතබ්බතො ''සික්ඛා''ති වුච්චති. මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ආදිභූතා කාරණභූතාති **ආදිබ්‍රහ්මචරියකා** සික්ඛා, උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නසික්ඛාපදං. තෙනෙව **විසුද්ධිමග්ගෙපි** ''උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නසික්ඛාපදං ආදිබ්‍රහ්මචරියකං, ඛන්ධකවත්තපරියාපන්නං ආභිසමාචාරික''න්ති (විසුද්ධි. 1.11) වුත්තං. තස්මා **සෙක්ඛපණ්ණත්තිය''**න්ති එත්ථ සික්ඛිතබ්බතො සෙක්ඛා, භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා පණ්ණත්ති. සබ්බාපි උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නා සික්ඛාපදපණ්ණත්ති ''සෙක්ඛපණ්ණත්ති''ති වුත්තාති ගහෙතබ්බා. **නාමරූපපරිච්ඡෙදෙති** එත්ථ කුසලත්තිකාදීහි වුත්තං ජාතිභූමිපුග්ගලසම්පයොගවත්ථාරම්මණකම්මද්වාරලක්ඛණරසාදිභෙදෙහි වෙදනාක්ඛන්ධාදිචතුබ්බිධං සනිබ්බානං නාමං, භූතුපාදායභෙදං රූපඤ්ච පරිච්ඡින්දිත්වා ජානනපඤ්ඤා, තප්පකාසකො ච ගන්ථො නාමරූපපරිච්ඡෙදො නාම. ඉමිනා අභිධම්මත්ථකුසලෙන භවිතබ්බන්ති දස්සෙති. **සික්ඛාපෙතුන්ති** උග්ගණ්හාපෙතුං.

උපසම්පාදෙතබ්බපඤ්චකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා

86. තිත්ථියපරිවාසකථායං **ආජීවකස්ස** වාතිආදීසු අකිරියවාදී ආජීවකො නාම, කිරියවාදිනො පන නිගණ්ඨාපි අඤ්ඤෙපි නග්ගතිත්ථිකා අචෙලකපදෙ සඞ්ගහිතා. සබ්බථා නග්ගස්සෙව තිත්ථියපරිවාසො විහිතො. සො ච තෙනෙව නග්ගවෙසෙන භික්ඛූනං සන්තිකං ආගතස්ස, න පටිච්ඡාදෙත්වා ආගතස්සාති දස්සෙතුං **''සචෙ සොපී''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **සොපීති** ආජීවකො.

ආමිසකිඤ්චික්ඛසම්පදානං නාම අප්පමත්තකස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස අනුප්පදානං. **රූපූපජීවිකාති** අත්තනො රූපමෙව නිස්සාය ජීවන්තියො. වෙසියා ගොචරො බහුලං පවත්තිට්ඨානං අස්සාති **වෙසියාගොචරො.** එස නයො සබ්බත්ථ. **යොබ්බන්නාතීතාති** අනිවිද්ධා එව මහල්ලිකභාවං පත්තා ථුල්ලකුමාරී එවාති වුත්තං. **ආදායස්සාති** ආදානස්ස ගහණස්ස.

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චාබාධවත්ථුකථාවණ්ණනා

88-9. පඤ්චාබාධාදිවත්ථූසු පාළියං **සොම්හි අරොගො, විබ්භමිස්සාමීති** සො අහං අරොගො, විබ්භමිස්සාමීති අත්ථො. **නඛපිට්ඨිප්පමාණන්ති** කනිට්ඨඞ්ගුලිනඛපිට්ඨි අධිප්පෙතා. ''පටිච්ඡන්නෙ ඨානෙ නඛපිට්ඨිප්පමාණං අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ ඨිතං හොති, වට්ටතී''ති වුත්තත්තා අප්පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ තාදිසම්පි න වට්ටති, පටිච්ඡන්නට්ඨානෙපි ච වඩ්ඪනකපක්ඛෙ ඨිතොපි න වට්ටතීති සිද්ධමෙව හොති. පාකටට්ඨානෙපි පන නඛපිට්ඨිප්පමාණතො ඌනතරං අවඩ්ඪනකං වට්ටතීති යෙ ගණ්හෙය්‍යුං, තෙසං තං ගහණං පටිසෙධෙතුං **''මුඛෙ පනා''**තිආදි වුත්තං.

කොලට්ඨිමත්තකොපීති බදරට්ඨිප්පමාණොපි. **අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ ඨිතොපි න වට්ටතීති** එත්ථ පි-සද්දෙන කොලට්ඨිමත්තතො ඛුද්දකතරොපි ගණ්ඩො න වට්ටතීති දස්සෙති. තෙනාහ **''සච්ඡවිං කාරෙත්වා''**ති, විජ්ජමානච්ඡවිං කත්වාති අත්ථො. ''සඤ්ඡවි''න්ති වා පාඨො, සඤ්ජාතච්ඡවින්ති අත්ථො. ගණ්ඩාදීසු වූපසන්තෙසුපි ගණ්ඩානං විවණ්ණම්පි හොති, තං වට්ටති.

පදුමපුණ්ඩරීකපත්තවණ්ණන්ති රත්තපදුමසෙතපදුමපුප්ඵදලවණ්ණං. **කුට්ඨෙ වුත්තනයෙනෙවාති** පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ අවඩ්ඪනකං වට්ටති, අඤ්ඤත්ථ න කිඤ්චිපි වට්ටතීති වුත්තනයං දස්සෙති. **සොසබ්‍යාධීති** ඛයරොගො. **යක්ඛුම්මාරොති** කදාචි කදාචි ආගන්ත්වා භූමියං පාතෙත්වා හත්ථමුඛාදිකං අවයවං භූමියං සංඝසනකො යක්ඛොව රොගො.

පඤ්චාබාධවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාජභටවත්ථුකථාවණ්ණනා

90. **න දානාහං දෙවස්ස භටොති ආපුච්ඡතීති** රඤ්ඤා එව දින්නට්ඨානන්තරං සන්ධාය වුත්තං. යො පන රාජකම්මිකෙහි අමච්චාදීහි ඨපිතො, අමච්චාදීනං එව වා භටො හොති, තෙන තං තං අමච්චාදිම්පි ආපුච්ඡිතුං වට්ටති.

රාජභටවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චොරවත්ථුකථාවණ්ණනා

91. **තස්මාති** භගවා සයං යස්මා ධම්මස්සාමී, තස්මා අඞ්ගුලිමාලං එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බාජෙසි, භික්ඛූනං පන සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්තො එවමාහාති අධිප්පායො. **එවං ජානන්තීති** සීලවා ජාතොති ජානන්ති.

92. **උපරමන්ති** විරමන්ති. **භින්දිත්වාති** අන්දුබන්ධනං භින්දිත්වා. **ඡින්දිත්වාති** සඞ්ඛලිකං ඡින්දිත්වා. **මුඤ්චිත්වාති** රජ්ජුබන්ධනං මුඤ්චිත්වා. **විවරිත්වාති** ගාමබන්ධනාදීසු ගාමද්වාරාදීනං විවරිත්වා. **අපස්සමානානන්ති** පුරිසගුත්තියං ගොපකානං අපස්සන්තානං.

95. **පුරිමනයෙනෙවාති** ''කසාහතො කතදණ්ඩකම්මො''ති එත්ථ වුත්තනයෙනෙව.

චොරවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉණායිකවත්ථුකථාවණ්ණනා

96. **පලාතොපීති** ඉණසාමිකානං ආගමනං ඤත්වා භයෙන පලාතො. **ගීවා හොතීති** ඉණායිකභාවං ඤත්වා අනාදරෙන ඉණමුත්තකෙ භික්ඛුභාවෙ පවෙසිතත්තා. **උපඩ්ඪුපඩ්ඪන්ති** ථොකථොකං. **දාතබ්බමෙවාති** ඉණායිකෙන ධනං සම්පටිච්ඡතු වා මා වා, දානෙ සඋස්සාහෙනෙව භවිතබ්බං. අඤ්ඤෙහි ච භික්ඛූහි ''මා ධුරං නික්ඛිපාහී''ති වත්වා සහායකෙහි භවිතබ්බන්ති දස්සෙති. ධුරනික්ඛෙපෙන භිස්ස භණ්ඩග්ඝෙන කාරෙතබ්බතා සියාති.

ඉණායිකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දාසවත්ථුකථාවණ්ණනා

97. **''දාසචාරිත්තං ආරොපෙත්වා කීතො''**ති ඉමිනා දාසභාවපරිමොචනත්ථාය කීතකං නිවත්තෙති. තාදිසො හි ධනක්කීතොපි අදාසො එව. **තත්ථ තත්ථ චාරිත්තවසෙනාති** තස්මිං තස්මිං ජනපදෙ දාසපණ්ණජ්ඣාපනාදිනා අදාසකරණනියාමෙන. අභිසෙකාදීසු සබ්බබන්ධනානි මොචාපෙන්ති, තං සන්ධාය **''සබ්බසාධාරණෙනා''**ති වුත්තං.

සයමෙව පණ්ණං ආරොපෙන්ති, න වට්ටතීති තා භුජිස්සිත්ථියො ''මයම්පි වණ්ණදාසියො හොම''ති අත්තනො රක්ඛණත්ථාය සයමෙව රාජූනං දාසිපණ්ණෙ අත්තනො නාමං ලිඛාපෙන්ති, තාසං පුත්තාපි රාජදාසාව හොන්ති, තස්මා තෙ පබ්බාජෙතුං න වට්ටති. **තෙහි අදින්නා න පබ්බාජෙතබ්බාති** යත්තකා තෙසං සාමිනො, තෙසු එකෙන අදින්නෙපි න පබ්බාජෙතබ්බා.

භුජිස්සෙ පන කත්වා පබ්බාජෙතුං වට්ටතීති යස්ස විහාරස්ස තෙ ආරාමිකා දින්නා, තස්මිං විහාරෙ සඞ්ඝං ඤාපෙත්වා ඵාතිකම්මෙන ධනානි දත්වා භුජිස්සෙ කත්වා පබ්බාජෙතුං වට්ටති. **තක්කං සීසෙ ආසිත්තකසදිසාව හොන්තීති** කෙසුචි ජනපදෙසු අදාසෙ කරොන්තා තක්කං සීසෙ ආසිඤ්චන්ති, තෙන කිර තෙ අදාසා හොන්ති, එවම්දම්පි ආරාමිකවචනෙන දානම්පීති අධිප්පායො. තථා දින්නෙපි සඞ්ඝස්ස ආරාමිකදාසො එවාති **''නෙව පබ්බාජෙතබ්බො''**ති වුත්තං. **''තාවකාලිකො නාමා''**ති වුත්තත්තා කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා වා පච්ඡාපි ගහෙතුකාමතාය වා දින්නං සබ්බං තාවකාලිකමෙවාති ගහෙතබ්බං. **නිස්සාමිකදාසො** නාම යස්ස සාමිකුලං අඤ්ඤාතිකං මරණෙන පරික්ඛීණං, න කොචි තස්ස දායාදො, සො පන සමානජාතිකෙහි වා නිවාසගාමවාසීහි වා ඉස්සරෙහි වා භුජිස්සො කතොව පබ්බාජෙතබ්බො. දෙවදාසාපි දාසා එව. තෙ හි කත්ථචි දෙසෙ රාජදාසා හොන්ති, කත්ථචි විහාරදාසා, තස්මා පබ්බාජෙතුං න වට්ටති. දාසම්පි පබ්බාජෙත්වා සාමිකෙ දිස්වා පටිච්ඡාදනත්ථං අපනෙන්තො පදවාරෙන අදින්නාදානාපත්තියා කාරෙතබ්බො, දාසස්ස පන පලායතො අනාපත්ති.

දාසවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කම්මාරභණ්ඩුවත්ථාදිකථාවණ්ණනා

98. භණ්ඩුකම්මාපුච්ඡනාදිකථායං **කම්මාරභණ්ඩූති** දහරතාය අමොළිබන්ධො මුණ්ඩිකසීසො කම්මාරදාරකො එව වුත්තො. **තුලාධාරමුණ්ඩකොති** එත්ථ **තුලාධාරාති** තම්බසුවණ්ණාදීනං තුලං හත්ථෙන ධාරෙතීති කම්මාරා ''තුලාධාරා''ති වුත්තා, තෙසු එකො මුණ්ඩිකසීසො දහරොති අත්ථො. තෙනාහ **''පඤ්චසිඛො තරුණදාරකො''**ති. එකාව සිඛා පඤ්ච වෙණියො කත්වා බන්ධනෙන පඤ්චසිඛාති වුච්චති, සා එතස්ස අත්ථීති **පඤ්චසිඛො,** තස්ස සිඛං ඡින්දන්තා කඤ්චි භික්ඛුං අජානාපෙත්වාව පබ්බාජෙසුං. තෙන භණ්ඩුකම්මාපලොකනං අනුඤ්ඤාතං. **සීමාපරියාපන්නෙති** බද්ධසීමාය සති තදන්තොගධෙ, අසති උපචාරසීමන්තොගධෙති අත්ථො. එත්ථ ච කිඤ්චාපි ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සඞ්ඝං අපලොකෙතුං භණ්ඩුකම්මායා''ති එත්තකමෙව වුත්තං, න පන අනපලොකෙන්තස්ස

ආපත්ති වුත්තා, තථාපි අට්ඨකථායං ‘‘සබ්බෙ ආපුච්ඡිතා අම්හෙහීතිසඤ්ඤිනො…පෙ…. පබ්බාජෙන්තස්සපි අනාපත්ති’’ති වුත්තත්තා සඤ්චිච්ච අනාපුච්ඡා කෙසෙ ඔහාරෙන්තස්ස දුක්කටමෙවාති දට්ඨබ්බං. කෙසොරොපනම්පි සමණපබ්බජනවොහාරං ලභතීති ආහ **‘‘ඉමස්ස සමණකරණ’’**න්තිආදි. **එකසිඛාමත්තධරොති** එත්ථ එකෙන කෙසෙන සිඛා එකසිඛාති වදන්ති, අප්පකෙසාව සිඛා එවං වුත්තාති ගහෙතබ්බා. එකකෙසම්පි පන අනාපුච්ඡා ඡින්දිතුං න වට්ටතියෙව.

100. **වාමහත්ථෙනාති** දක්ඛිණහත්ථෙන භුඤ්ජනතො වුත්තං.

103-4. නිස්සයමුච්චනකස්ස වත්තෙසු පඤ්චකඡක්කෙසු පන ‘‘උභයානි ඛො පනස්ස පාතිමොක්ඛානි…පෙ…. අනුබ්‍යඤ්ජනසො’’ති එත්ථ සබ්බොපි වායං පභෙදො මාතිකාට්ඨකථායං ඤාතායං ඤාතො හොති. **‘‘ආපත්තිං ජානාති, අනාපත්තිං ජානාතී’’**ති ඉදඤ්ච අත්තනා ඤාතට්ඨානෙසු ආපත්තාදිං සන්ධාය වුත්තන්ති න ගහෙතබ්බං.

කම්මාරභණ්ඩුවත්ථාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාහුලවත්ථුකථාවණ්ණනා

105. **පොක්ඛරවස්සන්ති** පොක්ඛරෙ පදුමගච්ඡෙ විය අතෙමිතුකාමානං සරීරතො පවට්ටනකවස්සං. තස්මිං කිර වස්සන්තෙ තෙමිතුකාමාව තෙමෙන්ති, න ඉතරෙ. **‘‘භික්ඛං ගණ්හථා’’ති වත්වා ගතො නාම නත්ථීති** අත්තනො සන්තකෙ රජ්ජෙ සබ්බම්පි සාපතෙය්‍යං සයමෙව පරිභුඤ්ජිස්සතීති ගාරවෙන සුද්ධොදනමහාරාජාපි න නිමන්තෙසි, ගන්ත්වා පන ගෙහෙ සකලරත්තිං මහාදානඤ්චෙව බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස ආසනපඤ්ඤත්තිට්ඨානාලඞ්කාරඤ්ච සංවිදහන්තොව වීතිනාමෙසි.

න කොචි…පෙ…. පත්තං වා අග්ගහෙසීති භගවා අත්තනො පිතු නිවෙසනමෙව ගමිස්සතීතිසඤ්ඤාය නග්ගහෙසි. **කුලනගරෙති** ඤාතිකුලන්තකෙ නගරෙ. **පිණ්ඩචාරියවත්තන්ති** අත්තනො ඤාතිගාමෙසුපි සපදානචාරිකවත්තං. භික්ඛාය චාරො චරණං එතස්සාති **භික්ඛාචාරො,** ඛත්තියො.

උත්තිට්ඨෙති උත්තිට්ඨිත්වා පරෙසං ඝරද්වාරෙ උද්දිස්ස ඨත්වා ගහෙතබ්බපිණ්ඩෙ. **නප්පමජ්ජෙය්‍යාති** නිමන්තනාදිවසෙන ලබ්භමානපණීතභොජනං පටික්ඛිපිත්වා පිණ්ඩාය චරණවසෙන තත්ථ නප්පමජ්ජෙය්‍ය. **ධම්මන්ති** අනෙසනං පහාය සපදානං චරන්තො තමෙව භික්ඛාචරියධම්මං සුචරිතං චරෙය්‍ය. **සුඛං සෙතීති** චතූහි ඉරියාපථෙහි සුඛං විහරතීති අත්ථො.

දුතියගාථායං **න නං දුච්චරිතන්ති** වෙසියාදිභෙදෙ අගොචරෙ චරණවසෙන තං යථාවුත්තං ධම්මං දුච්චරිතං න ච චරෙ. සෙසං වුත්තනයමෙව. **ඉමං පන ගාථං සුත්වාති** නිවෙසනෙ නිසින්නෙන භගවතා ඤාතිසමාගමෙ අත්තනො පිණ්ඩාය චරණං නිස්සාය පවත්තාය ගාථාය වුත්තං ඉමං දුතියගාථං සුත්වා.

ධම්මපාලජාතකන්තිආදීසු පන තතො පරකාලෙසුපි රඤ්ඤො පවත්ති පරිනිබ්බානං පාපෙත්වා යථාපසඞ්ගවසෙන දස්සෙතුං වුත්තා. තෙනාහ **‘‘සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකත්වා’’**තිආදි. **සිරිගබ්භං ගන්ත්වාති** එත්ථ යදි හි භගවා තදහෙව ගන්ත්වා න පස්සෙය්‍ය, සා හදයෙන ඵලිතෙන මරෙය්‍යාති අගමාසීති දට්ඨබ්බං.

තං දිවසමෙවාති තස්මිං රාහුලමාතුදස්සනදිවසෙයෙව. **ධම්මපදට්ඨකථායං** පන ‘‘සත්ථා කපිලපුරං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාජෙසී’’ති (ධ. ප. අට්ඨ. 1.12 නන්දත්ථෙරවත්ථු) වුත්තං. **කෙසවිස්සජ්ජනන්ති** රාජමොළිබන්ධනත්ථං කුමාරකාලෙ බන්ධිතසිඛාවෙණිමොචනං, තං කිර කරොන්තා මඞ්ගලං කරොන්ති. **සාරත්ථදීපනියං** පන ‘‘කෙසවිස්සජ්ජනන්ති කුලමරියාදවසෙන කෙසොරොපන’’න්ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.105) වුත්තං. **පට්ටබන්ධොති** ‘‘අසුකරාජා’’ති නළාටෙ සුවණ්ණපට්ටබන්ධනං. අභිනවපාසාදප්පවෙසමඞ්ගලං **ඝරමඞ්ගලං.** ඡත්තුස්සාපනෙ මඞ්ගලං **ඡත්තමඞ්ගලං. ජනපදකල්‍යාණීති** ජනපදම්හි කල්‍යාණී පරෙහි අසාධාරණෙහි පඤ්චකල්‍යාණාදීහි සහිතත්තා සා එවං වුත්තා. **තුවටන්ති** සීඝං. **අනිච්ඡමානන්ති** මනසා අරොචෙන්තං, වාචාය පන භගවතා ‘‘පබ්බජිස්සසි නන්දා’’ති වුත්තෙ ගාරවෙන පටික්ඛිපිතුං අවිසහන්තො ‘‘ආමා’’ති අවොච. භගවා ච එතෙන ලෙසෙන පබ්බාජෙසි.

බ්‍රහ්මරූපවණ්ණන්ති බ්‍රහ්මරූපසමානරූපං. **තාය්‍යස්සාති** තෙ අස්ස. **නිවත්තෙතුං න විසහීති** ‘‘මා නං නිවත්තයිත්ථා’’ති භගවතා වුත්තත්තා නාසක්ඛි. **සත්තවිධං අරියධනන්ති** –

‘‘සද්ධාධනං සීලධනං, හිරිඔත්තප්පියං ධනං;
සුතධනඤ්ච චාගො ච, පඤ්ඤා වෙ සත්තමං ධන’’න්ති. (අ. නි. 7.5, 6) –

එවං වුත්තං සත්තවිධං අරියධනං. **අධිමත්තං රාහුලෙති** රාහුලෙ පබ්බජිතෙ නන්දපබ්බජ්ජාය උප්පන්නදුක්ඛතොපි අධිකතරං දුක්ඛං අහොසීති අත්ථො. **ඉතො පච්ඡාති** ඉතො වුත්තසොකුප්පත්තිතො අපරදිවසෙසු අනාගාමීනං ඤාතිසිනෙහපටිසංවිත්තුප්පාදාභාවා. පාළියං **පුත්තපෙමන්ති**ආදි රඤ්ඤො පුත්තසිනෙහස්ස තිබ්බභාවං දස්සෙතුං වුත්තං. පුත්තසිනෙහො හි අත්තනා සහජාතපීතිවෙගසමුට්ඨිතානං රූපධම්මානං සකලසරීරං බොහෙත්වා පවත්තනවසෙන **''ඡවිං...පෙ.... අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨතී''**ති වුත්තො. **අත්තනො පියතරාති** භගවන්තං සන්ධාය වදති. **පුත්තෙති** රාහුලං. **සද්දහන්තෙනාති** තස්ස වචනෙන අවෙමතිකෙනාති අත්ථො. විමතියා සති ආපත්ති එව.

රාහුලවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථාවණ්ණනා

106. සාමණෙරසික්ඛාපදාදීසු පාළියං **සික්ඛාපදානීති** සික්ඛාකොට්ඨාසා. අධිසීලසික්ඛානං වා අධිගමූපායා. **පාණොති** පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. තස්ස අතිපාතනං පබන්ධවසෙන පවත්තිතුං අදත්වා සත්ථාදීහි අතික්කම්ම අභිභවිත්වා පාතනං පාණාතිපාතො. පාණවධොති අත්ථො. සො පන අත්ථතො පාණෙ පාණසඤ්ඤිනො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා වධකචෙතනාව. තස්මා පාණාතිපාතා වෙරමණි, වෙරහෙතුතාය වෙරසඞ්ඛාතං පාණාතිපාතාදිපාපධම්මං මණති නීහරතීති විරති **''වෙරමණී''**ති වුච්චති, විරමති එතායාති වා ''විරමණී''ති වත්තබ්බෙ නිරුත්තිනයෙන ''වෙරමණී''ති සමාදානවිරති වුත්තා. එස නයො සෙසෙසුපි.

අදින්නස්ස ආදානං **අදින්නාදානං,** ථෙය්‍යචෙතනාව. **අබ්‍රහ්මචරියන්ති** අසෙට්ඨචරියං, මග්ගෙන මග්ගපටිපත්තිසමුට්ඨාපිකා මෙථුනචෙතනා. **මුසාති** අභූතවත්ථු, තස්ස වාදො අභූතතං ඤත්වාව භූතතො විඤ්ඤාපනචෙතනා **මුසාවාදො.** පිට්ඨපූවාදිනිබ්බත්තසුරා චෙව පුප්ඵාසවාදිභෙදං මෙරයඤ්ච **සුරාමෙරයං.** තදෙව මදනීයට්ඨෙන මජ්ජඤ්චෙව පමාදකාරණට්ඨෙන පමාදට්ඨානඤ්ච, තං යාය චෙතනාය පිවති, තස්ස එතං අධිවචනං.

අරුණුග්ගමනතො පට්ඨාය යාව මජ්ඣන්හිකා අයං අරියානං භොජනස්ස කාලො නාම, තදඤ්ඤො **විකාලො.** භුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන **භොජනන්ති** ඉධ සබ්බං යාවකාලිකං වුච්චති, තස්ස අජ්ඣොහරණං ඉධ උත්තරපදලොපෙන ''භොජන''න්ති අධිප්පෙතං. විකාලෙ භොජනං අජ්ඣොහරණං **විකාලභොජනං,** විකාලෙ වා යාවකාලිකස්ස භොජනං අජ්ඣොහරණං විකාලභොජනන්තිපි අත්ථො ගහෙතබ්බො, අත්ථතො විකාලෙ යාවකාලිකඅජ්ඣොහරණචෙතනාව.

සාසනස්ස අනනුලොමත්තා විසූකං පටාණීභූතං දස්සනං **විසූකදස්සනං,** නච්චගීතාදිදස්සනසවනානඤ්චෙව වට්ටකයුද්ධජූතකීළාදිසබ්බකීළානඤ්ච නාමං. **දස්සනන්ති** චෙත්ථ පඤ්චන්නම්පි විඤ්ඤාණානං යථාසකං විසයස්ස ආලොචනසභාවතාය **දස්සන**-සද්දෙන සඞ්ගහෙතබ්බත්තා සවනම්පි සඞ්ගහිතං. **නච්චගීතවාදිත**-සද්දෙහි චෙත්ථ අත්තනො නච්චනගායනාදීනිපි සඞ්ගහිතානීති දට්ඨබ්බං.

මාලාති බද්ධමබද්ධං වා අන්තමසො සුත්තාදිමයම්පි අලඞ්කාරත්ථාය පිළන්ධියමානං ''මාලා''ත්වෙව වුච්චති. **ගන්ධන්ති** වාසචුණ්ණාදිවිලෙපනතො අඤ්ඤං යං කිඤ්චි ගන්ධජාතං. **විලෙපනන්ති** පිසිත්වා ගහිතං ඡවිරාගකරණඤ්චෙව ගන්ධජාතඤ්ච. **ධාරණං** නාම පිළන්ධනං. **මණ්ඩනං** නාම ඌනට්ඨානපූරණං. ගන්ධවසෙන, ඡවිරාගවසෙන ච සාදියනං **විභූසනං** නාම. මාලාදීසු වා ධාරණාදීනි යථාක්කමං යොජෙතබ්බානි. තෙසං ධාරණාදීනං ඨානං කාරණං වීතික්කමචෙතනා.

උච්චාති උච්ච-සද්දෙන සමානත්ථො නිපාතො, **උච්චාසයනං** වුච්චති පමාණාතික්කන්තං ආසන්දාදි. **මහාසයනං** අකප්පියත්ථරණෙහි අත්ථතං, සලොහිතවිතානඤ්ච. එතෙසු හි ආසනං, සයනඤ්ච උච්චාසයනමහාසයන-සද්දෙහි ගහිතානි උත්තරපදලොපෙන. **ජාතරූපරජතපටිග්ගහණාති** එත්ථ **රජත**-සද්දෙන දාරුමාසකාදි සබ්බං රූපියං සඞ්ගහිතං, මුත්තාමණිආදයොපෙත්ථ ධඤ්ඤඛෙත්තවත්ථාදයො ච සඞ්ගහිතාති දට්ඨබ්බා. **පටිග්ගහණ**-සද්දෙන පටිග්ගාහාපනසාදියනානි සඞ්ගහිතානි. **නාසනවත්ථූති** පාරාජිකට්ඨානතාය ලිඞ්ගනාසනාය කාරණං.

107. පාළියං **සබ්බං සඞ්ඝාරාමං ආවරණං කරොන්තීති** සබ්බසඞ්ඝාරාමෙ පවෙසනිවාරණං කරොන්ති. **සඞ්ඝාරාමො ආවරණං කාතබ්බොති** සඞ්ඝාරාමො ආවරණො කාතබ්බො, සඞ්ඝාරාමෙ වා ආවරණං කාතබ්බන්ති අත්ථො. තෙනෙව **''තත්ථ ආවරණං කාතු''**න්ති භුම්මවසෙන වුත්තං. **ආහාරං ආවරණන්ති**ආදීසුපි එසෙව නයො. **''යත්ථ වා වසතී''**ති ඉමිනා සාමණෙරස්ස වස්සග්ගෙන ලද්ධං වා සකසන්තකමෙව වා නිබද්ධවසනකසෙනාසනං වුත්තං. **යත්ථ වා පටික්කමතීති** ආචරියුපජ්ඣායානං වසනට්ඨානං වුත්තං. තෙනාහ **''අත්තනො''**තිආදි. **අත්තනොති** හි සයං, ආචරියස්ස, උපජ්ඣායස්ස වාති අත්ථො. දණ්ඩෙන්ති විනෙන්ති එතෙනාති දණ්ඩො, සො එව කත්තබ්බත්තා කම්මන්ති **දණ්ඩකම්මං,** ආවරණාදි. **උදකං වා පවෙසෙතුන්ති** පොක්ඛරණීආදිඋදකෙ පවෙසෙතුං.

සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා

108. **සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකානම්පීති** උපසම්පන්නෙ සන්ධාය වුත්තං. තෙසුපි හි ආචරියුපජ්ඣායෙසු යථා ඔරමන්ති, තථා තෙසං නිග්ගහං අකරොන්තෙසු අඤ්ඤෙහි ආවරණාදිනිග්ගහකම්මං කාතබ්බමෙව. **සඞ්ගණ්හන්තීති** ''පරපරිසතො භින්දිත්වා ගණ්හිස්සාමී''ති දානාදිචතූහි **සඞ්ගහවත්ථූහි** (දී. නි. 3.210; අ. නි. 4.32, 256) උපලාළනවසෙන සඞ්ගණ්හන්ති. සො භිජ්ජතු වා මා වා, සඞ්ගණ්හන්තස්ස පයොගෙ ආපත්ති එව. **භින්දිත්වා ගණ්හිතුං න වට්ටතීති** භින්දිතුම්පි න වට්ටති, ගණ්හිතුම්පි න වට්ටතීති අත්ථො. **ආදීනවං පන වත්තුං වට්ටතීති** සාසනගාරවෙන වා පරානුද්දයතාය වා වත්තුං වට්ටති, න පරිසලොලතාය.

''සෙනාසනග්ගාහො ච පටිප්පස්සම්භතී''ති ඉමිනා වස්සච්ඡෙදං දස්සෙති. උපසම්පන්නානම්පි පාරාජිකසමාපත්තියා සරණගමනාදිසාමණෙරභාවස්සාපි විනස්සනතො සෙනාසනග්ගාහො ච පටිප්පස්සම්භති, සඞ්ඝලාභම්පි තෙ න ලභන්තීති වෙදිතබ්බං. **පුරිමිකාය පුන සරණානි ගහිතානීති** සරණග්ගහණෙන සහ තදහෙවස්ස වස්සූපගමනම්පි දස්සෙති. **පච්ඡිමිකාය වස්සාවාසිකන්ති** වස්සාවාසිකලාභග්ගහණදස්සනමත්තමෙවෙතං, තතො පුරෙපි, පච්ඡාපි වා වස්සාවාසිකඤ්ච චීවරමාසෙසු සඞ්ඝෙ උප්පන්නං කාලචීවරඤ්ච පුරිමිකාය උපගන්ත්වා අවිපන්නසීලො සාමණෙරො ලභති එව. **සචෙ පච්ඡිමිකාය ගහිතානීති** පච්ඡිමිකාය වස්සූපගමනඤ්ච ඡින්නවස්සතඤ්ච දස්සෙති. තස්ස හි කාලචීවරෙ භාගො න පාපුණාති. තස්මා **''අපලොකෙත්වා ලාභො දාතබ්බො''**ති වුත්තං.

වස්සාවාසිකලාභො පන යදි සෙනාසනසාමිකා දායකා සෙනාසනගුත්තත්ථාය පච්ඡිමිකාය උපගන්ත්වා වත්තං කත්වා අත්තනො සෙනාසනෙ වසන්තස්සපි වස්සාවාසිකං දාතබ්බන්ති වදන්ති, අනපලොකෙත්වාපි දාතබ්බොව. යං පන **සාරත්ථදීපනියං** ''පච්ඡිමිකාය වස්සාවාසිකං ලච්ඡතීති පච්ඡිමිකාය පුන වස්සං උපගතත්තා ලච්ඡතී''ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.108) වුත්තං, තම්පි වස්සාවාසිකෙ දායකානං ඉමං අධිප්පායං නිස්සාය වුත්තඤ්චෙ, සුන්දරං. සඞ්ඝිකං, කාලචීවරම්පි සන්ධාය වුත්තඤ්චෙ, න යුජ්ජතීති වෙදිතබ්බං.

න අජානිත්වාති ''සුරා''ති අජානිත්වා පිවතො පාණාතිපාතවෙරමණිආදිසබ්බසීලභෙදං, සරණභෙදඤ්ච න ආපජ්ජති, අකුසලං පන සුරාපානවෙරමණිසීලභෙදො ච හොති මාලාදිධාරණාදීසු විය. **ඉතරානීති** විකාලභොජනවෙරමණිආදීනි. තානිපි හි සඤ්චිච්ච වීතික්කමන්තස්ස තං තං භිජ්ජති එව, ඉතරීතරෙසං පන අභිජ්ජමානෙන නාසනඞ්ගානි න හොන්ති. තෙනෙව **''තෙසු භින්නෙසූ''**ති භෙදවචනං වුත්තං.

අච්චයං දෙසාපෙතබ්බොති ''අච්චයො මං, භන්තෙ, අච්චගමා''තිආදිනා සඞ්ඝමජ්ඣෙ දෙසාපෙත්වා සරණසීලං දාතබ්බන්ති අධිප්පායො පාරාජිකත්තා තෙසං. තෙනාහ **''ලිඞ්ගනාසනාය නාසෙතබ්බො''**ති. **අයමෙව හි නාසනා ඉධ අධිප්පෙතාති** ලිඞ්ගනාසනාකාරණෙහි පාණාතිපාතාදීහි අවණ්ණභාසනාදීනං සහ පතිතත්තා වුත්තං.

නනු ච කණ්ටකසාමණෙරොපි මිච්ඡාදිට්ඨිකො එව, තස්ස ච හෙට්ඨා දණ්ඩකම්මනාසනාව වුත්තා. ඉධ පන මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස ලිඞ්ගනාසනා වුච්චති, කො ඉමෙසං භෙදොති චොදනං මනසි නිධායාහ **''සස්සතුච්ඡෙදානඤ්හි අඤ්ඤතරදිට්ඨිකො''**ති. එත්ථ චායමධිප්පායො – යො හි ''අත්තා ඉස්සරො වා නිච්චො ධුවො''තිආදිනා වා ''අත්තා උච්ඡිජ්ජිස්සති විනස්සිස්සති''තිආදිනා වා තිත්ථියපරිකප්පිතං යං කිඤ්චි සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨිං දළ්හං ගහෙත්වා වොහරති, තස්ස සා පාරාජිකට්ඨානං හොති. සො ච ලිඞ්ගනාසනාය නාසෙතබ්බො. යො පන ඊදිසං දිට්ඨිං අග්ගහෙත්වා සාසනිකොව හුත්වා කෙවලං බුද්ධවචනාධිප්පායං විපරීතතො ගහෙත්වා භික්ඛූහි ඔවදියමානොපි අප්පටිනිස්සජ්ජිත්වා වොහරති, තස්ස සා දිට්ඨි පාරාජිකං න හොති, සො පන කණ්ටකනාසනාය එව නාසෙතබ්බොති.

අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පණ්ඩකවත්ථුකථාවණ්ණනා

109. පණ්ඩකවත්ථුස්මිං ආසිත්තඋසූයපක්ඛපණ්ඩකා තයොපි පුරිසභාවලිඞ්ගාදියුත්තා අහෙතුකපටිසන්ධිකා, තෙ ච කිලෙසපරියුට්ඨානස්ස බලවතාය නපුංසකපණ්ඩකසදිසත්තා ''පණ්ඩකා''ති වුත්තා. තෙසු ආසිත්තඋසූයපණ්ඩකානං ද්වින්නං කිලෙසපරියුට්ඨානං යොනිසොමනසිකාරාදීහි වීතික්කමතො නිවාරෙතුම්පි සක්කා, තෙන තෙ පබ්බාජෙතබ්බා වුත්තා. පක්ඛපණ්ඩකස්ස පන කාළපක්ඛෙසු උම්මාදො විය කිලෙසපරිළාහො අවත්ථරන්තො ආගච්ඡති, වීතික්කමං පත්වා එව ච නිවත්තති. තස්මා සො තස්මිං පක්ඛෙ න පබ්බාජෙතබ්බොති වුත්තො. තදෙතං විභාගං දස්සෙතුං **''යස්ස පරෙස''**න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ **ආසිත්තස්සාති** මුඛෙ ආසිත්තස්ස අත්තනොපි අසුචිමුච්චනෙන පරිළාහො වූපසම්මති. **උසූයාය උප්පන්නායාති** උසූයාය වසෙන අත්තනො සෙවෙතුකාමතාරාගෙ උප්පන්නෙ අසුචිමුත්තියා පරිළාහො වූපසම්මති.

''බීජානි අපනීතානී''ති වුත්තත්තා බීජෙසු ඨිතෙසු නිමිත්තමත්තෙ අපනීතෙ පණ්ඩකො න හොති. භික්ඛුනොපි අනාබාධපච්චයා තදපනයනෙ ථුල්ලච්චයමෙව, න පන පණ්ඩකත්තං, බීජෙසු පන අපනීතෙසු අඞ්ගජාතම්පි රාගෙන කම්මනියං න හොති, පුමභාවො විගච්ඡති, මස්සුආදිපුරිසලිඞ්ගම්පි උපසම්පදාපි විගච්ඡති, කිලෙසපරිළාහොපි

දුන්නිවාරවීතික්කමො හොති නපුංසකපණ්ඩකස්ස විය. තස්මා ඊදිසො උපසම්පන්නොපි නාසෙතබ්බොති වදන්ති. යදි එවං කස්මා බීජුද්ධරණෙ පාරාජිකං න පඤ්ඤත්තන්ති? එත්ථ තාව කෙචි වදන්ති ''පඤ්ඤත්තමෙවෙතං භගවතා 'පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො'ති වුත්තත්තා''ති. කෙචි පන ''යස්මා බීජුද්ධරණක්ඛණෙ පණ්ඩකො න හොති, තස්මා තස්මිං ඛණෙ පාරාජිකං න පඤ්ඤත්තං. යස්මා පන සො උද්ධටබීජො භික්ඛු අපරෙන සමයෙන වුත්තනයෙන පණ්ඩකත්තං ආපජ්ජති, අභාවකො හොති, උපසම්පදාය අවත්ථු, තතො එව චස්ස උපසම්පදා විගච්ඡති, තස්මා එස පණ්ඩකත්තුපගමනකාලතො පට්ඨාය ජාතියා නපුංසකපණ්ඩකෙන සද්ධිං යොජෙත්වා 'උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො'ති අභබ්බොති වුත්තො, න තතො පුබ්බෙ. අයඤ්ච කිඤ්චාපි සහෙතුකො, භාවක්ඛයෙන පනස්ස අහෙතුකසදිසතාය මග්ගොපි න උප්පජ්ජතී''ති වදන්ති. අපරෙ පන ''පබ්බජ්ජතො පුබ්බෙ උපක්කමෙන පණ්ඩකභාවමාපන්නං සන්ධාය 'උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො'ති වුත්තං, උපසම්පන්නස්ස පන පච්ඡා උපක්කමෙන උපසම්පදාපි න විගච්ඡතී''ති, තං න යුත්තං. යදග්ගෙන හි පබ්බජ්ජතො පුබ්බෙ උපක්කමෙන අභබ්බො හොති, තදග්ගෙන පච්ඡාපි හොතීති වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

ඉත්ථත්තාදි භාවො නත්ථි එතස්සාති **අභාවකො. පබ්බජ්ජා න වාරිතාති** එත්ථ පබ්බජ්ජාගහණෙනෙව උපසම්පදාපි ගහිතා. තෙනාහ **''යස්ස චෙත්ථ පබ්බජ්ජා වාරිතා''**තිආදි. **තස්මිංයෙවස්ස පක්ඛෙ පබ්බජ්ජා වාරිතාති** එත්ථ පන අපණ්ඩකපක්ඛෙපි පබ්බජ්ජාමත්තමෙව ලභති, උපසම්පදා පන තදාපි න වට්ටති, පණ්ඩකපක්ඛෙ පන ආගතෙ ලිඞ්ගනාසනාය නාසෙතබ්බොති වෙදිතබ්බං.

පණ්ඩකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුකථාවණ්ණනා

110. ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුම්හි **කොලඤ්ඤාති** කුලෙ ජාතා, තත්ථ වා විදිතා ඤාතා පසිද්ධා, තං වා ජානන්ති කොලඤ්ඤාති ඤාතකානං නාමං. ථෙය්‍යාය ලිඞ්ගග්ගහණමත්තම්පි ඉධ සංවාසො එවාති ආහ **''තයො ථෙය්‍යසංවාසකා''**ති. **න යථාවුඩ්ඪං වන්දනන්ති** භික්ඛූනං, සාමණෙරානං වා වන්දනං න සාදියති.

යථාවුඩ්ඪං වන්දනන්ති අත්තනා මුසාවාදෙන දස්සිතවස්සක්කමෙන භික්ඛූනං වන්දනං සාදියති, දහරසාමණෙරො පන වුඩ්ඪසාමණෙරානං, දහරභික්ඛු ච වුඩ්ඪානං වන්දනං සාදියන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති. **ඉමස්මිං අත්ථෙති** සංවාසත්ථෙනකත්ථෙ.

''භික්ඛුවස්සානී''ති ඉදං සංවාසත්ථෙනකෙ වුත්තපාඨවසෙන වුත්තං, සයමෙව පන පබ්බජිත්වා සාමණෙරවස්සානි ගණෙන්තොපි උභයත්ථෙනකො එව. න කෙවලඤ්ච පුරිසොව, ඉත්ථීපි භික්ඛුනීසු එවං පටිපජ්ජති, ථෙය්‍යසංවාසිකාව. ආදිකම්මිකාපි චෙත්ථ න මුච්චන්ති, උපසම්පන්නෙසු එව පඤ්ඤත්තාපත්තිං පටිච්ච ආදිකම්මිකා වුත්තා, තෙනෙවෙත්ථ ආදිකම්මිකොපි න මුත්තො.

රාජ...පෙ.... භයෙනාති එත්ථ **භය**-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. **යාව සො සුද්ධමානසොති** ''ඉමිනා ලිඞ්ගෙන භික්ඛූ වඤ්චෙත්වා තෙහි සංවසිස්සාමී''ති අසුද්ධචිත්තාභාවෙන සුද්ධචිත්තො. තෙන හි අසුද්ධචිත්තෙන ලිඞ්ගෙ ගහිතමත්තෙ පච්ඡා භික්ඛූහි සහ සංවසතු වා මා වා, ලිඞ්ගත්ථෙනකො හොති. පච්ඡා සංවසන්තොපි අභබ්බො හුත්වා සංවසති. තස්මා උභයත්ථෙනකොපි ලිඞ්ගත්ථෙනකෙ එව පවිසතීති වෙදිතබ්බං. යො පන රාජාදිභයෙන සුද්ධචිත්තොව ලිඞ්ගං ගහෙත්වා විචරන්තො පච්ඡා ''භික්ඛුවස්සානි ගණෙත්වා ජීවිස්සාමී''ති අසුද්ධචිත්තං උප්පාදෙති, සො චිත්තුප්පාදමත්තෙන ථෙය්‍යසංවාසකොපි න හොති සුද්ධචිත්තෙන ගහිතලිඞ්ගත්තා. සචෙ පන සො භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා සාමණෙරවස්සගණනාදිං කරොති, තදා සංවාසත්ථෙනකො, උභයත්ථෙනකො වා හොතීති දට්ඨබ්බං. යං පන පරතො සහ ධුරනික්ඛෙපෙන ''අයම්පි ථෙය්‍යසංවාසකො, වා''ති වුත්තං, තං භික්ඛූහි සඞ්ගම්ම සංවාසාධිවාසනවසෙන ධුරනික්ඛෙපං සන්ධාය වුත්තං. තෙන වුත්තං **''සංවාසං නාධිවාසෙති යාවා''**ති. තස්ස තාව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න වුච්චතීති සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො. එත්ථ ච චොරාදිභයං විනාපි කීළාධිප්පායෙන ලිඞ්ගං ගහෙත්වා භික්ඛූනං සන්තිකෙ පබ්බජිතාලයං දස්සෙත්වා වන්දනාදිං අසාදියන්තොපි ''සොභති නු ඛො මෙ පබ්බජිතලිඞ්ග''න්තිආදිනා සුද්ධචිත්තෙන ගණ්හන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොතීති දට්ඨබ්බං.

සබ්බපාසණ්ඩියභත්තානීති සබ්බසාමයිකානං සාධාරණං කත්වා පඤ්ඤත්තභත්තානි, ඉදඤ්ච භික්ඛූනඤ්ඤෙව නියමිතභත්තගහණෙ සංවාසොපි සම්භවෙය්‍යාති සබ්බසාධාරණභත්තං වුත්තං. සංවාසං පන අසාදියිත්වා අභික්ඛුකවිහාරාදීසු විහාරභත්තාදීනි භුඤ්ජන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති එව. **කම්මන්තානුට්ඨානෙනාති** කසිආදිකම්මකරණෙන. **පත්තචීවරං ආදායාති** භික්ඛුලිඞ්ගවෙසෙන සරීරෙන ධාරෙත්වා.

''යො එවං පබ්බජති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො නාම හොතී''ති ඉදං නිදස්සනමත්තං, ''ථෙය්‍යසංවාසකො''ති පන නාමං අජානන්තොපි ''එවං කාතුං න වට්ටතී''ති වා ''එවං කරොන්තො සමණො නාම න හොතී''ති වා ''යදි ආරොචෙස්සාමි, ඡඩ්ඩෙස්සන්ති ම''න්ති වා ''යෙන කෙනචි පබ්බජ්ජා මෙ න රූහතී''ති ජානාති, ථෙය්‍යසංවාසකො හොති. යො පන පඨමං ''පබ්බජ්ජා එවං මෙ ගහිතා''තිසඤ්ඤී කෙවලං අන්තරා අත්තනො

සෙතවත්ථනිවාසනාදිවිප්පකාරං පකාසෙතුං ලජ්ජන්තො න කථෙති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති. **අනුපසම්පන්නකාලෙයෙවාති** එත්ථ අවධාරණෙන උපසම්පන්නකාලෙ ථෙය්‍යසංවාසකලක්ඛණං ඤත්වා වඤ්චනායපි නාරොචෙති, ථෙය්‍යසංවාසකො න හොතීති දීපෙති. සො පරිසුද්ධචිත්තෙන ගහිතලිඞ්ගත්තා ලිඞ්ගත්ථෙනකො න හොති, ලද්ධූපසම්පදත්තා තදනුගුණස්සෙව සංවාසස්ස සාදිතත්තා සංවාසත්ථෙනකොපි න හොති. අනුපසම්පන්නො පන ලිඞ්ගත්ථෙනකො හොති, සංවාසාරහස්ස ලිඞ්ගස්ස ගහිතත්තා සංවාසසාදියනමත්තෙන සංවාසත්ථෙනකො හොති.

සලිඞ්ගෙ ඨිතොති සලිඞ්ගභාවෙ ඨිතො. **ථෙය්‍යසංවාසකො න හොතීති** භික්ඛූහි දින්නලිඞ්ගස්ස අපරිච්චත්තත්තා ලිඞ්ගත්ථෙනකො න හොති, භික්ඛුපටිඤ්ඤාය අපරිච්චත්තත්තා සංවාසත්ථෙනකො න හොතීති. යං පන **මාතිකාට්ඨකථායං** ‘‘ලිඞ්ගානුරූපස්ස සංවාසස්ස සාදිතත්තා න සංවාසත්ථෙනකො’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) කාරණං වුත්තං, තම්පි ඉදමෙව කාරණං සන්ධාය වුත්තං. ඉතරථා සාමණෙරස්සපි භික්ඛුවස්සගණනාදීසු ලිඞ්ගානුරූපසංවාසො එව සාදිතොති සංවාසත්ථෙනකතා න සියා භික්ඛූහි දින්නලිඞ්ගස්ස උභින්නම්පි සාධාරණත්තා. යථා චෙත්ථ භික්ඛු, එවං සාමණෙරොපි පාරාජිකං සමාපන්නො සාමණෙරපටිඤ්ඤාය අපරිච්චත්තත්තා සංවාසත්ථෙනකො න හොතීති වෙදිතබ්බො. **සොභතීති සම්පටිච්ඡිත්වාති** කාසාවධාරණෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා ගිහිභාවං සම්පටිච්ඡිත්වා.

යො කොචි වුඩ්ඪපබ්බජිතොති සාමණෙරං සන්ධාය වුත්තං. **මහාපෙළාදීසූති** විලීවාදිමයෙසු සරද්වාරෙසු ඨපිතභත්තභාජනවිසෙසෙසු, එතෙන විහාරෙ භික්ඛූහි සද්ධිං වස්සගණනාදීනං අකරණං දස්සෙති.

ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා

තිත්ථියපක්කන්තකාදිකථාසු **තෙසං ලිඞ්ගෙ ආදින්නමත්තෙති** වීමංසාදිඅධිප්පායං විනා ‘‘තිත්ථියො භවිස්සාමී’’ති සන්නිට්ඨානවසෙන ලිඞ්ගෙ කායෙන ධාරිතමත්තෙ. **සයමෙවාති** තිත්ථියානං සන්තිකං අගන්ත්වා සයමෙව සඞ්ඝාරාමෙපි කුසචීරාදීනි නිවාසෙති. **ආජීවකො භවිස්සාමි…පෙ.… ගච්ඡතීති** ආජීවකානං සන්තිකෙ තෙසං පබ්බජනවිධිනා ‘‘ආජීවකො භවිස්සාමී’’ති ගච්ඡති. තස්ස හි තිත්ථියභාවූපගමනං පති සන්නිට්ඨානෙ විජ්ජමානෙපි ‘‘ගන්ත්වා භවිස්සාමී’’ති පරිකප්පිතත්තා පදවාරෙ දුක්කටමෙව වුත්තං. **දුක්කටන්ති** පාළියා අවුත්තෙපි මෙථුනාදීසු වුත්තපුබ්බපයොගදුක්කටානුලොමතො වුත්තං. එතෙන ච සන්නිට්ඨානවසෙන ලිඞ්ගෙ සම්පටිච්ඡිතෙ පාරාජිකං, තතො පුරිමපයොගෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච වත්තබ්බමෙව, ථුල්ලච්චයක්ඛණෙ නිවත්තන්තොපි ආපත්තිං දෙසාපෙත්වා මුච්චති එවාති දට්ඨබ්බං. යථා චෙත්ථ, එවං සඞ්ඝභෙදෙපි ලොහිතුප්පාදෙපි භික්ඛූනං පුබ්බපයොගාදීසු දුක්කටථුල්ලච්චයපාරාජිකාහි මුච්චනසීමා ච වෙදිතබ්බා. සාසනවිරුද්ධතායෙත්ථ ආදිකම්මිකානම්පි අනාපත්ති න වුත්තා. පබ්බජ්ජායපි අභබ්බතාදස්සනත්ථං පනෙතෙ, අඤ්ඤෙ ච පාරාජිකකණ්ඩෙ විසුං සික්ඛාපදෙන පාරාජිකාදිං අදස්සෙත්වා ඉධ අභබ්බෙසු එව වුත්තාති වෙදිතබ්බං.

තං ලද්ධින්ති තිත්ථියවෙසෙ සෙට්ඨභාවග්ගහණමෙව සන්ධාය වුත්තං. තෙසඤ්හි තිත්ථියානං සස්සතාදිග්ගාහං ගණ්හන්තොපි ලිඞ්ගෙ අසම්පටිච්ඡිතෙ තිත්ථියපක්කන්තකො න හොති, තං ලද්ධිං අග්ගහෙත්වාපි ‘‘එතෙසං වතචරියා සුන්දරා’’ති ලිඞ්ගං සම්පටිච්ඡන්තො තිත්ථියපක්කන්තකො හොති එව . **ලද්ධියා අභාවෙනාති** භික්ඛුභාවෙ සාලයතාය තිත්ථියභාවූපගමනලද්ධියා අභාවෙන, එතෙන ච ආපදාසු කුසචීරාදිං පාරුපන්තස්සාපි නග්ගස්ස විය අනාපත්තිං දස්සෙති.

උපසම්පන්නභික්ඛුනා කථිතොති එත්ථ සඞ්ඝභෙදකොපි උපසම්පන්නභික්ඛුනාව කථිතො, මාතුඝාතකාදයො පන අනුපසම්පන්නෙනාපීති දට්ඨබ්බං.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිරච්ඡානවත්ථුකථාවණ්ණනා

111. උදකසඤ්චාරිකං මණ්ඩූකභක්ඛං නාගසරීරන්ති සම්බන්ධිතබ්බං. **විස්සරභයෙනාති** නාගස්ස සරීරං දිස්වා භික්ඛුනො විරවනභයෙන. කපිමිද්ධාදීසු නාගසරීරං නුප්පජ්ජතීති තදුප්පත්තිසීමං දස්සෙන්තො ආහ **‘‘විස්සට්ඨො’’**තිආදි.

තිරච්ඡානවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මාතුඝාතකාදිකථාවණ්ණනා

112. **අපවාහනන්ති** සොධනං. තිරච්ඡානාදිඅමනුස්සජාතිතො මනුස්සජාතිකානඤ්ඤෙව පුත්තෙසු මෙත්තාදයොපි තික්ඛවිසදා හොන්ති ලොකුත්තරගුණා වියාති ආහ **''මනුස්සිත්ථිභූතා ජනිකා මාතා''**ති. යථා මනුස්සානඤ්ඤෙව කුසලප්පවත්ති තික්ඛවිසදා, එවං අකුසලප්පවත්තිපීති ආහ **''සයම්පි මනුස්සජාතිකෙනෙවා''**තිආදි. **ආනන්තරියෙනාති** එත්ථ චුතිඅනන්තරං නිරයෙ පටිසන්ධිඵලං අනන්තරං නාම, තස්මිං අනන්තරෙ ජනකත්තෙන නියුත්තං ආනන්තරියං, තෙන. **වෙසියා පුත්තොති** උපලක්ඛණමත්තං, කුලිත්ථියා අතිචාරිනියා පුත්තොපි අත්තනො පිතරං අජානිත්වා ඝාතෙන්තො පිතුඝාතකොව හොති.

114. **අවසෙසන්ති** අනාගාමිආදිකං. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකෙ වුත්තමෙව.

115. **අයං සඞ්ඝභෙදකොති** පකතත්තං භික්ඛුං සන්ධාය වුත්තං. පුබ්බෙ එව පාරාජිකං සමාපන්නො වා වත්ථාදිදොසෙන විපන්නොපසම්පදො වා සඞ්ඝං භින්දන්තොපි අනන්තරියං න ඵුසති, සඞ්ඝො පන භින්නොව හොති, පබ්බජ්ජා චස්ස න වාරිතාති දට්ඨබ්බං.

''දුට්ඨචිත්තෙනා''ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති **''වධකචිත්තෙනා''**ති. **ලොහිතං උප්පාදෙතීති** තථාගතස්ස වෙරීහි අභෙජ්ජකායතාය කෙනචි බලක්කාරෙන චම්මාදිඡෙදං කත්වා බහි ලොහිතං පග්ඝරාපෙතුං න සක්කා, ආවුධාදිපහාරෙන පන ලොහිතං ඨානතො චලිත්වා කුප්පමානං එකත්ථ සඤ්චිතං හොති, එත්තකෙන පන පහාරදායකො ලොහිතුප්පාදකො නාම හොති දෙවදත්තො විය. චෙතියං පන බොධිං වා පටිමාදිං වා භින්දතො ආනන්තරියං න හොති, ආනන්තරියසදිසං මහාසාවජ්ජං හොති. බොධිරුක්ඛස්ස පන ඔජොහරණසාඛා චෙව සධාතුකං චෙතියං බාධයමානා ච ඡින්දිතබ්බා, පුඤ්ඤමෙවෙත්ථ හොති.

මාතුඝාතකාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උභතොබ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථාවණ්ණනා

116. **ඉත්ථිඋභතොබ්‍යඤ්ජනකොති** ඉත්ථින්ද්‍රියයුත්තො, ඉතරො පන පුරිසින්ද්‍රියයුත්තො. එකස්ස හි භාවද්වයං සහ නුප්පජ්ජති **යමකෙ** (යම. 3.ඉන්ද්‍රියයමක.188) පටික්ඛිත්තත්තා. දුතියබ්‍යඤ්ජනං පන කම්මසහායෙන අකුසලචිත්තෙනෙව භාවවිරහිතං උප්පජ්ජති. පකතිත්ථිපුරිසානම්පි කම්මමෙව බ්‍යඤ්ජනලිඞ්ගානං කාරණං, න භාවො තස්ස කෙනචි පච්චයෙන පච්චයත්තස්ස පට්ඨානෙ අවුත්තත්තා. කෙවලං භාවසහිතානංයෙව බ්‍යඤ්ජනලිඞ්ගානං පවත්තිදස්සනත්ථං **අට්ඨකථාසු** ''ඉත්ථින්ද්‍රියං පටිච්ච ඉත්ථිලිඞ්ගාදීනී''තිආදිනා (ධ. ස. අට්ඨ. 632) ඉන්ද්‍රියං බ්‍යඤ්ජනකාරණත්තෙන වුත්තං, ඉධ පන අකුසලබලෙන ඉන්ද්‍රියං විනාපි බ්‍යඤ්ජනං උප්පජ්ජතීති වුත්තං. උභින්නම්පි චෙසං උභතොබ්‍යඤ්ජනකානං යදා ඉත්ථියා රාගො උප්පජ්ජති, තදා පුරිසබ්‍යඤ්ජනං පාකටං හොති, ඉතරං පටිච්ඡන්නං. යදා පුරිසෙ රාගො උප්පජ්ජති, තදා ඉත්ථිබ්‍යඤ්ජනං පාකටං හොති, ඉතරං පටිච්ඡන්නං. **තත්ථ විචාරණක්කමොති** පටිසන්ධික්ඛණෙ එව ඉත්ථිපුරිසලිඞ්ගානම්පි පාතුභාවප්පකාසකෙ **කුරුන්දිවචනෙ** අයුත්තතාපකාසනත්ථං අත්ථවිචාරණක්කමො. **අට්ඨසාලිනියඤ්හි** ''ඉත්ථිලිඞ්ගාදීනි පන ඉත්ථින්ද්‍රියං පටිච්ච පවත්තෙ සමුට්ඨිතානී''තිආදි (ධ. ස. අට්ඨ. 632) වුත්තං. නෙවස්ස පබ්බජ්ජා අත්ථීති යොජනා. යො ච පටික්ඛිත්තෙ අභබ්බෙ, භබ්බෙ ච පුග්ගලෙ ඤත්වා පබ්බාජෙති, උපසම්පාදෙති වා, දුක්කටං. අජානන්තස්ස සබ්බත්ථ අනාපත්තීති වෙදිතබ්බං.

උභතොබ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

117. අනුපජ්ඣායාදිවත්ථූසු **සික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තන්ති** ''න, භික්ඛවෙ, අනුපජ්ඣායකො උපසම්පාදෙතබ්බො''ති ඉධෙව පඤ්ඤාපියමානසික්ඛාපදං සන්ධාය වුත්තං. **''කම්මං පන න කුප්පතී''**ති ඉදං උපජ්ඣායාභාවෙපි ''ඉත්ථන්නාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො, ඉත්ථන්නාමෙන උපජ්ඣායෙනා''ති මතස්ස වා විබ්භමන්තස්ස වා පුරාණඋපජ්ඣායස්ස, අඤ්ඤස්ස වා යස්ස කස්සචි අවිජ්ජමානස්සාපි නාමෙන සබ්බත්ථ උපජ්ඣායකිත්තනස්ස කතත්තා වුත්තං. යදි හි උපජ්ඣායකිත්තනං න කරෙය්‍යා, ''පුග්ගලං න පරාමසතී''ති වුත්තකම්මවිපත්ති එව සියා. තෙනෙව පාළියං ''අනුපජ්ඣායක''න්ති වුත්තං. **අට්ඨකථායම්පිස්ස** ''උපජ්ඣායං අකිත්තෙත්වා''ති අවත්වා ''උපජ්ඣායං අගාහාපෙත්වා සබ්බෙන සබ්බං උපජ්ඣායවිරහිතං''ඉච්චෙව අත්ථොති වුත්තො. පාළියං **සඞ්ඝෙන උපජ්ඣායෙනාති** ''අයං ඉත්ථන්නාමො සඞ්ඝස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො, ඉත්ථන්නාමො සඞ්ඝං උපසම්පදං යාචති සඞ්ඝෙන උපජ්ඣායෙනා''ති එවං කම්මවාචාය සඞ්ඝමෙව උපජ්ඣායං කිත්තෙත්වාති අත්ථො. එවං **ගණෙන උපජ්ඣායෙනාති** එත්ථාපි ''අයං ඉත්ථන්නාමො ගණස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො''තිආදිනා යොජනා වෙදිතබ්බා, එවං වුත්තෙපි කම්මං න කුප්පති එව දුක්කටස්සෙව වුත්තත්තා. අඤ්ඤථා ''සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො''ති වදෙය්‍ය. තෙනාහ **''සඞ්ඝෙනා''**තිආදි. තත්ථ පණ්ඩකාදීහි උපජ්ඣායෙහි කරියමානෙසු කම්මෙසු පණ්ඩකාදිකෙ විනාව යදි පඤ්චවග්ගාදිගණො පූරති, කම්මං න කුප්පති, ඉතරථා කුප්පතීති වෙදිතබ්බං.

අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අපත්තකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

118. අපත්තචීවරවත්ථූසුපි පත්තචීවරානං අභාවෙපි ''පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර''න්ති කම්මවාචාය සාවිතත්තා කම්මකොපං අවත්වා දුක්කටමෙව වුත්තං. ඉතරථා සාවනාය හාපනතො කම්මකොපො එව සියා. කෙචි පන ''පඨමං අනුඤ්ඤාතකම්මවාචාය උපසම්පන්නා විය ඉදානිපි 'පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර'න්ති අවත්වා කම්මවාචාය උපසම්පන්නාපි සූපසම්පන්නාඑවා''ති වදන්ති, තං න යුත්තං. අනුඤ්ඤාතකාලතො පට්ඨාය හි අපරාමසනං සාවනාය හාපනවිපත්ති එව හොති ''ඉත්ථන්නාමො සඞ්ඝං උපසම්පදං යාචතී''ති පදස්ස හාපනෙ විය. තම්පි හි පච්ඡා අනුඤ්ඤාතං, ''සඞ්ඝං, භන්තෙ, උපසම්පදං යාචාමී''තිආදිවාක්‍යෙන අයාචෙත්වා තම්පි උපසම්පාදෙන්තො ''අයං ඉත්ථන්නාමො සඞ්ඝං උපසම්පදං යාචතී''ති වත්වාව යදි කම්මවාචං කරොති, කම්මං සුකතමෙව හොති , නො චෙ විපන්නං. සබ්බපච්ඡා හි අනුඤ්ඤාතකම්මවාචතො කිඤ්චිපි පරිහාපෙතුං න වට්ටති, සාවනාය හාපනමෙව හොති. අඤ්ඤෙ වා භික්ඛූ දාතුකාමා හොන්තීති සම්බන්ධො.

අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතන්ති භික්ඛූහි ලද්ධභික්ඛතො අග්ගහිතග්ගං පිණ්ඩපාතං. **සාමණෙරභාගසමකොති** එත්ථ කිඤ්චාපි සාමණෙරානම්පි ආමිසභාගස්ස සමකමෙව දියාමානත්තා විසුං සාමණෙරභාගො නාම නත්ථි, පත්තචීවරපරිකම්මමත්තපටිබද්ධපබ්බජ්ජතාය පන සාමණෙරසදිසා එතෙ පණ්ඩුපලාසාති දස්සනත්ථං එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. නියතාසන්නපබ්බජ්ජස්සෙව චායං භාගො දීයති. තෙනෙව ''යාව පත්තො පච්චතී''තිආදි වුත්තං. **ආමිසභාගොති** විහාරෙ දින්නං සඞ්ඝභත්තං, තත්‍රුප්පාදඤ්ච සන්ධාය වුත්තං, න දායකානං ගෙහෙසු තෙහි දියාමානං. තෙනෙව සලාකභත්තාදි පටික්ඛිත්තං, දායකා විප්පටිසාරිනො හොන්තීති. **භෙසජ්ජන්තිආදිනා** පන ගිහීනං භෙසජ්ජකරණාදිදොසො එත්ථ න හොතීති දස්සෙති.

අපත්තකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

හත්ථච්ඡින්නාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

119. හත්ථච්ඡින්නාදිවත්ථූසු **කණ්ණමූලෙති** සකලස්ස කණ්ණස්ස ඡෙදං සන්ධාය වුත්තං. **කණ්ණසක්ඛලිකායාති** කණ්ණචූළිකාය. **යස්ස පන කණ්ණාවිද්ධෙති** හෙට්ඨා කුණ්ඩලාදිඨපනච්ඡිද්දං සන්ධාය වුත්තං. තඤ්හි සඞ්ඝටනක්ඛමං. **අජපදකෙති** අජපදනාසිකට්ඨිකොටියං. තතො හි උද්ධං න විච්ඡින්දති. **සක්කා හොති සන්ධෙතුන්ති** අවිරූපසණ්ඨානං සන්ධාය වුත්තං, විරූපං පන පරිසදූසකතං ආපාදෙති.

ඛුජ්ජසරීරොති වඞ්කසරීරො. බ්‍රහ්මුනො විය උජුකං ගත්තං සරීරං යස්ස, සො **බ්‍රහ්මුජ්ජුගත්තො,** භගවා.

පරිවටුමොති සමන්තතො වට්ටකායො, එතෙන එවරූපා එව වාමනකා න වට්ටන්තීති දස්සෙති.

කූටකූටසීසොති අනෙකෙසු ඨානෙසු පිණ්ඩිකමංසතං දස්සෙතුං ආමෙඩිතං කතං. තෙනාහ **''තාලඵලපිණ්ඩිසදිසෙනා''**ති, තාලඵලානං මඤ්ජරී **පිණ්ඩි** නාම. **අනුපුබ්බතනුකෙන සීසෙනාති** චෙතියථූපිකා විය කමෙන කිසෙන සීසෙන, ථූලවෙළුපබ්බං විය ආදිතො පට්ඨාය යාවපරියොසානං සමථූලෙන උච්චෙන සීසෙන සමන්නාගතො **නාළිසීසො** නාම. **කප්පසීසොති** ගජමත්ථකං විය ද්විධා භින්නසීසො. **''කණ්ණිකකෙසො වා''**ති ඉමස්ස විවරණං **''පාණකෙහී''**තිආදි. මක්කටස්සෙව නළාටෙපි කෙසානං උට්ඨිතභාවං සන්ධායාහ **''සීසලොමෙහී''**තිආදි.

මක්කටභමුකොති නළාටලොමෙහි අවිභත්තලොමභමුකො. **අක්ඛිචක්කලෙහීති** කණ්හමණ්ඩලෙහි. **කෙකරොති** තිරියං පස්සනකො. **උදකතාරකාති** ඔලොකෙන්තානං උදකෙ පටිබිම්බිකච්ඡායා, උදකපුබ්බුළන්ති කෙචි. **අක්ඛිතාරකාති** අභිමුඛෙ ඨිතානං ඡායා, අක්ඛිගණ්ඩකාතිපි වදන්ති. **අතිපිඞ්ගලක්ඛීති** මජ්ජාරක්ඛි. **මධුපිඞ්ගලන්ති** මධුවණ්ණපිඞ්ගලං. **නිප්පඛුමක්ඛීති** එත්ථ **පඛුම**-සද්දො අක්ඛිදලලොමෙසු නිරුළ්හො, තදභාවා නිප්පඛුමක්ඛි. **අක්ඛිපාකෙනාති** අක්ඛිදල පරියන්තෙසු පූතිභාවාපජ්ජනරොගෙන.

චිපිටනාසිකොති අනුන්නතනාසිකො. **පටඞ්ගමණ්ඩූකො** නාම මහාමුඛමණ්ඩූකො. **භින්නමුඛොති** උපක්කමුඛපරියොසානො, සබ්බදා විවටමුඛො වා. **වඞ්කමුඛොති** එකපස්සෙ අපක්කම්ම ඨිතහෙට්ඨිමහනුකට්ඨිකො. **ඔට්ඨච්ඡින්නකොති** උභොසු ඔට්ඨෙසු යත්ථ කත්ථචි ජාතියා වා පච්ඡා වා සත්ථාදිනා අපනීතමංසෙන ඔට්ඨෙන සමන්නාගතො. **එළමුඛොති** නිච්චපග්ඝරිතලාලාමුඛො.

භින්නගලොති අවනතගතො. **භින්නඋරොති** අතිනින්නඋරමජ්ඣො. එවං **භින්නපිට්ඨීපි. සබ්බඤ්චෙතන්ති** ''කච්ඡුගත්තො''තිආදිං සන්ධාය වුත්තං. එත්ථ ච විනිච්ඡයො කුට්ඨාදීසු වුත්තො එවාති ආහ **''විනිච්ඡයො''**තිආදි.

වාතණ්ඩිකොති අණ්ඩවාතරොගෙන උද්ධුතබීජණ්ඩකොසෙන සමන්නාගතො, යස්ස නිවාසනෙන පටිච්ඡන්නම්පි උන්නතං පකාසති, සොව න පබ්බාජෙතබ්බො. **විකටොති** තිරියංගමනපාදො, යස්ස චඞ්කමතො ජාණුකා බහි

නිගච්ඡන්ති. **පණ්හොති** පච්ඡතො පරිවත්තනකපාදො, යස්ස චඞ්කමතො ජාණුකා අන්තො පවිසන්ති. **මහාජඞ්ඝොති** ථූලජඞ්ඝො. **මහාපාදොති** මහන්තෙන පාදතලෙන යුත්තො. **පාදවෙමජ්ඣෙති** පිට්ඨිපාදවෙමජ්ඣෙ, එතෙන අග්ගපාදො ච පණ්හි ච සදිසොති දස්සෙති.

මජ්ඣෙ සඞ්කුටිතපාදත්තාති කුණ්ඩපාදතාය කාරණවිභාවනං. **අග්ගෙ සඞ්කුටිතපාදත්තාති** කුණ්ඩපාදතාය සකුණපාදස්සෙව ගමනවිභාවනං. **පිට්ඨිපාදග්ගෙන චඞ්කමන්තොති** ‘‘පාදස්ස බාහිරන්තෙනාති ච අබ්භන්තරන්තෙනා’’ති ච ඉදං පාදතලස්ස උභොහි පරියන්තෙහි චඞ්කමනං සන්ධාය වුත්තං.

මම්මනන්ති ඨානකරණවිසුද්ධියා අභාවෙන අයුත්තක්ඛරවචනං. වචනානුකරණෙන හි සො මම්මනො වුත්තො. යො ච කරණසම්පන්නොපි එකමෙවක්ඛරං හික්කාරබහුසො වදති, සොපි ඉධෙව සඞ්ගය්හති. යො වා පන හික්කං නිග්ගහෙත්වාපි අනාමෙඩිතක්ඛරමෙව සිලිට්ඨවචනං වත්තුං සමත්ථො, සො පබ්බාජෙතබ්බො.

ආපත්තිතො න මුච්චතීති ඤත්වා කරොන්තොව න මුච්චති. ජීවිතන්තරායාදිආපදාසු අරුචියා කායසාමග්ගිං දෙන්තස්ස අනාපත්ති. **අප්පත්තො ඔසාරණන්ති** ඔසාරණාය අනරහොති අත්ථො.

හත්ථච්ඡින්නාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අලජ්ජිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා

120. නිස්සයපටිසංයුත්තවත්ථූසු භික්ඛූහි සමානො භාගො දිට්ඨිසීලාදිගුණකොට්ඨාසො අස්සාති භික්ඛුසභාගො, තස්ස භාවො **භික්ඛුසභාගතා.**

අලජ්ජිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගමිකාදිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා

121. **නිස්සයකරණීයොති** එත්ථ නිස්සයග්ගහණං නිස්සයො, සො කරණීයො යස්සාති විසෙසනස්ස පරනිපාතො දට්ඨබ්බො. **විස්සමෙන්තො වා…පෙ…. අනාපත්තීති** ගමනසඋස්සාහතාය තථා වසන්තොපි අද්ධිකො එව, තත්ථ නිස්සයදායකෙ අසති අනාපත්තීති අධිප්පායො. එතෙන ච පරිස්සමාදිඅභාවෙ සෙනාසනාදිසම්පදං පටිච්ච වසතො ආපත්තීති දස්සෙති. තඤ්ච අගමනපච්චයා දිවසෙ දිවසෙ ආපජ්ජතීති වදන්ති. චීවරරජනාදිකිච්චවසෙනපි ගරූහි පෙසිතස්සාපි කිච්චපරියොසානමෙව වසිතබ්බං, න තතො පරං. ගරූහිපි තාවකාලිකකිච්චත්ථමෙව පෙසලදහරා පෙසිතබ්බා, න නිච්චකාලකිච්චත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. **‘‘නාවාය ගච්ඡන්තස්ස…පෙ…. අනාපත්ති’’**ති වුත්තත්තා එවරූපං අවිධෙය්‍යතං විනා නිස්සයදායකරහිතට්ඨානෙ වස්සං උපගන්තුං න වට්ටතීති දට්ඨබ්බං.

තස්ස නිස්සායාති තං නිස්සාය. **ආසාළ්හීමාසෙ…පෙ…. තත්ථ ගන්තබ්බන්ති** එත්ථ පන සචෙපි ‘‘අසුකො ථෙරො එත්ථ ආගමිස්සති ආගමිස්සතී’’ති ආගමෙන්තස්සෙව වස්සූපනායිකදිවසො හොති. හොතු, වසිතට්ඨානෙ වස්සං අනුපගම්ම යත්ථ නිස්සයො ලබ්භති, දූරෙපි තත්ථ ගන්ත්වා පච්ඡිමිකාය උපගන්තබ්බං.

122. **ගොත්තෙනපීති** ‘‘ආයස්මතො පිප්පලිස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො’’ති එවං නාමං අවත්වා ගොත්තනාමෙනපීති අත්ථො, තෙන ‘‘කොනාමො තෙ උපජ්ඣායො’’ති පුට්ඨෙන ගොත්තනාමෙන ‘‘ආයස්මා කස්සපො’’ති වත්තබ්බන්ති සිද්ධං හොති. තස්මා අඤ්ඤම්පි කිඤ්චි තස්ස නාමං පසිද්ධං, තස්මිං වා ඛණෙ සුඛග්ගහණත්ථං නාමං පඤ්ඤාපිතං, තං සබ්බං ගහෙත්වාපි අනුස්සාවනා කාතබ්බා. යථා උපජ්ඣායස්ස, එවං උපසම්පදාපෙක්ඛස්සපි ගොත්තාදිනාමෙන, තඞ්ඛණිකනාමෙන ච අනුස්සාවනං කාතුං වට්ටති. තස්මිම්පි ඛණෙ ‘‘අයං තිස්සො’’ති වා ‘‘නාගො’’ති වා නාමං කරොන්තෙහි අනුසාසකසම්මුතිතො පඨමමෙව කාතබ්බං, එවං කත්වාපි අන්තරායිකධම්මානුසාසනපුච්ඡනකාලෙසු ‘‘කින්නාමොසි, අහං භන්තෙ නාගො නාම, කොනාමො තෙ උපජ්ඣායො, උපජ්ඣායො මෙ භන්තෙ තිස්සො නාමා’’තිආදිනා විඤ්ඤාපෙන්තෙන උභින්නම්පි චිත්තෙ ‘‘මමෙදං නාම’’න්ති යථා සඤ්ඤා උප්පජ්ජති, එවං විඤ්ඤාපෙතබ්බං. සචෙ පන තස්මිං ඛණෙ පකතිනාමෙන වත්වා පච්ඡා තිස්ස-නාමාදිඅපුබ්බනාමෙන අනුස්සාවෙති, න වට්ටති.

තත්ථ ච කිඤ්චාපි උපජ්ඣායස්සෙව නාමං අග්ගහෙත්වා යෙන කෙනචි නාමෙන ‘‘තිස්සස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො’’තිආදිනාපි පුග්ගලෙ පරාමට්ඨෙ කම්මං සුකතමෙව හොති අනුපජ්ඣායකාදීනං උපසම්පදාකම්මං විය උපජ්ඣායස්ස අභාවෙපි අභබ්බත්තෙපි කම්මවාචාය පුග්ගලෙ පරාමට්ඨෙ කම්මස්ස සිජ්ඣනතො. උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස පන යථාසකං නාමං විනා අඤ්ඤෙන නාමෙන අනුස්සාවිතෙ කම්මං කුප්පති, සො අනුපසම්පන්නොව හොති. තත්ථ ඨිතො අඤ්ඤො අනුපසම්පන්නො විය ගහිතනාමස්ස වත්ථුපුග්ගලස්ස තත්ථ අභාවා, එතස්ස ච නාමස්ස අනුස්සාවනාය අවුත්තත්තා. තස්මා උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස පකතිනාමං පරිවත්තෙත්වා අනුපුබ්බෙන නාගාදිනාමෙන අනුස්සාවෙතුකාමෙන පටිකච්චෙව ‘‘ත්වං නාගො’’තිආදිනා විඤ්ඤාපෙත්වා

අනුසාසනඅන්තරායිකධම්මපුච්ඡනක්ඛණෙසුපි තස්ස ච සඞ්ඝස්ස ච යථා පාකටං හොති, තථා පකාසෙත්වාව නාගාදිනාමෙන අනුස්සාවෙතබ්බං. එකස්ස බහූනි නාමානි හොන්ති, තෙසු එකං ගහෙතුං වට්ටති.

යං පන උපසම්පදාපෙක්ඛඋපජ්ඣායානං එකත්ථ ගහිතං නාමං, තදෙව ඤත්තියා, සබ්බත්ථ අනුස්සාවනාසු ච ගහෙතබ්බං. ගහිතතො හි අඤ්ඤස්මිං ගහිතෙ බ්‍යඤ්ජනං භින්නං නාම හොති, කම්මං විපජ්ජති. අත්ථතො, හි බ්‍යඤ්ජනතො ච අභින්නා එව ඤත්ති, අනුස්සාවනා ච වට්ටන්ති, උපජ්ඣායනාමස්ස පන පුරතො ''ආයස්මතො තිස්සස්සා''තිආදිනා **ආයස්මන්ත**-පදං සබ්බත්ථ යොජෙත්වාපි අනුස්සාවෙති, තථා අයොජිතෙපි දොසො නත්ථි.

පාළියං පන කිඤ්චාපි ''ඉත්ථන්නාමස්ස ආයස්මතො''ති පච්ඡතො ''ආයස්මතො''ති පදං වුත්තං, තථාපි ''ආයස්මා සාරිපුත්තො අත්ථකුසලො''තිආදිනා නාමස්ස පුරතො ආයස්මන්ත-පදයොගස්ස දස්සනතො පුරතොව පයොගො යුත්තතරො. තඤ්ච එකත්ථ යොජෙත්වා අඤ්ඤත්ථ අයොජිතෙපි එකත්ථ පුරතො යොජෙත්වා අඤ්ඤත්ථ පච්ඡතො යොජනෙපි සාවනාය හාපනං නාම න හොති නාමස්ස අහාපිතත්තා. තෙනෙව පාළියම්පි ''ඉත්ථන්නාමස්ස ආයස්මතො''ති එකත්ථ යොජෙත්වා ''ඉත්ථන්නාමෙන උපජ්ඣායෙනා''තිආදීසු ''ආයස්මතො''ති න යොජිතන්ති වදන්ති. තඤ්ච කිඤ්චාපි එවං, තථාපි සබ්බට්ඨානෙපි එකෙනෙව පකාරෙන යොජෙත්වා එව වා අයොජෙත්වා වා අනුස්සාවනං පසත්ථතරන්ති ගහෙතබ්බං.

ගමිකාදිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ද්වෙඋපසම්පදාපෙක්ඛාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

123. එකතො සහෙව එකස්මිං ඛණෙ අනුස්සාවනං එතෙසන්ති **එකානුස්සාවනා,** උපසම්පදාපෙක්ඛා, එතෙ එකානුස්සාවනෙ කාතුං. තෙනාහ **''එකානුස්සාවනෙ කාතු''**න්ති, ඉදඤ්ච එකං පදං විභත්තිඅලොපෙන දට්ඨබ්බං. **එකෙන වා**ති ද්වින්නම්පි එකස්මිං ඛණෙ එකාය එව කම්මවාචාය අනුස්සාවනෙ එකෙනාචරියෙනාති අත්ථො. ''අයං බුද්ධරක්ඛිතො ච අයං ධම්මරක්ඛිතො ච ආයස්මතො සඞ්ඝරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො''තිආදිනා නයෙන එකෙන ආචරියෙන ද්වින්නං එකස්මිං ඛණෙ අනුස්සාවනනයො දට්ඨබ්බො. ඉමිනාව නයෙන තිණ්ණම්පි එකෙන ආචරියෙන එකක්ඛණෙ අනුස්සාවනං දට්ඨබ්බං.

පුරිමනයෙනෙව එකතො අනුස්සාවනෙ කාතුන්ති ''එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙන ඉතරස්සා''තිආදිනා පුබ්බෙ වුත්තනයෙන ද්වින්නං ද්වීහි වා, තිණ්ණං තීහි වා ආචරියෙහි, එකකෙන වා ආචරියෙන තයොපි එකතො අනුස්සාවනෙ කාතුන්ති අත්ථො, තඤ්ච ඛො එකෙන උපජ්ඣායෙන. **''න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා''**ති ඉදං එකෙන ආචරියෙන ද්වීහි වා තීහි වා උපජ්ඣායෙහි ද්වෙ වා තයො වා උපසම්පදාපෙක්ඛෙ එකක්ඛණෙ එකාය අනුස්සාවනාය එකානුස්සාවනෙ කාතුං න වට්ටතීති පටික්ඛෙපපදං. න පන නානාචරියෙහි නානුපජ්ඣායෙහි තයො එකානුස්සාවනෙ කාතුං න වට්ටතීති ආහ **''සචෙ පන නානාචරියා නානුපජ්ඣායා...පෙ.... වට්ටතී''**ති. යඤ්චෙත්ථ ''තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො තිස්සත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරික''න්ති එවං උපජ්ඣායෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සද්ධිවිහාරිකානං අනුස්සාවනකරණං වුත්තං, තං උපලක්ඛණමත්තං. තස්මා සචෙ තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො නන්දත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං අනුස්සාවෙති, අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච ගණපූරකා හොන්ති, වට්ටති එව. සචෙ පන උපජ්ඣායො සයමෙව අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං අනුස්සාවෙතීති එත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථි, කම්මං සුකතමෙව හොති. අනුපජ්ඣායකස්සපි යෙන කෙනචි අනුස්සාවිතෙ උපසම්පදා හොති, කිමඞ්ගං පන සඋපජ්ඣායකස්ස උපජ්ඣායෙනෙව අනුස්සාවනෙති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව නවට්ටනපක්ඛං දස්සෙතුං **''සචෙ පනා''**තිආදිමාහ.

ද්වෙඋපසම්පදාපෙක්ඛාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපසම්පදාවිධිකථාවණ්ණනා

126. **උපජ්ඣා**ති උපජ්ඣාය-සද්දසමානත්ථො ආකාරන්තො උපජ්ඣාසද්දොති දස්සෙති. උපජ්ඣාය-සද්දො එව වා උපජ්ඣා උපයොගපච්චත්තවචනෙසු ය-කාරලොපං කත්වා එවං වුත්තො කරණවචනාදීසු උපජ්ඣා-සද්දස්ස පයොගාභාවාති දට්ඨබ්බං. පාළියං **අත්තනාව අත්තානං සම්මන්නිතබ්බ**න්ති අත්තනාව කත්තුභූතෙන කරණභූතෙන අත්තානමෙව කම්මභූතං පති සම්මනනකිච්චං කාතබ්බං. **අත්තානන්**ති වා පච්චත්තෙ උපයොගවචනං, අත්තනාව අත්තා සම්මන්නිතබ්බොති අත්ථො. න කෙවලඤ්ච එත්ථෙව, අඤ්ඤත්‍රාපි තෙරසසම්මුතිආදීසු ඉමිනාව ලක්ඛණෙන අත්තනාව අත්තා සම්මන්නිතබ්බොව. අපිච සයං කම්මාරහත්තා අත්තානං මුඤ්චිත්වා චතුවග්ගාදිකො ගණො සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බො.

සච්චකාලොති ''නිගූහිස්සාමී''ති වඤ්චනං පහාය සච්චස්සෙව තෙ ඉච්ඡිතබ්බකාලො. **භූතකාලො**ති වඤ්චනාය අභාවෙපි මනුස්සත්තාදිවත්ථුනො භූතතාය අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බකාලො, ඉතරථා කම්මකොපාදිඅන්තරායො හොතීති අධිප්පායො. **මඞ්කූ**ති අධොමුඛො. **උද්ධරතූ**ති අනුපසම්පන්නභාවතො උපසම්පත්තියං පතිට්ඨපෙතූති අත්ථො.

සබ්බකම්මවාචාසු අත්ථකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ උපසම්පදාකම්මවාචාය එවමත්ථො දට්ඨබ්බො – **සුණාතූති** සවනාණත්තියං පඨමපුරිසෙකවචනං. තඤ්ච කිඤ්චාපි යො සඞ්ඝො සවනකිරියාය නියොජීයති, තස්ස සම්මුඛත්තා ‘‘සුණාහී’’ති මජ්ඣිමපුරිසෙකවචනෙන වත්තබ්බං, තථාපි යස්මා සඞ්ඝ-සද්දසන්නිධානෙ පඨමපුරිසපයොගොව සද්දවිදූහි සමාචිණ්ණො භගවන්තආයස්මන්තාදිසද්දසන්නිධානෙසු විය ‘‘අධිවාසෙතු මෙ භවං ගොතමො (පාරා. 22). එතස්ස සුගත කාලො, යං භගවා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍යා (පාරා. 21). පක්කමතායස්මා (පාරා. 436). සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තො’’තිආදීසු විය. තස්මා ඉධ පඨමපුරිසපයොගො කතො. අථ වා ගාරවවසෙනෙවෙතං වුත්තං. ගරුට්ඨානීයෙසු හි ගාරවවසෙන මජ්ඣිමපුරිසපයොගප්පත්තියම්පි පඨමපුරිසපයොගං පයුජ්ජන්ති ‘‘දෙසෙතු සුගතො ධම්ම’’න්තිආදීසු (දී. නි. 2.66; ම. නි. 2.338; සං. නි. 1.172; මහාව. 8) වියාති දට්ඨබ්බං. කෙචි පන ‘‘භන්තෙ, ආවුසොති සද්දෙ අපෙක්ඛිත්වා ඉධ පඨමපුරිසපයොගො’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං ‘‘ආචරියො මෙ භන්තෙ හොහි, (මහාව. 77) ඉඞ්ඝාවුසො උපාලි, ඉමං පබ්බජිතං අනුයුඤ්ජාහී’’තිආදීසු (පාරා. 517) තප්පයොගෙපි මජ්ඣිමපුරිසපයොගස්සෙව දස්සනතො.

මෙති යො සාවෙති, තස්ස අත්තනිද්දෙසෙ සාමිවචනං. **භන්තෙති** ආලපනත්ථෙ වුඩ්ඪෙසු සගාරවවචනං. ‘‘ආවුසො’’ති පදං පන නවකෙසු. තදුභයම්පි නිපාතො ‘‘තුම්හෙ භන්තෙ, තුම්හෙ ආවුසො’’ති බහූසුපි සමානරූපත්තා. **සඞ්ඝොති** අවිසෙසතො චතුවග්ගාදිකෙ පකතත්තපුග්ගලසමූහෙ වත්තති. ඉධ පන පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගතො පට්ඨාය, මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු දසවග්ගතො පට්ඨාය සඞ්ඝොති ගහෙතබ්බො. තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො – භන්තෙ, සඞ්ඝො මම වචනං සුණාතූති. ඉදඤ්ච නවකතරෙන වත්තබ්බවචනං. සචෙ පන අනුස්සාවකො සබ්බෙහි භික්ඛූහි වුඩ්ඪතරො හොති, ‘‘සුණාතු මෙ, ආවුසො, සඞ්ඝො’’ති වත්තබ්බං. සොපි චෙ ‘‘භන්තෙ’’ති වදෙය්‍ය, නවකතරො වා ‘‘ආවුසො’’ති, කම්මකොපො නත්ථි. කෙචි පන ‘‘එකත්ථ ‘ආවුසො’ති වත්වා අඤ්ඤත්ථ ‘භන්තෙ’ති වුත්තෙපි නත්ථි දොසො උභයෙනාපි ආලපනස්ස සිජ්ඣනතො’’ති වදන්ති.

ඉදානි යමත්ථං ඤාපෙතුකාමො ‘‘සුණාතූ’’ති සඞ්ඝං සවනෙ නියොජෙති, තං ඤාපෙන්තො **‘‘අයං ඉත්ථන්නාමො’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **අයන්ති** උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස හත්ථපාසෙ සන්නිහිතභාවදස්සනං. තෙන ච හත්ථපාසෙ ඨිතස්සෙව උපසම්පදා රුහතීති සිජ්ඣති හත්ථපාසතො බහි ඨිතස්ස ‘‘අය’’න්ති න වත්තබ්බතො. තෙනෙව අනුසාසකසම්මුතියං සො හත්ථපාසතො බහි ඨිතත්තා ‘‘අය’’න්ති න වුත්තො. තස්මා උපසම්පදාපෙක්ඛො අනුපසම්පන්නො හත්ථපාසෙ ඨපෙතබ්බො. **අයං ඉත්ථන්නාමොති අයං**-සද්දො ච අවස්සං පයුජ්ජිතබ්බො. සො ච ඉමස්මිං පඨමනාමපයොගෙ එවාති ගහෙතබ්බං . **‘‘ඉත්ථන්නාමො’’**ති ඉදං අනියමතො තස්ස නාමදස්සනං. උභයෙනපි අයං බුද්ධරක්ඛිතොතිආදිනාමං දස්සෙති. ‘‘උපසම්පදාපෙක්ඛො’’ති භින්නාධිකරණවිසයෙ බහුබ්බීහිසමාසො, උපසම්පදං මෙ සඞ්ඝො අපෙක්ඛමානොති අත්ථො. තස්ස ච උපජ්ඣායතං සමඞ්ගිභාවෙන දස්සෙතුං ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස ආයස්මතො’’ති වුත්තං. එතෙන ‘‘අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්ස සද්ධිවිහාරිකභූතො උපසම්පදාපෙක්ඛො’’ති එවමාදිනා නයෙන නාමයොජනාය සහ අත්ථො දස්සිතොති. එත්ථ ච ‘‘ආයස්මතො’’ති පදං අවත්වාපි ‘‘අයං බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො’’ති වත්තුං වට්ටති. තෙනෙව පාළියං ‘‘ඉත්ථන්නාමෙන උපජ්ඣායෙනා’’ති එත්ථ ‘‘ආයස්මතො’’ති පදං න වුත්තං. යඤ්චෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව.

නනු චෙත්ථ උපජ්ඣායොපි උපසම්පදාපෙක්ඛො විය හත්ථපාසෙ ඨිතො එව ඉච්ඡිතබ්බො, අථ කස්මා ‘‘අයං ඉත්ථන්නාමො ඉමස්ස ඉත්ථන්නාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො’’ති එවං උපජ්ඣායපරාමසනෙපි ඉම-සද්දස්ස පයොගො න කතොති? නායං විරොධො උපජ්ඣායස්ස අභාවෙපි කම්මකොපාභාවතො. කෙවලඤ්හි කම්මනිප්ඵත්තියා සන්තපදවසෙන අවිජ්ජමානස්සපි උපජ්ඣායස්ස නාමකිත්තනං අනුපජ්ඣායස්ස උපසම්පදාදීසුපි කරීයති. තස්මා උපජ්ඣායස්ස අසන්නිහිතතායපි තප්පරාමසනමත්තෙනෙව කම්මසිද්ධිතො ‘‘ඉමස්සා’’ති නිද්දිසිතුං න වට්ටති.

පරිසුද්ධො අන්තරායිකෙහි ධම්මෙහීති අභබ්බතාදිකෙහි උපසම්පදාය අවත්ථුකරෙහි චෙව පඤ්චාබාධහත්ථච්ඡින්නාදීහි ච ආපත්තිමත්තකරෙහි අන්තරායිකෙහි සභාවෙහි පරිමුත්තො. එවං වුත්තෙ එව ච ආපත්තිමත්තකරෙහි පඤ්චාබාධාදීහි අපරිමුත්තස්සපි උපසම්පදා රුහති, නාඤ්ඤථා. **පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවරන්ති** පරිපුණ්ණමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස පත්තචීවරං. එවං වුත්තෙ එව අපත්තචීවරස්සාපි උපසම්පදා රුහති, නාඤ්ඤථා. **උපසම්පදං යාචතීති** ‘‘සඞ්ඝං, භන්තෙ, උපසම්පදං යාචාමී’’තිආදිනා (මහාව. 71, 126) යාචිතභාවං සන්ධාය වුත්තං. එවං තෙන සඞ්ඝෙ අයාචිතෙපි ‘‘ඉත්ථන්නාමො සඞ්ඝං උපසම්පදං යාචතී’’ති වුත්තෙ එව කම්මං අවිපන්නං හොති, නාඤ්ඤථා. **උපජ්ඣායෙනාති** උපජ්ඣායෙන කරණභූතෙන ඉත්ථන්නාමං උපජ්ඣායං කත්වා කම්මභූතං උපසම්පදං දාතුං නිප්ඵාදෙතුං කත්තුභූතං සඞ්ඝං යාචතීති අත්ථො. යාචධාතුනො පන ද්විකම්මකත්තා ‘‘සඞ්ඝං, උපසම්පද’’න්ති ද්වෙ කම්මපදානි වුත්තානි.

යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලන්ති එත්ථ පත්තො කාලො ඉමස්සාති පත්තකාලං, අපලොකනාදිචතුබ්බිධසඞ්ඝකම්මං, තදෙව සකත්ථෙ ය-පච්චයෙන ‘‘පත්තකල්ල’’න්ති වුච්චති. ඉධ පන ඤත්තිචතුත්ථඋපසම්පදාකම්මං අධිප්පෙතං, තං කාතුං සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ලං ජාතං. **යදීති** අනුමතිගහණවසෙන කම්මස්ස පත්තකල්ලතං ඤාපෙති. යො හි කොචි තත්ථ අපත්තකල්ලතං මඤ්ඤිස්සති, සො වක්ඛති. ඉමමෙව හි අත්ථං සන්ධාය අනුස්සාවනාසු ‘‘යස්සායස්මතො ඛමති…පෙ…. සො භාසෙය්‍යා’’ති (මහාව. 127) වුත්තං. තං පනෙතං පත්තකල්ලං වත්ථුසම්පදා, අන්තරායිකෙහි ධම්මෙහි චස්ස පරිසුද්ධතා, සීමාසම්පදා, පරිසසම්පදා, පුබ්බකිච්චනිට්ඨාපනන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි අඞ්ගෙහි සඞ්ගහිතං.

තත්ථ **වත්ථුසම්පදා** නාම යථාවුත්තෙහි එකාදසහි අභබ්බපුග්ගලෙහි චෙව අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නෙහි ච අඤ්ඤො පරිපුණ්ණවීසතිවස්සො අනුපසම්පන්නභූතො මනුස්සපුරිසො, එතස්මිං පුග්ගලෙ සති එව ඉදං සඞ්ඝස්ස උපසම්පදාකම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති. කතඤ්ච කුප්පමෙව හොති.

අන්තරායිකෙහි ධම්මෙහි වජ්ස පරිසුද්ධතා නාම යථාවුත්තස්සෙව උපසම්පදාවත්ථුභූතස්ස පුග්ගලස්ස යෙ ඉමෙ භගවතා පටික්ඛිත්තා පඤ්චාබාධඵුට්ඨතාදයො මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතතාපරියොසානා චෙව හත්ථච්ඡින්නතාදයො ච දොසධම්මා කාරකසඞ්ඝස්ස ආපත්තාදිඅන්තරායහෙතුතාය ‘‘අන්තරායිකා’’ති වුච්චන්ති තෙහි අන්තරායිකෙහි දොසධම්මෙහි පරිමුත්තත්තා, ඉමිස්සා ච සති එව ඉදං කම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති. කතං පන කම්මං සුකතමෙව හොති ඨපෙත්වා ඌනවීසතිවස්සපුග්ගලං.

සීමාසම්පදා පන උපොසථක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 147-148) වක්ඛමානනයෙන සබ්බදොසවිරහිතාය බද්ධාබද්ධවසෙන දුවිධාය සීමාය වසෙනෙව වෙදිතබ්බා. තාදිසාය හි සීමාය සති එව ඉදං කම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති. කතඤ්ච කම්මං විපජ්ජති.

පරිසසම්පදා පන යෙ ඉමෙ උපසම්පදාකම්මස්ස සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන කම්මප්පත්තා දසහි වා පඤ්චහි වා අනූනා පාරාජිකං අනාපන්නා, අනුක්ඛිත්තා ච සමානසංවාසකා භික්ඛූ, තෙසං එකසීමායං හත්ථපාසං අවිජහිත්වා ඨානං, ඡන්දාරහානඤ්ච ඡන්දස්ස ආනයනං, සම්මුඛීභූතානඤ්ච අප්පටික්කොසනං, උපසම්පදාපෙක්ඛරහිතානං උපොසථක්ඛන්ධකෙ පටික්ඛිත්තානං ගහට්ඨාදිඅනඋපසම්පන්නානඤ්චෙව පාරාජිකුක්ඛිත්තකනානාසංවාසකභික්ඛුනීනඤ්ච වජ්ජනීයපුග්ගලානං සඞ්ඝස්ස හත්ථපාසෙ අභාවො චාති ඉමෙහි චතූහි අඞ්ගෙහි සඞ්ගහිතා. එවරූපාය ච පරිසසම්පදාය සති එව ඉදං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති. තත්ථ පුරිමානං තිණ්ණං අඞ්ගානං අඤ්ඤතරස්සපි අභාවෙ කතං කම්මං විපජ්ජති, න පච්ඡිමස්ස.

පුබ්බකිච්චනිට්ඨාපනං නාම යානිමානි ‘‘පඨමං උපජ්ඣං ගාහාපෙතබ්බො’’තිආදිනා පාළියං වුත්තානි ‘‘උපජ්ඣං ගාහාපනං, පත්තචීවරාචික්ඛනං, තතො තං හත්ථපාසතො බහි ඨපෙත්වා අනුසාසකසම්මුතිකම්මකරණං, සම්මතෙන ච ගන්ත්වා අනුසාසනං, තෙන ච පඨමතරං ආගන්ත්වා සඞ්ඝස්ස ඤාපෙත්වා උපසම්පදාපෙක්ඛං ‘ආගච්ඡාහී’ති හත්ථපාසෙ එව අබ්භානං, තෙන ච භික්ඛූනං පාදෙ වන්දාපෙත්වා උපසම්පදායාචාපනං, තතො අන්තරායිකධම්මපුච්ඡකසම්මුතිකරණං, සම්මතෙන ච පුච්ඡන’’න්ති ඉමානි අට්ඨ පුබ්බකිච්චානි, තෙසං සබ්බෙසං යථාවතො කරණෙන නිට්ඨාපනං. එතස්මිඤ්ච පුබ්බකම්මනිට්ඨාපනෙ සති එව ඉදං සඞ්ඝස්ස උපසම්පදාකම්මං පත්තකල්ලං නාම හොති, නාසති. එතෙසු පන පුබ්බකම්මෙසු අකතෙසුපි කතං කම්මං යථාවුත්තවත්ථුසම්පත්තිආදීසු විජ්ජමානෙසු අකුප්පමෙව හොති. තදෙවමෙත්ථ පත්තකල්ලං ඉමෙහි පඤ්චහි අඞ්ගෙහි සඞ්ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. ඉමිනාව නයෙන හෙට්ඨා වුත්තෙසු, වක්ඛමානෙසු ච සබ්බෙසු කම්මෙසු පත්තකල්ලතා යථාරහං යොජෙත්වා ඤාතබ්බා.

ඉත්ථන්නාමං උපසම්පාදෙය්‍යාති උපසම්පදානිප්ඵාදනෙන තංසමඞ්ගිං කරෙය්‍ය කරොතූති පත්ථනායං, විධිම්හි වා ඉදං දට්ඨබ්බං. යථා හි ‘‘දෙවදත්තං සුඛාපෙය්‍යා’’ති වුත්තෙ සුඛමස්ස නිප්ඵාදෙත්වා තං සුඛසමඞ්ගිනං කරෙය්‍යාති අත්ථො හොති, එවමිධාපි උපසම්පදමස්ස නිප්ඵාදෙත්වා තං උපසම්පදාසමඞ්ගිනං කරෙය්‍යාති අත්ථො. පයොජකබ්‍යාපාරෙ චෙතං යථා සුඛයන්තං කඤ්චි සුද්ධකත්තාරං කොචි හෙතුකත්තා සුඛහෙතුනිප්ඵාදනෙන සුඛාපෙය්‍යාති වුච්චති, එවමිධාපි උපසම්පජ්ජන්තං සුද්ධකත්තාරං පුග්ගලං හෙතුකත්තුභූතො සඞ්ඝො උපසම්පදාහෙතුනිප්ඵාදනෙන උපසම්පාදෙය්‍යාති වුත්තො. එතෙන ච සුඛං විය සුඛදායකෙන සඞ්ඝෙන පුග්ගලස්ස දිය්‍යමානා තථාපවත්තපරමත්ථධම්මෙ උපාදාය අරියජනපඤ්ඤත්තා උපසම්පදා නාම සම්මුතිසච්චතා අත්ථීති සමත්ථිතං හොති. එත්ථ ච ‘‘ඉත්ථන්නාමො සඞ්ඝං උපසම්පදං යාචතී’’ති වුත්තත්තා පරිවාසාදීසු විය යාචනානුගුණං ‘‘ඉත්ථන්නාමස්ස උපසම්පදං දදෙය්‍යා’’ති අවත්වා ‘‘ඉත්ථන්නාමං උපසම්පාදෙය්‍යා’’ති වුත්තත්තා ඉදං උපසම්පදාකම්මං දානෙ අසඞ්ගහෙත්වා කම්මලක්ඛණෙ එව සඞ්ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. ඉමිනා නයෙන ‘‘ඉත්ථන්නාමං උපසම්පාදෙති, උපසම්පන්නො සඞ්ඝෙනා’’ති එත්ථාපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. කෙවලඤ්හි තත්ථ වත්තමානකාලඅතීතකාලවසෙන, ඉධ පන අනාමට්ඨකාලවසෙනාති එත්තකමෙව විසෙසො.

එසා ඤත්තීති ‘‘සඞ්ඝො ඤාපෙතබ්බො’’ති වුත්තඤාපනා එසා. ඉදඤ්ච අනුස්සාවනානම්පි සබ්භාවසූචනත්ථං වුච්චති. අවස්සඤ්චෙතං වත්තබ්බමෙව, ඤත්තිකම්මෙ එව තං න වත්තබ්බං. තත්ථ පන ය්‍ය-කාරෙ වුත්තමත්තෙ එව ඤත්තිකම්මං නිට්ඨිතං හොතීති දට්ඨබ්බං. **ඛමතීති** රුච්චති. **උපසම්පදාති** සඞ්ඝෙන දිය්‍යමානා නිප්ඵාදියමානා උපසම්පදා යස්ස ඛමති. සො තුණ්හස්සාති යොජනා. **තුණ්හීති** ච අකථනත්ථෙ නිපාතො, අකථනකො අස්ස භවෙය්‍යාති අත්ථො. ඛමති සඞ්ඝස්ස ඉත්ථන්නාමස්ස උපසම්පදාති පකතෙන සම්බන්ධො. තත්ථ කාරණමාහ **‘‘තස්මා තුණ්හී’’**ති. තත්ථ ‘‘ආසී’’ති සෙසො. යස්මා ‘‘යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍යා’’ති තික්ඛත්තුං වුච්චමානොපි සඞ්ඝො තුණ්හී නිරවො අහොසි, තස්මා ඛමති සඞ්ඝස්සාති අත්ථො. **එවන්ති** ඉමිනා පකාරෙන. තුණ්හීභාවෙනෙ**වෙතං** සඞ්ඝස්ස රුච්චනභාවං **ධාරයාමි** බුජ්ඣාමි පජානාමීති අත්ථො. **ඉති**-සද්දො පරිසමාපනත්ථෙ කතො, සො ච කම්මවාචාය අනඞ්ගං. තස්මා අනුස්සාවකෙන ‘‘ධාරයාමී’’ති එත්ථ මි-කාරපරියොසානමෙව වත්වා නිට්ඨාපෙතබ්බං, ඉති-සද්දො න පයුජ්ජිතබ්බොති දට්ඨබ්බං. ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ කම්මවාචානමත්ථො වෙදිතබ්බො.

උපසම්පදාවිධිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චත්තාරොනිස්සයාදිකථාවණ්ණනා

128. **එකපොරිසා** වාතිආදි සත්තානං සරීරච්ඡායං පාදෙහි මිනිත්වා ජානනප්පකාරදස්සනං. ඡසත්තපදපරමතා හි ඡායා ‘‘පොරිසා’’ති වුච්චති. ඉදඤ්ච උතුප්පමාණාචික්ඛනාදි ච ආගන්තුකෙහි සද්ධිං වීමංසිත්වා වුඩ්ඪනවභාවං ඤත්වා වන්දනවන්දාපනාදිකරණත්ථං වුත්තං. එති ආගච්ඡති, ගච්ඡති චාති උතු, සොව පමීයතෙ අනෙන සංවච්ඡරන්ති පමාණන්ති ආහ **‘‘උතුයෙව උතුප්පමාණ’’**න්ති. **අපරිපුණ්ණාති** උපසම්පදාදිවසෙන අපරිපුණ්ණා. යදි උතුවෙමජ්ඣෙ උපසම්පාදිතො, තදා තස්මිං උතුම්හි අවසිට්ඨදිවසාචික්ඛනං ‘‘දිවසභාගාචික්ඛන’’න්ති දස්සෙති. තෙනාහ **‘‘යත්තකෙහි දිවසෙහි යස්ස යො උතු අපරිපුණ්ණො, තෙ දිවසෙ’’**ති. තත්ථ යස්ස තං ඛණං ලද්ධූපසම්පදස්ස පුග්ගලස්ස සම්බන්ධී යො උතු යත්තකෙහි දිවසෙහි අපරිපුණ්ණො, තෙ දිවසෙති යොජනා.

ඡායාදිකමෙව සබ්බං සඞ්ගහෙත්වා ගායිතබ්බතො කථෙතබ්බතො සඞ්ගීතීති ආහ **‘‘ඉදමෙවා’’**තිආදි. තත්ථ එකතො කත්වා ආචික්ඛිතබ්බං. **ත්වං කිං ලභසීති** ත්වං උපසම්පාදනකාලෙ කතරවස්සං, කතරඋතුඤ්ච ලභසි, කතරස්මිං තෙ උපසම්පදා ලද්ධාති අත්ථො. **වස්සන්ති** වස්සානඋතු. ඉදඤ්ච සංවච්ඡරාචික්ඛනං විනා වුත්තම්පි න ඤායතීති ඉමිනා උතුආචික්ඛනෙනෙව සාසනවස්සෙසු වා කලියුගවස්සාදීසු වා සහස්සිමෙ වා සතිමෙ වා අසුකං උතුං ලභාමීති දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං. **‘‘ඡායා’’**ති ඉදං පාළියං ආගතපටිපාටිං සන්ධාය වුත්තං. වත්තබ්බකමතො පන කලියුගවස්සාදීසු සබ්බදෙසපසිද්ධෙසු අසුකවස්සෙ අසුකඋතුම්හි අසුකමාසෙ අසුකෙ කණ්හෙ වා සුක්කෙ වා පක්ඛෙ අසුකතිථිවාරවිසෙසයුත්තෙ නක්ඛත්තෙ පුබ්බණ්හාදිදිවසභාගෙ එත්තකෙ ඡායාපමාණෙ, නාඩිකාපමාණෙ වා මයා උපසම්පදා ලද්ධාති වදෙය්‍යාසීති එවං ආචික්ඛිතබ්බං. ‘‘ඉදං සුට්ඨු උග්ගහෙත්වා ආගන්තුකෙහි වුඩ්ඪපටිපාටිං ඤත්වා පටිපජ්ජාහී’’ති වත්තබ්බං. පාළියං **කිස්ස ත්වන්ති** කිං ත්වං එත්තකං කාලං අකාසීති අත්ථො.

130. **උපසම්පදං යාචීති** පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච යාචීති අත්ථො. **පස්සිස්සාමීති** එත්ථ වදතීති සෙසො, එවං උපරිපි. **‘‘ඔසාරෙතබ්බො’’**ති ඉමිනා පුරිමො උක්ඛිත්තභාවො විබ්භමිත්වා පුන ලද්ධූපසම්පදම්පි න මුඤ්චති. තෙන ච සම්භුඤ්ජනාදීසුපි භික්ඛූනං පාචිත්තියමෙවාති දස්සෙති. **අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙති** එත්ථ සහසෙය්‍යාපි සඞ්ගහිතාති දට්ඨබ්බං. එත්ථ චායමධිප්පායො – යස්මා අයං ඔසාරිතත්තා පකතත්තො, තස්මා උක්ඛිත්තසම්භොගාදිපච්චයෙන පාචිත්තියෙනෙත්ථ අනාපත්තීති. යො පන ආපත්තිට්ඨානෙ අනාපත්තිදිට්ඨිකාය ආපත්තිං න පස්සති, තෙනෙව පටිකම්මම්පි න කරොති, සො යස්මා එත්තාවතා අලජ්ජී නාම න හොති. පණ්ණත්තිං ඤත්වා වීතික්කමං කරොන්තො එව හි අලජ්ජී නාම හොති. ‘‘සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතී’’තිආදි (පරි. 359) හි වුත්තං. තස්මා එත්ථ අලජ්ජිසම්භොගාදිපච්චයා දුක්කටාපත්තිනියමො නත්ථි. තෙන සාපෙත්ථ ආපත්ති න වුත්තාති දට්ඨබ්බං. යො පනෙත්ථ ඉමං අධිප්පායං අසල්ලක්ඛෙන්තෙන කෙනචි ‘‘අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙ’’ති ඉමිනා පාචිත්තියෙන අනාපත්ති වුත්තා, අලජ්ජිසම්භොගපච්චයා දුක්කටං පන ආපජ්ජති එවාති ආපත්තිනියමො වුත්තො, සො අලජ්ජිත්තෙ සති එව වුත්තො, නාසතීති දට්ඨබ්බං.

131. **විනයම්හීති**ආදිගාථාසු **නිග්ගහානන්ති** නිග්ගහකරණෙසු. **පාපිච්ඡෙති** පාපපුග්ගලානං නිග්ගහකරණෙසු, ලජ්ජීනං පග්ගහෙසු ච පෙසලානං සුඛාවහෙ මහන්තෙ විනයම්හි යථා අත්ථකාරී අත්ථානුගුණං කරොන්තොව යස්මා යොනිසො පටිපජ්ජති නාම හොති, තස්මා උද්දානං පවක්ඛාමීති සම්බන්ධයොජනා දට්ඨබ්බා. සෙසං සබ්බත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

චත්තාරොනිස්සයාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

මහාඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

2. උපොසථක්ඛන්ධකො

සන්නිපාතානුජානනාදිකථාවණ්ණනා

132. උපොසථක්ඛන්ධකෙ තරන්ති ඔතරන්ති එත්ථාති **තිත්ථං,** ලද්ධි. **ඉතොති** සාසනලද්ධිතො.

135. **ආපජ්ජිත්වා වා වුට්ඨිතොති** එත්ථ දෙසනාරොචනානම්පි සඞ්ගහො. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** ''වුට්ඨිතා වා දෙසිතා වා ආරොචිතා වා ආපත්ති…පෙ…. අසන්තී නාම හොතී''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වුත්තං.

මනුජෙනාති ආසන්නෙන සහ. **පරෙති** දූරට්ඨෙපි පරපුග්ගලෙ සන්ධාය ගිරං නො ච භණෙය්‍යාති යොජනා.

''ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති (මහාව. 134) වුත්තත්තා ගරුකාපත්තිපි ආවිකරණමත්තෙන වුට්ඨාතීති කෙචි වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං පරිවාසාදිවිධානසුත්තෙහි විරුජ්ඣනතො. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො – යථාභූතඤ්හි අත්තානමාවිකරොන්තං පෙසලා භික්ඛූ ''අකාමා පරිවත්ථබ්බ''න්තිආදිවචනං නිස්සාය අනිච්ඡමානම්පි නං උපායෙන පරිවාසාදීනි දත්වා අවස්සං සුද්ධන්තෙ පතිට්ඨාපෙස්සන්ති, තතො තස්ස අවිප්පටිසාරාදීනං වසෙන ඵාසු හොති. **පඨමං පාතිමොක්ඛුද්දෙසන්ති** නිදානුද්දෙසං දස්සෙති. පුබ්බෙ අවිජ්ජමානං පඤ්ඤාපෙසීති. න කෙවලඤ්ච එතං, පුබ්බෙ පඤ්ඤත්තම්පි පන පාරාජිකාදිසික්ඛාපදං සබ්බං භගවා ''තත්‍රිමෙ චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මා උද්දෙසං ආගච්ඡන්තී''තිආදිනා පාරාජිකුද්දෙසාදිවසෙන විනයමාතිකං කත්වා නිදානුද්දෙසෙන සහ සයමෙව සඞ්ගහෙත්වා ''පාතිමොක්ඛ''න්ති පඤ්ඤාපෙසීති දට්ඨබ්බං. තදෙතං සබ්බම්පි සන්ධාය ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු''න්ති (මහාව. 133) වුත්තං.

136. **එතං** 34 **වෙදිතබ්බන්ති** යස්මිං තස්මිං චාතුද්දසෙ වා පන්නරසෙ වාති එවං අත්ථජාතං.

සන්නිපාතානුජානනාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සීමානුජානනකථාවණ්ණනා

138. **''පුරත්ථිමාය දිසාය''**ති ඉදං නිදස්සනමත්තං. තස්සං පන දිසායං නිමිත්තෙ අසති යත්ථ අත්ථි, තතො පට්ඨාය පඨමං ''පුරත්ථිමාය අනුදිසාය, දක්ඛිණාය දිසාය''තිආදිනා සමන්තා විජ්ජමානට්ඨානෙසු නිමිත්තානි කිත්තෙත්වා පුන ''පුරත්ථිමාය අනුදිසාය''ති පඨමකිත්තිතං කිත්තෙතුං වට්ටති, තීහි නිමිත්තෙහි සිඞ්ඝාටකසණ්ඨානායපි සීමාය සම්මන්නිතබ්බතො. **තික්ඛත්තුං සීමාමණ්ඩලං සම්බන්ධන්තෙනාති** විනයධරෙන සයං එකස්මිංයෙව ඨානෙ ඨත්වා කෙවලං නිමිත්තකිත්තනවචනෙනෙව සීමාමණ්ඩලං සමන්තා නිමිත්තෙන නිමිත්තං බන්ධන්තෙනාති අත්ථො. තං තං නිමිත්තට්ඨානං අගන්ත්වාපි හි කිත්තෙතුං වට්ටති. තියොජනපරමාය සීමාය සමන්තතො තික්ඛත්තුං අනුපරිගමනස්ස එකදිවසෙන දුක්කරත්තා විනයධරෙන සයං අදිට්ඨම්පි පුබ්බෙ භික්ඛූහි යථාවවත්ථිතං නිමිත්තං ''පාසාණො භන්තෙ''තිආදිනා කෙනචි වුත්තානුසාරෙන සල්ලක්ඛෙත්වා ''එසො පාසාණො නිමිත්ත''න්තිආදිනා කිත්තෙතුම්පි වට්ටති එව.

සුද්ධපංසුපබ්බතොති න කෙනචි කතො සයංජාතොව වුත්තො. තථා සෙසාපි. **ඉතරොපීති** සුද්ධපංසුපබ්බතාදිකොපි පබ්බතො. **හත්ථිප්පමාණතොති** එත්ථ භූමිතො උග්ගතප්පදෙසෙන හත්ථිප්පමාණං ගහෙතබ්බං. **චතූහි වා තීහි වාති** සීමාභූමියං චතූසු, තීසු වා දිසාසු ඨිතෙහි. එකිස්සා එව පන දිසාය ඨිතෙහි තතො බහූහිපි සම්මන්නිතුං න වට්ටති. ද්වීහි පන ද්වීසු දිසාසු ඨිතෙහිපි න වට්ටති. **තස්මාති** යස්මා එකෙන න වට්ටති, තස්මා. **තං බහිද්ධා කත්වාති** කිත්තිතනිමිත්තස්ස අසීමත්තා අන්තොසීමාය කරණං අයුත්තන්ති වුත්තං. තෙනාහ **''සචෙ''**තිආදි.

ද්වත්තිංසපලගුළපිණ්ඩප්පමාණතා සණ්ඨානතො ගහෙතබ්බා, න තුලගණනාවසෙන, භාරතො පලපරිමාණඤ්ච මගධතුලාය ගහෙතබ්බං. සා ච ලොකියතුලාය ද්විගුණාති වදන්ති. **අතිමහන්තොපීති** භූමිතො හත්ථිප්පමාණං අනුග්ගන්ත්වා හෙට්ඨාභූමියං ඔතිණ්ණඝනතො අනෙකයොජනප්පමාණොපි. සචෙ හි තතො හත්ථිප්පමාණං කූටං උග්ගච්ඡති, පබ්බතසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති.

අන්තොසාරානන්ති තස්මිං ඛණෙ තරුණතාය සාරෙ අවිජ්ජමානෙපි පරිණාමෙන භවිස්සමානසාරෙපි සන්ධාය වුත්තං. තාදිසානඤ්හි සූචිදණ්ඩකප්පමාණපරිණාහානං චතුපඤ්චමත්තම්පි වනං වට්ටති. **අන්තොසාරමිස්සකානන්ති** අන්තොසාරෙහි රුක්ඛෙහි සම්මිස්සානං. එතෙන ච සාරරුක්ඛමිස්සම්පි වනං වට්ටතීති දස්සෙති. **චතුපඤ්චරුක්ඛමත්තම්පීති** සාරරුක්ඛෙ සන්ධාය වුත්තං. **වනමජ්ඣෙ විහාරං කරොන්තීති** රුක්ඛඝටාය අන්තරෙ රුක්ඛෙ අච්ඡින්දිත්වා වතිආදීහි විහාරපරිච්ඡෙදං කත්වාව අන්තොරුක්ඛන්තරෙසු එව පරිවෙණපණ්ණසාලාදීනං කරණවසෙන යථා අන්තොවිහාරම්පි වනමෙව හොති, එවං විහාරං කරොන්තීති අත්ථො. යදි හි සබ්බං රුක්ඛං ඡින්දිත්වා විහාරං කරෙය්‍යුං, විහාරස්ස අවනත්තා තං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං වනං එකත්ථ කිත්තෙතබ්බං සියා. ඉධ පන

අන්තොපි වනත්තා ‘‘වනං න කිත්තෙතබ්බ’’න්ති වුත්තං. සචෙ හි තං කිත්තෙන්ති, ‘‘නිමිත්තස්ස උපරි විහාරො හොති’’තිආදිනා අනන්තරෙ වුත්තදොසං ආපජ්ජති. **එකදෙසන්**ති වනෙකදෙසං, රුක්ඛවිරහිතට්ඨානෙ කතවිහාරස්ස එකපස්සෙ ඨිතවනස්ස එකදෙසන්ති අත්ථො.

සූචිදණ්ඩකප්පමාණොති වංසදණ්ඩප්පමාණො. ලෙඛනිදණ්ඩප්පමාණොති කෙචි. **මාතිකාට්ඨකථායං** පන අවෙභඞ්ගියවිනිච්ඡයෙ ‘‘යො කොචි අට්ඨඞ්ගුලසූචිදණ්ඩකමත්තොපි වෙළු…පෙ…. ගරුභණ්ඩ’’න්ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. දුබ්බත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තත්තා තනුතරො වෙළුදණ්ඩොති ච සූචිදණ්ඩොති ච ගහෙතබ්බං. **වංසනළකසරාවාදීසූ**ති වෙළුපබ්බෙ වා නළපබ්බෙ වා කපල්ලකාදිමත්තිකභාජනෙසු වාති අත්ථො. **තඞ්ඛණම්පී**ති තරුණපොතකෙ අමිලායිත්වා විරුහනජාතිකෙ සන්ධාය වුත්තං. යෙ පන පරිණතා සමූලං උද්ධරිත්වා රොපිතාපි ඡින්නසාඛා විය මිලායිත්වා චිරෙන නවමූලඞ්කුරුප්පත්තියා ජීවන්ති, මීයන්තියෙව වා, තාදිසෙ කිත්තෙතුං න වට්ටති. **එත**න්ති නවමූලසාඛානිග්ගමනං.

මජ්ඣෙති සීමාය මහාදිසානං අන්තො. **කොණ**න්ති සීමාය චතූසු කොණෙසු ද්වින්නං ද්වින්නං මග්ගානං සම්බන්ධට්ඨානං. **පරභාගෙ කිත්තෙතුං වට්ටතී**ති තෙසං චතුන්නං කොණානං බහි නික්ඛමිත්වා ඨිතෙසු මග්ගෙසු එකිස්සා දිසාය එකං, අඤ්ඤිස්සා දිසාය චාපරන්ති එවං චත්තාරොපි මග්ගා චතූසු දිසාසු කිත්තෙතුං වට්ටතීති අධිප්පායො. එවං පන කිත්තිතමත්තෙන කථං එකාබද්ධතා විගච්ඡතීති විඤ්ඤායතීති. පරතො ගතට්ඨානෙපි එතෙ එව තෙ චත්තාරො මග්ගා. ‘‘චතූසු දිසාසු ගච්ඡන්තී’’ති හි වුත්තං. තස්මා එත්ථ කාරණං විචිනිතබ්බං.

‘‘උත්තරන්තියා භික්ඛුනියා’’ති ඉදඤ්ච **පාළියං** (පාචි. 692) භික්ඛුනීනං නදීපාරගමනෙ නදිලක්ඛණස්ස ආගතත්තා වුත්තං. භික්ඛූනං අන්තරවාසකතෙමනමත්තම්පි වට්ටති එව . **‘‘නදීචතුක්කෙපි එසෙව නයො’’**ති ඉමිනා එකත්ථ කිත්තෙත්වා අඤ්ඤත්ථ පරතො ගතට්ඨානෙපි කිත්තෙතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. තෙනෙව ච ‘‘අස්සම්මිස්සනදියො චතස්සොපි කිත්තෙතුං වට්ටතී’’ති අසම්මිස්ස-ග්ගහණං කතං. **මූලෙ**ති ආදිකාලෙ. **නදිං භින්දිත්වා**ති යථා උදකං අනිච්ඡන්තෙහි කස්සකෙහි මහොඝෙ නිවත්තෙතුං න සක්කා, එවං නදිකූලං භින්දිත්වා.

උක්ඛෙපිමන්ති දීඝරජ්ජුනා කුටෙන උස්සිඤ්චනීයං.

අසම්මිස්සෙහීති සබ්බදිසාසු ඨිතපබ්බතෙහි එව, පාසාණාදීසු අඤ්ඤතරෙහි වා නිමිත්තන්තරාබ්‍යවහිතෙහි. **සම්මිස්සෙහී**ති එකත්ථ පබ්බතො, අඤ්ඤත්ථ පාසාණොති එවං ඨිතෙහි අට්ඨහිපි. **‘‘නිමිත්තානං සතෙනාපී’’**ති ඉමිනා එකිස්සාය එව දිසාය බහුනිමිත්තානි ‘‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං? පබ්බතො භන්තෙ. පුන පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං? පාසාණො භන්තෙ’’තිආදිනා කිත්තෙතුං වට්ටතීති දස්සෙති. **සිඞ්ඝාටකසණ්ඨානා**ති තිකොණා. **චතුරස්සා**ති සමචතුරස්සා, මුදිඞ්ගසණ්ඨානා පන ආයතචතුරස්සා. එකකොටියං සඞ්කොචිතා, තදඤ්ඤාය විත්ථිණ්ණා වා හොතීති. **සීමාය උපචාරං ඨපෙත්වා**ති ආයතිං බන්ධිතබ්බාය සීමාය නෙසං විහාරානං පරිච්ඡෙදතො බහි සීමන්තරිකප්පහොනකං උපචාරං ඨපෙත්වා. බද්ධා සීමා යෙසු විහාරෙසු, තෙ **බද්ධසීමා. පාටෙක්ක**න්ති පච්චෙකං. **බද්ධසීමාසදිසානී**ති යථා බද්ධසීමාසු ඨිතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඡන්දාදිං අනපෙක්ඛිත්වා පච්චෙකං කම්මං කාතුං ලභන්ති, එවං ගාමසීමාසු ඨිතාපීති දස්සෙති. **ආගන්තබ්බ**න්ති සාමීචිමත්තවසෙන වුත්තං. තෙනාහ **‘‘ආගමනම්පී’’**තිආදි.

පබ්බජ්ජූපසම්පදාදීනන්ති එත්ථ භණ්ඩුකම්මාපුච්ඡනං සන්ධාය පබ්බජ්ජාගහණං. **එකවීසති භික්ඛූ**ති නිසින්නෙ සන්ධාය වුත්තං. ඉදඤ්ච කම්මාරහෙන සහ අබ්භානකාරකානම්පි පහොනකත්ථං වුත්තං. **‘‘නිමිත්තුපගා පාසාණා ඨපෙතබ්බා’’**ති ඉදං යථාරුචිතට්ඨානෙ රුක්ඛනිමිත්තාදීනං දුල්ලභතාය චඞ්කීත්වා උභින්නං බද්ධසීමානං සඞ්කරකරණතො ච පාසාණනිමිත්තස්ස ච තදභාවතො යත්ථ කත්ථචි ආනෙත්වා ඨපෙතුං සුකරතාය ච වුත්තං. තථා **සීමන්තරිකපාසාණා ඨපෙතබ්බා**ති එත්ථාපි. **චතුරඞ්ගුලප්පමාණාපී**ති යථා බන්ධසීමාපරිච්ඡෙදතො බහි නිමිත්තපාසාණානං චතුරඞ්ගුලමත්තට්ඨානං සමන්තා නිගච්ඡති, අවසෙසං ඨානං අන්තොබන්ධසීමාය හොතියෙව, එවං තෙසුපි ඨපිතෙසු චතුරඞ්ගුලමත්තා සීමන්තරිකා හොතීති දට්ඨබ්බං.

සීමන්තරිකපාසාණාති සීමන්තරිකාය ඨපිතනිමිත්තපාසාණා. තෙ පන කිත්තෙන්තෙන පදක්ඛිණතො අනුපරියායන්තෙනෙව කිත්තෙතබ්බා. කථං? ඛණ්ඩසීමතො හි පච්ඡිමාය දිසාය පුරත්ථාභිමුඛෙන ඨත්වා ‘‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත’’න්ති තත්ථ සබ්බානි නිමිත්තානි අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා තථා උත්තරාය දිසාය දක්ඛිණාභිමුඛෙන ඨත්වා ‘‘දක්ඛිණාය දිසාය කිං නිමිත්ත’’න්ති අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා තථා පුරත්ථිමාය දිසාය පච්ඡිමාභිමුඛෙන ඨත්වා ‘‘පච්ඡිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත’’න්ති අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා තථා දක්ඛිණාය දිසාය උත්තරාභිමුඛෙන ඨත්වා ‘‘උත්තරාය දිසාය කිං නිමිත්ත’’න්ති තත්ථ සබ්බානි නිමිත්තානි අනුක්කමෙන කිත්තෙත්වා පුන පච්ඡිමාය දිසාය පුරත්ථාභිමුඛෙන ඨත්වා පුරිමකිත්තිතං වුත්තනයෙන පුන කිත්තෙතබ්බං. එවං බහූනම්පි ඛණ්ඩසීමානං සීමන්තරිකපාසාණා පච්චෙකං කිත්තෙතබ්බා. **තතො**ති පච්ඡා. **අවසෙසනිමිත්තානී**ති මහාසීමාය බාහිරන්තරෙසු අවසෙසනිමිත්තානි. **උභින්නම්පි න කොපෙන්තී**ති උභින්නම්පි කම්මං න කොපෙන්ති.

කුටිගෙහෙති භූමියං කතතිණකුටියං. **උදුක්ඛල**න්ති උදුක්ඛලාවාටසදිසබුද්දකාවාටං. **නිමිත්තං න කාතබ්බ**න්ති තං රාජිං වා උදුක්ඛලං වා නිමිත්තං න කාතබ්බං. ඉදඤ්ච යථාවුත්තෙසු නිමිත්තෙසු අනාගතත්තෙන න වට්ටතීති සිද්ධම්පි

අවිනස්සකසඤ්ඤාය කොචි මොහෙන නිමිත්තං කරෙය්‍යාති දූරතොපි විපත්තිපරිහාරත්ථං වුත්තං. එවං උපරි ''භිත්තිං අකිත්තෙත්වා''තිආදීසුපි සිද්ධමෙවත්ථං පුනප්පුනං කථනෙ කාරණං වෙදිතබ්බං. සීමාවිපත්ති හි උපසම්පදාදිසබ්බකම්මවිපත්තිමූලන්ති තස්සා සබ්බං ද්වාරං සබ්බථා පිදහනවසෙන වත්තබ්බං. සබ්බං වත්වාව ඉධ ආචරියා විනිච්ඡයං ඨපෙසුන්ති දට්ඨබ්බං.

භිත්තින්ති ඉට්ඨකදාරුමත්තිකාමයං. සිලාමයාය පන භිත්තියා නිමිත්තුපගං එකං පාසාණං තංතංදිසාය කිත්තෙතුං වට්ටති. අනෙකසිලාහි චිනිතං සකලභිත්තිං කිත්තෙතුං න වට්ටති ''එසො පාසාණො නිමිත්ත''න්ති එකවචනෙන වත්තබ්බතො. **අන්තොකුට්ටමෙවාති** එත්ථ අන්තොකුට්ටෙපි නිමිත්තානං ඨිතොකාසතො අන්තො එව සීමාති ගහෙතබ්බං. **පමුඛෙ නිමිත්තපාසාණෙ ඨපෙත්වාති** ගබ්භාභිමුඛෙපි බහිපමුඛෙ ගබ්භවිත්ථාරප්පමාණෙ ඨානෙ පාසාණෙ ඨපෙත්වා සම්මන්නිතබ්බා. එවඤ්හි ගබ්භපමුඛානං අන්තරෙ ඨිතකුට්ටම්පි උපාදාය අන්තො ච බහි ච චතුරස්සසණ්ඨානාව සීමා හොති. **බහීති** සකලස්ස කුටිගෙහස්ස සමන්තතො බහි.

අන්තො ච බහි ච සීමා හොතීති මජ්ඣෙ ඨිතභිත්තියා සහ චතුරස්සසීමා හොති.

''උපරිපාසාදෙයෙව හොති''ති ඉමිනා ගබ්භස්ස ච පමුඛස්ස ච අන්තරා ඨිතභිත්තියා එකත්තා තත්ථ ච එකවීසතියා භික්ඛූනං ඔකාසාභාවෙන හෙට්ඨා න ඔතරති, උපරිභිත්ති පන සීමට්ඨාව හොතීති දස්සෙති. **හෙට්ඨිමතලෙ කුට්ටොති** හෙට්ඨිමතලෙ චතූසු දිසාසු ඨිතකුට්ටො. සචෙ හි ද්වීසු, තීසු වා දිසාසු එව කුට්ටො තිට්ඨෙය්‍ය, හෙට්ඨා න ඔතරති. **හෙට්ඨාපි ඔතරතීති** චතුන්නම්පි භිත්තීනං අන්තො භිත්තීහි සහ එකවීසතියා භික්ඛූනං පහොනකත්තා වුත්තං. ඔතරමානා ච උපරිසීමප්පමාණෙන ඔතරති, චතුන්නං පන භිත්තීනං බාහිරන්තරපරිච්ඡෙදෙ හෙට්ඨාභූමිභාගෙ උදකපරියන්තං කත්වා ඔතරති. න පන භිත්තීනං බහි කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානං. **පාසාදභිත්තිතොති** උපරිතලෙ භිත්තිතො. **ඔතරණානොතරණං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති** උපරිසීමප්පමාණස්ස අන්තොගධානං හෙට්ඨිමතලෙ චතූසු දිසාසු කුට්ටානං තුලාරුක්ඛෙහි එකසම්බන්ධතං තදන්තො පච්ඡිමසීමප්පමාණතාදිඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. කිඤ්චාපෙත්ථ නියූහකාදයො නිමිත්තානං ඨිතොකාසතාය බජ්ඣමානක්ඛණෙ සීමා න හොන්ති, බද්ධාය පන සීමාය සීමට්ඨාව හොන්තීති දට්ඨබ්බා. **පරියන්තථම්භානන්ති** නිමිත්තගතපාසාණත්ථම්භෙ සන්ධාය වුත්තං. **''උපරිමතලෙන සම්බද්ධො හොති''**ති ඉදං කුට්ටානං අන්තරා සීමට්ඨානං ථම්භානං අභාවතො වුත්තං. යදි හි භවෙය්‍යුං, කුට්ටෙ උපරිමතලෙන අසම්බන්ධෙපි සීමට්ඨත්ථම්භානං උපරි ඨිතො පාසාදො සීමට්ඨොව හොති.

සචෙ පන බහූනං ථම්භපන්තීනං උපරි කතපාසාදස්ස හෙට්ඨා පථවියං සබ්බබාහිරාය ථම්භපන්තියා අන්තො නිමිත්තපාසාණෙ ඨපෙත්වා සීමා බද්ධා හොති, එත්ථ කථන්ති? එත්ථාපි යං තාව සීමට්ඨත්ථම්භෙහෙව ධාරියමානානං තුලානං උපරිමතලං, සබ්බං තං සීමට්ඨමෙව, එත්ථ විවාදො නත්ථි. යං පන සීමට්ඨත්ථම්භපන්තියා, අසීමට්ඨාය බාහිරත්ථම්භපන්තියා ච සමධුරං ධාරියමානානං තුලානං උපරිමතලං, තත්ථ උපඩ්ඪං සීමාති කෙචි වදන්ති. සකලම්පි ගාමසීමාති අපරෙ. බද්ධසීමා එවාති අඤ්ඤෙ. තස්මා කම්මං කරොන්තෙහි ගරුකෙ නිරාසඞ්කට්ඨානෙ ඨත්වා සබ්බං තං ආසඞ්කට්ඨානං සොධෙත්වාව කම්මං කාතබ්බං, සන්නිට්ඨානකාරණං වා ගවෙසිත්වා තදනුගුණං කාතබ්බං.

තාලමූලකපබ්බතෙති තාලක්ඛන්ධමූලසදිසෙ හෙට්ඨා ථූලො හුත්වා කමෙන කිසො හුත්වා උග්ගතො හි තාලසදිසො නාම හොති. **විතානසණ්ඨානොති** අහිච්ඡත්තකසණ්ඨානො. **පණවසණ්ඨානොති** මජ්ඣෙ තනුකො හෙට්ඨා ච උපරි ච විත්ථිණ්ණො. **හෙට්ඨා වා මජ්ඣෙ වාති** මුදිඞ්ගසණ්ඨානස්ස හෙට්ඨා, පණවසණ්ඨානස්ස මජ්ඣෙ.

සප්පඵණසදිසො පබ්බතොති සප්පඵණො විය කුජ්ජො, මූලට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ අවනතසීසොති අත්ථො. **ආකාසපබ්භාරන්ති** භිත්තියා අපරික්ඛිත්තපබ්භාරං. **සීමප්පමාණොති** අන්තොආකාසෙන සද්ධිං පච්ඡිමසීමප්පමාණො. **''සො ච පාසාණො සීමට්ඨො''**ති ඉමිනා ඊදිසෙහි සුසිරපාසාණලෙණකුට්ටාදීහි පරිච්ඡින්නෙ භූමිභාගෙ එව සීමා පතිට්ඨාති, න අපරිච්ඡින්නෙ. තෙ පන සීමට්ඨත්තා සීමා හොන්ති, න සරූපෙන සීමට්ඨමඤ්චාදි වියාති දස්සෙති. සචෙ පන සො සුසිරපාසාණො භූමිං අනාහච්ච ආකාසගතොව ඔලම්බති, සීමා න ඔතරති. සුසිරපාසාණා පන සයං සීමාපටිබද්ධත්තා සීමා හොන්ති. කථං පන පච්ඡිමප්පමාණරහිතෙහි එතෙහි සුසිරපාසාණාදීහි සීමා න ඔතරතීති ඉදං සද්ධාතබ්බන්ති? අට්ඨකථාපමාණතො.

අපිචෙත්ථ සුසිරපාසාණභිත්තිඅනුසාරෙන මූසිකාදීනං විය සීමාය හෙට්ඨිමතලෙ ඔතරණකිච්චං නත්ථි. හෙට්ඨා පන පච්ඡිමසීමප්පමාණෙ ආකාසෙ ද්වඞ්ගුලමත්තබහලෙහි පාසාණභිත්තිආදීහිපි උපරිමතලං ආහච්ච ඨිතෙහි සබ්බසො, යෙභුය්‍යෙන වා පරිච්ඡින්නෙ සති උපරි බජ්ඣමානා සීමා තෙහි පාසාණාදීහි අන්තරිතාය තප්පරිච්ඡින්නාය හෙට්ඨාභූමියාපි උපරිමතලෙන සද්ධිං එකක්ඛණෙ පතිට්ඨාති නදිපාරසීමා විය නදිඅන්තරිතෙසු උභොසු තීරෙසු, ලෙණාදීසු අපනීතෙසුපි හෙට්ඨා ඔතිණ්ණා සීමා යාව සාසනන්තරධානා න විගච්ඡති. පඨමං පන උපරි සීමාය බද්ධාය පච්ඡා ලෙණාදීසු කතෙසුපි හෙට්ඨාභූමියං සීමා ඔතරති එව. කෙචි තං න ඉච්ඡන්ති. එවං උභයත්ථ පතිට්ඨිතා ච සා සීමා එකාව හොති ගොත්තාදිජාති විය බ්‍යත්තිභෙදෙසූති ගහෙතබ්බං. සබ්බා එව හි බද්ධසීමා, අබද්ධසීමා ච අත්තනො අත්තනො පකතිනිස්සයභූතෙ ගාමාරඤ්ඤනදිආදිකෙ ඛෙත්තෙ යථාපරිච්ඡෙදං සබ්බත්ථ සාකල්‍යෙන එකස්මිං ඛණෙ බ්‍යාපිනී පරමත්ථතො අවිජ්ජමානාපි තෙ තෙ නිස්සයභූතෙ පරමත්ථධම්මෙ, තං තං කිරියාවිසෙසම්පි වා උපාදාය

ලොකියෙහි, සාසනිකෙහි ච යථාරහං එකත්තෙන පඤ්ඤත්තතාය නිස්සයෙකරූපා එව. තථා හි එකො ගාමො අරඤ්ඤං නදී ජාතස්සරො සමුද්දොති එවං ලොකෙ,

> ''සම්මතා සා සීමා සඞ්ඝෙන (මහාව. 143). අගාමකෙ වෙ, භික්ඛවෙ, අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා එකූපොසථා. සමන්තා උදකුක්ඛෙපා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා එකූපොසථා''ති (මහාව. 147) –

ආදිනා සාසනෙ ච එකවොහාරො දිස්සති. න හි පරමත්ථතො එකස්ස අනෙකධම්මෙසු බ්‍යාපනමත්ථි. කසිණෙකදෙසාදිවිකප්පාසමානතාය එකත්තහානිතොති අයං නො මති.

අස්ස හෙට්ඨාති සප්පඵණපබ්බතස්ස හෙට්ඨා ආකාසපබ්භාරෙ. **ලෙණස්සාති** ලෙණඤ්චෙ කතං, තස්ස ලෙණස්සාති අත්ථො. තමෙව පුන ලෙණං පඤ්චහි පකාරෙහි විකප්පෙත්වා ඔතරණානොතරණවිනිච්ඡයං දස්සෙතුං ආහ **''සචෙ පන හෙට්ඨා''**තිආදි. තත්ථ ''හෙට්ඨා''ති ඉමස්ස ''ලෙණං හොතී''ති ඉමිනා සම්බන්ධො. හෙට්ඨා ලෙණඤ්ච එකස්මිං පදෙසෙති ආහ **''අන්තො''**ති, පබ්බතස්ස අන්තො, පබ්බතමූලෙති අත්ථො. තමෙව අන්තො-සද්දං සීමාපරිච්ඡෙදෙන විසෙසෙතුං **''උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡෙදස්ස පාරතො''**ති වුත්තං . පබ්බතපාදං පන අපෙක්ඛිත්වා ''ඔරතො''ති වත්තබ්බෙපි සීමානිස්සයං පබ්බතග්ගං සන්ධාය ''පාරතො''ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව ''බහිලෙණ''න්ති එත්ථ බහි-සද්දං විසෙසෙන්තො **''උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡෙදස්ස ඔරතො''**ති ආහ. **බහි සීමා න ඔතරතීති** එත්ථ **බහීති** පබ්බතපාදෙ ලෙණං සන්ධාය වුත්තං, ලෙණස්ස බහිභූතෙ උපරිසීමාපරිච්ඡෙදස්ස හෙට්ඨාභාගෙ සීමා න ඔතරතීති අත්ථො. **අන්තො සීමාති** ලෙණස්ස ච පබ්බතපාදස්ස ච අන්තො අත්තනො ඔතරණාරහට්ඨානෙ න ඔතරතීති අත්ථො. ''බහි සීමා න ඔතරති, අන්තො සීමා න ඔතරතී''ති චෙත්ථ අත්තනො ඔතරණාරහට්ඨානෙ ලෙණාභාවෙන සීමාය සබ්බථා අනොතරණමෙව දස්සිතන්ති ගහෙතබ්බං. තත්ථාපි අනොතරන්තී උපරි එව හොතීති. **''බහි පතිතං අසීමා''**තිආදිනා උපරිපාසාදාදීසු අථිරනිස්සයෙසු ඨිතා සීමාපි තෙසං විනාසෙන විනස්සතීති දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං.

පොක්ඛරණිං ඛණන්ති, සීමායෙවාති එත්ථ සචෙ හෙට්ඨා උමඞ්ගනදීසීමප්පමාණතො අනූනා පඨමමෙව ච පවත්තා හොති. සීමා ච පච්ඡා බද්ධා නදිතො උපරි එව හොති, නදිං ආහච්ච පොක්ඛරණියා ච ඛතාය සීමා විනස්සතීති දට්ඨබ්බං. **හෙට්ඨාපථවීතලෙති** අන්තරා භූමිවිවරෙ.

සීමාමාළකෙති ඛණ්ඩසීමඞ්ගණෙ. **''වටරුක්ඛො''**ති ඉදං පාරොහොපත්ථම්භෙන අතිදූරම්පි ගන්තුං සමත්ථසාඛාසමඞ්ගිතාය වුත්තං. සබ්බරුක්ඛලතාදීනම්පි සම්බන්ධො න වට්ටති එව. තෙනෙව නාවාරජ්ජුසෙතුසම්බන්ධොපි පටික්ඛිත්තො. **තතොති** සාඛතො. **මහාසීමාය පථවීතලන්ති** එත්ථ ආසන්නතරම්පි ගාමසීමං අග්ගහෙත්වා බද්ධසීමාය එව ගහිතත්තා ගාමසීමාබද්ධසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙපි සම්භෙදදොසො නත්ථි, අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සයනිස්සිතභාවෙන පවත්තිතොති ගහෙතබ්බං. යදි හි තාසම්පි සම්බන්ධදොසො භවෙය්‍ය, කථං ගාමසීමාය බද්ධසීමා සම්මන්නිතබ්බා සියා? යස්සා හි සීමාය සද්ධිං සම්බන්ධෙ දොසො භවෙය්‍ය, සා තත්ථ බන්ධිතුමෙව න වට්ටති, බද්ධසීමාඋදකුක්ඛෙපසීමාසු බද්ධසීමා විය, අත්තනො නිස්සයභූතගාමසීමාදීසු උදකුක්ඛෙපසීමා විය ච. තෙනෙව ''සචෙ පන රුක්ඛස්ස සාඛා වා තතො නික්ඛන්තපාරොහො වා බහිනදීතීරෙ විහාරසීමාය වා ගාමසීමාය වා පතිට්ඨිතො''තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 147) උදකුක්ඛෙපසීමාය අත්තනො අනිස්සයභූතගාමසීමාදීහි එව සම්බන්ධදොසො දස්සිතො, න නදීසීමායං. එවම්ධාපීති දට්ඨබ්බං. අයඤ්චත්ථො උපරි පාකටො භවිස්සති. **ආහච්චාති** ඵුසිත්වා.

මහාසීමං වා සොධෙත්වාති මහාසීමාගතානං සබ්බෙසං භික්ඛූනං හත්ථපාසානයනබහිකරණාදිවසෙන සකලං මහාසීමං සොධෙත්වා. එතෙන සබ්බවිපත්තියො මොචෙත්වා පුබ්බෙ සුට්ඨු බද්ධානම්පි ද්වින්නං බද්ධසීමානං පච්ඡා රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙන උප්පජ්ජනකො ඊදිසො පාළිමුත්තකො සම්භෙදදොසො අත්ථීති දස්සෙති. සො ච ''න, භික්ඛවෙ, සීමාය සීමා සම්භින්දිතබ්බා''තිආදිනා බද්ධසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණං පටික්ඛිපිත්වා ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං සම්මන්නන්තෙන සීමන්තරිකං ඨපෙත්වා සීමං සම්මන්නිතු''න්ති උභින්නං (මහාව. 148) බද්ධසීමානමන්තරා සීමන්තරිකං ඨපෙත්වාව බන්ධිතුං අනුජානන්තෙන සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණං විය තාසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ඵුසිත්වා තිට්ඨනවසෙන බන්ධනම්පි න වට්ටතීති සිද්ධත්තා බද්ධානම්පි තාසං පච්ඡා අඤ්ඤමඤ්ඤං එකරුක්ඛාදීහි ඵුසිත්වා ඨානම්පි න වට්ටතීති භගවතො අධිප්පායඤ්ඤූහි සඞ්ගීතිකාරකෙහි නිද්ධාරිතො. බන්ධනකාලෙ පටික්ඛිත්තස්ස සම්බන්ධදොසස්ස අනුලොමෙන අකප්පියානුලොමත්තා.

අයං පන සම්බන්ධදොසො – පුබ්බෙ සුට්ඨු බද්ධානං පච්ඡා සඤ්ජාතත්තා බජ්ඣමානක්ඛණෙ විය අසීමත්තං කාතුං න සක්කොති. තස්මා රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ අපනීතමත්තෙ තා සීමා පාකතිකා හොන්ති. යථා චායං පච්ඡා න වට්ටති, එවං බජ්ඣමානක්ඛණෙපි තාසං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති තා බන්ධිතුං න වට්ටතීති දට්ඨබ්බං.

කෙචි පන ''මහාසීමං වා සොධෙත්වාති එත්ථ මහාසීමාගතා භික්ඛූ යථා තං සාඛං වා පාරොහං වා කායපටිබද්ධෙහි න ඵුසන්ති, එවං සොධනමෙව ඉධාධිප්පෙතං, න සකලසීමාසොධන''න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං

අට්ඨකථාය විරුජ්ඣනතො. තථා හි ‘‘මහාසීමාය පථවිතලං වා තත්ථජාතරුක්ඛාදීනි වා ආහච්ච තිට්ඨති’’ති එවං සාඛාපාරොහානං මහාසීමං ඵුසිත්වා ඨානමෙව සම්බන්ධදොසෙ කාරණත්තෙන වුත්තං, න පන තත්ථ ඨිතභික්ඛූහි සාඛාදීනං ඵුසනං. යදි හි භික්ඛූනං සාඛාදි ඵුසිත්වා ඨානමෙව කාරණං සියා, තස්ස සාඛං වා තතො නිග්ගතපාරොහං වා මහාසීමාය පවිට්ඨං තත්‍රට්ඨො කොචි භික්ඛු ඵුසිත්වා තිට්ඨතීති භික්ඛුඵුසනමෙව වත්තබ්බං සියා. යඤ්හි තත්ථ මහාසීමාසොධනෙ කාරණං, තදෙව තස්මිං වාක්‍යෙ පධානතො දස්සෙතබ්බං. න හි ආහච්ච ඨිතමෙව සාඛාදිං ඵුසිත්වා ඨිතො භික්ඛු සොධෙතබ්බො ආකාසට්ඨසාඛාදිං ඵුසිත්වා ඨිතස්සාපි සොධෙතබ්බතො, කිං නිරත්ථකෙන ආහච්චට්ඨානවචනෙන. ආකාසට්ඨසාඛාසු ච භික්ඛුනො ඵුසනමෙව කාරණත්තෙන වුත්තං, සොධනඤ්ච තස්සෙව භික්ඛුස්ස හත්ථපාසානයනාදිවසෙන සොධනං වුත්තං. ඉධ පන ‘‘මහාසීමං සොධෙත්වා’’ති සකලසීමාසාධාරණවචනෙන සොධනං වුත්තං.

අපිච සාඛාදිං ඵුසිත්වා ඨිතභික්ඛුමත්තසොධනෙ අභිමතෙ ‘‘මහාසීමාය පථවිතල’’න්ති විසෙසසීමොපාදානං නිරත්ථකං සියා යත්ථ කත්ථචි අන්තමසො ආකාසෙපි ඨත්වා සාඛාදිං ඵුසිත්වා ඨිතස්ස විසොධෙතබ්බතො. **ඡින්දිත්වා බහිට්ඨකා කාතබ්බා**ති තත්ථ පතිට්ඨිතභාවවියොජනවචනතො ච විසභාගසීමානං ඵුසනෙනෙව සකලසීමාසොධනහෙතුකො අට්ඨකථාසිද්ධොයං එකො සම්බන්ධදොසො අත්ථෙවාති ගහෙතබ්බො. තෙනෙව **උදකුක්ඛෙපසීමාකථායම්**පි (මහාව. අට්ඨ. 147) ‘‘විහාරසීමාය වා ගාමසීමාය වා පතිට්ඨිතො’’ති ච ‘‘නදිතීරෙ පන ඛාණුකං කොට්ටෙත්වා තත්ථ බද්ධනාවාය න වට්ටතී’’ති ච ‘‘සචෙ පන සෙතු වා සෙතුපාදා වා බහිතීරෙ පතිට්ඨිතා, කම්මං කාතුං න වට්ටතී’’ති ච එවං විසභාගාසු ගාමසීමාසු සාඛාදීනං ඵුසනමෙව සඞ්කරදොසකාරණත්තෙන වුත්තං, න භික්ඛුඵුසනං. තථා හි ‘‘අන්තොනදියං ජාතරුක්ඛෙ බන්ධිත්වා කම්මං කාතබ්බ’’න්ති නදියං නාවාබන්ධනං අනුඤ්ඤාතං උදකුක්ඛෙපනිස්සයත්තෙන නදිසීමාය සභාගත්තා. යදි හි භික්ඛූනං ඵුසනමෙව පටිච්ච සබ්බත්ථ සම්බන්ධදොසො වුත්තො සියා, නදියම්පි බන්ධනං පටික්ඛිපිතබ්බං භවෙය්‍ය. තත්ථාපි හි භික්ඛුඵුසනං කම්මකොපකාරණං හොති, තස්මා සභාගසීමාසු පවිසිත්වා භූමිආදිං ඵුසිත්වා වා අඵුසිත්වා වා සාඛාදිම්හි ඨිතෙ තං සාඛාදිං ඵුසන්තොව භික්ඛු සොධෙතබ්බො. විසභාගසීමාසු පන සාඛාදිම්හි ඵුසිත්වා ඨිතෙ තං සාඛාදිං අඵුසන්තාපි සබ්බෙ භික්ඛූ සොධෙතබ්බා. අඵුසිත්වා ඨිතෙ පන තං සාඛාදිං ඵුසන්තොව භික්ඛු සොධෙතබ්බොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

යං පනෙත්ථ කෙචි ‘‘බද්ධසීමානං ද්වින්නං අඤ්ඤමඤ්ඤං විය බද්ධසීමාගාමසීමානම්පි තදඤ්ඤාසම්පි සබ්බාසං සමානසංවාසකසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති තදුභයම්පි එකසීමං විය සොධෙත්වා එකත්ථෙව කම්මං කාතබ්බං, අඤ්ඤත්ථ කතං කම්මං විපජ්ජති, නත්ථෙත්ථ සභාගවිසභාගභෙදො’’ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං, සභාගසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදදොසාභාවස්ස විසභාගසීමානමෙව තබ්භාවස්ස සුත්තසුත්තානුලොමාදිවිනයනයෙහි සිද්ධත්තා. තථා හි ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං සම්මන්නිතු’’න්ති ගාමසීමායමෙව බද්ධසීමං සම්මන්නිතුං අනුඤ්ඤාතං. තාසං නිස්සයනිස්සිතභාවෙන සභාගතා, සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණාදිදොසාභාවො ච සුත්තතොව සිද්ධො. බන්ධනකාලෙ පන අනුඤ්ඤාතස්ස සම්බන්ධස්ස අනුලොමතො පච්ඡා සඤ්ජාතරුක්ඛාදිසම්බන්ධොපි තාසං වට්ටති එව. ‘‘යං, භික්ඛවෙ…පෙ…. කප්පියං අනුලොමෙති අකප්පියං පටිබාහති. තං වො කප්පතී’’ති (මහාව. 305) වුත්තත්තා. එවං තාව බද්ධසීමාගාමසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගතා, සම්භෙදාදිදොසාභාවො ච සුත්තසුත්තානුලොමතො සිද්ධො. ඉමිනා එව නයෙන අරඤ්ඤසීමාසත්තබ්භන්තරසීමානං, නදිආදිඋදකුක්ඛෙපසීමානඤ්ච සුත්තසුත්තානුලොමතො අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගතා, සම්භෙදාදිදොසාභාවො ච සිද්ධොති වෙදිතබ්බො.

බද්ධසීමාය පන අඤ්ඤාය බද්ධසීමාය, නදිආදිසීමාසු ච බන්ධිතුං පටික්ඛෙපසිද්ධිතො චෙව උදකුක්ඛෙපසත්තබ්භන්තරසීමානං නදිආදීසු එව කාතුං නියමනසුත්තසාමත්ථියෙන බද්ධසීමාගාමසීමාදීසු කරණපටික්ඛෙපසිද්ධිතො ච තාසං අඤ්ඤමඤ්ඤං විසභාගතා, උප්පත්තික්ඛණෙ, පච්ඡා ච රුක්ඛාදීහි සම්භෙදාදිදොසසම්භවො ච වුත්තනයෙන සුත්තසුත්තානුලොමතො ච සිජ්ඣන්ති. තෙනෙව **අට්ඨකථායං** (මහාව. අට්ඨ. 148) විසභාගසීමානමෙව වටරුක්ඛාදිවචනෙහි සම්බන්ධදොසං දස්සෙත්වා සභාගානං බද්ධසීමාගාමසීමාදීනං සම්බන්ධදොසො න දස්සිතො, න කෙවලඤ්ච න දස්සිතො, අථ ඛො තාසං සභාගසීමානං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙපි දොසාභාවො පාළිඅට්ඨකථාසු ඤාපිතො එව. තථා හි පාළියං ‘‘පබ්බතනිමිත්තං පාසාණනිමිත්තං වනනිමිත්තං රුක්ඛනිමිත්ත’’න්තිආදිනා වඩ්ඪනකනිමිත්තානි අනුඤ්ඤාතානි. තෙන නෙසං රුක්ඛාදීනං නිමිත්තානං වඩ්ඪනෙපි බද්ධසීමාගාමසීමානං සඞ්කරදොසාභාවො ඤාපිතොව හොති. ද්වින්නං පන බද්ධසීමානං ඊදිසො සම්බන්ධො න වට්ටති. වුත්තඤ්හි ‘‘එකරුක්ඛොපි ච ද්වින්නං සීමානං නිමිත්තං හොති, සො පන වඩ්ඪන්තො සීමාසඞ්කරං කරොති, තස්මා න කාතබ්බො’’ති ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තියොජනපරමං සීමං සම්මන්නිතු’’න්ති වචනතොපි චායං ඤාපිතො. තියොජනපරමාය හි සීමාය සමන්තා පරියන්තෙසු රුක්ඛලතාගුම්බාදීහි බද්ධසීමාගාමසීමානං නියමෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බන්ධස්ස සම්භවතො ‘‘ඊදිසං සම්බන්ධනං විනාසෙත්වාව සීමා සම්මන්නිතබ්බා’’ති අට්ඨකථායම්පි න වුත්තං.

යදි චෙත්ථ රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙන කම්මවිපත්ති භවෙය්‍ය, අවස්සමෙව වත්තබ්බං සියා. විපත්තිපරිහාරත්ථඤ්හි ආචරියා නිරාසඞ්කට්ඨානෙසුපි ‘‘භිත්තිං අකිත්තෙත්වා’’තිආදිනා සිද්ධමෙවත්ථං පුනප්පුනං අවොචුං. ඉධ පන ‘‘වනමජ්ඣෙ විහාරං කරොන්ති, වනං න කිත්තෙතබ්බ’’න්තිආදිරුක්ඛලතාදීහි නිරන්තරෙ වනමජ්ඣෙපි සීමාබන්ධනමෙව අවොචුං. තථා ථම්භානං උපරි කතපාසාදාදීසු හෙට්ඨා ථම්භාදීහි එකාබද්ධෙසු උපරිමතලාදීසු සීමාබන්ධනං බහුධා වුත්තං. තස්මා බද්ධසීමාගාමසීමානං රුක්ඛාදිසම්බන්ධො තෙහි මුඛතොව විහිතො. අපිච

ගාමසීමානම්පි පාටෙක්කං බද්ධසීමාසදිසතාය එකිස්සා ගාමසීමාය කම්මං කරොන්තෙහි දබ්බතිණමත්තෙනාපි සම්බන්ධා ගාමන්තරපරම්පරා අරඤ්ඤනදිසමුද්දා ච සොධෙතබ්බාති සකලදීපං සොධෙත්වාව කාතබ්බං සියා. එවං පන අසොධෙත්වා පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලතො පභුති කතානං උපසම්පදාදිකම්මානං, සීමාසම්මුතීනඤ්ච විපජ්ජනතො සබ්බෙසම්පි භික්ඛූනං අනුපසම්පන්නසඞ්කාපසඞ්ගො ච දුන්නිවාරො හොති. න චෙතං යුත්තං. තස්මා වුත්තනයෙනෙව විසභාගසීමානමෙව රුක්ඛාදීහි සම්බන්ධදොසො, න බද්ධසීමාගාමසීමාදීනං සභාගසීමානන්ති ගහෙතබ්බං.

මහාසීමාසොධනස්ස දුක්කරතාය ඛණ්ඩසීමායමෙව යෙභුය්‍යෙන සඞ්ඝකම්මකරණන්ති ආහ **"සීමාමාළකෙ"**තිආදි . මහාසඞ්ඝසන්නිපාතෙ පන ඛණ්ඩසීමාය අප්පහොනකතාය මහාසීමාය කම්මෙ කරියමානෙපි අයං නයො ගහෙතබ්බොව.

"උක්ඛිපාපෙත්වා"ති ඉමිනා කායපටිබද්ධෙනපි සීමං ඵුසන්තො සීමට්ඨොව හොතීති දස්සෙති. **පුරිමනයෙපීති** ඛණ්ඩසීමතො මහාසීමං පවිට්ඨසාඛානයෙපි. සීමට්ඨරුක්ඛසාඛාය නිසින්නො සීමට්ඨොව හොතීති ආහ **"හත්ථපාසමෙව ආනෙතබ්බො"**ති. එත්ථ ච රුක්ඛසාඛාදීහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බන්ධාසු එතාසු ඛන්ධසීමායං තයො භික්ඛූ, මහාසීමායං ද්වෙති එවං ද්වීසු සීමාසු සීමන්තරිකං අඵුසිත්වා, හත්ථපාසඤ්ච අවිජහිත්වා ඨිතෙහි පඤ්චහි භික්ඛූහි උපසම්පදාදිකම්මං කාතුං වට්ටතීති කෙචි වදන්ති. තං න යුත්තං "නානාසීමාය ඨිතචතුත්ථො කම්මං කරෙය්‍ය, අකම්මං, න ච කරණීය"න්තිආදි (මහාව. 389) වචනතො. තෙනෙවෙත්ථාපි මහාසීමං සොධෙත්වා මාළකසීමායමෙව කම්මකරණං විහිතං. අඤ්ඤථා භින්නසීමට්ඨතාය තත්‍රට්ඨස්ස ගණපූරකත්තාභාවා කම්මකොපොව හොතීති.

යදි එවං කථං ඡන්දපාරිසුද්ධිආහරණවසෙන මහාසීමාසොධනන්ති? තම්පි විනයඤ්ඤූ න ඉච්ඡන්ති, හත්ථපාසානයනබහිසීමාකරණවසෙනෙව පනෙත්ථ සොධනං ඉච්ඡන්ති, දින්නස්සාපි ඡන්දස්ස අනාගමනෙන මහාසීමට්ඨො කම්මං කොපෙතීති. යදි චස්ස ඡන්දාදි නාගච්ඡති, කථං සො කම්මං කොපෙස්සතීති? ද්වින්නං විසභාගසීමානං සම්බන්ධදොසතො. සො ච සම්බන්ධදොසො අට්ඨකථාවචනප්පමාණතො. න හි විනයෙ සබ්බත්ථ යුත්ති සක්කා ඤාතුං බුද්ධගොචරත්තාති වෙදිතබ්බං. කෙචි පන "සචෙ ද්වෙපි සීමායො පූරෙත්වා නිරන්තරං ඨිතෙසු භික්ඛූසු කම්මං කරොන්තෙසු එකිස්සා එව සීමාය ගණො ච උපසම්පදාපෙක්ඛො ච අනුස්සාවකො ච එකතො තිට්ඨති, කම්මං සුකතමෙව හොති. සචෙ පන කම්මාරහො වා අනුස්සාවකො වා සීමන්තරට්ඨො හොති, කම්මං විපජ්ජතී"ති වදන්ති, තඤ්ච බද්ධසීමාගාමසීමාදිසභාගසීමාසු එව යුජ්ජති, යාසු අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙසුපි දොසො නත්ථි. යාසු පන අත්ථි, න තාසු විසභාගසීමාසු රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති එකත්ථ ඨිතො ඉතරට්ඨානං කම්මං කොපෙති එව අට්ඨකථායං සාමඤ්ඤතො සොධනස්ස වුත්තත්තාති අම්හාකං ඛන්ති. වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

න ඔතරතීති පණවසණ්ඨානපබ්බතාදීසු හෙට්ඨා පමාණරහිතට්ඨානං න ඔතරති. කිඤ්චාපි පනෙත්ථ බජ්ඣමානක්ඛණෙ උද්ධම්පි පමාණරහිතං පබ්බතාදීනි නාරොහති, තථාපි තං පච්ඡා සීමට්ඨතාය සීමා හොති. හෙට්ඨා පණවසණ්ඨානාදි පන උපරි බද්ධායපි සීමාය සීමාසඞ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති, තස්ස වසෙන න ඔතරතීති වුත්තං, ඉතරථා ඔරොහණාරොහණානං සාධාරණවසෙන "න ඔතරතී"තිආදිනා වත්තබ්බතො. **යං කිඤ්චීති** නිට්ඨිතසීමාය උපරි ජාතං විජ්ජමානං පුබ්බෙ ඨිතං, පච්ඡා සඤ්ජාතං, පවිට්ඨඤ්ච යංකිඤ්චි සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකං සබ්බම්පීති අත්ථො. අන්තොසීමාය හි හත්ථික්ඛන්ධාදිසවිඤ්ඤාණකෙසු නිසින්නොපි භික්ඛු සීමට්ඨොව හොති. **"බද්ධසීමායා"**ති ඉදඤ්ච පකරණවසෙන උපලක්ඛණතො වුත්තං. අබද්ධසීමාසුපි සබ්බාසු ඨිතං තං සීමාසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති.

එකසම්බද්ධෙන ගතන්ති රුක්ඛලතාදිතත්‍රජාතමෙව සන්ධාය වුත්තං. තාදිසම්පි "ඉතො ගත"න්ති වත්තබ්බතං අරහති. යං පන "ඉතො ගත"න්ති වා "තතො ආගත"න්ති වා වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යං උභොසු බද්ධසීමාගාමසීමාසු, උදකුක්ඛෙපනදිආදීසු ච තිරියං පතිතරජ්ජුදණ්ඩාදි, තත්ථ කිං කාතබ්බන්ති? එත්ථ පන බද්ධසීමාය පතිට්ඨිතභාගො බද්ධසීමා, අබද්ධගාමසීමාය පතිට්ඨිතභාගො ගාමසීමා තදුභයසීමට්ඨපබ්බතාදි විය. බද්ධසීමතො උට්ඨිතවටරුක්ඛස්ස පාරොහෙ, ගාමසීමාය ගාමසීමතො උට්ඨිතවටරුක්ඛස්ස පාරොහෙ ච බද්ධසීමාය පතිට්ඨිතෙපි එසෙව නයො. මූලපතිට්ඨිතකාලතො හි පට්ඨාය "ඉතො ගතං, තතො ආගත"න්ති වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යතො සො භාගො යථාපවිට්ඨසීමාසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති, තෙසං රුක්ඛපාරොහානං අන්තරා පන ආකාසට්ඨසාඛා භූමියං සීමාපරිච්ඡෙදප්පමාණෙන තදුභයසීමා හොතීති කෙචි වදන්ති. යස්මා පනස්ස සාඛාය පාරොහො පවිට්ඨසීමාය පථවියං මූලෙහි පතිට්ඨහිත්වාපි යාව සාඛං විනා ඨාතුං න සක්කොති, තාව මූලසීමට්ඨතං න විජහති. යදා පන විනා ඨාතුං සක්කොති, තදාපි පාරොහමත්තමෙව පවිට්ඨසීමට්ඨතං සමුපෙති. තස්මා සබ්බොපි ආකාසට්ඨසාඛාභාගො පුරිමසීමට්ඨතං න විජහති, තතො ආගතභාගස්ස අවිජහිතත්තාති අම්හාකං ඛන්ති. උදකුක්ඛෙපනදිආදීසුපි එසෙව නයො. තත්ථ ච විසභාගසීමාය එවං පවිට්ඨෙ සකලසීමාසොධනං, සභාගාය පවිට්ඨෙ ඵුසිත්වා ඨිතමත්තභික්ඛුසොධනඤ්ච සබ්බං පුබ්බෙ වුත්තනයමෙව.

140. **පාරයතීති** අජ්ඣොත්ථරති, නදියා උභොසු තීරෙසු පතිට්ඨමානා සීමා නදිඅජ්ඣොත්ථරා නාම හොතීති ආහ **"නදිංඅජ්ඣොත්ථරමාන"**න්ති. අන්තොනදියඤ්හි සීමා න ඔතරති. නදිලක්ඛණෙ පන අසති ඔතරති, සා ච තදා නදිපාරසීමා න හොතීති ආහ **"නදියා ලක්ඛණං නදිනිමිත්තෙ වුත්තනයමෙවා"**ති. **අස්සාති** භවෙය්‍ය. අවස්සං ලබ්භනෙය්‍යා පන ධුවනාවාව හොතීති සම්බන්ධො. **"න නාවාය"**ති ඉමිනා නාවං විනාපි සීමා බද්ධා සුබද්ධා එව හොති, ආපත්තිපරිහාරත්ථා නාවාති දස්සෙති.

රුක්ඛසඞ්ඝාටමයොති අනෙකරුක්ඛෙ එකතො සටෙත්වා කතසෙතු. රුක්ඛං ඡින්දිත්වා කතොති පාඨසෙසො. **“සබ්බනිමිත්තානං අන්තො ඨිතෙ භික්ඛූ හත්ථපාසගතෙ කත්වා”**ති ඉදං උභින්නං තීරානං එකගාමඛෙත්තභාවං සන්ධාය වුත්තං. **පබ්බතසණ්ඨානාති** එකතො උග්ගතදීපසිඛරත්තා වුත්තං.

සීමානුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපොසථාගාරාදිකථාවණ්ණනා

141. **සමූහනිත්වාති** විනාසෙත්වා, උද්ධරිත්වාති අත්ථො. ඉදඤ්ච ආපත්තිපරිහාරත්ථං වුත්තං.

142. **යානි කානිචීති** ඉධ නිමිත්තානං සීමාය පාළියං සරූපතො අවුත්තත්තා වුත්තං.

උපොසථාගාරාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අවිප්පවාසසීමානුජානනකථාවණ්ණනා

143. **අට්ඨාරසාති** අන්ධකවින්දවිහාරම්පි උපාදාය වුච්චති. **නෙසං සීමාති** තෙසු මහාවිහාරෙසු. ‘‘මන’’න්ති ඉමස්ස විවරණං **ඊසකන්ති**, ඊසකං වුළ්හොති අත්ථො. ඉමමෙවත්ථං දස්සෙතුං **“අප්පත්තවුළ්හභාවො අහොසී”**ති වුත්තං. **අමනසිකරොන්තොති** ඉද්ධියා අනතික්කමස්ස කාරණං වුත්තං.

144. **සොති** භික්ඛුනිසඞ්ඝො. **ද්වෙපීති** ද්වෙ සමානසංවාසඅවිප්පවාසායො. **අවිප්පවාසසීමාති** මහාසීමං සන්ධාය වදති. තත්ථෙව යෙභුය්‍යෙන අවිප්පවාසාති.

“අවිප්පවාසං අජානන්තාපී”ති ඉදං මහාසීමාය විජ්ජමානාවිජ්ජමානත්තං, තස්සා බාහිරපරිච්ඡෙදඤ්ච අජානන්තානං වසෙන වුත්තං. එවං අජානන්තෙහිපි අන්තොසීමාය ඨත්වා කම්මවාචාය කතාය සා සීමා සමූහතාව හොතීති ආහ **“සමූහනිතුඤ්චෙව බන්ධිතුඤ්ච සක්ඛිස්සන්තී”**ති. **නිරාසඞ්කට්ඨානෙති** ඛණ්ඩසීමාරහිතට්ඨානෙ. ඉදඤ්ච මහාසීමාය විජ්ජමානායපි කම්මකරණසුඛත්ථං ඛණ්ඩසීමා ඉච්ඡිතාති තං චෙතියඞ්ගණාදිබහුසන්නිපාතට්ඨානෙ න බන්ධතීති වුත්තං. තත්ථාපි සා බද්ධා සුබද්ධා එව මහාසීමා විය. **“පටිබන්ධිතුං පන න සක්ඛිස්සන්තෙවා”**ති ඉදං ඛණ්ඩසීමාය අසමූහතත්තා, තස්සා අවිජ්ජමානත්තස්ස අජානනතො ච මහාසීමාබන්ධනං සන්ධාය වුත්තං. ඛණ්ඩසීමං පන නිරාසඞ්කට්ඨානෙ බන්ධිතුං සක්ඛිස්සන්තෙව. **සීමාසම්භෙදං කත්වාති** ඛණ්ඩසීමාය විජ්ජමානපක්ඛෙ සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරණසම්භෙදං කත්වා අවිජ්ජමානපක්ඛෙපි සම්භෙදසඞ්කාය අනිවත්තනෙන සම්භෙදසඞ්කං කත්වා. **අවිහාරං කරෙය්‍යුන්ති** සඞ්ඝකම්මානාරහං කරෙය්‍යුං. පුබ්බෙ හි චෙතියඞ්ගණාදිනිරාසඞ්කට්ඨානෙ කම්මං කාතුං සක්කා, ඉදානි තම්පි විනාසිතන්ති අධිප්පායො. **න සමූහනිතබ්බාති** ඛණ්ඩසීමං අජානන්තෙහි න සමූහනිතබ්බා. **උභොපි න ජානන්තීති** උභින්නං පදෙසනියමං වා තාසං ද්වින්නම්පි වා අඤ්ඤතරාය වා විජ්ජමානතං වා අවිජ්ජමානතං වා න ජානන්ති, සබ්බත්ථ සඞ්කා එව හොති. **“නෙව සමූහනිතුං, න බන්ධිතුං සක්ඛිස්සන්ති”**ති ඉදං නිරාසඞ්කට්ඨානෙ ඨත්වා සමූහනිතුං සක්කොන්තොපි මහාසීමං පටිබන්ධිතුං න සක්කොන්තීති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. **“න ච සක්කා…පෙ. … කම්මවාචං කාතු”**න්ති ඉදං සීමාබන්ධනකම්මවාචං සන්ධාය වුත්තං. **තස්මාති** යස්මා බන්ධිතුං න සක්කා, තස්මා න සමූහනිතබ්බාති අත්ථො.

කෙචි පන ‘‘ඊදිසෙසු විහාරෙසු ඡපඤ්චමත්තෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා විහාරකොටිතො පට්ඨාය විහාරපරික්ඛෙපස්ස අන්තො ච බහි ච සමන්තා ලෙඩ්ඩුපාතෙ සබ්බත්ථ මඤ්චප්පමාණෙ ඔකාසෙ නිරන්තරං ඨත්වා පඨමං අවිප්පවාසසීමං, තතො සමානසංවාසකසීමඤ්ච සමූහනනවසෙන සීමාය සමුග්ඝාතෙ කතෙ තස්මිං විහාරෙ ඛණ්ඩසීමාය, මහාසීමායපි වා විජ්ජමානත්තෙ සති අවස්සං එකස්මිං මඤ්චට්ඨානෙ තාසං මජ්ඣගතා තෙ භික්ඛූ තා සමූහනෙය්‍යුං, තතො ගාමසීමා එව අවසිස්සෙය්‍ය. න හෙත්ථ සීමාය, තප්පරිච්ඡෙදස්ස වා ජානනං අඞ්ගං. සීමාය පන අන්තොඨානං, ‘‘සමූහනිස්සාමා’’ති කම්මවාචාය කරණඤ්චෙත්ථ අඞ්ගං. **අට්ඨකථායං** ‘ඛණ්ඩසීමං පන ජානන්තා අවිප්පවාසං අජානන්තාපි සමූහනිතුඤ්චෙව බන්ධිතුඤ්ච සක්ඛිස්සන්ති’ති එවං මහාසීමාය පරිච්ඡෙදස්ස අජානනෙපි සමූහනස්ස වුත්තත්තා. ගාමසීමාය එව ච අවසිට්ඨාය තත්ථ යථාරුචි දුවිධම්පි සීමං බන්ධිතුඤ්චෙව උපසම්පදාදිකම්මං කාතුඤ්ච වට්ටතී’’ති වදන්ති, තං යුත්තං විය දිස්සති. වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

අවිප්පවාසසීමානුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගාමසීමාදිකථාවණ්ණනා

147. පාළියං ‘‘අසම්මතාය, භික්ඛවෙ, සීමාය’’තිආදිනා ගාමසීමා එව බද්ධසීමාය ඛෙත්තං, අරඤ්ඤනදිආදයො විය සත්තබ්භන්තරඋදකුක්ඛෙපාදීනං. සා ච ගාමසීමා බද්ධසීමාවිරහිතට්ඨානෙ සයමෙව සමානසංවාසා හොතීති දස්සෙති. **යා තස්ස වා ගාමස්ස ගාමසීමාති** එත්ථ ගාමසීමාපරිච්ඡෙදස්ස අන්තො ච බහි ච

ඛෙත්තවත්ථුඅරඤ්ඤපබ්බතාදිකං සබ්බං ගාමඛෙත්තං සන්ධාය ''ගාමස්සා''ති වුත්තං, න අන්තරඝරමෙව. තස්මා තස්ස සකලස්ස ගාමඛෙත්තස්ස සම්බන්ධනියා ගාමසීමාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. යො හි සො අන්තරඝරඛෙත්තාදීසු අනෙකෙසු භූමිභාගෙසු ''ගාමො''ති එකත්තෙන ලොකජනෙහි පඤ්ඤත්තො ගාමවොහාරො, සොව ඉධ ''ගාමසීමා''තිපි වුච්චතීති අධිප්පායො, ගාමො එව හි **ගාමසීමා.** ඉමිනාව නයෙන උපරි අරඤ්ඤං නදී සමුද්දො ජාතස්සරොති එවං තෙසු භූමිප්පදෙසෙසු එකත්තෙන ලොකජනපඤ්ඤත්තානමෙව අරඤ්ඤාදීනං අරඤ්ඤසීමාදිභාවො වෙදිතබ්බො. ලොකෙ පන ගාමසීමාදිවොහාරො ගාමාදීනං මරියාදායමෙව වත්තුං වට්ටති, න ගාමඛෙත්තාදීසු සබ්බත්ථ. සාසනෙ පන තෙ ගාමාදයො ඉතරනිවත්තිඅත්ථෙන සයමෙව අත්තනො මරියාදාති කත්වා ගාමො එව ගාමසීමා, අරඤ්ඤමෙව **අරඤ්ඤසීමා...පෙ....** සමුද්දො එව **සමුද්දසීමා**ති සීමාවොහාරෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා.

''නිගමස්ස වා''ති ඉදං ගාමසීමප්පභෙදං සබ්බං උපලක්ඛණවසෙන දස්සෙතුං වුත්තං. තෙනාහ **''නගරම්පි ගහිතමෙවා''**ති. **''බලිං ලභන්තී''**ති ඉදං යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං, ''අයං ගාමො එත්තකො කරීසභාගො''තිආදිනා පන රාජපණ්ණෙසු ආරොපිතෙසු භූමිභාගෙසු යස්මිං යස්මිං තළාකමාතිකාසුසානපබ්බතාදිකෙ පදෙසෙ බලිං න ගණ්හන්ති, සොපි ගාමසීමා එව. රාජාදීහි පරිච්ඡින්නභූමිභාගො හි සබ්බොව ඨපෙත්වා නදිලොණිජාතස්සරෙ ගාමසීමාති වෙදිතබ්බො. තෙනාහ **''පරිච්ඡින්දිත්වා රාජා කස්සචි දෙතී''**ති. සචෙ පන තත්ථ රාජා කඤ්චි පදෙසං ගාමන්තරෙන යොජෙති, සො පවිට්ඨගාමසීමතං එව භජති, නදිජාතස්සරෙසු විනාසෙත්වා තළාකාදිභාවං වා පූරෙත්වා ඛෙත්තාදිභාවං වා පාපිතෙසුපි එසෙව නයො.

යෙ පන ගාමා රාජචොරාදිභයපීළිතෙහි මනුස්සෙහි ඡඩ්ඩිතා චිරම්පි නිම්මනුස්සා තිට්ඨන්ති, සමන්තා පන ගාමා සන්ති, තෙපි පාටෙක්කං ගාමසීමාව. තෙසු හි රාජානො සමන්තගාමවාසීහි කසාපෙත්වා වා යෙහි කෙහිචි කසිතට්ඨානං ලිඛිත්වා වා බලිං ගණ්හන්ති, අඤ්ඤෙන වා ගාමෙන එකීභාවං වා උපනෙන්ති. යෙ පන ගාමා රාජූහිපි පරිච්චත්තා ගාමඛෙත්තානන්තරිකා මහාරඤ්ඤෙන එකීභූතා, තෙ අගාමකාරඤ්ඤසීමතං පාපුණන්ති, පුරිමා ගාමසීමා විනස්සති. රාජානො පන එකස්මිං අරඤ්ඤාදිප්පදෙසෙ මහන්තං ගාමං කත්වා අනෙකසහස්සානි කුලානි වාසාපෙත්වා තත්ථ වාසීනං භොගගාමාති සමන්තා භූතගාමෙ පරිච්ඡින්දිත්වා දෙන්ති. පුරාණනාමං, පන පරිච්ඡෙදඤ්ච න විනාසෙන්ති, තෙපි පච්චෙකං ගාමසීමා එව. එත්තාවතා පුරිමගාමසීමත්තං න විජහන්ති. **සා ච ඉතරා චා**තිආදි ''සමානසංවාසා එකූපොසථා''ති පාළිපදස්ස අධිප්පායවිවරණං. තත්ථ හි සා ච රාජිච්ඡාවසෙන පරිවත්තිත්වා සමුප්පන්නා අභිනවා, ඉතරා ච අපරිවත්තා පකතිගාමසීමා, යථා බද්ධසීමාය සබ්බං සඞ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටති, එවමෙතාපි සබ්බකම්මාරහතාසදිසෙන බද්ධසීමාසදිසා, සා සමානසංවාසා එකූපොසථාති අධිප්පායො. සාමඤ්ඤතො ''බද්ධසීමාසදිසා''ති වුත්තෙ තිචීවරාවිප්පවාසසීමං බද්ධසීමං එව මඤ්ඤන්තීති තංසදිසතානිවත්තනමුඛෙන උපරි සත්තබ්භන්තරසීමාය තංසදිසතාපි අත්ථීති දස්සනනයස්ස ඉධෙව පසඞ්ගං දස්සෙතුං **''කෙවල''**න්තිආදි වුත්තං.

විඤ්ඣාටවිසදිසෙ අරඤ්ඤෙති යත්ථ ''අසුකගාමස්ස ඉදං ඛෙත්ත''න්ති ගාමවොහාරො නත්ථි, යත්ථ ච න කසන්ති න වපන්ති, තාදිසෙ අරඤ්ඤෙ. මච්ඡබන්ධානං අගමනපථා නිම්මනුස්සාවාසා සමුද්දන්තරදීපකාපි එත්ථෙව සඞ්ගය්හන්ති. යං යඤ්හි අගාමඛෙත්තභූතං නදිසමුද්දජාතස්සරවිරහිතං පදෙසං, තං සබ්බං අරඤ්ඤසීමාති වෙදිතබ්බං. සා ච සත්තබ්භන්තරසීමං විනාව සයමෙව සමානසංවාසා බද්ධසීමාසදිසා. නදිආදිසීමාසු විය සබ්බමෙත්ථ සඞ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටති. නදිසමුද්දජාතස්සරානං තාව **අට්ඨකථායං** ''අත්තනො සභාවෙනෙව බද්ධසීමාසදිසා''තිආදිනා වුත්තත්තා සීමතා සිද්ධා. අරඤ්ඤස්ස පන සීමතා කථන්ති? සත්තබ්භන්තරසීමානුජානනසුත්තාදිසාමත්ථියතො. යථා හි ගාමසීමාය වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං බහූ බද්ධසීමායො අනුඤ්ඤාතා, තාසඤ්ච ද්වින්නමන්තරා අඤ්ඤමඤ්ඤං අසම්භෙදත්ථං සීමන්තරිකා අනුඤ්ඤාතා, එවම්ධාරඤ්ඤෙපි සත්තබ්භන්තරසීමා. තාසඤ්ච ද්වින්නං අන්තරා සීමන්තරිකාය පාළිඅට්ඨකථාසුපි විධානසාමත්ථියතො අරඤ්ඤස්සපි සභාවෙනෙව නදිආදීනං විය සීමාභාවො තත්ථ වග්ගකම්මපරිහාරත්ථමෙව සත්තබ්භන්තරසීමාය අනුඤ්ඤාතත්තාව සිද්ධොති වෙදිතබ්බො. තත්ථ සීමායමෙව හි ඨිතා සීමට්ඨානං වග්ගකම්මං කරොන්ති, න අසීමායං ආකාසෙ ඨිතා විය ආකාසට්ඨානං. එවමෙව හි සාමත්ථියං ගහෙත්වා ''සබ්බා, භික්ඛවෙ, නදී අසීමා''තිආදිනා පටික්ඛිත්තබද්ධසීමානම්පි නදිසමුද්දජාතස්සරානං අත්තනො සභාවෙනෙව සීමාභාවො අට්ඨකථායං වුත්තොති ගහෙතබ්බො.

අථස්ස ඨිතොකාසතොති අස්ස භික්ඛුස්ස ඨිතොකාසතො. සචෙපි හි භික්ඛුසහස්සං තිට්ඨති, තස්ස ඨිතොකාසස්ස බාහිරන්තතො පට්ඨාය භික්ඛූනං වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය උප්පන්නාය තාය සහ සයමෙව සඤ්ජාතා සත්තබ්භන්තරසීමා සමානසංවාසාති අධිප්පායො. යත්ථ පන ඛුද්දකෙ අරඤ්ඤෙ මහන්තෙහි භික්ඛූහි පරිපුණ්ණතාය වග්ගකම්මසඞ්කාභාවෙන සත්තබ්භන්තරසීමාපෙක්ඛා නත්ථි, තත්ථ සත්තබ්භන්තරසීමා න උප්පජ්ජති, කෙවලාරඤ්ඤසීමායමෙව, තත්ථ සඞ්ඝෙන කම්මං කාතබ්බං. නදිආදීසුපි එසෙව නයො. වක්ඛති හි ''සචෙ නදී නාතිදීඝා හොති, පභවතො පට්ඨාය යාව මුඛද්වාරා සබ්බත්ථ සඞ්ඝො නිසීදති, උදකුක්ඛෙපසීමාකම්මං නත්ථී''තිආදි (මහාව. අට්ඨ. 147). ඉමිනා එව ච වචනෙන වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය සති එව උදකුක්ඛෙපසත්තබ්භන්තරසීමා උප්පජ්ජන්ති, නාසතීති දට්ඨබ්බං.

කෙචි පන ''සමන්තා අබ්භන්තරං මිනිත්වා පරිච්ඡෙදකරණෙනෙව සීමා සඤ්ජායති, න සයමෙවා''ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. යදි හි අබ්භන්තරපරිච්ඡෙදකරණප්පකාරෙන සීමා උප්පජ්ජෙය්‍ය, අබද්ධසීමා ච න සියා භික්ඛූනං කිරියාපකාරසිද්ධිතො. අපිච වඩ්ඪකීහත්ථානං, පකතිහත්ථානඤ්ච ලොකෙ අනෙකවිධත්තා, විනයෙ ඊදිසං හත්ථප්පමාණන්ති අවුත්තත්තා ච යෙන කෙනචි මිනිතෙ ච භගවතා අනුඤ්ඤාතෙන නු ඛො හත්ථෙන මිනිතං, න නු

බොති සීමාය විපත්තිසඞ්කා භවෙය්‍යා. මිනන්තෙහි ච අණුමත්තම්පි ඌනමධිකං අකත්වා මිනිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය විපත්ති එව සියා. පරිසවසෙන වායං වඩ්ඪමානා තෙසං මිනනෙන වඩ්ඪති වා හායති වා. සඞ්ඝෙ ච කම්මං කත්වා ගතෙ අයං භික්ඛූනං පයොගෙන සමුප්පන්නසීමා තෙසං පයොගෙන විගච්ඡති න විගච්ඡති ච. කථං බද්ධසීමා විය යාව සාසනන්තරධානා න තිට්ඨෙය්‍යා, ඨිතියා ච පුරාණවිහාරෙසු විය සකලෙපි අරඤ්ඤෙ කථං සීමාසම්භෙදසඞ්කා න භවෙය්‍යා. තස්මා සීමාපෙක්ඛාය එව සමුප්පජ්ජති, තබ්බිගමෙන විගච්ඡතීති ගහෙතබ්බං. යථා චෙත්ථ, එවං උදකුක්ඛෙපසීමායම්පි නදිආදීසුපි.

තත්ථාපි හි මජ්ඣිමපුරිසො න ඤායති. තථා සබ්බථාමෙන ඛිපනං උභයත්ථාපි ච යස්සං දිසායං සත්තබ්භන්තරස්ස, උදකුක්ඛෙපස්ස වා ඔකාසො න පහොති, තත්ථ කථං මිනනං, ඛිපනං වා භවෙය්‍ය? ගාමඛෙත්තාදීසු පවිසනතො අඛෙත්තෙ සීමා පවිට්ඨා නාමාති සීමා විපජ්ජෙය්‍යා. අපෙක්ඛාය සීමුප්පත්තියං පන යතො පහොති, තත්ථ සත්තබ්භන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා සයමෙව පරිපුණ්ණා ජායන්ති. යතො පන න පහොති, තත්ථ අත්තනො ඛෙත්තප්පමාණෙනෙව ජායන්ති, න බහි. යං පනෙත්ථ අබ්භන්තරමිනනපමාණස්ස, වාලුකාදිඛිපනකම්මස්ස ච දස්සනං, තං සඤ්ජාතසීමානං ඨිතට්ඨානස්ස පරිච්ඡෙදනත්ථං කතං ගාමූපචාරඝරූපචාරජානනත්ථං ලෙඩ්ඩුසුප්පාදිඛිපනවිධානදස්සනං විය. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** ‘‘සීමං වා සම්මන්නති උදකුක්ඛෙපං වා පරිච්ඡින්දතී’’ති වුත්තං (කඞ්ඛා. අට්ඨ. ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා). එවං කතෙපි තස්ස පරිච්ඡෙදස්ස යාථාවතො ඤාතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තෙන පුථුලතො ඤත්වා අන්තො තිට්ඨන්තෙහි නිරාසඞ්කට්ඨානෙ ඨාතබ්බං, අඤ්ඤං බහි කරොන්තෙහි අතිදූරෙ නිරාසඞ්කට්ඨානෙ පෙසෙතබ්බං.

අපරෙ පන ‘‘සීමාපෙක්ඛාය කිච්චං නත්ථි, මග්ගගමනනහානාදිඅත්ථෙහි එකභික්ඛුස්මිම්පි අරඤ්ඤෙ වා නදිආදීසු වා පවිට්ඨෙ තං පරික්ඛිපිත්වා සත්තබ්භන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා සයමෙව පභා විය පදීපස්ස සමුප්පජ්ජති, ගාමඛෙත්තාදීසු තස්මිං ඔතිණ්ණමත්තෙ විගච්ඡති. තෙනෙව චෙත්ථ ද්වින්නං සඞ්ඝානං විසුං කම්මං කරොන්තානං සීමාද්වයස්ස අන්තරා සීමන්තරිකා අඤ්ඤං සත්තබ්භන්තරං, උදකුක්ඛෙපඤ්ච ඨපෙතුං අනුඤ්ඤාතං, සීමාපරියන්තෙ හි කෙනචි කම්මෙන පෙසිතස්ස භික්ඛුනො සමන්තා සඤ්ජාතසීමා ඉතරෙසං සීමාය චුසිත්වා සීමාසම්භෙදං කරෙය්‍ය, සො මා හොතූති, ඉතරථා හත්ථචතුරඞ්ගුලමත්තායපෙත්ථ සීමන්තරිකාය අනුජානිතබ්බතො. අපිච සීමන්තරිකාය ඨිතස්සාපි උභයත්ථ කම්මකොපවචනතොපි චෙතං සිජ්ඣති. තම්පි පරික්ඛිපිත්වා සයමෙව සඤ්ජාතාය සීමාය උභින්නම්පි සීමානං, එකාය එව වා සඞ්කරතො. ඉතරථා තස්ස කම්මකොපවචනං න යුජ්ජෙය්‍ය. වුත්තඤ්හි **මාතිකාට්ඨකථායං** ‘පරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ හත්ථපාසං විජහිත්වා ඨිතොපි පරිච්ඡෙදතො බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා ඨිතොපි කම්මං කොපෙතී’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා). කිඤ්ච අගාමකාරඤ්ඤෙ ඨිතස්ස කම්මකරණිච්ඡාවිරහිතස්සාපි භික්ඛුනො සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡින්නෙ අජ්ඣොකාසෙ චීවරවිප්පවාසො භගවතා අනුඤ්ඤාතො, සො ච පරිච්ඡෙදො සීමා. එවං අපෙක්ඛං විනා සමුප්පන්නා. තෙනෙවෙත්ථ ‘අයං සීමා තිචීවරවිප්පවාසපරිහාරම්පි ලභතී’ති (මහාව. අට්ඨ. 147) වුත්තං. තස්මා කම්මකරණිච්ඡං විනාපි වුත්තනයෙන සමුප්පත්ති ගහෙතබ්බා’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං පදීපස්ස පභා විය සබ්බපුග්ගලානම්පි පච්චෙකං සීමාසම්භවෙන සඞ්ඝෙ, ගණෙ වා කම්මං කරොන්තෙ තත්‍රට්ඨානං භික්ඛූනං සමන්තා පච්චෙකං සමුප්පන්නානං අනෙකසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්කරදොසප්පසඞ්ගතො. පරිසවසෙන චස්සා වඩ්ඪී, හානි ච සම්භවති. පච්ඡා ආගතානං අභිනවසීමන්තරුප්පත්ති එව, ගතානං සමන්තා ඨිතසීමාපි විනාසො ච භවෙය්‍ය.

පාළියං පන ‘‘සමන්තා සත්තබ්භන්තරා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා’’තිආදිනා (මහාව. 147) එකා එව සත්තබ්භන්තරා, උදකුක්ඛෙපා ච අනුඤ්ඤාතා, න වෙසා සීමා සභාවෙන, කාරණසාමත්ථියෙන වා පභා විය පදීපස්ස උප්පජ්ජති. කින්තු භගවතො අනුජානනෙනෙව, භගවා ච ඉමායො අනුජානන්තො භික්ඛූනං වග්ගකම්මපරිහාරෙන කම්මකරණසුඛත්ථමෙව අනුඤ්ඤාසීති කථං නහානාදිකිච්චෙන පවිට්ඨානම්පි සමන්තා තාසං සීමානං සමුප්පත්ති පයොජනාභාවා? පයොජනෙ ච එකං එව පයොජනන්ති කථං පච්චෙකං භික්ඛුගණනාය අනෙකසීමාසමුප්පත්ති ? ‘‘එකසීමායං හත්ථපාසං අවිජහිත්වා ඨිතා’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වුත්තං. යං පන ද්වින්නං සීමානං අන්තරා තත්තකපරිච්ඡෙදෙනෙව සීමන්තරිකට්ඨපනවචනං, තත්ථ ඨිතානං කම්මකොපවචනඤ්ච, තම්පි ඉමාසං සීමානං පරිච්ඡෙදස්ස දුබ්බොධතාය සීමාය සම්භෙදසඞ්කං, කම්මකොපසඞ්කඤ්ච දූරතො පරිහරිතුං වුත්තං.

යො ච චීවරාවිප්පවාසත්ථං භගවතා අබ්භොකාසෙ දස්සිතො සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡෙදො, සො සීමා එව න හොති, ඛෙත්තතළාකාදිපරිච්ඡෙදො විය අයමෙත්ථ එකො පරිච්ඡෙදොව. තත්ථ ච බහූසු භික්ඛූසු එකතො ඨිතෙසු තෙසං විසුං විසුං අත්තනො ඨිතට්ඨානතො පට්ඨාය සමන්තා සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ එව චීවරං ඨපෙතබ්බං. න පරිසපරියන්තතො පට්ඨාය. පරිසපරියන්තතො පට්ඨාය හි අබ්භන්තරෙ ගය්හමානෙ අබ්භන්තරපරියොසානෙ ඨපිතචීවරං මජ්ඣෙ ඨිතස්ස අබ්භන්තරතො බහි හොතීති තං අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං සියා. සීමා පන පරිසපරියන්තතොව ගහෙතබ්බා. චීවරවිප්පවාසපරිහාරොපෙත්ථ අබ්භොකාසපරිච්ඡෙදස්ස විජ්ජමානත්තා වුත්තො, න පන යාව සීමාපරිච්ඡෙදං ලබ්භමානත්තා මහාසීමාය අවිප්පවාසසීමාවොහාරො විය. මහාසීමායම්පි හි ගාමගාමූපචාරෙසු චීවරං නිස්සග්ගියං හොති. ඉධාපි මජ්ඣෙ ඨිතස්ස සීමාපරියන්තෙ නිස්සග්ගියං හොති. තස්මා යථාවුත්තසීමාපෙක්ඛවසෙනෙවෙතාසං සත්තබ්භන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමානං උප්පත්ති, තබ්බිගමෙන විනාසො ච ගහෙතබ්බාති අම්හාකං ඛන්ති. වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤො වා පකාරො ඉතො යුත්තතරො ගවෙසිතබ්බො.

ඉධ පන ‘‘අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා’’ති එවං පාළියං විඤ්ඣාටවිසදිසෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරාති අට්ඨකථායඤ්ච රුක්ඛාදිනිරන්තරෙපි අරඤ්ඤෙ සත්තබ්භන්තරසීමාය විහිතත්තා අත්තනො නිස්සයභූතාය අරඤ්ඤසීමාය සහ එතස්සා රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ දොසාභාවො පගෙව අගාමකෙ රුක්ඛෙති නිස්සිතෙපි පදෙසෙ චීවරවිප්පවාසස්ස රුක්ඛපරිහාරං විනාව අබ්භොකාසපරිහාරෙව අනුමතොති සිද්ධොති වෙදිතබ්බො.

උපචාරත්ථායාති සීමන්තරිකත්ථාය සත්තබ්භන්තරතො අධිකං වට්ටති. ඌනකං පන න වට්ටති එව සත්තබ්භන්තරපරිච්ඡෙදස්ස දුබ්බිජානත්තා. තස්මා සඞ්කං විනා එකෙනාපි භික්ඛුනා බහි තිට්ඨන්තෙන අඤ්ඤං සත්තබ්භන්තරං අතික්කමිත්වා අතිදූරෙ එව ඨාතබ්බං, ඉතරථා කම්මකොපසඞ්කතො. උදකුක්ඛෙපෙපි එසෙව නයො. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘ඌනකං පන න වට්ටතී’’ති (මහාව. අට්ඨ. 147). ඉදඤ්චෙත්ථ සීමන්තරිකවිධානං ද්වින්නං බද්ධසීමානං සීමන්තරිකානුජානනසුත්තානුලොමතො සිද්ධන්ති දට්ඨබ්බං. කිඤ්චාපි හි භගවතා නිදානවසෙන එකගාමසීමානිස්සිතානං , එකසභාගානඤ්ච ද්වින්නං බද්ධසීමානමෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණදොසපරිහාරාය සීමන්තරිකා අනුඤ්ඤාතා, තථාපි තදනුලොමතො එකඅරඤ්ඤසීමානදිආදිසීමඤ්ච නිස්සිතානං එකසභාගානං ද්වින්නං සත්තබ්භන්තරසීමානම්පි උදකුක්ඛෙපසීමානම්පි අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණං, සීමන්තරිකං විනා අබ්‍යවධානෙන ඨානඤ්ච භගවතා අනභිමතමෙවාති ඤත්වා **අට්ඨකථාචරියා** ඉධාපි සීමන්තරිකවිධානමකංසු. විසභාගසීමානම්පි හි එකසීමානිස්සිතත්තං, එකසභාගත්තඤ්චාති ද්වීහඞ්ගෙහි සමන්නාගතෙ සති එකං සීමන්තරිකං විනා ඨානං සම්භෙදාය හොති, නාසතීති දට්ඨබ්බං. සීමන්තරිකවිධානසාමත්ථියෙනෙව චෙතාසං රුක්ඛාදිසම්බන්ධොපි බද්ධසීමානං විය අඤ්ඤමඤ්ඤං න වට්ටතීති අයම්පි නයතො දස්සිතො එවාති ගහෙතබ්බං.

‘‘සභාවෙනෙවා’’ති ඉමිනා ගාමසීමා විය අබද්ධසීමාති දස්සෙති. **සබ්බමෙත්ථ සඞ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටතීති** සමානසංවාසා එකූපොසථාති දස්සෙති. **යෙන කෙනචීති** අන්තමසො සූකරාදිනා සත්තෙන. මහොඝෙන පන උන්නතට්ඨානතො නින්නට්ඨානෙ පතන්තෙන ඛතො බුද්දකො වා මහන්තො වා ලක්ඛණයුත්තො ජාතස්සරොව. එත්ථාපි බුද්දකෙ උදකුක්ඛෙපකිච්චං නත්ථි, සමුද්දෙ පන සබ්බථා උදකුක්ඛෙපසීමායමෙව කම්මං කාතබ්බං සොධෙතුං දුක්කරත්තා.

පුන තත්ථාති ලොකවොහාරසිද්ධාසු එතාසු නදිආදීසු තීසු අබද්ධසීමාසු පුන වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සාසනවොහාරසිද්ධාය අබද්ධසීමාය පරිච්ඡෙදං දස්සෙන්තොති අධිප්පායො. පාළියං **යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්සාති**ආදීසු උදකං උක්ඛිපිත්වා ඛිපීයති එත්ථාති උදකුක්ඛෙපො, උදකස්ස පතනොකාසො, තස්මා **උදකුක්ඛෙපා**. අයඤ්හෙත්ථ පදසම්බන්ධවසෙන අත්ථො – පරිසපරියන්තතො පට්ඨාය සමන්තා යාව මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස උදකුක්ඛෙපො උදකපතනට්ඨානං, තාව යං තං පරිච්ඡින්නට්ඨානං, අයං තත්ථ නදිආදීසු අපරා සමානසංවාසා උදකුක්ඛෙපසීමාති.

තස්ස අන්තොති තස්ස උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡින්නස්ස ඨානස්ස අන්තො. න කෙවලඤ්ච තස්සෙව අන්තො, තතො බහිපි, එකස්ස උදකුක්ඛෙපස්ස අන්තො ඨාතුං න වට්ටතීති වචනං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස දුබ්බිජානතො කම්මකොපසඞ්කා හොතීති. තෙනෙව **මාතිකාට්ඨකථායං** ‘‘පරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ හත්ථපාසං විජහිත්වා ඨිතොපි පරිච්ඡෙදතො බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා ඨිතොපි කම්මං කොපෙති ඉදං සබ්බඅට්ඨකථාසු සන්නිට්ඨාන’’න්ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වුත්තං. යං පනෙත්ථ **සාරත්ථදීපනියං** ‘‘තස්ස අන්තො හත්ථපාසං විජහිත්වා ඨිතො කම්මං කොපෙතීති ඉමිනා බහිපරිච්ඡෙදතො යත්ථ කත්ථචි ඨිතො කම්මං න කොපෙතී’’ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.147) වත්වා මාතිකාට්ඨකථාවචනම්පි පටික්ඛිපිත්වා ‘‘නෙව පාළියං න අට්ඨකථායං උපලබ්භතී’’තිආදි බහු පපඤ්චිතං, තං න සුන්දරං ඉධ අට්ඨකථාවචනෙන මාතිකාට්ඨකථාවචනස්ස නයතො සංසන්දනතො සඞ්ඝටනතො. තථා හි ද්වින්නං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදානමන්තරා විදත්ථිචතුරඞ්ගුලමත්තම්පි සීමන්තරිකං අට්ඨපෙත්වා ‘‘අඤ්ඤො උදකුක්ඛෙපො සීමන්තරිකාය ඨපෙතබ්බො, තතො අධිකං වට්ටති එව, ඌනකං පන න වට්ටතී’’ති එවං ඉධෙව වුත්තෙන ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන සීමන්තරිකොපචාරෙන උදකුක්ඛෙපතො ඌනකෙ ඨපිතෙ සීමාය සීමාසම්භෙදතො කම්මකොපොපි වුත්තො එව. යදග්ගෙන ච එවං වුත්තො, තදග්ගෙන තත්ථ එකභික්ඛුනො පවෙසෙපි සති තස්ස සීමට්ඨභාවතො කම්මකොපො වුත්තො එව හොති. අට්ඨකථායං ‘‘ඌනකං පන න වට්ටතී’’ති කථනඤ්චෙතං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස දුබ්බිජානන්තෙනපි සීමාසම්භෙදසඞ්කාපරිහාරත්ථං වුත්තං. සත්තබ්භන්තරසීමානමන්තරා තත්තකපරිච්ඡෙදෙනෙව සීමන්තරිකවිධානවචනතොපි එතාසං දුබ්බිජානපරිච්ඡෙදතා, තත්ථ ච ඨිතානං කම්මකොපසඞ්කා සිජ්ඣති. කම්මකොපසඞ්කට්ඨානම්පි ආචරියා දූරතො පරිහාරත්ථං කම්මකොපට්ඨානන්ති වත්වාව ඨපෙසුන්ති ගහෙතබ්බං.

තන්ති සීමං. **‘‘සීසමෙව අතික්කාමෙතී’’**ති ඉමිනා තං අනතික්කමිත්වා අන්තො එව පරිවත්තමානාය කාතුං වට්ටතීති දස්සෙති. එතදත්ථමෙව හි වාලුකාදීහි සීමාපරිච්ඡින්දනං, ඉතරථා බහි පරිවත්තා නු ඛො, නො වාති කම්මකොපසඞ්කා භවෙය්‍යාති. **අඤ්ඤිස්සා අනුස්සාවනාති** කෙවලාය නදිසීමාය අනුස්සාවනා . **අන්තොනදියං ජාතරුක්ඛෙ වාති** උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස බහි ඨිතෙ රුක්ඛෙපි වා. බහිනදිතීරමෙව හි විසභාගසීමත්තා අබන්ධිතබ්බට්ඨානං, න අන්තොනදී නිස්සයත්තෙන සභාගත්තා. තෙනෙව ‘‘බහිනදිතීරෙ විහාරසීමාය වා’’තිආදිනා තීරමෙව අබන්ධිතබ්බට්ඨානත්තෙන දස්සිතං, න පන නදී. **‘‘රුක්ඛෙපි ඨිතෙහී’’**ති ඉදං අන්තොඋදකුක්ඛෙපට්ඨං සන්ධාය වුත්තං. න හි බහිඋදකුක්ඛෙපෙ භික්ඛූනං ඨාතුං වට්ටති.

රුක්ඛස්සාති තස්සෙව අන්තොඋදකුක්ඛෙපට්ඨස්ස රුක්ඛස්ස. **සීමං වා සොධෙත්වාති** යථාවුත්තං විහාරෙ බද්ධසීමං, ගාමසීමඤ්ච තත්ථ ඨිතභික්ඛූනං හත්ථපාසානයනබහිසීමාකරණවසෙනෙව සොධෙත්වා. යථා ච උදකුක්ඛෙපසීමායං කම්මං කරොන්තෙහි, එවං බද්ධසීමායං, ගාමසීමායං වා කම්මං කරොන්තෙහිපි උදකුක්ඛෙපසීමට්ඨෙ සොධෙත්වාව කාතබ්බං. එතෙනෙව සත්තබ්භන්තරඅරඤ්ඤසීමාහිපි උදකුක්ඛෙපසීමාය, ඉමාය ච සද්ධිං තාසං රුක්ඛාදිසම්බන්ධදොසොපි නයතො දස්සිතොව හොති. ඉමිනාව නයෙන සත්තබ්භන්තරසීමාය බද්ධසීමාගාමසීමාහිපි සද්ධිං, එතාසඤ්ච සත්තබ්භන්තරසීමාය සද්ධිං සම්බන්ධදොසො ඤාතබ්බො. අට්ඨකථායං පනෙතං සබ්බං වුත්තනයතො සක්කා ඤාතුන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤසමාසන්නානමෙවෙත්ථ දස්සිතං.

තත්‍රිදං සුත්තානුලොමතො නයග්ගහණමුඛං – යථා හි බද්ධසීමායං සම්මතා විපත්තිසීමා හොතීති තාසං අඤ්ඤමඤ්ඤං රුක්ඛාදිසම්බන්ධො න වට්ටති, එවං නදිආදීසු සම්මතාපි බද්ධසීමා විපත්තිසීමාව හොතීති තාහිපි සද්ධිං තස්සා රුක්ඛාදිසම්බන්ධො න වට්ටතීති සිජ්ඣති. ඉමිනා නයෙන සත්තබ්භන්තරසීමාය ගාමනදිආදීහි සද්ධිං, උදකුක්ඛෙපසීමාය ච අරඤ්ඤාදීහි සද්ධිං රුක්ඛාදිසම්බන්ධස්ස න වට්ටනකභාවො ඤාතබ්බො, එවමෙතා භගවතා අනුඤ්ඤාතා බද්ධසීමා සත්තබ්භන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්චෙව අත්තනො නිස්සයවිරහිතාහි ඉතරීතරාසං නිස්සයසීමාහි ච රුක්ඛාදිසම්බන්ධෙ සති සම්භෙදදොසමාපජ්ජතීති සුත්තානුලොමනයො ඤාතබ්බොව.

අත්තනො අත්තනො පන නිස්සයභූතගාමාදීහි සද්ධිං බද්ධසීමාදීනං තිස්සන්නං උප්පත්තිකාලෙ භගවතා අනුඤ්ඤාතස්ස සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණස්ස අනුලොමතො රුක්ඛාදිසම්බන්ධොපි අනුඤ්ඤාතොව හොතීති දට්ඨබ්බං. යදි එවං උදකුක්ඛෙපබද්ධසීමාදීනං අන්තරා කස්මා සීමන්තරිකා න විහිතාති? නිස්සයභෙදසභාවභෙදෙහි සයමෙව භින්නත්තා. එකනිස්සයඑකසභාවානමෙව හි සීමන්තරිකාය විනාසං කරොතීති වුත්තොවායමත්ථො. එතෙනෙව නදිනිමිත්තං කත්වා බද්ධාය සීමාය සඞ්ඝෙ කම්මං කරොන්තෙ නදියම්පි යාව ගාමඛෙත්තං ආහච්ච ඨිතාය උදකුක්ඛෙපසීමාය අඤ්ඤෙසං කම්මං කාතුං වට්ටතීති සිද්ධං හොති. යා පනෙතා ලොකවොහාරසිද්ධා ගාමාරඤ්ඤනදිසමුද්දජාතස්සරසීමා පඤ්ච, තා අඤ්ඤමඤ්ඤරුක්ඛාදිසම්බන්ධෙපි සම්භෙදදොසං නාපජ්ජති, තථා ලොකවොහාරාභාවතො. න හි ගාමාදයො ගාමන්තරාදීහි, නදිආදීහි ච රුක්ඛාදිසම්බන්ධමත්තෙන සම්භින්නාති ලොකෙ වොහරන්ති. ලොකවොහාරසිද්ධානඤ්ච ලොකවොහාරතොව සම්භෙදො වා අසම්භෙදො වා ගහෙතබ්බො, නාඤ්ඤතො. තෙනෙව අට්ඨකථායං තාසං අඤ්ඤමඤ්ඤං කත්ථචිපි සම්භෙදනයො න දස්සිතො, සාසනවොහාරසිද්ධොයෙව දස්සිතොති.

එත්ථ පන බද්ධසීමාය තාව ‘‘හෙට්ඨා පථවීසන්ධාරකං උදකපරියන්තං කත්වා සීමාගතා හොතී’’තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 138) අධොභාගපරිච්ඡෙදො අට්ඨකථායං සබ්බථා දස්සිතො. ගාමසීමාදීනං පන න දස්සිතො. කථමයං ජානිතබ්බොති? කෙචි තාවෙත්ථ ‘‘ගාමසීමාදයොපි බද්ධසීමා විය පථවීසන්ධාරකං උදකං ආහච්ච තිට්ඨතී’’ති වදන්ති.

කෙචි පන තං පටික්ඛිපිත්වා ‘‘නදිසමුද්දජාතස්සරසීමා, තාව තන්නිස්සිතඋදකුක්ඛෙපසීමා ච පථවියා උපරිතලෙ, හෙට්ඨා ච උදකජ්ඣොත්ථරණප්පදෙසෙ එව තිට්ඨන්ති, න තතො හෙට්ඨා උදකස්ස අජ්ඣොත්ථරණාභාවා. සචෙ පන උදකොඝාදිනා යොජනප්පමාණම්පි නින්නට්ඨානං හොති, නදිසීමාදයොව හොන්ති, න තතො හෙට්ඨා. තස්මා නදිආදීනං හෙට්ඨා බහිතීරමුඛෙන උමඞ්ගෙන, ඉද්ධියා වා පවිට්ඨො භික්ඛු නදියං ඨිතානං කම්මං න කොපෙති. සො පන ආසන්නගාමෙ භික්ඛූනං කම්මං කොපෙති. සචෙ පන සො උභින්නං තීරගාමානං මජ්ඣෙ නිසින්නො හොති, උභයගාමට්ඨානං කම්මං කොපෙති. සචෙ පන තීරං ගාමඛෙත්තං න හොති, අගාමකාරඤ්ඤමෙව. තත්ථ පන තීරද්වයෙපි සත්තබ්භන්තරසීමං විනා කෙවලාය බුද්ධකාරඤ්ඤසීමාය කම්මං කරොන්තානං කම්මං කොපෙති. සචෙ සත්තබ්භන්තරසීමායං කරොන්ති, තදා යදි තෙසං සත්තබ්භන්තරසීමාය පරිච්ඡෙදො එතස්ස නිසින්නොකාසස්ස පරතො එකං සත්තබ්භන්තරං අතික්කමිත්වා ඨිතො න කම්මකොපො . නො චෙ, කම්මකොපො. ගාමසීමායං පන අන්තොඋමඞ්ගෙ වා බිලෙ වා යත්ථ පවිසිතුං සක්කා, යත්ථ වා සුවණ්ණමණිආදිං ඛණිත්වා ගණ්හන්ති, ගහෙතුං සක්කාති වා සම්භාවනා හොති, තත්තකං හෙට්ඨාපි ගාමසීමා, තත්ථ ඉද්ධියා අන්තො නිසින්නොපි කම්මං කොපෙති. යත්ථ පන පකතිමනුස්සානං පවෙසසම්භාවනාපි නත්ථි, තං සබ්බං යාව පථවිසන්ධාරකඋදකා අරඤ්ඤසීමාව, න ගාමසීමා. අරඤ්ඤසීමායම්පි එසෙව නයො. තත්ථපි හි යත්තකෙ පදෙසෙ පවෙසසම්භාවනා, තත්තකමෙව උපරිතලෙ අරඤ්ඤසීමා පවත්තති. තතො පන හෙට්ඨා න අරඤ්ඤසීමා, තත්ථ උපරිතලෙන සහ එකාරඤ්ඤවොහාරාභාවතො. න හි තත්ථ පවිට්ඨං අරඤ්ඤං පවිට්ඨො ති වොහරන්ති. තස්මා තත්‍රට්ඨො උපරි අරඤ්ඤට්ඨානං කම්මං න කොපෙති උමඞ්ගනදියං ඨිතො විය උපරිනදියං ඨිතානං. එකස්මිඤ්හි චක්කවාළෙ ගාමනදිසමුද්දජාතස්සරෙ මුඤ්චිත්වා තදවසෙසං අමනුස්සාවාසං දෙවබ්‍රහ්මලොකං උපාදාය සබ්බං අරඤ්ඤමෙව. ‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’ති වුත්තත්තා හි නදිසමුද්දජාතස්සරාදිපි අරඤ්ඤමෙව. ඉධ පන නදිආදීනං විසුං සීමාභාවෙන ගහිතත්තා තදවසෙසමෙව අරඤ්ඤං ගහෙතබ්බං. තත්ථ ච යත්තකෙ පදෙසෙ එකං ‘අරඤ්ඤ’න්ති වොහරන්ති, අයමෙකාරඤ්ඤසීමා. ඉන්දපුරඤ්හි සබ්බං එකාරඤ්ඤසීමා. තථා අසුරයක්ඛපුරාදි. ආකාසට්ඨදෙවබ්‍රහ්මවිමානානි පන සමන්තා ආකාසපරිච්ඡින්නානි පච්චෙකං අරඤ්ඤසීමා සමුද්දමජ්ඣෙ පබ්බතදීපකා විය. තත්ථ සබ්බත්ථ සත්තබ්භන්තරසීමායං, අරඤ්ඤසීමායමෙව වාති කම්මං කාතබ්බං. තස්මා ඉධාපි උපරිඅරඤ්ඤතලෙන සද්ධිං හෙට්ඨාපථවියා අරඤ්ඤවොහාරාභාවා විසුං අරඤ්ඤසීමාති ගහෙතබ්බං. තෙනෙවෙත්ථ ගාමනදිආදිසීමාකථාය **අට්ඨකථායං** ‘ඉද්ධිමා භික්ඛු හෙට්ඨාපථවිතලෙ ඨිතො කම්මං කොපෙතී’ති (මහාව. අට්ඨ. 138) බද්ධසීමායං දස්සිතනයො න දස්සිතො’’ති වදන්ති.

ඉදඤ්චෙතාසං ගාමසීමාදීනං හෙට්ඨාපමාණදස්සනං සුත්තාදිවිරොධාභාවා යුත්තං විය දිස්සති. වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. එවං ගහණෙ ච ගාමසීමායං සම්මතා බද්ධසීමා උපරි ගාමසීමං, හෙට්ඨා උදකපරියන්තං අරඤ්ඤසීමඤ්ච අවත්ථරතීති තස්සා අරඤ්ඤසීමාපි ඛෙත්තන්ති සිජ්ඣති. භගවතා ච ‘‘සබ්බා, භික්ඛවෙ, නදී අසීමා’’තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 147) නදිසමුද්දජාතස්සරා බද්ධසීමාය අඛෙත්තභාවෙන වුත්තා, න පන අරඤ්ඤං. තස්මා අරඤ්ඤම්පි බද්ධසීමාය ඛෙත්තමෙවාති ගහෙතබ්බං. යදි එවං කස්මා තත්ථ සා න බජ්ඣතීති? පයොජනාභාවා. සීමාපෙක්ඛානන්තරමෙව සත්තබ්භන්තරසීමාය සම්භවතො. තස්සා ච උපරි සම්මතාය බද්ධසීමාය සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණානුලොමතො විපත්තිසීමා එව සියා. ගාමඛෙත්තෙ පන ඨත්වා අගාමකාරඤ්ඤෙකදෙසම්පි අන්තොකරිත්වා සම්මතා කිඤ්චාපි සුසම්මතා, අගාමකාරඤ්ඤෙ භගවතා විහිතාය සත්තබ්භන්තරසීමායපි අනිවත්තිතො. තත්ථ පන කම්මං කාතුං පවිට්ඨානම්පි තතො බහි කෙවලාරඤ්ඤෙ කරොන්තානම්පි අන්තරා තීණි සත්තබ්භන්තරානි ඨපෙතබ්බානි, අඤ්ඤථා විපත්ති එව සියාති සබ්බථා නිරත්ථකමෙව අගාමකාරඤ්ඤෙ බද්ධසීමාකරණන්ති වෙදිතබ්බං.

අන්තොනදියං පවිට්ඨසාඛායාති නදියා පථවිතලං ආහච්ච ඨිතාය සාඛායපි, පගෙව අනාහච්ච ඨිතාය. පාරොහෙපි එසෙව නයො. එතෙන සභාගං නදිසීමං ඵුසිත්වා ඨිතෙනපි විසභාගසීමාසම්බන්ධසාඛාදිනා උදකුක්ඛෙපසීමාය සම්බන්ධො න වට්ටතීති දස්සෙති. එතෙනෙව මහාසීමං, ගාමසීමඤ්ච ඵුසිත්වා ඨිතෙන සාඛාදිනා මාළකසීමාය සම්බන්ධො න වට්ටතීති ඤාපිතොති දට්ඨබ්බො.

අන්තොනදියංයෙවාති සෙතුපාදානං තීරට්ඨතං නිවත්තෙති. තෙන උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදතො බහි නදියං පතිට්ඨිතත්තෙපි සම්භෙදාභාවං දස්සෙති. තෙනාහ ‘‘බහිතීරෙ පතිට්ඨිතා’’තිආදි. යදි හි උදකුක්ඛෙපතො බහි අන්තොනදියම්පි පතිට්ඨිතත්තෙ සම්භෙදො භවෙය්‍ය, තම්පි පටික්ඛිපිතබ්බං භවෙය්‍ය කම්මකොපස්ස සමානත්තා, න ච පටික්ඛිත්තං. තස්මා සබ්බත්ථ අත්තනො නිස්සයසීමාය සම්භෙදදොසො නත්ථෙවාති ගහෙතබ්බං.

ආවරණෙන වාති දාරුආදිං නිඛණිත්වා උදකනිවාරණෙන. **කොට්ටකබන්ධනෙන වා**ති මත්තිකාදීහි පූරෙත්වා කතසෙතුබන්ධෙන. උභයෙනාපි ආවරණමෙව දස්සෙති. ‘‘නදිං විනාසෙත්වා’’ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙති **‘‘හෙට්ඨා පාළි බද්ධා’’**ති, හෙට්ඨා නදිං ආවරිත්වා පාළි බද්ධාති අත්ථො. **ඡඩ්ඩිතමොදක**න්ති අතිරිත්තොදකං. **‘‘නදිං ඔත්ථරිත්වා සන්දනට්ඨානතො’’**ති ඉමිනා තළාකනදීනං අන්තරා පවත්තනට්ඨානෙ න වට්ටතීති දස්සෙති. **උප්පතිත්වා**ති තීරාදිභින්දනවසෙන විපුලා හුත්වා. **විහාරසීම**න්ති බද්ධසීමං.

අගමනපථෙති තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තිතුං අසක්කුණෙය්‍යෙ. **අරඤ්ඤසීමාසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතී**ති ලොකවොහාරසිද්ධං අගාමකාරඤ්ඤසීමං සන්ධාය වදති. **තත්ථා**ති පකතියා මච්ඡබන්ධානං ගමනපථෙසු දීපකෙසු.

තං ඨානන්ති ආවාටාදීනං කතට්ඨානමෙව, න අකතන්ති අත්ථො. **ලොණී**ති සමුද්දොදකස්ස උප්පත්තිවෙගනින්නො මාතිකාකාරෙන පවත්තනකො.

148. **සම්භින්දන්තී**ති යත්ථ චතූහි භික්ඛූහි නිසීදිතුං න සක්කා, තත්තකතො පට්ඨාය යාව කෙසග්ගමත්තම්පි අන්තොසීමාය කරොන්තො සම්භින්දති. චතුන්නං භික්ඛූනං පහොනකතො පට්ඨාය යාව සකලම්පි අන්තො කරොන්තො අජ්ඣොත්ථරන්තීති වෙදිතබ්බං. **සංසට්ඨවිටපා**ති අඤ්ඤමඤ්ඤං සිබ්බිත්වා ඨිතමහාසාඛමූලා, එතෙන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අච්චාසන්නතං දීපෙති. සාඛාය සාඛං ඵුසන්තා හි දූරට්ඨාපි සියුං, තතො එකංසතො සම්භෙදලක්ඛණං දස්සිතං න සියාති තං දස්සෙතුං විටපග්ගහණං කතං. එවඤ්හි භික්ඛූනං නිසීදිතුං අප්පහොනකට්ඨානං අත්තනො සීමාය අන්තොසීමට්ඨං කරිත්වා පුරාණවිහාරං කරොන්තො සීමාය සීමං සම්භින්දති නාම, න තතො පරන්ති දස්සිතමෙව හොති. **බද්ධා හොතී**ති පොරාණකවිහාරසීමං සන්ධාය වුත්තං. **අම්බ**න්ති අපරෙන සමයෙන පුරාණවිහාරපරික්ඛෙපාදීනං විනට්ඨත්තා අජානන්තානං තං පුරාණසීමාය නිමිත්තභූතං අම්බං. අත්තනො සීමාය අන්තොසීමට්ඨං කරිත්වා පුරාණවිහාරසීමට්ඨං ජම්බුං කිත්තෙත්වා අම්බජම්බූනං අන්තරෙ යං ඨානං, තං අත්තනො සීමාය පවෙසෙත්වා බන්ධන්තීති අත්ථො. එත්ථ ච පුරාණසීමාය නිමිත්තභූතස්ස ගාමට්ඨස්ස අම්බරුක්ඛස්ස අන්තොසීමට්ඨාය ජම්බුයා සහ සංසට්ඨවිටපත්තෙපි සීමාය බන්ධනකාලෙ විපත්ති වා පච්ඡා ගාමසීමාය සහ සම්භෙදො වා කම්මවිපත්ති වා න හොතීති මුඛතොව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

පදෙසන්ති සඞ්ඝස්ස නිසීදනප්පහොනකප්පදෙසං. **‘‘සීමන්තරිකං ඨපෙත්වා’’**තිආදිනා සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණං අකත්වා බද්ධසීමාහි අඤ්ඤමඤ්ඤං ඵුසාපෙත්වා අබ්‍යවධානෙන බද්ධාපි සීමා අසීමා එවාති දස්සෙති. තස්මා එකද්වඞ්ගුලමත්තාපි සීමන්තරිකා වට්ටති එව. සා පන දුබ්බොධාති අට්ඨකථාසු චතුරඞ්ගුලාදිකා වුත්තාති දට්ඨබ්බං. **ද්වින්නං සීමාන**න්ති ද්වින්නං බද්ධසීමානං. **නිමිත්තං හොතී**ති නිමිත්තස්ස සීමතො බාහිරත්තා බන්ධනකාලෙ තාව සම්භෙදදොසො නත්ථීති අධිප්පායො . න කෙවලඤ්ච නිමිත්තකතත්තා එව සඞ්කරං කරොති , අථ ඛො සීමන්තරිකාය ඨිතො අඤ්ඤොපි රුක්ඛො කරොති එව. තස්මා අප්පමත්තිකාය සීමන්තරිකාය වඩ්ඪනකා රුක්ඛාදයො න වට්ටන්ති එව. එත්ථ ච උපරි දිස්සමානඛන්ධසාඛාදිපවෙසෙ එව සඞ්කරදොසස්ස සබ්බත්ථ දස්සිතත්තා අදිස්සමානානං මූලානං පවෙසෙපි භූමිගතිකත්තා දොසො නත්ථීති සිජ්ඣති. සචෙ පන මූලානිපි දිස්සමානානෙව පවිසන්ති, සඞ්කරොව. පබ්බතපාසාණා පන දිස්සමානාපි භූමිගතිකා එව. යදි පන බන්ධනකාලෙ එව එකො ථූලරුක්ඛො උභයම්පි සීමං ආහච්ච තිට්ඨති, පච්ඡා බද්ධා අසීමා හොතීති දට්ඨබ්බං.

සීමාසඞ්කරන්ති සීමාසම්භෙදං. යං පන **සාරත්ථදීපනියං** වුත්තං ''සීමාසඞ්කරං කරොතීති වඩ්ඪිත්වා සීමප්පදෙසං පවිට්ඨෙ ද්වින්නං සීමානං ගතට්ඨානස්ස දුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා වුත්ත''න්ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.148), තං න යුත්තං ගාමසීමායපි සහ සඞ්කරං කරොතීති වත්තබ්බතො. තත්ථාපි හි නිමිත්තෙ වඩ්ඪිතෙ ගාමසීමාබද්ධසීමානං ගතට්ඨානං දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යමෙව හොති, තත්ථ පන අවත්වා ද්වින්නං බද්ධසීමානමෙව සඞ්කරස්ස වුත්තත්තා යථාවුත්තසම්බද්ධදොසොව සඞ්කර-සද්දෙන වුත්තොති ගහෙතබ්බං. පාළියං පන නිදානවසෙන ''යෙසං, භික්ඛවෙ, සීමා පච්ඡා සම්මතා, තෙසං තං කම්මං අධම්මික''න්තිආදිනා (මහාව. 148) පච්ඡා සම්මතාය අසීමත්තෙ වුත්තෙපි ද්වීසු ගාමසීමාසු ඨත්වා ද්වීහි සඞ්ඝෙහි සම්භෙදං වා අජ්ඣොත්ථරණං වා කත්වා සීමන්තරිකං අට්ඨපෙත්වා වා රුක්ඛපාරොහාදිසම්බන්ධං අවියොජෙත්වා වා එකස්මිං ඛණෙ කම්මවාචානිට්ඨාපනවසෙන එකතො සම්මතානං ද්වින්නං සීමානම්පි අසීමතා පකාසිතාති වෙදිතබ්බං.

ගාමසීමාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපොසථභෙදාදිකථාවණ්ණනා

149. **අධම්මෙන වග්ගන්ති** එත්ථ එකසීමාය චතූසු භික්ඛූසු විජ්ජමානෙසු පාතිමොක්ඛුද්දෙසොව අනුඤ්ඤාතො, තීසු, ද්වීසු ච පාරිසුද්ධිඋපොසථොව. ඉධ පන තථා අකතත්තා ''අධම්මෙනා''ති වුත්තං. යස්මා පන ඡන්දපාරිසුද්ධි සඞ්ඝෙ එව ආගච්ඡති, න ගණෙ, න පුග්ගලෙ, තස්මා ''වග්ග''න්ති වුත්තන්ති.

සචෙ පන ද්වෙ සඞ්ඝා එකසීමාය අඤ්ඤමඤ්ඤං ඡන්දං ආහරිත්වා එකස්මිං ඛණෙ විසුං සඞ්ඝකම්මං කරොන්ති, එත්ථ කථන්ති? කෙචි පනෙතං වට්ටතීති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං වග්ගකම්මත්තා . කම්මං කරොන්තානඤ්හි ඡන්දපාරිසුද්ධි අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡති තථා වචනාභාවා, විසුං විසුං කම්මකරණත්ථමෙව සීමාය අනුඤ්ඤාතත්තා චාති ගහෙතබ්බං. විහාරසීමායං පන සඞ්ඝෙ විජ්ජමානෙපි කෙනචි පච්චයෙන ඛණ්ඩසීමායං තීසු, ද්වීසු වා පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්තෙසු කම්මං ධම්මෙන සමග්ගමෙව භින්නසීමට්ඨත්තාති දට්ඨබ්බං.

උපොසථභෙදාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාතිමොක්ඛුද්දෙසකථාවණ්ණනා

150. **එවමෙතං ධාරයාමීති. සුතා ඛො පනායස්මන්තෙහීති** එත්ථ ''එවමෙතං ධාරයාමී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං, සුතා ඛො පනායස්මන්තෙහි චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මා''තිආදිනා වත්තබ්බං. **මාතිකාට්ඨකථායම්පි** (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) එවමෙව වුත්තං. **සුතෙනාති** සුතපදෙන.

සවරභයන්ති වනචරකභයං. තෙනාහ **''අටවිමනුස්සභය''**න්ති. නිදානුද්දෙසෙ අනිට්ඨිතෙ පාතිමොක්ඛං නිද්දිට්ඨං නාම න හොතීති ආහ **''දුතියාදීසු උද්දෙසෙසූ''**තිආදි. **තීහිපි විධීහීති** ඔසාරණකථනසරභඤ්ඤෙහි. එත්ථ ච අත්ථං භණිතුකාමතාය වා භණාපෙතුකාමතාය වා සුත්තස්ස ඔසාරණං **ඔසාරණං** නාම. තස්සෙව අත්ථප්පකාසනා **කථනං** නාම. කෙවලං පාඨස්සෙව සරෙන භණනං **සරභඤ්ඤං** නාම. **සජ්ඣායං අධිට්ඨහිත්වාති** ''සජ්ඣායං කරොමී''ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා. **ඔසාරෙත්වා පන කථෙන්තෙනාති** සයමෙව පාඨං වත්වා පච්ඡා අත්ථං කථෙන්තෙන.

පාතිමොක්ඛුද්දෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධම්මකම්මපටික්කොසනාදිකථාවණ්ණනා

155. **නවවිධන්ති** සඞ්ඝගණපුග්ගලෙසු තයො, සුත්තුද්දෙසපාරිසුද්ධිඅධිට්ඨානවසෙන තයො, චාතුද්දසීපන්නරසීසාමග්ගීවසෙන තයොති නවවිධං. **චතුබ්බිධන්ති** අධම්මෙනවග්ගාදි චතුබ්බිධං. **දුවිධන්ති** භික්ඛුභික්ඛුනිපාතිමොක්ඛවසෙන දුවිධං පාතිමොක්ඛං. **නවවිධන්ති** භික්ඛූනං පඤ්ච, භික්ඛුනීනං චත්තාරොති නවවිධං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං.

අධම්මකම්මපටික්කොසනාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පක්ඛගණනාදිඋග්ගහණානුජානනකථාදිවණ්ණනා

156. **කතිමීති** තිථී-සද්දාපෙක්ඛං ඉත්ථිලිඞ්ගං දට්ඨබ්බං.

163. **උතුවස්සෙයෙවාති** හෙමන්තගිම්හෙසුයෙව.

164. **විඤ්ඤාපෙතීති** එත්ථ මනසා චින්තෙත්වා කායවිකාරකරණමෙව විඤ්ඤාපනන්ති දට්ඨබ්බං. පාළියං **අඤ්ඤස්ස දාතබ්බා පාරිසුද්ධීති** පාරිසුද්ධිදායකෙන පුන අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ දාතබ්බා. **''භූතංයෙව වා සාමණෙරභාවං ආරොචෙතී''**ති වුත්තත්තා ඌනවීසතිවස්සකාලෙ උපසම්පන්නස්ස, අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නසික්ඛාපච්චක්ඛාතාදීනං වා යාව භික්ඛුපටිඤ්ඤා වත්තති, තාව තෙහි ආහටාපි ඡන්දපාරිසුද්ධි ආගච්ඡති. යදා පන තෙ අත්තනො සාමණෙරාදිභාවං පටිජානන්ති, තතො පට්ඨායෙව නාගච්ඡතීති දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං. පාළියම්පි හි ''දින්නාය පාරිසුද්ධියා සඞ්ඝප්පත්තො විබ්භමති…පෙ…. පණ්ඩකො පටිජානාති. තිරච්ඡානගතො පටිජානාති. උභතොබ්‍යඤ්ජනකො පටිජානාති, ආහටා හොති පාරිසුද්ධී''ති වුත්තත්තා පණ්ඩකාදීනම්පි භික්ඛුපටිඤ්ඤාය වත්තමානකාලෙසු ඡන්දපාරිසුද්ධියා ආගමනං සිද්ධමෙව. තෙනාහ **''එස නයො සබ්බත්ථා''**ති. උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනාට්ටානං පන පකතත්තා අන්තරාමග්ගෙ උම්මත්තකාදිභාවෙ පටිඤ්ඤාතෙපි තෙසං සඞ්ඝප්පත්තමත්තෙනෙව ඡන්දාදි ආගච්ඡතීති දට්ඨබ්බං.

''භික්ඛූනං හත්ථපාස''න්ති ඉමිනා ගණපුග්ගලෙසු ඡන්දපාරිසුද්ධියා අනාගමනං දස්සෙති. ''සඞ්ඝප්පත්තො''ති හි පාළියං වුත්තං. **බිළාලසඞ්ඛලිකපාරිසුද්ධීති** බිළාලගීවාය බන්ධනසඞ්ඛලිකසදිසා පාරිසුද්ධි නාම, යථා සඞ්ඛලිකා බිළාලෙ ආගච්ඡන්තෙ එව ආගච්ඡති, න අනාගච්ඡන්තෙ තප්පටිබද්ධත්තා, එවමයං පාරිසුද්ධිපීති අත්ථො. අථ වා යථා සඞ්ඛලිකාය පඨමවලයං දුතියවලයං පාපුණාති, න තතියවලයං, එවමයම්පීති අධිප්පායො. උපලක්ඛණමත්තඤ්චෙත්ථ බිළාල-ග්ගහණං දට්ඨබ්බං.

පක්ඛගණනාදිඋග්ගහණානුජානනකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡන්දදානකථාදිවණ්ණනා

165. පාළියං ''සන්ති සඞ්ඝස්ස කරණීයානී''ති වත්තබ්බෙ වචනවිපල්ලාසෙන **''කරණීය''**න්ති වුත්තං.

167. **''තස්ස සම්මුතිදානකිච්චං නත්ථී''**ති ඉදං පාළියං එකදා සරන්තස්සෙව සම්මුතිදානස්ස වුත්තත්තා එකදා අසරන්තස්ස සම්මුතිඅභාවෙපි තස්ස අනාගමනං වග්ගකම්මාය න හොතීති වුත්තං. කෙචි පන ''සොපි හත්ථපාසෙව ආනෙතබ්බො''ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං.

168. සඞ්ඝසන්නිපාතතො පඨමං කාතබ්බං **පුබ්බකරණං**. සඞ්ඝසන්නිපාතෙ කාතබ්බං **පුබ්බකිච්ච**න්ති දට්ඨබ්බං. පාළියං **නො චෙ අධිට්ඨහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සාති** එත්ථ අසඤ්චිච්ච අසතියා අනාපත්ති. යථා චෙත්ථ, එවං උපරිපි. යත්ථ පන අචිත්තකාපත්ති අත්ථි, තත්ථ වක්ඛාම.

169. **''පඤ්ඤත්තං හොතී''**ති ඉමිනා ''න සාපත්තිකෙන උපොසථො කාතබ්බො''ති විසුං පටික්ඛෙපාභාවෙපි යථාවුත්තසුත්තසාමත්ථියතො පඤ්ඤත්තමෙවාති දස්සෙති. ඉමිනා එව නයෙන –

> ''අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො යං තථාගතො අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථං කරෙය්‍ය, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා''ති (චූළව. 386; අ. නි. 8.20; උදා. 45) –

ආදිසුත්තනයතො ච අලජ්ජීහිපි සද්ධිං උපොසථකරණම්පි පටික්ඛිත්තමෙව අලජ්ජිනිග්ගහත්ථත්තා සබ්බසික්ඛාපදානන්ති දට්ඨබ්බං. **''පාරිසුද්ධිදානපඤ්ඤාපනෙනා''**ති ඉමිනා සාපත්තිකෙන පාරිසුද්ධිපි න දාතබ්බාති දීපිතං හොති. **උභොපි දුක්කට**න්ති එත්ථ සභාගාපත්තිභාවං අජානිත්වා කෙවලං ආපත්තිනාමෙනෙව දෙසෙන්තස්ස පටිග්ගණ්හන්තස්ස අචිත්තකමෙව දුක්කටං හොතීති වදන්ති . යථා සඞ්ඝො සභාගාපත්තිං ආපන්නො ඤත්තිං ඨපෙත්වා උපොසථං කාතුං ලභති, එවං තයොපි ''සුණන්තු මෙ, ආයස්මන්තා, ඉමෙ භික්ඛූ සභාගං ආපත්තිං ආපන්නා''තිආදිනා වුත්තනයානුසාරෙනෙව ගණඤත්තිං ඨපෙත්වා ද්වීහි අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙන පන සාපත්තිකෙන දූරං ගන්ත්වාපි පටිකාතුමෙව වට්ටති, අසම්පාපුණන්තෙන ''භික්ඛුං ලභිත්වා පටිකරිස්සාමී''ති උපොසථො කාතබ්බො, පටිකරිත්වා ච පුන උපොසථො කත්තබ්බො.

ඡන්දදානකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපත්තිපන්නරසකාදිකථාවණ්ණනා

172. **කෙනචි 63 කරණීයෙන ගන්ත්වාති** සීමාපරිච්ඡෙදතො බහිභූතං ගාමං වා අරඤ්ඤං වා ගන්ත්වාති අත්ථො. එතෙනෙව උපොසථඤත්තියා ඨපනකාලෙ සමග්ගා එව තෙ ඤත්තිං ඨපෙසුන්ති සිද්ධං. තෙනෙව පාළියං ''උද්දිට්ඨං සුඋද්දිට්ඨ''න්ති සබ්බපන්නරසකෙසුපි වුත්තං. **වග්ගා සමග්ගසඤ්ඤිනොති**ආදි පන ඤත්තියා නිට්ඨිතාය ''කිං සඞ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච''න්තිආදීනං (මහාව. 134) වචනක්ඛණෙ බහිගතානං භික්ඛූනං සීමාය පවිට්ඨත්තා භික්ඛූ තස්මිං ඛණෙ වග්ගා හොන්තීති වුත්තං. තෙනාහ **''තෙසං සීමං ඔක්කන්තත්තා වග්ගා''**තිආදි, එතෙන පාරාජිකුද්දෙසාදික්ඛණෙපි

වග්ගසඤ්ඤීනං උද්දිසන්තානං ආපත්ති එව, ඤත්තියා පන පුබ්බෙ නිට්ඨිතත්තා කම්මකොපො නත්ථීති දස්සිතමෙව හොති. එවං උපරිපි සබ්බවාරෙසු අධිප්පායො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ච පාළියං ‘‘සබ්බාය වුට්ඨිතාය…පෙ…. තෙසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධි ආරොචෙතබ්බා’’ති (මහාව. 174) වුත්තත්තා බහිසීමාගතාය පරිසාය තෙසු යස්ස කස්සචි සන්තිකෙ අනධිට්ඨිතෙහි පාරිසුද්ධිං ආරොචෙතුං වට්ටතීති වදන්ති.

අනාපත්තිපන්නරසකාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ලිඞ්ගාදිදස්සනකථාදිවණ්ණනා

179. අඤ්ඤාතකං නාම අදිට්ඨපුබ්බන්ති ආහ **‘‘අඤ්ඤෙසං සන්තක’’**න්ති. **අඤ්ඤෙස**න්ති අත්තනා අදිට්ඨපුබ්බානං. **නානාසංවාසකභාව**න්ති ලද්ධිනානාසංවාසකභාවං.

180. පාළියං **අභිවිතරන්ති** සමානසංවාසකාභාවං නිච්ඡිනන්ති.

181. **උපොසථකාරකා**ති සඞ්ඝුපොසථකාරකා. තෙනෙව **‘‘අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඝෙනා’’**ති වුත්තං. සඞ්ඝුපොසථට්ඨානතො හි ගච්ඡන්තෙන අත්තචතුත්ථෙනෙව ගන්තබ්බං, තිණ්ණං භික්ඛූනං නිසින්නට්ඨානතො පන ගච්ඡන්තෙන එකෙන භික්ඛුනාපි සහ ගන්තුම්පි වට්ටති. පාළියං **‘‘අභික්ඛුකො ආවාසො’’**ති ඉදං නිදස්සනමත්තං, සඞ්ඝුපොසථට්ඨානතො ගණපුග්ගලෙහි සභික්ඛුකොපි ආවාසො න ගන්තබ්බො ‘‘අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඝෙනා’’ති වුත්තත්තාති වදන්ති. **උපොසථං කරොන්තී**ති සඞ්ඝුපොසථං වා ගණුපොසථං වා. **‘‘තස්ස සන්තික’’**න්ති ඉදං ගණුපොසථට්ඨානතො ගච්ඡන්තං සන්ධාය වුත්තං, අඤ්ඤථා ‘‘සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන අත්තචතුත්ථෙන වා’’ති වචනෙන විරුජ්ඣනතො. **ආරඤ්ඤකෙනා**ති එකචාරිනා. **උපොසථන්තරායො**ති අත්තනො උපොසථන්තරායො.

183. පාළියං **භික්ඛුනියා නිසින්නපරිසායා**තිආදීසු **භික්ඛුනියා**තිආදි කරණත්ථෙ සාමිවචනං.

ලිඞ්ගාදිදස්සනකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපොසථක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

3. වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකො

වස්සූපනායිකඅනුජානනකථාදිවණ්ණනා

184. වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකෙ **අපරස්මිං දිවසෙති** දුතියෙ පාටිපදදිවසෙ.

185. **අඤ්ඤත්ථ අරුණං උට්ඨාපනෙන වාති** සාපෙක්ඛස්ස අකරණීයෙන ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ අරුණං උට්ඨාපනෙන වා. **පරිහානීති** ගුණපරිහානි.

187. පාළියං **සත්තාහං සන්නිවත්තො කාතබ්බොති** සකලං සත්තාහං බහි එව අවීතිනාමෙත්වා සත්තාහපරියොසානභූතං අරුණුට්ඨානකාලං පුන විහාරෙව සම්බන්ධවසෙන සත්තාහං විහාරෙ සන්නිවත්තං කාතබ්බං. සත්තාහපරියොසානකාලො හි ඉධ සත්තාහ-සද්දෙන වුත්තො, තදපෙක්ඛාය ච ''සන්නිවත්තො''ති පුල්ලිඞ්ගෙන වුත්තං. **තීණි පරිහීනානීති** භික්ඛුනීනං වච්චකුටිආදීනං පටික්ඛිත්තත්තා පරිහීනානි.

189. **න පලුජ්ජතීති** අඤ්ඤෙසං අප්පගුණත්තා, මම ච මරණෙන න විනස්සති.

වස්සූපනායිකඅනුජානනකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පහිතෙයෙවඅනුජානනකථාවණ්ණනා

199. **භික්ඛුනි සද්ධිං වසනකපුරිසොති** අනඤ්ඤගතිකොති දස්සෙති. **ගන්තබ්බන්ති** සඞ්ඝකරණීයෙන අප්පහිතෙපි ගන්තබ්බං. එත්ථ ච අනුපාසකෙහිපි සාසනභාවං ඤාතුකාමෙහි පහිතෙ තෙසං පසාදවඩ්ඪිං සම්පස්සන්තෙහිපි සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුං වට්ටතීති ගහෙතබ්බං.

රත්තිච්ඡෙදවිනිච්ඡයොති සත්තාහකරණීයෙන ගන්ත්වා බහිද්ධා අරුණුට්ඨාපනසඞ්ඛාතස්ස රත්තිච්ඡෙදස්ස විනිච්ඡයො. **ගන්තුං වට්ටතීති** අන්තොඋපචාරසීමායං ඨිතෙනෙව සත්තාහකරණීයනිමිත්තං සල්ලක්ඛෙත්වා ඉමිනා නිමිත්තෙන ගන්ත්වා ''අන්තොසත්තාහෙ ආගච්ඡිස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා ගන්තුං වට්ටති. පුරිමක්ඛණෙ ආභොගං කත්වා ගමනක්ඛණෙ විස්සරිත්වා ගතෙපි දොසො නත්ථි ''සකරණීයො පක්කමතී''ති (මහාව. 207) වුත්තත්තා. සබ්බථා පන ආභොගං අකත්වා ගතස්ස වස්සච්ඡෙදොති වදන්ති. යො පන සත්තාහකරණීයනිමිත්තාභාවෙපි ''සත්තාහබ්භන්තරෙ ආගමිස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා ගන්ත්වා සත්තාහබ්භන්තරෙ ආගච්ඡති, තස්ස ආපත්තියෙව, වස්සච්ඡෙදො නත්ථි සත්තාහස්ස සන්නිවත්තත්තාති වදන්ති. වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. **භණ්ඩකන්ති** චීවරභණ්ඩං. **සම්පාපුණිතුං න සක්කොති, වට්ටතීති** තදහෙව ආගමනෙ සඋස්සාහත්තා වස්සච්ඡෙදො වා ආපත්ති වා න හොතීති අධිප්පායො. **ආචරියන්ති** අගිලානම්පි නිස්සයාචරියඤ්ච ධම්මාචරියඤ්ච, පගෙව උපසම්පදාචරියඋපජ්ඣායෙසු. **වදති, වට්ටතීති** සත්තාහාතික්කමෙ ආපත්තිඅභාවං සන්ධාය වුත්තං, වස්සච්ඡෙදො පන හොති එව.

පහිතෙයෙවඅනුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අන්තරායෙඅනාපත්තිවස්සච්ඡෙදකථාවණ්ණනා

200. පාළියං **ගණ්හිංසූති** ගහෙත්වා බාධිංසු. **පරිපාතිංසූති** පලාපෙසුං, අනුබන්ධිංසූති අත්ථො.

201. **සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බොති** එත්ථ ඡදිවසානි බහිද්ධා වීතිනාමෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ පුරාරුණා එව අන්තොඋපචාරසීමාය පවිසිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙත්වා පුනදිවසෙ සත්තාහං අධිට්ඨාය ගන්තබ්බන්ති අධිප්පායො. කෙචි පන ''සත්තමෙ දිවසෙ ආගන්ත්වා අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙව දිවසභාගෙපි ගන්තුං වට්ටතී''ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං ''අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො''ති වුත්තත්තා. සත්තමෙ දිවසෙ තත්ථ අරුණුට්ඨාපනමෙව හි සන්ධාය පාළියම්පි ''සත්තාහං සන්නිවත්තො කාතබ්බො''ති වුත්තං. අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා ගච්ඡන්තො අන්තො අප්පවිසිත්වා බහිද්ධාව සත්තාහං වීතිනාමෙන්තෙන සමුච්ඡින්නවස්සො එව භවිස්සති අරුණස්ස බහි එව උට්ඨාපිතත්තා. ඉතරථා ''අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො''ති වචනං නිරත්ථකං සියා ''සත්තාහවාරෙන අන්තොවිහාරෙ පවිසිත්වා අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වාපි ගන්තබ්බ''න්ති වත්තබ්බතො. අඤ්ඤෙසු ච ඨානෙසු අරුණුට්ඨාපනමෙව වුච්චති. වක්ඛති හි **චීවරක්ඛන්ධකෙ** ''එකස්මිං විහාරෙ වසන්තො ඉතරස්මිං සත්තාහවාරෙන අරුණමෙව උට්ඨාපෙතී''ති (මහාව. අට්ඨ. 364).

අථාපි යං තෙ වදෙය්‍යුං ''සත්තමෙ දිවසෙ යදා කදාචි පවිට්ඨෙන තංදිවසනිස්සිතො අතීතඅරුණො උට්ඨාපිතො නාම හොතීති ඉමමත්ථං සන්ධාය **අට්ඨකථායං** වුත්ත''න්ති, තං සද්දගතියාපි න සමෙති. න හි උට්ඨිතෙ අරුණෙ පච්ඡා පවිට්ඨො තස්ස පයොජකො උට්ඨාපකො භවිතුමරහති. යදි භවෙය්‍ය, වස්සං උපගන්ත්වා පනස්ස අරුණං

අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙව සත්තාහකරණීයෙන පක්කන්තස්සාපීති එත්ථ ‘‘අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා’’ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍ය, තෙනපි තංදිවසසන්නිස්සිතස්ස අරුණස්ස උට්ඨාපිතත්තා. ආරඤ්ඤකස්සාපි හි භික්ඛුනො සායන්හසමයෙ අඞ්ගයුත්තං අරඤ්ඤට්ඨානං ගන්ත්වා තදා එව නිවත්තන්තස්ස අරුණො උට්ඨාපිතො ධුතඞ්ගඤ්ච විසොධිතං සියා, න චෙතං යුත්තං අරුණුග්ගමනකාලෙ එව අරුණුට්ඨාපනස්ස වුත්තත්තා. වුත්තඤ්හි ‘‘කාලස්සෙව පන නික්ඛමිත්වා අඞ්ගයුත්තෙ ඨානෙ අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං. සචෙ අරුණුට්ඨානවෙලායං තෙසං ආබාධො වඩ්ඪති, තෙසං එව කිච්චං කාතබ්බං, න ධුතඞ්ගවිසුද්ධිකෙන භවිතබ්බ’’න්ති (විසුද්ධි. 1.31). තථා පාරිවාසිකාදීනම්පි අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා වත්තං නික්ඛිපන්තානං රත්තිච්ඡෙදො වුත්තො. ‘‘උග්ගතෙ අරුණෙ නික්ඛිපිතබ්බ’’න්ති (චූළව. 97) හි වුත්තං. සහසෙය්‍යාසික්ඛාපදෙපි අනුපසම්පන්නෙහි සහ නිවුත්ථභාවපරිමොචනත්ථං ‘‘පුරාරුණා නික්ඛමිත්වා’’තිආදි වුත්තං. එවං චීවරවිප්පවාසාදීසු ච සබ්බත්ථ රත්තිපරියොසානෙ ආගාමිඅරුණවසෙනෙව අරුණුට්ඨාපනං දස්සිතං, න අතීතාරුණවසෙන. තස්මා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අරුණුට්ඨාපනං වෙදිතබ්බං අඤ්ඤථා වස්සච්ඡෙදත්තා.

යං පන වස්සං උපගතස්ස තදහෙව අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා සකරණීයස්ස පක්කමනවචනං, තං වස්සං උපගතකාලතො පට්ඨාය යදා කදාචි නිමිත්තෙ සති ගමනස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා යුත්තං, න පන සත්තාහවාරෙන ගතස්ස අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙව ගමනං ‘‘අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො’’ති වුත්තත්තා එව. යථා වා ‘‘සත්තාහං අනාගතාය පවාරණාය සකරණීයො පක්කමති, ආගච්ඡෙය්‍ය වා සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තං ආවාසං, න වා ආගච්ඡෙය්‍යා’’තිආදිනා (මහාව. 207) පච්ඡිමසත්තාහෙ අනාගමනෙ අනුඤ්ඤාතෙපි අඤ්ඤසත්තාහෙසු න වට්ටති. එවං පඨමසත්තාහෙ අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා ගමනෙ අනුඤ්ඤාතෙපි තතො පරෙසු සත්තාහෙසු ආගතස්ස අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා ගමනං න වට්ටතීති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. **ඉධ ආහටන්ති** විහාරතො බහි ආගතට්ඨානෙ ආනීතං.

අන්තරායෙඅනාපත්තිවස්සච්ඡෙදකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වජාදීසු වස්සූපගමනකථාවණ්ණනා

203. **උපගන්තුං** 68 **න වට්ටතීති** කුටිකාදීනං අභාවෙන ‘‘ඉධ වස්සං උපෙමී’’ති එවං වචීභෙදං කත්වා උපගන්තුං න වට්ටති.

204. පාළියං **පිසාචිල්ලිකාති** පිසාචදාරකා. **පවිසනද්වාරං යොජෙත්වාති** සකවාටද්වාරං කත්වා. **රුක්ඛං ඡින්දිත්වාති** සුසිරට්ඨානස්ස උපරිභාගං ඡින්දිත්වා. **ඛාණුමත්ථකෙති** සුසිරඛාණුමත්ථකෙ. **ටඞ්කිතමඤ්චො** නාම දීඝෙ මඤ්චපාදෙ විජ්ඣිත්වා අටනියො පවෙසෙත්වා කතො, සො හෙට්ඨුපරියවසෙන පඤ්ඤත්තොපි පුරිමසදිසොව හොති, තං සුසානෙ, දෙවතාඨානෙ ච ඨපෙන්ති. චතුන්නං පාසාණානං උපරි පාසාණඵලකෙ අත්ථරිත්වා කතගෙහම්පි ‘‘ටඞ්කිතමඤ්චො’’ති වුච්චති.

වජාදීසුවස්සූපගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධම්මිකකතිකාදිකථාවණ්ණනා

205. **මහාවිභඞ්ගෙති** චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනායං. පරතො සෙනාසනක්ඛන්ධකෙපි අධම්මිකං කතිකවත්තං ආවි භවිස්සති එව.

207. යස්මා නානාසීමායං ද්වීසු ආවාසෙසු වස්සං උපගච්ඡන්තස්ස ‘‘දුතියෙ වසිස්සාමී’’ති උපචාරතො නික්ඛන්තමත්තෙ පඨමො සෙනාසනග්ගාහො පටිප්පස්සම්භති. තස්මා පාළියං ‘‘තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායතී’’ති පඨමං සෙනාසනග්ගාහං සන්ධාය වුත්තං. දුතියෙ සෙනාසනග්ගාහෙ පන පුරිමිකා පඤ්ඤායතෙව, තත්ථෙව තෙමාසං වසන්තො පුරිමවස්සංවුත්ථො එව හොති, තතො වා පන දුතියදිවසාදීසු ‘‘පඨමසෙනාසනෙ වසිස්සාමී’’ති උපචාරාතික්කමෙ පුරිමිකාපි න පඤ්ඤායතීති දට්ඨබ්බං.

208. පාළියං ‘‘සො සත්තාහං අනාගතාය පවාරණාය සකරණීයො පක්කමතී’’ති වුත්තත්තා පවාරණාදිවසෙපි සත්තාහකරණීයං විනා ගන්තුං න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. **කොමුදියා චාතුමාසිනියාති** පච්ඡිම-කත්තිකපුණ්ණමාය. සා හි තස්මිං කාලෙ කුමුදානං අත්ථිතාය **කොමුදී,** චතුන්නං වස්සිකමාසානං පරියොසානත්තා **චාතුමාසිනීති** ච වුච්චති.

අධම්මිකකතිකාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වස්සූපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

4. පවාරණාක්ඛන්ධකො

අඵාසුවිහාරකථාදිවණ්ණනා

209. පවාරණාක්ඛන්ධකෙ පාළියං **පිණ්ඩාය පටික්කමෙය්‍යාති** පිණ්ඩාය චරිත්වා පටික්කමෙය්‍ය. **අවක්කාරපාතින්ති** අතිරෙකපිණ්ඩපාතඨපනකං එකං භාජනං. **අවිසය්හන්ති** උක්ඛිපිතුං අසක්කුණෙය්‍යං. විලඞ්ඝනං උක්ඛිපනං විලඞ්ඝො, සො එව විලඞ්ඝකො, හත්ථෙහි විලඞ්ඝකො හත්ථවිලඞ්ඝකොති ආහ **''හත්ථුක්ඛෙපකෙනා''**ති. අථ වා විලඞ්ඝකෙන උක්ඛෙපකෙන හත්ථෙනාතිපි අත්ථො, අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිබ්බිතහත්ථෙහීති වුත්තං හොති.

213. **සචෙ පන වුඩ්ඪතරො හොතීති** පවාරණාදායකො භික්ඛු වුඩ්ඪතරො හොති. **එවඤ්හි තෙන තස්සත්ථාය පවාරිතං හොතීති** එත්ථ එවං තෙන අප්පවාරිතොපි තස්ස සඞ්ඝප්පත්තිමත්තෙන සඞ්ඝපවාරණාකම්මං සමග්ගකම්මමෙව හොතීති දට්ඨබ්බං. **තෙන ච භික්ඛුනාති** පවාරණාදායකෙන භික්ඛුනා.

234. **බහූපි සමානවස්සා එකතො පවාරෙතුං ලභන්තීති** එකස්මිං සංවච්ඡරෙ ලද්ධූපසම්පදතාය සමානූපසම්පන්නවස්සා සබ්බෙ එකතො පවාරෙතුං ලභන්තීති අත්ථො.

237. පාළියං **මිච්ඡාදිට්ඨීති** ''නත්ථි දින්න''න්තිආදි (දී. නි. 1.171; ම. නි. 1.445; 2.94, 95, 225; 3.91, 116, 136; සං. නි. 3.210; ධ. ස. 1221) නයප්පවත්තා. **අන්තග්ගාහිකාති** සස්සතුච්ඡෙදසඞ්ඛාතස්ස අන්තස්ස ගාහිකා. **යං ඛො ත්වන්තිආදීසු** යං පවාරණං ඨපෙසි, තං දිට්ඨෙන ඨපෙසීති තං-සද්දං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බං.

239. **වත්ථුං පකාසෙන්තොති** පුග්ගලෙ පරිසඞ්කුප්පත්තියා නිමිත්තභූතං වත්ථුමත්තංයෙව සන්ධාය වුත්තං . යං පන වත්ථුං සන්ධාය ''පුග්ගලො පඤ්ඤායති, න වත්ථූ''ති ආහ, න තං සන්ධායෙතං වුත්තං. යදි පන තස්ස භික්ඛුනො වසනට්ඨානෙ පොක්ඛරණිතො මච්ඡග්ගහණාදි දිස්සෙය්‍ය, තදා ''වත්ථු ච පුග්ගලො ච පඤ්ඤායතී''ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය. තෙනාහ **''පුරිමනයෙනෙව චොරෙහී''**තිආදි. භික්ඛුනො සරීරෙ මාලාගන්ධඤ්ච අරිට්ඨගන්ධඤ්ච දිස්වා එවං ''වත්ථු ච පුග්ගලො ච පඤ්ඤායතී''ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

අඵාසුවිහාරකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භණ්ඩනකාරකවත්ථුකථාවණ්ණනා

240. **ද්වෙ චාතුද්දසිකා හොන්තීති** තතියපක්ඛෙ චාතුද්දසියා සද්ධිං ද්වෙ චාතුද්දසිකා හොන්ති. **''භණ්ඩනකාරකානං තෙරසෙ වා චාතුද්දසෙ වා ඉමෙ පන්නරසීපවාරණං පවාරෙස්සන්තී''**ති ඉමිනා යථාසකං උපොසථකරණදිවසතො පට්ඨාය භික්ඛූනං චාතුද්දසීපන්නරසීවොහාරො, න චන්දගතිසිද්ධියා තිථියා වසෙනාති දස්සෙති. කිඤ්චාපි එවං ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රාජූනං අනුවත්තිතු''න්ති (මහාව. 186) වචනතො පනෙත්ථ ලොකියානං තිථිං අනුවත්තන්තෙහිපි අත්තනො උපොසථක්කමෙන චාතුද්දසිං පන්නරසිං වා, පන්නරසිං චාතුද්දසිං වා කරොන්තෙහෙව අනුවත්තිතබ්බං, න පන සොළසමදිවසං වා තෙරසමදිවසං වා උපොසථදිවසං කරොන්තෙහි. තෙනෙව පාළියම්පි ''ද්වෙ තයො උපොසථෙ චාතුද්දසිකෙ කාතු''න්ති වුත්තං. අඤ්ඤථා ද්වාදසියං, තෙරසියං වා උපොසථො කාතබ්බොති වත්තබ්බතො. ''සකිං පක්ඛස්ස චාතුද්දසෙ, පන්නරසෙ වා''තිආදිවචනම්පි උපවුත්ථක්කමෙනෙව වුත්තං, න තිථික්කමෙනාති ගහෙතබ්බං.

භණ්ඩනකාරකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පවාරණාසඞ්ගහකථාවණ්ණනා

241. **''පවාරෙත්වා පන අන්තරාපි චාරිකං පක්කමිතුං ලභන්තී''**ති ඉමිනා පවාරණාසඞ්ගහෙ කතෙ අන්තරා පක්කමිතුකාමා සඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා පවාරෙතුං ලභන්තීති දස්සෙති.

පවාරණාසඞ්ගහකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පවාරණාක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

5. චම්මක්ඛන්ධකො

සොණකොළිවිසකථාදිවණ්ණනා

242. චම්මක්ඛන්ධකෙ **උණ්ණපාවාරණන්ති** උභතො ලොමානි උට්ඨාපෙත්වා කතං උණ්ණමයං පාවාරණං, උභතො කප්පාසපිචුං උට්ඨාපෙත්වා වීතපාවාරොපි අත්ථි, තතො නිවත්තනත්ථං ‘‘උණ්ණපාවාරණ’’න්ති වුත්තං.

අඩ්ඪචන්දපාසාණෙති සොපානමූලෙ උපඩ්ඪං අන්තො පවෙසෙත්වා ඨපිතෙ අඩ්ඪපාසාණෙ. පාළියං **විහාරපච්ඡායායන්ති** විහාරපච්චන්තෙ ඡායාය, විහාරස්ස වඩ්ඪමානච්ඡායායන්තිපි වදන්ති.

243. **භොගාති** උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචනං. **අච්චායතාති** අතිආයතා ඛරමුච්ඡනා. **සරවතීති** මධුරසරසංයුත්තා. **අතිසිථිලා** මන්දමුච්ඡනා. **වීරියසමථන්ති** වීරියසම්පයුත්තසමථං. **තත්ථ ච නිමිත්තං ගණ්හාහීති** තස්මිඤ්ච සමභාවෙ සති යං ආදාසෙ මුඛනිමිත්තං විය නිමිත්තං උප්පජ්ජති, තං සමථනිමිත්තං, විපස්සනානිමිත්තං, මග්ගනිමිත්තං, ඵලනිමිත්තඤ්ච ගණ්හාහි නිබ්බත්තෙහීති, එවමස්ස අරහත්තපරියොසානං කම්මට්ඨානං කථිතං.

244. **ඡඨානානීති** ඡ කාරණානි. **අධිමුත්තොති** පටිවිජ්ඣිත්වා ඨිතො. **නෙක්ඛම්මාධිමුත්තොතිආදි** සබ්බං අරහත්තවසෙන වුත්තං. අරහත්තඤ්හි සබ්බකිලෙසෙහි නික්ඛන්තත්තා **නෙක්ඛම්මං,** තෙහෙව ච පවිවිත්තත්තා **පවිවෙකො,** බ්‍යාපජ්ජාභාවතො **අබ්‍යාපජ්ජං,** උපාදානස්ස ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා **උපාදානක්ඛයො,** තණ්හක්ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා **තණ්හක්ඛයො,** සම්මොහාභාවතො **අසම්මොහොති** ච වුච්චති.

කෙවලං සද්ධාමත්තකන්ති කෙවලං පටිවෙධපඤ්ඤාය අසම්මිස්සං සද්ධාමත්තකං. **පටිචයන්ති** පුනප්පුනං කරණෙන වඩ්ඪිං. **වීතරාගත්තාති** මග්ගපටිවෙධෙන රාගස්ස විගතත්තා එව නෙක්ඛම්මසඞ්ඛාතං අරහත්තං පටිවිජ්ඣිත්වා සච්ඡිකත්වා ඨිතො හොති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. **පවිවෙකාධිමුත්තොති** ‘‘පවිවෙකෙ අධිමුත්තො අහ’’න්ති එවං අරහත්තං බ්‍යාකරොතීති අත්ථො.

සීලබ්බතපරාමාසන්ති සීලඤ්ච වතඤ්ච පරාමසිත්වා ගහිතග්ගහණමත්තං. **සාරතො පච්චාගච්ඡන්තොති** සාරභාවෙන ජානන්තො. **අබ්‍යාපජ්ජාධිමුත්තොති** අබ්‍යාපජ්ජං අරහත්තං බ්‍යාකරොති.

අමිස්සීකතන්ති අමිස්සකතං. කිලෙසා හි ආරම්මණෙන සද්ධිං චිත්තං මිස්සං කරොන්ති, තෙසං අභාවා අමිස්සීකතං. **භුසා වාතවුට්ඨීති** බලවවාතක්ඛන්ධො.

උපාදානක්ඛයස්ස චාති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං. **දිස්වා ආයතනුප්පාදන්ති** චක්ඛාදිආයතනානං උප්පාදඤ්ච වයඤ්ච දිස්වා. **චිත්තං විමුච්චතීති** ඉමාය විපස්සනාපටිපත්තියා ඵලසමාපත්තිවසෙන චිත්තං විමුච්චති.

සොණකොළිවිසකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දිගුණාදිඋපාහනපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

245. **සකටවාහෙති** ද්වීහි සකටෙහි පරිච්ඡින්නෙ වාහෙ. **‘‘වාහෙ’’**ති බහුවචනස්ස හිරඤ්ඤවිසෙසනත්තෙපි සාමඤ්ඤාපෙක්ඛාය ‘‘හිරඤ්ඤ’’න්ති එකවචනං කතං.

246. **අද්දාරිට්ඨකවණ්ණාති** අල්ලාරිට්ඨඵලවණ්ණා, තින්තකාකපක්ඛවණ්ණාතිපි වදන්ති. **රජනන්ති** උපලිත්තං නීලාදිවණ්ණං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ **‘‘චොළකෙන පුඤ්ඡිත්වා’’**ති. තඤ්හි තථා පුඤ්ඡිතෙ විගච්ඡති. යං පන චම්මස්ස දුග්ගන්ධාපනයනත්ථං කාළරත්තාදිරජනෙහි රඤ්ජිතත්තා කාළරත්තාදිවණ්ණං හොති, තං චොළාදීහි අපනෙතුං න සක්කා චම්මගතිකමෙව, තස්මා තං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං.

ඛල්ලකන්ති සබ්බපණ්හිපිධානචම්මං, අපරිගළනත්ථං පණ්හිඋපරිභාගෙ අපිධාය ආරොපනබන්ධනමත්තං වට්ටති. **විචිත්රාති** සණ්ඨානතො විචිත්‍රපටා අධිප්පෙතා, න වණ්ණතො සබ්බසො අපනෙතබ්බෙසු ඛල්ලකාදීසු පවිට්ඨත්තා. බිළාලසදිසමුඛත්තා මහාඋලූකා **‘‘පක්ඛිබිළාලා’’**ති වුච්චති, තෙසං චම්මං නාම පක්ඛලොමමෙව.

දිගුණාදිඋපාහනපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අජ්ඣාරාමෙඋපාහනපටික්ඛෙපකථාදිවණ්ණනා

251. **උණ්ණාහි කතපාදුකාති** එත්ථ උණ්ණාමයකම්බලෙහි කතා පාදුකා සඞ්ගය්හන්ති.

253. **ගඞ්ගාමහකීළිකායාති** ගඞ්ගාමහෙ කීළිකාය. තත්ථ හි ඉත්ථිපුරිසා යානෙහි උදකකීළං ගච්ඡන්ති. **පීඨකසිවිකන්ති** ඵලකාදිනා කතං පීඨකයානං. **පටපොතලිකං** අන්දොලිකා. සබ්බම්පි යානං උපාහනෙනපි ගන්තුං අසමත්ථස්ස ගිලානස්ස අනුඤ්ඤාතං.

254. **වාළරූපානීති** ආහරිමානි වාළරූපානි. **චතුරඞ්ගුලාධිකානීති** උද්දලොමීඑකන්තලොමීහි විසෙසදස්සනං. චතුරඞ්ගුලතො හි ඌනානි කිර උද්දලොමීආදීසු පවිසන්ති. **වානචිත්‍රො උණ්ණාමයත්ථරණොති** නානාවණ්ණෙහි උණ්ණාමයසුත්තෙහි භිත්තිච්ඡෙදාදිවසෙන වායිත්වා කතචිත්තත්ථරණො. **ඝනපුප්ඵකොති** බහලරාගො. **පකතිතූලිකාති** තූලපුණ්ණා භිසි. **විකතිකාති** සීහරූපාදිවසෙන වානචිත්‍රාව ගය්හති. **උද්දලොමීති** ‘‘උභතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණ’’න්ති **දීඝනිකායට්ඨකථායං** වුත්තං. **කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයන්ති** කොසියසුත්තානං අන්තරා සුවණ්ණමයසුත්තානි පවෙසෙත්වා වීතං. සුවණ්ණසුත්තං කිර ‘‘කට්ටිස්සං, කසට’’න්ති ච වුච්චති. තෙනෙව ‘‘කොසෙය්‍යකසටමය’’න්ති **ආචරිය-ධම්මපාලත්ථෙරෙන** වුත්තන්ති වදන්ති. **රතනපරිසිබ්බිතන්ති** සුවණ්ණලිත්තං. **සුද්ධකොසෙය්‍යන්ති** රතනපරිසිබ්බනරහිතං.

අජිනමිගචම්මානං අතිසුඛුමත්තා දුපට්ටතිපට්ටානි කත්වා සිබ්බන්තීති වුත්තං **‘‘අජිනප්පවෙණී’’**ති. **රත්තවිතානෙනාති** සබ්බරත්තෙන විතානෙන. යං පන නානාවණ්ණං වානචිත්තං වා ලෙපචිත්තං වා, තං වට්ටති. **උභතොලොහිතකූපධානෙපි** එසෙව නයො. **‘‘චිත්‍රං වා’’**ති ඉදං පන සබ්බථා කප්පියත්තා වුත්තං, න පන උභතොඋපධානෙසු අකප්පියත්තා. න හි ලොහිතක-සද්දො චිත්තෙ වත්තති, පටලිග්ගහණෙනෙව චිත්තකස්සපි අත්ථරණස්ස සඞ්ගහෙතබ්බප්පසඞ්ගතො, කාසාවං පන ලොහිතකවොහාරං න ගච්ඡති. තස්මා විතානෙපි උභතොඋපධානෙපි වට්ටති. **සචෙ පමාණයුත්තන්ති**ආදි අඤ්ඤප්පමාණාතික්කන්තස්ස බිබ්බොහනස්ස පටික්ඛිත්තභාවදස්සනත්ථං වුත්තං, න පන උච්චාසයනමහාසයනභාවදස්සනත්ථං තථා අවුත්තත්තා. තං පන උපධානං උපොසථිකානං ගහට්ඨානං වට්ටති. උච්චාසයනමහාසයනමෙව හි තදා තෙසං න වට්ටති. **දීඝනිකායට්ඨකථාදීසු** කිඤ්චාපි ‘‘ඨපෙත්වා තූලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදීනි රතනපරිසිබ්බිතානි වට්ටන්තී’’තිආදි වුත්තං, විනයට්ඨකථායෙව කප්පියාකප්පියභාවෙ පමාණන්ති ගහෙතබ්බං.

අජ්ඣාරාමෙඋපාහනපටික්ඛෙපකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගිහිවිකතානුඤ්ඤාතාදිකථාවණ්ණනා

256. **අභිනිස්සායාති** අපස්සාය. **විසූකායිකවිප්ඵන්දිතානන්ති** පටිපක්ඛභූතානං දිට්ඨිචිත්තවිප්ඵන්දිතානන්ති අත්ථො.

257. **යතින්ද්‍රියන්ති** මනින්ද්‍රියවසෙන සඤ්ඤතින්ද්‍රියං.

258. පාළියං **අට්ඨකවග්ගිකානීති** **සුත්තනිපාතෙ** (සු. නි. 772 ආදයො) අට්ඨකවග්ගභූතානි සොළස සුත්තානි. **එවං චිරං අකාසීති** එවං චිරකාලං පබ්බජ්ජං අනුපගන්ත්වා අගාරමජ්ඣෙ කෙන කාරණෙන වාසමකාසීති අත්ථො. සො කිර මජ්ඣිමවයෙ පබ්බජිතො, තෙන භගවා එවමාහ. **එතමත්ථං විදිත්වාති** කාමෙසු දිට්ඨාදීනවා චිරායිත්වාපි ඝරාවාසෙන පක්ඛන්දන්තීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා.

ආදීනවං ලොකෙති සඞ්ඛාරලොකෙ අනිච්චතාදිආදීනවං. **නිරුපධින්ති** නිබ්බානං. ‘‘අරියො න රමතී පාපෙ’’ති ඉමස්ස හෙතුමාහ **‘‘පාපෙ න රමතී සුචී’’**ති. තත්ථ **සුචීති** විසුද්ධපුග්ගලො.

259. **කාළසීහොති** කාළමුඛවානරජාති. **චම්මං න වට්ටතීති** නිසීදනත්ථරණං කාතුං න වට්ටති, භූමත්ථරණාදිවසෙන සෙනාසනපරිභොගො වට්ටතෙව.

ගිහිවිකතානුඤ්ඤාතාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

6. භෙසජ්ජක්ඛන්ධකො

පඤ්චභෙසජ්ජාදිකථාවණ්ණනා

260. භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ **පිත්තං කොට්ඨබ්භන්තරගතං හොතීති** බහිසරීරෙ බ්‍යාපෙත්වා ඨිතං අබද්ධපිත්තං කොට්ඨබ්භන්තරගතං හොති, තෙන පිත්තං කුපිතං හොතීති අධිප්පායො.

261-2. පාළියං **නච්ඡාදෙන්තීති** රුච්චිං න උප්පාදෙන්ති. **සුසුකාති** සමුද්දෙ එකා මච්ඡජාති, කුම්භිලාතිපි වදන්ති. **සංසට්ඨන්ති** පරිස්සාවිතං.

263. **පිට්ඨෙහීති** පිසිතෙහි. **කසාවෙහීති** තවාදීනි උදකෙ තාපෙත්වා ගහිතඌසරෙහි. **උබ්භිදන්ති** ඌසරපංසුමයං. **ලොණබිලන්ති** ලොණවිසෙසො.

264-5. **ඡකණන්ති** ගොමයං. **පාකතිකචුණ්ණන්ති** අපක්කකසාවචුණ්ණං, ගන්ධචුණ්ණං පන න වට්ටති. පාළියං **චුණ්ණචාලිනින්ති** උදුක්ඛලෙ කොට්ටිතචුණ්ණපරිස්සාවනිං. **සුවණ්ණගෙරුකොති** සුවණ්ණතුත්ථාදි. පාළියං **අඤ්ජනූපපිසනන්ති** අඤ්ජනෙ උපනෙතුං පිසිතබ්බභෙසජ්ජං.

267-9. **කබළිකාති** උපනාහභෙසජ්ජං. **සරදින්නකාබාධො** නාම සරණියා දින්නවසීකරණභෙසජ්ජසමුට්ඨිතආබාධො. **තාය ඡාරිකාය පග්ඝරිතං ඛාරොදකන්ති** පරිස්සාවනෙ තච්ඡාරිකං පක්ඛිපිත්වා උදකෙ අභිසිඤ්චිතෙ තතො ඡාරිකතො හෙට්ඨා පග්ඝරිතං ඛාරොදකං. පාළියං **අකටයූසෙනාති** අනභිසඞ්ඛතෙන මුග්ගයූසෙන. **කටාකටෙනාති** මුග්ගෙ පචිත්වා අචාලෙත්වා පරිස්සාවිතෙන මුග්ගයූසෙනාති වදන්ති.

පඤ්චභෙසජ්ජාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගුළාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

272-4. **ගුළකරණන්ති** උච්ඡුසාලං. **අවිස්සත්ථාති** සාසඞ්කා.

276. **අප්පමත්තකෙපි වාරෙන්තීති** අප්පමත්තකෙ දින්නෙ දායකානං පීළාති පටික්ඛිපන්ති. **පටිසඞ්ඛාපීති** එත්තකෙනපි යාපෙතුං සක්කා, ''අවසෙසං අඤ්ඤෙසං හොතූ''ති සල්ලක්ඛෙත්වාපි පටික්ඛිපන්ති.

279. **වත්ථිපීළනන්ති** යථා වත්ථිගතතෙලාදි අන්තොසරීරෙ ආරොහන්ති, එවං හත්ථෙන වත්ථිමද්දනං. සම්බාධෙ සත්ථකම්මවත්ථිකම්මානමෙව පටික්ඛිත්තත්තා දහනකම්මං වට්ටති එව.

ගුළාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

යාගුමධුගොළකාදිකථාවණ්ණනා

282-3. පාළියං **දසස්ස ඨානානීති** අස්ස පටිග්ගාහකස්ස දස ඨානානි කාරණානි ධම්මෙනාති අත්ථො. **අනුප්පවෙච්ඡතීති** දෙති. වාතඤ්ච බ්‍යාපනෙතීති සම්බන්ධො, වාතඤ්ච අනුලොමෙතීති අත්ථො. **සග්ගා තෙ ආරද්ධාති** තයා දෙවලොකා ආරාධිතා.

යාගුමධුගොළකාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටලිගාමවත්ථුකථාවණ්ණනා

286. **පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්තීති** පාටලිගාමස්ස සමීපෙ තස්සෙව ගාමඛෙත්තභූතෙ මහන්තෙ අරඤ්ඤප්පදෙසෙ පාටලිපුත්තං නාම නගරං මාපෙන්ති. **යාවතා අරියං ආයතනන්ති** යත්තකං අරියමනුස්සානං ඔසරණට්ඨානං. **යාවතා වණිප්පථොති** යත්තකං වාණිජානං භණ්ඩවික්කිණනට්ඨානං, වසනට්ඨානං වා, ඉදං තෙසං සබ්බෙසං අග්ගනගරං භවිස්සතීති අත්ථො. **පුටභෙදනන්ති** සකටාදීහි නානාදෙසතො ආහටානං භණ්ඩපුටානං වික්කිණනත්ථාය මොචනට්ඨානං. **සරන්ති** තළාකාදීසුපි වත්තති , තන්නිවත්තනත්ථං **''සරන්ති ඉධ නදී අධිප්පෙතා''**ති වුත්තං සරති සන්දතීති කත්වා. **විනා එව කුල්ලෙන තිණ්ණාති** ඉදං අප්පමත්තකඋදකම්පි අඵුසිත්වා විනා කුල්ලෙන පාරප්පත්තා.

පාටලිගාමවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කොටිගාමෙසච්චකථාවණ්ණනා

287. පාළියං **සන්ධාවිතන්**ති භවතො භවං පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන සන්ධාවනං කතං. **සංසරිතන්**ති තස්සෙව වෙවචනං. **මමඤ්චෙව තුම්හාකඤ්චා**ති මයා ච තුම්හෙහි ච, සාමිවසෙනෙව වා මම ච තුම්හාකඤ්ච සන්ධාවනං අහොසීති අත්ථො ගහෙතබ්බො. **සංසරිතන්**ති සංසරි. භවතණ්හා එව භවතො භවං නෙතීති **භවනෙත්තී**ති වුත්තා.

289. ''නීලා හොන්තී''ති වුත්තමෙවත්ථං විවරිතුං **''නීලවණ්ණා''**තිආදි වුත්තං. **නීලවණ්ණා**ති නීලවිලෙපනා. එස නයො සබ්බත්ථ. **පටිවට්ටෙසී**ති පහරි. **අම්බකායා**ති අම්බාය. උපචාරවචනඤ්හෙතං, මාතුගාමෙනාති අත්ථො. **උපසංහරථා**ති උපනෙථ, ''ඊදිසා තාවතිංසා''ති පරිකප්පෙථාති අත්ථො. ඉදඤ්ච භික්ඛූනං සංවෙගජනනත්ථං වුත්තං, න නිමිත්තග්ගාහත්ථං. ලිච්ඡවිරාජානො හි සබ්බෙ න චිරස්සෙව අජාතසත්තුනා විනාසං පාපුණිස්සන්ති.

කොටිගාමෙසච්චකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සීහසෙනාපතිවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා

290. **සන්ධාගාරෙ**ති රාජකිච්චස්ස සන්ධාරණත්ථාය නිච්ඡිද්දං කත්වා විචාරණත්ථාය කතමහාසභාය. **ගමිකාභිසඞ්ඛාරො**ති ගමනෙ වායාමො. **ධම්මස්ස ච අනුධම්මන්**ති තුම්හෙහි වුත්තස්ස කාරණස්ස අනුකාරණං, තුම්හෙහි වුත්තස්ස අත්ථස්ස අනුරූපමෙවාති අධිප්පායො. **සහධම්මිකො වාදානුවාදො**ති පරෙහි වුත්තකාරණෙන සකාරණො හුත්වා තුම්හාකං වාදො වා ඉතො පරං තස්ස අනුවාදො වා. **කොචි** අප්පමත්තකොපි **ගාරය්හං ඨානං න ආගච්ඡතී**ති කිං තව වාදෙ ගාරය්හකාරණං නත්ථීති වුත්තං හොති.

293. **අනුවිච්චකාරන්**ති අනුවිදිතාකාරං. රතනත්තයස්ස සරණගමනාදිකිරියං කරොහි. සහසා කත්වා මා පච්ඡා විප්පටිසාරී අහොසීති අත්ථො. **පටාකං පරිහරෙය්‍යුන්**ති ධජපටාකං උක්ඛිපිත්වා ''ඊදිසො අම්හාකං සරණං ගතො සාවකො ජාතො''ති නගරෙ ඝොසෙන්තා ආහිණ්ඩන්ති.

294. **නිමිත්තකම්මස්සා**ති මංසඛාදනනිමිත්තෙන උප්පන්නපාණාතිපාතකම්මස්ස.

සීහසෙනාපතිවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කප්පියභූමිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

295. **අනුප්පගෙ එවා**ති පාතොව. **ඕරවසද්දන්**ති මහාසද්දං. **තං පන අවත්වාපී**ති **පි**-සද්දෙන තථාවචනම්පි අනුජානාති. **අට්ඨකථාසූ**ති අන්ධකට්ඨකථාවිරහිතාසු සෙසට්ඨකථාසු. **සාධාරණලක්ඛණන්**ති අන්ධකට්ඨකථාය සහ සබ්බට්ඨකථානං සමානං.

චයන්ති අධිට්ඨානඋච්චවත්ථුං. **යතො පට්ඨායා**ති යතො ඉට්ඨකාදිතො පට්ඨාය, යං ආදිං කත්වා භිත්තිං උට්ඨාපෙතුකාමාති අත්ථො. **''එම්හා පන උපරි උග්ගච්ඡන්ති, තස්මා වට්ටන්තී''**ති එතෙන ඉට්ඨකපාසාණා හෙට්ඨා පතිට්ඨාපිතාපි යදි චයතො, භූමිතො වා එකඞ්ගුලමත්තම්පි උග්ගතා තිට්ඨන්ති, වට්ටන්තීති සිද්ධං හොති.

ආරාමොති උපචාරසීමාපරිච්ඡින්නො සකලො විහාරො. **සෙනාසනානී**ති විහාරස්ස අන්තො තිණකුටිආදිකානි සඞ්ඝස්ස නිවාසගෙහානි. **විහාරගොනිසාදිකා නාමා**ති සෙනාසනගොනිසාදිකා. සෙනාසනානි හි සයං පරික්ඛිත්තානිපි ආරාමපරික්ඛෙපාභාවෙන ''ගොනිසාදිකානී''ති වුත්තානි. **''උපඩ්ඪපරික්ඛිත්තොපී''**ති ඉමිනා තතො ඌනපරික්ඛිත්තො යෙභුය්‍යෙන අපරික්ඛිත්තො නාම, තස්මා අපරික්ඛිත්තසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති දස්සෙති. **එත්ථා**ති උපඩ්ඪාදිපරික්ඛිත්තෙ. **කප්පියකුටිං ලද්ධුං වට්ටතී**ති ගොනිසාදියා අභාවෙන සෙසකප්පියකුටීසු තීසු යා කාචි කප්පියකුටි කාතබ්බාති අත්ථො.

තෙසං ගෙහානීති එත්ථ භික්ඛූනං වාසත්ථාය කතම්පි යාව න දෙන්ති, තාව තෙසං සන්තකංයෙව භවිස්සතීති දට්ඨබ්බං. **විහාරං ඨපෙත්වා**ති උපසම්පන්නානං වාසත්ථාය කතගෙහං ඨපෙත්වාති අත්ථො. **ගෙහන්**ති නිවාසගෙහං, තදඤ්ඤං පන උපොසථාගාරාදි සබ්බං අනිවාසගෙහං චතුකප්පියභූමිවිමුත්තා පඤ්චමී කප්පියභූමි. සඞ්ඝසන්තකෙපි හි එතාදිසෙ ගෙහෙ සුට්ඨු පරික්ඛිත්තාරාමත්තෙපි අබ්භොකාසෙ විය අන්තොවුත්ථාදිදොසො නත්ථි. යෙන කෙනචි ඡන්නෙ, පරිච්ඡන්නෙ ච සහසෙය්‍යප්පහොනකෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිවාසගෙහෙ අන්තොවුත්ථාදිදොසො, න අඤ්ඤත්ථ. තෙනාහ **''යං පනා''**තිආදි. තත්ථ **''සඞ්ඝිකං වා පුග්ගලිකං වා''**ති ඉදං කිඤ්චාපි භික්ඛුනීනං සාමඤ්ඤතො වුත්තං, භික්ඛූනං පන සඞ්ඝිකං පුග්ගලිකඤ්ච භික්ඛුනීනං, තාසං සඞ්ඝිකං පුග්ගලිකඤ්ච භික්ඛූනං ගිහිසන්තකට්ඨානෙ තිට්ඨතීති වෙදිතබ්බං.

මුඛසන්නිධීති අන්තොසන්නිහිතදොසො හි මුඛප්පවෙසනනිමිත්තං ආපත්තිං කරොති, නාඤ්ඤථා. තස්මා ‘‘මුඛසන්නිධී’’ති වුත්තො.

තත්ථ තත්ථ බණ්ඩා හොන්තීති උපඩ්ඪතො අධිකං බණ්ඩා හොන්ති. **සබ්බස්මිං ඡදනෙ විනට්ඨෙති** තිණපණ්ණාදිවස්සපරිත්තායකෙ ඡදනෙ විනට්ඨෙ. ගොපානසීනං පන උපරි වල්ලීහි බද්ධදණ්ඩෙසු ඨිතෙසුපි ජහිතවත්ථුකා හොන්ති එව. **පක්ඛපාසකමණ්ඩලන්ති** එකස්මිං පස්සෙ තිණ්ණං ගොපානසීනං උපරි ඨිතතිණපණ්ණාදිච්ඡදනං වුච්චති.

අනුපසම්පන්නස්ස දාතබ්බො අස්සාතිආදිනා අකප්පියකුටියං වුත්ථම්පි අනුපසම්පන්නස්ස දින්නෙ කප්පියං හොති, සාපෙක්ඛදානඤ්චෙත්ථ වට්ටති, පටිග්ගහණං විය න හොතීති දස්සෙති.

299. පාළියං **කන්තාරෙ සම්භාවෙසීති** අප්පභක්ඛකන්තාරෙ සම්පාපුණි.

කප්පියභූමිඅනුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කෙණියජටිලවත්ථුකථාවණ්ණනා

300. **ජටිලොති** ආහරිමජටාධරො තාපසවෙසධාරකො යඤ්ඤයුත්තො ලොකපූජිතො බ්‍රාහ්මණො. **පවත්තාරො** පාවචනවසෙන වත්තාරො. යෙසං සන්තකමිදං, යෙහි වා ඉදං ගීතන්ති අත්ථො. **ගීතං පවුත්තං සමිහිතන්ති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පරියායවචනං වුත්තන්ති අත්ථො. **තදනුගායන්තීති** තං තෙහි පුබ්බෙ ගීතං අනුගායන්ති. එවං සෙසෙසු ච.

යාවකාලිකපක්කානන්ති පක්කෙ සන්ධාය වුත්තං, ආමානි පන අනුපසම්පන්නෙහි සීතුදකෙ මද්දිත්වා පරිස්සාවෙත්වා දින්නපානං පච්ඡාභත්තම්පි කප්පති එව. අයඤ්ච අත්ථො මහාඅට්ඨකථායං සරූපතො අවුත්තොති ආහ **‘‘කුරුන්දියං පනා’’**තිආදි. **‘‘උච්ඡුරසො නිකසටො’’**ති ඉදං පාතබ්බසාමඤ්ඤෙන යාමකාලිකකථායං වුත්තං, තං පන සත්තාහකාලිකමෙවාති ගහෙතබ්බං. **ඉමෙ චත්තාරො රසාති** ඵලපත්තපුප්ඵඋච්ඡුරසා චත්තාරො.

පාළියං **අග්ගිහුත්තමුඛාති** අග්ගිජුහනපුබ්බකා. **ඡන්දසොති** වෙදස්ස. **සාවිත්තී මුඛං** පඨමං සජ්ඣායිතබ්බාති අත්ථො. **තපතන්ති** විජොතන්තානං.

කෙණියජටිලවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රොජමල්ලාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

301. **බහුකතො බුද්ධෙ වාති** බුද්ධෙ කතබහුමානොති අත්ථො. සො ඛො අහං, භන්තෙ ආනන්ද, ඤාතීනං දණ්ඩභයතජ්ජිතො අහොසින්ති සෙසො. එවඤ්හි සති ‘‘එවාහ’’න්ති පුන අහං-ගහණං යුජ්ජති. **විචරීති** ‘‘විචරතූ’’ති චින්තාමත්තෙන විචරි, න උට්ඨාය හත්ථෙන.

303. **අඤ්ඤතරොති** සුභද්දො වුඩ්ඪපබ්බජිතො. **ද්වෙ දාරකාති** සාමණෙරභූමියං ඨිතා ද්වෙ පුත්තා. **නාළියාවාපකෙනාති** නාළියා චෙව ථවිකාය ච. **සංහරථ** ඉමෙහි භාජනෙහි තණ්ඩුලාදීනි සඞ්කඩ්ඪථාති අත්ථො. **භුසාගාරෙති** පලාලමයෙ අගාරෙ, පලාලපුඤ්ජං අබ්භන්තරතො පලාලං සඞ්කඩ්ඪිත්වා අගාරං කතං හොති, තත්ථාති අත්ථො.

රොජමල්ලාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුමහාපදෙසකථාවණ්ණනා

305. **පරිමද්දන්තාති** උපපරික්ඛන්තා. **ද්වෙ පටා දෙසනාමෙනෙව වුත්තාති** තෙසං සරූපදස්සනපදමෙතං. නාඤ්ඤනිවත්තනපදං පත්තුණ්ණපටස්සාපි දෙසනාමෙන වුත්තත්තා.

තුම්බාති භාජනානි. **ඵලතුම්බො** නාම ලාබුආදි. **උදකතුම්බො** උදකඝටො. **කිලඤ්ජච්ඡත්තන්ති** වෙළුවිලීවෙහි වායිත්වා කතඡත්තං. **සම්භින්නරසන්ති** මිස්සීභූතරසං.

චතුමහාපදෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භෙසජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

7. කඨිනක්ඛන්ධකො

කඨිනානුජානනකථාවණ්ණනා

306. කඨිනක්ඛන්ධකෙ **සීසවසෙනාති** පධානවසෙන. **කඨිනන්ති** පඤ්චානිසංසෙ අන්තොකරණසමත්ථතාය ථිරන්ති අත්ථො. **සො නෙසං භවිස්සතීති යුජ්ජතීති** ''සො තුම්හාක''න්ති අවත්වා ''නෙස''න්ති වචනං යුජ්ජති. **යෙ අත්ථතකඨිනාති** න කෙවලං තුම්හාකමෙව, යෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථතකඨිනා, තෙසං භවිස්සතීති අත්ථො. අථ වා **වොති** තදා සම්මුඛීභූතෙහි සද්ධිං අසම්මුඛීභූතෙ ච අනාගතෙ ච භික්ඛූ සබ්බෙ එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා වුත්තං, තුම්හාකන්ති අත්ථො. **සො නෙසන්ති** එත්ථ සො තෙසන්ති යොජෙතබ්බං. තෙනාහ ''අත්ථතකඨිනානං වො, භික්ඛවෙ, ඉමානි පඤ්ච කප්පිස්සන්ති''ති. **මතකචීවරන්ති** මතස්ස චීවරං. ''වුත්ථවස්සවසෙනා''ති ඉදං පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානම්පි සාධාරණන්ති ආහ **''පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පඨමපවාරණාය පවාරිතා ලභන්තී''**ති. **උපගතා වා න ලභන්තීති** පච්ඡිමිකාය වුත්ථවස්සෙපි සන්ධාය වුත්තං.

බලිමක්ඛිතසාටකොති අහතවත්ථං සන්ධාය වුත්තං. **''අකාතුං න ලබ්භතී''**ති ඉමිනා අනාදරියෙ සති දුක්කටන්ති දීපෙති.

''අපලොකෙත්වා''ති ඉදං අඤ්ඤෙසං වස්සංවුත්ථභික්ඛූනං අදත්වා දාතුකාමෙහි කත්තබ්බවිධිදස්සනං. යදි එවං කම්මවාචාය එව දානං අවුත්තන්ති ආහ **''කම්මවාචා පනා''**තිආදි. කඨිනචීවරං විය කම්මවාචාය දාතුං න වට්ටතීති අපලොකෙත්වාව දාතබ්බන්ති අධිප්පායො.

308. **මහාභූමිකන්ති** මහාවිසයං, චතුවීසතිආකාරවන්තතාය මහාවිත්ථාරිකන්ති වුත්තං හොති. **පඤ්චකන්ති** පඤ්චඛණ්ඩං. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **පඨමචිමිලිකාති** කඨිනවත්ථතො අඤ්ඤා අත්තනො පකතිචිමිලිකා. **කුච්ඡිචිමිලිකං කත්වා සිබ්බිතමත්තෙනාති** ථිරජිණ්ණානං චිමිලිකානං එකතො කත්වා සිබ්බනස්සෙතං අධිවචනන්ති වදන්ති. මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච වුත්තවචනන්ති දස්සනං, බ්‍යඤ්ජනතො එව භෙදො, න අත්ථතොති දස්සනත්ථං කතන්තිපි වදන්ති. **පිට්ඨිඅනුවාතාරොපනමත්තෙනාති** දීඝතො අනුවාතස්ස ආරොපනමත්තෙන. **කුච්ඡිඅනුවාතාරොපනමත්තෙනාති** පුථුලතො අනුවාතස්ස ආරොපනමත්තෙන. **රත්තිනිස්සග්ගියෙනාති** රත්තිඅතික්කන්තෙන.

309. **හතවත්ථකසාටකෙනාති** අතිජිණ්ණසාටකො. **න හි තෙනාතිආදීසු** තෙන පරිවාරාගතපාඨෙන ඉධ ආනෙත්වා අවුච්චමානෙන කඨිනත්ථාරකස්ස ජානිතබ්බෙසු න කිඤ්චි පරිහායති, තස්ස සබ්බස්ස ඉධෙව වුත්තත්තාති අධිප්පායො.

310. මාතා වියාති **මාතිකා,** ඉවත්ථෙ ක-පච්චයො දට්ඨබ්බො. තෙන සිද්ධමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **''මාතිකාති මාතරො''**තිආදි. **අස්සාති** එතිස්සා මාතිකාය. පක්කමනන්තිකො කඨිනුබ්භාරො එව හි සයං අත්තනො උප්පජ්ජතීති එවමභෙදූපචාරෙන ''මාතිකා''ති වුත්තො උබ්භාරස්සෙව පක්කමනන්තෙ සමුප්පත්තිතො, තබ්බිනිමුත්තාය ච මාතිකාය අභාවා, තප්පකාසිකාපි චෙත්ථ පාළි ''මාතිකා''ති වත්තුං යුජ්ජති. සාපි හි පක්කමනන්තිකුබ්භාරප්පකාසනෙන ''පක්කමනන්තිකා''ති වුත්තා. එසෙව නයො සෙසුබ්භාරෙසුපි. **පක්කමනන්ති** චෙත්ථ උපචාරසීමාතික්කමනං දට්ඨබ්බං.

කඨිනානුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආදායසත්තකකථාවණ්ණනා

311. **''න පුන ආගමිස්ස''**න්ති ඉදං ආවාසපලිබොධුපච්ඡෙදකාරණදස්සනං. පඤ්චසු හි චීවරමාසෙසු යදා කදාචි න පච්චෙස්සන්ති චිත්තෙන උපචාරසීමාතික්කමෙන ආවාසපලිබොධො ඡිජ්ජති. පච්චෙස්සන්ති බහිඋපචාරගතස්ස පන යත්ථ කත්ථචි න පච්චෙස්සන්ති චිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙ ඡිජ්ජති. **පඨමං චීවරපලිබොධො ඡිජ්ජතීති** න පච්චෙස්සන්ති පක්කමනතො පුරෙතරමෙව චීවරස්ස නිට්ඨිතත්තා වුත්තං. ''කතචීවරමාදායා''ති හි වුත්තං. අත්ථතකඨිනස්ස හි භික්ඛුනො යාව ''සඞ්ඝතො වා දායකකුලාදිතො වා චීවරං ලභිස්සාමී''ති චීවරාසා වා ලද්ධවත්ථානං සහායසම්පදාදියොගං ලභිත්වා සඞ්ඝාටිආදිභාවෙන ''ඡින්දිත්වා කරිස්සාමී''ති කරණිච්ඡා වා පවත්තති, තාව චීවරපලිබොධො අනුපච්ඡින්නො එව. යදා පන යථාපත්ථිතට්ඨානතො චීවරාදීනං සබ්බථා අලාභෙන වා චීවරාසා චෙව ලද්ධානං කත්වා නිට්ඨානෙන වා නට්ඨවිනට්ඨාදිභාවෙන වා චීවරෙ නිරපෙක්ඛතාය වා කරණිච්ඡා ච විගච්ඡති, තදා චීවරපලිබොධො උපච්ඡින්නො හොති.

සො ච ඉධ ''කතචීවරං ආදායා''ති වචනෙන පකාසිතො. එවං උපරි සබ්බත්ථ පාළිවචනක්කමං නිස්සාය නෙසං පඨමං, පච්ඡා ච උපච්ඡිජ්ජනං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සබ්බථාපි ච ඉමෙසං උභින්නං පලිබොධානං උපච්ඡෙදෙනෙව කඨිනුබ්භාරො, න එකස්ස. තෙසඤ්ච පුබ්බාපරියෙන, එකක්ඛණෙ ච උපච්ඡිජ්ජනං දස්සෙතුං ඉමා අට්ඨ මාතිකා

ඨපිතාති වෙදිතබ්බා. **අන්තොසීමායන්ති** චීවරනිට්ඨානක්ඛණෙයෙව ඡින්නත්තා වුත්තං. **නෙවිමං චීවරං කාරෙස්සන්ති** චීවරෙ අපෙක්ඛාය විගතත්තා කරණපලිබොධස්සාපි උපච්ඡින්නතං දස්සෙති. යො පන අප්පිච්ඡතාය වා අනත්ථිකතාය වා සබ්බථා චීවරං න සම්පටිච්ඡති, තස්ස බහිසීමාගතස්ස සබ්බථාපි චීවරපලිබොධාභාවෙන න පච්චෙස්සන්ති සන්නිට්ඨානමත්තෙන **සන්නිට්ඨානන්තිකො** කඨිනුබ්භාරො වෙදිතබ්බො. **සො පනාති** පලිබොධුපච්ඡෙදො. **අයං පනාති** ආසාවච්ඡෙදකො කඨිනුබ්භාරො විසුං විත්ථාරෙත්වා වුත්තො, ඉධ න වුත්තොති සම්බන්ධො.

අනාසාය ලභතීති ''යස්මිං කුලෙ චීවරං ලභිස්සාමා''ති ආසා අනුප්පන්නපුබ්බා, තත්ථ චීවරාසාය අනුප්පන්නට්ඨානෙ යත්ථ කත්ථචි ලභතීති අත්ථො. **ආසාය න ලභතීති** ආසීසිතට්ඨානෙ න ලභතීති අත්ථො. **ඉධ න වුත්තොති** ඉධ සවනන්තිකානන්තරෙ න වුත්තො. **තත්ථාති** තස්මිං සීමාතික්කන්තිකෙ. **සීමාතික්කන්තිකො** නාම චීවරමාසානං පරියන්තදිවසසඞ්ඛාතාය සීමාය අතික්කමනතො සඤ්ජාතො. කෙචි ''බහිසීමාය කාලාතික්කමො සීමාතික්කමො''ති මඤ්ඤන්ති, තෙසං අන්තොඋපචාරෙ චීවරකාලාතික්කමෙපි කඨිනුබ්භාරො අසම්මතො නාම සියාති න වෙතං යුත්තං. තස්මා යත්ථ කත්ථචි කාලාතික්කමො සීමාතික්කමොති වෙදිතබ්බො. එත්ථ ච පාළියං ''කතචීවරො''ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං, අකතචීවරස්සපි කාලාතික්කමෙන සීමාතික්කන්තිකො හොති, ද්වෙ ච පලිබොධා එකතො ඡිජ්ජන්ති. එවං අඤ්ඤත්ථාපි යථාසම්භවං තංතං විසෙසනාභාවෙපි කඨිනුබ්භාරතා, පලිබොධුපච්ඡෙදප්පකාරො ච වෙදිතබ්බො. **''සඋබ්භාරෙ ද්වෙපි පලිබොධා අපුබ්බං අචරිමං ඡිජ්ජන්ති''**ති ඉදං අකතචීවරස්ස පච්චෙස්සන්ති අධිට්ඨානසම්භවපක්ඛං සන්ධාය වුත්තං, තෙසු අඤ්ඤතරාභාවෙපි සඋබ්භාරොව හොති.

312-325. සමාදායවාරො ආදායවාරසදිසොව. උපසග්ගමෙවෙත්ථ විසෙසො. තෙනාහ **''පුන සමාදායවාරෙපි... පෙ.... තෙයෙව දස්සිතා''**ති . විප්පකතචීවරෙ පක්කමනන්තිකස්ස අභාවතො **''යථාසම්භව''**න්ති වුත්තං. තෙනෙව විප්පකතචීවරවාරෙ ඡළෙව උබ්භාරා වුත්තා, චීවරෙ හත්ථගතෙ ච ආසාවච්ඡෙදිකස්ස අසම්භවා, සො එතෙසු වාරෙසු යත්ථ කත්ථචි න වුත්තො, විසුඤ්ඤෙව වුත්තො. විප්පකතවාරෙ චෙත්ථ ආදායවාරසමාදායවාරවසෙන ද්වෙ ඡක්කවාරා වුත්තා.

තතො පරං නිට්ඨානසන්නිට්ඨානනාසනන්තිකානං වසෙන තීණි තිකානි දස්සිතානි. තත්ථ තතියත්තිකෙ **අනධිට්ඨිතෙනාති** ''පච්චෙස්සං, න පච්චෙස්ස''න්ති එවං අනධිට්ඨිතෙන, න එවං මනසිකත්වාති අත්ථො. තතියත්තිකතො පන පරං එකං ඡක්කං දස්සිතං. එවං තීණි තිකානි, එකං ඡක්කඤ්චාති පඨමං පන්නරසකං වුත්තං, ඉමිනා නයෙන දුතියපන්නරසකාදීනි වෙදිතබ්බානි.

පාළියං ආසාද්වාදසකෙ බහිසීමාගතස්ස කඨිනුද්ධාරෙසු තෙසම්පි චීවරාසාදිවසෙන චීවරපලිබොධො යාව චීවරනිට්ඨානා තිට්ඨතීති ආහ **''සො බහිසීමාගතො සුණාති 'උබ්භතං කිර තස්මිං ආවාසෙ කඨින'න්ති...පෙ.... සවනන්තිකො කඨිනුද්ධාරො'''**ති. එත්ථ ච සවනක්ඛණෙ ආවාසපලිබොධො පඨමං ඡිජ්ජති, නිට්ඨිතෙ චීවරපලිබොධොති වෙදිතබ්බො.

දිසංගමිකනවකෙ **දිසංගමිකො පක්කමතීති** න පච්චෙස්සන්ති පක්කමති, ඉමිනා ආවාසපලිබොධාභාවො දස්සිතො හොති. තෙනෙව වස්සංවුත්ථාවාසෙ පුන ගන්ත්වා චීවරනිට්ඨාපිතමත්තෙ නිට්ඨානන්තිකො කඨිනුද්ධාරො වුත්තො. **''චීවරපටිවිසං අපවිලායමානො''**ති ඉමිනා චීවරපලිබොධසමඞ්ගිකත්තමස්ස දස්සෙති, **අපවිලායමානොති** ආකඞ්ඛමානො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ආදායසත්තකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කඨිනක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

8. චීවරක්ඛන්ධකො

ජීවකවත්ථුකථාදිවණ්ණනා

329. චීවරක්ඛන්ධකෙ **කම්මවිපාකන්ති** කම්මපච්චයඋතුචිත්තාහාරසමුට්ඨිතං අප්පටිබාහියරොගං සන්ධාය වුත්තං කම්මජස්ස රොගස්ස අභාවා.

330. පාළියං **සංයමස්සාති** සඞ්ගහණස්ස. අවිසජ්ජනස්සාති අත්ථො ''යො සංයමො සො විනාසො''තිආදීසු (පෙ. ව. 237) විය. එතස්ස සංයමස්ස ඵලං උපජානාමාති යොජනා. තමෙව ඵලං දස්සෙන්තී ආහ **''වරමෙතං…පෙ…. ආසිත්ත''**න්ති. කෙචි පන ''සංයමස්සාති ආනිසංසස්ස, උපයොගත්ථෙ චෙතං සාමිවචන''න්ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.329-330) අත්ථං වදන්ති.

336. **උස්සන්නදොසොති** සඤ්ජාතපිත්තාදිදොසො. **සබ්බත්ථාති** සකලසරීරෙ.

337. **මහාපිට්ඨියකොජවන්ති** හත්ථිපිට්ඨියං අත්ථරිතබ්බතාය ''මහාපිට්ඨිය''න්ති ලද්ධසමඤ්ඤං උණ්ණාමයත්ථරණං.

338-9. **උපඩ්ඪකාසිනං ඛමමානන්ති** අඩ්ඪකාසිඅග්ඝනකං. පාළියං **කිං නු ඛොති** කතමං නු ඛො.

340-342. **උපචාරෙති** සුසානස්ස ආසන්නෙ පදෙසෙ. **ඡඩ්ඩෙත්වා ගතාති** කිඤ්චි අවත්වා එව ඡඩ්ඩෙත්වා ගතා, එතෙන ''භික්ඛූ ගණ්හන්තූ''ති ඡඩ්ඩිතෙ එව අකාමා භාගදානං විහිතං, කෙවලං ඡඩ්ඩිතෙ පන කතිකාය අසති එකතො බහූසු පවිට්ඨෙසු යෙන ගහිතං, තෙන අකාමභාගො න දාතබ්බොති දස්සෙති. සමානා දිසා පුරත්ථිමාදිභෙදා එතෙසන්ති සදිසාති ආහ **''එකදිසාය වා ඔක්කමිංසූ''**ති. **ධුරවිහාරට්ඨානෙති** විහාරස්ස සම්මුඛට්ඨානෙ.

ජීවකවත්ථුකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකථාවණ්ණනා

343. **විහාරමජ්ඣෙති** සබ්බෙසං ජානනත්ථාය වුත්තං. **වණ්ණාවණ්ණං කත්වාති** පටිවීසප්පහොනකතාජානනත්ථං හලිද්දියාදීහි බුද්දකමහන්තවණ්ණෙහි යුත්තෙ සමෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා. තෙනාහ **''සමෙ පටිවීසෙ ඨපෙත්වා''**ති. **ඉදන්ති** සාමණෙරානං උපඩ්ඪපටිවීසදානං. **එාතිකම්මන්ති** පහොනකකම්මං. යත්තකෙන විනයාගතෙන සම්මුඤ්ජනීබන්ධනාදිහත්ථකම්මෙන විහාරස්ස ඌනකතා න හොති, තත්තකං කත්වාති අත්ථො. **සබ්බෙසන්ති** තත්‍රුප්පාදවස්සාවාසිකං ගණ්හන්තානං සබ්බෙසං භික්ඛූනං, සාමණෙරානඤ්ච. **භණ්ඩාගාරිකචීවරෙපීති** අකාලචීවරං සන්ධාය වුත්තං. **එතන්ති** උක්කුට්ඨියා කතාය සමභාගදානං. **විරජ්ඣිත්වා කරොන්තීති** කත්තබ්බකාලෙසු අකත්වා යථාරුචිතක්ඛණෙ කරොන්ති.

එත්තකෙන මම චීවරං පහොතීති ද්වාදසග්ඝනකෙනෙව මම චීවරං පරිපුණ්ණං හොති, න තතො ඌනෙනාති සබ්බං ගහෙතුකාමොති අත්ථො.

භණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චීවරරජනකථාදිවණ්ණනා

344. **එවඤ්හි කතෙති** වට්ටාධාරස්ස අන්තො රජනොදකං, බහි ඡල්ලිකඤ්ච කත්වා වියොජනෙ කතෙ. **න උත්තරතීති** කෙවලං උදකතො ඵෙණුට්ඨානාභාවා න උත්තරති. **රජනකුණ්ඩන්ති** පක්කරජනට්ඨපනකං මහාඝටං.

345. **අනුවාතාදීනං දීඝපත්තානන්ති** ආයාමතො, විත්ථාරතො ච අනුවාතං. ආදි-සද්දෙන ද්වින්නං ඛන්ධානං අන්තරා මාතිකාකාරෙන ඨපිතපත්තඤ්ච ''දීඝපත්ත''න්ති දට්ඨබ්බං. **ආගන්තුකපත්තන්ති** දිගුණචීවරස්ස උපරි අඤ්ඤං පට්ටං අප්පෙන්ති, තං සන්ධාය වුත්තං. තං කිර ඉදානි න කරොන්ති.

346. පාළියං **නන්දිමුඛියාති** තුට්ඨිමුඛියා, පසන්නදිසාමුඛායාති අත්ථො.

348. **අච්ඡුපෙය්‍යන්ති** පතිට්ඨපෙය්‍යං. **හතවත්ථකානන්ති** පුරාණවත්ථානං. **අනුද්ධරිත්වාවාති** අග්ගළෙ විය දුබ්බලට්ඨානං අනපනෙත්වාව.

349-351. විසාඛවත්ථුම්හි **කල්ලකායා**ති අකිලන්තකායා. **ගතී**ති ඤාණගති අධිගමො. **අභිසම්පරායො**ති ''සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොතී''තිආදිනා (සං. නි. 5.1048) වුත්තො ඤාණාභිසම්පරායො, මග්ගඤාණයුත්තෙහි ගන්තබ්බගතිවිසෙසොති අත්ථො. තං භගවා බ්‍යාකරිස්සති. **''දදාති දාන''**න්ති ඉදං අන්නපානවිරහිතානං සෙසපච්චයානං දානවසෙන වුත්තං. **සොවග්ගික**න්ති සග්ගසංවත්තනිකං.

359. **අට්ඨපදකච්ඡන්නෙනා**ති අට්ඨපදකසඞ්ඛාතජූතඵලකලෙඛාසණ්ඨානෙන.

362. පාළියං **නදීපාරං ගන්තු**න්ති භික්ඛුනො නදීපාරගමනං හොතීති අත්ථො. **අග්ගළගුත්තියෙව පමාණ**න්ති ඉමෙහි චතූහි නික්ඛෙපකාරණෙහි ඨපෙන්තෙනපි අග්ගළගුත්තිවිහාරෙ එව ඨපෙතුං වට්ටතීති අධිප්පායො. **නිස්සීමාගත**න්ති වස්සානසඞ්ඛාතං කාලසීමං අතික්කන්තං, තං වස්සිකසාටිකචීවරං න හොතීති අත්ථො.

චීවරරජනකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝිකචීවරුප්පාදකථාවණ්ණනා

363. **පඤ්ච මාසෙ**ති අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. **වඩ්ඪිං පයොජෙත්වා ඨපිතඋපනික්ඛෙපතො**ති වස්සාවාසිකස්සත්ථාය දායකෙහි වඩ්ඪිං පයොජෙත්වා ඨපිතඋපනික්ඛෙපතො. **''ඉධ වස්සංවුත්ථසඞ්ඝස්සා''**ති ඉදං අභිලාපමත්තං. ඉධ-සද්දං පන විනා ''වස්සංවුත්ථසඞ්ඝස්ස දෙමා''ති වුත්තෙපි සො එව නයො. **අනත්ථතකඨිනස්සාපි පඤ්ච මාසෙ පාපුණාතී**ති වස්සාවාසිකලාභවසෙන උප්පන්නත්තා අනත්ථතකඨිනස්සාපි වුත්ථවස්සස්ස පඤ්ච මාසෙ පාපුණාති. වක්ඛති හි ''චීවරමාසතො පට්ඨාය යාව හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො, තාව වස්සාවාසිකං දෙමාති වුත්තෙ කඨිනං අත්ථතං වා හොතු අනත්ථතං වා, අතීතවස්සංවුත්ථානමෙව පාපුණාතී''ති (මහාව. අට්ඨ. 379). **තතො පර**න්ති පඤ්චමාසතො පරං, ගිම්හානස්ස පඨමදිවසතො පට්ඨායාති අත්ථො. **''කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා''**ති ඉදං ''උදාහු අනාගතවස්සෙ''ති ඉමස්සානන්තරං දට්ඨබ්බං. පොත්ථකෙසු පන ''අනත්ථතකඨිනස්සාපි පඤ්ච මාසෙ පාපුණාතී''ති ඉමස්සානන්තරං ''කස්මා පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා''ති ඉදං ලිඛන්ති, තං පමාදලිඛිතං පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නං සන්ධාය ''අනත්ථතකඨිනස්සාපී''ති වත්තබ්බතො. වුත්ථවස්සෙ හි සන්ධාය ''අනත්ථතකඨිනස්සාපී''ති වුත්තං, න ච පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නං වුත්ථවස්සස්සෙව පාපුණාතීති සම්මුඛීභූතානං සබ්බෙසම්පි පාපුණනතො. තෙනෙව වක්ඛති ''සචෙ පන ගිම්හානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය එවං වදති, තත්‍ර සම්මුඛීභූතානං සබ්බෙසං පාපුණාති. කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා''ති (මහාව. අට්ඨ. 179).

දුග්ගහිතානීති අග්ගහිතානි. සඞ්ඝිකානෙවාති අත්ථො. **ඉතොවා**ති ථෙරානං දාතබ්බතොව, ඉදානෙවාති වා අත්ථො.

සඞ්ඝිකචීවරුප්පාදකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපනන්දසක්‍යපුත්තවත්ථුකථාවණ්ණනා

364. **''සත්තාහවාරෙන අරුණමෙව උට්ඨාපෙතී''**ති ඉදං නානාසීමාවිහාරෙසු කත්තබ්බනයෙන එකස්මිම්පි විහාරෙ ද්වීසු සෙනාසනෙසු නිවුත්ථභාවදස්සනත්ථං වුත්තං, අරුණුට්ඨාපනෙනෙව තත්ථ වුත්ථො හොති, න පන වස්සච්ඡෙදපරිහාරාය. අන්තොඋපචාරසීමායපි යත්ථ කත්ථචි අරුණං උට්ඨාපෙන්තො අත්තනා ගහිතසෙනාසනං අප්පවිට්ඨොපි වුත්ථවස්සො එව හොති, ගහිතසෙනාසනෙ පන නිවුත්ථො නාම න හොති, තත්ථ ච අරුණුට්ඨාපනෙ පන සති හොති. තෙනාහ **''පුරිමස්මිං බහුතරං නිවසති නාමා''**ති, එතෙන ච ඉතරස්මිං සත්තාහවාරෙනාපි අරුණුට්ඨාපනෙ සති එව අප්පකතරං නිවසති නාම හොති, නාසතීති දීපිතං හොති. **නානාලාභෙහී**ති විසුං විසුං නිබද්ධවස්සාවාසිකලාභෙහි. **නානූපචාරෙහී**ති නානාපරික්ඛෙපනානාද්වාරෙහි. **එකසීමාවිහාරෙහී**ති ද්වින්නං විහාරානං එකෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තත්තා එකාය උපචාරසීමාය අන්තොගතෙහි ද්වීහි විහාරෙහි. **සෙනාසනග්ගාහො පටිප්පස්සම්භතී**ති පඨමං ගහිතො පටිප්පස්සම්භති. **තත්ථා**ති යත්ථ සෙනාසනග්ගාහො පටිප්පස්සද්ධො, තත්ථ.

උපනන්දසක්‍යපුත්තවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගිලානවත්ථුකථාවණ්ණනා

365-6. **භූමියං පරිභණ්ඩං අකාසී**ති ගිලානෙන නිපන්නභූමියං කිලිට්ඨට්ඨානං ධොවිත්වා හරිතූපලිත්තං කාරෙසීති අත්ථො. **භෙසජ්ජං යොජෙතුං අසමත්ථො**ති පරෙහි වුත්තවිධිම්පි කාතුං අසමත්ථො. පාළියං ගිලානුපට්ඨාකානං චීවරදානෙ සාමණෙරානං තිචීවරාධිට්ඨානාභාවා ''චීවරඤ්ච පත්තඤ්චා''තිආදි සබ්බත්ථ වුත්තං. සචෙපි සහස්සං අග්ඝති, ගිලානුපට්ඨාකානඤ්ඤෙව දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

ගිලානවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මතසන්තකකථාදිවණ්ණනා

369. **අඤ්ඤන්ති** චීවරපත්තතො අඤ්ඤං. **අප්පග්ඝන්ති** අතිජිණ්ණාදිභාවෙන නිහීනං. **තතොති** අවසෙසපරික්ඛාරතො. **සබ්බන්ති** පත්තං, තිචීවරඤ්ච.

තත්ථ තත්ථ සඞ්ඝස්සෙවාති තස්මිං තස්මිං විහාරෙ සඞ්ඝස්සෙව. පාළියං **අවිස්සජ්ජිකං අවෙභඞ්ගිකන්ති** ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස සඞ්ඝස්සෙව සන්තකං හුත්වා කස්සචි අවිස්සජ්ජිකං අවෙභඞ්ගිකං භවිතුං අනුජානාමීති අත්ථො.

371-2. **අක්කනාළමයන්ති** අක්කදණ්ඩමයං. **අක්කදුස්සානීති** අක්කවාකෙන කතදුස්සානි, පොත්ථකගතිකානි දුක්කටවත්ථුකානීති අත්ථො. **දුපට්ටචීවරස්ස වා මජ්ඣෙති** යං නිට්ඨිතෙ තිපට්ටචීවරං හොති, තස්ස මජ්ඣෙ පටලං කත්වා දාතබ්බානීති අත්ථො.

374. **''සන්තෙ පතිරූපෙ ගාහකෙ''**ති වුත්තත්තා ගාහකෙ අසති අදත්වා භාජිතෙපි සුභාජිතමෙවාති දට්ඨබ්බං.

376. **දක්ඛිණොදකං පමාණන්ති** ''එත්තකානි චීවරානි දස්සාමී''ති පඨමං උදකං පාතෙත්වා පච්ඡා දෙන්ති. තං යෙහි ගහිතං, තෙ භාගිනොව හොන්තීති අධිප්පායො. **පරසමුද්දෙති** ජම්බුදීපෙ. තම්බපණ්ණිදීපඤ්හි උපාදායෙස එවං වුත්තො.

මතසන්තකකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අට්ඨචීවරමාතිකාකථාවණ්ණනා

379. **පුග්ගලාධිට්ඨානනයෙන වුත්තන්ති** ''සීමාය දාන''න්තිආදිනා වත්තබ්බෙ ''සීමාය දෙති''තිආදි පුග්ගලාධිට්ඨානෙන වුත්තං. **''අපිචා''**තිආදිනා පඨමලෙඩ්ඩුපාතභූතපරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො බහි දුතියලෙඩ්ඩුපාතොපි උපචාරසීමා එවාති දස්සෙති. ධුවසන්නිපාතට්ඨානාදිකම්පි පරියන්තෙ ඨිතමෙව ගහෙතබ්බං. ලොකෙ ගාමසීමාදයො විය ලාභසීමා නාම විසුං පසිද්ධා නාම නත්ථි, කෙනායං අනුඤ්ඤාතාති ආහ **''නෙව සම්මාසම්බුද්ධෙනා''**තිආදි. එතෙන නායං සාසනවොහාරසිද්ධා, ලොකවොහාරසිද්ධා එවාති දස්සෙති. **''ජනපදපරිච්ඡෙදො''**ති ඉදං ලොකපසිද්ධසීමාසද්දත්ථවසෙන වුත්තං. පරිච්ඡෙදබ්භන්තරං පන සබ්බං ජනපදසීමාති ගහෙතබ්බං, ජනපදො එව ජනපදසීමා. එවං රට්ඨසීමාදීසුපි. තෙනාහ **''ආණාපවත්තිට්ඨාන''**න්තිආදි.

පථවිවෙමජ්ඣෙ ගතස්සාති යාව උදකපරියන්තා ඛණ්ඩසීමත්තා වුත්තං, උපචාරසීමාදීසු පන අබද්ධසීමාසු හෙට්ඨාපථවියං සබ්බත්ථ ඨිතානං න පාපුණාති, කූපාදිපවෙසාරහට්ඨානෙ ඨිතානඤ්ඤෙව පාපුණාතීති හෙට්ඨා සීමාකථායං වුත්තනයෙන තංතංසීමට්ඨභාවො වෙදිතබ්බො. චක්කවාළසීමාය පන දින්නං පථවීසන්ධාරකඋදකට්ඨානෙපි ඨිතානං පාපුණාති සබ්බත්ථ චක්කවාළවොහාරත්තා.

බුද්ධාධිවුත්ථොති බුද්ධෙන භගවතා නිවුත්ථො. **පාකවට්ටන්ති** නිබද්ධදානං. **වත්තතීති** පවත්තති. **තෙහීති** යෙසං සම්මුඛෙ එස දෙති, තෙහි භික්ඛූහි. **දුතියභාගෙ පන ථෙරාසනං ආරුළ්හෙති** යාව සඞ්ඝනවකා එකවාරං සබ්බෙසං භාගං දත්වා චීවරෙ අපරික්ඛීණෙ පුන සබ්බෙසං දාතුං දුතියභාගෙ ථෙරස්ස දින්නෙති අත්ථො. **පංසුකූලිකානම්පි වට්ටතීති** එත්ථ ''තුය්හං දෙමා''ති අවුත්තත්තාති කාරණං වදන්ති. යදි එවං ''සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති වුත්තෙපි වට්ටෙය්‍ය, ''භික්ඛූනං දෙම, ථෙරානං දෙම, සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති (මහාව. අට්ඨ. 379) වචනතො භෙදො න දිස්සති. වීමංසිතබ්බමෙත්ථ කාරණං.

පාරුපිතුං වට්ටතීති පංසුකූලිකානං වට්ටති. **භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච භික්ඛුනීනඤ්ච දම්මීති වුත්තෙ පන න මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දාතබ්බන්ති** එත්ථ යස්මා භික්ඛුනිපක්ඛෙ සඞ්ඝස්ස පච්චෙකං අපරාමට්ඨත්තා භික්ඛුනීනං ගණනාය භාගො දාතබ්බොති දායකස්ස අධිප්පායොති සිජ්ඣති, තථා දානඤ්ච භික්ඛූපි ගණෙත්වා දින්නෙ එව යුජ්ජති. ඉතරථා හි කිත්තකං භික්ඛූනං දාතබ්බං, කිත්තකං භික්ඛුනීනන්ති න විඤ්ඤායති, තස්මා ''භික්ඛුසඞ්ඝස්සා''ති වුත්තවචනම්පි ''භික්ඛූන''න්ති වුත්තවචනසදිසමෙවාති ආහ **''භික්ඛූ ච භික්ඛුනියො ච ගණෙත්වා දාතබ්බ''**න්ති. තෙනාහ **''පුග්ගලො …පෙ…. භික්ඛුසඞ්ඝග්ගහණෙන අග්ගහිතත්තා''**ති. භික්ඛුසඞ්ඝ-සද්දෙන භික්ඛූනඤ්ඤෙව ගහිතත්තා, පුග්ගලස්ස පන ''තුය්හඤ්චා''ති විසුං ගහිතත්තා ච තත්ථස්ස අග්ගහිතතා දට්ඨබ්බා, ''භික්ඛූනඤ්ච භික්ඛුනීනඤ්ච තුය්හඤ්චා''ති වුත්තට්ඨානසදිසත්තාති අධිප්පායො. පුග්ගලප්පධානො හෙත්ථ සඞ්ඝ-සද්දො දට්ඨබ්බො. කෙචි පන ''භික්ඛුසඞ්ඝග්ගහණෙන ගහිතත්තා''ති (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.379) පාඨං ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං තස්ස විසුං ලාභග්ගහණෙ කාරණවචනත්තා. තථා හි විසුං සඞ්ඝග්ගහණෙන ගහිතත්තාති විසුං පුග්ගලස්සපි භාගග්ගහණෙ කාරණං වුත්තං. යථා චෙත්ථ පුග්ගලස්ස අග්ගහණං, එවං උපරි ''භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච තුය්හඤ්චා''තිආදීසුපි සඞ්ඝාදි-සද්දෙහි පුග්ගලස්ස අග්ගහණං දට්ඨබ්බං. යදි හි ගහණං සියා, සඞ්ඝතොපි, විසුම්පීති භාගද්වයං ලභෙය්‍ය උභයත්ථ ගහිතත්තා.

පූජෙතබ්බන්තිආදි ගිහිකම්මං න හොතීති දස්සනත්ථං වුත්තං. **“භික්ඛුසඞ්ඝස්ස හරා”**ති ඉදං පිණ්ඩපාතහරණං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ **“භුඤ්ජිතුං වට්ටතී”**ති. **“අන්තොහෙමන්තෙ”**ති ඉමිනා අනත්ථතෙ කඨිනෙ වස්සානං පච්ඡිමෙ මාසෙ දින්නං පුරිමවස්සංවුත්ථානඤ්ඤෙව පාපුණාති, තතො පරං හෙමන්තෙ දින්නං පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානම්පි වුත්ථවස්සත්තා පාපුණාති. හෙමන්තතො පන පරං පිට්ඨිසමයෙ ‘‘වස්සංවුත්ථසඞ්ඝස්සා’’ති එවං වත්වා දින්නං අනන්තරෙ වස්සෙ වා තතො පරෙසු වා යත්ථ කත්ථචි තස්මිං වුත්ථවස්සානං සබ්බෙසං පාපුණාති. යෙ පන සබ්බථා අවුත්ථවස්සා, තෙසං න පාපුණාතීති දස්සෙති. **සබ්බෙසම්පීති** හි තස්මිං භික්ඛුභාවෙ වුත්ථවස්සානං සබ්බෙසම්පීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **“වස්සංවුත්ථසඞ්ඝස්සා”**ති වුත්තත්තා **සම්මුඛීභූතානං සබ්බෙසන්**ති එත්ථාපි එසෙව නයො. **අතීතවස්සන්**ති අනන්තරාතීතවස්සං.

උද්දෙසං ගහෙතුං ආගතොති උද්දෙසෙ අග්ගහිතෙපි අන්තෙවාසිකොවාති වුත්තං. **ගහෙත්වා ගච්ඡන්තොති** පරිනිට්ඨිතඋද්දෙසො හුත්වා ගච්ඡන්තො. **“වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි ගහෙත්වා විචරන්තාන”**න්ති ඉදං ‘‘උද්දෙසන්තෙවාසිකාන’’න්ති ඉමස්සෙව විසෙසනං, තෙන උද්දෙසකාලෙ ආගන්ත්වා උද්දෙසං ගහෙත්වා ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ නිවසන්තෙ අනිබද්ධචාරිකෙ නිවත්තෙති.

අට්ඨචීවරමාතිකාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චීවරක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

9. චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකො

කස්සපගොත්තභික්ඛුවත්ථුකථාදිවණ්ණනා

380. චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ **තන්තිබද්ධොති** තන්ති වුච්චති බ්‍යාපාරො, තත්ථ බද්ධො, උස්සුක්කං ආපන්නොති අත්ථො. තෙනාහ **"තස්මිං ආවාසෙ"**තිආදි.

387-8. **හාපනං වා අඤ්ඤථා කරණං වා නත්ථීති** ඤත්තිකම්මස්ස ඤත්තියා එකත්තා හාපනං න සම්භවති, තස්සා එකත්තා එව පච්ඡා ඤත්තිඨපනවසෙන, ද්වික්ඛත්තුං ඨපනවසෙන ච අඤ්ඤථා කරණං නත්ථි. **පරතොති** පරිවාරෙ. **තන්ති** පබ්බාජනීයකම්මං, තස්සාති අත්ථො.

කස්සපගොත්තභික්ඛුවත්ථුකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ද්වෙනිස්සරණාදිකථාවණ්ණනා

395. **එසාති** "බාලො"තිආදිනා නිද්දිට්ඨපුග්ගලො, අප්පත්තොති සම්බන්ධො. තත්ථ කාරණමාහ **"යස්මා"**තිආදි. තත්ථ **ආවෙණිකෙන ලක්ඛණෙනාති** පබ්බාජනීයකම්මස්ස නිමිත්තභාවෙන පාළියං වුත්තත්තා අසාධාරණභූතෙන කුලදූසකභාවෙන. යදි හෙස තං කම්මං අප්පත්තො, කථං පන සුනිස්සාරිතොති ආහ **"යස්මා පනස්ස ආකඞ්ඛමානො සඞ්ඝො පබ්බාජනීයකම්මං කරෙය්‍යාති වුත්තං, තස්මා සුනිස්සාරිතො"**ති. **තත්ථ වුත්තන්ති** කම්මක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 27) වුත්තං.

එත්ථ පන කුලදූසකකම්මං කත්වා පබ්බාජනීයකම්මකතස්ස **තෙරසකකණ්ඩකට්ඨකථායං** "යස්මිං විහාරෙ වසන්තෙන යස්මිං ගාමෙ කුලදූසකකම්මං කතං හොති, තස්මිං විහාරෙ වා තස්මිං ගාමෙ වා න වසිතබ්බ"න්තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.433) යා සම්මාවත්තනා වුත්තා, සා ඉතරෙනාපි පූරෙතබ්බා. යං පන පටිප්පස්සද්ධකම්මස්ස කුලදූසකස්ස තත්ථෙව **අට්ඨකථායං** "යෙසු කුලෙසු කුලදූසකකම්මං කතං, තතො පච්චයා න ගහෙතබ්බා"තිආදි වුත්තං, තං න පූරෙතබ්බං කුලසඞ්ගහස්ස අකතත්තා. එවං සෙසකම්මෙසුපි. යදි එවං "තජ්ජනීයකම්මාරහස්ස නියසකම්මං කරොති…පෙ…. එවං ඛො, උපාලි, අධම්මකම්මං හොතී"තිආදිවචනං (මහාව. 402) විරුජ්ඣතීති? න විරුජ්ඣති සඞ්ඝසන්නිට්ඨානවසෙන තජ්ජනීයාදිකම්මාරහත්තස්ස සිජ්ඣනතො. යස්ස හි සඞ්ඝො "තජ්ජනීයකම්මං කරොමා"ති සන්නිට්ඨානං කත්වා කම්මවාචං සාවෙන්තො පබ්බාජනීයකම්මවාචං සාවෙති, තස්ස කම්මං අධම්මකම්මං හොති. සචෙ පන "තස්සෙව පබ්බාජනීයකම්මමෙව කරොමා"ති සන්නිට්ඨානං කත්වා තදෙව කරොති, තස්ස තං කම්මං ධම්මකම්මන්ති වෙදිතබ්බං.

එවමිධ "නිස්සාරණා"න්ති අධිප්පෙතස්ස පබ්බාජනීයකම්මස්ස වසෙන අත්ථං දස්සෙත්වා ඉදානි තදඤ්ඤෙසං තජ්ජනීයාදීනං වසෙන නිස්සාරණෙ අධිප්පෙතෙ "අප්පත්තො නිස්සාරණ"න්ති ඉමස්ස පටිපක්ඛවසෙන සම්පත්තො නිස්සාරණං, "තඤ්චෙ සඞ්ඝො නිස්සාරෙති. සුනිස්සාරිතො"ති අත්ථසම්භවං දස්සෙතුං පුන **"තඤ්චෙ සඞ්ඝො නිස්සාරෙතීති සචෙ සඞ්ඝො"**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **තත්ථාති** තජ්ජනීයාදිකම්මවිසයෙ, එකෙනාපි අඞ්ගෙන නිස්සාරණා අනුඤ්ඤාතාති යොජනා. පාළියං **අප්පත්තො නිස්සාරණන්ති** එත්ථ ආපන්නො ආවෙණිකවසෙන තජ්ජනීයාදිසඞ්ඛාතං නිස්සාරණං පත්තොති අත්ථො ගහෙතබ්බො.

ද්වෙනිස්සරණාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

10. කොසම්බකක්ඛන්ධකො

කොසම්බකවිවාදකථාවණ්ණනා

451. කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ **සචෙ හොති, දෙසෙස්සාමී**ති විනයධරස්ස වචනෙන ආපත්තිදිට්ඨිං පටිලභිත්වා එවමාහ. තෙනෙව පාළියං ‘‘සො තස්සා ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨි හොතී’’ති වුත්තං. **නත්ථි ආපත්තී**ති උදකස්ස ඨපනභාවං අජානිත්වා වා ඨපිතං ඡඩ්ඩෙත්වා විස්සරිත්වා වා ගමනෙ අසඤ්චිච්ච අසතියා අනාපත්තිපක්ඛොපි සම්භවතීති විනයධරො තත්ථ අනාපත්තිදිට්ඨිං පටිලභිත්වා එවමාහ. තෙනෙව පාළියං ‘‘අඤ්ඤෙ භික්ඛූ තස්ස ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨිනො හොන්ති’’ති වුත්තං. පරිසායපිස්ස අනාපත්තිදිට්ඨියා උප්පන්නත්තා ‘‘අඤ්ඤෙ’’ති බහුවචනං කතං. **අනාපත්තිදිට්ඨි අහොසී**ති සුත්තන්තිකත්ථෙරස්ස විනයෙ අපකතඤ්ඤුතාය විනයධරස්ස වචනමත්තෙන සො එවමහොසි, සා පනස්ස ආපත්ති එව උදකාවසෙසස්ස ඨපනභාවං ඤත්වා ඨපිතත්තා. වත්ථුමත්තජානනෙ එව හි සෙඛියා සචිත්තකා, න පණ්ණත්තිවිජානනෙ. තෙනෙව පාළියං ‘‘තස්සා ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨි හොතී’’ති සබ්බත්ථ ආපත්ති ඉච්චෙව වුත්තං. **‘‘ආපත්තිං ආපජ්ජමානො’’**ති ඉදං විනයධරත්ථෙරො ‘‘තයා ඉදං උදකං ඨපිත’’න්ති අත්තනා පුට්ඨෙන සුත්තන්තිකත්ථෙරෙන ‘‘ආමාවුසො’’ති වුත්තවචනං සරිත්වා පණ්ණත්තිඅකොවිදතාය සඤ්චිච්චෙව අකාසීති ආපත්තිදිට්ඨි හුත්වාව අවොච. තෙනෙව පාළියං ‘‘අඤ්ඤෙ භික්ඛූ තස්සා ආපත්තියා ආපත්තිදිට්ඨිනො හොන්ති’’ති වුත්තං.

453. **‘‘න තාව භින්නො’’**ති ඉදං උක්ඛිපනතදනුවත්තනමත්තෙන සඞ්ඝො භින්නො නාම න හොති, තං නිස්සාය පන උභයපක්ඛිකානං පක්ඛං පරියෙසිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං කොධවසෙන කායවචීකලහවඩ්ඪනෙනෙව හොතීති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ **‘‘සො ච ඛො කලහවසෙනා’’**ති. **සම්භමඅත්ථවසෙනා**ති තුරිතත්ථවසෙන.

454. **අකාරණෙ**තිආදි අනුක්ඛිපිත්වාව උපායෙන සඤ්ඤාපෙත්වා හිතෙසිතාය ආපත්තිතො මොචෙතුං යුත්තට්ඨානෙ කොධචිත්තවසෙන විහෙඨනත්ථාය කතභාවං සන්ධාය වුත්තං, න පන කම්මඞ්ගස්ස අභාවං සන්ධාය. තෙනෙව පාළියං ‘‘ආපත්ති එසා, භික්ඛවෙ, නෙසා අනාපත්ති…පෙ…. උක්ඛිත්තො එසො භික්ඛූ’’තිආදි වුත්තං.

455. **‘‘අධම්මවාදීනං පක්ඛෙ නිසින්නො’’**ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං, ධම්මවාදීනං පක්ඛෙ නිසීදිත්වා අධම්මවාදීනං ලද්ධිං ගණ්හන්තොපි ධම්මවාදීනං නානාසංවාසකො හොති එව. **කම්මං කොපෙතී**ති තං විනා ගණස්ස අපූරණපක්ඛං සන්ධාය වුත්තං. **යත්ථ වා තත්ථ වා**ති ධම්මවාදීනං පක්ඛෙ වා අධම්මවාදීනං පක්ඛෙ වාති අත්ථො. **ඉමෙ ධම්මවාදිනොති ගණ්හාතී**ති තංතංපක්ඛගතෙ භික්ඛූ යාථාවතො වා අයාථාවතො වා ‘‘ඉමෙ ධම්මවාදිනො’’ති ගණ්හාති, අයං තංතංපක්ඛගතානං අත්තානං සමානසංවාසකං කරොති.

456. **උපදංසෙන්තී**ති පවත්තෙන්ති. පාළියං **එත්තාවතා**ති ‘‘එත්තකපදෙසං මුඤ්චිත්වා නිසින්නා මයං කොධචිත්තෙ උප්පන්නෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං අනනුලොමිකං කායකම්මාදිං පවත්තෙතුං න සක්ඛිස්සාමා’’ති සල්ලෙක්ඛෙත්වා දූරෙ නිසීදිතබ්බන්ති අධිප්පායො. තෙනාහ **‘‘උපචාරං මුඤ්චිත්වා’’**ති.

457. පාළියං **භණ්ඩනජාතා**තිආදීසු කලහස්ස පුබ්බභාගො **භණ්ඩනං** නාම. හත්ථපරාමාසාදි **කලහො** නාම. විරුද්ධවාදො **විවාදො** නාම.

458. **පරිපුණ්ණකොසකොට්ඨාගාරො**ති එත්ථ කොසො නාම සුවණ්ණමණිආදිභණ්ඩාගාරසාරගබ්භො. කොට්ඨං වුච්චති ධඤ්ඤස්ස ආවසනට්ඨානං, කොට්ඨභූතං අගාරං කොට්ඨාගාරං, ධඤ්ඤසඞ්ගහට්ඨානං. **අබ්භුය්‍යාසී**ති යුද්ධාය අභිමුඛො නික්ඛමීති අත්ථො. **එකසඞ්ඝාතම්පී**ති එකයුද්ධම්පි. **ධොවන**න්ති ධොවනුදකං.

463. **පරියාදින්නරූපා**ති කොධචිත්තෙන පරිග්ගහිතසභාවා.

464. **තං න ජානන්තී**ති තං කලහං න ජානන්ති. **යෙ උපනය්හන්තී**ති යථාවුත්තං කොධාකාරං චිත්තෙ බන්ධන්ති. **පාකටපරිස්සයෙ**ති සීහාදිකෙ. **පටිච්ඡන්නපරිස්සයෙ**ති රාගාදිකෙ. පාළියං **නත්ථි බාලෙ** 97 **සහායතා**ති බාලං නිස්සාය සීලාදිගුණසඞ්ඛාතා සහායතා නත්ථි, න සක්කා ලද්ධුන්ති අත්ථො.

466. **අත්තකාමරූපා**ති අත්තනො හිතකාමයමානසභාවා. **අනුරුද්ධා**ති එකසෙසනයෙන තිණ්ණම්පි කුලපුත්තානං ආලපනං, තෙනෙව බහුවචනනිද්දෙසො කතො. **ඛමනීයං** සරීරං **යාපනීයං** ජීවිතං ‘‘කච්චි වො සරීරඤ්ච ධාරෙතුං, ජීවිතඤ්ච යාපෙතුං සක්කා’’ති පුච්ඡති. **තග්ඝා**ති එකංසත්ථෙ නිපාතො, එකංසෙන මයං භන්තෙති අත්ථො. **යථා කථ**න්ති එත්ථ **යථා**ති නිපාතමත්තං, **යථාකථ**න්ති වා එකො නිපාතො කාරණපුච්ඡනත්ථො, කෙන පකාරෙනාති අත්ථො. **එකඤ්ච පන මඤ්ඤෙ චිත්ත**න්ති එකස්ස චිත්තවසෙන ඉතරෙසම්පි පවත්තනතො සබ්බෙසං නො එකං විය

චිත්තන්ති අත්ථො. **කච්චි පන වො අනුරුද්ධාති** එත්ථ **වොති** නිපාතමත්තං, පච්චත්තවචනං වා, කච්චි තුම්හෙති අත්ථො. **අම්හාකන්ති** නිද්ධාරණෙ සාමිවචනං, අම්හෙසු තීසු යො පඨමං පටික්කමතීති අත්ථො.

කොසම්බකවිවාදකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාලිලෙය්‍යකගමනකථාවණ්ණනා

467. **යෙන පාලිලෙය්‍යකන්ති** පච්චත්තෙ උපයොගවචනං, යත්ථ පාලිලෙය්‍යකො ගාමො, තත්ථ අවසරීති අත්ථො. **දහරපොතකෙහීති** හිඞ්කච්ඡාපෙහි. ''ඔගාහි''න්තිපි පාඨො, නහානපොක්ඛරණින්ති අත්ථො.

උදානගාථායං පන – රථීසසදිසදන්තස්ස නාගස්ස හත්ථිනො එතං විවෙකනින්නං චිත්තං නාගෙන බුද්ධනාගස්ස විවෙකනින්නචිත්තෙන සමෙති. කස්මා? යං යස්මා එකොව රමති වනෙ, තස්මා එවං යොජනා දට්ඨබ්බා.

පාලිලෙය්‍යකගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අට්ඨාරසවත්ථුකථාවණ්ණනා

468. **යථා ධම්මො තථා තිට්ඨාහීති** යථා ධම්මො ච විනයො ච ඨිතො, තථා තිට්ඨ, ධම්මවාදීපක්ඛෙ තිට්ඨාති අත්ථො.

473. **''යො පටිබාහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''**ති ඉදං සාමග්ගීභෙදස්ස අකාරකෙ සන්ධාය වුත්තං. යෙ පන භෙදකාරකා විරුද්ධා අලජ්ජිනො , තෙසං පටිබාහිතුං වට්ටති තෙසං සන්තකස්සපි සෙනාසනස්ස විනාසනවචනතො. **''විවිත්තං කත්වාපි දාතබ්බ''**න්ති වුත්තත්තා පන යථාවුඩ්ඪං වරසෙනාසනං අදත්වා වුඩ්ඪානම්පි අසඤ්ඤතානං සඤ්ඤතෙහි විවිත්තං කත්වා දාතබ්බන්ති දට්ඨබ්බං.

475. **කම්මවාචාය ඔසාරෙත්වාති** එත්ථ උක්ඛිත්තස්ස භික්ඛුනො ආපත්තියාපන්නභාවං පටිජානිත්වා සම්මාවත්තනෙන උක්ඛෙපකානං සමුප්පන්නඔසාරණච්ඡන්දස්ස පගෙව ඤාතත්තා පටිප්පස්සම්භනකම්මවාචාය උක්ඛිත්තානුවත්තකා සයමෙව නං ඔසාරෙසුන්ති දට්ඨබ්බං.

476. **අත්ථතො අපගතාති** සාමග්ගීඅත්ථවිරහිතා, තුච්ඡබ්‍යඤ්ජනාති අත්ථො.

477. **අප්පටිච්ඡන්නාචාරොති** අප්පටිච්ඡාදෙතබ්බසුන්දරාචාරො. **අනපගතන්ති** කාරණතො අනපෙතං. ආදාතබ්බතො ගහෙතබ්බතො ආදායන්ති ආචරියවාදො වුත්තොති ආහ **''ආදායං අත්තනො ආචරියවාද''**න්ති.

අට්ඨහි දූතඞ්ගෙහීති ''සොතා ච හොති සාවෙතා ච උග්ගහෙතා ච ධාරෙතා ච විඤ්ඤාතා ච විඤ්ඤාපෙතා ච කුසලො ච සහිතාසහිතස්ස නො ච කලහකාරකො''ති (අ. නි. 8.16) එවං වුත්තෙහි අට්ඨහි දූතඞ්ගෙහි. සෙසමෙත්ථ, හෙට්ඨා ච සබ්බත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

අට්ඨාරසවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

මහාවග්ගවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

චූළවග්ගවණ්ණනා

1. කම්මක්ඛන්ධකො

තජ්ජනීයකම්මකථාවණ්ණනා

1. චූළවග්ගස්ස පඨමෙ කම්මක්ඛන්ධකෙ තාව **"බලවාබලව"**න්ති ඉදං එකපදං. "බලවබලව"න්ති වත්තබ්බෙ ආකාරං කත්වා "බලවාබලව"න්ති වුත්තං. තඤ්ච "දුක්ඛදුක්ඛ"න්තිආදීසු විය අතිසයත්ථෙ වත්තතීති ආහ **"සුට්ඨු බලවං පටිවදථා"**ති, අති විය බලවං කත්වා පටිවචනං දෙථාති අත්ථො.

2. පාළියං **ආපත්ති ආරොපෙතබ්බා**ති එත්ථ කිඤ්චාපි "මා බො තුම්හෙ ආයස්මන්තො එසො අජෙසී"තිආදිකෙ භණ්ඩනාදිජනකෙ වචනෙ පඤ්ඤත්තා කාචි ආපත්ති නාම නත්ථි මුසාපෙසුඤ්ඤාදීසු එතස්ස අප්පවිට්ඨත්තා, තථාපි භික්ඛූහි විසුං, සඞ්ඝමජ්ඣෙ ච "මා, ආවුසො, භික්ඛු අඤ්ඤමඤ්ඤං පයොජෙත්වා භණ්ඩනාදිං අකාසි, නෙදං අප්පිච්ඡතාදීනං අත්ථාය වත්තතී"ති එවං අපඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානස්ස භික්ඛුනො අනාදරියෙන අනොරමනපච්චයා වා අඤ්ඤවාදවිහෙසාදිකරණපච්චයා වා යා ආපත්ති හොති, සා ආපත්ති ආරොපෙතබ්බා දිට්ඨිවිපන්නස්ස වියාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

යස්ස පන ඉදං වචනං විනාව කායවාචාහි ආපන්නා ලහුකාපත්ති අත්ථි, තස්සපි ආරොපෙතබ්බාව. යං පන කම්මවාචාය "අත්තනා භණ්ඩනකාරකා"ති අත්තනා-සද්දග්ගහණං, "යෙපි චඤ්ඤෙ භික්ඛූ භණ්ඩනකාරකා…පෙ…. තෙ උපසඞ්කමිත්වා"තිආදිවචනඤ්ච, තං වත්ථුවසෙන ගහිතං. යො පන සයමෙව භණ්ඩනකාරකො හොති, අඤ්ඤෙ පන භණ්ඩනකාරකෙ උපසඞ්කමිත්වා "මා බො තුම්හෙ"තිආදිවචනං න වදති, තස්සාපෙතං කම්මං කාතබ්බමෙව. කරොන්තෙහි ච "සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු භණ්ඩනකාරකො…පෙ…. සඞ්ඝෙ අධිකරණකාරකො. යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ල"න්තිආදිනාව කම්මවාචා කාතබ්බා. යො ච අඤ්ඤෙපි භික්ඛූ කලහාය සමාදපෙති, තස්සාපි එවමෙව කම්මවාචං කාතුං වට්ටතී අඤ්ඤෙසං සමාදාපනස්සපි භණ්ඩනකාරකත්තෙ එව පවිසනතො. අඤ්ඤෙසං සමාදාපනාකාරම්පි වත්වාව, කම්මවාචං කාතුකාමෙනපි ච තෙහි වුත්තවචනත්ථමෙව ගහෙත්වා තදනුගුණං යොජෙත්වාව කාතබ්බං, න ඉධාගතවසෙනෙව සබ්බෙසම්පි ඉධාගතවසෙනෙව වචනාසම්භවා. භූතෙන වත්ථුනා කතමෙව හි අවිපන්නං හොති, නාඤ්ඤන්ති ගහෙතබ්බං. එස නයො නියස්සකම්මාදීසුපි.

තජ්ජනීයකම්මකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධම්මකම්මද්වාදසකකථාදිවණ්ණනා

4. **අප්පටිඤ්ඤාය කත**න්ති වත්ථුං වා ආපත්තිං වා අසම්පටිච්ඡාපෙත්වා කතං. යො පන සබ්බෙසං පස්සන්තානං එව වත්ථුවීතික්කමං කත්වා පච්ඡා කම්මකරණභයෙන "න කරොමී"ති මුසා වදති, තස්ස භික්ඛූනං සම්මුඛෙ වීතික්කමකරණමෙව පටිඤ්ඤා. තථතො ජානනත්ථමෙව පටිඤ්ඤාය කරණං අනුඤ්ඤාතං. යත්ථ පන සන්දෙහො හොති, තත්ථ සම්පටිච්ඡාපෙත්වාව කත්තබ්බන්ති ගහෙතබ්බං.

"පාරාජිකාපත්තියා වා"ති ඉදං ලිඞ්ගනාසනනිමිත්තතාය පාරාජිකස්ස කම්මෙන අතිකිච්ඡනීයතො වුත්තං. **"සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තියා වා"**ති ඉදං පන පරිවාසාදිනිස්සාරණකම්මස්ස ආවෙණිකස්ස විජ්ජමානත්තා වුත්තං. යං පන පරතො "අධිසීලෙ සීලවිපන්නො හොති…පෙ…. තජ්ජනීයකම්මං කරෙය්‍යා"ති (චූළව. 6) වුත්තං, තං "ආයතිං සංවරෙ ඨත්වා වුට්ඨානං කරොහී"ති ඔවදියමානස්ස අනාදරියාදිපච්චයලහුකාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං. සීලවිපත්තිමූලකඤ්හි ලහුකාපත්තිං ආපන්නො ඉධ අභෙදූපචාරෙන "අධිසීලෙ සීලවිපන්නො"ති වුත්තො "අතිදිට්ඨියා දිට්ඨිවිපන්නො"ති එත්ථ විය.

යථා ච දිට්ඨිං ගහෙත්වා වොහරන්තස්ස "ඉතො දිට්ඨිතො ඔරමාහී"ති අවත්වා කතකම්මං කෙවලාය දිට්ඨිවිපත්තියා කතත්තා **අනාපත්තියා කතං** නාම අධම්මකම්මං හොති, එවං සීලවිපත්තිං ආපජ්ජිත්වා ලජ්ජිධම්මෙ ඔක්කන්තෙ යථාධම්මං වුට්ඨාය සංවරෙ ඨාතුකාමස්ස කතං තජ්ජනීයාදිකම්මං කෙවලාය සීලවිපත්තියා කතත්තා **අදෙසනාගාමිනියා කතං** නාම අධම්මකම්මං හොති. තෙනෙව නියස්සකම්මෙපි "අපිස්සු භික්ඛූ පකතා පරිවාසං දෙන්තා"තිආදිනා සංවරෙ අට්ඨානමෙව කම්මනිමිත්තභාවෙන වුත්තං. අදන්තං දමනත්ථමෙව හි තජ්ජනීයාදිකම්මානි අනුඤ්ඤාතානීති. කෙචි පන "අදෙසනාගාමිනියාති ඉදං පාරාජිකාපත්තිංයෙව සන්ධාය වුත්තං, න සඞ්ඝාදිසෙස"න්ති (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.4) වදන්ති, තං සුක්කපක්ඛෙ "දෙසනාගාමිනියා ආපත්තියා කතං හොතී"ති ඉමිනා වචනෙන විරුජ්ඣති. සඞ්ඝාදිසෙසස්සාපි ච පරියායතො දෙසනාගාමිනිවොහාරෙ ගය්හමානෙ "ආපත්තියා කතං හොතී"ති වුත්තවාරතො ඉමස්ස වාරස්ස විසෙසො න සියා, අට්ඨකථායම්පෙත්ථ විසෙසභාවො න දස්සිතො. තස්මා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අධිප්පායො ගහෙතබ්බො.

6. **සබ්බානිපීති** තජ්ජනීයනියස්සපබ්බාජනීයකම්මානි තීණිපි. **අඤ්ඤකම්මස්ස වත්ථුනාති** තජ්ජනීයතො අඤ්ඤස්ස කම්මස්ස වත්ථුනා අඤ්ඤකම්මකරණං නාම කොචි දොසොපි න හොතීති අධිප්පායො. කාරණමාහ **"කස්මා"**තිආදිනා.

8. **පන්නලොමාති** පතිතමානලොමා.

අධම්මකම්මද්වාදසකකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නියස්සකම්මකථාදිවණ්ණනා

11. නියස්සකම්මෙ පාළියං **අපිස්සූති** අපිවාති ඉමස්මිං අත්ථෙ නිපාතසමුදායො. **නිස්සාය තෙ වත්ථබ්බන්ති** එත්ථ කෙචි කල්‍යාණමිත්තායත්තවුත්තිතං සන්ධාය වුත්තන්ති වදන්ති, අඤ්ඤෙ පන නිස්සයග්ගහණමෙවාති, උභයෙනපිස්ස සෙරිවිහාරො න වට්ටතීති දීපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

21. පබ්බාජනීයකම්මෙ **"පබ්බාජනීයකම්මං පටිප්පස්සම්භෙතූ"**ති ඉදං පක්කමනාදිං අකත්වා සම්මාවත්තන්තානං වසෙන වුත්තං.

33. පටිසාරණීයකම්මෙ **නෙව භික්ඛුවචනං, න ගිහිවචනන්ති** එත්ථ පරියායතොපි භික්ඛූ පරඹුංසනං න වදන්ති, ගහට්ඨා පන සරූපෙනෙව අක්කොසිතුං සමත්ථාපි උපකාරීසු අකාරණං එවරූපං න වදන්ති, ත්වං ගිහිගුණතොපි පරිහීනොති අධිප්පායො.

39. **"අඞ්ගසමන්නාගමො පුරිමෙහි අසදිසො"**ති ඉමිනා තජ්ජනීයාදීනං වුත්තකාරණමත්තෙන ඉදං කාතුං න වට්ටතීති දීපෙති. ඉධ වුත්තෙන පන ගිහීනං අලාභාය පරිසක්කනාදිනා අඞ්ගෙන තානිපි කාතුං වට්ටතීති ගහෙතබ්බං. එත්ථ ච ''සද්ධං පසන්නං දායකං කාරකං සඞ්ඝුපට්ඨාකං හීනෙන ඛුංසෙතී''ති වුත්තත්තා තාදිසෙසු ගිහීසු ඛුංසනාදීහි ගිහිපටිසංයුත්තෙහි එව අඞ්ගෙහි කම්මාරහතා, න ආරාමිකචෙටකාදීසු ඛුංසනාදීහි. තත්ථාපි දායකාදීසු ඛමාපිතෙසු කම්මාරහතා නත්ථි, ආපත්ති ච යත්ථ කත්ථචි දෙසෙතුං වට්ටති. යො වෙ තික්ඛත්තුං ඛමාපියමානොපි න ඛමති, අකතකම්මෙනපි දස්සනූපචාරෙ ආපත්ති දෙසෙතබ්බා. සො චෙ කාලකතො හොති, දෙසන්තරං වා ගතො, ගතදිසා න ඤායති, අන්තරාමග්ගෙ වා ජීවිතන්තරායො හොති, කතකම්මෙනපි අකතකම්මෙනපි සඞ්ඝමජ්ඣෙ යථාභූතං විඤ්ඤාපෙත්වා ඛමාපෙත්වා ආපත්ති දෙසෙතබ්බාති වදන්ති. ධම්මිකපටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙ පන තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා ''මයා අසමවෙක්ඛිත්වා පටිස්සවං කත්වා සො න සච්චාපිතො, තං මෙ ඛමථා''තිආදිනා ඛමාපනෙ වචනක්කමො ඤාපෙතබ්බො.

41. පාළියං **මඞ්කුභූතො නාසක්ඛි චිත්තං ගහපතිං ඛමාපෙතුන්ති** තිංසයොජනමග්ගං පුන ගන්ත්වාපි මානථද්ධතාය යථාභූතං දොසං ආවිකත්වා අඛමාපනෙන ''නාහං ඛමාමී''ති තෙන පටික්ඛිත්තො මඞ්කුභූතො ඛමාපෙතුං න සක්ඛි, සො පුනදෙව සාවත්ථිං පච්චාගන්ත්වාපි මානනිග්ගහත්ථායෙව පුනපි සත්ථාරා පෙසිතො පුරිමනයෙනෙව ඛමාපෙතුං අසක්කොන්තො පුනාගච්ඡි. අථස්ස භගවා ''අසන්තං භාවනමිච්ඡෙය්‍යා''තිආදිනාව (ධ. ප. 73) ධම්මං දෙසෙත්වා මානනිම්මථනං කත්වා අනුදූතදානං අනුඤ්ඤාසීති දට්ඨබ්බං.

42. **"නො චෙ ඛමති…පෙ…. ආපත්තිං දෙසාපෙතබ්බො"**ති වුත්තත්තා පගෙව ගහට්ඨො ඛමති චෙ, දස්සනූපචාරෙ ආපත්තිදෙසනාකිච්චං නත්ථීති ගහෙතබ්බං.

46. උක්ඛෙපනීයකම්මෙසු තීසු අරිට්ඨවත්ථුස්මිං **ආපත්තිං ආරොපෙත්වාති** විසුං සඞ්ඝමජ්ඣෙව පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සජ්ජනපච්චයා දුක්කටං, සමනුභාසනපරියොසානෙ පාචිත්තියං වා ආපත්තිං ආරොපෙත්වා. එත්ථාපි කම්මවාචාය ''තථාහං භගවතා''තිආදි වත්ථුවසෙන වුත්තං. යෙන යෙන පකාරෙන දිට්ඨිගතිකා වොහරිංසු, තෙන තෙන පකාරෙන යොජෙත්වා කම්මවාචා කාතබ්බා. ගහණාකාරං පන විනාපි ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො පාපිකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං, සො තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සජ්ජති, යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ල''න්ති එවං සාමඤ්ඤතොපි කම්මවාචං කාතුං වට්ටති.

65. **"යං දිට්ඨිං නිස්සාය භණ්ඩනාදීනි කරොතී"**ති ඉමිනා දිට්ඨිං නිස්සාය උප්පන්නානි එව භණ්ඩනාදීනි ඉධ අධිප්පෙතානි, න කෙවලානීති දස්සෙති. යො පන ''භණ්ඩනාදීනං කරණෙ දොසො නත්ථී''ති දිට්ඨිකො හුත්වා භණ්ඩනාදිං කරොති, සාපිස්ස දිට්ඨි එව හොති, තස්සපි අප්පටිනිස්සග්ගෙ කම්මං කාතුං වට්ටති.

නියස්සකම්මකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

2. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකො

පාරිවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා

75. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ **අන්තමසො මූලායපටිකස්සනාරහාදීනම්පීති** ආදි-සද්දෙන මානත්තාරහමානත්තචාරිකඅබ්භානාරහෙ සඞ්ගණ්හාති. තෙ හි පාරිවාසිකානං, පාරිවාසිකා ච තෙසං පකතත්තට්ඨානෙ එව තිට්ඨන්ති. **අධොතපාදට්ඨපනකන්ති** යත්ථ ඨත්වා පාදෙ ධොවන්ති, තාදිසං දාරුඵලකඛණ්ඩාදිං. **පාදඝංසනන්ති** සක්ඛරකථලාදිං. **“වත්තං කරොන්තී”**ති එත්තකමත්තස්සෙව වුත්තත්තා සද්ධිවිහාරිකාදීහිපි අභිවාදනාදිං කාතුං න වට්ටති.

“පාරිසුද්ධිඋපොසථෙ කරියමානෙ”ති ඉදං පවාරණාදිවසෙසු සඞ්ඝෙ පවාරෙන්තෙ අනුපගතඡින්නවස්සාදීහි කරියමානපාරිසුද්ධිඋපොසථම්පි සන්ධාය වුත්තං. **අත්තනො පාළියාති** නවකානං පුරතො.

“පාරිවාසිකස්සෙව”ති ඉදං අබ්භානාරහපරියොසානෙ සබ්බෙ ගරුකට්ඨෙ සන්ධාය වුත්තං. තෙසම්පි පච්චෙකං ඔණොජනස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තදවසෙසා පකතත්තා එව තං න ලභන්ති.

චතුස්සාලභත්තන්ති භොජනසාලාය පටිපාටියා දියමානභත්තං. **හත්ථපාසෙ ඨිතෙනාති** දායකස්ස හත්ථපාසෙ පටිග්ගහණරුහනට්ඨානෙති අධිප්පායො. **මහාපෙළභත්තෙපීති** මහන්තෙසු භත්තපච්ඡිආදිභාජනෙසු ඨපෙත්වා දියමානභත්තෙසුපි.

76. **පාපිට්ඨතරාති පාරාජිකාපත්තීති** උක්කංසවසෙන වුත්තං. සඤ්චරිත්තාදිපණ්ණත්තිවජ්ජතො පන සුක්කවිස්සට්ඨාදිකා ලොකවජ්ජාව, තත්ථාපි සඞ්ඝභෙදාදිකා පාපිට්ඨතරා එව.

“කම්මන්ති පාරිවාසිකකම්මවාචා”ති එතෙන කම්මභූතා වාචාති කම්මවාචා-සද්දස්ස අත්ථොපි සිද්ධොති වෙදිතබ්බො. **සවචනීයන්ති** එත්ථ ‘‘සදොස’’න්ති (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග. 3.76) අත්ථං වදති. අත්තනො වචනෙ පවත්තනකම්මන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො, ‘‘මා පක්කමාහී’’ති වා ‘‘එහි විනයධරානං සම්මුඛීභාව’’න්ති වා එවං අත්තනො ආණාය පවත්තනකකම්මං න කාතබ්බන්ති අධිප්පායො. එවඤ්හි කෙනචි සවචනීයෙ කතෙ අනාදරෙන අතික්කමිතුං න වට්ටති, බුද්ධස්ස සඞ්ඝස්ස ආණා අතික්කන්තා නාම හොති.

රජොහතභූමීති පණ්ණසාලාවිසෙසනං. **පච්චයන්ති** වස්සාවාසිකචීවරං. **සෙනාසනං න ලභතීති** වස්සග්ගෙන න ලභති.

අපණ්ණකපටිපදාති අවිරද්ධපටිපදා. **සචෙ වායමන්තොපීති** එත්ථ අවිසයභාවං ඤත්වා අවායමන්තොපි සඞ්ගය්හති.

81. **අවිසෙසෙනාති** පාරිවාසිකුක්ඛිත්තකානං සාමඤ්ඤෙන. **පඤ්චවණ්ණච්ඡදනබද්ධට්ඨානෙසූති** පඤ්චප්පකාරච්ඡදනෙහි ඡන්නට්ඨානෙසු.

ඔබද්ධන්ති උට්ඨානාදිබ්‍යාපාරපටිබද්ධං. **පීළිතන්ති** අත්ථො. **මඤ්චෙ වා පීඨෙ වාති** එත්ථ වා-සද්දො සමුච්චයත්ථො, තෙන තට්ටිකාචම්මඛණ්ඩාදීසු දීඝාසනෙසුපි නිසීදිතුං න වට්ටතීති දීපිතං හොති.

න වත්තභෙදදුක්කටන්ති වුඩ්ඪතරස්ස ජානන්තස්සාපි වත්තභෙදෙ දුක්කටං නත්ථීති දස්සෙති. **“වත්තං නික්ඛිපාපෙත්වා”**ති ඉදං පාරිවාසාදිමෙව සන්ධාය වුත්තං.

පාරිවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

3. සමුච්චයක්ඛන්ධකො

සුක්කවිස්සට්ඨිකථාවණ්ණනා

97. සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ **වෙදයාමහන්ති** ජානාපෙමි අහං, ආරොචෙමීතිඅත්ථො. අනුභවාමීතිපිස්ස අත්ථං වදන්ති. පුරිමං පන පසංසන්ති ආරොපනවචනත්තා. **ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බන්ති** දුක්කටපරිමොචනත්ථං වුත්තං. කෙචි පන ''තදහෙව පුන වත්තං සමාදියිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙතුකාමස්ස රත්තිච්ඡෙදපරිහාරත්ථම්පී''ති වදන්ති.

''සභාගා භික්ඛූ වසන්තී''ති වුත්තත්තා විසභාගානං වසනට්ඨානෙ වත්තං අසමාදියිත්වා බහි එව කාතුම්පි වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. **''ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා''**ති ඉදං විහාරෙ භික්ඛූනං සජ්ඣායාදිසද්දසවනූපචාරවිජහනත්ථං වුත්තං. **''මහාමග්ගතො ඔක්කම්මා''**ති ඉදං මග්ගපටිපන්නානං භික්ඛූනං උපචාරාතික්කමනත්ථං වුත්තං. **ගුම්බෙන වාති**ආදි දස්සනූපචාරවිජහනත්ථං.

''සොපි කෙනචි කම්මෙන පුරෙ අරුණෙ එව ගච්ඡතී''ති ඉමිනා ආරොචනාය කතාය සබ්බෙසුපි භික්ඛූසු විහාරගතෙසු ඌනෙ ගණෙ චරණදොසො වා විප්පවාසදොසො වා න හොති ආරොචිතත්තා සහවාසස්සාති දස්සෙති. තෙනාහ **''අයඤ්චා''** තිආදි. **අබ්භානං කාතුං න වට්ටතීති** කතම්පි අකතමෙව හොතීති අත්ථො.

සුක්කවිස්සට්ඨිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පටිච්ඡන්නපරිවාසකථාවණ්ණනා

102. **සුද්ධස්සාති** සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං අනාපන්නස්ස, තතො වුට්ඨිතස්ස වා. **අඤ්ඤස්මින්ති** සුද්ධන්තපරිවාසවසෙන ආපත්තිවුට්ඨානතො අඤ්ඤස්මිං ආපත්තිවුට්ඨානෙ. පාළියං ''පටිකස්සිතො සඞ්ඝෙන උදායි භික්ඛු අන්තරා එකිස්සා ආපත්තියා…පෙ…. මූලායපටිකස්සනා''ති ඉදං කරණවසෙන විපරිණාමෙත්වා මූලායපටිකස්සනාය පටිකස්සිතොති යොජෙතබ්බං. අථ වා ''මූලාය පටිකස්සනා ඛමති සඞ්ඝස්සා''ති උත්තරපදෙන සහ පච්චත්තවසෙනෙව යොජෙතුම්පි වට්ටති.

''උදායිං භික්ඛුං අන්තරා එකිස්සා ආපත්තියා…පෙ…. මූලාය පටිකස්සිත්වා''ති එත්ථ අන්තරා එකිස්සා ආපත්තියා හෙතුභූතාය උදායිං භික්ඛුං මූලාය පටිකස්සිත්වා මූලදිවසෙ ආකඩ්ඪිත්වා තස්සා අන්තරාපත්තියා සමොධානපරිවාසං දෙතූති යොජනා. **ආවිකාරාපෙත්වා විස්සජ්ජෙතබ්බොති** තස්ස අතෙකිච්ඡභාවං තෙනෙව සඞ්ඝස්ස පාකටං කාරෙත්වා ලජ්ජිගණතො වියොජනවසෙන විස්සජ්ජෙතබ්බො.

සතං ආපත්තියොති කායසංසග්ගාදිවසෙන එකදිවසෙ ආපන්නා සතං ආපත්තියො. **දසසතන්ති** සහස්සා ආපත්තියො. රත්තිසතං ඡාදයිත්වානාති යොජෙතබ්බො. **සබ්බපරිවාසකම්මවාචාවසානෙති** හෙට්ඨා දස්සිතානං ද්වින්නං සුද්ධන්තපරිවාසානං, තිණ්ණං සමොධානපරිවාසානඤ්චාති ඉමෙසං සබ්බෙසං පරිවාසානං කම්මවාචාපරියොසානෙ. **පුරිමනයෙනෙවාති** පටිච්ඡන්නපරිවාසෙ වුත්තනයෙන.

විහාරූපචාරතොපීති බහිගාමෙ භික්ඛූනං විහාරූපචාරතොපි. **''ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතා අතික්කමිතබ්බා''**ති ඉදං භික්ඛූනං සවනූපචාරාතික්කමනං වුත්තං. **ගාමස්සාති න වුත්තන්ති** ගාමස්ස උපචාරං මුඤ්චිතුං වට්ටතීති න වුත්තං. තෙන ගාමූපචාරෙ ඨිතාපි තත්ථ දස්සනසවනූපචාරෙ අතික්කමිත්වා ඨිතා භික්ඛූ ච භික්ඛුනියො ච තස්සා රත්තිච්ඡෙදං න කරොන්තීති දීපෙති.

අනික්ඛිත්තවත්තභික්ඛූනං වුත්තනයෙනෙවාති උපචාරසීමාය පවිට්ඨානං වසෙන රත්තිච්ඡෙදං සන්ධාය වුත්තං. **තස්මිං ගාමෙති** භික්ඛුනීනං නිවාසනගාමෙ. **අත්තානං දස්සෙත්වාති** යථා ආරොචෙතුං සක්කා, තථා දස්සෙත්වා. **''සම්මන්නිත්වා දාතබ්බා''**ති ඉමිනා සම්මතාය සහවාසෙපි රත්තිච්ඡෙදො න හොතීති දස්සෙති.

මූලායපටිකස්සිතස්සාති මූලායපටිකස්සිතස්ස පුන පරිවුත්ථපරිවාසස්සාති අත්ථො. **තිස්සන්නන්ති** මූලාපත්තියා සහ ද්වින්නං අන්තරාපත්තීනඤ්ච.

108. **සචෙ පටිච්ඡන්නාති** නික්ඛිත්තවත්තෙනාපන්නාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං. පාළියං පඤ්චාහප්පටිච්ඡන්නවාරෙ අන්තරාපත්තිකථායං **''එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඡාරත්තං මානත්තං දාතබ්බ''**න්ති ඉදං මූලායපටිකස්සනාකම්මවාචානන්තරමෙව දාතුං වුත්තං න හොති. මූලායපටිකස්සිතස්ස පන පඤ්චදිවසානි පරිවසිත්වා යාචිතස්ස මානත්තචරණකාලෙ ආපන්නාය තතියාය අන්තරාපත්තියා අප්පටිච්ඡන්නාය මානත්තදානං සන්ධාය වුත්තං. එවඤ්ච දින්නමානත්තස්ස එකෙන ඡාරත්තෙන පුබ්බෙ දින්නමානත්තාහි තීහි ආපත්තීහි සහ චතස්සන්නම්පි ආපත්තීනං මානත්තං චිණ්ණමෙව හොති. ඉමිනා පන නයෙන අබ්භානාරහකාලෙ ආපන්නාය අන්තරාපත්තියා,

පක්ඛප්පටිච්ඡන්නවාරෙ අන්තරාපත්තීසු ච පටිපජ්ජනං වෙදිතබ්බං. **''එකාහප්පටිච්ඡන්නාදිවසෙන පඤ්චා''**ති ඉදං එකාහප්පටිච්ඡන්නාදීනං චතුන්නං පච්චෙකපරිවාසදානමානත්තදානඅබ්භානානි එකෙකං කත්වා වුත්තං. **''අන්තරාපත්තිවසෙන චතස්සො''**ති ඉදම්පි මානත්තදානඅබ්භානානි තස්මිං තස්මිං මූලායපටිකස්සනෙ එකත්තං ආරොපෙත්වා වුත්තං.

පටිච්ඡන්නපරිවාසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමොධානපරිවාසකථාවණ්ණනා

125. **''යස්මා පටිච්ඡන්නා අන්තරාපත්ති''**ති ඉදං සමොධානපරිවාසදානස්ස කාරණවචනං, න පන චිණ්ණපරිවුත්ථදිවසානං මක්ඛිතභාවස්ස, අප්පටිච්ඡන්නාය අන්තරාපත්තියා මූලායපටිකස්සනෙ කතෙපි තෙසං මක්ඛිතභාවසම්භවතො. තස්මා ''මානත්තචිණ්ණදිවසාපි පරිවුත්ථදිවසාපි සබ්බෙ මක්ඛිතාව හොන්ති''ති ඉමස්සානන්තරං ''සමොධානපරිවාසො චස්ස දාතබ්බො''ති එවමෙත්ථ යොජනා කාතබ්බා. තෙනාහ **''තෙනෙවා''**තිආදි.

සමොධානපරිවාසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අග්ඝසමොධානපරිවාසකථාවණ්ණනා

134. **''එකාපත්තිමූලකඤ්චා''**ති ඉමිනා ''එකා ආපත්ති එකාහප්පටිච්ඡන්නා, එකා ආපත්ති ද්වීහප්පටිච්ඡන්නා''තිආදිනයං දස්සෙති. **අප්පටිච්ඡන්නභාවං දස්සෙතු**න්ති අජානනාදිනා පටිච්ඡන්නායපි ආපත්තියා මානත්තාරහතාවචනෙන අප්පටිච්ඡන්නභාවං දස්සෙතුං. ''එකස්ස, ආවුසො, මාසස්ස භික්ඛු මානත්තාරහො''ති (චූළව. 153) හි වුත්තං. එත්ථ එකස්ස අජානනපටිච්ඡන්නමාසස්ස පරිවාසාරහො න හොති, කෙවලං ආපත්තියා අප්පටිච්ඡන්නත්තා මානත්තාරහො හොතීති අධිප්පායො. පාළියං **මක්ඛධම්මො**ති මද්දිතුකාමතා. සඞ්ඝාදිසෙසානං පරිවාසදානාදිසබ්බවිනිච්ඡයස්ස සමුච්චයත්තා පනෙස සමුච්චයක්ඛන්ධකොති වුත්තොති වෙදිතබ්බො.

අග්ඝසමොධානපරිවාසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුච්චයක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

4. සමථක්ඛන්ධකො

සතිවිනයකථාදිවණ්ණනා

195. සමථක්ඛන්ධකෙ ඛීණාසවස්ස විපුලසතිං නිස්සාය දාතබ්බො විනයො චොදනාදිඅසාරුප්පානං විනයනූපායො **සතිවිනයො**.

196. **චිත්තවිපරියාසකතොති** කතචිත්තවිපරියාසො. **ගග්ගං භික්ඛුං...පෙ.... චොදෙන්තීති** එත්ථ පන උම්මත්තකස්ස ඉදං **උම්මත්තකං, අජ්ඣාචිණ්ණං**. තදෙව චිත්තවිපරියාසෙන කතන්ති චිත්තවිපරියාසකතං. තෙන උම්මත්තකෙන චිත්තවිපරියාසකතෙන අජ්ඣාචිණ්ණෙන අනාචාරෙන ආපන්නාය ආපත්තියා ගග්ගං භික්ඛුං චොදෙන්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. පඨමං මූළ්හො හුත්වා පච්ඡා අමූළ්හභාවං උපගතස්ස දාතබ්බො විනයො **අමූළ්හවිනයො**.

202. ධම්මවාදීනං යෙභුය්‍යභාවසම්පාදිකා කිරියා **යෙභුය්‍යසිකාති** ඉමස්මිං අත්ථෙ ස-කාරාගමසහිතො ඉක-පච්චයන්තොයං සද්දොති දස්සෙතුං ආහ **“යස්සා”**තිආදි. තත්ථ **යස්සා කිරියායාති** ගූළ්හකවිවට්ටකාදිනා සලාකග්ගාහාපකකිරියාය. යෙභුය්‍යභාවං නිස්සිතසමථකිරියා යෙභුය්‍යසිකාති එවං යෙභුය්‍යසිකාසද්දස්ස අත්ථො ගහෙතබ්බො. එවඤ්හි අයං අධිකරණසමථො නාම හොති. යථාවුත්තසලාකග්ගාහෙන හි ධම්මවාදීනං යෙභුය්‍යභාවෙ සිද්ධෙ පච්ඡා තං යෙභුය්‍යභාවං නිස්සායෙව අධිකරණවූපසමො හොති, න ධම්මවාදීනං බහුතරභාවසාධකකිරියාමත්තෙන.

207. **“සෙසමෙත්ථ තජ්ජනීයාදීසු වුත්තනයමෙවා”**ති එතෙන තජ්ජනීයාදිසත්තකම්මානි විය ඉදම්පි තස්සපාපියසිකාකම්මං අසුචිභාවාදිදොසයුත්තස්ස, සඞ්ඝස්ස ච විනිච්ඡයෙ අතිට්ඨමානස්ස කත්තබ්බං විසුං එකං නිග්ගහකම්මන්ති දස්සෙති. එතස්මිඤ්හි නිග්ගහකම්මෙ කතෙ සො පුග්ගලො ‘‘අහං සුද්ධො’’ති අත්තනො සුද්ධියා සාධනත්ථං සඞ්ඝමජ්ඣං ඔතරිතුං, සඞ්ඝො වස්ස විනිච්ඡයං දාතුං න ලභති, තං කම්මකරණමත්තෙනෙව ච තං අධිකරණං වූපසන්තං හොති.

කථං පනෙතං කම්මං පටිප්පස්සම්භතීති? කෙචි පනෙත්ථ ‘‘සො තථා නිග්ගහිතො නිග්ගහිතොව හොති, ඔසාරණං න ලභති. තෙනෙව පාළියං ඔසාරණා න වුත්තා’’ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන ‘‘පාළියං න උපසම්පාදෙතබ්බන්තිආදිනා සම්මාවත්තනස්ස වුත්තත්තා සම්මාවත්තිත්වා ලජ්ජිධම්මෙ ඔක්කන්තස්ස ඔසාරණා අවුත්තාපි තජ්ජනීයාදීසු විය නයතො කම්මවාචං යොජෙත්වා ඔසාරණා කාතබ්බා එවා’’ති වදන්ති, ඉදං යුත්තං. තෙනෙව අට්ඨකථායං වක්ඛති ‘‘සචෙ සීලවා භවිස්සති, වත්තං පරිපූරෙත්වා පටිප්පස්සද්ධිං ලභිස්සති. නො චෙ, තථානාසිතකොව භවිස්සතී’’ති (චූළව. අට්ඨ. 238). **තස්සපාපියසිකාකම්ම**න්ති ච අලුත්තසමාසොයෙව. තෙනාහ **“ඉදං හී”**ති ආදි.

සතිවිනයකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණකථාවණ්ණනා

215. විරූපතො විපරිණාමට්ඨෙන චිත්තං දුක්ඛං විපච්චතීති ආහ **“චිත්තදුක්ඛත්ථං වොහාරො”**තිආදි. **උපවදනාති** චොදනා. **තත්ථෙවාති** අනුවදනෙ.

ආදිතො පට්ඨාය ච තස්ස තස්ස කම්මස්ස විඤ්ඤාතත්තාති විත්ථාරතො ආගතකම්මවග්ගස්ස ආදිතො පට්ඨාය වණ්ණනාමුඛෙන විඤ්ඤාතත්තා විනිච්ඡයො භවිස්සතීති යොජනා.

216. පාළියං **අජ්ඣත්තං වාති** අත්තනි වා අත්තනො පරිසාය වා. **බහිද්ධා වාති** පරස්මිං වා පරස්ස පරිසාය වා. **අනවස්සවායාති** අනුප්පාදාය.

220. **“විවාදාධිකරණං කුසලං අකුසලං අබ්‍යාකත”**න්ති ඉදං පුච්ඡාවචනං. **විවාදාධිකරණං සියා කුසල**න්තිආදි විසජ්ජනං. එස නයො සෙසෙසුපි.

222. සම්මුතිසභාවායපි ආපත්තියා කාරණූපචාරෙන අකුසලාබ්‍යාකතභාවෙන වුච්චමානෙ කුසලස්සාපි ආපත්තිකාරණත්තා තදුපචාරෙන ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා කුසල’’න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය , තථා අවත්වා ‘‘නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල’’න්ති එවංවචනස්ස කාරණං දස්සෙතුං **“එත්ථ සන්ධායභාසිතවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො”**ති වුත්තං. එත්ථ චායමධිප්පායො – යදි හි ආපත්ති නාම පරමත්ථධම්මසභාවා භවෙය්‍ය, තදා ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසල’’න්තිආදිවචනං යුජ්ජෙය්‍ය. යස්මා දුට්ඨදොසසික්ඛාපදට්ඨකථාදීසු දස්සිතදොසප්පසඞ්ගතො පරමත්ථසභාවතා න යුත්තා, එකන්තසම්මුතිසභාවා එව සා හොති, තස්මා ‘‘සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකත’’න්තිපි නිප්පරියායතො න

වත්තබ්බා. යදි පන අකුසලඅබ්‍යාකතධම්මසමුට්ඨිතත්තමෙව උපාදාය පරියායතො ‘‘සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකත’’න්ති වුත්තං. තදා කුසලධම්මසමුට්ඨිතත්තම්පි උපාදාය පරියායතො ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා කුසල’’න්තිපි වත්තබ්බං භවෙය්‍ය. යතො චෙතං වචනං ආපත්තියා අකුසලාබ්‍යාකතූපචාරාරහත්තස්ස කුසලූපචාරානාරහත්තස්ස විසුං කාරණසබ්භාවං සන්ධාය භාසිතං, තස්මා යං තං කාරණවිසෙසං සන්ධාය ඉදං භාසිතං, තස්ස වසෙනෙවෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඉදානි පන යො අඞ්ගප්පහොනකචිත්තමෙව සන්ධාය ආපත්තියා අකුසලාදිභාවො වුත්තො, නාඤ්ඤං විසෙසකාරණං සන්ධායාති ගණ්හෙය්‍ය, තස්ස ගාහෙ දොසං දස්සෙන්තො **‘‘යස්මිං හී’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **පථවිඛණනාදිකෙති** පථවිඛණනාදිනිමිත්තෙ පණ්ණත්තිවජ්ජෙ. **ආපත්තාධිකරණෙ කුසලචිත්තං අඞ්ගන්ති** පණ්ණත්තිං අජානිත්වා කුසලචිත්තෙන චෙතියඞ්ගණාදීසු භූමිසොධනාදිවසෙන පථවීභූතගාමවිකොපනාදිකාලෙ කුසලචිත්තං කාරණං හොති. **තස්මිං සතීති** තස්මිං ආපත්තාධිකරණෙ විජ්ජමානෙ කුසලචිත්තසමුට්ඨිතත්තෙන කුසලවොහාරාරහාය ආපත්තියා විජ්ජමානායාති අධිප්පායො. **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.222) පන ‘‘තස්මිං සතී’’ති ඉමස්ස ‘‘තස්මිං කුසලචිත්තෙ ආපත්තිභාවෙන ගහිතෙ’’ති අත්ථො වුත්තො, තං න යුජ්ජති ‘‘යස්මි’’න්ති ය-සද්දෙන පරාමට්ඨස්සෙව ආපත්තාධිකරණස්ස ‘‘තස්මි’’න්ති පරාමසිතබ්බතො.

න සක්කා වත්තුන්ති යදි සම්මුතිසභාවායපි ආපත්තියා අකුසලාදිසමුට්ඨිතත්තෙන අකුසලාදිවොහාරො කරීයති, තදා කුසලවොහාරොපි කත්තබ්බොති ‘‘නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල’’න්ති න සක්කා වත්තුං, අඤ්ඤථා අකුසලාදිභාවොපිස්ස පටික්ඛිපිතබ්බොති අධිප්පායො. **තස්මාති** යස්මා කුසලාදීනං තිණ්ණං සමානෙපි ආපත්තියා අඞ්ගප්පහොනකත්තෙ කුසලවොහාරොව ආපත්තියා පටික්ඛිත්තො, න අකුසලාදිවොහාරො, තස්මා **නයිදං අඞ්ගප්පහොනකං චිත්තං සන්ධාය වුත්තන්ති** ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල’’න්ති ඉදං ආපත්තියා සමුට්ඨාපකත්තෙන අඞ්ගප්පහොනකං කාරණභූතං චිත්තමත්තං සන්ධාය න වුත්තං , අඤ්ඤථා ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා කුසල’’න්තිපි වත්තබ්බතොති අධිප්පායො. එතෙන ආපත්තියා අකුසලාදිභාවොපි කෙනචි නිමිත්තෙන පරියායතොව වුත්තො, න පරමත්ථතොති දස්සෙති. යථාහ ‘‘යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං කුසලං, ඉතරෙහි ඉතර’’න්ති.

ඉදං පනාතිආදීසු අයං අධිප්පායො – ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකත’’න්ති ඉදඤ්හි යං කිඤ්චි කදාචි කත්ථචි කාරණං භවන්තං අනියතකාරණං සන්ධාය වුත්තං න හොති. යං පන සබ්බසික්ඛාපදෙසු ආපත්තියා කාරණං භවිතුමරහති, ඉදමෙව කාරණං සන්ධාය වුත්තං. අකුසලඤ්හි පණ්ණත්තිං ඤත්වා වීතික්කමන්තස්ස සබ්බාපත්තියා කාරණං හොති, ලොකවජ්ජාපත්තියා පන පණ්ණත්තිං අජානන්තස්සපි කාරණං හොති. කෙවලං පණ්ණත්තිවජ්ජාපත්තීසු කුසලාබ්‍යාකතචිත්තපවත්තික්ඛණෙ එව අකුසලං න වත්තති, තදඤ්ඤත්ථ සයමෙව පවත්තති. අබ්‍යාකතං පන කායවචීභූතං කුසලාකුසලාදීනං පවත්තික්ඛණෙ නිරොධසමාපන්නස්ස සහසෙය්‍යාපත්තියන්ති සබ්බාපත්තියා අඞ්ගමෙව හොති ඡන්නං ආපත්තිසමුට්ඨානානං කායවාචඞ්ගවිරහිතත්තාභාවා. තස්මා ඉමෙසං අකුසලාබ්‍යාකතානං සබ්බාපත්තිමූලකත්තමෙව සන්ධාය ඉදං ආපත්තියා අකුසලත්තං, අබ්‍යාකතත්තඤ්ච වුත්තං. යත්ථ පන පථවිඛණනාදීසු කුසලම්පි ආපත්තියා කාරණං හොති, තත්ථාපි ආපත්තියා තදුපචාරෙන කුසලත්තවොහාරො අයුත්තො සාවජ්ජානවජ්ජානං එකත්තවොහාරස්ස විරුද්ධත්තා. යදග්ගෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධා, තදග්ගෙන කාරණකාරියවොහාරොපි නෙසං අයුත්තො. තස්මා තත්ථ විජ්ජමානම්පි කුසලං අබ්බොහාරිකං, කායවචීද්වාරමෙව ආවෙණිකං කාරණන්ති.

තත්ථ **එකන්තතො අකුසලමෙවාති** අකුසලචිත්තෙන සමුට්ඨහනතො කාරණූපචාරතො එවං වුත්තං. **තත්ථාති** ලොකවජ්ජෙ. **විකප්පො නත්ථීති** සියා-සද්දස්ස විකප්පනත්ථං දස්සෙති. **අකුසලං හොතීති** අකුසලසමුට්ඨිතාය කාරණූපචාරෙන අකුසලං හොති. **සහසෙය්‍යාදිවසෙන ආපජ්ජනතො අබ්‍යාකතං හොතීති** ඉත්ථියාදීහි සහ පිට්ඨිපසාරණවසප්පවත්තකායද්වාරසඞ්ඛාතරූපාබ්‍යාකතවසෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බතො කාරණූපචාරෙනෙව ආපත්ති අබ්‍යාකතං හොති. **තත්ථාති** තස්මිං පණ්ණත්තිවජ්ජාපත්තාධිකරණෙ. **සඤ්චිච්චාසඤ්චිච්චවසෙනාති** පණ්ණත්තිං ඤත්වා, අඤ්ඤත්වා ච ආපජ්ජනවසෙන **ඉමං විකප්පභාවං සන්ධාය** අකුසලත්තඅබ්‍යාකතත්තසඞ්ඛාතං යථාවුත්තං ඉමං විකප්පසභාවං සන්ධාය ඉදං වචනං වුත්තං.

යදි එවං අසඤ්චිච්චාපජ්ජනපක්ඛෙ කුසලෙනාපි ආපජ්ජනතො තම්පි විකප්පං සන්ධාය ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා කුසල’’න්තිපි කස්මා න වුත්තන්ති ආහ **‘‘සචෙ පනා’’**තිආදි. ‘‘අචිත්තකාන’’න්ති වුත්තමෙවත්ථං සමුට්ඨානවසෙන විභාවෙතුං **‘‘එළකලොමපදසොධම්මාදිසමුට්ඨානානම්පී’’**ති වුත්තං. අචිත්තකසමුට්ඨානානං **‘‘කුසලචිත්තං ආපජ්ජෙය්‍යා’’**ති එතෙන සාවජ්ජභූතාය ආපත්තියා කාරණූපචාරෙනාපි අනවජ්ජභූතකුසලවොහාරො අයුත්තොති දස්සෙති. **‘‘න ච තත්ථා’’**තිආදිනා කුසලස්ස ආපත්තියා කාරණත්තං විජ්ජමානම්පි තථා වොහරිතුං අයුත්තන්ති පටික්ඛිපිත්වා කායවාචාසඞ්ඛාතං අබ්‍යාකතස්සෙව කාරණත්තං දස්සෙති. තත්ථ **චලිතප්පවත්තානන්ති** චලිතානං, පවත්තානඤ්ච. චලිතො හි කායො, පවත්තා වාචා. එත්ථ ච කායවාචානමඤ්ඤතරමෙව අඞ්ගං. **තඤ්ච…පෙ…. අබ්‍යාකතන්ති** එවං අබ්‍යාකතස්ස ආපත්තිකාරණභාවෙනෙව වුත්තත්තා. ‘‘ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකත’’න්ති ඉදං කාරණූපචාරෙන පරියායතො වුත්තං, න නිප්පරියායතොති සිජ්ඣති.

යං පන **සාරත්ථදීපනියං** (සාරත්ථ. ටී. චූළව. 3.222) ආපත්තියා නිප්පරියායතොව අකුසලාදිසභාවතං සමත්ථෙතුං බහුං පපඤ්චිතං, තං න සාරතො පච්චෙතබ්බං දුට්ඨදොසසික්ඛාපදට්ඨකථායමෙව පටික්ඛිත්තත්තා. තෙනෙවෙත්ථාපි ''යං චිත්තං ආපත්තියා අඞ්ගං හොති''තිආදිනා අකුසලචිත්තස්සාපි ආපත්තියා කාරණත්තෙන භින්නතාව දස්සිතා. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා දස්සිතමෙවාති ඉධ න විත්ථාරයිම්හ. **එවං වීතික්කමතො යො වීතික්කමො**ති එත්ථ අකුසලචිත්තෙන ඤත්වා වීතික්කමන්තස්ස කායවචීවීතික්කමසමුට්ඨිතා ආපත්තිවීතික්කමොති වුත්තො. එස නයො අබ්‍යාකතවාරෙපි.

අධිකරණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණවූපසමනසමථකථාදිවණ්ණනා

228. පාළියං **විවාදාධිකරණං එකං සමථං අනාගම්මා**තිආදි පුච්ඡා. **සියා**තිආදි විස්සජ්ජනං. **සියාතිස්ස වචනීය**න්ති එතෙනෙව වූපසමං සියාති වත්තබ්බං භවෙය්‍යාති අත්ථො. **සම්මුඛාවිනයස්මි**න්ති සම්මුඛාවිනයත්තස්මින්ති භාවප්පධානො නිද්දෙසො දට්ඨබ්බො. එවං සබ්බවාරෙසු. **''කාරකො උක්කොටෙති''**ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං, යස්ස කස්සචි උක්කොටෙන්තස්ස පාචිත්තියමෙව. උබ්බාහිකාය ඛීයනකෙ පාචිත්තියං න වුත්තං තත්ථ ඡන්දදානස්ස නත්ථිතාය.

235. **වණ්ණාවණ්ණායො කත්වා**ති ඛුද්දකමහන්තෙහි සඤ්ඤාණෙහි යුත්තායො කත්වා. තෙනාහ **''නිමිත්තසඤ්ඤං ආරොපෙත්වා''**ති.

242. **කිච්චාධිකරණං …පෙ.… සම්මතී**ති එත්ථ සම්මුඛාවිනයෙන අපලොකනාදිකම්මං සම්පජ්ජතීති අත්ථො දට්ඨබ්බො.

අධිකරණවූපසමනසමථකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමථක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

5. ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකො

ඛුද්දකවත්ථුකථාවණ්ණනා

243. ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ **අට්ඨපදාකාරෙනාති** ජූතඵලකෙ අට්ඨගබ්භරාජිආකාරෙන. **මල්ලකමූලසණ්ඨානෙනාති** ඛෙළමල්ලකමූලසණ්ඨානෙන. ඉදඤ්ච වට්ටාධාරකං සන්ධාය වුත්තං, කණ්ටකෙ උට්ඨාපෙත්වා කතවට්ටකපාලස්සෙතං අධිවචනං.

244. **පුථුපාණිකන්ති** මුට්ඨිං අකත්වා විකසිතහත්ථතලෙහි පිට්ඨිපරිකම්මං වුච්චති. එතමෙව සන්ධාය **"හත්ථපරිකම්ම"**න්ති වුත්තං.

245. **මුත්තොලම්බකාදීනන්ති** ආදි-සද්දෙන කුණ්ඩලාදිං සඞ්ගණ්හාති. **පලම්බකසුත්තන්ති** බ්‍රාහ්මණානං යඤ්ඤොපචිතසුත්තාදිආකාරං වුච්චති. **වලයන්ති** හත්ථපාදවලයං.

246. **ද්වඞ්ගුලෙති** උපයොගබහුවචනං, ද්වඞ්ගුලප්පමාණං අතික්කාමෙතුං න වට්ටතීති අත්ථො. එත්ථ ච ද්වමාසස්ස වා ද්වඞ්ගුලස්ස වා අතික්කන්තභාවං අජානන්තස්සාපි කෙසමස්සුගණනාය අචිත්තකාපත්තියො හොන්තීති වදන්ති.

කොච්ඡෙනාති උසීරතිණාදීනි බන්ධිත්වා සමං ඡින්දිත්වා ගහිතකොච්ඡෙන. **චික්කලෙනාති** සිලෙසයුත්තතෙලෙන. **උණ්හාභිතත්තරජසිරානම්පීති** උණ්හාභිතත්තානං රජොකිණ්ණසිරානං. **අද්දහත්ථෙනාති** අල්ලහත්ථෙන.

248-9. **සාධුගීතන්ති** අනිච්චතාදිපටිසඤ්ඤුත්තං ගීතං. **චතුරස්සෙන වත්තෙනාති** පරිපුණ්ණෙන උච්චාරණවත්තෙන. තරඞ්ගවත්තාදීනං සබ්බෙසම්පි සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙතුං **"සබ්බෙසං...පෙ.... ලක්ඛණ"**න්ති වුත්තං. යත්තකාහි මත්තාහි අක්ඛරං පරිපුණ්ණං හොති, තතොපි අධිකමත්තායුත්තං කත්වා කථනං **විකාරකථනං** නාම, තථා අකත්වා කථනමෙව **ලක්ඛණන්ති** අත්ථො. **බාහිරලොමින්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො, යථා බහිද්ධා ලොමානි දිස්සන්ති, එවං ධාරෙන්තස්ස දුක්කටන්ති අත්ථො.

250. පාළියං **තරුණඤ්ඤෙව අම්බන්ති** තරුණං අසඤ්ජාතබීජං එව අම්බඵලං. **පාතාපෙත්වාති** ඡින්දාපෙත්වාව. **"මත්තාවණ්ණිතා"**ති ඉදං ''පරෙ නින්දන්ති''ති සාසනහිතෙසිතාය වුත්තං. **න පරියාපුණිංසූති** නාසික්ඛිංසු.

251. **චත්තාරි අහිරාජකුලානීති** සබ්බෙසං අහිභෙදානං චතූසු එව සඞ්ගහතො වුත්තං. **අත්තපරිත්තං කාතුන්ති** අත්තනො පරිත්තාණං කාතුං.

විරූපක්ඛෙහි මෙ මෙත්තන්ති විරූපක්ඛජාතිකෙහි නාගෙහි සහ මය්හං මිත්තභාවො හොතු, මෙත්තා හොතූති අත්ථො, තෙ සුඛිතා නිද්දුක්ඛා අවෙරා හොන්තූති අධිප්පායො. එවඤ්හි මෙත්තාඵරණං හොති. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. **අපාදකෙහීති** අහිකුලෙහි සහ සබ්බසත්තෙසු ඔධිසො මෙත්තාඵරණදස්සනං. **මා මං අපාදකො හිංසීති** තාය මෙත්තාය අත්තරක්ඛාවිධානදස්සනං.

සබ්බෙ සත්තාතිආදි අත්තානං උපමං කත්වා සබ්බසත්තෙසු අනොධිසො මෙත්තාඵරණදස්සනං. තත්ථ **මා කඤ්චි පාපමාගමාති** කඤ්චි සත්තං ලාමකං දුක්ඛහෙතු, දුක්ඛඤ්ච මා ආගච්ඡතු.

එවං මෙත්තාය අත්තගුත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි රතනත්තයානුස්සරණෙන දස්සෙතුං **"අප්පමාණො"**තිආදි වුත්තං. තත්ථ පමාණකරධම්මා අකුසලා, තබ්බිපාකා ච පමාණා, තප්පටිපක්ඛා සීලාදයො ගුණා, තබ්බිපාකා ච ලොකියලොකුත්තරඵලානි අප්පමාණා, තෙ අස්ස අත්ථීති **අප්පමාණො,** අප්පමාණා වා අපරිමෙය්‍යාගුණා අස්සාතිපි **අප්පමාණො. පමාණවන්තානීති** යථාවුත්තපමාණකරධම්මයුත්තානි. **අහිවිච්ඡිකාති** සරීසපානඤ්ඤෙව පභෙදදස්සනං. **උණ්ණනාභීති** ලොමසනාභිකො මක්කටො. **සරබූති** සරගොළිකා.

පටික්කමන්තූති අපගච්ඡන්තු, මා මං විහෙසයිංසූති අත්ථො. **සොහං නමොති** එත්ථ ''කරොමී''ති පාඨසෙසො. යස්මා මයා මෙත්තාදීහි තුම්හාකඤ්ච මය්හඤ්ච රක්ඛා කතා, යස්මා ච සොහං භගවතො නමො කරොමි, විපස්සීආදීනං සත්තන්නම්පි නමො කරොමි, තස්මා පටික්කමන්තු භූතානීති යොජනා.

අඤ්ඤම්හීති කාමරාගෙ අසුභමනසිකාරාදිනා ඡෙතබ්බෙති අත්ථො. **අඞ්ගජාතන්ති** බීජවිරහිතං පුරිසනිමිත්තං. බීජෙ හි ඡින්නෙ ඔපක්කමිකපණ්ඩකො නාම අභබ්බො හොතීති වදන්ති. එකෙ පන ''බීජස්සාපි ඡෙදනක්ඛණෙ

දුක්කටාපත්ති එව කමෙන පුරිසින්ද්‍රියාදිකෙ අන්තරහිතෙ පණ්ඩකො නාම අභබ්බො හොති, තදා ලිඞ්ගනාසනාය නාසෙතබ්බො''ති වදන්ති. **තාදිසං වා දුක්ඛං උප්පාදෙන්තස්සාති** මුට්ඨිප්පහාරාදීහි අත්තනො දුක්ඛං උප්පාදෙන්තස්ස.

252. පාළියං **තුය්හෙසො පත්තොති** ''යො ච අරහා චෙව ඉද්ධිමා ච, තස්ස දින්නමෙවා''ති සෙට්ඨිනා වුත්තං, තං සන්ධාය වදති. **තං පත්තං ගහෙත්වා තික්ඛත්තුං රාජගහං අනුපරියායීති** එත්ථ වෙළුපරම්පරාය බද්ධපත්තස්ස උපරිභාගෙ ආකාසෙ නගරං තික්ඛත්තුං අනුපරියායිත්වා ඨිතභාවං සන්ධාය ''පත්තං ගහෙත්වා''ති වුත්තං, න පන ථෙරො හත්ථෙන පත්තං සයමෙව අග්ගහෙසි. කෙචි පන වදන්ති ''ඉද්ධිබලෙන තං පත්තං වෙළුපරම්පරතො මුඤ්චිත්වා ථෙරං අනුබන්ධමානො අට්ඨාසි, සො ච අනෙන හත්ථෙන ගහිතො විය අහොසී''ති. තථා ඨිතමෙව පන සන්ධාය ''භාරද්වාජස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා''ති වුත්තං. **තෙ ච මනුස්සා…පෙ…. අනුබන්ධිංසූති** යෙ ච මනුස්සා පඨමං පාටිහාරියං නාද්දසංසු, තෙ අම්හාකම්පි පාටිහාරියං දස්සෙහීති ථෙරමනුබන්ධිංසු. ථෙරො ච සීහබ්‍යග්ඝාදිරූපං ගහෙත්වා විකුබ්බනිද්ධිං දස්සෙති, තෙ ච අච්ඡරියබ්භුතජාතා උච්චාසද්දා මහාසද්දා අහෙසුං. තෙනාහ **''කිං නු ඛො සො, ආනන්ද, උච්චාසද්දො මහාසද්දො''**ති. **ඉද්ධිපාටිහාරියං න දස්සෙතබ්බන්ති** එත්ථ ''යො පකතිවණ්ණං විජහිත්වා කුමාරවණ්ණං වා දස්සෙති, නාගවණ්ණං වා…පෙ…. විවිධම්පි සෙනාබ්‍යූහං දස්සෙතී''ති (පටි. ම. 3.13) එවමාගතා අත්තනො සරීරස්ස විකාරාපාදනවසප්පවත්තා විකුබ්බනිද්ධි අධිප්පෙතාති ආහ **''අධිට්ඨානිද්ධි පන අප්පටික්ඛිත්තා''**ති. පකතියා එකො බහුකං ආවජ්ජති, සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා ආවජ්ජෙත්වා ඤාණෙන අධිට්ඨාති ''බහුකො හොමී''ති (පටි. ම. 3.10) එවං දස්සිතා අධිට්ඨානවසෙන නිප්ඵන්නා අධිට්ඨානිද්ධි නාම. **ගිහිවිකටානීති** ගිහිසන්තකානි.

253. පාළියං **න අච්ඡුපියන්තීති** න ඵුසිතානි හොන්ති. **රූපකාකිණ්ණානීති** ඉත්ථිරූපාදීහි ආකිණ්ණානි.

254. **භූමිආධාරකෙති** දන්තාදීහි කතෙ වලයාධාරකෙ. එතස්ස වලයාධාරකස්ස අනුච්චතාය ඨපිතා පත්තා න පරිපතන්තීති **''තයො පත්තෙ ඨපෙතුං වට්ටතී''**ති වුත්තං. අනුච්චතඤ්හි සන්ධාය අයං ''භූමිආධාරකො''ති වුත්තො. **දාරුආධාරකදණ්ඩාධාරකෙසූති** එකදාරුනා කතආධාරකෙ, බහූහි දණ්ඩෙහි කතආධාරකෙ ච. එතෙ ච උච්චතරා හොන්ති පත්තෙහි සහ පතනසභාවා. තෙන **''සුසජ්ජිතෙසූ''**ති වුත්තං. **භමකොටිසදිසොති** යත්ථ ධමකරණාදිං පවෙසෙත්වා ලිඛන්ති, තස්ස භමකස්ස කොටියා සදිසො. තාදිසස්ස දාරුආධාරකස්ස අවිත්ථිණ්ණතාය ඨපිතොපි පත්තො පතතීති **''අනොකාසො''**ති වුත්තො.

ආලින්දකමිඩ්ඪිකාදීනන්ති පමුඛමිඩ්ඪිකාදීනං, උච්චවත්ථුකානන්ති අත්ථො. **බාහිරපස්සෙති** පාසාදාදීනං බහිකුට්ටෙ. **තනුකමිඩ්ඪිකායාති** වෙදිකාය. සබ්බත්ථ පන හත්ථප්පමාණතො අබ්භන්තරෙ ඨපෙතුං වට්ටති. ආධාරෙ පන තතො බහිපි වට්ටති.

පාළියං **ඔට්ඨොති** මුඛවට්ටි. **පත්තමාළකන්ති** උපචිකානං අනුට්ඨහනත්ථාය භූමිතො උච්චතරං කතං වෙදිකාකාරමාළකං. **මහාමුඛකුණ්ඩසණ්ඨානාති** මහාමුඛචාටිසණ්ඨානා. **ලග්ගෙන්තස්ස දුක්කටන්ති** කෙවලං පත්තං ලග්ගෙන්තස්ස, න ථවිකාය ලග්ගෙන්තස්සාති වදන්ති. වීමංසිතබ්බං. **අඤ්ඤෙන පන භණ්ඩකෙනාති** අඤ්ඤෙන භාරබන්ධනෙන භණ්ඩකෙන. **''බන්ධිත්වා ඔලම්බෙතු''**න්ති වුත්තත්තා පත්තත්ථවිකාය අංසබද්ධකො යථා ලග්ගිතට්ඨානතො න පරිගළති, තථා සබ්බථාපි බන්ධිත්වා ඨපෙතුං වට්ටති. **බන්ධිත්වාපි උපරි ඨපෙතුං න වට්ටතීති** උපරි නිසීදන්තා ඔත්ථරිත්වා භින්දන්තීති වුත්තං. **තත්ථ ඨපෙතුං වට්ටතීති** නිසීදනාසඞ්කාභාවතො වුත්තං. **බන්ධිත්වා වාති** බන්ධිත්වා ඨපිතඡත්තෙ වා. **යො කොචීති** හත්ථපූරොපි තුච්ඡපත්තොපි.

255. **පරිහරිතුන්ති** දිවසෙ දිවසෙ පිණ්ඩාය චරණත්ථාය ඨපෙතුං. පත්තං අලභන්තෙන පන එකදිවසං පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටති. තෙනාහ **''තාවකාලිකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී''**ති. පණ්ණපුටාදීසුපි එසෙව නයො. **අභුං මෙති** අභූති මය්හං, විනාසො මය්හන්ති අත්ථො. පාළියං **පිසාචො වතමන්ති** පිසාචො වතායං, අයමෙව වා පාඨො. **පිසාචිල්ලිකාති** පිසාචදාරකා. **ඡවසීසස්ස පත්තොති** ඡවසීසමයො පත්තො. පකතිවිකාරසම්බන්ධෙ චෙතං සාමිවචනං.

චබ්බෙත්වාති නිට්ඨුභිත්වා. **''පටිග්ගහං කත්වා''**ති වුත්තත්තා උච්ඡිට්ඨහත්ථෙන උදකං ගහෙත්වා පත්තං පරිප්ඵොසිත්වා ධොවනසංසනවසෙන හත්ථං ධොවිතුං වට්ටති, එත්තකෙන පත්තං පටිග්ගහං කත්වා හත්ථො ධොවිතො නාම න හොති. **එකං උදකගණ්ඩුසං ගහෙත්වාති** පත්තං අඵුසිත්වා තත්ථ උදකමෙව උච්ඡිට්ඨහත්ථෙන උක්ඛිපිත්වා ගණ්ඩුසං කත්වා, වාමහත්ථෙනෙව වා පත්තං උක්ඛිපිත්වා මුඛෙන ගණ්ඩුසං ගහෙතුම්පි වට්ටති. **බහි උදකෙන වික්ඛාලෙත්වාති** ද්වීසු අඞ්ගුලීසු ආමිසමත්තං වික්ඛාලෙත්වා බහි ගහෙතුම්පි වට්ටති. **පටිබාදිතුකාමොති** එත්ථ න සයං බාදිතුකාමොපි අඤ්ඤෙසං බාදනාරහං ඨපෙතුං ලභති . **තත්ථෙව කත්වාති** පත්තෙයෙව යථාඨපිතට්ඨානතො අනුද්ධරිත්වා. **ලුඤ්චිත්වාති** තතො මංසමෙව නිරවසෙසං උප්පට්ටෙත්වා.

256. **කිණ්ණචුණ්ණෙනාති** සුරාකිණ්ණචුණ්ණෙන. **මක්ඛෙතුන්ති** සූචිං මක්ඛෙතුං. **නිස්සෙණිම්පීති** චතූහි දණ්ඩෙහි චීවරප්පමාණෙන ආයතචතුරස්සං කත්වා බද්ධපටලම්පි. එත්ථ හි චීවරකොටියො සමකං බන්ධිත්වා චීවරං යථාසුඛං සිබ්බන්ති. **තත්ථ අත්ථරිතබ්බන්ති** තස්සා නිස්සෙණියා උපරි චීවරස්ස උපත්ථම්භනත්ථාය අත්ථරිතබ්බං.

කඨිනසඞ්ඛාතාය නිස්සෙණියා චීවරස්ස බන්ධනකරජ්ජු කඨිනරජ්ජූති මජ්ඣිමපදලොපීසමාසොති ආහ **"යායා"**තිආදි. තත්ථ යස්මා ද්වින්නං පටලානං එකස්මිං අධිකෙ ජාතෙ තත්ථ වලියො හොන්ති, තස්මා දුපට්ටචීවරස්ස පටලද්වයම්පි සමකං කත්වා බන්ධනකරජ්ජු කඨිනරජ්ජූති වෙදිතබ්බං.

පාළියං **කඨිනස්ස අන්තො ජීරතීති** කඨිනෙ බද්ධස්ස චීවරස්ස පරියන්තො ජීරති. කඨිනනිස්සිතඤ්හි චීවරං ඉධ නිස්සයවොහාරෙන ''කඨින''න්ති වුත්තං ''මඤ්චා සොසන්තී''තිආදීසු විය. **අනුවාතං පරිභණ්ඩන්ති** කඨිනෙ බන්ධනරජ්ජූහි චීවරස්ස සමන්තා පරියන්තස්ස අජීරණත්ථං යෙහි කෙහිචි චොළකෙහි දීඝතො අනුවාතං, තිරියතො පරිභණ්ඩඤ්ච සිබ්බිත්වා කාතුං යත්ථ රජ්ජුකෙ පවෙසෙත්වා දණ්ඩෙසු පලිවෙඨෙත්වා චීවරසමකං ආකඩ්ඪිතුං සක්කා, තාදිසන්ති අත්ථො. කෙචි පන ''කඨිනසඞ්ඛාතෙසු කිලඤ්ජාදීසු එව අජීරණත්ථාය අනුවාතපරිභණ්ඩකරණං අනුඤ්ඤාත''න්ති වදන්ති. **තස්ස මජ්ඣෙති** පුරාණකඨිනස්සෙව අන්තො. **භික්ඛුනො පමාණෙනාති** භික්ඛුනො චීවරස්ස පමාණෙන. **අඤ්ඤං නිස්සෙණින්ති** දීඝතො ච තිරියතො ච අඤ්ඤං දණ්ඩං ඨපෙත්වා බන්ධිතුං.

බිදලකන්ති දිගුණකරණසඞ්ඛාතකිරියාවිසෙසස්ස අධිවචනං. තෙනාහ **"දුගුණකරණ"**න්ති. **පවෙසනසලාකන්ති** වලීනං අග්ගහණත්ථාය පවෙසනකවෙළුසලාකාදි. පාළියං **පටිග්ගහන්ති** අඞ්ගුලිකඤ්චුකං.

257. **පාති** නාම භණ්ඩට්ඨපනකො භාජනවිසෙසො. පාළියං **පටිග්ගහථවිකන්ති** පාතිආදිභාජනත්ථවිකං. **විනිතුන්ති** උච්චවත්ථුපරියන්තස්ස අපතනත්ථාය ඉට්ඨකාදීහි විනිතුං. **ආලම්බනබාහන්ති** ආලම්බනරජ්ජුදණ්ඩාදි. **පරිභිජ්ජතීති** කටසාරාදිකං කඨිනමජ්ඣෙ භඞ්ගං හොති. **උස්සාපෙත්වාති** දණ්ඩකඨිනං සන්ධාය වුත්තං.

258-9. **උදකං අකප්පියන්ති** සප්පාණකං. **උපනන්ධීති** වෙරං බන්ධි. **අද්ධානමග්ගො පටිපජ්ජිතබ්බොති** එත්ථ අද්ධයොජනං අද්ධානමග්ගො නාම, තං පටිපජ්ජිතුකාමස්ස සඤ්චිච්ච විහාරූපචාරාතික්කමනෙ ආපත්ති. අසඤ්චිච්ච ගතස්ස පන යත්ථ සරති, තත්ථ ඨත්වා සඞ්ඝාටිකණ්ණාදිං අනධිට්ඨහිත්වා ගමනෙ පදවාරෙන ආපත්තීති වෙදිතබ්බං. **න සම්මතීති** න පහොති.

260. **අභිසන්නකායාති** සෙම්හාදිදොසසන්නිචිතකායා. **තත්ථ මජ්ඣෙති** අග්ගළපාසකස්ස මජ්ඣෙ. **උපරීති** අග්ගළපාසකස්ස උපරිභාගෙ. **උදකට්ඨපනට්ඨානන්ති** උදකට්ඨපනත්ථාය පරිච්ඡින්දිත්වා කතට්ඨානං.

261. පාළියං **උදපානන්ති** කූපං. **නීචවත්ථුකොති** කූපස්ස සමන්තා කූලට්ඨානං, භූමිසමං තිට්ඨතීති අත්ථො. **උදකෙන ඔත්ථරියතීති** සමන්තා වස්සොදකං ආගන්ත්වා කූපෙ පතතීති අත්ථො.

262. **වාහෙන්තීති** උස්සිඤ්චන්ති. **අරහටඝටියන්තං** නාම චක්කසණ්ඨානං අනෙකාරං අරෙ අරෙ ඝටිකානි බන්ධිත්වා එකෙන, ද්වීහි වා පරිබ්භමියමානයන්තං.

263. **ආවිද්ධපක්ඛපාසකන්ති** කණ්ණිකමණ්ඩලස්ස සමන්තා ඨපිතපක්ඛපාසකං. **මණ්ඩලෙති** කණ්ණිකමණ්ඩලෙ. **පක්ඛපාසකෙ ඨපෙත්වාති** සමන්තා චතුරස්සාකාරෙන ඵලකාදීනි ඨපෙත්වා.

264. **නමතකං** නාම සන්ථතසදිසන්ති කෙචි වදන්ති. කෙචි පන ''රුක්ඛතචමය''න්ති. **චම්මඛණ්ඩපරිහාරෙනාති** අනධිට්ඨහිත්වා සයනාසනවිධිනාති අත්ථො. **පෙළායාති** අට්ඨංසසොළසංසාදිආකාරෙන කතාය භාජනාකාරාය පෙළාය. යත්ථ උණ්හපායාසාදිං පක්ඛිපිත්වා උපරි භොජනපාතිං ඨපෙන්ති හත්ථස්ස උණ්හභාවාවිගමනත්ථං, තාදිසස්ස භාජනාකාරස්ස ආධාරස්සෙතං අධිවචනං. තෙනෙව පාළියං ''ආසිත්තකූපධාන''න්ති වුත්තං. තස්ස ච පායාසාදීහි ආසිත්තකාධාරොති අත්ථො. ඉදඤ්ච ආසිත්තකූපධානං පච්චන්තෙසු න ජානන්ති කාතුං, මජ්ඣිමදෙසෙයෙව කරොන්ති. කෙචි පන ''ගිහිපරිභොගො අයොමයාදි සබ්බොපි ආධාරො ආසිත්තකූපධානමෙව අනුලොමෙතී''ති වදන්ති, එකෙ පන ''කප්පියලොහමයො ආධාරො මළොරිකමෙව අනුලොමෙතී''ති. වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. පුබ්බෙ පත්තගුත්තියා ආධාරො අනුඤ්ඤාතො. ඉදානි භුඤ්ජිතුං **මළොරිකා** අනුඤ්ඤාතා. **ඡිද්දන්ති** ඡිද්දයුත්තං. **විද්ධන්ති** අන්තොවිනිවිද්ධඡිද්දං. **ආවිද්ධන්ති** සමන්තතො ඡිද්දං.

265. **පත්තං නික්කුජ්ජිතුන්ති** එත්ථ කම්මවාචාය අසම්භොගකරණවසෙනෙව නික්කුජ්ජනං, න පත්තානං අධොමුඛට්ඨපනෙන. තෙනාහ **"අසම්භොගං සඞ්ඝෙන කරොතූ"**තිආදි, තං වඩ්ඪං කම්මවාචාය සඞ්ඝෙන සද්ධිං අසම්භොගං සඞ්ඝො කරොතූති අත්ථො.

පත්තං නික්කුජ්ජෙය්‍යාති වඩ්ඪස්ස පත්තනික්කුජ්ජනදණ්ඩකම්මං කරෙය්‍ය. **අසම්භොගං සඞ්ඝෙන කරණන්ති** සඞ්ඝෙන වඩ්ඪස්ස අසම්භොගකරණං. යථා අසම්භොගො හොති, තථා කරණන්ති අත්ථො. **නික්කුජ්ජිතො...පෙ.... අසම්භොගං සඞ්ඝෙනාති** එත්ථ සඞ්ඝෙන අසම්භොගො හොතීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. එවං භගවතා අසම්භොගකරණස්ස ආණත්තත්තා, කම්මවාචාය ච සාවිතත්තා, අට්ඨකථායඤ්ච ''කොචි දෙය්‍යධම්මො න ගහෙතබ්බො''ති වුත්තත්තා පත්තෙ නික්කුජ්ජිතෙ තස්ස සන්තකං ඤත්වා ගණ්හන්තස්ස දුක්කටමෙවාති ගහෙතබ්බං.

අච්චයොති ඤායප්පටිපත්තිං අතික්කමිත්වා පවත්ති, අපරාධොති අත්ථො. **මං අච්චගමාති** මං අතික්කම්ම පවත්තො. **තං තෙ මයං පටිග්ගණ්හාමාති** තං තෙ අපරාධං මයං ඛමාම. **භික්ඛුනං අලාභාය පරිසක්කතීති**ආදීසු අලාභාය පරිසක්කනාදිතො විරතොති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො. **අසම්භොගං භික්ඛුසඞ්ඝෙනාති** එත්ථ ''කතො''ති පාඨසෙසො.

268. **යාව පච්ඡිමා සොපානකළෙවරාති** පඨමසොපානඵලකං සන්ධාය වුත්තං. තඤ්හි පච්ඡා දුස්සෙන සන්ථතත්තා එව වුත්තං. **''පච්ඡිමං ජනතං තථාගතො අනුකම්පතී''**ති ඉදං ථෙරො අනාගතෙ භික්ඛූනං චෙලපටිකස්ස අක්කමනපච්චයා අපවාදං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා නිවාරණෙන භගවතො අනුකම්පං සන්ධායාහ. **අපගතගබ්භාති** විජාතපුත්තා. තෙනාහ **''මඞ්ගලත්ථායා''**ති.

269-270. **බීජනින්ති** චතුරස්සබීජනිං. **එකපණ්ණච්ඡත්තන්ති** තාලපණ්ණාදිනා එකෙන පත්තෙන කතඡත්තං.

274-5. **අනුරක්ඛණත්ථන්ති** පරිග්ගහෙත්වා ගොපනත්ථං. **දීඝං කාරෙන්තීති** කෙසෙහි සද්ධිං අච්ඡින්දිත්වා ඨපාපෙන්ති. **චතුකොණන්ති** යථා උපරි නලාටන්තෙසු ද්වෙ, හෙට්ඨා හනුකපස්සෙ ද්වෙති චත්තාරො කොණා පඤ්ඤායන්ති, එවං චතුරස්සං කත්වා කප්පාපනං. පාළියං **දාඨිකං ඨපාපෙන්තීති** උත්තරොට්ඨෙ මස්සුං අච්ඡින්දිත්වා ඨපාපෙන්ති. **රුධීති** ඛුද්දකවණං.

277. පාළියං **ලොහභණ්ඩකංසභණ්ඩසන්නිචයොති** ලොහභණ්ඩස්ස, කංසභණ්ඩස්ස ච සන්නිචයොති අත්ථො. **බන්ධනමත්තන්ති** වාසිදණ්ඩාදීනං කොටීසු අපාතනත්ථං ලොහෙහි බන්ධනං. **තන්තකන්ති** ආයොගවායනත්ථං තදාකාරෙන පසාරිතතන්තං.

278. **''යත්ථ සරති, තත්ථ බන්ධිතබ්බ''**න්ති එතෙන අසඤ්චිච්ච කායබන්ධනං අබන්ධිත්වා පවිට්ඨස්ස අනාපත්තීති දස්සෙති. **මුරජවට්ටිසණ්ඨානං වෙඨෙත්වා කතන්ති** එවං බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි කතන්ති කෙචි වදන්ති. එකවණ්ණසුත්තෙනාපි වලයඝටකාදිවිකාරං දස්සෙත්වා වෙඨිතම්පි මුරජමෙව. විකාරං පන අදස්සෙත්වා මට්ඨං කත්වා නිරන්තරං වෙඨිතං වට්ටති. තෙනෙව **දුතියපාරාජිකසංවණ්ණනායං** වුත්තං ''බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙඨෙත්වා කතං 'බහුරජ්ජුක'න්ති න වත්තබ්බං, වට්ටතී''ති. **මුද්දිකකායබන්ධනං** නාම චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිතං. **පාමඞ්ගදසා** චතුරස්සා. **මුදිඞ්ගසණ්ඨානෙනාති** වරකසීසාකාරෙන. **පාසන්තොති** දසාපරියොසානං.

279. පාළියං **ගණ්ඨිකඵලකං පාසකඵලකන්ති** එත්ථ දාරුදන්තාදිමයෙසු ඵලකෙසු ගණ්ඨිකපාසකානි අප්පෙත්වා චීවරෙ ඨපෙතුං අනුඤ්ඤාතං. **කොට්ටො විවරියතීති** අනුවාතො විවරියති.

280-1. **පාළිකාරකොති** භික්ඛූනං යථාවුඩ්ඪං පාළියා පතිට්ඨාපකො. තස්සාපි තථා පාරුපිතුං න වට්ටති. පාළියං **මුණ්ඩවට්ටීති** මල්ලාදයො.

282. **පමාණඞ්ගුලෙනාති** වඩ්ඪකීඅඞ්ගුලෙන. කෙචි පන ''පකතිඅඞ්ගුලෙනා''ති වදන්ති, තං චතුරඞ්ගුලපච්ඡිමකවචනෙන න සමෙති. න හි පකතඞ්ගුලෙන චතුරඞ්ගුලප්පමාණං දන්තකට්ඨං කණ්ඨෙ අවිලග්ගං ඛාදිතුං සක්කා.

285. පාළියං **සකාය නිරුත්තියා බුද්ධවචනං දූසෙන්තීති** මාගධභාසාය සබ්බෙසං වත්තුං සුකරතාය හීනජච්චාපි උග්ගණ්හන්තා දූසෙන්තීති අත්ථො.

289. **මා භික්ඛූ බ්‍යාබාධයිංසූති** ලසුණගන්ධෙන භික්ඛූ මා බාධයිංසු.

291. **අවලෙඛනපීඨරොති** අවලෙඛනකට්ඨානං ඨපනභාජනවිසෙසො. **අපිධානන්ති** පිධානඵලකාදි.

ඛුද්දකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඛුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

6. සෙනාසනක්ඛන්ධකො

විහාරානුජානනකථාවණ්ණනා

295. සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ **සිසිරෙති** සිසිරකාලෙ හිමපාතවසෙන සත්තාහවද්දලිකාදිවස්සපාතවසෙන ච උප්පන්නො ඛරො සීතසම්ඵස්සො අධිප්පෙතොති ආහ “**සම්ඵුසිතකො**”ති. “**තතො**”ති ඉදං කත්තුඅත්ථෙ නිස්සක්කවචනං, තෙන ච විහාරෙන වාතාතපො පටිහඤ්ඤතීති අත්ථොති ආහ “**විහාරෙන පටිහඤ්ඤතී**”ති.

296. **ආවිඤ්ඡනඡිද්දන්ති** යත්ථ අඞ්ගුලිං වා රජ්ජුසඞ්ඛලිකාදිං වා පවෙසෙත්වා කවාටං ආකඩ්ඪන්තා ද්වාරබාහං ඵුසාපෙන්ති, තස්සෙතං අධිවචනං. සෙනාසනපරිභොගෙ අකප්පියං නාම නත්ථීති දස්සනත්ථං “**සචෙපි දීපිනඞ්ගුට්ඨෙන**”තිආදි වුත්තං. **චෙතියෙ වෙදිකාසදිසන්ති** වාතපානදාරුං වා ජාලං වා අට්ඨපෙත්වා දාරුට්ඨානෙ චෙතියෙ වෙදිකාය පට්ටාදීනි විය ඉට්ඨකාදීහි උද්ධං, තිරියඤ්ච පට්ටිකාදයො දස්සෙත්වා චතුඡිද්දයුත්තං කතං. **ථම්භකවාතපානං** නාම තිරියං දාරූනි අදත්වා උද්ධං ඨපිතදාරූහි එව කතං. **චොළකපාදපුඤ්ඡනං බන්ධිතුන්ති** වාතපානප්පමාණෙන පාදපුඤ්ඡනසදිසං චොළකාදිනා බන්ධිත්වා වග්ගුලිආදිප්පවෙසනනිවාරණත්ථං, කථෙතුන්ති අත්ථො. **මිඩ්ඪකන්ති** මඤ්චාකාරෙන කට්ඨමත්තිකාදීහි කතවෙදිකාකාරං.

297. **චතුරස්සපීඨන්ති** සමචතුරස්සං. **අට්ඨඞ්ගුලපාදකං වට්ටතීති** අට්ඨඞ්ගුලපාදකමෙව වට්ටති. **පමාණාතික්කන්තොපි වට්ටතීති** සමචතුරස්සමෙව සන්ධාය වුත්තං. ආයතචතුරස්සා පන සත්තඞ්ගපඤ්චඞ්ගාපි උච්චපාදා න වට්ටන්ති. වෙත්තෙහෙව චතුරස්සාදිආකාරෙන කතං භද්දපීඨන්ති ආහ “**වෙත්තමයං පීඨ**”න්ති. **දාරුපට්ටිකාය උපරීති** අටනිආකාරෙන ඨිතදාරුපටලස්ස හෙට්ඨා උද්ධං පාදං කත්වා. පවෙසනකාලඤ්හි සන්ධාය ‘‘උපරී’’ති වුත්තං. එළකස්ස පච්ඡිමපාදද්වයං විය වඞ්කාකාරෙන ඨිතත්තා පනෙතං “**එළකපාදපීඨ**”න්ති වුත්තං. **පලොඨෙන්තීති** සහ මඤ්චෙහි පවට්ටෙන්ති. රුක්ඛෙ , ලතා ච මුඤ්චිත්වා අවසෙසං ගච්ඡාදිකං සබ්බම්පි තිණජාති එවාති ආහ “**යෙසං කෙසඤ්චි තිණජාතිකාන**”න්තිආදි.

උපදහන්තීති ඨපෙන්ති. සීසප්පමාණං නාම යත්ථ ගීවාය සහ සකලං සීසං ඨපෙතුං සක්කා, තස්ස ච මුට්ඨිරතනං විත්ථාරප්පමාණන්ති දස්සෙන්තො “**විත්ථාරතො**”තිආදිමාහ. ඉදඤ්ච බිම්බොහනස්ස උභොසු අන්තෙසු ඨපෙතබ්බචොළප්පමාණදස්සනං. තස්ස වසෙන බිම්බොහනස්ස විත්ථාරප්පමාණං පරිච්ඡිජ්ජති, තං වට්ටං වා චතුරස්සං වා කත්වා සිබ්බිතං යථා කොටිතො කොටි විත්ථාරතො පුථුලට්ඨානං මුට්ඨිරතනප්පමාණං හොති, එවං සිබ්බිතබ්බං. ඉතො අධිකං න වට්ටති, තං පන අන්තෙසු ඨපිතචොළං කොටියා කොටිං ආහච්ච දිගුණං කතං තිකණ්ණං හොති. තෙසු තීසු කණ්ණෙසු ද්වින්නං කණ්ණානමන්තරං විදත්ථිචතුරඞ්ගුලං හොති, මජ්ඣට්ඨානං කොටිතො කොටිං ආහච්ච මුට්ඨිරතනං හොති, ඉදමස්ස උක්කට්ඨප්පමාණං. තෙනාහ “**තීසු කණ්ණෙසූ**”තිආදි.

“**කම්බලමෙව...පෙ.... උණ්ණභිසිසඞ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතී**”ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා ගොනකාදිඅකප්පියම්පි උණ්ණමයත්ථරණං භිසියං පක්ඛිපිත්වා සයිතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං.

මසූරකෙති චම්මමයභිසියං. චම්මමයං පන බිම්බොහනං තූලපුණ්ණම්පි න වට්ටති. පාළියං **සෙනාසනපරික්ඛාරදුස්සන්ති** සෙනාසනපරික්ඛාරකරණත්ථාය දුස්සං. **භිසිං ඔනන්ධිතුන්ති** භිසිත්ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා බන්ධිතුං. **පරිභිජ්ජතීති** මඤ්චාදිතො සාරියමානා පීඨකොටිආදීසු නිසීදන්තෙහි සංසියමානා භිසි පරිභිජ්ජති. **ඔනද්ධමඤ්චන්ති** භිසිං එකාබද්ධං කත්වා බද්ධමඤ්චං. පාළියං **ඡවිං උප්පාටෙත්වා හරන්තීති** භිසිච්ඡවිං චොරා හරන්ති. **ඵොසිතුන්ති** චොරෙහි හරිතස්ස පච්ඡා හරිතසඤ්ඤාණඵුසිතබින්දූනි දාතුං. **භිත්තිකම්මන්ති** නානාවණ්ණෙහි විචිත්තිරාජිකරණං. **හත්ථකම්මන්ති** හත්ථෙන යං කිඤ්චි සඤ්ඤාකරණං.

298. පාළියං **න නිපතතීති** න අල්ලීයති. **පටිබාහෙත්වාති** සංසිත්වා. න නිබන්ධතීති **අනිබන්ධනීයො,** න ලග්ගනකොති අත්ථො.

299. **“කරොහී”ති වත්තුම්පි න ලබ්භතීති** ආණත්තියා එව පටික්ඛිත්තත්තා ද්වාරපාලං ‘‘කිං න කරොසී’’තිආදිනා පරියායෙන වත්තුං වට්ටති. **ජාතකපකරණන්ති** ජාතකපටිසංයුත්තං ඉත්ථිපුරිසාදි යං කිඤ්චි රූපං අධිප්පෙතං. “**පරෙහි කාරාපෙතු**”න්ති වුත්තත්තා බුද්ධරූපම්පි සයං කාතුං න ලභති. පාළියං **පඤ්චපටිකන්ති** ජාතිආදිපඤ්චප්පකාරවණ්ණමට්ඨං.

300. **උපචාරො න හොතීති** ගබ්භස්ස බහි සමන්තා අනුපරිගමනස්ස ඔකාසො නප්පහොති. **රුක්ඛං විජ්ඣිත්වාති** තච්ඡිතසාරදාරුං අග්ගසමීපෙ විජ්ඣිත්වා. **කත්වාති** ඡිද්දෙ කත්වා. කප්පකතං විය සාරඛාණුකෙ ආකොටෙත්වා එවං කතමෙව “**ආහරිමං භිත්තිපාද**”න්ති වුත්තං. **උපත්ථම්භනත්ථං භූමියං පතිට්ඨාපෙතුන්ති** ජිණ්ණභිත්තිපාදෙන බහි සමානභාරං ඛාණුකප්පසීසෙන උස්සාපෙත්වා මූලෙන භූමියං පතිට්ඨාපෙතුං. **පරිත්තාණත්ථන්ති**

උල්ලිත්තාවලිත්තකුටියා ඔවස්සනට්ඨානස්ස පරිත්තාණත්ථං. **කිටිකන්ති** තාලපණ්ණාදීහි කතපදලං. **මද්දිතමත්තිකන්ති** ඔවස්සනඡිද්දස්ස පිදහනත්ථං වුත්තං.

උභතොකුට්ටං නීහරිත්වා කතපදෙසස්සාති යථා බහි ඨිතා උජුකං අන්තො නිසින්නෙ න පස්සන්ති, එවං ද්වාරාභිමුඛං පිදහනවසෙන භිත්තිඤ්ච අඤ්ඤතො ද්වාරඤ්ච යොජෙත්වා කතට්ඨානං වදති. **සමන්තා පරියාගාරොති** සමන්තතො ආවිද්ධපමුඛං. **වංසං දත්වාති** පුරිසප්පමාණෙ පාදෙ නිඛණිත්වා තෙසං උපරි පිට්ඨිවංසසදිසං පස්සවංසං ඨපෙත්වා ඔසාරෙත්වා. එකං දණ්ඩකොටිං අතිඋච්චාය විහාරභිත්තිකොටියා එකං කොටිං නීචෙ වංසපිට්ඨියං ඨපනවසෙන දණ්ඩකෙ පසාරෙත්වා. **චක්කලයුත්තො කිටිකොති** කවාටං විය විවරණථකනසුඛත්ථං චක්කලබන්ධකිටිකං. පාළියං **උග්ඝාටනකිටිකන්ති** ආපණාදීසු අනත්ථිකකාලෙ උක්ඛිපිත්වා, උපරි ච බන්ධිත්වා පච්ඡා ඔතරණකිටිකං, කප්පසීසෙහි වා උපත්ථම්භනීහි උක්ඛිපිත්වා පච්ඡා ඔතරණකිටිකම්පි.

301. **පානීයං ඔතප්පතීති** පානීයභාජනෙසු ඨපිතපානීයං ආතපෙන සන්තප්පති.

303. **තයො වාටෙති** තයො පරික්ඛෙපෙ. **වෙළුවාටන්ති** සබ්බං දාරුපරික්ඛෙපං සඞ්ගණ්හාති. **කණ්ටකවාටන්ති** සබ්බසාඛාපරික්ඛෙපං.

305. **ආලොකො අන්තරධායීති** යො බුද්ධාරම්මණාය පීතියා ආනුභාවෙන මහන්තො ඔභාසො අහොසි, යෙන වස්ස පදීපසහස්සෙන විය විගතන්ධකාරො මග්ගො අහොසි, සො බහිනගරෙ ඡවසරීරසමාකුලං දුග්ගන්ධං බීභච්ඡං ආමකසුසානං පත්තස්ස භයෙන පීතිවෙගෙ මන්දීභූතෙ අන්තරධායි.

සතං හත්ථීති ගාථාය හත්ථිනො සතසහස්සානීති එවං පච්චෙකං සහස්ස-සද්දෙන යොජෙත්වා අත්ථො ඤාතබ්බො. **පදවීතිහාරස්සාති** ''බුද්ධං වන්දිස්සාමී''ති රතනත්තයං උද්දිස්ස ගච්ඡතො එකපදවීතිහාරස්ස , තප්පච්චයකුසලඵලස්සාති අත්ථො. තස්ස සොළසමො භාගො **කලං** නාම, තං සොළසිං කලං යථාවුත්තා හත්ථිආදයො සබ්බෙ නාග්ඝන්ති නාරහන්ති, නිදස්සනමත්තඤ්චෙතං. අනෙකසතසහස්සභාගම්පි නාග්ඝන්ති.

අන්ධකාරො අන්තරධායීති පුන බලවපීතියා ආලොකෙ සමුප්පන්නෙ අන්තරධායි. **ආසත්තියොති** තණ්හායො. **වයකරණන්ති** දෙය්‍යධම්මමූලං නවකම්මං.

309. **දදෙය්‍යාති** නවකම්මං අධිට්ඨාතුං විහාරෙ ඉස්සරියං දදෙය්‍යාති අත්ථො. **දින්නොති** නවකම්මං කාතුං විහාරො දින්නො, විහාරෙ නවකම්මං දින්නන්ති වා අත්ථො.

313-4. **සන්ථාගාරෙති** සන්නිපාතමණ්ඩපෙ. **ඔකාසෙති** නිවාසොකාසෙ. **උද්දිස්ස කතන්ති** සඞ්ඝං උද්දිස්ස කතං. **ගිහිවිකටන්ති** ගිහීහි කතං පඤ්ඤත්තං, ගිහිසන්තකන්ති අත්ථො.

විහාරානුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා

318. **''ඡමාසච්චයෙන ඡමාසච්චයෙනා''**ති ඉදං ද්වික්ඛත්තුං පච්චයදානකාලපරිච්ඡෙදදස්සනං, එවං උපරිපි. ''තං න ගාහෙතබ්බ''න්ති වචනස්ස කාරණමාහ **''පච්චයෙනෙව හි ත''**න්තිආදිනා, පච්චයඤ්ඤෙව නිස්සාය තත්ථ වසිත්වා පටිජග්ගනා භවිස්සන්තීති අධිප්පායො.

උබ්භණ්ඩිකාති උක්ඛිත්තභණ්ඩා භවිස්සන්ති. **දීඝසාලාති** චඞ්කමනසාලා. **මණ්ඩලමාළොති** උපට්ඨානසාලා. **අනුදහතීති** පීළෙති. **''අදාතුං න ලබ්භතී''**ති ඉමිනා සඤ්චිච්ච අදදන්තස්ස පටිබාහනෙ පවිසනතො දුක්කටන්ති දීපෙති.

''න ගොචරගාමො ඝට්ටෙතබ්බො''ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං **''න තත්ථ මනුස්සා වත්තබ්බා''**තිආදි වුත්තං. **විතක්කං ඡින්දිත්වාති** ''ඉමිනා නීහාරෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා නිවාරෙත්වා පච්චයෙ දස්සන්තී''ති එවරූපං විතක්කං අනුප්පාදෙත්වා. **භණ්ඩප්පටිච්ඡාදනන්ති** පටිච්ඡාදනභණ්ඩං. සරීරප්පටිච්ඡාදනචීවරන්ති අත්ථො. **''සුද්ධචිත්තත්තාව අනවජ්ජ''**න්ති ඉදං පුච්ඡිතක්ඛණෙ කාරණාචික්ඛනං සන්ධාය වුත්තං න හොති අසුද්ධචිත්තස්සපි පුච්ඡිතපඤ්හවිසජ්ජනෙ දොසාභාවා. එවං පන ගතෙ මං පුච්ඡිස්සන්තීතිසඤ්ඤාය අගමනං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

පටිජග්ගිතබ්බානීති ඛණ්ඩඵුල්ලපටිසඞ්ඛරණසම්මජ්ජනාදීහි පටිජග්ගිතබ්බානි. **මුද්දවෙදිකායාති** චෙතියස්ස හම්මියවෙදිකාය ඝටාකාරස්ස උපරි චතුරස්සවෙදිකාය. **කස්මා පුච්ඡිතබ්බ**න්තිආදි යතො පකතියා ලභති. තත්ථාපි පුච්ඡනස්ස කාරණසන්දස්සනත්ථං වුත්තං.

පටික්කම්මාති විහාරතො අපසක්කිත්වා. තමත්ථං දස්සෙන්තො **‘‘යොජනද්වියොජනන්තරෙ හොතී’’**ති ආහ. **උපනික්ඛෙපං ඨපෙත්වාති** වඩ්ඪියා කහාපණාදිං ඨපෙත්වා, ඛෙත්තාදීනි වා නියමෙත්වා. **ඉති සද්ධාදෙය්‍යොති** එවං හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සද්ධාය දාතබ්බෙ වස්සාවාසිකලාභවිසයෙති අත්ථො.

වත්ථු පනාති තත්‍රුප්පාදෙ උප්පන්නරූපියං, තඤ්ච ‘‘තතො චතුපච්චයං පරිභුඤ්ජථා’’ති දින්නඛෙත්තාදිතො උප්පන්නත්තා කප්පියකාරකානං හත්ථෙ ‘‘කප්පියභණ්ඩං පරිභුඤ්ජථා’’ති දායකෙහි දින්නවත්ථුසදිසං හොතීති ආහ **‘‘කප්පියකාරකානං හී’’**තිආදි.

සඞ්ඝසුට්ඨුතායාති සඞ්ඝස්ස හිතාය. **පුග්ගලවසෙනාති** ‘‘භික්ඛූ චීවරෙන කිලමන්තී’’ති එවං පුග්ගලපරාමාසවසෙන, න ‘‘සඞ්ඝො කිලමතී’’ති එවං සඞ්ඝපරාමාසවසෙන.

‘‘කප්පියභණ්ඩවසෙනා’’ති සාමඤ්ඤතො වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං **‘‘චීවරතණ්ඩුලාදිවසෙනෙව චා’’**ති වුත්තං. ච-කාරො චෙත්ථ පන-සද්දත්ථෙ වත්තති, න සමුච්චයත්ථෙති දට්ඨබ්බං. පුග්ගලවසෙනෙව, කප්පියභණ්ඩවසෙන ච අපලොකනප්පකාරං දස්සෙතුං **‘‘තං පන එවං කත්තබ්බ’’**න්තිආදි වුත්තං.

චීවරපච්චයං සල්ලක්ඛෙත්වාති සද්ධාදෙය්‍යතත්‍රුප්පාදාදිවසෙන තස්මිං වස්සාවාසෙ ලබ්භමානං චීවරසඞ්ඛාතං පච්චයං ‘‘එත්තක’’න්ති පරිච්ඡින්දිත්වා. **සෙනාසනස්සාති** සෙනාසනග්ගාහාපනස්ස. **‘‘නවකො වුඩ්ඪතරස්ස, වුඩ්ඪො ච නවකස්සා’’**ති ඉදං සෙනාසනග්ගාහස්ස අත්තනාව අත්තනො ගහණං අසාරුප්පන්ති වුත්තං, ද්වෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ගාහෙස්සන්තීති අධිප්පායො. **අට්ඨපි සොළසපි ජනෙ සම්මන්නිතුං වට්ටතීති** එකකම්මවාචාය සබ්බෙපි එකතො සම්මන්නිතුං වට්ටති. නිග්ගහකම්මමෙව හි සඞ්ඝො සඞ්ඝස්ස න කරොති. තෙනෙව **සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ** ‘‘උබ්බාහිකකම්මසම්මුතියං අට්ඨපි ජනා එකතොව සම්මතාති.

ආසනඝරන්ති පටිමාඝරං. **මග්ගොති** උපචාරසීමබ්භන්තරගතෙ ගාමාභිමුඛමග්ගෙ කතසාලා වුච්චති. එවං පොක්ඛරණීරුක්ඛමූලාදීසුපි.

ලභන්තීති තත්‍රවාසිනො භික්ඛූ ලභන්ති. **විජටෙත්වාති** ‘‘එකෙකස්ස පහොනකප්පමාණෙන වියොජෙත්වා. **ආවාසෙසු පක්ඛිපිත්වාති** ‘‘ඉතො උප්පන්නං අසුකස්මිං අසුකස්මිඤ්ච ආවාසෙ වසන්තා පාපෙත්වා ගණ්හන්තූ’’ති වාචාය උපසංහරිත්වා. **පවිසිතබ්බන්ති** මහාලාභෙ පරිවෙණෙ වසිත්වාව ලාභො ගහෙතබ්බොති අධිප්පායො.

අයම්පීති එත්ථ යො පංසුකූලිකො පච්චයං විස්සජ්ජෙති. තෙනෙව විස්සට්ඨො අයං චීවරපච්චයොපීති යොජනා. **පාදමූලෙ ඨපෙත්වා සාටකං දෙන්තීති** පච්චයදායකා දෙන්ති. එතෙන ගහට්ඨෙහි පාදමූලෙ ඨපෙත්වා දින්නම්පි පංසුකූලිකානම්පි වට්ටතීති දස්සෙති. **අථ වස්සාවාසිකං දෙමාති වදන්තීති** එත්ථ පංසුකූලිකානං න වට්ටතීති අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බං. **වස්සංවුත්ථභික්ඛූනන්ති** පංසුකූලිකතො අඤ්ඤෙසං භික්ඛූනං.

උපනිබන්ධිත්වා ගාහාපෙතබ්බන්ති ඉධ රුක්ඛාදීසු වසිත්වා චීවරං ගණ්හථාති පටිබන්ධං කත්වා ගාහෙතබ්බං.

පාටිපදඅරුණතොතිආදි වස්සූපනායිකදිවසං සන්ධාය වුත්තං. අන්තරාමුත්තකං පන පාටිපදං අතික්කමිත්වාපි ගාහෙතුං වට්ටති. **නිබද්ධවත්තං ඨපෙත්වාති** සජ්ඣායමනසිකාරාදීසු නිරන්තරකරණීයෙසු කත්තබ්බං කතිකවත්තං කත්වා. **කසාවපරිභණ්ඩන්ති** කසාවරසෙහි භූමිපරිකම්මං.

තිවිධම්පීති පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිවිධම්පි. **සොධෙත්වාති** ආචාරාදීසු උපපරික්ඛිත්වා. **එකචාරිකවත්තන්ති** භාවනාකම්මං. තඤ්හි ගණසඞ්ගණිකං පහාය එකචාරිකෙනෙව වත්තිතබ්බත්තා එවං වුත්තං. **දසවත්ථුකකථා** නාම අප්පිච්ඡකථා, සන්තුට්ඨි, පවිවෙක, අසංසග්ග, වීරියාරම්භ, සීල, සමාධි, පඤ්ඤා, විමුත්ති, විමුත්තිඤාණදස්සනකථාති ඉමා දස.

දන්තකට්ඨඛාදනවත්තන්ති දන්තකට්ඨමාළකෙ නික්ඛිත්තෙසු දන්තකට්ඨෙසු ‘‘දිවසෙ දිවසෙ එකමෙව දන්තකට්ඨං ගහෙතබ්බ’’න්තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 1.109) අදින්නාදානෙ **දන්තපොනකථායං** වුත්තං වත්තං. **පත්තං වා…පෙ.… න කථෙතබ්බන්ති** පත්තගුත්තත්ථාය වුත්තං. **විසභාගකථාති** තිරච්ඡානකථා. **ඛන්ධකවත්තන්ති වත්තක්ඛන්ධකෙ** (චූළව. 365) ආගතං පිණ්ඩචාරිකවත්තතො අවසිට්ඨවත්තං තස්ස **‘‘භික්ඛාචාරවත්ත’’**න්ති විසුං ගහිතත්තා.

ඉදානි යං දායකා පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානං වස්සාවාසිකං දෙන්ති, තත්ථ පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙතුං **‘‘පච්ඡිමවස්සූපනායිකදිවසෙ පනා’’**ති ආරද්ධං. ආගන්තුකො සචෙ භික්ඛූති චීවරෙ ගාහිතෙ පච්ඡා ආගතො ආගන්තුකො භික්ඛු. **පත්තට්ඨානෙති** වස්සග්ගෙන පත්තට්ඨානෙ. **පඨමවස්සූපගතාති** ආගන්තුකස්ස ආගමනතො

පුරෙතරමෙව පච්ඡිමිකාය වස්සූපනායිකාය වස්සූපගතා. **ලද්ධං ලද්ධන්ති** පුනප්පුනං දායකානං සන්තිකා ආගතාගතසාටකං.

නෙව වස්සාවාසිකස්ස සාමිනොති ඡින්නවස්සත්තා වුත්තං. පඨමමෙව කතිකාය කතත්තා **"නෙව අදාතුං ලභන්ති"**ති වුත්තං, දාතබ්බං වාරෙන්තානං ගීවා හොතීති අධිප්පායො. **තෙසමෙව දාතබ්බන්ති** වස්සූපගතෙසු අලද්ධවස්සාවාසිකානං එකච්චානමෙව දාතබ්බං.

භතිනිවිට්ඨන්ති පානීයුපට්ඨානාදිභතිං කත්වා ලද්ධං. **සඞ්ඝිකං පනාති**ආදි කෙසඤ්චි වාදදස්සනං. තත්ථ **අපලොකනකම්මං කත්වා ගාහිතන්ති** "ඡින්නවස්සානං වස්සාවාසිකඤ්ච ඉදානි උප්පජ්ජනකවස්සාවාසිකඤ්ච ඉමෙසං දාතුං රුච්චතී"ති අනන්තරෙ වුත්තනයෙන අපලොකනං කත්වා ගාහිතං සඞ්ඝෙන දින්නත්තා විබ්භන්තොපි ලභති. පගෙව ඡින්නවස්සො. **පච්චයවසෙන ගාහිතං** පන තෙමාසං වසිත්වා ගහෙතුං අත්තනා, දායකෙහි ච අනුමතත්තා භතිනිවිට්ඨම්පි ඡින්නවස්සොපි විබ්භන්තොපි **න ලභතීති** කෙචි ආචරියා වදන්ති. ඉදඤ්ච පච්ඡා වුත්තත්තා පමාණං. තෙනෙව වස්සූපනායිකදිවසෙ එව දායකෙහි දින්නවස්සාවාසිකං ගහිතභික්ඛුනො වස්සච්ඡෙදං අකත්වා වාසොව හෙට්ඨා විහිතො, න පානීයුපට්ඨානාදිභතිකරණමත්තං. යදි හි තං නිවිට්ඨමෙව සියා, භතිකරණමෙව විධාතබ්බං. තස්මා වස්සග්ගෙන ගාහිතං ඡින්නවස්සාදයො න ලභන්තීති වෙදිතබ්බං.

"සඞ්ඝිකං හොති"ති එතෙන වුත්ථවස්සානම්පි වස්සාවාසිකභාගො සඞ්ඝිකතො අමොචිතො තෙසං විබ්භමෙන සඞ්ඝිකො හොතීති දස්සෙති. **ලභතීති** "මම පත්තභාගං එතස්ස දෙථා"ති දායකෙ සම්පටිච්ඡාපෙන්තෙනෙව සඞ්ඝිකතො වියොජිතං හොතීති වුත්තං.

වරභාගං සාමණෙරස්සාති තස්ස පඨමගාහත්තා, ථෙරෙන පුබ්බෙ පඨමභාගස්ස ගහිතත්තා, ඉදානි ගය්හමානස්ස දුතියභාගත්තා ච වුත්තං.

සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපනන්දවත්ථුකථාවණ්ණනා

319. පාළියං **උභයත්ථ පරිබාහිරොති** කමෙන උභයස්සපි මුත්තත්තා වුත්තං, න සබ්බථා උභයතො පරිබාහිරත්තා. තෙනාහ **"පච්ඡිමෙ…පෙ…. තිට්ඨති"**ති.

320. **යං තිණ්ණං පහොතීති** මඤ්චපීඨවිනිමුත්තං යං ආසනං තිණ්ණං සුඛං නිසීදිතුං පහොති, ඉදං පච්ඡිමදීඝාසනං. එත්ථ මඤ්චපීඨරහිතෙසු අසමානාසනිකාපි තයො නිසීදිතුං ලභන්ති. මඤ්චපීඨෙසු පන ද්වෙ. අදීඝාසනෙසු මඤ්චපීඨෙසු සමානාසනිකා එව ද්වෙ නිසීදිතුං ලභන්ති දුවග්ගස්සෙව අනුඤ්ඤාතත්තා.

හත්ථිනඛො හෙට්ඨාභාගෙ එතස්ස අත්ථීති **හත්ථිනඛො,** පාසාදො. **පාසාදස්ස නඛො** නාම හෙට්ඨිමභාගො පාදනඛසදිසත්තා, සො සබ්බදිසාසු අනෙකෙහි හත්ථිරූපෙහි සමලඞ්කතො ඨිතො. තස්සූපරි කතො පාසාදො හත්ථිකුම්භෙ පතිට්ඨිතො විය හොතීති ආහ **"හත්ථිකුම්භෙ පතිට්ඨිත"**න්ති. **සුවණ්ණරජතාදිවිචිත්රානීති** සඞ්ඝිකසෙනාසනං සන්ධාය වුත්තං. පුග්ගලිකං පන සුවණ්ණාදිවිචිත්රං භික්ඛුස්ස සම්පටිච්ඡිතුමෙව න වට්ටති "න කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජතං සාදිතබ්බ"න්ති (මහාව. 299) වුත්තත්තා. තෙනෙවෙත්ථ **අට්ඨකථායං** "සඞ්ඝිකවිහාරෙ වා පුග්ගලිකවිහාරෙ වා"ති න වුත්තං, ගොනකාදිඅකප්පියභණ්ඩවිසයෙ එව වුත්තං එකභික්ඛුස්සාපි තෙසං ගහණෙ දොසාභාවා. **ගිහිවිකටනීහාරෙනාති** ගිහීහි කතනීහාරෙන, ගිහීහි අත්තනො සන්තකං අත්ථරිත්වා දින්නනියාමෙනාති අත්ථො. **ලබ්භන්තීති** නිසීදිතුං ලබ්භන්ති.

උපනන්දවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථාවණ්ණනා

321. **අරඤ්ජරොති** බහුඋදකගණ්හනිකා මහාචාටි, ජලං ගණ්හිතුමලන්ති අරඤ්ජරො.

ථාවරෙන ච ථාවරන්තිආදීසු පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු පුරිමද්වයං ථාවරං, පච්ඡිමත්තයං ගරුභණ්ඩන්ති වෙදිතබ්බං. **සමකමෙව දෙතීති** එත්ථ ඌනකං දෙන්තම්පි විහාරවත්ථුසාමන්තං ගහෙත්වා දූරතරං දුක්ඛගොපං විස්සජ්ජෙතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. වක්ඛති හි "භික්ඛූනං චෙ මහග්ඝතරං…පෙ…. සම්පටිච්ඡිතුං වට්ටතී"ති (චූළව. අට්ඨ. 321). **ඤාපෙත්වාති** භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඤාපෙත්වා, අපලොකෙත්වාති අත්ථො. **"නනු තුම්හාකං බහුතරා රුක්ඛාති වත්තබ්බ"**න්ති ඉදං සාමිකෙසු අත්තනො භණ්ඩස්ස මහග්ඝතං අජානිත්වා දෙන්තෙසු තං ඤත්වා ථෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො අවහාරො හොතීති වුත්තං.

විහාරෙන විහාරො පරිවත්තෙතබ්බොති සවත්ථුකෙන අඤ්ඤෙසං භූමියං කතපාසාදාදිනා, අවත්ථුකෙන වා සවත්ථුකං පරිවත්තෙතබ්බං. අවත්ථුකං පන අවත්ථුකෙනෙව පරිවත්තෙතබ්බං. කෙවලං පාසාදස්ස භූමිතො අථාවරත්තා. එවං ථාවරෙසුපි ථාවරවිභාගං ඤත්වාව පරිවත්තෙතබ්බං.

''කප්පියමඤ්චා සම්පටිච්ඡිතබ්බා''ති ඉමිනා සුවණ්ණාදිවිචිත්තං අකප්පියමඤ්චං ''සඞ්ඝස්සා''ති වුත්තෙපි සම්පටිච්ඡිතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. ''විහාරස්ස දෙමා''ති වුත්තෙ සඞ්ඝස්ස වට්ටති, න පුග්ගලස්ස ඛෙත්තාදි වියාති දට්ඨබ්බං. **එතෙසූති** මඤ්චාදීසු. **කප්පියාකප්පියං වුත්තනයමෙවාති** ආසන්දිතූලිකාදිවිනිච්ඡයෙසු වුත්තනයමෙව. **අකප්පියං වාති** ආසන්දිආදි, පමාණාතික්කන්තං බිම්බොහනාදි ච. **මහග්ඝං කප්පියං වාති** සුවණ්ණාදිවිචිත්තං කප්පියවොහාරෙන දින්නං.

''කාළලොහ...පෙ.... භාජෙතබ්බො''ති වුත්තත්තා වට්ටකංසලොහමයම්පි භාජනං පුග්ගලිකම්පි සම්පටිච්ඡිතුම්පි පරිහරිතුම්පි වට්ටති පුග්ගලපරිහරිතබ්බස්සෙව භාජෙතබ්බත්තාති වදන්ති. තං උපරි ''කංසලොහවට්ටලොහභාජනවිකති සඞ්ඝිකපරිභොගෙන වා ගිහිවිකටා වා වට්ටතී''තිආදිකෙන මහාපච්චරිවචනෙන විරුජ්ඣති. ඉමස්ස හි ''වට්ටලොහකංසලොහානං යෙන කෙනචි කතො සීහළදීපෙ පාදග්ගණ්හනකො භාජෙතබ්බො''ති වුත්තස්ස මහාඅට්ඨකථාවචනස්ස පටික්ඛෙපාය තං මහාපච්චරිවචනං පච්ඡා දස්සිතං. තස්මා වට්ටලොහකංසලොහමයං යං කිඤ්චි පාදග්ගණ්හනකවාරකම්පි උපාදාය අභාජනීයමෙව. ගිහීහි දියමානම්පි පුග්ගලස්ස සම්පටිච්ඡිතුම්පි න වට්ටති. **පාරිහාරියං න වට්ටතීති** පත්තාදිපරික්ඛාරං විය සයමෙව පටිසාමෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති. ගිහිසන්තකං විය ආරාමිකාදයො චෙ සයමෙව ගොපෙත්වා විනියොගකාලෙ ආනෙත්වා පටිනෙන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. ''පටිසාමෙත්වා භික්ඛූනං දෙථා''ති වත්තුම්පි වට්ටති.

පණ්ණසූචි නාම ලෙඛනීති වදන්ති. **''අත්තනා ලද්ධානිපී''**තිආදිනා පටිග්ගහණෙ දොසො නත්ථි, පරිහරිත්වා පරිභොගොව ආපත්තිකරොති දස්සෙති. යථා චෙත්ථ, එවං උපරි අභාජනීයවාසිආදීසු අත්තනො සන්තකෙසුපි.

අනාමාසම්පීති සුවණ්ණාදිමයම්පි සබ්බං තං ආමසිත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. **උපක්ඛරෙති** උපකරණෙ. **අඩ්ඪබාහුප්පමාණා** නාම අඩ්ඪබාහුමත්තා. අඩ්ඪබ්‍යාමමත්තාතිපි වදන්ති. **යොත්තානීති** චම්මරජ්ජුකා.

අට්ඨඞ්ගුලසූචිදණ්ඩමත්තොපීති තසරදණ්ඩාදිසූචිආකාරතනුදණ්ඩකමත්තොපි. **රිත්තපොත්ථකොපීති** අලිඛිතපොත්ථකො. ඉදඤ්ච පණ්ණප්පසඞ්ගෙන වුත්තං.

''සට්ටනඵලකං සට්ටනමුග්ගරො''ති ඉදං රජිතචීවරං එකස්මිං මට්ඨෙ දණ්ඩමුග්ගරෙ වෙඨෙත්වා එකස්ස මට්ඨඵලකස්ස උපරි ඨපෙත්වා උපරි අපරෙන මට්ඨඵලකෙන නිකුජ්ජිත්වා එකො උපරි අක්කමිත්වා තිට්ඨති. ද්වෙ ජනා උපරි ඵලකං ද්වීසු කොටීසු ගහෙත්වා අපරාපරං ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනං කරොන්ති, එතං සන්ධාය වුත්තං. හත්ථෙ ඨපාපෙත්වා හත්ථෙන පහරණං පන නිට්ඨිතරජනස්ස චීවරස්ස අල්ලකාලෙ කාතබ්බං. ඉදං පන ඵලකමුග්ගරෙහි සට්ටනං සුක්ඛකාලෙ ථද්ධභාවවිමොචනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. **අම්බණන්ති** එකදොණිකනාවාඵලකෙහි පොක්ඛරණීසදිසං කතං. පානීයභාජනන්තිපි වදන්ති. **රජනදොණීති** එකදාරුනාව කතං රජනභාජනං. **උදකදොණීපි** එකදාරුනාව කතං උදකභාජනං.

භූමත්ථරණං කාතුං වට්ටතීති අකප්පියචම්මං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ භූමත්ථරණසඞ්ඛෙපෙන සයිතුම්පි වට්ටතියෙව. **''පච්චත්ථරණගතික''**න්ති ඉමිනා මඤ්චාදීසු අත්ථරිතබ්බං මහාචම්මං එළකචම්මං නාමාති දස්සෙති.

ඡත්තමුට්ඨිපණ්ණන්ති තාලපණ්ණං සන්ධාය වුත්තං. **පත්තකටාහන්ති** පත්තපචනකටාහං.

අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නවකම්මදානකථාවණ්ණනා

323. පාළියං **පිණ්ඩනික්ඛෙපනමත්තෙනාති**ආදීසු ඛණ්ඩඵුල්ලට්ඨානෙ මත්තිකාපිණ්ඩට්ඨපනං පිණ්ඩනික්ඛෙපනං නාම. **නවකම්මන්ති** නවකම්මසම්මුතිං. **අග්ගළවට්ටි** නාම කවාටබන්ධො. **ඡාදනං** නාම තිණාදීහි ගෙහච්ඡාදනං. **බන්ධනං** නාම දණ්ඩවල්ලිආදීහි ඡදනබන්ධනමෙව. **චතුහත්ථවිහාරෙති** විත්ථාරප්පමාණතො වුත්තං. උබ්බෙධතො පන අනෙකභූමකත්තා වඩ්ඪකීහත්ථෙන වීසතිහත්ථොපි නානාසණ්ඨානවිචිත්තොපි හොති. තෙනස්ස චතුවස්සිකං නවකම්මං වුත්තං. එවං සෙසෙසුපි.

පාළියං **සබ්බෙ විහාරෙති** භුම්මත්ථෙ උපයොගබහුවචනං. එකස්ස සබ්බෙසු විහාරෙසු නවකම්මං දෙතීති අත්ථො. **සබ්බකාලං පටිබාහන්තීති** නවකම්මිකා අත්තනො ගාහිතං වරසෙය්‍යං සම්පත්තානං යථාවුඩ්ඪං අකත්වා උතුකාලෙපි පටිබාහන්ති.

“සචෙ සො ආවාසො ජීරතී”තිආදි පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො. **මඤ්චට්ඨානං දත්වාති** මඤ්චට්ඨානං පුග්ගලිකං දත්වා. **තිභාගන්ති** තතියභාගං. එවං විස්සජ්ජනම්පි ථාවරෙන ථාවරපරිවත්තනට්ඨානෙ එව පවිසති, න ඉතරථා සබ්බසෙනාසනානං විනස්සනතො. **සචෙ සද්ධිවිහාරිකානං දාතුකාමො හොතීති** සචෙ සො සඞ්ඝස්ස භණ්ඩකට්ඨපනට්ඨානං වා අඤ්ඤෙසං භික්ඛූනං වසනට්ඨානං වා දාතුං න ඉච්ඡති, අත්තනො සද්ධිවිහාරිකානඤ්ඤෙව දාතුකාමො හොති, තාදිසස්ස තුය්හං පුග්ගලිකමෙව කත්වා ජග්ගාති න සබ්බං තස්ස දාතබ්බන්ති අධිප්පායො. තත්ථ පන කත්තබ්බවිධිං දස්සෙන්තො ආහ **“කම්ම”**න්තිආදි. **එවඤ්හීති**ආදිම්හි වයානුරූපං තතියභාගෙ වා උපඩ්ඪභාගෙ වා ගහිතෙ තං භාගං දාතුං ලභතීති අත්ථො.

යෙනාති තෙසු ද්වීසු භික්ඛූසු යෙන. **සො සාමීති** තස්සා භූමියා විහාරකරණෙ සොව සාමී, තං පටිබාහිත්වා ඉතරෙන න කාතබ්බන්ති අධිප්පායො. සො හි පඨමං ගහිතො. **අකතට්ඨානෙති** වයාදීනං අකතපුබ්බට්ඨානෙ. **චයං වා පමුඛං වාති** සඞ්ඝිකසෙනාසනං නිස්සාය තතො බහි චයං බන්ධිත්වා, එකං සෙනාසනං වා. **බහිකුට්ටෙති** කුට්ටතො බහි, අත්තනො කතට්ඨානෙති අත්ථො.

නවකම්මදානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අඤ්ඤත්‍රපරිභොගපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා

324. **වඩ්ඪිකම්මත්ථායාති** යථා තම්මූලග්ඝතො න පරිහායති, එවං කත්තබ්බස්ස එවං නිප්ඵාදෙතබ්බස්ස මඤ්චපීඨාදිනො අත්ථාය.

චක්කලිකන්ති පාදපුඤ්ඡනත්ථං චක්කාකාරෙන කතං. **පරිභණ්ඩකතභූමි වාති** කාළවණ්ණාදිකතසණ්හභූමි වා. **සෙනාසනං වාති** මඤ්චපීඨාදි වා.

“තථෙව වළඤ්ජෙතුං වට්ටතී”ති ඉමිනා නෙවාසිකෙහි ධොතපාදාදීහි වළඤ්ජනට්ඨානෙ සඤ්චිච්ච අධොතපාදාදීහි වළඤ්ජන්තස්සෙව ආපත්ති පඤ්ඤත්තාති දස්සෙති.

“ද්වාරම්පී”තිආදිනා සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා ද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි න අපස්සයිතබ්බා. අජානිත්වා අපස්සයන්තස්සපි ඉධ ලොමගණනාය ආපත්ති.

අඤ්ඤත්‍රපරිභොගපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝභත්තාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

325. **උද්දෙසභත්තං නිමන්තනන්ති ඉමං වොහාරං පත්තානීති** එත්ථ **ඉති**-සද්දො ආදිඅත්ථො, උද්දෙසභත්තං නිමන්තනන්තිආදිවොහාරං පත්තානීති අත්ථො. **තම්පීති** සඞ්ඝභත්තම්පි.

සඞ්ඝභත්තාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උද්දෙසභත්තකථාවණ්ණනා

භොජනසාලායාති භත්තුද්දෙසට්ඨානං සන්ධාය වුත්තං. **එකවළඤ්ජන්ති** එකද්වාරෙන වළඤ්ජිතබ්බං. **නානානිවෙසනෙසූති** නානාකුලස්ස නානූපචාරෙසු නිවෙසනෙසු.

නිසින්නස්සපි නිද්දායන්තස්සපීති අනාදරෙ සාමිවචනං, වුඩ්ඪතරෙ නිද්දායන්තෙ නවකස්ස ගාහිතං සුග්ගහිතන්ති අත්ථො.

විස්සට්ඨදූතොති යථාරුචි වත්තුං ලභනතො නිරාසඞ්කදූතො. **පුච්ඡාසභාගෙනාති** පුච්ඡාවචනපටිභාගෙන. ‘‘එකා කූටට්ඨිතිකා නාමා’’ති වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙතුං **“රඤ්ඤො වා හී”**තිආදි වුත්තං.

සබ්බං පත්තස්සාමිකස්ස හොතීති චීවරාදිකම්පි සබ්බං පත්තස්සාමිකස්සෙව හොති, මයා භත්තමෙව සන්ධාය වුත්තං, න චීවරාදින්ති වත්වා ගහෙතුං න වට්ටතීති අත්ථො.

අකතභාගොනාමාති ආගන්තුකභාගො නාම, අදින්නපුබ්බභාගොති අත්ථො.

කිං ආහරීයතීති අවත්වාති ''කතරභත්තං වා තයා ආහරීයතී''ති දායකං අපුච්ඡිත්වා. **පකතිට්ඨිතිකායාති** උද්දෙසභත්තට්ඨිතිකාය.

උද්දෙසභත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිමන්තනභත්තකථාවණ්ණනා

විච්ඡින්දිත්වාති ''භත්තං ගණ්හථා''ති පදං අවත්වා. තෙනෙවාහ **''භත්තන්ති අවදන්තෙනා''**ති.

ආලොපසඞ්ඛෙපෙනාති එකෙකපිණ්ඩවසෙන, එවඤ්ච භාජනං උද්දෙසභත්තෙ න වට්ටති. තත්ථ හි එකස්ස පහොනකප්පමාණෙනෙව භාජෙතබ්බං.

ආරුළ්හායෙව මාතිකං, සඞ්ඝතො අට්ඨ භික්ඛූති එත්ථ යෙ මාතිකං ආරුළ්හා, තෙ අට්ඨ භික්ඛූති යොජෙතබ්බං. උද්දෙසභත්තනිමන්තනභත්තාදිසඞ්ඝිකභත්තමාතිකාසු නිමන්තනභත්තමාතිකාය ඨිතිවසෙන ආරුළ්හෙ භත්තුද්දෙසකෙන වා සයං වා සඞ්ඝතො උද්දිසාපෙත්වා ගහෙත්වා ගන්තබ්බං, න අත්තනො රුචිතෙ ගහෙත්වාති අධිප්පායො. **මාතිකං ආරොපෙත්වාති** ''සඞ්ඝතො ගණ්හාමී''තිආදිනා වුත්තමාතිකාභෙදං දායකස්ස විඤ්ඤාපෙත්වාති අත්ථො.

පටිබද්ධකාලතො පන පට්ඨායාති තත්ථෙව වාසස්ස නිබද්ධකාලතො පට්ඨාය.

නිමන්තනභත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සලාකභත්තකථාවණ්ණනා

උපනිබන්ධිත්වාති ලිඛිත්වා. **ගාමවසෙනපීති** යෙභුය්‍යෙන සමලාභගාමවසෙනපි. **බහූනි සලාකභත්තානීති** තිංසං වා චත්තාරීසං වා භත්තානි. ''සචෙ හොන්තී''ති අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බං.

සල්ලක්ඛෙත්වාති තානි භත්තානි පමාණවසෙන සල්ලක්ඛෙත්වා. **නිග්ගහෙන දත්වාති** දූරං ගන්තුං අනිච්ඡන්තස්ස නිග්ගහෙන සම්පටිච්ඡාපෙත්වා දත්වා. **පුන විහාරං ආගන්ත්වාති** එත්ථ විහාරං අනාගන්ත්වා භත්තං ගහෙත්වා පච්ඡා විහාරෙ අත්තනො පාපෙත්වා භුඤ්ජිතුම්පි වට්ටති.

එකගෙහවසෙනාති වීථියම්පි එකපස්සෙ ඝරපාළියා වසෙන. **උද්දිසිත්වාපීති** අසුකකුලෙ සලාකභත්තානි තුය්හං පාපුණන්තීති වත්වා.

වාරගාමෙති අතිදූරත්තා වාරෙන ගන්තබ්බගාමෙ. **සට්ඨිතො වා පණ්ණාසතො වාති** දණ්ඩකම්මත්ථාය උදකඝටං සන්ධාය වුත්තං. **විහාරවාරොති** සබ්බභික්ඛූසු භික්ඛත්ථාය ගතෙසු විහාරරක්ඛණවාරො.

තෙසන්ති විහාරවාරිකානං. **ඵාතිකම්මමෙවාති** විහාරරක්ඛණකිච්චස්ස පහොනකපටිපාදනමෙව. **එකස්සෙව පාපුණන්තීති** දිවසෙ දිවසෙ එකෙකස්සෙව පාපිතානීති අත්ථො.

රසසලාකන්ති උච්ඡුරසසලාකං. **''සලාකවසෙන ගාහිතත්තා පන න සාදිතබ්බා''**ති ඉදං අසාරුප්පවසෙන වුත්තං, න ධුතඞ්ගභෙදවසෙන. ''සඞ්ඝතො නිරාමිසසලාකා…පෙ…. වට්ටතියෙවා''ති (විසුද්ධි. 1.26) හි **විසුද්ධිමග්ගෙ** වුත්තං. **අග්ගභික්ඛාමත්තන්ති** එකකටච්ඡුභික්ඛාමත්තං. **ලද්ධා වා අලද්ධා වා ස්වෙපි ගණ්හෙය්‍යාසීති** ලද්ධෙපි අප්පමත්තතාය වුත්තං. තෙනාහ **''යාවදත්ථං ලභති…පෙ…. අලභිත්වා 'ස්වෙ ගණ්හෙය්‍යාසී'ති වත්තබ්බො''**ති.

තත්ථාති තස්මිං දිසාභාගෙ. **තං ගහෙත්වාති** තං වාරගාමෙ සලාකං අත්තනො ගහෙත්වා. **තෙනාති** දිසංගමිකතො අඤ්ඤෙන තස්මිං දිසංගමිකෙ. **දෙවසිකං පාපෙතබ්බාති** උපචාරසීමාය ඨිතස්ස යස්ස කස්සචි වස්සග්ගෙන පාපෙතබ්බා. එවං එතෙසු අගතෙසු ආසන්නවිහාරෙ භික්ඛූනං භුඤ්ජිතුං වට්ටති ඉතරථා සඞ්ඝිකතො.

අම්හාකං ගොචරගාමෙවාති සලාකභත්තදායකානං ගාමං සන්ධාය වුත්තං. **විහාරෙ ථෙරස්ස පත්තසලාකභත්තන්ති** විහාරෙ එකෙකස්සෙව ඔහීනත්ථෙරස්ස සබ්බසලාකානං අත්තනො පාපනවසෙන පත්තසලාකභත්තං.

සලාකභත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පක්ඛිකභත්තාදිකථාවණ්ණනා

“ස්වෙ පක්ඛො”ති අජ්ජ පක්ඛිකං න ගාහෙතබ්බන්ති අට්ඨමියා භුඤ්ජිතබ්බං සත්තමියා භුඤ්ජනත්ථාය න ගාහෙතබ්බං, දායකෙහි නියමිතදිවසෙනෙව ගාහෙතබ්බන්ති අත්ථො. තෙනාහ **“සචෙ පනා”**තිආදි. **ස්වෙ ලූඛන්ති** අජ්ජ ආවාහමඞ්ගලාදිකරණතො අතිපණීතභොජනං කරීයති, ස්වෙ තථා න භවිස්සති, අජ්ජෙව භික්ඛූ භොජෙස්සාමීති අධිප්පායො.

පක්ඛිකභත්තතො උපොසථිකස්ස භෙදං දස්සෙන්තො ආහ **“උපොසථඞ්ගානි සමාදියිත්වා”**තිආදි. **නිබන්ධාපිතන්ති** ‘‘අසුකවිහාරෙ ආගන්තුකා භුඤ්ජන්තූ’’ති නියමිතං.

ගමිකො ආගන්තුකභත්තම්පීති ගාමන්තරතො ආගන්ත්වා අවූපසන්තෙන ගමිකචිත්තෙන වසිත්වා පුන අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තං සන්ධාය වුත්තං. ආවාසිකස්ස පන ගන්තුකාමස්ස ගමිකභත්තමෙව ලබ්භති. **“ලෙසං ඔඩ්ඩෙත්වා”**ති වුත්තත්තා ලෙසාභාවෙ යාව ගමනපරිබන්ධො විගච්ඡති, තාව භුඤ්ජිතුං වට්ටතීති ඤාපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

තණ්ඩුලාදීනි පෙසෙන්ති...පෙ.... වට්ටතීති අභිහටභික්ඛත්තා වට්ටති. **තථා පටිග්ගහිතත්තාති** භික්ඛානාමෙන පටිග්ගහිතත්තා.

අවිභත්තං සඞ්ඝිකං භණ්ඩන්ති කුක්කුච්චුප්පත්තිආකාරදස්සනං. එවං කුක්කුච්චං කත්වා පුච්ඡිතබ්බකිච්චං නත්ථි, අපුච්ඡිත්වා දාතබ්බන්ති අධිප්පායො.

පක්ඛිකභත්තාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

7. සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකො

ඡසක්‍යපබ්බජ්ජාකථාදිවණ්ණනා

330. සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ පාළියං **අනුපියං නාමාති** අනුපියා නාම. **හෙට්ඨා පාසාදාති** පාසාදතො හෙට්ඨා හෙට්ඨිමතලං, ''හෙට්ඨාපාසාද''න්තිපි පාඨො. **අභිනෙතබ්බන්ති** වපිතඛෙත්තෙසු පවෙසෙතබ්බං. **නින්නෙතබ්බන්ති** තතො නීහරිතබ්බං. **නිද්ධාපෙතබ්බන්ති** සස්සදූසකතිණාදීනි උද්ධරිතබ්බං. **උජුං කාරාපෙතබ්බන්ති** පුඤ්ජං කාරාපෙතබ්බං, අයමෙව වා පාඨො.

332. **පරදත්තොති** පරෙහි දින්නපච්චයෙහි පවත්තමානො. **මිගභූතෙන චෙතසාති** කත්ථචි අලග්ගතාය මිගස්ස විය ජාතෙන චිත්තෙන.

333. **මනොමයං කායන්ති** ඣානමනෙන නිබ්බත්තං බ්‍රහ්මකායං, ''කිං නු ඛො අහං පසාදෙය්‍යං, යස්මිං මෙ පසන්නෙ බහුලාභසක්කාරො උප්පජ්ජෙය්‍යා''ති පඨමං උප්පන්නපරිවිතක්කස්ස මන්දපරියුට්ඨානතාය දෙවදත්තස්ස තස්මිං ඛණෙ ඣානපරිහානි නාහොසි, පච්ඡා එව අහොසීති දට්ඨබ්බං. තෙනාහ **''සහ චිත්තුප්පාදා''**තිආදි. **ද්වෙ වා තීණි වා මාගධකානි ගාමඛෙත්තානීති** එත්ථ මගධරට්ඨෙ ඛුද්දකං ගාමඛෙත්තං ගාවුතමත්තං, මජ්ඣිමං පන දියඩ්ඪගාවුතමත්තං, මහන්තං අනෙකයොජනම්පි හොති. තෙසු මජ්ඣිමෙන ගාමඛෙත්තෙන ද්වෙ වා ඛුද්දකෙන තීණි වා ගාමඛෙත්තානි, තස්ස සරීරං තිගාවුතප්පමාණො අත්තභාවොති වුත්තං හොති.

334. **සත්ථාරොති** ගණසත්ථාරො. **නාස්සස්සාති** න එතස්ස භවෙය්‍ය. **තන්ති** සත්ථාරං. **තෙනාති** අමනාපෙන. **සම්මන්නතීති** චීවරාදිනා අම්හාකං සම්මානං කරොති, පරෙහි වා අයං සත්ථා සම්මානීයතීති අත්ථො.

335. **නාසාය පිත්තං භින්දෙය්‍යුන්ති** අච්ඡපිත්තං වා මච්ඡපිත්තං වා නාසාපුටෙ පක්ඛිපෙය්‍යුං. **අස්සතරීති** වළවාය කුච්ඡිස්මිං ගද්‍රභස්ස ජාතා. තස්සා හි ගහිතගබ්භාය විජායිතුමසක්කොන්තියා උදරං ඵාලෙත්වා පොතකං නීහරන්ති. තෙනාහ **''අත්තවධාය ගබ්භං ගණ්හාතී''**ති.

339. **පොත්ථනිකන්ති** ඡුරිකං, ''ඛර''න්තිපි වුච්චති.

342. **මා කුඤ්ජර නාගමාසදොති** හෙ කුඤ්ජර බුද්ධනාගං වධකචිත්තෙන මා උපගච්ඡ. **දුක්ඛන්ති** දුක්ඛකාරණත්තා දුක්ඛං. **ඉතොති** ඉතො ජාතිතො. **යතොති** යස්මා, යන්තස්ස වා, ගච්ඡන්තස්සාති අත්ථො. **මා ච මදොති** මදො තයා න කාතබ්බොති අත්ථො.

343. **තිකභොජනන්ති** තීහි භුඤ්ජිතබ්බං භොජනං, තතො අධිකෙහි එකතො පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජිතුං න වට්ටනකං ගණභොජනපටිපක්ඛං භොජනන්ති අත්ථො. **කොකාලිකොති**ආදීනි දෙවදත්තපරිසාය ගණපාමොක්ඛානං නාමානි. **කප්පන්ති** මහානිරයෙ ආයුකප්පං, තං අන්තරකප්පන්ති කෙචි. කෙචි පන ''අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යකප්ප''න්ති.

ඡසක්‍යපබ්බජ්ජාකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝභෙදකකථාවණ්ණනා

345. පරස්ස චිත්තං ඤත්වා කථනං **ආදෙසනාපාටිහාරියං**. කෙවලං ධම්මදෙසනා **අනුසාසනීපාටිහාරියං**. තදුභයම්පි **ධම්මී කථා** නාම. තාය ථෙරො ඔවදි. ඉද්ධිවිධං **ඉද්ධිපාටිහාරියං** නාම. තෙන සහිතා අනුසාසනී එව **ධම්මී කථා**. තාය ථෙරො ඔවදි.

''ථුල්ලච්චයං දෙසාපෙහී''ති ඉදං භෙදපුරෙක්ඛාරස්ස උපොසථාදිකරණෙ ථුල්ලච්චයස්ස උපොසථක්ඛන්ධකාදීසු පඨමමෙව පඤ්ඤත්තත්තා වුත්තං, ඉතරථා එතෙසං ආදිකම්මිකත්තා අනාපත්තියෙව සියා.

346. **සරසීති** සරො. **මහිං විකුබ්බතොති** මහිං දන්තෙහි විලිඛන්තස්ස. ඉදඤ්ච හත්ථීනං සභාවදස්සනං. **නදීසූති** සරෙසු. භිසං ඝසමානස්සාති යොජනා. **ජග්ගතොති** යූථං පාලෙන්තස්ස.

347. **දූතෙය්‍යං ගන්තුන්ති** දූතකම්මං පත්තුං, දූතකම්මං කාතුන්ති අත්ථො. **සහිතාසහිතස්සාති** යුත්තායුත්තස්ස, යං වත්තුං, කාතුඤ්ච යුත්තං, තත්ථ කුසලො. අථ වා අධිප්පෙතානාධිප්පෙතස්ස වචනස්ස කුසලො, බ්‍යඤ්ජනමත්තෙ න තිට්ඨති, අධිප්පෙතත්ථමෙව ආරොචෙතීති අත්ථො.

350. ගාථාසු **ජාතූති** එකංසෙන. **මා උදපජ්ජථ** මා හොතූති අත්ථො. **පාපිච්ඡානං යථාගතීති** පාපිච්ඡානං පුග්ගලානං යාදිසී ගති අභිසම්පරායො. **තං** අත්ථජාතං. **ඉමිනාපි** කාරණෙන **ජානාථාති** දෙවදත්තස්ස ''**පණ්ඩිතො**''තිආදිනා උපරි වක්ඛමානාකාරං දස්සෙති.

පමාදං අනුචිණ්ණොති පමාදං ආපන්නො. **ආසීසායන්ති** අවස්සංභාවීඅත්ථසිද්ධියං. සා හි ඉධ ආසීසාති අධිප්පෙතා, න පත්ථනා. ඊදිසෙ අනාගතත්ථෙ අතීතවචනං සද්දවිදූ ඉච්ඡන්ති.

දුබ්භෙති දුබ්භෙය්‍ය. **විසකුම්භෙනාති** එකෙන විසපුණ්ණකුම්භෙන. **සොති** සො පුග්ගලො. **න පදූසෙය්‍ය** විසමිස්සං කාතුං න සක්කොතීති අත්ථො. **භයානකොති** විපුලගම්භීරභාවෙන භයානකො. තෙනාපි දූසෙතුං න සක්කුණෙය්‍යතං දස්සෙති. **වාදෙනාති** දොසකථනෙන. **උපහිංසතීති** බාධති.

සඞ්ඝභෙදකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපාලිපඤ්හාකථාවණ්ණනා

351. **න පන එත්තාවතා සඞ්ඝො භින්නො හොතීති** සලාකග්ගාහාපනමත්තෙන සඞ්ඝභෙදානිබ්බත්තිතො වුත්තං. උපොසථාදිසඞ්ඝකම්මෙ කතෙ එව හි සඞ්ඝො භින්නො හොති. තත්ථ ච උපොසථපවාරණාසු ඤත්තිනිට්ඨානෙන, සෙසකම්මෙසු අපලොකනාදිකම්මපරියොසානෙන සඞ්ඝභෙදො සමත්ථොති දට්ඨබ්බො.

''අභබ්බතා න වුත්තා''ති ඉදං ''භික්ඛවෙ, දෙවදත්තෙන පඨමං ආනන්තරියකම්මං උපචිත''න්තිආදිනා ආනන්තරියත්තං වදතා භගවතා තස්ස අභබ්බතාසඞ්ඛාතා පාරාජිකතා න පඤ්ඤත්තා. එතෙන ආපත්ති විය අභබ්බතාපි පඤ්ඤත්තිඅනන්තරමෙව හොති, න තතො පුරෙති දස්සෙති. ඉධ පන ආදිකම්මිකස්සපි අනාපත්තියා අවුත්තත්තා දෙවදත්තාදයොපි න මුත්තාති දට්ඨබ්බං.

තයො සතිපට්ඨානාතිආදීසු තයො එව සතිපට්ඨානා, න තතො පරන්ති එකස්ස සතිපට්ඨානස්ස පටික්ඛෙපොව ඉධ **අධම්මො,** න පන තිණ්ණං සතිපට්ඨානත්තවිධානං තස්ස ධම්මත්තා. එවං සෙසෙසුපි භාපනකොට්ඨාසෙසු. වඩ්ඪනෙසු පන **ඡ ඉන්ද්‍රියානීති** අනින්ද්‍රියස්සපි එකස්ස ඉන්ද්‍රියත්තවිධානමෙව **අධම්මො**. එවං සෙසෙසුපි. න කෙවලඤ්ච එතෙව, ''චත්තාරො ඛන්ධා, තෙරසායතනානී''තිආදිනා යත්ථ කත්ථචි විපරීතතො පකාසනං සබ්බං **අධම්මො**. යථාවතො පකාසනඤ්ච සබ්බං **ධම්මොති** දට්ඨබ්බං. **පකාසනන්ති** චෙත්ථ තථා තථා කායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා අරූපක්ඛන්ධාව අධිප්පෙතා, එවමෙත්ථ දසකුසලකම්මපථාදීසු අනවජ්ජට්ඨෙන සරූපතො ධම්මෙසු, අකුසලකම්මපථාදීසු සාවජ්ජට්ඨෙන සරූපතො අධම්මෙසු ච තදඤ්ඤෙසු ච අබ්‍යාකතෙසු යස්ස කස්සචි කොට්ඨාසස්ස භගවතා පඤ්ඤත්තක්කමෙනෙව පකාසනං ''ධම්මො''ති ච විපරීතතො පකාසනං ''අධම්මො''ති ච දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං. කාමඤ්චෙත්ථ විනයාදයොපි යථාභූතතො, අයථාභූතතො ච පකාසනවසෙන ධම්මාධම්මෙසු එව පවිසන්ති, විනයාදිනාමෙන පන විසෙසෙත්වා විසුං ගහිතත්තා තදවසෙසමෙව ධම්මාධම්මකොට්ඨාසෙ පවිසතීති දට්ඨබ්බං.

ඉමං අධම්මං ධම්මොති කරිස්සාමාතිආදි ධම්මඤ්ච අධම්මඤ්ච යාථාවතො ඤත්වාව පාපිච්ඡං නිස්සාය විපරීතතො පකාසෙන්තස්සෙව සඞ්ඝභෙදො හොති, න පන තථාසඤ්ඤාය පකාසෙන්තස්සාති දස්සනත්ථං වුත්තං. එස නයො ''අවිනයං විනයොති දීපෙන්තී''තිආදීසුපි. තත්ථ **නිය්‍යානිකන්ති** උක්කට්ඨන්ති අත්ථො. **''තථෙවා''**ති ඉමිනා ''එවං අම්හාකං ආචරියකුල''න්තිආදිනා වුත්තමත්ථං ආකඩ්ඪති.

සංවරො පහානං පටිසඞ්ඛාති සංවරවිනයො, පහානවිනයො, පටිසඞ්ඛාවිනයො ච වුත්තො. තෙනාහ **''අයං විනයො''**ති. ''පඤ්ඤත්තං අපඤ්ඤත්ත''න්ති දුකං ''භාසිතං අභාසිත''න්ති දුකෙන අත්ථතො සමානමෙව, තථා දුට්ඨුල්ලදුකං ගරුකදුකෙන. තෙනෙව තෙසං **''චත්තාරො සතිපට්ඨානා…පෙ…. ඉදං අපඤ්ඤත්තං නාමා''**තිආදිනා සදිසනිද්දෙසො කතො. **සාවසෙසාපත්තින්ති** අවසෙසසීලෙහි සහිතාපත්තිං. නත්ථි එතිස්සං ආපන්නාය සීලාවසෙසාති **අනවසෙසාපත්ති**.

354. පාළියං **සමග්ගානඤ්ච අනුග්ගහොති** යථා සමග්ගානං සාමග්ගී න භිජ්ජති, එවං අනුග්ගහණං අනුබලප්පදානං.

355. **සියා නු ඛොති** සම්භවෙය්‍ය නු ඛො. **තස්මිං අධම්මදිට්ඨීති** අත්තනො ''අධම්මං ධම්මො''ති එතස්මිං දීපනෙ අයුත්තදිට්ඨී. **භෙදෙ අධම්මදිට්ඨීති** ''අධම්මං ධම්මො''ති දීපෙත්වා අනුස්සාවනසලාකග්ගාහාපනාදිනා අත්තානං මුඤ්චිත්වා චතුවග්ගාදිකං සඞ්ඝං එකසීමායමෙව ඨිතතො චතුවග්ගාදිසඞ්ඝතො වියොජෙත්වා එකකම්මාදිනිප්ඵාදනවසෙන සඞ්ඝභෙදකරණෙ අධම්මදිට්ඨිකො හුත්වාති අත්ථො. **විනිධාය දිට්ඨින්ති** යා තස්මිං ''අධම්මං ධම්මො''ති දීපනෙ අත්තනො අධම්මදිට්ඨි උප්පජ්ජති, තං විනිධාය පටිච්ඡාදෙත්වා ''ධම්මො එවාය''න්ති විපරීතතො පකාසෙත්වාති අත්ථො. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

භෙදෙ ධම්මදිට්ඨීති යථාවුත්තනයෙන සඞ්ඝභෙදනෙ දොසො නත්ථීති ලද්ධිකො. අයං පන ''අධම්මං ධම්මො''ති දීපනෙ අධම්මදිට්ඨිකො හුත්වාපි තං දිට්ඨිං විනිධාය කරණෙන සඞ්ඝභෙදකො අතෙකිච්ඡො ජාතො. **එවං භෙදෙ වෙමතිකොති** ඉමස්ස පන භෙදෙ වෙමතිකදිට්ඨියා විනිධානම්පි අත්ථි. සෙසං සමමෙව. **තස්මිං ධම්මදිට්ඨිභෙදෙ අධම්මදිට්ඨීති** අයං පන භෙදෙ අධම්මදිට්ඨිං විනිධාය කතත්තා සඞ්ඝභෙදකො අතෙකිච්ඡො ජාතො. සුක්කපක්ඛෙ පන සබ්බත්ථ ''අධම්මං ධම්මො''තිආදිදීපනෙ වා භෙදෙ වා ධම්මදිට්ඨිතාය දිට්ඨිං අවිනිධායෙව කතත්තා සඞ්ඝභෙදකොපි සතෙකිච්ඡො ජාතො. තස්මා ''අධම්මං ධම්මො''තිආදිදීපනෙ වා සඞ්ඝභෙදෙ වා උභොසුපි වා අධම්මදිට්ඨී වා වෙමතිකො වා හුත්වා තං දිට්ඨිං, විමතිඤ්ච විනිධාය ''ධම්මො''ති පකාසෙත්වා වුත්තනයෙන සඞ්ඝභෙදං කරොන්තස්සෙව ආනන්තරියං හොතීති වෙදිතබ්බං.

උපාලිපඤ්හාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

8. වත්තක්ඛන්ධකො

ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා

357. වත්තක්ඛන්ධකෙ **පත්ථරිතබ්බන්ති** ආතපෙ පත්ථරිතබ්බං. පාළියං **අභිවාදාපෙතබ්බොති** වන්දනත්ථාය වස්සං පුච්ඡනෙන නවකො සයමෙව වන්දතීති වුත්තං. **නිල්ලොකෙතබ්බොති** ඔලොකෙතබ්බො.

ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා

359. ''යථාභාග''න්ති ඨපිතට්ඨානං අනතික්කමිත්වා මඤ්චපීඨාදිං පප්ඵොටෙත්වා පත්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා දානම්පි සෙනාසනපඤ්ඤාපනමෙවාති දස්සෙන්තො ආහ **''පප්ඵොටෙත්වා හි පත්ථරිතුං පන වට්ටතියෙවා''**ති.

ආවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා

362. **පඤ්චමෙ නිසින්නෙති** අනුමොදනත්ථාය නිසින්නෙ. **න මහාථෙරස්ස භාරො හොතීති** අනුමොදකං ආගමෙතුං න භාරො. **අජ්ඣිට්ඨොව ආගමෙතබ්බොති** අත්තනා අජ්ඣිට්ඨෙහි භික්ඛූහි අනුමොදන්තෙයෙව නිසීදිතබ්බන්ති අත්ථො.

අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භත්තග්ගවත්තකථාවණ්ණනා

364. **මනුස්සානං පරිවිසනට්ඨානන්ති** යත්ථ අන්තොවිහාරෙපි මනුස්සා සපුත්තදාරා ආවසිත්වා භික්ඛූ නෙත්වා භොජෙන්ති. **ආසනෙසු සතීති** නිසීදනට්ඨානෙසු සන්තෙසු. **ඉදං, භන්තෙ, ආසනං උච්චන්ති** ආසන්නෙ සමභූමිභාගෙ පඤ්ඤත්තං ථෙරාසනෙන සමකං ආසනං සන්ධාය වුත්තං, ථෙරාසනතො පන උච්චතරෙ ආපුච්ඡිත්වාපි නිසීදිතුං න වට්ටති. යදි තං ආසන්නම්පි නීචතරං හොති, අනාපුච්ඡාපි නිසීදිතුං වට්ටති. **මහාථෙරස්සෙව ආපත්තීති** ආසනෙන පටිබාහනාපත්තියා ආපත්ති. **අවත්ථරිත්වාති** පාරුතසඞ්ඝාටිං අවත්ථරිත්වා, අනුක්ඛිපිත්වාති අත්ථො.

පාළියං **''උභොහි හත්ථෙහි…පෙ…. ඔදනො පටිග්ගහෙතබ්බො''**ති ඉදං හත්ථතලෙ වා පච්ඡිපිට්ඨිආදිදුස්සණ්ඨිතාධාරෙ වා පත්තං ඨපෙත්වා ඔදනස්ස ගහණකාලෙ පත්තස්ස අපතනත්ථාය වුත්තං, සුසජ්ජිතෙ පන ආධාරෙ පත්තං ඨපෙත්වා එකෙන හත්ථෙන තං පරාමසිත්වාපි ඔදනං පටිග්ගහෙතුං වට්ටති එව. **උභොහි හත්ථෙහි…පෙ…. උදකං පටිග්ගහෙතබ්බන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො.

හත්ථධොවනඋදකන්ති භොජනාවසානෙ උදකං. තෙනාහ **''පානීයං පිවිත්වා හත්ථා ධොවිතබ්බා''**ති. තෙන පරියොසානෙ ධොවනමෙව පටික්ඛිත්තං, භොජනන්තරෙ පන පානීයපිවනාදිනා නයෙන හත්ථං ධොවිත්වා පුන භුඤ්ජිතුං වට්ටතීති දස්සෙති. පොත්ථකෙසු පන ''පානීයං පිවිත්වා හත්ථා න ධොවිතබ්බා''ති ලිඛන්ති, තං පුරිමවචනෙන න සමෙති පරියොසානෙ උදකස්සෙව ''හත්ථධොවනඋදක''න්ති වුත්තත්තා. **සචෙ මනුස්සා ධොවථ, භන්තෙතිආදි** නිට්ඨිතභත්තං නිසින්නං ථෙරං සන්ධාය වුත්තං. **ධුරෙ** ද්වාරසමීපෙ.

භත්තග්ගවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පිණ්ඩචාරිකවත්තකථාදිවණ්ණනා

366. පාළියං **ඨාපෙති** වාති තිට්ඨ භන්තෙති වදන්ති.

367. **අත්ථි, භන්තෙ, නක්ඛත්තපදානීති** නක්ඛත්තපදවිසයානි ඤාතානි අත්ථි, අස්සයුජාදිනක්ඛත්තං ජානාථාති අධිප්පායො. තෙනාහ **''න ජානාම, ආවුසො''**ති. **අත්ථි, භන්තෙ , දිසාභාගන්ති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **කෙනජ්ජ, භන්තෙ, යුත්තන්ති** කෙන නක්ඛත්තෙන චන්දො යුත්තොති අත්ථො.

369. **අඞ්ගණෙ**ති අබ්භොකාසෙ. **එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බ**න්ති උද්දෙසදානාදි ආපුච්ඡිතබ්බන්ති දස්සෙති.

374. **නිබද්ධගමනත්ථායා**ති අත්තනොව නිරන්තරගමනත්ථාය. ඌහදිතාති එත්ථ හද-ධාතුස්ස වච්චවිස්සජ්ජනත්ථතායාහ **"බහි වච්චමක්ඛිතා"**ති.

පිණ්ඩචාරිකවත්තකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වත්තක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

9. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකො

පාතිමොක්ඛුද්දෙසයාචනකථාවණ්ණනා

383. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ පාළියං **නන්දිමුඛියා**ති ඔදාතදිසාමුඛතාය තුට්ඨමුඛියා. ''උද්ධස්තං අරුණ''න්ති වත්වාපි ''උද්දිසතු, භන්තෙ, භගවා''ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසයාචනං අනුපොසථෙ උපොසථකරණපටික්ඛෙපස්ස සික්ඛාපදස්ස අපඤ්ඤත්තත්තා ථෙරෙන කතන්ති දට්ඨබ්බං. කස්මා පන භගවා එවං තුණ්හීභූතොව තියාමරත්තිං වීතිනාමෙසීති? අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථාදිසංවාසකරණස්ස සාවජ්ජතං භික්ඛුසඞ්ඝෙ පාකටං කාතුං, තඤ්ච ආයතිං භික්ඛූනං තථාපටිපජ්ජනත්ථං සික්ඛාපදං ඤාපෙතුං. කෙචි පනෙත්ථ ''අපරිසුද්ධම්පි පුග්ගලං තස්ස සම්මුඛා 'අපරිසුද්ධො'ති වත්තුං මහාකරුණාය අවිසහන්තො භගවා තථා නිසීදී''ති කාරණං වදන්ති. තං අකාරණං පච්ඡාපි අවත්තබ්බතො, මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙනාපි තං බාහායං ගහෙත්වා බහි නීහරණස්ස අකත්තබ්බතාපසඞ්ගතො. තස්මා යථාවුත්තමෙවෙත්ථ කාරණන්ති. තෙනෙව ''අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං තථාගතො අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථං කරෙය්‍ය, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා''ති (අ. නි. 8.20; චූළව. 386; උදා. 45) වත්වා ''න ච, භික්ඛවෙ, සාපත්තිකෙන පාතිමොක්ඛං සොතබ්බ''න්තිආදිනා (චූළව. 386) සාපත්තිකපරිසාය කත්තබ්බවිධි දස්සිතො.

සඞ්කස්සරසමාචාරන්ති කිඤ්චිදෙව අසාරුප්පං දිස්වා ''ඉදං ඉමිනා කතං භවිස්සතී''ති පරෙහි සඞ්කාය සරිතබ්බසමාචාරං, අත්තනා වා ''මම අනාචාරං එතෙ ජානන්තී''ති සඞ්කාය සරිතබ්බසමාචාරං. සමණවෙසධාරණෙන, සඞ්ඝිකපච්චයභාගගහණාදිනා ච ජීවිකං කප්පෙන්තො ''අහං සමණො''ති පටිඤ්ඤං අදෙන්තොපි අත්ථතො දෙන්තො විය හොතීති **''සමණපටිඤ්ඤං බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤ''**න්ති වුත්තං. **අවස්සුත**න්ති කිලෙසාවස්සනෙන තින්තං. සඤ්ජාතදුස්සිල්‍යකචවරත්තා **කසම්බුජාතං** , අසාරතාය වා කසම්බු විය ජාතං. **බහිද්වාරකොට්ඨකා නික්ඛාමෙත්වා**ති ද්වාරසාලතො බහි නික්ඛමාපෙත්වා.

384. **මහාසමුද්දෙ අභිරමන්තී**ති බහුසො දස්සනපවිසනාදිනා මහාසමුද්දෙ අභිරතිං වින්දන්ති. **න ආයතකෙනෙව පපාතො**ති ඡින්නතටමහාසොබ්භො විය න ආදිතොව නින්නොති අත්ථො. **ඨිතධම්මො**ති අවට්ඨිතසභාවො. **පූරත්ත**න්ති පුණ්ණත්තං. **නාගා**ති සප්පජාතිකා.

පාතිමොක්ඛුද්දෙසයාචනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාතිමොක්ඛසවනාරහකථාදිවණ්ණනා

386. **උදාහරිතබ්බ**න්ති පාළියා අවත්වා තමත්ථං යාය කායචි භාසාය උදාහටම්පි උදාහටමෙවාති දට්ඨබ්බං.

පුරෙ වා පච්ඡා වාති ඤත්තිආරම්භතො පුබ්බෙ වා ඤත්තිනිට්ඨානතො පච්ඡා වා.

387. **කතඤ්ච අකතඤ්ච උභයං ගහෙත්වා**ති යස්ස කතාපි අත්ථි අකතාපි. තස්ස තදුභයං ගහෙත්වා. **ධම්මිකං සාමග්ගි**න්ති ධම්මිකං සමග්ගකම්මං. **පච්චාදියතී**ති උක්කොටනාධිප්පායෙන පුන කාතුං ආදියති.

388. **ආකාරාදිසඤ්ඤා වෙදිතබ්බා**ති ආකාරලිඞ්ගනිමිත්තනාමානි වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

පාතිමොක්ඛසවනාරහකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අත්තාදානඅඞ්ගකථාදිවණ්ණනා

398. පුන චොදෙතුං අත්තනා ආදාතබ්බං ගහෙතබ්බං අධිකරණං අත්තාදානන්ති ආහ **''සාසනං සොධෙතුකාමො''**තිආදි. **වස්සාරත්තො**ති වස්සකාලො. සොපි හි දුබ්භික්ඛාදිකාලො විය අධිකරණවූපසමත්ථං ලජ්ජිපරිසාය දූරතො ආනයනස්ස, ආගතානඤ්ච පිණ්ඩාය චරණාදිසමාචාරස්ස දුක්කරත්තා අකාලො එව.

සමනුස්සරණකරණන්ති අනුස්සරිතානුස්සරිතක්ඛණෙ පීතිපාමොජ්ජජනනතො අනුස්සරණුප්පාදකං. **විගතුපක්කිලෙස...පෙ.... සංවත්තතී**ති එත්ථ යථා අබ්භහිමාදිඋපක්කිලෙසවිරහිතානං චන්දිමසූරියානං සස්සිරිකතා හොති, එවමස්සාපි චොදකස්ස පාපපුග්ගලූපක්කිලෙසවිගමෙන සස්සිරිකතා හොතීති අධිප්පායො.

399. **අධිගතං මෙත්තචිත්ත**න්ති අප්පනාප්පත්තං මෙත්තඣානං.

400-1. ''දොසන්තරො''ති එත්ථ අන්තර-සද්දො චිත්තපරියායොති ආහ **''න දුට්ඨචිත්තො හුත්වා''**ති.

කාරුඤ්ඤං නාම කරුණා එවාති ආහ **“කාරුඤ්ඤතාති කරුණාභාවො”**ති. **කරුණ**න්ති අප්පනාප්පත්තං වදති. තථා **මෙත්ත**න්ති.

අත්තාදානඅඞ්ගකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

10. භික්ඛුනික්ඛන්ධකො

මහාපජාපතිගොතමීවත්ථුකථාවණ්ණනා

403. භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ **''මාතුගාමස්ස පබ්බජිතත්තා''**ති ඉදං පඤ්චවස්සසතතො උද්ධං සද්ධම්මස්ස අප්පවත්තනකාරණදස්සනං. **සුක්ඛවිපස්සකඛීණාසවවසෙන වස්සසහස්ස**න්තිආදි **ඛන්ධකභාණකානං** මතං ගහෙත්වා වුත්තං. **දීඝනිකායට්ඨකථායං** පන ''පටිසම්භිදාප්පත්තෙහි වස්සසහස්සං අට්ඨාසි, ඡළභිඤ්ඤෙහි වස්සසහස්සං, තෙවිජ්ජෙහි වස්සසහස්සං, සුක්ඛවිපස්සකෙහි වස්සසහස්සං, පාතිමොක්ඛෙහි වස්සසහස්සං අට්ඨාසී''ති (දී. නි. අට්ඨ. 3.161) වුත්තං. **අඞ්ගුත්තර** (අ. නි. අට්ඨ. 3.8.51) **-සංයුත්තට්ඨකථාසු**පි (සං. නි. අට්ඨ. 2.2.156) අඤ්ඤථාව වුත්තං, තං සබ්බං අඤ්ඤමඤ්ඤවිරුද්ධම්පි තංතංභාණකානං මතෙන ලිඛිතසීහළට්ඨකථාසු ආගතනයමෙව ගහෙත්වා ආචරියෙන ලිඛිතං ඊදිසෙ කථාවිරොධෙ සාසනපරිහානියා අභාවතො, සොධනුපායාභාවා ච. පරමත්ථවිරොධො එව හි සුත්තාදිනයෙන සොධනීයො, න කථාමග්ගවිරොධොති.

මහාපජාපතිගොතමීවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනීඋපසම්පදානුජානනකථාවණ්ණනා

404-8. පාළියං **යදග්ගෙනා**ති යස්මිං දිවසෙ. **තදා**ති තස්මිංයෙව දිවසෙ. **විමානෙත්වා**ති අවමානං කත්වා.

410-1. **ආපත්තිගාමිනියො**ති ආපත්තිං ආපන්නායො. **කම්මවිභඞ්ගෙ**ති පරිවාරෙ කම්මවිභඞ්ගෙ (පරි. 482 ආදයො).

413-5. පාළියං **ද්වෙ තිස්සො භික්ඛුනියො**ති ද්වීහි තීහි භික්ඛුනීහි. **න ආරොචෙන්තී**ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසකස්ස න ආරොචෙන්ති.

416. **දුස්සවෙණියා**ති අනෙකදුස්සපට්ටෙ එකතො කත්වා කතවෙණියා.

417. **විසෙසක**න්ති පත්තලෙඛාදිවණ්ණවිසෙසං. **පකිණන්තී**ති වික්කිණන්ති. **නමනක**න්ති පාසුකට්ඨිනමනකබන්ධනං.

422-5. **සංවෙල්ලිය**න්ති කච්ඡං බන්ධිත්වා නිවාසනං. **තයො නිස්සයෙ**ති රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස තාසං අලබ්භනතො වුත්තං.

426-8. අට්ඨෙව **භික්ඛුනියො යථාවුඩ්ඪං පටිබාහන්තී**ති අට්ඨ භික්ඛුනියො වුඩ්ඪපටිපාටියාව ගණ්හන්තියො ආගතපටිපාටිං පටිබාහන්ති, නාඤ්ඤාති අත්ථො. **අනුවාදං පට්ඨපෙන්තී**ති ඉස්සරියං පවත්තෙන්තීති අත්ථං වදන්ති.

430. **භික්ඛුදූතෙනා**ති භික්ඛුනා දූතභූතෙන. **සික්ඛමානදූතෙනා**ති සික්ඛමානාය දූතාය.

431. **න සම්මතී**ති නප්පහොති. **නවකම්ම**න්ති ''නවකම්මං කත්වා වසතූ''ති අපලොකෙත්වා සඞ්ඝිකභූමියා ඔකාසදානං.

432-6. **සන්නිසින්නගබ්භා**ති දුවිඤ්ඤෙය්‍යගබ්භා. **මහිලාතිත්ථෙ**ති ඉත්ථීනං සාධාරණතිත්ථෙ.

භික්ඛුනීඋපසම්පදානුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

11. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකො

බුද්ධානුබුද්ධකසික්ඛාපදකථාවණ්ණනා

437. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ පාළියං **"අපාවුසො, අම්හාකං සත්ථාරං ජානාසී"**ති ඉදං ථෙරො සයං භගවතො පරිනිබ්බුතභාවං ජානන්තොපි අත්තනා සහගතභික්ඛුපරිසාය ඤාපනත්ථමෙව, සුභද්දස්ස වුඩ්ඪපබ්බජිතස්ස සාසනස්ස පටිපක්ඛවචනං භික්ඛූනං විඤ්ඤාපනත්ථඤ්ච එවං පුච්ඡි. සුභද්දො හි කුසිනාරායං භගවති අභිප්පසන්නාය ඛත්තියාදිගහට්ඨපරිසාය මජ්ඣෙ භගවතො පරිනිබ්බානං සුත්වා හට්ඨපහට්ඨොපි භයෙන පහට්ඨාකාරං වාචාය පකාසෙතුං න සක්ඛිස්සති, ඉධෙව පන විජනපදෙසෙ සුත්වා යථාජ්ඣාසයං අත්තනො පාපලද්ධිං පකාසෙස්සති, තතො තමෙව පච්චයං දස්සෙත්වා භික්ඛූ සමුස්සාහෙත්වා ධම්මවිනයසඞ්ගහං කාරෙත්වා එතස්ස පාපභික්ඛුස්ස, අඤ්ඤෙසඤ්ච ඊදිසානං මනොරථවිඝාතං, සාසනට්ඨිතිඤ්ච කරිස්සාමීති ජානන්තොව තං පුච්ඡීති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව ථෙරො ''එකමිදාහං, ආවුසො, සමය''න්තිආදිනා සුභද්දවචනමෙව දස්සෙත්වා ධම්මවිනයං සඞ්ගායාපෙසි. **නානාභාවොති** සරීරෙන නානාදෙසභාවො, විප්පවාසොති අත්ථො. **විනාභාවොති** මරණෙන වියුජ්ජනං. **අඤ්ඤථාභාවොති** භවන්තරූපගමනෙන අඤ්ඤාකාරප්පත්ති.

441. **"ආකඞ්ඛමානො…පෙ…. සමූහනෙය්‍යා"**ති ඉදං භගවා මයා ''ආකඞ්ඛමානො''ති වුත්තත්තා එකසික්ඛාපදම්පි සමූහනිතබ්බං අපස්සන්තා, සමූහනෙ ච දොසං දිස්වා ධම්මසඞ්ගහකා භික්ඛූ ''අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤාපෙස්සාම, පඤ්ඤත්තං න සමුච්ඡින්දිස්සාමා''තිආදිනා පුන ''පඤ්ඤත්තිසදිසාය අකුප්පාය කම්මවාචාය සාවෙත්වා සමාදාය වත්තිස්සන්ති, තතො යාව සාසනන්තරධානා අප්පටිබාහියානි සික්ඛාපදානි භවිස්සන්තී''ති ඉමිනා අධිප්පායෙන අවොචාති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව මහාථෙරාපි තථෙව පටිපජ්ජිංසු.

ගිහිගතානීති ගිහීසු ගතානි. ඛත්තියමහාසාරාදිගිහීහි ඤාතානීති අත්ථො. චිතකධූමකාලො අත්තනො පවත්තිපරියොසානභූතො එතස්සාති **ධූමකාලිකං**.

443. **ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ කරියමානෙපීති** ''ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍ය කප්පාවසෙසං වා''ති එවං ථූලතරෙ ''තිට්ඨතු, භගවා, කප්ප''න්ති යාචනහෙතුභූතෙ ඔකාසනිමිත්තෙ කම්මෙ කරියමානෙ. **මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තොති** මාරෙන ආවිට්ඨචිත්තො.

445. **උජ්ජවනිකායාති** පටිසොතගාමිනියා. කුච්ඡිතො ලවො ඡෙදො විනාසො **කුලවො,** නිරත්ථකවිනියොගො. තං න ගච්ඡන්තීති **න කුලවං ගමෙන්ති**.

බුද්ධානුබුද්ධකසික්ඛාපදකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

12. සත්තසතිකක්ඛන්ධකො

දසවත්ථුකථාවණ්ණනා

446. සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ **භික්ඛග්ගෙනාති** භික්ඛුගණනාය. **මහීති** හිමං.

447. **අවිජ්ජානිවුතාති** අවිජ්ජානීවරණෙන නිවුතා පටිච්ඡන්නා. **අවිද්දසූති** අඤ්ඤාණිනො. **උපක්කිලෙසා වුත්තාති** තෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං එතෙ සුරාපානාදයො උපක්කිලෙසාති වුත්තා. නෙත්තියා තණ්හාය සහිතා **සනෙත්තිකා.**

450-1. **අහොගඞ්ගොති** තස්ස පබ්බතස්ස නාමං. **පටිකච්චෙව ගච්ඡෙය්‍යන්ති** යත්ථ නං අධිකරණං වූපසමිතුං භික්ඛූ සන්නිපතිස්සන්ති, තත්ථාහං පඨමමෙව ගච්ඡෙය්‍යං. **සම්භාවෙසුන්ති** සම්පාපුණිංසු.

452. **අලොණිකන්ති** ලොණරහිතං භත්තං, බ්‍යඤ්ජනං වා. **ආසුතාති** සබ්බසම්භාරසජ්ජිතා, ''අසුත්තා''ති වා පාඨො.

453. **උජ්ජවිංසූති** නාවාය පටිසොතං ගච්ඡිංසු. **පාචීනකාති** පුරත්ථිමදිසාය ජාතත්තා වජ්ජිපුත්තකෙ සන්ධාය වුත්තං. **පාවෙය්‍යකාති** පාවෙය්‍යදෙසවාසිනො.

454. **නනු ත්වං, ආවුසො, වුඩ්ඪොති** නනු ත්වං ථෙරො නිස්සයමුත්තො, කස්මා තං ථෙරො පණාමෙසීති භෙදවචනං වදන්ති. **ගරුනිස්සයං ගණ්හාමාති** නිස්සයමුත්තාපි මයං එකං සම්භාවනීයගරුං නිස්සයභූතං ගහෙත්වාව වසිස්සාමාති අධිප්පායො.

455. **මූලාදායකාති** පඨමං දසවත්ථූනං දායකා, ආවාසිකාති අත්ථො. **පථබ්‍යා සඞ්ඝත්ථෙරොති** ලොකෙ සබ්බභික්ඛූනං තදා උපසම්පදාය වුඩ්ඪො. **සුඤ්ඤතාවිහාරෙනාති** සුඤ්ඤතාමුඛෙන අධිගතඵලසමාපත්තිං සන්ධාය වදති.

457. **සුත්තවිභඞ්ගෙති** පදභාජනීයෙ. ඉදඤ්ච ''යො පන භික්ඛු සන්නිධිකාරකං ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා''ති (පාචි. 253) සුත්තෙ යාවකාලිකස්සෙව පරාමට්ඨත්තා සිඞ්ගීලොණස්ස යාවජීවිකස්ස සන්නිධිකතස්ස ආමිසෙන සද්ධිං පරිභොගෙ පාචිත්තියං විභඞ්ගනයෙනෙව සිජ්ඣතීති වුත්තං, තං පන පාචිත්තියං විභඞ්ගෙ ආගතභාවං සාධෙතුං **''කථං සුත්තවිභඞ්ගෙ''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ හි ලොණමෙත්ථ සන්නිධිකතං, න ඛාදනීයං භොජනීයන්ති ලොණමිස්සභොජනෙ වජ්ජිපුත්තකා අනවජ්ජසඤ්ඤිනො අහෙසුං. තථාසඤ්ඤීනම්පි නෙසං ආපත්තිදස්සනත්ථං ''සන්නිධිකාරෙ අසන්නිධිකාරසඤ්ඤී''ති ඉදං සුත්තවිභඞ්ගං උද්ධටන්ති වෙදිතබ්බං.

තෙන සද්ධින්ති පුරෙපටිග්ගහිතලොණෙන සද්ධිං. **දුක්කටෙනෙත්ථ භවිතබ්බන්ති** ''යාවකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජීවිකං පටිග්ගහිත''න්ති අවත්වා ''තදහුපටිග්ගහිත''න්ති වචනසාමත්ථියතො පුරෙපටිග්ගහිතං යාවජීවිකං යාවකාලිකෙන සද්ධිං සම්භින්නරසං කාලෙපි න කප්පතීති සිජ්ඣති, තත්ථ දුක්කටෙන භවිතබ්බන්ති අධිප්පායො. **දුක්කටෙනපි න භවිතබ්බන්ති** යදි හි සන්නිධිකාරපච්චයා දුක්කටං මඤ්ඤථ, යාවජීවිකස්ස ලොණස්ස සන්නිධිදොසාභාවා දුක්කටෙන න භවිතබ්බං, අථ ආමිසෙන සම්භින්නරසස්ස තස්ස ආමිසගතිකත්තා දුක්කටං මා මඤ්ඤථ. තදා ච හි පාචිත්තියෙනෙව භවිතබ්බං ආමිසත්තුපගමනතොති අධිප්පායො. **න හි එත්ථ යාවජීවිකන්ති**ආදිනාපි දුක්කටාභාවං සමත්ථෙති.

පාළියං **රාජගහෙ සුත්තවිභඞ්ගෙති**ආදීසු සබ්බත්ථ සුත්තෙ ච විභඞ්ගෙ චාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. තස්ස තස්ස විකාලභොජනාදිනො සුත්තෙපි පටික්ඛිත්තත්තා විනයස්ස අතිසරණං අතික්කමො **විනයාතිසාරො. ''නිසීදනං නාම සදසං වුච්චතීති ආගත''**න්ති ඉදං විභඞ්ගෙ ච ආගතදස්සනත්ථං වුත්තං. **තං පමාණං කරොන්තස්සාති** සුගතවිදත්ථියා විදත්ථිත්තයප්පමාණං කරොන්තස්ස, දසාය පන විදත්ථිද්වයප්පමාණං කතං. අදසකම්පි නිසීදනං වට්ටතීති එවාති අධිප්පායො. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා සබ්බත්ථ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

දසවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

චූළවග්ගවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

පරිවාරවණ්ණනා

මහාවග්ගො

පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනා

1. විසුද්ධපරිවාරස්ස සීලක්ඛන්ධාදිධම්මක්ඛන්ධසරීරස්ස භගවතො විනයපරියත්තිසාසනෙ ඛන්ධකානං අනන්තරං පරිවාරොති යො විනයො සඞ්ගහං සමාරුළ්හො, තස්ස දානි අනුත්තානත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමීති යොජනා.

සමන්තචක්ඛුනාති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන. **අතිවිසුද්ධෙන මංසචක්ඛුනාති** රත්තින්දිවං සමන්තා යොජනප්පමාණෙ අතිසුඛුමානිපි රූපානි පස්සනතො අතිවිය පරිසුද්ධෙන පසාදචක්ඛුනා. ‘‘අත්ථි තත්ථ පඤ්ඤත්ති’’තිආදීසු අත්ථි නු ඛො තත්ථ පඤ්ඤත්තීතිආදිනා අත්ථො ගහෙතබ්බොති ආහ **‘‘තත්ථ පඤ්ඤත්ති…පෙ…. කෙනාභතන්ති පුච්ඡා’’**ති.

2. **පුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙති** පුච්ඡාය විස්සජ්ජනෙ. **විනීතකථාති** විනීතවත්ථුකථා, අයමෙව වා පාඨො.

ද්වඞ්ගිකෙන එකෙන සමුට්ඨානෙනාති අඞ්ගද්වයසමුදායභූතෙන එකෙන. අඞ්ගද්වයවිමුත්තස්ස සමුට්ඨානස්ස අභාවෙපි තෙසු එකෙනඞ්ගෙන විනා අයං ආපත්ති න හොතීති දස්සනත්ථමෙව ‘‘එකෙන සමුට්ඨානෙනා’’ති වුත්තං. ඉදානි තෙසු ද්වීසු අඞ්ගෙසු පධානඞ්ගං දස්සෙතුමාහ **‘‘එත්ථ හි චිත්තං අඞ්ගං හොති’’**තිආදි. යස්මා පන මග්ගෙනමග්ගප්පටිපත්තිසඞ්ඛාතාය කායවිඤ්ඤත්තියා සෙවනචිත්තෙනෙව සම්භවෙ සති අයං තං අඞ්ගද්වයං උපාදාය භගවතා පඤ්ඤත්තා ආපත්තිසම්මුති හොති, නාසති. තස්මා තං චිත්තං කායවිඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතස්ස කායස්ස අඞ්ගං කාරණං හොති, න ආපත්තියා. තස්ස පන තංසමුට්ඨිතකායො එව අඞ්ගං අබ්‍යවහිතකාරණං, චිත්තං පන කාරණකාරණන්ති අධිප්පායො. එවං උපරිපි සබ්බත්ථ චිත්තඞ්ගයුත්තසමුට්ඨානෙසු අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. ‘‘එකෙන සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාති’’තිආදිපරිවාරවචනෙනෙව ආපත්තියා අකුසලාදිපරමත්ථසභාවතා පාළිඅට්ඨකථාසු පරියායතොව වුත්තා, සම්මුතිසභාවා එව ආපත්තීති සිජ්ඣති සමුට්ඨානසමුට්ඨිතානං භෙදසිද්ධිතොති ගහෙතබ්බං. **ඉමමත්ථං සන්ධායාති** ආපන්නාය පාරාජිකාපත්තියා කෙහිචිපි සමථෙහි අනාපත්තිභාවාපාදනස්ස අසක්කුණෙය්‍යත්තසඞ්ඛාතමත්ථං සන්ධාය.

3. **පොරාණකෙහි මහාථෙරෙහීති** සඞ්ගීතිත්තයතො පච්ඡා පොත්ථකසඞ්ගීතිකාරකෙහි ඡළභිඤ්ඤාපඅසම්භිදාදිගුණසමුජ්ජලෙහි මහාථෙරෙහි. චතුත්ථසඞ්ගීතිසදිසා හි **පොත්ථකාරොහසඞ්ගීති**.

188. **මහාවිභඞ්ගෙති** භික්ඛුවිභඞ්ගෙ. **සොළස වාරා දස්සිතාති** යෙහි වාරෙහි ආදිභූතෙහි උපලක්ඛිතත්තා අයං සකලොපි පරිවාරො සොළසපරිවාරොති වොහරීයති, තෙ සන්ධාය වදති.

පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානසීසවණ්ණනා

257. පාළියං **නිබ්බානඤ්චෙව පඤ්ඤත්තීති** එත්ථ යස්මා සඞ්ඛතධම්මෙ උපාදාය පඤ්ඤත්තා සම්මුතිසච්චභූතා පුග්ගලාදිපඤ්ඤත්ති පරමත්ථතො අවිජ්ජමානත්තා උප්පත්තිවිනාසයුත්තවත්ථුධම්මනියතෙන අනිච්චදුක්ඛලක්ඛණද්වයෙන යුත්තාති වත්තුං අයුත්තා, කාරකවෙදකාදිරූපෙන පන පරිකප්පිතෙන අත්තසභාවෙන විරහිතත්තා ''අනත්තා''ති වත්තුං යුත්තා. තස්මා අයං පඤ්ඤත්තිපි අසඞ්ඛතත්තසාමඤ්ඤතො වත්ථුභූතෙන නිබ්බානෙන සහ **"අනත්තා ඉති නිච්ඡයා"**ති වුත්තා. අවිජ්ජමානාපි හි සම්මුති කෙනචි පච්චයෙන අකතත්තා අසඞ්ඛතා එවාති.

කරුණාසීතලත්තං, පඤ්ඤාපභාසිතත්තඤ්ච භගවතො දස්සෙතුං **"බුද්ධචන්දෙ, බුද්ධාදිච්චෙ"**ති එතං උභයං වුත්තං. හායති එතෙනාති හානි, දුක්ඛස්ස හානි **දුක්ඛහානි,** සබ්බදුක්ඛාපනූදනකාරණන්ති අත්ථො. **පිටකෙ තීණි දෙසයීති** යස්මා අඤ්ඤෙපි මහාවීරා සම්මාසම්බුද්ධා සද්ධම්මං දෙසයන්ති, තස්මා අඞ්ගීරසො පිටකානි තීණි දෙසයීති යොජනා. **මහාගුණන්ති** මහානිසංසං. **එවං නීයති සද්ධම්මොති** යදි විනයපරියත්ති අපරිහීනා තිට්ඨති, එවං සති පටිපත්තිපටිවෙධසද්ධම්මොපි නීයති පවත්තීයති, න පරිහායතීති අත්ථො.

විනයපරියත්ති පන කථං තිට්ඨතීති ආහ **"උභතො ච"**තිආදි. පරිවාරෙන ගන්ථිතා තිට්ඨතීති යොජෙතබ්බං. **තස්සෙව පරිවාරස්සාති** තස්මිං එව පරිවාරෙ. **සමුට්ඨානං නියතො කතන්ති** එකච්චං සමුට්ඨානෙන නියතං කතං. තස්මිං පරිවාරෙ කිඤ්චි සික්ඛාපදං නියතසමුට්ඨානං අඤ්ඤෙහි අසාධාරණං, තං පකාසිතන්ති අත්ථො.

සම්භෙදං නිදානඤ්චඤ්ඤන්ති සම්භෙදො සික්ඛාපදානං අඤ්ඤමඤ්ඤසමුට්ඨානෙන සංකිණ්ණතා, නිදානඤ්ච පඤ්ඤත්තිට්ඨානං, අඤ්ඤං පුග්ගලාදිවත්ථාදි ච. **සුත්තෙ දිස්සන්ති උපරීති** හෙට්ඨා වුත්තෙ, උපරි වක්ඛමානෙ ච පරිවාරසුත්තෙ එව දිස්සන්ති. යස්මා ච එවං, තස්මා සකලසාසනාධාරස්ස විනයස්ස ඨිතිහෙතුභූතං පරිවාරං සික්ඛෙති, එවමෙත්ථ යොජනා දට්ඨබ්බා.

සම්භින්නසමුට්ඨානානීති අඤ්ඤෙහි සාධාරණසමුට්ඨානානි. **ආදිම්හි තාව පුරිමනයෙති** සබ්බපඨමෙ පඤ්ඤත්තිවාරෙ ආගතනයං සන්ධාය වදති, තත්ථ පන පඤ්ඤත්තිවාරෙ ''පඨමං පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්තන්ති, වෙසාලියං පඤ්ඤත්ත''න්තිආදිනා (පරි. 1) නිදානම්පි දිස්සති එව. **පරතොති** ආගතභාවං පන සන්ධාය පරතො ආගතෙ සුත්තෙ දිස්සතීති වෙදිතබ්බන්ති වුත්තං. **තස්සාති** උභතොවිභඞ්ගපරියාපන්නස්ස සික්ඛාපදස්ස.

258. **අනියතා පඨමිකාති** ආපත්තිං අපෙක්ඛිත්වාව ඉත්ථිලිඞ්ගං කතං, පඨමානියතං සික්ඛාපදන්ති අත්ථො. පාළියං **නානුබන්ධෙ පවත්තිනින්ති** වුට්ඨාපිතං පවත්තිනිං අනනුබන්ධනසික්ඛාපදං.

260. **එළකලොමසික්ඛාපදවත්ථුස්මිං** ''භික්ඛුනියො එළකලොමානි ධොවන්තියො රජන්තියො විජටෙන්තියො රිඤ්චන්ති උද්දෙසං පරිපුච්ඡ''න්ති (පාරා. 576) ආගතත්තා ඉමං රිඤ්චන්ති-පදං ගහෙත්වා සික්ඛාපදං උපලක්ඛිතන්ති දස්සෙන්තො **"විභඞ්ගෙ 'රිඤ්චන්ති උද්දෙස'න්ති ආගතං එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපද"**න්ති ආහ.

වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදන්ති අසමයෙ වස්සිකසාටිකපරියෙසනසික්ඛාපදං (පාරා. 626 ආදයො). **රතනසික්ඛාපදන්ති** රතනං වා රතනසම්මතං වා පටිසාමනසික්ඛාපදං (පාචි. 502 ආදයො).

265. පාළියං **බුද්ධඤාණෙනාති** පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන.

267. **"න දෙසෙන්ති තථාගතා"**ති එතෙන ඡත්තපාණිස්ස ධම්මදෙසනාපටික්ඛෙපං දස්සෙති.

269. **අකතන්ති** අඤ්ඤෙහි අමිස්සීකතං, නියතසමුට්ඨානන්ති අත්ථො. **අකතන්ති** වා පුබ්බෙ අනාගතං, අභිනවන්ති අත්ථො.

270. **සමුට්ඨානඤ්හි සඞ්ඛෙපන්ති** එත්ථ සඞ්ඛිපන්ති සඞ්ගය්හන්ති සදිසසමුට්ඨානානි එත්ථාති සඞ්ඛෙපො, සමුට්ඨානසීසං. නෙති විනෙති කායවචීදුච්චරිතන්ති නෙත්ති, විනයපාළි, සා එව ධම්මොති නෙත්තිධම්මොති ආහ **"විනයපාළිධම්මස්සා"**ති.

සමුට්ඨානසීසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අන්තරපෙයාලං

කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනා

271. **කති ආපත්තියොති** පාරාජිකාදීසු පඤ්චසු ආපත්තීසු මෙථුනාදින්නාදානාදිඅන්තොගධභෙදං අපෙක්ඛිත්වා ජාතිවසෙන එකත්තං ආරොපෙත්වා පුච්ඡා කතා. **කති ආපත්තික්ඛන්ධාති** අන්තොගධභෙදං අපෙක්ඛිත්වා පච්චෙකං රාසට්ඨෙනාති එත්තකමෙවෙත්ථ භෙදො. **විනීතානියෙව විනීතවත්ථූනීති** ආපත්තිතො විරමණානි එව අවිප්පටිසාරපාමොජ්ජාදිධම්මානං කාරණත්තා වත්ථූනීති විනීතවත්ථූනි, තානි එත්ථ අත්ථතො විරතිආදිඅනවජ්ජධම්මා එව. **වෙරං මණතීති** වෙරහෙතුත්තා ''වෙර''න්ති ලද්ධනාමං රාගාදිඅකුසලපක්ඛං විනාසෙති.

ධම්මස්සවනග්ගං භින්දිත්වා ගච්ඡතීති බහූසු එකතො නිසීදිත්වා ධම්මං සුණන්තෙසු තං ධම්මස්සවනසමාගමං කොපෙත්වා උට්ඨාය ගච්ඡති. **අනාදරොවාති** තුස්සිතබ්බට්ඨානෙ තුට්ඨිං, සංවිජිතබ්බට්ඨානෙ සංවෙගඤ්ච අපවෙදෙන්තො එව. **කායපාගබ්භියන්ති** උන්නතිවසෙන පවත්තනකායානාචාරං.

274. මෙත්තාය සමුට්ඨිතං **මෙත්තං,** කායකම්මං. **උභයෙහිපීති** නවකෙහි, ථෙරෙහි ච. **පියං කරොතීති** තං පුග්ගලං පෙමට්ඨානං කරොති, කෙසන්ති ආහ **''සබ්‍රහ්මචාරීන''**න්ති.

පුග්ගලං පටිවිභජිත්වා භුඤ්ජතීති පකතෙන සම්බන්ධො. තමෙව පුග්ගලපටිවිභාගං දස්සෙතුං **''අමුකස්සා''**තිආදි වුත්තං.

භුජිස්සභාවකරණතොති තණ්හාදාසබ්‍යතො මොචෙත්වා සමථවිපස්සනාසු සෙරිවිහාරිතාකරණතොති අත්ථො. **නියානීති** පවත්තති. සම්මාදුක්ඛක්ඛයාය සංවත්තතීති අත්ථො.

කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡආපත්තිසමුට්ඨානවාරවණ්ණනා

276. **පඨමෙන ආපත්තිසමුට්ඨානෙනාති** කෙවලං කායෙන. පාරාජිකාපත්තියා එකන්තසචිත්තකසමුට්ඨානත්තා **''න හීති වත්තබ්බ''**න්ති වුත්තං. සඞ්ඝාදිසෙසාදීනං දුක්කටපරියොසානානං පඤ්චන්නං අචිත්තකානම්පි සම්භවතො **''සියා''**ති වුත්තං, ආපජ්ජනං සියා භවෙය්‍යාති අත්ථො. හීනුක්කට්ඨෙහි ජාතිආදීහි ඔමසනෙ එව දුබ්භාසිතස්ස පඤ්ඤත්තත්තා සා එකන්තවාචාචිත්තසමුට්ඨානා එවාති.

දුතියසමුට්ඨානනයෙ වාචාය එව සමාපජ්ජිතබ්බපාටිදෙසනීයස්ස අභාවා **''න හී''**ති වුත්තං.

තතියෙ පන වොසාසමානරූපං භික්ඛුනිං කායවාචාහි අනපසාදනපච්චයා පාටිදෙසනීයසම්භවතො **''සියා''**ති වුත්තං.

ඔමසනෙ පාචිත්තියස්ස අදින්නාදානසමුට්ඨානත්තෙපි තප්පච්චයා පඤ්ඤත්තස්ස දුබ්භාසිතස්ස පඤ්චමෙනෙව සමුප්පත්තීති දස්සෙතුං චතුත්ථවාරෙ **''දුබ්භාසිතං ආපජ්ජෙය්‍යාති න හීති වත්තබ්බ''**න්ති වත්වා පඤ්චමවාරෙ **''සියාති වත්තබ්බ''**න්ති වුත්තං. කායවිකාරෙනෙව ඔමසන්තස්ස පනෙත්ථ දුබ්භාසිතභාවෙපි කායකීළාභාවාභාවතො දුක්කටමෙවාති දට්ඨබ්බං.

ඡට්ඨවාරෙ පන විජ්ජමානොපි කායො දුබ්භාසිතස්ස අඞ්ගං න හොති, පඤ්චමසමුට්ඨානෙ එව ඡට්ඨම්පි පවිසතීති දස්සෙතුං **''න හී''**ති පටික්ඛිත්තං, න පන තත්ථ සබ්බථා දුබ්භාසිතෙන අනාපත්තීති දස්සෙතුං. න හි දවකම්‍යතාය කායවාචාහි ඔමසන්තස්ස දුබ්භාසිතාපත්ති න සම්භවති. යඤ්හි පඤ්චමෙනෙව සමාපජ්ජති, තං ඡට්ඨෙනපි සමාපජ්ජති එව ධම්මදෙසනාපත්ති වියාති ගහෙතබ්බං. සෙසං සමුට්ඨානවාරෙ සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඡආපත්තිසමුට්ඨානවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කතාපත්තිවාරවණ්ණනා

277. දුතියෙ පන කතිවාරෙ පඨමසමුට්ඨානෙන ආපජ්ජිතබ්බානං ආපත්තීනං ලහුදස්සනසුඛත්ථං කුටිකාරාදීනි එව සමුද්ධටානි, න අඤ්ඤෙසං අභාවා, සඤ්චරිත්තාදීනම්පි විජ්ජමානත්තා. එවං දුතියසමුට්ඨානාදීසුපි. **''කප්පියසඤ්ඤී''**ති

ඉමිනා අචිත්තකත්තං දස්සෙති. **“කුටිං කරොතී”**ති ඉමිනා වචීපයොගාභාවං. උභයෙනාපි කෙවලං කායෙනෙව දුක්කටාදීනං සම්භවං දස්සෙති. එවං උපරිපි යථානුරූපං ඤාතබ්බං.

“එකෙන සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨහන්තී”ති ඉදං ඉධ විසෙසෙත්වා දස්සිතානං කායතොව සමුට්ඨිතානං වසෙන වුත්තං, අවිසෙසතො පන තා ආපත්තියො ඉතරසමුට්ඨානෙහිපි යථාරහං සමුට්ඨහන්ති එව. එවං උපරිපි.

“තිණවත්ථාරකෙන වා”ති ඉදං සඞ්ඝාදිසෙසවජ්ජිතානං චතුන්නං ආපත්තීනං වසෙන වුත්තං.

279. **සංවිදහිත්වා කුටිං කරොතීති** වාචාය සංවිදහති, සයඤ්ච කායෙන කරොතීති අත්ථො.

කතාපත්තිවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිසමුට්ඨානගාථාවණ්ණනා

283. තතියො පන ගාථාවාරො දුතියවාරෙන වුත්තමෙවත්ථං සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙතුං වුත්තො. තත්ථ කායොව කායිකොති වත්තබ්බෙ වචනවිපල්ලාසෙන **“කායිකා”**ති වුත්තං. තෙනාහ **“තෙන සමුට්ඨිතා”**ති, කායො සමුට්ඨානං අක්ඛාතොති අත්ථො.

විවෙකදස්සිනාති සබ්බසඞ්ඛතවිවිත්තත්තා, තතො විවිත්තහෙතුත්තා ච නීවරණවිවෙකඤ්ච නිබ්බානඤ්ච දස්සනසීලෙන. **විභඞ්ගකොවිදාති** උභතොවිභඞ්ගකුසලාති ආලපනං. ඉධ පනෙවං අඤ්ඤො පුච්ඡන්තො නාම නත්ථි, **උපාලිත්ථෙරො** සයමෙව අත්ථං පාකටං කාතුං පුච්ඡාවිසජ්ජනඤ්ච අකාසීති ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ආපත්තිසමුට්ඨානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විපත්තිපච්චයවාරවණ්ණනා

284. චතුත්ථෙ පන විපත්තිපච්චයවාරෙ **සීලවිපත්තිපච්චයාති** සීලවිපත්තිපටිච්ඡාදනපච්චයා.

286. **දිට්ඨිවිපත්තිපච්චයාති** දිට්ඨිවිපත්තියා අප්පටිනිස්සජ්ජනපච්චයා.

287. **ආජීවවිපත්තිපච්චයාති** එත්ථ ආගම්ම ජීවන්ති එතෙනාති ආජීවො, චතුපච්චයො, සොව මිච්ඡාපත්තියා විපන්නත්තා විපත්තීති **ආජීවවිපත්ති,** තස්සා ආජීවවිපත්තියා හෙතු, තදුප්පාදනතපරිභොගනිමිත්තන්ති අත්ථො.

විපත්තිපච්චයවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණපච්චයවාරවණ්ණනා

291. පඤ්චමෙ අධිකරණපච්චයවාරෙ **කිච්චාධිකරණපච්චයාති** අපලොකනවචනඤත්තිකම්මවාචාසඞ්ඛතකම්මවාචාපච්චයා. **පඤ්චාති** එත්ථ අධම්මිකකතිකාදිං අපලොකෙත්වා කරොන්තානං අනිමිත්තන්ති අත්ථො. පඤ්චමෙ අධිකරණපච්චයවාරෙ කිච්චාධිකරණපච්චයා අපලොකනාවසානෙ දුක්කටං, අධිප්පායාදිනා ඤත්තිකම්මාදිං කරොන්තානං ථුල්ලච්චයාදි ච සඞ්ගය්හතීති දට්ඨබ්බං. **අවසෙසා ආපත්තියොති** සොතාපත්තිඵලසමාපත්තිආදයො. **“නත්ථඤ්ඤා ආපත්තියො”**ති ඉදං විපත්තිආදිභාගිනියො සාවජ්ජාපත්තියො සන්ධාය වුත්තං.

අධිකරණපච්චයවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමථභෙදං

අධිකරණපරියායවාරවණ්ණනා

293. ඡට්ඨෙ පරියායවාරෙ **අලොභො පුබ්බඞ්ගමො**තිආදි සාසනට්ඨිතියා අවිපරීතතො ධම්මවාදිස්ස විවාදං සන්ධාය වුත්තං. **අට්ඨාරස භෙදකරවත්ථූනි ඨානානී**ති ධම්මාදීසු අධම්මොතිආදිනා ගහෙත්වා දීපනානි ඉධෙව භෙදකරවත්ථූනි, තානි එව කායකලහාදිවිවාදස්ස කාරණත්තා **ඨානානි,** ඔකාසත්තා **වත්ථූනි,** ආධාරත්තා **භූමියො**ති ච වුත්තානි. **අබ්‍යාකතහෙතූ**ති අසෙක්ඛානං විවාදං සන්ධාය වුත්තං. **ද්වාදස මූලානී**ති කොධො උපනාහො, මක්ඛො පලාසො, ඉස්සා මච්ඡරියං, මායා සාඨෙය්‍යං, පාපිච්ඡතා මහිච්ඡතා, සන්දිට්ඨිපරාමාසිතා ආධානගාහීදුප්පටිනිස්සජ්ජිතානීති ඉමෙසං ඡන්නං යුගළානං වසෙන ඡ ධම්මා චෙව ලොභාදයො ඡ හෙතූ චාති ද්වාදස ධම්මා විවාදාධිකරණස්ස මූලානි.

294. **චුද්දස මූලානී**ති තානෙව ද්වාදස කායවාචාහි සද්ධිං චුද්දස අනුවාදාධිකරණස්ස මූලානි.

295. පඨවිඛණනාදීසු පණ්ණත්තිවජ්ජෙසු කුසලාබ්‍යාකතචිත්තමූලිකා ආපත්ති හොතීති දස්සෙතුං **‘‘අලොභො පුබ්බඞ්ගමො’’**තිආදි වුත්තං. **සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා ඨානානී**තිආදි සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං පටිච්ඡාදනපච්චයා ආපත්තිසම්භවතො වුත්තං. ‘‘ආපත්තාධිකරණපච්චයා චතස්සො ආපත්තියො ආපජ්ජතී’’ති (පරි. 290) හි වුත්තං. **‘‘ඡ හෙතූ’’**ති ඉදං කුසලානං ආපත්තිහෙතුවොහාරස්ස අයුත්තතාය වුත්තං, න පන කුසලහෙතූනං අභාවතො. ‘‘අලොභො පුබ්බඞ්ගමො’’ති හි ආදි වුත්තං. ආපත්තිහෙතවො එව හි පුබ්බඞ්ගමනාමෙන වුත්තා.

296. **චත්තාරි කම්මානි ඨානානී**තිආදීසු අපලොකනවාචා, ඤත්තිආදිවාචායො ච කම්මානීති වුත්තං. තා එව හි එකසීමායං සාමග්ගිමුපගතානං කම්මප්පත්තානං අනුමතියා සාවනකිරියානිප්ඵත්තිසඞ්ඛාතස්ස සඞ්ඝගණකිච්චසභාවස්ස කිච්චාධිකරණස්ස අධිට්ඨානාභාවෙන ‘‘ඨානවත්ථුභූමියො’’ති වුච්චන්ති. **එකං මූලං සඞ්ඝො**ති යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං. ගණඤත්තිඅපලොකනානඤ්හි ගණොපි මූලන්ති. **ඤත්තිතො වා**ති ඤත්තිඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථකම්මවාචානං ඤත්තිරූපත්තා, ඤත්තිපුබ්බකත්තා ච වුත්තං. කම්මඤත්තිකම්මවාචාඤත්තිවසෙන හි දුවිධාසු ඤත්තීසු අනුස්සාවනාපි කම්මමූලකන්ත්වෙව සඞ්ගය්හන්ති. ඤත්තිවිභාගො චායං උපරි ආවි භවිස්සති.

‘‘ඉමෙ සත්ත සමථා…පෙ…. පරියායෙනා’’ති ඉදං පුච්ඡාවචනං. **‘‘සියා’’**ති ඉදං විසජ්ජනං. **‘‘කථඤ්ච සියා’’**ති ඉදං පුන පුච්ඡා. **විවාදාධිකරණස්ස ද්වෙ සමථා**තිආදි පුන විසජ්ජනං. තත්ථ **‘‘වත්ථුවසෙනා’’**ති ඉදං ‘‘සත්ත සමථා දස සමථා හොන්තී’’ති ඉමස්ස කාරණවචනං. **‘‘පරියායෙනා’’**ති ඉදං ‘‘දස සමථා සත්ත සමථා හොන්තී’’ති ඉමස්ස කාරණවචනං. චතුබ්බිධාධිකරණසඞ්ඛාතවත්ථුවසෙන ච දෙසනාක්කමසඞ්ඛාතපරියායවසෙන චාති අත්ථො.

අධිකරණපරියායවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සාධාරණවාරාදිවණ්ණනා

297. සත්තමෙ සාධාරණවාරෙ **සාධාරණා**ති විවාදාධිකරණස්ස වූපසමනකිච්චසාධාරණා. එවං සබ්බත්ථ.

298. අට්ඨමෙ තබ්භාගියවාරෙ **තබ්භාගියා**ති විවාදාධිකරණස්ස වූපසමනතො තප්පක්ඛිකා.

සාධාරණවාරාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමථාසමථස්සසාධාරණවාරවණ්ණනා

299. නවමෙ සමථාසමථසාධාරණවාරෙ ‘‘සබ්බෙ සමථා එකතොව අධිකරණං සමෙන්ති උදාහු නානා’’ති පුච්ඡන්තෙන **‘‘සමථා සමථස්ස සාධාරණා, සමථා සමථස්ස අසාධාරණා’’**ති වුත්තං. විවාදාදිඅධිකරණක්කමෙන තබ්බූපසමහෙතුභූතෙ සමථෙ උද්ධරන්තො **‘‘යෙභුය්‍යසිකා’’**තිආදිමාහ. සම්මුඛාවිනයං විනා කස්සචි සමථස්ස අසම්භවා සෙසා ඡපි සමථා සම්මුඛාවිනයස්ස සාධාරණා වුත්තා, තෙසං පන ඡන්නං අඤ්ඤමඤ්ඤාපෙක්ඛාභාවතො තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අසාධාරණා වුත්තා. තබ්භාගියවාරෙපි එසෙව නයො.

සමථාසමථස්සසාධාරණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමථසම්මුඛාවිනයවාරාදිවණ්ණනා

301-3. එකාදසමවාරෙපි **සම්මුඛාවිනයොති**ආදි පුච්ඡා. **යෙභුය්‍යසිකා සතිවිනයොති**ආදි විසජ්ජනං. එවං විනයවාරෙ කුසල-වාරෙ තතො පරෙසුපි පුච්ඡාවිසජ්ජනපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ **සම්මුඛාවිනයො සියා කුසලොති**ආදීසු තස්මිං තස්මිං විනයකම්මෙ, විවාදාදිම්හි ච නියුත්තපුග්ගලානං සමුප්පජ්ජනකකුසලාදීනං වසෙන සම්මුඛාවිනයාදීනං, විවාදාදීනඤ්ච කුසලාදිභාවො තෙන තෙන උපචාරෙන වුත්තො. යස්මා පනෙතස්ස සම්මුඛාවිනයො නාම සඞ්ඝසම්මුඛතාදයො හොන්ති, තෙසඤ්ච අනවජ්ජසභාවත්තා අකුසලෙ විජ්ජමානෙපි අකුසලත්තූපචාරො න යුත්තො ආපත්තාධිකරණස්ස අකුසලත්තූපචාරො විය, තස්මා නත්ථි සම්මුඛාවිනයො අකුසලොති අත්ථො.

304. තතො පරෙසු **යත්ථ යෙභුය්‍යසිකා ලබ්භති, තත්ථ සම්මුඛාවිනයො ලබ්භතීති**ආදි සම්මුඛාවිනයස්ස ඉතරෙහි සමථෙහි නියමෙන සංසට්ඨතං, ඉතරෙසං පන ඡන්නං අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසග්ගාභාවඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං.

සමථසම්මුඛාවිනයවාරාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සංසට්ඨවාරාදිවණ්ණනා

306. **අධිකරණන්ති වා සමථාති වා ඉමෙ ධම්මා සංසට්ඨාති**ආදි සමථානං අධිකරණෙසු එව යථාරහං පවත්තිං, අධිකරණානි විනා තෙසං විසුං අට්ඨානඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං. **විනිබ්භුජිත්වා නානාකරණං පඤ්ඤාපෙතුන්ති** අධිකරණතො සමථෙහි වියොජෙත්වා අසංසට්ඨෙ කත්වා නානාකරණං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසංසට්ඨතාය ඨිතභාවසඞ්ඛාතං නානත්තං පඤ්ඤාපෙතුං අධිකරණවූපසමක්ඛණෙ එව තෙසං අසංසග්ගං පඤ්ඤාපෙතුං කිං සක්කාති පුච්ඡති.

අධිකරණන්තිආදි ගාරය්හවාදදස්සනං. **සො මා හෙවන්ති** යො එවං වදති, සො ''මා එවං වදා''ති වචනීයො අස්ස, න ච ලබ්භති සමථානං අඤ්ඤත්‍ර අධිකරණා වූපසමලක්ඛණන්ති පහානාවත්ථානසඞ්ඛාතං නානාකරණං පටික්ඛිපති. ලක්ඛණතො පන අධිකරණෙහි සමථානං නානාකරණං අත්ථෙවාති දට්ඨබ්බං. **සමථා අධිකරණෙහි සම්මන්තීති** අපලොකනාදීහි චතූහි කිච්චාධිකරණෙහි සබ්බෙපි සමථා නිට්ඨානං ගච්ඡන්ති, නාඤ්ඤෙහීති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. තෙනෙව වක්ඛති ''සම්මුඛාවිනයො විවාදාධිකරණෙන න සම්මති. අනුවාද...පෙ.... ආපත්තාධිකරණෙන න සම්මති, කිච්චාධිකරණෙන සම්මතී''තිආදි (පරි. 311).

307-313. **විවාදාධිකරණං කතිහි සමථෙහි සම්මතීති**ආදිකො සම්මතිවාරො. තදනන්තරො සම්මතිනසම්මතිවාරො ච අධිකරණෙහි සමථානං සංසට්ඨතං, විසංසට්ඨතඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තො. **සමථා සමථෙහි සම්මන්තීති**ආදිකො සමථාධිකරණවාරො සමථානං අඤ්ඤමඤ්ඤං, අධිකරණෙහි ච අධිකරණානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං, සමථෙහි ච වූපසමාවූපසමං දස්සෙතුං වුත්තො.

314. සමුට්ඨාපෙතිවාරො පන අධිකරණෙහි අධිකරණානං උප්පත්තිප්පකාරදස්සනත්ථං වුත්තො. **න කතමං අධිකරණන්ති** අත්තනො සම්භවමත්තෙන එකම්පි අධිකරණං න සමුට්ඨාපෙතීති අත්ථො. කථඤ්චරහි සමුට්ඨාපෙතීති ආහ **''අපි චා''**තිආදි. තත්ථ **ජායන්තීති** අනන්තරමෙව අනුප්පජ්ජිත්වා පරම්පරපච්චයා ජායන්තීති අධිප්පායො. **''ධම්මො අධම්මො''**තිආදිනා උභින්නං පුග්ගලානං විවාදපච්චයා අඤ්ඤමඤ්ඤබෙමභඞ්ගා හොන්ති, තප්පච්චයා තෙසං පක්ඛං පරියෙසනෙන කලහං වඩ්ඪන්තානං විවාදො කඤ්චි මහාපරිසං සඞ්ඝපරිණායකං ලජ්ජිං ආගම්ම වූපසමං ගච්ඡති. තථා අවූපසමන්තෙ පන විවාදො කමෙන වඩ්ඪිත්වා සකලෙපි සඞ්ඝෙ විවාදං සමුට්ඨාපෙති, තතො අනුවාදාදීනීති එවං පරම්පරක්කමෙන වූපසමකාරණාභාවෙ චත්තාරි අධිකරණානි ජායන්ති. තං සන්ධායාහ **''සඞ්ඝො විවදති විවාදාධිකරණ''**න්ති. සඞ්ඝස්ස විවදතො යො විවාදො, තං විවාදාධිකරණං හොතීති අත්ථො. එස නයො සෙසෙසුපි.

සංසට්ඨවාරාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භජතිවාරවණ්ණනා

318. තදනන්තරවාරෙ පන **විවාදාධිකරණං චතුන්නං අධිකරණානන්ති**ආදි අධිකරණානං වුත්තනයෙන අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයත්තෙපි සංසග්ගභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. **විවාදාධිකරණං චතුන්නං අධිකරණානං විවාදාධිකරණං භජතීති**ආදීසු විවාදාධිකරණං චතූසු අධිකරණෙසු විවාදාධිකරණභාවමෙව භජති, නාඤ්ඤාධිකරණභාවං, චතූසු අධිකරණෙසු විවාදාධිකරණත්තමෙව නිස්සිතං විවාදාධිකරණමෙව පරියාපන්නං විවාදාධිකරණභාවෙනෙව සඞ්ගහිතන්ති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො.

319. **විවාදාධිකරණං සත්තන්නං සමථානං කති සමථෙ භජතීති**ආදි පන චතුන්නං අධිකරණානං වූපසමනෙ සති නියතසමථෙ දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ **කති සමථෙ භජතීති** අත්තනො උපසමත්ථාය කිත්තකෙ සමථෙ උපගච්ඡති,

කිත්තකෙ සමථෙ ආගම්ම වූපසමං ගච්ඡතීති අත්ථො. **කති සමථපරියාපන්නන**්ති අත්තානං වූපසමෙතුං කතිසු සමථෙසු තෙහි සමානවසෙන පවිට්ඨං. **කතිහි සමථෙහි සඞ්ගහිතන**්ති වූපසමං කරොන්තෙහි කතිහි සමථෙහි වූපසමකරණත්ථං සඞ්ගහිතං.

හජතිවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඛන්ධකපුච්ඡාවාරො

පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

320. **උපසම්පදක්ඛන්ධක**න්ති පබ්බජ්ජාඛන්ධකං (මහාව. 84). සහ නිද්දෙසෙනාති **සනිද්දෙසං**. ‘‘සන්නිද්දෙස’’න්ති වා පාඨො, සො එවත්ථො. **නිදානෙන ච නිද්දෙසෙන ච සද්ධි**න්ති එත්ථ පඤ්ඤත්තිට්ඨානපුග්ගලාදිප්පකාසකං නිදානවචනං නිදානං නාම, තන්නිදානං පටිච්ච නිද්දිට්ඨසික්ඛාපදානි නිද්දෙසො නාම, තෙහි අවයවභූතෙහි සහිතං තංසමුදායභූතං ඛන්ධකං පුච්ඡාමීති අත්ථො. **උත්තමානි පදානී**ති ආපත්තිපඤ්ඤාපකානි වචනානි අධිප්පෙතානි. **තෙසං…පෙ…. කති ආපත්තියො හොන්තී**ති තෙහි වචනෙහි පඤ්ඤත්තා කති ආපත්තික්ඛන්ධා හොන්තීති අත්ථො. නනු ආපත්තියො නාම පුග්ගලානඤ්ඤෙව හොන්ති, න පදානං, කස්මා පන ‘‘සමුක්කට්ඨපදානං කති ආපත්තියො’’ති සාමිවසෙන නිද්දෙසො කතොති ආහ **‘‘යෙන යෙන හි පදෙනා’’**තිආදි. පාළියං **උපොසථ**න්තිආදි උපොසථක්ඛන්ධකාදීනඤ්ඤෙව (මහාව. 132 ආදයො) ගහණං.

පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකුත්තරිකනයං

එකකවාරවණ්ණනා

321. එකුත්තරිකනයෙ පන **අජානන්තෙන වීතික්කන්තා**ති පණ්ණත්තිං වා වත්ථුං වා අජානන්තෙන වීතික්කන්තා පඨවීඛණනසහසෙය්‍යාදිකා, සාපි පච්ඡා ආපන්නභාවං ඤත්වා පටිකම්මං අකරොන්තස්ස අන්තරායිකාව හොති.

පාරිවාසිකාදීහි පච්ඡා ආපන්නාති වත්තභෙදෙසු දුක්කටානි සන්ධාය වුත්තං. තස්මිං ඛණෙ ආපජ්ජිතබ්බඅන්තරාපත්තියො සන්ධායාති කෙචි වදන්ති, තස්ස පුබ්බාපත්තීනංඅන්තරාපත්ති-පදෙනෙව වක්ඛමානත්තා පුරිමමෙව යුත්තතරං. **මූලවිසුද්ධියා අන්තරාපත්තී**ති මූලායපටිකස්සනාදීනි අකත්වා සබ්බපඨමං දින්නපරිවාසමානත්තවිසුද්ධියා චරණකාලෙ ආපන්නඅන්තරාපත්තිසඞ්ඛාතසඞ්ඝාදිසෙසො. **අග්ඝවිසුද්ධියා**ති අන්තරාපත්තිං ආපන්නස්ස මූලාය පටිකස්සිත්වා ඔධානසමොධානවසෙන ඔධුනිත්වා පුරිමාපත්තියා සමොධාය තදග්ඝවසෙන පුන දින්නපරිවාසාදිසුද්ධියා චරණකාලෙ පුන ආපන්නා අන්තරාපත්ති.

සඋස්සාහෙනෙවාති පුනපි තං ආපත්තිං ආපජ්ජිතුකාමතාචිත්තෙන, එවං දෙසිතාපි ආපත්ති න වුට්ඨාතීති අධිප්පායො. ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා ආපජ්ජනෙ සිඛාප්පත්තදොසං දස්සෙන්තො ආහ **''අට්ඨමෙ වත්ථුස්මිං භික්ඛුනියා පාරාජිකමෙවා''**ති. න කෙවලඤ්ච භික්ඛුනියා එව, භික්ඛූනම්පි ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා ථොකං ථොකං සප්පිආදිකං ථෙය්‍යාය ගණ්හන්තානං පාදග්ඝනකෙ පුණ්ණෙ පාරාජිකමෙව. කෙචි පන ''අට්ඨමෙ වත්ථුස්මිං භික්ඛුනියා පාරාජිකමෙව හොතීති වුත්තත්තා අට්ඨවත්ථුකමෙවෙතං සන්ධාය වුත්ත''න්ති වදන්ති.

ධම්මිකස්ස පටිස්සවස්සාති ''ඉධ වස්සං වසිස්සාමී''තිආදිනා ගිහීනං සම්මුඛා කතස්ස ධම්මිකස්ස පටිස්සවස්ස, අධම්මිකස්ස පන ''අසුකං පහරිස්සාමී''තිආදිකස්ස පටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙන ආපත්ති නත්ථි.

තථා චොදිතොති අධම්මෙන චොදිතො, සයං සච්චෙ, අකුප්පෙ ච අට්ඨත්වා පටිච්ඡාදෙන්තොපි අධම්මචුදිතකො එව. පඤ්චානන්තරියනියතමිච්ඡාදිට්ඨියෙව **මිච්ඡත්තනියතා** නාම. චත්තාරො මග්ගා **සම්මත්තනියතා** නාම.

එකකවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුකවාරවණ්ණනා

322. දුකෙසු සයමෙව සපුග්ගලොති ආහ **''මුදුපිට්ඨිකස්සා''**තිආදි. **ආදි**-සද්දෙන අඞ්ගජාතච්ඡෙදඅත්තඝාතාදිආපත්තියො සඞ්ගහිතා.

භණ්ඩාගාරිකචිත්තකම්මානි වාති ගහට්ඨානං භණ්ඩපටිසාමනං, ඉත්ථිපුරිසාදිපටිභානචිත්තකම්මානි වා. **''චීවරාදීනි අදෙන්තො ආපජ්ජතී''**ති ඉදං ''උපජ්ඣායෙන, භික්ඛවෙ, සද්ධිවිහාරිකො සඞ්ගහෙතබ්බො අනුග්ගහෙතබ්බො...පෙ.... පත්තො දාතබ්බො''තිආදි (මහාව. 67) වචනතො අනාදරියෙන ආමිසසඞ්ගහං අකරොන්තස්ස දුක්කටං, භික්ඛුනියා පාචිත්තියඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. නිස්සට්ඨචීවරාදීනං අදානආපත්තිපි එත්ථෙව සඞ්ගහිතා.

පාළියං **දෙසෙන්තො**ති සභාගාපත්තිං, අදෙසනාගාමිනිආදිඤ්ච දෙසෙන්තො. නිදානුද්දෙසෙ ආපත්තිං අනාවිකරොන්තො, න දෙසෙන්තො ච ආපජ්ජති නාම. **ඔවාදං අගණ්හන්තො**ති භික්ඛූහි භික්ඛුනිඔවාදත්ථාය වුත්තං වචනං අගණ්හන්තො බාලගිලානගමියවිවජ්ජිතො. අත්තනො පරිභොගත්ථං දින්නං අඤ්ඤස්ස දානෙ, සඞ්ඝාටිං අපාරුපිත්වා සන්තරුත්තරෙන ගාමප්පවෙසනාදීසු ච ආපත්තියොපි අපරිභොගෙන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියොව. **පමාණ**න්ති සඞ්ඝභෙදානන්තරියනිප්ඵත්තියා ලක්ඛණං. **බාලස්සා**ති නිස්සයග්ගහණවිධිං අජානන්තස්ස ලජ්ජිබාලස්සෙව. **ලජ්ජිස්සා**ති බ්‍යත්තස්ස නිස්සයදායකසභාගතං පරිවීමංසන්තස්ස. විනයෙ ආගතා අත්ථා වෙනයිකාති ආහ **''ද්වෙ අත්ථා විනයසිද්ධා''**ති.

පාළියං **අප්පත්තො නිස්සාරණ**න්ති එත්ථ පබ්බාජනීයකම්මං විහාරතො නිස්සාරණත්තා නිස්සාරණන්ති අධිප්පෙතං, තඤ්ච යස්මා කුලදූසකං අකරොන්තො පුග්ගලො ආපත්තිබහුලොපි ආවෙණිකලක්ඛණෙන අප්පත්තො නාම හොති, තස්මා අප්පත්තො නිස්සාරණං. යස්මා පන ආපත්තාදිබහුලස්සාපි ''ආකඞ්ඛමානො සඞ්ඝො පබ්බාජනීයකම්මං කරෙය්‍යා''ති (චූළව. 27) වුත්තං, තස්මා සුනිස්සාරිතො, සබ්බථා පන සුද්ධො නිරාපත්තිකො දුන්නිස්සාරිතොති දට්ඨබ්බො.

අප්පත්තො ඔසාරණන්තිආදීසු උපසම්පදාකම්මං එත්ථ ඔසාරණං අධිප්පෙතං, තඤ්ච හත්ථච්ඡින්නාදිකො එකච්චො පටික්ඛිත්තත්තා අප්පත්තොපි සොසාරිතො, පණ්ඩකාදිකො දොසාරිතොති අත්ථො.

දුකවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිකවාරවණ්ණනා

323. තිකෙසු **ලොහිතුප්පාදාපත්තින්**ති පාරාජිකාපත්තිං. **ආවුසොවාදෙනා**ති ‘‘ආවුසො’’ති ආලපනෙන. **ආපත්තින්**ති දුක්කටාපත්තිං. **සෙසා රත්තිඤ්චෙව දිවා චා**ති එත්ථ අරුණුග්ගමනෙ ආපජ්ජිතබ්බා පඨමකඨිනාදී (පාරා. 459) සබ්බා ආපත්තියොපි රත්තින්දිවානං වෙමජ්ඣෙයෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා තතියකොට්ඨාසඤ්ඤෙව පවිට්ඨාති දට්ඨබ්බා. අථ වා උද්ධස්තෙ අරුණෙ ආපජ්ජිතබ්බත්තා දිවා ආපජ්ජිතබ්බෙසු එව පවිට්ඨාති දට්ඨබ්බා, අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ භික්ඛුනියො ඔවාදනාපත්තියො, පන රත්තන්ධකාරෙ පුරිසෙන සද්ධිං සන්තිට්ඨනාපත්ති ච රත්තියඤ්ඤෙව ආපජ්ජිතබ්බා.

පුරෙභත්තං කුලානි උපසඞ්කමනඅනතිරිත්තභොජනාදීනි දිවා එව ආපජ්ජිතබ්බානි. කෙචි පන ‘‘භොජනපටිසංයුත්තානි සෙඛියානි, ගණභොජනාදීනි ච දිවා එව ආපජ්ජිතබ්බානී’’ති වදන්ති. තස්මා ඊදිසා ආපත්තියො මුඤ්චිත්වා සෙසාව තතියකොට්ඨාසං භජන්තීති වෙදිතබ්බං.

න ඌනදසවස්සොති දසවස්සස්ස බාලස්සෙව පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදත්තා වුත්තං. සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකෙසු අසම්මාවත්තනාපත්තිං, අලජ්ජීනං නිස්සයදානාදිම්පි දසවස්සොව ආපජ්ජති, වුට්ඨාපිනිං ද්වෙ වස්සානි අනනුබන්ධාදිම්පි ඌනදසවස්සා ආපජ්ජන්ති. **අබ්‍යාකතචිත්තො**ති සුපන්තස්ස භවඞ්ගචිත්තං සන්ධාය වුත්තං.

අප්පවාරෙන්තොති අනාදරියෙන අප්පවාරෙන්තො කෙනචි පච්චයෙන අප්පවාරෙත්වා කාළපක්ඛචාතුද්දසෙ සඞ්ඝෙ පවාරෙන්තෙ තත්ථ අනාදරියෙන අප්පවාරෙන්තො තමෙව ආපත්තිං කාළෙපි ආපජ්ජතීති ජුණ්හෙ එවාති නියමො න දිස්සති, පච්ඡිමවස්සංවුත්ථො පන පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමියමෙව පවාරෙතුං ලභතීති තත්ථ අප්පවාරණාපච්චයා ආපත්තිං ආපජ්ජමානො එව ජුණ්හෙ ආපජ්ජතීති නියමෙතබ්බොති දට්ඨබ්බං. **ජුණ්හෙ කප්පතී**ති එත්ථාපි එසෙව නයො.

‘‘අපච්චුද්ධරිත්වා හෙමන්තෙ ආපජ්ජතී’’ති ඉමිනා ‘‘වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතු’’න්ති නියමවචනෙනෙව අපච්චුද්ධරන්තස්ස දුක්කටන්ති දස්සෙති. වස්සානුපගමනඅකරණීයෙන පක්කමාදයොපි වස්සෙ එව ආපජ්ජති. වත්ථිකම්මාදිම්පි ගිලානො එව. අධොතපාදෙහි අක්කමනාදීනිපි අන්තො එව ආපජ්ජති . භික්ඛුනියා අනාපුච්ඡා ආරාමප්පවෙසනාදි ච අන්තොසීමායමෙව. නිස්සයපටිපන්නස්ස අනාපුච්ඡාදිසාපක්කමනාදි ච බහිසීමායමෙව. පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ සන්තියා ආපත්තියා අනාවිකරණාපත්තිසමනුභාසනඌනවීසතිවස්සූපසම්පාදනාදිසබ්බඅධම්මකම්මාපත්තියොපි සඞ්ඝෙ එව. අධම්මෙන ගණුපොසථාදීසුපි ගණාදිමජ්ඣෙ එව. අලජ්ජිස්ස සන්තිකෙ නිස්සයග්ගහණාදිපි පුග්ගලස්ස සන්තිකෙ එව ආපජ්ජති.

තීණි අධම්මිකානි අමූළ්හවිනයස්ස දානානීති යො උම්මත්තකොපි වීතික්කමකාලෙ, අනුම්මත්තො සඤ්චිච්චෙව ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා භික්ඛූහි පච්ඡා චොදිතො සරමානො එව ‘‘න සරාමී’’ති වදති, යො ච ‘‘සුපිනං විය සරාමී’’ති වා මුසා වදති, යො ච උම්මත්තකකාලෙ කතං සබ්බම්පි සබ්බෙසං වට්ටතීති වදති, ඉමෙසං තිණ්ණං දින්නානි තීණි අමූළ්හවිනයස්ස දානානි අධම්මිකානි.

අපකතත්තොති විනයෙ අපකතඤ්ඤූ. තෙනාහ ‘‘ආපත්තානාපත්තිං න ජානාතී’’ති (පරි. 325). **‘‘දිට්ඨියඤ්ච අනිස්සජ්ජන්තානංයෙව කම්මං කාතබ්බ’’**න්ති ඉදං භික්ඛූහි ඔවදියමානස්ස දිට්ඨියා අනිස්සජ්ජනපච්චයා දුක්කටං, පාචිත්තියම්පි වා අවස්සමෙව සම්භවතීති වුත්තං.

මුඛාලම්බරකරණාදිභෙදොති මුඛභෙරිවාදනාදිප්පභෙදො. **උපඝාතෙතී**ති විනාසෙති. **බීජනිග්ගාහාදිකෙ**ති චිත්තං බීජනිං ගාහෙත්වා අනුමොදනාදිකරණෙති අත්ථො.

තිකවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුක්කවාරවණ්ණනා

324. චතුක්කෙසු **සො**ති ගිහිපරික්ඛාරො. **අවාපුරණං දාතු**න්ති ගබ්භං විවරිත්වා අන්තො පරික්ඛාරට්ඨපනත්ථාය විවරණකුඤ්චිකං දාතුං. සඞ්ඝත්ථාය උපනීතං සයමෙව අන්තො පටිසාමිතුම්පි වට්ටති. තෙනාහ **‘‘අන්තො ඨපාපෙතුඤ්ච වට්ටතී’’**ති.

ආදිකම්මිකෙසු පඨමං පුරිසලිඞ්ගං උප්පජ්ජතීති ආහ **‘‘පඨමං උප්පන්නවසෙනා’’**ති. පාළියං **අනාපත්ති වස්සච්ඡෙදස්සා**ති වස්සච්ඡෙදසම්බන්ධිනියා අනාපත්තියා එවමත්ථො. **මන්තභාසා**ති මන්තාය පඤ්ඤාය කථනං.

‘‘නවමභික්ඛුනිතො පට්ඨාය’’ති ඉදං ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨන්නං භික්ඛුනීනං යථාවුඩ්ඪං අවසෙසානං යථාගතික’’න්ති (චූළව. 426) වචනතො ආදිතො අට්ඨන්නං භික්ඛුනීනං පච්චුට්ඨාතබ්බත්තා වුත්තං.

‘‘ඉධ න කප්පන්තීති වදන්තොපි පච්චන්තිමෙසු ආපජ්ජතී’’තිආදිනා සඞ්ඛිපිත්වා කප්පියං අකප්පියන්ති වා අකප්පියං කප්පියන්ති වා කථෙන්තස්ස සබ්බත්ථ දුක්කටන්ති දස්සෙති.

පුබ්බකරණන්ති වුච්චතීති අට්ඨකථාසු වුත්තං, තානි ඉධ පරිවාරෙ උද්ධටානීති අධිප්පායො. ඉධාධිප්පෙතානි පන දස්සෙන්තො **‘‘ඡන්දපාරිසුද්ධී’’**තිආදිමාහ.

චතුක්කවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චකවාරවණ්ණනා

325. පඤ්චකෙසු **ආපුච්ඡිත්වා චාරස්ස අභාවොති** පිණ්ඩපාතිකස්ස ‘‘නිමන්තිතො සභත්තො’’ති ඉමස්ස අඞ්ගස්ස අභාවා තෙන සික්ඛාපදෙන තස්ස සබ්බථා අනාපත්තීති අධිප්පායො . **සුසානං නෙත්වා පුන ආනීතකන්ති** සුසානෙ පෙතකිච්චං කත්වා නික්ඛන්තෙහි න්හත්වා ඡඩ්ඩිතානි නිවත්ථපාරුතවත්ථානි එවං වුච්චන්ති.

පාළියං **පඤ්චහාකාරෙහීති** පඤ්චහි අවහාරඞ්ගෙහි. වත්ථුතො පන ගරුකලහුකභෙදෙන පාරාජිකථුල්ලච්චයදුක්කටානි වුත්තානි. ඉත්ථිපුරිසසංයොගාදිකං කිලෙසසමුදාචාරහෙතුකං **පටිභානචිත්තකම්මං** නාම. **පඤ්හාසහස්සං පුච්ඡීති** සමථවිපස්සනාකම්මට්ඨානෙසු පඤ්හාසහස්සං සම්මජ්ජිත්වා ඨිතං දහරං පුච්ඡි. ඉතරොපි දහරො අත්තනො ගතමග්ගත්තා සබ්බං විස්සජ්ජෙසි, තෙන ථෙරො පසීදි. **වත්තං පරිච්ඡින්දීති** වත්තං නිට්ඨාපෙසි. **කිං ත්වං ආවුසොතිආදිකං** ථෙරො ඛීණාසවො සම්මජ්ජනානිසංසං සබ්බෙසං පාකටං කාතුං අවොචාති දට්ඨබ්බං.

‘‘ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨාය පදචෙතිය’’න්ති පාඨසෙසො. **චොදනං කාරෙස්සාමීති** භගවතා අත්තානං චොදාපෙස්සාමි, අත්තානං නිග්ගණ්හාපෙස්සාමීති අත්ථො.

එත්තකං ගය්හූපගන්ති එත්තකං අධිකරණවූපසමත්ථාය ගහෙතබ්බවචනන්ති යථා සුත්වා විඤ්ඤාතුං සක්කොති, එවං අනුග්ගණ්හන්තොති යොජනා. එත්ථ ච ‘‘අත්තනො භාසපරියන්තං අනුග්ගහෙත්වා පරස්ස භාසපරියන්තං අනුග්ගහෙත්වා’’ති එකං, ‘‘අධම්මෙන කරොතී’’ති එකං, ‘‘අප්පටිඤ්ඤාය’’ති එකඤ්ච කත්වා පුරිමෙහි ද්වීහි පඤ්චඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි. **වත්ථුන්ති** මෙථුනාදිවීතික්කමං. **කථානුසන්ධිවිනිච්ඡයානුලොමසන්ධිවසෙන වත්ථුං න ජානාතීති** චොදකෙන වා චුදිතකෙන වා වුත්තකථානුසන්ධිනා තෙසං වචනපටිවචනානුරූපෙන වදන්තො කථානුසන්ධිනා වත්ථුං න ජානාති නාම, තඤ්ච සුත්තවිභඞ්ගෙ විනීතවත්ථුසඞ්ඛාතෙන විනිච්ඡයානුලොමෙනෙව වදන්තො විනිච්ඡයානුලොමසන්ධිවසෙන වත්ථුං න ජානාති නාම. **ඤත්තිකම්මං නාම හොතීති** ඤත්තිකම්මං නිට්ඨිතං නාම හොතීති න ජානාතීති සම්බන්ධො. **ඤත්තියා කම්මප්පත්තොති** ඤත්තියා නිට්ඨිතායපි කම්මප්පත්තො එව හොති. අනුස්සාවනට්ඨානෙ එව කම්මං නිට්ඨිතං හොතීති ඤත්තිකම්මං නිට්ඨිතං නාම හොති, තං ඤත්තියා කාරණං න ජානාතීති අත්ථො.

පාළියං **පඤ්ච විසුද්ධියොති** ආපත්තිතො විසුද්ධිහෙතුත්තා, විසුද්ධෙහි කත්තබ්බතො ච පාතිමොක්ඛුද්දෙසා වුත්තා.

පඤ්චකවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡක්කවාරාදිවණ්ණනා

326. ඡක්කාදීසු පාළියං **ඡ අගාරවාති** බුද්ධධම්මසඞ්ඝසික්ඛාසු, අප්පමාදෙ, පටිසන්ථාරෙ ච ඡ අගාරවා, තෙසු එව ච ඡ ගාරවා වෙදිතබ්බා. **‘‘ඡබ්බස්සපරමතා ධාරෙතබ්බ’’**න්ති ඉදං විභඞ්ගෙ ආගතස්ස පරමස්ස දස්සනං.

328. පාළියං **ආගතෙහි සත්තහීති** ‘‘පුබ්බෙවස්ස හොති මුසා භණිස්ස’’න්තිආදිනා **මුසාවාදසික්ඛාපදෙ** (පාචි. 4) ආගතෙහි සත්තහි.

329. **තං කුතෙත්ථ ලබ්භාති** තං අනත්ථස්ස අචරණං එත්ථ එතස්මිං පුග්ගලෙ, ලොකසන්නිවාසෙ වා කුතො කෙන කාරණෙන සක්කා ලද්ධුන්ති **ආඝාතං පටිවිනෙති**.

330. **සස්සතො ලොකොතිආදිනා වසෙනාති** ‘‘සස්සතො ලොකො, අසස්සතො ලොකො. අන්තවා ලොකො, අනන්තවා ලොකො. තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා. හොති තථාගතො පරම්මරණා, න

හොති තථාගතො පරම්මරණා. හොති ච න හොති ච තථාගතො පරම්මරණා, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරම්මරණා’’ති (ම. නි. 1.269) එවං ආගතා දස අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨියො සන්ධාය වුත්තං. **මිච්ඡාදිට්ඨිආදයොති** මිච්ඡාදිට්ඨිමිච්ඡාසඞ්කප්පාදයො අට්ඨමිච්ඡාඤාණමිච්ඡාවිමුත්තීහි සද්ධිං දස මිච්ඡත්තා. තත්ථ **මිච්ඡාඤාණන්ති** මිච්ඡාදිට්ඨිසම්පයුත්තො මොහො. අවිමුත්තස්සෙව විමුත්තසඤ්ඤිතා **මිච්ඡාවිමුත්ති** නාම.

විපරීතාති සම්මාදිට්ඨිආදයො සම්මාඤාණසම්මාවිමුත්තිපරියොසානා දස. තත්ථ **සම්මාවිමුත්ති** අරහත්තඵලං, තංසම්පයුත්තං පන ඤාණං වා පච්චවෙක්ඛණඤාණං වා **සම්මාඤාණන්ති** වෙදිතබ්බං.

එකුත්තරිකනයො නිට්ඨිතො.

උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

332. උපොසථාදිපුච්ඡාසු **පවාරණගාථා**ති දිට්ඨාදීහි තීහි ඨානෙහි පවාරණාවාචා එව. එවං වුත්තානං පන ඡන්දොවිචිතිලක්ඛණෙන වුත්තජාතිභෙදා ගාථා.

ඡක්කවාරාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මහාවග්ගවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

පඤ්ඤත්තිවග්ගො

පඨමගාථාසඞ්ගණිකං

සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

335. **අඩ්ඪුඩ්ඪසතානීති** පඤ්ඤාසාධිකානි තීණි සතානි. විග්ගහපදෙන මනුස්සවිග්ගහං වුත්තං.

අතිරෙකන්ති පඨමකඨිනං. **කාළකන්ති** සුද්ධකාළකං. **භූතන්ති** භූතාරොචනං. **භික්ඛුනීසු ච අක්කොසොති** ''යා පන භික්ඛුනී භික්ඛුං අක්කොසෙය්‍යා''ති (පාචි. 1029) වුත්තං සික්ඛාපදං.

ද්වෙපි ච භෙදාති ද්වෙ සඞ්ඝභෙදසික්ඛාපදානි. **අන්තරවාසකනාමෙන** අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො චීවරපටිග්ගහණං වුත්තං. **සුත්තන්ති** සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා වායාපනං. **විකාලෙති** විකාලභොජනං. **චාරිත්තන්ති** පුරෙභත්තං පච්ඡාභත්තං චාරිත්තං. **නහානන්ති** ඔරෙනද්ධමාසනහානං.

චීවරං දත්වාති සමග්ගෙන සඞ්ඝෙන චීවරං දත්වා ඛිය්‍යනං. **ගිරග්ගන්ති** නච්චගීතං. **චරියාති** අන්තොවස්සං චාරිකචරණං. **තත්ථෙවාති** වස්සංවුත්ථාය චාරිකං අපක්කමිත්වා තත්ථෙව නිවාසනං පටිච්ච පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං. **ඡන්දදානෙනාති** පාරිවාසිකෙන ඡන්දදානෙන.

පාරාජිකානි චත්තාරීති භික්ඛුනීනං අසාධාරණානි. **සොළසාති** ආදිතො පඤ්ච සික්ඛාපදානි, කුලදූසනඤ්චාති ඡ, භික්ඛුනීනං අසාධාරණානි දස නිස්සග්ගියානි.

චතුත්තිංසාති පඨමකඨිනසුද්ධකාළකචීවරපටිග්ගහණරූපියචීවරවායාපනකොසෙය්‍යමිස්සකඑළකලොමධොවාපනදුතියපත්තවජ්ජිතානි භික්ඛුවිභඞ්ගෙ ද්වාවීසති, භික්ඛුනීනං අසාධාරණානි ද්වාදස චාති චතුත්තිංස. **ඡපඤ්ඤාසසතන්ති** වෙසාලියාදීසු පඤ්ඤත්තානි ද්වත්තිංසසික්ඛාපදානි ඨපෙත්වා සෙසා ඡපඤ්ඤාසසතං.

දස ගාරය්හාති වොසාසඅප්පටිසං විදිතසික්ඛාපදද්වයඤ්ච ඨපෙත්වා සෙසානි දස පාටිදෙසනීයානි. **ද්වෙ සත්තති සෙඛියානි** සුරුසුරුකාරකසාමිසෙනහත්ථෙනපානීයථාලකපටිග්ගහණසසිත්ථකපත්තධොවනානි තීණි ඨපෙත්වා සෙසානි සෙඛියානි.

සෙය්‍යාති අනුපසම්පන්නෙන සහසෙය්‍යසික්ඛාපදං. **ඛණනෙති** පථවීඛණනං. **ගච්ඡ දෙවතෙති** භූතගාමසික්ඛාපදං වුත්තං. **සප්පාණකං සිඤ්චන්ති** සප්පාණොදකසිඤ්චනං. **මහාවිහාරොති** මහල්ලකවිහාරො.

අඤ්ඤන්ති අඤ්ඤවාදකං. **ද්වාරන්ති** යාව ද්වාරකොසා අග්ගළට්ඨපනං. **සහධම්මොති** සහධම්මිකං වුච්චමානො. **පයොපානන්ති** සුරුසුරුකාරකසික්ඛාපදං.

එළකලොමොති එළකලොමධොවාපනං. **පත්තො චාති** දුතියපත්තො. **ඔවාදොති** භික්ඛුනුපස්සයං උපසඞ්කමිත්වා ඔවාදො. **භෙසජ්ජන්ති** චතුමාසපච්චයපවාරණාසික්ඛාපදං. **ආරඤ්ඤිකොති** චතුත්ථපාටිදෙසනීයං. **ඔවාදොති** ඔවාදාය වා සංවාසාය වා අගමනං.

337. ''යෙ ච යාවතතියකා''ති පඤ්හස්ස ''ඉමෙ ඛො යාවතතියකා''ති විස්සජ්ජනං වත්වා තදනන්තරං ''සාධාරණං අසාධාරණ''න්තිආදිපඤ්හානං විස්සජ්ජනෙ වත්තබ්බෙ යස්මා තං අවත්වා ''කති ඡෙදනකානී''තිආදිකෙ අට්ඨ පඤ්හෙ අන්තරා විස්සජ්ජෙත්වා තෙසං අනන්තරා ''වීසං ද්වෙ සතානි භික්ඛූනං…පෙ…. ඡචත්තාරීසා භික්ඛූනං, භික්ඛුනීහි අසාධාරණා''තිආදිනා උක්කමෙනෙව සාධාරණාදිපඤ්හා විස්සජ්ජිතා, තස්මා තං උක්කමවිස්සජ්ජනකාරණං දස්සෙතුං **''යස්මා පන යෙ ච යාවතතියකාති අයං පඤ්හො''**තිආදිමාහ.

338. **ධොවනඤ්ච පටිග්ගහොතිආදිගාථා** අට්ඨකථාචරියානං ගාථාව. **ඡබ්බස්සානි නිසීදනන්ති** ද්වෙ සික්ඛාපදානි. **ද්වෙ ලොමාති** තියොජනාතික්කමධොවාපනවසෙන ද්වෙ එළකලොමසික්ඛාපදානි. **වස්සිකා ආරඤ්ඤකෙන චාති** වස්සිකසාටිකා පරියෙසනඅරඤ්ඤකෙසු සෙනාසනෙසු විහරණසික්ඛාපදෙන සහ.

පණීතන්ති පණීතභොජනවිඤ්ඤාපනං. **ඌනන්ති** ඌනවීසතිවස්සූපසම්පාදනං. **මාතුගාමෙන සද්ධින්ති** සංවිධාය ගමනං වුත්තං. **යා සික්ඛාති** යං සික්ඛාපදං. **නිසීදනෙ ච යා සික්ඛාති** පමාණාතික්කන්තනිසීදනකාරාපනෙ යං සික්ඛාපදං. තථා **වස්සිකා යා ච සාටිකාති** එත්ථාපි.

පාළියං **සතං සත්තති ඡච්චෙවිමෙ හොන්ති උභින්නං අසාධාරණාති** භික්ඛූනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා ඡචත්තාරීස, භික්ඛුනීනං භික්ඛූහි අසාධාරණා තිංසාධිකං සතඤ්චාති එවං උභින්නං අසාධාරණා ච ඡසත්තතිඅධිකං සතං

සික්ඛාපදානීති අත්ථො. **සතං සත්තති චත්තාරීති** උභින්නං සාධාරණසික්ඛානං ගණනා චතුසත්තතිඅධිකං සතං සික්ඛාපදානීති අත්ථො.

විභත්තියොති ආපත්තික්ඛන්ධා චෙව උපොසථපවාරණාදයො ච අධිප්පෙතා. තෙ හි පාරාජිකාදිභෙදෙන, භික්ඛුඋපොසථාදිභෙදෙන ච විභජීයන්ති. තෙනාහ ''විභත්තියො''තිආදි. **තෙසන්ති** අට්ඨන්නං පාරාජිකාදීනං. **ද්වීහීති**ආදි විවාදාධිකරණාදීනං සමථෙහි වූපසමදස්සනං.

සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

339. **ඉදන්ති** ''පාරාජිකන්ති යං වුත්ත''න්තිආදිනා වුත්තං වචනං සන්ධාය වදති. ඉදඤ්හි හෙට්ඨා ''ගරුක ලහුක''න්තිආදිනා උද්ධටපඤ්හෙසු අනාගතම්පි ''සබ්බානිපෙතානි වියාකරොහි, හන්ද වාක්‍යං සුණොම තෙ''ති එත්ථ යථාවුත්තානි අඤ්ඤානිපි ''සබ්බානිපෙතානි වියාකරොහි, හන්ද වාක්‍යං සුණොමා''ති එවං ගහිතමෙවාති දස්සෙන්තො **''ඉමිනා පන ආයාචනවචනෙන සඞ්ගහිතස්සා''**තිආදි වුත්තං.

අතිවස්සතීති ඔවස්සති, වස්සොදකං පවිසතීති අත්ථො. **ධම්මානන්ති** යථා චතුපච්චයෙ ධාරයතීති ධම්මො, තෙසං. තෙනාහ **''සඞ්ඛතධම්මාන''**න්ති. **ගාථාසඞ්ගණිකන්ති** ගාථාසඞ්ගහො, තෙ තෙ අත්ථා ගාථාහි සඞ්ගහෙත්වා ගණීයන්ති කථීයන්ති එත්ථාති හි ගාථාසඞ්ගණිකං.

පාරාජිකාදිආපත්තිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඨමගාථාසඞ්ගණිකවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

අධිකරණභෙදං

උක්කොටනභෙදාදිකථාවණ්ණනා

341. **‘‘අලං ආවුසො’’ති අත්තපච්චත්ථිකෙ සඤ්ඤාපෙත්වා**ති පත්තචීවරාදිඅත්ථාය අලං භණ්ඩනාදිකරණන්ති විවාදාදීසු දොසදස්සනමත්තෙන සඤ්ඤාපෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙත්වා වූපසමෙන්ති, න පන අඤ්ඤමඤ්ඤං ආපත්තානාපත්තිදස්සනවසෙනාති අධිප්පායො. තෙනාහ **‘‘පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයෙනෙවා’’**ති.

විසමානි කායකම්මාදීනි නිස්සිතො භික්ඛු **විසමනිස්සිතො** නාම, මිච්ඡාදිට්ඨිනිස්සිතො **ගහනනිස්සිතො,** බලවන්තෙ පුරිසෙ නිස්සිතො **බලවනිස්සිතො** නාමාති දස්සෙන්තො **‘‘එකො විසමානී’’**තිආදිමාහ.

උක්කොටනභෙදාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා

342. **ආපත්තිං නිස්සාය උප්පජ්ජනකආපත්තිවසෙනා**ති පරෙසං, අත්තනො ච ආපත්තිං පටිච්ඡාදෙන්තානං වජ්ජපටිච්ඡාදීනං පාරාජිකාදිආපත්තිමෙව සන්ධාය වුත්තං, න සබ්බාපත්තියො. **කිච්චං නිස්සාය උප්පජ්ජනකකිච්චානන්**ති උක්ඛෙපනීයාදිකම්මං නිස්සාය උප්පජ්ජනකානං තදනුවත්තිකාය භික්ඛුනියා යාවතතියානුස්සාවනානං කිච්චානං වසෙන, න සබ්බෙසං කිච්චානං වසෙනාති.

344. පාළියං ‘‘කතිහි අධිකරණෙහී’’ති පුච්ඡාය ‘‘එකෙන අධිකරණෙන කිච්චාධිකරණෙනා’’ති වුත්තං. ‘‘කතිසු ඨානෙසූ’’ති පුච්ඡාය ‘‘තීසු ඨානෙසු සඞ්ඝමජ්ඣෙ, ගණමජ්ඣෙ, පුග්ගලස්ස සන්තිකෙ’’ති වුත්තං. ‘‘කතිහි සමථෙහී’’ති පුච්ඡාය ‘‘තීහි සමථෙහී’’ති වුත්තං. තීහිපි එතෙහි එකො වූපසමනප්පකාරොව පුච්ඡිතො, විස්සජ්ජිතො චාති වෙදිතබ්බො.

348. **විවාදාධිකරණං හොති අනුවාදාධිකරණ**න්තිආදීසු විවාදාධිකරණමෙව අනුවාදාධිකරණාදිපි හොතීති පුච්ඡාය විවාදාධිකරණං විවාදාධිකරණමෙව හොති, අනුවාදාදයො න හොතීති විස්සජ්ජනං.

අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සත්තසමථනානාත්ථාදිවණ්ණනා

354. අධිකරණපුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙ පාළියං **විපච්චයතාය වොහාරො**ති විරූපවිපාකාය අඤ්ඤමඤ්ඤං දුක්ඛුප්පාදනාය කායවචීවොහාරො. **මෙධග**න්ති වුද්ධිප්පත්තො කලහො.

අනුසම්පවඞ්කතාති විපත්තිචොදනාය අනු අනු සංයුජ්ජනවසෙන නින්නතා.

අබ්භුස්සහනතාති අතිවිය සඤ්ජාතුස්සාහතා. **අනුබලප්පදාන**න්ති චොදකානම්පි උපත්ථම්භකරණං. **කම්මසඞ්ගහාභාවෙනා**ති සඞ්ඝසම්මුඛතාදිමත්තස්ස සම්මුඛාවිනයස්ස සඞ්ඝාදීහි කත්තබ්බකිච්චෙසු සඞ්ගහාභාවා.

සත්තසමථනානාත්ථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණභෙදවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

දුතියගාථාසඞ්ගණිකං

චොදනාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

359. දුතියගාථාසඞ්ගණිකාය ‘‘චොදනා කිමත්ථායා’’තිආදිකා පුච්ඡා උපාලිත්ථෙරෙන කතා. ‘‘චොදනා සාරණත්ථායා’’තිආදිවිස්සජ්ජනං භගවතා වුත්තං. උපාලිත්ථෙරො සයමෙව පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනං අකාසීතිපි වදන්ති.

මන්තග්ගහණන්ති තෙසං විචාරණාගහණං, සුත්තන්තිකත්ථෙරානං, විනයධරත්ථෙරානඤ්ච අධිප්පායගහණන්ති අත්ථො. **පාටෙක්කං විනිච්ඡයසන්නිට්ඨාපනත්ථ**න්ති තෙසං පච්චෙකං අධිප්පායං ඤත්වා තෙහි සමුට්ඨාපිතනයම්පි ගහෙත්වා විනිච්ඡයපරියොසාපනත්ථන්ති අධිප්පායො.

“මා ඛො තුරිතො අභණී”තිආදිනා අභිමුඛෙ ඨිතං කඤ්චි අනුවිජ්ජකං ඔවදන්තෙන විය ථෙරෙන අනුවිජ්ජකවත්තං කථිතං.

අනුයුඤ්ජනවත්තන්ති අනුයුජ්ජනක්කමං, තං පන යස්මා සබ්බසික්ඛාපදවීතික්කමවිසයෙපි තංතංසික්ඛාපදානුලොමෙන කත්තබ්බං, තස්මා ‘‘සික්ඛාපදානුලොමික’’න්ති වුත්තං. **අත්තනො ගතිං නාසෙතී**ති අත්තනො සුගතිගමනං විනාසෙති.

අනුසන්ධිත-සද්දො භාවසාධනොති ආහ **“අනුසන්ධිතන්ති කථානුසන්ධී”**ති. **වත්තානුසන්ධිතෙනා**ති එත්ථාපි එසෙව නයො. **වත්තානුසන්ධිතෙනා**ති ආචාරානුසන්ධිනා, ආචාරෙන සද්ධිං සමෙන්තියා පටිඤ්ඤායාති අත්ථො. තෙනාහ **“යා අස්ස වත්තෙනා”**තිආදි.

පාළියං **සඤ්චිච්ච ආපත්ති**න්තිආදි අලජ්ජිලජ්ජිලක්ඛණං භික්ඛුභික්ඛුනීනං වසෙන වුත්තං තෙසඤ්ඤෙව සබ්බප්පකාරතො සික්ඛාපදාධිකාරත්තා. සාමණෙරාදීනම්පි සාධාරණවසෙන පන සඤ්චිච්ච යථාසකං සික්ඛාපදවීතික්කමනාදිකං අලජ්ජිලජ්ජිලක්ඛණං වෙදිතබ්බං.

කථානුසන්ධිවචනන්ති චුදිතකඅනුවිජ්ජකානං කථාය අනුසන්ධියුත්තං වචනං න ජානාති, තෙහි එකස්මිං කාරණෙ වුත්තෙ සයං තං අසල්ලක්ඛෙත්වා අත්තනො අභිරුචිතමෙව අසම්බන්ධිතත්ථන්ති අත්ථො. **විනිච්ඡයානුසන්ධිවචනඤ්චා**ති අනුවිජ්ජකෙන කතස්ස ආපත්තානාපත්තිවිනිච්ඡයස්ස අනුගුණං, සම්බන්ධවචනඤ්ච.

චොදනාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චොදනාකණ්ඩං

අනුවිජ්ජකකිච්චවණ්ණනා

360. පාළියං **යං ඛො ත්වන්ති**ආදීසු ත්වං, ආවුසො, යං ඉමං භික්ඛුං චොදෙසි, තං කිම්හි දොසෙ චොදෙසි, කතරාය විපත්තියා චොදෙසීති අත්ථො. එවං සබ්බත්ථ.

361. **අසුද්ධපරිසඞ්කිතොති** අසුද්ධාය අට්ඨානෙ උප්පන්නාය පරිසඞ්කාය පරිසඞ්කිතො. තෙනාහ **"අමූලකපරිසඞ්කිතො"**ති.

364. පාළියං **උපොසථො සාමග්ගත්ථායාති** විසුද්ධානං භික්ඛූනං අඤ්ඤොඤ්ඤනිරපෙක්ඛො අහුත්වා උපොසථො උපොසථට්ඨානං සන්නිපතිත්වා ''පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථ, පරිසුද්ධෙත්ථායස්මන්තො, පරිසුද්ධො අහං ආවුසො''තිආදිනා අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිසුද්ධිවීමංසනාරොචනවසෙන අයුත්තෙ විවජ්ජෙත්වා යුත්තෙහෙව කායචිත්තසාමග්ගීකරණත්ථාය.

විසුද්ධාය පවාරණාති දිට්ඨසුතාදීහි අඤ්ඤමඤ්ඤං කථාපෙත්වා විසුද්ධිසම්පාදනත්ථායාති අත්ථො. **උභො එතෙති** ආමිසපුග්ගලනිස්සයනෙ එතෙ උභො.

අනුවිජ්ජකකිච්චවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චූළසඞ්ගාමං

අනුවිජ්ජකස්ස පටිපත්තිවණ්ණනා

365. **තත්‍ර ඨීති** තස්මිං සන්නිපාතෙ. **අත්තපච්චත්ථිකාති** ලජ්ජිපෙසලස්ස චොදකපාපගරහිපුග්ගලස්ස අනත්ථකාමා වෙරිපුග්ගලා. **සාසනපච්චත්ථිකාති** අත්තනො අනාචාරානුගුණං බුද්ධවචනං පකාසෙන්තො තණ්හාගතිකා, දිට්ඨිගතිකා ච. **අජ්ඣොගාහෙත්වාති** අලජ්ජිඅභිභවනවසෙන සඞ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා. **සො සඞ්ගාමාවචරොති** සො චොදකො සඞ්ගාමාවචරො නාම. **දිට්ඨසුතමුතම්පි රාජකථාදිකන්ති** දිට්ඨසුතවසෙනෙව රාජචොරාදිකථං, මුතවසෙනපි අන්නාදිකථඤ්ච අකථෙන්තෙනාති යොජෙතබ්බං. **කප්පියාකප්පියනිස්සිතා වාති**ආදීසු රූපාරූපපටිච්ඡෙදපදෙන සකලඅභිධම්මත්ථපිටකත්තං දස්සෙති. **සමථාචාරාදීහි පටිසංයුත්තන්ති** සකලසුත්තන්තපිටකත්තං. තත්ථ **සමථාචාරො** නාම සමථභාවනාක්කමො. තථා **විපස්සනාචාරො**. **ඨානනිසජ්ජවත්තාදිනිස්සිතාති** සඞ්ඝමජ්ඣාදීසු ගරුචිත්තීකාරං පච්චුපට්ඨපෙත්වා ඨානාදික්කමනිස්සිතා චෙව චුද්දසමහාවත්තාදිවත්තනිස්සිතා ච, **ආදි**-සද්දෙන අප්පිච්ඡතාදිනිස්සිතා වාති අත්ථො. **පඤ්හෙ උප්පන්නෙති** කෙනචි උප්පන්නෙ පඤ්හෙ පුච්ඡිතෙ. ඉදඤ්ච උපලක්ඛණමත්තං, යං කිඤ්චි උපට්ඨිතං ධම්මං භාසස්සූති අධිප්පායො.

කුලපදෙසො නාම ඛත්තියාදිජාතියම්පි කාසිකරාජකුලාදිකුලවිසෙසො. එතමෙවාහ “**කුලපදෙසො ඛත්තියකුලාදිවසෙනෙව වෙදිතබ්බො**”ති. **සන්නිපාතමණ්ඩලෙති** අත්තනො අනුවිජ්ජමානප්පකාරං සඞ්ඝස්ස ඤාපනත්ථං උට්ඨාය සඞ්ඝසන්නිපාතමජ්ඣෙ ඉතො චිතො ච පරෙසං මුඛං ඔලොකෙන්තෙන න චරිතබ්බං. යථානිසින්නෙනෙව ධම්මවිනයානුගුණං විනිච්ඡයං යථා සබ්බෙ සුණන්ති, තථා වත්තබ්බන්ති අත්ථො.

පාළියං **අචණ්ඩිකතෙනාති** අකතචණ්ඩභාවෙන, අඵරුසෙනාති අත්ථො. “**හිතානුකම්පිනා**”ති එතෙන මෙත්තාපුබ්බභාගො වුත්තො. “**කාරුණිකෙන භවිතබ්බ**”න්ති ඉමිනා අප්පනාප්පත්තකරුණා වුත්තා. “**හිතපරිසක්කිනා**”ති ඉමිනා කරුණාපුබ්බභාගො. තෙනාහ “**කරුණා ච කරුණාපුබ්බභාගො ච උපට්ඨාපෙතබ්බොති අයං පදද්වයෙපි අධිප්පායො**”ති. **ලජ්ජියාති** ලජ්ජිනී.

අනුයොගවත්තං කථාපෙත්වාති ‘‘කාලෙන වක්ඛාමී’’තිආදිනා (පරි. 362) වුත්තවත්තං. අනුයුඤ්ජනාචාරක්කමෙනෙව අනුයුඤ්ජනං **අනුයොගවත්තං** නාම, තං කථාපෙත්වා තෙනෙව කමෙන අනුයුඤ්ජාපෙත්වාති අත්ථො. **උජුමද්දවෙනාති** එත්ථ අජ්ඣාහරිතබ්බපදං දස්සෙති “**උපචරිතබ්බො**”ති. ‘‘ධම්මෙසු ච පුග්ගලෙසු චා’’ති ඉදං ‘‘මජ්ඣත්තෙන භවිතබ්බ’’න්ති පකතෙන සම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ “**ධම්මෙසු ච පුග්ගලෙසු ච… පෙ…. මජ්ඣත්තොති වෙදිතබ්බො**”ති. යඤ්හි යත්ථ කත්ථචි කත්තබ්බං, තං තත්ථ අතික්කමන්තො මජ්ඣත්තො නාම න හොති, ධම්මෙසු ච ගාරවො කත්තබ්බො. පුග්ගලෙසු පන මෙත්තාභාවෙන පක්ඛපාතගාරවො. තස්මා ඉමං විධිං අනතික්කන්තොව තෙසු මජ්ඣත්තොති වෙදිතබ්බො.

366. **සංසන්දනත්ථන්ති** ආපත්ති වා අනාපත්ති වාති සංසයෙ ජාතෙ සංසන්දිත්වා නිච්ඡයකරණත්ථං වුත්තන්ති අධිප්පායො. **අත්ථදස්සනායාති** සාධෙතබ්බස්ස ආපත්තාදිඋපමෙය්‍යත්ථස්ස චොදකචුදිතකෙ අත්තනො පටිඤ්ඤාය එව සරූපවිභාවනත්ථං. **අත්ථො ජානාපනත්ථායාති** එවං විභාවිතො අත්ථො චොදකචුදිතකසඞ්ඝානං ඤාපනත්ථාය නිජ්ඣාපනත්ථාය, සම්පටිච්ඡාපනත්ථායාති අත්ථො. **පුග්ගලස්ස ඨපනත්ථායාති** චොදකචුදිතකෙ අත්තනො පටිඤ්ඤාය එව ආපත්තියං, අනාපත්තියං වා පතිට්ඨාපනත්ථාය. **සාරණත්ථායාති** පමුට්ඨසරාපනත්ථාය. **සවචනීයකරණත්ථායාති** දොසෙ සාරිතෙපි සම්පටිච්ඡිත්වා පටිකම්මං අකරොන්තස්ස සවචනීයකරණත්ථාය. “**න තෙ අපසාදෙතබ්බා**”ති ඉදං අධිප්පෙතත්ථදස්සනං. තත්ථ අවිසංවාදකට්ඨානෙ ඨිතා එව න අපසාදෙතබ්බා, න ඉතරෙති දට්ඨබ්බං.

අප්පච්චයපරිනිබ්බානත්ථායාති ආයතිං පටිසන්ධියා අකාරණභූතපරිනිබ්බානත්ථාය. පරිනිබ්බානඤ්හි නාම ඛීණාසවානං සබ්බපච්ඡිමා චුතිචිත්තකම්මජරූපසඞ්ඛාතා ඛන්ධා, තෙ ච සබ්බාකාරතො සමුච්ඡින්නානුසයතාය පුනබ්භවාය අනන්තරාදිපච්චයා න හොන්ති අඤ්ඤෙහි ච තණ්හාදිපච්චයෙහි විරහිතත්තා. තස්මා “**අප්පච්චයපරිනිබ්බාන**”න්ති වුච්චති. **තන්ති** විමුත්තිඤාණදස්සනං. තෙනෙවාහ “**තස්මි**”න්ති. **විනයමන්තනාති** විනයවිනිච්ඡයො. **සොතාවධානන්ති** සොතස්ස ඔදහනං, සවනන්ති අත්ථො. තෙනාහ “**යං උප්පජ්ජති ඤාණ**”න්ති. යථාවුත්තාය විනයසංවරාදිකාරණපරම්පරාය විමුත්තියා එව පධානත්තා සා පුන චිත්තස්ස විමොක්ඛොති උද්ධටොති ආහ “**අරහත්තඵලසඞ්ඛාතො විමොක්ඛො**”ති. අථ වා **යො** යං කිඤ්චි ධම්මං **අනුපාදියිත්වා** පරිනිබ්බානවසෙන **චිත්තස්ස** චිත්තසන්තතියා, තප්පටිබද්ධකම්මජරූපසන්තතියා ච **විමොක්ඛො** විමුච්චනං අපුනප්පවත්තිවසෙන විගමො, **එතදත්ථාය** එතස්ස විගමස්සත්ථාය එවාති එවං නිගමනවසෙනපෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

367. අනුයොගවත්තගාථාසු **කුසලෙන බුද්ධිමතාති** සම්මාසම්බුද්ධෙන. **කතන්ති** නිබ්බත්තිතං, පකාසිතන්ති අත්ථො. **තෙනෙවාති**ආදීසු තෙනෙව කතාකතස්ස අජානනෙව පුබ්බාපරං අජානනස්ස, අඤ්ඤස්සපි භික්ඛුනො යං

කතාකතං හොති, තම්පි න ජානාතීති අත්ථො. **අත්තනො සදිසායාති** යථාවුත්තෙහි දොසෙහි යුත්තතාය අත්තනා සදිසාය.

අනුවිජ්ජකස්ස පටිපත්තිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මහාසඞ්ගාමං

වොහරන්තෙන ජානිතබ්බාදිවණ්ණනා

368-374. මහාසඞ්ගාමෙ පාළියං **සඞ්ගාමාවචරෙනාති** අනුවිජ්ජකං සන්ධාය වුත්තං. **වත්ථූති** මෙථුනාදිවීතික්කමො. **නිදානන්ති** වෙසාලිආදිපඤ්ඤත්තිට්ඨානං. **පුග්ගලො අකාරකො ජානිතබ්බොති** එත්ථ සඞ්ඝෙ වා ගණෙ වා පරිණායකභූතො පුග්ගලොති දට්ඨබ්බං.

375. **විස්සට්ඨියිසික්ඛාපදන්ති** නීලාදිදසන්නං සුක්කානං මොචනවසෙන වුත්තං සුක්කවිස්සට්ඨියිසික්ඛාපදං. තඤ්හි තෙලාදිමන්දවණ්ණානං නීලාදිපවුරවණ්ණානං වසෙන **"වණ්ණාවණ්ණා"**ති වුත්තං. පවුරත්ථෙ හි ඉධ අවණ්ණොති අ-කාරො.

379. **යාව අකනිට්ඨබ්‍රහ්මානො ද්විධා හොන්තීති** එත්ථ අවිහාදිසුද්ධාවාසිකා අඤ්ඤභූමීසු අරියා ධම්මවාදිපක්ඛං එව භජන්ති, ඉතරෙ දුවිධම්පීති දට්ඨබ්බං.

වොහරන්තෙන ජානිතබ්බාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කඨිනභෙදං

කඨිනඅත්ථාදිවණ්ණනා

404. කඨිනෙ **අනාගතවසෙනාති** උදකාහරණාදිපයොගෙ උප්පන්නෙ පච්ඡා ධොවනාදිපුබ්බකරණස්ස උප්පත්තිතො තප්පයොගස්ස අනාගතවසෙනෙව අනන්තරපච්චයො. පච්චයත්තඤ්චස්ස කාරියභූතස්ස යස්මා නිප්ඵාදෙතබ්බතං නිස්සාය පච්චයා පවත්තා, න විනා තෙන, තස්මා තෙන පරියායෙන වුත්තං, න සභාවතො සබ්බත්ථ. තෙනාහ **"පයොගස්ස හී"**තිආදි. තත්ථ පයොගස්ස සත්තවිධම්පි පුබ්බකරණං පච්චයො හොතීති සම්බන්ධො. කාරණමාහ **"යස්මා"**තිආදි. **පුබ්බකරණස්සත්ථායාති** පුබ්බකරණස්ස නිප්ඵාදනත්ථාය. **පුරෙජාතපච්චයෙති** පුරෙජාතපච්චයස්ස විසයෙ. **එසාති** පයොගො. ධොවනාදිධම්මෙසු එකම්පි අත්තනො පුරෙජාතපච්චයභූතං ධම්මං න ලභති, අත්තනො උප්පත්තිතො පුරෙජාතස්ස පුබ්බකරණස්ස අභාවාති අත්ථො. **ලභතීති** පච්ඡාජාතපච්චයං පුබ්බකරණං ලභති, පච්ඡාජාතපච්චයො හොතීති අත්ථො.

පාළියං **පන්නරස ධම්මා සහජාතපච්චයෙන පච්චයොති** එත්ථ පුබ්බකරණස්සාති වා පයොගස්සාති වා අඤ්ඤස්ස කස්සචි පච්චයුප්පන්නස්ස අපරාමට්ඨත්තා පන්නරස ධම්මා සයං අඤ්ඤමඤ්ඤසහජාතපච්චයෙන පච්චයොති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො, තෙහි සහ උප්පජ්ජනකස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවා. එවං උපරි සබ්බත්ථ. තෙනාහ **"සහජාතපච්චයං පනා"**තිආදි. **මාතිකා ච පලිබොධා චාති** එත්ථ ච-සද්දෙන පඤ්චානිසංසානි ගහිතානීති දට්ඨබ්බං. එවං **මාතිකානඤ්ච පලිබොධානඤ්චාති** එත්ථාපි. තෙහිපි අත්ථො අනන්තරමෙව මාතිකාදීහි සහ ජායන්ති. තෙනෙව ''පන්නරස ධම්මා සහජාතපච්චයෙන පච්චයො''ති වුත්තා. **ආසාති** චීවරාසා. **වත්ථූති** ආසාය නිමිත්තභූතං අනුප්පන්නචීවරං. ''දස්සාම කරිස්සාමා''ති හි දායකෙහි පටිඤ්ඤාතචීවරං නිස්සාය අනන්තරං උප්පජ්ජමානා චීවරාසා අනන්තරපච්චයාදිභාවෙන වුත්තා. **ආසානඤ්ච අනාසානඤ්චාති** ලබ්භමානකචීවරෙ උප්පජ්ජනකචීවරාසානඤ්චෙව අලබ්භමානෙ චීවරෙ උප්පජ්ජනකඅනාසානඤ්ච, ආසානං, තබ්බිගමානඤ්චාති අත්ථො. ඛණෙ ඛණෙ උප්පත්තිභෙදං සන්ධාය **"ආසාන"**න්ති බහුවචනං කතං, ආසාය , අනාසාය චාති අත්ථො. තෙනාහ **"ආසා ච අනාසා චා"**ති.

කඨිනඅත්ථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පුබ්බකරණනිදානාදිවිභාගවණ්ණනා

406-7. **ඡ චීවරානීති** ඛොමාදීසු ඡසු අඤ්ඤතරං සන්ධාය වුත්තං. සබ්බසඞ්ගාහිකවසෙන පන **"චීවරානී"**ති බහුවචනං කතං. පාළියං පනෙත්ථ **වත්ථු, ආසා ච අනාසා චාති**ආදීසු අත්ථතෙ කඨිනෙ ආනිසංසවසෙන උප්පජ්ජනකපච්චාසාචීවරං ''වත්ථූ''ති වුත්තං. කඨිනචීවරං හෙතුපච්චය-සද්දෙහි වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

408. **පච්චුද්ධාරො තීහි ධම්මෙහීති**ආදි කඨිනත්ථාරත්ථාය තිචීවරතො අඤ්ඤං වස්සිකසාටිකාදිං පච්චුද්ධරිතුං, අධිට්ඨහිත්වා අත්ථරිතුඤ්ච න වට්ටතීති දස්සනත්ථං වුත්තං. **"වචීභෙදෙනා"**ති එතෙන කෙවලං කායෙන කඨිනත්ථාරො න රුහතීති දස්සෙති.

පුබ්බකරණනිදානාදිවිභාගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කඨිනාදිජානිතබ්බවිභාගවණ්ණනා

412. **යෙසු රූපාදිධම්මෙසූති** ''පුරිමවස්සංවුත්ථා භික්ඛූ, පඤ්චහි අනූනො සඞ්ඝො, චීවරමාසො, ධම්මෙන සමෙන සමුප්පන්නං චීවර''න්ති එවමාදීසු යෙසු රූපාරූපධම්මෙසු. **සතීති** සන්තෙසු. **මිස්සීභාවොති** සංසග්ගතා සමූහපඤ්ඤත්තිමත්තං. තෙනාහ **"න පරමත්ථතො එකො ධම්මො අත්ථී"**ති.

416. **එකතො උප්පජ්ජන්තීති** කඨිනුද්ධාරෙන සහ උප්පජ්ජමානාරහා හොන්තීති අත්ථො. කඨිනත්ථාරතො හි පභුති සබ්බෙ කඨිනුද්ධාරා තං තං කාරණන්තරමාගම්ම උප්පජ්ජන්ති, තස්මා සබ්බෙ **එකුප්පාදා** නාම ජාතා. තෙසු අන්තරුබ්භාරසහුබ්භාරා ද්වෙ එව තං විහාරං අනත්ථතකඨිනවිහාරසදිසං කරොන්තා සයං සකලෙන කඨිනත්ථාරෙන සහ නිරුජ්ඣන්ති උද්ධාරභාවං පාපුණන්ති . අවසෙසා පන තං තං පාටිපුග්ගලිකමෙව කඨිනත්ථාරං ද්වින්නං පලිබොධානං උපච්ඡින්දනවසෙන නිරොධෙන්තා සයං උද්ධාරභාවං පාපුණන්ති, න සකලං කඨිනත්ථාරං. කඨිනුද්ධාරානඤ්ච **නිරොධො** නාම තං තං කාරණමාගම්ම උද්ධාරභාවප්පත්ති, එවඤ්ච උප්පත්ති නාම කඨිනුද්ධාරො එව. තෙනාහ **"සබ්බෙපි අත්ථාරෙන සද්ධිං එකතො උප්පජ්ජන්තී"**තිආදි. තත්ථ **පුරිමා ද්වෙති** ''එකුප්පාදා එකනිරොධා''ති පාළියං පඨමං වුත්තා අන්තරුබ්භාරසහුබ්භාරා ද්වෙ. **තෙසූති** පක්කමනන්තිකාදීසු. **උද්ධාරභාවං පත්තෙසූති** උද්ධාරභාවප්පත්තිසඞ්ඛාතනිරොධං පත්තෙසූති අත්ථො. **අත්ථාරො තිට්ඨතීති** කතචීවරං ආදාය පක්කන්තාදිපුග්ගලං ඨපෙත්වා තදවසෙසානං පලිබොධසබ්භාවතො කඨිනත්ථාරො තිට්ඨති.

කඨිනාදිජානිතබ්බවිභාගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්ඤත්තිවග්ගවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

සඞ්ගහවග්ගො

උපාලිපඤ්චකං

නප්පටිප්පස්සම්භනවග්ගවණ්ණනා

421. **සමග්ගෙහි කරණීයානීති** විවාදාධිකරණෙහි පුබ්බෙ අසමග්ගා හුත්වා පච්ඡා සාමග්ගිං උපගතෙහි කත්තබ්බානි. කිං පන අසඤ්ඤතමිස්සපරිසාය සද්ධිං ලජ්ජිනො සාමග්ගිං කරොන්තීති ආහ **"උපොසථපවාරණාදීසු හී"**තිආදි. තත්ථ **ඨිතාසූති** උපොසථපවාරණාසු අප්පවත්තීසු. **උපත්ථම්භො න දාතබ්බොති** උපරූපරි අප්පවත්තනත්ථාය මයම්පි උපොසථං න කරිස්සාමාතිආදිනා කලහස්ස උපත්ථම්භො න දාතබ්බො, ධම්මෙන විනයෙන සාමග්ගිං කත්වා සමග්ගෙහෙව අසඤ්ඤතා භික්ඛූ විනෙතබ්බාති අධිප්පායො. තෙනාහ **"සචෙ සඞ්ඝො අච්චයං දෙසාපෙත්වා"**තිආදි. **භික්ඛුනො නක්ඛමතීති** කෙසුචි පුග්ගලෙසු අප්පමත්තකදොසදස්සනෙන න රුච්චති. **දිට්ඨාවිකම්මම්පි කත්වාති** "න මෙතං ඛමතී"ති සභාගස්ස භික්ඛුනො අත්තනො දිට්ඨිං ආවිකත්වා. **උපෙතබ්බාති** සාසනහානියා අභාවා සාමග්ගිං අකොපෙත්වා කායසාමග්ගී දාතබ්බා, ඊදිසෙ ඨානෙ අලජ්ජිපරිභොගො ආපත්තිකරො න හොති, වට්ටතියෙව. යෙ පන සාසනවිනාසාය පටිපන්නා, තෙහි සහ න වත්තති, ආපත්ති එව හොති සාසනවිනාසො ච. තෙනාහ **"යත්‍ර පන උද්ධම්ම"**න්තිආදි. **"දිට්ඨාවිකම්මං න වට්ටතී"**ති ඉමිනා දිට්ඨියා ආවිකතායපි ආපත්තිං දස්සෙති.

422. **කණ්හවාචොති** රාගදොසාදීහි කිලිට්ඨවචනො. අනත්ථකවචනස්ස දීපනං පකාසනං අස්සාති **අනත්ථකදීපනො. මානං නිස්සායාති** විනිච්ඡයකරණං තව භාරොති සඞ්ඝෙන භාරෙ අකතෙපි "අහමෙවෙත්ථ වොහරිතුං අරහරූපො"ති මානං නිස්සාය. **යථාදිට්ඨීයාති** අනුරූපලද්ධියා. යස්ස හි අත්ථස්ස යාදිසී දිට්ඨි අනුරූපා, තං ගහෙත්වා න බ්‍යාකතාති අත්ථො .**අස්ස අත්තනොති** අධම්මාදිඅත්ථං සන්ධාය වදති, න පුග්ගලං, අස්ස අධම්මාදිඅත්ථසඞ්ඛාතස්ස අත්තනො සරූපස්ස යා අනුරූපා දිට්ඨීති අත්ථො. **ලද්ධිං නික්ඛිපිත්වාති** අනුරූපලද්ධිං ඡඩ්ඩෙත්වා, අග්ගහෙත්වාති අත්ථො. තෙනාහ **"අධම්මාදීසු ධම්මාදිලද්ධිකො හුත්වා"**ති. අථ වා අත්තනො ලද්ධිං නිගූහිත්වා පුග්ගලානුගුණං තථා බ්‍යාකරොන්තො න යථාදිට්ඨියා බ්‍යාකතා නාම. ඉමස්මිං පක්ඛෙ **අධම්මාදීසු ධම්මාදිලද්ධිකො හුත්වාති** එත්ථ අධම්මාදීසු ධම්මාදිලද්ධිකො විය හුත්වාති අත්ථො ගහෙතබ්බො.

නප්පටිප්පස්සම්භනවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වොහාරවග්ගාදිවණ්ණනා

424. **කම්මඤත්තීති** කම්මභූතා ඤත්ති. අනුස්සාවනනිරපෙක්ඛා ඤත්තිකම්මභූතා ඤත්තීති අත්ථො. **කම්මපාදඤත්ති** නාම ඤත්තිදුතියකම්මාදීසු අනුස්සාවනකම්මස්ස පාදභූතා අධිට්ඨානභූතා ඤත්ති. **නවසු ඨානෙසූති** ඔසාරණාදීසු නවසු ඨානෙසු. **ද්වීසු ඨානෙසූති** ඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථකම්මෙසු.

සුත්තානුලොමන්ති උභතොවිභඞ්ගෙ සුත්තානුලොමභූතෙ මහාපදෙසෙ සන්ධාය වුත්තං. **විනයානුලොමන්ති** ඛන්ධකපරිවාරානුලොමභූතෙ මහාපදෙසෙ. **සුත්තන්තිකෙ චත්තාරො මහාපදෙසෙති** සුත්තාභිධම්මපිටකෙසු අනුඤ්ඤාතපටික්ඛිත්තසුත්තානුලොමවසෙන නයතො ගහෙතබ්බෙ චත්තාරො අත්ථෙ.

425. **දිට්ඨීනං ආවිකම්මානීති** ආපත්තිලද්ධීනං පකාසනානි, ආපත්තිදෙසනාකම්මානීති අත්ථො.

යථා චතූහි පඤ්චහි දිට්ඨී ආවිකතා හොතීති යථා ආවිකතෙ චතූහි පඤ්චහි එකීභූතෙහි එකස්ස පුග්ගලස්ස සන්තිකෙ ආපත්ති දෙසිතා නාම හොති, එවං දෙසෙතීති අත්ථො. එවං දෙසෙන්තො ච අත්තනා සද්ධිං තයො වා චත්තාරො වා භික්ඛූ ගහෙත්වා එකස්ස සන්තිකෙ දෙසෙති. එවං දෙසෙතුං න වට්ටති. දෙසිතා ච ආපත්ති න වුට්ඨාති, දෙසනාපච්චයා දුක්කටඤ්ච හොති. ද්වින්නං තිණ්ණං පන එකතො දෙසෙතුං වට්ටති.

444. **අදස්සනෙනාති** ඉමස්ස අකප්පියං පරිවජ්ජෙන්තානං විනයධරානං පටිපත්තියා අදස්සනෙන , තෙසං දිට්ඨානුගතිං අනාපජ්ජනෙනාතිපි අත්ථො ගහෙතබ්බො. **අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතායාති** රජතාදිඅකප්පියෙ තිපුආදිසඤ්ඤිතාය . **පුච්ඡිත්වා වා අඤ්ඤෙසං වා වුච්චමානං අසුණන්තො ආපජ්ජතීති** එත්ථ පුච්ඡිත්වා අසුණන්තො වා පුච්ඡියමානං අසුණන්තො වාති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. **එකරත්තාතික්කමාදිවසෙනාති** අධිට්ඨිතචීවරෙන විප්පවසිත්වා එකරත්තාතික්කමෙන පාචිත්තියං ආපජ්ජති. **ආදි-**සද්දෙන ඡරත්තාතික්කමාදීනං සඞ්ගහො.

450. **අනත්ථං කලිසාසනන්ති** අනත්ථාවහං කොධවචනං ආරොපෙන්තො දොසං ආරොපෙන්තො උපද්දවාය පරිසක්කතීති අත්ථො.

454. **වොහාරනිරුත්තියන්ති** තස්ස තස්ස අත්ථස්ස වාචකසද්දෙ පභෙදගතඤාණප්පත්තො න හොතීති අත්ථො.

455. **පරිමණ්ඩලබ්‍යඤ්ජනාරොපනෙ කුසලො න හොතීති** පරිමණ්ඩලෙන පදබ්‍යඤ්ජනෙන වත්තුං, පරෙහි වුත්තං ජානිතුඤ්ච අසමත්ථොති අත්ථො.

458. **අනුස්සාවනෙනාති** අනු අනු කථනෙන. තෙනාහ **"නනු තුම්හෙ"**තිආදි, යං අවොචුම්හ, ස්වායං පකාසිතොති සම්බන්ධො. තත්ථ **යන්ති** ඉදං යස්මා වචනාපෙක්ඛං න හොති, වචනත්ථාපෙක්ඛමෙව, තස්මා තෙන වචනෙන නානාකරණාභාවං පකාසයිස්සාමාති යමත්ථං අවොචුම්හාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. තෙනෙව **"ස්වාය"**න්ති පුල්ලිඞ්ගවසෙන පටිනිද්දෙසො කතො, තස්ස සො අයං නානාකරණාභාවොති අත්ථො.

467. **මඤ්චපදාදීසුපි නළාටං පටිහඤ්ඤෙය්‍යාති** අන්ධකාරෙ චම්මඛණ්ඩං පඤ්ඤපෙත්වා වන්දිතුං ඔනමන්තස්ස නළාටං වා අක්ඛි වා මඤ්චාදීසු පටිහඤ්ඤති. එතෙන වන්දතොපි ආපත්තිඅභාවං වත්වා වන්දනාය සබ්බථා පටික්ඛෙපාභාවඤ්ච දීපෙති. එවං සබ්බත්ථ සුත්තන්තරෙහි අප්පටික්ඛිත්තෙසු. නග්ගාදීසු පන වන්දිතුං න වට්ටතීති. **එකතො ආවට්ටොති** එකස්මිං දොසාගතිපක්ඛෙ පරිවත්තො පවිට්ඨොති අත්ථො. තෙනාහ **"සපත්තපක්ඛෙ ඨිතො"**ති. **වන්දියමානොති** ඔනමිත්වා වන්දියමානො. වන්දිතබ්බෙසු උද්දෙසාචරියො, නිස්සයාචරියො ච යස්මා නවකාපි හොන්ති, තස්මා තෙ වුඩ්ඪා එව වන්දියාති වෙදිතබ්බා.

470. **පුබ්බෙ වුත්තමෙවාති** සහසෙය්‍යාදිපණ්ණත්තිවජ්ජං. **ඉතරන්ති** සචිත්තකං.

චොහාරවග්ගාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අපරදුතියගාථාසඞ්ගණිකං

කායිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

474. **“කති ආපත්තියො”**තිආදිනා උපාලිත්ථෙරෙන විනයස්ස පාටවත්ථං සයමෙව පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනං කතං. **භික්ඛුනීනංයෙව…පෙ…. අට්ඨවත්ථුකා නාමාති** භික්ඛුනීනං පඤ්ඤත්තා එකා එව ආපත්ති අට්ඨවත්ථුකා නාමාති අත්ථො.

475. **කම්මඤ්ච කම්මපාදකා චාති** එත්ථ යස්මා ඤත්තිකම්මෙසු ඤත්ති සයමෙව කම්මං හොති, ඤත්තිදුතියඤත්තිචතුත්ථෙසු කම්මෙසු අනුස්සාවනසඞ්ඛාතස්ස කම්මස්ස ඤත්තිපාදකභාවෙන තිට්ඨති, තස්මා ඉමානි ද්වෙ ‘‘ඤත්තිකිච්චානී’’ති වුත්තානි.

පාචිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටා කතාති දසසුපි සික්ඛාපදෙසු එකතොඋපසම්පන්නාය වසෙන වුත්තදුක්කටං සන්ධාය වුත්තං. **පඨමසික්ඛාපදම්හීති** භික්ඛුනොවාදවග්ගස්ස පඨමසික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ (පාචි. 144 ආදයො). **අධම්මකම්මෙති** භික්ඛුනොවාදකසම්මුතිකම්මෙ අධම්මකම්මෙ ජාතෙ ආපජ්ජිතබ්බා ද්වෙ ආපත්තිනවකා, ධම්මකම්මෙ ද්වෙ ආපත්තිනවකාති චත්තාරො නවකා වුත්තා. **ආමකධඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තියා** විඤ්ඤාපනාදිපුබ්බපයොගෙ දුක්කටං, අජ්ඣොහාරෙ පාචිත්තියං. පාචිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටා කතායෙවාති වුත්තං.

විජහන්තී තිට්ඨතීතිආදීසු යදා භික්ඛුනියා එකෙන පාදෙන හත්ථපාසං විජහිත්වා ඨත්වා කිඤ්චි කම්මං කත්වා තතො අපරෙන පාදෙන විජහිත්වා ඨාතුකාමතා උප්පජ්ජති, තදා සා යථාක්කමං ‘‘විජහන්තී තිට්ඨති, විජහිත්වා තිට්ඨතී’’ති ඉමං වොහාරං ලභති. අඤ්ඤථා භිස්සා ගාමූපචාරමොක්කන්තියා විසෙසො න සියා හත්ථපාසවිජහනස්සාපි ගමනත්තා. **නිසීදති වා නිපජ්ජති වාති** එත්ථාපි යථාවුත්තාධිප්පායෙන අද්ධාසනෙන හත්ථපාසං විජහන්තී නිසීදති, සකලෙන වා ආසනෙන විජහිත්වා නිසීදති, අද්ධසරීරෙන විජහන්තී නිපජ්ජති, සකලෙන සරීරෙන විජහිත්වා නිපජ්ජතීති යොජෙතබ්බං.

කායිකාදිආපත්තිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියවණ්ණනා

476. **සබ්බානි නානාවත්ථුකානීති** සප්පිනවනීතාදීනං පඤ්චන්නං වත්ථූනං භෙදෙන පාචිත්තියානි පඤ්ච නානාවත්ථුකානි. එස නයො පණීතභොජනවිසයෙ **නව පාචිත්තියානීති**ආදීසුපි. එතෙන භෙසජ්ජපණීතභොජනසික්ඛාපදානි එකෙකසික්ඛාපදවසෙන පඤ්ඤත්තානිපි වත්ථුභෙදෙන පච්චෙකං පඤ්චසික්ඛාපදනවසික්ඛාපදසදිසානි භික්ඛුනීනං පාටිදෙසනීයාපත්තියො වියාති දස්සෙති. තෙනෙව ‘‘නානාවත්ථුකානී’’ති වුත්තං. සප්පිං එව පටිග්ගහෙත්වා අනෙකභාජනෙසු ඨපෙත්වා සත්තාහං අතික්කාමෙන්තස්ස භාජනගණනාය සම්භවන්තියො බහුකාපි ආපත්තියො එකවත්ථුකා එව හොන්ති, එවං සප්පිභොජනමෙව බහූසු ඨානෙසු විඤ්ඤාපෙත්වා එකතො වා විසුං විසුමෙව වා භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්තියො එකවත්ථුකා එවාති දට්ඨබ්බා.

පාළියං **එකවාචාය දෙසෙය්‍ය, වුත්තා ආදිච්චබන්ධුනාති** එත්ථ ‘‘දෙසෙය්‍යාති වුත්තා’’ති ඉති-සද්දං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බං. එවං සෙසෙසුපි.

භෙදානුවත්තකානන්ති එත්ථ ආදි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. යාවතතියකා ච සබ්බෙ උභතොවිභඞ්ගෙ ආගතා, සඞ්ඝාදිසෙසසාමඤ්ඤෙන එකං, පාචිත්තියසාමඤ්ඤෙන ච එකං කත්වා **“යාවතතියකෙ තිස්සො”**ති වුත්තනන්ති දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච ඤත්තියා දුක්කටං, ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයාපි සන්ති එව. තානි මාතිකාය න ආගතානි. මාතිකාගතවසෙන හෙත්ථ ‘‘තිස්සො’’ති වුත්තං.

සඞ්ඝාදීහීති සඞ්ඝගණපුග්ගලෙහි කාරණභූතෙහි. **අබ්භුණ්හසීලොති** පරිසුද්ධභාවූපගමනෙන අභිනවුප්පන්නසීලො. අභිනවුප්පන්නඤ්හි ‘‘අබ්භුණ්හ’’න්ති වුච්චති, පරිසුද්ධසීලොති අත්ථො. තෙනාහ **“පාකතිකො”**ති.

“කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ වුත්තානිසංසෙ”ති ඉදං කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ ‘‘සචෙ මං ඉමෙ භික්ඛූ ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛිපිස්සන්ති, න මයා සද්ධිං උපොසථං කරිස්සන්තී’’තිආදිනා ආපත්තියා අදස්සනෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා පරෙසම්පි සද්ධාය ආපත්තිදෙසනාවිධානමුඛෙන සාමත්ථියතො පකාසිතො. එකතො උපොසථකරණ, පවාරණාකරණ, සඞ්ඝකම්මකරණ, ආසනෙනිසීදන, යාගුපානෙනිසීදන, හත්තග්ගෙනිසීදන, එකච්ඡන්නෙසයන, යථාවුඩ්ඪඅභිවාදනාදිකරණසඞ්ඛාතෙ අට්ඨානිසංසෙ සන්ධාය වුත්තං.

චතුන්නන්ති විනයපිටකෙ ආගතානං වසෙන වුත්තං. **කතමා පන සාති** සා චතුබ්බිධා අච්චයදෙසනා කතමාති අත්ථො. **අභිමාරානන්ති** මාරණත්ථාය පයොජිතධනුග්ගහානං. **උපට්ඨායිකායාති** සහසෙය්‍යසික්ඛාපදවත්ථුස්මිං ආගතාය.

අට්ඨන්නං භික්ඛුනීනන්ති ථෙරාසනතො පට්ඨාය අට්ඨහි භික්ඛුනීහි ඉතරාය ආගතාය වුඩ්ඪාය භික්ඛුනියා ආසනං දාතබ්බං. අට්ඨන්නං පන භික්ඛුනීනං නවකාය ආගතාය අදාතුම්පි වට්ටති. තාය පන සඞ්ඝනවකාසනෙ ලද්ධොකාසෙ නිසීදිතබ්බං. අථ වා අට්ඨන්නං වුඩ්ඪානං භික්ඛුනීනං ඉතරාය නවකතරාය ආසනං දාතබ්බං. **කම්මානි නවාති** ඔසාරණාදීනි නව එව.

පාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අවන්දනීයපුග්ගලාදිවණ්ණනා

477. **දස ජනාති** ‘‘දස ඉමෙ, භික්ඛවෙ, අවන්දියා’’තිආදිනා (පරි. 330) වුත්තා නවකඅනුපසම්පන්නනානාසංවාසකමාතුගාමපණ්ඩකා පඤ්ච, පාරිවාසිකාදයො ච පඤ්චාති දස ජනා.

ද්වාදස කම්මදොසාති දොසයුත්තකම්මානි ද්වාදසාති අත්ථො. **කම්මසම්පත්තියොති** සම්පන්නකම්මානි, විසුද්ධකම්මානීති අත්ථො. **එතදෙවාති** ධම්මෙන සමග්ගමෙව.

අනන්තං නිබ්බානං අජිනි ජිනිත්වා පටිලභතීති අනන්තජිනොති ආහ **‘‘පරියන්ත’’**ඉච්චාදි. **ස්වෙවාති** සො එව භගවා.

‘‘විනයං පටිජානන්තස්ස, විනයානි සුණොම තෙ’’තිආදිනා උපාලිත්ථෙරෙනෙව එකං විනයධරං සම්මුඛෙ ඨිතං පුච්ඡන්තෙන විය පුච්ඡිත්වා තෙන විස්සජ්ජිතං විය විස්සජ්ජනං කතං. තත්ථ **විනයං පටිජානන්තස්සාති** විනයං ජානාමීති පටිජානන්තස්ස. **විනයානීති** විනයෙ තයා වුච්චමානෙ සුණොම.

478. පාළියං **පාරාජිකා**තිආදි උභතොවිභඞ්ගෙසු ආගතෙසු අග්ගහිතග්ගහණවසෙන වුත්තං.

අවන්දනීයපුග්ගලාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙදමොචනගාථා

අවිප්පවාසපඤ්හාවණ්ණනා

479. සෙදමොචනගාථාසු **අකප්පියසම්භොගොති** අනුපසම්පන්නෙහි සද්ධිං කාතුං පටික්ඛිත්තො උපොසථාදිසංවාසො එව වුත්තො. **පඤ්හා මෙසාති** එත්ථ **ම**-කාරො පදසන්ධිකරො. **එසාති** ච ලිඞ්ගවිපල්ලාසවසෙන වුත්තං, පඤ්හො එසොති අත්ථො. **පඤ්හ**-සද්දො වා ද්විලිඞ්ගො දට්ඨබ්බො. තෙනාහ **"එසා පඤ්හා"**තිආදි.

ගරුභණ්ඩං සන්ධායාති ගරුභණ්ඩෙන ගරුභණ්ඩපරිවත්තනං සන්ධාය. **දසාති** දස අවන්දියපුග්ගලෙ. **එකාදසෙති** අභබ්බපුග්ගලෙ. **සික්ඛාය අසාධාරණොති** ඛුරභණ්ඩං ධාරෙතුං අනුඤ්ඤාතසික්ඛාපදෙන භික්ඛූහි අසාධාරණසික්ඛාපදොති අත්ථො.

උබ්භක්ඛකෙ න වදාමීති අක්ඛතො උද්ධං සීසෙ ඨිතමුඛමග්ගෙපි පාරාජිකං සන්ධාය න වදාමි. **අධොනාභින්ති** නාභිතො හෙට්ඨා ඨිතවච්චපස්සාවමග්ගෙපි විවජ්ජිය අඤ්ඤස්මිං සරීරප්පදෙසෙ මෙථුනධම්මපච්චයා කථං පාරාජිකො සියාති අත්ථො.

ඡෙජ්ජවත්ථුන්ති පාරාජිකං.

අවිප්පවාසපඤ්හාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකාදිපඤ්හාවණ්ණනා

480. **දුස්සකුටිආදීනීති ආදි**-සද්දෙන අච්ඡතරතිපුපට්ටාදීහි, තිණපණ්ණාදීහි ච පටිච්ඡන්නකුටියො සඞ්ගණ්හාති. තාදිසාය හි කුටියා බහි ඨත්වා අන්තො ඨිතාය ඉත්ථියා මග්ගෙ දුස්සාදිනා සන්ථතං කත්වා පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො සියා. **ලිඞ්ගපරිවත්තං සන්ධාය වුත්තාති** ලිඞ්ගෙ පරිවත්තෙ පටිග්ගහණස්ස විජහනතො පුන අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජනාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං.

පාළියං **භික්ඛූ සියා වීසතියා සමාගතාති** වීසතියා සඞ්ඛාතාය භික්ඛූ සමාගතා, එතෙන සබ්බකම්මාරහතං සඞ්ඝස්ස දස්සෙති.

නිවත්ථොති ගාථාය අන්තරවාසකෙන නිවත්ථො උත්තරාසඞ්ගෙන දිගුණං කත්වා පාරුතසඞ්ඝාටියො. ඉති තානි තීණිපි චීවරානි කායෙ ගතානෙව භික්ඛුනියා බින්දුමත්තං කාළකං උදකෙන ධොවිතමත්තෙ නිස්සග්ගියානි හොන්තීති අත්ථො.

ඉත්ථිං හනෙති ගාථාය න මාතුභූතං ඉත්ථිං හනෙය්‍ය, න පිතුභූතං පුරිසං හනෙය්‍ය. **අනරියන්ති** තඤ්ච අනරහන්තමෙව හනෙය්‍ය, එතෙන අරහන්තඝාතකොපි න හොතීති දස්සෙති. **අනන්තරං ඵුසෙති** ආනන්තරියං ඵුසතීති අත්ථො.

481. **සුප්පතිට්ඨිත-නිග්‍රොධසදිසන්ති** යොජනවිත්ථතං රුක්ඛං සන්ධාය වුත්තං.

සත්තරසකෙසූති භික්ඛුනීනං පඤ්ඤත්තසත්තරසසඞ්ඝාදිසෙසෙසු.

පාරාජිකාදිපඤ්හාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චවග්ගො

කම්මවග්ගවණ්ණනා

483. කම්මවග්ගෙ ඨපිතඋපොසථපවාරණානං කත්තිකමාසෙ සාමග්ගියා කතාය සාමග්ගීපවාරණං මුඤ්චිත්වා උපොසථං කාතුං න වට්ටතීති ආහ **"ඨපෙත්වා කත්තිකමාස"**න්ති. සචෙ පන තෙසං නානාසීමාසු මහාපවාරණාය විසුං පවාරිතානං කත්තිකමාසබ්භන්තරෙ සාමග්ගී හොති, සාමග්ගීඋපොසථො එව තෙහි කත්තබ්බො, න පවාරණා. එකස්මිං වස්සෙ කතපවාරණානං පුන පවාරණාය අවිහිතත්තා. **සාමග්ගීදිවසොති** අනුපොසථදිවසෙ සාමග්ගීකරණං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ පන චාතුද්දසියං, පන්නරසියං වා සඞ්ඝො සාමග්ගිං කරොති, තදා සාමග්ගීඋපොසථදිවසො න හොති, චාතුද්දසීපන්නරසීඋපොසථොව හොති. උපරි පවාරණායපි එසෙව නයො.

පච්චුක්කඩ්ඪිත්වා ඨපිතදිවසොති භණ්ඩනකාරකෙහි උපද්දුතා වා කෙනචිදෙව කරණීයෙන පවාරණාසඞ්ගහං වා කත්වා ඨපිතො කාළපක්ඛචාතුද්දසීදිවසොව. **ද්වෙ ච පුණ්ණමාසියොති** පුබ්බ-කත්තිකපුණ්ණමා, පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා චාති ද්වෙ පුණ්ණමාසියො. **එවං චතුබ්බිධම්පීති** පුණ්ණමාසීද්වයෙන සද්ධිං සාමග්ගීපවාරණං, චාතුද්දසීපවාරණඤ්ච සම්පිණ්ඩෙත්වා වුත්තං. ඉදඤ්ච පකතිචාරිත්තවසෙන වුත්තං. තථාරූපපච්චයෙ පන සති උභින්නං පුණ්ණමාසීනං පුරිමා ද්වෙ චාතුද්දසියොපි කාළපක්ඛචාතුද්දසියා අනන්තරා පන්නරසීපීති ඉමෙපි තයො දිවසා පවාරණාදිවසා එවාති ඉමං සත්තවිධම්පි පවාරණාදිවසං ඨපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ පවාරෙතුං න වට්ටති.

484. **අනුස්සාවනකම්මං කත්වාති** පඨමං අනුස්සාවනං සාවෙත්වා ''එසා ඤත්ති''ති අනුස්සාවනානන්තරමෙව සකලං ඤත්තිං වත්වා, පරියොසානෙ ''එසා ඤත්ති''ති වත්වාති අධිප්පායො.

485. **ය්වායන්ති** බ්‍යඤ්ජනප්පභෙදො අධිප්පෙතො. **දසධා බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා පභෙදොති** එත්ථ දසධා දසවිධෙන බ්‍යඤ්ජනානං පභෙදොති යොජෙතබ්බං. කෙනායං පභෙදොති ආහ **"බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා"**ති. යථාධිප්පෙතත්ථබ්‍යඤ්ජනතො බ්‍යඤ්ජනසඞ්ඛාතානං අක්ඛරානං ජනිකා බුද්ධි බ්‍යඤ්ජනබුද්ධි, තාය බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා , අක්ඛරසමුට්ඨාපකචිත්තභෙදෙනෙවාති අත්ථො. යං වා සංයොගපරං කත්වා වුච්චති, ඉදම්පි ගරුකන්ති යොජනා.

තත්ථ **ආයස්මතොතිආදීසු** යානි අනන්තරිතානි **ස**-කාරම-කාරාදිබ්‍යඤ්ජනානි ''සංයොගො''ති වුච්චන්ති, සො සංයොගො පරො යස්ස **අ**-කාරාදිනො, සො **සංයොගපරො** නාම. **රස්සන්ති** අකාරාදිබ්‍යඤ්ජනරහිතං සරං. **අසංයොගපරන්ති** ''යස්ස නක්ඛමතී''තිආදීසු **ය**-කාර **න**-කාරාදිබ්‍යඤ්ජනසහිතසරං සන්ධාය වුත්තං. **ත**-කාරස්ස **ථ**-කාරං අකත්වා වග්ගන්තරෙ සිථිලමෙව කත්වා ''සුණාටු මෙ''තිආදිං වදන්තොපි දුරුත්තං කරොතියෙව ඨපෙත්වා අනුරූපං ආදෙසං. යඤ්හි ''සච්චිකත්ථපරමත්ථෙනා''ති වත්තබ්බෙ ''සච්චිකට්ඨපරමට්ඨෙනා''ති ච ''අත්ථකථා''ති වත්තබ්බෙ ''අට්ඨකථා''ති ච තත්ථ තත්ථ වුච්චති, තාදිසං පාළිඅට්ඨකථාසු දිට්ඨපයොගං, තදනුරූපඤ්ච වත්තුං වට්ටති, තතො අඤ්ඤං න වට්ටති. තෙනාහ **"අනුක්කමාගතං පවෙණිං අවිනාසෙන්තෙනා"**තිආදි.

දීඝෙ වත්තබ්බෙ රස්සන්තිආදීසු ''භික්ඛූන''න්ති වත්තබ්බෙ ''භික්ඛුන''න්ති වා ''බහූසු''ති වත්තබ්බෙ ''බහුසු''ති වා ''නක්ඛමතී''ති වත්තබ්බෙ ''න ඛමතී''ති වා ''උපසම්පදාපෙක්ඛො''ති වත්තබ්බෙ ''උපසම්පදාපෙඛො''ති වා එවං අනුරූපට්ඨානෙසු එව දීඝරස්සාදි රස්සදීඝාදිවසෙන පරිවත්තෙතුං වට්ටති, න පන ''නාගො''ති වත්තබ්බෙ ''නගො''ති වා ''සඞ්ඝො''ති වත්තබ්බෙ ''සඝො''ති වා ''තිස්සො''ති වත්තබ්බෙ ''තිසො''ති වා ''යාචති''ති වත්තබ්බෙ ''යාචන්ති''ති වා එවං අනනුරූපට්ඨානෙසු වත්තුං. සම්බන්ධං, පන වවත්ථානඤ්ච සබ්බථාපි වට්ටතීති ගහෙතබ්බං.

486. **සෙසසීමාසුපීති** අතිමහතීආදීසු දසසුපි.

488. **චතුවග්ගකරණෙති** චතුවග්ගෙන සඞ්ඝෙන කත්තබ්බෙ. **අනිස්සාරිතාති** උපොසථට්ඨපනාදිනා වා ලද්ධිනානාසංවාසකභාවෙන වා න බහිකතා. අට්ඨකථායඤ්හි ''අපකතත්තස්සාති උක්ඛිත්තකස්ස වා, යස්ස වා උපොසථපවාරණා ඨපිතා හොන්ති''ති (පරි. අට්ඨ. 425) වුත්තත්තා ඨපිතඋපොසථපවාරණො භික්ඛු අපකතත්තො එවාති ගහෙතබ්බං. **පරිසුද්ධසීලාති** පාරාජිකං අනාපන්නා අධිප්පෙතා. පරිවාසාදිකම්මෙසු පන ගරුකට්ඨාපි අපකතත්තා එවාති ගහෙතබ්බං . **අවසෙසා…පෙ…. ඡන්දාරහාව හොන්තීති** සඞ්ඝතො හත්ථපාසං විජහිත්වා ඨිතෙ සන්ධාය වුත්තං. අවිජහිත්වා ඨිතා පන ඡන්දාරහා න හොන්ති, තෙපි චතුවග්ගාදිතො අධිකා හත්ථපාසං විජහිත්වාව ඡන්දාරහා හොන්ති. තස්මා සඞ්ඝතො හත්ථපාසං විජහිත්වා ඨිතෙනෙව ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා දාතබ්බා.

කම්මවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අපලොකනකම්මකථාවණ්ණනා

496. **එතරහි සචෙපි සාමණෙරොති**ආදීසු බුද්ධාදීනං අවණ්ණභාසනම්පි අකප්පියාදිං කප්පියාදිභාවෙන දීපනම්පි දිට්ඨිවිපත්තියඤ්ඤෙව පවිසති. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘තං ලද්ධිං නිස්සජ්ජාපෙතබ්බො’’ති. භික්ඛුනම්පි එසෙව නයො. **මිච්ඡාදිට්ඨිකොති** බුද්ධවචනාධිප්පායං විපරීතතො ගණ්හන්තො, **සො එව අන්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්නාගතොති** ච වුත්තො. කෙචි පන ‘‘සස්සතුච්ඡෙදානං අඤ්ඤතරදිට්ඨියා සමන්නාගතො’’ති වදන්ති, තං න යුත්තං, සස්සතුච්ඡෙදග්ගාහස්ස සාමණෙරානං ලිඞ්ගනාසනාය කාරණත්තෙන හෙට්ඨා **අට්ඨකථාය**මෙව (මහාව. අට්ඨ. 108) වුත්තත්තා, ඉධ ච දණ්ඩකම්මනාසනාය එව අධිප්පෙතත්තා.

තස්සාපි දාතබ්බොති විජ්ජමානං මුඛරාදිභාවං නිස්සාය අප්පටිපුච්ඡිත්වාපි පටිඤ්ඤං අග්ගහෙත්වාපි ආපත්තිං අනාරොපෙත්වාපි දෙසිතායපි ආපත්තියා ඛුංසනාදිතො අනොරමන්තස්ස දාතබ්බොව. ඔරමන්තස්ස පන ඛමාපෙන්තස්ස න දාතබ්බො.

බ්‍රහ්මදණ්ඩස්ස දානන්ති ඛරදණ්ඩස්ස උක්කට්ඨදණ්ඩස්ස දානං. තජ්ජනීයාදිකම්මෙ හි කතෙ ඔවාදානුසාසනිප්පදානපටික්ඛෙපො නත්ථි. දින්නබ්‍රහ්මදණ්ඩෙ පන තස්මිං සද්ධිං තජ්ජනීයාදිකම්මකතෙහි පටික්ඛිත්තම්පි කාතුං න වට්ටති, ‘‘නෙව වත්තබ්බො’’තිආදිනා ආලාපසල්ලාපාදිමත්තස්සාපි නකාරෙන පටික්ඛිත්තත්තා. තඤ්හි දිස්වා භික්ඛූ ගීවං පරිවත්තෙත්වා ඔලොකනමත්තම්පි න කරොන්ති, එවං විවජ්ජෙතබ්බං නිම්මදනකරණත්ථමෙව තස්ස දණ්ඩස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා. තෙනෙව ඡන්නත්ථෙරොපි උක්ඛෙපනීයාදිකම්මකතොපි අභායිත්වා බ්‍රහ්මදණ්ඩෙ දින්නෙ ‘‘සඞ්ඝෙනාහං සබ්බථා විවජ්ජිතො’’ති මුච්ඡිතො පපති. යො පන බ්‍රහ්මදණ්ඩකතෙන සද්ධිං ඤත්වා සංසට්ඨො අවිවජ්ජෙත්වා විහරති, තස්ස දුක්කටමෙවාති ගහෙතබ්බං අඤ්ඤථා බ්‍රහ්මදණ්ඩවිධානස්ස නිරත්ථකතාපසඞ්ගතො. **තෙනාති** බ්‍රහ්මදණ්ඩකතෙන. යථා තජ්ජනීයාදිකම්මකතෙහි, එවමෙව තතො අධිකම්පි සඞ්ඝංආරාධෙන්තෙන සම්මාවත්තිතබ්බං. තඤ්ච ‘‘සොරතො නිවාතවුත්තී’’තිආදිනා සරූපතො දස්සිතමෙව. තෙනාහ **‘‘සම්මාවත්තිත්වා ඛමාපෙන්තස්ස බ්‍රහ්මදණ්ඩො පටිප්පස්සම්භෙතබ්බො’’**ති.

යං තං භගවතා අවන්දියකම්මං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. **‘‘තස්ස භික්ඛුනො දණ්ඩකම්මං කාතු’’**න්ති සාමඤ්ඤතො අනුඤ්ඤාතප්පකාරං දස්සෙත්වා පුන විසෙසතො අනුඤ්ඤාතප්පකාරං දස්සෙතුං **‘‘අථ ඛො’’**තිආදිපාළි උද්ධටාති වෙදිතබ්බං. **ඉමස්ස අපලොකනකම්මස්ස ඨානං හොතීති** අපලොකනකම්මස්ස සාමඤ්ඤස්ස පවත්තිට්ඨානං හොතීති. විසෙසබ්‍යතිරෙකෙන අවිජ්ජමානම්පි තදඤ්ඤත්ථ අප්පවත්තිං දස්සෙතුං විසෙසනිස්සිතං විය වොහරීයති. **‘‘කම්මඤ්ඤෙව ලක්ඛණ’’**න්ති ඉමිනා ඔසාරණාදිවසෙන ගහිතාවසෙසානං සබ්බෙසං අපලොකනකම්මස්ස සාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙන ගහිතත්තා කම්මඤ්ඤෙව ලක්ඛණමස්සාති කම්මලක්ඛණන්ති නිබ්බචනං දස්සෙති. ඉදඤ්ච වුත්තාවසෙසානං කම්මානං නිට්ඨානට්ඨානං, සඞ්ඛාරක්ඛන්ධධම්මායතනානි විය වුත්තාවසෙසඛන්ධායතනානන්ති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව වක්ඛති ‘‘අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකොපි කම්මලක්ඛණවිනිච්ඡයො’’තිආදි (පරි. අට්ඨ. 495-496). යථා චෙත්ථ, එවං උපරි ඤත්තිකම්මාදීසුපි කම්මලක්ඛණං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **තස්ස කරණන්ති** අවන්දියකම්මස්ස කරණවිධානං.

‘‘න වන්දිතබ්බො’’ති ඉමිනා වන්දන්තියා දුක්කටන්ති දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං. සඞ්ඝෙන කතං කතිකං ඤත්වා මද්දනං විය හි සඞ්ඝසම්මුතිං අනාදරෙන අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති එව හොති.

භික්ඛුසඞ්ඝස්සාපි පනෙතං ලබ්භතියෙවාති අවන්දියකම්මස්ස උපලක්ඛණමත්තෙන ගහිතත්තා භික්ඛුසඞ්ඝස්සාපි කම්මලක්ඛණං ලබ්භති එව.

සලාකදානට්ඨානං **සලාකග්ගං** නාම. යාගුභත්තානං භාජනට්ඨානානි **යාගග්ගභත්තග්ගානි** නාම. එතෙසුපි හි ඨානෙසු සබ්බො සඞ්ඝො උපොසථෙ විය සන්නිපතිතො, කම්මඤ්ච වග්ගකම්මං න හොති, ‘‘මයමෙතං න ජානිම්හා’’ති පච්ඡා ඛියාන්තාපි න හොන්ති. ඛණ්ඩසීමාය පන කතෙ ඛියාන්ති. සඞ්ඝිකපච්චයඤ්හි අච්ඡින්නචීවරාදීනං දාතුං අපලොකෙන්තෙහි උපචාරසීමට්ඨානං සබ්බෙසං අනුමතිං ගහෙත්වාව කාතබ්බං. යො පන විසභාගපුග්ගලො ධම්මිකං අපලොකනං පටිබාහති, තං උපායෙන බහිඋපචාරසීමාගතං වා කත්වා ඛණ්ඩසීමං වා පවිසිත්වා කාතුං වට්ටති.

යං සන්ධාය ‘‘අපලොකනකම්මං කරොතී’’ති සාමඤ්ඤතො දස්සෙති, තං අපලොකනකම්මං සරූපතො දස්සෙතුමාහ **‘‘අච්ඡින්නචීවර’’**න්තිආදි. යදි අපලොකෙත්වාව චීවරං දාතබ්බං, කිං පන අප්පමත්තකවිස්සජ්ජකසම්මුතියාති ආහ **‘‘අප්පමත්තකවිස්සජ්ජනකෙන පනා’’**තිආදි. **නාළි වා උපඩ්ඪනාළි වාති** දිවසෙ දිවසෙ අපලොකෙත්වා දාතබ්බස්ස පමාණදස්සනං. තෙන යාපනමත්තමෙව අපලොකෙතබ්බං, න අධිකන්ති දස්සෙති. **එකදිවසංයෙව වාති**ආදි දසවීසතිදිවසානං එකස්මිං දිවසෙයෙව දාතබ්බපරිච්ඡෙදදස්සනං, තෙන යාව ජීවන්ති වා යාව රොගා වුට්ඨහතීති වා එවං අපලොකෙතුං න වට්ටතීති දස්සෙති. **ඉණපලිබොධන්ති** ඉණවත්ථුං දාතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො. තඤ්ච ඉණායිකෙහි පලිබුද්ධස්ස ලජ්ජිපෙසලස්ස සාසනුපකාරකස්ස පමාණයුත්තමෙව කප්පියභණ්ඩං නියමෙත්වා අපලොකෙත්වා දාතබ්බං, න පන සහස්සං වා සතසහස්සං වා මහාඉණං. තාදිසඤ්හි භික්ඛාචරියවත්තෙන සබ්බෙහි භික්ඛූහි තාදිසස්ස භික්ඛුනො පරියෙසිත්වා දාතබ්බං.

උපනික්ඛෙපතොති චෙතියපටිජග්ගනත්ථාය වඩ්ඪියා පයොජෙත්වා කප්පියකාරකෙහි ඨපිතවත්ථුතො. **සඞ්ඝිකෙනපීති** න කෙවලඤ්ච තත්‍රුප්පාදතො පච්චයදායකෙහි චතුපච්චයත්ථාය සඞ්ඝස්ස දින්නවත්ථුනාපීති අත්ථො.

සඞ්ඝභත්තං කාතුං න වට්ටතීති මහාදානං දෙන්තෙහිපි කරියමානං සඞ්ඝභත්තං විය කාරෙතුං න වට්ටතීති අධිප්පායො.

"යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතුං රුච්චතී"ති වුත්තත්තා අත්තනො පරිභොගප්පහොනකං අප්පං වා බහුං වා ගහෙතබ්බං, අධිකං පන ගහෙතුං න ලභති. **උපොසථදිවසෙති** නිදස්සනමත්තං, යස්මිං කිස්මිඤ්චි දිවසෙපි කතං සුකතමෙව හොති. කරොන්තෙන ''යං ඉමස්මිං විහාරෙ අන්තොසීමාය සඞ්ඝසන්තකං…පෙ…. යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතුං මය්හං රුච්චතී''ති එවං කතිකා කාතබ්බා, තථා ද්වීහි තීහිපි ''ආයස්මන්තානං රුච්චතී''ති වචනමෙව හෙත්ථ විසෙසො. **තෙසම්පීති** රුක්ඛානං. **සා එව කතිකාති** විසුං කතිකා න කාතබ්බාති අත්ථො.

තෙසන්ති රුක්ඛානං. සඞ්ඝො සාමීති සම්බන්ධො. **පුරිමවිහාරෙති** පුරිමෙ යථාසුඛං පරිභොගත්ථාය කතකතිකෙ විහාරෙ. **පරිවෙණානි කත්වා ජග්ගන්තීති** යත්ථ අරක්ඛියමානෙ ඵලාඵලානි, රුක්ඛා ච විනස්සන්ති, තාදිසං ඨානං සන්ධාය වුත්තං, තත්ථ සඞ්ඝස්ස කතිකා න පවත්තීති අධිප්පායො. යෙ පන රුක්ඛා බීජානි රොපෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය පටිජග්ගිතා, තෙපි දසමභාගං දත්වා රොපකෙහෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බා. **තෙහීති** ජග්ගකෙහි.

තත්ථාති තස්මිං විහාරෙ. **මූලෙති** ආදිකාලෙ, පුබ්බෙති අත්ථො. **දීඝා කතිකාති** අපරිච්ඡින්නකාලා යථාසුඛං පරිභොගත්ථාය කතිකා. **නික්කුක්කුච්චෙනාති** ''අභාජිතමිද''න්ති කුක්කුච්චං අකත්වාති අත්ථො. **ඛියනමත්තමෙවෙතන්ති** තෙන ඛියනෙන බහුං ඛාදන්තානං දොසො නත්ථි අත්තනො පරිභොගප්පමාණස්සෙව ගහිතත්තා, ඛියන්තෙපි අත්තනො පහොනකං ගහෙත්වා ඛාදිතබ්බන්ති අධිප්පායො.

ගණ්හථාති න වත්තබ්බාති තථාවුත්තෙ තෙනෙව භික්ඛුනා දින්නං විය මඤ්ඤෙය්‍යුං, තං නිස්සාය මිච්ඡාජීවසම්භවො හොතීති වුත්තං. තෙනාහ **"අනුවිචරිත්වා"**තිආදි. **උපඩ්ඪභාගොති** එකභික්ඛුනො පටිවීසතො උපඩ්ඪභාගො. දෙන්තෙන ච ''එත්තකං දාතුං සඞ්ඝො අනුඤ්ඤාසී''ති එවං අත්තානං පරිමොචෙත්වා යථා තෙ සඞ්ඝෙ එව පසීදන්ති, එවං වත්වා දාතබ්බං.

අපච්චාසීසන්තෙනාති ගිලානගමිකිස්සරාදීනං අනුඤ්ඤාතපුග්ගලානම්පි අත්තනො සන්තකං දෙන්තෙන අපච්චාසීසන්තෙනෙව දාතබ්බං, අනනුඤ්ඤාතපුග්ගලානං පන අපච්චාසීසන්තෙනාපි දාතුං න වට්ටතීති. සඞ්ඝිකමෙව යථාකතිකාය දාපෙතබ්බං. අත්තනො සන්තකම්පි පච්චයදායකාදී සයමෙව විස්සාසෙන ගණ්හන්ති, න වාරෙතබ්බා, ලද්ධකප්පියන්ති තුණ්හී භවිතබ්බං. **පුබ්බෙ වුත්තමෙවාති** ''කුද්ධො හි සො රුක්ඛෙපි ඡින්දෙය්‍යා''තිආදිනා තුණ්හීභාවෙ කාරණං පුබ්බෙ වුත්තමෙව. තෙහි කතඅනත්ථාභාවෙපි කාරුඤ්ඤෙන තුණ්හී භවිතුං වට්ටති, ''ගණ්හථා''තිආදි පන වත්තුං න වට්ටති.

ගරුභණ්ඩත්තා…පෙ…. න දාතබ්බන්ති ජීවරුක්ඛානං ආරාමට්ඨානීයත්තා, දාරූනඤ්ච ගෙහසම්භාරානුපගතත්තා ''සබ්බං ත්වමෙව ගණ්හා''ති දාතුං න වට්ටතීති වුත්තං. **අකතාවාසං වා කත්වාති** පුබ්බෙ අවිජ්ජමානං සෙනාසනං කත්වා ජග්ගිතකාලෙ ඵලවාරෙ සම්පත්තෙ.

අපලොකනකම්මකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අත්ථවසවග්ගාදිවණ්ණනා

498. **විපාකදුක්ඛසඞ්ඛාතානං සම්පරායිකවෙරානන්ති** එත්ථ පාණාතිපාතාදිවෙරෙන නිබ්බත්තත්තා, වෙරප්පත්තියා හෙතුත්තා ච ''විපාකදුක්ඛවෙදනා''ති වුත්තා. පාණාතිපාතාදිපඤ්චවෙරවිනිමුත්තානම්පි අකුසලානං වෙරෙහි සහ එකතො සඞ්ගණ්හනත්ථං **"දසඅකුසලකම්මපථප්පභෙදාන"**න්ති පුන වුත්තං.

499-500. **තං කම්මන්ති** තජ්ජනීයාදිකම්මමෙව, සත්තා ආපත්තික්ඛන්ධා පඤ්ඤත්තං නාමාති සම්බන්ධො. **අන්තරා කෙනචි අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති** ඉමස්මිං කප්පෙ ආදිතො පට්ඨාය යාව අම්භාකං භගවතො අභිසම්බොධි, තාව අන්තරාකාලෙ කකුසන්ධාදිං ඨපෙත්වා කෙනචි අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති අත්ථො. **විනීතකථා සික්ඛාපදන්ති** විනීතවත්ථූනි එව. තානි හි තංතංසික්ඛාකොට්ඨාසානං පකාසනතො ''සික්ඛාපද''න්ති ච ආපත්තිඅනාපත්තීනං අනුපඤ්ඤාපනතො ''අනුපඤ්ඤත්ත''න්ති ච වුච්චන්ති.

අත්ථවසවග්ගාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ගහවග්ගවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

ඉති මහාවග්ගො, පඤ්ඤත්තිවග්ගො, සඞ්ගහවග්ගොති තීහි මහාවග්ගෙහි පටිමණ්ඩිතො **පරිවාරොති** වෙදිතබ්බො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය විමතිවිනොදනියං

පරිවාරවණ්ණනානයො නිට්ඨිතො.

නිගමනකථාවණ්ණනා

අවසානගාථාසු උභතොවිභඞ්ග-ඛන්ධක-පරිවාරෙහි විභත්තත්තා විභාගපටිදෙසනා යස්මිං විනයපිටකෙ. සො උභතොවිභඞ්ග-ඛන්ධක-පරිවාරවිභත්තදෙසනො ආහාති යොජනා. **තස්සාති** විනයපිටකස්ස.

සත්ථු මහාබොධීති දක්ඛිණසාඛං සන්ධාය වදති. යං පධානඝරං නාම පරිවෙණං, තත්ථ චාරුපාකාරෙන සඤ්චිතං පරික්ඛිත්තං යං පාසාදං කාරයි, තත්‍ර තස්මිං මහානිගමසාමිනො පාසාදෙ වසතාති යොජෙතබ්බා.

බුද්ධසිරිං උද්දිසිත්වා නිස්සාය, තස්ස වා අජ්ඣෙසනම්පි පටිච්ච යා ඉද්ධා පරිපුණ්ණවිනිච්ඡයතාය සමිද්ධා විනයසංවණ්ණනා ආරද්ධාති යොජනා.

සිරිනිවාසස්සාති සිරියා නිවාසනට්ඨානභූතස්ස **සිරිපාල**නාමකස්ස රඤ්ඤො. **ජයසංවච්ඡරෙති** විජයයුත්තෙ සංවච්ඡරෙ. ආරද්ධකාලදස්සනත්ථං පුන ''ජයසංවච්ඡරෙ අයං ආරද්ධා''ති වුත්තං.

කාලෙ වස්සන්ති යුත්තකාලෙ වස්සනසීලො. **දෙවොති** මෙඝො.

නිගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ච ආරද්ධා, විනයට්ඨකථාය යා;
වණ්ණනා නාතිවිත්ථිණ්ණා, පරිපුණ්ණවිනිච්ඡයා.

පඤ්ඤාසභාණවාරාය, තන්තියා පරිමාණතො;
සමිජ්ඣනිට්ඨිපරමා, යා **විමතිවිනොදනී**.

අනන්තරායෙන කතා, අයං නිට්ඨමුපාගතා;
යං තං නිට්ඨං තථා සබ්බෙ, පාණිනො සමනොරථා.

ථෙරෙහි විනයඤ්ඤූහි, සුචිසල්ලෙඛවුත්තිහි;
අවිස්සත්ථාතිවිත්ථිණ්ණ-ගන්ථභීරූ හිපත්ථිතං.

කරොන්තෙන මයා එවං, විනයඅත්ථවණ්ණනං;
යං පත්තං කුසලං තෙන, පත්වා සම්බොධිමුත්තමං.

විනයත්ථං පකාසෙත්වා, යො සොපායෙන ලක්ඛණං;
සොපායං විමතිච්ඡෙද-ඤාණචක්ඛුපදායකං.

විරද්ධත්ථවිපල්ලාස-ගන්ථවිත්ථාරභානියා;
විසුද්ධිං පාපයිස්සාමි, සත්තෙ සංසාරදුක්ඛතො.

ලොකියෙහි ච භොගෙහි, ගුණෙහි නිඛිලා පජා;
සබ්බෙහි සහිතා හොන්තු, රතා සම්බුද්ධසාසනෙති.

විමතිවිනොදනීටීකා නිට්ඨිතා.